

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

NÛKIRINA KURMANCÎ

Kurmancî zarekî gelekî dewlemend e. Di hin warên jiyana rojane de, di peywendiyên bi xwezayê (tabîetê) re, peyvên wê ji yên zimanên mezînan ên ewropayî kêmtir namînin. Mesela ji bo navên pez û dewaran, ji bo navên dengên tişt û heywanan de ew ji fransîzî û îngilîzî jî zengîntir e. Ew berî rûsî û zimanên slav ên din bûye zimanekî edebî û hê di sedsalên XIV û XV de berhemên giranbiha dane.

Mixabin, ji bo sedemên siyasî, ji ber bindestketina gelê kurd û parvekirina welatê wî, rê li ber vê pêşveçûyîna dirokî hate bestîn, an asê kirin. Kurmancî wilo bê xweyî, li jêrê erîş û gefên çandên biyanî kete sedsala XX an, ya nûjeniyê (moderniyê), ya rojname, radyo û televîzyonê. Bi awayê ku civaknas dibêjin mirovahî di heftê salên dawîn de ji heft sed salên berê bêtir veguherînen civakî (sosyal) û çandî (kultûrî) derbas kiriye. Çerxa dirokê bereberê zûtir digere, bergehên mirovan frehtir dibin, nûyîti li çar aliyên cihanê zûtir belav dibin, dinya hin bi bin "biçûktir" dibe. Di vê meşa han de qels, kulek, brîndar, naamade dikevin, û hin ji wan jî ji rûpelên dirokê wînda dibin.

Ji salên 1920î ve Kurdên Iraqê karîne bi kurmanciya xwarê ango bi "sorani" binivîsîn, pirtûk, kovar û rojnameyan derfînin. Zaroyên wan di xwendegahên despêkî û navîn de zimanê xwe yê dê dixwînin, di radyo û televîzyonan de bernamê û weşînekên "sorani" hene. Zimannasên kurd ên Iraqê bi salan li ser pirsên rastnivîsîna "sorani" xebitîne, hê jî dixebitin. Lewre rewşa van jî ya kesên ku bi kurmancî dipeyivin (Kurdên Tirkiye, Sûrye, û yên bakura Kurdistana Îran û Iraqê, tevhihev bêtiî 65% ê gelê kurd) pîrr baştir e.

Xebatên ku di salên 1930-1940î de Kamran A. Bedirxan û Celadet Bedirxan pêk anîne ji bo rastnivîsîna kurmancî gaveke hêja ne. Lê pêşvebirin û kûrkirina vî karî ferz e, pirseke jindarî ye. Heke rojekê li perçeyê Kurdistanê gelê kurd bigihê azadiya xwe, wê demê dê Akademiyeke ziman, bi riya imkan û gengaziyên dewletê (radyo-televîzyon, rojname, xwendegah) li ser pirsên zimên biryaran

bistîne û wan biryaran bide qebûl kirin. Lê ev roj dê kengî bê diyar nîne. Heye ku ta wê rojê, li jêr tesîra televîzyon û xwendegahên tirkî û erebî birrekî mezînan ê gelê kurd kurmanciya bav û kalên xwe ji bîr ke an jî tenê zimanekî jarketî, tevlihev bipeyve. Kurmancî jî bibe wekî zimanên îrlandî, welşî an brotonî, zimanekî "folklorî" ku tenê carna di govend û dilanan de tê bi karînin.

Welatparêzên xwedî berpisiyar, nemaze xwendada û ronakbîr, li ber sermavişt û qedere serî natewînin, wekî berxên sernerm li hêviya kêra qesab namînin. Parastina zimanê pêşiyên me bîngelê evîna welêt e, rehê jindarî yê welatparêzî ye. Lewra divê ku her Kurdê welatparêz li gora karîna û zanîna xwe beşdarî vî şerê parastin û nûkirina kurmancî bibe.

Ji bo nûkirin û dewlemendkirina kurmancî Enstîtu salê du caran, her carê hefteyek nivîskar, zimannas û rojnamevanên kurmancî ên ji hemû navçeyên Kurdistanê dicivîne. Ew di her civînekê de li ser peyvnasiya (terminolojiya) saxeke ziman dixebitin. Civîna bihara 1987 li ser rastnivîsîna navên rojan, mehan, hejmaran û li ser navên coxrafî xebitî. Biryarên vê civîna di rûpelên vê rojnameyê de tên belav kirin. Ewê heya payîzê Enstîtu xarîteyêke cihanê û yeka Kurdistanê bi kurmancî çap bike û bixe nav xelkê.

Di vê civîna de pisporên kurd ên ji navçeyên Agirî, Şapûr (Kurdistana Îranê), Akre û Kerkûk (Kurdistana Iraqê), Hekarî, Diyarbekir û Mêrdînê (Kurdistana Tirkiye), hebûn. Ev civîna ji 18 ta 24ê nîsanê li bajarê Barselonayê, paytexta Navçeya xweser (otonom) a Kataloniyayê li Spanyayê çêbû. Civîna payîzê jî her li wî bajarî bi arîkariya hikûmata xweser a katalanî çê dibe û ewê li ser peyvnasiya (terminolojiya) siyasî û îdarî be.

Her Kurdek dikare pirs û pêşneyarên xwe yên li ser rastnivîsîna ziman jî "Komîsyona kurmancî" ya Enstîtuyê re binivîse. Em hêvîdar in ku her Kurdê ku pê diqede dê arîkariya vê xebata bîngelî bike. Bila pîrsa ziman bibe ya heryek ji me, ya me hemûyan, pîrsek neteweyî. Tenê bi vî awayî emê bikaribin di nav salan de kurmanciya me ya şerîna jî talûke û gemaroyê rizgar bikin.

KURMANCÎ

Encamên civîna Barselonayê

Nivîskar, rojnamevan û zimannasên kurd ên ku ji 18 ta 24ê nîsanê li bajarê Barselonayê (paytexta Kataloniyayê) li ser pirsên rastnivîsîna kurmancî xebitîn gihane encamên (netîceyên) ku em di rûpelên vê rojnameya taybetî de belav dikin. Ewê Enstîtu piştî her civîneke zimanî hejmareke vê rojnameya *Kurmancî* derfîne.

RASTNIVÎSÎNA JIMARAN

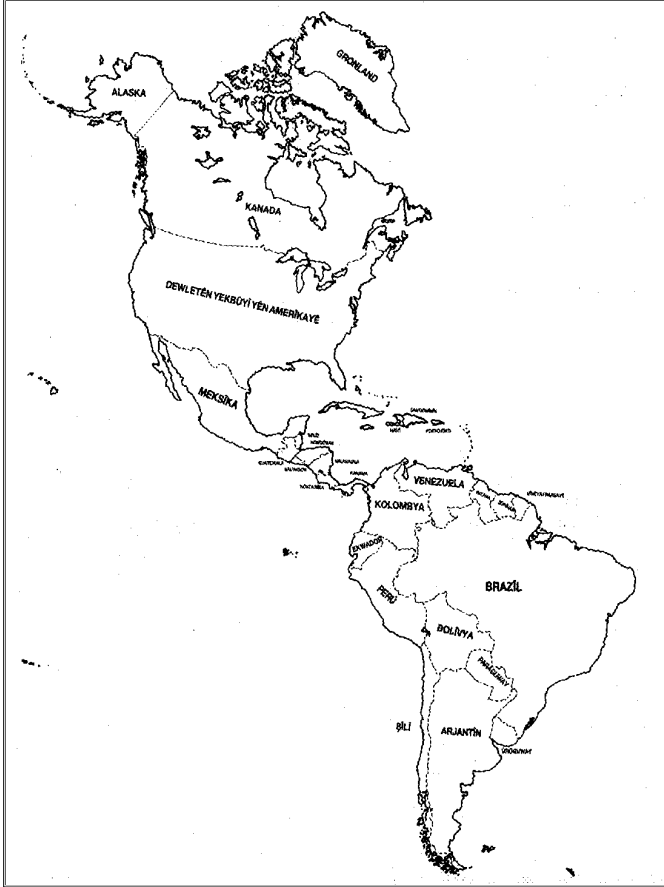
0	Sifir (Nîn)	16	Şazdeh
1	Yek	17	Hevdeh
2	Du, dido	18	Hejdeh
3	Sê, sisê	19	Nozdeh
4	Çar	20	Bîst
5	Pênc	21	Bîst û yek
6	Şeş	30	Sî
7	Hef	31	Sî û yek
8	Heşt	40	Çil
9	Neh	50	Pêncî
10	Deh	60	Şêst
11	Yazdeh	70	Heftê
12	Dozdeh	80	Heştê
13	Sêzdeh	90	Nod
14	Çardeh	100	Sed
15	Panzdeh	101	Sed û yek

200 : Du sed; 1000: Hezar;
1 000 000: Milyon; 1 000 000 000: Milyar;
1 000 000 000 000 (1 000 milyar): Trilyon

JIMARÊN RÊZÊ

1.	Yeka	yekem	yekemîn
2.	Didoyan	duyem	duyemîn
3.	Sisêyan	sêyem	seyemîn
4.	Çaran	çarem	çaremîn
5.	Pêncan	pêncem	pêncemîn
6.	Şeşan	şeşem	şeşemîn
7.	Heftan	heftem	heftemîn
8.	heştan	heştêm	heştêmîn
9.	Nehan	nehem	nehemîn
10.	Dehan	dehem	dehemîn
11.	Yazdehan	yazdehem	yazdehemîn
20.	Bîstan	bîstem	bîstemîn
30.	Sîyan	siyem	siyemîn
40.	Çilan	çilem	çilemîn
50.	Pêncîyan	pênciyem	pênciyemîn
60.	Şêstan	şêstem	şêstemîn
70.	Heftêyan	heftêyem	heftêyemîn
80.	Heştêyan	heştêyem	heştêyemîn
90.	Nodan	nodem	nodemîn
100.	Sedan	sedem	sedemîn

NAVÊN COXRAFÎ

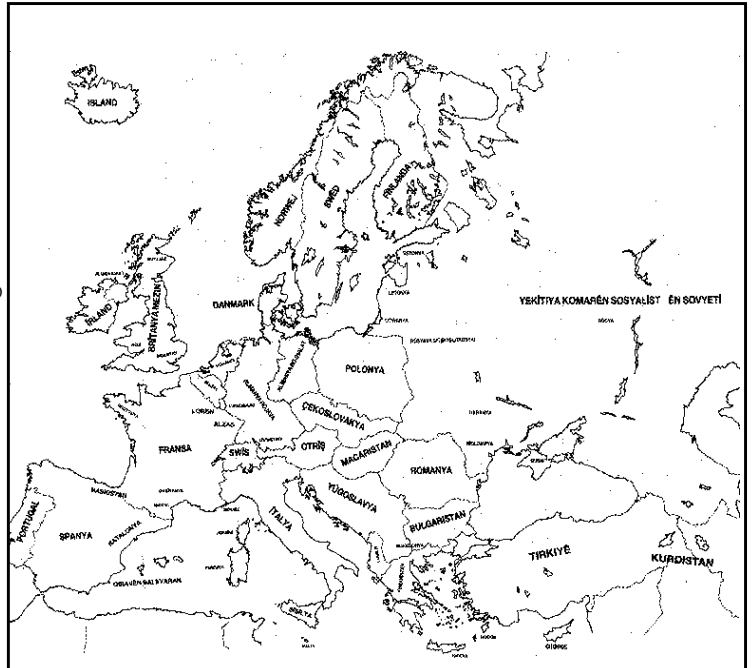

AMERİKA

Kanada	Otawa
Alaska	Xelîca Alaskayê
Dewletên Yakbûyî yên Amerikayê	Waşington (Washington)
Kuba	Havana
Haîtî	PortoPrens
San Dominîk	Santo Dominigo
PortoRîko	SanJuan
Antîlên Mezin	
Antîlên Biçûk	
Meksîka	Meksîko
Belîz	
Belmofan	
Guatemala	Guatemala
Salvador	San Salvador
Hondûras	Tegucigalpa
Nikaragua	Managua
Kosta Rîka	San Jose
Panama	Panama
Kolombiya	Bogota
Venezuela	Karakas
Brazîl	Brazîlyla
Giyana	Corc Tawn-Amazon
Sûrinam	Paramarîbo
Giyana Fransayê	Kayen
Ekwador	Kîto
Perû	Lîma
Bolîvya	La Paz
Paraguay	Assunsiyon
Arjantin	Buenos Aires
Ûrûguway	Montevideo
Şîlî	Snatiyago
Girava mezin a Agiristanê	
Tengava Macelan	
Malvînas (Falkland)	Stanley
Xelîca Sen Xorxê	
Xelîca Korkovado	
Girava Corciya Başûr	
Tengava Dêwan	
Antîlên Başûr	
Welatên Graham	

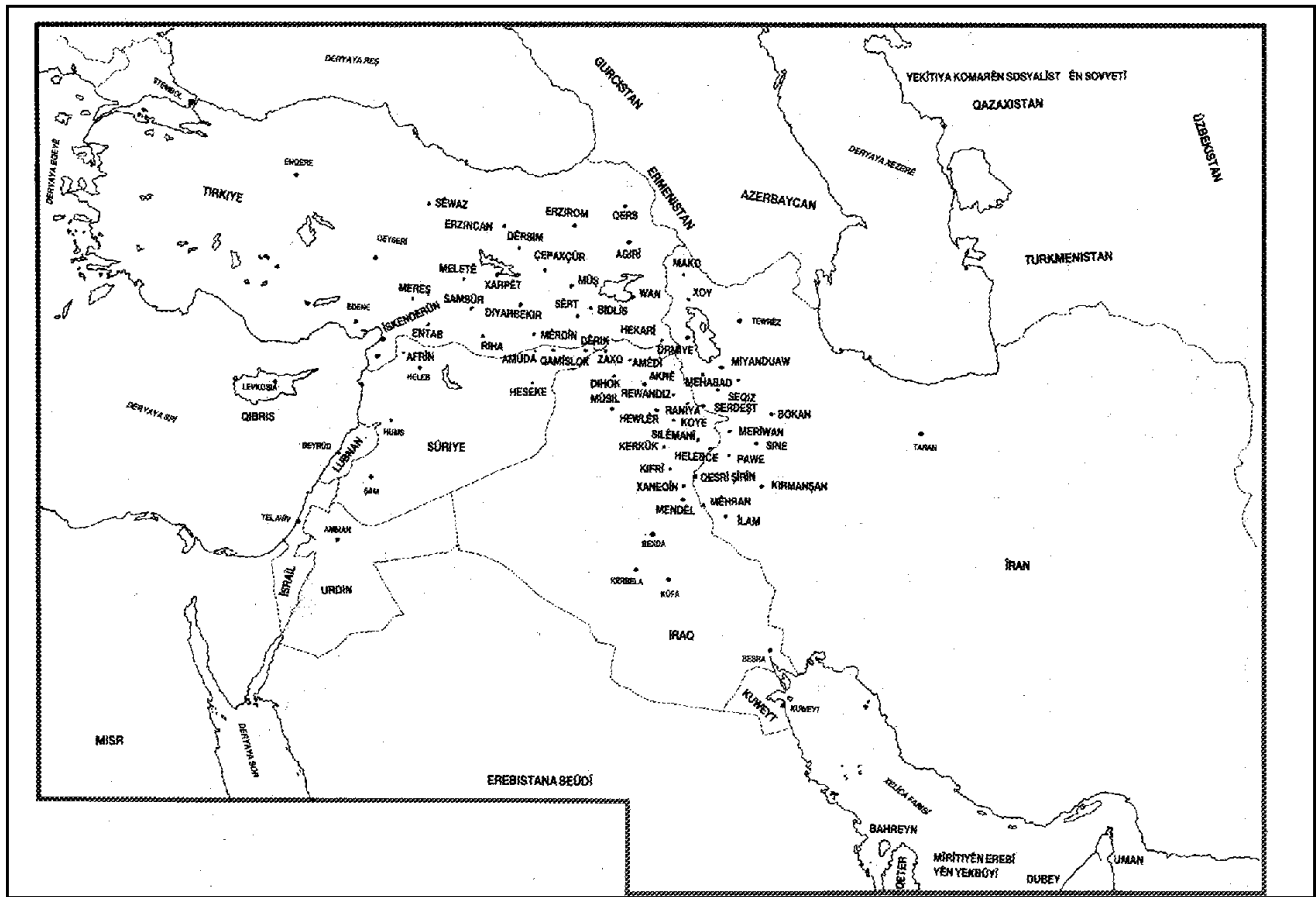
EWROPA

-Finlanda	Helsinki	-Albanya	Tirana
-Swêd	Stokholm	-Yûgoslavya	Belgrad
-Norwej	Oslo	-Otrîş	Viyen
-Danmark	Kopenhag	-Lîxtînştayn	
-Îsland	Reykjavîk	-Îtalya	Roma
-Gronland		-Malta	Valleta
-Faroarna		-Sardînya	Kyalerî
-Britanya		-Korsîka	Bastyâ
Mezin	London	-Swîs	Cenev
-Îngilîstan		-Fransa	Parîs
-Îrlanda Bakur	Belfast	-Monako	Monte Karlo
-Skotland		-Spanya	Madrid
(Scotland)	Glasgow	-Andora	
-Wêls		-Portugal	Lîsbon
-Îrland	Dublin	-Almanya	Berlîna Rojhelat
-Polonya	Warşova	-Rojhelat	
-Çekoslovakya	Prag	-Almanya Rojava	Bon
-Romanya	Bûxarest	-Luksembûrg	
-Macarîstan	Budapest	-Beljîka	Bruksel
-Bulgarîstan	Sofya	-Hollanda	Amsterdam
-Yunanîstan	Afîna		

ASYA		AFRİKA		OQYANÜSYA	
Afxanistan	Kabul	Misir	Qahîre	Cibûti	Cibûti
Pakistan	İslamabad	Lîbya	Trablûs	Somalya	Mogađiřu
Hind	Delhî	Tûnis	Tûnis	Kenya	Nayirobî
Srî Lanka	Kolombo	Cezayir	Cezayir	Ûganda	Kampala
Bengladeř	Dakka	Mexrib (Marok)	Rebat	Rwanda	Kigali
Bûrma	Rangûn	Sehra		Brundî	Bujumbura
Tayland	Bangkok	Sehraya Rojava	El Eyûn	Tanzanîka	Dar Es Selam
Kamboçya	Phnom Pen	Giravên Kanariyê		Malawi	Blantîre
Laos	Viyang řan	Moritanya	Nûaķřot	Mozambik	Mabûto
Viyetnam	Hanoy, Ho ři Min	Malî	Bamako	Madagaskar	Antana Narivo
Maleziya	Kuala Lumpur	Senegal	Dakar	Kanala Mozambikê	
Singapûr		Gambiya	Banjûl	Girava Rewinyon	
Endoneziya	Cakarta, Bandûng	Gineya Bisao	Bisao	Girava Moris	
Gineya Nû	Port Moresbî	Gine	Konakrî	Zengibar	Zengibar
Awistralya	Sîdney (Sydney)	Siyera Leon	Fritawn (Free Town)	Zimbabwe	Salsbûry
Zelanda Nû	Wellington	Lîberya	Monrovyia	Swaziland	Mbabane
Kaledonya Nû	Nûmeya (Noumea)	Kotdîvuwar	Abidcan	Lesoteo	Maserû
Giravên Silêman		Gana	Akra	Afrika Bařur	Pretorya
Fiji		Bûrkîna Faso		Botswana	Gabaron
Filîpin	Manila	Voltaya Jorîn	Wanadûgû	Namîbya	Windhûk
Taywan	Taypê	Togo	Lome	Zambiya	Lûsaka
Hong Kong	Viktoriya (Victoria)	Benen	Kotonû	Angola	Lûanda
Çin	Pekîn (Bejîng)	Nijerya	Lagos	Zaîr	Kinřasa
Nepal	Katmandû	Kamrûn	Yaûnde	Kongo	Brazil
Bûtan		Gineya Ekwatorî	Malabo	Gabon	Librvil
Moxolistan	Ûlan Batûr	Nijer	Niyamey		
Koreya Bakur	Piyongyang	Çad	Nicame`na		
Koreya Bařur	Seûl	Sûdan	Xartûm		
Japon	Tokyo	Afrika Navendi	Bangi		
Yekitiya Sovyeti	Moskov	Etyopya	Adis Abeba		
		Erître	Esmerê		

TIRKIYE

Enqere
Edene
Stembol
Qeyserî
Qonya
Antaxya
Îskenderûn

IRAQ

Bexda
Besra
Kerbela
Kûfe

SÛRIYE

Şam
Heleb
Hums
Lazkiye
Dêrezor

ÎRAN

Taran
Tewrêz

ROJHELAT

Lubnan Beyrûd
Îsrail Tel Avîv - Quds
Urûdîn Amman
Kuweyt Kuweyt
Erebistana Seûdî Riyaz
Yemena Bakûr Sen'a
Dubey Şarîqe

Mîrîtiyên Erebî yên Yekbûyî Ebû Zebî
Bahreyn Mename
Uman Mesqet
Qibris Levkosia
Yemena Başûr 'Eden
Qetar Dohe

DEMÊN SALÊ

Di salê de çar **dem** an werz (mewsim) hene:
BIHAR, HAVÎN, PAYÎZ û ZIVISTAN
Her dema salê sê meh dom dike.

Mehên biharê: Adar, Nîsan, Gulan

Mehên havînê: Hezîran, Tîrmeh, Tebax

Mehên payîzê: Îlon, Çirî, Teşrîn

Mehên zivistanê: Kanûn, Çile, Sibat

NAVÊN MEHAN

<i>kurdî</i>	<i>almanî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>	<i>tirkî</i>
Çile	Januari	Janvier	January	Ocak
Sibat	Februari	Février	February	Şubat
Adar	Mârz	Mars	March	Mart
Nîsan	April	Avril	April	Nisan
Gulan	Mai	Mai	May	Mayıs
Hezîran	Juni	Juin	Juni	Haziran
Tîrmeh	Juli	Juillet	July	Temmuz
Tebax	August	Août	August	Agustos
Îlon	September	Septembre	September	Eylül
Çirî	Oktober	Octobre	October	Ekim
Teşrîn	November	Novembre	November	Kasım
Kanûn	Dezember	Décembre	December	Aralık

ROJÊN HEFTÊ

Gotina **hefte** ji jimara heft tê, bi xwerû kurdî ye.

Di **hefteyekê** de heft roj hene. Va ne navên rast ên van rojan û wergerandina wan a bi zimanên biyanî:

<i>kurdî</i>	<i>almanî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>	<i>tirkî</i>
Yekşem	Sonntag	Dimanche	Sunday	Pazar
Duşem	Montag	Lundi	Monday	Pazartesi
Sêşem	Dienstag	Mardi	Tuesday	Salı
Çarşem	Mittwoch	Mercredi	Wednesday	Çarşamba
Pêncşem	Donnerstag	Jeudi	Thursday	Perşembe
Înî	Freitag	Vendredi	Friday	Cuma
Şemî	Samstag	Samedi	Saturday	Cumartesi

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pîrsên zaravê kurmancî

*Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan*

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

BARSELONA 2

Nivîskar, rojnamevan û zimannasên kurd ên dervayî welêt salê du caran, di bihar û payîzê de, ji bo hefteyekê dicivin, li ser pîrsên rastnivîsîn û nûkirîna kurmancî dixebitîn.

Di civîna bihara 1987 an de giraniya xebatê li ser peyvnasiya (terminolojiya) coxrafî û li ser rastnivîsîna navên rojan, mehan û hejmaran bû. Navên welatên cihanê, ên çiya, deşt, çem û bajarên sereke, bi zimanê kurmancî hatin tesbît kirin. Encamên civînê di hejmar 1a rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî *Kurmancî* de hatin belav kirin. Ji ber van encaman nexşeyê (xarîteyê) rengin a cihanê bi zaravayê kurmancî hate pêk anîn û çap kirin.

Civîna payîzê ji 7 ta 14 teşrîn 1987an de dîsa li bajarê Barselonayê (paytexta Katalonyayê), bi arîkariya dostane ya hikûmeta otonom a katalanî çê bû. Di civînê de ji rojhelat ta rojava, ji bakur ta başûrê navçeyên kurmancîxavên Kurdistanê çibigre ji her herêmê beşdar hebûn. Di rojên pêşîn ên civînê li ser navên coxrafî yên Kurdistanê hate xebitîn. Di şêst salên dawîn de dewletên ku wela-

tê me li hev par kirine navên pîraniya bajar, bajarok, deşt û çiyayên me jî guherîne, navên nû li van danîne. Guhartina navan destpêka guhartina zana-va (huwiyeta) kesekî, gelekî an welatekî ye. Lewra gava ku Konkîstador ên spanî an dagîrkerên brîtanî an îngilîz welatek zevt dikirin tafil navên nû li wan datanîn û, piştî çend nîfsan (neslan), derveyî çend zana û dîroknasan, kesî êdî navên kevn ên van welatan nedizani.

Di sedsala XX an de li me jî wilo qewimiye. Welatê me jî me re bûye biyanî (xerîb). Em Kurdên Îran û Iraqê li aliyekî bihêlin, îro çend Kurdên Tirkîyê dizanin ku navê kurdî yê *Adiyamanê* Semsûr e, ku yê *Kurtalanê* Misric e, *Bingol, Çewlik* e...

Ji bo ku ev nav neyên ji bîr kirin, nîfsên nû ew binasin, Enstîtu jî ber encamên vê civîna payîzê xarîteyê rengin a Kurdistanê da çap kirin, tê de navên kevn ên bajar, bajarok, çem, gol, deşt û çiyayên Welatê Kurdan bi awayekî zanistî bi cî kir û li bin navan, di nav kevanekan de, navên wan ên resmî jî nivîsî da ku welatîyên me çêtir tê bigihên. Weka her xebata destpêkî ev xarîta jî bê kêmasî û şaşî nîne. Ewê di çapa duwemîn de bîn rast kirin.

Di bemameya Civîna payîzê de hin pîrsên din jî hebûn: navên îdarî, navên meywe û heşina-

tiyan, reng, hwd... Bi carekê bersîvdana pîrsên wilo freh mimkin nebû. Pîrsên ku hatine safî kirin di vê hejmarê Kurmancî de tên belav kirin. Ên din ewê gav bi gav, piştî şêwr û lêgerînê bêtir, di civî- nê pêşiya me de zelal bibin. Herwekî di encamên vê Civînê de jî dixuye amanca vê xebatê çêkirina peyv û gotinên nû nîne. Heya ku ji me tê, em lê digerin ka li navçeyên cihê yên Kurdistanê ji bo tişteki çî nav bêtir tê bi kar anîn. Em wî navî û, heke ku hebin, guhartoyên (variyantên) wî yên deverî tesbît dikin û belav dikin. Gava ku di tu zaravê kurdî de ji bo tişteki an mefhumêkê navek nîn be, wê demê li ser çêkirina peyveke nû, li gora aheng û mantiqa kurmancî, diponjînin. Baş di bîra me de ye ku zimanekî çêkîro, zêde *xwerî û pefî* heye ku dilê hin ronakbîr û xwendayan xweş bike lê pîraniya xelkê tê nagihê, xelkê jî hevûdu û ji xwendayan dîr dixe. Gava ku Kurdekî ji rêzê, hinek bi xwendin û nivîsandinê dizane, bikaribe bi serbestî, bi zimanê xwe yê rojane, kovar an roma- neke kurdî bixwîne û jê zewq bistîne emê bikaribin bêjin ku kurmancî êdî bi rastî bû, an cardin bû zimanekî nivîskî yê gelêrî. Zimanê ku bi frehî hate nivîsandin û xwendin jî êdî zû bi zû wînda nabe. Amanc û merema xebata me jî her ev e.

KURMANCÎ

ENCAMÊN CIVÎNA PAYÎZÊ

Nivîskar, rojnamevan û zimannasên kurd ên ku ji 7 ta 14ê teşrîna 1987an li barjarê Barselonayê li ser pîrsên rastnivîsîna kurmancî xebitîn, gihane encamên (netîceyên) ku em di rûpelên vê rojnameya taybetî de belav dikin.

RENG

kurdi	tirkî	fransizî	ingilîzî
spî	beyaz	blanc	white
reş	kara	noir	black
sor	kırmızı	rouge	red
zer	sarı	jaune	yellow
kesk, sewz	yeşil	vert	green
şîn	mavi	bleu	blue
qehweyî	kahverengi	marron	brown
qemer	yağiz	basané	swarthy
qemerê vekirî, esmer	esmer	brun	dusky
gewr, spiyê girtî	açık gri, açık	clair, gris clair	light, light grey
qerqas, çil spî	bembeyaz	blanc éclatant	bright white

binevîşî, mor	mor	violet	purple
pembe	pembe	rose	pink
erxewanî	şarabrenge	pourpre	crimson
kej	kumral, sarışın	blond	blond, fair
bor	kızıl	roux	red-haired, redhead
boz	boz	gris-pommelé	dapple-grey
çûr	açık sarı	jaune clair	light yellow
qîçîk	saman sarısı	jaune paille	straw colour
qer	parlak siyah	noir brillant	bright black
şê (qehweyê bi sorayî ve)	al (at için)	alezan	chestnut
genimî	açık esmer	couleur de blé	wheat colour
şîrî	sütbeyaz	opalin, laiteux	opaline
xakî	haki	kaki	khaki

MEYWE

kurdi	tirkî	fransizî	ingilîzî
sêv	elma	pomme	apple
porteqal	portakal	orange	orange
hirmê	armut	poire	pear
hêjîr	incir	figue	fig
hinar	nar	grenade	pomegranate
zebeş, şûtî	karpuz	pastèque	watermelon
xox	seftali	pêche	peach

tirî	üzüm	raisin	grapes
kelek, gundor,	kavun	melon	melon
petêx, qawin, qire			
arûng, zerdele,	kaysî	abricot	apricot
qeyşî, mişmiş			
tûtfrengî	çilek	fraise	strawberry
tû	dut	mûre	blackberry
behîv	badem	amende	almond
gûz	ceviz	noix	walnut
gêlaz, qeresî	kiraz	cerise	cherry
wîşne	wîşne	griotte	morello cherry
biyok, bih	ayva	coing	quince
alûçe	yeşil erik	mirabelle	green plum
încas, hulûreş	kara erik	prune	black plum
limon	limon	citron	lemon
mûz	muz	banane	banana
mandarîn,	mandalîn	mandarine,	mandarin,
klemenîn		clémentine	clémentine
fistîq, piste	fistîk	pistache	pistachio
findîq, bindeq	findîk	noisette	hazelnut
bitim	bitim	lentisque	
kezwan, şinok	menengûç	térébinthe	
gîvîj	akdikên	aubépine	hawthorn
xurme, qesp	hurma	datte	date
hembelaz, xatûnok			
dendûreşk	bögürten	mûre sauvage	bramble
ananas	ananas	ananas	pine apple
şekok, girsik	ahlat	poire sauvage	wild pear
tihok, tawik	dağdağan	baie de sureau	elderberry
belût	palamut	gland	acorn
kestane	kestane	chataîgne	chestnut
tereçî	nektarin	nectarine	nectarin
zeytûn	zeytin	olive	olive

nok	nohut	pois-chiche	chickpea
nîsk	mercimek	lentille	lentil
maş	börülce	féerole, faséol	horse bean
baqil	bakla	fève	broad bean
tevrik, tivir	turp	radis	radish
binerdik	şalgamın bir türü	variété de navet	variety of turnip
şêlim	şalgam	navet	turnip
silk	pancar	betterave	beet
silk sor	kırmızı pancar	betterave rouge	beetroot
silkên şekir	şeker pancarı	betterave sucrière	sugar beet
kundir, kulind	kabak	courge	marrow, pumpkin
dolmik, rextik	kabak	courgette	courgette
bamiye	bamya	gambo, bamias	okra, gumbo
enginar,	enginar	artichaut	artichoke
neynokên bûkê			
xerdel	hardal	moutarde	mustard
meroje, kiling	kuş konmaz	asperge	asparagus
garis	darı	millet	millet
lazût, gilgilê	mısır	maïs	Indian corn,
Stembolê, garisê			corn
Stembolê,			
genimê Şamê,			
genimok			
rêwas, rûbês	ravent, okçul	rhubarbe	rhubarb
îşpanax, silqok,			
siyele	ispanak	épinard	spinach
karî, kuvark,			
kumik, figerojşk,			
karkulîk			
karok	mantar	champignon	mushroom
tûzik	tere	resson	watercress
tolik	ebegümeci	mauve	mallow
rihan	fesleğen	basilic	basil
pûng	yarpuz	menthe sauvage	spearmint
kereng	kenger	chardonnette	cardoon
nane, pûjan	nane	nane	mint
catirî	kekik	marjolaine	marjoram
şirik	yabani sarmısak	ciboule	scallion
şirim		ciboulette	chive

HÊŞÎNAHÎ - S E W Z Î

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransizî</i>	<i>ingilîzî</i>
pîvaz	soğan	oignon	onion
şir	sarmısak	ail	garlic
pîvazterk	yeşil soğan	oignon	shullop
xiyar, arû	salatalık	concombre	cucumber
bejik	kitir	variété de concombre	variety of cucumber
acûr	acur	conbombre russe	russian cucumber
îsot	biber	poivron	green
kelem	lahana	chou	pepper
gulkelem	karnibahar	chou-fleur	cabbage
kelemê Brukselê	Brüksel lahanası	chou deBruxelles	cauliflower Brussels sprout
sorkelem	kızıl lahana	chou rouge	red cabbage
kartol, patat, qompîr	patates	pommes de terre	potato
sêvaxîn	yerelması	topinambour	helianthe tuberaux
xes	marul	laitue	lettuce
gizêr	havuç	carotte	carrot
pirasa	pirasa	poireau	leek
şiwît	dereotu	fenouil	fennel
bexdenûs	maydanoz	persil	parsley
firingî, şamik,	domates	tomate	tomato
bacanê sor, tomate			
balican, bacan	pathcan	aubergine	aubergine, eggplant
fasûlye, lobî, loby	fasulya	haricot	bean

PEYVEN KURDÎ DI KLASÎKÊN ME DE Mewlûda Kurmancî

Reşo ZÎLAN

Mewlûda Kurmancî ya ku em ê lê piçekî hûr binihêrin û hin peyvên kurdî yên ku tê de derbas dibin, berpêşî we bikin, ya Mela Huseynê Bateyî ye. Ji bilî mewlûdnemeya Bateyî, Mela Ebdilkerîm Mideris û Mih-emedê Reşad El-Miftî ji mewlûdnemeyên nivîsandine. Di nav van herdukan de mewlûdnemeya Bateyî bêtir nêzîkî ya Bateyî ye. Di van salên dawin de, melayek ji melayên Kurdistana bakur, mewlûdnemeya Bateyî li gor zanîna û kurdiya xwe, bê ku kêşa wê ya yazdeh kîteyî tîk bide, kiriyê kurmançiyê nû. Di van hiç

<p>yekê de tam û çêja rastîn ya mewlûdnameya BATEYÎ dîtîn ne mumkun e. Mewlûdnameya Bateyî, bê guman ji hemûyan tşkûztir, edebîtir, giranbihatir û binavûdengtir e. Ev di nav şênîyên Kurdistanê de, yê ku bi zaravayê kurmançî dipeyivin, gelekî belav bûye û nas e. Mîrov bê şik dikare bibêje, ku di nav klasîkên kurdî de ya herî bêtir çap û belav bûye, nas e û tete xwendin, Mewlûda Kurmançî ye. Dêlîndêzên xwendin û dayîna mewlûdan êdî ji roleke olî û ayînî bêtir, roleke civakî dilîzin. Ew gelek caran ji bo bîranîna miriyan, pîrozkirina di tistekî de biserketinê, bi sax û xwe, şî ji xerîbî û eskeriyê vegeerê û herweha ji bo belavkirina xêr û qenciye û hwd. tete xwendin û dayîna.</p> <p>Gelo Mala Huseynê Bateyî kî ye û çî kes e ? Çî berhem û afirandinên wî hene ? Herçendî ev pîrs ne babeta vê nivîsarê be jî, dîsan jî pêwîst e ku em gelekî bi kurtî li ser van pîrsan rabiwestin.</p> <p>Gelek kesên ku li ser BATEYÎ û mewlûdnameya wî nivîsandine; Bilîç Serko, M.Emin Zekî, 'Elaeddîn Sucadî, Herekol Azîzan, Prof. Qanatê Kurdo, Dr. Kemal Fûad, E.B. Soane, Thomas Bois, V.F. Mînosky û gelekên din, bê ku bi belge bipeyîtin, dibêjin navê wî "Mela Ehmedê Bateyî" ye. Lê heçî navê "Ehmed" e, wî hiç li cihêkî û li hîç helbestekê bi kar neaniye welê xûya dike ku çavkaniya vî navî, A. Jaba ye. Herwekî tete zanîn A. Jaba, balyozê Rûsyayê li Erziromê, hemû agehî û enformasyonên xwe yê ku li ser klasîkên kurdî û nivîsevanên wan ji Mela Mehmûdê Beyazîdî wergirtiye. Mixabin gelek ji wan jî şaş in. Wisan diyar e, ku cara pêşîn ev nav bi şaşî bi riya pirtûka A. Jaba belav bûye û yê din jî jê û ji hev wergirtine. Di çapeke Stembolê û her weha di çapa Gîw Mukriyanî ya Mewlûda Kurmançî de navê wî "Hesen" hatiye nivîsîn, ku ev jî ne rast e. Lê navê rastî yê xwedî û nivîsevanê Mewlûda Kurmançî, her wek neviyên wî bi xwe jî dibêjin û di nav mela, feqî û şênîyên Kurdistanê de belav e û di piştî mewlûdnameya wî de jî hatiye nivîsîn, Mela Huseynê Bateyî ye. Ew bi xwe ji eşîra Hertosîyan (Ertrosîyan) e û ji gundê Bateyî ye. Ev gund li herêma Hekariyan e û dikeve nêzikî geliyê Tiyarê û gundê Marûnis.</p> <p>Tete texmîn kirin, ku wî di medreseya Mîr Hesenê Welî de, li gundê Muksê xwendiyê. Ev medrese, medresa mezin û binavûdeng e. Dibêjin carina heya 300 feqeh lê dixwendin û qasî 10 mamosteyan jî tê de ders didan. Wî piştî dawîanîna xwendina xwe ya medresê, bi xwe</p>	<p>ders dane feqihan. Ew bi zanist û nivîsîna helbestan ve mijûl bûye. Herweha çûye hec û helbesta xwe ya "Hilo raba Ebû el-Qasim" li ser gora pêxember gotiye.</p> <p>Heçî zanîna dem û zemanê ku ew tê de jiyaye, yek car dijiwartir e. Gelek kesan, wek A. Jaba, B. Şerko, M.E. Zekî, 'E. Sucadî, H. Azîzan, Prof. Q. Kurdo, T. Bois, V.F. Mînosky û gelekên din gotine ku ew di navbera salên 820-900-ê koçî, ango 1417-1495-ê zayînî de jiyaye. SADIQ Behadin Amêdî, Bateyî hevçaxê Mela Mensûrê Gêrgaşî nîşan dide. Mela Mensûrê Gêrgaşî ji gundê Gêrgaşê ye. Ev gund dikeve başûra rojhelata Amêdiyê. Mela Enwerê Mayî dibêje ku "Ew di sedsala 11-an ya koçî de jiyaye, ango di sedsala 17-an ya zayînî. Lê herwekî mewlûdname ji aliyê olperestî û dîndariyê de afirandineke gelekî girîng e û cihê wê di dêlîndêzên ayînî de bi qedr û rûmet e, ji aliyê kesekî wek Ehmedê Xanî (1650-1707) de nenasbûna wê pîrseke girîng tîne pêşberî me. Heke hebûna wê ji aliyê Xanî ve bihata zanîn, ji wê çelnekirin ne mumkun bû. Xanî, pêxemberê me yê neteweyî, di sertaca edebîyata kurdî Mem û Zînê de navê Bateyî nehaniye. Wî, di van malikan de navê Eliyê Herîrî, Melayê Cizîrê û Feqiyê Teyran aniyê û rûmeta berhem û afirandinên wan girtiye û gotiye ;</p> <p><i>Mîn dê 'alema kelmê mewzûn 'Alî bikira li banê gerdûn B'navê ruhê Melayê Cizîrî Pê hey bikira 'Eliyê Herîrî Keyfek we bida Feqiyê Teyran Heta bi ebed bimayî heyran Çib'kim ko qewî kesade bazar Nînin ji qumaşî re xerîdar</i></p> <p>Ne xwe, heke Bateyî berî Xanî jiyaba û mewlûdname nivîsîba, divabû Xanî jê çel bikira. Yan na, ji XANÎ re dibû kêmasîyeke mezin. Dîtina ev celeb kêmasî û li milekî din jî aliyê Xanî de nezannîn pûtepênedan û nedîtina mewlûdnamê ne mumkun e. Rastiyeke din jî heye, ku mewlûdname û toreya xwendin û dayîna mewlûdê derengtir ketiye nav civata kurdî. Ji ber vê yekê ye, ku mewlûdnameyên bi zaravayê kurdiya jêrîn û bi zaravayê kurdiya dimilî jî ne xwedî tarixeke hinde dirêj in. Ev yek jî wê baweriyê dide me, ku Mewlûda Kurmançî ne ji sedsala 15-an e. Lê heye ku ew piştî Xanî, yan jî çend sal berî mirina wî, ango ji destpêka sedsala 18-an be...</p> <p>Mewlûda Kurmançî heya niha gelek caran hatiye</p>	<p>çap kirin. Destnivîsara herî kevn ku me dîtîye, ji sala 1270-yê koçî, agno 1853-yê zayînî ye. Ew bi destê kesekî ku navê Wî Ebdulhemîd e, hatiye nivîsîn. Rojhelatnas Albert von Le Coq ew destnivîsar di sala 1901-2-an de li Şamê bi dest xistîye û piştî ew aniyê Ewropayê. Ew destnivîsar niha li kitêbxaneyê "Staatsbibliothek" Marburg/Berlinê ye.</p> <p>Cara pêşîn A. von Le Coq di sala 1903-an de Mewlûda Kurmançî li Berlinê çap dike. Ew ji ber destnivîsara Mela Mihemedê Wanî, ku ji sala 1888-an e, bi awakî fotolîtoğrafîkî hatiye çap kirin. Bi dû re Ehmed Ramîzê Liceyê di sala (1324) 1906-an de li Qahîrê çap kiriye. Mewlûda Kurmançî di sala 1906 û 1919-an de li Stembolê, di 1933-an de bi destê Celadet Bedirxan li Şamê di (1350) 1931-an de li Stembolê, di 1966-an de bi destê Gîw Mukriyanî li Hewlêrê, di 1977 (?) -an de dîsan li Hewlêrê û di 1982-an de ji aliyê S.B. Amêdî de li Bexdayê hatiye çap kirin. Lê ev çap jî ya xwerû û orjinal cihêtir e. Mewlûdnameya Bateyî heya niha gelek caran li Kurdistanê bakur foto-ofset, hatiye çap kirin. Lê bê ku tarîxa li ser bête guhartin û şaşiyên çapê bînin rastkirin. Mewlûda Kurmançî di forma mesnewî de ye, ji 564 malikan û ji 18 beşan pêk hatiye. Malikên wê gişt jî 11 kîteyan pêk tên û kêşa wê li ser 11-an e. Rojhelatnas Wetzstein dibêje, ku "Şêx BATÊ yê Kurdan mewlûda <i>İbn Hecer</i> bi helbestkî kiriye'kurdî". Lê di rastiyê de wî jê îlham wergirtiye, ne ku her yekser ew wergerandiye kurdî.</p> <p>Destpêka Mewlûda Kurmançî weha ye ;</p> <p><i>Hemdê bê hed bo Xudayê 'alemîn Ew Xudayê daye me dîne mubîn</i></p> <p>Dawiya wê jî weha ye :</p> <p><i>Bo cemî'e muslimîn û salihê Bo feqîrê Bateyî el-fatihe</i></p> <p>Di dawîya her beşekê de ev neqarat heye;</p> <p><i>Ger divêtin hûn ji narê bin necat B'îşq û şewqê hûn bibêjin es-selat</i></p> <p>Gelek nivîsevan û lêger dinivîsîn û dibêjin ku ji bilî mewlûdnamê çend tiştên din yê Bateyî hene. Wek diwaneke çîroka Zembîlfrôş, û hwd. Lê heya îro jî çend helbestên Bateyî û pê de çu tiştêk bi dest neketiye. Heçî çîroka Zembîlfrôş e, ew ne ya Bateyî ye. Lê ew ya Miradxwanê Beyazîdî ye.</p>
---	---	--

BEŞ I

Namwer (Namuwer) (f)	Xudannav, xwedînav
Mar û mûr	Mar ji bo heywanên dixuşin (rawir) û mûr jî ji bo bihukan ango rawir û bihuk.
Negotî	Eşkerenekirî, diyarnekiri, ji dev derneketî
Der (f)	Li, di... de, di nav de.
Karsaz (karisaz)	Kesê ku karekî bi rêk dixê û çêdike, çêker, xaliq
Bende	Kolê, bendî, 'ebd
Mihriban (f)	Dilovan, bi şewqet, bi muhabet, rûxoş, xûynerm
Bedîd-Pedîd (f)	Pendî, eşkere, aşikar, berçav
Ba (f)	Bi
Aferîd	Afirand, xulq kir
Ala	Di kurmanciya nûjen de ev peyv wek AL hatiye nivîsîn û bi kar anîn. A rastî ne Al e, lê herwekî di zaravayê jêrîn de têt gotin, ALA ye. Ango; perçem, beyreq
Zeman	Dem, çax, wext
Aferîn	Bijî !

BEŞ II

An (f)	Bîsk, kêlik, xêlek, lehze
Hin (e)	Bîsk, kêlik, xêlek, lehze
Darû (f)	Derman
Dîde (f)	Çav
Bînahî	Hêza dîtinê, dîtin
Destegîr	Alîkar, destgîr, kesê ku bi destan digre
Gunehkar	Kesê ku gunehê kiriyê
Penah (f)	Parêzgeh, star
Pûşt (f)	Pîşt, piştivan
Rahnî	Ronahî, ronakî
Asîman, asûman, asîman (f)	Asman, 'ezman
Rewan, revan	Tiştê ku diçe, diherike; li vir: jîn
Xakî pa (f)	Xweliya pê, axa (toz) pê
Lew	Lewma, loma, ji ber vê/wê
Goşîdar, gûşdar (f)	Guhdar
Karûbar	Kar û xebat
Xweşnewa (f)	Xeş, xweşdeng
Çerx	Daxdar
Daxîdar	Daxdar, birîndar

(f) : Ango bi farisî ye.

BEŞ III

Dergeh	Derî
Koh, Kûh	Çiya, şax, kîr
Fer	Teyîsok, îskok, birqok
Hember	Bergind, bergîdan
Bexşîn	Dayin, lê borîn
Dîger (f)	Yê/ya din
Hilbûn	Vêketin, pêketin (Çira hilbû = çira vêket, Agir hilbû = agir vêket, Agir hilkirin = agir dadan, agir vêxistin)
Hemnişîn	Pêkve rûniştî, hevrûniştî
Çavxirab	Çavneçê, çavpîs
Pur	Maneya rastî ya vê peyvê, herwek di zaravayê jêrîn de tete bi kar anîn, tijî, dagirtî ye. Bi kurdî ne pur lê pir e. Li vir bi maneya gelek de ye.
Şiyan	Karîn, şekirin
Cergebez	Govenda ku jin û mêr bi hev re digrin, reşbelek. Wekî din maneya qelebalix jî dide.
Lêk	Li yek û du, li êk û du, ji hev, jê
Huşyar bûn	Hişyar bûn; li vir: agehdar bûn, haydar bûn.

AL AN ALA ?

Hin Kurdên Tirkiyê di van salên dawîn de ji bo **perçem** (tirkî: *bayrak*, fransîzî: *drapeau*, îngilîzî: *flag*) peyva **al** bi kar ûnin. Ev peyv xwerû kurdî ye û gelekî kevn e, lê rastiya wê **ala** ye, ne **al** e. Melayê Batê di Mewlûda kurmançî de ev gotin wilo bi kar aniyê:

*Ya Reb imanê dixwazin em mudam
Jêrê alaya Muhemed wesselam.*

* * *

KEY Û KEVANÎ

Kurdên ku gotina **kevanî** yê nizanibin kê m in. Piranî ew bi mana jina malê, pîrek, xêzan an xanim bi kar tînin. Lê gelo ev gotin ji ku tê ? Ji peyva **Keybanû** , ango jina **key** (qiral, şah) tê. Mana gotinê qiraliçe, şahbanû, melîke (tirkî: *kraliçe*, fransizî: *reine*, îngilîzî: *queen*) ye. Pêşiyên me **civanmêr** (tirkî: *centlmen*, fransizî: *gentilhomme*, îngilîzî: *gentleman*) bûne, bi gotinê be jî, qedrê jin û xatûnên xwe zani-bûne.

BIJÎ AN AFERÎN

Kîjan rastir e ? Her du jî. Aferîn ji **afirandinê** (xulq kirin, jiyandan) tê û xwerû kurdî ye, di farişî û zimanên îranî de teşeyên nêzîk ên vê gotinê hene. Jê **afirandî** (mexlûq, tirkî: *yaratık*, fransizî: *créature*, îngilîzî: *creature*) çêbûye. Mana aferîn bijî ye.

NAVÊN ÎDARÎ

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransizî</i>	<i>îngilîzî</i>
Dewlet	devlet	état	state
Hukûmet	hükümet	gouvernement	government
Serekkomar	cumhurbaşkanı	président de la république	president of republic
Serekdewlet	devletbaşkanı	chef d'état	head of state
Sermiyan	başkan	président	president
Serekwezîr	başbakan	premier ministre	prime minister
Komar	cumhuriyet	république	republic
Key, şah, qiral	kral, şah	roi	king
Şahiî, keyîî, qirali	şahlık, krallık	royaume, royauté	kingdom, kingship
Keyperest, şahperest	monarşist	royaliste, monarchiste	monarchist
Paytext	başşehir, başkent	capitale	capital
Wezaret, wezaretxane	bakanlık	ministère	ministry
Wezîr	bakan	ministre	minister, secretary
Wezaretê dadiyê	adalet bakanlığı	ministère de la justice	ministry of justice
Wezaretê karên derve	dışişleri bakanlığı	ministère des affaires étrangères	ministry of foreign affairs
Wezîrê derve	dışişleri bakanı	ministre des affaires étrangères	foreign minister
Wezaretê karên civakî	sosyal işler bakanlığı	ministère des affaires sociales	ministry of social affairs
Civakî, sosyal	toplumsal	social	social
Wezaretê karên çandiniyê	tarım işleri bakanlığı	ministère de l'agriculture	ministry of agriculture
Çandin	tarım	agriculture	agriculture
Cotkar	çiftçi	agriculteur	farmer
Wezaretê bazara kar	çalışma bakanlığı	ministère du travail	ministry of labour
Bazara kar	iş piyasası	marché du travail	labour market
Wezaretê malîyê	maliye bakanlığı	ministère des finances	ministry of finance
Sivîl	sivil	civile	civilian
Mal, xanî	ev, mesken	maison, logement	house, accomodation
Wezaretê hawîrparêziyê	çevre bakanlığı	ministère de l'environnement	ministry of environment
Wezaretê enerjîyê	enerji bakanlığı	ministère de l'énergie	ministry of energy
Hawîr, hawîr	çevre	environnement	environment
Wezaretê bazirganiya derve	dış ticaret bakanlığı	ministère du commerce extérieur	ministry of foreign trade
Bazirganiya derve	dış ticaret	commerce extérieur	foreign trade

Bazirganî	ticaret	commerce	trade
Bazirgan, təcîr	tüccar	commerçant	trader, merchant
Wezaretê aboriyê	ekonomî bakanlığı	ministère de l'économie	ministry of economy
Wezaretê tendurustiyê	sağlık bakanlığı	ministère de la santé	ministry of health
Wezaretê zanistî û teknolojiyê	bilim ve teknoloji bakanlığı	ministère des sciences et de techonologie	ministry of sciences and technology
Wezaretê budcê	bütçe bakanlığı	ministère du budget	ministry of budget
Wezaretê tûrîzmê	turizm bakanlığı	ministère du tourisme	ministry of tourisme
Wezaretê sporê	spor bakanlığı	ministère des sports	ministry of sports
Neteweyên Yekbûyî	Birleşmiş Milletler	Nations-Unies	United-Nations
Parlement	parlamento	parlement	parliament
Wezaretê karên hundir	içişleri bakanlığı	ministère de l'intérieur	ministry of domestic affairs
Wezaretê şer	savaş bakanlığı	ministère de la guerre	ministry of war
Wezaretê çandê	kültür bakanlığı	ministère de la culture	ministry of culture
Çandî	kültürel	culturel	cultural
Xwenda	okumuş	lettré, instruit	educated
Welat	ülke	pays	country
Navçe	bölge	région	area, region
Hêl, alî, rex, la	yer	côté	side
Dever, cîgeh	lokal	endroit, lieu, place	place
Cî, şûn, der	yer	lieu, place	place
Herêman	distrikt	district, secteur	district
Bajar, şehr	şehir	ville, cité	city, town
Tax	mahalle	quartier	quarter
Bajarok	küçük şehir, kasaba	bourg, bourgade	staggling village, small town
Gund, dêh	köy	village	village
Wîlayet	il	département, préfecture	department, province
Belediye, şaredarî	belediye	mairie	city hall, mayoralty
Şaredar, serekbelediye	belediye başkanı	maire	mayor
Bajaravahî	şehirçilik	urbanisme	town planing
Walî	vali	préfêt	prefect, governor

NAVĠÎNÊN NEQLİYÊ

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngîlîzî</i>
trên	tren	train	train
balafir, firinde	uçak	avion	airplane, aircraft
otomobil	otomobil	automobile	motor car
otobus	otobüs	autobus	bus
minîbus	minibüs	minibus	minibus
kamyon	kamyon	camion	lorry, truck
kamyonet	kamyonet	camionette	van
traktor	traktör	tracteur	tractor
çip	jip	jeep	jeep
pîkap	pikab	estafette	pick-up
bisîklet, duçerxe	bisiklet	bicyclette	bicycle
motorsîklet	motosiklet	motocyclette	bike
sêçerxe		tricycle	tricycle
parxêl	at arabası, kağnî	char à bœufs	oxcart
helikopter	helikopter	hélicoptère	helicopter
taksî	taksi	taxi	taxi
mototren	mototren	train diesel	motor train

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

*Mîn ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan*

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

CIVÎNA BRUKSELÊ

Civîna biharê ya li ser pirsên rastnivîsîn û nûkiri-
na kurmancî di rojên 17 - 23ê nisanê 1988an de li bajarê
Brukselê, paytexta Beljîkayê, çê bû.

Ji nivîskar, rojnamevan, ronakbîr û zimannasên
kurd ên derwayî welêt ên ku hatibûn vê Civînê ev in :
Khosrow ABDOLLAHÎ (Selmas), Moayed AHMED
(Behdînan), Kazim BABA (Dêrsim), Lutfî BAKSÎ
(Batman), Rojen BARNAS (Diyarbekir), Egîd DIJWAR
(Bişêrî), Evdo (nûçegihanê Kurdistan Press), Derwêş
FERHO (Mêrdîn), D. ÎZOLÎ (Dêrsim), Mûsa KAVVAL
(Hekarî), K. NEZAN (Diyarbekir), Hiner SALIM
(Behdînan), Şahîn B. SOREKLÎ (Koban), Yücel YEŞİLGÖZ
(Dêrsim), Memo YETKÎN (Semsûr) û Reşo ZÎLAN.

Ji vê listê dixuye ku di civîna biharê de ji bakur
ta başûr, ji rohelat ta rojavayê navçeyên kurmancîxêvên
Kurdistanê beşdar hebûn. Giraniya bernamêya civînê
vêcarê li ser peyvnasiya (termînolojîya) rojnamevaniyê û
ya anatomiyê bû. Sal bi sal hejmara kovarên kurdî zêde-
tir dibe, hewcedariya bi peyvên kurdî ji bo behskirina
bûyer û qewimandinên rojane ji li wê gorê hingî diçe xwe
xurtir nîşan dide. Di Civîna de li ser hin ji van peyvên bin-
gehîn hate axaftin, hinên din, ku bêtir lê fikirin û xebat
dixwazin, man civîna payizê. Heçî anatomiyê, xebatên
civînê dan xuyakirin ku zimanê me di vî warî de gelekî
dewlemend e ; ji bo hin parçeyên laşê mirov di şûna
navêkî de çend nav hene. Lê herwekî ev nav di xwendeg-
gahan de nayên hîn kirin, hin Kurd, nemaze bajarî, baş
nizanin bi rastî kîjan nav ji bo kîjan parçeyê laş e. Lewra
em van navan li ser wêneyên zanistî yê anatomiya mirov
bi çîh dikin, ta ku xeletî, tevlihevî û şaşbikaranîn kêmtir
bibin. Xebata li ser anatomiyê ewê di civînên ku tên de ji
dom bike.

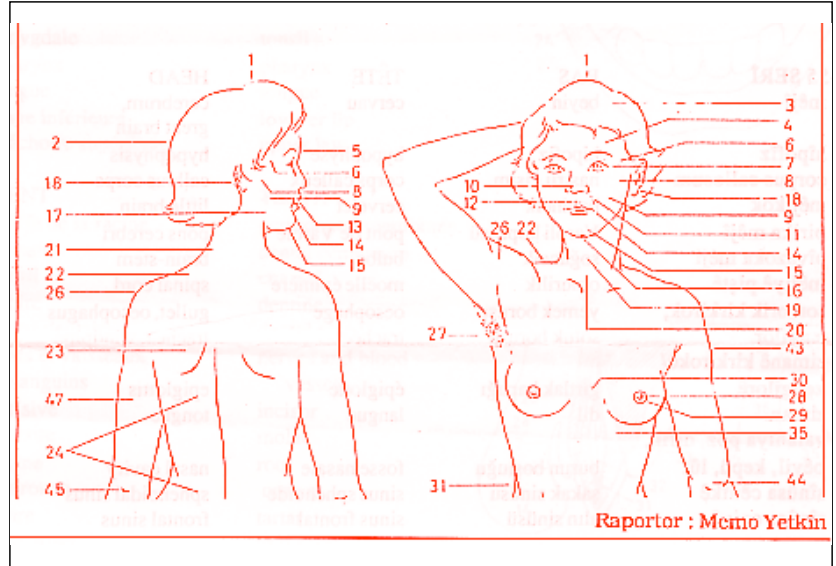
Wekî her car, di bernamêya Civîna Brukselê de
ji, hin pirsên jiyana rojane hebûn. Îca, beşdar li ser navên
biharatan û ên navgînên derwayî xebitîn. Ew wisa ji vege-
riyan ser hin navên îdarî û siyasî ku di civîna berê de zelal
nebûbûn.

Bernameyên civînan şeş meh berê tên kifş kirin.
Komele, kovar an komikên kurd ên ku dixwazin hin pirs-
sên taybetî pêşniyarî van civînan bikin, divê ku di wextê
de daxwaziyên xwe bi name ji Enstîtuyê re binivîsin.
Stûnên *Kurmancî* ji rexne û pêşniyarên xwendevan re
vekiñ ne.

Amanc û merema me ew e ku bi hevkarîya
Kurdên ku bi zimanê xwe dizanin û jê hiz dikin kurman-
ciya nivîskî têkûz, ahengdar, bi mantiq, zelal û spehîtir
be.

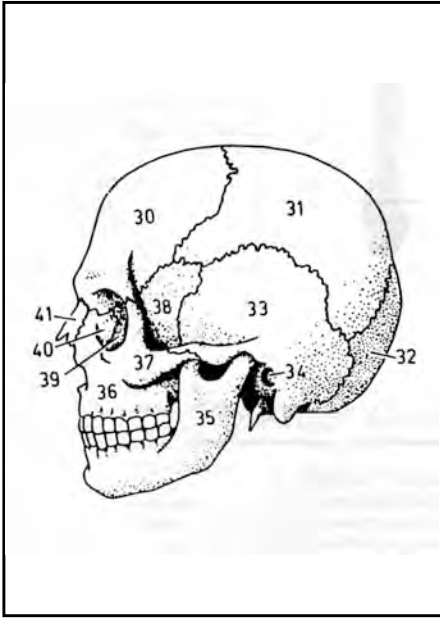
KURMANCÎ

ANATOMIYA MIROV

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
1- 18 SERÎ	BAŞ	TÊTE	HEAD
1 - Tasa serî, tepika serî, tepa serî, qoq	kafa tası, kafa tası zirvesi	crâne, somet du crâne	crown of the head, top of the head
2- patik	artkafa	occiput	back of the head
3- por	saç	chevelure	hair
4-17 RÛ	YÛZ	FACE	FACE
4-5- enî	alın	front	forehead
4- pêşcênîk, beşik	alın çıkıntısı	bosse frontale	frontal eminence
5- navçav	iki kaş arası, belce	glabelle	superciliary arch
6- cênîk	şakak	tempe	temple
7- çav	göz	œil	eye
8- hinarik	elmacık	pommette	cheekbone
9- dêm, lam, rû	yanak	joue	cheek
10- poz, difin, kepû, lût, bêvil	burun	nez	nose
11- bêrûmet		sillon naso-générien	nasolabial fold
12-		sillon sous-nasal	philtrum
13- dev	ağız	bouche	mouth
14- kujê lêvê	dudakların birleşme yeri	commisure des lèvres	labial commisure
15- çene, erzîng	çene	menton	chin
16- çenegeh	çene çukurcuğu	fossette mentonnière	dimple in the chin
17- çelêfik, çen, alçen	üstçene	mâchoire inférieure	jaw
18- guh	kulak	oreille	ear
19-21- STÛ	BOYUN	COU	NECK
19- qirik	bogaz	gorge	throat
20- çala gerdenê		fossette sous-sternal	hollow of the throat
21- çema stû	ense	nuque	nape of the neck

Anatomiya Serî

30-41 QERQÛDE, SKELET

- kilox
30- textikê eniyê, hestiyê eniyê
31- tasa serî
nîve tasa rastê
nîve tasa çepê
32- hestiyê patikê
33- hestiyê beleguhê
34- kerrika guh

35- hestiyê çena jêrîn
36- hestiyê çena jorîn
37- hestiyê hinarikê
38- hestiyê cênîkê
39- hestiyê kortika çav
40- hestiyê kaniya çav
41- hestiyên poz, dîfîn, kepû, lût, bêvil

ÎSKELET

- kafatasî
alın kemigi
çeber kemigi
sağ yan kafa kemigi
sol yan kafa kemigi
arkakafa kemigi
yankafa kemigi
kulak yolu

altçene kemigi
üst çene kemigi
elmacık kemigi
şakak kemigi
göz çukuru kemigi
göz pınarı kemigi
burun kemikleri

SQUELETTE

- crâne
frontal
pariétal
pariétal droite
pariétal gauche
occiput
temporal
conduit auditif

maxillaire inférieur
maxillaire supérieur
os malaire
sphénoide
ethmoide
unguis, os lacrymal
os nasaux

SKELETON

- skull
frontal bone
parietal bone
right parietal bone
left parietal bone
occipital bone
temporal bone
external auditory canal
lower jaw bone
upper jaw bone
cheekbone
sphenoid bone
ethmoid
lachrymal bone
nasal bones

42-55 SERÎ

- 42- mêtî
43- hîpofiz
44- corpus callosum
45- mêtîkok
46- pîrikâ mêtî
47- pîvazoka mêtî
48- mêtîyê piştê
49- sorsoirik, kirkirok
50- zengilor
51- zîmanê kirkirokê/zengilorê
52- zîman
53- valahiya poz, dîfîn,
bêvil, kepû, lût
54- sînûsa cênîkê
55- sînûsa eniyê

BAŞ

- beyin
hipofiz
nasırlı cisim
beyincik
Varoli köprüsü
soğancık
omurilik
yemek borusu
soluk borusu
gırtlak kapağı
dil
burun boşluğu

şakak sinüsü
alın sinüsü

TÊTE

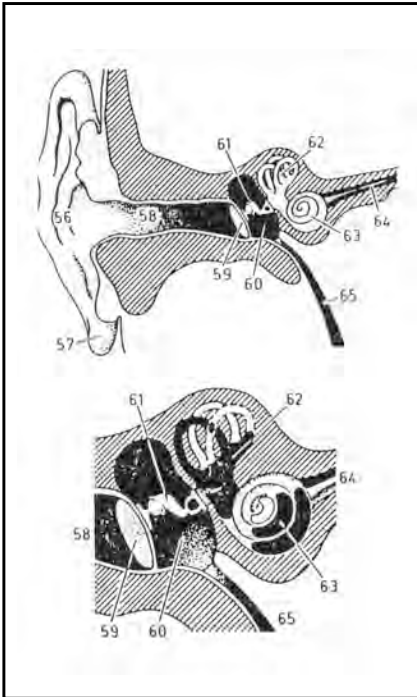
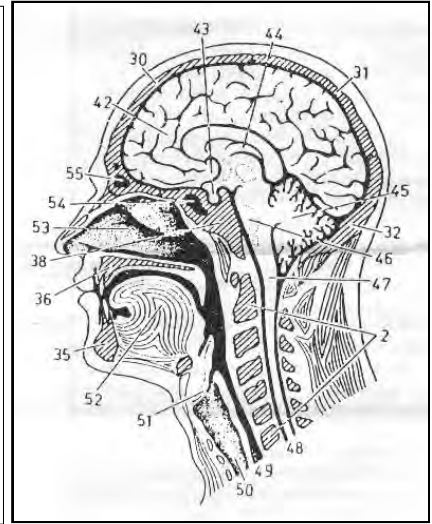
- cervau
hypophyse
corps calleux
cervelet
pont de Varole
bulbe
moëlle épinière
oesophage
trachée
épiglote
langue
fosse nasale

sinus sphénoide
sinus frontal

HEAD

- cerebrum, great brain
hypophysis
callous corps
little brain
pons cerebri
brain-stem
spinal cord
gullet, oesophagus
trachea, windpipe
epiglottis
tongue
nasal cavity

sphenoidal sinus
frontal sinus

56-65 ORGANÊ BIHÎSTINÊ

GUH

- 56- 58 guhê derva
56- kevçika guh
57- nermika guh, gurçika guh
58- kerrika guh
59-61 guhê navîn
59- perdeya guh
60- valahiya guhê navîn
61- hestîkên bihîstinê,
çakûç, sindan, zengû
62-64- guhê hundirîn
62- labîrent
63- şeytanok
64- rehê bihîstinê
65- boriya Ostakî

KULAK

- dış kulak
dış kulak kepçesi
kulak memesi
kulak yolu
orta kulak
kulak zarı
orta kulak boşluğu
orta kulak kemikleri,
çekîç, örs, üzengi
iç kulak
labîrent
salyangoz
işitme siniri
Ostakî borusu
çimika guh
kevîya guh
serçimika guhsarmal

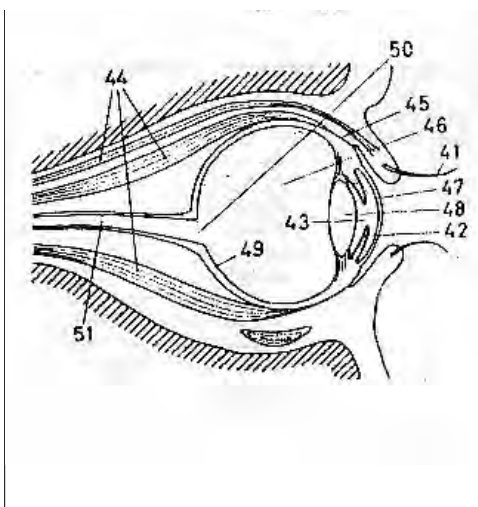
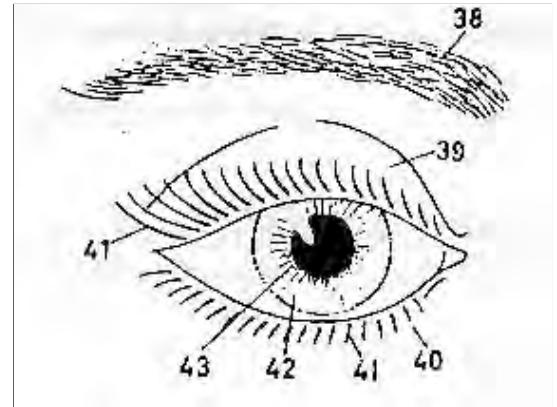
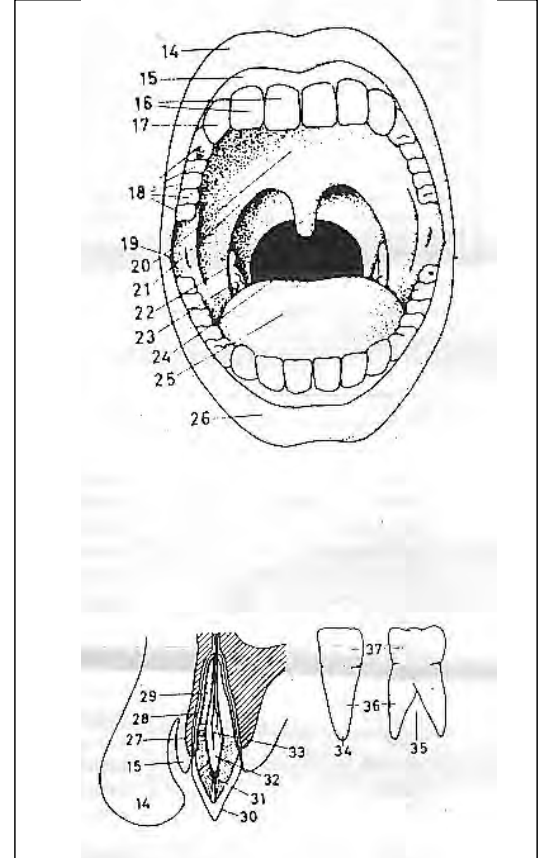
OREILLE

- oreille externe
pavillon
lobe
conduit auditif
oreille moyenne
tympan
caisse du tympan
osselets de l'oreille,
marteau, enclume, étrier
oreille interne
labyrinthe
limaçon
nerf auditif
trompe d'Eustache
tragus
anthélix
hélix

EAR

- external ear
auricle
ear lobe
external auditory canal
middle ear
tympanic membrane
tympanic cavity
ossicles, hammer,
anvil, stirrup
internal ear
labyrinth
cochlea
auditory nerve
Eustachian tube
tragus
helix

14-37 DEV û GEWRÎ	ağız ve boğaz	la bouche et le pharynx	mouth and throat
14- lêva jorîn	üst dudak	lèvre supérieure	upper lip
15- pidî	diş eti	gencive	gum
16-18 DIRAN an DIDAN	DIŞ	DENT	TEETH
16- diranên pêşîn, diranên beşîk	kesici dişler	incisives	incisors
17- diranên tûj, qîl	köpek dişleri	canines	canine tooth
18- diranen kursî, diranên paşî	azı dişler	molaires	premolars
19- kujêdev	dudakların birleşme yeri	commisurre des lèvres	labial commisure
20- esmanê dev, panîka dev, kama dev	damak	palais	hard palate
21- nermika esmanê dev	yumuşak damak	voile du palais	soft plate velum
22- zimanê biçûk, zimanok	küçük dil	luette	uvula
23- behîvok, aloq, gelale	bademcik	amygdale	tonsil
24- gewrî, hefik	boğaz	pharynx	pharynx
25- ziman	dil	langue	tongue
26- lêva jêrîn	alt dudak	lèvre inférieure	lower lip
27- çena jorîn	üst çene	mâchoire supérieure	upper jaw
28-37 DIRAN	DIŞ	DENT	TEETH
28- kîsikê diran	dişkökü zarı	coiffe de la racine	periodontal membrane
29- hesteyê diran	diş çimentosu	cément	dental cementum
30- sedefa diran	emaye	émail	enamel
31- aca diran	fildişi kısma	ivoire	dentine
32- pûka diran	iç/orta tabaka	pulpe dentaire	dental pulp
33- reh û damarên diran	diş sinir ve damarları	nerfs et vaisseaux sanguins	nerves and blood vessels
34- beşîk	kesici diş	incisive	incisor
35- diranê kursi	azı diş	molaire	molar
36- koka diran	diş kökü	racine	root
37- taca diran	diş tacı	couronne	crown
kepîr	kîreç	tartre	tartar
kepîr girtin	kîreç tutmak	s'entarter	to fur up

38-51 ÇAV	GÖZ	CEIL	EYE
38- biñî	kaş	sourcil	eyebrow
39- palikê çavê jorîn	üst göz kapağı	paupière supérieure	upper eyelid
40- palikê çavê jêrîn	alt göz kapağı	paupière inférieure	lower eyelid
41- bijang	kirpik	cil	eyelash
42- reşîka çav, iris	iris	iris	iris
43- bibîk	göz bebeği	pupille	pupil
44- masûlkeyên çav	göz kasları	muscles	ocular muscles
45- gûza çav	göz yuvarlağı, göz küresi	occulomoteurs	muscles
46- spîka çav	göz akı	globe oculaire	eyeball
47- perdeya çav, gilêne	saydam tabaka	corps vitré	vitrous body
48- nîske	göz merceği	cornée	cornea
49- tora çav, retina	ağ tabaka	crystallin	lens
50- piniya kor	kör nokta	rétine	retina
51- reha bînahiyê	görme siniri	papille	blind spot
		nerf optique	optic nerve

Navê navgînên deryayê

Amadekar: Mûsa KAVAL

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>				
navgîn	araç	véhicule, moyen	means,	keştiya rêberiyê	kılavuz gemisi	bateau-pilote	pilot boat
derya	deniz	mer	vehicle	keştiya hawarê	cankurtaran	bateau de	lifeboat
deryayî	denizsel	marin,e	de transport	keştiya agirkujiyê	gemisi	sauvetage	fireboat
deryavan	denizci	marin,	vehicle	keştiya geştê	îfaiye gemisi	bateau-pompe	fireboat
deryavanî	denizcilik	navigateur	sea, adj.	keştiya petrolkêş	egence gemisi	bateau de plaisance	pleasure boat
keştivan	gemici	marin, matelot	seaman,	balafirhilgir	petrol gemisi	pétrolier	tanker
keştivanî	gemicilik	marine	navigator	stal	uçak gemisi	porte-avion	aircraft carrier
bixêrî	baca	cheminée	navigation	keştiya rêwiyar	filo	flotte	fleet
bêrik	kürek	rame	navigation	qeyik	yolu gemisi	paquebot	liner
keştî	gemi	navire, bateau	sailor, seaman	mayinçîn	kayık	barque	small boat
xêlî	yelken	voile	navy	mayingir	mayın döşeme	mouilleur de	minelayer
keştiya bi bêrik	kürekli gemi	navire à rames	navy	mayingir	gemisi	mines	minesweeper
keştiya bayî	yelkenli gemi	bateau à voile	chimney	lezbot	mayın tarama	dragueur de	minesweeper
keştiya dükeli,	buharlı gemi	bateau à vapeur	oar	feribot	gemisi	mines	minesweeper
vapor			ship, boat	lezbob	sûrat motoru,	vedette	launch,
keştiya bi motor	motorlu gemi	bateau à moteur	ship, boat	devriye motoru	devriye motoru	vedette	launch,
keştiya bi enerjîya	nükleer	navire à propul-	ship, boat	feribot	feribot	ferry-boat	patrolboat
nuklêrî	güdümlü gemi	sion nucléaire	sail	qeyika hawarê	cankurtaran	canot de	ferry-boat
cenkeştî	savaş gemisi	navire de guerre	noving boat	kayığı	canot de	sauvetage	lifeboat
keştiya barkêş	yük gemisi	navire de transport	sailing boat	denizaltı	sous-marin		submarine
keştiya nexweşxane	hastahane gemisi	navire-hôpital	steamship	sal	radeau		timber float
keştiya xwendegêh	okul gemisi	bateau-école	steam ship	küçük tekne	canot		small or
keştiya masîgiriye,	balıkçı gemisi	chalutier, bateau	motorboat	lengergeh	iskele	échelle,	open boat
masivaniyê		de pêche	nuclear-			embarcadère	landing stage
			powered ship	lenger	çapa demiri	ancree	anchor
			warship	bender	liman	port	port, harbour
			transport ship	sekûya benderê	rihtim	quai	quay,
			hospital-ship	fanosa deryayî	deniz feneri	phare	embankment
			training ship				light house,
			trawler	lenger avêtin	demirlemek	jeter l'ancree	beacon
							cast anchor,
				lenger hildan	demir almak	lever l'ancree	drop anchor
				keştiya hawarê	cankurtaran	bateau de sauvetage	weigh anchor
							lifeboat

Biharat

Amadekar: Reşo ZÎLAN

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>	<i>latînî</i>
biharat	baharat	epices	spices	
rîzyane, cehechik	rezene	fenouil	common fennel	foeniculum vulgare
anix, anîs	anason	anis	anise	pimpinella anisum
zîre, kîmyon	kimyon	cumin	cumin	carum carvi
bibera reş, îsota reş	karabiber	poivre noir	black pepper	piper nigrum
bibera spî, îsota spî	beyaz biber	poivre blanc	white pepper	piper albiun
germok		poivre de la Jamaïque	Jamaican pepper	pimenta officinalis
pûng	yarpuz	menthe sauvage	wild mint	mentha silvaticus
nane	nane	menthe poivrée	peppermint	mentha piperita
biberiye	biberiye	romarin	rosemary	rosmarinis officialinus
zaferan	safran	safran	saffron	crocus stavius
gijmîj	kişniş	coriandre	coriander	coriandrum sativum
xaşxaşk	haşhaş	pavot	poppy	papaver
defne	defne	laurier	laurel	laurus nobilis
hêl	kakule	cardamome	cardamom	elettaria cardamomum
zencefil	zencefil	gingembre	ginger	zingiber officinal

darçîn	tarçîn	cannelle	cinnamon	cinnamomum ceylanicum
mêxik	karanfil	clou de girofle	clove	eugenia caryophyllata
vanîl	vanilya	vanille	vanilla	vanilla planifolia
reşreşk, hefsûdank	çörek otu	carvi, cumin des prés	caraway seeds	nigella sativa
simaq	sımak	sumac	sumac	rhus cotinus
rihan	reyhan, fesleğen	basilic	basil	ocimum basilicum
catir, cehtiñ	mercankök	origan, marjolaine	origan	origanum vulgare
tarxûn	tarhûn	estragon	tarragon	artemisia dracunculus
kuñî	kuri	curry	curry	
riha zer, koka zer	hint safranı	curcuma, safran des Indes	curcuma	
pîjinda, şiwît	dere otu	aneth	aneth	anethum
tovxerdel	hardal	moutarde	mustard	
kuncî	susam	sésame	sesame	
zererek	keten	lin	flax	
îsota Kayenê	Kayen biberi	poivre de Cayenne	Cayenne pepper	
xweya limonê, limondûz	limontozu	acide citrique	citric acid	
bîbera sor	kırmızı biber	paprika	paprika	

Termên siyasî û îdarî

<i>kurî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
komar	cumhuriyet	république	republic
komarî	cumhuriyetçi	républicain, e	republican
sîstema komarî	cumhuriyetçi sistem	systeme républicain	republican system
komarxwaz	cumhuriyet taraftarı	républicain, partisan de la république	republican, who is in favor of republic
komarparêz	cumhuriyet savunucusu	défenseur de la république	defender of republic
komarperest	koyu cumhuriyetçi	républicain fanatique	fanatic republican
serbajar	başşehir, başkent	capitale	capital
berbajar	banliyö	banlieu	suburbs, outskirts
bergir	savunucu	défenseur	defender
bergirî	savunma	défense	defence
wezareta bergiriyê	savunma bakanlığı	ministère de la défense	ministry of defence
dadmend	adil	juste, équitable	just, fair
dadmendî	adalet	justice, équité	justice, fairness
wezareta dadmendiye	adalet bakanlığı	ministère de la justice	ministry of justice
guhastin (biguhêze !), l.	ulaştirmek, nakletmek	transporter	to transport, to carry, to move
guhastin, <i>n.m.</i>	ulaştırma, nakliye	transport	transportation
wezareta guhastinê	ulaştırma bakanlığı	ministère des transports	ministry of transportation
hîn bûn, fêr bûn, l.	öğrenmek	apprendre	to learn
hîn kirin, fêr kirin	öğretmek	enseigner, instruire	to teach
hînbûn, fêrbûn, n.m.	öğrenme	apprentissage	learning
hînkirin, fêrkirin, n.m.	öğretim, talim	instruction	teaching, training, instruction
hevotin (bihêvoje !), l.	eğitmek, terbiye etmek	éduquer, apprivoiser	to educate, to tame
hevotin, <i>n.m.</i>	eğitim	éducation	education
hînkirin û hevotin	talim ve terbiye	instruction et éducation	teaching and education
wezareta hevotina neteweyî	millî eğitim bakanlığı	ministère de l'éducation nationale	ministry of national education
nehevijî	terbiyesiz	inéduqué	uneducated
gihandin(bighîne !), l.	yetiştirmek	former	to train
gihandin, <i>n.m.</i>	yetiştirme	formation	training
ragihandin, (ragihîne!), l.	iletişim	communication, transmission	communication, transmission
ragihandin, (ragihîne !), l.	iletme	communiquer, transmettre	to communicate, to transmit
tele-ragihandin <i>n.m.</i>	tele-iletişim	télé-comunication	tele-communication
navginên ragihandinê	iletişim araçları	moyens de communication	means of communication

civat	meclis, toplum	assemblée, société	assembly, society
civatkîan civakî	toplumsal, sosyal	social, e	social
civataşaredariyê	belediye meclisi	conseil municipal	town council
encumen	encümen	commission, comité	committee, commission
encumena şaredariyê	belediye encümeni	comité exécutif municipal	town council executive
tax	mahalle	quartier	quarter
awartin(biawêre!), l.	istisna etmek	excepter	to except
awarte	istisnâî	exceptionnel	exceptional
rewşaawarte	istisnâî durum	état d'exception	state of exception
birandin (bibirîne !), l.	yok etmek	exterminer	to exterminate
birandin, <i>n.m.</i>	yoketme	extermination	extermination
nijadkujî	soykırım	génocide	genocide
qir, qirkirin	katliam	massacre	massacre, slaughter
hinare	mesaj	message	message
hinartî, şandî, peyk	elçi	envoyé, messenger	messenger
darayî,maliye	maliye	finance	finance
wezareta darayiyê, maliyê	maliye bakanlığı	ministère des finances	ministry of finance
endustrî	endüstri	industrie	industry
wezareta endustriyê	endüstri bakanlığı	ministère de l'industrie	ministry of industry
balyoz, sefir	büyük elçi	ambassadeur	ambassador
balyozxane	elçilik	ambassade	embassy
konsul	konsolos	consul	consul
konsulxane	konsolosluk	consulat	consulate
ataşe	ataşe	attaché	attaché
pispor	uzman, bilirkişi	expert	expert
desthilat	otorite	autorité	authority
karîn, şıyan	iktidar, kudret	pouvoir	power
dengdan	oylama	vote	vote
hilbijartin	seçim	élection	election
hilbijêr	seçmen	électeur	elector, voter
hilbijartî	seçilmiş	élu	elected
bijare	seçkin	distingué	distinguished
namzed	aday	candidat	candidate, applicant
bernamzed	aday adayı	candidat à la candidature	candidate for candidacy
statu	statü	statut	status
referandum	referandum	référendum	referendum

Rastnivîsîna lêkera **BÛNÊ**

Ez	im	me
Tu	(y) î	yî
Ew	e	ye
Em	in	ne
Hun	in	ne
Ew	in	ne

Mînak:

Ez	kurd	im
Tu	kurd	î
Ew	kurd	e
Em	kurd	in
Hun	kurd	in
Ew	kurd	in

Lê	Ez	gundî	me
	Tu	gundî	yî
	Ew	gundî	ye
	Em	gundî	ne
	Hun	gundî	ne
	Ew	gundî	ne

Lêkera **bûnê** mana rewş guhartinê (fransizî : *devenir*, îngilîzî, *to become*) jî dibe û hingê wekî jêrîn tê bi kar anîn :

Ez	dibim
Tu	dibî
Ew	dibe
Em	dibin
Hun	dibin
Ew	dibin

TERMÊN ROJNAMEVANIYÊ

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>ingilîzî</i>
rojname	gazete	journal	newspaper
rojnamevan	gazeteci	journaliste	journalist
rojnamevanî	gazetecilik	journalisme	journalism
kovar	dergi	revue	journal, review
kovara hefteyî	haftalık dergi	revue hebdo- madaire,	weekly hebdomadaire
kovara mehane, mehname	aylık dergi	revue mensuelle, mensuel	monthly
kovara sênehî	üç aylık dergi	revue trimestrielle	quarterly
kovara salane, salname	yıllık dergi	revue annuelle	annual journal
kovara nîvmehî	15 günlük gazete	revue bimensuelle, bimensuel	bimonthly, fortnightly
redaktor	redaktör	rédauteur	redactor
nûçegihan	muhabir	correspondant	correspondent
nivîs	yazı	écrit	writing, written work
nivîsar	yazı, metin	écrit, texte	text
bend	makale	article	article, paper
nivîser	okur-yazar	alphabète, qui sait lire et écrire	literate
nivîskar, nivîsevan	yazar	écrivain	writer
nivîsandin	yazı, yazmak	écriture, écrire	writing, to write
nûçe	haber	nouvelle	news
berpirsiyar	sorumlu	responsable	responsible
berpirsiyarî	sorumluluk	responsabilité	responsibility
nivîskî	yazılı	écrit, par écrit	written, in writing
nivîsyar	katip	scribe, secrétaire	secretary, scribe
nivîsgeh	yazı odası	bureau	office
nivîsxane	yazı kalemi	secrétariat, bureau des dactylos	typing pool, writing section
destnivîs	elyazması	manuscrit	manuscript
destxet	elyazısı	écriture	handwriting
rastnivîsîn	imla kuralları	orthographe	orthography
semivîs	başlık	titre	title
semivîsar	başyazı, başmakale	éditorial	editorial, leading article
semivîskar	başyazar	éditorialiste	editorial writer
roportaj	röportaj	reportage	report
karikator	karikatür	caricature	cartoon

karikatorîst	karikatürîst	caricaturiste	cartooniste
foto	fotograf	photo, photograph	photo, photographie
fotokêş	fotoğrafçı	photographe	photographe
wêne	her türlü resim	image, peinture	image, painting
çîn, neqş	resim	dessin	drawing
neqşkêş	desinatör	dessinateur	drawer
sernûçe, manşet	manşet	manchette	headline
kiriyar, abone	abone	abonné	subscriber
kiriyarî, aboneyî	abonman	abonnement	subscription
çapemenî	basın	presse	press
çap	basım, baskı	impression	printing
weşan	yayın	publication	publishing
çapxane	matbaa	imprimerie	printing house
weşanxane	yayınevi	maison d'édition	publishing house
pirtûk	kitap	livre	book
namilke	broşür	brochure, opuscule	brochure, booklet
bulten	bülten	bulletin	bulletin
belavok	bildiri	tract	tract
rêze	dizi	série	series
rêze-film	dizi film	feuilleton, films à épisodes	serial
wêneçirok	çizgi roman	bande dessinée	strip cartoon
fotoroman	fotoroman	roman-photo	romantic picture story
çirok	hikaye, masal	histoire, conte	story, tale
çîn, neqş	işleme, desen	dessin, motif	motif, pattern
çînîn	işlemek, nakşetmek	graver, dessiner	to engrave, to imprint, to draw
veçînîn, hevrês kirin	dokuma sök- üğünü örmek, örerek, yapmak	reprendre	to darn, to mend, to stitch up
hilçînîn	sarmak, masura sarmak	embobiner, enrouler	to wind up, to roll up

GIYAYÊN DERMANAN

Va ne navên çend giyayên ku di hekimiya
kurmancî de bi kar ûnin. Gelo hun mana
wan bi tu zimanên din dizanin ?
Heke bi eseyî dizanibin kerem kin
ji *Kurmancî* re binvîsin.

- Meyremxurt
- Tirşok
- Qahfûr
- Pelewêsk
- Gûlik
- Karî
- Gûriz
- Nûsek
- Doçbizin
- Hîro

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

*Min ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan*

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Termên rojname û rojnamevaniyê

kurdî	tirkî	fransızî	ingilîzî
helbest, şîr	şîr	poème	poem
kuncnivîsar, quncnivîsar*1	köşe yazısı	billet, rubrique	column
kuncnivîs, quncnivîs	köşe yazarı	billetiste	columnist
rêzenivîsar	serî yazı, dizi yazı	feuilleton	series
stûn	sütun	colonne	column
rêz	satır	ligne	line
tîprêzî	dizgi	typographie	typography
tîprêz	dizgici, tipograf	typographe	typographer
çap	baskı, basım	impression	printing
çap kirin	basmak	imprimer	to print
çapxane	basımevi	imprimerie	printing house
xwendevan	okuyucu	lecteur	reader
belavkirin	dağıtım	distribution	circulation
belavker	dağıtımçı	distributeur	distributor
weşanxane	yayınevi	maison d'édition	publishing house
weşandin	yayınlamak	éditer, publier	to publish
prîtûkfiroş	kitabçı	libraire	bookseller
pirtûkfiroşî	kitabçılık,	librairie,	bookshop,
	kitapçı dükkanı	métier de libraire	booksellership
heyber, mijar, babet	konu, mevzu	sujet, matière	subject
têm	tem, tema	thème	theme
naverok	içerik, muhteva	contenu	content
fihrîst*2	indeks, fihrîst	index	index
berg	kapak	couverture	cover
kiras	şömiz, karton	chemise	jacket
	kaplama gömleği		
nîmînende, nivêner*3	temsilci	représentant	representative
nîmandin,	temsil etmek*4	montrer,	to show,
nîwênandin		représenter	to represent
nîmûne	ömek, misal	exemple, échantillon	example, sample
arîkar, alîkar	yardımcı, muavin	assistant	aid, assistant
rûpel raxistin	sayfa	mettre en page	to make up,
	düzenlemek		to lay-out
rûpelraxer	sayfa düzenleyici	metteur en page	page maker,
			compositor
rûpelraxeî	sayfa	métier de	compositorships
	düzenleyicilik	metteur en page	

*1. kuncnivîsar, quncnivîsar: ji ber ku li hin deverên Kurdistanê **kunc** (kuncik) û li hin deverên dinê **qunc** tê bi kar anîn û Kurmancên ku **kunc** bi kar tînin ji **qunc** tê nagihîjin, herwekî yên **qunc** bi kar tînin ji ya dinê fêm nakin, me di pêşneyara herduvan de ji fayde dî.

*2. fihrîst, pêrist: **fihrîst** gotineke farisî ya kevin e. Ev gotin di hin ferhengên bi kurdî yên kevin de **fihrîst** û di hinan de ji **pêrist** derbas dibe ku di nav Kurdên rojbela (îran) û yên başûr (îraq) de ya dawî bêir belabûyî ye.

*3. nîmînende, nivêner: **nîmînende** di nav metnên kurmancî de û di **Hawarê** de gelek hatîye bi kar anîn. **Nivêner** di nav kurmancîya xwarê (sorani-mukriyani) de tê bi kar anîn ku ev **nivêner** bi awakî guharî û wela **nûner** derbasî kurmancîya jorê biye û bi vî awayî ji aliyê hin kesan ve tê bi kar anîn.

*4. Kurmancên ku **nîmandin** bi kar tînin, piranî ji bo **nîşan dan, şarî dan, raberkirin** û hwd dibêjin. Lê me ew li vir di maneya di derceya didî an de bi kar anîye.

Civîna Berlîne

Civîna payîza 1988an li Berlîne di roja 27 teşrîn 1988an de bi vekirina serekê Enstîtuya kurdî ya Parîsê, Kendal Nezan, dest pê kir. Serekê Enstîtuyê ji bo hevalên nûhatî yên ve civîne, behsa bingeh û awayên civîne kir û mazeretên hevalên vexwendî yên ku ji ber hin sedeman nikarin beşdarî ve civîne bibin, pêşkêşî zanîna hevalên amadebûyî kir.

Di civîne de Khosrow Abdollahî (Selmas), Muzefer Begzade (Şikakan), Mustafa Düzgün (Dersim), Xelîl Dihokî (Dihok), Huseyin Sado (Hesîçe), Reşo Zilan, Mûsa Kaval (Hekarî), Rojen Barnas (Diyarbakir), S.Rêwing (Sêrt) û Derwêş Ferho (Mêrdîn) beşdar bûn.

Serektiya civîne, her weke berê, bi awayê ku bi dorê rojê yek bike, ji Reşo Zilan dest pê kir.

Civîn, li gora bernameya xwe, li ser pirsên jêrîn xebitî: termên rojname û rojnamevaniyê, navên cihan, sistema îdarî ya Îranê, kurmancîya Dîwana Melayê Cizîrî û ya Gigerxwîn û hin xalên gramerê (lêkerên hevedudanî).

Ewê civîna bihara 1989 giraniya xwe bide pîrsa termînolojiya hiqûqî. Ji bo amadekirina van peyvên hiqûqî komek ji hiqûqnasên kurd hatîye pêk anîn û ewê di mehên pêşîya me de li ser ve pîrsê bixebite.

KURMANCÎ

FERHENGOKA Dîwana Melayê Cizîrî

Amadekar : Rojen BARNAS

Ev ferhengoka piçûk a ji Dîwana Melayê Cizîrî, perçekî ji rêzxebata berhevkirina gotinên kurdî ji klasîkên kurmancîya jorîn e.

Çerçewa ve xebatê berhevkirin û hîlbijartina gotinên kurdî yên di nav nivîsarên klasîkan de mayî ne. Ev gotin ji aliyê hin kesan ve bêne zanîn ji mixabin ji aliyê piraniyê ve nayên zanîn; ew li hin herêman bêne bikaranîn ji li herêman mayî yên welat hatine jîbîr-vekirinê. Yaxut hin ji van gotinan di nav axleb Kurdên Tirkîyê de wek gotinên tirkî tene zanîn.

Di berferehkirina zimanekî de rîya belkî dijwar, lê ya esasî, berhevkirina gotinên eslî yên wî zimanî: 1) ji afirandinên wî yên klasîk; 2) ji folklorê devkî û 3) li sahayê ji devê xelqê ye. Di pey de, ji bo hewcedariyên nû yên ziman, gehîneka "gotin çekirînê" tê; ku gava meriv bi endaze û bi baldariyê hûr û xurt hereket neke, dêlva kêr gihandinê wê ziyaneke giran bigihîne ziman, di ziman de bibe sedemê anarşîyê mezin. Lewra beşa zimannasî ya Enstîtuyê

<p>di civîna xwe ya pêşîn a Barselonayê de vê rêzexebebatê wek xebateke bingehîn û berdewam pejirand û da ber xwe.</p> <p>Ev ferhengoka berpêşî we kirî xelesa diduyan a vê rêzexebebatê ye ku herwekî hun pê dizanin xelesa pêşîn ferhengoka Mewlûda Melayê Bateyî bû û ji aliyê mamosta Reşo Zilan ve hatibû amade kirin. Xebata li ser Şêx Ehmedê Xanî, Cegerxwîn û klasikên me yê dinê di çerçewa bernameya xebatê di dorê de ne.</p> <p>Di berhevkirin û hîlbijartina gotinên vê ferhengokê de min ji nusxeyên Dîwana Melayê Cizîrî , çapa ji aliyê mamosta Hejar ve amadekirî, esas girt. Lê wê bi çapa Misrê, bi ya Stokholmê (Zeynelabidin Zinar û M.Emin Narozî pêk anîne) û bi hin xezelên dîsa bi alfaba kurdî-latînî ji wergerandina Qedî Cemîl Paşa di Hawarê de muqayese kir.</p> <p>Di xebata li ser maneyên gotinan berhe- ma bingehîn çapa mamosta Hejar e. Di pey de xebata mustereke e ku ji aliyê beşdarên civîna Bruksel û Berlîlê kêmasî hatine rast kirin. Ji aliyê</p>	<p>tesbîtîkirina hatina orijîna gotinan ji çavkaniyên jêrîn hatiye istifade kirin:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ansiklopedîk Lûgat Ferit Develioğlu 2) Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Pars Tuglaci 3) Persian-English Dictionary, Steingass 4) Ferhengên kurdî û erebî/fransîzî/rusî <p>Di <i>Dîwana Cizîrî</i> de ji bilî kurdî, gotinên ku bi selê xwe çînî, erebî, farsî, tirkî, yûnanî û hwd gelek in. Ji ber vî çendî di hîlbijartin û tesbîta gotinên kurdî de civîn îhtimameke gelek mezin nişan daye şaşiyek piçûk çî ye, neyê kirin.</p> <p>Di sêwirandina wê ferhengokê de min li gora pîvanên jêrîn gotinan hîlbijart : a) Gotinên ku îro ji aliyê piraniyê ve nayên nasîn; b) Gotinên ji aliyê rastnivîşîn (imla) an bilêvkirinê (telafuz) de têvel in; c) Gotinên ku ji roja Cizîrî heta niha neguhirîne wekî xwe mane.</p> <p>Li hember maneya her gotinê, ji bo numûne dayinê, me malîkek ji <i>Dîwanê</i> daniye da ku xwendevan bizanibe ev gotin li ku derê û bi çî awayî derbas dibe. Hin gotin hene ku li hem-</p>	<p>ber û di pey maneyê de <i>bnr.</i> dinivîsîne ku maneya wê «binêre» li gotina di pey de bi tîpên reştîrîn nivîsandî. Herwekî : «dav: dafik; <i>bnr.</i> li bend. Ku dixwazin ka gotina «dav» di kîjan malîkê de derbas dibe, divê li gotina «bend» binêrin. Li ber wê gotinê malîkek ji zezeleke Cizîrî heye ku gotina «bend» tê de hatiye bikaranîn.</p> <p>Ev xebata pêşkêşkirî bi gotina rastî ne ferhengok e, lê ferhengoka ferhengokê ye. Ji bo ferhengokeke temamî divê hemû gotinên bikaranînî tê de hebin. Ji bo biservebûna edebiyata klasîkî ev pêwîst e, lê îro ne helîz e. Ji ferhengokeke kurdî ya <i>Dîwana</i> wî dîsa divê hemî gotinên kurdî yê ku wî bi kar anîne tê de hebin, lê ev jî xebateke ferehtir divê ku niha li dervayê mebesta çerçewa xebata me dimîne. Di çerçewa van herdiwan de ev ferhengoka pêşkêşkirî, ku gotin caîz be, têtîka ferhengokê ye. Lê hemî gotinên pêwîst tê de hene, ji derva nemane.</p> <p>Hêvîdar im ku bi kêrî têtîkîpêbiran were</p> <p style="text-align: right;">Rojen BARNAS</p>
--	---	---

<p>A</p> <p>afêrin: bijî “Rustem û Cemşîd û Xalid, Hemze ya şêrê Eli Afêrin ya şehsiwarê turk û rimbazê ereb”</p> <p>al'al: helale, lale “Sunbul bi sema têt û gulana perde dirandin Bişkiftine al'al û hişîn bûne terazin”</p> <p>amanc: armanc “Bendeyê sadiq seher amancî reştozê xwe kir Min bi qewlê dijîman det ber xedengan bê sebeb”</p> <p>awaz: deng, sewt “Ney dût e hebîbê me çî feryad û fixan kin Wê guh li zemîra dil e awaz çî hacet?”</p> <p>ax: erd, xweli “Ji axa asîtanê mistekî bîn Li daxan da bibînim xweş seba tîz”</p> <p>azar: êş, eziyet, sancî “Alî ji derdê dil dikit herçî ku dî azarî çerx Derbê li nîva dil didit lami’ sîfet nûbarî çerx”</p> <p>B</p> <p>bac: wêrgî “Cuhtê Hebeşan bi turfet-ul- ‘eyn Anî qederek ji Espehan bac”</p> <p>bal: nik, cem “Li bal ‘ilmê te me’lûm e ji jînê min tu meqsûd î Fidayê canê me dê can bit di qesda wesl û dîne da”</p>	<p>balîn: baliv, balgeh “Da nale û ahên me ji dil seh bikirî Wer guh bide hindavî serê balînê”</p> <p>ba Xoy: bi Xwedê “Bendeyê ba Xoy bivê dê meylî sîm û zer nekit Da ‘etaya padîşahan bê hed û ejmar bit”</p> <p>bazîn: leyistîn, baz dan, revîn “Çerx e felek û melek dibazîn Şemsun we kewakibun we ebrac” “Li ber çogan û kaşûyan ji derba Turk û Hîndûyan Dibazim herwekî goyan dema ew têne meydane”</p> <p>behîtin: helandin “Cewra te behîtin û cefaya te perîtin Qurbanî te bim guh bide carek gilehê min”</p> <p>bejn-afêrî: bejna ku bi naz dimeşe “Da xef nebit bejn-afêrî mey hate şehkasa surî Mînet ku îro dîm-durî dîsa şeraba nab da”</p> <p>belazîz: gezîze, sunbula daristanê, ya kûvî “Ku lê têt ew qebaya asimanî Letîfa şeng û nazik wek belazîz”</p> <p>belg: pel; <i>bnr.</i> li perr</p> <p>benda heyderî: xişrê li ser kofiyê “Kewkeb û qewsê qezeh lu’luê benda heyderî Tên tewafa zulf û xalên dilrubayê rast û çep”</p> <p>bend: girtî, dîl, girêdayî “Dil bendê dava zulfekê keftî kemenda ulfekê Hel fi yed-îl meftûnî şey ew key fe esne’ ya feta”</p> <p>ber ve: ber bi</p>	<p>“Ber ve şerqê di seher westayin Hîndûyên rojperest in çep û rast”</p> <p>ber: kevîr, seng “Çî eser dê li berî xare bikit qetreyî ab Qelemê me bi dosê qetreyê zuha dê çî kit”</p> <p>berî: sade û hêsa “Girîşme û raza berî ‘arif venabin lê derî Hetta di nêva agirî ew xef nebit perwane reqş”</p> <p>berx: birca karîkê, birca berxê “Heyheya reqş û semaya te çî xweş bes-tiye çerx Ku di burcê bi sema têtê li ser destê xwe berx”</p> <p>bestûn: girêdan, rapêçan; <i>bnr.</i> li berx</p> <p>bexşîn: ‘efûkirin, dayin “Yek bûse bexşî ewwel bi îhsan Axir li min kir curm û xeramet”</p> <p>bext: îqbal, talih “Zuhre û ‘îqda sureyya keşşîfî bûn ew di şerq Sayeya bextê me dayê ma li ser perde û nîqab”</p> <p>beyhûde: bêhûde “Kes bi dada me nepirsit gileh û dad çî kit Te nebit dadresek beyhûde feryad çî kit”</p> <p>bêgav: tim, bêwext “Aşîqan bêgav lew kalîn ji dil têt şubhê re’ d Wan ji bala lê dibarin wek brûskan remz û naz”</p> <p>bêt û ret: were û here “Her mecala ew di cengê bêt û ret her carekê Rast û çep de bêxistin, sed bi mizraq û qeseb”</p> <p>bêvîr: nexweşê li ber mirinê, ji hêz keftî</p>
--	--	--

“Herçî bêvîrê ku navê dilberê bêtin li ser Xweş dibit hadir di gavê bê guman û şubhe ye”

biçîn ver: li berê biçîne (deyne)
“Enqa ne şikara kes e davan tu biçîn ver Dava ku enqa tu vedî badî hewa girt”

binosîn: em vexwin
“Heyata dil meya baqî binosîn da bi muştaqî
Ela ya ey-yuhes-saqî edir kes'en we nawil ha”

biretin: herin, biçin; *bnr.* li bêt û ret

biste: bê tirs, bê şerm, bê teklîf
“Were xanim bikuj biste bi xencer
Melê, emma bi destê xwe-y mubarek”

bişko: bişkok
“Çing-çinga bişkoan awaz û dengê zer-goan
Sed melayik guh didin ber wê newayê rast û çep”

bişkoj: xonçegul, xonçe
“Sehergeh endelîb mest in ji bihna werd û bişkojan
Şubeh tûtak û goyînan dinalîn em di firqê da”

biwar: bihart
“Weh ku bê şahid û mehbûb te umrê xwe biwar
Karekî rabe bike weqt e ku êvar e dereng”

biwerîn: werîne, bîne
“Veke lêvê û ji nivê biwerîn qend û nebat
“Ji lebê le'lê şekerbêj û ji şeker meke behs”

bînahî: ronahiya çav, qudreta dîtinê
“Şukur bînahîya min hat û Ye'qûb dîde rewşen bû
Bi bûya Yûsîfê Misrî li Ken'anê beser peyda”

bîz: kerahet, xweparêzî, xwe jê girtin
“Xebais-teb' e, j'ehil seg-sirişt e
Yeçîn ew ker ji canan lew dîkit bîz”

bîzî kirin: hez nekirin, xwe jê girtin
“Bîzî dîkit ji qencan ji remz û naz û xencan Qedre gulan çî zanit ? Kerbeş divêt kerê reş”

buxçe: baxçê gulan
“Me ji buxçe ya yar zeyyînî bê pîrs yek sêvek çînî
Web'ma ceney tû centeyî elqet'eley ye cînyeta”

butperestî: pûtperestî
“Etwarê 'îşq û mestî, esrarê butperestî
Teqîrê sed rîwaret nakit ji bo kifayet”

C

cerg: ceger
“Mehbûb û reyhan pur gulav ker kir li min cerg û hinav
Zehra helahlil bû di nav lew saqî ew cul-lab da”

cuht: cot, *bnr.* li bac

Ç

çelek: xwarbûna wekî serê çoganê
“Êsir kirim zulfa çelek ew horiya şubhet melek
Tîr dan ji reştözên helek mecrûhê qewsê purweşîn”

çember: xekek, daîre, muhasere
“Xef da me cama kewserê şîrîn-qed û leb şekkerê
Bayê seba da çemberê hatin sema şetrî û lef”

çendan: ewçend
“Zehrî derdê mezin firqet ciger sot ateşî da dil
Cîhê sebrê nema çendan ferec min dî di sebrê da”

çengal: çengel
“Sur şîrînê, nazenînê, kuştîme nakit yeçî-nê
Wê bi çengala evînê dil ji min bir dil ji min”

çeper: mewzî, sîper
“Tîr sed têne ciger sîne li ber maye çeper
Ji dil û cergê kul û sîneyê ker-ker meke behs”

çerx: daîre, xekek, felek
“Hin zerî ne pur sur in, serbiperr in dêm-dur in
Min ku di çerxê we dî sebr û qerar im nema”

çevandin: tewandina wek çemberê
“Ez dibêjim dê li min dîsa ceger sed pare kin
Wê bi mîzan herdû şîrazî çevandin mahî new”

çîn: xekek, badok, kurîşk
“Çîn çîn kirin zulfên siya kesk etlesê dîba qeba
Îdî nişan nabin xuya têkel kirin lazim seba”

çogan: golf; *bnr.* li bazîn
çokar: xizmetkar
“Her serê dewlet hebit dê her di nêv benda te bit
Herkesê 'aqil bitin dê her di çokarê te bî”

D

dabiristin: rêz bi rêz bûn, sef girêdan
“Zengiyar cewşen vebestî pêşberî coqa Hebeş
Dabiristin yek bi yek çûn ber fiwayê rast û çep”

dad: hawar, edalet, medet; *bnr.* li beyhûde

dane: tene, tane
“Canê xwe meke daneyê dava ku vedayî
Ahû-sîfet ew pê hesya rahî xeta girt”

dav: dafik; *bnr.* li bend

der dest: di dest de
“Ji du'ayê qedehek der dest e

Her seher mestî me'yî-nabî du'a”

derbend: bender, liman
“Xasî teşîra te bin derya û derbendê ecem
Da xelatên her seher sed zerkeş û mex-mûr bê”

destgîr: hamî, alîkar
“Destgîrê te nebit Xidrî 'înayet li qedîm Nagehî abî heyatê bi du esker Elyas”

destûr: îzin, îcaze
“Ji ser dîmê nîqab avêt û destûra tewafê da
Bi se'yê beyt û îhramê û min eswed ziyaret kir”

derîn: dayin
“Qehweya telx digel zehrî helahlil biderî
Me ji destê te mîbarek şeker-amîz e xweşab”

di gavê de: di cih de, tafîlê
“Xedenga firqetê re'd e dilê ew xefletê lê dit
Dibêjim wer cebel bit ew bi ker bit wê di gavê da”

digel: pê re, *bnr.* li derîn
dihnêrim: ji hinartinê; dişînim
“Her seher dihnêrim ez cana bi ahan ra ji dil
Barek-el Bari bi 'îs'adîn 'eleyha yewma 'îd”

dijwar: zor, zehmet
“Sar dibit dil ma bi sed cewr û cefayan zerreyek
'îşq teb'et-nar e hingî dê biçît dijwar bit”

dilgeşte: dilmayî
“Dilgeşte me ji dêrê naçim kinîştêyê qet Mihrabê wê bi min ra wer da biçîne Lales”

dîdar: yê dîtî, rû, dîtin
“Kuştîyên dîdar û dîne bê xeta her deh-sed in
Her seher dîsa ji nû va têne kêrê sed celeb”

dîl: esîr
“Dil me hezar in te di bendê we lê Leyse lena 'enke mecalu bedîl”

dîm: dêm, *bnr.* li bejn-afêrî

dîn: temaşe, dîtin, *bnr.* li bal

dojeh: cehenem
“Ger ji wê hoî siriştê 'îşweyek îzhar bit
Dê bibit narî Xelîl-ul-lah û DOJEH sar bit”

dos: dewş; *bnr.* li ber

E

eger: heke
“Bi Qur'anê bi ayatê eger pîrê xerabatê Bibêjit secde bin latê murîdên wî dibin qatî”

Ehremen: xwedayê tarî û xerabiyê yê zerduştîyê
“Ehremen te'limê dabû Ebyedî dest tê hebû
Pur bi vê te'lim û rayê hatibû çûbû xîtab”

ejmar: hejmar
 “Lê şehîdên te bi ejmar bi xencer kuştî
 Hê neçû xûn ji birînan sed û heftad û
 du leş”

endaze: qiyas, pîvan, usûl
 “Remzên te di canan ne bi endaze di raz
 in
 Heryek bi hezar reng rewanê me dixwa-
 zin”

er: eger
 “Ji Hafiz qutbe Şîrazî Mela fehmi er bikî
 razî
 Bi awazê ney û sazê bibin ber çerxê
 perwazî”

Erjenk: piştûka wêne ya Manî pêxemberê îranî
 “Bi sîmavê bi zêravê tu rojê neqşekî
 bavê
 Ku da Erjenk ji wê navê li ber rojê nebit
 perde”

erzen: erzêng, çene
 “Katibê neqşê qudretê zêrî reşandî ser
 xetê
 Erzen û dîm û cubhete pê neqqişand û
 kir nuqet”

eşkere: aşkera, aşîkar
 “Belko dîwar bi guh bin bi Xwedê kî bi
 Xwedê
 Bi tu rengî nekirî eşkere esrafi hudûs”

ev reng: bi vî awayî
 “Hat der ji burc û penceran dil girt û da
 ber xenceran
 Ev reng e halê dilberan lew ‘aşîqan xûn
 bûn ceğer”

evistin: evîn
 “Agir di ab û gil diket qelban ji qelban
 hil diket
 Metqeb di can û dil diket daîm evistin
 karî çerx”

F

find: mûm
 “Fîraqa dilbera rind e behîtim ez wekî
 find e
 Musilmanik di rê min de xeber bit balî
 sultanê”

fira: yê pîr an zû difire
 “Me û nesîm xweş pence têkra wê diçin
 wek teyr vêkra
 Behsê zulfâ yar pêkra bûnî ‘îşqê pur fira
 ye”

firişte: melek
 “Hûr û firişte kê weh dîn nazik û xob û
 sur şîrîn
 Dîmê nimûne ber bikin sûretê çîn numa
 xelet”

fûr bûn: fûrîn, kelîn, bilçîn
 “Her derê ne lê feres şubhet boraqê
 vêkevî
 Çeşmeyê heywan ji ew erdê mubarek
 fûr bî”

G

gaz: kelbetan
 “Serwî-nazê serfirazê şubhê zêr remz
 mecazê
 Dame ber çakûç û gazê dil ji min bir dil
 ji min”

gazinde: gazin, gazinc
 “Şakîsilahî her dem bi kuştina Melê bit
 Gazindeyan ji kê kim, ji kê bikim
 şikayet”

gerçî: herçend
 “Şerhê halê min Mela narit beyadê hê
 tamam
 Vê sewadê gerçî her dem jê birin sed
 întîxab”

gerd: xwefî, toz
 “Suhtim ez pêta evînê têk biwam gerd û
 heba
 Inne lî ayatî sidqîn kane fi haz-en-neba”

gerden: cihê sîng û stû digihîjin hev
 “Wê şepalê misk-xalê dîmdurê gerden-
 şemalê
 Cebheta biskan sema lê dil ji min bir dil
 ji min”

gestin: gez kirin
 “Gestîme xelq û ‘eqrebê mest im ji
 şewqa xebxebê
 Tali’ tinê me d’kewkebê îro ‘eqarîb tene
 der”

geşt: gerr, seyran
 “Buxçeya sorgul di geş tê çiçek û reyha-
 nê reş tê
 Dilrubayan tene geştê sunbûlan ta ta
 sema ye”

gêra: guhart, guhirî
 “Feyza ‘ulûmê hikmet cama sedef ku
 gêra
 Me j’destê muxbeçan dît bi mishef û bi
 ayet”

gil: herî
 “Her gil û seng dibitin zêr bi tedbîrê
 hekîm
 Qabiliyet ku nebit hikmetê ustad çi kit”

gileh: gilî, şikayet; *bnr.* li behîtin

gîrfî: hebsî
 “Dilberê serdarê xûban ez nizam agah
 heyê
 D’hebs û zîndanê esîr girtiyê dermande
 ye”

go : gog; *bnr.* li bazîn

goş: guh
 “Goşî bi ‘amê me de terkî mudamî me
 de
 Ekserûhum fi xuma exlebûhum fi ‘ema”

goyger: gobaz, yê xweş bi gogê dileyize
 “Textê di mîr û begleran meydanê coqa
 goygeran
 Eslan û cotê meyxuran mey dan şeraba
 saxerê”

goyîn: cureke balinde ji malbata pepûkê; *bnr.*
 li bişkoj

gulav: ava gulan; *bnr.* li cerg

gunbed: qube
 “Wê bi sed pencereyan daye şu’aya
 qîdemî
 Gunbedî îşqê li ser kursiyê dewwarî
 hudûs”

H

heçî: herçî
 “Heçî firqet nedî hîcran nebê min dax û
 key lê ne
 Ji bil derbê di hîcranê fîraqa rûh û can
 kê da”

heç wekî: herwekî
 “Secdeya ber eswedan nadim bi sed
 hec-ekberan
 Sond bi wan zulfan û xalan heç wekî
 bêjim we ye”

hela: hê, hêja, hele
 “Pur min ji vê çerxê Mela kêşane afat û
 bela
 Ebleh bibînim wî hela herçî ji dil bit yarî
 çerx”

hema: tafilê
 “Teşbihê bi cedwel me di nêv ateşî îşqê
 Dil qelbê heqîqet bit û iksîrê hema girt”

hempa: emsal
 “Li min pîrsek bi dildarî dibit hempayê
 dîdarê
 Vewestayim di ferwarê li ‘ebdê xwe ke
 fermanê”

henarîn: şandin, hinartin
 “Qasid bi meqsûda me hat ba mujde û
 emr û berat
 Nişan hinarîn hem xelat şehzadeya gul-
 gûn qeba”

heriftin: roxandin
 “Lew heriftim ez ji meylê şubhetê sihlê û
 seylê
 Muhteb û ‘îşqa di Leylê ez kirim yekser
 pilox”

hevdeng: emsal
 “Zerîfê nazikê şengê sifethorê perîrengê
 Bi rojê ra tu hevdengê du reştozên
 siyehrengê”

hevotîn: fêr kirin
 “Hostayê ‘îşqê dil hevot ser ta qedem
 hingî disot
 Remza en-el-Heq her digot bawer bikin
 Mensûr e dil”

hey û hey: timî û daîm, hê jî
 “Qedehek taze ji ‘îşqê di ez el de me
 hekîmê
 Jê dinoşin hey û hey hê bi xwe cama
 me lebaleb”

hilê: (roj) hilê
 “îd e û hebîbê neyr e lê yan dê bi qur-
 ban bî Melê
 Ya Reb bibînim roj hilê sikkîn di dest
 qessabê da”

hindav: raser; *bnr.* li balîn

hingaftin: lêdan, îsabet kirin
 “Kûsê ku hingaft bi şahî li text

Padişehan neqdi rewan dan xerac”
hingî: ewçend; *bnr.* li hevotin
hir: hire, vira, vê, vêder
 “Er ne hudhud ji Seba bêt û wekî bayê Seba
 Dê ji hir ku bigehit dest ve peykê here-
 mê”
hol: topa ji kulav an ji potik çêkirî; binêre li
 gogê
 “Mîr û Kurmanc li holan qederekî westa-
 ne
 Lê di nivê bi sef û ûpê ereb hatine
 ceng”
hosta: osta; *bnr.* li hevotin

J

jehrfî: bi jarî
 “Zulfên bi tew şîrîn leban jehrfî ne
 şubhet ‘eqreban
 Lê min ji biska pur girî îro tinê girtin du
 ta”
jeng: zeng
 “Newaya mutrib û çengê fixan avête xer-
 çengê
 Were saqî heta kengê neşoyin dil ji vê
 jengê”
ji rengê: mîna, wekî, bi mislê
 “Me ra j’ewwel çî bir xamê kişand axir
 bi bednamî
 Ji rengê Se’di û Camî ji şuhret pê hisîn
 ‘amî”
jih: têla sazê muzîkê, rûdiyê zirav
 “Ger şubhetê perwane di bezmê te çî
 sed ger
 Sed nale hezar rengî wekî çeng û jihê
 min”
jiha: ejdeha
 “Zinhar e kesê dest bibit erqemê serwê
 Bê ‘işweyê le’lan ne bi teslîm jiha girt”
ji: umr, temen
 “Muhbet û mihnet di zor in hub dibê
 bê şek bela ye
 ‘Umr û ji xweş pê diborin sotin û derd û
 cefa ye”

K

kalîn: nalîn; *bnr.* li bêgav
kan: xezîne, ciyê maden û xwê jê derxistinê
 “Kan bi gewher çî bikît gewher eger pak
 nebit
 Tu besîret te nebit sîretê ecdad çî kit”
karsaz: jêhatî, yê ku kar pêk tîne
 “Sed baziyan ev huqeqbaz tûnit bi hîle
 karsaz
 Geh geh ku naz e û geh niyaz sehhar û
 pur mekkarî çerx”
kas: piyan, kase
 “Herçî rengê te bivêtin xwe bibinî lillahî
 Nezerê wer bide kasê çî xweş ayîne ye
 kas”

kaşû: kaşo, darê serkaşo yê çoganê; *bnr.* li
 bazîn
kemend: tayê serî bi hilboq; *bnr.* li bend
ker kirin: perçe kirin; *bnr.* li ceng
keyber: kêra mezin, birîn
 “Min di dil kovan hezar in dax û keyber
 bê hesab
 Mihneta werdên bi xar in wên di dil da
 sed nîşab”
kezeb: cegera reş, mêlag
 “Xefletê ew keşşîfî şîr dest bi dest hatin
 ceger
 Go xebînet ya Mela miskîn Melê ker kir
 kezeb”
kêmxew: qumaşê qedîfe ku xew (pûrt)ên wî
 kêmin
 “Nazik letif gerden zerîf lebsê şerîf
 kêmxew qedîf
 Min di bi wext ew nîk-bext îro li text
 fexfûrî bû”
kilox: qafê nehî
 “Dest nehêlim ez ji dinê şubhê Ferhad û
 Şîrînê
 Wer ji ber ‘işq û evînê min di rê çit ev
 kilox”
kok: xweşik, bi edeb, mukemel
 “Tu bimeş kok bi ser derê qesrê
 Bi xwe kokî li şah û qeyser ke”
kovan: derd û hesret; *bnr.* li keyber
kûre: hêtûn
 “Fa’îlek lazîm e da fi’l û eser peyda bit
 Ger tu heddad nebit kûreyê heddad çî
 kit”
kûze: cêrê avê
 “Tu şerabê bi xerabê bi nehingan deh
 demî
 Dê kifayet bi çî rengî me bikin kûze û
 tas”

L

lê miştin: tê gevizandin
 “Bi derbên xenceran kuştin bi xwîna
 sohrî lê miştin
 Di çîna sunbulên qîşt in me dil pur misk
 û mawer de”

M

meger: wisa ku, halbûkî
 “Meger şîrîn bi wê şîraniyê bû
 Ela şems-ul melahet qed tuşarek”
meyfiroş: şerabfiroş, meyxanecî
 “Muxbeçeyên meyfiroş her seherê tèn
 sema
 Badexwiran noş noş mane li dorê cema”
misrfî: şûrê destkariya Misrê
 “Xencer û tîr û teber barîn şîbih berq û
 brûsk
 Misriyan lami’ ji elmasan didayê rast û
 çep”
mist: kulmekê, kulmek bi dev re; *bnr.* li ax

N

naçar: bêçare
 “Hey’eta keyf û kemê bê keyf e keyfa
 arif e
 Dê bimînit ger nebit naçar bê tiryak rûh”
napak: neqenc
 “Cami ‘işqê paki rûhani tuhûra batin e
 Ê nenosî her we ma hetta ebed napak
 rûh”
neşem: nikarim
 “Mey ber kefê meşha sefê soza defê da
 qerqefê
 Husna li dêm wesfan neşem herçî dibêm
 jê dûrî bû”
neynik: eynik
 “Gerçî her daîm ji mihrê neynika dil
 bedr e min
 Wek hîlala subhe têm ez carinan bim
 napedîd”
nihe: niho, niha
 “Te divê dawî birî bit nihe da
 Bibirim ser bi du enguşt meqes in”
nima: nişan dan, temsîl kirin; *bnr.* li vê ra
noş bit: afiyet bit
 “Herkesê camê ji destê wê binoşit noşî
 bit
 Ê ji wî destî nenosî zehrfî bit lê ew
 medam”
noşîn: vexwarin; *bnr.* li napak
nuhtin: îsabet kirin, hingaftin; *bnr.* li suhtin
nûbar: berê nû teze, cureke kevanê bû ku pê
 çend tîr bi hev re dihatin avêtinê.
 “Gezmeyek qewsê şevîn aşiq bi nêva dil
 kevî
 Dê ji can destan bişot xasma kevan
 nûbar bit”

P

payan: dawî
 “Husn û cemaletî canan nadêritin tu
 payan
 Herçî nebit bidayet esla nehîni nihayet”
pehnî: pehnayî, rastayî
 “Pehniya wê çerx û dolaba dinê
 Nîsbeta erbabê ‘îrfanê xelet”
pencere: pace, şîbak
 “Wê bi sed pencereyan daye şu’aya
 qidemî
 Gunbedî îşqê li ser kursiyê dewwarê
 hudûs”
pergar: pergela xêzkirina çenberê
 “Kes di li lewhê sîne qet neqşek ve hafî
 bê xelet
 Herdem ji nû yek taze xet tavête der
 pergar xet”
perhîz: xwe parastina ji hin xwarin û vexwari-
 nan
 “Şem’ê ser nûr nadirî ger ew nekit per-
 hîz dil
 Zewqê cama îşqê nakit ger nekit îmsak
 rûh”

perr: polik û pereyên xîşirê xemilandinê
 “Şetrî û zulf û belg û perr hemyan li dêm de’we û şer îlan li sewa bûne ger ‘eqreb xuyan ez her teref”

perwane: perperoka li dora çirayê digere, aşiç; *bnr.* li berî

pertew: ronî, purtew
 “Heyf di qeyda xak û gil bit arifê çalak rûh Dê mucerred bit ku pertew dit ji nûra pak rûh”

peyda: hasil; *bnr.* li bînahî

pêt: alav
 “Brûska batînî da dil di pêti sîne wê wer bû
 Ku dê bêtin tebîta dil di nav wê nar û pêtê da”

pilox: bizotê agir
 “Lew herifim ez ji meylê şubhetê sîhlê û seylê
 Muhibet û ‘îşqa di Leylê ez kirim yekser pilox”

pîrê muxan: pîrê meyxanê, serekmelayê zerduştî
 “Xizmeta pîrê muxan dê kit kesê meq-sûd e mey
 “Şîşe û cama zucaî yê divêt dê ret Heleb”

poşîn: pûşî giredan, xêlî kirin
 “Ji wê camê dinoşim ez
 Seher lew ney li hoş im ez
 Ji ‘amê lê dipoşim ez
 Bi can her lê dikoşim ez”

pur sur: cazib, dilkêş
 “Hin zerî ne pur sur in ser bi perr in dêm dur in
 Min ku di çerxê we di sebr û qerarim nema”

pur: pîr, gelek; *bnr.* li cerg

Q

qe: hîç
 “Ji lebê le’lê şeker yar qe nekir pursa Melê
 Misriyan gezme reşandin ku kişandine elmas”

qeyser: împarator, kayzer, çar; *bnr.* li kok

R

rimbaz: leşkerê bi rim şer dike, hostayê rim bikaranînê; *bnr.* li aferîn

rîşî: gulik
 “Netrik û tayên bi rîşî ê di zêr in pê ve wişî
 Min du fêris dîn di pêşî mirwet û insaf yox”

ruswa: rezil, bê îtibar
 “Ruswayê ‘îşqê tenha ne ez bûm
 Kes di zemanan hub bê melamet”

S

saye: hîmaye, alikarî, siyanet, sî; *bnr.* li bext

seng: ber, kevir; *bnr.* li gil

serbîperr: ya ku tûncik û temorîk bi perrîkê zêr in; *bnr.* li pur sur

sermal: pêçeya li serî tê pêçanê.
 “Sosinên taze û muşkên walan
 Bes perîşan ke li ser sermalan”

serw: selwî; *bnr.* li jiha

seywan: şîwan
 “Erzê halê min bigota yê bi ‘inwanê edeb
 “Asîtan bikra ziyaret çetr û seywan û tunab”

sêgah: cureke meqamê muzîkê ye ku zuhdeke xurt û hizneke aşkere distirê.
 “Lillah were saqî bi du caman me ciwan ke
 Mutrib bi defê ra bide sêgah û şebabê”

sîne: sîng, dil
 “Rast û çep têne ceger sîne kulab
 ‘Er’erên şengî dilestin çep û rast”

suhtin: sotin, sewitandin
 “Bi narê firqetê suhtim ji ferqê ser heta pê da
 Xedenga xefletê nuhtim ji berqa lamî’a tê da”

sunbul: simil; *bnr.* li geşt

suxte: feqeh, şagirt
 “Go suxte murada xwe ji min telbe ke îro
 “Min go ji kerîm telbe û daxwazî çî hacet”

Ş

şahbaz: bazê spî
 “Ew dilê min wek kebûter nabitin kes lewme ket
 Lew di vê torê we da keftî me dîn sed şahbaz”

şahîn: şahbaz
 “Teyrê dil bê tem’ekî nayête dest şehzadeyan
 Qûşçiyê şahîn di destê dê dibê azar bit”

şahnuşîn: şaneşîn, balkon
 “Şahnuşînên nazikan zayî mekin
 Da nebîni dil bi xanê xelet”

şehsiwar: şahê siwaran; *bnr.* li aferîn

şek: lédana bi çoganê
 “Mislê goy bê ser û pa bûme li ber derb û şekan
 Lew bi çoganê cefa ya xwe ji dil hûrî kirin”

şeng: bi kêf, bi şîpîl; *bnr.* li belaziz

şepal: bejna lihevhatî û xwînsîrîn, ferxê şêr
 “Xwîn ji dil co co rewan tê wek ‘eqîq û erxewan tê
 Lê ji dest selwa ciwan tê ew şepala şeng û şox”

şetrenc: setrenc
 “Di meydanê şîfîn xencan bi çerxên

mislê şetrencan
 Turaba ber piyê qencan zabad û ‘enber-rên gerd e”

şîret: nesîhet
 “Xelqno li min kin şîretê ew dilbera zêfîn kemer
 Min di di halê xefletê hat der ji burcê wek qemer”

şîşe: şûşe; *bnr.* li pîrê muxan

T

tar: çenbera pehn a ji dep an metal; tara deholê
 “Tu ji ber perdeya wehmê were der da bibihî
 Çi newa tete bi sed nexme ji ew tarê hudûs”

teba: tev de
 “Sebr û qerarim ku bir can û ceger hûr dikir
 Zulmê we reng kî dikir can dibir û dil teba”

tenha: tenê, xalî; *bnr.* li ruswa

tepanî: bi serî de anîn, tûşî kirin; *bnr.* li wer ne

terazin: mêrg û çayira li keviya; *bnr.* li al’al

tewizandin: givaştin, xemilandin
 “Nesrîn û binefşe tewizandin
 Mawerd direşand şûşê ‘ac”

teyîn: tewîn
 “Tiliyên nazik şemalîn min li ser çehvên xwe malîn
 Talibê werdên bi xal in dil di vê fikrê teya ye”

tê werbûn: çeng kirin, êrîş kirin
 “Cin û teyarek me di wer bû di min winda kirim
 Dame ber pence w kulaban hilfirandin wek ‘uqab”

têkel kirin: tevlihev kirin
 “Wajîgûn dewrê numa min çerx û bayê lewleban
 Kewkeban seyra muxalîf girt û têkel kir hîsab”

tîne: tenê; *bnr.* li jehrî

tîp: deste leşker, deste siwar; *bnr.* li hol

tu: hîç; *bnr.* li kan

tundî: tûjî, tûjî (gurr)
 “Da me şehzade bi destê xwe mubarek qedehek
 Ne xubarek ji xumarî û ne tundî û ne xeş”

tûle: cewrik, dêlik
 “Ku tûlê asitanî dûr nekî êdî ji dergahê
 Ji ba Xwo vî rucû nakîn di babê lutt û rehmê da”

tûtak: tûtû, dûtû
 “Sehergeh ‘endelib mest in ji bihna werd û bişkojan
 Şubeh tûtak û goyanan dinalîn em di firqê da”

U

umîd: hêvî

“Bi umîda te humayê ne Melê tûr veda
Wer temaşayê cihan bûye hemî tûr û
şebek”

V

vajî: ters

“Munqelib min dî menazil vajî ew seyrê
dikin
Yek bi yek xwîn jê dibarin atêş û lem' û
şîhab”

ve: ecêb, veh

“Ve Melê sur periya hûrî sifet
Sed melek destî be dest in çep û rast”

vebestin: xwe rapêçan

“Zengiyar cewşen vebestin pêşberî coqa
Hebeş

Daberistin yek bi yek çûn ber liwayê
rast û çep”

vejîn: ji nû ve jîn

“Ji remza dîlberê dîsa li min hatin vejîn
derd e

Di lebsê tariyê min dî xwiya bû ew
siyah-çerde”

vemal: bimale

“Zulf çûne ser nûra zelal carek were
bayê şîmal
Biskan ji ser dêmê vemal zulfan ji ber
cotê esed”

vestestan: sekinîn, rawestan; *bnr.* li hempa

vexwendin: dawet kirin

“Bi tûlên asitanî ra vexwendim mîr bi
dergahê

Bi vî çavî hebîb dîtîm şukur ev şefqê
Mewlê da”

vêk ra: pê re

“Zuhre rengê mal û xurşîdê ji bala wê nîma
Lew du kewkeb çûne vê ra istîwayê rast
û çep”

vêk ketin: yekdişer bûn, bûne yek

“Vêk ketin şems û zuhel îro di burca
‘eqrebê
Seyf çû destê merîxê mulkê dil lew bû
xerab”

vêkra: bi hev re, bi hevûdu re

“Bi werdan zeyyînî gulşen çîmen da
lale bişkiftin
Binefş û çiçekan vêkra şefeq da yek di
rewdê da”

vi: bi

“Şox û şepala meyperest ew zalima
hişyar û mest
Vê nameyê xef dî vi dest fi teyyiha
neşrun-neba”

vîn: îrade

“Husn û cemalê xwest evîn vêkra di yek
zatî civîn
Nûra qedîm bû ‘îşq û vîn wan li êk naz
û ‘îşwe da”

W

wajîgûn: berevajî, bê oxir; *bnr.* li têkil kirin

we: weha; *bnr.* li pur sur

weh ku: wisa ku; *bnr.* li biwar

werhatin: gevîzîn

“Bi dama muhbetê bend im xedenga fir-
qetê dil nuht
Bi şubhê murxê nîm-besmel di hev wer
têm di xwînê da”

wer ne: heke na

“Şetweta Leylê yeqîn Mecnûn tepand
Wer ne Qeys nakit beyabanê xelet”

westan: muhlet dan, navbir, man, rawestan

“Ber vi şerqê di seherê westayin
Hindûyên rojperest in çep û rast”

wêran: kambax

“Alemek wêranî zulfên te ji rengê ‘enberê
Çerx û perwazê didin carek li bayê rast
û çep”

wîşî: gûştî; *bnr.* li rîştî

X

xak: erd, ax

“Da di çesman min werîna xakê her wek
tûtiya
Ya hebîb pê lê nihayî baniya wê ew
turab”

xal: nuqte, deq

“Bi xalên werd û nesrînan ji Qudret xet
kişandî lê
Bi terha nêrgîza ‘êlî sehergahan nesîm lê
da”

xasma: nemaze; *bnr.* li nûbar

xemrevîn: ya xemên meriv direvîne, yar
“Xema ‘îşqê perihîtim ez hebîba xemre-
vîn kanê
Seraser têk behîtim ez ji derdê firq û
hîcranê”

xêlî: pûşîya ser rû

“Li ber rojê bibit xêlî binêrim qameta ‘êlî
Qedîf û zerkeş û têlî zebad û misk û
‘enber da”

xunav: aviya li ser gul û giya

“Li gulên tey’ terr û nazik ku seher girtî
xunav
Di ebarîq û qinînan ji hesed suhtî gulab”

xwe spartin: tewekul, îtimad

“Kor e xwe nasîpêrit carek bi dest deli-
lan
Ebleh çi kit tewafê nabînitin berê reş”

Y

yeksan: beranber, wekhev

“Ê bi Xîdrî ra divê avê heyatê bit nesîb
Dê bi se’y û cehdê yeksan bin li bal wî

roz û şeb”

yekta: bê emsal, li ser tayekî

“Nisbet perî zîba ye ew wek nêrgîza
yekta ye ew
Ya men rea xillî fe hel yuşbî bî şey’în
qameta”

Z

zehr: zar, uslûba peyivîne

“Bi zehrê xwe î şerîf xwendim ku xiz-
metkarî dêrînî
Te pur cewr û cefa dîne silûk û se’y û
cehdê da”

zend: milê jêrin, ji enîşkê heta qevdika dest

“Wan dest û zend û sa’idan mey dane
şeyx û zahidan
Mestî bi çêşmê şahidan ew nêrgîza sey-
rab da”

zengar: kesek, sewz

“Herfên ji qudret nuqte pur madarê
hewza le’l û dur
Ev rengî kê dî weh bi sur qudret-nimûn
zengar xet”

zengî: zencî; *bnr.* li vebestin

zerbaf: qumaş an perçeyên ji hevdayên zêr têkel

“Zulfa siyah ‘enber bike xemlê ji zêrê
zer bike
Zerbaf û dîba ber bike misk û gulavê lê
reşin”

zervav: kanarya

“Reyhan û sunbul tê hene sed çiçek û
gul tê hene
Zervav û bulbul tê hene ew baxçeya
gulzar xet”

zergo: guharê zêrin; *bnr.* li bişko

zerkeş: li ava zêr xistî

“Wer guh de çeng û nayê şîrîn ku bèn
semayê
Camê binoşe vê ra çi sade û çi zerkeş”

zêrav: ava zêr

“Bi sîmavê bi zêravê tu rojê neqşekî
bavê
Ku da Erjeng ji wê navê li ber rojê nebit
perde”

zînar: eman ha!; *bnr.* li jiha

zîwer: xişir, tiştên xemlê yên ji zêr

“Zêr û zîwer dikirim celbê qulûban haşa
Husn û sur zatî nebit qameta meyyad çi kit”

zox: zoxav, kêman

“Ah û oxên min ji dil tèn lê ji ber tîra
qizil tèn

Yan ji kovanên di kul tèn jê dizêt her xwîn û
zox”

(dumahîka *Termên rojname û rojnamevanîyê*)

raxistina rûpelan	sayfa düzenleme	mise en page	make-up, making-up, lay-out
montaj	montaj	montage	setting
sekreter	sekreter	secrétaire	secretary
beşdar	katılan	participant	participant
beşdarî	katılım	participation	participation
tevkar	katkida bulunan	contribuant	contributor
tevkarî	katkı, kat- kıda bulunma	contribution	contribution
hevkar	işbirlikçi, iş arkadaşı	collaborateur	collaborator
hevkarî	işbirliği	collaboration	collaboration
xwudan, xwedî	sahib	propriétaire	proprietor, owner
Xwedê, Xuda	Tanrı, Allah	Dieu	God
wergerandin	tercûme etmek	traduire	to translate
werger/wergerandin	tercûme	traduction, action de traduire	translation
wergêr	mütercim, çevirmen	traducteur	translator
wergerandî	çeviri, çevrili	traduit	translated
wergêrî	çevirmenlik mütercimlik	métier de traducteur	translatorship
tercuman, paçvan	tercûman	interprète	interpreter
paçve, tercume	tercûme (tercûmanlık)	interprétation	translation
tercumanî, paçvezanî	tercûmanlık	interprétariat	interpreting
arşiv	arşiv	archive	archive
rast kirin	düzelte, tashih etmek	corriger	to correct, to read (proof)
rastkirin	düzelte, tashih	correction	proof-reading
rastker	düzelteci, tashihci	correcteur	proof-reader

JI PIRSÊN GRAMERA KURDÎ

Mîr Celadet BERDIRXAN
& Roger LESCOT

KETINA FONEMAN Û SIVIKBÛYÎN*

Yek ji xasîyetên zimanê kurdî ew e ku timî sivikbûyî û wecîyê digere. Ev meyl li nemaze di hevoksaziya (sentaksa)1 vî zimanî de tê dîtin. Emê di paragrafên jêrîn de bibînin ew çawa xwe di qanûnên fonetîkê2 de nîşan dide. Her gotinekî kurdî, bi veguherîneke xwezayî (tabîî), hingî diçe kurtir dibe, hin bi hin hejmareke ta mimkin mezin a dengên xwe davêje, ta ku bibe yekîteyî (yekheceyî). Ev veguherîn geh bi avêtina hin elemanan, geh bi vekîşînê3 dibe. Emê yek bi yek li van her du awayan binêrin.

KETINA DENGÊRAN

Em dizanin ku dengdêrên e û î, gava ku nêzî dengdêrên dirêj bin pişcar dikevin. Va ne hin mînakên (mîsalên) din ên ketina dengdêrên kurt û dirêj:

Rizyang, giyayek, ji bo *rizyanik*.

Dargerîng, giyayek ku xwe li daran dipêçe,
ji bo *dargerînek*.

Argûşk, keviyê paşîn ê çena jêrîn, ji bo *alîgûşk*
Parxan, ji bo *parûxan*.

KETINA DENGARAN

Piştir çend dengdar bi hev re dikevin ji bo ku gotin siviktir bibe:

a) Di nava gotinan de.

Mînak: *Desgeh*, ji bo *destgeh*.
Domam, ji bo *dotmam*.
Desmal, ji bo *destmal*.
Cênîk, ji bo *cêndîk*.
Biçeng, ji bo *binçeng*.
Cihar, ji bo *cehwar*.

b) Di dawîya gotinan de. Gelemperane

ji her du dengdêrên dawî ya diduyan winda dibe.

Mînak: *Yeksem*, ji bo *yeksemb*.
Por, ji bo *port*.
Ben, ji bo *bend*.
Berçav, ji bo *berçavik*.
Erzîn, ji bo *erzînik*.
Gir, ji bo *girs*.

Lê çend mînakên ketina dengdara pêşî, ya ji her du yên dawîya gotinê, ji te dîtin:

Mînak: *Zengelok*, ji bo *zengelork*.
Pêpik, derece, ji bo *pêping*.
(ji pêpeling).

KETINA KOMÊN FONEMAN. Di gelek gotinan de, dengdêr an dengdêrên bi serê xwe na lê çend fonem bi hev re winda dibin. Guherandinên wilo gelemperane dogitînen ku sê an bêtir kêteyên (heceyên) wan hene de xwe nîşan didin û dixwazin ew bikin du - an sê kêteyî.

Mînak: Di dawîya radera (infinitiva) lêkeran (fîlan) de - *ayîn dibe* - *an*.

- *ihan*

Nêrîn, ji *nihêrîn*.

Gurçîk, ji *gurçîlik*.

Ar, ji *agir*.

Tevnepîrk,

tora pîrhevokê, ji *tevna pîrikê*.

Zêrker, ji *zêringer*.

Parsû, ji *peransû*.

Mestir, ji *mezintir*.

Vekişîn. Emê fonemên vekîşînê di du koman de ji hev veqetînin:

a) ên ku berhemên rasthatînen tesadufî (daçek û pronav, pêşlêker û lêker, hwd.) ne.

b) ên ku bi awayekî timî di nav gotinan de xwe nîşan didin. Encama wan hemûyan ew e ku hin komên sabît ên ji dengdêran (gelemperane yên kurt) û ji dengdaran pêkhatî winda dibin, cihê xwe ji dengdêrên dirêj ên yekta re dihêlin.

Di tabloyên jêrîn de me teşeyên (formên) ku di hin devokên çiyayî yên bi awayekî giştî kevnaperêztir (Botan, Hekarî, Behdînan û heta Tor Abdîn) de mane û peyvên devokên destê dane ber hev. Hejmar û lihevkerina van mînanan wisa ne mirov dike teoriyek çêke û bêje ku ev veguherîn di pêşveçûna sîstema dengî ya kurdî de qûnaxek nîşan didin.

Nivîsarên klasîk ên kevn ên li ber dest kêmin û kêma faîde ne ji bo teyî da vê teoriyê: em hê li hêviya çapên wan ên zanistî ne û ji xwe di wan de gelek peyvên erebî û farisî hene.

a, yek di şûna komên *-eh-*, *-we-*, *-ebe-*, *-ebi-* de xwe nîşan dide.

Mînak: *Kanî*, ji *kehni*.
Patin, ji *pehtin*.

<i>Danû</i> , ji	<i>dehnû</i> .
<i>Daşîk</i> , ji	<i>dehşîk</i> .
<i>Canî</i> , ji	<i>cehnî</i> .
<i>Ra</i> , ji	<i>reh</i> .
<i>Bajo</i> , ji	<i>behjo</i> . (fermana <i>ajotin</i>).
<i>Bavêje</i> , ji	<i>behvêje</i> . (fermana <i>avêtin</i>).
<i>Bawer</i> , ji	<i>beher</i> (bawer kirin).
<i>Şar</i> , ji	<i>şehir</i> .
<i>Panî</i> , ji	<i>pehnî</i> .
<i>Paîz</i> , ji	<i>pehîz</i> .
<i>Fam</i> , ji	<i>fehîm</i> .
<i>Xastin</i> , ji	<i>xwestin</i> .
<i>Xwar</i> , ji	<i>xweher</i> .
<i>Par</i> , ji	<i>behîr</i> .
<i>Tal</i> , ji	<i>tehil</i> .
<i>Çav</i> , ji	<i>çehîv</i> .
<i>Pan</i> , ji	<i>pehin</i> .

ê, yek şûna komên *-eh-, ehi-, -ej-* digre.

Mînak:

<i>Rê</i> , ji	<i>reh</i> .
<i>Bêvil</i> , ji	<i>behvîl</i> .
<i>Şê</i> , ji	<i>şeh</i> .
<i>Rêl</i> , ji	<i>rehîl</i> .
<i>Avêtin</i> , ji	<i>avehtin</i> .
<i>Mêvan</i> , ji	<i>mehvan</i> .
<i>Bêtir</i> , ji	<i>behtir</i> .
<i>Rêtin</i> , ji	<i>rehtin</i> .
<i>Çêlek</i> , ji	<i>çehlek</i> .
<i>Pê</i> , ji	<i>pey</i> .
<i>Kêf</i> , ji	<i>keyf</i> .
<i>Elêh</i> , ji	<i>eleyh</i> .
<i>Hêv</i> , ji	<i>heyiv</i> .
<i>Mêw</i> , ji	<i>meyiw an mehiw</i> .

î, yek şûna komên *-ih-, ihi- û -iyi-* digre.

Mînak:

<i>Tirî</i> , ji	<i>tirih</i> .
<i>Bî</i> , ji	<i>bih</i> .
<i>Cî</i> , ji	<i>cih</i> .
<i>Pêçî</i> , ji	<i>pêçih</i> .
<i>Sipî</i> , ji	<i>sipih</i> . (heywanek wekî <i>kêçê</i>)
<i>Sîwan</i> , ji	<i>sihwan</i> .
<i>Sî</i> , ji	<i>sih</i> .
<i>Dîtin</i> , ji	<i>dihîtin</i> .
<i>Bibine</i> , ji	<i>bihihne</i> .
<i>Rîtin</i> , ji	<i>rihtin</i> .
<i>Mî</i> , ji	<i>mih</i> .
<i>Tî</i> , ji	<i>tihîn</i> .
<i>Mîvan</i> , ji	<i>mihvan</i> .
<i>Gîlî</i> , ji	<i>gîlih</i> .
<i>Bîn</i> , ji	<i>bihîn</i> .
<i>Dîn</i> , ji	<i>dihîn</i> .
<i>Hîv</i> , ji	<i>hiyiv</i> .

Koma *-hi-*, di destpêka gotinan de gelek car dibe î.

ŞANEK I. Dixuye ku koma *-eh-* geh dibe *a* geh *ê*.

ŞANEK II. Teşeyên paralel, destpêkî (iptidaî) an vekîştî, ku di tabloyên jorîn de tînin, wekî mehvan û mihvan, ku dibin mêvan û mîvan; heyiv û hiyiv, ku dibin hêv û hîv, tînin îzah kirin

ji ber ku *e û i* bi hêsaniyê şûna hev digrin an cih diguhêrin.

Mîrov dikare bibîne ku buyêrên vekîştina peyvên biyaniyê ku ketine nav kurmancî eynî wekî yê gotinê bi eslê xwe îrani ne. Wekî di gotinê fehm de. *keyf, eleyh*. Mînakên wîla di listeyên jêrîn de jî tînin.

o, yek dikeve şûna komên *-uh-, -we-, -wî-, -wî-, -ihu-, -weyi-*.

Mînak:

<i>Gotin</i> , ji	<i>guhîtin</i> .
<i>Ronî</i> , ji	<i>rihnî</i> .
<i>Ronahî</i> , ji	<i>rihmahî</i> .
<i>Cot</i> , ji	<i>ciht</i> .
<i>Sotin</i> , ji	<i>sihtin</i> .
<i>Ordek</i> , ji	<i>uerdek</i> .
<i>Go</i> , ji	<i>guh</i> .
<i>Sond</i> , ji	<i>swind</i> .
<i>Kor</i> , ji	<i>kuwîr</i> .
<i>Goz</i> , ji	<i>guwîz</i> .
<i>Stiro</i> , ji	<i>stirih</i> .
<i>Ajotin</i> , ji	<i>ajihîtin</i> .
<i>Movik</i> , ji	<i>mihvik</i> .
<i>Motac</i> , ji	<i>mihtac</i> .
<i>Don</i> , ji	<i>dihun</i> .
<i>Bost</i> , ji	<i>bihust</i> .
<i>Borîn</i> , ji	<i>bihurîn</i> .
<i>Xong</i> , ji	<i>xweying</i> .

û, yek ji komên *-uî-* û pîrî kêm car, ji *-ih-* tê.

Mînak:

<i>Dûr</i> , ji	<i>duwîr</i> .
<i>Kûr</i> , ji	<i>kuwîr</i> .
<i>Qûz</i> , ji	<i>quwîz</i> .
<i>Xûn</i> , ji	<i>xuwîn</i> .
<i>Xûşk</i> , ji	<i>xuwîşk</i> .
<i>Hûr</i> , ji	<i>huwîr</i> .
<i>Stûr</i> , ji	<i>stuwîr</i> .
<i>Tûj</i> , ji	<i>tuwîj</i> .
<i>Şûr</i> , ji	<i>şuwîr</i> .
<i>Şûjin</i> , ji	<i>şihjin</i> .

ŞANEK I. Koma *-ih-* dikare him *o* him *î* bide wisa jî, *-uî-*, ku pîranî dibe *û*, carna *o* dide.

ŞANEK II. Peyvên tabloyên jorîn bi pîranî ji rehên îraniya kevn tînin û di wan de komên deg-dêr û dengdar hebûn, û me di mînakên jorîn de vekîştina *dûr, dîtin, kanî, hwd.* tenê dengdêrên dirêj hebûn.

* Ev bend jî pirtûka *Grammaire Kurde*, Emir Djeladet Bedir Khan & Roger Lescot, Librairie d'Amérique et d'Orient, Paris, 1970, hatiye wergerandin.

1. hevokazî (sentaks): rêza gotinan di hevokê (cumlê) de; awa û rastekên (qaîdên) çêkirina hevokan.

2. fonetîk: beşê zimannasiyê ku bi pîrsên foneman (her yek jî dengên ziman) mijûl dibe. Fonemên kurmancî di alfabe ya kurdi ya latîni de bi 31 tîpan (herfan) tînin nivîsîn. 8 ji wan dengêr in: *a, e, ê, î, o, u, û*. 23 ên mayî dengdar in.

3. vikişîn bi mana contraction, çûn ser hev, kurt bûn, kişan ser hev hatiye bi kar anîn.

JI NAMEYÊN XWENDEVANAN

Xwendevanekî *Kurmancî* ji navçeya Midyadê, navên hin gîyayan şandine.

karî: Giya ye, reng kesk, bejn 30 cm, sapê wê pan e, nîvgera wê 2 cm ye. Pelên wê wekî yê darê ne, tînin hişk kirin û tevî xwarinê dikin, tama goşt dide, bi xavî tama wê tûj e; li çolê tê dîtin (li gor Eleşkirtî).

tîrşok: Giya ye, biharê der dîçe, bi xavî tê xwarin, tama wê tîrş e. Reng kesk, bejn 50cm, sap gilover û nîvgera wê 2 cm ye (li gor Midyadê û Eleşkirtî).

gûriz: Giya ye, biharê derdîçe, ji bo xwarinê tê kelandin (wekî espanax), hêk û rûn tevî dikin, bi xavî tama wê şor e, reng kesk, gava şîn e kulîlkên wê pembe ne (bejn: 1cm), gava mezin dibe bejn 1 m ye (li gor Midyadê).

qahfûr: Ji sapa gûrizê tê çêkirin, wekî teneka çopê tê bi kar anîn (li gor Midyadê).

nûsek: Li ber avê çêdibe, wekî pelewêsk e, wekî espanax tê xwarin (li gor Eleşkirtî).

pelewêsk: Li ber avê çê dibe, bejn 10cm., sapa wê tê avêtin û ji pelên wê dolme tê çêkirin (li gor Midyadê û Eleşkirtî).

gûlik: Mehên nîsan û gulanê derdîçe, bej, 5cm., wekî tiliyeke qalîn e, reng kesk, bi kêra tê çînin, tê kelandin, hêk û rûn tevî dibe (bi tirkî çiliş).

reşîk: Li ser avê derdîçe, zirav wekî sapan tî ye, tê kelandin û rengê reş dide, ji bo rengdana rîsê tê bi kar anîn (naye xwarin).

mendik: Biharê derdîçe, bejn 30-40cm., wekî cigareyek qalîn e, qaçilê ser radikin û bi xwaviyê tê xwarin, tam û rengê kelenka dide.

cax: 2 tîlî pan e, bejn 20-25 cm, serê wê şax dide û tê de çêva hûr wekî pincar heye (ew tê avêtin), tama wê tûj e, tê kelandin û xwarin, ji ber tîrşî jî çêdikin.

Ribês: Derbiharê dertê, di ciyê qumlxaxê de mezin dibe, koka wê li ser erdê de pel dide, sapa wê 40 cm. radibe, qaçilê sapê radikin û sapa wê bi xavî tê xwarin (tirkî ışkın).

Hevalên hêja,

Hejmara kovara we ya *Kurmancî* ya duda kete destê min. Mala we ava. Ew rojnama delal dikare kêfê her mirovekî zane jî bê.

Ez jî dixwazim hine bîr û bawerî û serdazêdekirinêd xwe bêjim, belkî we gerek bin. Em jî renga dest pê bikin: Navê renga li bal me ev in:

Sipî: çil, qerqaş, sîs, boz (hespê boz), kever, çal

Reş: qer, hemis (seyê hemis), qemer, esmer (reşê vekirî)

Sor: al, gevez, kumeyt, xanimreng

Şîn: hêşîn, kesk

Sût : şîrkî, şînboz

Zer: qîçîk, şê, çûr, kej, çeçel, soron, narincî.

(Çend rengêd din): belek, gewr, qawereng

Têmuêrê XELÎL

Rewan-Ermenistana Sovyetî

Bêjeyên ku cihan nîşan didin

Amadekar : Mûsa KAVAL

1- Navên ku cihêkî bi awayekî giştî nîşan didin:

Weke: cih, cî, cîh (li hinek navçan "cî", "cîk" jî dibêjin).

- der - şûn
- erd - dews
- avahî - teng
- xanî - rêç
- mal
- war
- şop

2- Navên cihan ku bi arîkariya paşpirtikên istan, xane, geh, dank û ok ê tên çêkirin;

A) ISTAN

Bi arîkariya istanê navên hinek cihan çêdibin ku li wan cihan bê hijmar ruhber û tişt hene.

Ev cih jî bo wan wek war an welat e.

- Weke:** Kurd + istan → Kurdistan
 Afxan + istan → Afxanistan
 mor + istan → moristan
 mar + istan → maristan
 gul + istan → gulistan
 dar + istan → daristan
 şehir + istan → şehiristan
 dib + istan → dibistan

B) XANE

Bi arîkariya xaneyê navên cihan çêdibin ku dorgirtî û sergirtî ne.

- Weke:** derman + xane → dermanxane
 mêvan + xane → mêvanxane
 nexweş + xane → nexweşxane
 mey + xane → meyxane
 girtî + xane → girtîxane
 çay + xane → çayxane
 pirtûk + xane → pirtûkxane

C) GEH

Bi arîkariya gehê jî navên cihan çêdibin.

- Weke:** havîn + geh → havîngeh
 seyran + geh → seyrangeh
 kêlan + geh → kêlangoş
 dirûn + geh → dirûngeh
 şer + geh → şergeh
 zanîn + geh → zanîngeh

D) DANK

Bi arîkariya dankê navên wan aletên ku cih in tên çêkirin.

Binyatê dankê dan e û k li ser hatiye zêde kirin ji ber ku ew û rader (mesder)ên lêkerên hevedudanî jî hev bîn cihê kirin (weke: avdan, xwêdan)

Weke:

- xwê + dank → xwêdank
 av + dank → avdank
 kil + dank → kildank
 dew + dank → dewdank
 xwefî + dank → xwefîdank

Ok

Bi arîkariya paşpirtika okê jî navên cihan çêdibin.

Weke:

- serşo + k → serşok
 cilşo + k → cilşok

(Gava rehê gotinê bi o yê biqede oya okê dikeve, k dimîne.)

- 3- hir vir }
 hê re vira } ku cihên
 hê ve vê rê } nêzik nîşan didin
 vê dê
 vê derê

- wir wê de }
 wira wê dê } ku cihên dûr
 wê rê wê derê } nîşan didin.
 wê ve

4- Bêjeyên ku aliyekî ji aliyan nîşan didin.

- alî nîkar ba
 rex la
 kêlek kenar
 mil cem dev
 tenişt nik
 teng

5- Bêjeyên ku hemû aliyan nîşan didin:

- dor hawîr
 dormandor hawîrdor
 rexanrex dorhêl
 çarnîkar dorûber
 çarrex dorali
 rastûçep derûber
 çarkenar derûdor
 çarali

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

*Min ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan*

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê li Swêdê

Civîna pêncemîn a li ser zaravayê kurmancî li Stockholmê, roja 1ê nîsana 1989an dest pê kir û heta 9ê nîsanê dewam kir.

Hevalên ku di civînê de beşdar bûn ev bûn; Khosrow Abdollahî (Selmas), Rojen Barnas (Diyarbakir), Lutfî Baksî (Xerza), Firat Cewerî (Mardîn), Xelîl Dihokî (Dihok), Mustafa Düzgün (Dersîm), Derwêş M.Ferho (Tor), Musa Kaval (Hekarî), Hazim Kiliç (Hekarî), Asî Rebatî (Sulêmanî), S. Rêwing (Sêrt), Kendal Nezan (Diyarbakir), Huner Salem (Akrê), Mehmed Uzun (Swêrek), Memo Yetkîn (Semsûr) û Reşo Zilan (Agirî).

Civîn, li gora bernameya xwe, hem li ser pirsgrêkên rêzimanî û hem jî li ser terman xebitî. Herwekî ku hûn dê di rojnamê de bibînin, civîn bi firehî li ser du pirsgrêkên dijwar yê rêzimana kurdî rawesta: lêkerên hevûdudanî û raweya neyînî. Ji bilî van pirsgrêkan, civîn li ser devoka Behdînî jî xebitî. Lê em rapora vê xebatê ku ji aliyê S. Rêwing hat pêşkêş kirin, di Kurmancî de naweşînin, ji ber ku ew di kovara Federasyona Kurd li Swêdê Berbangê de (hejmar 4/88) weşiyaye.

Heçî term bin civînê xebata xwe ya li ser anatomiya meriv, peyvên şal û şepik û peyvên ku cih nîşan didin domand û dest bi termên hiqûqî kir. Di beşa «ji klasikên me» de, vê carê, dor ya şairê nemir Seyda Cigerxwîn bû.

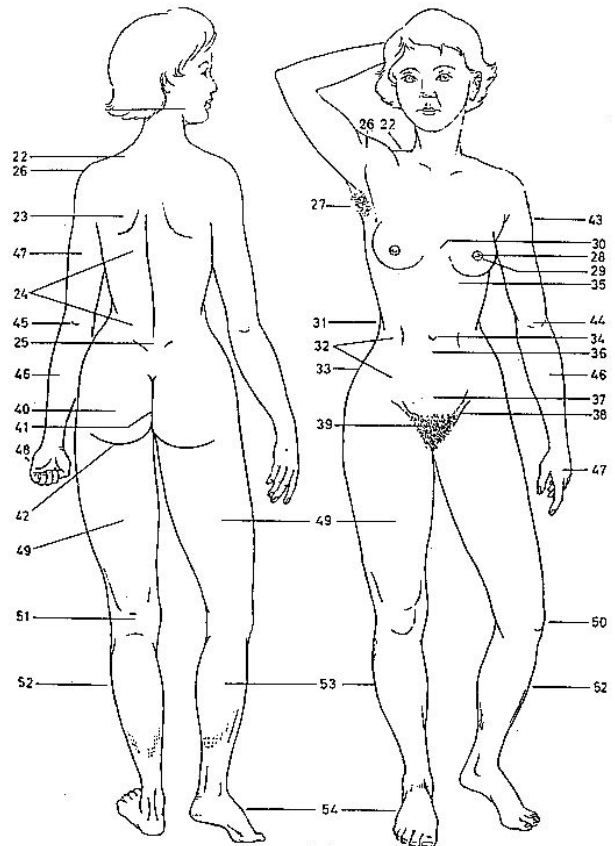
Ev xebata ku roj bi roj hin çetir û tekûztir dibe, îroj bêtir bala xwendevanên kurd dikişîne û ew jî bi pêşniyar û dîtînen xwe, vê xebatê hîn dewlementir dikin. Em her li hêviya pêşniyar û dîtînen xwendevanan in.

KURMANCÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
22-41 BEDEN	GÖVDE	LE TRONC	TRUNK
22-25 PIŞT	SIRT	LE DOS	BACK
22- mil, serpi, sermil	omuz	l'épaule	shoulder
23- pî	kürek kemigi	l'omoplate	shoulder blade
24- navpişt, kodika piştê	bel	les lombes	loins
25- kortikên qorikê, kortikên kemaxê	kiç çukuru	les fosses lombaires	small of the back
26- binçeng, binkefş	koltuk altı	l'aisselle	armpit
27- pûrtê binçengê, mûyê binçengê, pirça binçengê	koltuk altı kılı	les poils, axillaires	armpit hair
28-30 SÎNG, PÊŞÎR	GÖĞÜS	LE THORAX	THORAX (CHEST)
28-29 memik, çiçik	meme	le sein	Breasts
28- sermemik, gupika memikê	meme ucu	le mamelon	nipple
29- xala memikê	ayla	l'aréole	aréola
30- navçiçik, navmemik, sersîng	gögüs	la poitrine	bosom
31- navteng, newq	bel	la taille	waist
32- kêlek	yan, böğür	le flanc	flank (side)
33- qorik, kemax	kalça	le hanche	hip
34- navik	göbek	le nombril	navel
35-37 ZIK	KARIN	L'ABDOMEN	ABDOMEN
		(le ventre)	(stomach)
35- serzik	kann üst bölgesi	l'épigastre	upper abdomen
36- til	alt karın	l'hypogastre	abdomen
37- binzik, zikê piçûk	göbek altı	le bas-ventre	lower abdomen
38- berran	kasık	l'ain	groin
39- berzik, rûv, rêv	ferç, etek	le pubis	puvenda (vulva)
40- qûn, gurmik, tilmiqûn	kiç	la fesse	seat (backside, coll, bottom)
41- qelişteka qûnê	kiç yolu	le sillon, inter fessier	anal groove, anal cleft
42- qurmiçka qûnê	kiç kırışığı	le sillon sous fessier	gluteal fold

Anatomiya mirov

(dûmahîka hejmar 3an)

43-54 ENDAMÊN, LAŞÎ	UZUVLAR, KOL VE BACAKLAR	LES MEMBRES	LIMBS
43-48 ÇENG, MIL, ÇEPİL, PÎ	ÛST UZUV	LE MEMBRE SUPERIEUR	ARM
43- bend, pazû	kol	le bras	upper arm
44- qurmiçka enîşkê	dirsek kırışığı	le pli du coude	crook of the arm
45- enîşk	dirsek	le coude	elbow
46- zend, bask, bazend	bilek, alt kol, önkol	l'avant-bras	forearm
47- dest	el	main	hand
48- kulm, mist,	yumruk	le poing	fist (clenched clenched hand) fist.girmist
49-54 LING, QOR	BACAK	LE MEMBRE INFÉRIEUR	LEG
49- ran, hêt	bud	la cuisse	thigh
50- çok, jinû	diz	le genou	knee
51- binçok, binjinû	diz altı	le creux poplité	popliteal space
52- çip, çim	bacak	la jambe	shank
53- paq, baq	baldir	le mollet	calf
54- pê	ayak	le pied	foot

Lêkerên hevedudanî

(verbes composés)

Amadekar : Rojen BARNAS

Di kurmançî de du cur lêker hene ku ya pêşî lêkerên bingehîn in. Lêkerên bingehîn, besî in ku di gewda lêkerê di halê mesderî (infinitif) de perçeyên dîtir wekî navdêr (ism/substantif), rengdêr (sifet/adjectif), hoker (zêrf/adverbe), pronav (zemir/pronom), pêrkît (préfix) an parkît (suffix) tune ne. Gewda lêkerê ya di halê mesder (infinitif) de xwerû ye.

Cura diduyan lêkerên hevedudanî (verbes composés) ne, ku gewda lêkerê bi piranî ji lêkerê û ji pêrkîteke xwerû an ji pêrkîteke hevedudanî, ji navdêrekê, ji rengdêrekê, an ji hokerekê pêk tê.

LÊKERÊN HEVEDUDANÎ YÊN

A. Tofa Pêşîn

1. Lêkerên hevedudanî yên ku ji pêrkîteke xwerû û ji lêkerê pêk tên:

da	:	dadan, dahatin, daketin, dawêşandin, dakirin.
hil	:	hılanîn, hilavêtin, hilawistin, hildan, hilkirin.
ra	:	rabûn, rakişandin, rakirin, raxistin.
ve	:	vebûn, vedan, vejîn, vekirin, vekuştin, veniştin.
vê	:	vêketin, vêxistin.
we	:	weşandin.
wer	:	wergirtin, wergelandin.

2. Lêkerên hevedudanî yên ku ji pêrkîteke hevedudanî û ji lêkerê çêdibin.

Pêrkîten hevedudanî

jê	=	ji	+ wê/wî
lê	=	li	+ wê/wî
pê	=	bi	+ wê/wî
tê	=	di	+ wê/wî

Herwekî tê dîtîne pêrkîten hevedudanî ji daçekek û ji pronavek pêk tên.

LÊKERÊN HEVEDUDANÎ YÊN BI JÊ, LÊ, PÊ, TÊ ÇÊBYÎ:

jê	:	jêkirin
lê	:	lêkirin
pê	:	pê vedan
tê	:	têderxistin, têgihandin, têgihîştin, têxistin.

Rastnivîsîna lêkerên hevedudanî yên ku bi jê, lê pê û tê çêdibin:

a) Di lêkerên mîna jêkirin, lêkirin, têgihîştin ku pêrkîten wan hevedudanî ne û di laperandinê de ev pêrkît ji hevûdu nabişifin, divê pêkve bêne nivîsandin. Herwekî:

lêkirin (ava kirin, nivîsîn): Min diwar lêkir.
Min xanî lêkir.
Ez xanî lédikim.

b) Di lêkerên ku pêrkîten wan ên hevedudanî di laperandinê de ji hev dibişifin, divê pêrkît ji lêkerê cihê bête nivîsandinê.

Herwekî:

bar lê kirin: Min barê xwe li kerê kir.

3. Lêkerên hevedudanî yên ji pêrkîteke navdêrî, rengdêrî an hokerî û ji lêkerê çêdibin.

Pêrkît herçend wek navdêr/rengdêr an hoker xwiyan bike jî, li vê derê erka wê êdî ne navdêrî/rengdêrî an hokerî ye, lêbelê tiqûtenê pêrkîtbûn e. Ji ber hindê pêrkît jêderka wê ji çî cur gotîne hatibe bila were, bi lêkerê ve tê nivîsîn.

P Ê R K Î T A

Lêkera

hevedudanî	hokerî	navdêrî	rengdêrî	lêker
berdan	ber	-	-	+ dan
berketin*	ber	-	-	+ ketin
çêbûn	-	-	çê	+ bûn
çêkirin	-	-	çê	+ kirin
derkirin	der	-	-	+ kirin
derxistin	der	-	-	+ xistin
girêdan	-	girê(k)	-	+ dan
rêdan	-	rê	-	+ dan
rêkirin**	-	rê	-	+ kirin
rokirin	-	ro	-	+ kirin
rûdan	-	rû	-	+ dan
rûniştin	-	rû	-	+ niştin

* *berketin* lêkerê hevedudanî ye, bi/li ber ketin biwêjeke (tabîr) lêkerî ye.

** *rêkirin* lêkerê hevedudanî ye, bi rê kirin biwêjeke lêkerî ye.

Xusûsiyetên laperandina lêkerên vê tofê:

a) Di laperandina zemanên fermanî (imperatif), dahatû (futur), bilaniya bûrî (imparfait du subjonctif) û şertê bûrî (conditionnel 1ère forme) de; berlêkera bi-nayê bikaranîn.

Herwekî:

Çêke, rabe, lêxe. Ne ku: Çêbîke, rabîke, lêbîxe.
Ezê çêkim, ezê rabim, ezê lêxim.
Min çêkira, ez rabûma, min lêxista.
Minê çêkira, ezê rabûma, minê lêxista.

b) Berlêkera di- wek qatîdeyek gelemper tê ber koka lêkera eslî.

<p>Herwekî:</p> <p>rabûn</p> <p>gewda lêkerê : rabûn</p> <p>pêrkît : ra</p> <p>koka lêkerê/ lêkera eslî : bûn</p> <p>paşlêker : -n</p> <p>rabûn : ez radibim, ez radibûm.</p> <p>çêkirin : ez çêdikim, min çêdikir.</p> <p>Lê wek îstisna li hin navçeyên mîna Bişêriyê, Hevêrkan û Torê ev berlêkera di- di pêşiya gewdê de wekî ku lêkereke xwerû be tê bikaranîn.</p> <p>Herwekî: dirabim, dirabûm, dilêxim.</p> <p>c) Di laperandina neyînî (négation) ya lêkerên vê tofê de berlêkerên neyîniyê wekî me-, ma-, ne- dikevîne navbera pêrkîtê û lêkera eslî.</p> <p>Herwekî: Ez ranabim, ez ranedibûm, ezê ranebim, ramebe, bila ranebe.</p> <p>B. Tofa diduyan</p> <p>Lêkerên hevedudanî yên vê tofê ji navdêrekê an rengdêrekê û ji lêkerêkê pêk tî.</p> <p>1. Navdêr an rengdêr + lêker:</p> <table border="0"> <tr><td>Ava bûn</td><td>Ava kirin</td></tr> <tr><td>Hazir bûn</td><td>Hazir kirin</td></tr> <tr><td>Pîr bûn</td><td></td></tr> <tr><td>Qaîl bûn</td><td>Qaîl kirin</td></tr> <tr><td>Vala bûn</td><td>Vala kirin</td></tr> <tr><td>Av dan</td><td></td></tr> <tr><td>Guh dan</td><td></td></tr> <tr><td>Mikur hatin</td><td></td></tr> <tr><td>Rast hatin</td><td></td></tr> <tr><td>Limêj kirin</td><td></td></tr> <tr><td>Nas kirin</td><td></td></tr> </table> <p>2. Lêker + navdêr, rengdêr an hoker</p> <table border="0"> <tr><td></td><td>Anîn cih</td></tr> <tr><td></td><td>Çûn ava</td></tr> <tr><td></td><td>Dan pey</td></tr> <tr><td></td><td>Ketin pey</td></tr> <tr><td></td><td>Kirin der</td></tr> </table>	Ava bûn	Ava kirin	Hazir bûn	Hazir kirin	Pîr bûn		Qaîl bûn	Qaîl kirin	Vala bûn	Vala kirin	Av dan		Guh dan		Mikur hatin		Rast hatin		Limêj kirin		Nas kirin			Anîn cih		Çûn ava		Dan pey		Ketin pey		Kirin der	<p>Di laperandina (kişandina) teşeyên erîni û neyîni de ya tê laperandine lêker bi xwe ye, perçeyên dinê yên wekî navdêr, rengdêr an hoker nayên laperandine. Di rastnivîsina lêkerên hevedudanî de gava lêker bin hêmanên lêkerê ji hevûdu cihê, gava navdêr bin pêkve tene nivîsîn. Herwekî:</p> <table border="0"> <tr><td><u>Lêker</u></td><td><u>navdêr</u></td></tr> <tr><td>Av dan</td><td>avdan</td></tr> <tr><td>Rast hatin</td><td>rasthatin</td></tr> </table> <p style="text-align: center;">BIWÊJÊN (TABÎRÊN) LÊKERÎ (<i>locution verbales</i>)</p> <p>Biwêjên lêkerî ji hêmaneke lêkerî çî xwerû an hevedudanî û ji çend hêmanên dinê yên nelêkerî pêk tî. Ev hêman wekî pêşdaçek (préposition), paşdaçek (postposition); pronav, rengdêr an ji navdêr in.</p> <p>ji lêkerên tabîrî çend numûne:</p> <table border="0"> <tr><td>Biwêja lêkerî</td><td>Navdêr</td></tr> <tr><td>Bin av bûn</td><td>binavbûn</td></tr> <tr><td>Li hev ketin</td><td>lihevketin</td></tr> <tr><td>Bi hev ketin</td><td>bihevketin</td></tr> <tr><td>Li ber xwe ketin</td><td>liberxweketin</td></tr> <tr><td>Hatin ser xwe</td><td></td></tr> <tr><td>Lê gerîyan</td><td>lêgerîn</td></tr> <tr><td>Bi rê ketin</td><td>birêketin</td></tr> <tr><td>Ji hev danîn</td><td></td></tr> <tr><td>Li berdan</td><td></td></tr> <tr><td>Dev jê berdan</td><td></td></tr> <tr><td>Dest pê kirin</td><td></td></tr> <tr><td>Baweriya xwe (pê) kirin</td><td></td></tr> <tr><td>Bala xwe dan</td><td></td></tr> <tr><td>Ji bîr rakirin</td><td></td></tr> <tr><td>Berê xwe dan</td><td></td></tr> <tr><td>Dnîn ber hev</td><td></td></tr> </table>	<u>Lêker</u>	<u>navdêr</u>	Av dan	avdan	Rast hatin	rasthatin	Biwêja lêkerî	Navdêr	Bin av bûn	binavbûn	Li hev ketin	lihevketin	Bi hev ketin	bihevketin	Li ber xwe ketin	liberxweketin	Hatin ser xwe		Lê gerîyan	lêgerîn	Bi rê ketin	birêketin	Ji hev danîn		Li berdan		Dev jê berdan		Dest pê kirin		Baweriya xwe (pê) kirin		Bala xwe dan		Ji bîr rakirin		Berê xwe dan		Dnîn ber hev	
Ava bûn	Ava kirin																																																																								
Hazir bûn	Hazir kirin																																																																								
Pîr bûn																																																																									
Qaîl bûn	Qaîl kirin																																																																								
Vala bûn	Vala kirin																																																																								
Av dan																																																																									
Guh dan																																																																									
Mikur hatin																																																																									
Rast hatin																																																																									
Limêj kirin																																																																									
Nas kirin																																																																									
	Anîn cih																																																																								
	Çûn ava																																																																								
	Dan pey																																																																								
	Ketin pey																																																																								
	Kirin der																																																																								
<u>Lêker</u>	<u>navdêr</u>																																																																								
Av dan	avdan																																																																								
Rast hatin	rasthatin																																																																								
Biwêja lêkerî	Navdêr																																																																								
Bin av bûn	binavbûn																																																																								
Li hev ketin	lihevketin																																																																								
Bi hev ketin	bihevketin																																																																								
Li ber xwe ketin	liberxweketin																																																																								
Hatin ser xwe																																																																									
Lê gerîyan	lêgerîn																																																																								
Bi rê ketin	birêketin																																																																								
Ji hev danîn																																																																									
Li berdan																																																																									
Dev jê berdan																																																																									
Dest pê kirin																																																																									
Baweriya xwe (pê) kirin																																																																									
Bala xwe dan																																																																									
Ji bîr rakirin																																																																									
Berê xwe dan																																																																									
Dnîn ber hev																																																																									

<p style="text-align: center;">JI KLASÎKÊN KURDÎ</p> <p style="text-align: center;">F erhengoka</p> <p style="text-align: center;">D îwana Cegerxwîn</p> <p style="text-align: center;">- I -</p> <p style="text-align: center;"><i>Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÎ</i></p> <p><i>Di çerçewa bernameya xebata li ser afirandinên klasîkên kurdî em di vê hejmara Kurmancî de ferhengokeke Dîwana Cegerxwîn belav dikin. Ev ferhengok li ser bingehê Dîwana yekem hatiye pêk anîn. Eslê peyvên ku ne xwerû kurmancî ne di nav kevanekê de hatiye nîsan dan :</i></p> <p>A</p> <p>Abidar (f.) avdar, bi av, pîr bi av; zebêş abidar e; bi av e.</p> <p>Aheng miqam, melodî</p> <p>An (f.) ew, ewa</p> <hr/> <p>(e.) : erebî ; (f.) : farişî ; (fr.) : fransîzî ; (t.) : tirkî</p>	<p>Ap mam</p> <p>Arezû (f.) daxwaz, xwezî</p> <p>Asitan (f.) erd, cîh</p> <p>Ateş (f.) agir</p> <p>Ateşîn (f.) agirîn, pîr ji agir</p> <p>Avanî avahî</p> <p>Awaz deng, awazê bilûrê:dengê bilûrê</p> <p>Ayîn rêç, dîn; ayîne Kurdan yê berê zerdeştî bû.</p> <p style="text-align: center;">B</p> <p>Bad ba; bayê havînan pîr gurr nîne.</p> <p>Badegîr (f.) meygir</p> <p>Balafir firoke, teyare</p> <p>Barî Xwedê, Barî Teala, (e.) xwedêyê mezin</p> <p>Bazîn bezîn</p> <p>Başok épervier (fr.)</p> <p>Bedgo (bed gotin), pîsî-bêj, dev-pîs</p> <p>Bedxwaz xêmxwaz, pîsxwaz</p> <p>Bêgan bêgane: biyanî</p> <p>Behîv badem (f.), amande (fr.)</p> <p>Behmen 1) navê yekemîn Şahê bine-mala keyaniyan, 2) navê firîşteyekê ye di dîne zerdeştî de.</p> <p>Behram 1) navê serdarekî pîr bi nav</p>	<p>û deng ê zemanê Hormozê Çaharan şahê Sasaniyan e. 2) navê stêrkekê ye 3) navê firîşteyekê ye di dîne zerdeştî de.</p> <p>Benc beng, giyayê bengê</p> <p>Bende kole,</p> <p>Ber hasil, ber birin serî: hasil kirin</p> <p>Ber kevir; di ser me de ber dibarin: di ser me kevir dibarin</p> <p>Berbadî çûn berbad bûn, ji dest çûn</p> <p>Berberî îxtîlaf, duberekî</p> <p>Beyaban, biyaban çol</p> <p>Beşt kêran</p> <p>Bêmirês bê mirûz, bê sîkûm</p> <p>Bênîn bîn kirin, gulê bibênin : gulê bîn bikin</p> <p>Bêserî bê xwendan, bê serok û bê rehber</p> <p>Bêş 1) bac: filan kes hate bêş kirin : bac ji wî hate stendin, 2) malîyat, filan kesê bêşa xwe daye : filan kesê malîyata xwe daye.</p> <p>Bi hezar rengî bi hezar awayî</p> <p>Bihuşt bêhişt, cinnet (e.)</p> <p>Bijarte élite (fr.)</p>
---	---	---

Meyger	kesê ku di meyxanê de meyê di gerîne, saqî	Pêyxam (f.)	mesaj	Siyehgûnpoş (f.)	wekî reş li xwe kirî
Mezra kirin	mêze kirin, nêrîn	Pêşrew	pêşeng	Sifirne	sîvander
Mêlak	kezeb (kezev)	Pişkoj	hebin, bendê ku davêjin serê sing û bi wî kon girêdidin	Sikke (e.)	polik
Mijde (f.)	mizgînî	Polad	pola	Siyah (f.)	reş
Mirdal	mirdar	Pûtxane	cihê pûtan	Siyahçerd (f.)	reşolekî
Mirdû (s.)	mirî			Sîma (f.)	rû, sûret
Miskar	kaniya ava madenî			Sîwak (e.)	miswaka erebî ku hecî ji hecê tînin û pê didanên xwe paqij dikin
Mitêl, miñil	lihêf				
Mitan	mîntan, kiras			Stêle	beradayî
Moxil	cureyek bêjîngê			Surşirîn	dilrevîn
Murx (f.)	miñîşk, teyr, murxê bazî, teyrê bazî			Suxen (f.)	peyv, axavtîn
Muxbeçe	zarokên ku di zemanê berê de di meyxanan de meygirî dikirin.			Sûxte (f.)	şewitî (ji derdan)
Mûdî	şûm, bedyûm				
N		Q		Ş	
Nagah (f.)	nişkave	Qad	meydan, cih, erd	Şadî	şahî
Nagehan (f.)	nişkave	Qadûk	beroseke piçûk	Şanî dan	nîşan dan
Namidar (f.)	navdar, bi nav û deng	Qed û qamet (e.)	bejn û bal	Şax (s.)	çiya
Naqos (e.)	zengil	Qend	şekir	Şeb (f.)	şev
Nasazî	nesazî	Qeraş	aşvan	Şebnem (f.)	xunav
Nasufte (f.)	qul nekirî	Qerij	qirêj, gemar	Şecaet (e.)	dilêrî, mêrxasî
Naşor	perçeyê ji risê zirav	Qerpal	1) cilên kevn û ji hev ketî, 2) li ser hev û din de kom-bûn û kevnare bûn	Şek	derb, şekel lê da, derbek lê da
Nebîrbîr	kure-fem	Qerqef	surahî, cama şerabê	Şekeramîz (f.)	şekirdar
Nemerdd	bêbext, ne camêr	Qewî (e.)	xurt, qewîn	Şel	şil, nexweşiya şilbûnê
Nepax	pişik an tîfik a hesinkeran, soufflet (fr.),	Qews û qezeh (e.)	keskesor	Şekerxend (f.)	şekir ken
Nermî	musamaba, tolerance (fr.)	Qirak	qijika reş	Şewişîn	muwazena xwe winda kirin, perde le'équilibre (fr.)
Nêrdewan	derence, pêlekan	Qunbere, Qurix	stêrkeke ku durust di nîveka havînê de der dikeve û pîr jî bi şemal e.	Şewq û tereb (e.)	şahî û xweşî
Nêrîz	cureke xencer	Qutb (e.)	serok, ji hemûyan mezintir	Şext	şexte, perçe perçe bûn
Nihan	nihên, veşartî			Şeyda (f.)	bê tewat, evîndar
Nijdevan	rêbirr, rêgir			Şeyl (e.)	hal û hereket
Nik	cem, ba, nik min: cem min, ba; min			Şêrîn	dengê kewê nêr gava ku dixwîne
Nuxwurî, nûxwîrî	zaroyê yekemîn			Şêt (s.)	dîn; şêt bûn: dîn bûn
				Şikêr	kevîrên gir ên li ser hev di çiyân de
P		R		T	
Paketeb' (k+e.)	pak+teb': paqij tînet	Rastgo	rastbêj	Tar	tarî
Pare (f.)	pirtî, pare pare bûn, pirtî pirtî bûn	Raz (f.)	sirr	Tazî (f.)	ereb
Pargon, pargûn	coyêke piçûk e ku li dora kon, çadir an her tiştekî din vedidin, ji bo ku ava baranê neçe hindur.	Reftar (f.)	tevger, helwest	Taçîk	taçîk, faris
Parsek	kesê ku parsê dike	Reg	reh, bê reg: bê reh	Tebeqe (e.)	qat
Parsîw	parsû	Renber, rêncber	zehmetkêş, emekdar	Tebîb (e.)	doxtor, bijîşk
Paye	derece, paya mamostatiyê	Rewa	cayîz	Teblix (e.)	reklam, nasandin
Pehlewan	mirovêkî pîr xurt û bi qewat	Rêberî	rehberî	Telebkar (e.+k.)	deynxwaz
Perwane, pervane (f.)	minminîk, pepûle, pipirok	Ritbe (e.)	derece, paye	Temezî	sermala rengîn a ku keç û jin li dora kofîya xwe dialînin an dialandî
Perwa	tîrs; bê perwa: bê tîrs, bê minet	Rîp	fêl, hîle	Ten	beden, laşê mirov
Pesendîde (f.)	baş, bijartî	Robar	çem	Tenha	tenê, bi tenê
Peyam (f.)	mesaj, wilam	Rojcebûn (k+e.)	enî ya wê wekî rojê ye	Terbûş (e.)	şaşîk
Peyk (f.)	qasid	Rux (f.)	rû	Ters	heywanên kedî kirî
Pêlek	demek, qasek	Ruxsar (f.)	rû, sûret	Terx	bê qusûr, bê 'eyb
Pêrgî	berve çûn; ez çûbûm pêrgîya wî: ez ber wî ve çûbûm.	Rûmah (f.)	rûyê wê wekî hîvê ye	Tewizîn	têk çûn
Pêtazî	pêxas	Rûnpêj	tawe, miqilîk, rûnbirêşk	Text û pa	hukum, selteten
		Rûro, rûroj	rûyê wê wekî kilora rojê ye	Teylesan (e.)	1) şaşîka dora kumê melan, 2) xirx
		Rûsiyahî (f.)	rûreşî	Têrmal	zengîn, dewlemend
				Tifaq (e.)	hevgiirtin, yekîti
				Tiral	tembel
				Tix (f.)	keybir, teraşa (cilêta) ku mirov pê rihê xwe diteraşe

Tog	bêheya, effrontée (<i>fr.</i>)	Xap	xapîn, fêl	Ûemze (<i>e.</i>)	1) bijang, 2) naz û tîz
Tol	jina daw ne paqij, jina doxîn sist	Xedeng	tîreke rast û dirêj ku ji dara gezê dihate çêkirin	Ûemzerim (<i>e.+k.</i>)	bijangrim, bijang wekî rimê
Tor û tey	tim û tim	Xerîdar (<i>f.</i>)	muşterî, kiriyar	Ûerîq (<i>e.</i>)	xenîqî
Torîk	çeçel; chacal (<i>fr.</i>)	Xeste (<i>f.</i>)	1) nexweş, 2) westiyayî	Ûezeb (<i>e.</i>)	hêrs, bela
Tûre, torre (<i>e.</i>)	bisk, serê biskan	Xezan (<i>f.</i>)	payîz	Ûunce, Ûunçe (<i>f.</i>)	bişkoja gulê
V		Xeşm (<i>f.</i>)	hêrs, pertû; brutalité (<i>fr.</i>)	Y	
Vebestîn	careke din girêdan	Xol	zeng, şîşa ku serê wê tûj e xwelî	Yadigar (<i>f.</i>)	diyarî
Vejin, vejyan	vejiyandin, careke din zindî bûn an zindî kirin	Xubar, Xubar (<i>f.</i>)	toz	Yar	heval, dost
Vewestan	rawestan	Xuda	Xwedê	Yekser	hemû, pêkve, têkre
Vîn	evîn	Xumpare (<i>f.</i>)	mêrkuj; meurtier (<i>fr.</i>)	Yeksû (<i>f.</i>)	1)yekalî, 2) wekhev
W		Xurd (<i>f.</i>)	xwarin	Yema, yexma (<i>f.</i>)	talan, yexma kirin, talan kirin
Waris (<i>e.</i>)	mîratxwer	Xurşîd (<i>f.</i>)	tav, hetav	Yexsîr	dîl, êsîr
Wer	eger, heke	Xwedan	Xwedî, xweyî, sahib	Yezd Gurd	şahêk ji şahên xanedana Sasaniyan
X		Xweser	1) otoriter (<i>fr.</i>), despot (<i>fr.</i>) 2) otonom	Yezdan	xwedê di dînê Mezdayî de
Xak	ax; xaka Kurdistan: axa Kurdistan	Xweserî	1) otoritarîzm, despotîzm (<i>fr.</i>), 2) otonomî (<i>f.</i>)	Z	
Xaltîk	xatî, xûşka dayika mirov	Xweşnewaz (<i>f.</i>)	xweş aheng	Zax (<i>f.</i>)	qijika reş
Xame (<i>f.</i>)	qelem, pênûs	Û		Zehr (<i>e.</i>)	gul
Xan û sera	koşk û qesr	Ûed-dar (<i>e.</i>)	zordar, stemkar	Zehr (<i>f.</i>)	jehr, jar
		Ûemhilgir (<i>e.+k.</i>)	kesekî ku xema kesên din dixwe an dikişîne	Zendî	zindî, zindû, jîndar
				Zinnar (<i>e.</i>)	kemberbend
				Zingar	jeng
				Zuhd (<i>e.</i>)	xwe parêziya dînî

Ji pîrsgirêkên rêzimanî Raweya neyînî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

<p>Di zaravayê kurmançî de raweya neyînî ya perçeyên axaftinê yên wek ber- nav, rengdêr, hoker, daçek, navdêr, gihanek, baneşan û hwd bi alîkariya pirtika neyînî ya ne-yê têne çêkirin. Di rewşên holê de pirtika ne-yê ser- bixwe ye, cihê û bi tena serê xwe tete nivîsîn. Di raweya neyîniyê de pirtika ne-yê her tim tete pêşiya parçeya axaftinê ya ku divê bête neyînî kirin. Bo nimûne:</p> <p>Raweya erîni</p> <p>Yê ku ew gotiye, ez im. Av sar e. Ma tu sibehî diçê gund? Ev diyariya ji bo min e? Ew zeviya han zeviya Dara ye. Zizê weke te kej e.</p> <p>Lo, lo!</p> <p>Raweya neyînî</p> <p>Yê ku ew gotiye, ne ez im Av ne sar e. Ne sibehî, lê dusibehî. Na, ew ne ji bo te ye. Ew zevî ne zeviya Dara ye. Zizê ne weke min, lê weke Fodilê kej e. Ne lo lo, lê lê!</p> <p>Awarte: Di hin devokên kurmançî de, di rex vî awayê han yê jorîn de, awayekî din yê raweya neyînî jî heye. Heçî ew rawe ye, herwekî hin zaravayên din yên kurdî, bi alîkariya nîne ve tete çêkirin. Ev gelek caran yan hema bi dû rengdêr, hoker, daçek, navdêr, gihanek, baneşan û hwd re têt yan jî diçe dawîya hevokê. Herwekî pirtika ne-yê, nîne jî peyveke serbixwe ye û cihê û bi tena serê xwe tete nivîsîn. Bo nimûne:</p>	<p>Lîloz ew nîne. Av sar nîne. Ew zevî zeviya Dara nîne. Lo lo nîne, lêlê ye! Na, ew ji bo te nîne. Rojbûna min sibehî nîne, dusibehî ye. Ew bi şekir nîne.</p> <p>Lê herwekî emê piştê jî çêl bikin, nîne bi xwe raweya neyînî ya hebûnê ye, angò: nînbûn, tunebûn. Ji lewre jî ew li gor bernavan tete tewandin.</p> <p>Neyîniya bi vî awayî, hem di zimanê axaftinê û hem jî bi teybetî di zimanê nivîsandinê de hin tevlihevî û aloziyan tîne pêş. Bo nimûne, heke Kurmancek ji hêla bakurê Kurdistanê bibêje «Konê min nîne.» dê Kurmancek ji hêla Botan, Toriyan, Behdînan û hwd welê têbigihê, ku ew dibêje «Min kon nîne.» angò «Konê min tune ye.»</p> <p>Ji ber vê têkilhevî û aloziyê, divê em hewil bidin da ku bi kêmanî di zimanê nivîsandinê de vê forma han ya neyîniyê nehête bi kar anîn.</p> <p>RAWEYA NEYÎNÎ YA LÊKERA «BÛN»Ê</p> <p>A. Dema niha Herwekî ku li jorê jî diyar dibe, pirtika neyînî ya ne-yê her tim tete pêşiya perçeyên axaftinê yên tével. Ew her dîsan serbixwe ye. Di hevokan de,</p>
--	---

cihê û bi tena serê xwe ye û wilo jî têtê nivîsîn. Ew li gor bernavan nahê-te tewandin. Lê herwekî ku li jêrê jî dixuyê, guhartoya devokî her tim li gor bernavan têtê tewandin. Di pêkhatineke weha de êdî ew rola lêkerekê neyînkiri dilîze. Wek:

1. Li gor qaîdeya **bêdeng - dengdar - bêdeng** (B+D+B):

<u>Raweya erîni</u>	<u>Raweya neyîni</u>	<u>Guhartoya devokî</u>
Ez cotkar im.	Ez ne cotkar im.	Ez cotkar nînim.
Tu şagirt î.	Tu ne şagirt î.	Tu şagirt nîni.
Ew gavan e.	Ew ne gavan e.	Ew gavan nîne.
Em Kurd in.	Em ne Kurd in.	Em Kurd nînin.
Hûn sazband in.	Hûn ne sazband in.	Hûn sazband nînin.
Ew çûk in.	Ew ne çûk in.	Ew çûk nînin.

2. Li gor qaîdeya **dengdar - bêdeng - dengdar** (D+B+D):

Ez gundî me.	Ez ne gundî me.	Ez gundî nînim.
Tu bajarî yî.	Tu ne bajarî yî.	Tu bajarî nîni.
Ew rovî ye.	Ew ne rovî ye.	Ew rovî nîne.
Em zane ne.	Em ne zane ne.	Em zane nînin.
Hûn akincî ne.	Hûn ne akincî ne.	Hûn akincî nînin.
Ew çiyayî ne.	Ew ne çiyayî ne.	Ew çiyayî nînin.

Carina hin kes, gava ku forma guhartoya devokî bi kar tînin, wê lêkera tewandî ji hev vediqetînin û wek lêkerekê hevedudanî, cihê dinivîsin. Bo nimûne:

1. Li gor qaîdeya **B+D+B**

Ez cotkar nîn im.
Tu şagirt nîn î.
Ew gavan nîn e.
Em Kurd nîn in.
Hûn sazband nîn in.
Ew çûk nîn in.

2. Li gor qaîdeya **D+B+D**

Ez gundî nîn im.
Tu bajarî nîn î.
Ew rovî nîn e.
Em zane nîn in.
Hûn akincî nîn in.
Ew çiyayî nîn in.

Heçî pirtika *im, î, e, û in e*, mirov dizane ew tewangên lêkera *bûn-ê* ne. Lê heçî pirtika *nîn e*, wek xuya ye, rola pirtika neyîniyê dilîze. Lê bele herwekî ku jê jî daî çav dibe, di guhartoya devokî ya neyîniyê de qaîdeya «D+B+D» derbas nabe. Ango lêkera *bûn-ê* li gor dengdarê berî xwe, yê ku di hevokê de, pêwîstî tewandinê nabe. Ji ber ku nîne bi bêdeng dest pê dîke, tewanga lêkera *bûnê jî*, her li gor qaîdeya «B+D+B»-yê dimîne.

Eşkere ye, ku nîne ji «nebûnê têt. Ji nebûnê re, di hin devokên kurmançî de, dibêjin nînbûn... Her çi be, heke ev forma han carina ji ber neçariyê bête bi kar anîn jî, divê pirtika nîn-ê bi lêkera bûn-ê ve bête nivîsîn.

DI DEMÊN LÊKERAN DE RASTNIVÎSÎNA NEYÎNIYÊ

B. Dema pêş

<u>Raweya erîni</u>	<u>Raweya neyîni</u>	<u>Guhartoya devokî</u>
Ez ê bibim.	Ez ê nebim.	Ez ê nînbim.
Tu ê bibî.	Tu ê nebî.	Tu ê nînbî.
Ew ê bibe.	Ew ê nebe.	Ew ê nînbe.
Em ê bibin.	Em ê nebin.	Em ê nînbîn.
Hûn ê bibin.	Hûn ê nebin.	Hûn ê nînbîn.
Ew ê bibin.	Ew ê nebin.	Ew ê nebin.

Li vir, pîrsa sereke ya ku ji aliyê rastnivîsînê de derdikeve pêşiya me, ew e: aya em ê pirtika NE-yê, wek li jorê, di gel lêkerê, pêkve binivîsin? Yan divê em wê, wek li jêrê, cihê û bi tena serê xwe binivîsin? Ango:

Ez ê ne bim.
Tu ê ne bî.
Ew ê ne be.
Em ê ne bin.
Hûn ê ne bin.
Ew ê ne bin.

Têbînî: Herçendî ji aliyê pêkhatina zimanê kurdî de cihê nivîsandina yê pirtikê rastir be jî, ku piraniya zimanên hindoewrûpî welê dinivîsin, di pêk ve nivîsandinê de feyde bêtir e. Sûd û feydeya herî mezin, bê guman ya pedagojîk e. Pêkve nivîsandina pirtika neyîniyê hem di nivîsandin û xwandin, hem di bilêvkirin û hem jî di hinkirinê de hêsanî kû gengaziyên gelêkî mezin derdixîne.

C. Dema boriya berdest

<u>Raweya erîni</u>	<u>Raweya neyîni</u>
Ez dibûm	nedibûm
Tu dibûyî	nedibûyî
Ew dibû	nedibû
Em/Hûn/Ew dibûn	nedibûn

D. Dema boriya têdeyî

Ez bûm	nebûm
Tu bûyî	nebûyî
Ew bû	nebû
Em/Hûn/Ew bûn	nebûn

E. Dema boriya çirokî

Ez bûbûm	nebûbûm
Tu bûbûyî	nebûbûyî
Ew bûbû	nebûbû
Em/Hûn/Ew bûbûn	nebûbûn

F. Dema boriya dûdar/sade

Ez bûme	nebûme
Tu bûyî	nebûyî
Ew bûye	nebûye
Em/Hûn/Ew bûne	nebûne

G. a) Reweya hekinî: Dema borî I

Ez bûma	nebûma
Tu bûya(yî)	nebûya(yî)
Ew bûya	nebûya
Em/Hûn/Ew bûna	nebûna

G. b) Dema borî II

Ez ê bibûma	ê nebûma
Tu ê bibûya(yî)	ê nebûya(yî)
Ew ê bibûya	ê nebûya
Em/Hûn/Ew bibûna	ê nebûna

H. a) Raweya bilanî: Boriya berdest.

Ez bûbiwam	ne bûbiwam
Tu bûbiwa	ne bûbiwa
Ew bûbiwa	nebûbiwa
Em/Hûn/Ew bûbiwan	nebûbiwan

H. b) Dema niha û pêş I

Ez bibim	nebim
Tu bibî	nebî
Ew bibe	nebe
Em/Hûn/Ew bibin	nebin

H. c) Dema niha û pêş II

Ku ez bim	nebim
Ku tu bî	nebî
Ku ew be	nebe
Ku em/Hûn/Ew bin	nebin

1. Raweya fermanî

a) Yekhejmar	Bibe! (be!)	nebe ! mebe !
b) Pirhejmar	Bibin! (bin!)	nebin ! mebin !

Têbînî: Di zaravayê kurmançî de du cure raweya fermanî hene. Yek ji wan bi alîkariya pirtika me-yê têtê çêkirin, ya din jî bi alîkariya pirtika ne-yê. Ferqa di navbera wan de ev e: «ME» her tim ferman e û fermaneke misoger e. Lê di ne-yê de tawsiye heye. Mixa bin, ku îro li ba hin Kurmancan me bi temamî asîmîle bûye û di şûna wê de bi tenê ne û forma bi wê têtê çêkirin, maye.

LÊKERA «HEBÛN»-Ê

A. Dema niha

<u>Raweya erînî</u>	<u>Raweya neyînî</u>	<u>Lêkera alternatîv</u>
Mîn heye	min nîne	... min tune
Te heye	te nîne	... te tune
Wî/Wê heye	wî/wê nîne	... wî/wê tune
Me/We/Wan heye	me/we/wan nîne	... me/we/wan tune

B. Dema pêş

Mîn dê hebe	min dê nînbe	... min dê tune be
Te dê hebe	te dê nînbe	... te dê tune be

C. Dema boriya têtdayî

Mîn hebû	min nebû	... min tune bû
Te hebû	te nebû	... te tune bû

D. Dema boriya çîrokî

Mîn hebû	min nebû	... min tune bû
Te hebû	te nebû	... te tune bû

E. Dema boriya dûdar

Mîn hebûye	min nebûye	... min tune bûye
Te hebûye	te nebûye	... te tune ye

F. a) Raweya hekinî; dema borî I

Mîn hebiwa	min nebiwa	... min tune bûya
Te hebiwa	te nebiwa	... te tune bûya

F. b) Dema borî II

Mîn dê hebiwa	min dê nebiwa	... min dê tune bûya
Te dê hebiwa	te dê nebiwa	... te de tune bûya

G. a) Raweya bilanî; boriya berdest

Mîn hebe	min nînbe	... tune be
Te hebe	te nînbe	... tune be

G. b) Dema niha

Mîn hebe	min nînbe	... min tune be
Te hebe	te nînbe	... te tune be

H. Raweya fermanî

Hebe!	Mebe!
Hebin!	Mebin!

LÊKERA «HEYÎN»Ê

A. Dema niha

Raweya erînî	Raweya neyînî
Ez heme	tune me
Tu heyî	tune yî
Ew heye	tune ye
Em/Hûn/Ew hene	tune ne

B. Dema boriya têtdayî

Ez hebûm	tune bûm
Tu hebûyî	tune bûyî
Ew hebû	tune bû
Em/Hûn/Ew hebûn	tune bûn

C. Dema boriya dûdar

Ez hebûme	tune bûme
Tu hebûyî	tune bûyî
Ew hebûye	tune bûye
Em/Hûn/Ew hebûne	tune bûne

D. Boriya çîrokî

Ez hebûm	tune bûm
Tu hebûyî	tune bûyî
Ew hebû	tune bû
Em/Hûn/Ew hebûn	tune bûn

E. Dema pêş

Ez dê hebim	dê tune bim
Tu dê hebî	dê tune bî
Ew dê hebe	dê tune be
Em/Hûn/Ew hebin	dê tune bin

F. a) Raweya hekinî; dema borî I

Ez hebûma	tune bûma
Tu hebûyayî	tune bûyayî
Ew hebûya	tune bûya
Em/Hûn/Ew hebûna	tune bûna

F. b) Dema borî II

Ez dê hebûma	dê tune bûma
Tu dê hebûyayî	dê tune bûyayî
Ew dê hebûya	dê tune bûya
Em/Hûn/Ew hebûna	dê tune bûna

G. a) Raweya bilanî; Boriya berdest

Ez hebûbiwam	tune biwam
Tu hebûbiwa	tune biwa
Ew hebûbiwa	tune biwa
Em/Hûn/Ew hebûbiwan	tune biwan

G. b) Raweya bilanî; Dema niha û pêş

Ez hebim	tune bim
Tu hebî	tune bî
Ew hebe	tune be
Em/Hûn/Ew hebin	tune bin

G. c) Dema niha û pêş II

Ku ez hebim	ku ez tune bim
Ku tu hebî	ku tu tune bî
Ku ew hebe	ku ew tune be
Ku em/hûn/ew hebin	ku em/hûn/ew/ tune bin

H. Raweya fermanî

Hebe!	mebe!
Hebin!	mebin!

RAWEYA NEYÎNÎ YA LÊKERAN

A. Dema niha

Da ku mirov lêkerê ku li gor dema niha hatiye tewandin bike raweya neyînî, divê mirov pirtika di ku pirtika dema niha ya lêkeran e, hilde. Di şûna wê de pirtika neyînî ya na-yê, ku lêker bi bêdengê dest pê bike, yan jî bi tenê n -yê, ku lêker bi dengdara «a»-yê dest pê bike, bi lêkerê ve binivîse. Bo nimûne:

Lêker	Raweya erîni	Raweya neyînî	Raweya Fermanı Neyînî
Kirin	Ez dikim Tu dikî Ew dike Em/Hûn/Ew	nakim nakî nake dikin nakin	meke!, neke! mekin!, nekin!
Nivîsîn	dinivîse	nanimivîse	menivîse!, nenivîse!
Sûtîn	disû	nasû	mesû!, nesû!
Jiyan/Jîn	dijî	najî	mejî!, nejî!
Barîn	dibare	nabare	mebare!, nebare!
Qajîn	dijaqe	naqaqe	meqaqe!, neqaqe!
Xwarin	dixwe	naxwe	mexwe!, nexwe!
Alastin	dialêse	nalêse	mealêse!, nealêse!
Eşin	diêşe	naêşe	meêşe!, neêşe!
Iskîn	diiske	naiske	meiske!, neiske!
Orîn	diore	naore	meore!, neore!
Ûrîn	diûre	naûre	meûre!, neûre!
Enîrîn	dienire	naenire	meenire!, neenire!

LÊKERÊN HEVEDUDANÎ

Dil şikandin	dil dişkêne	dil naşkêne	dil meşkêne!, dil neşkêne!
Lê xistin	lê dixe	lê naxe	lê mexe!, lê nexe!
Pê şewirîn	pê dişewire	pê naşewire	pê meşewire!, pê neşewire!
Jê rijandin	jê dirije	jê narije	jê merije!, jê nerije!
Tê dan	tê dide	tê nade	tê mede!, tê nede!
Vexwarin	vedixwe	venaxwe	vemexwe!, venexwe!
Dadan	dadide	danade	damede!, danede!
Raxistin	radixe	ranaxe	ramexe!, ranexe!
Derketin	derdikeve	dernamekeve	dermekeve!, dernamekeve!
Wergirtin	werdigire	wernagire	wermegire!, wernegire!
Hilavêtin	hildivêje	hilnavêje	hilmeavêje!, hilneavêje!

Hin ji Kumancan, raweya neyînî ya lêkerên bi pêspirtikên wek bi «ra-», «ve-», «der-», «hil-» û hwd ve hevedudanî ne lê di tewangê de ji hev nahêne veqetandin, her yekser pirtika na-yê bi serê lêkerê ve dinivîsin. Bi vî rengî raweya neyîniyê çê dikin. bo nimûne:

	vexwarin	navexwe		
	raxistin	naraxe		
	wergirtin	nawergire		
Lêkerên wek «karîn» û «zanîn»-ê bi pirtika ni-yê tene neyînî kirin. Wek;	Zanîn	dizane	nizane	mezane, nezane!
	Karîn	dikare	nikare	

B. Dema pêş

Raweya neyînî, di gişt demên pêş yên hemû lêkeran de (karîn û zanîn ne tede), her bi alîkariya pirtika «NE»-yê tene çêkirin. Wek;

Lêker	Dem
Çûn	ez ê neçim neçûma neçûbim

C. Dema borî

Hemû lêker, lêkera zanîn û karîn ne tede, di gişt demên borî de bi alîkariya pirtika ne-yê tene neyînî kirin. Bo nimûne;

Kirin	min	nekir
		nedikir
		nekiriye
		nekiribû

TERMÊN HIQÛQÎ

Amadekar : Musa KAVAL

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
Kes	şahıs	personne	person
Kesane	şahsı	personnel	personal
Keşî	şahıs	personnel	personal
Kesahî	şahsiyet	personnalité	personality
Netewe	ulus	nation	nation
Neteweyî	ulusal	national	national
Neteweyîfî	ulusallık,	carectère national	nationhood
	millilik		
Neteweperwer	ulussever,	nationaliste, qui	nationalist
	ulusçu	aime sa nation	
Neteweparêz	ulusçu,	nationaliste,	nationalist -
	milliyetçi	qui défend	
		sa nation	
Neteweparêzî	ulusçuluk,	nationalisme	nationalism
	milliyetçilik		
Neteweperest	koyu ulusçu,	chauvin	chauvinistic
	şöven milliyetçi		
Navneteweyî	uluslararası,	international	international
Gelempêr	genel	général	general
Bi gelempêrî	genellikle,	généralement	generally
	genel olmak		
Giştî	kamu	public	public
Giştî	genel	général	general
Civat	toplum	société	society
Civafî, civakî	toplumsal	social	social
Exlaq, sinc	ahlak	morale, ethique	ethics
Seredan	görüŝme	visite	visit
Danberhevî	karşılaŝtırma	comparaison	comparaison
Dan ber hev	karşılaŝtırmak	comparer	to compare
Bi dananberhevî	karşılaŝtırmak	comparé	compared
Peyketin	takib	poursuite	pursuit,
			prosecution
Dad	adalet	justice	justice
Dadî, qeza	adli, tûzel	judiciaire	judicial
Hiqûq	hukuk	droit	law
Hiqûqî	hukuksal	juridique	juridical
Qanûn	kanun	loi	law
Hiqûqê neteweyî	ulusal hukuk	droit national	national law
Hiqûqê	uluslararası	droit international	international
navneteweyî	hukuk		law
Hiqûqê giştî	kamu hukuku	droit public	public law
Hiqûqê	karşılaŝtırmalı	droit comparé	compared law
danberhevî	hukuk		

Anatomiya mirov

(dumahîka hejmar 5)

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
1 - 29 QERQÛDE, SKELET	ISKELET	SQUELETTE	SKELETON
1. kilox	kafatası	crâne	skul
2 - 5 Stûna piştê	bel kemiği	colonne vertébrale,	vertabral column
		épine dorsale	spinal column
movik	omur	vertèbre	vertebra
geh, girêçik	eklem	jointure	joint
2. movikên stû : 7 lib in,	boyun omurları	vertèbres cervicales	cervical vertebra
ji tevahiya wan re stûkurk tê gotin.			
3. movikên piştê : 7 lib in.	sırt omurları	vertèbres dorsales	dorsal vertebra
4. movikên mazmazkê		vertèbres lombaires	lumbar vertebra
hestiyê kortîxê	sağrı kemiği	sacrum	sacrum
5. kilêjî, hestiyê boçîkê	kuyruk kemiği	coccyx	coccyx
6 - 7 kembera mil		ceinture scapulaire	shoulder gridle
6. pirika mil	köprücük kemiği	clavicule	clavicle
7. bêrok, pîl	kürek kemiği	omoplate	shoulder blade
8 - 11 sebeta sîng, qefesa sîng, nîkeha sîng	göğüs	thorax	thorax
8. depê sîng	göğüs kemiği	sternum	breastbone
9. parsû	kaburga	côte	true rib
10. zirparsû, parsûyên kurt	serbest kaburgalar	côtes flotantes	false ribs
11. kirkirka parsûyê	kaburga kıkırdağı	cartilage costal	costal cartilage
12 - 14 mil, pî, bask, çeng	kol	bras	upper arm
12. lûla pazû	üst kol lülesi	humérus	humerus
13. lûlezenda zirav	döner kemik	radius	radius
14. lûlezenda stûr	dirsek kemiği	cubitus	ulna
15 - 17 dest	el	main	hand
15. hestiyên bazinê (qevdika) dest	bilek kemikleri	carpe	carpus
16. şeyvê dest	tarak kemikleri	métacarpe	metacarpal bone
17. hestiyên tiliyan	parmak kemikleri	phalanges du doigt	phalanx
18 - 21 legen, kodik	leğen, havsala	bassin	pelvis
18. hestiyê qorîkê, hestiyê kemaxê	kalça kemiği	os iliaque	ilium, hip bone
19. hestiyê qûnê	verek, iskiyon	ischion	ischium
20. hestiyê rûv	kasık kemiği	pubis	pubis
21. hestiyê kortîxê	sağrı kemiği	sacrum	sacrum
22-25. ling	bacak	jambe	leg
22. hestiyê ran, hestiyê hête	uyruk kemiği	fémur	femur, high bone

Civîna Stockholmê

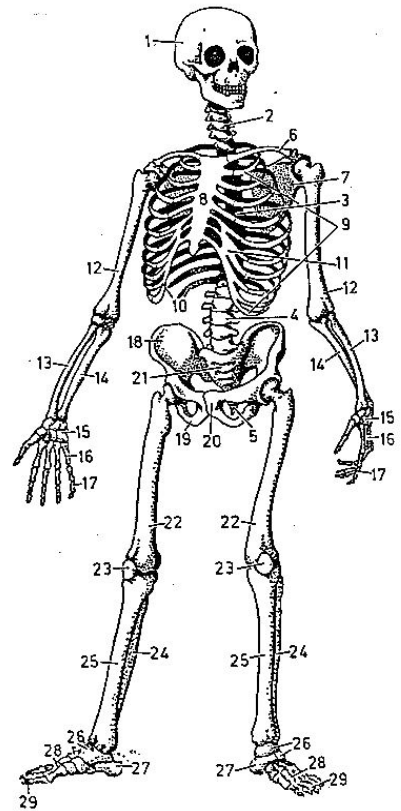
Civîna şeşemîn a li ser zaravê kurmancî li Xwendegeha bilind a Biskops Arnö, nêzî bajarê Stokholmê, roja 12ê teşrînê dest pê kir û heya 18ê teşrînê dom kir.

Hevalên ku di vê civînê de beşdar bûn ev bûn: Rojen Barnas (Diyarbakir), Lutfi Baksî (Xerza), Mahmûd Baksî (Xerza), Cemal Batu (Mêrdîn), Xelil Dihokî (Dihok), Mûsa Kaval (Hekarî), Hazim Kiliç (Hekarî), Kendal Nezan (Diyarbakir), Huner Salim (Akrê), Mehmed Uzun (Swêrek), Reşo Zilan (Ağirî).

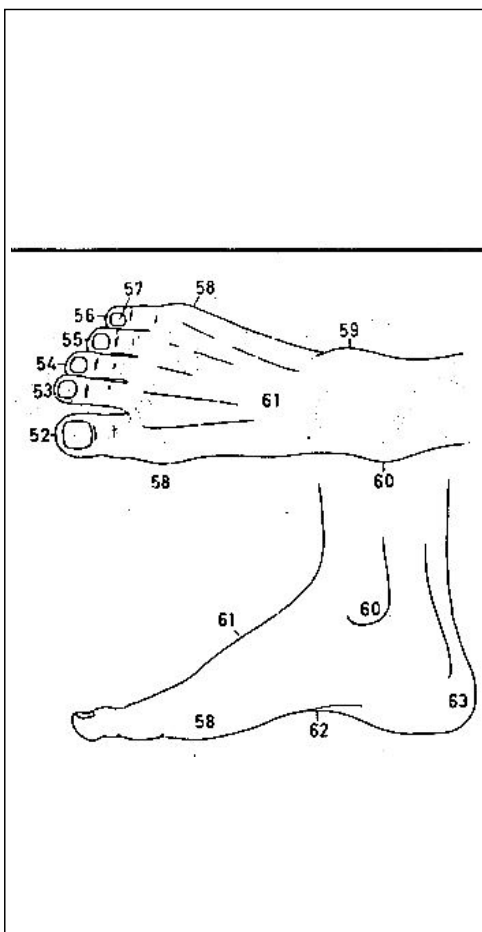
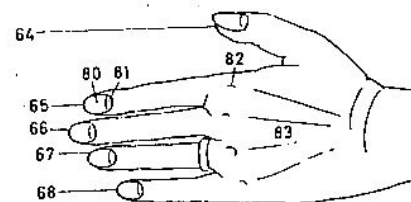
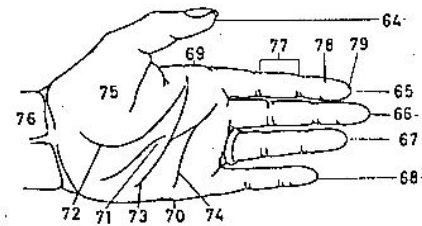
Civînê vê carê jî li ser peyvên hiqûqî û yê anatomiya mirov xebitî. Paşê Hazim Kiliç rapora xwe li ser termên ku di çandiniyê de tên bi kar anîn pêşkêş kir. Beşdar bi firehî li ser van peyvên rawestiyên.

Ewê civîna bihara 1990an giraniya xwe bide termînolojiya edebî û kurmanciya nivîskî ya *Hawar* û *Roja Nû*.

KURMANCÎ

23. serçok, serjinû, keşka çokê, çortanok, kasika çokê, kodika çokê	diz kapağı	rotule	patella, kneecap
24. lûlaqa zirav	kamış kemiği	péroné	fibula, splint bone
25. lûlaqa stûr, gûtik, hestiyê birçî	kaval kemiği	tibia	tibia, shin bone
26-29. pê	ayak	pie	foot
26. hestiyên	ayak bileği	tarse	tarsus
bazinê pê	kemikleri		
27. hestiyê paniyê	topuk kemiği	calcanéum	calcaneum, heelbone
28. hestiyên şeyê pê	ayak tarağı kemikleri	métatarse	metatarsus
29. hestiyên pêçiyân	ayak parmağı kemikleri	phalange de l'orteil	phalange
52-63. PÊ	AYAK	PIED	FOOT
pêçî	ayak parmağı	orteil	toe
52. pêçiya beranê, pêçiya mezin	ayak baş parmağı	gros orteil	big toe
53. pêçiya dirêj	orta ayak parmağı	deuxieme orteil	second toe
54. pêçiya navîn		troisieme orteil	third toe
55. pêçiya babelîçkê		quatrieme orteil	fourth toe
56. pêçiya qilîçkê	küçük ayak parmağı	petit orteil	little toe
57. neynûka pêçiyê	ayak parmağı tırnağı	ongle de l'orteil	toenail
58. girêka pê		éminence de l'articulation	ball of the foot
59. gûzika derve		malléle externe	lateral malleolus
60. gûzika hundir		malléle interne	medial malleolus
61. piştêpê	ayak sırtı	dos de pied	dorsum of the foot
62. hevêsa pê, zengiya pê, kefa pê	ayak tabanı	plante de pied	sole of the foot
63. panî	topuk	talon	heel
64-83. DEST	EL	MAIN	HAND
64. tiliya mezin, tiliya beranê	baş parmak	pouce	thumb
65. tiliya nişandanê	işaret parmağı	ilindex	index finger
66. tiliya navîn, tiliya dirêj	ortak parmak	majeur	middle finger
67. babelîçk, tiliya gustîlkê	yüzük parmağı	annulaire	ring finger
68. qilîçk, tiliya biçûk	küçük parmak	auriculaire	little finger
69.		bord radial de la main	radial side of the hand
70. teniştâ dest		bord cubital de la main	ulnar side of the hand
71. hevêsa dest, kefa dest	el ayası	paume	palm of the hand
72-74. xêzikên dest	el çizgileri	lignes de la main	lines of the hand
75. gurçika dest, nermika dest		éminence thénar	ball of the thumb
76. qevdika dest, bazinê dest		poignet	wrist
77. movikên tiliyan		phalange	phaan
78. gûpika tiliyê		pulpe de la phalangette	finger pad
79. sertilî	parmak ucu	bout de doigt	fingertip
80. neynûk	tırnak	ongle	nail
81. spîka neynûkê		lunule	lunule of the nail
82. girêkên dest		noeuds de l'articulation	knuckles
83. piştdest	el sırtı	dos de la main	back of the hand

Termên Çandinî

Amadekar : HazimKILIÇ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
nm. (navê nêr)	eril isim	masculin	masculine
nm. (navê mê)	dişil isim	féminin	feminine
çandin	tarım, ziraat	agriculture	agriculture
çandinî	tarımsal, ziraatsal	agraire, agricole	agrarian, agricultural
ber	ürün	produit	product, fruit
ber hilanîn	ürün almak, ürün kaldırmak	récolter	to harvest
erd, nm.	toprak, mülk, arazi	terre, terrain	earth, ground
ax, nm.	toprak	sol	soil
hêşinahî, şinkatî, nm.	yeşillik, nebat	légume	vegetable
xwelî, nm.	kül, toz	poussière, cendre	dust, ash
hêman, nm.	unsur, eleman	élément	element
xîz, şilik, sêlax, rîk, nm.	kum	sable	sand
xireber, xîçik, nm.	çakıl	gravier	gravel
gil, kîlte, nm.	kil	argile	clay
kîls, kîşil, nm.	kireç	chaux	lime
gêç, cixs, cils, cis, nm.	alçı	gypse	gypsum, plaster stone
humus, nm.	umus	humus	humus
axa bi xîz	kumlu toprak	sol sablonneux	sandy soil
axa bi kîlte	killi toprak	sol argileux	clayey soil
axa bi kîls	kireçli toprak	sol calcaire	chalky soil
kêlan, cot kirin,	toprak sürmek	labourer	to plough, to plow, to till
erd ajotin			
kêlangeh, nm.	sürtime ayrılmış toprak	terre de labourage	plowing land
kolan (bikole!)	toprağı kirizma etmek, kazmak	creuser, bêcher	to dig, to turn over (earth)
toz kirin	tohum ekmek	ensemencer, semer	to sow, to seed
mañgêr, nm.	tırmık, kùltivatör	herse	harrow
mañgêr kirin	tırmık çekmek	herser, biner	to harrow
binkol, tivrik, nm.	çapa	houe, hoyan	hoe, mattock
binkol kirin, tevrik kirin	çapalamak	houer	to hoe
şene, nm.	tırmık	râteau	rake
şene kirin	tırmıklamak	enfouir au râteau,	to rake râteler
serav, nm.	ilk sulama	premier arrosage d'un jardin	first watering of a garden
serav kirin	ilk sulamak	arroser pour la premi- ère fois un jardin	to water for the first time a garden
toz, toxim, nm.	tohum	graine, semence	seed
zibil, peyn, nm.	gübre	engrais, fumier	manure, dung, fertilizer
ziblê xwezayî,	doğal gübre	fumier, engrais naturel	dung, manure
ziblê heywanan			
ziblê kîmyayî	kimyasal gübre	engrais chimique	chemical fertilizer
avezibil	gübre şerbeti	engrais liquide, purin	liquid manure
giyazibil	ot gübresi	engrais végétal	vegetal manure
zilq, çirt, zîrç	kuş gübresi	fiente d'oiseaux et de volaille	droppings of birds
ziblê sar	sığır gübresi	fumier de bovins	cattle dung
ziblê germ	at, eşek, gübresi	fumier de cheval, de mule	horse and donkey dung
pişkil, pişkul, nm.	koyun, keçi dışkısı	crotte, crottin	droppings of sheep
rêx, rîx, nm.	büyük baş hayvan gübresi	bouse	cow dung, cowpat

Bêr û Mer

Bêr li aliyê rojava û bakur, **mer** li aliyê Hekarê ji bona alatê kolanê tete gotin ku tirkiya wê "kürek" e. **Mer** li aliyê rojava û bakur, metirke li aliyê Hekarê ji bona alavê binkolanê tete gotin ku tirkiya wê "bel, belküreği" ye.

Çend peyvên din

Di civînê de li ser navên hin giyayên din jî hate axaftin, lê mixabin me nikañ van navan wergerînin zimanên biyanî. Heke ji xwendevanên *Kurmancî* hin kes bi tirkî, erebî, farsî, îngilîzî, fransîzî an rûsiya van navan biza-nîbin, bira ji kerema xwe re em agahdar bikin.

tûsî, nm : giyayek e, li biharê hêşîn dibe, bejna wê qasî du bihustan e, rengê wê morê vekirî ye, pelên wê hûrik û bi dirî ne, qaçî-lê wê diqêşêrin û wekî çerez tê xwarin.

baxoxe, nm : giyayek ji malbata kerenga ye, serê wê bi pel e, berên wê girover in û wekî pelên wê bi dirî ne; berên wê tén xwarin, ew bi xwe jî tê qêşartin û xwarin.

bendik, nm : giyayek avî ye, biharê wekî tûzikê li ber devê kanî an çeman hêşîn dibe, tama wê nêzî ya bexdenûsê ye.

kûzrek, nm : giyayek e, di gulanê de hêşîn dibe û qasî mehekê dijî, pelên wê ji çar pelikan pêk tén, qirna wê di rûn û hêkan de diqewirînin û dixwin.

pêmîrîşk, nm : giyayek e demî ye, pelên wê wekî piyê mirîşkê ne, qirna wê dikelînin û dixwin.

sping, nm : giyayek e, pelên wê zirav û dirêj in û bi xavî wekî çerez tén xwarin, ew bi xwe wekî nîvesêvek e û bi şîr e.

xenclîsk, nm : giyayek e, sêvika wê ya binaxê qasî gûzekê ye, rengê sêvikê qeh-weyî ye tarî ye.

kesil, kospil, fişqî, <i>nm</i> ziblê tevlihev, ziblê têkel giyajeng, <i>nm</i> ka, <i>nm</i> tenî, <i>nm</i> herî, celb, <i>nm</i> bermayî, <i>nm</i> ziblê madenî AVDAN derav, qetek, <i>nm</i> awayên avdanê reşandin (bireşîne!) awayê deravî xewnandin, <i>nm</i> destedêr kirin avdêr, <i>n.</i> KANIYÊN AVDANÊ çem, rûbar, <i>nm</i> co, <i>nm.</i> , cok, <i>nm.</i> kêfte, liç, <i>nm.</i> ger, <i>nm.</i> bîr, <i>nm.</i> bincan AMÛRET, ALAV, HACET, ALETÊN ÇANDINÎ dirûn (bidirû!), çinîn (biçîne !) çandin (biçîne!) gêre, <i>nm.</i> , xarman, <i>nm.</i> daweşandin (daweşîne !) dirûngeh, bêder kirin, bênder kirin bêder, coxîn, <i>nm.</i> cot, <i>nm.</i> côt kirin hevcar, <i>nm.</i> nîr, <i>nm.</i> gêsin, gîsin, <i>nm</i> mahlû, <i>nm.</i> mangêr, <i>nm.</i> kotan, <i>nm.</i> parxêl, <i>nm.</i> makîna dirûnê makîna dirûn û gêrê mîbzer, makîna tovreşanê, <i>nm.</i> patos, <i>nm.</i> moşene, kam, gam, <i>nm.</i> cercere, cencere, <i>nm.</i> cendere AMÛRETÊN GIYA KİŞANDINÊ garte, <i>nm.</i> qol, <i>nm.</i>	at, eşek, katır gübresi karışık gübre yabani ot, alınması gereken otlar saman kurum çamur artık madeni gübre SULAMA su tevzi kanalları, tevzi ağı sulama türleri serperek sulamak tüm arazi parçalarının enlemesine birden sulanması dinlendirici sulama, gece sulaması çabuk sulama sulamacı SULAMA KAYNAKLARI dere, ırmak, nehir kanal, ark gölet akarsudaki göl kısmı kuyu akarsu üzerinde yapılan sed vasıtasıyla su yükseltülerek araziye su verilmesi TARIM ARAÇLARI tahıl ve ot biçmek biçmek, devşirmek, toplamak ekmek, dikmek harman dövme silkmek, silkelemek biçim alanı harmanlamak harman yeri karasaban çift sürmek karasaban gövdesi boyunduruk saban demiri tırmık, tapan disk, diskaro pulluk öküz, atla toprak üzerinde çekilen kızak biçer makinası biçer-döğer makinası tohum ekme makinası döğme makinası döğen silindirik tekerlekli ve döğme makinası silindirleri balta ağızlı pres makinası, sıkıştırma makinası OT TAŞIMA ARAÇLARI kızak kızaksız, yalnız halat üzerinde yapılan ot çekimi	fiente de cheval, de mule et d'âne engrais mélangé mauvaise herbe paille suie boue reste, résidu engrais minéral ARROSAGE points de distribution de l'eau procédés d'arrosage arroser arrosage en largeur de toutes les parcelles arrosage de nuit arroser rapidement arroseur, arroseuse SOURCES D'ARROSSAGE ruisseau, rivière, fleuve canal réservoir d'eau, pièce d'eau, étang eaux stagnantes d'une rivière puits irrigation à partir d'une écluse INSTRUMENTS ARATOIRES moissonner cueillir semer, cultiver, planter battage de céréales secouer aire de moisson battre (les céréales) aire de battage charrue labourer le bâti de la charrue joug soc râteau brabant traîneau de transport, moissonneuse-batteuse moissonneuse- semeuse batteuse batteuse à traction animale batteuse à roues cylindriques presse, presse à comprimer MOYENS DE TRANSPORT DU FOIN, TRÂÎNEAU véhicule que l'on traîne sur la neige transport du foin sur des câbles	droppings of horse, donkey, etc mixed dung weed straw soot mud, slush remaining, residium mineral fertilizer WATERING IRRIGATION water supply points watering forms to water watering in breadth all parcels of land night watering to water quickly sprinkler WATERING SOURCES stream, river channel pond stagnant waters a river well irrigation from a look AGRICULTURAL INSTRUMENTS, TOOLS to harvest to gather, to pick, to pluck to seed, to cultivate, to raise, to grow threshing of corn to shake harvest area to thresh threshing-floor plough to plough plough frame yoke ploughshare rake all-metal wheel plough transportation sledge, schlitte timber sledge, dray harvester, reaping machine combine (harvester) drill (for sowing) thresher, threshing machine thresher cylindrical wheel thresher press, pressing machine HAY TRANSPORTATION MEANS sledge, sleigh cable transportation of hay
---	--	--	---

ereba ga	kağrı	char à beufs	oxen cart
dadan (dade!)	1) kaymak, 2) konmak	1) glisser 2) se poser, se percher	1) to slip 2) to settle, to perch
tehisîn, (bitehesel)	gayrı ihtiyari kaymak	glisser involontairement	to slip unintentionally
tehesandin, (bitehesîne!)	kaydırmak	faire glisser	to slide
şemitîn (bişemite!)	kaymak	glisser	to slip
şemitandin (bişemîîne!)	kaydırmak	faire glisser	so slide
xirxal, <i>nm.</i>	teker	roue	wheel
fîrxûn, <i>nm.</i>	bir tür at arabası,	charrette à cheval	horse cart
bêr, mer, <i>nm.</i>	kürek	pelle	shovel
mer, metirke, <i>nm.</i>	bel, belküreği	bêche	spade
tevir, <i>nm.</i>	kazma, biri kesici, ağızlı kazma diğeri kazıcı çift	pioche à deux pointes	mathock
tevrîk, <i>nm.</i>	çapa	houe	hoe
kulling, <i>nm.</i>	1) inşaat ve taş çıkarma kazması, 2) manivella, murc	1) pioche, riveleine, pic à deux pointes 2) manivelle, levier	1) mathock, pickaxe 2) crank, lever
tîrmix, <i>nm.</i>	tırmık	râteau	rake
melhêb, <i>nm.</i>	yaba	fourche	fork, hayfork
meqes, <i>nm.</i>	makas	ciseaux	scissors
şeyê dest	el tarağı	peigne	comb
birrek, <i>nm.</i> , mişar	bıçkı, destere	scie	saw
çakûç, <i>nm.</i>	çekik	marteau	hammer
sindan, <i>nm.</i>	örs	enclume	anvil
daş, <i>nm.</i>	orak	faucille	sickle
şalok, dasa paleyiyê	biçme orağı	faucille de moissonneur	harvester's sickle
dasa daran	dehre	serpe	billhook
kêlîndî, qırım, <i>nm.</i> , tırpan	tırpan	faux	scythe
kêlîndîkêş, <i>nm.</i> , tırpankêş	tırpancı	faucheur	reaper, mower
kêr, <i>nm.</i>	bıçak	couteau	knife
kêrik, <i>nm.</i>	çakı	couteau de poche	pocket knife
zevî, <i>nm.</i>	tarla	champ	field
lat, <i>nm.</i>	küçük tarla	portion de champ, petit champ	small field
berxwêr, şeqîşa, <i>nm.</i>	büyük tarla	domaine agricole, latifundium	domain, estate
bax, <i>nm.</i>	ağaç bahçesi	verger	orchard
baxçe, <i>nm.</i>	sebze, meyve bahçesi	jardin	garden
bostan, bîstan, <i>nm.</i>	sebze tarlası yada bahçesi	potager	kitchen garden
parêz, werz, <i>nm.</i>	kavun, karpuz tarlası	champ de pastèques et de melons	melon, watermelon field
rez, <i>nm.</i>	bağ	vignoble	vineyard
malîk, mişar, <i>nm.</i>	tarh	rangée d'un jardin	row of a garden
kertik, <i>nm.</i>	çeltik evleği	rangée d'une riziêre	row, line of a rice field
kerdî, latik, <i>nm.</i>	bahçe, bostan evleği	parcelle d'un champ ou d'un jardin	parcel of a field or garden
tixûb, <i>nm.</i>	sınır, hudud	frontiêre	border, boundary
mişkane, <i>nm.</i>	rehin, ipotek	gage, hypothèque	mortgage
zeviya xwe bi mişkane dayin	tarlasını hipoteğe vermek	hypothéquer son champ	to mortgage a field
pişkane, <i>nm.</i>	müşterek hisseli mülk	propriété indivise, collective	undivided, collective land
nîvekârî, <i>nm.</i>	ortakçılık	métayage	sharecropping
givande, <i>nm.</i>	topraktan tarla sınırı	tallus de remblai	slope, embankment
hewd, <i>nm.</i>	fide tarhı, fidelik	pépiniêre	seed bed
axesor, <i>nm.</i>	kırmızı toprak	terre rouge	red soil
axereş, <i>nm.</i>	kara toprak	terre noire	black soil
axeşin, <i>nm.</i>	gri toprak	terre grise	grey soil
kîlte, <i>nm.</i>	killi toprak	sol argileux	clayey soil
berespî, <i>nm.</i>	kireç taşı	Pierre à chaux	clayey stone
tevş, <i>nm.</i>	küçük, yassı, sivri ağızlı taş	galet	pebble
helan, <i>nm.</i>	yassı, tabaka tabaka oluşmuş taş	dalle	flagstone
reşe, <i>nm.</i>	korkuluk	épouvantail	scarecrow
heska hirçê	kepçe şeklindeki korkuluk	épouvantail en forme de louche	bugbear
dexil, tene, <i>nm.</i>	tahıl	céréales	cereal, corn
genim, <i>nm.</i>	buğday	blé	wheat

şilêl, çexdar, <i>nm.</i>	çavdar	seigle	rye
ceh, <i>nm.</i>	arpa	orge	barley
garis, <i>nm.</i>	darı	millet	millet
genimşamî, gilgil, lazût, <i>nm.</i>	mısır	maïs	maize, Indian corn
şûv, şov, <i>nm.</i>	nadas	jachère	fallow
adan, <i>nm.</i>	besin, gıda	aliment, substance nutritive	food, nutriment
bi adan	besleyici	nutritif	nutritive, nourishing
aşêv kirin, adê kirin (ade)	yabani otlardan ayıklamak	sarcler	to weed(garden), to clean (a field)
fasûlî, lobî, <i>nm.</i> (ji latîni phaseolus)	fasulya	haricot	bean
maş, <i>nm.</i>	Hint fasulyesi	haricot d'Inde	Indian bean
polik, bezelî, <i>nm.</i>	bezelye	petit pois	garden pea
birinc, riz, <i>nm.</i>	pirinc	riz	rice
kulind, kulindir, <i>nm.</i>	kabak	course	marrow
dolmik, kulindterk, <i>nm.</i>	dolmalık kabak	courgette	courgette
bamye, <i>nm.</i>	bamya(y)	gombo	gombo
tirozî, kilyar, ecûr, <i>nm.</i>	acur	concombre russe	Russian cucumber
gulberojk, <i>nm.</i>	ayçiçeği	tournesol	sunflower
xas, xes, kahû, <i>nm.</i>	marul	laitue	lettuce
sîlk, <i>nm.</i>	pancar	bette, poirée	beet
şêlim, <i>nm.</i>	şalgam	betterave	beetroot
giyadermank, <i>nm.</i>	hekimlikte kullanılan otlar	herbes médicinales	medicinal herbs
qorîngan	kırmızı çiçekli yonca	trêfle rouge	red clover
ketezer	sarı çiçekli yonca türü	trêfle jaune	yellow clover
zil, qeram, <i>nm.</i>	kamış	roseau	reed
D A R	AĞAÇLAR	ARBRES	TREES
pejnandin(bipejne!)	budamak	élaguer, émonder	to prune, to trim
kezaxtin(bikezêxe!)	bağ budamak	tailler la vigne	to dress vine
pejik, <i>nm.</i>	küçük ve ince dal parçası	branche, brindille	twig, sprig, brushwood
spîndar, hewr, <i>nm.</i>	kavak	peuplier	poplar
pelg, <i>nm.</i>	titrek kavak	peuplier tremble	aspen
bî, <i>nm.</i>	söğüt	saule	willow
şengebî, şorebî, bişeng	salkım söğüt	saule pleureur	weeping willow
benav	diş budak	frêne	ask (tree, timber)
berû	meşe palamudu	gland	acorn
darberû	meşe ağacı	chêne	oak
mazî	mazı	noix de Galle	oak apple
darmazî	mazı ağacı	variété de chêne	variety of oak
kevat	akça ağaç	érable	maple
evris, qaç	ardıç	genévrier	juniper
çınar	çınar	platane	plane tree
DARÊN MEYWE	YEMİŞ AĞAÇLARI	ARBRES FRUITIERS	FRUIT TREES
zirişk, qermox, <i>nm.</i>	diken üzümü	épine vinette	barberry
dirîk, dirîmok, dendüreşk, <i>nm.</i>	böğürtlen	mûron	blackberry
şilank, <i>nm.</i>	kuş burnu	églantier	wild rose
findeq, <i>nm.</i>	fındık	noisette	hazelnut
gûz, <i>nm.</i>	ceviz	noix	walnut
xurme, qesp, <i>nm.</i>	hurma	datte	date
gul	gül	rose	rose
sosin	zambak	lys, iris	lily
DAR, nm	AĞAÇ	ARBRE	TREE
reh, <i>nm.</i>	kök	racine	root
rîşe, <i>nm.</i>	kökçük, ince kök teli	radicelle	radicel, rootlet
qurm, <i>nm.</i>	ağaç gövdesi	tronc	trunk
ta, <i>nm.</i>	dal	ramification, branche	branch, ramification
şax, <i>nm.</i>	küçük dal	rameau	small branch, twig
çeç, çiqil, <i>nm.</i>	ince dal	brindille	twig, sprig
ajfiliz, aj	filiz	pousse	sprout
patrome, lûl	aşı	greffe	graft, scion
patrome kirin	ağaç aşılamaq	greffer	to graft
goyin, <i>nm.</i>	nöbet, sıra	garde, surveillance	guard
goyinger	nöbetçi	gardien, veilleur	keeper, watchmen

TERMÊN HIQÛQÎ

Amadekar : Musa KAVAL

kurdfî	tirkî	fransîzî	îngilîz
çavkanî	kaynak	source	source
çavkaniyên	hukukun	les sources	the sources
hiqûqê	kaynakları	de droit	of law
qanûn	yasa	loi	law
qanûna bingehî	anayasa	constitution	constitution
qanûnî	yasal	légal	lawful, legal
biryar	karar	décision	decision
biryarname	kararname	décret, ordonnance	decree, ordinance
xweza	doğa	nature	nature
xwezayî	doğal	naturel	natural
hiqûqa xwezayî	doğal hukuk	droit naturel	natural law
hiqûqa bacê	vergi hukuku	droit fiscal	fiscal law
hiqûqa kar	iş hukuku	droit du travail	labour laws
hiqûqa giştî	kamu hukuku	droit public	public law
hiqûqa gelemperî	genel hukuk	droit général	general law
hiqûqa xwedaniyê	mülkiyet hukuku	droit de propriété	property law
bank	banka	banque	bank
bankî	bankasal	bancaire	pertaining
bankgêr	bankacı	banquier	banker
bankgêrî	bankacılık	la banque, le métier de banque	banking
hiqûqa	bankacılık	droit	banking law
bankgêriyê	hukuku	bancaire	
hiqûqa malbatî	aile hukuku	droit de famille	family law
ewlehî	emniyet, güvenlik	sécurité	security
ewlehiya	sosyal	sécurité	social
civakî	güvenlik	sociale	security
ewlehiya giştî	kamu güvenliği	sécurité publique	public security
sîgorte, bîme	sigorta	assurance	insurance
pêşniyar	öneri, teklif	proposition	proposal
pêşniyara qanûnê	kanun önerisi	proposition de loi	law proposal
peyman	antlaşma, misak	pacte, traité	pact, treaty
hevalbendî	ittifak	alliance	alliance
lihevkinin	anlaşma	accord	agreement
lihevhatin	barışma	réconciliation	reconciliation
testîq kirin	tastik etmek, onaylamak	approuver,	ratifier
mafê	kendi	droit à l'auto-	right to selfdeter-
çarenûsî	kaderini tayin hakkı	right to détermination	mination
mafê penaberî	sığınma hakkı	droit d'asile	asylum right
avûkat, parêzer	avukat	avocat	lawyer, advocate
dadgeh	mahkeme	tribunal, court	court
seza, ceza	ceza	peine	sentence
dadgeha sezayî	ceza mahkemesi	tribunal criminel	criminal court
lihevanîn	sulh	réconciliation	reconciliation
dadgeha lihevanînê	sulh mahkemesi	tribunal d'instance	magistrates' court
bendname, girêdan	akd, akid	acte	acte

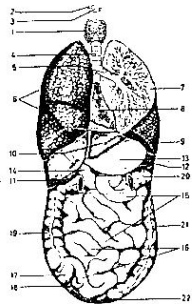
KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

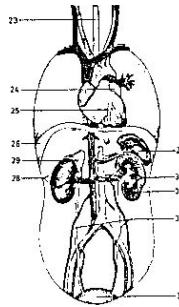
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Anatomiya Mirov

(dûmahika hejmar 6)

1-57 - ORGANÊN HINDURÎN

- 1- toşpî, n.m.
toşpiya tîroidê
2-3- GEWRÎ
2- hestiyê hiyoîde
3- kirkirka tîroidê
4- zengilor
gûzika zengilorê

5- bronş
bronşik
6-7 pişik, ceger, şîpelk
6- pişika rastê
7-loba jorîn a pişikê

- 8- dil
9- perdeya navbirê, diyafragm
10- cegera reş, kezêb, mêlak
11- kîsikê zirav
12- faterêşk, xalxalk, sipil
13- asik, made

14-22- RÛVÎ

14-16- RÛVIYA ZIRAV

- 14- donzdetilk, donzdegirêk
15- rûviya birçî
16- rûviya badayî
17-22- RÛVIYA STÛR
17- rûviya kor
18- apandîs, rûviya zêde
19- zablota hilkêşayî
20- zablota berwarkî
21- zablota dakêşayî
22- rûviya dawîn, tortorîk

- 23- sorsonk
24-25 dil
24- guhik
25- tîşika pêşîn a dil

İÇ ORGANLAR ORGANS

- salgî bezi
tîroid bezi
LARİNK, GIRTILAK
hiyoîd kemiği
tîroid eklemi
soluk borusu
Adem elması, girtlak çikintisi
bronş
bronşçuk
ak ciğer
sağ akciğer
akciğer üst lopu

- yürek, kalb
diyafram
kara ciğer
safra kesesi
dalak (Arapça talak)

BAGIRSAKLAR

İNCE BAĞIRSAK

- oniki parmak barsağı
boş bağırsak
kivırım bağırsak
KALIN BAĞIRSAK
kör bağırsak
apandis
colón ascendand
colón transverse
colón descendant
rektum

- yemek borusu
kalb, yürek
kulakçik

ORGANES INTERNES INTERNAL

- glande
corps tyroide
LARYNX
os hyoïde
cartilage thyroïde
trachée
pomme d'Adam

- bronche
bronchiole
poumons
poumon droit
lobe supérieur
du poumon
cœur
diaphragme

- foie
vésicule biliaire
rate

- estomac
INTESTINS
INTESTIN GRÊLE
duodenum

- jejunum
iléon
GROS INTESTIN
caecum
appendice
colón ascendant
colón transverse
colón descendant
rectum

- oesophage
cœur
oreillette
sillon inter-ventriculaire antérieur

- gland
thyroid gland
LARYNX
hyoid bone
thyroid cartilage
trachea
Adam's apple

- bronchus
bronchiole
lung
right lung
upper pulmonary lobe
heart
diaphragm

- liver
gall bladder
spleen

- stomach
INTESTINES
SMALL NTESTINE
duodenum

- jejunum
ileum
LARGE INTESTINE
cecum, caecum
appendix
ascending colon
transverse colon
descending colon
rectum

- oesophagus, gullet
heart
auricle
anterior longitudinal cardiac sulcus

Civîna İsmail Beşikçi

Civîna heftemîn ya li ser zimanê kurdî, zaravê kurmancî, li Swêdê, li Biskops Arnöyê civiya. Civîn hefteyekê, ji 7ê nîsanê heta 14ê nîsanê, dom kir. Civîna bihara 1990an, îcar, bi firehî li ser termên edebî bû ku em di vê hejmarê de, beşê yekemîn yê terman diweşînin. Tevî termên edebî, hevalên beşdar li ser termên hiqûqî û anatomiye jî xebitîn. Herçî pîrsegirêkên gramatika kurdî be, beşdar li ser rapora Reşo Zilan, ku di derheqa rastnivîsîna hin hoker û daçekan de bû, xebitîn. Em vê xebatê jî di vê hejmarê de diweşînin.

Hevalên ku beşdarî li civîna bihara 1990 an kirin ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Lutfî Baksî (Xerzan), Mehmûd Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Cemal Batun (Mêrdîn), Joyce Blau (Fransa), Nûra Cewarî (Rewan), Firat Cewerî (Nîsêbîn), Zeynelabidîn Zinar (Batman), Remzî Kerîm (Sêrt), Hazim Kiliç (Hekarî), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Uzun (Siwêrek), Veysî Zeydanî (Bêdlîs) û Reşo Zilan (Ağirî).

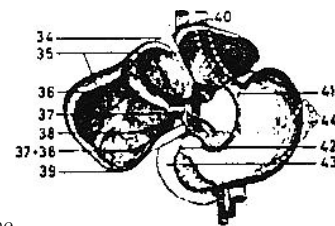
Di vê civînê de du navên nû hebûn : folklorîsta hêja Nûra Cewarî ku ji Ermenistana Sovyetî hatibû û xanima Joyce Blau ku li Zanîngeha Sorbonnê, ya Parîsê, mamosteya zimanê kurdî ye. Nivîskarê kurdê Yekitiya Sovyetî Tosinê Reşîd jî, êvarekê, hat ziyareta me. Em bi dîtina wan kêfxweş, bi xebat û pêşniyarên wan hîn têkûztir bûn.

Hevalên ku ji Rewanê hatibûn daxwaz û pêşniyar kirin ku niwênerên kurd ên Yekitiya Sovyetî jî di civînên me de beşdar bin. Me dil û daxwaz û hêvî heye ku hevalên ji Yekitiya Sovyetî jî bikaribin di civînên bê de hazir bin û vê xebata pîroz hîn geştir û berferehtir bikin.

Bi biryara hevalên beşdar navê vê civînê bû *Civîna İsmail Beşikçi*. Herwekî ku tê zanîn, Dr. İsmail Beşikçi, nivîskar, sosyolog, ji mêj ve ye li ser doza Kurdistan û pîrsa Kurdistanê dixebite û wî gelek kitêb, di vî warî de weşandine. Û ji ber vê yekê, ew gelek caran hatiye girtin û bi dirêjahiya salan li zindan û girtîxanên Tirkîyê maye. Niha, wî du kitêbên din ku li ser pîrs û pîrsegirêkên Kurd û Kurdistanê ne, li Stembolê, weşandine. Ji lewre, ew hatiye girtin. Ji bo nişandana piştigirtiyê û protestkirina girtina İsmail Beşikçi, civînê telegramek ji serekkomarê Tirkîyê Turgut Özal re şand û kopiyek ji telegramê jî ji İsmail Beşikçi re bi rê kir.

KURMANCÎ

26-perdeya navbirê	diyafram diyafragn	diaphragme	diaphragm
27- faterêşk, xalxalk, sipil	dalak	rate	spleen
28- gurçika rastê	sağ böbrek	rein droit	right kidney
29- toşpiya sergurçikî	böbreküstü salgı bezi	capsule surrénale	suprarenal gland
30-31- gurçika çepê	sol böbrek	rein gauche	left kidney
30- kovên gurçikê, kalîks	böbrek piramidleri	calice	calyx
31- legena gurçikê	leğen	bassinot	renal pelvis
32- mîzkêş	sidik yolu	uretère	ureter
33- mîzdark	sidik kesesi	vessie	bladder
34-35- KEZEB, CEGERA REŞ	KARA CİĞER	FOIE	LIVER
34- navika kezebê	kara ciğer göbeği	hile du foie	falciform ligament of the
35- lobê kezebê	kara ciğer lopu	lobe du foie	lobe of the liver
36- kîsikê zirav	safrâ kesesi	vesicule biliaire	gall bladder
37-38- DUCOYA ZIRAVÎ	SAFRA KANALI	CANAL CHOLÉDOQUE	COMMON BILE DUCT
37- coya kezebe	hepatik kanal	canal hépatique	common hepatic duct
38- coya ziravî	sisitik kanal	canal cystique	cystic duct
39- derîdamar	kapı damar	veine porte	portal (hepatic portal vein)
40- sorsorik	yemek borusu	oesophage	oesophagus
41-42- MADE, AŞIK	MİDE	ESTOMAC	STOMACH
41- serdevka made, aşik	mide ağızı	cardia	cardiac orifice
42- bindevka made, aşik	mide kapısı	pylore	pylorus
43- donzdetilk	on iki parmak bağırsağı	duodénium	duodenum
44- pankreas	pankreas	pancréas	pancreas

Li ser rastnivîsîna çend tiştan

Reşo ZÎLAN

1. Rastnivîsîna hin daçek û hokeran

Herçendî daçekên kurdî ji çend cureyan pêk bân jî, di rastiyê de, yên bingehîn ev in; **ji, li, di, bi, bê**. Heçî daçekên din in, êdî ew bi alikariya van daçekên han yên bingehîn tên afirandin. Ji ber vê yekê jî, di warê rastnivîsîna daçekan de, tiştê ku em bal û dêna xwe bidinê ew e, ku divê em timî van daçekên bingehîn çu caran bi peyvîne din ve nezeliqînin.

Wek:

*Cerdoyê Biro mala xwe **ji** gund guhaste bajêr.*

*«Apê min têye **ji** destê, barek strî li piştê.»*

*Keç û xortên gundê Yekavê **li** guhera gund civiyabûn.*

*Ev koloz û ev şal û şapik xweş **li** bejna te hatine.*

*«Me ji narê diye nûra te **di** dil*

Lew ji "işqa te her atesperes in»

Melayê Cizîrî

*Wê ev melhema han **di** birîna xwe da û pak bû.*

Gelo ew bi kurdî dizane?

*Tiştê ku hukûmetê anîbû serê me, ne **bi** dilê xelqê bû.*

*Wê şevê **bê** (bêî) wan kes nehat.*

Ez çayê bê şekir vedixwim.

Hin caran mirov dikare bi alikariya hin peyvên din kompleksên daçekî çêbike. Ji kompleksên daçekî mebest kompeyvek (komek peyv) e, ku ji çend daçekan, yan ji yek yan jî ji çend daçek û paşdaçekekê pêk tên. Ev kompeyvên han yên daçekî dikarin bi rola rengdêr yan hokerê jî rabin. Heçî ev kompeyvên daçekî ne, bêî ku em yek bi yek li maneyên peyvên ku ew jê pêk tên bigerin û bibêjin ka ew hîç maneyekê didin yan na, divê em her yekê ji wan bi tena serê xwe binivîsin. Li milekî din jî, ji aliyê hebûna maneyê ve, bê guman her perçeyek ji wan xwedî maneyekê ye.

*Baran **ji ber** sîtema axayê êlê warê xwe terikand.*

*Wî xwe **ji ser** serê çiyayê Kose berda xwarê.*

*Ez ne **ji ba** wan têm.*

*Min destê xwe **ji bin** kumê xwe dermeanî.*

*Zorav **ji bilî** kara xwe tiştêkî din hizir nake.*

*Ev diyarî **ji bo** destgirtiya min e.*

*Dijmin **ji pişt** çiyayê Zozikê derneketiye.*

*Ew herduk **ji hev** bez dikin.*

*Memir **ji nik** pismamê xwe têt.*

*Werin van hûrûmûrên xwe **ji rex** malê hilînin!*

*Mêvan **ji derve** hatin hundir û derbasî*

dîwanxaneyê bûn.

***Li ber** dergêhê koşkê pûtekî mermerîn hebû.*

*Guldank **li ser** maseyê ye.*

*Ew wê çaxê çend rojan **li ba** me mabû.*

*Gulzar **li bin** darê rûdine.*

*Tu **li hember** wî zimandirêjiyan meke!*

*Êdî Kurd **li dijî** mercên koledariyê radibin.*

*Ev yeka han ne **li gor** dilê wî ye.*

*Bager û Diljar ne **li derve** ne.*

*Ew û ev qet **li hev** naçin.*

*Eskeran hema **li pêşberî** gundê me kemîn danî.*

*Ka tu **di gel** min were bajêr, ez ê alî te bikim.*

*Here **jê re** bibêje, ku bila ew êvarê zû vegere.*

*Dilop **jê de** dihatin xwarê.*

*Ew cotesolên ku te kirîbûn, **lê** nehatin.*

*Ka **pê re** here gund û serxweşiyê bide gundiyar.*

*Em hingê jî **pê de** ketin, lê nebû.*

*Ma te ew **pê ve** zeliqand?*

*Ma min negote te, ku tiliya xwe **tê de** meke?*

*Wî derziyek **tê re** kir û pîjîk derêxist.*

Heçî hokerên pêşdaçeka wan kefî û bi tenê paşdaçeka wan mayî ne, divê mirov paşdaçeka mayî bi tena serê xwe nenivîse. Wê her yekser bi peyvê ve binûse (bizeliqîne).

Wek:

***Paşve, paşde, pêşve, pêşde, şûnve, şûnde, serve, serde, piştire, piştve, dûre, binre** û her wekî din.*

*Welatê me bi destê dijmin **paşde** maye.*

*Ez ê bi alikariya vê kursê zimanê xwe **pêşve** bibim.*

*Min taştê xwar û **piştire** du îskan çay vexwarin.*

*Dibêjin **piştve** fişek berdanê.*

<p>Lê heke çu tiştê ji daçekê neketibe û daçek, daçekeke tam be, divê qaîdeyên ku li jorê hatine behs û çêl kirin, derbas bibin.</p> <p>Ango: <i>Hezare ber bi gund ve çû.</i> <i>Wî diviya duhî bi dû min re bida rê.</i> <i>Ev nîr û mercên han Kurdan ber ber bi paş ve dibin.</i> <i>Ez ê ji sibehî û pê de li ser karê xwe nemînîm.</i> <i>Ji êvarê û bi vir de xew neketiye çavên dayika min.</i></p> <p>Ji bilî van, divê perçeyên ku di pêkanîna daçek, hoker yan jî pêslêkerên hevedudanî de roline mezin dilîzin jî çihê û bi tena serê xwe bêne nivîsandin.</p> <p>Bo nimûne: <i>Di nav hev de, li ser hev, di rex hev de, li dor hev, li tenişt hev, tev li hev, ser bi ser, qor bi qor, roj bi roj, gund bi gund, pel bi pel, dan ber hev, dan ser hev, dan tenişt hev û hwd.</i></p> <p>Lê belê, eger ji wan perçeyan peyveke nû bête afirandin, ku ew peyv mefhûmek be û mefhûmeke xweser û taybetî be, êdi ew hingê bi hev re tete nivîsandin.</p> <p>Wek: <i>Curbicur, derbider, gorbigo, rûbirû, serejêr (=nişûv, serbijêr), serejor (=serbijor, hevraz,</i></p>	<p>kaş), <i>hevber</i> (=wekhev), <i>hevgel</i> (= hogir, destek), <i>demildest</i> (=di wê bîskê de), <i>berepaş, serhevraz, kerrekerr û hwd.</i></p> <h2>2. Rastnivîsîna raweya çêbiwar</h2> <p>Raweya çêbiwar (partisîpa dema borî) ya zara-vayê kurmancî bi -î û bi -yî -yê dawî tên. Lêkerên ku radera wan bi -in û -în dawî tên, mirov di şûna wan de bi tenê -î -yekê, yên ku bi -an û -ân -ê dawî tên jî, mirov di şûna wan de bi tenê -yî -yekê li koka lêkeran zêde dike. Mirov bi vî awayî raweya çêbiwar ya sade bi dest dixê.</p> <p>Wek: <i>Hatî</i> (hatin), <i>ketî</i> (ketin), <i>mirî</i> (mirin), <i>kuştî</i> (kuştin), <i>kirî</i> (kirin) <i>Girî</i>, (girîn), <i>firî</i> (firîn), <i>nihêrî</i> (nihêrîn), <i>perçîfî</i> (perçifin) <i>Mayî</i> (man), <i>payî</i> (pan), <i>dayî</i> (dan), <i>kutayî</i> (kutan) <i>Çûyî</i> (çûn), <i>bûyî</i> (bûn), <i>cûyî</i> (=cûtî) (cûn, cûtin)</p> <p>Raweya çêbiwar ya hevedudanî jî bi alikariya daçekên têvel tene çêkirin. Di warê rastnivîsînê de, divê mirov berî her tiştî lê binihêre ka ew raweya çêbiwar ya hevedudanî tewandî ye yan na. Eger ne tewandî be, divê ew bi hev re bête nivîsandin.</p>	<p><i>Gul û giyayên avnekirî çilmisibûn.</i> <i>Wî tiştên jibîrkiyê dianîn bîra mirovî.</i> <i>Xortê sergermbûyî bi pêsîra wî girt.</i> <i>Ew ji kesên navnedayî ye.</i> <i>Mîha serjêkirî hilawistin.</i> <i>Dêleseya dermanxwarî sekiî.</i> <i>Bi ya kalê jîhevdeketî be, ew hîn jî xort e.</i> <i>Me perçeyên otomobîla jîhevderxistî disan li hev siwar kirin.</i> <i>Eskeran agir berda gundê dorlêpêçayî.</i> <i>Pereyên bidendayî ji kîsê wî çûn.</i> <i>Xwarina jîbermayî bû para pisîka malê.</i> <i>Eger raweya çêbiwar ya hevedudanî tewandî be, divê wê çaxê em wê bi hev re nenivîsin.</i></p> <p>Bo nimûne: <i>Dîwarê ji nîvê de qelişî, hilweşiya.</i> <i>Sêva ji darê ketî, nedihat xwarin.</i> <i>Guletoşa li nîveka gund ketî, neteqiya.</i> <i>Rondikên ji çavan barî, nişana hesretê bûn.</i> <i>Navê çîroka di bîrê de mayî, Enter Pehlewan bû.</i> <i>Gelo navê gundê bi bajêr ve girêdayî, çi bû?</i> <i>Endamê ji partiyê vekîşiyayî, hevalê dostekî te ye.</i> <i>Kesê bi wî re çûyî, êvarê vegeyî.</i> <i>Pêş mergeyê gule li hêtê ketî, pak bû.</i> <i>Polîsan Mevlûda ji bav û kalan mayî, bi xwe re bir.</i></p>
---	--	--

Termên çandiniyê

(dumahîka bejmarê 6)

Amadekar : Hazim KILIÇ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
nûber, nûbar	turfanda	primeur	early fruit or vegetable
şitil	fide	semis	seedling, young plant
mişteli	fidan	plant	plant
çevrebî	hedik		
dîndar, tirşe	Lübnan palamudu	chêne libanais	oak of Lebanon
qaç, qarç	yayvan yabancı ardıç	une variété de genévrier	a variety of juniper
evris, merx	boylu yabancı ardıç	une variété de genévrier	a variety of juniper
çam	çam	pin	pine
dirî	diken	épine, ronce	thorn, thorn bush, bramble
strî	diken	épine	thorn
gers, gez	ilgin	tamaris, tamarix	tamarisk
mêw	üzüm ağacı	vigne	vine
dêli	asma	variété de vigne grimpante	creeping vine
gûnî	geven	astragale	astragalus
MEYWE	YEMİŞ	FRUIT	FRUIT
hilû, alû	erik	prune	plum
hilûreşk	kara erik	prune noire	black plum
hilûzerk	sarı erik	prune jaune	yellow plum

alûçe	can eriği, yeşil erik	varieté de prune verte	variety of green plum
qeyşî, zerdele	kaysı	abricot	apricot
gêlas, gilyaz, qerasî	kiraz (yunanca kerosos'tan)	cerise	cherry
fişne	vişne (rûsça vişniya'dan)	griotte	Morello cherry
hirmê	armut	poire	pear
gîrsk, şekok, karçîn	yaban armudu	poire sauvage	wild pear
hejesor, parz, sinc	iğde	éléange	oleaster
şilan	kuşburnu	églantier	dog rose
kezwan, şengêl	çitlembik, menengüç	térébinthe	terebinth
xêxik	son baharda yetişen yaban eriği	prune sauvage d'automne	autumnal wild pear
helhelok	kızılıçık	comaline	comel berry, comelian cherry
beybûn	sarı sümbül	marguerite	daisy
sosineber	papatya	camomille	cammomilla
sosin	süsen (farsça süsen'den)	iris	iris
helale	lale (farsça)	tulipe	tulip
nêrgiz	nergiz (yunanca narkisos'dan)	narcisse	narcissus
yasemîn, asmîn	yasemin	jasmin	jasmine
salep	salep	orchis	orchis
kaktûs	kaktûs (yunanca kaktos'tan)	cactus	cactus
hêro	Hatmi çiçeği	mauve	hollyhock, marsh mallow
mijmijok	sığırdili	buglosse	bugloss
sûs	meyan	régliste	licorice
mêxik, qerefil	karanfil (yunanca karyonfilon'dan)	oeillet, girofle	carnation
binefş	menekşe	violette	violet
canemerg, gula bê miraz	kardelen	perce-neige	snowdrop
leylaq	leylak (fasça lila'dan)	lilas	lilac
bûkik, bûkanî, gulebûk	gelincik	coquelicot	poppy
guharak	küpe çiçeği	fuchsia	fuchsia
sinbil	sümbül (farsça sunbul)	jacinthe	hyacinth
şîwanok	şemsiye çiçeği	ombellifère	umbellifer
gulqedîfe	kadife çiçeği	amarante	amaranth

Termên Edebî

Amadekar : Rojen BARNAS

Zengîniya zimanekî ji zengîniya bêje û termên di wî zimanî pêk tê. Term, nav an nasnavê mefhumên ilmî û hunerî ne. Edebiyat ji alîkî ve ilm, ji alîkî ve jî hunermendî ye. Ji bo nasîn, lêkolîn, nerpêdan û bi nasîn dayina ilmekî an hunerekî hewcedariya meriv bi van nav an nasnavên taybetî (term) heye, ku ji vê hewcedariyê termînolojî hatîye afirandin, da herkes ji gotinekê an ji nasnavêkî eynî tiştî fêhm bike.

Wekî her zimanê zindî û yê afirandina fikr û hunerê, hewcedariya zimanê me jî bi termînolojîya şaxên ilmî û hunerê cihê cihê heye. Ji vê dîtinê em bi rê ketin û me xebata bihevghandina termên edebî da ber xwe.

Me bernameye xwe ya «termên edebî» ji edebiyata klasîk ber bi edebiyata nûjen danî. Di

vê hejmarê de giranî li ser termên edebiyata klasîk, di hejmarê bê de nivî dê li ser edebiyata klasîk û nivî jî li ser ya nûjen be. Di xebatên pêş me de li gora hewcedarî û fersendê emê li ser termên edebiyata cihanî jî rawestin.

Bi kurmancî binavkirin an tesbîta rastnivîsîna terman xebata hevalên beşdarî civîne ye. Hin term hene ku ew bi xwe erebî ne; wekî *xezel*, *qesîde*, *mesnewî* ku di giştî edebiyatên Rojhelata Navîn de wisa tên binavkirin, ji bona wan navekî kurdî danîn ewçend ne pêwîst e.

Kurmanciya termên vê xebatê bi tinê di maneya wan a edebî de ye. Hin term gengaz e ku di zimanên dinê de ji bilî edebiyatê di hin şaxên ilm û hunerên de jî bêne bikaranîn û maneyên wan ên cihê hebin. Lê kurmanciya wan her di maneya wan a edebiyatê de hatîye danîn. Divê xwendevan lê miqate bin.

Di amadekirina vê de, min metoda «rêber» an «ansîklopedî» hilbijart ku di pêş de ev bibe binaxeya «rêbera edebiyata kurmancî» an «rêbera termên edebî». Ji vê bonê heta diva me bi nimûne û şema terman îzah kir.

Hêvidar im ku ne îro be jî siberoj bi kêrî hewcedaran bê.

Edebiyat : Di maneya fereh de navê giştî yê hemî tiştên devkî û nivîskî yê hunermendî, zanistî û pêşeyî ye.

Edebiyata bedew : Navê giştî yê hemî hunerên devkî û nivîskî ye ku şîr, roman, tiyatro, çîrok, û h.w.d dikevîne navê.

Edebiyata pêşeyî : Navê giştî yê nivîsarên zanistî (tib, matematîk, fîzîk) û yê pêşeyî (meslekî) ye.

Pêşe : Kar, meslek

Vegotin : (vebêje)/**vegêrîn** (vegêre) Çîrokek, bûyerek, serpêhatîyek gotin.

Vebêj / vegêr : Ew kesê ku tiştêkî vedibêje.

Riyên vegotinê : Riyên ku meriv xwezî û daxwaziyên xwe pê vedibêje, ku ev dido ne

1. **nesr / pexşan :** Vegotina bê kêş û bê aheng, wek axaftina rojane.

2. **nezm** : Vegotina bi kêş û beşavend.
Mensûr : Berhemên bi nesrê hatine vegotin.
Menzûm : Berhemên bi nezmê hatine vegotin.
Edebî 1. Tiştê ku bi edebiyate re têkil-dar e, 2. Berhema ku di warê hunermendiya edebiyata bedew de xwedî rûmetekî ye.
Kêş : Wezin, pîvan
Kêşên çendahîn : Weznên bi jimarên kîteyan çêdibin.
Çendahîn : Kemmîyet, kantite
Kêşên çawahîn : Kêşên ku li gora hêjayiya kîteyan -wek kîteya dirêj û kurt, ya vekirî û girtî- çêkirî.
Çawahîn : Keyfîyet, kalik.
Kêşa kîteyî : Kêşa ku li gora jimara kîteyan çêdibe.
Rawest : Di kêşên kîteyî de cihê rawestîne ye. Herwekî di kêşeke 4+4+3=11 de, rawest di pey kîteya çaran û ya heştan de tê. Ku kêş 4+3+4=11 be wê gavê rawest di pey kîteya çaran û heftan de heye. Ku kêş 5+6=11 be rawestek bi tenê heye û ew jî di pey kîteya pêncan de tê.
Kanî Dêrşew, / ka Herekol, / ka Kepir

Ka zozanên / Bavê -Têlî / ka kê bir
Dibêjin ku / Birca-Belek / hilweşî
Text û bextê / botiyan de / ka geşî
 (Herekol Azîzan)
 Rewest bi nîşandeka (/) hatiye nîşandan.
Kêşa erûzê : Kêşeke çawahîn e, ku li ser bingehê dirêjî û kurtî, vekirîbûn û girtîbûna kîteyan çêdibe. Ji edebiyata ereb derbasî edebiyata faris û ji edebiyata faris jî derbasî edebiyatên klasîk ên welatên musulman biye. Nezmên edebiyata kurd ên klasîk gişt bi vê kêşê hatine nivisandin.
Qalib : Kêşa rêzeke nezmê ye, ku ji çend perçeyên («cuz») kêşê pêk tê.
 Herwekî
Di fesla nûbiharê da diqel dîlber biçin geştê
Ji ew xweştir "umur nabit, li min ew hal qewî xweş tê.
 (Xanî)
Di fes la nû bi har ê da

Beşavenda tam : beşavenda ku bi dengdêrek û dengdarek wek-hev biqede «mil», «kil», «dil».
Îd e îro bê qerar im ez ji feqda dêmduwê
Bê hebîb im, bê hebîb im, bê hebîb im, bê hebîb
Herkesek ba yarê xwe d'meşyan di selhrayan li rê
Pur keîb im, pur keîb im, pur keîb im, pur keîb
 (Şêx Evdîrehmanê Axtepî)
Beşavenda zengîn : beşavenda ku dawîya wan bi diduyan zêdetir dengdar û dengdêrên wekhev biqede «man», «zeman», «deman», «ziman», «guman».
Gelî biran werin cengê
Bîşoyin dil ji vê jengê
Bibêjim ez heta kengê
Nehin yek j'me bi vê rengê
 (Mustefa Ehmed Botî)
Beşavenda hevdeng : beşavenda ku bi du an zêde gotinên dengdar û dengdêrên wan wekhev, lê maneya wan cihê tê çêkirin
Şahînşehê textekê Medîne
Mu'ciz ji te ew qeder me dîne
 (Xanî)
Beşavenda rast : beşavenda ku wek rêza aa, bb, cc, dd li dû hev tên.
Bînoe xweşîya dil û du çavan (a)
Dadê ji te re her ro nîgehban (a)
Da zû tu mezin bî Bedîr-Xan (a)
Bînoe kezeba min bin ve lo! lo! (b)
 (Emîr Alî Bedîr-Xan)
Beşavenda çeprast : beşavenda ku wek rêza a b a b, c d c d, tê danîn.
Hê ji min dil herîşandê (a)
Sulhtiyê arê te me (b)
Hiş û aqil şewîşandê (a)
Sews û bîmarê te me (b)
 (Osman Sebrî)
Beşavenda pêçayî : beşavenda ku li rêza a b b a tê danîn.
Bedewî çilmisî l'ber pêlên zeman (a)
Lê şabaş! di dêlwe jîrîtî geş bû (b)
Dilbera ku di wextê de keleş bû (b)
Gula geş e, li baxê aqilmendan (a)
 (R.Barnas)
Redîf : bêje an kîteyên di nivisandin û maneyê de wekhev ên di dawîya beşavendê de tên.
Bizan ko min yar tî wî
Dil jî bîrîndar tî wî
 (Feqiyê Teyran)

<i>di gel dîl ber</i>	<i>bi çin geş tê</i>		
<i>Ji ew xweş tir</i>	<i>'u mur na bit,</i>	<i>li min ew hal</i>	<i>qe wî xweş tê.</i>
Me fa î lun	me fa î lun	me fa î lun	me fa î lun
. / / /	. / / /	. / / /	. / / /

c u z			

q a l i b			
Pevgihandek : Ji bona vekirî xwendina kîteyêke girtî, dengdara (konson) dawîya bêjeyê-			

kê jê veqetandin û bi gihandina bêjeya di pey a ku bi dengdêr(voyel) destpêkirî xwendin e. Herwekî:
Hin gul û hin enber in, hin şîrîn û esmer in.
 (Cizîrî)
 Meriv dikare vê rêzê bêje bi bêje ji hevûdu veqetandî (bi «fesil») bixwîne;
Hin / gul / û / hin/ enber / in, / hin/ şîrîn/ û esmer / in.
 û meriv dikare bi awayê jêrîn bixwîne;
Hin gu / l û / hin / enbe / r in / hin / şîrî / n û es me / r in.
 Li vê derê di «**gu** / l û», «**r in**», «**n û**» de pevgihandek hatiye kirin ku dengdara dawîya «gul», «enber», «şîrîn», «esmer» bi dengdêra serê bêjeya berî xwe ve bi riya xwendinê hatiye gihandin ku pevgihandek ev e. Ji vê re «wesil» jî tê gotinê.
Jêveqetandek : Jê re fesil jî tê gotinê ku berevajiyê pevgihandekê ye. Çi pevgihandek û çi jêveqetandek ji bona ahenga kêşê tê kirinê. Jê

re «fesil» jî tê gotinê. (Binêre li nimûne-ya pev-gihandekê).
Kîteya vekirî : Kîteya ku bi dengdêrekê diqede, herwekî *ba, şe, rê, bi, kî, ko, du, zû.*
Kîteya dirêj : Kîteya ku bi dengdêreke dirêj (*a, ê, î, û*) diqede.
Kîteya kurt : Kîteya ku bi dengdêreke kurt (*e, i, o, u*) diqede.
Kîteya girtî : Kîteya ku bi dengdarek (konson) diqede, herwekî *kal, berf, zêr, cil, pîr, bor, kûr, cur.*
Beşavend : qafiye. Drûvpêketina dangan a di kîteya dawin a bêjeyan de ye.
Beşavenda çaryek : beşavenda ku bi nêzedengdarekê diqede «**guj**» û «**kaş**».
Nivbeşavend : beşavenda ku bi dengdareke wekhev diqede «**mil**», «**pal**», «**bel**».
Tu yî qadîr bi yek emrê te yê «kun!»
Mukemmel bûye alem bêserûbin
 (Şêx Eskerî)

re «fesil» jî tê gotinê. (Binêre li nimûne-ya pev-gihandekê).
Kîteya vekirî : Kîteya ku bi dengdêrekê diqede, herwekî *ba, şe, rê, bi, kî, ko, du, zû.*
Kîteya dirêj : Kîteya ku bi dengdêreke dirêj (*a, ê, î, û*) diqede.
Kîteya kurt : Kîteya ku bi dengdêreke kurt (*e, i, o, u*) diqede.
Kîteya girtî : Kîteya ku bi dengdarek (konson) diqede, herwekî *kal, berf, zêr, cil, pîr, bor, kûr, cur.*
Beşavend : qafiye. Drûvpêketina dangan a di kîteya dawin a bêjeyan de ye.
Beşavenda çaryek : beşavenda ku bi nêzedengdarekê diqede «**guj**» û «**kaş**».
Nivbeşavend : beşavenda ku bi dengdareke wekhev diqede «**mil**», «**pal**», «**bel**».
Tu yî qadîr bi yek emrê te yê «kun!»
Mukemmel bûye alem bêserûbin
 (Şêx Eskerî)

yar û birîndar beşavend in.
ti wî redîf e.

Rêz : rêza nivîsarê ya nezmê an nesrê.

Malik : beyit. Durêzeya nezmê.

Azade : rêza bi serê xwe ya nezmê ku ne bi malik an bi perçekî nezmê ve ye.

Takemalik : malika bi serê xwe ku ne di nav xezel an qesîdekî de ye.

Malika destpêkî : metle'. Di xezel û qesîdeyan de malika destpêkirinê.

Xweşmalika destpêkê : husnî metle'. Malika diduyan a xezel an qesîdeyê.

Xweşmalika dawiyê : husnî meqte'. Malika diduyan a paşî ya xezel an qesîdeyê.

Malika dawîn : meqte'. Malika dawîn a xezel an qesîdeyê ku di xezelan de navê şair di vî malikê de derbas dibe.

Şahmalik : şahbeyt, beyt ul xezel. Malika heftî bedew a xezelê.

Bend : koma rêzên nezmê ku ji çar, pênc, şeş... deh rêzan pêk tên.

Xezel : teşeya sereke ya nezmê edebiyata dîwanî ye. Ji malikan pêk tê. Bi gelemperî, bi hindikî ji pênc malikan dest pê dibe û heta bîst, bîst û pênc malikan jî dirêj dibe.

Numûne

XEZEL

*"Er"er xerame bi qedd û qamet
Yek bûse da me bi sed qiyamet*

malika destpêkî (metle')

*Yek bûse bexşî ewwel bi îhsan
Axir li min kir cirm û xeramet*

xweşmalika destpêkê(husnî metle')

*Ji jeng û zerqê da dil bişotin
Cama sedef bîn rind û keramet*

*Ji herdû çêşmên te y' mest û xûnrêz
Nûra du çêşman kê dî selamet*

*Li derdû êşan peykan û nîşan
Me j' herdû çêşman kifş in 'elamet*

*Ruswayê 'îşqê tenha ne ez bûm
Kes dî zemanan hub bê melamet*

sahmalik(beyt ul xezel)

*Du secde ferz in filhal bibin ber
Dema xuya bit ew qed û qamet*

*Da eybê rindan nekî bi badî
Nufûsu qewmîn biha tesamet*

xweşmalika dawiyê (husnî meqte')

Mela li 'umrî bêfayde bûrî

Kêşa bi zorê qehr û nedamet

malika dawîn (meqte')

(Melayê Cizîrî)

----- a
----- a
----- b
----- a
----- c
----- a
----- d
----- a
----- e
----- a
----- f
----- a

Xezela rêzkirî : xezela ku rêzên wê di nîvekê de jî bi beşavend e û gava meriv rêzê di nîvê de dişkêne malik dibe kerte. Jê re xezela musammat jî tê gotin.

Numûne

Serwînazê **serfirazê** şubhê zêr remza **mecazê**
Dame ber çakûç û **gazê** dil ji min bir dil ji min

malika xezela rêzkirî

(Melayê Cizîrî)

Serwînazê serfirazê

Şubhê zêr remza mecazê

Dame ber çakûç û gazê

Dil ji min bir dil ji min kerte

Nezîre : carina şair ji xezelekê ku şairek din nivîsandiye gelek hez dibe. Ji ber vî hezkirinê an jî ber rêzgirtina wî şairî, şair xezelekê dinivîsine ku ev xezel bi babet, kêş, beşavend, redîf, di dirûvê wê xezelê de ye.

Qesîde : ji curên nezmê yên edebiyata dîwanê ye ku bi mebesta pesindayîn an navnokirina yekî an tiştekî tê nivîsandin. Teşeyê qesîdeyê wek yê xezelê ye, ji malikan pêk tê. Malikên qesîdê ji sihî heta not û neha ne. Lê yên zêdetir jî hene.

Avakirina qesîdeyê bi gelemperî li gora vî rêzê çêdibe

1. **Xweşkirin** (teşbîb) bira pêşî ya qesîdeyê ye, ku şair bi teswîrkirina tiştekî dest bi qesîdeya xwe dibe. Ev teswîr dibe a cejn, bihar, bajar, şûr, roj, gul, havîn, payîz, zivistan, hesp, sunbil, remezan û h.w.d be.

2. **Gurîzgeh** malika derbasok a ji bira xweşkirinê derbasî bira mebestê ango pesindanê bûn e.

3. **Pesindan** (medhiye) bira bingehî ya qesîdeyê ye ku mebesta şair di vî de kom dibe. Şair di vî birê de pesnê merivêkî mezin dide.

4. **Texezzul** xezela di pey pesindanê de ye.

5. **Xwepesindan**(fexriye) di vî birê de şair pesnê xwe dide.

6; **Tacmalik** malika ku navê şair tê de derbas dibe, ku ev malik di dawîya bira xwepesindanê(fexriye) de tê.

7. **Hêvî**(du'a) di vî birê de şair ji bo ew kesê ku pesnê wî daye duayên qenc dibe, û bi

vê birê qesîde diqede.

Mesnewî : yek ji teşeyên nezmê edebiyata dîwanê ye, ji malikan tê honandin û her malik di nav xwe de hevbeşavend e. Di babetên dirêj û çirokan de ev teşe tê bikaranîn. Mem û Zîn û Mewlûd bi vî teşeyî hatine nivîsandin.

Kerte : qit'e. Bi hindikî ji çar rêzan pêk tê.

Sêyîn : perçeyên sêreze ne. Hevaxaftina Melayê Cizîrî û Feqiyê Teyran bi sêyîna ye.

Çarîn : rubaî

Çarane : murabba'. Ji bendên çar rêz pêk tên.

Pêncane : muxemmes. Ji bendên pênc rêz pêk tên.

Sesane : museddess. Ji bendên şeş rêz pêk tên.

Heftane : musebba'. Ji bendên heft rêz pêk tên.

Hestane : musemmen. Ji bendên heşt rêz pêk tên.

Nehane : mustessa. Ji bendên neh rêz pêk tên.

Dehane : mueşşer. Ji bendên deh rêz pêk tên.

Çaranekirî : terbî'. Bi du rêz zêdekirina li malikên xezela şairekî dinê çêkirina çarane ye.

Çaraneya hevrêz : çaraneya ku rêza çaran a benda pêşî di dawîya her bendî de tê tîkîr kirinê.

Çaraneya hevbesavend : çaraneya ku rêzên dawîn ên her bendê bi rêza dawî ya benda pêşî re hevbeşavend e.

Serdeyî : ji bona çêkirina çaranekirî(an pêncanekirî, şeşanekirî, ... dehanekirî) li serê malikên xezela dê bê çaranekirin (û yên din) zêdekirina bi du rêzan e. Di pêncanekirinê de sê, di dehanekirinê de heşt rêz tên zêdekirin.

Nêvdeyî ji : bona çêkirina çaranekirî (an pêncanekirî... dehanekirî) di nav rêzên malikên xezela dê bê çaranekirin (an yên din) zêdekirina bi du rêzan e. Di pêncanekirinê de sê rêz, di dehanekirinê de heşt rêz lê tene zêdekirin.

Numûne

----- malika xezela ecibandî

x x x x x x x x x x x x x x x x x x

x x x x x x x x x x x x x x x x x x du rêzên çaranekirinê yên şair

x x x x x x x x x x x x x x x x x x

x x x x x x x x x x x x x x x x x x (serdeyî)

----- çaranekirîya serdeyî

x x x x x x x x x x x x x x x x x x

x x x x x x x x x x x x x x x x x x (nêvdeyî)

----- çaranekirîya nêvdeyî

Pêncaneya nehevbesavend : terdiye. Pêncaneya ku rêzên pêncan ên bendan ne hevrêz in û ne jî hevbeşavend in.

Vegerbend : terciî bend. Teşeyek ji teşeyên nezma dîwanê ye ku ji bendan pêk tê. Her bend bi drûv mîna xezelê ye û malika dawîn a benda pêşî di nav xwe de hevbeşavend e, ku ev malik(vegermalik) di pey her bendê de bêguhartin tê.

Vegermalik : malika di dawîya bendên vegerbendê de ye, ku erka wê bi vegera li ser benda pêşiyê bendan bi hev ve girêdide.

Girêbend : terkîbî bend. Wek vegerbendê ji bendan pêk tê. Malikên di dawîya her bendê de bi serê xwe hevbeşavend e û erka wê girêdana du bendan e.

Girêmalik : malikên di dawîya bendên girêbendê de nê.

Hunerên edebî : hunerên gotin û vegotinê ne.

Hevdengî : hunerê hev deng çêkirinê (binêre li hev deng).

Hevreh : hunerê bikaranîna gotinên ji rehekê ye.

Pircare : tekrîr. Ji bona xurtkirina tesîra gotinê, hin gotin an hevokan pir car dîsakin e. Herwekî «merheba» yên di Mewlûdê de.

*Merheba ey sirrê Furqan merheba
Merheba ey derdê derman merheba*

*Merheba ey canê baqî merheba
Merheba 'uşşaqê saqî merheba*

*Merheba ey alî sultan merheba
Merheba ey kanê 'irfan merheba
(Melayê Bateyî)*

Jêwergirtin/Jêveguhastin : îqîbas. Ji bona bihêzkirina gotina xwe, bikaranîna gotinek ji yekî dinê ye. Di edebiyata dîwanî de ev bi piranî bi bikaranîna ayetek an hedîsekî pêxember dihate kirin.

Pêç û belav : lef û neşir. Berê vebîrandina du an çend tiştan e, û di pey de gotina tiştên ku girêdayê bi wan ve ne. Bi vî awayî sîmetriya bêjeyan tê çêkirin.

*Bes niye her dil te xûyê Pîrê Sen'anî mesel
Bendê benda kafirê bê dîn û bê îmanekê.
(Pertew Begê Hekarî)*

Lêveger : hunereke edebî ye, ku meriv gotina dawîn, an gotineke bingehîn a dawîya rêza an malika berê di serê rêza an malika nû de dubare dike û bi vê, li rêza an malika berê vedigere.

*.....
Berê xwe da bi min carêk hilîna xadimê çarik
Me dît hîlbû ji wê nalek çî ku zêra şefeq dabû*

*Şefeq dabû me qenc dîtîna guhar û berben û tîtin
Mixalîf new' û textlît in, muresse' cumle lêdabû*

*Muresse' teyr û qemçî ne, rex û rex belg û rêşî ne
Hemî zêr û mirarî ne, li ser eniyê temenna bû.*

.....

(Bekir Begê Erzî)

Nezaniya bi zanîn : tecahul ul-'arif. Tevî ku meriv bi rastiyê dizane lê ji bo zêdekirina hêza pêjnê, xwe li nezaniyê datîne.

*Xoceyê Xidrî xelet çû kaniya ava heyat
Lêvê le'lê te y' şeker-rêz bê guman ew kanî ye.
(Cegerxwîn)*

Xwesbehane : husnî ta'lîl. Bûyîna tiştêkî an bûyerekê, ne bi sedemê wê yê rastîn, lê bi baha-neke xweş nîşandayin e.

*Telbe kir weslê ji dilber me bi 'mwanî zekat
Go tu ebd î û bi ebdê xwe zekatê nadim.
(Melayê Cizîrî)*

Kesandin : teşxîs. Kesayetiya(şexsiyet) mirovan dayîna tiştên neheyber wekî dar û ber, û heywanan e. Di şî'r û çîrokên de heywan, û tiştên ne heyber(bi ruh) wek ku xwedî kesayetiya mirovî bin, ango wek mirov bin bi mirovan re didin û distînin an wek mirovan dilivin.

*Tawis bi wî şiklê melîh şermendeyê saqê di reş
Ew qijika gûxwir binêr, qij qij dîkît»elwan im ez»
(Axayok)*

Şermendebûn(berxweketin) û pesindarî taybetiya mirovan e, perçekî ji kesayetiya mirovan e ku bi heywan û tebyan re peyda nabe. Lê li vê derê şair kesayetiya mirovan daye tawis û qijikê ku tawis şermî û qijik jî qure ye.

Peyivandin : întaq. Heywan û heyînên neheyber wekî ku mirov bin, bi peyivîna dayin e.

*Rovî gotê ez xulam Ji Kurdistan heya Şam
Min nedîn wek gurê zer Bê mêjî û zirt û ker
(Roviyê Jîr-Osman Sebrî)*

Lihevî : tenasub. Bi hev re bikaranîna du an çend gotinên ku ji aliyê mane, babet an cureyî ve têkiliya wan bi hev re hebin.

*Serxweşê cama şerbetê dêm şubhê şem'a zulmetê
Horiya d' baxê cennetê serdarê çendîn mehweş e.
(Eliyê Herîrî)*

Di vê malikê de serxweş - cam(piyan) - şerbet(mey), şem'(find) - zulmet(tarî), horî - baxê cennetê û mehweş(mîna hîvê/heyvîn) ji aliyê

mane, babet û cureyî ve têkildar in.

Pîrs : Ne ji bona bersîv stendina tiştêkî ku meriv pê nîzane, lê ji bona balkişandin û xurtkirina pêjnê hunera gotinê ya bi riya pîrsê ye.

*Ew çî bejn e, ew çî qamet, ew çî qedd e, dilruba?
Ew çî exbar in, te can de, ew çî durr in, pur buha?*

*Ew çî narinc û turunc in, ew çî sêv in, sîmeca?
Ew çî mehtab in, binagûş, ew çî subh e, nûrfeza?
Rohniya şama firaqê, şem' û mala kê yî tu?
(Macin)*

Kî pê dizane?

Gelo kî ji we bi zimanekî ewropî an rohelaî navên dar an kulîlkên jêrîn dizane? Yên ku dizanin bila ji kerema xwe ra ji *Kurmançî* re binivîsînin, arîkariya me bikin.

Ji niha ve spas.

kinêr : darek e ku donê wê di bîrovê didin û ew sax dike.

masîjark : giyayê ku ji bo girtina masiyan bi kar tînin. Li aliyê Hekariyê jê re *masîcark* dibêjin, bi bejn e û tayê wê stûr e, havînî û demî ye.

Hun meyweyek bi navê *germox* an *zersik*, kulîlkek bi navê *xemla bûkê* dinasin?

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

BERLÎN II

Civîna heştêmîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî li Almanyaya yekbûyî, li bajarê Berlînê civiya. Civîn pênc rojan, ji 10 heta 15ê kanûnê dom kir. Giraniya xebata vê civînê li ser termên dezgehên cotkarî, çandinî û navên pez û dewaran bû. Ji van pê ve civîn li ser dûmahîka termên edebî, anatomiya mirov, ferhengoka *Sewra Azadî* ya Cegerxwîn, a *Memê Alan* û ya kovara *Stêrê* xebitî.

Hevalên ku beşdarî civîna pahîza 1990 an bûn, ev in: Khosrow Abdollahî (Selmas), Mahmûd Baksi (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbakir), Muzeffer Begzade (Şikakan), Mûsa Kaval (Hekarî), Zeynelabidîn Zinar (Batman), Hazim Kılıç (Hekarî), Hemîd Kılıçaslan (Mêrdîn), Huseyin Kurdo (Amûd), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Uzun (Sivêrek) û Reşo Zilan (Ağırî).

KURMANCÎ

Termên Edebî

Rojen Barnas

Niçlêdan : taariz kirin. Bi mebesta tinaz pêkirinê an yekî piçûkxistinê an jî niçlêdanê, gotina xwe bi maneyeke bi temamî bervajiyî wê gotinê gotin e. Herwekî ku ji yekî derengmayî re meriv bêje, ev çî heliza te bû tu çima ew çend zû hati.

Niç : taariz (t) *dokunma, taşlama* (f) *satire* (e) *satire*.

Dirûvpêxistin : Teşbih. Du tiştên an kesên ku dirûvê wan bi hev kevin, dirûvê yê qels bi yê xurt xistin e. (t) *benzetme* (f) *allégorie* (e) *allegory*.

Herwekî: Zozan *wek gulekê xweşik* e.

HÊMANÊN DIRÛVPÊXISTINÊ: Çar hêmanên dirûvpêxistinê hene.

- Dirûvpêketî**: Muşebbeh. Yê dirûvê dayî (yê qels). Zozan *wek gulekê xweşik* e. Zozan dirûvpêketî ye.
- Dirûvdar**: Muşebbehun bîh. Yê dirûvê xistî (yê xurt). Zozan *wek gulekê xweşik* e. Gul dirûvdar e.
- Dirûv**: wechî şebêh. Aliyê an awayê dirûvpêketinê ye. Zozan *wek gulekê xweşik* e. Xweşik aliyê dirûvpêxistinê ye, dirûv e.
- Daçeka dirûvpêxistinê**: edatî şebêh. Zozan *wek gulekê xweşik* e. «Wek» daçek e û li vê derê daçeka dirûvpêxistinê ye. Ji bili «wek»-ê daçekên dirûvpêxistinê ev in: mîna, nola, asa, misl, manend, weş, goya, sankî, meger, çawa, çendş

CURÊN DIRÛVPÊXISTINÊ:

- Dirûvpêxistina tevekî**: Teşbihî mufessel: dirûvpêxistina bi her çar hêmanan e; dirûvpêketî, dirûvdar, dirûv û daçeka dirûvpêxistinê pêkve hene. Herwekî:

Termên çandiniyê li hêla Mêrdînê

Amadekar: Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
cot	çift	charrue	plough
cotkarî	çiftçilik	agriculture	agriculture
cotkar	çiftçi	cultivateur	farmer
erd	arazi	terre, terrain	earth, ground
erdê avî	sulak arazi	terre irriguée	irrigated land
erdê bejî	kurak, susuz arazi	terre non irriguée	non irrigated land
erdê best	kumlu yamaç arazisi	terre sablonneuse	sandy soil
erdê qiraç, xîç	kıraç arazi	terrain friche	waste land
erdê beyar	boş bırakılmış, ekilmemiş arazi	terre non cultivée	uncultivated land
erdê bûr	başboş arazi	terre abandonnée	abandoned land
erdê kirêb	bir kez sürülmüş tarla	champ labouré une fois	field ploughed once
şûv / şov	ekime hazır tarla	champ prêt aux semailles	field ready for sowing
kat	ekilmiş fakat herhangi bir nedenle biçilmemiş tarlanın ertesi yıl sürülmeden kendiliğinden ürün vermesi	champ labouré et semé mais non récolté pour une raison quelconque, qui l'année suivante donne des récoltes sans être à nouveau labouré	ploughed and sown field but for some reason not harvested, which will yield a crop the year after without having to be ploughed again
zîl dan	çimlenmek	germer	to sprout
hêşîn bûn	yeşermek	verdier	to turn green
ketina beqê,	başğa durmak	amorce de formation	initial forming of
avis bûn, pîk bûn		des épis	ears (corn, etc.)
seridîn, şirik girtin	başaklanmak, başağın sütle dolgunlaşması	former des épis emplissage du tégument du grain	to form ears filling up of seed's integument (dumahîk rûpel 3)

Zozan wek gulekê xweşik e.

2. **Dirûvpêxistina kurtane:** teşbihî mucmel. Dirûvpêxistina ku bê hêmana dirûv tê çekirin. Herwekî: *Zozan wek gul e.*
3. **Dirûvpêxistina xurtkirî:** teşbihî mukked. Dirûvpêxistina ku bê daçek tê çekirinê. Herwekî: *Bi xweşikbûnê Zozan gul e.*
4. **Dirûvpêxistina rewan:** teşbihî belîx: dirûvpêxistina ku bi tenê bi dirûvpêketî û dirûvdar tê çekirin. Herwekî: *Zozan gul e.*
5. **Dirûvpêxistina kurt:** teşbihî mûce: teşbiha bi gotinên herî hindik tê kirin.

Hinarîk gul, temorîk gul

Çav û dev pêkve gulxonçe

Ne guldan e dilbera min

Lê gulistan e, rinda min.

(R.Barnas)

Di vê numûnê de: hinarîk wek gulê sor e, temorîk mîna gulê bi xweşbihn e, çav nola gulê geş e, û dev ji mîslê gulê lihev, xwezîbij û dilkêş e. Ji van heryek bi awakî dişihîbin gulê. Ev piranî ji dibê di gulekê de bi serê xwe peyda nebe, lê bi tenê di gulistanê de hebe.

6. **Dirûvpêxistina nimandî:** teşbiha temsîlî. Di navbera dirûvpêketî û dirûvdar da carina gelek aliyê dirûvê hene ku hunermend ne bi tenê bi aliyekî lê bi gelek aliyên dirûvdarîyê dirûvpêxistin çêdike. Ji vê dirûvpêxistinê re dirûvpêxistina nimandî tê gotin.

Mecaz: bikaranîna gotinê ya ji maneya wê ya bingehîn bi maneyeke dîtir e. (t) *mecaz* (f) *métaphore* (e) *metaphor*.

Mecaza hinartî: mecazî mursel : Bê mebesta dirûvpêxistinê bikaranîna mecazê ye. (t) *mecazi mürsel* (f) *métonymie* (e) *metonymy*

Îstiare: dirûvpêxistina ku bi tenê an ji dirûv-

pêketî an jî ji dirûvdar pêk tê.

Îstiarê vekirî: îstiarê musarraha. Îstiarêya bê dirûvpêketî (muşebbeh) ye.

Îstiarê girtî: Îstiarê mekniye: Îstiarêya ku bê dirûvdar tê çekirinê.

Mezmûn: îstiarêyên vekirî ne. dêlva bejnê ve serw, dêlva çav ahû, dêlva bijang ûr, zulf: kafir, perîşan, dev: hoqe, nuqte.

ÇEŞNÊN EDEBÎ

(t) *edebi türler* (f) *genres littéraires* (e) *literary genres*

1. **Çeşnên bingehîn:** Ji bilî şîrê li gora mebest û teknikên xwe, ji sê koma pêk tên.

a. **Çeşnê vegotinê:** Destan, çîrokên xeyalî (bi perî, dêw, cin), çîrokên gelêrî (serpêhatiyên mirovî ên gelêrî); **fabl:** (çîrokên ku qehremanên wan rawir in), kurteçîrok, mesnewî, çîrokên hunerî (yên nivîskarî), roman.

b. **Çeşnê rapêşiyê:** Çeşnên şanûgeriyê (tiyatroyê).

c. **Çeşnê ramanî:** Nivîsarên wek bend, cêribandin ((f) *essai*), suhbet.

2. **Çeşnên alîkar:** Çeşnên alîkar hem di nav çeşnên bingehîn de wek hêmanek alîkar tene bikaranîn, hem jî bi serê xwe lixwêser hene: Biografi (jînenîgarî), bîranîn, ger, name, gotar, rexnenivîs, dîrok.

Destan: (t) *destan* (f) *épopée* (e) *epic*

Destanî: (t) *destansal* (f) *épique* (e) *epic*

Efsane: (t) *efsane* (f) *légende* (e) *legend*

Efsaneyî: (t) *efsanesel* (f) *légendaire* (e) *legendary*

Bend: (t) *makale* (f) *article* (e) *article*

Gotar: (t) *nutuk* (f) *discours* (e) *speech*

Cêribandin: (t) *deneme* (f) *essai* (e) *essay*

Dram: Afirandina tiyatroyê ya dilpêşewitîn û pêkenî pêkve ye (t) *dram* (f) *drame* (e) *drama*.

Dramnivîs: Nivîskarê dramê.

Komedî: Afirandina tiyatroyê ya pêkenî ye.

Komedînivîs: Nivîskarê komediyê .

Trajedî: Afirandina tiyatroyê ya dilpêşewatê ye.

Trajedînivîs: Nivîskarê trajediyê.

Şanûgerî: Tiyatro.

Şanû: (t) *sahne* (f) *scène* (e) *stage*

Şanûger: Lîstikvanê tiyatroyê.

Ramana sereke: Di nivîsarekê de fikra esasî, fikra bingehîn. (t) *ana fikir* (f) *idée principale* (e) *main idea*.

Hevtîp: (f) *Anagramme*. Hunera bikaranîna gotinên ku tîpên wan wek hev in, lê mane û xwendina wan cihê ye. Herwekî : Selma û Elmas, Nisan û Nasîn, Ber û Reb.

Deredemî: Hunera bûyerekê an kesekî bi zanî di tarîxeke dîtir de nîşan dayin (f) *anachronisme*.

Bênav: Nivîsarên ku nivîskarên wan ne diyar in, û wek malê gel gişt bi kar tînin. Çîrokên bênav; çîrokên gelêrî. (t) *anonim* (f) *anonyme* (e) *anonymous*.

Bênavî: (t) *anonimlik* (f) *anonymat* (e) *anonymity*.

Navber: Di leyistika tiyatroyê de navbera du perdeyan (t) *fasıla* (f) *entracte* (e) *intermission*.

Peyvnasî: termînolojî.

Vegotin: (t) *anlatmak* (f) *conter, raconter* (e) *to relate, to tell*.

Çîrok: (t) *hikaye, masal* (f) *conte* (e) *tale, story*.

Çîrokbêj: (t) *masal, hikaye anlatan*

Rapêşî: (t) *gösteri* (f) *représentation* (e) *performance*.

Rapêş kirin: (t) *temsil etmek* (f) *représenter* (e) *to perform*.

Leyîzvan, lîstikvan: (t) *oyuncu* (f) *acteur, comédien* (e) *actor, comedian*.

Şadîk: (t) *eğlendirici* (f) *amuseur, divertisseur* (e) *entertainer*.

Hevmane: (t) *eşanlamlı* (f) *synonyme* (e) *synonymous*.

<i>(dumahiika rûpela 1an)</i>			
kulîlkdan, şalik girtin	(baklagiller) tanenin sütle dolgunlaşması	emplissage du tégument des grains de légumineuses	filling up of integument of leguminous plant's seed
zer bûn, zergulî bûn	sararmak	blondir, mûrir	to turn golden, to ripen
xubarî	yağmur öncesi tohum ekme	semilles avant les premières pluies	sowing before rainfall
gîsnê zêr	yağmur sonrası yabancı otlann yeşermesi ardından sürüm ve ekim	labourage et semilles après les pluies et la pousse des herbes sauvages	ploughing and sowing after rainfall and growth of wild grasses
gîsnê reş	yeşerme ile birlikte don ve ayazın vurduğu ekin	récolte atteinte par les gelées	harvest affected by frost
serav	yağmur sonrası ekim	semilles d'après les pluies	sowing after rainfall
bizar kirin / tov	ekmek	semer	to sow
kirin / çandin			
bizir / tov	tohum	semence	seed
zad / tene	tane, tahıl	grain	seed
çînîn / dirûn	biçim, biçme	récolte, moisson	harvest, crop
paleyî	orakçılık	métier de moissonneur	harvester's trade
pale	orakçı	moissonneur	harvester
serpale	başorakçı	moissonneur en chef	chief harvester
dûpale	artçı orakçı	aide-moissonneur	harvester's help
qefil	bir kaç desteden oluşan demet	gerbe formée de quelques javelles	sheaf made up by several swathes
qefilvan	demet toplayıcı	ramasseur de gerbes	collector of sheaves
liqat	oraktan kurtulmuş başakları elle koparma işi	glane	handful of ears left over after the sheaves have been collected
liqatvan	liqat işini yapan	glaneur, glaneuse	person who picks up leftover ears in the field
berdas	bir oraklık alan	édendue de champ pouvant être récoltée d'un coup de faucille	expanse of field ready for harvesting by sickle
dîk	oraktan kurtulmuş başak	épi non coupé par la faucille	ear which is not cut by sickle
şixre, kişre	sapları harmana taşıma işi	transport des épis vers l'aire de battage	transport of ears to threshing area
darşixre	sap yükleme askısı	cadre de bois à deux versants que l'on met sur le bât des bêtes de somme pour le transport du foin	two sided wooden frame which is put on packsaddle to carry hay
şixrevan	harmana sap taşıyan	transporteur de foin ou d'épis de céréales	person who transports hay or cereals' ears
selb, sepl, darcêrk, xerek	su, taş, v.b hayvanla taşımada kullanılan askı	cadre de bois que l'on met sur le dos des bêtes de somme pour le transport d'eau, de pierres etc.	wooden frame which is put on packsaddle to carry water, stones etc.
qûncêrk	testilik, testi konulan ağaçtan veya topraktan yapılmış özel yer	porte-cruches en bois ou en terre cuite	wooden or earthenware jug carrier
qalûçik, şalok	küçük orak	faucillon	small sickle to cut kindlings
qeynax	orakla biçimde sol ele geçirilen parmaklıklık biçim yardımcı aleti	protège-main des moissonneurs	harvester's hand protection
tar	tahtadan yapılmış -S- biçimindeki orakla biçimde sol ele geçirilerek kullanılan biçme yardımcı aleti	instrument en bois en forme de "S" que le moissonneur met dans sa main gauche pour tenir l'herbe ou le foin qu'il vient de couper par la faucille de sa main droite	wooden tool in the shape of an "S" that the harvester keeps in his left hand to hold the grass or the hay which he just cut with the sickle in his right hand
kosere, xarik	yumuşak bir tür zımpara taşı	variété de pierre ponce	variety of pumice stone
heste	bileme demiri	fer à affûter	sharpening or grinding iron
hesan	bileyi taşı	pierre à aiguiser	sharpening or grinding stone, whetstone
sêgulî	üçlü çatal	fourche à 3 branches	3 pronged pitchfork
bolvir	bir tür iri elek	tamis à grosses mailles	wide meshed sieve
serad	tane, saman v.b elemeye kullanılan iri gözlü elek	tamis à grosses mailles servant à séparer le grain de la paille	wide meshed sieve used to separate the grain from the straw
bêjing	tane elemeye kullanılan elek	tamis à grains	grain sieve

moxil, elek	un eleği	tamis à mailles fines pour séparer le son de la farine	fine meshed sieve to separate the bran from the flour
şel, xeşe	kilim v.b yaygıları ilmek suretiyle yapılan ve tütün pamuk v.b taşımada kullanılan geçici büyük çuval	gros sac sommaire de transport de coton et de tabac	large coarse sack for transport of cotton and tobacco
ferd	yükte iki çuvaldan her biri	grand sac en poils de chèvre	large goatskin bag
têr	heybe biçiminde çok uzun ve büyük taşıma aracı.	grand bissac	large shoulder bag
xeş	<i>bkz. şêl</i>	voir şêl	see şêl
çewal	çuval	sac à céréale	cereal sack
telîs	kenevirde yapılmış çuval	çewal en chanvre	hemp çewal
xîrar	kıldan kaba dokunmuş, sama v.b taşımada kullanılan büyük çuval	gros çewal sommaire en poils de chèvre pour le transport de la paille	large coarse goatskin çewal for the transport of straw
xurc	heybe	besace	beggar's bag
tûr	torba	sac	bag
selik	sepet	panier	basket
sakar	saman taşımada kullanılan çok büyük sepet	hotte généralement utilisée dans le transport de la paille	basket carried on the back for transport of straw
çetik	askılı omuz çantası	sacoché	shoulderbag
çal	buğday, arpa v.b saklamada kullanılan ve özel bir biçimde yapılan kuyu, çukur ev içinde, dizboyu bir duvarla çevrili olup hububata ayrılmış yer	silo creusé dans la terre pour la conservation s des céréales	silo dug in the earth for preservation of cereals
risil	ev içinde, dizboyu bir duvarla çevrili olup hububata ayrılmış yer	aire d'emmagasinage des céréales, entourée d'un muret	cereal storage area enclosed by low wall
kadın	samanlık	pailler, hangar à paille	straw shed, straw barn
lod	dışarda özel bir biçimde saklanmak üzere istif edilmiş ve üstü, çevresi rüzgar ve yağmura karşı korunmuş saman ve ot yığını	meule de paille ou de foin entourée d'une protection contre les intempéries	stack of straw or haystack surrounded by protection against bad weather
giyadîn	otluk	hangar à foin	hay barn
bênder hûr kirin, gêre kirin	harman dögmek	battre les céréales	to thresh cereals
bênder ba kirin	harman savurmak	éventer les céréales, après le battage, pour séparer les grains de la paille	to air cereals after threshing in order to separate grain from straw
palûte, zibare	imece	travail collectif des paysans au moment des moissons	collective farmers' labour at harvest time
pûş, kaş	kendi kendine kurumuş ot	herbe sèche non fauchée	uncut dry grass
sap, kulêş	kırılmamış kuru ot	herbe sèche non hâchée	unchopped dry grass
qersele, qesel	tırılmış buğday, arpa v.b sapları	tiges fauchées des céréales	mown cereal stalks
kûzir, kozere	harman artığı iri çer çöp	débris de tiges, balayures de l'aire de battage	small pieces of stalk, sweepings of threshing area
qerme, belim	kırılmış, dövülmüş sap	tiges de céréales fauchées, hâchées lors du battage	mown cereal stalks, chopped while being threshed
ka	saman	paille	straw
hûre, pixmik	saman tozu	poussière de paille	strawdust
kapek	kepek	son	bran
kumik, çet	kabuklu tane	grain non séparé du son	grain not separated from bran
cêz, paqij, şûş	rüzgarda savurulmuş buğday	blé séparé de la paille par l'éventage	wheat separated from straw during airing
sercêz, serşûş	rüzgarda savurulduktan sonra temiz hububat kümesi	amas de grains les mieux séparés de la paille après l'éventage	heap of grain best separated from straw after airing
kesmûk, kêzmûk	kılçıklı saman	paille contenant la barbe des épis	straw containing beard of corn ears
bijî	başak kılçığı	barbe des épis	beard of corn ears
berba	savurma esnasında ayrıntı düşen tane, taneler	grains tombés à l'écart lors de l'éventage	grain which fell aside during airing
ifare, binbêder	harman artığı	restes du battage et d'éventage des grains	remnants of grain after threshing and airing
şeşil kirin,	hububat yığınına damgalamak,	marquer d'un sceau l'amas de	to put a seal on heap

dêç kirin firik	işarelemek firik, henüz sararmamış fakat dolgun tanelilik hali	grains avant son partage grain formé mais encore immature	of grain before it is separated formed grain but still immature
şewibîn, şihibîn, rewiqîn, çirişîn melêvayî, sêparî, sêkutî melêva, melêvçî kerax	sıcaktan tanenin olgunlaşmadan büzülerek kuruması marabalık maraba topraksız olup toprak sahibi tarafından ailesiyle birlikte beslenen hizmetkar köylü	grain brûlé par la chaleur avant d'être arrivé à maturité métayage métayer paysan sans terre entretenu avec sa famille par le propriétaire foncier en échange de son travail	grain burnt by heat before coming to maturity sharecropping sharecropper, tenant farmer farmer without land supported with his family by landowner in exchange for his labour
keraxî	topraksız köylünün hizmet karşılığı toprak sahibi tarafından beslenmesi	contrat liant un kerax à son seigneur	contract binding a kerax to his landlord
deraxe	üstüste istif edilmiş biçili tahıl demetleri	meule de gerbes de céréales superposées	stack of piles of cereal sheaves
deman deman kirin çeltük çewlik	icar icar etmek çeltik ırmak dirsekleri arasındaki alüvyonlu toprak	location, louage louer riz non décortiqué terre enrichie par des alluvions	renting to rent rice in the husk soil enriched by alluvial deposits
qîş	tarla veya arazideki volkanik iri ve büyük yassı taş	rocher ou bloc de pierre volcanique	vulcanic rock or stone block
qûç	tarlada üstüvanevi istif edilmiş taş yığını	amas de pierres dans un champ	heap of stones in field
şikêr	duvar tarzında üstüste harşısız ve iğreti istif edilmiş taş dizisi	muret formé par la superposition, sans ciment, de pierres	small wall formed by piling up stones without cement
tîr	ince ve uzun tarla parçası	segment étroit et long d'un champ	narrow and long segment of field
sed, kos sersed sel qode	bir sürüm hattı bir sürümlük hattın bitim ucu geniş yayvan büyük taş ekilmemiş olup otlamaya bırakılmış tarla	sillon le bout du sillon bloc de pierre large et plat champ non labouré utilisé comme pâturage	furrow furrow's end large flat stone block unploughed field used as pasture

Navên pez û dewaran

Amadekar : Hazim KILIÇ

NAVÊN PEZ û DEWARAN

NAVÊN PEZ û DEWARAN	HAYVAN ADLARI
Pez	küçükbaş hayvanlar
Pezên spî	koyun türü
Bêçî	1-3 haftalık kuzu
Berx	kuzu
Kavir	6 ay - 1 yaşındaki kuzu
Berindir, şek	1 - 2 yaş (erkek)
Berindir, berdir	1 - 2 yaş (dişi)
Hogîç	2 yaş ve büyük koç
Xanberingdir	2 - 3 yaş koyun
Mih	koyun
Beran	koç
Beranê qert	yaşlı koç
Beranê kol	boynuzsuz koç
Beranê binûjik	küçük boynuzlu koç
Beranê kel	tohumluk koç

NOMS D'ANIMAUX

ovins
mouton
agneau âgé de 1 à 3 semaines
agneau
agneau âgé de 6 mois à 1 an
agneau âgé de 1 à 2 ans
agnelle âgée de 1 à 2 ans
jeune bélier, âgé de plus de 2 ans
jeune brebis âgée de 2 à 3 ans
brebis adulte, mouton
bélier adulte
vieux bélier
bélier sans corne
bélier à cornes courtes
bélier-étalon

NAMES OF ANIMALS

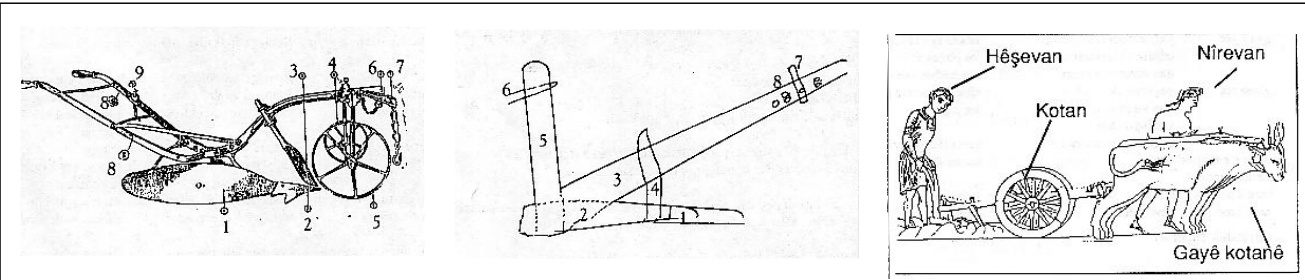
ovine race
sheep
lamb 1 to 3 weeks old
lamb
lamb 6 months to 1 year old
lamb 1 to 2 years old
(she) lamb 1 to 2 years old
young ram over 2 years old
young ewe 2 to 3 years old
adult ewe, sheep
adult ram
old ram
hornless ram
ram with short horns
stud ram

Maz, hogiç dibe maz	olgun koç	bélier d'âge mûr	middle-aged ram
Tirmaz, maz dibe tirmaz	yaşlı koç	bélier âgé, vieux	elderly, old ram
Pezê reşe	keçi türü	caprinés	caprine race
Karik	oğlak	cabri, bicot, chevreau	kid
Gîsk	6 aylık - 1 yaşında oğlak	chevreau âgé de 6 mois à 1 ans	kid 6 months to 1 year old
Kûr, hevûrî	1 - 2 yaşında (erkek)	biquet, chevreau mâle entre 2 et 3 ans	male kid 2 to 3 years old
Seyis, hevûrî	2 - 3 yaşında (erkek)	jeune bouc âgé de 2 à 3 ans	young goat 2 to 3 years old
Tişîr	1 - 2 yaşında (dişi)	biquette âgée de 1 à 2 ans	(she) kid 1 to 2 years old
Bizaştîr	2 - 3 yaşında (dişi)	chevrette âgée de 2 à 3 ans	young (she) goat 2 to 3 years old
Bizin	keçi	chèvre	(she) goat
Nêrî	teke	bouc	billy goat
Qertenêrî	yaşlı teke	vieux bouc	old billy goat
Çûr, bizina çûr	tiftik keçisi	chèvre d'Angora	Angora goat
Merez	tiftik kılı	poils de mohair	mohair
DEWAR	BÜYÜKBAŞ HAYVANLAR	BOVINS	BOVINE CATTLE
çêlek	sığır	vache	cow
Golik	buzacı	veau	calf
a) Golikê sersing	buzacı	veau nourri au lait	milk-fed calf
b) Golikê yekgaranî, parone	bir yaşında dana	bouvillon âgé d'1 an	bull-calf 1 year old
c) Mozîk	dana	bouvillon âgé de plus d'1 an, taurillon	bull-calf over 1 year old
Canega, conega	boğa	taureau	bull
Nehgan, nogin	genç inek	génisse	heifer
Ga	öküz	bœuf	ox
a) Boxe, moc	boğa	taureau adulte	adult bull
b) Gayê cot	çift öküzü	bœuf de labour	ox
Çêl; çêlek, manga	inek	vache	cow
NAVÊN TAYBETÎ	BAZI ÖZEL	CERTAINS TERMES	BREEDING TERMS
YÊN JIYANA PEZ	HAYVANCILIK	D'ELEVAGE	
Û DEWARAN	TERİMLERİ		
Durhî, dirûsm, dirûf	damga	marque	branding
Avis	gebe	grosse	pregnant
Stawr	sütten kesilmiş, steril	qui ne donne plus de lait, stérile	milkless
Ber	zuriyet	progéniture, descendance	progeny, offspring
Kû, ko	sıcakta koyunların ardarda ve küme halinde birbirine sokulması	atroupement des moutons aux heures chaudes de la journée	flocking together of sheep at the hottest moment of the day
Mexel	hayvanların gündüz dinlenmesi ve üstü açık dinlenme yeri	aire de repos diurne pour le troupeau	herd's diurnal resting area
Hevşî	küçük başhayvanların gece dinlenmesi ve üstü açık dinlenme yeri	aire de repos nocturne pour le troupeau	flock's nocturnal resting area
Gihor, guher	yamaçlardaki koyak biçimindeki düzlük	petit plateau à flanc de montagne	small plateau on mountain side
a) Hevşiyê hingorî	akşam dinlenmesi sabaha	repos nocture	nocturnal rest
b) Hevşiyê berêspêdê	yakın dinlenmesi	repos du petit matin	rest at daybreak
Şevîn:	gece otlatması	pâturage nocturne	nocturnal grazing
Palîn, alinc	sabah, öğle, akşam otlatması	pâturage du matin et de la journée	early morning and diurnal grazing
Çere, çêre	otlatma, otlak	pâturage	pasture
Têştıxwer, taştêkirin:	sabah yemi, sabah otlatması	fouirage du matin, pâturage du matin	morning fodder, morning grazing
Şıvxwer, şıvkirin:	akşam yemi, akşam otlatması	fouirage du soir, pâturage du soir	evening fodder, evening grazing
Koz, kozik:	üstü açık, etrafı çevrili kuzu ağılı	parc clôturé pour agneaux	closed off lamb pen
Gov, gom:	üstü kapalı küçükbaş hayvan ağılı	bergerie	sheep pen
Arguherî:	dinlenmeden sonra hareket ettirmek, sidik ve dışkıyı ettirmek	promenade effectuée après le repos pour permettre aux bêtes de faire leurs besoins	walk after rest in order to enable the animals to relieve themselves away from their resting area
	maksadıyla ve tekrar yatılmak üzere sürünün gezdirilmesi	hors de l'aire de repos	

Kotan	üstü açık koyun ağılı	parc à moutons	sheep pen
Bêr, bêrî	kırda sürü sağımı	traite des brebis dans la nature	milking of ewes in the open
Dohtin, dotin	sağma, sağmak	traire	to milk
Guhan	hayvan memesi	pis	udder
Çiçik, sertîr	meme ucu	trayon	milking nipple
Dûng, dûv	koyun türünde geniş ve yayvan kuyruk	queue grasse du mouton	fat tail of sheep
Daw	koç kuyruğu	queue du bélier	tail of ram
Kerî	sürü	troupeau	flock
Dûnhe	kar üzerinde küçükbaş hayvanlara yem verilmesi	action de donner du fourrage sur la neige aux ovins	action of giving fodder on the snow to ovine animals
Berxşo	temmuzda kuzu yıkama	lavage des agneaux en juillet	washing of lambs in July
Berxbir	temmuzda kuzu kırkma	tonte des agneaux en juillet	shearing of lambs in July
Pezbir	Mayıs ve Haziranda koyun kırkma	tonte des moutons en mai et juin	shearing of sheep in May and June
Bizinbir	ağustos ve Eylül ayında keçi kırkma	tonte des chèvres en août et septembre	shearing of goats in August and September
Cew, hevring	kırkma makası	forces, ciseaux de tonte	shears
Cewêz	kırkıcı, kırkma işini yapan kimse	personne qui pratique la tonte	shearer
Hişar	kırda büyükbaş hayvanlar için yapılan etrafı çevrili, üstü açık yer	parc clôturé à bovins	cattle enclosure
Kurmizk, boçik, qemçik	keçi türünde kuyruk	queue des capridés	tail of caprine animals
Kel	boğa	taureau	bull
Revî	binek hayvanlarının kırda kendi başına başıboş kalanlar	chevaux sauvages	wild horses
Hey	binek hayvanlarından birini veya birkaçını başıboş çöle salmak, terketmek	lâcher des chevaux dans la nature	to let horses loose in the open
Hawî, avî:	sürüden ayrılıp bir süre kırda başıboş dolandıktan sonra kendiliğinden sürüye katılan küçükbaş hayvanlardan biri veya birkaçı	groupe de bovins qui après avoir quitté le troupeau et erré quelques temps dans la nature rentrent au bercail	groupe of bovine animals coming back to the fold after leaving the herd and wandering around for some time
garan	nahir, büyükbaş hayvan sürüsü	troupeau de bovins	herd
mozirganî, binêre hişar	<i>bkz. hişar</i>		
ÇEND CINSÊN PEZ	BİRKAÇ KOYUN TÜRÜ	QUELQUES ESPECES OVINES	SOME OVINE SPECIES
Pezê qerqaş	akkoyun	mouton blanc	white sheep
Pezê hûrik	yüzü kırmızımsı kulakları küçük ufak yapılı bir koyun türü	race de mouton à museau rougeâtre, à petites oreilles, de petite taille	breed of small-sized sheep with reddish muzzle and small ears
Pezê riser	koyu kırmızı-kahvemsî, uzun kulaklı, uzun yapağılı iri yapılı koyun türü	race de mouton à toison marron aux oreilles longues, bien en chair	breed of well-padded sheep with brown fleece and long ears
Pezê sereş	kara başlı koyun türü	mouton à tête noire	sheep with black hair
Pezê tebeş, beş	kafası alacalı (kırmızı veya kara ile ak) koyun türü	mouton à tête pie	sheep with black and white head
Pezê sîs	yüzü, kafası ve kirpikleri tümünden beyaz olan koyun türü	mouton à tête blanche	sheep with white head
Pezê qer	karakoyun. Baştanbaşa kara renkte olan koyun türü	mouton noir	black sheep
Pezê sor	kırmızı-kahvemsî renkte olan, iri yapılı, eti lezzetli bir koyun türü	mouton charnu à toison alezane dont la viande est très appréciée	fleshy sheep with chestnut fleece whose meat is greatly appreciated
Pezê hemdanî	uzun ve yassı kulaklı bir koyun türü	race de mouton aux oreilles longues et rondes	breed of sheep with long round ears
HESP Ê MEHÎN	AT VE KISRAK	CHEVAL ET JUMENT	HORSE AND MARE
Kurik	yavru tay	poulain âgé de quelques mois	foal a few months old
Canî	tay	poulain	foal

Canîhesp	erkek tay	poulain mâle	male foal
Canîmehîn	kısrak tay	pouliche	filly
Nûzîn, berzîn	dört yaşında ve eyerlemeye erişkin at	cheval âgé de 4 ans prêt à être sellé	four year old horse ready to be saddled
Mehîn	kısrak	jument	mare
Hesp	at	cheval	horse
Bargîr	beygir, yük atı	cheval de somme	packhorse
Hespê fal	tohumluk at, döl atı	étalon	stallion
Exte, axte	burulmuş at	hongre	gelding
Hêstîr	katır	mule	mule
Ker	eşek	âne	donkey
Ker, nêreker	erkek eşek	âne mâle	ass (male)
Maker, manker	dişi eşek	ânesse	she-ass
Cehşik, daşik, çaş	sıpa	ânon, bourricot	ass's foal

Dezgehên cotkariyê li aliyê Şikakan

Amadekar : Mizeffer BEGZADE

DEZGEHÊN COTKARIYÊ LI ALİYÊ ŞIKAKAN

- Cot
1. gasîn
 2. dend / pêcat:
 3. baskêş
 4. şûrê cot
 5. hêş
 6. destikê cot
 7. Gele
 8. Kunesim
- Hêşevan
Nîrevan
- Kotan
1. Textê kotanê
 2. Gasîn
 3. Şûrê kotanê
 4. Zînê kotanê
 5. Tekerê zînê kotanê

ŞIKAK BÖLGESİNDE KULLANILAN TARIM ARAÇLARI

- karasaban
karasaban demiri
yatay gövde
karasaban oku
keski
dikey gövde
- karasaban kabzası
sürgü
sürgü deliği
karasaban sürücüsü
çift hayvanlarını
yönlendirici
pulluk
döküm levhası
uç demiri
keski demiri
kank tekerleği
arazi tekerleği

TERMES AGRICOLES DANS LA REGION DES SHIKAKS

- charrue
soc
partie horizontale du bâti de la charrue
flèche de la charrue
coultre
partie verticale du bâti de la charrue
- poignée de la charrue
pêne, verrou
mortaise
conducteur de la charrue
celui qui guide les bêtes
de labour
brabant
planche du brabant
soc
coultre
roue de sillon
rotavator, fraise rotative pour
régénérer la terre

FARMING TERMS USED IN THE REGION OF THE SHIKAKS

- plough
ploughshare
horizontal part of plough's frame
plough's beam
coultre
vertical part of plough's
frame
plough handle
bolt
mortise
plough driver
person who guides plough
animals swivel plough
half-twin plough
swivel plough board
ploughshare
coultre
furrowing wheel
drilling wheel used to
regenerate the soil

6. Kunesim	çekme deliği	gâche, mortaise	striking plate, mortise
7. Çengale û kulabe	çeki çengeli ve halkası	crampon et anneau de traction	traction cramp and ring
8. Destkêş	şası	châssis	sub-frame
10. Çopan	çeki zinciri ve kancası	châne de traction	traction chain
1. Nîr	boyunduruk	joug	yoke
2. Navnîr	boyunduruk beli	bâti du joug	yoke frame
3. Kulabe	boyun çubuğu	baguette du joug	yoke rod or staff
4. Xenîke	boyun çubuğu bağı	anneau de la baguette du joug	ring of yoke rod
5. Kunesima nîr	boyunduruk deliği	orifice du joug	yoke opening
Mali	tapan	herse	harrow
Baskêşên maliyê	tapan çekme kolları	bras de traction de la herse	harrow's traction arm
Mangêr	tarla tırmığı	râteau mécanique	mechanical rake
Baskêşên mangêrê	çekme kolları	traverses du râteau	rake's crosspiece
Dendikê mangêrê	tırmık dişleri	dents du râteau	rake's teeth or prongs
Bose	ucu çapraz halka	anneau à extrémité croisée	ring with overlapping ends
Cencer	harman döğme makinesi	batteuse à roues cylindriques	cylindrical wheel thresher
1-2. Tîrê cencerê	dişli kollar	arbres dentés de la batteuse	thresher's toothed shaft
3-4. Rexê cencerê	kızaklar	traîneaux de la batteuse	wooden or metallic cart used to transport thresher
5-6. Navejeka cencerê	mesnetler	appuis de la batteuse	thresher restbars
7. Dindikê cencerê	kesme dişler	dents des roues	toothed wheels
8. Banê cencerê	sürücü kulesi	cabine de pilotage	driver's cab or seat
Gêzik/gêzî	çalı süpürgesi	balai de bruyère	besom, broom
Dirban	tırpan	faux	scythe
1. Destik, bistî	sap	manche	handle, stick
2. Heçî	sapan kolu	poignée de manche	handle
3. Gele	tırpan çenesi	pointe courbée de la faux	curved tip of cythe
Das	orak	faucille	sickle
1. Destik	sap	poignée, manche	handle
2. Devê dasê	orak ağzı	lame de la faucille	sickle blade
3. Nikilê dasê	orak ucu	pointe de la faucille	sickle tip
Bêr	kürek	pelle	shovel
Panika bêrê	kürek ayası	plaque de la pelle	shovel blade
Bistik	kürek sapı	manche de la pelle	shovel stick
Mer	bel	bêche	spade
Şene	çatal	fourche	fork
Dimix	tırmık	râteau	rake
Dindikê dimixê	tırmık dişi	dent de râteau	rake tooth or prong
Kurore	darı ekmeği	pain de millet	millet bread
Gurz	ot demeti	botte de foin	hay bundle, sheaf, bale
Bendeke	ot demetini bağlamaya yarayan ot	tige servant à attacher une botte, lien	stalk used to tie up a
Xane : Koma giya ya sed-du sed faxeyî ye	yüz, iki yüz demetlik ot yığm	meule formée de cent à deux cents javelles	stack made up with 100 to 200 swathes
Taxe	ot demeti	javelle	swath
Las: Giyayê çinî yê berê palekî ye.	bağlanmış ot demeti	brassée	armful
Xorim: Koma lasê ye.	laslardan oluşan ot yığmı	meule formée de brassées	stack made up with armfuls
Doşek: Bi gurzan raxistina binê bêdera cencerê û gêrê ye	discora altına yatay serilen demet yığmı	gerbes disposées en forme de matelas sur l'aire de battage	sheaves laid down in shape of mattress on threshing area
Darê coxînê. Darikê di nîveka bêderê de ye	harman ortasına dikilen direk	poteau de bois planté au milieu de l'aire de battage	wooden post stuck in centre of threshing area
Xeyan: Genimê kutayî yê li dora darê coxîn kom dikin.	direk etrafında toplanan buğday yığmı	blés battus amassés autour du poteau	threshed wheat collected around post
Werîs	kıldan örme halat	corde tissée en poils de chèvre	rope woven with goat hair
Gerdûm	kağnı, öküz arabası	char à bœuf	oxcart
Kol: taxûk	kızak	traîneau	sleigh, sled
Şin: tok	teker çemberi, bandaj	bandage d'une roue	banding of wheel
Tilî	ispit		felloe, fellyrin
Memik	ağaç jant dilimi	section de la jante en bois	section of wooden felly
Kond	poyra	moyeu	hub
Tîr : sirnî	dingil	essien	axle

Berhemên şîr

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÎ

BERHEMÊN ŞÎR

Şîr
Şîrê xîç / şîrê xav, şîrê zine

Xelindor
Firo / zak

Tawik: Tasika şivanan
Serşîr: Serê şîrê xav e.

Mast = qatix
Havên =eyvan
Meyin
Meyandin
To

Mastê xwarinê

Mastê kilanê

Çeqilmast = mastav
Dew

Dewmast

Nivîşk

Rûn

Rûnê biharê, rûnê kizinê:

Penêr/penîr

Havênê penêr

Penêrê ter

Penêrê şoravkê

Penêrê helandî:

Rîçal

Penêrê eyaran

Penêrê şirikê

Penêrê siyaboyê (reşreşikê)

Penêrê rijî

Penêrê pûngê

SÛT ÛRÛNLERİ

sût
doğumdan sonra oluşan ilk sarımsı sût, ağız sûtü

ilk sûtten yapılan mayasız peynir

ilk üç günlük sûtten yapılan maya tutmamış taze peynir

çoban tası
çiğ sût kaymağı

yoğurt

maya

mayalanmak

mayalamak

kaymak

yenek yoğurdu, iyi

kaynatılmış sûtten yapılır

yayık yoğurdu, kaynatılmamış

sûtten yapılır

çırpma ayran

yayık ayranı

ayranlı yoğurt

tereyağı

yağ

ilk bahar tereyağı

peynir

bir aylık kuzu şirdeninden yapılan

peynir mayası

taze, tuzlanmamış peynir

salamura peynir

eritilmiş peynir

örgülü peynir

tulum peyniri

yabani samusaklı peynir

çörekotlu peynir

yağsız (imansız) peynir

yarpuzlu peynir

PRODUITS LAITIERS

lait
premier lait d'une accouchée ou colostrum d'une bête venant de mettre bas

fromage fabriqué avec le premier lait

fromage fait avec du lait des 3 premiers jours

bol de berger

pellicule crémeuse se formant à la surface du lait

straight from the cow

yoghourt

présure, ferment

fermenter

mettre de la présure

crème, couche crémeuse se formant à la surface du yoghourt

yoghourt à manger qui est fait avec du lait ayant bien bouilli

yoghourt à baratter fait avec du lait non bouilli qui donne davantage de beurre

yoghourt à boire

petit-lait, babeurre

mélange du petit-lait et du yoghourt

beurre non fondu

beurre fondu

beurre du printemps

fromage

présure faite avec la caillette d'un agneau âgé d'un moi

fromage frais non salé

fromage saumuré

fromage fondu

fromage fondu et tressé

variété de fromage conservée dans des outres

fromage à la ciboulette

fromage à la nigelle

fromage fait avec du lait écrémé

fromage à la menthe sauvage

DAIRY PRODUCTS

milk
first milk of new mother or colostrum of an animal which just gave birth

cheese made with first milk

cheese made with milk of first 3 days

shepherd's bowl

thin layer of cream forming on the surface of milk

yoghurt

rennet, ferment

to ferment

to add rennet

cream, creamy layer forming on the surface of yoghurt

solid yoghurt made with well-boiled milk

yoghurt for churning made with unboiled milk which produces more butter

liquid yoghurt

buttermilk

mixture of buttermilk and yoghurt

unmelted butter

melted butter

spring butter

cheese

rennet made of one month-old lamb's rennet bag

fresh cheese, unsalted

pickled cheese

melted cheese

melted and braided cheese

variety of cheese preserved in goatskin

cheese with chives

cheese with comcockle

cheese made with skim milk

cheese with wild mint

Şûjî: Ava penêr e ku germ dikan û jê lorik çêdikan.

Lorik: Ji şûjiya qusandî çêdibe.

Çirik: Penêrê honandî yê ku di ava germ a lorik jê girtî de tê honandin.

Givik: Penêrê neparzûnkirî.

Gidîs: Ji bona parastina ji ba û baranê bi awake taybetî komkirina gurzan a li wan erd e. Wisa tê birêzkirin ku serê gurzan yê aliyê simbil dikevin hundir, ji derva namînin.

Şîrê xîç / şîrê xav, şîrê cara yekemîn a di pey zayinê de ye, ku rengê wî zerik e. Gava zarûk an berx şîrê xîç pir vexwin bi zikêşê dikevin, nava wan diçe: zarûk vîjikî, heywan tirixî dibin.

Xelindor: Ji şîrê xîç tê çêkirinê.

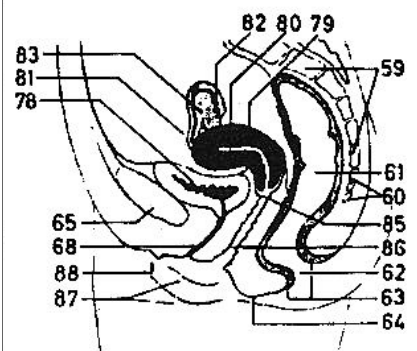
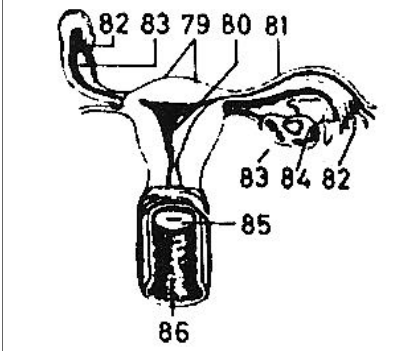
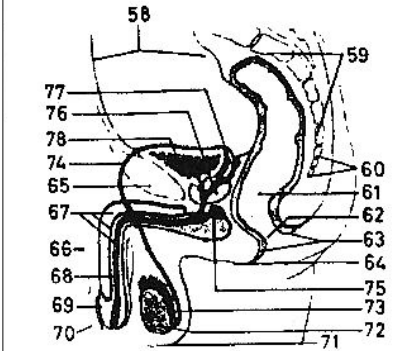
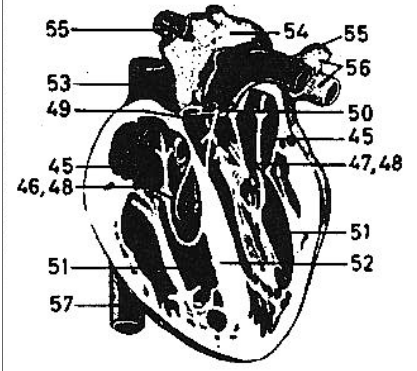
Şîrê xîç dikelînin, bê havên dimeye, dibe wek penêr. Ku hindik bikelînin penêr nerm, ku pir bikelînin penêr hişk tê.

Firo / zak: Ji bo penêr çêkirinê şîrê xîç yê heta sê rojên pêşiyê dikelînin, ku şîr nemyê, dibe firo.

Anatomiya Mirov

(dûmahika hejmarê 7)

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
45-57. DIL	KALB	CŒUR	HEART
45. Guhik	kulakçik	oreillette	auricle
46-47. Derîçeyên dil	kalb kapakçiklan	valvules cardiaques	valves of the heart
46. Derîçeya sêniçik	üçlü kapakçik	valvule tricuspide	tricuspid valve
47. Derîçeya duniçik	ikili kapakçik	valvule mitrale	bicuspid valve (mitral valve)
48. Derîçe	kapakçik	valvule	valve
49. Derîçeya şahdemar	aort kapakçigi	valvule sigmoïde de l'aorte	aortic valve
50. Derîçeya xwînbera pişikê	akciğer atardamar kapakçigi	valvule sigmoïde de l'artère	pulmonary valve pulmonaire
51. Malikên dil (malika çepê, malika rastê)	kanrıncik	ventricules	ventricles
52. Navbira malikan	kanrıncik çeperi	cloison interventriculaire	interventricularseptum
53. Xwînhênera sereke ya jorîn	ana toplardamar	veine cave supérieure	superior vena cava
54. Şahdemar	büyük atardamar	aorte	aorta
55. Xwînbera pişikê	akciğer atardamarı	artère pulmonaire	pulmonary artery
56. Xwînhênerên pişikê	akciğer damarı	veines pulmonaires	pulmonary veins
57. Xwînhênera serekeya jêrîn	alt ana toplardamar	veine cave inférieure	inferior vena cava
58. Betanê zik	kann zarı	péritoine	peritoneum
59. Hestiyê kortixê	sağn kemiği	sacrum	sacrum
60. Hestiyê boçikê	kuyruk kemiği	coccyx	coccyx
61. Rûviya dawîn, tortorik	rektum, gödun	rectum	rectum
62. Zotik, pind	anus	anus	anus
63. Masûlka zotikê	anus sfinkteri	sphincter anal	anal sphincter
64. Navran	apışarası	le périnée	perineum
65. Kırkırka rûv	kaşık kemiği	la symphyse pubienne	pubic symphysis
66-77 ORGANÊN CINSÎ YÊN MÉRAN	ERİL CİNSEL ORGANLAR	ORGANES GENITAUX MASCULINS	MALE SEX ORGANS
66. Kır	erkek organı, kamsı	verge, penis	penis
67. Masûlka repbûnê	dikleşme dokusu	tissu érectile	corpus cavernosum and spongiosum of the penis
68. Mizi	siyete, uretra	urètre	urethra
69. Serpelî, gupik	erkek temanül uzvu başı	gland	glands penis
70. Çemik	sünnet derisi	prépuce	prepuce
71. Kısikê gun	taşak torbası	scrotum	scrotum
72. Hêlikê rastê,	sağ taşak	testicule droit	right testicle
73. Serhêlik	erbezi üstü	épididyme	epididymis
74. Rûya avikê	spermatik kanalı	conduit séminal	spermatic duct
75. Toşpiya Koper	Cowper bezi	glande de Cowper	Cowper's gland
76. Prostat	prostat	prostate	prostate
77. Kısikê avikê	sperm torbası	vésicule séminale	seminal vesicle
78. Mizdank	sidik torbası	vessie	bladder
79-88 ORGANÊN CINSÎ YÊN JINAN	DİŞİL CİNSEL ORGANLAR	ORGANES GENITAUX FEMININS	FEMALE SEX ORGANS
79. Malzarûk	dölyatağı	utérus	uterus
80. Valahiya malzarûkê	rahim boşluğu	la cavité utérine	cavity of the uterus
81. Xerzerê	yumurtalık kanalı ou de Fallope	trompe utérine	fallopian tube
82. Fimbriyen	fimbria	franges de la trompe	fimbria
83. Xerzdank, hêkdank	yumurtalık	ovaire	ovary
84. Kısikê hêkêpistik, xaşık xerz	kesecik	follicule ovule	follicle ovum
85. Gewriya malzarûkê	yumurtacık	col de l'utérus	os uteri externum
86. Quz	dölyolu	vagin	vagina
87. Lêvên quz	bızır	lèvres du vagin	lip of the vulva
88. Gilik, nêrik, zilik		clitoris	clitoris

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

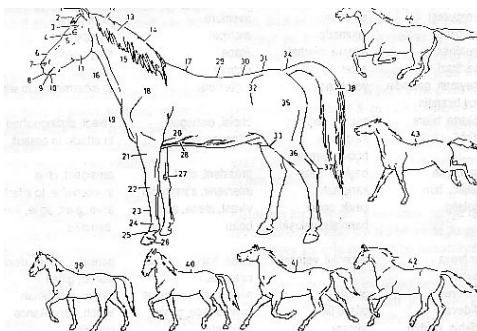
*Min ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan*

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

H E S P

Amedekar : Mizaffer BEGZADE

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
1-38 hesp	at	morphologie du cheval	points of the horse
1-11 serî	baş	tête (la tête du cheval	head (horse's head)
1- guh	kulak	oreille	ear
2- tûmik, tûncik	perçem	toupet	forelock
3- enî	alın	front	forehead
4- çav	göz	œil	eye
5- rû	yüz	face	face
6- difin, poz, bêvil	burun	chanfrein	nose
7- firmik	burun deliği	naseau	nostril
8- lêva jorî	üst dudak	lèvre supérieure	upper lip
9- dev	ağız	bouche	mouth
10- lêva jêrî	alt dudak	lèvre inférieure	underlip (lower lip)
11- guhişk, alûş, alçîmek	atın alt çenesi	ganache	lower jaw
12- patik	ense	nuque	crest (neck)
13- hijî	yele	crinière	mane (horse's mane)
14- çema stû		encolure	crest (horse's crest)
15- stû	boyun	cou	neck
16- gewrî	boğaz	gorge	throat
17- sermil		garrot	withers

18-27 lingê pêşîn, dest	ön ayak	membre antérieur	forehand
18- şepilk, pol	omuz	épaule	shoulder
19- sîng, pêxîl	göğüs	poitrail	breast
20- biçeng	dirsek	coude	elbow
21- mil	bilek	avant-bras	forearm
22-26 zend		pied antérieur	forefoot
22- çok	diz	genou	knee (carpus, wrist)
23- zend		canon	cannon
24- qevdik, xirtik		boulet	fetlock
25- güzêk	bukağılık	paturon	pastern
26- sim		pied (sabot)	hoof
27- goçke		châtaigne, un durillon	chestnut (castor), a callosity
28- demara mehmûzê		veine thoracique exteme	spur vein
29- navpişt	surt	dos	back
30- masulka, piş		reins	loins (lumbar region)
31- qorik	sağn	croupe	croup (rump, crupper)
32- kulîmek	kalça	hanche	hip
33-37 - lingê paşî	arka ayak	membre postérieur	hind leg
33- çok		grasset	stifle (stifle joint)
34- qurma dëlê	but	attache de la queue	root (dock) of the tail

CIVÎNA BIHARA 1991AN

Civîna nehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî ji 25ê gulanê ta 1ê heziranê, li Swêdê, li xwendegeha Biskops Arnöyê civiya. Civin giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna peyvên hin afirandinên klasîk û nûjên ên kurmancî : *Nûbara Ehmedê Xanî* (Sedsala XVIIan), *Adet û Rusûmatê El Ekrad* (Sedsala XIXan), Memê Alan, Dîwana Duwem a Cegerxwîn, kovarên *Roja Nû û Stêrk* (Salên 1940an), Dîwana Tîrêj. Tevî vê lêkolîna bîngêhî ji bo vejîndina dewlemendiyan kêmnas ên zimanê me beşdarên civinê li ser hin gotinên jiyana rojane (hesp û mirîşk) û li ser pirsên rêzimana kurdî jî xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmarê de belav dikin. Hevalên ku beşdarî civîna bihara 1991an bûn, ev in : Lutfî Bakî (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbakir), Mizaffer Begzade (Şikakan), Huseyin Kurdo (Amûd), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Mêrdîn), Elî Şêr (Wan), Mehmet Uzun (Siwêrek), Veysi Zeydanlî (Bedlîs), Zeynelabîdîn Zinar (Batman) û Reşo Zilan (Agirî).

KURMANCÎ

LI SER RASTNIVÎSÎNA ÇEND TIŞTAN

(II)

Reşo ZILAN

3. Rastnivîsîna pirtikên bi bê û ne -yê

Di zaravayê kurmancî de daçeka **-bi-**yê xwedî çend maneyan e. Wek daçekekê maneya wê ya bîngêhî tev, tevî, di gel, pê re, pêrebûn û refaquetkirin e. Bi alikariya vê daçekê çend daçekên hevedudanî jî tên saz kirin, ku di pêkhatinê weha de rola **-bi-**yê pêşdaçek e. Ev pêşdaçek çu caran bi peyva berî xwe yan jî bi dû xwe ve nayê zeliqandin. Ew her tim serbixwe û cihê tete nivîsin. Paşdaçekên ku daçekên hevedudanî pêkhatin jî, ku **-de, re, ve-** ne, divê wek **-bi-**yê cihê û serbixwe bêne nivîsin.

Ev çend nimûne ne ji bo daçekên sade:

*Tu hîna bi kurdî nizanî!
Balafira me hê bi hevayê neketiye.
Ewî pere bi bêrika xwe xist.
Bi min, ew ne tişteki qenc e.
Tu bi ya min bike, guh mede xelqê.
Mendoyê bêbext ew bi kuştin da.
Ez bi şivan bûm.*

Ev jî çend nimûne ne ji bo daçekên hevedudanî:

*Mêvan dê berbi êvarê bêne malê.
Karwan ber bi destê sibehê derkete rê.
Dewê şûşê serbi jêr meke, serbi jor bike!
Ne ku ez, lê biser de ew ji me dixeyîde.*

*Ji duhî û bi vîrde ez di nivînan de me.
Kinc û solên min bi avê de çûn.
Min dît, ku hin serbaz ber bi gund ve diçûn.
Tişteki bi ser ve zêde meke!
"Axa, bi deh gundiyan xwe ve, bauer dike ku Keyxosrow e".
Şagirt bi mamoste re çûn çolê.
Nasnameya wî ne bi wî re bû.
Bi derenceyan re hilleşiya taqa didiwan.*

Herweha **bi** dikare rola forma alaviyê (enstrûmental) jî, ango çêkirin yan jî bûna tişteki bi riya yan jî bi alikariya alav û amrazekî (alet, hacet, enstrûment), bine cih. Bo nimûne:

*Ez çayê bi şekir vedixwim.
Ajda bi otomobilê diçe çarşiyê.
Hestî bi kêrê nayên hîr kirin.
Wî destên xwe bi sabûnê şuştin.
Cendîrme dixwazim me bi darê zorê bînin rê.
Dîwarên odeyê bi keviran hatine çêkirin.
Welat navê xwe bi qelemê nivîsand.
Wî bi galegalê serê me bir.
Pirto bi destê Nevzad hat kuştin.
Min ew pere bi destên xwe spartin wî.
"Yek heyê, bi sedî; sed heyê, bi yekî".
"Dînya bi dor e, ne bi zor e".*

F E R H E N G O K A

ROJA NÛ

Amadekar : Reşo ZÎLAN

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
kiryarî	abone ücreti	abonnement	subscription
kiryar	abone	abonné (e)	subscriber
kiryar (bikir), kirîdar, kiryo	alıcı	client, acheteur	client, buyer
bişûndemayîn	gerikalma	arriération	backwardness
xwe di ser re zer kirin, xwe di ser ve çeng kirin	aşmak	franchir	to cross
navtêdan	kışkırtma, tahrik	provocation, incitation, instigation	provocation, incitement, instigation
lêsoykirin, lêtûjkirin	kızıştırma	excitation	excitement
bîrewer	aydın	intellectuel	intellectual
xwesar	bağımsız	indépendant	independent
xwesarî	bağımsızlık	indépendance	independence
heyîn	varlık	existence	existence
bîr bîrin, bîr lê bîrin	düşünmek, tahmin etmek, değerlendirmek	penser, évaluer, tenir compte	to think, to evaluate, to take into account
lebat, endam	uzuv	membre	member
xerabe, kavi, wêran, dêris, xirbe	harabe	ruine	ruin
bi dar ve kirin	idam etmek	pendre	to hang
yekîne	birlik (askeri)	unité (militaire)	unit (military)
bombeavêj, bombeavêj	bombardıman uçağı	bombardier	bomber
sozwinda	sözünü tutmayan	qui ne tient pas parole	who doesn't keep his word
qîpçe kirin	kenetlemek	cramponner, attacher	to clamp, to fasten, to tie
neqeb	geçit, gedik, ara	passage, brèche	passage, breach, gap
mamik, tîstonek, qelpik, têderxistinok	bilmece	devinette	riddle
noqav	deniz altı	sous-marin	submarine
bin av kirin	batırmak	couler, faire plonger	to sink, to plunge sth into
baskordî	kolordu	corps d'armée	army corps
sinçî, sincî	karakter, ahlak	caractère, habitude	character, habit
sermed	ebedî	éternel	eternal
sermedî	ebediyet	éternité	eternity
fermandar	komutan	commandant	commander
serfermandar	başkomutan	commandant en chef	commander-in-chief
serfermandarî	başkomutanlık	commandement en chef	commandement-in-chief
topên balafîrîşikên	uçaksavar topları	artillerie anti-aérienne	anti-aircraft artillery
nûçegehîhan	muhabir	correspondant	correspondent
zirehpûş, zirîpoş	zırhlı	cuirassé	battleship
navhincî, navincî	orta büyüklükte	moyen	middle sized
ardû	kuru yakacak	combustible solide	solid combustible
sotemenî	yakıt	carburant, combustible	fuel
tasa şîhinê	terazi kefesi	plateau d'une balance	scales pan
şîhîn, şehîn	terazi	balance	scales
penah	barınak	abri	shelter
pê dan erdê	direnmek	résister	to resist
berfende, aşit, renî,	çığ	avalanche	avalanche
renû, herez, basû, şepe, horyes			
pûn: pûyîn, debax kirin	sepilemek	tanner	to tan
nav hilanîn	zîkr etmek	mentionner	to mention
leylan	serap	mirage	mirage
seyandin (dûtin)	sıvamak	enduire	to coat
bî cezbe ketin	(tarikati ehli için)kendinden geçmek	entrer en transe	to go with a trance
cezbe	kendinden geçme	trance, extase	trance, ecstasy
serguzest	serüven	aventure	adventure
kongirav	takimada	archipel	archipelago
gehînek	aşama, merhale	étape	stage, stop

serfirazî
 heyman, qelandin,tov birandin
 bijarte, bijare
 dirêjî... kirin
 sermiyan
 têkili... bûn
 çeleng
 şehreza
 dîdevan
 dîdevanî
 nîkbîn, çakbîn
 nîkbînî, çakbînî
 bedbîn
 bedbînî
 amanc
 qad
 qada şer
 qada dahatinê
 alan
 alan dan
 bi hewa ketin
 nuhirandin
 torin
 narincî
 sincok : benî, meşlûr, sincûx, kome
 kesme : hefil

zafer
 yok etmek
 seçkin, seçilmiş
 saldırmak, hücum etmek
 başkan, lider
 karışmak
 çevik, cesur, hareketli, yakışıklı
 becerikli, yetenekli,bilgili
 gözcü
 gözcülük
 iyimser
 iyimserlik
 karamsar
 karamsarlık
 amaç, ereç, hedef
 saha, meydan, alan
 savaş alanı
 iniş alanı
 yankı
 yankılamak
 havalanmak
 mırıldanarak şarkı söylemek
 asil, yakışıklı
 turuncu

victoire
 exterminer
 choisi, distingué
 attaquer, assaillir
 président, chef
 intervenir, s'immiscer
 vivant, alerte, agile, beau
 avisé, habile, adroit, talentueux
 surveillant, sentinelle
 surveillance, garde
 optimiste
 optimisme
 pessimiste
 pessimisme
 but, objectif, cible
 terrain, champ, place
 champ de bataille
 terrain d'atterrissage
 écho
 répercuter, produire un écho
 prendre l'air, s'envoler
 fredonner
 noble, beau
 orangé, châtain clair.

victory
 to exterminate, to wipe out
 select, distinguished
 to attack, to assault
 president, chief
 to interence, to interfere
 alive, alert, agile, lively, beautiful
 sensible, skilful, dexterous, skilled, gifted
 sentry, watchman
 watch, surveillance
 optimist
 optimism
 pessimist
 pessimism
 goal, objective, target
 ground, field, place
 battle-field
 landing ground
 echo
 to echo
 to take off, to fly away
 to hum
 noble, handsome, beautiful
 chestnut, light biswin, reddish

F E R H E N G O K A

Nûbara Ehmedê Xanî

Amadekar : Zeynelabidin ZINAR
 Nûbar di sala 1683 an de hatiye nivîsîn.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
gerew, graw	1) rehin 2) karşılık	1) gage 2)contre-partie, contre-valeur	1) pawn 2) compensation
ziyan	hasar	dommage, perte	dammage, harmn, loss
derew	yalan	mensonge	lie
şilîl	çavdar	seigle	rye
to	kaymak	crème	cream
bet	toy	outarde	bustard, Canada goose
zîv	gümüş	argent	silver
paxîr	bakîr	cuivre	cooper
risas, zirinc	kurşun	plomb	lead
qela	kalay	étain	tin, pewter
ejnû	dîz	genou	knee
sîng	göğüs	poitrine	chest, breast
ran	baldir	cuisse	thig
didan (diran)	diş	dent	tooth
lêv	dudak	lèvre	lip
xasma: nexasim, nemaze	özellekle	particulièrement, spécialement	particularly, especially
bajar	şehir	ville	city, town
dirav	para	monnaie, argent	money
ermûş	ipek	soie	silk

mehder	şefaet	intercession	intercession
mehdervan	şefaetkar	intercesseur	intercessor
rewal: bê mû	tûysûz	imberbe	beardless
hilû	pûrûzsûz	lisse	smooth
biçûk	küçük	petit	small
mak	ana, anaç	mère, matrice	mother, matrix
asîman	gök	ciel	sky
mey	şarab	vin	wine
meyxwer	şarapçı	buveur de vin	wine drinker
hinarî	gönderilen, elçi	envoyé	envoy
bêgav	mecbur	obligé	obliged, compelled
bêgavî	mecburiyet	obligation, nécessité	obligation
gor	mezar	tombe	grave
hinar	nar	grenade	pomegranate
gilyaz	kiraz	cerise	cherry
hejîr	incir	figue	fig
kuncî	susam	sésame	sesame
bih	ayva	coing	quince
kundir	kabak	courge	marrow, squash
penîr	peynir	fromage	cheese
poxîn: genimê	kavut	blé frit	fried wheat
qelandî û hûrkiî			
keşk: çortan	kurut	grumeaux de babeur sechés pour l'hiver	buttermilk lump dried for winter
heban	dağarcık	sacoche	food bag
girr, debax	tabak	tannage	tanning
hevrê	yoldaş	compagnon, camarade	companion, mate
pîşe	meslek	métier, profession	occupation, craft, profession
kevan	yay	arc	bow
kêşik	yay kirişi	corde d'un arc	bow's string
tîr	ok	flèche	arrow
leşker	asker	soldat	soldier
cuwamêrî	cömertlik	générosité	generosity
nijde	devriye	patrouille	patrol
mêrînî	mürüvet	magnanimité, générosité	magnanimity, generosity
lawînî	gençlik	jeunesse	youth
pêşû	sivrisinek	moustique	mosquito
pojan	yavşan otu	véronique	speedwell, veronica
pûng	yarpuz	menthe sauvage	wild mint
superng (siping)	yemlik otu	salsifis des prés	goats beard
kaxez	kağıt	papier	paper
penbû	pamuk	coton	cotton
bêheya	hayasız	effronté	shameless, impudent
riswayî	rezil	infâme, vil	vile, infamous
evîn	aşk, sevgi	amour	love
yar	dost	ami,e	lover
kewden	görgüsüz, cahil, düşüncesiz	écervelé, idiot rustre, goujat	churl, loot, boor
hewî	kuma	co-épouse, lien de parenté entre les épouses d'un polygamme	co-spouse
têkil	karişik	mélangé, embrouillé, désordonné	mixed-up, muddled, disorderly
ask	geyik	cerf	stag, hart
bîşe	çalılık	bosquet, buisson	copse, grove
bardar	yüklü	chargée, enceinte	loaded, laden, pregnant
avis	hamile	grosse, enceinte	pregnant
mafûr	halı	tapis	rug, carpet

mey	şarab	vin	wine
hêvî	umut	espoir	hope
hêvînemayî	umutsuz	désespéré	hopeless
asin	demir	fer	iron
pola	çelik	acier	steel
birasî	izgara, şiş ya da ya da fırında pişmiş	rôti	roast
ta	tel	fil	thread, wire
taze	taze	frais	fresh
belg	yaprak	feuille	leaf
xêvet	büyük çadır	grande tente	large tente
kon	çadır	tente	tente
vîn	îrade	volonté	will
şên	kudret, iktidar	pouvoir	power
ala	bayrak	étendard, drapeau	flag, standard
durû	ikiyüzlü	hypocrite, faux-jeton	hypocritical
qerd	maymun	singe	monkey
zengil	çan	cloche	bell
dojeh	cehenem	enfer	hell
perestin	ibadet	adoration	adoration, worship
sertîlî	başparmak	pouce	thumb
mîdad	murekkep	encre	ink
lengî	topal	boiteux	lame
verêhtin	boşaltmak	vider, verser	to pour, to empty

P E Y V Ê N

Dîwana Tîrêj

Amadekar: Zinar SORAN

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
heyam, dem, dewr	devir, çağ, dönem	temps, époque, période	time, epoch, period
geşt, ger	seyran, kır gezintisi, piknik	promenade à la campagne	walk, stroll in countryside
lenger	1) köprü ayağı 2) çapa demiri	1) pilier d'un pont 2) ancre	1) pillar 2) anchor
koh, çiya	dağ	montagne	mountain
pesar, berpâl	bayır, yamaç	côteau	hillside, slope
panav, deşta bilind a rast	yüksek ova	plateau (de montagne)	plateau
lat	masif kaya, uçurum	rocher, précipice	rock, chasm
xunav	çişeleme, çiy, şebnem	rosée	dew
çirisandin	ışıldatmak	faire luire	to polish, to shine
çirisîn	ışıldamak	luire, étinceler	to gleam, to shine
perwaz	kanat çırpma, uçuş	envol, battement d'ailes	flight, taking wing
lek	1) 10.000 kişi 2) küme	1) 10.000 individus 2) foule	1) 10.000 peoples 2) crowd
cobar	dere	ruisseau, cours d'eau	stream, brook
bestîn	bağlamak	attacher, lier	to bind, to tie up, to link up
şîpah	ordu	armée	army
çilak	ince uzun değnek	baguette fine et rectiligne	rectilinear stick
çilakî	ince uzun	droit, rectiligne	straight
vîn, viyan	irade, istek	volonté	will

şeg	değnek, hokey değneği	baguette, crosse de hockey	hockey stick
helestin, rabûn	kalkmak	se lever	to wake up
hedan	sabır	patience	patience
sawêr	hayal	imagination	imagination
şermîsar	mahcub	honteux, humilié	shameful, ashamed
mişt	silme dolu	à ras bords	to the brim
piyam, peyam	mesaj	message	message
destbeste	elpençe	soumis le doigt sur la couture	fully obedient
geda	dilenci	mendiant	beggar, mendicant
qaş (kevîrê bi qîmet)	yüzük taşı	Pierre sertie	precious stone, gem
nigîn, gustîl	yüzük	bague	ring
rewa	nem	humidité	humidity, dampness
qad, cî, meydan	meydan, alan	place, champ	place, field
şehneşîn	balkon	balcon	balcony
zernegar	altın işleme	brodé d'or	embroidered with gold
şeng	canlı	vivant, plein de vitalité	lively, vivid
pêjin, dengê kerr	hisetme, gürültü, yankı	signe, signal, bruit, écho	sign, signal, noise, echo
pejina te nayê	senden haber yok, görünmüyorsun	tu ne donnes pas de signe de vie	there is no news from you
kalan	kılıf	fourreau, gaine	sheath
dax	dağlama	cautérisation	cauterization
çeleng	çevik, çalışkan, canlı	agile, vif, leste, diligent	agile, nimble, sprightly
êl	boy, il	tribu	tribe
koçemal : tevahiya malê	ailenin tümü	toute la famille	all family
nik, cem, ba	nezdinde, yanında	chez	at, in
kavil	virane, harabe	ruine	ruin
tak û tük, yekoyek	tek tük	rarement	rarely
pepûk	guguk kuşu	coucou	cuckoo
pertew, şewq, tîrej	ışın	rayon	ray
jana zirav	verem	tuberculose	tuberculosis
kovî	yabanî, evcilleştirilmemiş	sauvage, non domestiqué	sauvage wild
pêxwas	baldırı çıplak	va-nu-pieds	tramp
guft û goy	sohbet	causerie, conversation	talk, chat, conversation
tax	mahalle	quartier	quarter, neighbourhood
tevger, bizav	hareket	mouvement	movement, motion
pêşewa	önder	leader	leader
serwer	ulu önder, hükümdar	souverain	sovereign
rav, 1) nêçîr 2) sef	1) av 2) saf	1) chasse 2) rang	1) hunting 2) row, line
kam	dilek, arzu	désir	desire
xifş, ximş, karxezal	ceylan yavrusu	faon, daguet	fawn, brocket
xûz	kambur	bossu	hunchbacked
nependî	gizli	en cachette	on the sly, secretly
xeml û xêz	zinet, süs eşyası	parure, ornement	ornament, jewels, finery
qûntar	dağ eteği	flanc de montagne	slope
berpal	bel	versant de coline	hillside
baq	demet	bouquet	bunch
hov	vahşi	sauvage, fauve	wild, wildcat
rêç, şop	iz	trace	track
pîkolî, pêkolî	eşeleme	action de piaffer	stamp
pêkolî kirin	eşelemek	piaffer	to stamp, to paw the ground
kêl, kevîrê çikandî	dikili taş, mezar taşı	borne, pierre tombale	milestone, tombstone
kotek	zor	force, coercion	coercion
şevgêr	harami	brigand opérant la nuit	brigand acting by night
ban	dam	toit	roof
liq	şube	section, branche	section, branch
rex	donanım	agrès, cartoucherie	apparatus, cartridge belt

bîdar, şiyar dilawer, dilêr hêvisîn çogan, darê gogê vajî çok kemxa mexmer mircan şêrgele têz	uyanık yiğit nakış işlemek polo değneği ters çuha bir nevi ipek kumaş kadife mercan aslan sürüsü çakmaklı tüfeklerde ateşleme fitili fundalık kura, nasib kura çekmek heves, ilham	éveillé, vigilant brave, vaillant broder crosse envers, à l'envers drap soie de Damas velours corail troupeau de lions m�che du briquet de fusil broussailles lot, part tirer au sort inclination, désir, inspiration commandant en chef soldat gibet, potence silex récidiver (maladie) s'éblouir grêle tempête se retrouver amoureux passion� charogne une variété de hyène hyène éternel éternité lien, liaison, relation brindilles brouillard laid grâce, louange cimetière tituber abreuvoir hallucination 1) extirper 2) ravauder, repriser étourdi, désorienté filer �cheveau pelote obole manne, exsudation végétale sommeil de la mort bois pente ascendante chute d'eau, cascade tourbillon ouragan, bourrasque prix, valeur n�ud facile � défaire	awake, vigilant brave, valiant, galant to embroider crook, crocier, stick wrong side, inside out woolen cloth silk of Damascus velvet coral herd of lions wick of a rifle brushwood prize, share, lot to draw lots desire, inclination, inspiration commander in chief soldier gallows flint to recur to bedazzle hail storm, tempest to hitch up, to turn outwards passionate carrion a variety of hyena hyena eternal eternity link, linkage, relation twig fog, mist, smog ugly praise, grace cemetery to stagger watering place hallucination 1) to eradicate, to extirpate 2) to darn heedless, scatter brained to spin skein, hank (wool) ball mite, offering, obol manna deep sleep wood uphill waterfall, cascad whirlwind hurricane, storm price, value knot easy to undo
şewl pişk pişk avêtin best	baş kumandan er, nefer sehpa, idam sehpası çakmak taşı depresmek kamaşmak dolu fırtına çemremek tutkun, sarhoş leş bir sırtlan cinsi sırtlan ebedi ebediyet bağ, ilgi çer çöp pus çirkin şük�r, ikram mezarlık sendelemek yalak gözleri kararırma, sanrı 1) çekip koparmak 2) �rmek onarmak şaşkın, başı d�nen eğirmek iplik �ilesi yumak keşk�l, dilenci çanağı kudret helvası ölüm uykusu küçük orman yokuş yukarı iniş, �ağlayan hortum kasırğa narh, deęer çözülmesi kolay düęüm	salar serbaz dars�p� arbeşk axiv�n deliyan terez, z�pik bahoz hilmiştin, rap�çayin beng�n kelax gornebaş keftar sermed sermedi p�wend qirş � qal moran çepel şabaş� ceban hoş�n delav rewrewk hilçinandin	sergerdan z�tin peng gilde keşk�l gezo temara mirinê r�l berokaş ş�p babîsok, babelîsk bag�r nirx hok: girêka ku veb�na w� h�san e.

îşk*, îşk dan gulî rîşî mexmer: elba mezin a darîn navkil, kêrî	sıkıştırmak (yük) püskül saçak tahtadan yapılmış büyükçe kap yayık germe tahtası	comprimer, presser houppes frange grand récipient en bois baguette servant à tendre la baratte en outre de chèvre	to squeeze, to press tassel, tuft fringe large wooden bucket stick which serves to brace a goatskin used as churn
--	---	--	--

* îşk : darê ku pê piştiyek, barek tê şidandin.

Termên rêzimanî

kurdî	tirkî	fransîzî	înglîzî
termên rêzimanî	gramer terimleri	termes grammaticaux	Grammatical terms
alfabe, f.	alfabe	alphabet	alphabet
ûp, f.	harf	lettre	letter
girdek, f.	büyük harf	majuscule	Capital (letter)
hûrek, f.	küçük harf	minuscule	small letter, lower case
dengdar, f*.	ünlü, sesli	voyelle	vowel
dengdara dirêj, f.	uzun ünlü	voyelle longue	long vowel
dengdara kurt, f.	kısa ünlü	voyelle courte	short vowel
bêdeng, f.	ünsüz, sessiz	consonne	consonant
dudeng, f.	iki ünlü, diftong	diphotngue	diphthong
sêdeng, f.	üçünlü, triftong	triphtongue	triphthong
kîte, f.	hece	syllabe	syllable
yekkîte, f.	tek heceli	monosyllabe	monosyllable
dukîte, f.	iki heceli	dissyllabe	disyllable
sêkîte, f.	üç heceli	trisyllabe	trisyllable
kîrandin	heceleme	épeler, syllabe par syllabe	to spell syllable by syllable
pirkîte, f.	çok heceli	polysyllabe	polysyllable
ûpandin	harfi harfine yazdırmak	épeler lettre par lettre	to spell letter by letter
ra, f.	kök	racine	root
rader, m.	masdar	infinitif	infinitif
bêje, peyv, f.	sözcük, kelime	mot	word
bêjeya guhêrbar, f.	değişken sözcük	mot variable	inflectional word
bêjeya neguhêrbar, f.	değişmez, değişken olmayan sözcük	mot invariable	invariable, uninflectional word
bêjeya sade	yalın sözcük	mot simple	simple word
bêjeya hevedudanî	bileşik sözcük	mot composé	compound word
pêşdanî, f.	önek	préfixe	prefix
paşdanî, f.	ardek	suffixe	suffix
eyletbêje, f.	sözcük topluluğu	famille de mots	words family
serbixwe	bağımsız	indépendant	independent
serbixweyî	bağımsızlık	indépendance	independence
piçûkker	küçültücü	diminutif	diminutive
erînî	olumluluk	affirmative	affirmative
neyînî, f.	olumsuzluk	négation, négative	negative
hevedudanî, f.	bileşik	composé	compound
hevmane, f.	eşanlımlı	synonyme	synonymous
hevdeng, m.	eşesli	homonyme	homonymous
dijmane	karşit anlamlı	antonyme	antonymous
devkî	sözlü	oral	oral
nivîskî	yazılı	écrit	in writing
nimûne	örnek	exemple	example

rêziman	gramer	grammaire	grammar
rêzimana kurdî	Kürtçe gramerî	grammaire kurde	Kurdish grammar
navdêr, m.	isim (grammer)	substantif	noun, substantive
nav, m.	isim	nom	name
serenav, m.	özel isim	nom propre	proper noun
hevenav, m.	cins isim	nom commun	common noun
komenav, m.	nom collectif	topluluk ismi	collective noun
navê hevedudanî, m.	bileşik isim	nom composé	compound noun
jimar	sayı	nombre	number
jimarnav, m.	sayı adı	numéral	numeral
tekane, m.	tekil	singulier	singular
pirane, m.	çoğul	pluriel	plural
zayend, f.	cins	genre	gender
mê, f.	dişil	féminin	feminine
nêr, m.	eril	masculin	masculine
nêtâr, f.	nötr	neutre	neuter
nêtari, f.	nötrlük	neutralité	neutrality
rastnivîsîn, f.	imla	orthographe	orthography
spehînivîsîn, f.	güzel yazı yazma sanatı	calligraphie	calligraphy
tof, f.	grup, küme	groupe	group
awa, m.	hal, durum	cas	case
tewandin, f. tewang, f.	büküm	déclinaison	declension
tewandin (bitewîne !)	bükümlemek	décliner	to decline
kes, m.	şahıs	personne	person
kesê yekemîn	birinci şahıs	première personne	first person
kesê duwemîn, m.	ikinci şahıs	deuxième personne	second person
kesê sêyemîn, m.	üçüncü şahıs	troisième personne	third person
rengdêr, f.	sıfat	adjectif	adjective
rengdêra çawahîn, f.	niteleme sıfati	adjectif qualificatif	qualifying adjective
rengdêra nişandanê, f.	işaret sıfati	adjectif démonstratif	demonstrative adjective
rengdêra jimarîn, f.	sayı sıfati	adjectif numéral	numeral adjective
rengdêra pirsiyarkî, f.	soru sıfati	adjectif interrogatif	interrogative adjective
pronav, m.	zamir	pronom	pronoun
pronavê keşîn, m.	şahıs zamiri	pronom personnel	personal pronoun
pronavê pirsiyarkî, m.	işaret zamiri	pronom interrogatif	interrogative pronoun

* Di xebatên xwe yên rêzimanî de Mîr K. A. Bedir Xan *dengdar* ji bo *bêdeng* ango bîseda ya farisî [(t) : sessiz, (f) : consonne] bi kar aniyê û ji bo *sedadar* a farisî [(t) ünlü, (f) voyelle] jî *dengdêr*; dixebitûne. Ji ber pêşî li tevliheviya navbera *dengdar/dengdêr* bê girtin û ji bo bikarin van mefhuman bi awayekî sadetir bi zarokên kurd bidin hîn kirin, Civîna ziman termên joîn helbijart.

JI KLASÎKÊN KURDÎ **F** erhengoka **D îwana Cegerxwîn**

-II-

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÎ

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
kulah: kum	kûlah	bonnet	cap, bonnet
raborî	geçmiş, mazi	passé	past
şax: çiya	dağ	montagne	mountain
diyar: bilindahî	yükseklik	hauteur	height
fexfexe: xwe nepixandin	övünme	pavanement, fanfaronade	strutting about, bragging

devlok: kesê ku dev davêje her kesî lewleb: destikê meşkê: çerxa felekê çikûs: tima mehder: şefaet şebnem: xunav rekeh: qefes qelêr: qilêr, qirêj lehî: lêwî, laser, sêlav pereng: 1) hevrişimê pir sor ê ku dibiriqe, 2) bizot pêkve: bihevve, hemî kepen: qeyd û zincîr, lele, toq û zincîra giran ku dixin stûyê mehkûman kortal xurd, par saw: tîrsa mezin reş û peş reş û peş kirin, çav tirsandin serpêl: heqîr, bêxîret gerdûn: kaînat xar: kelem lewçe: çenebaz tolaz: jinbaz, çavlider zugurt: 1) bê jin 2) bê mal û bê dirav, bê çare, reben, rahib stembar : yê ku stem û zilm dikşîne paçîk: perçeyekî nerm ê piçûk, potik şerîpan bûn : bejî : yabanî, ne avî sîm : zîv dasî : parsûyên masiyan noq noq bûn noqar qulebaz : fêlbaz, fenek jêder : çavkanî gerd : mezin, giregir tore : edeb, terbiye bengîn : bi evîna	ısıricı, herkese dil uzatan felek çarkı cimri şefaet şebnem kafes kir sel 1) kızıl ipek 2) köz birlikte mahkumların boynuna takılan ağır zincir uçurum, dipsiz derinlik pay dehşet korkuluk ürkütme ürkek, haksız- lıkları kabul eden, hakir evren diken geveze hovarda 1) bekar 2) parasız 3) rahib mazlum bez parçası savaşmak yabani, sussuz gümüş kılçık dalma dalmak dalğış üçkağıtçı memba büyük, eşraf terbiye aşık, tutkulu	qui agresse tout le monde roue de la Fortune avare clémence rosée cage saleté, crasse torrent 1) soie rouge 2) braise ensemble chaîne lourde portée au cou par des condamnés abîme lot, part frayeur, terreur épouvantail brandir l'épouvantail indigne, vil univers épine bavard coureur, libertin 1) célibataire 2) sans fortune 3) moine opprimé, persécuté pièce de toile, de tissu se battre sauvage (plante) argent arête d'un poisson plonger, plongée plonger plongeur intrigant source, origine grand, notable education amoureux	aggressive towards everyone fate miserly, stingy clemency, leniency dew cage dirt, filth torrent 1) red silk 2) embers together heavy chain put around the neck of prisoners chasm, abyss share fright, terror scarecrow to scare vile, infamous universe thorn talkative womanizer, woman-chaser, libertine 1) bachelor 2) penyles 3) monk oppressed, persecuted piece of material, of cloth to fight wild, savage silver fishbone dive, diving to dive diver schemer source, origin notable, impressive education enamored, passionate lover
--	---	--	---

kesekî dîn bûn		passionné	
bengînî	tutku	passion	passion
mihreca	festival,	festival	festival
wefd, <i>nm</i>	heyet, delegasyon	délégation	delegation
merbend :	ayaklara vurulan	chaîne mise	ankle chain
qeyda ling	zincir	aux pieds	
qaçûr, qemçûr	hayvan vergisi	impôt prélevé sur le bétail	tax levied on livestock
hêtûn: kûreya kilsê	demirci ocağı	forge (de forgeron)	blacksmith's forge
an hesinkeran			

- pêhlevan: ji gotina îranî pehle, şehir, bajar tê, pehlevan kesê ku bajar diparast, ku mêt û mêtexas bû, jê re digotin.
- şeraba kamiranî: şeraba bexteweriyê, şeraba ku mirov diğhîne miradê xwe
- li hember hev bûn: şerê hev kirin
- bej : erdê bê av, reşahî
- şût : 1) kone, fenek 2) rût, tazî

F erhengok

Reşo ZÎLAN

Kovara kurdî ya bi navê **Stêrê**, di navbera salên 1943 - 1945-an de, wek paşkoya (servehî) salane ya rojnameya **Roja Nû**, li Beyrûtê hatiye çap kirin. Herwekî têtê zanîn, rojnameya **Roja Nû**, rojnameyeke hefteyî bû û di navbera salên 1943-1946-an de li Beyrûtê dihate weşandin. 73 hejmarên rojnameya **Roja Nû** ronahî dîtine. Xwediyê hem **Roja Nû** û hem jî **Stêr**-ê mamostayê payebilind û zaneyê nemir rehmetî Mîr Dr. Kamiran Alî Bedîrxan bû.

Li ser hev 3 hejmarên **Stêr**-ê derketine. Hejmara 1-an di 6.12.1943-yan de, hejmara 2-yan di 28.2.1944-an de û hejmara 3-yan jî di 22.10.1945-an de hatine weşandin. Hemû hejmar di yek mezinahiyê de, angû di formata A3-ê (297x420 mm)

de û 4 rûpel in. Kovar bi xwe wênedar e û wêneyên wê reş û spî ne.

Stêr bi xwe, bi kurdiya zaravayê kurmancî ye û herwekî diyar e, bi kurmanciyê bilind, edebî, spehî û bedew hatiye nitirandin. Heçî mijarên kovarê ne, mijarên giştî û gelemperî ne. Tevî ku mijarên giştî beşeke girîng ya kovarê pêk tînin, tê de nivîsarên zargotinî û edebî jî ne kêman.

Ferhengoka jêrîn, ferhengokeke pir piçûk ya peyvên nû, yan jî peyvên jibîrçûyî, windabûyî, nadir û kêmpendabûyî ne. Ji bilî vê, me peyvên ku ji aliyê rastnivîsîna zaravayê kurmancî de girîngiyekê berpêş dikin jî êxistine ferhengokê. Me li beramber peyvên holê bi tenê «*Rastnivîsîn!*» daniye û bi vî awayî xwastiye bala xwendevanan bikişînin.

Mirarî: mirwarî, durr, lû'lû'; kevirekî rengsedef û giranbiha ye. (t) *inci* (f) *perle* (e) *pearl*

Çarnîkar: çarkenar, çarmedor, çaralî, çarhêl, çarhawêl, çarrex

Kû der: *rastnivîsîn!*

(Bi şewq û) **bîn:** (bi şewq û) bînîn

Şanî dan: nîşan dan, nimandin, raber kirin

Pêş kirin: nîşan dan, nimandin, raber kirin

Pevregirêdayî: yekker, yekpare, bihevregirêdayî

(Ev mezinên) **he:** (ev mezinên) han

Sermiyan: = semyan: serek

Dirêjî (neyaran) **bike:** êrişî (neyaran) bike

(Bi hêvî û) **niyaz:** (bi hêvî û) lava

Bi hafa (yekî ketin): bi diyarî (yekî ketin)

Nazenîn: nazdar

Şaristan: 1. welat 2. bajar, şar, şehir

Derêxistin: derxistin

Bend: meqale

Nivîsevan: nivîser, kesê xwedî jêhatin û qabiliyet ku dikare bend yan jî pirtûkan binivîse. Heçî peyv «nivîskar» e, ne bi vê maneyê ye. Ew bi maneya kesê ku şol û karê wî nivîsandin e, bi karê nivîsînê ve bilî dibe, ango sekreter yê ku di nivîsgeh û buroyekê de kar dikin.

Sername: sernivîs, navê bendê

Xebatker: kedkar

Xwe kar kirin: xwe amade kirin

(Çek û) **posat:** (çek û) techizat

Qirên: şer, pevçûn

<p>Gerandin: bi rê ve birin, îdare kirin</p> <p>Berberî: şer û neyarî</p> <p>Bergeh: 1. dûmen, menzere 2. horîzont, aso, ûfiq 3. perspektîv 4. menzîl, mesafe</p> <p>Gerew: barimte, rehîne</p> <p>Kûrahî: <i>rastnivîsîn!</i></p> <p>Lê hûr nêrîn: lê hûr bûn, bi hûr û kûrahî li dabaşekê nihêrîn û ew ders kirin.</p> <p>Pêşçavan kirin: nîşan dan, niman-din, raber kirin</p> <p>Gerînde: serkar, mudir</p> <p>Mirovdewlet: mirovên xwedî zanyariyên dewletbirêvebirinê</p> <p>Çîrêdestî: berhema destên huner-mendekî</p> <p>Mermertiraş: kesê ku mermeran ditiraşe û jê tiştêkî diafirîne</p> <p>Nûve: îcad, tiştên nû hatine dîtin û îcad kirin</p> <p>Nûvekar: mûcîd, kesê ku tiştêkî nû îcad kiriye</p> <p>Kûrerastî: rastî û heqîqetên kûr</p> <p>Bilindtir: <i>rastnivîsîn!</i></p> <p>û h.w.d.: Û her wekî din, û hwd</p> <p>Destnîgar: resam</p> <p>Nîgarandin/nîgarîn: resim kirin</p> <p>Qesirbend: koşkbend, kesê ku</p>	<p>ji avakirina koşkan beşer dike</p> <p>Avahîgeh: cîhê ku avahî lê hene</p> <p>Ziz: hesas</p> <p>Hişyar: <i>rastnivîsîn!</i></p> <p>Ev pênc sal in: <i>rastnivîsîn!</i></p> <p>Papor: Keştiyên ku bi buxarê dixebitin</p> <p>Çelê erbîniyê: = çelê 'erbe'niyê: çelê erebî, çelê giran</p> <p>Perde vegirtin: perde kişandina di navbera du tiştan de</p> <p>Xame: qelem</p> <p>Daketin erdê: danîn erdê (ji bo çûk û balafiran)</p> <p>Mamoste: dersdar, mu'elim</p> <p>Hevalbend: mutefîq</p> <p>Pereyên xwe: <i>rastnivîsîn!</i></p> <p>Niha: <i>rastnivîsîn!</i></p> <p>Dot: keç</p> <p>Lewitîn: pîs bûn</p> <p>Xwe bera avê da: xwe berda avê, xwe avêt avê</p> <p>Qîrker: telal. «<i>Agir ket mala qîrker, kesî bawer nekir</i>».</p> <p>Arî: Xweliya şewitî. «<i>Ariya ber tifika xwe nadim birinca xelkê</i>».</p> <p>Topên balafirşikên: ew celeb çek e ku mirov pê şerê balafiran dike û wan dide erdê.</p>	<p>Pertaw: = pertew, perto: tûrêj</p> <p>Hawîr: komek kesên ku bi eynî pirs û babetê ve mijûl dibin.</p> <p>Çandinî: ziraet</p> <p>Devî: devîçirk, tûm, kem, kurs, dar-kolik, teraş, dirî, hejîk, pûte</p> <p>Ber pê diçû: ber bi wî diçû</p> <p>Weşînek: weşandina bernamêyekê bi riya radyo yan jî televîzyonê</p> <p>Civangeh: cîhê ku mirov civanê dide hev û hevûdu lê dibîne, cîhê civanê, cîhê randevûyê, cîhê hevûdu dîtinê</p> <p>Serhoste: hosteyê ku serekîtiya hosteyan dike û serekê wan e.</p> <p>Hostekar: hoste</p> <p>Bihingeh: cîhê ku mirov xwe lê vedihesîne û îstirehet dike.</p> <p>Dagerîn: vegeerîn</p> <p>Şikêrandin: şikinandin, şehandî, şeh kirin</p> <p>Nesaxî: nexweşî</p> <p>Pengav: cîhê ku av tê de pengiviye</p> <p>Xarê mîhan: keriyê mîhan</p> <p>Boşê dewan: keriyê hêştiran, keriyê deveyan</p> <p>Nijdeyê hespan: keriyê hespan</p> <p>Berxurdar: pardar, behredar</p> <p>Hatinên erdê: dahatên erdê.</p>
---	--	---

F E R H E N G O K A

Memê Alan

Amadekar : Mehmed UZUN

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>ingilîzî</i>
mifte, kilît	anahtar	clé	key
bergîr, hespe baran	beygir	cheval de trait, cheval de labour	packhorse
xezîne, defîne, gencîne	hazine	trésor	treasure
sûk, çarşî, bazar	çarşı, bazar	marché	market
havîngeh	yazlık konut	résidence d'été, lieu d'estivage	summer residence, holiday resort cattle's summering area
mîrasxwar, mîratxwir	mirasçı	héritier	heir
haşer û maşer : roja qiyametê	kiyamet günü	jour du Jugement Dernier	Last Judgement Day

xulîn : dengê avê	su sesi	murmure de l'eau	murmur
delîlê heyirîyan : rêberê bêçareyan	çaresizlerin rehberi	guide des infortunés	guide of the wretched
dehiye : qurban	kurban	sacrifice, victime	sacrifice, victim
hermet : xanim	hanım	dame	lady
tenbî : qewîfî	tebîh	recommandation, avertissement	recommendation warning
şalûl	baştankara	mésange	tit (mouse)
qonax : menzîl	mesafe, konak	étape, relais	stop, stopping place
kokim : kal	yaşlı	vieux, vieillard	old
galegot : şayia	söylenti	rumeur	rumour
kuriyê behre : caniyê kûvî yê behrê	denizaltı	hippocampe	hippocampus
serac : kesê ku zînan çêdike	saraç	sellier	saddler
çîn : neqş	nakış işleme	broderie, ornement	embroidery, ornament
şewla rojê : tîrêja roja	güneş ışını	rayon de soleil	ray
lîwan : hesinê gemê	gem	mors	bit
lewend : bedew	yakışıklı	beau, élançé, de belle allure	beautiful, slender, good-looking
û bi bejn û bal		vol	flight
perwaz : fir	uçuş, uçma	odeur de putréfaction, puanteur	stink, stench
wexm : bîhna nexweş, wexmê mirîyan	kötü koku, ölü kokusu	lionceau	lion cub
çêlikê şêran : têjikê şêran	aslan yavrusu	digne	worthy of, deserving
stêle : musteheq, layiq	layık	bâtisseur	builder
avaker	imar eden, mimar	dalle de pierre	stone slab
ferş : teht	döşeme taşı	tacheté, tavelé	spotted, dotted, speckled, packmarked
simsimî	benekli	assassin	assassin, murderer
mêrkuj	katil	reins	kidneys
navkêl	bel	coin, angle	corner
gûş, goşe	köşe	noble	noble
sergewer : malmezin, torin	asilzade	somnoler, s'assoupir	to doze, to snooze, to feel drowsy
hênijîn	uyuklamak	peur	fear
perwa : tirs	korku	intrépide, preux	intrepid, valiant
bêperwa	korkusuz	amoureux	in love, person in love
dilketî	aşık	acte, action	act, action
kir, kirin	eylem	désir, intention	desire, wish, intention
tem	niyet, arzu	désirer, avoir l'intention de	to desire, to wish, to intend to
tem kirin	niyet etmek, arzu etmek	agile, leste, alerte	agile, nimble, alert
lezgîn	çevik	le fil de l'épée	the edge of the sword
binanî ; devê tûjê şûr	kılıcın keskin ağzı	la tige de la botte	boot's let
qonç : boçik	potinin çekilen uzantısı	petit à petit, progresivement	little by little, progressively
pêda pêda : berebere, peyderpey	peyderpey, giderek	aigle	eagle
eylo	kartal	goute de pluie	rain's drop
çilka baranê : dilopa baranê	yağmur damlası	pantalon	trousers, pants
şapik	pantalon	facile	easy
gengaz : hêsan	kolay	flamme	flame
rivên : rivîn, pêtî	alev	joie, liesse, fête	joy, jubilation, celebration
şadimanî, şahî	sevînc, şenlik	toilette, maquillage	toilet, make-up
kok : xeml, xweçêkirin	süsleme	se faire beau, se maquiller	to get spruced, to make-up
xwe kok kirin	süslenmek, güzelleşmek	poussière, détritüs	dust, rubbish, refuse
talaz : toz	toz	suppliant	suppliant
berger : kesê ku li ber digere	rica eden, yalvaran	bonne aventure	fortune
reml, fal	fal	diseur de bonne aventure	fortune-teller
remldar: kesê ku remlê davêje	falcı	le bord de l'eau	water's edge
keviya avê : kenarê avê	su kenarı, sahil		

avan	yardakçı	courtisan, flagorneur	flatterer, fawner
serdilk	aziz, sevgili	favorite, chérie	favorite, beloved, cherished
girgîn	azgın, öfkeli	furieux, emporté	furious, hot-tempered
liyan	zayıf, acılı	faible, meurtri	weak, wounded
bodek, ehmeq	budala	idiot, stupide	idiot, stupid
gurr : gef û gurr	tehdîd	menace	menace, threat
gef û gurr dan	tehdit etmek	menacer	to threaten
ebeboz : pêxwas	lumpen	voyou	hoodlum, hooligan
ebabelek : fesad	fesatçı	intrigant	scheming
hêl : qewet, hêz	güç	force, puissance	strength, power
bi hêl, bi qewet	güçlü	puissant, fort	powerful, strong
ji hêl ketin	bitkin düşmek	être à bout de force	to be exhausted, to be at the end of one's tether
mehfûr	halı	tapis	carpet
pêrçenk : şevşevok	yarasa	chauve-souris	bat
hişmetkar : heyran	hayran	admiratif	admiring
hişmetkar mayin	hayran kalmak	être admiratif, admirer	to admire
bêtar: gelek zêde, felaket	fazla, haddinden fazla	excessivement, terriblement	excessively, terribly
meqet : mînder	mînder	coussin	cushion
kelişo : cilşo	çamaşırıcı	laveuse, femme qui fait la lessive	washerwoman
mihrîvanî : dilovanî	şefkat, muhabet	tendresse, affection, clémence	tenderness, affection, clemency
bijî	yele	crinière	mane
bijiyê şêran	aslan yelesi	crinière du lion	lion's mane
mekaî : dek, fêl	hile	ruse, intrigue	guile, trickery
tiling : dêl	kancık	chienne (insulte)	bitch
dûşk : diş	baldiz	belle-sœur	sister in law
dimik : serê nikil	gaga ucu	le bout du bec	tip of beak
xewle	tenha	isolé, à part, aparté	aside
xewle kirn	özel görüşmek	faire un aparté	to have a private talk
meterîs : sîper, çeper, kozik	siper	tranchée	trench
lek	10.000	10.000	10,000
derbest, çardar	sedye	brancard	stretcher, shaft
kuşim	alay	moquerie	mockery
li kesekî kuşim kirin	biriyle alay etmek	se moquer de quelqu'un	to make fun of s.o.
seypisan : kuçikbav	köpekoğlu	fil de chienne	son of a bitch
pabûsî : pê maç kirin	ayak öpme	baisser le pied	to kiss the feet
pêlepaş : berepaş	geri geri gitmek	à reculons	backwards
lehîzvan, lîstikvan	oyuncu	joueur	player
şetrenc : kişik	satranc	échec	chess
segman : nişangirê baş	nişancı	bon tireur	good shot
peya, peyar	piyon	pion (échecs)	pawn
kiş	mat	échec et mat	checkmate
hufefuf : dengê pelan			
çirkeçîrk : dengê ben û şîrtan			
gulabdîn : xemla zerîn a ku bi şiklê gul de hatine neqşandin			
berbejn : nivişt a ku bi dirêjahiya xwe qasî bejna kesê ku dixwazin ji nezerê biparêzin, li serê ayet ten nivîsîn, dipêçin dikin nav hicabeke ji şîma û paşiyê dixin stûye xwe.			
merbend : hesinê li lingekî hespê dixin û bi singekî ve girêdidin			
qeyd : hesinê ku pe herdu lingen hespê bi hev re girê didin.			
tûk û gulmit : qaçil û girêk (ê darekî)			
serhevde : pozdaxî, eyba kesekî ku dikarin bidin rûyê merivek wî			
berkiş : di şetrencê de derba berê kişê			
ferzîn : di şetrencê de wezîr			

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Mîn ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

mirîşk

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
nikil, nikul, gepik, gulpişk	gaga	bec	beak
berkurk, dengik, qelpeççik	kursak	jabot	crop
kofî	hotoz	crête	crest
hûrik	taşlık	gésier	gizzard
bask, çeng per	kanat	aile	wing
hêt	bud	cuisse	leg, thigh
çîp	bacak	jambe, mollet	leg, calf
naperûşk	tirmik, pençe	griffe	claw
perik, six	telmek	penne	large feather
pûrt	tüy	duvet	down
elok, şamî, elo-elo,	hindi	dinde	turkey
huflî, cilûx, eloşîş			
kevok	güvercin	colombe, pigeon	dove, pigeon
lîs lûs	tünek	perchoir	roost
lîsin	tünemek	se perch	to perch
borangeh	guvercinlik	pigeonnier, colombier	pigeon house, dovecot
		nid	nest
hêlîn	yuva	nouveau-né	new born of
çêlik	yeni doğan	d'un pigeon	pigeon
	guvercin yavrusu	pigeonneau	young pigeon
ferx	geç güvercin	basse-cour	farm yard, poultry
kox, lîs pînik, holik	kümes	œuf à couver	egg for brooding, nets egg
motik	fol		
		pondeir	
pûngal	folluk	poussin	chick
çêlik, çêçik	civciv	poussin	chick
cûcuk	civciv	coquelet	cockerel
çêt, şelûvk	geç horoz	poulet, poulette	chicken
varik	piliç	poule	hen
mifî,sk	tavuk	coq	cock, rooster
dik dikil kelesêr	horoz	poule d'eau	moorhen
mirîşka avî	su tavuğu	couveuse	sitter, brooder
mirîşka kurk	kuluçka tavuk	kaz	goose
qaz	kaz	canard	duck
werdek, miravî	ördek		
	mê	nêr	
	cûcuk	cûcuk	
	varik	çêt, şelûvk	
	mirîşk, tûtik	dik, dikil, keleşêr.	

Civîna payîza 1991an

Civîna dehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, ji 20 ta 26ê meha çiriyê, li Swêdê, li xwendegeha bilind a Biskops Amöyê civiya. Civin giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna termên rêzimanî, hiqûqî û coxrafî. Lênerîna peyvên klasîkên kurdî, ku timî di bernameya civînê ziman de ye, vê carê bi ferhengokên *Sirr-ul-Mahşer* a Feqî Reşîdê Hekaî, *Dîwana Duwem* a Cegerxwîn, kovarên *Ronahî* û *Roja Nû* dom kir. Beşdarên civînê li ser hin peyvên kêmnas ên jiyana rojane jî xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmarê de tevî sûretek mirîşkê, ku di hejmarê berê de baş demeketibû, belav dikin.

Hevalên ku beşdarî civîna payîza 1991an bûn ev in: Khosrow Abdollahî (Selmas), Mahmûd Baksî (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbakir), Lutfî Baskî (Xerza), Muzaffer Begzade (Şikakan), Huseyin Kurdo (Amûd), Hemîd Kiliçaslan* (Mêrdîn), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Uzun (Siwêrek), Veysi Zeydanlî (Bedlîs), Reşo Zilan (Ağirî), Zeynelabidin Zinar (Batman) û Elî Şer (Wan).

* *Kek Hemîd Kiliçaslan di civîna biharê de amade bû, anwê wî bi xeletî di hejmarê berê de hatiye ji bîr kirin.*

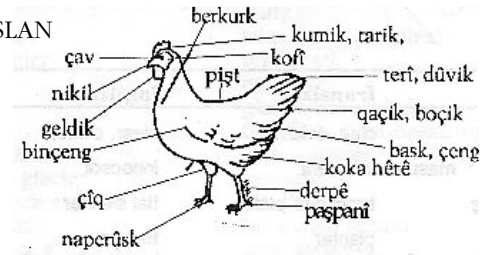
Heywanên nav malê

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

1 - Kevok:

çih: lûs, lîs, borangeh, hêlîn
zêdebûn: hêkan dikin, ji sê hêkan du çêlik çêdibin.

çêlik: (t) güvercin yavrusu, (f) nouveau-né d'un pigeon
ferx: (t) genç güvercin, (f) pigeonneau, (e) young pigeon

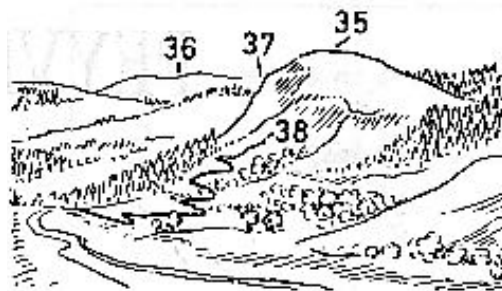
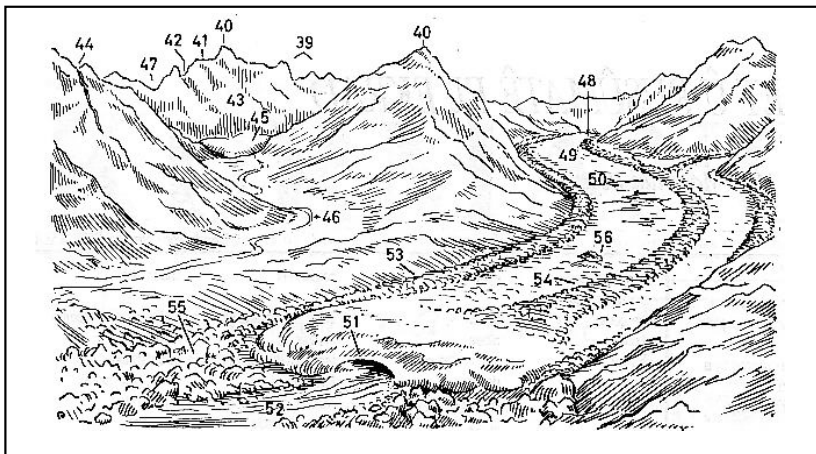
kevok:	(t) güvercin, (f) pigeon, colombe, (e) dove, pigeon	rengê wan:	birdikî, reş, şîn, sipî, sor, kewik, kevok li gora rengê xe tê bi nav kirin.	rengê wan:	reş û sipî ne. Wek mirîşk û elokan perikê wan bi qîmet in.
kevoka kedî:	mê	kewok:	nêr, yan jî kevokê nêr.	5- Se, Seg, Kûçik:	
2- Mirîşk, Tûtik:				cîh:	sergo, berderî, vedikevî, nav deyên ûş (mixiltên), kadîn.
cîh:	lûs, kox, pînik, holik	zêdebûn:	hêkan dikin, salê du caran <i>diqeri- min</i> . qurp, qup, kurk, dikevin.	mê:	diteliqin.
zêdebûn:	hêkan di pînê de dimîne û mirîşk li ser dilûsin, hêk dikin.	mirîşk:	(t) folluk (f) pondoir.	nêr:	dêl, dêlik, dêlese
pûngal	(t) folluk (f) pondoir.	çêlik/çêçik:	sê hefte, 21 rojî li ser hêkên xwe diqerimin.	cewrik:	seg, se (t) it yavrusu, (f) chiot, (e) puppy, a mê tê teleb an bi ba ye. ê nêr li ser dêlikê çavsoî dibe.
çêlik/çêçik:	sê hefte, 21 rojî li ser hêkên xwe diqerimin.	varik:	çêlika ku êdî xuya ye nêr e.	6- Tajî (jên nêçîrê): (slugî)	
ferx/fêrik:	fêrxikê dikan.	mirîşk/sere:	dîk, keleşêr.	kûçik+tajî:	toltaji ye.
rengê wan:	sor, sipî, reş, birdikî, kewik.	şiklê wan:	bi kofî, bi derpê, geraze, qoqo.	boçik:	(t) fino köpeği, (f) caniche, (e) poodle
3- Elok, Şamî, Elo-Elo, Hulî, Çûlix, Eloşîş:				seyê şivanan:	(t) çoban köpeği (f) chien de ber- ger, (e) sheepdog
cîh:	pîna taybetî, li ser bana dilîsin.			7- Pisîk:	
nêr:	dîkê şamiya			cîh:	şîrikê malê ye. Ser/bin kulinê, kadîn, nav nivîna, ber tîfikê û ber sobê ye.
zêdebûn:	wek mirîşka salê du caran diqeri- min.			zêdebûn:	dizê, zayîn.
xîlik:	zêdegoştê di ser nikilê wan re ye			çêlik:	pisîkê nêr û pisîka me.
rengê wan:	her wekî mirîşkan li gora rengê xwe tên bi nav kirin. 4 heftan li ser hêkê xwe diqerimin.			xwarina wan:	goşt, hestî, mast û şîr.
4- Qaz-Werdek:				di meha sibat û adarê de gonê wan e.	
cîh:	di koxên xaniyan de kurk dikevin			têjî	(t) kedi yavrusu, (f) chaton
zêdebûn:	hêkan dikin. 4 heftan li ser hêkan dimînin.			hatin gonan:	(f) être en chaleur
				nimewr bû:	(f) être en rut
				8- Kergo, Kîroşk:	
				cîh:	kun, qul
				zêdebûn:	dizên, çêlikan tînin.
				xwarin:	gîha, heşinayî, gizêr, ceh, genim.
				gon dixwin wek pisîka. Her meh çêlikan tînin.	
				rengê wan:	sor, sipî, reş û belek û cûn in.
				Goştê kîroşkan tê xwarin.	
				Ji çêlikên kîroşkan re hin kes <i>xirnik</i> dibêjin.	

Lawirên kedî

nav	bankirin	qewirandin	werkî din
mirîşk	tû tû, tû tû	kiş, kiş	qirte qirt
dîk	elo, elo, elo,	kiş elo	wîtiwît
kêroşk	wek banga berxa		cîztecîzt
kew			qebeqeb
kûçik	kûçî, kûçî, kûtî, kûtî	tîdî dî dî	nûzenûz
ker	tişî tşî, tşo	ço, mîrat, ço ço	zirezir
dahşik	kurr, kurr		
çêlek	te'e, te'e çêlê, piçê piçê	hohê çêlê	orîn, borîn
hesp	tivrş	dah, deh	hîre hîr

DENGÊ LAWIRWÊN KEDÎ

mirîşk	qirte qurit, qîje qij	qîjîn
kew	qeb û qeb, pirte pirt	xwendin
kurk	qurp e qurp, sîr e şir	qurpîn
kûçik	dereyi	reyîn
ker	dizirî, zirte zirt	zirîn
hesp	di şîhî, herte hirt	şehîn
kiroşk	dikin çîzîn, çiztecizt	

Termên coxrafî

Amadekar Elîşêr

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
34 - devera çiyayî	dağlık yöre	moyenne montagne	mountainous area
35 - serê gir	dağ tepesi	dôme montagneux	rounded mountain top
36 - pišta çiyê, gaz, milê çiyê	sirt	crête (de montagne)	mountain ridge (ridge)
37 - berpala çiyê	dağ yamacı	versant	mountain slope
38 - kaniya çiyê, çavik	dağ, yapaç pınar	source à flanc de coteau	hillside spring
39 -47- devera çiyayê bilind	yüksek dağ yöresi	région de haute montagne	high-mountain region
39- zencireçiya	sıradağ	chaîne de montagnes, massif	mountain range, massif
40 - sertar, kop, gupika çiyê, qot	doruk	pic,cîme	summit (peak, top of mountain)
41 - sermilk	sirt	épaulement rocheux	shoulder
42 - zîn	eyer, semer	selle	saddle
43 - ruyê zinar	kayalık cephe	paroi raide, abrupte	rock face (steep face)
44 - fîşik, şûstek	dere, derecik	couloir	gully
45 - şikêr	moloz, yığıntı, döküntü	talus d'éboulis	talus (scree, detritus)
46 - şiverê	patika	sentier muletier	bridle path
47 - gewn, zixur	dağ geçiti, boğaz	défilé (col)	pass (col)
48 - 56 qeşahî	buzul	glacier	glacial ice, glacier
48 - raxa qeşahiyê	buzul yatağı	névé	firm field (firm basin, nevé)
49 - dola qeşahiyê	buzul deresi, buzul vadisi	glacier de vallée	valley glacier
50- qelişte	yank	crevasse de glacier	crevasse
51 - çaviya qeşahiyê	buzul deresi gözü	arche (porte) de glacier	glacier snout
52 - ava qeşatiyê	buzul akıntısı, buzul deresi	torrent glaciaire	subglacial stream
53 - pangorê kêlekê	yan buzul taşı	moraine latérale	lateral moraine
54 - pangorê navîn	orta buzul taşı	moraine médiale	medial moraine
55 - pangorê dawîn	son buzul taşı	moraine terminale	end moraine
56 - tehtë qeşahiyê	buzul masası	table de glacier	glacier table

PEYVÊN ADET Û RUSÛMATÊ EL EKRAD

Mela Mahmud Beyazîdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
zome salixdan	oba tanımlamak, tarif etmek, izah etmek	camp, campement décrire, expliquer	camp, encampment to describe, to explain
hêşî	çadır alanı	aire, superficie d'une tente plantée	surface covered by a pitched tent
qerewal lixab	gözcü, nobet, karavil gem	garde, sentinelle, mors	watchman, sentry bit
konstûn (stûnkon)	çadır direği	pilier d'une tente	pillar of a tent
kêzm	direk, kazık	pieu, pal, piquet	peg, stake, picket
rim	mizrak	lance	spear, lance
berayik, pêşkoçî	öncü	avant-garde	vanguard
koç, malên barkiri	1) yüklenmiş eşya 2) göç	1) chargement 2) déménagement, migration	1) load 2) removal, migration
dilan	halay	élégie	elegy
stranên li ser miriyan daleqandin, hilawestîn, dilawêşîn	ağit asmak	suspendre arbre de deuil	to hang up, to suspend mourning tree
kotek, darok, dara şînê	yas ağacı	tente servant de chapelle ardente	tent used as chapel of rest
xeft: konê piçûk ê şînan	baş örtüsü	foulard	scarf
laçik	memnun	satisfait, content	satisfied, happy
xoşnûd: razî	kıskançlık	jalousie	jealousy
kumreşî bedgomanî, şewm (şom), bê oxir	ugursuz erkek, koca	qui porte malheur mari	ominous, who brings misfortune husband
şû, mêr	evlenmek (kız için)	se marier (pour une fille)	to get married (for a girl)
şû kirin, mêr kirin	siper	tranchée	trench
çeper, kozika şer	bir atışlı tüfek	fusil à un seul coup	single-barrelled rifle
şeşxane, cureyek tîfingê	parlaklık, şevk	éclat, lustre, luminosité	radiance, shine, brilliance, brightness
şemal	gök kuşağı	arc-en-ciel	rainbow
keskesor	uğursuz	de mauvais augure, néfaste	ominous, harmful
serxure	göçebe	nomade	nomad
rewend	çekemeyen, kıskanç	envieux	envious
dexes	esirgemek, tasaruf etmek	épargner	to spare
hêwişandin	eski tüfeklerde fitil	mèche des anciens fusils	wick of antique rifles
tizê tîfingê	kirli	sale	dirty
kirêt, qirêt	mirasda kadının payı	la part de la femme dans l'héritage de ses parents	woman's share of her parents' inheritance
erşet: hissa jinê	şeker parçası	morceau de sucre	lump of sugar
qeleqend, keleqend	ortaklaşa	en commun	in common
tevipayî, tevepayî	kadın ve erkeklerin	danse où hommes et femmes	dance during which men and women sing in turn
bêrite	karşılıklı oynadıkları oyun	chantent alternativement	
tencik,beroş	tencere	casserole	pan, saucepan
dellak: sunetker	sünетçi	celui qui pratique la circoncision	circuncioner
xonçe	düğün ve sünетlerde gönderilen hediye	présent offert à l'occasion des fêtes de mariage ou de circoncision	present given at weddning or circoncision celebrations
xîmenişîn	çadırda yaşayan, göçebe	habitant la tente, nomade	nomad, living in tents
destexane, sifre	sofra	couvert, table	table
argûn	şömine	cheminée	hearth
pilte	fitil	mèche	wick
zîp, çarşema reş	kara çarşamba	'mercredi noir'. demier mercredi de février	"black Wednesday", last Wednesday in February
şkeva: nanê bé hêvîrtîş	mayasız ekmek	pain azyme	unleavened bread
zadika hêksorê	paskalya, çöreği	Pâques	Easter
bişkafîn	çözmek, açmak, sökmek	dénouer, délier, ouvrir, défaire	to untie, to undo
pispor	uzman	expert	expert

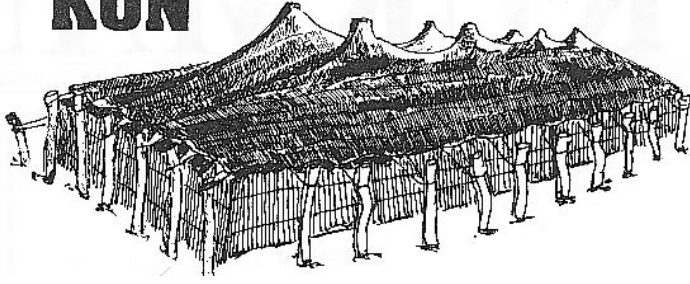
revî gele	at sürüsü ceylan sürüsü	troupeau de chevaux harde, harpail (de cerfs, de gazelles)	herd of horses herd (of stags, of gazelles)
solger, solbend, koşkar, pînedir serqeda conî şûrker hesinger nikol cinaq	ayakkabıcı belalı dibek kılıç imalatçısı demirci pişmanlık lades	cordonnier belliqueux, querelleur mortier fabricant de sabre, d'épée forgeron repenti os de clavicule chez les oiseaux, fourchette	shoemaker bellicose, quarrelsome mortar swordsmaker smith, blacksmith repentant wishbone
selem erebi bazar	peşin parayla veresiye mal almak bir şeyi ölçmeden, tartmadan satınalma usulü	achat à terme payé plusieurs mois d'avance achhat d'une marchandise sans la peser ou la mesurer, sur la base d'une évaluation approximative	forward purchase paid several months in advance purchase of goods without weighing or measuring them, on estimation
rimbaz tivingendazî kade, kuliçeyê mezin dirinde kerguh, kiroşk şûrengiv şekêrt, şikarte	mızrakçı atıcılık bir nevi çörek yırıtcı hayvan tavşan iyi kılıç kullanan kadına ait özel mülk	lancier, lanceur tir au fusil sorte de galette kurde fauve lièvre bon épéiste dot ou dotation personnelle de la femme recluse (femme)	lancer, thrower rifle shooting a kind of Kurdish flat cake wild animal hare good swordsman a woman's personal dowry
perdenişin, pişt perde	perde ardında oturan, namuslu	recluse (femme)	recluse, cloistered
pêvketin, lihevhatin cazû, piresêr cezewî lavahî, li ber gerin çameçar, bivê nevê tol goran, gundî serkeş hêsayî perwer kemin heşare, neçarge jenîn	anlaşma, barışma cadı cadı işi yalvarma, yakarma ister istemez, zorunlu olarak intikam reaya, köylü asi rahatını seven tuzak 1) yapığı taramak 2) çakmaktaşıyla ateş yakmak 3) (duvar) inşa etmek	réconciliation sorcière sorcier supplication nolens volens, bon gré, mal gré vengeance paysan rebelle qui aime la vie facile embuscade, piège 1) carder (f), 2) faire du feu avec un silex, 3) bâtir (un mur)	reconciliation witch sorcerer plea, entreaty willy-milly vengeance peasant rebel who loves the easy life ambush, trap 1) to card 2) to light a fire with a flint 3) to build (a wall)
olam, suxre tenefê çadiran, benê çadiran pêşmal mîwek, bişkote xurek, xwarin pêsûs giska ezaban giska mêvanan	angarya çadiri bağlama ipi sundurma dügme yiyecek lamba dügünde bekarların damat ailesinden aldıkları hediye ya da kefaret misafirlere söylenen türkü	corvée cordage d'une tente appentis bouton nourriture lampe à huile amende ou cadeau que la famille du marié doit offrir aux célibatres chanson que l'invité doit chanter pour inaugurer la veillée amende, expiation chanter à tour de rôle, dans une assemblée	chore ropes, rigging of a tent lean-to button food oil-lamp fine or present given by bridegroom's family to the bachelors song sung by guest to inaugurate the evening gathering fine, expiation, atonement to sing in turns at a gathering
gisk, curm gerelawêj: bi dor stran gotin	kefaret, ceza sırayla türkü söylemek	amende, expiation chanter à tour de rôle, dans une assemblée	fine, expiation, atonement to sing in turns at a gathering
hol pîldar, falavêj	top falçı	balle diseuse de bonne aventure, voyante	ball fortune-teller
kevirî	dag tırmanıcısı	alpiniste	mountaineer, climber

beranberdan serî: destpêka zayîna pez

çiraxê şêx: endamê şêx ê ku salê carekê dewarek ji mala şêx re dive, dikeve ber benê wî.

nistî: tilsimşkenandinî, mifta tilsimê. Nistiya tayê mirîşkeke reş e.

KON

Amadekar: Muzaffer BEGZADE

Kon ji mûtyê bizinan û kulka deva

*dirêsin. Piştî hînga tevne diraçî-
nin û her car ta yan tejeke kon
çêdikin. Van tejan bi hev û din*

*tête çêki-
rin. Ji
bona
çêkirina
kona,
berê mû
şe dikin
û paşê jî*

*ve didirûn û bi vî awayî kon çê
dibe. Piçûkî û mezinahiya kon
bi hejmara tej an hejmara stû-
nan ve girêdayî ye: wekî konê
24 teji an konê 6 stûnî. **Koçer** bi
çît û perdan navberê didine kon
û bi vî awayî cihê rûniştina
mêr, jin, û mêvanan û herweha
cihê xwarin çêkirinê ji hev û din
têne cuda kirin. Rengê kon bi
timî reş e û her ji ber wê yekê jî
jê re dibêjin **Reşmal**.*

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
berjen, kutek	destek, istinat diregi	appui, support, étau	support, prop, stay
çît	çit	clôture, claie	hurdle, fence
doşik	seki	banquette en terre battue ou en pierre	mud or stone bench
hêşî, kêleka kon	kurulan çadırın yanî	côté d'une tente plantée	side of a pitched tent
keji, benê pehn ê hûnnandi	yassî ve geniş urgan	bande tissée en laine servant à fixer le bât ou attacher une charge	woollen woven strip used to fix the pack or to fasten a load
kemend	kement	lasso, noeud coulant	lasso, slip-knot, running knot
kon: reşmal	çadır	tente	tent
kon vedan	çadır kurmak	planter une tente	to pitch a tent
mêkut, merkut	tokmak	maillet	mallet
mû	kil	poils	hair
raçandin	dokumak	tisser	to weave
reşmal	karaçadır	tente noire	black tent
rist, çasir	çadırın altından geçip onu kazıklara bağlayan urgan	corde en poils de chèvre qui passe en-dessous de la toile de la tente et la fixe au piquet	rape made of goat's hair passing under the tent's canvas and tying it to the stake
fi, si	saçak	frange	fringe
serhêşî; singê	çadırın bağlandığı	un des quatre pieux principaux	one of the four main
kêleki yê kon	kenar kazığı	où l'on attache les cordages d'une tente	poles to which the tent's ropes are tied
sing	kazık	piquet, pieu	peg, stake, picket
serrît	çadırın üstünden geçirilip uçmasını önlemek için kazıklara bağlanan urgan	corde en poile de chèvre passant au-dessus de la toile de la tente, fixée au piquet, empêchant la tente de s'envoler	rope made of goat's hair passing over the tent's canvas and tied to the stake, preventing the tent from flying away
stûnkon	çadır direği	pilier, mât d'une tente	stake, pole of a tent
tej, ta, takon	tek en kilim	tissu en poils de chèvre large d'environ 50cm	goatskin fabric approx. 50 cm wide
tevn	dokuma dezgahı	métier à tisser	weaving loom
war	yer, yurt, kamping	lieu, place, camp, campement	camp, camping ground
zome	oba	groupement ou village de tentes nomades	group or village of nomads' tents
zozan	yayla	alpage, are de transhumance d'été	mountain pasture, ground summer pasture
şûnwar	yurtluk	emplacement d'un camp, territoire de campement	encampment, camp

bêrî, bêrivan, werîs, zom, tendûr, têr, sêl, hebin, şîrît, hêşî, çewal,
cihor, cil, obe, pêkuledan, perde, kuledan
kulîn-kulûn-stêr.

TERMÊN HIQÛQÎ

(III)

Amadekar: Veysi ZEYDANLÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
dadgeh	mahkeme	tribunal, cour	tribunal, court
avûkat, parêzer	avukat	avocat	lawyer
girte	tutanak	procès verbal	minutes
girtênivîs	zabit katibi	greffier	clerk (of the court)
doz	dava	cause, procès	case, lawsuit
dozdar	davacı	demandeur, plaingant	plaintiff
dozlêkirî	davalı	défendeur	défendant
gîlî	şikayet	plainte	complaint
gîlî kirin	şikayet etmek	porter plainte	to lodge a complaint
gîlîkir	şikayetçi	plaignant	plaintiff
tawan	suç, cürüm	crime, délit	crime, offence
tawan kirin	suç işlemek	commettre un crime	to commit a crime, a felony
tawanbar	suç işleyen, suç faili	auteur d'un crime	perpetrator of a crime
tawanbar	suçlu	coupable	guilty
tawanbarî	suçluluk	culpabilité	guilt
tawanbar kirin	suçlamak, itham etmek	accuser, imputer	to accuse, to impute
tawanbarkirî	suçlanan	accusé, prévenu	accused, defendant
tawanbarker	suçlayan	accusateur	prosecutor, accuser
tawankar	mücrim	criminel	criminal
tawankarî	kriminalite	criminalité	criminality
tawannasî	kriminoloji	criminologie	criminology
gumanbar	şüpheli	suspect	suspicious, suspect
çewtî	kabahat	infraction, délit	offence, breach of the law
cezayê zindanê	hapis cezası	peine de réclusion, de prison	prison sentence
cezayê diravî	para cezası	amende	fine
cezayê mirinê	ölüm cezası	peine de mort	death penalty
cezayê giran	ağır ceza	peine lourde	heavy penalty
cezayê sivik	hafif ceza	peine légère	light penalty
cezayê sermedî	müebed hapis	réclusion à perpétuité	life sentence

JI KLASÎKÊN KURDÎ

F erhengoka D îwana Cegerxwîn

-III-

Amadekar: Khosrow ABDOLLAHÎ

bêdar: nedar	yoksul, fakir	pauvre, indigent, miséreux	poor, indigent, destitute, needy
celew: cilav	dizgin	bride, rêne	bridle, rein
col: tevlihev	karışık, heterojen	mélangé, hétérogène	mixed, heterogenous
gulşen	güllük, gülbahçesi	roseraie	rose garden
hawil	takat, güç	force	strength
heriftin	tahrip etmek, yıkmak	détruire, dévaster	to destroy, to devastate
kate	sürgün	rejeton, rejet	shoot, offshoot
kixme	cepken	une sorte de dolman	a sort of dolman
naxir: garan	sığır sürüsü	troupeau de bovins	herd of cattle
perav	sahil	rive, rivage	shore, bank
pêwan: panêr	nöbetçi	gardien, sentinelle	guardian, watchman, sentry
qefa	doğal sığınak	abri naturel	natural shelter
qulebazî: fêlbazî	dalavere	intrigue, tromperie, tricherie	plot, scheme, trick, cheating
raser: fêz	yukarı, üst	le haut, la partie haute, supérieure	top, upper part
reşbend: dafik	kuş tuzağı	piège à oiseaux	bird-trap
sersem: sergêj	sersem	étourdi	heedless, thoughtless
tirabêlk: axa hûrbûyî	ince toz	poussière fine	fine dust
xuğî	haraç	tribut	tribute
şayeste	layik	digne de	worthy of
şesar: şeşderb	altı atışlı	revolver à six coups	six- chambered revolver

Termên rêzimanî

(II)

Rojen BARNAS

Li ser "terrên rêzimanî" ya kurmancî xebatên destpêkî û ciddî yên Mîr Celadet û Kamuran Bedirxan Beg in. Kurmanciya termên rêzimanî ya Mîr Celadet Beg di Hawarê de, yên Mîr Kamuran Beg jî di pirtûkên wî yên ji bo hînkirina zimanê kurdî du car û bi rengê ji hev cihê hatine weşandin. Di vê xebata xwe ya li ser termên rêzimanî ya kurmancî de -ku besa pêşi di jimareya 9. a *Kurmanciyê* de derket - me wek liste; listeya termên di *Grammaire Kurde Dialecte kurdmanjî* ya Mîr Celadet Bedir-Xan û Roger Lescot çarçewe, û wek navlêkirin (kurmanciya terman) jî xebata Mîr Celadet û Mîr Kamuran bingeh, da ber xwe. Ji ber ku ne listeya termên ji xebata Mîr Celadet Beg û ne jî yên Mîr Kamuran Beg bersîva hewcedariya listeya di "*Grammaire Kurde*" de didan, pêwist bû ku em li xebata di vi warî de kirî zêde bikin. Yê diduyan ji sedem ev e, ku di gelek cihan de navlêkirinên terman ên Mîr Celadet û Mîr Kamuran, heta yên Mîr Kamuran ên berê û yên paşiyê li hevûdu nanihêrin û ev dibin sedemê geremolî û tevliheviyê.

Herwekî :

(f) **comparatif:**

© kemper, kemperandin,
u pêşhevanî *an* bêtirker,

(f) **adjectifs numériques cardinaux:**

© rengdêrên jmarîna ên bingehîn,
u rengdêrên jmarîna,

(f) **adjectifs numériques ordinaux:**

© rengdêrên jmarîna ên rêzin,
u rengdêrên rêzda,

(f) **adjectifs possessifs**

© rengdêrên xwemalîn,
¶ rengdêrên destdaniyê,
u rengdêrên destdaniyê *an*
wxeditiyê,

(f) **adverbe:**

© hoker,
¶ hoker, rengpîşe,

(f) **adverbes de manière:**

¶ rengpîşeya awahî,

(f) **terminaison:**

© dûpaş (n),
u dawîne,

(f) **radical:**

© rayek,
¶ hîm,

(f) **transitif:**

© gerguhêz,
u sergerandî,

(f) **intransitif:**

© negerguhêz,
u pêgerandî,

(f) **conjugaison du verbe:**

¶ lapêrîn
u kesandin.

Di navlêkirinên bi kurmancî yên termên rêzimanî de rêçka me ev e:

1. Ji navên heyî yên ji aliyê Mîr Celadet û Mîr Kamuran Beg ve dayî yên ku li hevûdu dinihêrin û ji aliyê jê famkirinê ve ne şolî ne tevlihev in, wan her wisa qebûlkirin û bikaranîn.

2. Ji navlêkirinên wan ên ku li hevûdu nanihêrin; ya di maneyê de rasttir û di bilêvkirinê de siviktir, hibijartin.

3. Ji navlêkirinên kesên din ên di vî warî de xebatên ciddî kirine îstifade kirin.

4. Tevî van her sê riyan jî, ku ji bo termeke rêzimanî ya pêwist kurmanciya yekê peyder nebe, an jî ew navlêkirina bi kurmancî ya heyî li gora maneya termê ne bi cih be; wê gavê li gora mentîqa maneya termê, navekî kurmancî yê nû lê danîn e.

Maneyên nîşanekên ku li jorê hatine bikaranîn:

© —> Celadet Bedirxan, ji *Hawarê*

¶ —> Kamuran Bedirxan, *Nivîsa Mîn*

u —> Kamuran Bedirxan, ji *Rêzana Zmanê Kurdî*

<u>kurdî</u>	<u>tirkî</u>	<u>fransizî</u>	<u>îngilîzî</u>
fonetîk	fonetik	phonétique	phonetics
dengdar	ünlü, sesli	voyelle	vowel
bilind	yüksek	haute	high
navincî	orta	moyenne	middle
nizim	alçak	basse	low
nizima pêşderkî	alçak ön çıkış	antérieure basse	front low
bilinda navderkî	karma yüksek	mixte haute	mixed high
bilinda pêşderkî	art çıkışlı yüksek	postérieure haute	back high
lêvkî	dudaksı	labiale	labial
diranî	dişseller	dentale	dental
pêşesmandevî	öndamaksılar	prépalatale	prepalatal
esmandevi û qirikî	damaksılar ve gırtlaksılar	palatales	palatal
girtiya hişk	ötümsüz kapantılı	occlusive sourde	voiceless occlusive
girtiya nerm	ötümlü kapantılı	occlusive sonore	voiced occlusive
fîzeka hişk	ötümsüz sızıcı	spirante sourde	voiceless spirant
fîzeka nerm	ötümlü sızıcı	spirante sonore	voiced spirant
girtiya difinî	genizsel kapantılı	occlusive nasale	nasal occlusive
dulêviya domdar	sürekli ötümlü	bilabiale	continuous
a nerm	çift dudaksıl	continue sonore	voiced bilabial
herikiya lertzokî	titreşimli akıcı	liquide vibrante	vibrant liquid
herikiya rexkî	akıcı yan ünsüz	liquide latérale	lateral liquid
nîvdengdar	yarı ünlü	semi-voyelle	semi-vowel
paşesmandevî	artdamaksıl	postpalatable	postpalatal
domdara nerm	ötümlü sürekli	continue sonore	voiced continuous
domdara hişk	ötümsüz sürekli	continue sourde	voiceless continuous
nîvgirtiya bi xişîn	hışiltılı yan kapantılı	semi-occlusive	hissing semi- occlusive
		chuintante	
		hiatus	break
rastûhevhatina dengdaran	kesinti		
cotbûn	ikileşme	gémination	gemination
cîguherîn	göçüşme	métathèse	metathesis
tewandina awayan	durum bükünleri	flexion de cas	inflexion of the cases
têbinî	açıklama, (dikkat, dipnot, uyarma)	note, remarque	footnote, remark
cotebêje	sözcüklerde eşleme	couple de mots	pair of words
morfolojî	morfoloji	morphologie	morphology
pronavê veşerok	dönüşlü şahıs zamiri	pronom personel	reflexive pronoun
		réfléchi	
pronavê xweyitiyê	iyelik (mülkiyet) zamiri	pronom possessif	possessive pronoun
pronavê hevduitiyê	işdeş zamir	pronom réciproque	reciprocal pronoun
pronavê peywendiyê	ilgi zamiri	pronom relatif	relative pronoun
biwêja pronavî	zamirsel deyim	locution	pronominal phrase
pronavên kurtkirî	kısaltılmış zamirler	pronominale	
		pronom abrégé	abbreviated pronoun
		neutre	

(Dûmahîk heyê)

Ferhengoka

RONAHÎ

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

<i>kurdi</i>	<i>tirki</i>	<i>fransîzî</i>	<i>ingilizî</i>
kişwer	yurt, ülke	pays	country
xebat	çalışma	travail	work
destegah	tezgah imalathane	comptoir, atelier	counter, workshop
hinerwer	yetenekli	talentueux	gifted
wargeh	mevzi	position	(mil) position
kêlik	biraz (sonra)	tout à l'heure	soon
noqar	denizaltı	sous-marin	submarine
wêne	photo	photographie	photography
tangşikên	tanksavar	anti-char	anti-tank
pisporê eskerî	askeri uzman	expert militaire	military expert
nemaze	özellikle	en particulier	especially, in particular
qad	mevzan	place	place
kozik	tabya, pus	etrenchement	entrenchment
tavil, tafil	hemen, derhal	tout de suite	at once, immediately
çeper, senger	siper	tranchée	trench
asêgeh	müstahkem mevki, istihkam	fortification	fortification
firsend, kês, keys	fırsat	occasion, opportunité	opportunity
xwîndar	kanlı	sanguin, saignant	sanguine, beeding
hêman	öge	élément	element
nêz a (ji nêza)	açlık(tan)	faim	hunger
posat	muhimat	munition	ammunition
teba	mahluk	créature	creature
xeriqandin	batırmak	couler	to sink, to send to the bottom
singik	örgü şişi	aiguille à tricoter	knitting needle
bender	liman	port	port, harbour
hûrmûr	(ıvır zıvır), zaruri ihtiyac	affaires, effets	things, clothes
şewender, silq	şeker pancarı	betterave à sucre	beet, sugar beet
beristan	kara	terre, terre ferme	land, terra firma
stol	filo	flotte	fleet
cenkeştî	savaş gemisi	navire de guerre	war ship
nimînende	temsilci, delege	représentant, délégué	representative, delegate
têkber	eşya	objet, article	item
têkberên malê	ev eşyası	articles ménagers	household requisites
ristin	eğirmek	filer	to spin
awartin	dıştalamak, istisna tutmak	exclure, faire exception	to exclude, to make an exception
ayende	gelecek	futur	future
nifş	kuşak, nesil	génération	generation
zêringer	kuyumcu	orfèvre	goldsmith
ristik	kolye	collier, chaîne	necklace
gon, reng, gûn	reng	couleur	colour
kuçe	sokak	rue	street
hilweşîn	yıkım	effondrement	collapse, falling-down
qels	güçsüz, zayıf	faible	weak

cewdik	su tulumu	outré à eau	water skin
balafirşikên	uçaksavar	(arme) anti-aérienne	anti-aircraft
behredar	ortak	associé, actionnaire	associate, shareholder
parêv, biryân	tandır kebabı	tandoori	tandoori
kezixandin	budamak	tailler, élaguer	to prune, to lop off
awarte	istisna	exception	exception
guhêzbar	seyyar	ambulant	itinerant
durû	iki yüzlü riyakar	hypocrite	hypocritical
pesn	övgü	louange	praise
ciwanmer	centilmen, yigit	gentilhomme	gentleman
bêbextî	kaleslik, ihanet	trahison	betrayal
nemerdi	kancıklık, alçaklık	lâcheté, bassesse	cowardice, lowness
lezbot	sürat motoru	hors-bord, vedette	speed boat
biserhatî	sergüzeşt	aventure	adventure
tihnî	susama	soif	thirst
tamdar	lezzetli, lezziz	savoureux, succulent	tasty, succulent
bej	kara	terre	land
peresto	ilah, çok sevilen	idole	idol
rûmet	değer	valeur	value
bêperwa	korkusuz	sans crainte	without fear
sergewaz	devlet büyüğü, önder	chef, chef d'Etat	chief, Head of State
tekûz	sağlam, muntazam	solide, robuste	solid, sturdy, strong
girav	ada	île	island, isle
dêwendam	devasa	gigantesque	gigantic
berevan	savunmacı	défenseur	defender
nûjen	modern	moderne	modern
nîvro	güney	Sud	South
kaçanî	kap-kaçak, mutfak eşyası	vaisselle	crockery
rawir	av hayvanı	gibier	game
nîvro-rohilat	güneydoğu	Sud-Est	South-East
tirtire	kocaman	énorme	huge, enormous
berhewa kirin	havaya uçurmak	faire sauter, faire exploser	to blow up, to explode
nûçe	haber	nouvelle	news
xwesar	bağımsız, müstakil	indépendant	independent
barkêş	yük gemisi	transporteur	carrier
payitext	başkent	capitale	capital(city)
to	tohum	grainesemence	seed
bênefs	pisboğaz	gourmand, glouton	greedy, gluttonous
bênefsî	pisboğazlık	goïnfrerie	piggery, guzzling
bêhemdî	gayri ihtiyari	involontairement	unvoluntarily, unintentionally
bi nav kirin	adlandırmak	nommer	to name
hindav	yön istikamet	direction	way, direction
sewgirandin, misoger kirin	garantilemek, garanti etmek	assurer, garantir	to insure, to assure
zirekpûş	zırhlı	blindé	armoured
pola	çelik	acier	steel
stûr	kalın	épais	thick
mîr	emir, sultan	émir	emir
pismîr	şehzade, prens	prince	prince
zikmakî	doğuştan	congénital	congenital
çêkirox	yapay, imal eden	créateur, fabricant	maker, manufacturer
bêhemta	eşsiz	sans égal, unique	unequalled, unique
zirav	safra	bile	bile

Sirr ul-Mahşera Feqî Reşidê Hekarî

Amadekar: Zeynalabidîn ZINAR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
aşîkar	açık	clair, évident	clear, evident
bêfî	günahsız, masum	innocent	innocent
bist: şîşika pehn	geniş şiş	brochette plate	flat skewer
çikandin	dikmek	planter	to plant
dasîtan	destan	épopée	epos, epic
derbend	geçit	défilé, col, goulet	defile, gorge, pass, gully
dîbac	dallı çiçekli bir çeşit ipekli kumaş	tissu précieux en soie à motifs floraux	precious silk fabric with floral design
ecûzpîr	cadı	sorcière	witch
encam	sonuç, netice	résultat, conclusion	result, conclusion
etles	atlas	satin	satin
genc	hazine	trésor	treasure
kesirîn	üzülmek	se tourmenter, avoir de la peine	to fret, to be anxious to worry, to grieve
kêşan	tartı, tartma	mesure, pesée	measure, measurement, weighing
mas	kaşağı	étrille	currycomb
fîmar kirin, mehez kirin	kaşağılamak	étriller	to curry a horse
pêkve	beraber, birlikte	ensemble	together
perwaz	uçuş, uçma	vol, envol	flight, taking flight
penah, star	sığınak	abri, refuge	shelter, refuge
pîşe	meslek	métier	trade, profession
qetran, qîr	katran	goudron	tar
serteser, seranser	baştanbaşa	d'un bout à l'autre, entièrement	from beginning to end, entièrement all the way, entirely
serxweş	sarhoş	ivre	drunk
tengezar, bêçare	çaresiz	désespéré, sans remède	desperate, beyond remedy
umîd	umut	espoir	hope
xeşm	hışm, öfke	fureur, colère	fury, rage, anger
xendan, kenok	güleç	souriant	smiling
yexma, talan	yağma	pillage	looting
yekayek, yekoyek, yek bi yek	birer birer, teker teker	un à un	one by one

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

*Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan*

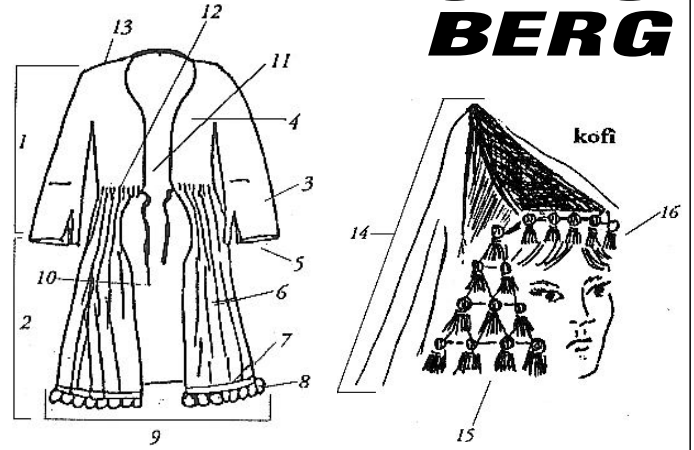
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna bihara 1992an

Civîna yanzdehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, ji 12 ta 18 ê meha nîsanê li Swedê, li Xwendegeha bilind a Biskops Arnöyê civiya. Civîn giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna termên leşkerî, rêzimanî û hiqûqî. Lênêrîna peyvên klasîkên kurdî, ku timî di bernameya civînên ziman de ye, bi ferhengokên *Mîrsad-ul Eftal* a Şêx Mihemedê Kerbela û kovarên *Ronahî* û *Hawarê* dom kir. Di warên peyvên jiyana rojane de, vê carê beşdarên civînê li ser navên cil û bergan û ên amanên nav malê xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmarê *Kurmancî* da belav dikin.

Hevalên ku beşdarî civîna bihara 1992 an bûn ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Mahmûd Baksi (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbakir), Lutfî Baksi (Xerza), Muzafer Begzade (Şikakan), Mihemed Siddîq Îmamî (Behdînan), Hemîd Kılıçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Sîwêrek), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Tannkulu (Diyarbakir), Mehmed Uzun (Sîwêrek), Zinarê Xamo (Wêranşar), Veysî Zeydanlî (Bedlîs), Reşo Zilan (Ağirî), Zeynelabidîn Zinar (Batman) û Elî Şêr (Wan).

Amadekar: Muzaffer BEGZADE

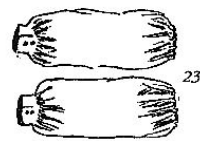
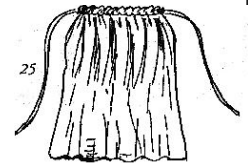
fîstan*, dêre, taqî

1 - beden	7 - kobe
2 - daw	8 - porik
3 - mil	9 - derdaw, dawdêl
4 - beden	10 - belaçik bendik
5 - devmilk	11 - pêsir
6 - kurîşk	12 - kurîşk, qirme
	13 - sermil

14 - kofî

15 - bercênîk, qotik
16 - rêzik
17 - dênîk, darkofî, tasa kofiyê
18 - qutik, êlek
19 - kiras
20 - xiftan
21 - derpê
22 - serkiras
23 - zendik, milik
24 - binkiras
25 - pêşgir
26 - pêlaw, sol
27 - gore
28 - lepik, destgorik
29 - şimik

* *Jê re li navçeyê Behdînan û Hekarê fîstan dibêjin. Peyva fîstan ji spanî fustan (cureyek qumaş) tê. Li nav koçeran û li aliyê Serhedê ji vî kirasê serê bervekirî re dêre, li hin navçeyên din jî taqî dibêjin. Li piraniya navçeyên Kurdistanê fîstan bi mana kirasê ser bi kar tînin.*

cilên jinan

cil, kinc, berg, çek
cil li xwe kirin
qutik, êlek
kiras, qutik
serkiras: kirasê ser
zendik, milik

kadın giysileri

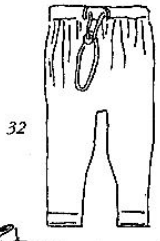

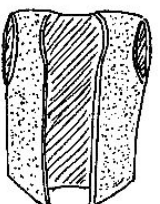

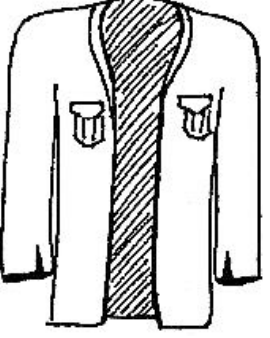
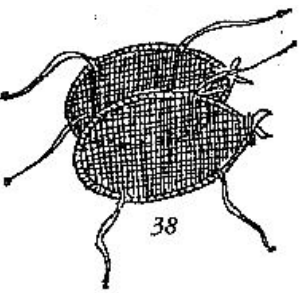
elbise, giysi
giyinmek
yelek
entari, gömlek
üst gömlek
kolluk

vêtements féminins

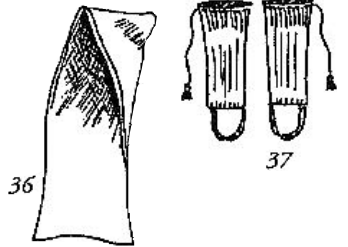
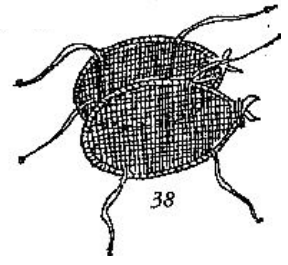
vêtement, habit
s'habiller, se vêtir
gilet
chemise, tunique
chemise de dessus
manchette

women's clothes

clothe
to get dressed
waistcoat
loose
outershirt
cuff, oversleeve

binkiras	iç gömlek	sous-vêtement	women's undershirt with sleeves	
meleqof : binkirasê bê mil	askılı iç gömlek	sous-vêtement féminin sans manches	women's undershirt without sleeves	
derpê	don	culotte, caleçon	knickers, underpants	
havilkiras	kadın donu	culotte de femme	women's underpants	
çît, temezi, çarîk,	genç kadınların	variétés de foulards et	varieties of young	
meles, hibrî, laçik	baş örtü çeşitleri	fichus de jeunes femmes	women's scarves	
kitan, dolbend,	kadın baş örtü	variétés de foulards et fichus	varieties of mature	
şar, merheme	çeşitleri	des femmes d'âge mûr	women's scarves	
sermal : destmala serî,	baş örtüsü	couvre-chef	headgear	
serpûş				
kofi	hotoz, kofi	coiffure féminine kurde	kind of headgear	
pêşmalk, mêzer,	peştemal	serviette de bain	large bath towel	
berkoş, pêştemal				
pêşgir	havlu	serviette	towel	
bervank, berdilk	önlük	tablier	apron, pinafore, overa	
gore	çorap	chaussette	sock	
rêzik	alınlık	diadème, frontal	diadem	
pêlav, sol	ayakkabî	chaussure	shoe	
çarok, çaroke, çarşev, hêzar	çarşaf	tchador	chador	
lepik, destgorik	eldiven	gant	glove	
destik, tetik	mutfak ya da boks eldiveni	gant de cuisine ou de boxe	kitchen or boxing glove	
şimik	terlik	pantoufle	slipper	
xiftan	kaftan	cafetan	caftan	
beden	büst	buste	chest	
daw	etek	jupe	skirt	
derdaw, dawdêl	eteğin ucu	extrémité de la jupe	extermity of the skirt	
kurîşk	büzgü	pli	fold	
berstû, berestû, beskur,	yaka	col, collet	collar	
skur, bestik, svang				
bişkok, qumçe	düğme	bouton	button	
kespik : bişkoka sedefi	sedef düğme	bouton en nacre	button in mother-of-pearl	
bişkoj	gonca	bouton, bourgeon	bud	
cilên mêran	erkek giysileri	vêtements masculins	men's clothes	
şapik, bergûz	geleneksel Kürt giysilerinde ceket	veste du costume traditionnel kurde	jacket of the traditional Kurdish costume	
şal	pantolon	pantolon	pant	
kiras	iç gömleği	tunique	tunic	
qutik	gömlek	chemise	shirt	
derpê	don	culotte, caleçon	underpants	
kerik	geleneksel düğmesiz yün ya da keçe yelek	gilet de laine ou de feutre traditionnel, sans bouton	wool or felt waistcoat without button	
koloz	Kürt kalpağı	couvre-chef masculin cylindrique kurde	a cylindrical Kurdish headgear	
kum	kûlah	bonnet	conical hat or cap	
kulav, kepen	çoban keçesi	manteau de feutre des bergers	shepherd's felt cloak	
kulik	yağmurluk başlığı	capuchon	hood	
saq	tozluk	guêtre, jambière	gaiter	
				
				30 - kerik 31 - şapik, berguz 32 - şal 33 - kiras 34 - koloz 35 - kum 36 - kulik 37 - saq 38 - lekan, liyn

fanorî, fanîle	fanila	flanelle, maillot du corps masculin	men's undershirt, flannel
fâike, vezel, qazax şalgerdan çarox	kazak atki, kaşkol çank	pull-over, tricot de laine cache-col, cache-nez sandale paysanne en peau de vache	pull-over scarf, muffler rawhide sandal
liyan, lekan devzendik berîk, kûrik, girfan qeytan, bensol doxîn	hedik kol ağızı cep bağ, kordon uçkur	chaussures de neige manchette poche cordon, lacet cordon qui sert à maintenir	snow shoes cuff pocket lace broad band through top of trousers
piżî, maldoxîn : ciyê doxînê	uçkurluk	les caleçons ou pantalons coulisse où on fait passer le cordon servant à maintenir les caleçons ou pantalons bouffants	seam for passing a broad band for holding up drawers

tat : ji gûzikê ta serê pêçiyên gorê

F e r h e n g o k a

*Mîrsad-ul Etfal à Şêx Mihemedê Kerbela** (II)

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aqilmend	akıllı	sage	wise
jinû, çok	diz	genou	knee
bizot	kor	braise	live charcoal
bakir, pepûk	guguk kuşu	coucou	cuckoo
bizûz	güve	mite	moth
sîxur	oklu kirpi	porc-épic	porcupine
tûtî	papağan	perroquet	parrot
kemend	kement	lasso	lasso
tung	mühür	sceau, tampon	seal, stamp
qumrî	kumru	tourterelle	turtledove
sarinc	sarnıç	citerne	water tank
nerdîban	merdiven	escalier	stairs
bûm : kund	baykuş	hibou	owl
baz	doğan kuşu	faucon	falcon, hawk
başok	atmaca	épervier	sparrowhawk
şebşebk, şevşevok	yarasa	chauve-souris	bat
dujin dan	küfür etmek	jurer, injurier	to abuse, to insult

* *Ev pirtûk di sala 1914 de hatiye nivîsîn. Şêx Kerbela kurê Şêx Evdirehmanê Aqtepe ye.*

TERMÊN LEŞKERÎ

(I)

Amadekar : Rojen BARNAS
Mizaffer BEGZADE

Qenc an neqenc, leşkerî perçekî ji jiyana me mirovan e. Leşkerî wek damezran (muessese) bi honandineke taybetî hatiye honandin; çavîkên vê honandinê û alavên (alet) wê bi navên taybetî hatine bi nav kirin, ku em jê re dibêjin «termên leşkerî».

Ev term an navlêkirinên leşkerî di jiyana me Kurdan ya rojane de bi gurrayî derbas dibin. Lêbelê ev term di nav Kurdên rojhelat de bi farisî an ûrisî, di nav yên başûr de bi erebî û di nav yên bakur de bi tirkî ne.

Rehmetî Mîr Celadet Bedîrxan Beg di wextê de hin nav û terman dîtibû û di Hawar û Ronahî de bi kar anîbû. Di dema Komara Mehabadê û

Tevgera Barzanî de ji hin yekîneyan re bi kurdî nav hatibûn dîtin û bikaranîn. Lê ev termên dîtî ewçend hindik in ku têrî bersîtoa hewcedariya gelemper nakin.

Di çarçeweke gelemper de —ne bi kitkit (teferrûat)— me termên leşkerî da ber xwe. Di aliyê navlêkirinên yekîneyên leşkerî de wek nimûne me sîstema Natoyê welgirt. Di navlêkirinan de wek bingeh: 1. Navlêkirinên di dema Komara Mehabadê û Tevgera Barzanî ; 2. Navlêkirinên di Hawar û Ronahî ; 3. Navlêkirinên di klasîkan de her wisa girt û ji yên bînavmayî re, li gora maneyên wan ên di zimanên dîtir de da berhev û jê re navekî bi kurdî danî. Herwekî: Bêjeya «istihkam» a bi tirkî wek navê sinifa leşkerî di zimanên ewrûpî de bi maneya endazyarî (muhendîsî) ye, ku me jî vî navî lê kir. Lêbelê endazyarî tiqûtenê di maneya «istihkam» a tirkî de ye, ne ku meriv bêje; ku «istihkam» endazyarî be, û li gora «tahrîmat», «tahrîm», «müstahkem», «muhkem» ji eynî gotinê (istihkam / hekeme) ne, emê jî ji endaz an endazyarî berdêla wan çêkin, zînhar tişteke wisa nebe !

Hin bêjeyên mîna piyade, siwarî, zirx(zireh), alayî (alay) û yawer gotinên îranî (kurdî-farisî) ne û ji îranî derbasî tirkî bûne. Lê ev gotin ne bi tenê di maneya leşkerî, lê bi gelemperî di jiyana Kurdan a rojane de hene.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
yekîneyên leşkerî	askeri birlikler	unités miliaires	military units
yekîne	birlik	unité	unity
pel	manga	escouade	squad
(Ji 10-11 neferan pêk tê.)			
deste	takım	peloton	platoon
(Ji çar pelan pêk tê.)			
tof	bölük	compagnie	company
(Ji 3-4 desteyan pêk tê.)			
tabûr, gurdan	tabur	bataillon	battalion
(Ji 3-4 tofan pêk tê.)			
alayî, heng	alay	régiment	regiment
(Bi gelemperî ji 3-4 gurdan an, di siwariyan de ji 4-5 tofan pêk tê.)			
tîp	tugay	brigade	brigade

Li hêzên erdê ji du hengan û yekîneyên pêwist, li hêzên esmanî ji hengêkê (75~54 an 48 balafir) û tofên veguhastin (transportation), îkmal, ragihandin (communication), ji gurdanên tendurustî û kontrola hewayî, û ji yekîneyên meteorolojî û ewlehiyê (emniyet) pêk tê.

liq (Ji 3-4 hengan û yekîneyên pêwîst pêk tê. Jimara leşkeran ji 7000 heta 18000 diguhire.)	tümen	division	division
parleşker (Ji sê liqan û yekîneyên temamkir ên dinê pêk tê.)	kolordu	corps d'armée	army corps
leşker (Ji çend parleşker û liqan pêk tê.)	ordu	armée	army
hêzên çekdar	silahlı kuvvetler	forces armées	armed forces
hêzên bejayî	kara kuvvetleri	armées de terre	ground forces
hêzên deryayî	deniz kuvvetleri	marine	navy
hêzên hewayî	hava kuvvetleri	forces aériennes	air forces
sinifên leşkerî	askeri sınıflar	classes militaires	military classes
sinifa şerkar	muharib sınıf	classe combattante	combatant class
sinifa xizmetkar	hizmet sınıfı	classes services	service class
piyade	piyade	fantassin, infanterie	infantry, infantryman
piyadeyên mekanîzekirî	mekanize piyade	infanterie mécanisée	mechanized infantry
piyadeyên hewayî	hava piyadesi	infanterie aérienne	air infantry
piyadeyên deryayî	deniz piyadesi	infanterie marine	marines
siwarî	süvari	cavalier, cavalerie	cavalryman, cavalry
topavêj	topçu	artilleur	artilleryman, gunman
topavêjî	topçuluk, topçu sınıfı	artillerie	artillery
yekîneya zirxdar	zirhli birlik	unité blindée	armoured unit
cama zirxkirî	kurşun geçirmez cam	vitre blindée	armoured glass
trêmbêla zirxkirî	zirhli araba	voiture blindée	armoured car
ragihandin	haberleşme	communication	communication
endazyarî	istihkam	génie militaire	the Engineers
cendirme	jandarma	gendarme	gendarme
veguhastin	ulaştırma	transport	transportation
tendurustî	sihhiye	santé	health, sanitary
tedarik	levazım	approvisionnement	supplies
paraşutbaz	paraşütçü	parachutiste	paratrooper
paraşut	paraşüt	parachute	parachute
fermander	komutan	commandant	commander
serfermander	başkomutan	commandant en chef	commander-in-chief
yawer	yaver	aide-de-camp, assistant	aide-de-camp
serkan	kurmay (ünvan)	membre d'état-major	staff member
serkantî	kurmay, kurmaylık	état-major	staff
serkantiya giştî	genel kurmay	état-major général	general staff
serekê serkantiya giştî	genel kurmay başkanı	chef d'état-major général	chief of general staff
baregeh	karargah	quartier-général	headquarters
leşkergeh	ordugah	camp militaire	military camp
garnîzon	garnizon	garnison	garrison
pagerî	devriye	ronde, patrouille	round, patrol
nêçîrvan	avcı	chasseur	hunter
nîşangir, segman	nişancı	bon tireur	shooter
alîkarê nîşangir	nişancı yardımcısı	aide-tireur	shooter's assistant

(Dûmahîk heyê)

Amanên nav malê

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÍ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
aman, firaq, fera derdan	kab, kab kacak kab	ustensile réceptacle	implement container, receptacle
qurûqaf	çanak çömlek	poterie	pottery
piyan, şûşe, piyale, qedeh, îstekan, îskan	bardak	verre	glass
piyana avê	su bardağı	verre à eau	water glass
piyana mey	şarap bardağı	verre à vin	wine glass
piyana çayê	çay bardağı	verre à thé	tea cup
demkêşk	demlik	théière	tea-pot
çaydan	çaydanlık	bouilloire, théière	kettle
semawer	semaver	samovar	samovar
telbî	semaver tepsisi	plateau de samovar	samovar's tray
şekirdank, qendank	şekerlik	sucrier	sugar bowl
binik, nalbekî, zirî	bardak tabağı	soucoupe	saucer
kevçî	kaşık	cuiller	spoon
kevçiyê çayê	çay kaşığı	cuiller à thé	teaspoon
kevçiyê şorbê	çorba kaşığı	cuiller à soupe	soupspoon
kevçiyê şîrîniyê	tatlı kaşığı	cuiller à dessert	dessertspoon
kevçiyê darîn	ağaçtan kaşık	cuiller de bois	wooden spoon
kêr	bıçak	couteau	knife
kêra nan	ekmek bıçağı	couteau à pain	bread knife
kêra goşt	et bıçağı	couteau à viande	carving knife
kêrik	yemek bıçağı	couteau de table	knife
kêrika berîkê	cep bıçağı	canif	pocket knife
çengal, çetel, çartil	çatal	fourchette	fork
çoçik	küçük kepçe	petite louche	small ladle
çemçik : çoçika metalî	metalden küçük kepçe	petite louche en métal	small metal ladle
hesk	kepçe	louche	ladle
kefgîr	kevgir	écumoire	skimmer
tas, tîrar, sukure, zerik	tas	tasse	cup
kasik	kase	écuelle, bol	bowl
teyfik, dewrî, lalik	tabak	plat, assiette	plate
sênî*, berkêş	sini	grand plateau de cuivre	large copper tray
tepsî, berkêşok	tepsi	plateau	tray
quşxane, qaşik	küçük tencere	cocotte, fait-tout	stewpot
beroş	tencere	marmite	cooking pot
satil	bakraç	petit seau en cuivre	copper bucket

dewl, çelt	kuyu kovası	seau en peau ou en plastique servant à puiser de l'eau de puits	leather or plastic bucket used in drawing water
bêdirok **	topraktan yapılmış kova	seau en métal galvanisé ou en plastique	bucket made of galvanized metal or plastic
elbik : satila darîn	ağaçtan bakraç	seau en bois	wooden bucket
halûv : satila ji qaf çêkirî	küçük bakraç	seau en terre cuite	earthen bucket
parç, surahî, şemşaq	sûrahi	carafe	carafe
tawik: taweya piçûk a şivanan	küçük çoban tavası	petite poêle des bergers	shepherd's frying pan
kod : tasa darîn	ağaçtan tas	écuelle	bowl, porringer
mişîn	ibrik	aiguière	ewer
legan	leğen	cuvette, bassin	basin, large bowl
sîtil	kazan	chaudron, chaudière	cauldron, boiler
niqre	fazla büyük kazan	gros chaudron, cuiseur	large cauldron
teşt	teşt	grand bassin	large basin
şikev	tahdadan hamur teknesi	pétrin	trough
şirdoşk, gadoş : satila	süt bakracı	petit seau	small
piçûk a ji bo şîr		généralement en bois employé pour le lait	wooden bucket for milk
xwelîdank	kül tablası	cendrier	ashtray
guldank	vazo	vase	vase
çerxetûn, satilî, yendo	saplı tencere	casserole	saucepan
hestîvk, kartosk :	hamur spatülü	spatule employée pour détacher la pâte	baker's spatula
kuşik, kundirê beravê, kundirê stoyîk :	hamam tası olarak kullanılan içi boşaltılmış ve kurutulmuş kabak	courge longitudinale vidée et séchée utilisée comme récipient	
şerbik ***	küçük su testisi	cruchon	small jug
dîz	çömlek	terrine	earthen pot
dîzik	küçük çömlek	petite terrine, pot de terre	small earthen pot
kûp, kuloz	küp	jarre	earthenware jar
kûpik	küçük küp	petite jarre	small jar
den, qedele : kûpê mezin	büyük cilalı küp	grande jarre vernie	large varnished jar
bi çar çembil, cîlakirî		à quatre anneaux	with four handles
nêhre : kûpê mezin ê penîr	cilasız büyük peynir küpü	grande jarre à fromage	large jar for cheese
kûz, cêr	testi	cruche	jug
kûzik, kedînk	küçük testi	petite cruche	small jug
giraîrîn	büyük ve derin yemek kabı	soupière	soup tureen
lengerî	büyük ve derin olmayan bakırdan pilav kabı	grand plat en cuivre dans lequel on sert le riz	large copper plate
tawe	tava	poêle (à frire)	frying pan
xweydank	tuzluk	salière	salt cellar
kovik, mastêrk, rihetî, gewrî	huni	entonnoir	funnel
fincan	fincan	tasse (en céramique)	cup
fincana qehwê	kahve fincanı	tasse à café	coffee cup

* li berriya Mêrdînê sênî ji teyfkî re dibêjm, di şûna berkêş û sênî de dibêjm.

** ji rûsî (VEDRO) vêdro: satil

*** li hin herêman şerbik bi mana tasa çinkoyî an fincan bi kar tînin.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
balafira bombavêj	bombardîman uçağı	bombardier	bomber
balafirên nêçîrvan	avcı uçağı	avion de chasse	fighter
bêtêl, bêsim	telsiz	sans fil	wireless
bijarte	seçkin	choisi, distingué	selected, distinguished
birc	kule	tour	tower
bivê nevê	ister istemez, mutlaka	bon gré, mal gré	willingly or unwillingly
cenanî, xebatên erdê avî,	sulu tarım	agriculture irriguée	irrigated agriculture
çînîna sebze, tîtûn, hwd	pamuk hallacı	carde et arc du	instruments of the
çek û kevanê penbûjen	aletleri	cardeur de coton	cotton carder
çeknas	1) taniyıcı, erbab 2) silah uzmanı	1) connaisseur, expert 2) expert en armes	1) expert 2) expert in weapons
çênî	parça	pièce, morceau, fragment	piece, fragment
çîk	kıvılcım	étincelle	spark
dranker	dişçi	dentiste	dentist
duta	iki misli, iki kat	double	double, two-fold
gerinende	müdür	directeur	director
gilîhlê	davalı	défendeur	defender
gilîhvan	davacı	plaignant	plaintiff
guherbar	değişken	variable	variable
guherbarî	değişkenlik	variation	variation
hêle	sürek avı	battue	battue
hêman	unsur, eleman	élément	element
herojî, rojane	günlük	journalier, de tous les jours	every day
hindikandin	küçümsemek	minimiser, sous estimer	to minimize
ji çek kirin	silahıtan etmek, silahını almak	désarmer	to disarm
kanên petrolê	petrol yatakları	gisements de pétrole	oil deposits
kevizîç, keviz	yosun	mousse	moss
kimt	zirve	sommet	summit
mikur hatin	itiraf etmek	confesser	to confess
mikur	itiraf	confession	confession
mit	tepe	colline	hill
şandiyar	muhabir	envoyé, correspondant	envoy, correspondent
şiverê	patika	sentier	path
paye	meretebe	grade, rang	rank
qelpikê guh	kulak kepçesi	pavillon de l'oreille	earlap
rêhesin	demir yolu	chemin de fer	railway
serfermandar	başkomutan	commandant en chef	chief commandant
serfermandarî	başkomutanlık	commandement en chef	chief command
serheng	albay	colonel	colonel
sîpan, kumqeşa	buzul	glacier	glacier
tewek	tabaka	couche	layer, stratum
xortanî	gençlik	jeunesse	youth
xwîl, xûl	eğik	courbé, penché	lop-sided, slanting

HAWARÊAmadekar : *Mehmed UZUN*

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
ava mend	durgun kirli su	eau stagnante	stagnant water
ber pê bûn	oluşmak, meydana gelmek	s'accomplir, se réaliser	to come true, to be achieved
berberî	hasımlık, düşmanlık	animosité, antagonisme	enmity, antagonism
Bercis	müşteri yıldızı	Jupiter	Jupiter
berdêlk	karşılık	équivalent	equivalent
bergeh	manzara	vue	view, sight
berkêşk	öğrenci masası	pupitre	desk
bi kotek	zorla	par la force	by force
biber	meyve veren	fructueux	fruitful
bingeh, hîm, xîm	esas, ilke	fondement, principe	foundation, principle
boş	bol, çok, gür	beaucoup, en grande quantité	plenty, many, full-of
brûskîn	ışıldamak	étinceler, luire	to sparkle, to glitter
çar bûn, peyda bûn	ortaya çıkmak, meydana gelmek	apparaitre, se former se produire	to appear to come into existence
çîrçîrok	masal	conte	tale
çîrok	öykü, hikaye	histoire, récit	story
ciyok	yerini tutan, eşdeğer	équivalent, remplaçant	equivalent
danînk	konu, mevzu	sujet, thème	topic, subject
depreş	kara tahta	tableau noir	black board
diyarok	öğretmen kürsüsü	chaire	chair
dotmîr	prences	princesse	princess
erdnigarî, erdnasî	coğrafya	géographie	geography
geda	yoksul	pauvre	poor
hinartin, şandin	göndermek, yollamak	envoyer, expédier	to send
hinerwer, hunermend	sanatçı	artiste	artist
înenigarî	hayat hikayesi, biyografya	biographie	biography
Kakeşîn, Kadiz	Saman Yolu	La Voie Lactée	Milky Way
kereker, kerrekerr	sessizce	silencieusement	silently
kevandîn	yenmek	vaincre	to vanquish, to defeat
kitekit	teferuat, ayrıntı	détail	detail
kitkit, kit bi ket, yek bi yek	teker teker	un à un	one by one
kortal, çal	çukur, uçurum	cavité, abîme	cavity, abyss
kotek	kötek	bastonnade	beating, drubbing
kotin	kemirmek	ronger	to gnaw, to pit
kurdanî, bi awayên Kurdan	Kürtlere özgü	à la manière kurde	in the Krudish way
kurdîtî	kürtlük, kürtçülük	kurdité, kurdisme	kurdishness, kurdisme
landik	beşik	berceau	cradle
lewma, loma, lewre	bu nedenle, bundan ötürü	de ce fait, pour cette raison	for this reason because of that
li ser vebûn	bulmak	trouver, découvrir	to find
mamik	bilmece	devinette	riddle, conundrum
methelok	kissa, ata sözü	proverbe, adage	proverb, saying
parêz	bostan, bahçe	potager, jardin	garden, vegetable garden
pêşî, kemêş, kelmêş, mixik, visik	sivri sinek	moustique	mosquito
perçivandin	şişmek	s'enfler	to swell

pêrgî hev bûn	karşılaşmak	se rencontrer	to meet
Pêwr	Venüs	Vénus	Venus
pîlewer	tenekeci	ferblantier	tinman
pingav	su birikintisi	eau stagnante	stagnant water
pingirîn	birikmek, dolmak	s'accumuler, se remplir	to accumulate, to fill up
pronivîs, bername	program	programme	programme
rave	açıklama, yorum	explication, commentaire	explanation, comment
rave kirin	açıklamak, yorumlamak	expliquer, commenter	to explain, to comment
rûnişte	sıra	banc	bench
safiî : zerê vekirî	açık sarı	jaune clair	light yellow
sêpî	sehpa	trépied	tripod
sernîvek	merkez	centre	centre
serstûn, sernivîs	başyazı	éditorial	editorial
serwext, têgihîştî	bilinçli, haberdar	au courant, au fait, informé	aware
tavil, tafil	derhal	tout de suite, immédiatement	immediately
tawî	sıtmalı	paludéen	paludal
têdexistî, naverok	içindekiler	table de matières, contenu	content
tekûz kirin	güçlendirmek, sağlamlaştırmak	fortifier, consolider	to strengthen, to fortify
tekûz, mezbût	güçlü, sağlam	solide, robuste	robust
texlît, cure	çeşit	variété, sorte	sort, variety
vekujandin	söndürmek	éteindre, assouvir	to extinguish, to turn off
verotin (veroje !)	kazımak	gratter, râcler	to scrape out, to scratch
veytûn, hêtûn, kûre	ateş ocağı	four, fournaise	kiln, furnace
welatî	yurttaş	compatriote	compatriot, fellow countryman
xeritandin, kok birandin	kökünü kurutmak, yok etmek	extirper, éradiquer	to eradicate
xurî, xwerû	saf	pur	pure
xurîfî	saflik, temizlik	pureté	purity
yekdegî	tekseslilik, oybirliği	unanimité	unanimity
zar, zarav	lehçe	dialecte	dialecte
zexm	güçlü	robuste	robust, sturdy
zivarî	yoksulluk	pauvreté, misère	misery, poverty

Peyivnasî

Hannibal, di sala 225ê berî miladê ji pareke leşker re ev nav daniye. Di dema Romaya kevnare de bêtir ji yekî-neyên siwarî re *alae* digotin. Ev peyv ji Romayîyan (Kurd dibêjin Romîyan) ketiye nav kurdî û farisî. Tirk piştî sed-sala XIV an dest bikaranîna vê peyvê kirine.

Tê gotin ku peyv jî wekî mirovan xwedî jiyaneke taybetî ne. Li çiyekê peyda dibin, di nav sal û deman de diguherin, ji navçe an welatekî derbasî navçe û welatên din dibin, dikevin teşeyên cihê û carna jî winda dibin, tên ji bîr kirin. Zaneyên bi navê *etîmolog* li ser jiyana û dîroka peyvyan dixebitin, didin xuya kirin kîjan peyv ji ku tê, kengî ketiye çî teşeyê. Di zimanê kurdî de hê xebatên wilo kêman in. Emê carna di *Kurmancî* de li ser esl û bingehên hin peyvên ku di kurdî de tên bi kar anîn binivîsin. Çend nimûne:

Alay an alayî

Ji latîni *alae* (alay tê xwendin) tê.

Mana destpêkî ya peyvê *perr*, *bask* e. Cara pêşîn

Çay

Ji *çaya* zimanê çînî tê. Di zaravayê Çîna başûr de ew *tay* an *tey* dibêjin. Di sala 1657 an de peyva *tee* bi riya holandî ketiye zimanên Ewropaya Rojava, di fransîzî de bûye *thé* (tê), di îngilîzî de *tea* (tî). Lê Rûs peyva zaravayê çînî yê edebî, *ça* girtine û wek *çay* bi kar anîne. Peyva *çay* ji Rûsan di sedsala XIXan de derbasî kurdî, tirkî û farisî bûye. Herwekî di erebî de dengê ç tune ye, wan jî vê peyvê wekî *şay* kirine zimanê xwe.

Fîncan

Di zaravayên îranî yê kevn de *pingân* tasika avê ye. Ereban ev gotin ji Îraniyan (Kurd û Farisan) girtiye û herwekî di erebî de dengê g tune ye û di şûna wî de c bi

kar tînin, kirine *fîncan*. Ji erebî ketiye osmanî û tirkî jî. Di nav sedsalan de bilevkirina *fîncan* di kurmancî de jî şûna **pingân** girtiye.

Qanûn

Ji peyva yewnaniya kevn **kanôn** (qaîde, awa) ketiye latî-nî. Kilîsa katolîk ev peyv bi mana awa û qaîdeyên îmanê

bi kar aniye. Ereban ev peyv bi teşeyê qanûn kirine zimanê xwe û bi riya misilmaniyê ev peyv ketiye zimanê kurdî, farisî, tirkî û piraniya zimanên gelên misilman. Kurdên Soran di şûna vê peyva hindû-ewropî bêjeya *yasa* bi kar tînin, lê *yasa* ji peyva moxolî *yasax* tê.

(*Dûmahîk heyê*).

TERMÊN HIQÛQÎ

(II)

Amadekar : VEYSÎ ZEYDANLI

kurdfî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
lêbarkirin	isnat, isnat etme	imputation	imputation, charge
lê bar kirin, xistin ser yekî	birine isnat etmek	imputer, attribuer	to impute, to attribute
lêbarkirî	müsnet, isnat edilen	imputé, attribué	charged, imputed
lêbarker	isnat eden	qui impute, qui attribue	who imput
berevanî	savunma	défense	defence
berevanî kirin	savunmak	défendre	to defend
berevan	savunucu, müdafî	défenseur	defender
parastin	korumak, muhafaza etmek	protéger, conserver	to protect, to conserve
peyitandin, <i>l.</i>	ispat etmek, saptamak, kanıtlamak	prouver, établir, démontrer	to prove, to establish
peyitandin, <i>n.</i>	saptama, ispatlama	preuve, démonstration	proof, demonstration
peyt	ispat	preuve	proof
peyketin	takibat, kovuşturma	poursuite	(legal) proceedings
bi pey yekî ketin	kovuşturmak, takip etmek, kovuşturma açmak	poursuivre, engager des poursuites	to start legal proceeding, to take action against sb.
jêpîrsîn	sorgulama, sorgu	interrogatoire	questioning
jê pîrsîn	sorgulamak	interroger	to question, to interrogate
hakimê jêpîrsînê	sorgu hakimi	juge d'instruction	examining judge
venêrîn, <i>nm.</i>	denetleme, doğrulama	vérification	checking, verification
venêrîn, <i>l.</i>	denetlemek, doğrulamak, tahkik etmek	vérifier, examiner	to check, to verify
lêgerîn, lêkolîn, <i>nm.</i>	araştırma	recherche	research
lê gerîn, <i>l.</i>	araştırmak	rechercher, faire des recherches	to search for, to do research
vekolîn	soruşturma, tahkikat	enquête, investigation, instruction	inquiry, investigation
girtin, <i>l.</i>	yakalamak	appréhender, capturer	to capture, to apprehend
girtin, <i>nm.</i>	yakalama	appréhension, capture, saisie	capture

ragirtin, <i>l.</i>	tutuklamak, tevkif etmek	arrêter	to arrest
ragirtin, <i>nm.</i>	tutuklama	arrestation, arrêt	arrestation, arrest
ragirtname	tevkif, tutuklama müzekkeresi	mandat d'arrêt	warrant for arrest
biryara ragirtinê	tevkif kararı	ordre d'arrêter	order for arrest
biryara ragirtinê	giyabi tutuklama kararı	ordre d'arrêter	order for arrest
ya paşpenî		par contumace	in absentia
ragirtxane	tevkif evi	maison d'arrêt	house of detention
binçav, jêrçav	göz altı	garde à vue	in custody
pawan	gardiyan	gardien	guard
kelemçe, destbend	kelepçe	menotte	handcuff
merbend	ayak kösteği	chaînes passées aux pieds d'un prisonnier	fetters attached to the legs of prisoners
lele	pranga	chaînes passées au cou d'un prisonnier	fetters attached to the neck of prisoners
rûniştin, daniştin	oturum, celse	session	session
<i>l : lêker</i>	<i>fiil</i>	<i>verbe</i>	<i>verb</i>
<i>n : nav</i>	<i>ad</i>	<i>substantif</i>	<i>name</i>

Termên rêzimanî

(III)

Amadekar : Rojen BARNAS

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
rengdêr	sîfat	adjectif	adjective
rengdêra çawahîn	niteleme sîfatı	adjectif qualificatif	qualifying adjective
rengdêra pêveber	yüklem sîfat	adjectif attribut	attribute adjective
pêveber	yüklem	attribut	attribute
kemper	sîfatta ölçümlemek	comparer	to compare
lapekemper	sîfatta aşırılık	superlatif	superlative
rengdêrên jmarîn	sayî sîfatları	adjectifs numéraux	numeral adjectives
rengdêrên jmarîn	asal sayî sîfatları	adjectifs numéraux	cardinal numeral
ên bingehîn		cardinaux	adjectives
rengdêrên jmarîn	sıra sayî sîfatları	adjectifs numéraux	ordinal numeral
ên rêzîn		ordinaux	adjectives
rengdêrên nişandanê	işaret sîfatları	adjectifs démonstratifs	demonstrative adjectives
rengdêrên nebinavkiî	belgisiz sîfatlar	adjectifs indéfinis	indefinite adjectives
rengdêrên pirsiyarkî	soru sîfatları	adjectifs interrogatifs	interrogative adjectives
rengdêrên xwedîtiyê	mülkiyet sîfatları	adjectifs possessifs	possessive adjectives
daçek	edat	préposition	preposition

biwêjên daçekî	deyim edatlar	locutions prépositives	prepositive locutions
paşdaçek	art edat	postposition	postposition
komdaçek	edat takımları	complexes prépositionels	prepositional complexes
hoker	belirteç, zarf	adverbe	adverb
bêtirker	çoğaltıcı	augmentatif	augmentative
hokera awakî	durum belirteci	adverbe de manière	adverb of manner
hokera çendahî û jmarî	miktar ve sayı belirteci	adverbe de quantité et de nombre	adverb of quantity and of number
hokera cih û hindavê	yer ve yön belirteci	adverbe de lieu et de direction	adverb of place and of direction
hokera demkî	zaman belirteci	adverbe de temps	adverb of time
hokera erînî	tasdik belirteci	adverbe d'affirmation	adverb of assertion
hokera daxwaziyê	istek belirteci	adverbe optatif	optative adverb
hokera neyînî	olumsuzluk belirteci	adverbe de négation	adverb of negation
hokera pirsiyarkî	soru belirteci	adverbe d'interrogation	adverb of interrogation
hokera gumanî	tahmin belirteci	adverbe de supposition	adverb of supposition
biwêjên hokerî	deyim belirteçler	locutions adverbiales	adverbial locutions
gihanek	bağlaç	conjonction	conjonction
gihaneka sade	basit bağlaç	conjonction simple	simple conjunction
cotgihanek	çifte bağlaç	conjonction double	double conjunction
biwêjên gihanekî	deyim bağlaçlar	locutions conjonctives	conjunctive locutions
baneşan	ünlem	interjection	interjection
pêşdanî	önek	préfixe	prefixe
pêşdaniya sade	yalın önek	préfixe simple	simple prefixe
pêşdaniya hevedudanî	bileşik önek	préfixe composé	compound prefixe
paşdanî	sonek	suffixe	suffixe
paşdaniyên çawahî	niteleme ve	suffixes de qualifica-	suffixes of qualification
û peywendiyê	bağıntı sonekleri	-tion et de relation	and relation
paşdaniyên piçûkker	küçültme sonekleri	suffixes diminutifs	diminutive suffixes
paşdaniyên alavî	araç sonekleri	suffixes instrumentaux	instrumental suffixes

(Dûmahîk heyê)

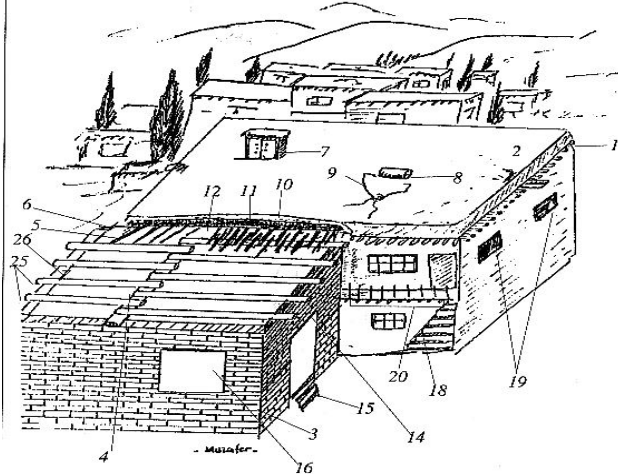
KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Xanî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

Civîna payîza 1992an

Civîna duwanzdehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, ji 24 ta 31ê meha çiriyê li Swêdê, li xwendegeha bilind a Biskops Amöyê civiya. Civînê vê carê jî giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna temên rêzimanî, hiqûqî û leşkerî. Lênerîna peyvên klasîkên kurdî, ku timî di bernameya civînên ziman de ye, bi ferhengoka kovara *Ronahî* dom kir. Di warên peyvên jiyana rojane de, beşdarên civînê li ser peyvên malbat û merivatiyê û temên avakirinê xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmarê *Kurmancî* de belav dikin.

Hevalên ku beşdarî civîna payîza 1992 an bûn ev in : Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Muzafer Begzade (Şikakan), Hemîd Kılıçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Elî Şêr (Wan), Mehmed Uzun (Swêrek), Veysî Zeydanî (Bedlîs), Reşo Zilan (Ağirî) û Zeynelabîdîn Zinar (Batman).

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
1 - qomax, serdîwar : du qorên dawîn ên dîwar	duvarın kirişleri kapatan son iki dizisi	les deux dernières rangées de chaque étage du mur	the last two rows on head level of the wall
2 - ban, serxanî, serban	dam, çatı	toit	roof
3 - rêz, qor	dizi, sıra	rang, rangée	row, line
4 - karîte, pir	ana kiriş, orta kiriş	poutre centrale,	main beam
5 - rewî	uzun sırık	long bâton,	long pole,
6 - mertek, mirdiyaq, martaq, şeqlê	mertek	longue perche solive, poutre, poteau, poutre porteuse	long stick squared balk of timber, beam, post supporting beam
7 - rojîn, kulek	aydınlama bacası	ouverture pratiquée dans le toit pour l'éclairage	aperture in a roof to give light
8 - bangerdan, bangor, gundor	loğ	rouleau en pierre pour comprimer un toit en terre	stone roller (used to roll the clay roof of a house)
9 - qeysik, barloq	loğlama ağacı	manche en bois du rouleau	wooden handle of stone roller
10 - seyek, siwax	sıva	enduit	coating
11 - qirş	çalı-çırpı	brindilles	sticks, thorns and brambles
12 - dep, text	tahta	bois	timber
13 - derî	kapı	porte	door
14 - serderî	üst eşik	linteau	lintel
15 - şîpane, binderî	eşik	seuil	threshold
16 - pencere, rojîn	pencere	fenêtre	window
17 - pêlekân, derence	sabit merdiven	escalier	staircase

18 - pêlik, pêlûk	basamak	marche d'un escalier	step, stair
19 - taq	küçük pencere	petite fenêtre	small window
20 - bernig	teras	terrasse	terrace
21 - bêr	kürek	pêle	shovel
22 - herî	balçık, harc	glaise, boue	wet clay, mud
23 - kerpîç, kelpîç	kerpiç	pisé	sundried brick
24 - darqalib	kerpiç kalıbı	moule à pisé	brick mold
25 - kêran	kiriş	poutre	beam
26 - max	iki giriş arası mesafe	distance entre deux poutres	distance between two beams

termên avakirinê

hîm, xîm, binyad, binaxe, binî, binyan, bintar, esas	temel	fondation	foundation
ber, kevir	taş	pierre	stone
qermît	tuğla, keremît	brique rouge, tuile	red brick, red tile
dîwar	duvar	mur	wall
nawbir	ara bölme	cloison	dividing wall
kuç	elle tutulabilen taş	pierre irrégulière de construction	irregular building stone
pîj, pûç, kênce	yassı, küçük taş	petite pierre de forme plate	small flat stone
sel, sal	geniş yassı döşeme taşı	dalle de pierre	flagstone, paving stone
rek	doldurmada kullanılan küçük taş ve çamur ya da çimento karışımı, ara dolgu	remplissage fait de petites pierres de ciment ou de boue	filling made of small stones, cement or mud
xurdik, xilik, xîç, tîke	ara dolgu molozu	gravats	rubble stones
qab	kemer, tonoz	voûte, arcade	arch, vault
taht, ferş	yassı düz taş	pierre plate, dalle de pierre	flagstone, paving stone
cax, êrmikar, çembilheya, navbire	duvarı takviye için içli ve dışlı çepe- çevre konan giriş	poutre de soutènement posée horizontalement au milieu d'un mur pour le consolider	supporting beam placed horizontally in the middle of a wall to consolidate it
dalan, kolan	sofa, hol	vestibule	hall, anteroom
sivder	1- sundurma, 2-hol	appentis	penthouse, lean-to-roof lobby
arîk, qarçik, sepîtk, binban	tavan	plafond	ceiling
şîp	eşik taşı	pierre du seuil	door sill
kêran, beşt	direk, dam giriş	poutre	beam
kut, kutek	iğreti sütun	colonne provisoire en bois	temporary wooden column

spartek, destek qırşkirin	dayanak, payanda çalı çırpı döşeme	soutien, support, appui pavement en brindilles	support pavement with sticks, thorns and brambles
axkirin, banax	toprak döşeme	action de couvrir le toit en terre	to cover the roof with earth
stûn perdik	sütun küçük sırık (dam kirişi ortüsü için)	colonne petit bâton	column small stick
sîqal, mole perdax kirin alaşkirin lûrik evzêl, erzêl, inzêl	ince sıva perdahlamak kiriş kaplama zakkum ağacı eğreti iskele platformu	dernière couche d'enduit polir pose des poutrelles laurier-rose plateforme de construction ou de peinture	last coating to polish covering of the joists oleander builder's scaffolding
avrêjn, avrêjen ; meylbûna xanî ji bo ku av li ser xanî nemîne kerik porxan, tûng, gong, kêzin	su eğimi inşaat iskele ayakları künk	inclinaison du toit pour l'écoulement de l'eau de pluie trépied conduite d'eau en terre cuite	roof inclination to drain off rain tripod earthenware water pipe
nerdiwan pêbask : kevirê ku di hêlên bîrê de an di çemekî de pê lê dikin ji bo daketin an derbasbûnê eywan	seyyar merdiven kuyuya inmek ya da dereyi geçmek için basılan taş eyvan	échelle pierre saillante sur laquelle on s'appuie pour descendre dans un puits ou franchir un ruisseau hall ou salon ouvert d'un côté	ladder jutting stone to lean on when going down a well or crossing a small stream hall or living-room, open on one side
şaneşîn bixêrî argûn, argind arkolk : şîşa agir arişt	balkon baca şömine maşa külün altındaki yanmış toprak, öğülüp talk gibi kullanılır	balcon conduit de fumée cheminée tisonnier cendres fines utilisées comme talc	balcony smoke hole hearth, fireplace tongs, pincers fine ashes used as talcum powder
şerşok, hemamok cilşok, kafık destşok daşir, avdestxane avrêjk çirîk, çirane, şurik, çoratan	banyo yunak, çamaşırhane lavabo hela, tuvalet pisuar oluk	bain lavanderie lavabo toilette pissioire gouttière	bath wash-house wash basin toilet, lavatory, WC urinal gutter pipe

Termên rêzimanî

(IV)

Amadekar : Rojen BARNAS

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
lêker	fiil	verbe	verb
lêkera sade	basit fiil	verbe simple	simple verb
lêkera hevedudanî	bileşik fiil	verbe composé	compound verb
lêkera bingehîn	temel fiil	verbe fondamental	fundamental verb
lêkera pronavkî	adil fiil	verbe pronominal	reflexive verb
lêkerên bi qaîde	kurallî fiiller	verbes réguliers	regular verbs
lêkerên bê qaîde	kuralsız fiiller	verbes irréguliers	irregular verbs
lêkera nekesanî	salt üçüncü şahıslı fiil	verbe impersonnel	impersonal verb
dawîne	mastar soneki	terminaison	ending
ra, reh	kök	racine, radical	root
berlêker	çekim öneki	préverbe	verbal prefix
lêkerên vegerok	dönüşlü fiiller	verbes réfléchis	reflexive verbs
neyekser	dolaylı	indirect	indirect
biwêjên lêkerî	deyim fiiller	locutions verbales	verbal phrases
lêkerên alîkar	yardımcı fiiller	verbes auxiliaires	auxiliary verbs
lêkera têper	geçişli fiil	verbe transitif	transitive verb
lêkera teneper	geçişsiz fiil	verbe intransitif	intransitive verb
rawe	kip	mode	mood
dem	zaman	temps	tense
dema raborî	geçmiş zaman	temps passé	past tense
raborî	mazı, geçmiş	passé	past
dema niho	şimdiki zaman	temps présent	present tense
dema dahatî	gelecek zaman	temps futur	future tense
demên hevedudanî	bileşik zamanlar	temps composés	compound tenses
têper	geçişli	transitif	transitive
teneper	geçişsiz	intransitif	intransitive
nêtar	nötr	neutre	neutral
neyînî	olumsuz	négative	negative
rader	mastar	infinitif	infinitive
radera hevedudanî	bileşik mastar	infinitif composé	compound infinitive
pareng	sıfatfiil	participe	participle
parenga raborî (mayî, hatî, kirî)	geçmiş zaman ortacı	participe passé	past participle
parenga nihoyî	durum ortacı	participe présent	present participle
parenga qop (hati, keti, ma)		participe apocopé	apocope participle
lêkerên sedemkar	ettirgen fiiller	verbes causatifs	causative verbs
sedem	neden	cause, motif	cause
sedemî	nedensel	causal	causal
sedemkar	ettirgen	causatif	causative
kişandina lêkerê	fiil çekimi	conjugaison du verbe	conjugation of the verb

Herwekî

ketin => ket = rayek, in = dawîne.

KIŞANDIN Û NAVLÊKIRINA DEMAN

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
raboriya sade (<i>ez mam</i>)	-di'li geçmiş	prétérit	preterite
raboriya çirokî (<i>ez mame</i>)	-miş'li geçmiş	prétérit narratif	narrative preterite
raboriya berdest (<i>ez dimam</i>)	bileşik hikâye	imparfait	imperfect
raboriya berdest a çirokî (<i>ez dimame</i>)	sürekli bileşik hikâye	imparfait duratif	durative imperfect
raboriya dûr (<i>ez mabûm</i>)	-miş'li geçmiş hikâye	plus-que-parfait	pluperfect, past perfect
raboriya dûr a liserbûyinê (<i>ez dimabûm</i>)	yaklaşık -miş'li g. hikâye	plus-que-parfait approximatif	approximative pluperfect
raweya bilanî	dilek kipi	mode subjonctif	subjunctive mood
nihoya bilaniyê (<i>bila</i>) <i>ez bimînîm</i>	istek şimdiki zaman	présent du subjonctif	present subjective
raboriya bilaniyê (<i>bila</i>) <i>ez bimama</i>	istek bileşik hikâye	imparfait du subjonctif	imperfect subjective
raboriya dûr a bilaniyê (<i>bila</i>) <i>ez mabiwama</i>	istek -miş'li geçmiş hikaye	plus-que-parfait du subjonctif	pluperfect subjective
raweya hekînî (<i>teşe 1. ezê bimama, teşe 2. ezê mabiwama</i>)	şart kipi	mode conditionnel	conditional mood
raweya pêşker	bildirme kipi	mode indicatif	indicative mood
dema niho (<i>ez dimînîm</i>)	şimdiki zaman	présent	present
nihoya domdar (<i>ez dimînîme</i>)	sürekli şimdiki zaman	présent duratif	durative present
dahatî (<i>ezê bimînîm</i>)	gelecek	futur	future
dahatiya pêş (<i>ezê mabim</i>)	ön gelecek zaman	futur antérieur	future perfect, future anterior
dahatiya nêzik (<i>ez dikim bimînîm</i>)	yakın gelecek zaman	futur proche	immediate future
raweya fermanî (<i>bimîne</i>)	emir kipi	mode impératif	imperative mood

(*dûmahîk heye*)

TERMÊN HIQÛQÎ

(III)

Amadekar : Veysî ZEYDANLÎ

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
girtîxane	cezaevi	prison	prison
ragirtî	mevkuf, tutuklu	détenu	detaînee
ragirtîxane*	tutuk evi, tevkif evi	maison d'arrêt	arrest house
paşdeavêtin	talik, erteleme	ajournement	postponement, postponing
paşde avêtin	ertelemek	ajourner	to postpone
gîrokirin, derengîxistin	tehir, tehir etme	retard	delay
gîro kirin, bi derengî xistin	tehir etmek	retarder	to delay
gîro bûn, bi derengî bûn	tehir olmak, gecikmek	être en retard	to be late, to be delayed
paşdexistin	tecil, tecil etme	ajournement	postponing
paşde xistin	tecil etmek	ajourner, remettre	to postpone
serbestberdan	tahliye (tutuklu)	libération, élargissement	setting free
serbest berdan	tahliye etmek	libérer, élargir	to set free
berdan	saliverme	relâchement	release
serbest berdana bi merc	şartlı tahliye	libération conditionnelle	conditional release
daxwazname	dilekçe	requête, pétition	petition

sond	yemin	serment	oath
sond xwarin	yemin etmek	prêter serment, jurer	to take an oath, to swear
spartedar	vekil	représentant	representative, attorney
spartedarî	vekillik, vekalet	représentation légale	attorneyship, proxy
spartename	vekaletname	pouvoir de représenter qn	proxy, power for attorney
xwespêr	müvekkil	client (d'un avocat)	client (of lawyer)

* Di hejmara 11 de *ragirtîxane* bi şaşî ragirtîxane hatiye nivîsîn.

Ferhengoka **RONAHÎ**

(III)

Amadekar : Mizaffer BEGZADE

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
rixtan	koşum	harnachement	harness
zîn	eyer	selle, bât	saddle
sinçî	ahlak, sencere	morale, éthique	moral, ethics
pesdeng : dengê nizmalçak sesli		silencieux, qui parle à voix basse	silent, quiet low-voiced
pesdengî	sessizlik	discrétion, silence	silence, discretion
awarte	istisna	exception	exception
awarteyî	istisnayı	exceptionnel	exceptional
poş	tos	coup de tête ou de cornes	a blow with the head
poş lêdan	toslamak	d'un bélier	or horns of a ram to butt,
		donner un coup de tête	to give a blow
		ou de cornes	with the head or horns
lat	düz ve muntazam kaya	bloc ou dalle de pierre	flagstone
têvel	farklı, çeşitli, muhtelif	différent, varié	different, varied
braştî	ateşte çevrilmiş	grillé	grilled
braştin	ateşte çevirmek, kebab etmek	griller sur le feu	to grill
ûdevan	gözcü, gözetleyici	veilleur	watchman
ûdevanî	gözcülük, gözetleyici	veille, métier de veilleur	watchmanship
nêregah	gözetleme yeri	tour de veille, de surveillance	watch tour, watch point
nema	önüne geldiği fiile «artık» + olumsuzluk anlamını veren belirteç	ne... plus	any more, no.. more
nema tê	artık gelmiyor	il ne vient plus	he does not come any more
dil ji bîr ve çûn	fenalık gelmek, geçirmek	s'évanouir, perdre connaissance	to faint, to feel ill
tavilê	hemen, derhal	tout de suite, aussitôt	at once, immediately
canecan: ji dil û can	samimi, candan	sincère, intime	sincere, intimate
cihû	yahudi	juif	jew
nehk, nêk, nîk	olta iğnesi, imen çengeli, iğ çengeli	crochet	needle, crochet
dêwendam	dev, dev boylu, devasa	gigantesque	gigantic
peransû, parsû	kaburga	côte	rib
havil	çare, çözüm, çıkar yol	issue, solution, remède	way, means, remedy, solution
yextirme	savaşta ganimet	cheval pris comme	horse taken as
	alınan at	butin dans la guerre	spoils of war
semt	ihtiyat	prudence, précaution	prudence, precaution

bisemt	ihiyatlı, temkinli	prudent, précautionneux	prudent, cautious
bêsemt	ihiyatsız, temkinsiz	imprudent	imprudent, rash
semfî	ihiyatî	conservatoire	precautionary
kêmlibat	alil, noksan uzuvlu	invalide, handicapé	invalid, handicapped
kêmlibatî	maluliyet	handicap	handicap
qeysik	koltuk deġneġi, loġ çekme aleti	béquille	crutch
leva : beş, par	parça, bölüm, bölme	part, division	part, division
leva kirin	bölmek, taksim etmek	diviser, partager	to share, to divide
leva bûn	bölünmek	se diviser, être partagé	to be divided
nexweşnêr	hasta bakıcı	infirmier (ère)	trained nurse
bi daîrî yekî	görüŝmek	rendre visite à	to meet, to see each
ketin : bi diyarî		quelqu'un,	other, to have an
yekî ketin		rencontrer	interview

TERMÊN LEŞKERÎ

(II)

Amadekar : Rojen BARNAS & Mizaffer BEGZADE

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
saloxgêrî	istihbarat	renseignement (service)	intelligence service
saloxgêr	istihbaratçı	agent de renseignement	intelligence agent
salox	haber, malumat	renseignement, information	intelligence, information
saloxdêr	muhbir, bilgi veren	informateur	informer, informant
saloxdar	malumat sahibi	informé, avisé	informed
stol	donanma, filo	flotte	fleet
hêzên hewayî yên deryayî	deniz hava kuvvetleri	forces aeriennes de la marine	navy airforce
hêzên deryayî	deniz kuvvetleri	marine, forces maritimes	navy, naval forces
binke	üs	base	base
binkeyên deryayî	deniz üsleri	bases navales	naval bases
cîguhêz	seyyar	mobile	mobile
cendirmê cîguhêz	seyyar jandarma	gendarme mobile	mobile gendarme
pađigan, qışle	kışla	caserne	barracks
fêrgeh	talimgah	terrain d'exercice militaire	military drill-ground
venasîn	keşif	reconnaissance	reconnaissance
êrîş, pelamar	hücum, saldırı	attaque, assaut, charge	attack, assault, onset
daberizîn, nm	taaruz	offensive	offensive
daberizîn, l	taaruza geçmek	passer à l'offensive	to go into the offensive
daberize !	taaruz et !	A l'attaque!	attack !
berevanî	savunma	defense	defence,
parastin	korumak	defendre, protéger	to defend, to protect
meteris	metris	tranchée	trench, entrenchment
senger	mevzi	position	position
çeper	tabya	fort, bastion	bastion, fort
kozik	pusu	embuscade	ambush
kozik vedan	pusu kurmak	tendre une embuscade	to lay an ambush
asêgeh	müstahkem mevki	fortification	fortification

(Dûmahîk heyê)

Malbat û merivatî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
meriv, mirov, xizm, mermal	akraba	parent	relative
merivatî, xizmatî	akrabalık	parenté, lien de parenté	kinship
dê, dayik, dad, mader	ana	mère	mother
bav, bab	baba	père	father
dayê, dadê	dênin çağrı hali	forme vocative de dê	vocative case of dê
bavo, babo	bav'in çağrı hali	forme vocative de bav	vocative case of bav
jin	karı, kadın	femme, épouse	woman, wife
mêr	erkek, koca	homme, mari	man, husband
dê û bav	ebeveyn	parents	parents
jinbav, damarî	üvey anne	belle-mère, marâtre	stepmother
zirbav, bavmarî	üvey baba	beau-père, époux de la mère	stepfather
hêwî, hewî	kuma	co-épouse	co-wife
keç, dot, qîz	kız	fille	girl, daughter
kur, law, gede, pis	oğlan	fil	son
kurhilî, zirkur	üvey oğlan	beau-fils, fils issu d'un autre mariage	stepson
keçhilî, zirkeç	üvey kız	belle-fille, fille issue d'un autre mariage	stepdaughter
nevisî	üvey çocuk	enfant issu d'un autre mariage	stepchild
kal, kalik, bapîr	dede	grand-père	grand-father
pîr, pîrik, dapîr	nine	grand-mère	grand-mother
xweh, xwişk, xweng, xwehîng	kız kardeş	sœur	sister
et, hek	abla	sœur aînée	elder sister
bira	erkek kardeş	frère	brother
kek	ağabey	frère aîné	elder brother
mam, ap	amca	oncle paternel	paternal uncle
xal	dayı	oncle maternel	maternal uncle
xaltîk, xatî, xalet	teyze	tante maternelle	maternal aunt
met, metik, pûr	hala	tante paternelle	paternal aunt
jinap, amojin, jinmam	amca karısı	la femme de l'oncle paternel	wife of paternal uncle
xalojin, jinjal	dayı karısı	la femme de l'oncle maternel	wife of maternal uncle
tî	kadının kocasının erkek kardeşi	frère du mari (par rapport à la femme), beau-frère	husband's brother brother-in-law
eltî	kayın, karının koca- sının kız kardeşi	la sœur du mari (par rapport à la femme), belle-sœur	husband's sister sister-in-law
jinî, hewcan	kadının kocasının kardeşinin karısı	femme du frère du mari (par rapport à la femme)	wife of the husband's brother
diş, gorm	görümce	la sœur du mari	husband's sister
hemzift, baltûz, xwişkejin, diş	baldız	sœur de l'épouse, belle-sœur	wife's sister, sister-in-law
bûk	gelin	bru, belle-fille, mariée	bride, daughter-in-law
zava	damat	gendre, marié	bride, groom, son-in-law
xesû, xwesî	kaynana	belle-mère, la mère du conjoint	mother-in-law
xezûr	kayın baba	beau-père, le père du conjoint	father-in-law

bûra xezûran, xezûrgelan xinamî, xizm xinamîti, xizmatî	kayın birader kayınbabagiller, evlilik bağıyla akraba evlilik bağıyla kurulan akrabalık kan bağıyla akraba kan bağıyla akrabalık	beau-frère, frère de l'épouse les parents du côté de la belle-famille parent par alliance parenté par alliance	wife's brother parents on the in-laws' side relations by marriage relationship by marriage blood relative blood relation, consanguinity married daughter(s) of a family
zeyî zeyî	ailenin evli kızı ya da kızları yeni evlenen kızın alilesine ilk ziyareti	filie mariée de la famille première visite de la nouvelle mariée à la famille de ses parents	first visit of the new bride to her parents' family the new bride paid a visit to her parents (female) cousin, daughter of paternal uncle (male) cousin, son of paternal uncle nephew, niece, brother's son or daughter nephew, niece sister's son or daughter
bûk çû zeyî dotmam, keçmam, keçap, qîzap pismam, kurmam, kurap, pisap birazî kardeş çocuğu xwarzî	gelin ailesini ziyarete gitti amca kızı amca oğlu yeğen, erkek yeğen, kız kardeş çocuğu	la nouvelle mariée a rendu visite à ses parents cousine, fille de l'oncle paternel cousin, fils de l'oncle paternel neveu, nièce, fils ou fille du frère neveu, nièce, fils ou fille de la sœur cousin, fils de l'oncle maternel cousine, fille de l'oncle maternel fille de la tante maternelle fils de la tante maternelle enfant (fils ou fille) de la tante maternelle	maternal uncle's son maternal uncle's daughter maternal uncle's daughter maternal aunt's son maternal aunt's child paternal aunt's son paternal aunt's daughter grand-children great-grandchild great-great-grandchild great-great-great grandchild twin first child only child last-born child child born after death of his father west nurse child's nurse, governess foster brother foster sister bridegroom's best man, inti- mate friend of the bridegroom midwife the husband of one's wife's sister
kurmet, lawmet keçmet, qîzmet, qîzmetik nevî nevîçirk nevîçirk çîçirk cêwî, cotik, cemik, hevzik nûxurî, ziknixî yekta, yekane paşlandik, paşebere paşbab	hala oğlu hala kızı torun torunun çocuğu torunun torunu torunun - torunun çocuğu ikiz ilk çocuk tek çocuk son çocuk babasının ölümünden sonra doğan çocuk	hala oğlu hala kızı petit-fils, petite-fille arrière petit-enfant arrière-arrière petit-enfant arrière-arrière-arrière petit-enfant jumeau, jumelle premier né enfant unique dernier né enfant né après le décès de son père	paternal aunt's son paternal aunt's daughter grand-children great-grandchild great-great-grandchild great-great-great grandchild twin first child only child last-born child child born after death of his father west nurse child's nurse, governess foster brother foster sister bridegroom's best man, inti- mate friend of the bridegroom midwife the husband of one's wife's sister
dêşîr, dayîn dadok biraşîr xwehşîr birazava dapîrok, pîrik hevling, bacanak, hevzava	süt anası, dadı dadı, mürebiyye süt erkek kardeşi süt kız kardeşi sağdıç ebe bacanak	nourrice, mère de lait nourrice, gouvernante frère de lait sœur de lait ami intime du marié, garçon d'honneur sage-femme le mari de la sœur de l'épouse, beau-frère	west nurse child's nurse, governess foster brother foster sister bridegroom's best man, inti- mate friend of the bridegroom midwife the husband of one's wife's sister

Ç e n d p e y v ê n k ê m n a s j i
D î w a n a M e l a y ê C i z î r î

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilzî
îsîn	parıldamak, ışıldamak	rayonner, reluire	to gleam, to shine
îsandin	parlatmak, ışıldatmak	faire luire, polir	to polish
kam	arzû, murad	désir	wish, desire
kax : qesr	köşk, villa	palais, villa	palace
ragirtin	dayanmak, kaldırabilmek	soutenir, endurer, supporter	to bear, to endure, to withstand
rexne	eleştiri, tenkit	critique	criticism
sûlaf : sûlav	bade, şarap	vin	wine
terwende : berê nû	turfanda	primeur	early fruit or vegetables
zîwer : zîvîn	gümüştên yapılan, gümüş	en argent, d'argent	silver

Peyivnasî

ÎSTEKAN an ÎSKAN

Bi mana qedeh an piyan di nav Kurdên Serhedan de bi kar ûnin. Ji rûsî *stakan* (*stakan* tê xwendin) ketiye nav van Kurdên cîranê Rûsyayê.

SEMAWER

Ji peyva rûsî *samovar* (*samovar*, «ê ku bi xwe dikele») tê, di sedsala XIX an de ketiye zimanê me.

PIYAN

Di hin herêmên Kurdistanê de bi mana qedeh de bi kar ûnin. Peyveke kurdî ye, merivatiya wê bi *piyale* û *peymane* yên farisî, *philale* (*filale* tê xwendin) a yewnanî û *phiala* (*fila*) latînî heye.

PIYADE

Peyveke îranî ya bi mana *peya* ya kurdî. Kesê ku bi pê diçe, ne siwar e.

TAWÊ

Alava ku tê de xwarin tê pehtin an germ kirin, peyveke kurdî û îranî ye. Di rehê wê de tav heye ku germahî ji tavê tê. Tirkan ji teşeya farisî *tâve* girtine û li gora ahenga dengê ya zimanê xwe kirine tava.

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

*Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan*

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Bihara 1993yan

Civîna sêzdehemîn ya li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, di navbera rojên 3-9 ê nîsana 1993-yan de li Swêdê, di xwendegaha Biskops Arnöyê de pêk hat.

Piraniya xalên bernameya vê civînê, ji xalên domandina lêgerîna li ser termên rêzimanî, hiqûqî, leşkerî û

avahiyê pêk hatibû. Lê di gel vê jî, civîn di warê jîna civakî û rojane de, li ser peyvên tevn, nan û nanpêjiyê rawestiya. Xebata xwe ya li ser peyvên di kovarên *Ronahî* û *Hawarê* de domand. Herweha li ser ferhengoka Zargotina Kurdên Sûriyê xebitî. Ji bo civîna payîzê bernameyek danî.

Em encamên civînê di vê hejmarê Kurmancî de belav dikin.

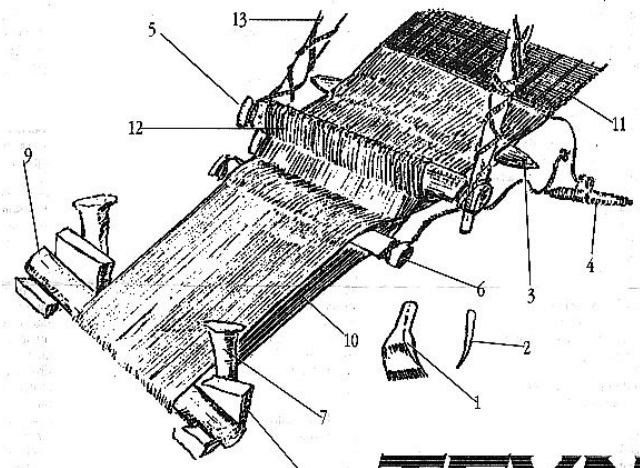
Hevalên ku beşdarî civîna bihara 1993 yan bûbûn, ev in :

Elîşêr (Wan), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Muzafer Begzade (Şikakan), Hazim Kiliç (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerej-dax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Ferhad Pîrbal (Hewlêr), Zinar Soran (Dêrik), Mehmed Uzun (Siwêrek), Veysî Zeydanlî (Bidlîs), Zeynel-abîdîn Zinar (Batman), Reşo Zîlan (Agirî).

Amedekar : Elîşêr

TEVN -
DOKUMA TEZGAHI -
MÉTIER À TISSER -
WEAVING LOOM
1 - hepik, kerkît, ker-
pît, hepo
2 - pîj, pîjik
3- befs, bevşik
4- masûr, tîrka tevnê

5- dargurd
6- paşgurd, davik,
şiben
7- sing
8- pîk, piyik
9- tevnî
10- hevde
11- şilik, tevene
12- gurda tevnê
13- sêpê

TEVN

TERMÊN HIQÛQÎ

(IV)

Amadekar : Veysî ZEYDANLÎ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
guwah, şahid	tanık, şahit	témoın	witness
guwahê çavkî	görgü tanığı	témoın oculaire	ocular witness
guwahî, şahidî	tanıklık, şahitlik	témoınage	witnessing, testimony
derhûd	kefil	caution, garant	guarantor
derhûdî	kefalet	caution, garantie	guarantee, guaranty
derhûdname	kefaletname	acte de caution	bail bond, letter of guarantee
noter	noter	notaire	solicitor, notary
deyn	1) borç, 2) alacak	1) dette, 2) crédit, prêt, créance	1) debt, claim, 2) credit, loan
deyndar	borçlu	redevable, débiteur, endetté	debtor, indebted
deyndêr	alacaklı	créancier, créditeur	creditor
kirê	kira	loyer, location	rent, rental

kirêdar	kiracı	locataire	tenant, renter, lodger
kirêdêr	kiraya veren	loueur	hirer out, renter out
xwedîmal	malik, sahip, mal mülk sahibi	propriétaire	owner, proprietor, landlord
deman	icar	affermage, location	letting, hiring out, leasing
deman kirin, bi deman girtin	icar etmek	affermer, louer	to let, to lease, to hire out
bicihanîn	icra	exécution, application	execution, carrying out
bi cih anîn	icra etmek	exécuter, appliquer	to execute, to implement, to carry out
gazî	celp	convocation	summons, summoning
gazî kirin	celp etmek	convoquer	to convoke, to summon
gazîname	celpname	assignation	written summons
vexwendin, n.	davet	invitation	invitation

F e r h e n g o k a *Zargotina Kurdên Sûriyê*

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzi</i>	<i>ingilîzi</i>
şûrkêş : 1) şûrbaz, mêr- xasê şûr 2) piştîmêrê kesekî	1) iyi kılıç kullanan 2) fedâî	1) sabreur 2) personne prête à se sacrifier	1) swordsman 2) one ready to sacrifice oneself
kabok : çok, ejnû kefka kopal : kefika gopal	diz baston başı	genou pommeau ou poignée d'une canne	knee cane's knob
da qene : da qet ne bene gulîbir : porkur	hiç olmazsa yas nedeniyle örgüsü kesilmiş	au moins celle qui a coupé ses tresses pour porter le deuil	at least woman who has cut her plaits in mourning
dilê dêredêr : dilê birîndar û perîşan xêlî	yaralı ve perîşan gönül gelin duvağı	cœur brisé, en ruines le voile de la mariée	broken heart, ruined bride's veil
xundkar giregir	hünkar ileri gelenler	souverain, sultan notables, personnages importants	sovereign, sultan leading citizens, important public figures
rahiştin	tutmak, kapmak, kaldırmak	saisir, prendre	to take, to hold, to catch
rahiştin hev	kapışmak, güreşmek	lutter, s'en prendre l'un à l'autre	to get to grips (with), to wrestle
ban : jor li ban : li jor	yukarı yukarıda	haut, partie supérieure en haut	upper part, top above, overhead, upstairs

kulî, <i>n.m.</i>	yumak	flocon de laine, de coton	flock (of wool or cotton)
kuî, <i>n.m.</i>	çekirge	sauterelle	grasshopper
hêlik : hilik	bir tür yün	une sorte de laine, laine de qualité	a kind of wool ; high quality wool
kebar, kibar	sabah ezanı öncesi sala	prière récitée par le muezzin du haut d'un minaret avant l'appel précédant le lever du jour	prayer recited by the muezzin from top of minaret before the morning call announcing dawn
tavî	sağnak	averse, ondée	shower (of rain)
boşê devan	deve sürüsü	troupeau de chameaux	camels' herd
reyîvan : selwan, salwan	deve çobanı	chamelier, gardien du troupeau de chameaux	camel driver, cameleer
gome : kevirê mezin û	yerinden oynatılması	pierre lourde, difficile	heavy stone hard
giran ê ku ji ciyê xwe nalebite	güç ağır taş	à bouger	to move
ligligandin : bi lez badan	hızla çevirmek, döndermek	virevolter	to twirl around
ligligîn	şiddetle titremek	grelotter, claquer, tressaillir, frissonner	to shiver, to quake, to shudder
hewranî : herwanî	harmanî, bir cins aba	une sorte de cape	a kind of cape
cewr	yavru	le petit d'un animal ou d'un humain	the young, of an animal or a child
seklawî	bir cins asil at	une race de pur-sang arabe	a race of purebred arab horse
lîlandin	zılıgt çekmek, sevinç vermek için lilili çekmek	s'écrier; pousser des youyous de joie	to cry out
çengezêrîn	altın kanatlı	qui a des ailes en or	who has golden wings
kosemisî : kalmisî	bir kılıç türü	sabre égyptien	a kind of sword, Egyptian sword
xuşîn	hışırtı	bruissement, murmure	murmur, rustle, rustling, buzzing
çingîn	şingirtı	fracas	din
ereboşk : Erebe ne eşîr û	asılsız sıradan Arab	Arabe ordinaire qui n'appartient pas à une tribu	ordinary Arab, who does not belong to a tribe
bi serê xwe		cavalier émerite	skilled rider
şengesiwar : siwarê	gözde süvari		
jêhatî yê berbiçav			
nîvçe	1) orta 2) yarım	1) moyen 2) à moitié, demi	1) middle, mean 2) half
xêşim, xişim	toy, acemi, cahil	novice, inexpérimenté	greenhorn, inexperienced, novice
hilhatin	kalkmak, yükselmek	se lever, s'élever	to get up, to stand up, to rise
gutîl, gutle, kutle	kitle	masse	mass, crowd
hîzar, hêzar : cilê jina	1) çarşaf 2) patuska	1) tchador 2) batiste	1) women's outdoor overgarment 2) cambric
yê derve			
zirincî	kurşuni renk	gris plomb	lead colored, gray
sayî, sahî	açık (hava)	clair, pur, limpide	clear, limpid, pure
çiksayî, şîr sahî	apaçık (hava)	très clair, sans nuage	very clear, cloudless
hişkesayî	ayaz	froid intense des nuits claires	dry cold, frost on a cold night
temborî, temorîk,	kakül	accroche-cœur, boucle de	lock of hair, curl falling
temerî, temelî, poçax		cheveux qui tombe sur le front	on the forehead side lock
şêzer (zerê bi qahweyî, bi sorayî ve)	kula-sarı arası at donu	brun roux, louvet	russet, dun
xurmeyî	hurma rengi	couleur de date	color of date

ûçık, hûçık, hiçık, lewendî	kolun yen bağı	cordon de la manche des habits traditionnels kurdes	sleeve's string in the Kurdish traditional dresses
noqtaî, newqtaî, navteng, newqzirav	ince belli	qui a la taille fine	slim-waisted
ritam	sulu çamur, balçık	boue, bourbe	wet clay, mud
zingorî, zengarî	pasaklı	crasseux, sale	dirty, slovenly, filthy
pîq, çîq : hestiyê çepê	uyuk kemiği	fémur	femur, thighbone
yê teyran, ji wî hestiyê qelûnê çêdikin			
miz (hilmek cixare)	çekim	bouffée	puff, drag
şevgêr : mêrxasê şevê	gece kahramanı	héros nocturne	nocturnal hero
hêwirîn	geçici konaklama, sığınma, bir yerde kalma, barınma	se poser, s'arrêter pour se reposer, percher	to stop, to rest, to perch
hêwirandin	barındırmak	abriter, accueillir	to shelter, to welcome
hêwirdar : kesê ku hêwirî ye	barınan kişi	qui s'est mis à l'abri	who has taken shelter
dernixûn : ber bi jêr,	yüz üstü	à plat ventre	face downwards
ser dev kirin, devûrû, deverû			
bilandin	mırıldanmak	fredonner	to hum
rêbar, rêbiwar	geçit	passage	passage, passageway, mountain pass
destevala : destvala	silahsız, eli boş	à mains vides, désarmé, démuni	empty-handed, unarmed poor, helpless
çabgan	cepken	sorte de veste qui ressemble au dolman	sort of jacket the sleeves of which are slit, leaving the arms free
qibûr	tabanca kılıfı	étui à revolver	holster
dîlûl : cûreyek hêştirê	binek devesi	chameau de course	saddle camel
çîpzer e, beza ye			
şînok	bir çeşit eski tüfek	variété de fusil ancien	a kind of old rifle
berwac	bir cins tüfek	variété de fusil ancien	a kind of old rifle
îrc, arc	bambu, Hint kamışı	bambou	bamboo
vexwendin, l.	davet etmek	inviter, convier	to invite
nameya vexwendinê	davetname, davetiye	invitation, carte ou lettre d'invitation	written invitation, invitation card
misoger	kesin	définitif	definitive, final
misogerî	kesinlik	caractère décisif, certitude	decisiveness, certainty
misoger bûn	kesinleşmek	devenir définitif	to become final
misogerbûn	kesinleşme	le fait de devenir définitif	becoming definitive
misoger kirin	kesinleştirmek	rendre définitif	to make final, definitive
misogerkirin	kesinleştirme	action de rendre définitif	making final
misongerbûyî	kesinleşmiş	définitif, certain	definitive, certain
daxwaz	talep, istek	demande, requête	request, demand
daxwazname	dilekçe	requête écrite, pétition	petition, written request
daxwazkar	talebkâr	demandeur, requérant	applicant, suitor

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzi</i>	<i>ingilizî</i>
ejnû : çok	diz	genou	knee
kort, kortik, çal	çukur	fosse, trou, cavité	hole, pit, hollow, cavity
mirizindî	yaşayan ölü	mort-vivant	more dead than alive
berpeyî : pêşkêşiya ji bo mezinêkî	arz ve takdim	présent offert à un supérieur, à un seigneur, offrande	offering, present given, to a high official
berpeyî kirin	bir büyüğe sunum	présenter une offrande	to present an offering
bîstek : weşek, qasek	an, lahza	moment, instant	moment, instant
nifir	beddua	anathème, imprécation	curse, anathema, imprecation
dizdar	kale koruyucusu, kale komutanı	défenseur, gardien de forteresse	warden of a castle
peşilîn	dağılmak	s'effondrer, se disperser	to collapse, to fall down
qels	zayıf	faible, affaibli	weak, weakened
bêtêl	telsiz	sans fil	wireless
li xwe guhdar bûn	kendine bakmak	faire attention à soi, prendre soin de soi,	to take care of oneself
şewirîn	danışmak	consulter	to consult, to take advice
kutik : têjikê se, beraz an hirçan	köpek, domuz ya da ayı yavrusu	petit d'une chienne, d'une truie ou d'une ourse	young of a bitch, a sow or a shebear
kutikê se, cewrik	enik	chiot	pup, puppy
gurxênêk : seyê ku guran dixeniqîne	kurt boğan köpek	chien capable d'étrangler des loups	dog able to strangle wolves
gurêx	kurt köpeği, güçlü, kuvvetli gözü pek	chien dressé pour donner la chasse aux loups	dog trained to hunt wolves
serbend : serekê mufrezê	müfreze komutanı	commandant d'un détachement	commander of a detachment
banî jor	yukarı	en haut, partie supérieure	up, upstairs, upperpart
çêla yekî / tişteki kirin	birinden veya bir şeyden bahsetmek	parler de quelqu'un ou quelque chose	to talk about s.o or s.th.
çêl kirin	bahsetmek	mentionner, citer	to mention, to talk about
cihangîr	fatih	conquérant	conqueror
zirêç	kurşun	plomb	lead
nihît : teht	döşeme taşı	bloc de pierre, dalle de pierre	stone slab
fûrîn	fişkıma, kabarıp taşma	éruption	eruption
col, tevlihev	karişik, karma	mélangé	mixed
nijad, regez	ırk	race	race
boş	kesif, yoğun, kalabalık, bol	dense, abondant	abundant, dense, thick
venasîn	itiraf etmek, tanımak	reconnaître	to recognize
xwîl : xîl, xûz, xwar	eğri	courbe, oblique, courbé	bent, curved, inclined
ramedandin	yatırmak	coucher, étendre	to lay down, to spread out
ramedîn, xwe ramedandin	yatmak, uzanmak	se coucher, s'étendre	to lie down, to stretch out
zikişkî : serzik, serdev	yüz üstü	à plat ventre	face downwards
arsîm : zekem, persîv, helamet	nezle	rhume	cold, head cold

arsîmî bûn	nezle olmak	s'enrhumer	to catch a cold
bêpîvan	ölçüsüz	démesuré	excessive, inordinate
rajêr	tebaa, uyruk	ressortissant, sujet	subject, national
zêw	karnaval, şölen, şenlik	carnaval, kermesse	carnaval, popular feast
kûlî	sömürgelerde Hintli ya da Çinli işçi, hamal	coolie	coolie
riz, birinc	pirinç	riz	rice
zintarî	dizanteri	dysenterie	dysentery
bazdonek, pêbask	atlama taşı	Pierre saillante sur laquelle on s'appuie pour franchir un ruisseau	stepping-stone
xwe tê zer kirin	atlamak	sauter, se jeter	to jump
fêtkarî, fehêtkarî, şermezarî	utanç, mahcubiyet	honte, timidité, opprobre	shame, shyness
tertepêl	eski belge, arşiv	archives	archives
têvel	muhfelif, türlü, çeşitli	divers, varié	diverse, varied, various
berfende : şepe, aşit, herez	çığ	avalanche	avalanche
mirêk : neynik	ayna	miroir	mirror
xwînî	kan davalı, katil	assassin	assassin, murderer
şelp, şep	darbe, vuruş	coup	blow, knock
himbiz	sık	touffu, dense	tight, dense, thick
himbizî	sıklık	touffeur, densité	density, tightness, thickness
sergevaz	önder, lider	leader, dirigeant	leader
sergevazî	önderlik, liderlik	direction, qualité de leadership	leadership
veketin : vezelîn	uzanmak, yatmak	s'étendre, se tapir, s'allonger	to stretch out, to lie down
rêzik	gelenek	tradition, us	tradition, custom
talde, stare	sütire, barınak	abri	cover, shelter
rip	hile	astuce, supercherie, tricherie	trick, cheating
varqilîn	kendine gelmek, farkına varmak	se rendre compte, remarquer	to become aware (of), to notice
dirêjî xwe kirin, êrîş kirin	hücum etmek, saldırmak	attaquer, mener une attaque	to attack, to make an assault
ji kerr ve	sessizce	discrètement	discreetly, quietly
dongî	sonuç, netice	résultat	result
tewş	abes, nâfile, saçma	vain, futile, absurde	futile, vain, absurd
tewşî	abeslik, saçmalık	futilité, absurdité	absurdity, futility, rubbish
tewşo-mewşo	saçma-sapan	futilités, absurdité, propos incongrus	incongruous talk, nonsense
hawik	deve semerî	bât du chameau	camel's packsaddle
boblat : bobelat	facia, musibet	calamité, désastre	calamity, disaster
gindirîn	yuvarlanmak	rouler, couler	to roll along, to flaw
sotebar, ardû	yakacak	combustible	fuel, combustible
kaztîn : nalîna seyan	köpek inlemesi	hurlement du chien	howling
perû : xelat	ödül, mükafat	prix, récompense	award, reward, prize
êrdim : herêm, navçe	yöre, bölge	région	area, region
qabqab	takunya	sabot (chaussure en bois)	clog, sabot
devî	çalı, çalılık, fundalık	buisson, petit bois	bush
pergal	düzen, nizam	ordre, système	order, system
gastîn : meydan	meydan	place	square
xwe çengî kirin	saldırmak, hücum etmek	s'en prendre à, attaquer	to make an assault on, to attack

xwe di ser..... re	üzerinden atlamak	sauter par dessus de.....,	to jump (over)
çeng kirin		enjamber	
çelîxt : çelî	taşlı, kayalı dağ çıkıntısı	éminence pierreuse	stony knoll
bêhtir, bêtir	daha fazla	davantage, plus	more
stîrîh, şax, qoç, qiloç, strû	boynuz	corne	horn
çîtik kişandin	kura çekmek	tirer au sort, conscrire	(1) to draw lots (2) to draft
şerde	terbiye, adab	éducation	éducation
dama	hüzünlü, üzgün, düşünceli	triste, pensif	thoughtful, sad, gloomy
zinhar	sakın	gare, prenez garde	beware, take care
kem	burnu kesilmiş, kabahatlı	fautive, dont le nez est coupé	at fault, guilty woman whose nose is cut as punishment
seng : sengînî, giranî	ağırlık	poids	weight
bi seng : sengîn, giran	ağır	lourd, pesant	heavy
sengîn / sengandin	tartmak	peser	to weigh
çel	yüksek sarp kaya	rocher élevé et abrupt	high steep rock
bizav	hareket	mouvement	move, movement
binas	neden, müsebbib	cause, responsable	cause, motive

F e r h e n g o k a

HAWARÊ

Amadekar : Mehmed UZUN

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>ingilîzî</i>
serxwerabûn :	ayaklanma	insurrection,	uprising,
raperîn, serîhlanîn		soulèvement	insurrection
keçebav : keça bi esl	asıl kız	fille noble, de belle lignée	girl of noble origin
pîpok	cam	vitre	glass, pane, window
qulêr : qulqulkî	göz göz delikli	poreux	all holes, porous
pow : hevde	örü	trame	woof, weft
germandin	ısıtmak	chauffer	to heat
rikrikandin	çatırdatmak	claquer	to clatter
dijûn : çêr	küfür	juron, injure, blasphème	curse, insult, blasphemy
rojanî : yewmiye	yewmiye, gündelik	salaire journalier	daily pay, day's wages
bilêvkirin	telafüz	prononciation	pronunciation, spelling
hingur	alaca karanlık	clair-obscur, pénombre	twilight, half-light
dahaî	gelecek	avenir	future
nihirandin, nihirîn	mırıldanmak	fredonner	to hum
mehdik : landik, dergûş	beşik	berceau	cradle
parîz	park, bahçe	parc, jardin	park, grounds, garden
bûm : kund	baykuş	hibou	owl
kevanjen	1) okçu, 2) hallaç	1) archer, 2) cardeur	1) archer, 2) woolfluffer who works with bow
solîn	çiçek bahçesi	parterre de fleurs	flower bed, flower garden
rêl	orman	bois	wood

N an û nanpêjî

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
ard, ar, arvan	un	farine	flour
hevîr	hamur	pâte	dough, pastry, batter
girik	hamur topaği	boule de pâte	roundish lump
hevîrtirş	maya	levain, levure	leaven, yeast
kapek	kepek	son	bran
nanpêj	ekmek pişirme ustası, fırıncı	boulangier	baker
nanpêjî	ekmek pişirme ustalıği, fırıncılık	métier de boulangier	bakership
nanfiroş	ekmekçi	vendeur de pain, boulangier	breadseller, baker
nanfiroşî	ekmekçilik	commerce de pain, boulangerie	breadselling
nanê sêlê	sac ekmeği	pain cuit sur une plaque de tôle	bread baked on metal sheet
nanê req/rikak ; nanê sêlê yê hişk, pişt re avê lê dikin û dixwin	kuru sac ekmeği	<i>nanê sêlê</i> sec qu'on conserve et qu'on trempe dans l'eau pour manger	dried <i>nanê sêlê</i>
nanê şikeva	mayasız ekmeğ	pain sans levain	unleavened bread
şilekî, şilikî, kumik	gözleme	crêpe	pancake
nanê hilatî	mayalı ekmeğ	pain au levain	leavened bread
xewre	bir çeşit börek	sorte de galettes des rois	sort of twelfth night cake
lewaş	yufka ekmeğ	fine galette de pain	thin flat cake
perxaç, kadesûr : nanê bi penêr zilopî, zengilok	peynirli ekmeğ, poħaça tulumba tatlısı	feuilleté au fromage	flaky pastry
kuliçe	çörek	sorte de pâtisserie arrosée de syrop	sweet made of pastry soaked in syrup
pişrûk : 1) hevîrê ku baş nehatiye histiran, 2) her-riya ku baş li hev ne ketiye	1) az yoğrulmuş hamur, 2) az karıştırılmış çamur	brioche	round cake or loaf
hestîf	baş tarafı geniş olan ve ekmeğin tandır ya da fırından çıkarılmasında kullanılan demir tandır	1) pâte mal pétrie, 2) glaise peu mélangée spatule servant à détacher le pain du four et à l'extraire	1) badly kneaded dough 2) badly mixed clay spatula to take the bread out of the oven
tenûr	hamur örtüsü	four à pain en glaise	earthenware oven
mişûd, rûhevîrk : potê ku davên ser hevîr		tissu couvrant le pétrin	towel covering dough
zendik, milik	kolluk	manchon, protège-bras	muff, oversleeve
bermilk	kollu tandırcı önlüğü	chemise de protection des femmes faisant cuire le pain	shirt protecting women when baking bread
destik, tetik	tutacak	gant de cuisine	oven glove
mezreke, mezkere,	üzerine bir çaput sarılarak hamurun tandıra yapıştırılmasında kullanılan geniş bir tahta parçası	spatule en bois enrobée de tissu servant à appliquer le pain sur la paroi du four	wooden spatula covered with a cloth used to put bread in the oven

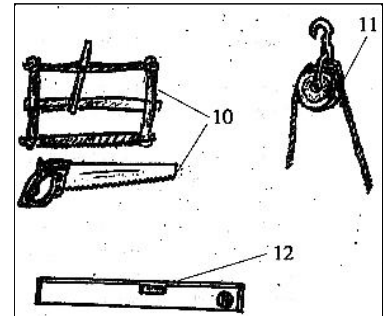
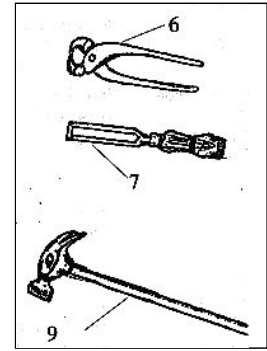
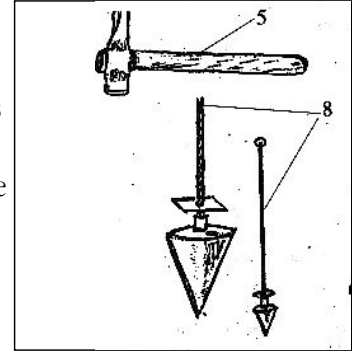
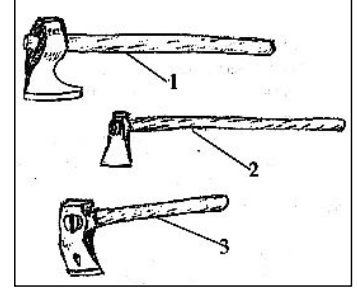
pêşmal, berkoş, bervank, mêzerönlük		tablier	
ardû, awirdû	yakacak	combustible	apron, fuel
sêl	sac	plaque de tôle pour faire cuire du pain	thin metal plate for baking bread
tîr, tîrik	ince oklava	rouleau fin à pâtisserie	thin rolling-pin
şapik, şûpik, kirtnak, kirdanek, darkilor, dûx	merdane oklava	rouleau de pâtissier	rolling-pin
tifik	ocak	foyer, âtre	furnace, fireplace
pelgez, maşik	maşa	pincette	tongs, pliers
qursik : xwarineke	hamur ve yumurtadan	beignet	doughnut, fritter
kurdî; hevîr û hêk	yapılıp yağda kızartılan		
û rûn bi çemçik an	bir cns börek		
heskê dixin nav			
rûnê qijirandî			
qerisok : nanê ji arvanê	mercimek unundan	pain fait de la farine de lentilles	bread made with lentil flour
nîskan çêkirî	yapılan ekmek	bouillie à base de farine et du raisiné à l'usage des parturientes ou des personnes édentées	thick soup made with flour, butter and syrup or raisiné for parturients or toothless people
hevdel, pelok, pilor,	bulamaç		
pelûl : rûn + ard + şerbet			
an dims (mot, doşav),			
ron e û didin jinên			
ku nû zarok anîne yan jî			
kesên ku diranên wan nîn in.			
helawî : helawa arvan	un helvası	halva de farine	sweet prepared with flour, butter and sugar
bist	şiş	brochette	skewer
çelak: şîşa tenûrê	tandır şişi	tisonnier du four	oven's poker
arkolk: şîşa ber tifikê	ocak ya da mangal şişi	tisonnier	poker

kulor : nanê gilover ê ku nava wî qûl e	mirtoxe, xwerîs : xwarineke kurdî ye. Arvan di rûnê qijirandî de qenc sor dikin û dixwin. Ard + rûn + xwê.
girde, qalin : nanê gilover ê stûr.	biçirk : ji hevîrê şikeva girikên piçûk çêdikin û di nav rûn de diqijirînin
tertepe : nanek ji lewaş stûrtir ji girde teniktir e.	pispisok : av + rûn + nan + biharat + pîvaz
toxavk : toyê ku bi ser şîr dikeve	xebîs : ard + rûn + şekir (mirtoxe + şekir)
rûxavk : kefa ku bi ser rûnê kelandî dikeve	kincirok : ardxavk + hêk
ardxavk : ardê ku bi ser mixilê dikeve	loq : hevîrê pişrûkî, bi hevîrî didin dewar û hespan
sorgulka ard : li hin herêman ardxavk xwarinek e ji ardê di nav rûn de qijirandî çêdibe ; carna gûz jî dixin navê.	kût, pato, tapan, tapo : nanê kapekê an yê ji tenûrê ketî ku didin seyan
xavik : tiştê ku di kelandin an bêjinkirinê de bi ser xavikê (melesê) de dikeve, diavêjin yan jî bi awayekî din bi kar ûnin.	kelexank
hevrişk : nanê genimî yê tenûrê û germ ku di nav rûn de hûrkiñ. Xwarineke kurdî ya kevn e. Nanê germ + rûn.	xacîgat, xacirgan
	çitik : darikê qurayê
	ava boş, daristana boş, milkê boş.

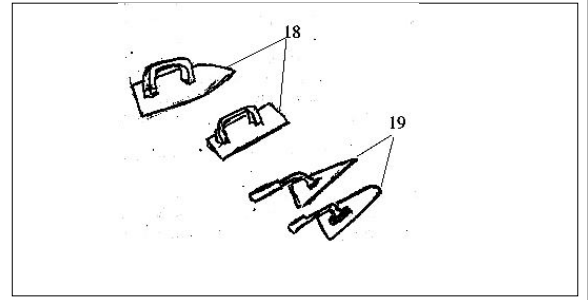
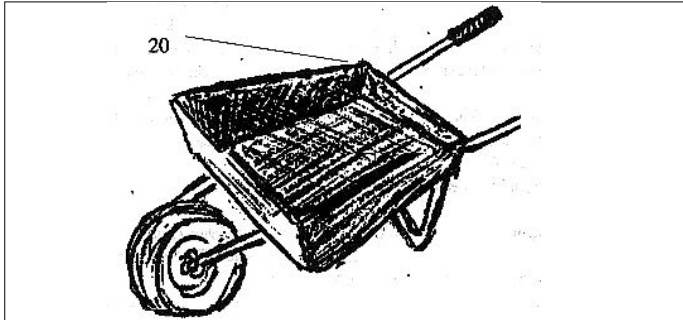
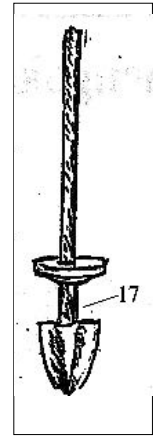
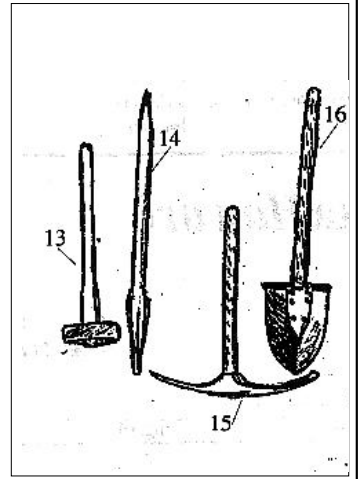
Avahî û alavên avahiyê

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdi	tirkî	fransîzî	ingilîzî
kox	kulûbe	cabane, hutte	hut, cabin, shed
pang : xaniyê	üstü açık yapı	construction sans toit	building or house which has not a roof
servekirî			
pag	üstü kapalı hayvan barınağı	1) écurie, 2) étable	1) stable 2) cowshed
kolik, pîng, pînik, koxik, kox	kümes	basse cour	poultry house
mendere, dutebeq, duqat	iki katlı ev	maison à étage	two story house
bêla	duvarları çitlerden örülü içi dışı sıvalı yapı	construction dont les murs sont faits de tiges ou branchages	house whose walls are made of stalks or branches
koşk	köşk	pavillon, palais	pavilion, villa, palace
seray	saray	palais	palace
kax	saray	palais	palace
qesr	saray	palais	palace
ta, qat, tebeqe, taq	kat	étage	floor, story
ode, mezel, jûr	oda	chambre	room
odeya rûniştinê	oturma odası	salle de séjour	living room
odeya nivistinê	yatak odası	chambre à coucher	bedroom
an razanê			
odeya xwarinê	yemek odası	salle à manger	dining room
mêşevang, mêşildan	arı kulübesi, kovanların bulunduğu sundurma	appentis où l'on range les ruches	lean-to where the beehives are stored
bakêş	havalandırıcı	aspirateur, ventilateur	aspirator, ventilator, fan
bakêşî	havalandırma	ventilation	ventilation
destşok	lavabo	lavabo	washbasin
çişok	çamaşırhane	buanderie	washhouse, laundry
serşok, hemamok	banyo	salle de bains	bathroom
avdestxane, destavxane, avrêjxane, daşir	tualet, yüznumara	toilette	toilet, wc
holik, kepir, çardax	çardak	treille, tonnelle	trellis, bower
qalib	kalıp	moule	mould, matrix
rende	rende	rabot	carpenter's plane
xeşeb, simok, simtek, nojek	matkab	perceuse	drill

1 - bivir, balte	balta	hachette	axe, hatchet
2 - tevrik	çapa	hove, binette	hoe
3 - tevşo, tevşî, tevşû	keser	herminette	adze
4-5 - çakûç	çekiç	marteau	hammer
6 - gaz, kelbetan	kerpeten	tenailles	pincers, tongs, nippers
7 - îskarpîn, eskene	yontma kalemi	ciseau	chisel
8 - şaqûl	çekûl	fil à plomb	plumb line
9 - kuling			
10 - birek, mişar	testere	scie	saw, handsaw
11- çirik	çirkîk	rouet, treuil	spinning wheel, pulley
12- tereziya avê, terazûya avê, mêzîna avê	su terazisi	niveau de maçon	carpenter's level
13- geran, zomp, balyoz, mirc	balyoz	casse-pierres	sledge hammer
14- qerase, lihaze, çilmêre, lomb	kaldıraç	levier	lever
15- kuling, tevr	kazma	pioche	pickaxe
16- bêr	kûrek	pelle	shovel
17- mer	bel	bêche	spade
18- mala, malî, kefik	mala	truelle	trowel
19- kevçî, kevçik	siva malasî	truelle de plâtrier	plasterer's trowel
20- girgirok, xirxirk, erebeya destan	el arabasî	brouette	wheelbarrow

Peyivnasî

Bêdirok

Satila ji lastîkê çêkirî. Ji rûsî VEDRO (*Vêdro* tê xwendin); *satil* tê, di hin navçeyên Kurdistana bakur de tê bi kar anîn.

Sênî

Peyveke îranî ye; bi guhartinên biçûk ên bilêvkirinê di farisî, belûcî û zimanên îranî yên din de jî heye. Faris vê peyvê *sînî* telafûz dikin. Di hin navçeyên Kurdsitanê de jî sênîyê re *berkêş* dibêjin.

Şekir

Peyveke hindo-ewropî ya gelekî kevn e. Di sanstkrîtî de *sarkara* an *saxara* ji zilê kû jê şekir çêdibe re dibêjin. Ev peyv di dema Yewnanistana kevnare de bi teşeyê *sakxaron* ketiye yewnanî, di latînî de bûye *saccharum* (sakxarum). Teşeya farisî ya peyvê *şeker* e û nêzî ya kurdî ye. Îngilîziya vê peyvê *sugar* e û *şûgir* tê bi lêv kirin. *Şeker-dank* ji derdanê ku şekir dixinê re dibêjin.

Rende

Peyveke îranî ye; reha wê ya farisî *rendûden* bi mana rast kirin, *kotin* e.

Termên rêzimanî

(V)

Amadekar : Rojen BARNAS

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
hevoksaî	sözdizimi	syntaxe	syntax
rewş	durum, hal	état	state
rewşa binavkirî	belirlilik durumu	état défini	definite state
rewşa nebinavkirî	belirsizlik durumu	état indéfini	indefinite state
bikaranîna awayan	durumların kullanımı	emploi des cas	use of the cases
awayê navkî	yalın durum	nominatif	nominative
awayê bangkî	seslenme durumu	vocatif	vocative
awayê tewandî	eğik durum	cas oblique	oblique case
rewşîn	durumsal	circonstanciel	adverbial
awayê cihkî	yersel durum	cas locatif	locative case
awayê pêveberî	yüklemselel durum	cas attributif	predicative case
pêveberî	yüklemselel	attributif	predicative
peywendî	ilişki, bağlantı	relation	relation
pêvekirin	ekleme	annexion	annexation
peywendîya pêvekirinê	eklenme bağlantısı	rapport d'annexion	annexation relation
peywendîya çawahiyê	niteleme bağlantısı	rapport de qualification	qualification relation
diyargîn	belgeç (öz sıfat)	épithète	attribute
diyargînên têkel	karmaşık belgeçler	epithètes complexes	complex attributes
pêvenişt	koşuntu	apposition	apposition
kirde	özne	sujet	subject
pêveber	yüklem	attribut	complement
têrker	tümleç	complément	object
têrker a yekser	düz tümleç	complément direct	direct object
têrker a neyekser	dolaylı tümleç	complément indirect	indirect object
tişte	nesne	objet	object
têrker a rewşîn	durumsal tümleç	complément circonstanciel	adverbial phrase
têrker a yekser a lêkerê	dolaysız fiil tümleci	complément direct de verbe	direct object verb
têrker a neyekser a lêkerê	dolaylı fiil tümleci	complément indirect de verbe	indirect object verb
têrker a navdêrê	isim tümleci	complément de nom	possessive phrase
têrker a daçekê	edat tümleci	complément de préposition	propositional phrase
hevok	cümle	phrase	sentence
hevoka pirsiyarkî	soru cümlesi	phrase interrogative	interrogative sentence
hevoka baneşanî	ünlem cümlesi	phrase exclamative	exclamatory sentence
hevoka sereke	temel cümle	proposition principale	main clause
hevoka pêreyî	yan cümle	proposition secondaire	subordinate clause
hevokên pêreyî yên	ad ve sıfat yan cümleleri	propositions nominales	nominal and adjectival

navdêrî û rengdêrî		et adjectives	clauses
hevokên pêreyî	tümleyici yan cümleler	propositions complétives	substantival clauses
yên temamker			
hevokên pêreyî	bağıntılı yan cümleler	propositions relatives	relative clauses
yên peywendiyê			
hevokên pêreyî	durumsal yan cümleler	propositions circonstancielles	adverbial clauses
yên rewşîn			
hevoka temamker	tümleyici cümle	phrase complétive	substantival phrase
hevoka têkel	karmaşık cümle	phrase complexe	complex clause
hevcih	başka bir sözcüğe köken yada biçim bakımından benzeyen sözcük	paronyme	paronym
ahenga deman	zamanların uyumu	concordance des temps	sequence of tenses
ahenga raweyan	kiplerin uyumu	concordance des modes	sequence of moods

— dawî —

	NUQTEŞANÎ / XALBENDÎ	NOKTALAMA İŞARETLERİ	PONCTUATION	PUNCTUATION
.	nuqte, xal	nokta	point,	full stop, period
,	bihnok	virgül	virgule	comma
?	pirsnîşan, nuqtepirs	soru işareti	point d'interrogation	question mark
:	nuqtecot	iki nokta üstüste	deux-points	colon
;	nuqtebihnok	noktalı virgül	point-virgule	semicolon
()	kevane	parantez	paranthèse	parenthesis, bracket
[]	koşebend	köşeli parantez	crochet	square brackets
" "	dunik	tırnak işareti	guillemet	inverted comma, quotation mark
_	xêzik	çizgi	ligne	line
-	bendik	tire	trait d'union	hyphen
!	bangnîşan	ünlem işareti	point d'exclamation	exclamation mark
(...)	sênuqte	üç nokta yanyana	point de suspension	suspension points
(--)	dubendik	çift çizgi	double-tiret	double-dash
	xistina nav dunikan	tırnak içine almak	mettre entre guillemets	to put in quotation marks
	xistina nav du kevaneyan	paranteze almak	mettre entre parenthèses	to put between brackets
	kevane vekirin	parantez açmak	ouvrir une parenthèse	to open the brackets
	kevane girtin	parantezi kapatmak	fermer la parenthèse	to close the bracket

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Parîsê

Civîna payize di naobera rojên 29 teşrîn-5 kanûn 1993yan de, li Parîsê, pêk hat. Tiştê vê civînê yê hêjayî gotinê ew e ku civîn di dema lidarxetina konferanseke navneteweyî de, ku di bin navê «Zimanê kurdî ber bi sala 2000 î» de, ji aliyê Enstîtuya Neteweyî ya Ziman û Bajarvaniyên Rojhilatê û Enstîtuya Kurdî ya Parîsê ve hatibû amade kirin. Ji çaraliyên cihanê, kesên kurd û biyanî, wek pispor yan jî wek mêvan ji bo vê konferansê ku di avahiyê xwe-ser û kevnares ya zanîngeha Sorbonê de pêk dihat, hatibûn vexwandin.

Mebesta vê konferansa navneteweyî, bi kurtî, ew bû ku rewsa zimanê kurdî ya îro, gehînek û qonaxên ku ew di vê sedsala dawîn de jê derbas bûyî û tecrubeyên jê derketî, raxîne ber çavan û wan binirxîne. Herweha wî bide ber çend zimanên din, ku di dîroka xwe de rastî gelek asteng û boblatan bûne ku dişibîne yên zimanê me, nirxandin û bêjîngkirina encamên wan û hwd.

Herçî bend û raporên pisporan, gotar û axaftinên vexwandî û mêvanan in, ku pêşkêşî konferansê kirine, dê piştê wek pirtûkekê bi çend zimanan bête weşandin.

Beşdarên civînê, di wan çend rojên mayî de, li ser xalên programa xwe xebitîn. Ji bo civîna bihara 1994an bernameyek danîn. Hevalên ku beşdarî vê civînê bûbûn ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Elîşêr (Wan), Lutfî Baksî

(Xerzan), Ordixanê Celîl (St.Petersbûrg), Rojan Hazîm (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agîrî) û Zeynelabîdîn Zinar (Batman).

Civîna bihara 1994an

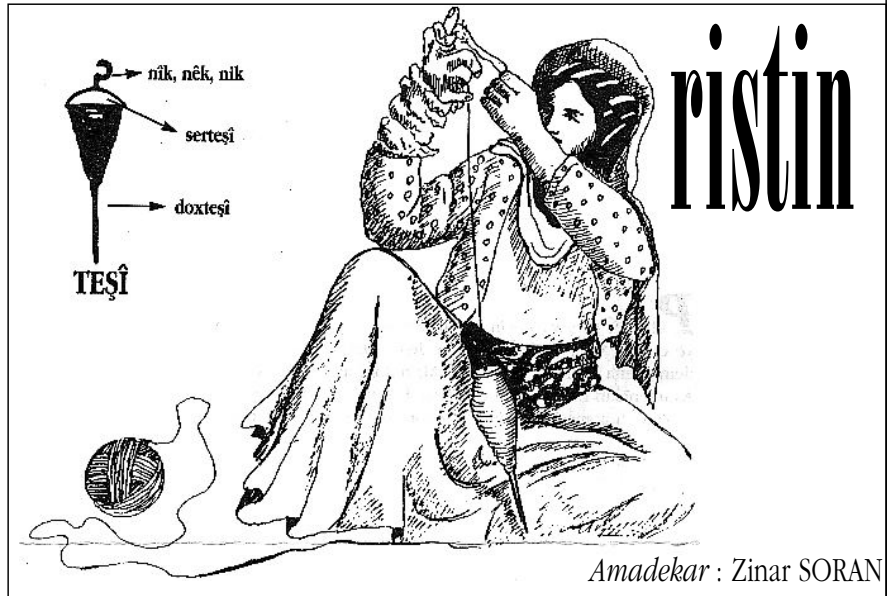
Civîna panzdehemîn ya li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, di naobera rojên 3-8ê nîsana 1994an de li Swêdê, di xwendegêha Biskops Arnöyê de pêk hat.

Bernameya vê civînê, ji gotûbêjên li ser hin pirsgrêkên rastnivîsînê, ferhenga pehlwî, devoka Hekariyan, navdêr û lêkerên ji dangan

diafirin, peyvoên di kovarên Ronahî û Roja Nû de û herweha ferhengokên hin klasîkên me pêk hatibû. Civînê, herwekî caran, kar û barên xwe nirxand û ji bo civîna pêşî jî bernameyek danî.

Em hin ji encamên vê civînê di vê hejmarê Kurmancî de diwêşînin.

Hevalên ku beşdarî vê civînê bûbûn ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Elîşêr (Wan), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojan Hazîm (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Derwêş Ferho (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Rojan Barnas (Diyarbakir), Reşo Zîlan (Agîrî) û Zeynelabîdîn Zinar (Batman).

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
ristin, rêşîn	eğirmek, iğmek	filer la laine	to spin
teşî	iğ, örek	fuseau	spindle
teşîrêşî	eğirme, iğme (iğ ile)	filage avec un fuseau	spinning
teşî ristin/rêşîn	öreke (iğ) ile eğirmek	filer avec un fuseau	to spin
serteşî	iğ başı, örekebaşî	la tête du fuseau	head of the spindle
doxteşî, dûlkê teşiyê	iğ sapı, örekesapı	la tige du fuseau	spindle's stem
nîk, nêk, nihk, nik, nûk	iğ tığı, öreke tığı	pointe métallique du fuseau	spindle's needle
zî	ince iplik	fil fin	thin yarn
rîş	yün ipliği	fil de laine	yarn
peng	yumak yapılırken	nœud croisé de	crosswise knot
guloka dupengî	çaprazlamasına atılan bağlar	la pelote	in a wood ball
	çifte bağlı yumak	pelote à deux nœuds	wood ball with double knots

guloka çarpengî peng, kelef, penge ta, dezî tayê xav, tayê kêmba ben, benik, bend nex, nexik arşûjin, asûjin, arşûn, aşûjin	dört bağı yumak çile iplik iyice eğrilmemiş iplik ip kıl iplik çuvaldız	pelote à quatre nœuds écheveau fil fil mal formé corde fil en poils de chèvre grosse aiguille pour sacs à grains	wood ball with four knots hank thread, yarn ill-spun yarn rope, cord, string hair made thread packing needle
sênex qınap, qınap kap werîs	kalınca kıl ip kınnap kalın ip organ	ficelle en poils de chèvre fil en chanvre ficelle grosse corde en poils de chèvre corde en chanvre	string made of goat's hair hemp thread string, twine stout rope made of goat's hair hemp rope
şîrît teng, tang bisk kulî, sîmek	şerit enli yassı organ yün saçığı taraktan geçirilmiş eğirmeye hazır yün tutamı	bande tissée en poils de chèvre frange de laine brute flocon de laine peignée	strip made of goat's hair fringe of untreated wool pinch of combed wool
lûfik, lûlik	eğirmeye hazır uzunlamasına dolanmış yün yumağı	mèche de laine peignée	tuft of combed wood
şeh, şehîrî, şe şehmû, şehê mû devşeh	yün tarağı kıl tarağı bir defada yün tarağı ağzına gelebilecek miktarında yün destesi	peigne à laine peigne à poils quantité de laine brute qui pourrait être passée au peigne en une fois	card comb quantity of untreated wool that can be carded in one go
hirîşo	1) yün yıkama günü, 2) yün yıkayan	1) jour du lavage de la laine, 2) laveur, se de laine	1) wool washing day 2) wool washer
hirî raxistin	yünü kurutmak için sermek	étendre la laine pour la sécher	to spread out wool to let it dry
veçirandin	taraklama öncesi yolarak ayıklamak	triage de la laine brute avant le peignage	sorting out wool before carding
şeh (şe) kirin berkabik, berrank	taramak eğirmede kullanılan deri veya muşambadan yapılan diz önlüğü	peigner protège-jambe en cuir ou toile cirée utilisé par les fileuses	to card leather shin guard
teşî vizandin teşî zîz kirin	iğ çevirmek iği hızlandırarak döndürmek	tourner fuseau faire tourner vite le fuseau	to roll the spindle to turn the spindle quickly
teşî badan ziyîn binşeh, binşe serşeh, serşe mû	iğ çevirmek ipi makaraya/yumağa sarmak tarak artığı yün taraklanmış ilk yün	tourner fuseau embobiner rebut du peignage laine peignée de premier choix	to roll the spindle to wind carding left-overs top-quality carded wool
hirî liva tiftik, çûr kej	kıl yün kuzu yünü tiftik bir çeşit keçi kılı	poils laine laine d'agneau mohair sorte de poils de chèvre	hair wool lamb's lab's wool mohair kind of goat's hair

Pehlewî û Kurmancî

Amadekar : Rojen BARNAS

Pehlewî, Farisiya navîn e. Farisiya kevin yek ji zimanê resmî yê dewletê yê dewra Axamenidan bû ku ji dema Darius (çi bigre berî Îsa 500î) heta dema zefta Îranê ya Îskenderê Makedonî ajot (berî Îsa 330-327). Di dema Axamenîdan (Akamenid) de Farisî, Êlamî û Akadî zimanên resmî û Aramî jî zimanê dîplomasiyê û bazirganî yên împaratoriya Persan bûn.⁽¹⁾

Bi vegirtina Îranê ya Îskender re Farisiya kevin ji zimanê resmî yê dewlet-bûyîne derket û cihê xwe ji zimanê resmî yê împaratoriya Îskender, ji Yûnanî re hişt.

Di nîveka sedesala 200î berî Îsa Parthên koçer ku li bakurê Îranê bûn, ji rojhelat û bakur ve heta Babil û Êlamê Îranê dan ber xwe û kirin bin hukmê xwe, ku di wê demê de ev dever di bin hukmê Seleukiyan de bûn û zimanê wan ê burokrasiyê Yûnanî bû. Di destpêkê de Parth zimanê xwe di danûstandinên resmî de bikar neanîn, di dehsê de Yûnanî wek zimanê resmî bi kar anîn.

Parthî di destpêkê de zaravayekî îraniyê bakurîn bû ku nêzîkî Skîtî û Sakayî bû û jê re Pehlewî an Farisiya navîn jî tê gotin. Di zemanê Sasaniyan de (piştî Îsa 224-641) û bi taybetî di dema Narseh de (293 - 302) Parthî an Pehlewî bû zimanê resmî yê dewletê. Bi têkçûna hukumraniya Îranê li hember

îstilayên Îslamê, Pehlewî an Farisiya navîn jiyana xwe temam kir. Di dehsê de Erebi wek zimanê dîn, bû zimanê resmî yê dewleta Îslamê û béguman yê Îranê jî.

Di 822yan de Tahirê Samanî li Xoresanê têkiliya xwe ji xelîfê Bexdayê birî. Samanî ku xwe ji azbata Sasaniyan dihesibandin di koşk û serayên xwe de şair û nivîskar xwedî dikirin û Farisiya ku gel pê diaxîfî wek zimanê edebiyatê pêşve birin. Ji vê Farisiya ha re Farisiya nû tê gotin.

Wek şaxekî ji dara zimanê Hîndû Ewropayî zimanê Îranî ji sê guliyan pêk tê:⁽²⁾

- 1) Îraniya bakur: Osetî, Skîtî, Sogdî û w.d
- 2) Îraniya rojhelat: Peştû (Efxanî) û Avestayiya kevin
- 3) Îraniya rojava: Farisî û Kurdî

Bi vê xebata ha me xwest durrîtî û nêzîkiya bêjeyên di Kurmanciya me ya îroyîn û yên di Pehlewî de tesbît bikin. Ev xebata me li ser bingehe "Ferhenga Pehlewî-Îngîlîzî"⁽³⁾ ya D.N.Mackenzie ye. Bêjeyên di vê ferhengê de ji Farisiya Navîn a Manîkî (dîne Manî) û Farisiya Nû ya herî zû pêk hatine. Transkripsiyon û maneya bêjeyan a bi Îngîlîzî yên Mackenzie ne. Me bi tenê bilêvokirina (telafûz) wan a bi Kurmancî (yên bêjeyên Pehlewî) û maneya wan a bi Kurmancî li berê danî.

Di vê xebatê de me ji bêjeyên sivîk yanî yên di bilêvokirinê de çibigre mîna hev in dest pê kir û di civînên pêş me de jî hêdî hêdî ber bi yên girantir ve herin.

(1) Bra Böckers Världs Historia, cild 3, r. 93, Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, 1983.

(2) Bra Böckers Lexikon, cild 11, r. 381, Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, 1986.

(3) A Concise Pahlavi Dictionary, D.N.MACKEZIE, Oxford University Press, Ely House, London, W.r, 1971.

A

Transkrîpsiyona Pehlewî û xwendîna wê

Transkrîpsiyona Pehlewî û xwendîna wê	Kurmanciya îroyîn	Fransîzî	Îngîlîzî
a = e			
agar (eger)	eger, ger, heger	si	if
ambar [Er. 'ambar] ('ember)	ember (bihn)	ambre gris	amber gris
arzān (erzan)	erzan [≠]	cher	valuable, worthy
asmān (esman) [N: āsmān]	esman	ciel	sky, heavens
az (ez) [P]	ez	je	I
ā = a			
āfrīdan, āfrīn- (afrīden, afrīn-) [N: āfarīdan, āfarīn-] (aferīden, aferīn)	afirandin, afirîn-	louer, bénir, créer	praise, bless, create
āfrīn [N: āfarīn] (afrīn, aferīn) āgāh (agah)	aferīn, eferim agah	bénédictio, louange avisé, au fait	praise, blessing aware, knowing

ārd (ard)	ard, ar, arvan	farine	flour
āṭtîh [N: āṭtî] (aştîh, aştî)	aştî	paix	peace
āzād (azad)	azad, aza	noble, libre	noble, free
B			
b = b			
bāy (baṣ)	baṣ, baṣçe	jardin	garden, orchard
bahr (behr)	behr, par	part, portion, lot	part, portion, share, lot
bāj (bac)	bac	taxe, tribut	tribute, tax
bālên [N: bālîn] (balên / balîn)	balîn, balişne, balîv, balgîh	coussin, oreiller	cushion, pillow
bar (ber)	ber (meywe)	fruit, produit, profit	fruit, produce, profit
bār (bar)	bar	charge, fardeau, devoir	load, burden, duty
bārestān (baristan)	baristan	patient (patience), résigné	patient (patience), resigned
bārestānîh (baristanîh)	baristanî	patience, résignation	patience, resignation
baxt (bext)	bext	fortune, destin, sort	fortune, fate
bāz (baz)	baz	faucon	hawk, falcon
bē (bê / bî)	bê	sans	except, without
bēh (bêh / bih)	bih, biyok	coing	quince
bizeṭk [N: piziṭk] (bizişk)	bizişk, bijšk	médecin	doctor, physician
bōr (boor)	bor	roux, brun-rouge	reddish-brown, bay (horse)
brîn (brîn)	birîn	coupe, division, coupure	cut, division, delimitation, limited
brinj [N:birinj] (brinc / birinc)	birinc	riz	rice
bryng [N:birinj] (brwîng, birinc)	birinc	bronze	bronze, brass
Ç			
ç = ç			
çambar (çember)	çember	cercle, cerceau	circle, hoop
çand (çend)	çend	combien, tant	how many, much, so many
çang (çeng)	çeng [e.k.]	harpe	harp
çarm (çerm)	çerm	peau, cuir	skin, hide, leather
çaw(la)gân [N:çaugân] (çewlegan / çewgan)	çewgan, çogan	maillet de polo, polo	polo-stick, polo
çinār (çinar)	çinar	platane oriental	oriental plane tree
D			
d => d			
dād (dad)	dad	loi, droit, justice; écrits portant sur des questions de droit	law, justice; those scriptures dealing with legal matters
daftar (defter)	defter	registre, livre de comptabilité	register, account-book
-dān (-dan)	-dan, -dank	suffixe, qui contient	suffix, -holder, -container
dān(ag) [N: dāna] (dan/daneg/dane)	dan, dane, tene	semence, graine	seed, grain
dar (der)	der, derî	porte; palais, chapitre, sujet	door; palace; chapter, subject
dār (dar)	dar	arbre, potence, bois	tree, gallows; wood
-dār (-dar)	-dar	suffixe, qui contient	suffix, -holder, -keeper
darband (derbend)	derbend	porte, portail	gate

dard (derd)	derd	douleur	pain
dārēn (darên)	darîn	en bois	wooden
dargāh (dergah)	derge, dergah	porte, embrasure de porte	doorway
darmān (derman)	derman	remède, médicament	remedy, medicine
darz (derz)	derz	ourlet	seam
dās (das)	das	faucille	sickle
dast (dest)	dest	main	hand
dast-gir (destgîr)	destgîr, destgir	auxiliaire, captif	helper, captive
daʔt (dešt)	dešt	terrain découvert	plain, open, ground
deh (dih)	dih, dêh	paysage, terre, village	country, land, village
dēn [N: dîn] (dên / dîn)	dîn	religion	religion
dēnār [N: dīnār] (dēnar / dīnar)	dīnar	dinar (or)	(gold) dinar
dēw (dêw)	dêw	démon, diable	demon, devil
dēwār (dêwar)	dîwar	mur	wall
dīdār (dīdar)	dīdar [e.k.]	vision, visible	sight, visible
dil (dil)	dil	coeur	heart
dilēr (dilêr)	dilêr	courageux	brave
diz (diz)	diz, dize, dêz, dêze	forteresse	fortress
dōst (doost / dûst)	dost	ami	friend
drust [N: durust] (drust / durust)	drust	droit, juste	right, just
dūr (dûr)	dûr	lointain, distant, éloigné	far, distant, remote
E			
ēk [N: yak] (êk / yek)	êk, yek	un	one
F			
framān [N: farmān] (freman / ferman)	ferman	ordre, instrument;	order, command;
frayād [N : faryād] (freyad / feryad) frazēn [N: farzin] (frezên / ferzin)	feryad [e.k.] ferzîn, ferezîn	pêché mineur aide, assistance (échecs) reine (lit. garde)	a minor degree of sin help, assistance (chess) queen, (lit. 'guard')
G			
gabr [N: gōr] (gebr, goor)	gor	tombe, fosse	hollow, cavity, tomb
gaç (geç)	geç	plâtre, gypse	plaster, gypsum
gāh (gah)	-geh, -gah	place, lieu, siège	place, throne, bed
-gar (-ger)	-ger	suffixe, formant des noms d'artisans	suffix forming actor nouns
garān [N: girān] (geran / giran)	giran	lourd, sérieux, difficile	heavy, serious, difficult
gardan (gerden)	gerden	cou	neck
garm (germ)	germ	chaud	warm, hot
gaz (gez)	gez, gezik	tamaris	tamarisk
gil (gil)	gil, gil û gemar	argile, glaise	clay
giyā(h) (giya(h))	giya	herbe, herbage	grass
gōn [N: gūn] (goon / gûn)	gon, gûn, gwîn	couleur	colour
gōʔt (goošt)	gošt	viande	meat, flesh
gul (gul)	gul	fleur, rose	flower, rose
gumān (guman)	guman	doute	doubt
gumbad (gumbed)	gumbed, kumbet, kumbez	dôme, coupole, temple du feu	dome, fire-temple
gyān [N: jān] (gyan / can)	giyan, can	âme, fantôme	soul, ghost

H

haft (heft)	heft	sept	seven
ham (hem)	hem	aussi, de même	also, same
hāmōn [N: hāmūn] (hamoon / hamūn)har(w) [N: har] (her(w) / her)	hamūn her	niveau, plat tout, chaque	level, flat all, each, every
haðt (hešt)	hešt	huit	eight
hunar (huner)	huner	vertu, aptitude	virtue, ability, skill
hunarōmand [N:hunarmand] (hunaromend / hunermend)	hunermend	apte, habile, vertueux	skilled, virtuous

J

j = c

jādūg [N: jādū] (cadūg / cadû)	cadû, cazû	sorcière, magicienne	sorcerer, magician
jām (cam)	cam	verre, vitre	glass
jang (ceng)	ceng	combat, lutte, bataille	struggle, battle, fight
jār (car)	car	fois, occasion	time, occasion
jō(y) (coo(y))	co, cih	ruisseau, canal	stream, channel
judāg [N: judā] (cudag / cuda)	cuda, cihê	séparé, différent	separate, different
juwan [N:jawān] (cuwan / cewan)	ciwan	jeune, un(e) jeune	young, a youth

K

kaf (kef)	kef	écume, mousse, bave	foam, slime
kām (kam)	kam, qam	volonté, désir, but	will, desire, purpose
kanār (kenar)	kenar	côte, bord	side, edge; embrace
kār (kar)	kar	travail, action, affaire	work, deed, affair
kārewan [N: kārwan] (kariwan / karwan)	karwan	caravane, colonne militaire	caravan, military column
karr (kerr)	kerr	sourd	deaf
kas (kes)	kes	personne, quelqu'un	person, somebody
kāskēn (kaskên)	kesk, keskîn [≠]	bleu, lapis	lapis lazuli
kaðtīg [N:kaðtī] (keštīg, keštī)	keštī	bateau, navire	boat, ship
kē [N:kī] (kê, kî)	kî / kê	qui	who, which
kēn [N:kîn(a)] (kên / kîn(e))	kîn	haine, malice, revanche	hate, malice, revenge
kilēl [N: kilîl] (kilêl / kilîd)	kilîlik, kilîl, kilîd	clé, clef	key
kōr (koor)	kor	aveugle	blind
koðk (koşşk)	koşşk	pavillon, palais, kiosk	pavilion, palace, kiosk
kū [N:kī] (kû, kî)	ku, ko	où, que	where, that, than
kulāf [N:kulāh] (kulaf / kulah)	kulav, kulah	coiffe, bonnet	cap, bonnet

L

larzīdan, larz- (lerzīden, lertz-) laðkar (leşker)	lerizîn, leriz- leşker	trembler, frissonner armée	shiver, tremble army
---	---------------------------	-------------------------------	-------------------------

M

ma (me)	me (meke, meçe)	ne pas	not (prohibitive)
mār (mar)	mar	serpent	snake
mast (mest)	mest	hébété, intoxiqué	bemused, intoxicated
māst (mast)	mast	yaourt, lait caillé	curds, sour milk (?)
māð (maş)	maş, maşik	vesce	vetch, pulse

maðk (meşk)	meşk	baratte en peau	mussuck, skin bag (for liquidds)
may (mey)	mey	vin	wine
mêwag [N:mêwal] (mêwe(g))	mêwe, meywe	fruit	fruit
mêx [P: myx] (mêx / mwîx)	mîx	clou, cheville	peg, nail
muhr (muhr)	mor, muhr	sceau	seal
N			
naft (neft)	neft	moite, humide, naphte	moist, damp, naphta
nān (nan)	nan	pain, nourriture	bread, food
nāzûk (nazuk)	nazik	tendre, gentil, inconstant	tender, gentle, fickle
nîð- (nîş-)	nîş, nîşandan	voir, observer	see, observe
nîðān [N: niðān] (nîşan / nişan)	nîşan	signe, marque, bannière	sign, mark, banner
niyāz (niyaz)	niyaz	besoin, manque, misère	need, want, misery
P			
pādêz [N:pāyêz] (padêz/payêz)	payîz	automne	autumn
pahn (pehn)	pehn, pan	large	wide, broad
pāk (pak)	pak	propre, pur, sacré	clean, pure, holy
panāh (penah)	penah	protecteur, refuge	protector, refuge
panîr (penîr)	penîr, penêr	fromage	cheese
pānzdah (panzdeh)	panzdeh	quinze	fifteen
parr (perr)	perr	aile, plume	feather, wing
payādag [N:piyāda] (peyadeg / piyade)	peya, piyade	à pied, piéton, fantassin	on foot, foot-soldier, (chess) pawn
paywand (peywend)	peywend	liaison, connexion, progéniture	connection, offspring
pêð (pêş)	pêş	avant, auparavant	before
pêðag [N:pêða] (pêşeg, pêşe)	pêşe, pîşe, bêşe	commerce, métier,	trade, craft; guild, caste
pîr (pîr)	pîr	vieux, âgé, ancien	old, aged, ancient
pōst (poost)	post	peau, écorce; coquille	skin, hide; bark, shell
pōstên (poostên)	postîn	(fait en) peau	(made of) skin
pōz(ag) [N:poz(a)] (pooz(eg) / poz(e))	poz	museau, gueule	snout, muzzle
puðt (puşt)	pişt	soutien, protection	back; support, protection
R			
rān (ran)	ran	cuisse	thigh
rang (reng)	reng	couleur, teinture	colour, dye
ranj (renc)	renc	labeur, ennui	toil, trouble
rāst (rast)	rast	vrai, droit, direct	true, straight, direct
raz (rez)	rez	vin, vignoble	vine, vineyard
razm (rezm)	rezm [e.k.]	bataille	battle
razmgāh (rezmgah)	rezmga, rezmgah	champ de bataille	battlefield
rēð (rêş)	rîş	plaie, blessure	wound, sore
S			
sad (sed)	sed	cent	hundred
sag (seg)	se, seg	chien	dog
sahm (sehm)	sehm, sehwa, saw	terreur	terror
sāl (sal)	sal	an, année	year
-sālag [N: -sāla] (sale(g))	-sale (yeksale, sêsale...)	âgé de...	... -year old

sālār (salar)	salar [e.k.]	dirigeant, maître	leader, master
sāmān (saman)	saman [e.k.] (=tehemul)	limite, frontière	limit, boundary
sar (ser)	ser	tête; sommet, cime, fin, commencement	head; top, summit; end, beginning
sarāsar (seraser)	seraser, seranser	du début à la fin, d'un bout à l'autre	from end to end
sargēn sergēn)	sergîn	bouse, fumier	dung, manure
sarw (serw)	serw, selw, selwî	cyprès	cypress
saxt (sext)	sext	fort, dur ; sévère(ment), très	strong, hard, severe(ly); very
saxtag [N:saxtiyān] (sexteg /sextiyan)	sextiyan	maroquin	morocco leather
sāyag [N: sāya] (sayeg / saye)	sî, saye	ombre	shade, shadow
sēzdah (sēzdeh)	sēzdeh	treize	thirteen
sîh [N: sî] (sîh / sî)	sîh, sî	trente	thirty
spās [N:sipās] (spas / sipas)	spas	service, gratitude, remerciement	service, gratitude, thanks
spās-dār (spasdar)	spasdar	reconnaissant	grateful, thankful
srōd [N: surōd (srood / surood)	srūd	chant, chanson	song
stūn(ag) [N: stūn] (stūn (eg))	stūn	colonne, pilier, mât	column, pillar, mast
sūd (sūd)	sūd	usage, emploi, profit,avantage	use, profit, advantage
sust (sust)	sist	lâche, insolent, mou, paresseux	slack, lazy
Ş			
ðād (şad)	şa, şad	heureux, joyeux	happy, joyful
ðāh (şah)	şah	roi	king
ðahr (şehr)	şehr, şar, bajar	pays, ville	country, city
ðarm (şerm)	şerm	honte	shame
ðað (şeş)	şeş	six	six
ðāzdah [N: ðānzdah] (şazdeh/şanzdeh)	şazdeh, şanzdeh	seize	sixteen
ðēwan (şēwen)	şîn, şîwen	se lamenter	lament
ðiftālûg [N: ðaftālû] (şiftalûg / şeftalû)	şeftalû	pêche	peach
ðîr (şîr)	şîr	lait	milk
ðîrēn [N: ðîrîn] (şîrēn / şîrîn)	şîrîn	doux, sucré	sweet
T			
tā (ta)	ta, heta	de manière à, jusqu'à	until; so that
tambūr (tembûr)	tembûr	cithare, luth	cither, lute
tan (ten)	ten, beden	personne	nobody, person
tan-drust (tendrust)	tendrust	sain, entier	healthy, whole
tang (teng)	teng	étroit, serré	narrow, tight
tanuk (tenuk)	tenik	mince, superficiel	thin, shallow
tanûr (tenûr)	tenûr, tendûr	four	oven
tarr (terr)	terr	humide, frais	moist, fresh
taðt (teşt)	teşt	bol	bowl
taxt (text)	text	trône	throne
U			
ummēd (ummêd)	umîd	espoir	hope
ummēdwār (ummêdwar)	umîdwar	plein d'espoir, prometteur	hopeful

W

warz [N: barz] (werz / berz)	werz	travail, labeur, agriculture	work, agriculture
wāy (way)	way !	malheur !	woe !

X

xāk (xak)	xak	terre, poussière	earth, dust
xām (xam)	xam, xav	cru, brut	crude, raw
xān (xan)	xan, xanî	maison	house
xēm (xêm)	xîm, hîm	nature, caractère	nature, character
xēðm [N: xiðm] (xêşm / xişm)	xişm	colère, courroux	anger, the demon Wrath
xōg [N: xōy] (xoog / xooy)	xû, xûy, xwî	nature, caractère	nature, character, disposition
xwah (xweh)	xweh, xwişk	soeur	sister

Y

yak (yek)	yek, êk	un(e)	one
yāzdah (yazdeh)	yazdeh, yanzdeh	onze	eleven

Z

zamān (zeman)	zeman	temps, heure	time, hour
zanjîr [P: zyncyhr] (zencîr / zwîncihr)	zencîr, zincîr	chaîne	chain
zayt (zeyt)	zeyt (≈)	olive	olive
zēn [Nû: zîn] (zên / zîn)	zîn	selle	saddle
zēndān [Nû: zindān] (zêndan/zindan)	zîndan	prison	prison
zēnhār [N: zinhār] (zênar/zinhar)	zinhar	protection	protection
zîrak (zîrek)	zîrek, jîr	sage, intelligent	wise, clever
ziðt (zişt)	zişt	haineux, laid	hateful, ugly
zōr (zoor)	zor	pouvoir, force	power, strength
zyān [Nû: ziyān] (zyan / ziyān)	ziyan	perte, dommage	loss, harm, damage

ŞANEK :

[≈]	maneya gotinê ya kurmançî bi ya îngîlîzî re têkildar e, lê ne wek hev e.
[≠]	maneya gotinê ya kurmançî an bi ya îngîlîzî re dijmane ye an jî lê nanihêre.
[f]	maneya gotinê ya kurmançî an bi ya pehlewî re dijmane ye an jî lê nanihêre
[e.k.]	di edebiyata klasîk de.
[N]	Farisiya Nû
[Er.]	Erebî
[P]	Parthî

DEVOKÊ HEKARÎYA

Rojan HAZIM

Devokê Hekarîya cihekî girîng û taybetî heye di dîyalekta kurmançî da... Ji ber vê çendê ye ku me li ser vi devoki dest bi lêkolîneke dirêj û fireh kir û ev karê me dom dike. Lê belê, li vê derê; ji bo xebata «Kurmançî» (Rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, li ser pirsên zaravê kurmançî), em dê di gel hinek nimûneyan û bi kurtî li ser vê çendê bisekinin...

Coxrafya devokê Hekarîya

Ev devoke li aqarekî mezin û fireh tete axivtin. Ji bilî êl- eşîrên xwecih yê navça Hekarîya, bireke mezine van eşîran belavî aqarekî firehe dorberê Hekarîya jî bûne. Di bingeh da devokek jî be, lê herweha li gorî êl - eşîran gelek nuansên devokî jî peyda bûne. Nuansên sereke di devokê Hekarîya da ; Ertoşîyanî, Pinyanişî, Şemdînanî, Oremarî, Şikakî, Elbakî, Amêdîyanî û Goyanî ne. Helbet ev nuanse jî di nav xwe de xwedî nuans in... Ji navça Gever, Mirgever û Tirgever bigrin heta aliyê Şemdîna hindêk êl-eşîrên wekî Dirî, Herkî, Gerdî, Begzade û Duskîya jî di nav devokê Hekarîya da nuansên bi serê xwe ne... Lê belê, di nav van nuansa da ji aliyê bi lêvkinê ve Goyanî taybetîyeke xweser heye. Di gel taybetîya xwe; ji ber ku eşîra Goya li ser tixûbê Hekarî û Botan bi cih in, di bin tesîra devokê Botan da jî maye.

Ev nuansên devokê Hekarîya; ji Westan, Elbak, Qesrik, Şax û Miksa Wanê bigre heta piştî Silopî û li aliyê rojhilatê jî heta nêzîki Urmîye û piştî Şnoyê, li başûr jî; ji Kahnîmasî û gelîyê Berwarê, Amêdîyê û heta piştî Dihok û Zaxo tene axivtin... Helbet navenda vi devoki Colemêrg,

Elkî, Şax, Elbak, Gever, Şemdînan, Çel, û heta dereceyekê jî Qilaba ye...

Lê belê, serûkahnîya devokê Hekarîya Colemêrg û Elkî ye... Navçên di jî li dor vê kanê fireh dibin...

Helbet îro demografiya Hekarîya jî gelek hatîye guhartin. Bûyerên aborî, civakî, polîtîk û leşkerî bûyne sebebê koç û bareke navînê û derveyî... Gelek êl-eşîra, cih û warên bab û kalên xwe berdane û bar kirine çûyne cihên di...

Nêzîkî niv milonê kes di vê cografya fireh da bi vi devoki daxivin.

Devokê Hekarîya di alfabê da

Di alfaba ku Bedir Xaniyan danî da û bilêvkirina Hekarîya da nuansêk heye: Dengê **û** wekî **ü** ya tirkî têt... Di axivtinê de şûna ku bêjin «**hûn**» dibêjin «**hün**»... Lê belê ev nuanse jî di timamî Hekarîya da bi kar nayêt. Li hind cihên Hekarîya herwekî «**hün**» tete gotin... Wekî me di serî da gotî; di devokê Hekarîya da jî hindêk nuans hene...

Çend mînakên di: **bûn** dibe **bün** / **kûr** dibe **kür** / **dûr** dibe **dür** / **bûk** dibe **bük**... Ev bilêvkirine li Behdîna û Botan jî wisa ye: Carina li hersê navçan «**û**» dibe «**ü**». Wekî **bûn/bîn**, **dûr/dîr**, **kûr/kîr**, **bûk/bîk**... (bi taybetî li hêla Amêdîyê).

Dengê «**r**» bi taybetî di nîveka Colemêrgê û çarçoveyêke teng da nayê ber guh. Şûna dengê «**r**» dengê «**y**» derdikeve... («**herê**» dibe «**heyê**»). Lê belê, heke «**r**» di serê bêjeyê da be herwekî dengê xwe tete bi lêv kirin. Tenê di nîvek û dawîya bêjeyê da dibe «**y**».

Dengê «**h**» jî di devokê Hekarîya da ji devokên di zêdetir bi kar têt: **herê/erê**, **rih/rî**, **bêhn/bîn**, **têhnî/tî**, **mih/mî**, **bahr/par**, **xwahr/xwar**, **pahtin/patin**, **kahnî/kanî**, **rêhl/rêl**, **heyv/hîv**, **sihwane/sîwane**, **mêhvan/mêvan** û gelekên din.

Ji aliyê gramerê ve devokê

Hekarîya

Devokê Hekarîya ji aliyê qayde û formên gramatikî ve hindêk taybetîyên xweser hene... Lê belê, ev cûdahîye ne bingehîn in, formel in. Wekî di ev devoke bi timamî li gorî çarçova gramera ku Bedir Xaniyan danî bi kar têt...

Nuansên ku ji devokên di cûda tene gotin formên piranî, çend daçek û lêker in.

Mînak: «Gundîyê Hekarîya, dara ji rêh-led dîr tînin». Ev hevokê li gorî forma piranîya ku Bedir Xaniya danî divê ku wisa be: «Gundîyên Hekarîyan, daran ji rêhlen dîr tînin». Ev forme digel Hekarîya li Behdîna, Botan û li nav hin Kurdên Qafqasyayê jî bi kar têt... «Ji kerbêt wi ew hingizî...» — «Ji kerbên wî ew hingizî...»

Forma nêr û mê jî di devokê Hekarîya da cûdahîyek heye: Bo yekani **ê**, **a** û bo piranî jî **ên** û **an** bi kar têt. Lê belê, di gel van forma bo cinsên nêr û mê, «**ê**» jî bi hev ra bi kar têt...Helbet di halê nexûyayî da ev forme tete dîtin...

Mînak: «Em bi rê ve rastî gundiyeke hatin...». Li vê derê cins nexûya ye. Dibe ku ew gundî mêr an jî jin be... Lê belê, li gorî gramera Bedir Xaniyan divê heke ew gundî mêr be wekî «gundiyeke» bi kar bêt. Heke jin be, dibe «gundiyeke»...

Ev forma ku ji bo herdu cinsan di devokê Hekarîya de wekî «**ê**» bi kar têt, di halê nexûyayî de formeke rast e... Ji ber ku ev form ji bo cinsê mêr î nexûyayî jî bi kar têt. Mînak: «Ez bi rê ve rastî mêri-kekê hatim, min nas nekir»... Dema ji bo cinsê mê jî be wisa tete gotin: «Ez rastî jineke hatim...».

Dema halê xûyayî bi kar têt heke xasyetek (rengdêr) bi dîv ra gotin; du form bi kar têt:

1° «Ez rastî mêrikekê reşesmer hatim...» An jî «Ez rastî jineke delal hatim...».

2° Hespê boz, nanê hişk, goştê sor... Heke nav li dîv nav bêt:

<p>Hespê Soro, nanê tenûrê, goştê goli-kan... Heke pronov li dûv nav bê: Hespê min, nanê te, goştê wi... Heke cins û hal xûyayî be, ji bo mêr şuna «î», «î» bi kar têt...</p> <p>Mînak: «Ez çûm aşi», «Kê got? Wi morovî got», «Nanê şivani»... Ne ku aşi, morovî, şivani... Lê belê heke di halê xûyayî û yekani da be «î» bi kar têt.</p> <p>Mînak: Hespêkî boz, darekî stûr...</p> <p>Ji bo cinsê mê: Mahîneke kihêl, şeveke sar, dareke mezin... Ne ku mahîneka, şeveka, an jî dareka...</p> <p>Li vê derê divê bête gotin ku; «î» an jî «î» di devokê Hekarîya da, herweha forma tewandinê ye. Di hin devoka da ev forma deklinasyonê wekî «ê» bi kar têt.</p> <p>Mînak: aş dibe êş, xanî / xênî, ziman / zimên... Lê belê di devokê Hekarîya da ev nimûne wisa dibin: aşi/aşi, xanîyî wek xwe dimîne, zimani/zimani... Heke di hevokekê da bête gotin: «Ez çûm êş» di devokê Hekarîya da dibe: «Ez çûm aşi / aşi...» Dîsa di forma piranî da gelek cara şûna an tenê a bi kar têt.</p> <p>Mînak: «Min refeke kewa dit»... Ne ku «kewan»... Binav kirina forma nêr û mê di hindek cinsên heywana da jî li Hekarîya cûda tete gotin. Wekî: mêkew ne kewa mê, maker ne kera mê, mahîn ne hespa mê... Li aliyê dî; gelek bêje li Hekarîya nêr in lê li aliyên dî wekî mê bi kar têt...</p> <p>Mînak: qelemê min / ne qelema min... Anjî devokê Hekarîya / ne devoka Hekarîya...</p> <p>Paşpirtika -ina jî li Hekarîya bi kar nayê... Şûna ku bêjin «Ez hespina dibînim», «ez hinek an jî hindek / çendek hespan dibînim» tete gotin...</p>	<p>Daçek</p> <p>Di devokê Hekarîya da bi kar anîna daçekan jî piçeke cûda ye. Mînak: Heke daçeka pêşiyê «ji» be daçeka paşiyê dibe «ra» û «ve»... Wekî «ji wi / te ra» û «ji îro pê ve»... Heke daçeka pêşiyê «dî» be daçeka paşiyê dibe «da»... Wekî «dî nav gund da»... Ne ku «ji wî / te re», «dî nav gund de»...</p> <p>Hin mînakên dî; pêk ve, vêk ra, jê ra, tê da, pê ra... Ne ku; vêk re, jê re, tê de, pê re...</p> <p>Hejmartin</p> <p>Di hejmartinê da li şûna «yek» «êk», li şûna «dido» «du», li şûna «sisê» «sê» li şûna «sî» «sih», li şûna «not» jî «nehwêt» tete gotin... Hejmarên di, kême zêde wekî devokên dî tene gotin...</p> <p>Hindek bêje û navên taybetî</p> <p>Li Hekarîya şûna ku bêjin: «were cem min», «were nik min» tete gotin. Nimûnên dî jî wisa... nik / cem, şibî / nola; mîna, dûv / pey, we, wa, hosa, wesa, weto / welê, wilo, wisa, çiku / çunkî, pitir / bêtir, pirtir, gelek / pir, evro / îro, duhî / diho, duh... lebê / çi, belê / erê, arê, an / yan, heke / eger, harîkar / arîkar, alîkar, rûs / tazî, tezi / sar, ter / şil.</p> <p>Ji bo «bav» «bab», ji bo «dê» jî, «da, dadê, dayê, diyê» tete gotin...</p> <p>Poz di devokê Hekarîya da mana «qûnê» dide. Lê belê bêjeya hevmana bêvil an jî pozê kepî an jî difin e...</p> <p>Partîkel</p> <p>Şûna «ê», «a», «ên / yê, ya û yên» bi kar têt... Mînak: yê mayî, ya revî, yên girtî...</p> <p>Pronav</p> <p>Bi giştî jî aliyê bingehîn ve, di devokê Hekarya da pronav nayên guhartin: 1° ez, tu ew em, hun ew. 2° min, te, wî / wê, me, we</p>	<p>(hewe), wan...</p> <p>Lê belê, di grûba duwemîn ya pronavan da; kesê yekemînê yekani şûna «min» «mi» tete gotin... Yê sêyemîn jî bo nêr jî; «wî» di devokê Hekarîya da dibe «wi»... Mînak: Ez wi dibînim... «Ez li hespi siwar bûm»... Şûna «wan» jî «ewan» bi kar têt gelek caran... Şûna «wan got» «ewan got» tete gotin... Lê belê, ev pronavên sêyemîn, nêr û mê bi hev a «wî» û «wê» di axivtinê da dîsa form diguhurin. Mînak: şûna «wî got», «ewi got» an jî «ewê got» tete gotin...</p> <p>Li aliyê dî, pronavê «we» jî li hêla Hekarîya wekî «hewe» bi kar têt. Lê belê, ev forme taybetî li şûna pronavê qedir girtinê bi kar têt ku di hindek zimanên evrûpîyan da jî ev forme heyê.</p> <p>Di rêzgirtinê da şûna «we» hem di yekani hem jî di piranî da «hewe» tete gotin... Ev forme jî ber siyanet û qedir girtinê wisa bi kar têt...</p> <p>Şûna ku bêjin «we got» dibêjin «hewe got»... Li hin aliyên Hekarîya wekî Şemdîna, şûna «we - Hewe», «hingû» anjî «hingo» jî dibêjin... Pronavê refleksi «xwe», li hind cihên Hekarîya wekî «xo» bi kar têt. Lê bi piranî dîsa wekî «xwe» tete gotin...</p> <p>Lêker</p> <p>Di hevmanayî, bilêvkirin û kêşana hindek lêkeran da formeke taybetî heyê di devokê Hekarîya da. Mînak: Şûna «anîn», «înan» tete gotin. Nimûnên dî jî herwisa... dadan / venîştin, sotin / şewitîn, axiftin / peyvîn, alîstin / alastin, hinar-tin / şandin, şkandin / şkênandin, hisûn / sîn, hinûn / dûn, pejinandin / kezixandin, bişavtin / bivaştin, nivisti/ razan, jenîn / jentîn, malîn / maliştin, hêlan / hiştin, terikîn / zayîna kitik (pisîk) û seyan, hûbûn / hînbûn...</p> <p>Di kêşana lêkeran li halê «xwezî»yê da jî formeke xweser bi kar têt: Ez mabame / bimama</p>
--	--	---

<p>Ez çûbame / biçiwama Ez bame / biwama Ez hebame / hebiwama</p> <p>Şûna «ez biketima», «ez ketibam» tête gotin... Lezgîn dê ketiba / biketa, dê bezîba / bibeziya, ew dê ketiba / wê biketa... Di kêşana lêkeran da, bi hevkarîya daçeka «bi» formên nû çêdibin. Ji ber vê çendê; bi hevkarîya daçeka «bi» lêkera «bûn» formên cûda werdigre... Lewma, şûna «bû bûm» di devokê Hekarîya da «bibûm» tête gotin.</p> <p>Ez bibûm / bû bûm Tu bibûyî / bû bûyî Ew bibû / bû bû Em bibûn / bû bûn Hûn bibûn / bû bûn Ew bibûn / bû bûn</p> <p>(Di demên grûba duyemîna lêkera «bûn» da). Çend formên guhartî yên lêkera: Mînak; «bikim» wekî «bikem» tête gotin: Nimûnên di jî herwisa... biket / bike naket / nake nasojit / nasoje, naşewitîne ketne / ketine kirme / kirime bibitin / bibe</p> <p>Lêkera «nêrîn» jî di devokê Hekarîya da bi çend rangan tête gotin: Li Colemêrg, Elkî, Şax, Qesrik û piranîya Elbakê: berê xwe dan (berê xwe bide, berê xwe de) Li Çelê: berê xwe dan, zên dan û nêrîn (berê xwe bide, berê xwe de, zên de, binêre) Li nav Goyan: hêre kirin (hêre bikê, hêre ke) Li Gever, Oremar û Çelê: zên dan (zên de) Li hind aliyên Elbakê: mêze kirin (mêze bike, mêze ke) Li Şemdîna: berê xwe dan, berêxo dan (berê xwe bide, bere xwe de, berê xo bide, berê xo de)</p> <p>Forma lêkera «nas kirin» jî di devokê</p>	<p>Hekarîya da tête guhartin û dibe «niya-sîn». Şûna; «ez nas dikim», «ez dinyasim» dibêjin. Forma negatîv jî : «ez nanyasim» e. Lêkera «hûnbûn» jî di devokê Hekarîya da wisa bi kar têt: «Hûbûn, hûrebûn»...</p> <p>Di devokê Hekarîya da lêkera «bûn» :</p> <p>Demê niha: Ez im, tu yî, ew e, em in, hûn in, ew in. Forma neyînî (negatîv): Ne ez im, ne tu yî, ne ew e, ne em in, ne hûn in, ne ew in. Borîya berdest: Ez bûm, tu bûy, ew bû, em bûn, hûn bûn, ew bûn. (Ev forme li başûra Hekarîya û li dorberê Amêdîyê wisa bi kar têt: Ez bîm, tu bî, ew bî, em bî, hûn bîn, ew bîn... Forma negatîv: Ne ez bûm û herwisa pê da diçe... Borîya dudar: Ez bûme, tu bûyî, ew bûye, em bûne, hûn bûne, ew bûne. Forma negatîv: Ez ne bûme û hwd... Borîya çirokî: Ez bibûm, tu bibûy, ew bibû, em bibûn, ew bibûn. Forma negatîv: Daçeka «ne» tête pêş û wisa dom dike... Raweya gerane (xwezîyê): Ez bam, tu bay, ew ba, em ban, hûn ban, ew ban. Forma negatîv: Daçeka «ne» tête pêş û wisa dom dike... 1° Raweya Bilanî; (Di forma yeke-mîn ya demê niha da): ez bibim, tu bibî, ew bibît / bibît, em bibin, hûn bibin, ew bibin. Forma negatîv: Daçeka «ne» tête pêş û wisa dom dike... 2° Raweya Bilanî: (Di forma duyemîn ya demê niha da): Li vê derê hokerê «heke» an jî «ku» tête serî: Heke (ku) ez bim, heke (ku) tu bî, heke (ku) ew be, heke (ku) em bin, heke (ku) hûn bin, heke (ku) ew bin... 1° Borîya Berdest: Ez bam, tu bay, ew ba, em ban, ew ban. Forma negatîv: Daçeka «ne» tête pêş û wisa dom dike... 2° Borîya Berdest: Ez bibam, tu bibay, ew biba, em biban, hûn biban, ew biban.</p>	<p>Forma negatîv: Daçeka «ne» tête pêş û wisa dom dike... 3° Borîya Berdest: Ez bibame, tu bibayî, ew bibaye, em bibane, hûn bibane, ew bibane. Forma negatîv: Daçeka «ne» tête pêş û wisa dom dike... Raweya Fermanî: Erînî; be, bin, bin / Neyînî; ne be, ne bin, ne bin.</p> <p>Masdar : Bûn / Ne bûn Mazî: Bibûn / Ne bibûn</p> <p>Raweya Pişkerî: (Demê niha): Ez dibim, tu dibî, ew dibît, em dibin, hûn dibin, ew dibin. Forma negatîv: Ez na bim, tu na bî, ew na bît, em na bin, hûn na bin, ew na bin.</p> <p>Borîya Berdest: 1° Ez dibim, tu dibîy, ew dibît, em dibin, hûn dibin, ew dibin. 2° Ez dibime, tu dibîye, ew dibîte, em dibîne, hûn dibîne, ew dibîne. Forma negatîv: Daçeka «ne» tête pêş û wisa dom dike... Lêkera vîn (vîyan) di halê demê niha da 1° Ez divêm, tu divêy, ew divêt, em divên, hûn divên, ew divên. 2° Min divêt, wî / wî / wê (ewi, ewi, ewê) divêt, me divêt, we (Hewe) divêt, wan (ewan) divêt.</p> <p>Forma negatîv: 1° Ez nevêm, tu nevêy, ew nevêt, em nevên, hûn nevên, ew nevên. 2° Min nevêt, te nevêt, wî / wî / wê (ewi, ewî, ewê) nevêt, me nevêt, we (hewe) nevêt, wan (ewan) nevêt.</p> <p>Lihevîya lêker: Li devokê Hekarîya; di hevokê da kirde û lêker li hev tên. Heke kirde piranî be, hingê lêker bi forma piranî tête gotin: Heke serve piranî be hingê kêşan (deklînsasyon) tayîn dike.</p> <p>Mînak: Biçûk dibezin / Zaro dibezin (Li vê derê biçûk pir in, lê belê piranîya wan bi forma piranîya lêker tête kîvş kirin. Heke bêjin «Biçûkan dibezin» nabe). Biçûk sêva dixwin / Zaro sêvan</p>
---	---	--

dixwin. **Biçûk sêva dixwe** / Zaro sêvan dixwe. **Biçûka sêv xwarin** / Zaroyan sêv xwarin. **Biçûk çend sêva dixwin** / Zaro sêvanan dixwin. **Biçûka çend sêv xwarin** / Zaroyan sêvan xwarin. (Li Hekariya ji bo zarok : biçûk tete gotin)...

Li hind navçên rojava Kurdistanê carina hem kirde hem jî serve bi forma piranî, lê belê lêker bi forma yêkanî tete gotin: Wekî; Zaroyan sêvan xwar. Me sêvan xwar. Helbet ev forme şaş e.

Ketina tîp û kurtbûna bêjeyan

Helbet wekî hemû ziman an jî devokan, di devokê Hekariya da jî kurtbûna bêjeya û ketina tîpa ji bêjeyê gelek tete dîtîn... Çend mînak: **paleyê jîr** / palê jîr, **perdeya sor** / perda sor, **malxwêyekî baş** / malxwêkî baş, **mezintir** / meztir, **zaravayê kurmançî** / zaravê kurmançî...

Di devokê Hekariya da daçekên pêşî û paşîyê di axivtinê da bi kirde an jî bêjeyê ve dizeliqîn. Ev ji ber bi lêz axivtina devoki ye... Mînak : **j'mî ra** (ji min ra), **ne'j bo** (ne ji bo), **ew'j** (ew jî), **Xanî'j** (Xanî jî), **ne'j** (ne ji), **cefa'j** (cefa jî)...

Ewi **b'tenê** nehêlin. (bi tenê)
Hûn hemû cilkên xwe **l'xwe** kin. (cilikên xwe li xwe bikin)
Eve **j'we** çetire. (ji we).

Hokerên cih nîşandanê

«**Kû derê**» di devokê Hekariya da wekî «**kî derê**», «**kerdi**», «**kîrê**» bi kar têt.

Di hevokê da wisa ye: tu dê çîye **kerdi**, **kîrê** anjî «**kî derê**»? / tu ji «**kîrê**, **kerdi**» anji «**kî derê yî**»? / tu li «**kerdi**, **kîrê**» anjî li «**kî derê**» rûdinî?

Çend bêje ji hêla Hekariya

berze : winda
biçûk : zarok
birsî : birçî
bizdandin : qetandin, tirsandin
cindî : bedew
çu : tu / «Sohtim gelo çu di min nema»...
çûçik : çivîk

dêrhetav : tîrhetav, tîrêjên rojê
ezman : ziman
fekirin : nêrîn
gêsûbelav : kezîbelav
hêj : hê
hevişandin : hevşî kirina pez
hişyar : şiyar
înan : anîn
kab : şilît, şerît
kelebab : dîk, dîkil
law : xort, ciwan
leyzbaz : hîlekar
mencel : qazana mezin, sîtil
mindal : zarok
neşêm : nikarim (şiyan: karîn)
nik : cem
şol : kar, şixul
şubî/şibî : wekî, mîna
pêkve : bi hev ra
perû : xelat

pirçikokek : hindikek
ramûstin : maç kirin
rewal : xort
rohndik : hêsir
seh kirin : guhdarî kirin, bihîstin
sêhl : sêl
sotin : şewitîn
têk : bi hev, di yek
tûkil : kevil, tûvil
werîn / werandin : weşîn / weşandin
xalî : vala
zênda : lê nêrî

Hinek metelok û gotinên pêşiya ji hêla Hekariya

Axa li keyfê ye, mal li bin befrê ye.	Av bi evrazi naçît.	Her pezek û pêpka xwe.
Berê darê, darê dixemilînît.	Bi kevçikî kom kir, bi heskûyê belav kir.	Hîndî xwe be.
Berê gotina xwe bipêje, paşê birêje.	Bira bira ye, bazar cûda ye.	Heta mirinê kirin e.
Bixwe şibî mêra, rabe şibî şêra.	Dengê daholê ji dûr ve'y xweş e.	Her evrazekê, nişivyek heye.
Direwîn, carekê dixwe firavîn	Destê xwarinê'y dirêj e.	Heta li ser serê xwe bi rêve neçî, qedrê piya nizanî.
Dilê şivan bixwazît, mastî ji nêrî çêdikît.	Mirovê nezan, aqlê wî ji kîsê xelkê ye.	Xûdanê mirî'y kore ye.
Ez axa, tu axa, kî golika bibe nav baxa.	Xweş xeber e, lê min ne bawer e.	Kero nemire heta kîvar şîn dibin.
Ewrêt reş baran e, ewrêt spî zivistan e.	Suwarê hespê xelkê, herî peya ye.	Mala direwîni sot, kesê jê bawer nekir.
Hesp suwarê xwe dinyasît.	Zik têr e, çav birsî ye.	Her dar li ser binê xwe şîn dibît.
Xwastin rûreşiyek bît, nedan ducara rûreşî ye.	Asin sar naçemhît.	Tifa ser evraz e.
Jin heye jinkok heye, mêr heye mêrkok heye.	Ber li cihê xwe'y giran e.	Zikê têr, haj yê birsî nîn e.
Kuştin heye, reva mêra nîn e.	Çiya bi çiya nakevin, çav bi çava dikevin.	Têbînî:
Kirmê darê ne ji darê bît, zewala darê nabît.	Dîwarê ser befrê ye.	— Ji bo parastin û berpêşkirina taybetmendiyên devoka kurmançiya Hekariyan, çu guhartinek di vê nivisarê de nehatiye kirin.
Keda helal, haram nabît.	Gêsnê di çavê xwe da nabînît, derzîya di çavê hevalê xwe da dibînît.	— Peyva «devok» di zaravayê kurmançî de mê ye. Lê li ba hin Kurmancan ew dibe nêr.
Kî diket, kî dixwet...	Heke ecela bizine hat, nanê şivanî dixwet.	
Av ji serûkahnîyê şelû dibît.	Heke agir berbû dehli, ter û hişt pêk ve disujin.	

F e r h e n g o k a
Mewlûda Bateyî

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
ala	bayrak	drapeau, étendard	flag, standard
avûrû / avrû	haya, ar, haysiyet, onur, itibar	vergogne	shame, bashfulness
ayîsîn	tutuşmak, yanmak	brûler	to burn, to be on fire
ayîsandin	tutuşturmak, yakmak	mettre le feu	to set on fire
babet	uygun, layik, deng	convenable, digne	fit, suitable, proper
berze, bizir, winda	kayıp	perdu	lost
berze bûn	kaybolmak	être perdu	to be lost
berze kirin	kaybetmek	perdre	to loose
buxûr	buhur	encens	incense
cergebez	kadın-erkek kolkola	une sorte de	a mixed folk dance
	girilerek çekilen halay	ronde mixte	
çavîn, çavînî	nazar	mauvais œil	evil eye
çavîn kirin, çavînî kirin	nazar etmek	porter malheur	to cause illness or misfortune by the evil eye
çu, çi, tu	hiç	rien	nothing, no, none
đidar, dîtin	görüşme, görme, ziyaret	entrevue, visite	meeting, visit
kînedûz, kînedoz, kîndar	kin güden, kinli	rancunier	vindictive, rancorous
revd, rivd	gurup	groupe	group, set
seywan, sîwan	şemsiye	parapluie	umbrella
şepal	zarif	élégant	elegant, graceful
têwerhatin	sarmak, etrafını sarmak, sarıp sarmalamak, kaplamak	encercler	to surround, to coat, to cover, to encircle
verêtin	akmak (su vb)	couler (eau)	to run, to flow (water)
weryan, werîn, weşîn	dökülmek (saç, yaprak vb)	tomber (feuilles, cheveux)	to fall (hair, leaves)
westîn, rawestîn, sekinîn	durmak, kalmak	rester, stopper	to stay, to remains
reşbelek	metin, yazı	texte, écrit	text, writing

F e r h e n g o k a
N ehc-ul Enam a M ele X elîlê Sêrtî

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
bera	sahî, sahiden	vrai, vraiment	right
duezmanî	iki yüzlülük	hypocrisie	hypocrisy
dibac	ipek elbise	vêtement en soie	silk cloth
dujîn: çêr, dijûn, zêf	küfür	injure, insulte	insult
peşîwa	rehber, öncü	guide	guide
sezawar	layik, müstahak	qui est digne de, méritant	who merits
vebuhtin, vebuhandin	tayin etmek	nommer, désigner	to appoint, to nominate
reha bûn	kurtulmak	être libéré, être sauvé	to be freed

F e r h e n g o k a
Zargotina Kurdên Sûriyê

-II-

(ji sitrana «Mîr Mendelî û Gulistan»)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
'era, 'erên	buruna takılan yûzûk	ornement en forme	nose-ring
berdevk	biçimindeki hızma sigara, pipo ağızlığı, nargilenin ağıza konan kısmı	d'anneau porté sur le nez embouchure d'une pipe ou fume-cigarette	mouth-piece of a pipe, cigarette holder
biwar	mukabil, ön	devant, face	in front of
cixsî	silahçı dükkanı	armurier	armourer
çerxî	beş kuruşluk Osmanlı parası	pièce ottomane de 5 piastres	a 5-piastre piece
çox, çux	çuha	toile en poils de chèvre	goat-hair cloth
deqandin	tık tık vurmak	tapoter	drum one's fingers
deskêşî xwe kirin	yedeğinde götürmek	conduire un cheval de réserve au côté du sien	lead a spare horse
fit/fit	bitirme, fit	épuisement, achèvement	exhaustion, completion
goştbirinc	etli pirinç pilavı	sauté de viande au riz	stewed meat and rice
gulêrî	güllü	à décor floral	a floral decoration
helîmok	Kürt müziğinde makam türü	un mode musical kurde	a Kurdish musical mode
heşandin	doldurmak, dolgu yapmak	remplir, bourrer	fill, stuff
kepisandin	kapamak, sıkıştırmak, yerleştirmek	mettre en place, fixer	put in place, position
kevî	kenar	bord	edge
kit	tek	impair	odd
kito kito	teke tek	un à un	one by one
kuram, pismam, kurmam	amca oğlu	cousin paternel	cousin (of father's side)
kurdanî	Kürt usûlü, Kürtçe	à la kurde	Kurdish style
kutîlk, kutlik, kuftik	içli köfte	boulette de gruau à la viande haché	meat ball with groats
lev û lev	dopdolu	rempli à bord	full to the brim
mehîna boze sîse	lekeziz at	cheval à robe blanche	white horse
sayî/çîl sipî	yarış kısırağı	jument de course	racing mare
menegî	göstermek	montrer, désigner	show, indicate
naşî kirin, şanî kirin, şanî dan			
pala xwe dan	yaslanmak	s'adosser	lean back
paldan	yaslanmak, itmek, yatmak	s'adosser, s'allonger	lean back, lie down
payîzok	Kürt müziğinde makam türü	chanson d'automne, genre musical kurde	autumn song; a type of Kurdish music
qaqim	kelle, baş	crâne	head
qelandin	kavurmak	frîre	to fry
qerepîn	karabin tüfek	carabine	carbine, gun

qeysêrî	kapalı çarşı	marché couvert	covered market
qoq	kelle, baş	crâne	head
quraftin	demir, ağaç, plastik v.b. sert şeyleri bükerek kırmak, devşirmek	rompre, briser	to break
raser	üzeri, üzerinde	sur, au-dessus	on, on top
rav hilanîn	hayvan izi sürmek	suivre la trace d'une bête	tracking an animal
rav	paralel çizgi	lignes parallèles	parallel lines
rav	toplu av, saf kurarak avlanmak	chasse collective	a hunt
ravravî	paralel çizgili kumaş v.s.	tissu à rayures parallèles	cloth with a pattern of parallel lines
silav vedan	selamını almak	répondre au salut de qqn.	replying to a greeting
sifî	hanım, bayan	dame	lady
teqilandin	tartmak, ölçüp biçmek	jauger, peser	to measure, to weigh
turkanî	Türk usûlü, Türkçe	à la turque	Turkish style
xizêmok	Kürt müziğinde makam türü	un genre musical kurde	a type of Kurdish music
xwînî	kan davalı, katil	assassin	assassin, murderer
Yezîrgan	Erzincan	la ville d'Erzincan	the town of Erzincan
zîz	ince, nazik	tendre, sensible	tender, sensitive

ZEWAC

Amadekar : Lutfi BAKSI

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
zewicîn	evlenmek	se marier	to marry, to get married
zewicandin	evlendirmek	marier	to arrange a marriage
zewac	evlilik	mariage	marriage
şû kirin, mêr kirin, çûn mêr	evlenmek (kadın için)	prendre époux	to take a husband
jin anîn	evlenmek (erkek için)	prendre épouse	to take a wife
bi serî kirin/bûn, bi mal kirin/ bûn	evlendirmek / evlenmek	marier	to marry, to arrange a marriage
serî girêdan	başını bağlamak (evlendirmek)	marier	to arrange a marriage
di (bin) çav re kirin geryan, lê gerîn,	gözüne kestirmek gözücüye çıkmak çav lê gerandin	avoir des vues sur qn. se mettre à la recherche d'une fiancée	to have one's eye on someone to start looking for a bride
keçdîtin, dîtin, çûn dîtinîyê	1) kız bulmak (gelin adayı), görmek 2) görücüye gitmek	chercher une fiancée	to look for a bride
keçdîtin, dîtin, dîtinî	görücüye gitme	recherche d'une fiancée	looking for a bride
bi dilê... bûn / pê qayil bûn herê / erêkirin	benimsemek, razı olmak kız tarafının dünüre kız istemeye gelmeleri için olur vermesi	consentir accord ou aval des parents de la fille pour donner sa main	to consent agreement of a girl's parents for her marriage
çûn xwazgîniyê	kız istemeye gitmek, dünüre gitmek	aller demander une fille en mariage	to ask for a girl in marriage
xwazgîni, xwazgîn	kız istemeye giden kişi veya kişiler	ceux ou celles qui vont de- mander la main de la jeune fille	the match-makers
qasid	elçi	ambassadeur	ambassador

qelen, next	başlık	dot payée aux parents de la fille	dowry (paid to the girl's parents)
qelen birîn / qelen vebirîn, next vebirîn	başlık kesmek	décider du montant de la dot	to agree on the amount of dowry
qelenbirîn, qelenvebirîn, nextvebirîn	başlık kesme	cérémonie de décision du montant de la dot	ceremony for agreeing on the amount of dowry
binkîs	hatır akçesi olarak başlıktan kız babası tarafından bağışlanan meblağ	remise sur la dot consentie par le père de la fille en honneur de qn.	reduction in dowry agreed by the girl's father in honour of someone
xwastî	sözlü	engagée	wooed
nîşanî	nîşanlama, nîşan, nîşan töreni	fiançailles	engagement
nîşan kirin, nîşan pê ve kirin şerbet, şîrînî	nîşanlamak şerbet merasimi	acte de fiancer cocktail offert pour célébrer l'engagement	the act of betrothing cocktail to celebrate the engagement
destgirtî, dergîstî	nîşanlı	fiancé(e)	fiancée
dest girtin	nîşanlamak	fiancer	to betroth
sozdar, herêkirî	sözkesilmiş, sözlü	fiancé(e), promis(e)	betrothed
xelat, sernext	hediye	cadeau	present
şîrmijî, heqê şîr	süt bedeli (başlık kesilirken kız annesi için verilen meblağ veya hediye)	part de la dot payée à la mère de la fiancée comme «prix de l'allaitement»	part of dowry paid to the girl's mother for having breastfed her
rê vekirin	nîşanlı erkeğin nîşanlılık döneminde kız evini ziyaret için hediye göndererek izin istemesi	cadeau envoyé par le fiancé pour obtenir la permission de rendre visite à la maison de la fiancée	present sent by the fiancé to obtain permission to visit his fiancée's home
rêvekirinî	nîşanlı erkeğin nîşanlılık döneminde nîşanlısının ziyaretine ilişkin izin	permission obtenue par le fiancé pour rendre visite à la maison de la fiancée	permission given to the fiancé to visit his fiancée's home
cihêz danîn, karê bûkê kirin	çeyiz hazırlamak	préparer la dot de la mariée	preparing the bride's dowry
cihêz, kar	çeyiz	dot de la mariée	bride's dowry
çûna ser cihêz, dîtina cihêz	çeyizi görmeye gitmek	aller voir la dot	going to see the bride's dowry
xwençe, bişare, xelat	düğüne davet için gönderilen hediye	cadeau envoyé en guise d'invitation aux noces	present sent with invitation to the wedding
serşo	gelinin düğün için hamama götürülüp yıkanması	cérémonie de bain de la mariée	ceremony of the brides's bath
henne, xena, desthenne	kına; kına gecesi	cérémonie d'application de henné sur la main de la mariée	ceremony of staining the bride's hands with henna
vexwandî, xwandî, dawetî, gazîkirî, dawetvanî	düğün davetlisi	invité au mariage	wedding guest
xwandî	düğün davetlilerini çağırان	celui qui invite aux festivités de mariage	person who issues the invitation to the wedding
dawet, şahî	düğün	noces, fêtes de mariage	wedding festivities
serspî, porspî, serejin	düğün alayı öncesi gelin evine gönderilen haberci kadın	femme d'un certain âge envoyée chez la mariée pour annoncer le début du défilé nuptial	elderly woman sent to the bride to announce the beginning of the wedding procession
rovî (berbûrî)	düğün alayı öncesi gelin evine gönderilen haberci erkek	homme chargé d'aller chercher la mariée chez ses parents	man responsible for fetching the bride from her home
berbûk, berbûdî	1) düğün esnasında geline refakat eden ve aynı zamanda	1) dame accompagnant la mariée pendant les	1) matron of honour (the bride's advisor)

	ona danışmanlık yapan yaşlı kadın. 2) damadın evinde gelinin ilk duvağı açıldığında erkek çocuğu olması dileğiyle gelinin kucacağına oturlan erkek çocuk.	festivités de mariage et lui servant de conseillère 2) garçonnet que l'on fait asseoir sur le genou de la mariée à son arrivée chez le marié avec le souhait qu'elle mette au monde un garçon	during the ceremonies) 2) small boy placed on the bride's knees upon her arrival at the bridegroom's home with the hope that she will bear a son
berbûkî	kadınlardan oluşan gelin alayı	défilé nuptial formé de femmes	wedding procession of women
berbûk	kadınlardan oluşan gelin alayına katılan kişi	femme ou fille participant au défilé nuptial	a girl or woman taking part in the procession
birazava	sağdıç	garçon d'honneur	bride-groom
xêl, xêfî	düğün alayı	défilé nuptial	wedding procession
xêfî	duvak	voile de la mariée	bridal veil
bûk siwar kirin	gelini ata bindirmek	faire monter la mariée à cheval	mounting the bride on a horse
berderî	kapıbağı (kapı önü kesilerek alınan)	présent offert à celui qui se tient devant la porte d'entrée de la mariée au moment où on vient chercher celle-ci	present offered to the person at the door of the bride's home when she is fetched away
piştderî	kapı bağı (kapı ardı kesilerek alınan)	présent offert à celui qui se tient derrière la porte d'entrée de la chambre de la mariée au moment où on vient chercher celle-ci	present offered to the person standing behind the bride's home when she is fetched away
hespkêş	gelin atının başını çeken	celui qui tient les rênes du cheval transportant la mariée	the person holding the bride's horse's reins
piştgirêdan	belbağı (gelin kardeşinin gelinin beline kemeri bağladığında aldığı hediye)	cadeau donné au frère de la mariée lorsqu'il met la ceinture autour de la taille de la mariée	present given to the bride's brother when he puts the girdle on the bride
sergirêdan	başbağı (gelin başını bağlayana verilen hediye)	cadeau offert à celui ou celle qui place la coiffe de la mariée	present given to the person who places the crown on the bride's head
sersindoq	gelin sandığının üzerine oturana verilen hediye	cadeau offert à celui ou celle qui est assis(e) sur le coffre de la mariée	present given to the person sitting on the bride's trunk
gîska 'ezepan	genç delikanlıların gelin alayının gelişinde yollarını keserek aldığı hediye	cadeau obtenu par les jeunes gens se mettant en travers de la route du défilé nuptial	present given to the young men barring the way of the procession
zengogirtin	atın üzengesini tutana verilen hediye	cadeau offert à celui qui tient l'étrier du cheval de la mariée	present given to the person holding the bride's stirrup
destgir	gelinin kolunu tutarak onu bindirmeye götüren veya damadın evi yakın olduğunda onu eve kadar götüren iki yakını	deux proches parents de la mariée qui la tiennent par le bras pour la faire monter à cheval ou l'accompagner chez le marié	two of the bride's close relatives who hold her arms to help her mount the horse or who accompany her to the bridegroom
mehr	nikah	acte de mariage	act of marriage
mehr kirin	nikahlamak	marier	to marry
mehr birîn	nikah kıymak	célébrer un mariage	conclude a marriage
mehrbirîn	nikahkıyma	cérémonie de conclusion de mariage	celebrate the conclusion of a marriage
mehrbirr	nihak kıyan	celui qui conclut l'acte de mariage	official who concludes the marriage

mehrbirî	nikahı kıyılmış (düğünü henüz yapılmamış)	personne officiellement mariée mais le mariage n'est pas encore fêté	person formally married but whose marriage festivities have not yet taken place
bermehr, bedelmehr	nikahta erkek tarafının kadının geleceği için vad ettiği güvence akçesi	somme promise par la famille du marié comme garantie d'avenir pour la mariée	amount of dowry personally guaranteed to the bride
mehr avêtin ser	nikahına geçirmek (biçimsel olarak yapılan nikahlama)	mariage formel, mariage blanc	'marriage' in name only, paper marriage
bûk	gelin	mariée, épousée	bride
zava	damat	marié, époux	bride-groom
serşoya zava/ê	gerdek için damat adayının yıkanma merasimi	cérémonie de bains du marié	ceremony of the bride-groom's bath
rûkurkirina zava/ê	damat traşı	cérémonie du rasage de la barbe du marié	ceremony of shaving the bride-groom
paşatiya zava/ê	gelinin damat evine gelmesi ile başlayan ve damadın gerdeğe girmesine kadar süren ve çevredeki bekarlardan oluşturduğu adamlarıyla sürdürdüğü beyliğidir	période de réjouissances incluse entre l'arrivée de la mariée et la nuit nuptiale, au cours de laquelle le marié accompagné de ses amis célibataires fête ses dernières heures de célibat	period of festivities between the conclusion of the marriage and its consummation during which the bride-groom spends with his bachelor friends his last hours of little lord
şabaş	1) düğünlerde damat için toplanan para v.s. bağışta bulunanların isimleri toplulukta söylenerek yapılan merasim. 2) düğünde çalgıcıların düğüne katılanlardan topladıkları bahşis	1) argent collecté au cours des festivités de mariage pour venir en aide au marié, 2) pourboire collecté par des musiciens qui nomment et font l'éloge de leurs bienfaiteurs	1) money collected during the marriage festivities to help the bridegroom 2) tips collected by the musicians for singing the praises of the guests
guhastin	gelinin damat evine getirilmesi	conduire la mariée chez le marié	leading the bride to the bride-groom's home
veguhastin	berdel halinde gelinlerin götürülmeleri	fête de mariage au cours de laquelle un frère et une sœur épousent une sœur et son frère	feast of of marriage, when a brother and sister are married to sister and brother
berdêfi, berdil, pêguhork	ailelerin karşılıklı olarak kızlarını birbirine gelin vermeleri, berdel	mariage croisé où un frère et une sœur épousent une sœur et un frère	double marriage between a brother and his sister with a sister and her brother
gerdek	zifaf, gerdek	chambre nuptiale	nuptial room
berdan	boşama, boşanma	divorce, répudiation	divorce, repudiation
berzewac, xame	evlilik çağına gelmiş kız veya erkek, ergen	fille ou garçon en âge de se marier	youth of marriageable age
kıtan lê şkestî	evlilik çağını aşmış genç kız	vieille fille	unmarried girl
zavayê navmalê	iç güveyi	gendre qui habite chez ses beaux-parents	son-in-law living in his wife's family
çûyîna sermalê	dul kadınla evlenen erkeğin kadının evine taşınması	épouser une veuve et s'installer chez elle	marry a widow and live in her house
hewî, hêwî	kuma	co-épouse	second wife
serhewiyê	kuma üstüne giden (evlenen)	mariage d'une femme avec un homme déjà marié	marriage of a woman with an already married man
jinebî, bijin	dul kadın	veuve	widow
mêrebî	dul erkek	veuf	widower
keç revandin	kız kaçırmak	enlever une fille	to elope with a girl
revok	aynı kızı tekrar kaçıran erkek	homme qui enlève pour la deuxième fois la même fille	a man who elopes twice with the same girl

revandî darika zava/ê	kaçırılan kız gelin alayını damda bekleyen damadın yanında süslenen özel hazırlanmış ardıç ağacı	filie enlevée arbre décoré auprès duquel le marié attend l'arrivée de la mariée	kidnapped girl ornamented tree beside which the bridegroom awaits the bride's arrival
nemêr nêremê, nêramê, nêrebûk koçek	iktidarsız (cinsi) kız-oğlan, hünsa köçek, çengi	impuissant, impotent hermaphrodite danseur, danseuse	impotent hermaphrodite dancer

F e r h e n g o k a **Y û s i f û Z u l e y x a**

Amadekar : ELİŞÊR

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
hîn: dem, wext xewas serpoş	an, vakit dalgıç 1) başı örtülü, 2) başörtüsü	moment plongeur 1) qui a la tête couverte, 2) couvre-chef	a while, moment diver 1) whose head is covered, 2) head gear
bi yekdan: bi carekê çar û naçar pencik: peñç, peñçe zarî kirin; zarîn bikirr balîn kax: qesr, koşk berzex	birlikte, bir seferde ister istemez peñçe inlemek, yalvarmak müşteri, alıcı başucu saray, köşk 1) araf, 2) ince uzun kara parçası	en une seule fois, ensemble volens nolens griffe gémir, supplier client chevet palais 1) purgatoire 2) isthme	all at one, together willy-nilly paw, claw to groan, to implore customer, client bed (head), bedside palace 1) purgatory 2) isthmus

KURMANCÎ

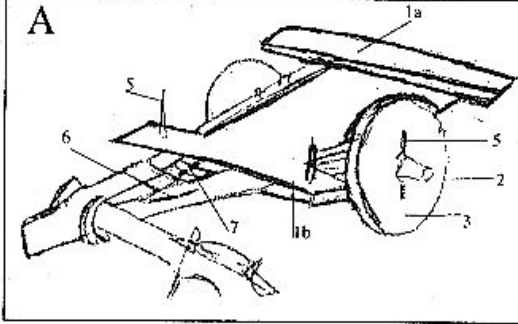
rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

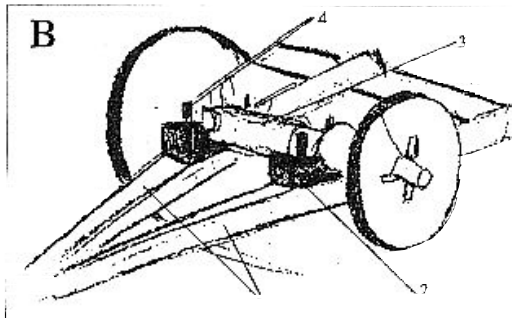
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Alavên candiniyê

Amadekar : ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	inglîzî
EREBA GA, GERDÛM A — ji aliyê jor ve kopî	KAĞNI üstten görünüşü kağni karöserinin ön ve arkadaki iri ve güçlü tahtasına verilen ad.	CHAR À BOEUF vue d'en haut pièces de bois de dvant et de derrière du char	OXEN CART upper view wooden front and rear parts of a cart
1- a) kopyî paşî b) kopyî pêşî	arka tahta ön tahta	planche de derrière placne de devant	back board fore board
2- toq	tekerlek çemberi	anneau encerclant la roue	ring encircling the wheel
3- maran	tekerleğin ağaçtan gövdesi	roue en bois	wooden wheel
4- akêr (çar lib in)	karöser yük bağlama sırtları	batonnets de fixa- tion de la charge	load fixing bars
5- kursiv	tekerleğin ağaç pimi	boulon en bois de la roue	wooden wheel axle pins
6- mazlix	sürücü oturağı	siège du conducteur	driver's seat
7- çîçirk	organ veya halat sıkıcı		

kurdî	tirkî	fransizî	inglîzî
B — ji aliyê binî ve 1- arêx, rexgerdûm 2- balge 3- sirnî 4- akêra sirniyê	alttan görünüşü karöser taşıyıcı dingil yastığı dingil dingil tespit çubukları	vue d'en bas cousin de l'axe axe, arbre fixateurs de l'axe	view from below axle's seating axle, axle-tree axle holding pins

Civîna payîza 1994an

Civîna payîzê di navbera
rojên 5-11 teşrîn 1994an de li
Swêdê, di xwendegeha
Biskops Arnöyê de çêbû.
Bernameya vê civînê, ji
gotûbêjên li ser hin pirsên
rastnivisînê, ferhenga
Pehlewî, devoka Qerejdaxê, ala-
vên çandiniyê, ferhengokên
Mem û Zîn, Roja Nû û termên
hiqûqê pêk hatiye.

Em hin ji encamên vê civînê
di vê hejmara Kurmancî de
diweşînin.

Hevalên ku beşdarî vê civî-
nê bûbûn ev in : Khosrow
Abdollahî (Selmas),
Mizaffer Begzade (Şikak),
Elişêr (Wan), Lutfî Baksî
(Xerzan), Rojen Barnas
(Diyarbakir), Rojan Hazim
(Hekarî), Musa Kaval
(Hekarî), Hemîd Kiliçaslan
(Mêrdîn), Mehmûd Lewendî
(Qerejdax), Kendal Nezan
(Diyarbakir), Zinar Soran
(Dêrik), Veysi Zeydanli
(Bidlîs), Zeynelabidîn Zinar
(Batman) û Reşo Zîlan
(Agirî).

C — paxêl, parxêl, kışke

1- palûl

2- têli

3- kopî

4- sing

5- pêpaxêl

6- punca palûlê

öküz tarafından çekilen kızak

kızağın boyunduruk bağlantı çubukları

yük tutmaya yarayan üst yan kavisli çubuklar

kızak tespit çubukları

kızak tespit çubukları

kızak ayakları

bağlama pimi

traîneau à boeuf

fixateurs du joug du traîneau

tiges de fixation de la charge

fixateurs du traîneau

baguettes de fixation

patins du traîneau

goujon, cheville

oxen sledge

sledge yoke harness

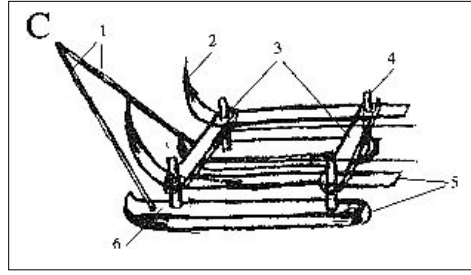
load fixing rods

sledge cross members

sledge fixing wands

sledge skates

dowel

D — dirgan, çarguh, yaba şene (melhêba hesinî)

1- destî, destik

2- guhmelhêb

sap

yaba kulağî

fourche

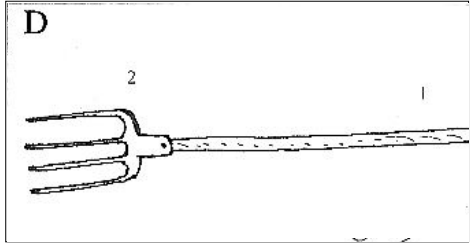
manche

fourchon

fork

handle

tines of the fork

E — melhêb

1- destî

2- guhmelhêb

ağaç yaba

sap

yaba kulağî

fourche en bois

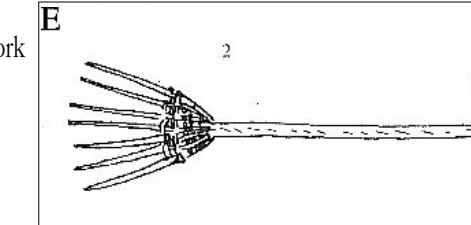
manche

fourchon

wooden fork

handle

tines of the fork

F — mehî, malî, şapane

1- şivmehî

2- darmehî

3- guhmehî

4- palûl

tapan

tapan çubuğu

tapan ağacı

tapan kulakçığı

tapanı boyunduruğa bağlayan çubuklar

rouleau

tige du rouleau

traverse

montant du rouleau

tige du joug

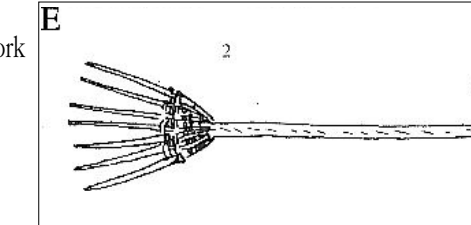
roller

roller's rod

roller's cross-piece

roller's strut

yoke's rods

G — kam, moşene

1- rista kamê

2- diran, berheste yan

arbeşk (ji hesin)

döven

çekme zinciri

döven dişî

fléau

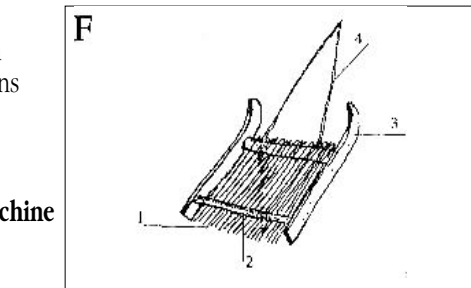
chaîne de traction

dent du fléau

flail

traction chain

flail's serrations

H — cercere, cencere

1- ling, rexcencer

2, 3- navpîrk

4- tevşû, devbir

harman döven

ayak

köprücük

döven bıçağı

batteuse

monture de la batteuse

traversine

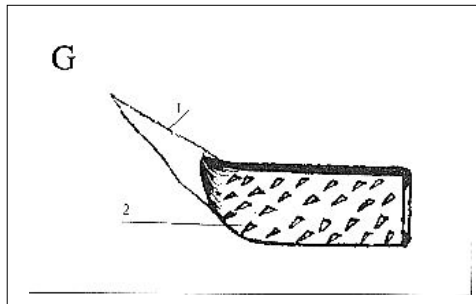
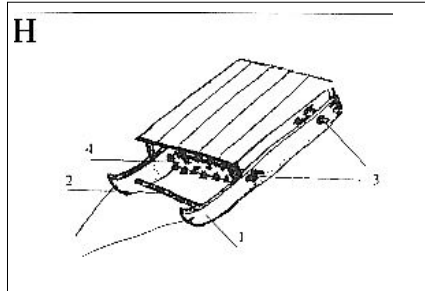
lame de la batteuse

threshing machine

side strut

strut

threshing machine's blade

H

Pehlewî û Kurmancî

- II -

Amadekar : Rojen BARNAS

Transkrîpsiyona Pehlewî
û xwendîna wê

Kurmancîya
îroyîn

Fransizî

Îngilîzî

A

a = e

1. a) a (e) ya serî di kurmancî de nîne an jî ketiye :

abar [N: bar] (eber)	ber	sur, au-dessus	up, on, over
abaxsâyōdan, abaxsây- / [N: baxsûdan, baxsây-] (bexşûden, bexşay)	bexşîn, bexş-	pardonner, avoir pitié de	forgive, have mercy on
abê [N: bē] (ebê,/ ebî, bê / bî)	bê	sans	without, -less
abēbar [N: bēbar] (bēber)	bēber (stewr)	stérile, infécond	fruitless
abēgumān (ebēguman)	bēguman	certainement	without doubt, certain
abēgumanîh (ebēgumanîh)	bēgumanî	certitude	certainty
aswār [N: suwār] (suwar)	siwar	cavalier	horseman, rider
awērān [N: wērān]	wērān	désolé, en ruines	desolate, ruined

1. b) a (e) ya serî di kurmancî de nîne an ketiye û hin bêdeng jî cuda ne an jî guherîne :

abāg [N: (a)bā] ((e)ba)	ba, bal (cem)	avec	with
abāy- [N: bāyēd] (ebay / bayêd)	vîn / vêtin, vê- (divê, dibê)	il faut, il est nécessaire de	it is necessary, must
abēōš [N: bēhōš] (ebēoş)	bêhiş	inconscient	senseless, unconscious
abē-rah (ebêreh)	bêrê (≈)	pécheur	erring
abē-winah (ebê-winah)	bêgune(h)	innocent	innocent
asēm [N: sēm] ((e)sēm / sîm)	zîv, sîm	argent	silver
aburnāy [N: burnā] (burna)	virnî (≈)	mineur, enfant	under age, child

2. a) [h] di kurmancî de hatiye serê bêjeyê an di destpêkê de ji xwe hebiye:

anār (enar)	hinar	grenade	pomegranate
and (end)	hind, hinde, hingî	autant, beaucoup	so much, many
andak (endek)	hindik	peu, quelques	little, few
asp (esp)	hesp	cheval	horse
ast(ag) / hasta (esteg / heste)	hestî	os, noyau (fruit)	bone; (fruit) stone

2. b) Awayên bi [h] û bê [h] jî di kurmancî de hene :

afrōşag (efroşeg)	evrîşk, hevrişk [≈]	confiserie à base de farine, beurre et miel	a sweet meat made of flour, butter and honey
-------------------	---------------------	--	---

3. a = e

==>

bê:

a (e)	[ê=>(bi+ê=bê, bêy)]	préfixe privatif a-	privative prefix, un-, -less
-------	---------------------	---------------------	---------------------------------

a-bahr (e-behr)	bêpar, bêbehr	privé de	portionless, deprived
a-bun (e-bun)	bêbin	sans	baseless
a-čār (e-çar)	naçar	inévitabile	inevitable
a-dād (e-dad)	bêdad	illégal, injuste	illegal, unjust
a-dard (e-derd)	bêderd	indolore	painless
a-sar (e-ser)	bêser (û bêbin)	sans fin, interminable	endless
4. a = e			
abnūs[N. ābnūs](ebnūs / abnūs)	ebanos	ébène	ebony
abr (ebr)	ewr, hewr	nuage	cloud
abrāz [N. afrāz] (ebraz / efraz)	evraz, hevraz	montée	acclivity
abrēšom (ebrēšom)	evrîšim, hevvrîšim	soie	silk
afsān[N. afsāna] (efsan / e)	efsane	histoire, fable	story, fable
almās(t) [N.almās] (elmas(t))	almast, elmas	acier, diamant	steel, diamond
amā [N.mā] (ema / ma)	em, me	nous	we, us
anīg [N.pēšānō] (enî / pêšanî)	enî	front	front, forehead
anjîr (encîr)	encîr, hejîr, hêjîr	figue	fig
awestād[N.ōstād] (ewistad / ostad)	osta, hosta, hoste, westa	maître (artisan)	master (craftsman)
æ = a			
ā (a)	a	pronom	pronoun
āb (ab)	av	eau	water
ābād (abad)	ava	populeux, florissant, prospère	populous, thriving, prosperous
ābādih (abadih)	avahî, avayî	prospérité	prosperity
āb-dān (ab-dan)	avdank	arrosoir, récipient à eau	water-holder
ābus, -tan[N.ābestan] (abus, abusten / abisten)	avis	enceinte	pregnant
āb-zan (ab-zen)	avjen (≈)	bain	bath
ādur [N. ādar] (adur / ader)	agir, ar	feu, le dieu «Feu»; 9ème mois du calan- drier, neuvième	fire; the god “Fire”; cal. 9th month; 9th day
āfrāh (afrah)	fêr kirin (hîn kirin)	enseignement, doctrine	teaching, doctrine
āgāhîh (agahîh)	agahî	savoir, connaissance	knowledge
ālag (aleg)	alî	côté	side
ālūdag (alūdeg)	lewt, lewitî	souillé, pollué	defiled, polluted
ālūh (alūh)	eylo, elih	aigle	eagle
āsān (asan)	hêsa, hêsan, asan	calme, paisible	easy, peaceful
āškārāg[N. āškārā] (aşkara(g))	aşkere, aşkera	évident, manifeste	obvious, evident
āškōb [N. āškō(b)] (aşko)	aşkî [≈]	toit, plafond	roof, ceiling
ātaxš [N. ātaš / Avesta. ātarš] (atexš / atex / atersš)	ateš [e.k.]	feu	fire
āzādih (azadih)	azadî	liberté, gratitude, remerciement	freedom, gratitude, thanks
āzār (azar)	azar	tourment	torment
B			
bālîš (balîš)	balîšne, balîš, balîv	coussin, oreiller	cushion, pillow
-bān (-ban)	-van	suffixe -ien, -eur	-keeper, -guard

bandag (bendeg)	bende, benî	serviteur	servant
bār-jāmag (bar-cameg)	cemik, cemikê bar	besace	saddle-bag
bêl [M=byrl] (bêl /bwîr)	bêr	pelle	spade
bêlûr [N. bilûr] (bêlûr /bilûr)	belûr, bilûr	crystal	crystal
bistag [N. busta] (bisteg /buste)	findiq, bindeq	noisette	hazelnut
brād(brad)	bra	frère	brother
brîstan, brêz-(brîsten, brêz-)	birastin, birêj-	rôtir	roast
brûg[N. abrû] (brûg / ebrû)	brû, brî	sourcil	(eye) brow
bûdan (bûden)	bûn	être	be, become
buland (bulend)	bilind	haut	high
bun (bun)	bin	base, fond, fondation	base, foundation, bottom
burdan, bar- (burden / ber-)	birin, b-	porter, meener, conduire	carry, bear, take, endure
burg (=Er: burc) (burg)	birc	tour, bourg	tower
burîdan, bur- [N.brîdan]	birrîn, birr-	couper	cut
(burîden, bur- / brîden)			
buş (buş)	bijî (ya hespê/şêr w.d)	crinière	mane
but (but)	pût, but	idole, Boudha	Buddha, idol
<hr/>			
č = ç			
čādur (çadur)	çadir	tente	sheet, veil
čahār (çehar)	çar	quatre	four
čahārdah (çehardeh)	çardeh	quatorze	fourteen
čahārpāy[N. čār wāl] (çeharpay / çarwa)	çarpê	quadripiède	quadruped
čakuč [N. čakuš] (çakuç /çakuş)	çakûç	marteau	hammer
čār / čārag (çar /çareg)	çare	moyen, remède	means, remedy
čarag (çereg)	çêre, çere	pâturage, prairie	pasture, grazing, flock
čatrang => (Er. šatranj) (çetreng)	setrenc	échecs	chess
čē [N. čī] (çê /çi)	çi	quoi, que	what, which
čē (çê)	çi (ji bo çi)	à cause, comme	for, because, since, as, that
čērāy (çêray /çiray)	çire, çira (çima)	pourquoi	for what, why
čehel [N.čihil] (çehel /çihil)	čil, çel	quarante	forty
čīdan, čīn- (çīden, çīn-)	çinîn, çin-	ramasser, amasser, rassembler, empiler	gather, pile up
čīhr (çihir)	cir	forme, silhouette, apparence, visage	form, shape, appearance, face
čīhr(ag) (çihir(eg))	çirig (esil)	semence, origine; nature, essence	seed, origin; nature, essence
čim (çim)	çima [≈ / ≠]	raison, cause, but, signification	reason, cause, purpose, meaning
čimrāy (çimray)	çima?, çira?	pourquoi ?	why ?
çiray (çirey)	çira	lampe	lamp
čōb (çob)	ço, çov	bois, bâton	wood, stick
<hr/>			
D			
dādan, dah-(daden, deh-)	dan, d-	1. donner, 2. créer	1. give; 2.create.
dah (deh)	deh	dix	ten
dahigān [N. dihgān] (dehigan, dihgan)	dehqan, dehkan [e.k.]	paysan, campagnard	countryman, farmer
dahom (dehom)	dehem	dixième	tenth

dāmād (damad)	zava	jeune marié, gendre	bridegroom, son-in-law
dandān (dendan)	didan, diran	dent	tooth
darzīg [N. darzî] (derzîg / derzî)	terzî	tailleur	tailor
dastag (deste)	deste	botte, ballot, bouquet, groupe	bunch, bundle, group
dast-kārîh (dest-karîh)	destkarî	travail manuel,	handiwork
dast-şōy (dest-şoy)	destşo [≠]	urinoir	urinate
dawāl (dewal)	dewl, dûl	cuir, peau	leather, skin
dawāl (dewal)	dewlok [e.k.]	supercherie, tromperie, duperie	deceit, trickery
dēnēg [N. dînî] (dênî / dînî)	dînî, dîndar	religieux	religious
didom (didom)	dido, duyem	second, deuxième	second
dō [N. du] (do / du)	du, dido	deux	two
dōstîh	(dostîh) dostî	amitié, amour	friendship, love
drahm / dir(h)am (drehm/dir(h)em)	dirhem, dirav	drachme	drachm
drayā(b) [N. daryā(b)] (dreya(b) / derya(b))	derya	mer	sea
drāz [N. dirāz] (draz / diraz)	dirêj	long	long
drō [N. darō] (dro / derox)	diro, direw, derew	mensonge, tromperie	lie, deceit
drustîh [N. durustîh] (drustîh / durustîh)	dirustî	justesse, droiture	1) righteousness, 2) health
dūd (dûd)	dû	fumée	smoke
dum(b)	dûv	queue	tail
duşmen [N. duşman] (duşmin/duşmen)	dijmin	ennemi	enemy
duşmenîh (duşminîh)	dijminî	inimitié	enemity
duşmenādîh (duşminādîh)	dijminatî	inimitié, hostilité	enemity, hostility
duşox (duşox)	dojeh	enfer	hell
duşwār (duşwar)	dijwar	difficile, désagréable	difficult, disagreeable
duşwārîh (duşwarîh)	dijwarî	difficulté	difficulty, trouble, misfortune
duxt (duxt)	dot-(dotmam, dotmîr)	fille	daughter
duz (d) (duz / duzd)	diz	voleur	thief
duz (d)îh (duzdîh / duzîh)	dizî	vol	theft
dwāzdah (dwazdeh)	dwazdeh	douze	twelve
E			
ê (ê)	ê	particule indiquant le temps présent au mode optatif	particle giving the present tense optative sense
êbārag [N. êwār] (êbareg / êwar)	êvar	soir	evening
êç [N. hêç] (êç / hêç)	hêç, hîç	aucun	not any
êdar (êder)	ev der, vê derê	ici	here
êmêd (êmêd)	umîd, hêvî, imûd	espoir	hope
-ên [N. -în] (-ên / -în)	-în	suffixe formant des objectifs de subs- tance ou de qualité	suffix forming adjectives of ma- terial or quality
êwāz (êwaz)	awaz	mot, parole	word, utterance
ê(w)-çand (ê(w)-çend)	ewçend	quelques (uns)	some, a few
êwên [N. âyîn] (êwên / ayîn)	ayîn	manière, coutume, forme, propriété	manner, custom, form, propriety

ēwēnag [N. āyōna] (êwêneg / ayîna)	eyne, neynik	miroire	mirror
ēw-tāg [N.yaktā] (êw-tag / yekta)	yekta, êkta	seul, individuel	alone, single, individual
ēzm [N. hēzum] (êzm / hêzum)	êzing	bûche, combustible	firewood, fuel
F			
frahang[N. farhang] (freheng/ferheng)	ferheng [≠]	éducation, savoir	education, knowledge
filāsōfā (filasofa)	filozof	philosophe	philosopher
framādār (fremadar)	fermandar	commandant, chef, dirigeant	commander, ruler, chief
framānburdār [N. farmānburdār] (fremanburdar / fermanbudar)	fermanber	obéissant, soumis	obedient, submissive
frāx [N. farāx] (frax / ferax)	fireh, fere	large, spacieux, ample, prospère	large, wide, spacious, ample, prosperous
frazānag [N. farzāna] (frezaneg / ferzane)	zana, zane	sage, intelligent	wise, intelligent
frazand [N. farzand] (frezend / ferzend)	Ferzende (nav)	enfant, fils, descendant	child, son, offspring
frēb [N. firēb](frêb / firêb)	virr	tromperie, supercherie	deceit, deception
frēstag [N. firīsta] (frêşteg / firīşte)	ferīşte, firīşte	apôtre, ange	apostle, angel
frēz (frêz)	ferz	devoir, obligation	duty, obligation
frōxtan, frō(x)š- (froxten, fro(x)š-)	firotin, froş-	vendre	sell
fruşag [N.furşa] (fruşeg/furşe)	firo, fru	piqûres d'abeilles	beestings
G			
gādan, gāy- (gaden, gay-)	gan, gê-	copuler	copulate with
galōg [N.gulō] (gelog, gulo)	galok, gewrî	gorge	throat
gandagîh (gandagîh)	genî	puanteur	stench
gandum (gendum)	genim	blé	wheat
-gār (-gar)	-kar	suffixe formant des noms d'acteurs	suffix forming actor nouns
garānîh (geranîh)	giranî	pesanteur, lourdeur	heaviness, weight
gardîdan, gard- (gerdîden, gerd-)	gerîn, ger-	tourner, se tourner	turn, revolve
garmîh (germîh)	germî	chaleur	warmth, heat
garm-ābag (germ-abeg)	germav (≈)	bains, thermes	thermal baths
ğarrānāg (ğerranag)	xurrînî	tonnerre	thunder
gāw (gaw)	ga	boeuf, taureau	ox, bull, cow
gāw-mêş [N. gā(w)mêş] (gaw-mêş, ga(w)-mêş)	gamêş	buffle	buffalo
gazāg (gezag)	gezek	âpre, perçant, piquant	biting
gazîdan, gaz- (gezîden, gez-)	gestin, gez-	mordre, piquer	bite, sting
gêhān [N. gihān, jahān] (gêhan / gihan, cehan)	cihan	monde	world
gêhānîg (gêhanîg)	cihanî	terrestre, mortel	worldly, mortal
-gēn [N. -gîn] (-gên, -gîn)	-gîn	suffixe formant des adjectifs de qualité	suffix forming adjectives of quality
gēs [N. gēsū] (gês, gêsû)	kezî	boucles, mèches	curls, locks
gētîg [N. gētî] (gêtîg, gêtî)	gîtî	1. le monde terrestre 2. terrestre	1. the material world; 2. worldly

gilag (gileg)	gilî	plainte, lamantation	complaint, lamentation
gişnîz (gişnîz)	gişnîj, kişnîş	coriandre	coriander
gōgird (gogird)	gogird, kirkût	soufre	sulphur
gōhr [N.gawhar] (gohr,gewher)	gewher	substance, essence, nature; bijou; lignée	substance, essence, nature; jewel; lineage
gōş (goş)	guh, goş	oreille	ear
gōşag (goşeg)	goşe, koşe	coin, angle	corner
gōşwār (goşwar)	guhar	boucle et d'oreille	ear-ring
gōy (goy)	go, gog	balle	ball
gōz (goz)	gûz	noix	walnut
girāmîh (giramîh)	giramî	affection, respect	affection, respect
graw [N. giraw] (grew, girew)	girew, gerew	gage, caution	pledge, security
grih [N. girih] (grih, girîh)	girê(k)	noeud	knot
grîw (grîw)	gewrî	cou, gorge	neck, throat
grîwag [N. giriwa] (grîweg, giriwe)	gir	colline, arête, crête	hill, ridge
grîyîstan, grîy- (griyîsten, griy-)	girîn, girî-	pleurer	weep, cry
grōh [N.gurîh] (groh, guroh)	girûh [e.k]	groupe, foule	group, crowd
guftan, gî(w)- [N. go(y)-]	gotin, bêj-	dire, parler	say, speak
(guften, go(w)- / go(y))			
gûh (gûh)	gû	crottin, exérements	dung, excrement
gund (gund)	gun, gunik	testicule	testicle
gurg (gurg)	gur, gurg	loup	wolf
gyāg [N. jāy] (gyag, cay)	cî, cih	place, endroit	place
gyānîg (gyanîg)	giyanî	spirituel, vital	spiritual; vital
H			
hād (had)	hê, ha, hêjî	encore, alors	now, then, that is
haftād (heftad)	heftê	soixante-dix	seventy
haftag [N.hafta] (hefteg/hefte)	hefte	semaine	week
haftār [N.kaftār] (heftar/keftar)	keftar, heftyar	hyène	hyena
haftdah [N.hifdah] (heftdeh / hifdeh)	hevdeh, hivdeh	dix-sept	seventeen
hamāg [N.hama](hemag/heme)	hemî, hemû	tout, tous	all
hamagîh (hemegîh)	hemûyî	totalité, universalité	totality, universality
hamāl (hemal)	heval	égal, pair, camarade	equal, peer, comrade
hambadîg (hembedîg)	hember	rival, adversaire	opponent, adversary
hambān [N.anbān] (hemban / enban)	hevan, heban, himban	sacoche en peau	skin bag
hambānd (hemband)	hevbend	connexe	connected
hambār [N.anbār] (hembar / enbar)	embar	dépot, entrepot	store
hambastan, hambah-	kambax kirin	s'écrouler, tomber	collapse, fall
(hembesten, hembeh-)			
hambāy (hembay)	hempa	compagnon, partenaire, adversaire	companion, partner; adversary
ham-kār (hem-kar)	hevkar	collaborateur	collaborator
ham-pursag (hem-purseg)	(ji) hev pirsîn	consultation	consulting
hamtāg [N.hamtā] (hemtag/hemta)	hemta, hevta	égal, pair	equal, peer
handām [N.andām] (hendam/endam)	endam	membre	member
handaxtan, handāz-	endaz, endaze	projeter, attribuer,	plan, allot,
(hendexten, hendaz-)		considérer, juger	reckon, judge
hangām (hengam)	hingê, hînga	moment, occasion	time, occasion

hanjām [N.anjām] (hencam / encam)	encam	fin, achèvement, issue	end, completion, outcome
harg [Er. xarj, xarāj] (herg / xerc, xerac)	xerc, xerac	devoir, tribut, travail, effort	duty, tribute, work, effort
haşāgird [N.şāgird] (heşagird / şagird)	şagird, şagirt	disciple, élève	disciple, pupil
haştad (heştêd)	heştê	quatre-vingt	eighty
haştadah (heştdeh)	hejdeh, hijdeh	dix -huit	eighteen
hāwan (hawen)	hawin, hawan	mortier	a mortar
haxt (hext)	hêt	cuisse, hanche	thigh, haunch, hip
hazār (hezar)	hezar, hizar	mille	thousand
hiştan, hil-(hiştên, hil)	hiştin, hêl-	laisser, pardonner	let, leave, pardon, set, appoint
hixr (hixr)	rêx, rîx	excrément	excrement
Hrîm [N.Rûm](hrom/rûm)	Horom, Rom	Byzance, Rome	Byzantium, Rome
huşk [N.xuşk] (huşk / xuşk)	hişk	sec	dry
I			
im-(im-)	î- {îroj / îşev / îsal}	ce, ceci	this
imrōz (imroz)	ev-{levro/evşev/evsal}		
	îroj, îro	aujourd'hui	today
J = C			
Jahūd [N.juhūd](cehūd / cuhūd)	cihû, cuhî	juif	Jew
jaşn (ceşn)	cejn	célébration, fête	celebration, festival
jaw (cew)	ceh	orge	barley
jawēn [N.jawîn](cewên / cewîn)	cehîn	d'orge	made of barley
juxt [N.juft] (cuxt / cuft)	cot, cuxt	paire, couple	pair, couple
K			
ka [N. kî] (ke / kî)	ku, ko	si, puisque, lorsque	when, if, since
kabārag (kebareg)	kewar	conteneur, récipient	container
kabk (kebk)	kew	perdrix	partridge
kabōd (kebod)	kevok	gris-bleu; pigeon	grey-blue; pigeon
kadbānūg [N. kadbānū]	kebanî, kevanî,	maîtresse	mistress, lady
(kedbanûg / kedbanû)	kabanî	de maison	of the house
kadîg (kedîg)	kedî, kehî	domestique, serviteur	domestic; servant
kafç (kefç)	kepçe	louche, écumoire	ladle, skimmer
kafçag (kefçeg)	kefçî, kevcî	cuillère	spoon
kafşgar (kefşger)	koşkar, goşkar	cordonnier	shoemaker
kaftan (keften)	ketin, keftin	tomber	fall
kāh (kah)	ka	paille	chaff, straw
kamān (keman)	kevan	arc	bow
kamar (kemer)	kember, kemer	taille, ceinture	waist, belt, girdle
kard (kerd)	kir	action, sujet, affaire	action, matter, affair
kārd (kard)	kêr	couteau	knife
kārdāg (kardag)	gerrek, gerrok	voyageur, vagabond, nomade	traveller, wan- derer, migrant

kardan (kerden)	kirin, kirdin	faire, agir, exécuter, accomplir	do, make, act, perform
karg (kerğ)	kergedan	rhinocéros	rhinoceros
kāskēnēn (kaskēnēn)	keskîn, keskînî	bleu-vert; en lapis-lazuli	blue-green; of lapis lazuli
kayk (keyk)	kêç	suce	flea
kēnwar [N.kînawar] (kênwer/kînewer)	kîndar	vengeur, vindicatif	vengeful, vindictive
kēsar (kêser)	qeyser	César	Caesar
kēs (kêş)	(xîret)kêş, (cir)kêş	dogme, foi (en particulier pour les non Mazdéens)	dogma, faith (especially non-Mazdean)
kēşîdan, keş-[N.kaşîdan] (kêşîden, kêş- /keşîden)	kişandin, kiş-, kêşandin	tirer, traîner, arracher	pull, draw
kirm (kirm)	kurm, kurmik, kirm	ver, serpent	worm, serpent
kōdak (kodek)	kodek, gede, kudik	jeune, petit; bébé	young, small; baby
kōfîg [N.kōhî](kofîg/kohî)	kovî, kûvî	sauvage, montagne	wild, mountain
kōftan, kōb- (koften, kob)	kutan, kut-, qutan	battre, piler, écraser	beat, pound, crush
kulaçag [N.kulîça] (kuleçeg /kulîçe)	kulîçe, kulînce (çorek)	petit pain rond	small, round bun
kulang (kuleng)	kuling	grue	crane
kûn (kûn)	qûn	croupe, fesses, derrière, anus	rump, buttocks, anus
kunjîd (kuncîd)	kuncî	sésame	sesame
kurrag (kurreg)	kurîk, kurî	poulain	foal, colt
kuştan, kuş-(kuştan, kuş)	kuştin, kuj-	tuer	kill

L

lab (leb)	lêv	lèvre	lip
lābag [N.lābal](labeg /labe)	lava , lavayî	supplication	supplication
lābakkar (labekker)	lavakar	suppliant	suppliant

ŞANEK :

[≈]	maneya gotinê ya kurmancî bi ya îngîlîzî re têkildar e, lê ne wek hev e.
[≠]	maneya gotinê ya kurmancî an bi ya îngîlîzî re dijmane ye an jî lê nanihêre.
[f]	maneya gotinê ya kurmancî an bi ya pahlewî re dijmane ye an jî lê nanihêre
[e.k.]	di edebiyata klasîk de.
=====	
a (e) => ê	mard / mêr, nar / nêr
b => v	āb / av
b => w	abr / ewr
d => z	dāmād / zava
f => v	frêb / virr
g => c	gāh, / cih, cî
s => z	sîm / zîv
m => v	sîm / zîv
ş => j	duşmen / dijmin, duşox / dojev, duşwar / dijewar
h li pêşiya dengdaran =>	āsān / hêsa, asp / hesp, anjōr / hêjîr, andak / hindik, anār / hinar
k => q	pākōzag / paqij, pondik / findiq, bindeq, pistag/ fistic
w => b	warān / beran, warāz / beraz

Çend pirsên rastnivîsê

Reşo ZÎLAN

Pirsa rastnivîsîna zimanekî, bê guman, pirseke gelekî girîng e û ji bo çareserkirina wê jî demek divê. Hindek ji wan pirsgrêkan jî destpêka nivîsandina zimanekî de û hindek jî piştê û di nav herikîna zemên û pêşdeçûna zimên de hatine pêş. Îro gelek zimanên standardîzebûyî jî her di vê pirsê de xwedî pirsgrêk in û ji bo çareserîya wan timî gavina diavêjin.

Zimanê me, ku serpêhatiya wî dîrokeke dûr û dirêj pêk tîne û xwedî taybetmendiyên xweser e, ji van pirsgrêkên aloz ne şûstî ye. Pirsra rastnivîsîna wî jî hewceyî çareserkirinekê ye. Ji ber vê yekê jî, ev pirs yek ji xalên girîng yên civîna li ser zimanê kurdî ya zaravayê kurmançî pêk tîne.

Di van civînan de, lêhûmêrîn û gotûbêjên lidarkefî hêdî hêdî digihêjin encam û pêwistiya zelalkirinekê. Di vê benda han de, em ew çend xalên ku gihîştine encam û dongiyekê berpêşî xwandevanan dikin.

I. Pirsra rastnivîsîna pirtikên tewangê

A) Di navên taybetî de

Herweku tete zanîn, navdêr di zimanê me de tete tewandin. Li gor qesd û mebesta hevokê, hin pirtik bi navdêran ve tete nûsandin da ku wê meramê binim zimên. Bo nimûne, gava em dibêjin, «ez Gulbînê dibînim», pirtika tewanga me ku li vir «ê» ye, bi navdêr ve tete zeliqandin ku ew jî li vir «Gulbîn» e. Navê mirovekê ye.

Di van salên dawîn de, ji ber nezanîn û nexwandewariya zimanê xwe, hin kes di dema nivîsandinê de wê pirtika tewangê bi alikariya apostrofeke jî navdêr vediqetînin. Ango wek «Gulbînê» dinivîsin, ku jî kok şaş e û tişteki ne li rê ye.

Heçî nişandeka apostrofe ye, li gor zimanan, xwedî hin kar û wezîfeyan e. Bo nimûne, ew kar û wezîfeyên wek jêveqetandinê, ketina tîpekê yan çend tîpan, forma genîvê û hwd tîne çîh.

Di zimanê me de, ew di nivîsînê de bêtir jî bo ketina tîpekê yan jî çend tîpan, kurtkirin û pevnûsandina daçekên hevedudanî ku bi karên têvel radibin, tete bi kar anîn. Ev yek jî bêtir di tiştên zargotinî, stran û helbestan de, da ku kêşa stran û helbestê nehête têkdan, tete pêş.

Wek di strana Remzo de :

*Rêka Midyatê teng e
Paçê Remzo heftreng e
Ramîsanek bide min
Êvar e l'min dereng e.*

Heke «l'min» ya li vir, wek «li min» bihata nivîsîn û stranbêj ew welê bi lêv bikira dê kêşa wê ne sazkar bûya. Hejmara kiteyan nema dibû 7, lê dibû 8. Ji ber vê yekê, da ku kêş sazkar û bilêvkirin û awaza wê bi aheng û harmonîk be, stranbêj mecbûr dimîne, ku «li min» ya ji du kiteyan pêk hatî, bike yek kîte û wê bi lez wek «l'min» bi lêv bike. Ev yeka han ne bi tenê di stranên me yên klasîk û zargotinî de tete pêş, lê belê di helbestên me yên klasîk û nûjen de jî.

Di rewşa îro de, di pirsra rastnivîsîna pirtikên navdêrên jîmaran de, tevlihevî û aloziyeke yekcar mezin heye.

B) Di navdêrên jîmaran de

Di zimanê me de, ne bi tenê navên tişt û miştan navdêr in û xwedî zayend in. Lê belê, navên jîmaran (reçem) jî navdêr in û her yek ji wan jî xwedî zayendekê ne. Ji lewre jî, dema ku ew dikevîne hevokê, divê ew li gor qesd û mebesta hevokê bêne tewandin. Bê tewardin, ew nikarin kam û merama hevokê bi serrastî berpêş bikin.

Di warê zayendên jîmaran de tiştê hewceyî gotinê ev e, ku jîmara «1» (yek)ê, mê lê yên din hemû jî nêr in. Tewandina wan jî divê li gor çîh û halê wan yê di hevokê de be da ku di gel mebesta hevokê rêk bikeve.

Heçî jîmara «1» (yek)ê ye, ew di hin devokên kurmançî de, bi taybetî jî di dema bikaranîna rojên mehan de, dibe nêr. Bo nimûne; ji dêl ve «yeka meha hezîranê», dibêjin «yekê meha hezîranê».

Wek hate gotin, di dema nivîsandina jîmaran de, pêwîst e, ku ew li gor çîh û halê di hevokê de bêne tewandin. Heke em di rewşeke weha de jîmaran ne bi reçekmî, lê bi tîpkî binivîsin, çu tişteki ku mirov li ser bixave, tune ye. Ji ber ku ew jîmar di gel pirtikên tewanga xwe tîne nivîsîn û ji hev nahêne veqetandin. Wek: «Zarok hê nikarin heta sedî bihejmêrin».

Di vê hevokê de, ji ber ku navdêra «sed» nêr e, divê tewanga wê di vî halî de «î» be. Vêca di nivîsînê de em nikarin vê «î» ya han jî navdêrê veqetînin û wê jê cuda binivîsin. Ji lewre jî ew divê wek «sedî» li qelemê keve. Lê belê, pirs ew e, ku gava ev navdêr ne bi tîpkî, lê bi jîmarkî (reçekmî) bêne nivîsîn, divê çilo li qelemê keve. Di nivîsarên kurmançî de, heta niha çend nimûne hatine pêş.

Ya yekê : Bêî pevzeliqandina pirtika tewangê, bi tenê wek «100» nivîsîn e. Bê guman, ev jî aliyê rêzimana kurmançî ve, ne rast û serrast e. Ji ber ku di

zaravayê kurmançî de navdêr hemû xwedî zayend in û pêdiviya tewandina wan tişteki mecbûrî ye. Ji lewre jî, bi vî awayî nivîsîn, pêpeskirina bingeheke girîng ya rêzimanî ye.

Ya didwan : Bi apostrofe veqetandina pirtika tewangê û wek «100î» nivîsîn e. Herweki di xala jorin e jî hate çel kirin, apostrof bi karekî din radibe û ev pirtika han ya «î»yê jî, bi navdêr ve ye û jê nahête veqetandin.

Ya sisyan : Piştî navberekê her yekser li pey jîmarê, bêî çu nişandekê pê ve be, wek «100 î» nivîsandina wê ye. Di awayê vê rastnivîsînê de jî, ku nivîsarên rehmetî mir Bedirxanan jî her bi vî rengî ne, çewtiya heylî dîsan vedigere ser pirsra jî navdêrê veqetandina pirtikên tewangê ye û ji lewre jî rexne dixwe.

Ya çaran : Bi nişandeka tîre (-)yê ew wek «100î» nivîsîn e, ku bêtir jî aliyê Kurdên kevnesovyetistanê ve tete bi kar anîn. Herwisyan min bi xwe jî bervedêriya wê yekê dikir, ku ew bi vî celebî bête nivîsîn.

Piştî gotûbêj û lêhûrbûneke kûr û dûr, baweriya ku ji bo me peyda bû, ev nişandeka han ya tîreyê, ku ew bi xwe jî bi gelek karên têvel radibe, ne hewceyî nivîsînê ye. Madem ku ya herî girîng ew e, ku divê em navdêrê li gor çîh û halê wê yê di hevokê de bitewînin û sedî sed pirtika tewangê binivîsin, vêca çêtir e, ku ew her yekser di gel jîmaran bête nivîsîn. Bêî ku çu nişandekê yan jî navberekê bête bi kar anîn. Ango wê wek «100î» binivîsin. Bi riya rakirina tîre û nişandekên din, hem di lezahiya nivîsînê de rihetiyek peyda dibe û hem jî em ji sergêjyên din xelas dibin.

Bi vî rengî em çêtir dibînin, ku ji vir û ha de, herwek di van çend nimûneyên jêrin de jî xuya dibin, pirsra rastnivîsîna pirtikên tewangên jîmaran weha binivîsin:

Keça me hê 4ê xwe danegirtiye.

Em ê di 22yê meha tebaxê de li Serdestê bin.

Dayîka Keviyê ne di rêza 3yan, lê di yan 5an de rûniştibû.

Salvegera 49emîn ya komara Mehabadê nêzik e.

Wî ne dereceya 1emîn lê ya 3hemîn bin.

Zorgîn û Sévê di sala 1985an de hatibûn serdana me.

- Te got çî sal ? Sala 1983yan ? Na, ne rast e.

Wî di bazara xwe de jî 120î dest pê kir û daket heta 99an.

Xwedêda di 18ê meha 1989an de, Rewşê di 27ê îlona 1986an de û Karzan jî di 31ê adara îsal de jî dayik bûne.

Tarîxa nameya wê 3yê hezîrana 1992yan bû.

Em ê îsal jî herin xwepênîşandana 1ê gulanê.

(Dûmahîk heye).

F E R H E N G O K A

R O J A N Ū

(II)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzi</i>	<i>ingilîzi</i>
avzêr : ava zêr	yaldız	dorure	gilt, gilding
badîn : kaseya meyê	bardak	verre, coupe	glass, goblet
baqê temberiyê : tûncik, temori	kahkül	mêche	forelock
balafirên dûrger	uzun menzilli uçak	long courrier	long distance aircraft
baqê gulan	gül demeti	bouquet de fleurs	bunch of flowers
baskordî	kolordu	corps d'armée	army corps
bawermend	mümin	fidèle, croyant	faithful, believer
belalûk	yabani vişne	griotte sauvage	wild sour cherry
belawela	darmadağın	éparpillé, dispersé	scattered, all over the place
azbet : ezbet	nesil, sülale	postérité, génération	generation, descendants
ber û barût : ajar, cebirxane	cephane	munition	ammunition
soring : sorreng	kırmızı renk veren bir ot	végétal donnant une teinture rouge	Madder
berberî	rekabet	rivalité, concurrence	rivalry
boblat : bobelat, felaket, mûsîbet	felaket	désastre	disaster
brûskîn	yıldırımvari	foudroyant	thundering, stunning
candar	canlı	animé, vivant	living, alive
cawîdanî	ebediyet	éternité	eternity
çarnikar : çaralî, çar kenar	dört taraftan	tout autour, de tous côtés	all over the place, from all sides
çavê xêl	mahmur göz	œil langoureux	languid eye
çepil	kol	bras	arm
çîm werqîle : çîqxwar	çarpık bacaklı	qui a les jambes fourchues	who has crooked legs
danezan	beyan, beyanname, bildirge	déclaration, manifeste	declaration, manifesto
darbest	sedye	brancard	shaft
devzirav	tüfek	fusil	rifle
dewêt : divît	divit	encrier	inkwell
gulgulîn	sallanarak yürümek	marcher en se dandinant	to waddle, to waddle along
dijwar	zor, güç, sert	difficile, ardu, âpre	hard, difficult
tûtik	kovan	douille	cartridge
hêwişandin	esirgemek	épargner	to save
holbûn : pengizîn	sekmek	sautiller	to hop
hûro : zikmezin	görkemli	ventru, pansu	fat-stomached
kalûş : karûş	domuz ayrığı, ayrık otu	chiendent, herbe des Bermudes	cynodon dactylon, Bermuda grass
kargir	kargir, kâgir	construction en pierres	built on stones
kelogirî bûn	ağlamaklı olmak	être sur le point de pleurer	to feel like crying
kersix	hançerin kesici ağızı	lame du poignard	dagger's blade

kevçîdan	kaşıklık	range-cuiller	spoon rack
kevırtraş	taş yontucu	tailleur de pierre	stone-cutter
kofikêl : kofiya bilind		haute coiffe de femme	traditional woman headdress
komgirav	takım ada	archipel	archipelago
kunrim : binê rimê	mızrağın alt ucu	le bas de la lance	bottom of a spear
koş : pêş, hemêz	bağır	sein, giron	bosom, breast
kevîrê qozîbir	köşe taşı	pierre angulaire	angular stone
mandel	inkar	reniement, négation	denial, refusal
lê dan mandelayê	inkar etmek	nier, renier	to deny, to refuse
mikur hatin	itiraf etmek	avouer, passer aux aveux	to confess, to admit
mirovxwar	yamyam	anthrophage, cannibal	cannibal, anthropophagus
mopîzan	danışman, uzman	conseiller	adviser
naşî	acemi, toy	novice	novice, beginner
nikar : cinsekî kilsê	bir tür kireç	argile	clay
pêşasêgeh	ön savunma mevzileri	avant-fortification	pre-fortification
pirjinî	çokkarılılık	polygamie	polygamy
polaxane	çelikhane	aciérie	steal works
poş kirin	toslamak	se cogner, se heurter	to butt
poş	tos	coup de tête	a blow
qeraş	değirmenci	meunier	miller
qewirandin	kovmak	chasser	to drive out; to send out
qîrên : pevçûn, şer	kavga, döğüş	combat, affrontement	fighting
qîfîtk	pıhtılaşmış kan	sang coagulé	coagulated blood
qolan	kolan	ruban large, sangle	broad bland or belt
qundax	kundak	crosse	butt
qurnefil	karanfil	oeillet	carnation
qufik	küfe	couffe	(straw) basket
rajor, desthilatdar	hakim, eğemen	dominant	dominating, ruling
rajêr : bindest	ezilen, tebaa	dominé, opprimé	dominated, oppressed
rave	açıklamak	explication	explanation
rave kirin	açıklamak	expliquer	to explain
rêl	koru	bois	small wood, grove
rêvin	kirli	sale	dirty
rêvin kirin	kirletmek	salir, souiller	to make dirty
rêwingî : rêwî	yolcu	voyageur	traveller
semasî	köpek balığı	requin	dogfish, shark
serguzeşt : serpehatî	serüven	aventure	adventure
serhevde : pozdaxî, qar	aybını yüzüne vurma	reproche	reproach
serpir	köprübaşı	tête de pont	bridgehead
şewl	küçük vadi	vallon	small valley
şivîl : şiverê, şivîle	patika	sentier	path
şîrberf	dondurma	glace	ice-cream
teqez	kesinlikle	certainement	certainly
tûm	çalı, funda	bosquet	bush
tûmik	küçük çalı	petit bosquet	small bush
weyn : dek	oyun	ruse, intrigue	cunning, craftiness
gelpik	gerdan	double menton	double chin
xwedbîn	kendini beğenmiş	auto-suffisant, narcissique	conceited, haughty
xwînsivik	tezcanlı	agile, vif	agile, nimble

qamirên şekirdar ziktilêlî	şeker kamışı şişkin karınlı	canne à sucre qui a le ventre ballonné, ventru	sugar cane potbellied
zivârî pehnav, n.f. pehnava rezan : pehniya nav rezan wawîk poniijn	zillet düzlük, meydan bağın ortasındaki düzlük çakal dalmak, düşünmek	avilissement, dégradation place, aire aire de vendange chacal être absorbé, plongé par ses pensées	degradation, abasement open space, square, area grope harvest area jackal to be plunged (in thoughts, occupation)
serrax: lihêf binrax: doşek şal	yorgan döşek çoğunlukla Hindistan'da dokulan değerli bir yün kumaş, kaşmir	couette, couverture ouatée matelas tissue de cashmire	quilt mattress shawl, especially a Cashmere shawl
eba şalîn: eba ji şal çêkirî, giranbiha ye kerx: koma keloxan req req: kûsiyê avê pertav ji pertav ketin tîş: perçe; kerî	Kaşmir aba ceset yığını, mezbaha sertlik su kaplumbağası takat, güç takatsız olmak, halden düşmek parça, yarık	manteau en cachemire tuerie, carnage dureté tortue d'eau force, énergie être épuisé, être à bout; ne plus avoir de force partie, fragment, piece, section, fissure	Cashmere cloak slaughter, carnage hardness, toughness, stiffness turtle strength, power, energy to get exhausted fragment, split, crach
tîş-tîşî tîşik dargenek genek donê genekan tengal : alî, kêlek hêlkan: hêlekan, çincik melwend: merwend talşir : helqetîz gwînî : gûnî pirêzk : pişk, bera hûr kur, n.f. : girê bê dar kop, n.f. : serê girê mitik hevgel : hevkerî, ên ku pezên xwe tevî hev dişînin çêrê qitik : rimêle, hêwêrde, kêrasî kêsim : kêsim	paramparça yirtmaç kene otu kene kene yağı yan, taraf, کنار 1) salıncak, 2) hamak tıpta kullanılan bir bitki sütleğen geven ince kar ağaçsız tepe zirve basık küçük tepe koyunlarını aynı sürüye gönderenler bıldırcın çalım, fiyaka	en pièces fente ricin graine de ricin huile de ricin côté 1) balançoire, 2) hamac une plante médicinale euphorbe astragale neige fine colline pelée sommets monticule ceux qui envoient leur bétail dans le même troupeau caille air, allure, parade	all in pieces, tattered slit in a garment castor oil plant castor bean castor oil side 1) swing, 2) hammock medicinal plant euphorbium, gum-plant gum-tragacanth plant fine snow bald hill summit hillock, mound those who send their livestock to the same herd quale swagger, strut, affected dignity 1) ill-tempered, sour- tempered, ferocious, 2) hot, pungent
no féroce 2) piquant,	1) hırcın, 2) biberacısı	1) revêche, hargneux, 2) pimenté	1) ill-tempered, sour- tempered, ferocious, 2) hot, pungent

Devoka Qerejdaxê

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
canzerik	hayvanlarda görülen bir cins sarılık hastalığı		
canzerî, canzerkî bû	1) bu hastalığa müptela olmak, 2) çok acı ve kahır çekmek		
carcim : cacim, mêcer	cecim, cicim	tapis tissé à la main avec des dessins brodés	rug woven on a hand loom with desing added by embroidering
carût : carûd; xerkendaz caw : pate cil û caw; pirtî, pertal, pate ceze : cehzer	ateş küreği bez manifatura arpa sararma dönemi	petite pelle à charbon toile de coton ou de lin textile période de mûris -sément de l'orge	small coal shovel cotton or linen material textile barley's ripening time
cênîk cilq : sivik	şakak sulu, cıvık, zevzek	tempe inopportun, léger, importun	temple importunate, giddy
cilqî	sululuk, cıvıklık	légereté, baladinage, bavardage	flighty behavior
cinls : cenah cixilandin : cixirandin	topuz kışkırtmak; tahrik etmek, teşvik etmek	massue, masse exciter	mace to excite; to incite
cixilîn : cixirîn	teşvik olmak; tahrik olmak	s'exciter; être excité; s'inciter	to incite each other; to excite each other
cimêlî : devşewitî	yağ, pekmez ve ekmek karışımı bir yemek	plat fait du pain du raisiné et du beurre fondu	meal made of bread, butter and grape preserve
cînciq	1) incik boncuk, 2) cam bilye	1) verroterie, 2) bille en verre	1) glass jewelry, 2) glass marble
cîq : reşhêle, reşêle colgenî : şolgenîk kizin colik : şolik colmark : şolikê maran (nayê xwarin) cûm	kar kuşu yabani burçak burçak bir cins burçak yenilmeyen bir burçak türü bir çiğnemelik	pinson gesse sauvage gesse, jarosse une sorte de gesse gesse non comestible	snow-bunting wild vetch common vetch a variety of vetch non edible vetch
cunî : conî çakil	dibek taşı ucu eğri değnek, çöven, baston	bouchée, quantité qu'on peut mastiğer en une fois grand mortier en pierre bâton à bout recourbé; canne	mouthful larger stone mortar cane, polo stick
çarberî : çar caran ber dayî	dört kez doğurmuş koyun ya da keçi	brebis ou chèvre ayant mis bas à 4 reprises	ewe or goat wha has lambed
çargayî	dört doğurmuş inek	vache ayant mis bas à 4 reprises	4 times

çavçirtonek	Karacadağ bölge- sinde saklambaç oyunu	jeu de cahce-cahe dans la région de Qarajdax	hide and seek game in Qarajdax area
çavnûtik nûtik	küçük gözlü bit yavrusu	qui a de tout petits yeux jeune pou	who has small eyes young louse
çavpeqlə : çavbeloq, çavzeq çavqûnde : çavhiz	patlak gözlü fasık	yeux exorbités dépravé	bulging eyes depraved
çavsor çavsorî	zorba, gözü kan bürümüş zorbalık, gözü kan bürümüşlük	brutal, violent brutalité, violence	violent, brutal violence, bullying
çavtêr çehço : çeçik	tok gözlü çocuk dilinde göz	qui ne convoite pas oeil (dans le langage infantile)	not covetous eye (in children's language)
çek : kinc, cil çekem	elbise bir cins çam ağacı,	vêtement méleze	clothe, dress larch
çeke : qîr û nêrebend çenge: çene çengê avêtin çermandin: çerm kirin, post kirin	yakı çene yüzmek, derisini soymak	emplâtre en goudron menton dépiauter; écorcher, dépouiller	cautery, blister chin to flay: to skin
çêtî : çênî, pirtik çêtî çêtî çêtî kirin çiftexas çilek: nefsek	küçük parça paramparça parçalamak patıska nefsine hakim olma- yan, yemek düşkünü	petit morceau; bouchée en morceaux couper en fins morceaux batiste, batıska avide	mouthful, small part all in pieces, tattered to cut in small pieces cambric greedy for, avid for
çileqe : çeleare	boşboğaz, geveze	bavard, indiscret	indiscreet, babler, talkative
çilfisandin: çilpandin	aşırmaq, çırpmak	choper, chiper, chaparard	to steal (from); to pinch, to filch, to pilfer
çilfis çim : kim, gupik	aşırmaq, çırpan uç, zirve	chaparard, voleur extrémité, pointe, sommet	pilferer extremity, tip, peak, top
çipîsk: tilîfisk, fitik	fiske	chiquenaude, pichenette	flick, flip (with the finger)
çirr : çirrê birrê, bixelas, birane	yakan, top oynuna benzeyen topsuz ve karşılıklı iki grup tara- findan oynanan gele- neksel bir Kürt oyunu	jeu de poursuite joué en plein air par deux équipes	a traditional outdoor run-and catch game played by two teams
çirr çirra avê çiravk çirr goştê çir çirî: kunê serê guhanan çirtik çist: çalak çîprût : teşkrût çîr	sicim, yudum biraz su su sızıntısı sert, direngen sert et hayvanlarda meme deliği hoppa canlı, hareketli baldırı çıplak kurutulmuş elma, kaysı v.b.	filet d'eau un peu d'eau fillet d'eau dur, résistant viande dure orifice du trayon écervelé, frivole, légère vivant, vif vaurien, indigent pomme ou abricot séché	dribble, trickle a dribble of water oozings tough, hard, stiff tough meat teat's orifice flippant, flighty, foppish alive, active, lively 1) bare legged, 2) rowdy, rough dried apple or apricot

qerqîtik	kurutulmuş kavun	melon séché	dried melon
çogerî bûn: ji çokan ketin,	diz çökmek,	se mettre à genoux,	to kneel down
ji qidûman ketin	güçsüzlükten yıkılmak	tomber d'épuisement	(of exhaustion)
çolbir: kurterê	kestirme yol	raccourci	shortcut
çort : çors	haşin, kaba, sert	brutal, rude	brutal, harsh, rude
çortanî; xwarina çortan	çökelektan yapılan	soupe faite avec du	soup made of dried whey
	ayran çorbası	petit lait séché	
çûçî kirin	çocuk dilinde oturmak	s'asseoir dans le	to sit down (in
		langage infantile	children's language)
beqem	solgun, soluk	pâle	pale, fated
beqem bûn	solmak	devenir pâle,	to fade,
		déteindre	to become pale
alale: helale: lale	lale	tulipe	tulip

Bsx. : Di amadekirina vê ferhengokê de, me ji «*Ferhenga Devoka Qerejdaxê*» ya destnivîski ya Mistefa Gazi sûd wergirt.

TERMÊN HIQÛQÎ

(V)

Amadekar : Veysî ZEYDANLÎ

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
rastandin	1)tasdik, onay, 2) tasdik etme, onaylama	ratification, certification, confirmation	ratification, confirmation
rastandin (birastîne)	tasvip etmek, onaylamak	ratifier, certifier	to ratify; to certify
rastandî	onaylanmış, tasdik edilmiş	ratifié, certifié	ratified, certified
rastandina biryarekê,	bir kararın onayı,	ratification d'une	ratification of
rastandina biryarê	kararın onayı	décision	a decision
pejir, n.f.	kabul, onay	accord, aval, acceptation	acceptance, agreement
pejirandin, n.f.	kabul etme	acceptation, consen- tement, accord	acceptance, assent, agreement
pejirandin (bipejirîne)	kabul etmek	accepter, admettre, consentir	to accept, to admit, to agree, to assent
pejirîn (bipejire)	kabul olmak	être admis, accepté, reçu	to be agreed, admitted, accepted
pejirî, pejirandî	kabul edilmiş	accepté, admis	agreed; admitted
pesend	tasvip	approbation	approval
pesend kirin	tasvip etmek	approuver	to approve
rewa	meşru	légitime	legitimate
narewa	gayri-meşru	illégitime	illegitimate
rewahî	meşruiyet	légitimité	legitimacy
parastina rewa	meşru savunma	défense légitime	self-defence

Ferhengoka

RONAHÎ

(IV)

Amadekar: Mizaffer BEGZADE

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
palmisandin	elle yoklamak	palper	to finger, to palpate
pelandin	aramak, yoklamak	fouiller, tâter	to search, to frisk
bêrm	küçük göl, havuz	piscine, bassin	pool, pond
nûza	yeni doğmuş	nouveau-né	newborn
evor	dağ keçisi	chamois	chamois
semame	yazı başlığı	titre	title
dexs : hesûdî	kıskançlık,	jalousie	jealousy
dexesok	aşırı kıskanç	très jaloux	very jealous
kerkedan	gergedan	rhinocéros	rhinoceros
kerkulan, kerqolan	zebra	zèbre	zebra
şîp	panter	panthère	panther
piling	kaplan	tigre	tiger
teqez	muhakkak, mutlaka	certainement	certainly
teşk	bacak	patte	leg
îşk dan: badan	çevirmek, sıkıştırmak	serrer, donner un tour	to tighten up
gewende	çingene	tzigane, bohémien	gypsy
venandin	tezgah, tuzak kurmak	placer, mettre en place	to set, to set up
venîn	çizmek	tracer	to draw
xêz venîn	çizgi çizmek	tracer une ligne	to draw a line
qemelax : neçîra kîvroş-	karda tavşan avı	chasse aux lièvres	hare hunting in the snow
kan a di berfa pûk de		dans la neige	
metran	zıpkin	harpon	fish spear, harpoon
zîvar	yoksul, fakir	pauvre, indigent	poor, destitute
çiloreş: payiza pêşîn	ilk sonbahar	début automne	early autumn
marî: mêkew	dişi keklik	perdrix femelle	female partridge
margiros: nêrekewê	yalnız kalmış	perdrix séparé provi-	male partridge
bi tenê mayî	erkek keklik	soirement de sa femelle	left alone
xasûk	kurnaz, siyasetçi	rusé, habile, matois, malin	shrewd, cunning, sly
xasukî	kurnazlık	ruse, habileté, malice, matoiserie	shrewdness, slyness
babelîsk: sedsal	yüzyıl	siècle	century
hingustîl, gustîl	yüzük	bague	ring
nefîsmezin	mağrur	arrogant, hautain	haughty, arrogant
pejn: 1) dengê	1) görünmeyen kişi	1) bruit de quelqu'un	1) noise of somebody
tiştê nediyar,	ya da şeyin sesi,	ou de quelque chose	or something not insight,
2) hest	2) his	2) voix, bruit que l'on ne	2) voice, noise
pejna te nayê	senden ses seda,	voit pas, on n'entend pas	you have not
	haber yok	parler de toi	been seen (for a long time)
veniştêk: çiyê venîştina teyr	tünek	perchoir	perch
pirçazkî: pûrt weşandî	tüy dökmüş	déplumé, qui a perdu ses plumes	who has lost its feathers
merasê: dabeşkirina	av yerinin dağıtımı	partage du territoire	sharing of the

nêçîrgehê şikêr serpê: pêxew zînat, tade çilk, peşk	taş yığını örtü, yorgan zulüm, baskı su sıçrantısı	de la chasse amas de pierres couverture oppression, persécution jet de gouttes d'eau, éclaboussure, giclement	hunting area heap of stones blanket oppression, persecution splash
sindirûk berdevk	sanduka, tabut 1) mabeynci, 2) sözcü	sarcophage, cercueil 1) chambellan, 2) porte—parole	sarcophagus 1)chamberlain, 2) spokesman
ferzane : pîrzane dêlîndêz : ayina dînî	bilge dini ayin	sage, érudit cérémonie religieuse, rituel	wise, learned ritual
gungilî gurpik qirdik : koseyê sersalê şemo şadîk hilmeyî çûn: li ber rabûn xilt: koremişk suxre pifi bêvila yekî kirin devce: tamijî devce bûn	kıvılcık saç halkacığî, buklet Noel Baba palyaço eğlendirici karşı durmak, kafa tutmak köstebek angarya tahrik etmek, kışkırtmak alışmış, tadına varmış alışmak, alışkanlık edinmek	bouclé bouclette père Noël clown amuseur, comique s'opposer à, tenir tête, défier taupe corvée remonter, inciter habitué, accoutumé prendre l'habitude, s'habituer	curly small curl father Christmas clown, fool comic to oppose to be defiant mole fatigue, corvee, drudgery to prompt, to incite accustomed, usual to get used, to get accustomed
lewçe êrdim hêreker: temaşeker herê kirin çîkit, çîtik çîtik kişandin demşûr : şîreyâ meywe û zebze ya ku bi destê meriv dizeliqe pekpekok: peqpeqok, peqok vîtik sindik: savarê hûr tot bûn: ger bûn, gidirîn fer: hêz, taqet vixîne: dengê mêran li meydana şer reqemeşn : meşkê ziwa (hişk) qeşmax: qalîkgirtina birînê zipilî: sipîçolkî xişor: agirê nîv temirî; teraf; xwelepel paymal : di bin pê de mayî cîrne: cîrnê avê conî: coniyê dan naperûşk: pence	ukala yer, yöre seyirci seyretmek kura kura çekmek meyve ya da sebzenin ele yapışan suyu kabarcık fiş, makbuz ince öğütülmüş bulgur yuvarlanmak güç, takat savasta erkek çığlığı kuru tulum yara kabuk bağlaması beyazımsı yarı sönmüş ateş ayaklar altında kalmış, ezilmiş kurna dibek pençe	pédant place, endroit spectateur regarder lot, sort tirer au sort jus de fruit ou de légume collant à la main ampoule fiche; reçu gruau fin rouler force cri de guerre des hommes outré sèche cicatrisation de la plaie blanchâtre feu à moitié éteint, braise à moitié éteinte foulé aux pieds, humilié, opprimé bassin de bain, cuve grand mortier en pierre griffe	wiseacre, pretentious place, area onlooker to look, to watch lots to draw lots fruit or vegetable juice sticking to the hands blister card, slip, receipt boiled pounted wheat to roll along; to revolve strength, power shout of warriors skin made into a bag healing, closing up whitish half-extinguished fire trampled down, oppressed, humiliated basin of a bath or fountain large stone mortar claw

F e r h e n g o k a

Mem û Zînê

Amadekar: Khosrow ABDOLLAHÎ

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>ingilîzî</i>
sername	başlangıç, başlık, giriş	titre, introduction	title, introduction
natemam : netemam, nivîşkan	eksik, tamam olmayan	incomplet	incomplet
xam	işlenmemiş, alışmamış, ham	immature, inexpé- menté, cru, novice, vierge	immature, unripe, inexperimented, crude
perdedar : piştperde	gizli, perde arkasında	voilé, dissimulé	hidden, concealed, veiled
genc; gencîne, xezne, xezîne	hazine	trésor	treasure
jar: hejar, belengaz	yoksul, fakir	pauvre	poor
hûr	ufak, küçük	petit	small, little
numandin (binumîne); nîşandan, nimandin	göstermek	montrer, indiquer	to show, to indicate
hindî: hew qas	o kadar	tant, autant	so much, so many
bargeh: dergah, qesr û koşk	dergah, saray	palais, siège du pouvoir	place, headquarters
zemîn: erd	zemin	terre, sol	earth, world
hemta: hevta	emsal	pareil, pair, semblable	peer, alike, similar
bê hemta	emsalsiz	sans pareil	matchless
sezawar : hêja, şayan	şayan, değer, layık	qui mérite, digne	worthy, deserving
nimûd: nîşane	işaret, eser	marque, signe	sign, mark
goya	güya	soi-disant	as if, as though, supposedly
serw: merx	selvi	cyprès	cypress
ayîne : neynik, awêne	ayna	miroir	mirror
dane : tene	tane	1) graine, 2) pièce	1) grain, seed, 2) single individual thing of any kind, piece
serwer	önder, baş	chef, prince, leader, souverain	leader, prince, head
teba bûn: tev bûn	katılmak, karışmak	participer, prendre part	to take part, to participate
ateşkede: agirgeh	ateş mabedi	temple du feu	fire temple
vekuştin: vemirandin	söndürmek	eteindre	to put out, to extinguish
butxane: pûtgeh	puthane	temple païen	place of pagan worship
cihangîr	fatih, cihan fatihi	conquérant du monde	world conqueror
vedan: vegirtin	(çadır) açmak, kurmak	planter, mettre en place	to set up, to pitch
seywan: sîwan	şemsiye	parasol, parapluie	umbrella
dilawer: dilêr, mêrxas	yiğit	brave, intrépide	brave, intrepid
saye: sîh, sîber	gölge	ombre	shadow
ji, emr: temen	yaş, ömür	âge	age
napak: ne paqij	temiz olmayan, kirli	impur, impropre, souillé	impure, unclean
seyîni: seyîti	itlik, köpeklik	qualité d'un chien	quality of a dog
çalak	faal, çevik	agile, lest, actif	agile, swift, active
penah: sitar	sığınak, barınak	abri, refuge	shelter, refuge
cihanpenah	büyük sultan, dünya sığınağı	grand monarque, refuge du monde	shelter of the world, great monarch

tawan	suc, cürüm	crime	crime
amanc	hedef	cible, objective, but	target, goal
mêrînî: mêranî	erkeklik	bravoure, virilité	bravery, braveness, virility
şemirandin (bişemirîne):	bir yana bırakmak,	abandonner,	to give up,
hiştin, li alîkî hiştin,	terk etmek,	laisser de côté	to abandon,
terk kirin	vazgeçmek		to leave
behre: par	pay	part, lot	share, lot, portion
bêbehre: bêpar	yoksun,	privé, dépourvu	deprived
gerdûn	paysız bırakılan		
anînve: veanîn, anîneve, paşveanîn	evren, kainat	univers	universe
pol	geri getirmek	ramener	to bring back to take back
spîdeman: nasat, kêmeyar	pul, değersiz para	sou	penny
bezm: şayî	düşük ayarlı, saf olmayan	impur, mélangé	impure, not pure, mixed
dim: nikul, dindik, dimik	şenlik, meclis	fête, réjouissances	rejoicing
gulgûn: di rengê gulan de	gaga	bec	beak, bill
gulgeşt: seyran û	gül renginde	rouge, couleur de rose	red, rose-colored
geştâ nav gulan	güller arasında	promenade dans	stroll amidst roses
taq: qat	gezinme	une roseraie	
vejn	kat	étage	floor; storey
nasaz : nadurust,	yeniden doğuş	renaissance	rebirth
ne lihev	dürsüt olmayan,	inapproprié,	improper,
tennaz : nazenîn	münasebetsiz	impropre	inappropriate
pîlewer	nazik, teni nazlı	graciuese, délicate	delicately beautiful, graceful
gewherî : gewherfiroz	çerçi	colporteur	huckster, peddle
xodreste	mücevheratçı	joallier	jeweler
	kendi kendine yetişmiş,	autodidacte	self-made man
	kendi kendini yetiştirmiş		
perwerî, perwerdekirî	eğitilmiş	éduqué	educated
semen: asmîn, yasemen	yasemin	jasmin	jasmin
daheristin	dökülmek,	se répandre (cheveux),	(hair) to fall on the
	sarkmak	tomber sur les épaules	shoulders to lang bosely
rehistin	açmak, yeşermek	s'épanouir, s'ouvrir	to bloom, to open out
çah : çal, kort	çukur	fosse, fossette	fossa, pit, dimple
serpençe: serpêçî	parmak uçları	extrémité des doigts	extremity of the fingers
kemergah: pişt, kemer	kemer	ceinture	belt
cuda: cihê	ayrı, farklı	différent, autre	different, else
fayîdexwaz	çıkarcı	égoïste, qui ne cherche que ses intérêts	self-seeking, selfish
sîne: sîng	sine, göğüs	poitrine	bosom, breast
sînesoj: sîngşewat	sineyi yakan	poignant,	poignant,
		qui brûle la poitrine	heartrending
xawer: rojhelat	doğu, şark	Orient, est	Orient, East
têkda	tümden, tamamen	complètement, enti- èrement totalement	completely, totally
vêkra	birlikte, hep birlikte	ensemble, tous ensemble	all together, together
fîroz: pîroz	kutlu, mubarek	béni	blessed
kelat, kela	kale	forteresse	fortress
nijde	çete	bande, gang	band, gang
perçem : şêbisk	perçem	touffe de cheveux	tuft of hair
nagah: ji nişka ve	aniden, ficetten	soudain	sudden
serkol: serqot	baş açık	à tête découverte	bare-headed
kaşo: darê holê	polo değneği	crosse de polo	polo stick

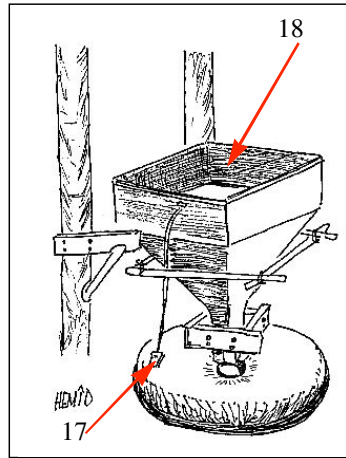
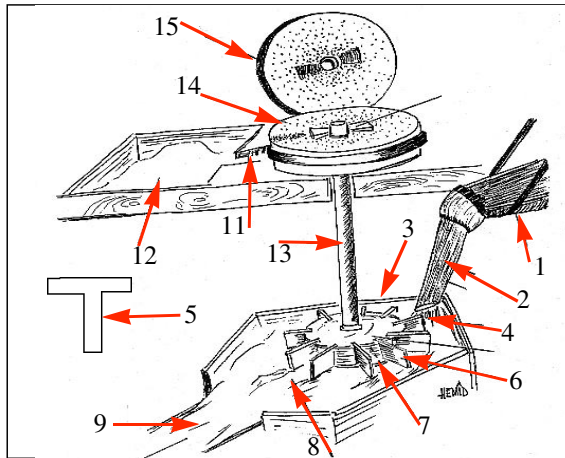
KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Mîn ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

aş

- 1- cowa avê, coka êş
- 2- şîp, sip, sûle
- 3- bota aşê, burca avê, bîra aş, bîra êş, sûle
- 4- avbir, bêvî
- 5- mifta 'eyarê, kililkê beraşê
- 6- gond, jewere, kond
- 7- per, perik
- 8- bindoxe, bindeqe, mûrî
- 9- cehennem, doşeder, dojezer, tenbox
- 10- çeviya aşê, çirtûl
- 11- ardelling, misaxe, mesax
- 12- çala aş
- 13- bist, ling, pêaş, mîla aşê
- 14-15- beraş, tay, ta, berê aş
- 14- beraşê binî, jerê binî, binberaş
- 15- beraşê serî, jerê ser, beraş
- 16- tebere
- 17- çeqçeçoq, çeqçeqe, çeqçek
- 18- oxim, dewla aş, dola aş

Amadekar: ELİŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
aş	değirmen	moulin	mill (flour mill)
aşê avê	su değirmeni	moulin à eau	water mill
aşvan, qeraş	değirmenci	meunier	miller
aşvanî, aşherî	değirmene buğday	personne qui apporte	someone bringing
	ögütmeye giden	son blé au moulin	their wheat to be ground
miz, mûçik	değirmen ücreti, ücret	prix à payer pour faire	charge for milling wheat
		moudre le blé	
şîp, sûle, sûlav	eğimli değirmen savağı	conduit incliné d'eau destiné	water flume or sluice
		à faire tourner le moulin	for mill
bîra aş	değirmen kuyusu	réservoir d'eau destinée à	mill pond
		faire tourner le moulin	
lûla aş	savak oluğu	conduite du réservoir d'eau	water feed channel
birca avê	su kulesi	château d'eau	water tower
avbir, bêrvî	su kesici, vana	vanne	hatch, floodgate
mifta eyarê	ayar anahtarî, ayarlayıcı	mécanisme de régulation	mechanism for adjusting
		de la mouture	fineness of grind
		pale de la roue	mill vane
gond, pewere, per,	çark kanatî		
perik, perwaneyên çerxê			
bindoxe	bilya yuvası	roulement à billes	ball bearing
cehenem, dojeş,	değirmen çarkî yata-	enceinte de la roue	place surroun
tenbox, doşeder	ğının bulunduğu yer		ding mill wheel
ardeling, ardelfin	un oluğu	conduit d'évacuation	channel for collecting
		de la farine	flour
misaxe	un haznesi	réservoir de farine	flour bin
beraş: berê aş, berdê aş	değirmen taşı	meule de moulin en pierre	mill stone
beraşê serê	üst değirmen taşı	meule supérieure	upper mill stone
beraşê binî, binberaş	alt değirmen taşı	meule inférieure	lower mill stone
bist, ling, milê aş	hareket mili	moyeu	hub of the mill
çeqçeçoq, çeqçeç	çakıldak	battant de la meule	mill clapper, mill hopper
oxim, dewle: dewla aş	buğday hunisi	entonnoir de débit du blé	wheat feed funnel
qerase	manivela	levier, manivelle	crank, lever
çirxat	değirmen freni	frein de la roue meunière	mill-wheel brake
çirxat kirin	frenlemek	freiner	to brake
niqirandin	çentikleme	cranter, denteler, encocher	to notch
sikir	savak, tesviye havuzu	écuse	weir

Civîna bihara 1995an

Civîna bihara 1995an ya li ser zaravayê kurmancî di navbera rojên 9-15ê nîsanê bi dar ket. Hevalên beşdar, her wekî caran, vê carê jî bi dirêjahiya hefteyekê li gor bernamaya xwe xebitîn. Li ser pirs û pirsgirêkên têvel bi hev şewirîn û gotûbêj kirin.

Em di vê hejmara Kurmancî de encamên berhem û xebata wan pêşkêşî we dikin.

Hevalên beşdar yê vê civînê : Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Mizaffer Begzade (Şikak), Elîşêr (Wan), Abdullah Emin Bêtasî (Behdînan), Rojan Hazim (Hekarî), Musa Kaval (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Zeynelabidin Zinar (Batman) û Reşo Zilan (Ağirî).

F E R H E N G O K A

Pehlewî û Kurmancî

- III - (M-S)

Amadekar : Rojen BARNAS

M

Transkrîpsiyona Pehlewî û xwendîna wê	Kurmanciya wê ya îroyîn	Fransîzî	Îngîlîzî
mādag [N. māda](madeg/made)	madek, mak/ma, mē	femelle	female
mādag [N.māya] (made/maye)	made	essence, substance	essence substance
mādîg (madîg)	madî	essentiel	essential
māh (mah)	meh	lune, mois	moon, month
māhîg [N.māhî] (mahîg/mahî)	masî	poisson	fish
man (men)	min	moi, je, mon, ma	I, me
mān (man)	mal, xanûman	maison, habitation	house, dwelling
mānag (maneg)	mane	sens, esprit	mind
mānāg [N.mānā](manag/mana)	mîna, fena, nola	comme, similaire	like, resembling
māndan, mān- (manden/man)	man / mayin, mîn-	rester, demeurer	stay, remain
māndag (mandeg)	mandû	fatigué, peu, zélé, péché	tired, remiss, fault, sin
mārāg (marag)	meraq	curiosité, préoccupation	perceptive, sensitive
mard (merd)	mêr	homme	man
mardānag (merdaneg)	mêrane, mêranî, merdane	bravoure, bravement	manly, brave
mardôm [N.mardum]	merov, meriv,	homme, être,	man, mankind,
(merdom/merdum)	mirov, merî	humain, gens	people
mardômîh (merdomîh) mirovî	merovî, merivî,	genre humain, humanité	humanity, humannes
maxš (mexş)	mêş	mouche	fly
mazg [N.mayz] (mezg/meşz)	mejî, mêjî, mêjk	cerveau, cervelle	brain, marrow
mazgit{=>Er. mescîd} (mezcid)	mizgeft	mosquée	mosque
mēx (mêx)	mij	brouillard	cloud, mist
mehmān (mihman)	mêvan, mîvan, mēhvan	hôte, invité acceptable	inhabitant, guest
mehtar (mihter)	mehder	ainé, supérieur	elder, senior
mēş (mêş)	mêşin, mih	mouton, brebis	sheep, ewe
mēşag (mêşeg)	mîz	urine	urine
mēzd [N.mēz] (mêzd/mêz)	meze	offrande, repas	offering, meal
mēzdbān (mēzdban)	mazûban, mazûvan	hôte	host
mēzîdan, mēz- (mêzîden, mēz)	mistin, mis-/mijîn, mij-	sucer, têter	suck
mîhr (mîhr)	mehr, mar (zewac)	acte de mariage	contract, bond
mij (ag) [N.muž (a)]	mijang, bijang,	cil	eyelid,
(mijeg/muje)	mijûlang, mijgul		eyelash
mistan, mēz- [N.mēzîdan]	mîstin, mîz-	uriner	urinate
(misten, mēz-/mêzîden)			
mizd [N.muzd]	miz (destmiz,	salaire,	reward, hire,
(mizd/muzd)	romizî)	récompense	pay
môr (mor)	mûr, mûrî	fourmille	ant
morwārîd (morwarîd)	mirwarî, mirarî	perle	pearl

mōy (moy)	mû	cheveu, poil	hair
mōyēn (moyîn)	mûyîn	en poil	(made of) hair
mōz (moz)	mûz, moz	banane	banana
mōzag [N.mōza] (moza (g))	mas, mehs, mase (pêlav)	chaussure	shoe
muhrag (muhreg)	muhrik, morîk, morî	perle de verre	bead, vertebra
murdan, mir- (murden, mir-)	mirin, mir-	mourir	die
murdâr (murdar)	mirar	charogne	carrion
muşk (muşk)	misk	sucs	musk
muşk [N.mûş] (muşk/mûş)	mişk	souris, rat	mouse, rat
muşt (muşt)	mist	poing	fist
muştan, māl- (muştan/mal-)	maliştin, mal-, noke	essuyer	rub, sweep
N			
nab [N.nawa] (neb/newe)	nebî, nevî	petit fils, petite fille	grandson
nāfag [N.nāf (a)] (nafeg/nafe)	navik	nombril	navel
nakkirā (nekkira)	înkâr, inkar, nikulî	négation, déni	denying, repudiating
nakkirāyîh (nekkirayîh)	înkârî, inkarî	répudiation	repudiation
nāl (nal)	nalîn, nalenal	gémissement, plainte	groan, complain
nām (nam)	nav	nom, renom	name, fame
nāmag [N.nāma] (nameg/name)	name	livre, lettre	book, letter
namāz (nemaz)	nimêj, nivêj, limêj	révérence, prostration, prière	reverence, prostration, prayer
nar (ner)	nêr	mâle, viril	male, manly
nargis (nergis)	nêrgiz	narcisse	narcissus
narm (nerm)	nerm	mou, doux	meek, humble, soft
nawad (newed) not, nod	nehwêd,	quatre-vingt-dix	ninety
naxçîr (nexçîr)	nêçîr	chasse	game, quarry, chase
naxōd (nexod)	nok, nohk	pois-chiche	chick-pea
nāy (nay)	ney	flûte, clarion	tube, flute, clarion, perch
nazd (nezd)	nêz	proche, près	near
nazdik (nezdik)	nêzîk	proche	near
nazdikîh (nezdikî)	nêzîkî	proximité	proximity
nāzişn [N.nāziş] (nazişn/naziş)	nazî, nazdarî	minauderie, coquetterie	boastning, kindness
nē [N.na] (nê/ne)	na, no, ne	non, ne	no not
nēm (nêm)	nîv	moitié, mi	half
nēmag (nêmeg)	nîvek (≈)	milieu, côté, direction	half, side, direction
nēmrōz (nêmrōz)	nîvro, nîvroj, navroj	midi, sud	midday, south
nibîstan, nibēs- (nibişten, nibês-)	nivîşîn, nivîs-	écrire	write
nifridag [N.nifrid] (nifrid (eg))	nefret	aversion, haine	accursed
nifrîn (nifrîn)	nifir, nifrîn	anathème, malédiction	curse
nîlōpal [N.nîlōfar] (nîlopel/nîlofer)	nîlufer	nénuphar	lotus, water-lily
nimūdan, nimāy- (nimûden, nimay-)	nimandin, nimîn-	montrer, indiquer	show, guide
nişêb (nişêb)	nişîv, nişûv	déclivité, pente	declivity
niwāg [N.nawā] (niwag/newa)	newa	mélodie, chant	music, song, melody
nō [N.nuh] (no, nuh)	neh	neuf	nine
nōg [N.naw] (nog, new)	nû, nuh	nouveau, récent	new, recent
nōgrōz [N.nawrōz] (nogroz/newroz)	newroz	jour de l'an	New Year's day
nōgzād [N.nawzād] (nogzad/newzad)	nûza	nouveau-né	new-born
nōzdah (nozdeh)	nozdeh	dix-neuf	nineteen

nûn (nûn)	niha, niho, nihe	maintenant	now
O			
-om {pancam} (-om) bers	-em (pêncem)	suffixe formant les ordinaux	suffix forming ordinal numbers
-ōmand [N.-mand] ((o)mend)	-mend	suffixe formant des adjectives de qualité	suffix forming adjectives of quality
ōš [N.hōš] (oş/hoş)	hiş	conscience, intelligence	consciousness, intelligence
ōšmurdan, ōšmār- [N.šumurdan šumār-] (oşmurden, oşmar/ şumurden, şumar)	jimartin, jimêr- hejmartin, hejmêr-	compter, considérer	count, reckon; consider, notice, remember, study
ōşyār [N.hōşyār] (oşyar/hişyar)	hişyar, şiyar	conscient, éveillé, intelligent	conscious
ōy (oy)	ew	il, elle	he, she, that
ōz (oz)	hêz, hoz	force, puissance	strength, power
ōzōmand (ozomend)	hêzmand, bi hêz	fort, puissant	strong, powerful
P			
pādan, pāy- (paden, pay) padîrifan, padîr- (pedîriften, pedîr) pādixša (y) (padixša (y))	pan/payin, pê- pejirandin, pejirîn- padîşa (h)	attendre recevoir, accepter souverain, puissant, autoritaire	stand, wait receive, accept ruler; powerful, authoritative, authorized
pah (peh)	pez	mouton	sheep
pahikaftan (pehîkeftan)	pey ketin/keftin	suivre, attaquer, poursuivre	fall on, touch, hit, attack
pahnây [N.pahnâ] (pehna (y))	pehnayî, panayî, pahnayî	largeur	width, breadth
pahrêxtan, pahrêz- (pehrêxten, pehrêz)	parastin, parêz-	prendre soin de protéger	care for, tend, protect
pahrêz [N.parhêz] (pehrêz/perhêz)	parêz, -parêz	défense, soin	defence, care
pākîzag [N.pākîza] (pakîzeg/pakîze)	paqij, pakij, pak	propre, pur	pure
palang (peleng)	piling [≠]	léopard	leopard
pālûdag [pālûda] (palûdeg/palûde)	palûte, palûze, pelte	bouille, gelée d'amidon	starch jelly, flummery
pālûdan, pālây- (palûden, palay-)	palandin, palîn-, palaftin, palêv-	filtrer, purifier	strain, filter, purify
pambag [N.pamba] (pembe (g))	pembû	coton	cotton
panj (penc)	pênc	cinq	five
panjag [N.panja] (penceg/pence)	pêncik, pencik	patte, griffe	pentad, hand, paw
pancâh (pencâh)	pêncî, pênceh	cinquante	fifty
pārag [N.pāra] (pareg/pare)	parî, pare, par	morceau, part	piece, part, portion
pārag [N.pāra] (pareg/pare)	perû	cadeau, récom- pense, offrande	gift, offering, bribe
pardag [N.parda] (perdeg/perde)	perde	voile, rideau	veil, curtain
pargandan, pargan-[N.parāgandan]	pergende (bûn/kirin)	dispersé, épars	scatter, distribute, disperse
pargûd (pergûd)	bêrî (êrî û bêrî)	libre, exempt	free, exempt from
parîg [N.parî] (perîg/perî)	perî	fée	witch
parrag [N.parra] (perreg/perre)	perik (perr)	aile	wing
paşên [N.paşîn] (peşên/pesîn)	paşîn	final, dernier	final, last
paşëmân (peşêman)	poşman, peşîman	pénitent, repentant	penitent, repentant
pāşnag [N.pāşna] (paşneg/paşne)	panî, pehnî	talon	heel

pāšom (pašom)	baş	bon, bien, excellent	excellent
paxšag [N.paša] (pexšeg/peše)	pêşû, pêşî	moustique, moucheron	mosquito, gnat
pay (pey)	pê (ling)	pied, empreinte	foot, footstep, track
pāy (pay)	pê (pîvana dirêjahiyê)	pied (mesure de longueur)	foot, leg, foot (12 in)
paydāg [N.paydā] (peyda (g))	peyda	visible, évident, révélé	obvious, revealed, visible
paygāambar [N.pay (g)āambar] (peygamber/pey (x)amber)	pêxember	messenger, apôtre, prophète	messenger, apostle
paymān (peyman)	pîvan, peyman	mesure, période, traité	measure, period; moderation; treaty
pāyram (payrem)	peyrew (teba'e)	disciple, sujet, roturier, plénier	the commonalty, people
pāzen [N.pāzan] (pazin/pazen)	bizin	bouquetin, ibex	ibex
pêçîdan, pêç- (pêçîden, pêç-)	(li hev)piçikîn, piçik-	tresser, entrelasser	twist, entwine
pêrōz (pêroz)	pîroz [≠]	victorieux	victorious
pêrōzîh (pêrozîh)	pîrozî [≠]	victoire	victory
pēs (pês)	pîs [≠]	tacheté, souillé, lépreux	mottled, leprous, leper
pêstān (pêstan)	bistan (ji bo jina, berûpêşîr)	poitrine	breast
pêşānîg [N.pêşānî] (pêşanî (g))	enî, anî, pêşanî	front	forehead
pîl (pîl)	fîl	éléphant	elephant
pistag / pista	fistiq, piste, fisteq	pistache	pistachion nut
pōlāwad [N.pōlād] (polawed/polad)	pola	acier	steel
pondik (pondik)	findiq, bindeq	noisette	hazel nut
poxtan, paz- (poxten, pez-)	patin / pehtin, pêj-	cuir	cook, bake
pursidan, purs- (pursîden, purs-)	pirsîn, pirs-	demander	ask
pus (pus)	pis (pis-mam, pis-mîr)	fils	son
puştag (puşteg)	piştî	charge, fardeau	load (carried on the back)
puştîbān (puştîban)	piştîvan	soutien, garde du corps	supporter, bodyguard
puştîbānîh (puştîbanîh)	piştîvanî	soutien, protection	support, protection
R			
radag [N.rada] (redeg/rede)	rêz	ligne, rang, ordre	line, rank, row
rag [P.rahag] (reg/reheg)	reh, ra	veine	vein
rāh (rah)	rê	route, chemin	road, way
randîdan, rand-(rendîden, rend-)	rende kirin	raboter, râper	scratch, grate, abrade
ranjwar [N.ranjûr] (rencwer/rencûr)	rêncher [≈]	troublé, affligé	troubled, distressed
rāspîg (raspîg)	rûspî [≠]	second prêtre officiant	officiating priest second
rāstîh (rastîh)	rastî	vérité	truth
rastag [N.rasta] (resteg/reste)	rêze	série, rangée, progression,élément	series, row, progression, element
rāy [N.rā] (ray/ra)	re, ra	postposition, pour	postposition, for, for the sake of
rêş (rêş)	rîş	blessure, plaie	wound, sore
rêşag [N.rêşa] (rêşeg/rêşe)	reh, rehik, riçik	racine, fibre	root, fibre
rîdan, rîy- (rîden, rîy)	rîn / rîtin, rî-	déféquer	defecate, void
rōbah (robeh)	rovî, rûvî, rêvî	renard	fox
rōd (rod)	ro	rivière	river
rōd-bār (rod-bar)	robar	bord, berge de rivière	river bank
rōdîg [N.rōda] (rodîg/rode)	rûdî	intestin	intestine, gut
rōyn [N.rauyan] (roxn/rawxen)	rûn	huile, beurre	oil, butter

rōspîg (rospîg)	orispî	putain	whore
rōšn [N.rōšan] (rošn/roşen)	rewşen	éclairé, brillant	light; bright, light
rōy (roy)	rû	face, visage	face
rōz (roz)	roj	jour	day
rōzag [N.rōza] (rozeg/roze)	rojî	jeûne	fast, fasting
rōzan (rozen)	rojîn	fenêtre	window
rōzîg [N.rōzî] (rozîg/rozi)	rizq	pain quotidien, subsistance	daily bread, sustenance
ruwân (ruwan)	rewan [e.k.] (ruh)	âme	soul

S

sabuk (sebuk)	sivik, sibik	léger	light, easy
sabz (sebz)	sewz, sebzê	vert, frais	green, fresh
sālîh (salîh)	salî	âgé (de ans)	age (of...years)
sālîwâr (salwar)	salewext	perpétuel, continuel	perennial
sard (serd)	sar	froid	cold
sardîh (serdîh)	sarî	froidure	coldness
sarmâg [N.sarmâ] (serma (g))	serma	froid	coldness
sāxtan, sâz- (saxten, saz)	saz kirin / sax kirin	faire, préparer, mettre en marche	make, prepare, tolerate
sazâg [N.sazâ] (sezag/seza)	seza [e.k.]	approprié, convenable	fitting, worthy
sê [N.si] (sê/si)	sê, sisê	trois	three
sêb (sêb)	sêv	pomme	apple
sel (sil)	zil [≈]	lance, javelot	spear, javelin
sêneg [N.sîna] (sêneg/sîne)	sîng, sîne [e.k.]	poitrine	breast, chest
sên murw [N.sîmurg] (sên murw/sîmurx)	sîmir, sîmerx	un oiseau fabuleux	a fabulous bird
se-pây [N.sipâ] (si-pay/spa)	sêpî	trépié	three-legged
sik (sik)	sirke	vinaigre	vinegar
sofistâ (sofista)	sofî	sophiste	sophist
sōg (sog)	sûd	usage, profit, avantage	use, profit, advantage
sōg (sog)	sotin /suhtin, soj-	combustion, brûlage	burning, combustion
sōgand [N.saugand] (sogend/sewgend)	sond	serment	oath
sōgand xwardan (s.xwerden)	sond xwarin	jurer, prêter serment	take, swear an oath
sōhistan, sōh- (sohisten, soh-)	seh / sah kirin	sentir, toucher	touch, feel
sōr (sor)	şor, sûr (avk)	salé	salty
sōsan (sosen)	sosin	lis	lily
sōxtan, sōz- (soxten, soz-)	suhtin / sotin, soj-	brûler	burn
spâh [N.sipâh] (spah/sipah)	spa [e.k.]	armée	army
spar [N.sipar] (sper/siper)	sîper	abri	shield
spâs dâştan/s. hangârdan (spas daştan/spas hengarden)	spas kirin	remercier	thank, give thanks
spâsdârîh (spasdarîh)	spasdarî	gratitude	gratitude
spêd [N.sapêd] (spêd/sepêd)	spî (reng)	blanc	white
spêdag [N.spêda] (spêdeg/spêde)	spî, spîçk, spîk	blanc d'oeuf	white (off egg, etc)
spêd-dâr (spêd-dar)	spîndar, spîdar	peuplier blanc	white poplar, aspen
spiş [N.sipîş] (spiş/sipîş)	sipî, sipih	pou	louse
şpul (şpul)	sil	mélancolie, spleen	spleen
sraw (srew)	şiro, şor	mot, sortilège	word, spell
srawênîdan, srawên- (srewênîden, srewên)	şiro / şor kirin	rappporter, diffuser	[≈] report, broadcast

sraxtag [Av.sraxti-] (srexteg/srexti- srāy [N.sarāy] (sray/seray) srû [N.surû (n)] (srû/surû (n)) stabr [N.sitabr] (stebr/sitebr) stabrîh (stebrîh) stabrag (=Er. istebreq) (stebreg) stadan, stān- (steden, stan) stahm [N.sitam] (stehm/sitem) stārag [N.sitāre] (stareg/sitare) starwan (sterwen) sumb (sumb) sustîh (sustîh) suş [N.şuş] (suş/şuş) suxr [N.surx] (suxr/surx) suy (bnr. li şuy) (suy)	rex sera, seray strû (qoç, qiloç) stûr stûrî istebreq [e.k] standin, stîn- sitem stêr, stêrk stewr sim sistî piş, sih suhr, sor [sî] <birsî (birçî)	côté maison, hall corne, ongle, pointe grand, rude, fort force, robustesse soie changeante prendre force, oppression étoile stérile, aride, sans enfant sabot laisser-aller, paresse poumon rouge faim	side, part house, hall horn, nail, prong big, coarse, stronge coarseness, strength, force shot silk take power, oppression star barren, childless hoof slackness, laziness lung red hunger
---	--	---	---

ŞANEK:

- [≈] maneya gotinê ya kurmançî bi ya îngilîzî re têkildar e, lê ne wek hev e.
[≠] maneya gotinê ya kurmançî an bi ya îngilîzî re dijmane ye an jî lê nanihêre.
[f] maneya gotinê ya kurmançî an bi ya pahlawî re dijmane ye an jî lê nanihêre
[e.k.] di edebiyata klasîk de.

Devoka Qerejdaxê

-II-

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
dakirin, hewandina heywanan daçikandin, çikilandin, daçikilandin, çikandin daçikandin, daçemandin dadand, girtin û birin damarî , dêmarî dan dankut, desteber, desteconî danok, danû, dan	hayvanları içeri almak, barındırmak dikme (ağaç ve benzeri) eğmek, bükmek kapmak üvey anne günün üçte biri, öğün yarma dövmede kullanılan tokmak hedik	faire enter le bétail dans l'étable planter courber, tordre saisir marâtre un tiers de la journée maillet blé entier et poix-chiche bouillis peigner la laine toilette, wc brancard, civière fume-cigarettes pic, pivert	to stable cattle to plant to bend to seize stepmother a third of a day mallet boiled whole wheat an chick-peas to comb wool toilet, water-closed stretcher cigarette holder woodpecker
daş kirin, şeh kirin daşir, avdestxane darbest darik, darcixare, miştik, tîrik darniklok/darnikrok	yün taramak hela, tuvalet sedye ağzlık ağaçkakan		

dawerivîn, daweribîn, darivîn, dawrivandin, daweribandin, darivandin daxme, dame, dam dêjnik delav, derav delîn/delyan	süzülmek süzmek dama tereotu, dereotu hayvan sulama yalağı takattan düşmek, bitkin olmak afalamak topaç beştaş oyunu	filtrer, couler égoutter, filtrer jeu des dames aneth abreuvoir tomber de fatigue, être exténué être déconcerté, stupéfait toupie jeu traditionnel joué avec 5 cailloux morceau, pièce un morceau de sucre	to seep through, to filter to strain, to filter draughts dill watering place, trough to be exhausted, worn out to be disconcerted, puzzled spinning top traditional game, played with five pebbles bit, piece a lump of sugar
li hev delîn delme, teqol, ne'ol, vizik delo, heftok, pêncoke, pêncok, pêncberane dendî dendiyek şeker	parça, tane bir parça ya da diş şeker çuval v.b. nin ağzını bağlama kulpu ya da ipi dağ geçidi çatallastik	cordons servant à fermer un sac à grains ou une besace défilé, passe de montagne lance-pierres, fronde	cord for closing a sack of grain or a purse mountain pass catapult
derben derbend derbkanî, berqenîk, berkanîk, kevkanî, kevirkanî, qanîk, berdeqanî dergûş, landik, bêşik, deydik, hêlane, mehdik devbelaş, devleq, devbela devkivil	beşik boşboğaz, boş konuşan kimse beceriksizce konuşan kimse üst çenesi ilerde olan	berceau qui parle en vain, pour ne rien dire, vaneux qui parle malhabilement	cradle a wind-bag clumsy or poor speaker
devkox devmirî devnerm devşewitî, cimêlik	kimse tatlı sözlü, yumuşak sözlü pekmez, yağ ve ekmeğin karışımı bir yemek	qui a la mâchoire supérieure en saillie peu disert, incapable de parler qui a l'éloquence agréable, douce plat confectionné avec du pain, du beurre et du raisiné chaud	chinless person, with receding chin taciturn fluent speaker, eloquent dish made of bread, butter and boiled grape juice
devşo, avdevşo, dewşo, devşêl dewçink, dodank	ayran artığı küçük ayran tulumu	reste du petit-lait petite outre à petit lait	whey, liquid yogurt hide bottle or container for whey
dewêg dewijn, dewijink	bile, dahi, rağmen eritilen yağın üstte çıkan tortusu	malgré, même écume se formant à la surface du beurre fondu	despite, although froth that forms on the surface of melted butter
dey dezi dikê cûre diksîlêman dilûl diranfîq, didanfîr dirançîç dirî	ot yığını dikiş ipliği ibiksiz horoz ibibik kuşu binek devesi ön dişleri aralıklı fırlak dişli, dişlek böğürtlen	tas de foin fil à coudre coq écrété huppe vulgaire chameau de bât qui a les incisives espacées prognathe mûre sauvage, mûron	heap of hay, (hay stack) sewing thread capon hoopoe camel unsed for gap-toothed prognathous blackberry

dirîhop, dingilefistan, zirnezîq, dingilekişo, babûtanî dirrêt	tahtaravalli koyunları su içmeye çağırırken kullanılan sözcük el değirmencisi	balançoire, bascule cri utilisé pour appeler les moutons à s'abreuver personne qui se sert du moulin à bras	seesaw, teeter-totter a cry use to rall sheep to drink someone who used a stone quern
distarhêr	dibek kolu toprak çömlek tazıyla köpeğin birleşmesinden meydana gelen yavru	pilon du mortier en bois marmite en terre cuite chiot né du croisement d'un lévrier avec une chienne	pestle clay cooking pot mongrel pup where sire is a greyhound
doşanî, dotinî doq bûn doran dûajo duhêl, duwêl dujîn duneçel, dunikul dûrme, kok êmidî, şelengo, ecûr, encûr ez ji nêzda delyam, ez ji nêzda mirim/ketim fatreşk, faterêşk, xalxalk ferişo, amanşo, derşo, firaqşo ferikandin, firikandin 'eware bûn 'ewirandin	sağmal dikilip durmak (hayvanlarda) iç yağı çoban yamağı deriden yapılan ip kirli, kirlenmiş iki çatalı etli butlu yuvarlak acur açlıktan düştüm	laitière se dresser, se planter graisse animale aide-berger cordelet ou lanière de cuir sale, sali, souillé à double bec, fourchu dodu, bien en chair, replet concombre ronde je meurs de faim	milk-maid to stand up animal fat assistant shepherd leather strap or leash dirty, soiled forked plump round cucumber I'm starving
incûr, qitik, bejik êmûdî ferikîn firikandin xwe firikandin firiz, rezûk firîg, firîk (firîkê genim, firîkê nokan) firşik firtê firtê	dalak bulaşık bezi ağır yemek sindirmek, bulut v.b. dağıtmak, dağıtmak oyalanmak, başıboş olmak oyalamak	rate essuie-vaisselle digérer lentement, dissiper s'occuper, lanterner, trainer faire lanterner	spleen dish-washer to digest to disperse to dawle to keep someone busy use- lessly, to keep someone hanging about variety of small cucumber hairy cucumber to overdiversify to rub to walk in swing or ondulating one's hips couch grass unripe grain
fisteq, fisû fistoqî, girêfistik, xirboqî, xilf, gozegirc fisirîn, fiskirandin, fisikan- din, vedizîn, çiv dan ber xwe fistiqîn fiso fit	acur dağılmak oğuşturmak kıvırtmak, kalçalarını sallayarak yürümek ayrık otu olgunlaşmamış tahıl tanesi kuzu ve oğlak midesi zorbela kokarca kolay çözülen düğüm tüymek, kaytarmak, dönmek, sapmak burkulmak herhangi bir kuzunun sütünü emdiği halde sesini çıkarmayan koyun iri yarı ve güçlü erkek	mini concombre variété de concombre se dissiper, se disperser frotter marcher en ondulant les hanches chiendent, agram graine encore verte de céréales panse d'agneau avec peine, difficilement putois, moufette noeud qui se défait facilement filer, s'enfuir, s'esquiver avoir une entorse brebis qui laisse, sans réagir n'importe quel agneau la téter homme grand et fort	paunch of lamb or kid by great effort, after great trouble polecat quick-release knot to slip away, to flee, to dodge to be sprained a ewe who allows any lamb to suck tall and strong man

fit, fit bûn	ödeşmek	être quitte	to settle accounts (with one another)
fitê	şırfin	femme légère	common woman
fitik, fik	ıslık	sifflement	whistle
gac	iplik çilesi	écheveau	hank, skein
galgal, galegal	laf, konuşma, söz	paroles vaines, jaserie	hot air
galik	nakişsız, düz ve kalın	chaussettes en laines	thick woollen
gazinc, gazin, gazind	örülmüş çorap	grossièrement tricotées	socks
gazincok	sitem, dert yanma	reproche	reproach, rebuke
gende	sitemde bulunan, sitem- kâr, hep dert yanan	plaintif, qui n'arête pas de se plaindre	plaintive, reproachful
gen	çocuk	enfant	children
gen lê ketin, dever lê ketin	kesici aletlerde oluşan	émoussement	blunting (of blade, tool)
gendel	aşınma, körelme	(d'une lame)	
germajok	körelmek	s'émousser	to lose its edge, its point
gewroxî, gewrokî, gewrikî	pis, pasaklı, murdar	sale, malpropre	dirty, filthy
geyîk, gehîk	isilik, ısırın	bouton de chaleur	heat spots, rash, pimple
gijgijandin	beyaza çalan, renkte olan	blancheâtre	whitish, off-white
gijik	el parmağı, eklemi	articulation des droits	finger joints
girboxe	1) boğayı tahrik ederek	1) inciter le taureau à	1) egg on a bull to
girêkwîrk, girêkutik,	çiftleşmeye teşvik	l'accouplement 2) inciter,	mathe, 2) insate,
girêhişk	etmek 2) tahrik etmek	provoquer	provocke, egg on
gurîzî	dağınık, taranmamış,	chevelure	disordered hair
gurîzî kete canê min	karmaşık saç	en désordre	
gize	iriyarı	fort, corpulent	powerfully built, big
gizre	kördüğüm	noeud dissoluble	knot that cannot be
gizûz, bizûz, mirrik,	ürperti	frisson, frissonnement,	untied, snarl, tangle
gizgizîn	ürperdim	tressaillement	shiver, shudder,
gome, zome	çocuk dilinde dişleme	j'ai eu des frissons,	start, quiver
gonc, qonc	gevrek	j'ai traissailli	I had the shivers
gurrebeşk, gurîbeşk, gurrebeş	güve	morsure (dans le	(cold), I started
gornepişik, gornepaş,	karıncalanmak	language infantile)	bite (in baby talk)
gornebaş, keftar, hêftyar	büyük kaya	croquant, croustillant	crisp, crusty
guç, kuj, kuç, guhik, guck, goşe	odun kütüğü, düğümü olan	mite	clothes moth
guhfire	ve zor kırılabilen odun	fourmiller, avoir des	to have pinsand
guhik	porsuk	fourmis, être engourdi	needles, to feel benumblad
gunekî, gunoyî, gunikî	sırtlam	grand rocher	big rock
gupîn	köşe	büche, souche	baulk, log
gurcan	vurdumduymaz, lakayt	blaireau	badger
	kulakcık	hyène	hyena
	taşak fitığı	coin	corner, angle
	gümbürtü	indifférent	indifferent, careless
	alaca renkli bir tür iri tarla faresi	auricule, oreillette	auricle
		hernie des testicules	testicle hernig
		boum (bruit)	booming
		rat des champs	big field mouse

gurê Manco	masallarda adı geçen ve çocukları korkutmak için öcü olarak anılan mitolojik kurt	loup-garou	werewolf
guvîşk guvîj, givîj	sıkılmış ıslak çamaşır dağ alıcı	linge humide essoré sorbier sauvage, aubépine, azerole	damp cloth mountain ash, or its fruit Bot, sorbus aucuparia
gwinî gwînikurk hac, hay, hag, haj, agah hac û bac, hay û bay hebirman	geven kısa boylu, dikenli bir geven türü haberdar malumat kış için kurutulup saklanan nar taneleri	astragale variété d'astragale sauvage informé, au courant connaissance, information grenade séchée et conservée pour l'hiver	gum-tragacanth plant wild hairy gum-tragacanth plant aware knowledge, information dried pomegranite
hec, hej, hejik hefşo, hefşî hek, et hekê, etê helamet, arsim, bapêş, persîv hepo, epo	çalı ağıl abla ablaya hitap şekli nezle yemek, yiyecek (çocuk dilinde)	brindille parc à bercail, bergerie soeur aînée vocatif de hek rhume nourriture (dans le langage infantile)	brushwood, twing, sprig sheep fold elder sister vocatif of elder siter head cold food (in child's language)
hesan, hêsan, hisan heste hestîhêr hevgel, hevkerî	bileği taşı çakmak şirret ve inatçı kadın 1) karma küçük baş sürüsü, 2) koyunlarını aynı sürüye katan aileler	pierre à aiguiser briquet mégère 1) troupeau mixte d'ovins, 2) familles qui confient leur bétail au même troupeau	whetstone lighter shrew, termagant 1) mixed ovine herd 2) families who put their cattle in the same herd
hevnîsk, hebenîsk	mercimek, nohut ve soğandan oluşan bir yemek	plat fait de lentilles, poix-chiches et oignons	dish of lentils, onions and chick peas
hêl hêlkan, hêlekan hêmî	kuvvet, güç salıncak 1) çürük, kalitesiz, 2) nemli	force, puissance balançoire 1) (étouffe) de mauvaise qualité, 2) humidité	power, force swing, hammock 1) cheap cloth, 2) dampness
hênijîn hêrifin	uyuklamak dağılmak, çözülmek, yıkılmak	somnoler, sommeiller se désagrèger, se défaire	to doze to break up
hêrik hêrfonek hêwange	küçük tepe ağızda dağılan, gevrek üç tarafı kapalı olup önü açık olan yazlık avlu	petite colline croquant, croustillant cour d'été fermée, de trois côtés, ouverte sur le devant	small hill crisp, crusty summer court- yard open on one side
hêwirîn	konaklamak, konmak, barınmak	faire étape, se poser, camper	bivouac, camp, stop
hilborîk hildan hilfirîn hilhilî hilkişandin	şamata kaldırmak uçmak, uçuşmak çok yaşlı, ihtiyar çekmek, yukarıya çekmek,	vacarme, tohu-bohu soulever voler, s'envoler très âgé, vieillards tirer, traîner, monter	racket, row to lift up to fly very old man to pull up, to draw up, to drag up
hilkişîn hilmoştî, hilmojk, hilmêsi, hilmijî, şemixî penêrê baholî, baholî	yukarıya çıkmak, tırmanmak sıcaktan tadı bozulmuş olan yemek ve benzeri şey kokuşmuş peynir	monter, grimper, escalader suri fromage putréfié	to go up, to climb sour spoiled cheese

Not : *Me di amadekirina vê ferhengokê de ji «Fehenga Devoka Qerecdaxê» ya destnivîskî ya Mistefa Gazî sûd wergirtiye.*

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>ingilîzî</i>
apore; qutifi	şoke, paniğe kapılmış	choqué, stupéfait	shocked, appalled, stunned, astounded
batî: gun, hêlik	taşak	testicule	testicle
bêjî; bîj, bîç	piç	1) bâtard 2) malin	1) bastard 2) shrewd, cunning
belt	raf	étagère	shelf
berate	leş	charogne	carion
best	vadi yakası	flanc de vallée	valley's slope
bijûn	1) verimli, bereketli 2) sağlıklı, zinde	1) fertile, productif 2) sain, vigoureux	1) fertile, productive 2) healthy, alive
erdê bijûn	verimli toprak	terre fertile	fertile land
zozanê bijûn	otlağına daha sürünün girmedığı yayla	pâturage non encore brouté par le troupeau	fresh pature, unused
cewdik: dodank	tulum, matara	outré, gourde	bag made of kid's skin, leather or metal water-bottle
çexer: şopa piyan di berfê de	karda ayak izi	empreinte de pied dans la neige	footprint in the snow
çoris	kaba insan, kırıcı insan	personne rude abrupte, grossière	abrupt, rude person
çors daketin	kaba, kırıcı insan türemek	abrupt, brusque, grossier, ère descendre, procéder	abrupt, brusque to proceed from, to come from, to be descended from
gocar	taşlık, kayalık yer	pierraille	rocky place
helek: lakan, kile, hedik	kar ayakkabısı	chaussures de neige	snow shoes
ji pesnan xeber dan :	hezeyan getirmek,	délirer	to be delirious
ji beste xeber dan	sayıklamak		
kerixî	1) bıkkın 2) yorgun	1) blasé 2) las, fatigué	1) blasé 2) weary tired
kerixîn	bıkmak, usanmak; çok yorulmak	être blasé; lassé	to be blasé; weary
koçegîr	savaşçı, silahşör	guerrier, homme armé d'un seigneur	warrior, a lord's retainer
meşîl	vadi, belen	vallon, passe de montagne	mountain pass, valley
minho	nüsha	exemplaire, copie	copy, a single written or printed paper or book
navlû: navlûle, namlû	namlı	baril, canon (d'une arme)	barel (of a gun)
şekok : kurostik	ahlat	poire sauvage	wild pear
rizde / rizdeçiya	silsile, sıra sıra dağ	chaîne de montagne	mountain chains
rotik	çubuk	baguette	stick
sêlûn	eşik, kapı eşiği	seuil	threshold
setlican : satircemî	zatürye	pneumonie	pneumonia
sîxur	oklu kirpi	hérisson (hystrix cristatus)	porcupine
xetîre	meşale	flambeau	torch
xûgî	haraç	rançon	ransom, tribute

F E R H E N G O K A
ROJA NÛ

(III)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

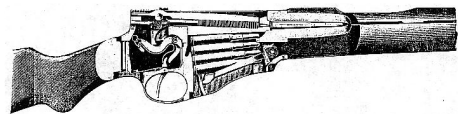
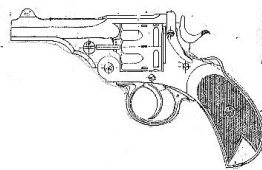
<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransizî</i>	<i>ingilizî</i>
tîn	ısı	chaleur	heat
hêc	azgın	féroce	ferocious (mad), fierce, wild
tûtik	kırmızıya çalan	rougeâtre, orange foncé	reddish
salmidêr: salek seranser	tüm bir yıl, yıl boyunca	toute une année	through out the year
kinçel: kef û kinc	kirli köpük	écume chargée de détritrus	dirty foam
sîqal	ince siva, cila	enduit fin, vernis	varnish
qurf kirin	kırpmaq	couper (avec des ciseaux)	to clip, to trim
lengirîn: kulfîn, kullîn	aksamak, topallamak	boiter	to limp
navhincî : navincî	orta, vasat	moyen	medium, mean, average
pêşmêr	öncü	avant-garde	vanguard
serpir	köprü başı, mevzi	tête de pont	bridgehead
texterewan	tahtirevan	litière, palanquin	palanquin
pêrgîhevhatin	karşılaşmak	rencontrer quelqu'un, se rencontrer	meet s.o.; meet each other
pêrgîn	karşılama	accueil, réception	welcome, reception
çûn pêrgîna yekî	birini karşılamaya gitmek	aller au-devant de quelqu'un, accueillir quelqu'un	to go and meet sb.
rîspî	ak sakallı, saygın	barbe blanche, respectable	gray-beard
meye	maya, dişi deve	chamelle	she camel
çizirîn	sızmaq	infiltrer, fuir	to leak
çilk: dilopa piçûk	damlacık	gouttelette	droplet
gome	büyük taş	grosse pierre	big stone
qeçik: pitik	bebek	bébé	baby
bê perwa: bê dirêxî, bê teqsîr	esirgemedan	sans se ménager	without sparing oneself
gef û gurr: fort, zirt	tehdit	menace	threat, menace
fortek	övüngen, palavracı	fanfaron, vantard	boastful, boaster, braggart
halan: nav di	nara, savaş narası	cri de guerre, hurra	battle-cry, war-cry
xwe dan, halan dan xwe	nara atmak	jeter un cri de guerre, chercher à impressionner l'adversaire par des cris	to yell ones war-cry
tewtewe: hişsivik	aklı kısa	simple d'esprit, simplet	simple, simplistic, half-witted
duriyan, duryan	iki yol kavşağı	jonction de deux voies	junction of two roads
sêriyan, sêrya, çaryan	üç yol kavşağı	carrefour à 3 voies	junction of three roads
çariyan: xaçerê, çarrê, çaterê	dört yol	carrefour à 4 voies	cross-roads
bikêrhâtî	becerikli, elinden iş gelen	habile, adroit	skillful
şerpeze: şerpirze	perişan	perturbé, confus, dans le désarroi	in confusion, perturbed, in disarray
tengezarî: endişe	endişe	angoisse, anxiété	anguish, distress, anxiety

tengezar terkeser terkeserî verotin	endişeli başiboş başiboş gezme oymak, içini kazımak	anxieux, angoissé errant, vagabond errance, vagabondage gratter, vider	anguished, anxious wanderer, vagrant, vagabond vagrancy to scrape, to carve, to hollow or empty
şane şan: nanikê hingiv hingivê hûrşulhîn	petekgözü, hücre petek oğul balı	alvéole, cellule rayon de miel premier miel, miel produit par un nouvel essaim	alveolus, cell of a honeycomb honeycomb virgin honey, the first honey from a fresh swarm
tengijîn varqilîn : li peyvê varqilîn lê varqilîn	içten içe kızmak, patlamak üzere olmak 1) takılmak 2) kekelemek farkına varmak, fark etmek	être sur le point d'exploser, en vouloir beaucoup 1) être pris, empêché 2) bégayer apercevoir, s'en rendre compte	be at breaking point, have it in for someone 1) to be busy, 2) to stammer, to stutter to notice, to perceive
zirêç, zirîç, zirinc rengê zirincî veciniqî xumam bi xumam piyan teba kasalês bendeganî zadegan zadeganî gewz bi gewz bûn	kurşun kurşun rengi, kurşuni irkilmiş pus puslu bardak yaratık, mahluk çanak yalayıcı reaya sınıfı (kısmı, takımı) asilzade asilzade takımı 1) sevinç, 2) varlık sevinçli olmak, sevinç duymak	plomb gris, gris de plomb tressaillir brume embrouillé, brumeux, flou verre, coupe créature pique-assiette plèbe patricien, noble noblesse 1) joie, 2) opulence éprouver de la joie	lead lead colored, gray to be startled slight fog, mist hazy, obscure, misty, foggy glass, goblet creature scrounger the plebeians patrician, noble nobility 1) joy, 2) opulence to feel joyful
daman damayî xû kirin şerde diltengî xurî: bizot şiverê bersojî: berşoşî, berşoşkî bersojî bûn: berşoşkî bûn gêdûk bihurê bêqam sergelî: serê keriyê	dalmak, düşünmek dalgın, düşünceli huylanmak terbiye, edep sıkıntı, can sıkıntısı kor patika mide fesadı mide fesadına uğramak dağ geçidi derin su geçidi sürü öncüsü	être pensif, préoccupé pensif, préoccupé être irrité, agacé éducation détresse, angoisse braise sentier indigestion avoir une indigestion passe de montagne gué profond d'une rivière chef d'un troupeau, d'un harpail	to be pensive, preoccupied plunged in thought, thoughtful to be irritated, annoyed education distress, anxiety ember footpath indigestion to have indigestion mountain pass deep ford leader of a herd
sergeliya xezalan, xezala serê gele	geyik sürüsünün başını çeken geyik	gazelle ou chevreuil menant un harpail (fig.) reine des gazelles.	gazelle or roebuck leading a herd
xwedbîn çavbirçî: çavbirsî têtî	bencîl aç gözlü tepeli tarlakuşu	egoïste insatiable, avide alouette des champs (golerida cristata)	selfish insatiable a variety of skylark
gevîzk, gevzik	debelenme yeri	endroit où des animaux se vautrent	wallowing place

dubîra, hehecîk, dûvmeqesk dilvekirî sarîsibe, sariya sibê tûtya destxet biderdan, dorandin werdan pirçikan, rûçikandin hermizga werkirin beqbeqîn, biqbiqîn, bilbiqîn herwanî hefsar manegê çekem tol, tûle, toltajî destvala pardarî, hevpişkî, şîrikatî	kırlangıç açık gönüllü fecir, gün açımı tutyay el işi kaybetme, elinden kaçırma tahvil etme türlerini yolmak Hürmüz mabedi, Zerdüşî dini tapınağı 1) üstüne örtmek 2) saçmak, serpmek kaynamak geniş ve kısa kollu kısa kürk yular asil kısarak ökse otu melez köpek, vil eli boş ortaklık	hirondelle franc, à coeur ouvert aube, pointe du jour tutie, oxyde de zinc ouvrage manuel perte, revers, défaite échange, conversion déplumer temple d'Ahura-Mazda, temple zoroastrien 1) couvrir, 2) semer, distribuer bouillir, bouillonner court manteau de fourrure aux manches larges et courtes licou, licol jument de race gui (viscum) vil, chien vil à main vides, démuni association, partenariat	swallow open-hearted, frank dawn tutty handiwork loss, defeat conversion, exchange to pluck (chicken) temple of Ahura- Mazda, Zoroastrian temple to sprinkle, to scatter, to sow broadcast to boil, to effervesce short fur coat with broad and short sleeves halter noble mare mistletoe cur empty handed partnership
---	--	--	---

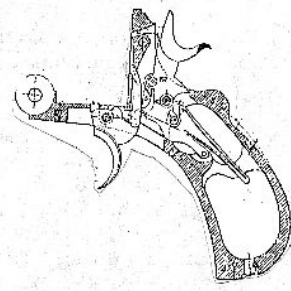
çek

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Dilawerê ZENGÎ *

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
şîlf: şûrê tazî, şûrê bê kalan sîlank: kêra bê destî kêra bi sûste kêra kalanî kêra dudevî kalan, cotik rim: nize, teber boçûm, serrim, sernize kunrim, qûnrim kunrim kirin	çıplak kılıç, yalın kılıç kabzasız bıçak sustalı bıçak tek ağızlı büyük bıçak iki ağızlı bıçak kın mızrak mızrağın demir ucu mızrağın dibi hasımını mızrak dibiyle yere atmak	sabre au clair couteau sans manche couteau à cran de sûreté couteau à une lame couteau à deux lames fourreau lance pointe en fer de la lance crosse de la lance jeter à terre l'adversaire par le crosse de la lance, sans le mettre à mort passer sous les lances de quel- qu'un; accepter sa supériorité bouclier dague, poignard cimeterre carquois	bared sabre knife without handle flick-knife single bladed knife two-bladed knife sheath spear spear-head spear hilt overthrow an opponent with the spear hilt without killing him bowing under someone's spear, accepting their superiority shield, buckler dagger, poniard, dirk scimitar quiver
binrim kirin : di bin rimê de derbas bûn, serdestiya wî qebûl kirin mertal qame perend cewdik: fîrdank	birinin mızrağının altın- dan geçmek, üstünlü- günü kabul etmek kalkan kama pala sadak		

şax	boynuzdan barutluk	poudrière en corne	powder horn
hingiz: evnik	ağaçtan topuz	massue en bois	wooden club
çö: çov	sopa	gourdin, trique	thick stick, cudgel
çovê şûrkanî: kaşo			
gurz	gürz	massue en fer, masse d'armes	iron club mace
mûşte, muşt	muşt	poing,	brass knuckles,
		coup-de-poing	knuckle-duster
satore, sator, satir	satir	coutelas	cleaver, large knife
			for cutting meat
xişt	ucu sivri şiş	broche	spit, skewer
xişt kirin	şişlemek	embrocher	to spit, to skewer, to stab
bivir: balte	balta	hache	axe, hatchet
mazor: marazo, rimê Mazor	bir nevi mızrak	lance de Marozo	Marozo spear
	Marozo mızrağı	lance-pierres	catapult
	çatallastik		
qewsik: kevank,			
çetel, mato, qişte			
tır	ok	flèche	arrow
sertîrk	temren	pointe de la flèche	arrow-head
kevan	yay	arc	bow (of an archer)
zirh: zirx, zirêx	zirh	cotte, cuirasse, armure	armour
kumzûfî	miğfer, tolga	heaume, casque	helmet
zendezirx	kola takılan zirh	brassard	armband
tiving	tüfek	fusil	rifle, gun
çaplı	çaplı	fusil de gros calibre	large-sized caliber gun
modelî		fusil modèle	model (imitation) gun
filinte	filinta	carabine	(short gun, Roum carbine), flint-lock
kemalî	Kırkkale piyade tüfeği	fusil de fabrication turque	Turkish rifle
demañe	tabanca	pistolet, revolver	pistol, revolver
şeşderb, şeşar, şeşagir	6 atışlı tabanca	revolver à 6 coups	six-shooter
çardexur, çardederb	14 atışlı tabanca	revolver à 14 coups	14-shot pistol
şanzdexur, şanzdederb	16 atışlı tabanca	revolver à 16 coups	16-shot pistol
keleşkof, klaşînkof	kalaşnikof	kalachnikoff	kalashnikoff
narincok, narince	el bombası	grenade	grenade
mîtralyoz	mitralyöz	mitrailleuse	machine gun
qondax; qûndax	dipçik	crosse	butt of a rifle
destî, deste, destik	kabza	poignée	handle, butt
zillik	kovan	cartouche	cartridge
xankêş	kılavuz	vriille	gimlet, screw-tap
singo	süngü	baïonnette	bayonet
lûle	lûle	canon (d'un fusil)	barrel (of a gun)
toq		anneau fixant	rear sighting ring
bazin	tüfek dipçigini süsleyen ya da pekiştiren halka	anneau décoratif ou de conso- lidation de la crosse d'un fusil	decorative ring on the butt of a gun
gezik, gazik, niçik, morîk	arpaçık	mire	front sight (of a gun)
şeh	tarak	gne	comb
deste	5 fişek	uet de 5 balles	5 cartridge pack
berheste	çakmak taşı	re à briquet	match
ÇEK :	malfişek,		
- şerşeh	malgulle	- funye	
- mengene	- çakûç, dik,	- nenûk,	
- sime	dîkik	maşik	
- kûp	- derzî	- pirik, pira	
	- zimanok	gezikê	
	- pîm	- guhik	
- malik, xizne,		- nişan	

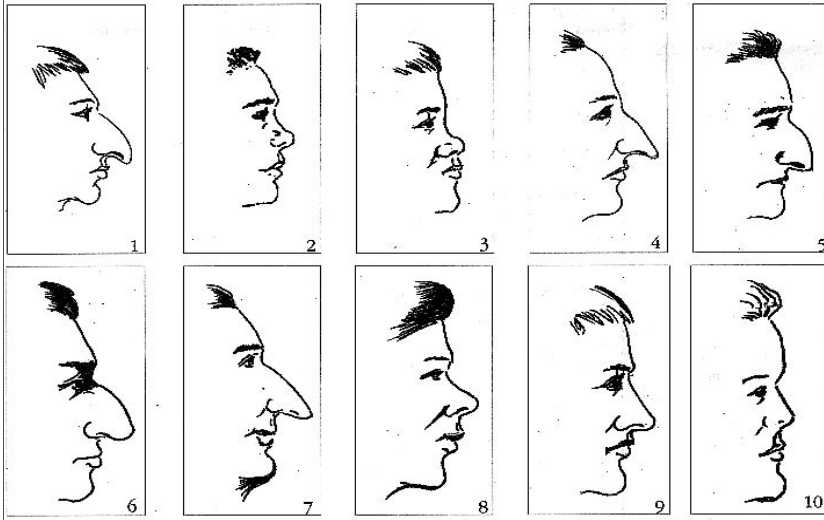
KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

POZ DIFIN, KEPÎ, BÊVIL

1-poznikil, difinni
kil, kepînikil
2-pozkutilkî, difinku-
tilkî, kepîkutilkî
3-pozpelişî, difinpe-
lişî, kepîfeçer
4-pozkêrî, difinkêrî
5-pozkêr, difin

kêr, kepîkêr
6-pozberan, difinbe-
ran, kepîberan
7-pozşûjin difinşûjin
kepîşûjin, pozpîjin,
poztûj
8-pozhildayî, difinhil-
dayî
9-poznarîn, difinna-
rîn, kepînarîn
10-pozqut, pozkîr,
dîfinqut

CIVÎNA LOLLANDÊ

Civîna 18emîn ya Kurmancî li Lollandê (Danmarkê) di navbera rojên 15 - 21 kanûnê 1995an de çêbû. Hevalên beşdar, her wekî caran, vê carê jî bi dirêjahiya hefteyekê li gor bernameya xwe xebitîn. Li ser pirs û pirs-girêkên têvel bi hev şewirîn û gotûbêj kirin.

Beşdarê vê civînê ev bûn: Khosrow Abdollahî (Selmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojan Barnas (Diyarbakir), Mizafer Begzade (Şikak) Abdullah Emîn Betasî (Behdînan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Zeynelabidîn Zinar (Batman), Reşo Zilan (Agirî).

Kurincî û kurinc

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kurincî; libûjenî, perkerî, kevanjenî	hallaçlık	cardage	carding, combing
kurinc: libûd, kevanjen, libûjen, pareker, livajen	hallaç	cardeur	carder, teasler
jeng: dezgehê kurinciyê	halaç tezgahı	métier du cardage	carding frame
kivan, kevan	hallaç yayı	arc du cadreur	carder's arch
jeh, jî	yay kirisı	corde d'arc	string
destik, gurz	hallaç tokacı	maillet du cadreur	mallet
bor	keçe dürümü	rouleau de feutre	felt roll
bor kirin; bor gerandin	keçe dürmek	cardé avant la compression	before compression
bor sûtin, bor hisûn	keçeyi sıkıstırmak dövmek	rouler le tapis de feutre compresser le feutre	to roll up a felt carpet to compress the felt carpet

kurincî: karê jenîna liva û pembû ye.

kurinc: kesê ku vî karî dike.

amûretên kurinciyê: 1- kivan, 2- jeh, 3- destik

anjî gurz, 4- bor.

kivan: Ji darê çevrebiyê tête çekirin. Jehê bi herdu seriyên kivanî ve girêdidin û digivêşin.

Di nîveka darê kivanî da cihê hevêsa destî çêdikin ku dest jê neverise.

Jeh: Ji ruviyê tete çêkirin.

Çêkirina jehê: Ruvî ji herdu seriyan ve tete kêşan û hisûn. 4 heta 5 ruviyên wisa hazir kirî tene têkalandin. Bi vî awayî jeh tete çêkirin ku napîche.

Destik: Ji darê dindar anjî ji gûzê tete çêkirin. Serê destikî zirav e ku di hevêsa mirov da cih bigre. Bin jî stûr e wekî mîrkut û du xirk lê ne ku jeh jê bitehise. Ev xirke hêla jehê zêde dikan. Bi

binê destikî li jehê didin ku jeh liva anjî pembû bijene.

Bor: Piştî liva hate jenîn, li ser pateyekî mezinî wekî rûlihêfê belav dikan dinexşînin û avekê lê direşînin, pateyekê jî bi ser da dadidin, darekî direjî rast dikan têda û paşê jî wekî ruloyê dipêçin û girêdidin. Piştî hate girêdan êdî ref ref mirov ji serî heta binî didin ber pêhna ku heta liva pêk ve dirise û dibe tahtî, teyname an jî kulav (*). Kepenê şivana jî jê çêdikin. Bor, rojek heta rojek û nîva tete pêhndan.

(*) Tahtî, çargoşe ye û nehîstû ye ; teyname: dirêj e û hisû ye.

F E R H E N G O K A

Pehlewî û Kurmancî

- III - (Ş-Z)

Amadekar : Rojen BARNAS

Ş

Transkrîpsiyona Pehlewî û xwendina wê

Kurmanciya wê ya îroyîn

Fransîzî

Îngilîzî

Ş= ş

şab (şeb)	şev	nuit	night
şabîg[N.şabō](şebîg/şebî)	şapik [≠]	tricot de corps	under-shirt
şādîh (şadîh)	şadî, şahî, şayî	bonheur, joie	happiness, joy
şagr [N. şēr] (şegr/şêr)	şêr	lion	lion; astr. Leo
şāhānşah (şahanşeh)	şahînşah, şehînşah	roi des rois	king of kings
şāhbalūt (şahbelût)	şahbelot, şehbelot	chataigne	chestnut
şahrestān (şehristan)	şaristan [≈]	agglomération, province	capital, city
şahryār (şehryar)	şehriyar [e.k.]	seigneur, souverain	lord, sovereign, ruler,
şahryārîh (şehryarîh)	şehriyarî [e.k.]	règne, souveraineté	dominion, reign, sovereignty
şakar (şeker)	şekir	sucre	sugar
şalwār (şelwar)	şalwar, şal, şel	pantalon	trousers
şambalîdag[N.şambalîd] (şembelîdeg/şembelîd)	şembelîk [≠]	fenugrec	fenugreek
şast (şest)	şêst	soixante	sixty
şawāg (şewag)	şevşevok	chauve-souris	bat, fluttermouse
şāyistan, şāy- (şayisten, şay-)	şiyān, şê- /şê kirin	pouvoir, être capable	be able, be woerthy
şāyêd[N. şāyad](şayêd/şayêd)	şayet, şayêd	si, si jamais, en cas	one can, it is possible
şēb (şēb)	şēb, şîp, nişîv	déclivité, pente, descendante	declivity
şēd (şêd)	şê	saure, alezan	bright; sorrel (horse)
şimşār (şimşar)	şimşîr	buis	box tree
şîrēnōh (şîrēnîh)	şîranî, şîrînî	douceur	sweetness
şîşag [N.şîşal](şîşeg/şîşe)	şûşe	bouteille, flacon	bottle, flask
şkâftan, škâf- [N.şikâftan] (şkâften, škaf-/şikâften)	bişkâftin, bişkêf- bişkîftin, bişkîf-	défaire, découdre	split, burst

şkastan, šken-(şkesten, şkin) [N. škastan, škan-](" , şken-)	şikandin, şikên- şkestin	casser, briser	break
šnāxtan, šnās-(šnaxten, şnas-)	nasîn, nas- /niyasîn	connaître, reconnaître	know, recognize
šnāz[N. šinā(w)](şnaz/şina(w))	ajne, avjenî, aşberî	natation	swimming
šnāzōdan, šnāž- [N. šināw]	ajne kirin	nager	swim
šnōşag[N.şunōşal](şnoşeg/şunoşe)	bênişin/bêhnişin, bêniş- jinû, ejnû	éternuer	sneeze
šnūg (şnûg)	şivan	genou	knee
şubān (şuban)	çûn, ç-	berger	shepherd
şuden, şaw- (şuden, şew)	şûştin, şo-	aller	go
şustan, şōy- (şusten, şoy-)	[çî] < birçî (birsî)	laver	wash
şuy (bnr. li suy)(şuy)		faim	hunger

T

tab (teb)	ta	fièvre	fever
tābag[N. tāba](tabeg/tabe)	tawe, tawek	poêle	frying-pan
tabāh [N. tāba](tebah/tabe)	teba, teva	ruiné, détruit	ruined, spoilt, destroyed
tāftan, tāb-(taften, tab-)	tav [≈]	chaleur, jour, lumière	heat, burn; shine
tan-drustîh(ten-drustîh)	tendrustî	santé	health
tangîh (tengîh)	tengî	étroitesse, détresse	narrowness; distress
tanihā [N.tanhā](teniha/tenha)	tenê, tenha, tenya	seule	alone
tār(tar)	tarî, tarîti	obscurité, ténèbre	darkness
tarāzûg[N.tarāzû](terazûg)	terazû, terezî	balance	balance, scales; astr. Libra
targumān (terguman)	tercuman	interprète	interpreter
tārîg[N.tārîk](tarîg/tarîk)	tarî, tarîk	obscur	dark
tars(ters)	tîrs	peur	fear, respect
tarsîdan, tars-(tersîden, ters-)	tîrsîn, tîrs-	craindre, avoir peur	fear, be afraid
tāşîdan, tāş-(taşîden, taş-)	tîş kirin	fendre	cut, cleave; create
taxl[N.talx](texl/telx)	tehl, tal	amer	bitter
taxlîh(texlîh)	tehlî, talî	amertume	bitterness
taxtag(texteg)	texte	tablette, planche	tablet, plank, (chess) board
Tāzîg(tazîg)	Tazî [e.k]	Arabe	Arab
têx[N.têg](têx/têx)	tûj, tîj	tranchant, coupant	sharpe, edge, ridge, ray
têz (têz)	tûj	aigu	sharp
têzîh(têzîh)	tûjî	acuité	sharpness
tōgr[N.tōr](tîgr/tîr)	tîr	flèche	arrow
tis(tis)	tîşt	chose	thing, affair
tîşn(tîşn)	tîhn, tîn (tîhnîti)/(tîbûn)	soif	thirst
tîşnag(tîşneg)	tî, tîhnî, tîhnî	assoifé	thirsty
tō[N.tu](to/tu)	tu, te	tu	thou, thee
tōf[N.tō](tof/to)	tew, ta	pli, couche, rangée	layer
tōhmag[N.tuxma](tohmeg/tuxme)	tov, toxim, tuxm	graine, souche	seed; stock, family
tōrag[N.tōral](toereg/tore)	torîk, torî	chacal	jackal
tōşag[N.tōşal](toşeg/toşe)	tûşî (yê bûka) [≈]	provision	provision
tru(f)ş[N.turş](tru(f)ş/turş)	tîrş	aigre, acide	sour

U

ud[N.u](ud/u)	û	et	and
urmōd[N.amrōd] (urmod/emrod)	hirmê, hirmî	poire	pear
uruspar(urusper)	hûr û pizûr, ûr û pizûr	intestins, entraîlle, abats	intestines, womb; core, eessence
uŝtar[N.uŝtur](uŝter/uŝtur)	heŝtir	chameau	camel
uzêrin(uzêrîn)	zerî (yê Roj çûna ava)	crêpuscule, soir	the evening; gâh
uzmûdan, uzmay- (uzmûden, uzmay-)	azmûn	examen, teste, preuve	prove, test, try
uzumburd[N.zummurud] (uzumburd/zummurud)	zumrût, zumrûd	émeraude	emerald
uzwân[N.zabân] (uzwan/zeban)	ziman, ezman	langue	tongue, language

W

w ==> b / p ;

waççag[N.baçça] (weççeğ/beççe)	pêçe, pêçek, bêçik, pêçolk	bébé	child, baby, cub
wād[N.bād](wad/bad)	ba	vent	wind
wafr[N.barf](wefr/berf)	berf, befr	neige	snow
wahāg[N.bahā](wehag/beha)	biha	valeur	trading; value
wahār[N.bihar](wehar/bihar)	bihar	printemps	spring
wahiŝt[N.bihîŝt](wehiŝt/bihiŝt)	bihiŝt, behiŝt	paradis	paradise
wahiŝtîg[N.bihîŝtî] (wehiŝtîg/bihiŝtî)	bihiŝtî	(digne) de paradis	(worthy) of paradise
wahmân[N.bahmân] (wehman/behman)	bêvan/bêhvan (filan û b.)	tel ou tel	so and so
wak[N.bak](wek/bek)	beq	grenouille	frog
wanafŝag[N.banafŝa] (wenefŝeg/benefŝe)	binefŝ, minewŝ	violette	violet
wandag(wendeg)	ben, benik, bendik, bend	corde	rope, cord
wāng[N.bāng](wang/bang)	bang	voix, cri	voice, cry
war[N.bar](wer/ber)	ber (sîng û b.)	poitrine	breast
warān (weran)	beran	bouc	ram
warāz[N.gurāz](weraz/guraz)	beraz	verrat, sanglier	boar
warg[N.barg](werg/berg)	berg, pel, pelk	feuille	leaf
wārîdan, wār- [N.bārîdan] (warîden, war-/barîden)	barîn, bar-	pleuvoir	rain
warrag[N.barra](werreg/berre)	berx	agneau	lamb, ram
was[N.bas](wes/bes)	bes	assez, beaucoup	much, many, enough
wāzag(wazeg)	-bêj, -bêjî / bêje	mot, adage	utterance, saying
wāzār[N.bāzār](wazar/bazar)	bazar	marché	market
wāzāragān[N.bāzargān] (wazaregan/bazergan)	bazirgan	marchand	merchant
wāzāragānîh(wazareganîh)	bazirganî	commerce	trade
wāzîdan, wāz-(wazîden, waz-)	bezîn, bez- / bazdan	bouger, courrir, voler	move, carry away, fly
wāzîdan, wāz-[N.bāzîdan] (wazîden, waz-/bazîden)	bazîn, baz- / bazdan	jouer	play
wāzîg[N.bāzî](wazîg/bazî)	bazî	jeu	game, play
wêd[N.bêd](wêd/bêd)	bî	saule	willow
wên(wên)	bîn, bêhn	soufle	breath

wēnāb[N.bīnāb](wēnab/bīnab)	bīnahî	vue, vision	vision
wēnāg[N.bōnā](wēnag/bīna)	bīna, dîn	vue	seeing
wēnāgîh(wēnagîh)	bīnahî	vue	seeing, sight
wēwag[N.bēwā](wēweg/bēwe)	bî (jinebî, mêrebî)	veuf, ve	widow
wēxtan, wēz-[N.bēxtan, bēz-] (wēxten, wēz-/bēxten, bēz)	bêjing / girbêj kirin,	tamisser, trier	sift, select, choose, separate, cleanse, purify, winnow
wihānag[N.bahāna](wihaneg/behane)	behane	prétexte, cause	cause, reason
wîr[N.bōr](wîr/bîr)	bîr	mémoire, esprit	memory, mind
wîst [N.bōst](wîst/bîst)	bîst	vingt	twenty
wistāx[N.gustāx / bistāx] (wîstax//gustax/bistax)	bisteh	confiant, audacieux	confident, bold
wistāxîh[N.bistāxîh](wistaxîh/bistaxîh)	bistehî	confiance, audace	confidence, boldness
wîşkuftan, wîşkof- (wîşkuften, wîşkof-)	bişkifin, bişkif-	fleurir, éclore	blossom, hatch
wîşuftan, wîşōb-[N.guşuftan] (wîşuften, wîşob-/guşuften)	bişaftin, bişêf-	déssoudre, détruire	disturb, destroy
wixşay(wixşey)	bexşîn	pardonner	forgive, forbear
wiyābān[N.biābān] (wiyaban/biyaban)	biyaban, yaban	désert	desert
<hr/>			
w ==> g			
wardēnîdan, wardēn-[N.gardānîdan] (werdēnîden, werdēn/gerdanîden)	gerandin, gerîn-	modifier, changer	cause to turn; change, alter
wardîşn[N.gardîş] (werdişn/gerdiş)	ger, gerîn	changement, métamorphose	turning, change, metamorphosis
warz[N.gurz](werz/gurz)	gurz	masse	club, mace
wihêz(wihêz)	-guhêz	qui avance, qui se déplace	move, progress
wihîr(wihîr)	-guhêr	qui change	change
wāxtan, wāz-(waxten, waz-)	gotin, bêj-	dire, parler	say, speak
waştan, ward-[N.gaştan, gard-] (westen, werd-/geştan, gerd-)	gerrin, ger-/geşt	tourner, retourner, voyager	turn, return, wander, change
wīnāh[N.gunāh](winah/gunah)	guneh	péché, crime	sin, crime
wīnāhgar[N.gunāhkar] (winahger/gunahker)	gunehkar	pécheur	sinner
<hr/>			
w ===> w / f			
wars(wers)	werîs [≈], rîs	poil, cheveu	hair
waştag(weştæg)	westî, westayî [≈], xeste	malade	sick, ill
windêdan, wind- (windêden, wind-)	winda kirin / bûn [≠]	trouver, obtenir	find, obtain, acquire
wirêg[N.gurêg](wirêg/gurêx)	fîr, firîn	voler, échapper	flight, escape
wizîr(wizîr)	wezîr [≈]	décision, jugement	decision, judgement
wîşan(wîşen)	weşandin, daweşandin weşîn, daweşîn	secouer	shake down
<hr/>			
w ketiye			
wîskidan, wîşkin- (wîşkîden, wîşkîn-)	şikandin, şkên-	diviser, rompre, casser	divide, separate
wistar(ag)[N.bistar] (wistereg/bister)	star, stare, star kirin	couvrir, abriter	bedding, cover
wēnîg[N.bunû](wēnog/bunû)	nok [≠]	lentille	lentil
<hr/>			
Berevajî			
wābar[N.bāwar](waber/bawer)	bawer	vérité, croyance	truth, belief

wābarīgān(waberrîgan) waxr(wexr)	bera, berra xwar, xwehr	vrai courbé, distordu	true, trustworthy crooked, distorted
X			
x ==> x			
xānud mān(xanudman) xānag[N.xāna](xaneg/xane) xōn[N.xūn](xon/xūn) xormā(xorme) xrad[N.xirad](xred/xired) xradōmand[N.xiradmand] (xredomend/xiredmend) xuftan, xufs-[N.xuftan, xusp-] (xuften, xufs-/xuften, xusp) xwāb(xwab) xwad(xwed) xwadāy(xweday) xwadāyîh(xwedayîh) xwahl(xwehl) xwamn(xwemn) xwandan, xwān- (xwenden, xwan) xwaran(xweren) xwardan, xwar-(xwerden,xwer) xwardig(xwerdig) xwārîdan, xwār- (xwarîden, xwar-) xwāstan, xwah- (xwasten, xwah-) xwaš(xweş) xwašîh(xweşîh) xwēy[N.xway](xwêy/xwey) xwistan(xwisten)	xanûman xane xwîn, xûn xurme xired [e.k] xiredmend [e.k.] xewtin, xew- xew xwe, xud xwedî, xudan xwedîtî, xudayî xwar, xûl xewn xwandin, vexwendin, vexwîn- xwarin xwarin, xw- xwerek, xurek, xwirek vexwarin xwestin, xwaz-/xwastin	biens, maison maison sang date sagesse, raison sage dormir sommeil soi maître, propriétaire possession, souveraineté courbe, tordu rêve appeler, inviter banquet manger nourriture boire demander plaisant, agréable plaisir, agrément transpiration transpirer	house and home, dwelling house blood date wisdom, reason wise sleep sleep self; indeed lord lordship, sovereignty bent, crooked sleep, dream call, summon banquet eat, consume food drink seek, want, desire, attract, acquire pleasant, sweet, nice pleasantness, pleasure sweat, perspiration sweat, perspire
x ==> k			
xān / xānîg[N.xānō] (xan//xanîg/xanî) xandîdan, xand- (xendîden/xend-) xar(xer) xar-goş(xer-goş) xaz(xez) xrîdan, xrîn-[N.xarōdan, xar-] (xrîden, xrîn-/xerîden, xer)	kanî, kan kenîn, ken- ker kergo, kîroşk, kîvroşk kûze, kûje kirîn, kir-	source rire âne lapin martre acheter	spring, source laugh donkey, ass rabbit, hare marten buy
x ==> h			
xaşen[N.xaşin](xeşên/xesîn) xirs(xirs)	hêşin [≠], hesîn hirç	bleu ours	(dark) blue bear

xwurd(xwurd)	hûr, hur	menu, petit	small, little
xwurdag[N.xwurda] (xwurdeg/xwurde)	hûrik, xurdik	particule	something small, particle
Y			
yākand(yakend)	yaqût	rubis	ruby
yāsaman(yasemen)	yasemîn	jasmin	jasmine
Z			
zādag[N.zāda](zadeg/zade)	-zade, -za	né, enfant	born, child
zādan, zāy-(zaden, zay-)	zayin, za-	naitre	bear, (offspring); be born
zahrag[N.zahra](zehreg/zehre)	zirav	bile	bile, gall
zalûg[N.zalû](zelûg/zelû)	zêlû, zilû, ziro, zurî	sangsue	leech
zamānîg(zemanîg)	zemanê, zemanî [≈]	prescrit	prescribed
zamestān(zemistan)	zivistan	hiver	winter
zamîg[N.zamî](zemîg/zemî)	zemîn, zevî, zemî	terre	earth
zandîk(zendîk)	zendîq, zindîq	hérétique, manichéen	heretic, Manichacan
zandîkîh(zendîkîh)	zendîqî, zindîqî	hérésie	hersery
zang(zeng)	zang (qevdika pê)	cheville	ankle, shank
zangîg[N.zangî](zengîg/zengî)	zengî, zencî	nègre	negro
zard(zerd)	zer	jaune, adj.	yellow
zardîh(zerdîh)	zerî	jaune, n.	yellowness
zardag[N.zarda](zerdeg/zerde)	zerik, zerdik	jaune (d'oeuf)	(egg) yolk
zard-ālûg[N.zard-ālû] (zerd-ālûg/zerd-ālû)	zerdalû, zerdele	abricot	apricot
Zardu(x)št [N.Zardušt] (zerdu(x)št/zerdušt)	Zerdušt, Zerdešt	Zoroastre	Zarathustra, Zoroaster
zargōn[N.zaryûn] (zergon/zeryûn)	zêrîn	doré, en or	golden, green, fresh
zarr(zerr)	zêr	or	gold
zarrēn(zerrîn)	zêrîn	en or	golden
zarr(î)gar(zerr(î)ger)	zêrînger, zêrker	orfèvre	goldsmith
zēndānbān[N.zindānbān] (zēndanban/zindanban)	zîndanvan	géolier	jailer
zēndānîg[N.zindānî] (zēndanîg/zindanî)	zîndanî	prisonnier	prisoner
zindag[N.zinda](zindeg/zinde)	zindî	vivant	alive, living
zînenîdan, zînen- (zînenîden/zînen)	ziyan (z. dayin/kirin)	dommage, perte, préjudice	damage, harm
zōrîg[N.zōrmand] (zorîg/zormend)	bizor / zorek	puissant, for	powerful
zrêh[N.zirih](zrêh/zirih)	zirx, zirih	cuirasse	armour
zûd(zûd)	zû	rapide, rapidement	quick(ly)
zûdîh(zûdîh)	zûyîtî, zûtî	vitesse	speed
zyāngār(zyangar)	ziyankar	préjuiciable	harmful
z ==> j			
zadan, zan-(zeden/zen-)	jendin / jenîn, jen-	battre, frapper	hit, beat, strike, smite

zahr(zehr)	jehr, jar	poison, venin	poison, venom
zan(zen)	jin	femme	woman, wife
zânûg[N.zânû](zanûg/zanû)	jinû, ejnû	genou	knee
zih(zih)	ji (rûdiyê zirav), jih	boyau	bow-string
ziyânağ(ziyaneg)	jinik, ciwanik, canik	jeune femme	young woman
zûzag[N.žûža](zûzeg/jûje)	jûji, jijo	hérisson	hedgheg

ŞANEK:

- [≈] maneya gotinê ya kurmancî bi ya îngilîzî re têkildar e, lê ne wek hev e.
 [≠] maneya gotinê ya kurmancî an bi ya îngilîzî re dijmane ye an jî lê nanihêre.
 [f] maneya gotinê ya kurmancî an bi ya pahlewî re dijmane ye an jî lê nanihêre
 [e.k.] di edebiyata klasîk de.

F e r h e n g o k a

M e m û Z î n ê

— II —

Amadakar: Khosrow ABDOLLAHÎ

<i>kurî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
rabûneve, careke din rabûn	yeniden kalkmak	se relever	to rise to one's feet (again), to recover
vexwendin	davet etmek	inviter, convier	to invite
nazîn	iftihar etmek	être fier de, s'enorgueillir	to take pride (in), to be proud of.
mêrnaî	erkeklik	virilité	virility, manliness, manhood
tebsî	tepsi	plateau	small tray, tray
şoşbîn: birazava	sağdıç	garçon d'honneur	bridegroom's best man
rabwartin rabihortin, rabihartin, derbas kirin	geçirmek	passer	to pass
benî,qûl,ebd	kul, kole	esclave	slave
zêrbenî, gerdeniya zêr	altın gerdanlık	collier d'or	golden necklace
pêşekar	hizmetçi	serviteur	servant
vewestan, rawestan	durmak	s'arrêter	to stop, to stand
xîzan: belengaz, hejar	yoksul	indigent, pauvre	poor, destitute
cergebez, dîlan û govenda	kız ve erkeklerin	danse mixte kurde	mixed Kurdish dance
têkel ji kur û keçan	oynadıkları oyun		
piştîkûz: piştîxûz	kambur	bossu	humpbacked, hunchbacked
têk heristin; li hev	dalanmak, sarmaş-	s'entrelacer, s'ébattre	to intertwine, to
aliyan, tev li hev bûn	dolaş olmak	folâter	gambol, to frolic
sîtav	akis, yansıma	reflet	reflection, reflected light, image

yekvend	birleşmiş, birleşik	uni, unifié	united, unified
yekvendî	birlik	unité	unity
seypisan: kurê kuçikan	kelbzade, itoğlu	fils de chienne	son of a dog
xeberbezîn: xebergerîn	dedikoducu	médisant, potinier	gossiper
nehîndirr	sır saklamayan	indiscret	indiscreet, tackless
kusan: çawan	nasıl	comment	how
jinînî	dişilik	féminité	femininity, womanhood
werandin	salmak, saçmak, dağıtmak	laisser tomber, (cheveux) éparpiller	to let go, to let hang down, to drop
sayewer: sîdar, bi sî, bi saye	gölgesi olan, gölgeli	ombragé	shady, shaded
hoçik: hûçik, hiçik, kuy	yen	manche	sleeve, cuft
gerr dan	dolanmak	s'enrouler	to roll up, to wind
gerra maran	yılanların çiftleşmesi	accouplement de serpents	coupling of snakes
vekustin: vemirandin	söndürmek	éteindre	to extinguish, to go out, to put off
rahiştin	yükseltmek, kaldırmak	élever, soulever	to rise, to lift
veresandin	koparmak, çözmek	défaire, briser	to break, to undo, to untie
kîj: keç, qîz	kız	fille	girl
zendane	kolu koruyan zırh parçası	brassard (de cuirasse)	arm-piece
lendeha: lendehor	pehlivan	héros, personne forte et de haute taille	hero, mighty man
kep: kepû, poz, difin	burun	nez	nose
jivanî: civan	buluşma	rendez-vous, entrevue	date, appointment
hûrdekarî	ince el işi	tavail fin et soigné	fine handiwork
pirbêj	geveze, konuşkan	bavard, loquace, disert	talkative, loquacious
pirbêjî	gevezelik, konuşkanlık	bavardage, verbiage, loquacité	talkativeness, verbiage
bizdandin: qetandin	koparmak	briser, rompre	to break, to cut off
raweşandin: hejandin	sallamak	secouer, ébranler	to shake, to shake up
rûsikîn: şîn bûn	yeşermek, bitmek	pousser, grandir	to grow

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Mîna ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancî

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Dem û rojên bi nav û nîşan

Amadekar : ELÎŞÊR

Newroz : 21ê adarê (zayînî) (di teqwîma kevn a rûmî de 9ê adarê bû)
Adar e dew li dar e

*Adarê berf hat guliyê darê
Sibe lê nebû êvarê
an*

*Adarê berfê da guliyê darê
Nema heta êvarê*

*Adar e, dew li dar e
Ne li vir, li Kewkeb û Sincar e
Li ba şivanê xumal
û kebanîya bi kar û bar e
(li ba koçerên Kîkan)*

*Newroz newroza kalanî
Dar gopalê xwe hîlanî
Zivistan û bihar ji hev deranî*

Hivde : 17ê adara rûmî; di vê rojê de xelk, xort, jin û keç diçin ser ziyaretê. Ji bo du sê rojan, şahî û bazar saz dibe û dibe wek karnavalekê. Di wan rojan de keç revandin mubah e.

Hivde xericî, Eys nedericî
(Cejna hivde derbas bû dîsa Eysê di mal de ma, qismetê wê venebû).
(li navçeya Silîva û Mûşê).

Hêkesor, zadîk : di dawîya adarê, destpêka nîsanê de ye; hêkan dikelînin û bi rengê sor boyax dikin. Bi hêkên sor dileyîzin. [(t) paskalya, (f) pâques, (i) Easter].

Avêtik, gamêşqiran : 20ê nîsanê (7ê nîsana rûmî); berf êdî dihele, kêmbûn dibe. Avêtik befrê avête qirika dik.

gamêşqiran : li gor riwayetekê, di 7ê nîsanê de teyrok bariyaye, 7 gamêş bi hev re mirine. Ava barana 7ê nîsanê dermanê zerikê û çavêşê ye.

*Di avêtikê de bibare bihar e,
nebare xedar e.*

Serê gulanê : 13ê gulanê (1ê gulana rûmî) : di vê rojê de her kes kincên xwe yê bedew li xwe dikin, derdikevin çol û çixariyê. Di wê rojê de li mala xwe mayîn bêoxirî ye. Divê herkes li derva be. (li deşta Silîva).

Çil 'esir : ji 22ê adarê dest pê dike, çil rojan dom dike; di wî çileyî de her roj dana 'esrê baran dibare [(t) kîrk ikindiler].

Cejna zozanan : şahiya çûyîna zozanan, di hefteya pêşin a hezîranê de (Li navçeya Serhedê).

Rojveger : 21ê hezîranê (berê di 9ê hezîrana rûmî de pîroz dikirin) ; roja dawîya biharê, destpêka havînê ye.

Qurix : demeke ku havîn dişkê, ber bi payîzê ve diçe.

Berxbirîn an berxbir : li aliyê Wanê û Bidlîsê jê re **vartîvar** dibêjin. 23ê tîrmehê (10ê tîrmeha kevn) ye. Wê rojê diçin ciyekî kifş ji bo çixariyê, şahî dikin, berx dibirin.

Gûzweşînk : dema weşîna gûzan, di payîzê de.

Civîna Biskops Arnöyê ya 19emîn

Civîna 19emîn ya Kurmancî li Biskops Arnö (Swêdê) di navbera 31ê adarê - 6ê nîsana 1996an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser *dem û rojên bi nav û nîşan*; *termên hiqûqî*; *îdyomên kurdî*; *devoka Qerejdaxê*; *termên aborî û peyven li ser nîşanên demên salê û guhurîna heuayî li hêla Hekarîya xebitîn*.

Di vê civînê de, Mustafa Aydogan (Qiziltepe), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Salim Çeliker (Diyarbakir), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Zeynelabidin Zinar (Xerzan) û Reşo Zîlan (Aginî) beşdar bûn.

Nan û tîrî : ji 15ê îlonê de dest pê dike; dema ku tîrî ew qas pîr e ku êdî bi nan re tê xwarin; di wê demê de qewlê şivan û gavanan jî xelas dibin. Ev dem qasî du hefteyan dom dike.

Rezçînîn : dema çînîna rezan e; di payîza navîn de ye.

Korkud : rojvegera zivistanê, 21ê kanûna pêşî (9ê kanûna rûmî).

10ê kanûnê, rojê berê xwe da havînê.

Ji 10ê kanûna rûmî, 22ê kanûna teqwîma nû êdî roj dirêj dibin.

Xaç : 7ê kanûna paşî (rûmî) : roja ku bi merasim xaç davêjin avê, kehanet dikin ku dê sal çawa derbas bibe (20ê kanûna paşî). Çile : 20 roj ji kanûna pêşî û 20 roj jî ji kanûna paşî ye.

Xidirnebî : 21ê kanûna paşî (rûmî); 4ê sibatê. Ji 7ê kanûna paşî yanî ji roja xaçê heta 21ê mehê. Roja Xidirnebî, zivistan dijar e.

Xaç û Xidirnebî

Wey li halê wî li mala xwe nebî

Şîv hebî taştê tûnebî

Roja agir ; agirê Filan : li Bidlîsê jê re xetre dibêjin. 14ê sibata rûmî (27ê sibatê) ye. Agirê roja leyz û govendan e; wê evare xelk êzingên hişkirî (xitre) an daran vêdixin, bi saetan şahî dikin, govend digrin. Li gora mezinan mirov bi vê leyz û govendan gunehên xwe diweşînin. (f) *carnaval de février*)

Zîp : çarşema reş; roja çarşema heftaya dawîn a meha sibatê (rûmî) ye. Wê rojê pîrê (caziyet an keça şeytan) diçe mala bavê xwe û heftayekê şûn de vedigere. Di vê heftaya bê oxir de (26ê sibatê - 5ê adarê) tawî û bawî diçin ser ziyaretan, serê por tèn qusandin (jê re zîp kirin dibêjin), tiştên kevn tèn avêtin, bi hêviya ku êş û elam û dijarî bi wan re bèn avêtin. Di çarşema destpêka vê heftê û di ya dawîya heftê de cejn û şahî tê kirin. Wan çarşeman kes xwe naşo, berav nakin, nan napêjin, neynok nabirin.

Sersal : serê salê li gora teqwîma rûmî; şeva 13ê çileyaya teqwîma nû ye.

Serê salê binê salê

Xwedê bihêle malxweyê malê

an

Xwedê kurekî (keçekê) bide vê malê

Gîskfetisîn; gîskoguro : 28ê sibatê (rûmî); 13ê adarê.

Karê xwe li ser lat hilor dikir, lotik didan û digot ;

Tirt û tirt sibatokê

Derketim adarokê

Min xwarî gangilokê...

Sibat, li ser karê dibêje ; *Xweha min î adarê*

Bide min du rojên xedarê

Da ez karikê

Ji ser latê bînim xwarê

Pîrek ji Tora Banî (Mêrdîn)

Çend gotinên li ser nîşanên demên salê û guhurîna hewayî li hêla Hekarîya

(Ev nîşane, di nav xelkê da li gor serpêhatî û hejmariya demên salê yê kevin hatine danîn.)

Amadekar : **Rojan HAZIM**

Baxore : Kesê ku ji hewayê dizane anku hewazan, meteorolog.

Bêrdexe : dûmahîka heyva kanûnê (kanûna pêşîn) ye. Nîşana hatina befira giran e û destpêka çilê zivistanê ye.

Heyhot : dûmahîka (anku roja 31ê) heyva çile anjî kanûna paşîn e.

Li ser vê metelokek jî tete gotin : (du versiyon in)

1 - *Heyhot û heyhot*

Ser me ve çûn

her çar heyvê cot

Babê êkê çû kur firot

da bi kezwanek û kevot

2- *Heyhot û heyhot*

Hatin herdu heyvê cot

Babê kur firot, da bi dar û sot

Dayê kiç firot, da bi kezwan û kelot

(Heyvcot: Ji ber ku di nav xelkê da herdu heyvên dûmahîkê yê payîzê û herdu heyvên pêşîn yê zivistanê wekî «çirî, çirî û kanûn, kanûn» tene zanîn, lewma jî bo wan heyva, heyvê cot tene gotin.)

Şevzengil : Ji bo sihê heyva çile (kanûna paşîn) tete gotin. Ev nîşane li ser bûyerekê hatiye danîn :

Li welatê Hekarîya; mirovekê sê kur û sê bûk hebûne. Ew mirove, yekî zana û serwext bûye. Şeva berî heyhotê anku sihê heyva çile (kanûna paşîn) hemû li mal rûniştine. Mêrik di nişkê da guhên xwe bel dîke û dibêje biçûkê xwe ku bêdeng bin. Dengêkê jî kêriya (zinarên biçûk yê li dora gund) piştta gund dibihîze. Hema dibêje ku ew şeva dê befireke giran bêtin. Kurên xwe radike û dibêje ku biçin gayê xwe ser jê bikin. Dibêje bûkên xwe jî ku haziriya kelam-dîna goşt bikin. Ga tete ser jê kirin û qazan li ser agir tene danîn. Di vê demê da ew bi xwe jî dareki 2-3 bihosta dirêj tîte û zengilekê bi serî ve girêdide û diçe ser ban û diçikilîne. Befir dibare, hem jî bêsekinîn. Ew li jor dest bi xwarina goşt dikin. Gava dengê zengilê disekine kurê xwe rêdike ser ban ku befirê bimalin. Heta sipêdê vî karî didomînin. Bi vê yekê jî bin befira giran xilas dibin. Sipêdê derdikevin gund ku çî bibînin! Gund pêkve maye di bin befirê da û mirov hemû fetisîne. Tenê ew xilas bûne. Ji wê rojê pê ve, şeva berî heyhotê wekî şevzengil bi nav dikin û ewe li nav xelkê dibe nîşanek.

20ê sibatê : Hatina firindên sorewêr yê koçer e. Nîşana guhurîna hewa ye. Anku sarma dişikê.

Zîpe an jî **zîpik** : Du cure zîpe hene : **zîpêt sibatê** : Çar rojên dûmahîka sibatê zîpên sibatê ne; **zîpêt adarê** : Çar rojên pêşîne adarê jî zîpên adarê ne.

Gava zîpeyan dest pê kir, êdî seqayê hewa dişikê û hewa ber bi germê ve diherike. Di zîpeyan adarê da, av li dara digere û eve nîşana hatina biharê ye.

Li ser zîpeyan çend gotin jî hene:

Berî zîpeyan heşt roja heke befir bibare, hingê befir zêde dimîne anku direng dihele. Belêm, piştî zîpeyan heşt roja befir bibare, namîne û zû dihele.

Li ser befira piştî zîpeyan metelokek jî heye:

*18ê adarê 18 bihostêt befirê hatine xwarê
Xwe negirt heta danê êvarê*

Agirxweşî : 9ê adarê, bi manaya «xweşiyê», agir tête hilkirin.

Avetîkê nîsanê : 10 rojê serê nîsanê ne. Carina heta 20ê nîsanê jî diajon. Di vê demê da baran gelek dibare û hewa sar dibe. Heke baran bibare dîsa hewa gerimtir e. Belêm, heke hewa sahî be jî çilê zivistanê jî sartir dibe. Di nav xelkê da wekî nîşana sarma biharê tête zanîn û nexweşî pê têt. Nexweşiyên wekî *ta* û *persîfê*.

Stêrê pêrû, pêwir : Eve komestêr in û wekî şilxê mêşan e. Nîşana hatina havînê ne, ji milê rojhilatê ve tene dîtin. [(t) ülker, süreyya yıldızı, (f) la pléiade, (i) the pleiade.]

Stêrê terazî : Ev stêre jî 25ê hezîranê ji milê rojhilatê ve tene dîtin. Komek in. Sê li milê rastê, sê jî li milê çepê û yek jî di nîveka wan da wekî terazîyê xûya dibin. Lewma jê ra stêrê terazî dibêjin.

Nîşana destpêka çilê havînê tene zanîn. [(t) terazi takım yıldızları, (f) constellation balance, (i) libra.]

Çilê havînê : Ji dûmahîka hezîranê heta 20ê tebaxê dom dike. Kela hewayî bilind e.

Stêrka gelavêj, qorix : 15-20ê tebaxê, stêrka gelavêjê derdikeve. Ev stêrke nîşana şikestina germa hewa ye. Hewa ber bi sarmayê ve ye. Piştî stêrka gelavêjê derket, dewar li ser tewlê nayên girêdan. Wekî nîşana xilasiya havînê tête zanîn. [(t) çoban yıldızı, (f) étoile du Berger, vénus, (i) shepherd's lamp, Venus.]

Li ser hatina stêrka gelavêjê nîşanek jî tête gotin: Sipêdê here binê dara kezwanê, heke te belgê zer dîtin ew nîşana derketina gelavêjê ye.

(Stêrê Perû, terazî û gelavêj heta serê kanûnê (kanûna pêşîn) li esman in. Serê kanûnê ava dibin. Eve jî wekî nîşana hatina zivistanê tête zanîn.)

Canemêrg : Kulîlkek e, ji 10ê îlonê pê ve derdikeve. Nîşana payîz û sarmayê û destpêka çandina payîzê ye.

10ê îlonê : Eydil siliv e. Adû, anku mar, kimkime, dûpişk, kêvcale, kirim û ev cûre heywanên dikevin binê axê. (Adû, heywanên xwûşikîn in.)

Aveşûtik : Dema baran gelek dibare ji beten û pesara ber bi dolan ve aveşûtik çêdibin. Nîşana lehiyê ye. Gava aveşûtik hatin divê ji wan dera dûr bikevin... [(t) yamaçlardan hızla akan su akıntı ya da derecikleri, (f) torrent, gave, (i) torrent.].

Termên aborî

Amadekar : Salim ÇELÎKER

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aborî	ekonomi, iktisat	économie	economy
binavahî	altyapı	infrastructure	infrastructure
butçeya salane	yıllık bütçe	budget annuel	annual budget
daxwazî	talep	demande	demand
derbas bûn, derbas kirin	transfer edilmek, transfer olmak	être transféré	to be transferred
veguhastin, guhastin	aktarmak, transfer etmek	transférer	to transfer
deyndêr	alacaklı	créancier, créateur	creditor
hêvî	beklenti, umut	espoir, espérance	expectation
hêza kirînê	satınalma gücü, alım gücü	pouvoir d'achat	purchasing power
jêkêm	açık	déficitaire	in deficit
jêkêmî	açık	déficit	deficit
jêkêmiya butçeyê	bütçe açığı	déficit budgétaire	budget deficit
jêzêde	fazla, artık	excédentaire	excess

jêzêdeyî	fazlalik	excédent	surplus, exess
jêzêdeyiya butçeyê	bütçe fazlalığı	excédent budgétaire	budget surplus, budget exess
mişehî	bolluk	abondance	abondance
nesafî	gayri safî, brüt	brut	gross, crude
pêşkêşî	arz	offre	supply, offer
pêşkêşî û daxwazî	arz ve talep	offre et demande	supply and demand
safî	net	net	net
sala butçeyê	bütçe yılı	année budgétaire	budget year
vexwazî	alacak	créance, crédit	crédit, claim (financial)
yekîne	birim, birlik	unité	unity

F e r h e n g o k a

HAWARÊ

Amadekar : **Zinar SORAN**

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
arok	bir cins köfte	une sorte de boulette farcie	sort of meat ball
avtav	yağmur yüklü bulut	nuage chargé de pluie	rain claud
bazbazing; bazingê bazûyê	bazî bileziği	bracelet du bras	bracelet
bê ser û saman: perişan	perişan	déseparé	bewildered, distraught
belgihê derwêşiyê	dervişlik hırkası	manteau rudimenta- taire du derviche	dervish's cloak
bêlîte, bêlimte, bêrite, bêrûte	karşılıklı türkî eşliğinde oylanan geleneksel bir kürt oynu	danse kurde traditionnelle executée accompagnée de chants alternés	traditional danse accompanied by al temating songs
berpêşkî	ön açıklama	préliminaire	preliminary
bi qîma dilê xwe	gönlünce, gönlünün istediği gibi	à sa guise, selon les vœux de son coeur	according to one's heart's desire
bişkoj; bişkov, gupik	tomurcuk	bourgeon, bouton	bud
biqbîqok	su kabarcığı	bulle	bubble
bîraver; yê ku di bîrê de dimîne	unutulmayan, hafızada kalan	mémorable	mémorable, unforgettable
biryana, biraşî	biryana	rôti	roasted
bor, bihur	su geçiti	passage, gué	ford
çandbar	ekilebilen	cultivable	cultivable, suitable for cultivation
canrevîn	canrûba, gönül kapan (dilber)	qui ravit le coeur, ravissante	soul-ravishing
çarparsû	(taş, ağaç) dört köşeli	équarri	squared
dêmîr	valide sultan	reine mère	the queen mother
dêris kirin	viran etmek	ruiner, réduire en ruines	to ruin, to cause the ruin of
dêris: kavi, wêran	virane, harabe	ruine	ruin
derpêş kirin	göz önüne getirmek, ileri sürmek	mettre en avant, mettre en vue	to put forward
dîlrast	dürüst	franc, honnête	honest, frank, straight
dîlsar	kırgın olmak, soğumak	distant, deçu	unwilling, disappointed
dîlsar bûn	kırgın olmak, soğumak	être deçu, désabusé	to be disappointed
dûmat: musîbet	bela, musibet	calamité, malheur	calamity, misfortune
ekfî	bir çeşit karkasya hançeri	poignard caucasien	Caucasian dagger

firolek gidêmî go; gog	uçucu bir çeşit Arap hançeri ağaç ya da kıldan yapılan küçük top	volatile, qui peut voler une variété de poingard arabe balle en bois ou en poils utilisée dans le hockey	volatile, flying a kind of Arab dagger hockey ball
gulîvk,0 gulik heyber jûvan bûn	püskül nesne pişmanlık duymak, yaptığına üzülme	pompon objet regretter, être désolé	tassel, pompon objet to regret, to feel sorry
kavil: kevil, post kavilandin: kevilandin, kevil kirin kilox kudandin kumribkirî: kumê dora wî bi rib kirî lawjebêj: stranbêj	deri, post derisini yararak yüzmek kelle, hayvan başı izlemek, peşine düşmek etrafı çeyrek altın liralarla bezenmiş kadın başlığı türkü, ilahi okuyan	peau d'animal écorcher (un animal) tête d'animal poursuivre coiffure féminine parée de piécettes en or chanteur (de chants longs ou religieux) se classer, être classé classer reste, résidu îlot situé au milieu d'un fleuve magie, charme variété de rose, rose de Van endormir coller se coller, adhérer nouveau né, tendre, frais, jeune miséricordieux miséricorde	skin, undressed skin to skin (an animal) animal's head to pursue woman's hair style adorned with gold coins singer, chanter (of long religious chants) to be classified, sorted out to classify, to file remnant, residue island (in a river) magic, charm, enchantment a variety of rose, rose of Van to send to sleep; to lull to sleep to glue, to stick to adhere new borne, tender, very young and fresh merciful, compassionate compassion, God's mercy and grace
lêk ve bûn lêk ve kirin mayî navro nêreng nesrîn nivandin nûsandin: zeliqandin nûsîn: zeliqîn nûza	tasnif olmak tasnif etmek artık ırmak içindeki adacık büyü yaban gülü, Van gülü uyutmak yapıştırmak yapışmak turfa, körpe	se classer, être classé classer reste, résidu îlot situé au milieu d'un fleuve magie, charme variété de rose, rose de Van endormir coller se coller, adhérer nouveau né, tendre, frais, jeune miséricordieux miséricorde	to be classified, sorted out to classify, to file remnant, residue island (in a river) magic, charm, enchantment a variety of rose, rose of Van to send to sleep; to lull to sleep to glue, to stick to adhere new borne, tender, very young and fresh merciful, compassionate compassion, God's mercy and grace
piyar piyarî	rahim rahmet	miséricordieux miséricorde	merciful, compassionate compassion, God's mercy and grace
pizrûk: hûrbaran qelîsêl	çiseleme saç kavurması	brume viande frite sur un pla- que métallique chauffée disque de musique goudron caille tourterelle tisser meubles, mobilier, ameublement	mist meat fried on hot sheet iron gramophone record tar quail turtle dove to weave (tissue) furniture, carpets
qewan: sêlik qîr qîtik qumrî raçandin raxer	müzik plağı katran bildirçan kumru dokumak sergi, mefruşat	disque de musique goudron caille tourterelle tisser meubles, mobilier, ameublement	gramophone record tar quail turtle dove to weave (tissue) furniture, carpets
rêman rik rikdar rîşik saman sergirdan: sergerdan	kavram, mefhum inat inatçı saçak zenginlik, rahatlık, divan başı dönen, sersem	notion obstination, entêtement obstiné, têtu, entêté frange richesse, confort qui a la tête qui tourne, ivre, grisé chef de bande superficiellement abri, muret ou cloison construit sur le toit plat des maisons où l'on dort l'été pour se protéger de la vue	notion, concept obstinacy, stubbornness obstinate, stubborn fringe wealth, comfort giddy, perplexed, bewildered, stunned, drunk chief raider, gang chief superficially shelter, wall or partition on the flat roof of a house behind which one can sleep, in summer, out of sight
sernijdevan serpilkî sîngtalde	akıncı başı, çete başı yüzeysel olarak damlarda kurulan dalda	chef de bande superficiellement abri, muret ou cloison construit sur le toit plat des maisons où l'on dort l'été pour se protéger de la vue	superficially shelter, wall or partition on the flat roof of a house behind which one can sleep, in summer, out of sight

Devoka Qerejdaxê

— III —

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hicimîn	hafif aksamak	boiter légèrement	to limp, to hitch slightly
hîm; xîm	temel	fondation, fondement	foundation
hînd	bir çeşit döğüş horozu	une variété de coq de combat	a type of fighting cock
hirço-pirço	dağınık, birbirine karışmış tüy veya ip gibi şeyler	emmêlé	tangled
hirhop	hoppala !	vas-y saute !	now then, jump!, what an idea
hirhop	hoppa	écervelé, frivole	flighty, fop
hirşo	yün yıkayan	lavoir de laine	wool washer
hîro; hêro, xêrî	hatmi çiçeği	rose trémière	hollyhock
histirî: stîrî	diken	épine, écharde	thorn, spine
histirîbirk	dikenli bitkileri biç- mekte kullanılan alet	instrument servant à couper les épineux	tool for cutting thorny plants
histûn: stûn	direk, sütun	colonne, mât, pilier	column, pillar, mast
histûr: stûr	kalın, kaba	gros, grossier	thick, coarse, rude
histûrî kirin	kabalık etmek	se comporter d'une manière grossière, arrogante	to behave in a rude way, with arrogance
hît; çûr	tiftik keçisi	chèvre d'Angora	Angora goat
hîvastin: hevrêstin	örgüyle onarmak	reprendre	to darn
hîz; eyarê rûn	yağ tulumu	outré à beurre en peau d'agneau ou de brebis	lambskin for storing butter
hoç kirin	kalkmak (çocuk dilinde)	se lever (dans le langage enfantin)	to get up (baby talk)
hogirî hev bûn	birbirine alışmak	s'habituer l'un à l'autre, s'accoutumer l'un à l'autre	to get used to one another
hogirî qumarê bûn	kumar alışkanlığı edinmek	prendre l'habitude du jeu	to get used to a game
hol kirin	harman dövmek, harman sürmek	battre la moisson	to thresh
hol: hor	1) harman dövme, harman sürme işi, 2) harman sürme sırasında harmanı daha çabuk sürmesi için hayvana söylenen söz	1) battage 2) allez ! (pour les bêtes de battage)	1) threshing 2) go! goahead (for the threshing animals)
holbûn	şıçramak, fırlamak, zıplamak	bondir	to leap, to jump
hutik; kulm, gumsik, mist	yumruk	poing, coup de poing	fist, blow with a fist
îpilme	ruam hastalığı	vet. morve	glanders
îs, îsik, errik	hayret ifade eden bir ünlem, vay be, abo	oh là là !, interjection d'étonnement	oh dear !
îsk-îsk: îskeîsk	hıçırma	sanglot	sob
îskîn	hıçırık, hıçırma	sanglot	sob

îspat, îspatî jan jan dan	iskambil kağıtlarında «sinek» sızı, acı sızlamak, acı vermek	carte, trèfle mal, douleur souffrir d'un mal, éprouver des douleurs	clubs (cards) ache, pain to ache, to suffer sharp pain
jardadayî jardadayî kirin jirra; birra, bi rastî kadiz kakil	zehirlenen, zehirlenmiş zehirmek sahi samanyolu ceviz, badem gibi yemişlerin içi yetişmemiş, ham	empoisonné empoisonner vraiment voie lactée cerneau (de noix, d'amande), pas mûr, vert (fruit)	poisoned to poison really, truly the Milky Way halved walnuts, almonds or fruit
kal kalo: xalxalik kalome	uğur böceği eski bıçak veya kılıç	cochenille vielle lame (de couteau, ou d'épée)	unripe, immature, green ladybird old blade (of knife or sword)
kalşwîv	nadas süresi bittikten sonra sürülüp ekilen tarla	champ labouré après une période de jachère	tilled or ploughed field after a fallow period
kamaş	kalitesiz tütün	tabac de rebut, de mauvaise qualité	bad quality tobacco
kanîn: karîn, şıyan kapik: pêwend kapol karî, kardî kawuk	yapabilmek, edebilmek şerit, kemend ufak ve toz halindeki saman pazı aval, saf	pouvoir corde fêtu de paille simplet, simple d'esprit, naïf naïveté, simplicité d'esprit	to be able lasso, rope chaff, cut straw chard simpleton, fool
kawukî kayık kedî kedik	avallık, saflık geviş evcil küçük ayran tulumu	rumination apprivoisé, domestique petite outre à petit-lait en peau d'agneau	feeble mindedness rumination domesticated, tamed small lambskin for storing buttermilk
kefkefk: kefkefok kel û kût; kal û kût	sabun otu uyuz, sakat topluluğu, işe yaramayan, değersiz	saponaire bande, d'éclôpés	soapwart bunch of worthless people
kelmîzek, kelmo, kelmisk, mîzek, şetek kelmîzekî kelxwî; kelxweydan kun	altını ıslatan kimse, işeyen işegenlik aniden gelen terleme keçi derisinden su tulumu	incontinent (d'urine), énurétique énurésie, incontenance sueur soudaine outre à eau faite de peau de chèvre	incontinent, enuretic enuresis, incontenance sudden sweat goatskin for water
lîçik; lik, çilm lîço; lîko, kilmîso	sümük sümüklü, devamlı sümüğü akan	morve morvœux	mucus (of the nose) slimy, snivelling
likîn likumîn lîrandin: lîlandin, tilîlî kirin	melemek (keçiler için) sendelemek zilgit çekmek	bêler, chevrotier trébucher pousser des you- vous, des cris de joie d'encouragement	to quaver, to bleat to totter, to stagger to screams trilling cries of joy
lod londer	saman veya ot yığını bir yığın, bir sürü, pekçok	meule de foin, ou de paille tas, amas	stack of hay or straw pile, heap

TERMÊN HIQÛQÎ

— VI —

Amadekar : Veysi ZEYDANLÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
dayîn, <i>n</i>	ödeme, tediye	paiement	payment
dayîn, <i>l</i>	ödemek	payer	to pay back (a debt)
deyn dayîn	borç ödemek	payer une dette	to pay back a debt
fît bûn	ödeşmek	être quitte avec quelqu'un	to settle accounts (with one another)
gilîname	şikayetname	plainte écrite	written complaint
gilîdar	şikayetçi	plaignant, demandeur	complainant, plaintive
gilîlêkirî	şikayet edilen	défendeur	defendant
balkişandin	ihtar, ihtar etme	avertissement	warning
balkêşname	ihtarname	notification, avis d'avertissement	official warning
bal kişandin	ihtar etmek	avertir	to warn
mikur, mikur hatin	ikrar, ikrar etme	aveu	avowal
li xwe mikur hatin	ikrar etmek, ikrarda bulunmak	avouer, faire des aveux	to admit, to confess
venasîn, <i>n</i>	itiraf	confesser, reconnaître	to confess, to admit
rave	açıklama, izahat, yorum	explication, commentaire	explanation, comment
rave kirin	açıklamak, izah etmek	expliquer, commenter	to explain, to comment
made (ji pehlewî <i>madeg</i>)	madde	article	article
xal	fıkra	paragraphe	paragraph
bend	bend	alinéa	paragraph
rêxistin	teşkilat, örgüt	organisation	organization
pardar, pişkdar, behrdar	hissedar	actionnaire	shareholder
beşdarî	iştirak, katılım	participation	participation
hevbeş	müşterek	commun	common, joint
jicirakirin	sürgün	exil, déportation	exile, deportation
jicirakirî	sürgün, adj.	exilé, déporté	exiled, deported
ji cih rakirin	sürgün etmek	exiler, déporter	to exile, to deport
desteserî	hacız	saisie	distrain, seizure
desteserkirin	haczetme	saisie	seizing, distraining
desteser kirin	hacız etmek	saisir	to distrain, to seize
desteserkirî	mahcûz	saisi(e)	distrained, seized
destdanîserî	zabt	mainmise, prise	seizure
destdanîser	zabt etme	mainmise	seizuring
dest danîn ser	zabt etmek	prendre, conquérir	to conquer, to take
jêstandin	müsadere	confiscation	confiscation
jê standin	müsadere etmek	confisquer	to confiscate
jêstandî	müsadere edilmiş	confisqué	confiscated
diyarkirin	belirleme, tayin	détermination	determination
diyar kirin	belirlemek	déterminer	to determine
diyarker	belirleyici	déterminant	determinant, determining
diyarkirî	muayen, belirlenmiş, belirli	déterminé	determined

Çend pirsên rastnivîsînê

Reşo ZÎLAN

PIRSA PARASTINA KOKA PEYVÊ :

Herwek gelek zimanên din, di zimanê axaftinê yê zaravayê kurmançî de jî, peyv li hin deveran têne kurt kirin. Di dema bilêvkirinê de ji koka peyvyan hin deng, nemaze dengên hin tîpên dengdar, têne daqurtandin. Yan jî ew cihên xwe bi hinekên din re, gelek caran bi riya tewangê, pev diguhirînin. Carina guhartinên wisan mezin dibin, ku mirov nema dikare koka peyvê binase û ji wê tevliheviya ku peyv duçar bûyê, koka peyvê zelal bibîne.

Ji xwe, ferq û cihêtiya di navbera zimanê axaftinê û yê nivîsînê de ew e, ku mirov bi riya zelal xuyakirina peyvyan riyê li ber tevliheviyê digire. Bi risteke birêkûpêk, bi nivîskî, pêşçavkirina peyvyan riyê li ber çavên xwandevanan xweş dike, da ku ew bêî zor û astengiyekê peyvyan nas bike û navero-ka hevokê xweş têbigihê.

Helbet feyde û kelka zimanê nivîskî ne bi tenê ev e. Di gel çendînan diyardeyên din, ew rê li ber sergêjiyên devokî jî digire û dibe ho û sedemên afirîna zimanekî standart û xwedînorm. Heçî ev rûyê han ya pirsê ye, ji bo me girîngtirînê ho û sedeman e. Ango em çawan bikin û di nivîsarên xwe de bi çî rengî têbikoşin, ku riyê li ber sergêjiyan bigirin. Çawan hewil bidin da ku zimanê me jî ji aliyê nivîsînê ve bibie xwedînorm û standartekê.

Ji ber vê yekê jî, hewce ye, ku em bala xwe bidin hin qaîde û bingehên rastnivîsînê. Bê guman, ev qaîde û bingeh, li ser bingehên rêzimanê bejin didin. Bêî ku mirov bingehên rêzimana zimanekî bide ber çavan, danîna stûnên rastnivîsîna zimanekî jî ne mumkun e. Li milekî din, pirsê rastnivîsînê ne bi tenê pirsêke xweser ji bo zimanê me ye. Lê îro zimanên gelekî pêşdeçûyî jî bi van

pirsan mijûl dibin. Lê helbet ne bi qasî me...

Bi kurtî, di warê nivîsînê de, divê em guh bidin parastina kok û qurmen peyvyan. Di nav hevokê de, di tewangan de, li kû dibe bila bibe, jê tîpan kêman nekin. Ser û guhên wê neşikênin û dest nedin kok û qurma wê. Bihêlin ew li ser qurma xwe bimîne û welê tiştê lê zêde bibin. Bo nimûne:

Li hin deveran, di zimanê axaftinê de dibêjin:

«Ez ê perdeke/perdake bikirim»,

«Navê zavê me Mendo ye»,

«Zarok li aşxanê ne»

û hwd.

Herwekî di van nimûneyan de jî diyar dibe, ji koka peyvyan tîpin hatine kuştin. Peyv hatine kurt kirin. Ser û guhên pirtikên tewangan hatine şikandin. Dibe ku mirov di dema axaftinê de têbigihê, ku merama hevokê çî ye. Lê heçî ji aliyê analîtîk ve lêhurnêrin e, bi me xuya dibe, ku li gor cihên peyvyan yên di hevokê de, di tewangên peyvyan de nesazkariyeke mezin heye.

Em nikarin ji peyvên «perdekê/perdakê», «zavê» û herweha «aşxanê» kok û tewangan ji hev derxînin. Ji ber ku koka rastîn «perde», «zava» û «aşxane» ye û tewangên wan jî «-yekê», «-yê» û «-yê» ne. Ango divê bibe «perdeyekê», «zavayê» û «aşxaneyê» da ku em bikaribin laş û seriyên wan bibînin û wan ji hevûdu cihê bikin. Dibe ku kurtkirina wan, ji hin kesan re xweştir be û bilêvkirinê gengaztir bike. Lê heçî ji bo nivîsînê ye, bi taybetî jî ji bo ferhengnivîsiyê (leksîkografî) ev celeb nivîsîn sergêjiyên bêderman diafirin.

Ji lewre jî, divê em bal û dêna xwe baş bidin parastina kok û tewangan û wan di nivîsînê de, herwekî ku pêdivî ye, binivîsin. Çend nimûne:

Ez dê sibehî ji bo serdanê herim

nexweşxaneyê.

Zavayê mala Berwariyan ji gund vege-riya.

Me ji bo odeya rûniştinê perdeyên spehî kirin.

Peyayên axayê me belaya xwe bi me didin.

Jinbirayên min ne ji mermalên me ne.

De em herin baxçeyê cîranê me.

Diya min cotek goreyên rîsînî dane

min.

Zarokan çanteyên xwe `ecibandin.

PIRSA TEWANDINA HIN NAVAN :

A) Navên kovar û rojnameyan

Heçî pirsê tewandin yan jî netewandina navên kovar û rojnameyan e, girêdayî pirsêke ye. Ew jî, heke navê kovar û rojnameyê ji navdêrekê pêk hatibe, yan jî heke navê wê bi navdêrekê dawî bêt, divê ew wek navdêrên xwedîzayenda mê bête tewandin. Wek:

Min ew di vê hejmara **RONAHÎYÊ** de xwand.

SERXWEBÛNÊ li ser wê pirsê dinivîsand.

DENGÊ KOMARÊ

DENGÊ AZADIYÊ

RIYA ŞOREŞÊ

DENGÊ KURDISTANÊ

ARMANCÊ ew wêne weşandibû.

Wî ji bo **ÖZGÜR ÜLKEYÊ** dinivîsî.

Di kovara **NOKTAYÊ** de roportajek heye.

Wî di rojnameya **AKŞAMÊ** de bendek nivîsibû.

Ez nûçegehînanê **MORGONPOSTÊ** dinasim.

LE MONDEê li ser şerê birakujiyê nivîsiye.

DAGENS NYHETERA swêdî rojnameyêke rojane ye.

THE GUARDIANê li ser wê pirsê raporeke pîralî weşandiye.

KEYHANÊ ew nivîsibû.

Ew hîn jî di **EL-CÛMHÛRIYÊ** de kar dike.

Wî ew nûçe ji **ÎZVESTIYAYÊ** veguhastibû.

Lê heke navê kovar yan jî rojnameyê, ji navê êl û `eşîrêkê yan jî herêmekê pêk hatibe, yan jî bi navekî wisan dawî bêt, ew nahête tewandin. Ji ber ku, di zimanê me de, navdêrên ji navên êl û `eşîran pêkhatî, eger bûbin navên herêman jî, ew çu caran nahên tewandin. Bo nimûne:

Ez nikarim **DENGÊ MUKRIYAN** guhdarî bikim.

Ew nivîsar di **DENGÊ METÎNAN** de belav bûye.

Kovara **BOTAN** bi tîpên latînî derdiket.

Herweha, eger navê kovar yan jî rojnameyê ji rengdêrekê pêk hatibe, yan jî bi navekî wisan biqede, ew nahête tewandin. Ji ber ku, di zimanê me de rengdêr çu caran wek navdêran

nahên tewandin. Wek:

*Di kovara ROJA NÛ de çîrokeke wî heye.
Di STÊRKA SOR de wêneyek hatibû
weşandin.
Di KURMANCÎ de babetên helez derdike-
vin.*

B) Navên herêman

Herwekî tete zanîn, di zimanê me de, zayenda navên coğrafîk hemû mê ne. Ji ber vê yekê jî, gava ku ew di hevokê de yan jî weke din tèn tewandin, divê li gor qaîdeya navdêrên mê bèn tewandin. Wek:

*Ez çûbûm BERLÎNê û ji wir jî çûbûm
HELSÏNKÏYê.
Ew duh ji MÛŞê ber bi AMÊDÏYê bi rê
ket.*

Ji van nimûneyan jî xuya dike, ku divê navên coğrafîk, li gor tîpên ku nav pê diqedin, divê pirtikên tewangê werbigrin. Ew jî, eger nav bi tîpên bêdeng biqedin, «-ê» û eger bi tîpên dendar biqedin, «-yê» ne.

Lê di kurdî de hin navên herêman hene, ku ji navên êl û `eşîran, yan jî ji rengdêrekê çêbûne.

Bo nimûne :

Botan, ango herêma Botîyan. Devera ku Kurdên Botî lê dijîn. **Mukriyan**, ango herêma Kurdên Mukrî. Devera ku Kurdên Mukrî lê dijîn. **Behdînan**, **Soran**. **Germiyan**, ku ji hawîrdora Kerkûkê re û **Serhedan**, ku ji bakûra rojhelata Kurdistanê Tirkîyê re tete gotin. Hin nav jî hene ku ji du navan çêbûne. Wek: **Dola Şehîdan**, **Newala Guran**, **Girê Sîran**, **Geliyê Zîlan**, **Çiyayê Bêxêr**, **Kevirê Reş** û hwd.

Heçî ev qaîdeya jorîn e, ji bo nevdêrên ku ji navên êl û `eşîrekê, ji du navan û yan jî ji rengdêrekê pêkhatî derbas nabe. Ji ber ku ew navdêr berî her tiştî jî pirhejmarekê pêkhatine û ev yeka han jî cureyek tewang tete hesêb û nabe ku ew careke din bête tewadin. Wek :

*Şerek li herêma BOTAN derketiye.
Kurdên BEHDÏNAN wek me naaxivin.
Zerê çûbû GELIYÊ ZÏLAN û lê geriyabû.
Mîrê SORAN serî li ber dijmin neçer-
mand.
Pêşmerge ji DOLA ŞEHÏDAN derneketine.*

*Hevalê min ji gundê QESRIKA PIÇÛK e.
Wî ji DAREBIYA JORÏN bar kiriye.
Serek Clinton ew di KOŞKA SPÏ de kiri-
bû mêvan.
Ew duh ji DELHIYA NÛ vegeriya.*

Lê ji piraniya wan navdêran rengdêr tete afirandin. Wek: Ji Soran; **Soranî**, **Sorî**. Ji Botan; **Botanî**, Botî. Ji Behdînan; **Behdînanî**, **Behdînî**. Ji Mukriyan; **Mukriyanî**, **Mukrî**. Ji Serhedan; **Serhedî**, Ji Germiyan; **Germiyanî** û hwd.

Divê bête gotin, ku hindêk navên din yên coğrafîk hene, ku navên hevedudanî ne. Piraniya wan ji nevdêr û rengdêrekê pêkhatî ne. Divê ew li gor qaîdeyê bête tewandin. Bo nimûne:

*Ez ji gundê BERDEREŞê me.
Mala me hê jî li AVŞÏNê ye.
Mala me ji MÊRGESORê derketiye û
çûye bajêr.*

PIRSA BIKARANÏNA NÏŞANA BIH- NOKÊ Û KU

Berî her tiştî divê em bêjin, ku ne bi tenê maneyek lê çend maneyên peyva **KU**yê hene. Ji bo zelalkirina vê pirsê hewce ye, ku em berê wan çend maneyên **KU**yê bidin zanîn û pişt re vegeirin ser pirsê bikaranîna nîşana bihnokê.

Maneyên peyva **KU**yê, li gor ka ew ji kîjan perçeyên axaftinê tete hesêb, tete guhartin. Maneyeke peyva **KU**yê, ku gihanek be, «eger, heke, heger, herke, hek û ger» e. Di zimanê axaftinê de, li hin deverên Kurdistanê **KU**yê bi vî rengî bi kar tînin û vê maneyê didinê. Maneya didwan, **KU**ya ku di gel piraniya lêkeran û maneyeka dawîn jî, ku pronav be, **KU**ya ku di gel nav û navdêran tete bi kar anîn e.

Heçî **KU**ya ku wek gihanek di maneya «eger»ê de ye, bi vî rengî ye:

*Ku Baran neçûya sînemayê, dê me
hevûdu bidîta.
Ku tu neçî, telefonî min bike.
Ku berf barî, em ê perîşan bibin.*

Ango di şûna ku peyva «eger/heke» bête gotin, **KU** hatiye bi kar anîn û merama gotinê qenc tete tîgi-hîştin.

Lê **KU**ya ku wek pronav e, bi vî awayî ye:

*Gulbîna ku te dîtibû, xwîşka min e.
Karzanê ku nexweş ketibû, hîn pak nebûye.
Gulên ku me tovên wan reşandibûn,
hêşîn bûne.
Kesên ku te duh dîtibûn, mermalên me ne.*

Ev **KU**yên ku li vir hatine bi kar anîn, hemû jî ji bo veqetandin û fer-qêxistina navbera du yan jî çend tiştan e. Yan jî ji bo bêtir balkişandina ser tiştêkî ye. Ji ber vê jî, **KU**yên jorîn, her-tim di gel pirtikên «-an, -ê, -ên» hatine bi kar anîn. Ango, ji bo manedayîna «ya ku, yê ku, yên ku» ye.

Heçî **KU**ya din e, ew hertim di gel lêkeran tete bi kar anîn. Pirsê me ya di nivîsînê de rast bikaranîna nîşana bihnokê jî bi vê deqê ve girêdayî ye.

Di nivîsînê de, divê em bîknokê daynin berî vê **KU**ya ku em bi lêkeran re bi kar tînin. Ne ku piştî **KU**yê. Wek:

*Ew di benda xwe de dinivîse, ku Bilind
bi vî karî rabûye.
Ez dibînîm, ku tu ne li ser riya rast î.
Ez bawer dikim, ku dê karê me sibehî
kuta bibe.
Doktor digot, ku divê tu hertim guh
bidî tenduristiya xwe.
Min şîva xwe xwar, ku ez dermanên
xwe bixwim.
Ew çû bajêr, ku ji me re hin hûrûmû-
ran bikire.*

Carina, di hin hevokan de, bihnok dikare bête berî **KU**ya ku pronav e. Bo nimûne:

*Desteyek hevalên me, ku li gundê
Kanîmasiyê bûn, di vegeerê de rastî çend
serbazên Tirk hatin.*

Heke mirov ji vê hevokê perçeya **ku li gundê Kanîmasiyê bûn** derxîne jî, di maneya hevokê de çu guhartineke mezin nabe. Ji ber ku hevoka sereke dimîne û tete de kêmasiyeke gelekî mezin peyda nabe û bi tenê zanyariyeke piçûk ji hevokê derdikeve.

Ji milekî din ve, gava mirov hevokê dixwîne, mirov bi xwe jî dibîne, ku berî **KU**yê rawestî û piçêkî bêhnvedan gerek e. Ji xwe nîşana bihnokê jî her ji bo vê yekê ye.

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
aşê betalan	aşırı konuşan	moulin à paroles	chatter box
aşê hawarê, aşê nokan	doymak bilmeyen, sürekli yiyen	insatiable, goulu	greedy, gluttonous
agir bi erdê keve	ilgisiz, lakayt, gamsız	indifférent,	indifferent, have
gurzek pûşek wî naşewite		insouciant	been struck by
			lod of strokes
agir bi serê me ketiye	başımıza bir	un malheur s'est	we have had a
	bela geldi	abattu sur nous	stroke of bad luck
agir li me bariyaye	büyük bir musibetle	une grande calamité	we have been struck
	karşılaştık	nous est arrivée	by a disaster
agir xistiye dawa	bela satan, nifak,	il sème discorde	he is looking for
xwe: li fesadî û belaye digere	kavga arayan	et cherche querelle	(making) trouble
agir di çava de ye	gözü kan bürümüş	il voit rouge	he sees red
agir ji ber diçe: agir jê	ateş püskürüyor	il est très en colère	he is spitting fire,
dibare; agir ji dêv			he is very
dibare, agir ji dêv diçe			angry
agir ketiye	1) paniğe kapılmış,	1) paniqué, exacerbé,	1) panic-stricken
	2) azmış, azgın	2) très excité, féroce	2) very agitated
agir li ber kulîna xwe	evini kendi eliyle	Il a causé	he caused
dada: mala xwe bi	yaktı	son propre malheur	his own
destê xwe xera kir			misfortune
agir tê de bûn	(cinsel) ateşli	avoir le feu au cul	having ants in the pants
agirê li heriyê diçe	etkinliği yok, etkisiz, verimsiz	inefficace, improductif	inefficient, unfruitful
agirê pûş	saman alevi	feu de paille	quick, passing, flame
			or passion
agirê qoçan,	kütük ateşi (tecrübe-	peronne âgée et	old and experienced
	li yaşlı kimseler için)	expérimentée	(person)
agirê qurman	kalıcı ateş	feu de souche, feu	slow burning,
		durable, persévérant	persistant, lasting,
		dans son action	fire or passion
agirê Xwedê	1) çok çalışkan, çok	agile, vif, intelligent	agile, intelligent,
	becerikli, ateş gibi		very quick
	2) azgın, inatçı		
alifê vala	1) çocuk yapamayan,	1) femme qui ne peut	1) a woman who is
	kısırlaşmış kadın	plus enfanter	past child-bearing
	2) başı olmayan ev, aile	2) famille sanschief	2) family without a chief

aqil berdan aqil bi ser kum ketiye	kafayı takmak, sevdalanmak aklı havada	être obsédé par qui a la tête dans les nuages casse-pied, collant	to be obsessed by scatterbained head in the clouds irritating, pestering, a pest
aqilê sivik, barê giran ardê cehînî arvanê sala teng; arvanê sala xerab	baş belası, 1) bitmek bilmeyen 2) kalitesiz kara gün dostu	ami des jours d'ad- versité, ami fidèle il a dit son mot aussi	faithfully friend, friend of hard times he also has said his word
arvanê xwe li êş kir; a xwe got; got ez ji heme	boş konuştu, o da ağzını açtı	sans fondement, bâti sur la neige il est devenu pubère, il a atteint la puberté	baseless, unfounded built on snow hi has reached puberty
asasê ser berfê: xîma ser cemedê, xîmê ser avê av di gunikên wî de wergeriyaye: av li şeko- kên wî geniyaye: balix bûye av li ser xwe zelal kir	temelsiz, kum üzerinde kurulu (şato) ergenleşmiş, ergenliğe ulaşmış sessiz kaldı, izini kaybettirdi	il est parti pour revenir vite, mais n'est pas revenu calculateur, sournois de même eau, du même acabit ça lui a mis de l'eau dans la bouche vain effort	he has gone for a short time but he is not back crafty, cly calculating in the same style, of the same type it made his mouth water wasted effort
ava bin kayê: kesê ku tiştên xwe bi dizî ava buhurekî; pîvazê mişarekê ; ji eynî malî av ji dev çû; gilêz ji devê wî hat ava qûna cêr : çî qenciyê pê dike, bê feyde ye ava reş bi çavan de hatin: kor bûn, nedîtin ava serî germ kirin	içten hesaplı, sinsi aynı bezin parçası ağzının suyu aktı beyhûde emek görmemek suyunu ısıtmak	être aveugle préparer la fin de quelqu'un vergogne devenir effronté, sans vergogne perdre l'appétit se dit d'enfants ou d'ovins n'ayant pas d'appétit pour cause de maladie aller un à un à la recherche de quelqu'un et ne pas revenir déplorer une belle occasion ratée vaurien, vil, sans valeur couper la branche sur laquelle on est assis, agir contre ses intérêts	to be blind plot someone's end or downfall shy shameless, become shameless to loose one's appetite said for children or sheep who have has lost their appetite through illness to go one by one tech s.o. and not to come back to regret missing a good opportunity good for nothing, worthless cutting one's own throat, acting against one's own interests
ava rû: abrû, avrû: heya ava rû teqandin an qetandin avpizavî kirin: ji bo zarok an pezên ku ji ber nexweşiyê xwarin naxwin tê gotin aviya kulîlkê: yek li pey yekî çû û nehat avî çûyin ax bi çavan ketin axa bin gû: bi kêrî tu tiştî nayê axurê xwe xera kirin: bi nanê xwe leyistin	haya hayasızlaşmak iştahsızlaşmak, hastalık nedeniyle yemek yemeyen çocuk ya da hayvan için söylenir ardı ardında gidip gelmeden kaybolmak hayıflanmak, kaçırılmaması gereken fırsatı kaçırmak hiç bir işe yaramayan, değersiz bindiği dalı kesmek, çıkarmaya aykırı hareket etmek		

Min ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

SIMBEL

(t) Bıyık (f) Moustache (e) Moustache

simbêlboq

Rengên simbêlan

1- simbêlê sor

2- simbêlê reş

3- simbêlê kizirî

4- simbêlê henekirî

5- simbêlê kerteboz (qerteboz)

Civîna Biskops Arnöyê ya 20emîn

Civîna 20emîn ya *Kurmancî* li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 13-20. 10. 1996an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser termên aborî, temên hiqûcî, devoka Qerejdaxê, îdyomên kurdî, cureyên simbêlan, ferhengoka *Roja Nû* û *Hawarê* xebitîn.

Di vê civînê de Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Abdullah Emîn Bêtasî (Behdînan), Salim Çeliker (Diyarbakir), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nouman (Cizîrê), Mûsa Kaval (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Sucaî (Şikak), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Reşo Zîlan (Agirî) û Zeynelabîdîn Zinar (Batman) beşdar bûn.

Çend pirsên rastnivîsînê

Reşo ZÎLAN

Pirsa rastnivîsîna navên mirovan

Heçî pirsê rastnivîsîna navên mirovan e, ne bi tenê di zaravayê kurmancî, lê bi awayekî giştî di zimanê kurdî de, bi rastî jî, pirsgirêkeke mezin e. Mezinbûna pirsgirêkê ne bi tenê ji hebûna hinde zarava û devokên kurdî ye. Lê, berî her tiştî, ji tunebûna lêkolînên hûr û kûr yê fonolojîk (dengnasi) e, ku bi me nîşan bide ka li kû û dengên çilo hene. Hevpişkiya wan li kîjan deveran û di navbera kîjan zarava û devokan de hene. Ka guhîrîna hin den-

gan çawan pêşde tên û herweha bandora dengên hin zimanên biyanî û cînar yê li ser zimanê me çi ne û hwd. Di gel vê yekê, nivîsîna kurdî bi çend alfabeyên têvel jî welê dike ku astengên heylî hê mezintir bibin. Zaravayên kurdî yê ku ketine nivîsarê jî, ji danîna hin normên zelalkirî bê par in. Ji lewra jî her kesek li gor kêfa xwe, a rastî jî li gor zimanê ku wî xwe pê kiriye xwand û bi xurtî ketiye bin bandor û tesîra wî, rîyeke rastnivîsînê daye ber xwe.

Em ê di vê nivîsarê de zêde li ser pirsên dengên ranewestî. Lê, hewce ye ku em bi kêmanî piçekî li ser pirsê alfabe-yên ku kurdî pê tene nivîsîn, rawes-

tin. Ew alfabe jî, sê alfabe ne; *kîrîlî*, *'erebî* û *latînî*.

Ji van, heçî alfabeya kîrîlî ye, êdî ber bi mirinê diçe. Nema wek berê tete bi kar anîn. Lê bê guman edebiyateke dewlemend ya zaravayê kurmancî pê hatiye nivîsîn. Piştî nemana Sovyetistanê, ew hêdî hêdî ji meydana nivîsînê winda bû. Cihê xwe ji alfabeya latînî re hişt. Dîsan jî, ji ber ku edebiyata ku bi kîrîlî derdiket, hema hema qet dernediket derveyê Sovyetistanê, ku bêtir piştî salên 1970yî giha destên Kurdên derveyê Sovyetistanê, rê û awayên rastnivîsîna wê çu bandor û tesîr li ser kurdiya bi tîpên latînî û 'erebî nekir. Rê û awayên rastnivîsîna wê, ku ketibû bin bandora rê û awayên rastnivîsîna zimanê rûsî, her di nav Kurdên Sovyetistanê de bi kar hat. Ji xwe ne mumkun bû ku ew bibe alfabe-yeke giştî ji bo hemû Kurdan û bi vî rengî ji aliyê wan ve jî

<p>bête bi kar anîn. Ji lewra jî, di warê rastnivîsîna navên mirovan de, tişteki ku mirov tê de wek sûdbexş bibîne, tune ye. Di vî warî de, pirsên ku ew tîne pêş her eynî pirsgirêk in, ku ji aliyê taybetmendîya xwe ve, di nivîsîna alfabea 'erebî de hene. Ji ber vê yekê jî, em ê her yekser dest biavêjin alfabea 'erebî û pir bi kurtî li wan hûr bibin. Çi ne ev taybetmendî? Berî her tiştî, divê em bidin zanîn, ku sîstema alfabea kîrîlîk û nivîsîn û rastnivîsîna wê û ya 'erebî, ji hev dûr in. Lê, bi tenê di warê rastnivîsîna navên mirovan de (herweha navên coxrafîk û hwd jî) hevpişkiyeke mezin di navbera herdu alfabeayan de heye. Ango di herdukan de jî nav li gor bilêvkirinê, ne ku li gor orjînalê têne nivîsîn. Hindek caran, ji ber tunebûna dengêkî di wî zimanî de, bo nimûne dengê «H»yê di zimanê rûsî de û dengên wek Ç, F, G, J, P, V û hin dengdarên din di zimanê 'erebî de, dibe sedemê ku navên hinde mirovan bi rengekî din bête bi lêv kirin. Bê guman, alfabeiyên modifiyekirî yê kurdîya kîrîlî û 'erebî, ji bo van dangan tîpên xweser danîne. Tevî vê jî, gelek caran navên bi riya van zimanan ketine nivîsîna kurdî ya bi alfabeiyên kîrîlî û 'erebî, her wek xwe mane û li gor bilêvkirina xwe ya kurdî nehatine guhartin û nivîsîn.</p> <p>Bi taybetî jî zimanê 'erebî hem bi riya dîn û hem jî bi riya alfabeiyê gelek navên 'erebî, ku di nav Kurdan de mişe ne, wisan ku navên 'Ereb bi xwe li xwe nakin xistine nav Kurdan û di nav Kurdan de bûne navên birewac û normal. Herweha bi vê riyê dengên ne kurdî jî, yê ji kurdî re pir xerîb in, ketine zimanê kurdî û nivîsîna wê.</p> <p>Baş e, gelo em Kurd di gel hinde dijiwariyên heyî, pirs rastnivîsîna nava çawan çareser bikin? Bi a me, du rê hene li ber me. Ya yekê ew e, ku hema em bibêjin bila hemû li gor bilêvkirina kurdî bêne nivîsîn. Bêî ku em guh bidin orjînalê wan. Heye ku ev rê jî bo gelek kesan cazîbedar be û herweha kurdîkirina (kurdîfîzekirin) wan paqijî, zelalî, rewanî û rehetiyek be. Lê bê guman ev karekî zehf aloz û tevlihev e, ku heke mirov vê riyê bide ber xwe, ji bin derketina hin barên ku ev rê bi xwe re tîne û dike nivîsara kurdî,</p>	<p>ne gengaz e. Ji bilî vê yekê, ev dê bibe sebeba îzolekirina ziman û herwisan xwe li derveyê pêşdeçûnên pîralî hîştinê. Riya didwan jî ew e, ku dan ser riya navneteweyî û li gor rê û normên navneteweyî yê hevpişk pêkanîna rastnivîsîna nava e. Bi a me, dê rêçêke weha rê ji ziman re xweş bike da ku ew di qalibêke neteweyî de îzole nemîne û rê li ber hin tengbîniyan jî bigire.</p> <p>Vêca pêdivî ye ku bête gotin, di warê nivîsîna navên mirovan de çend rê û normên navneteweyî yê hevpişk hene, ku zimanên tîpên latînî bi kar tînin ew ji rastnivîsa xwe re wek destûr danîne. Ew jî bi kurtî ev in: Zimanên ku alfabea latînî bi kar tînin, navên ku bi alfabea latînî hatine nivîsîn, weke ku ketine nivîsînê dinivîsîn. Sadiqî orjînalê wan dimînin. Eger di alfabea wan de hin tîp tune bin jî, yan tîpa ku ji aliyê wêneya xwe ve herî nêzik e yan jî tîpa ku ji bo dengê nêzîki wî hatiye danîn, bi kar tînin. Bo nimûne : Di gelek zimanan de tîpên «ö, ø, ä, å, æ, è, ê, é, ú, í, ş» û hwd tune ne. Ew di şûna wan de, tîpên ku nêzîkî wêneyên wan in, wek «o, o, a, a, e, e, u, i, s» dinivîsîn. Yan jî, ji bo dengê «ö»yê, «œ», ji bo dengê «ä» û «æ»yê, «ae» ji bo dengê «ü»yê, «ue» bi kar tînin. Li gor vê, divê em di nivîsarên kurdî yê bi tîpên latînî de navên wek: Izetbegovič —> Izetbegovic, Miša —> Misa, Åsa —> Asa, Göta —> Gota (Goeta) û Müller —> Muller (Mueller) binivîsin.</p> <p>Herwek me got, divê em jî, di pîrsa rastnivîsîna navên bi alfabea latînî de sadiqî orjînalê wan bimînin. Lê helbet ji bo rehetiyê di nav dukevanekê de bilêvkirina wan jî binivîsin. Bi vî rengî, navên ku ji aliyê nivîsînê ve gelekî çetin in, dikarin bi hêsanî bêne bi lêv kirin.</p> <p>Dibe ku ev di destpêkê de gelekî zehmet bête xuya kirin. Lê, nemaze di vê dewranê de, dewrana ku teknolojiyê serê xwe hildaye û bi çargavî berê xwe daye deşt û rastên dawîtuneyî, divê em Kurd jî bizanibin ku ziman di çarçoveyêke teng de hew tete zîndan kirin. Divê em jî wek mîletên din fêrî nivîsîn û xwandina navên biyanî bibin. Bizanibin ku guhîrîna bi tenê tîpekê me tûşî sergêjiyên çendî mezin dikin. Bo</p>	<p>nimûne: Navê -Corc-yê ewropî bi çend awayan tete nivîsîn; George, Georges, Georg, Gorge. Di qeyd, katalog, kompiyûter û fêhrîst û hwd de li navê -Corc- gerîn û ew bi rehetî dîtin ne gengaz e, ku heke ew nav, nemaze orjînalê wî, weha bi çend awayên curbicur hatibe nivîsîn. Ev pîrsa han ne bi tenê ji bo navên ewropî, lê ji bo hinde zimanên din jî hene. Di gel vê jî, hinde nav jî hene ku her weke nivîsandî tene bi lêv kirin.</p> <p>Çend nimûne: George Bush (Corc Bûş), Richard Nixon (Rîçird Nîkson), Tom Jones (Tom Cons), Bill Cosby (Bîl Kosbî), Vaclav Havel (Vaklav Havil), Kofi Annan (Kofî Annan), Theodore Pangalos (Teodor Pangalos), Netanyahu (Netanyahû), Kengo Wa Dondo (Kengo Wa Dongo), Franz Vranitzky (Frantz Vranitzkî), Roger Lescot (Rojê Lesko), Viollette (Vîyolêt), Berisha (Berîşa), Le Pen (Lô Pen).</p> <p>Me divê em li vir bi têtîniyeke piçûk behs bikin, ku hinde nav hene ew di her zimanekî de bi rengekî tene nivîsîn û lê her zimanek jî wê li gor fonetîka xwe bi lêv dike.</p> <p>Wek: Mayk (Mayk), Mike (Mayk), Mike (Mîk), Micke (Mike), Mike (Mîke) û hwd.</p> <p>Lê heçî navên ku ne bi latînî hatibin nivîsîn e, divê em jî li gor transkrîbsiyona wan ya navneteweyî binivîsin. Helbet gelek caran demûdezhêhên wî welatî bi xwe li ser transkrîbsiyona nava, ku wê jî bi riya biryara zimanasên xwe û saziyên jê berpirsiyar, bi xelqê didin zanîn. Bo nimûne, Çînê berî çendsalekê norm û sîstema nû ya transkrîbsiyona navên çînî da daxuyanî kirin û got, ku ev cure transkrîbsiyona nû ya bi latînî nêzîktirê bilêvkirina orjînalê ye. Me divê hûn navên me yê çînî watov binivîsin. Welê jî bû. Êdî xelqê jî bi a wan kir û navên çînî li gor sîstema resmî ya transkrîbsiyona çînî nivîsandin. Jê çend nimûne: Deng Xiaoping (Deng Ksîyaoping), Chang Kai-shek (Çiyang Kay-şek).</p> <p>Ji aliyekî din ve, navên ji alfabea kîrîlî, divê li gor bilêvkirina kurdî bêne nivîsîn.</p>
---	--	--

Wek: Nîkîta Xrûşov, Gorbaçov, Yêltsîn, Maksîm Gorkî, Aleksandir Lebed, Pûşkîn, Mayakovskî û hwd.

Heçî ji bo navên bi zimanê erebî ne, 'Ereb bi xwe negihane biryarekê. Navên 'erebî, di zebatên zanistî de, wek her zimanekî rojhilatê, bi alfabeya traskrîbsiyona zimanên rojhilatî dinivîsin. Lê di navnivîsîn û qeydan de, yan li gor alfabeya fransî yan jî ya îngilîzî dinivîsin. Welatên 'erebî yên ku ketibûn bin destên Îngilîzan, li ser traskrîbsiyona îngilîzî, yên ku ketibûn bin destên Fransîyan, li ser traskrîbsiyona fransî dimeşin. Bo nimûne: Eger navê camêrekî Şukrî be û eger ew jî Sûriyê yan jî jî Cezayirê be, navê wî wek «Choukri/Choukry», na eger jî Îraqê yan jî jî Misrê be, navê wî wek «Shoukry/Shoukri/Shokry/Shokri» dinivîsin. Ji bilî vê, tevî ku 'ereb bi xwe navên xwe bi tîpên 'erebî bi rengên curbicur dinivîsin, her miletek jî wê li gor bilêvkirin û rastnivîsîna xwe dinivîse. Wek navê Mihemed, ku bi van çend awayan li qelemê didin: Mohamed, Mohammed, Mohamad, Mohammad, Muhammed, Mehmet.

Gelo em Kurd bi çî awayî binivîsin? Divê em, çî navên 'erebî bin û çî jî yên farisî bin, ango navên ku traskrîbe dibin, li gor alfabeya kurdî binivîsin.

Heçî navên ku 'erebî yan jî farisî ne, lê Kurd jî li xwe dikin û bi kar tînin, divê em wan li gor bilêvkirina kurdî binivîsin.

Ji bo tîkneçûna zimanê me divê em bi xurtî hewl bidin ku nekevin bin bandor û tesîra zimanê neteweyên serdest û navan li gor rastnivîsîn û bilêvkirina wan nenivîsin. Pêwîst e em li vir bibêjin, ku Kurdên bakur di vî warî de nimûneyeke helez radixin ber çavan. Ew, di nivîsarên xwe yên kurdî de, navên wek Xumeynî, Mehmûd, Ferhad, Ehmed, Evdilezîz, Siltan, Belqîz, Zeyneb, û hwd, wek Humeynî, Mahmût/Mehmût, Ferhat, Ahmet/Ehmet, Abdulazîz/Ebdulazîz, Sûltan/Sultan, Belkiz, Zeynep dinivîsin. Ji bo kesên ku tirkî nizanin, pêdivî ye ku mirov şerh bike, ku di zimanê tirkî de, gotinên tirkî di halê xwe yê netewandî de, ji bilî hin awarteyan, divê çu caran bi bédengên nerm dawî nehên. Ji ber hindê jî Tirk li gor destûra zimanê xwe nikarin bibêjin Ferhad, Zeyneb û hwd. Ji ber ku «D» û «B» ji bédengên dengên nerm in. Divê ji dêlva wan bédengên «T» û «P»yê bi kar binin û bibêjin Ferhat û Zeynep...

Lê kurdî çî şol pê ye ! Divê kurdî li ser destûra zimanê xwe here, ne ya zimanekî din. Ew nav çawan li gor fonetîka

kurdî dihêne bi lêv kirin wisan jî bihêne nivîsîn. Ji lewra, di warê rastnivîsîna navên ji zimanê 'erebî ketine kurdî de, me divê em çend nimûneyan berpêş bikin. Navên ku bi gotina «Abd-ê dest pê dikin, divê wek «Evd-» bêne nivîsîn. Wek: Evdal. Navên ku tê de veqetandeka «-el-, -ul-, -us-,...» hene, divê li gor navan bi xwe yan wek «-il-» yan jî her «-ul-» bêne nivîsîn. Wek: Evdilmelîb, vdilrehman, Evdilsamed, Evdilmecid, Evdilmelîk, Evdîlqadir, Evdîlxaliq, Evdîlxenî, Evdîlkerîm, Evdîlcebar. Navên ku bi gotina «-lah» dawî tînin, divê li gor navan yan wek «-le» yan jî «-la» bêne nivîsîn. Wek: Kerîmulla, Se'dulla, Evdîlle û hwd. Navên din jî her li gor bilêvkirina kurdî, wek: Silêman, Êsiv, Cebâr, Setar, Kamil, Feysel, Xalid, Xelîl, Xidir, Kerîm û hwd. Ji bo bilêvkirineke rast ya navên ku tê de dengê «eyn» hene, mirov dikare vê nîşana han « ' » bi kar bîne. Wek: 'Îsa, 'Emer, 'Umran, 'Isam, Si'ûd, 'Arif, Ne'man û hwd.

Herweha divê navên farisî jî li gor alfabeya kurdî bêne nivîsîn. Ev jî çend nimûne ne ji navên farisî: Xeyam, Firdewsî, Elî Ekber Vêlayetî, Xamêneî, Xelxalî, Jîla, Hesên Ebbasnejad, Fêreydûn Xosrozadê, Ferîborz Tebatebaîyan, Sîmîn Şahîndost, Jalê, Ehmed Şamlû, Qasimlû, Hesênpûr.

Îdyomên kurdî

(II)

Amadekar : Mustafa AYDOGAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
agir berra nav wan da: agir berda nav wan, agir xist nav wan; ew berdand hev	aralarına fitne fesat soktu, başlarını belaya soktu	il a semé la discorde, l'animosité entre eux	he makes mischief (stirs up trouble) between them
a (ya) wî lê hat: kêsa wî lê hatiye	eline fırsat geçti: şansı yaver gitti	la chance lui a sourit; il a eu de la veine	he was in luck, good luck (good fortune) smiled on him
agir bi erdê xistin: fesadî belav kirin;	fitne fesat yaratmak; birbirine düşürmek	semmer la discorde	make mischief, stir up trouble
aş betal kirin	faaliyete son vermek	cesser ses activités	to retire, to cease working
av di navbera wan de naçe	aralarından su sızıyor	ils sont comme cul et chemise	they are hank in glove,
av reşand gunê wî: 1) vala veğerandin, 2) rê li ber biserketîne girtin	1) eli boş çevirmek 2) başarısına engel olmak	1) renvoyer quelqu'un bredouille, les mains vides, 2) faire échouer être fichu, être perdu,	1) to send someone away empty handed 2) to fail, to be lost, lost without trace
av û av çûn	umulmaz bir şekilde yok olmak	disparaître sans laisser de trace	
ava aşekî ji dev çûn;	taaccüp etmek, ağzının	être ébahi,	to be breathless, gpping with
ava heft şorbeyan ji dev çûn:	suyu akmak	baver d'étonnement	astonishment

pir ecêbmayî man ava buharekî ava serî germ kirin	aynî tarağın bezi başının suyunu ısıtmak, ölümünü hazırlamak ecnebi, yabancı	du même accabit, du même bord comploter la perte ou la mort de quelqu'un étranger se perdre, s'égarer ils ne peuvent pas se sentir	the same type, same side plot against someone, plot someone's death foreigner to get lost they can't stand one another
avî: xerîb avî çûn, hawî çûn, ava wan bi cokekê de naçe: li hevdu nakin axê (derzîyê) biavêjî li erdê nakeve: pir qelebalix e	kayb olmak anlaşamıyorlar iğne atsan yere düşmez; çok kalabalık	foule très dense (où une aiguille ne pourrait toucher terre) faire la sourde oreille, négliger avoir vent de quelque chause.	a dense crowd turn a deaf ear, neglect, to have wind of something
avêtin paş guhê xwe ba bi ber guh ketin	kulak ardı etmek kulağına kar suyu kaçmak, sezmek	s'apaiser, décolérer qui propose et qui change d'avis	to calm down, cool down someone who blows hot and cold
ba ji ber çûn: perça wî danîn ba ji te baran ji te	yatışmak, sakinleşmek kendi önerip kendi cayan	lâcher des vents, péter faire faillite	to break wind, to fart to go bankrupt,
ba bi ber ketin barê xwe li tajiyê kirin	hava kaçmak, yellenmek sermayeyi kediye yüklemek, iflas etmek	têtu, tête de bois	stubborn, mule headed
barê êzingê min	Nuh deyip peygamber demeyen, inatçı	rabattre ses prétentions	to climb down, to knuckle under
baskê wî sist bûn; tengê wî sist bûn	yelkenleri suya indirmek	couper les ailes de quelqu'un, quelqu'un à l'impuissance mentir sans vergogne	hamstring someone to lie shamelessly
basko kirin basko nekirin	kolunu kanadını kırmak, güçsüzleştirmek fütursüz yalan söylemek, desteksiz atmak	s'entre déchirer, se couvrir mutuellement de honte se déchirer, s'entre-déchirer	sling mud (or abuse) at one another to tear one another to pieces
bav ji hev re çêkirin, bavê hev anîn pêş çavê hev bavê hev şewitandin: hevdu perîşan kirin bayê sor pê ketin	birbirini rezil etmek anasını ağlatmak eli ayağı tutulmak	avoir pieds et poings liés; être immobilisé par le rhumatisme	be tied hands and feet, to be bed-ridden with rhuma tism
bayê wî bilind e bayê wî rabûye bayek ji ber serê xwe berdan bê nan û xwê: bê wefa bê serberate çûn; bê ser û bê berat çûn; bê ser û şûn çûn bê xwê bûn; bê tam bûn bê zirav bê dil belika guhê wî xwê nade (ji yekî re) bêmal bûn	havalıdır, fiyakalıdır işleri yolunda tebdili hava etmek vefasız iz bırakmadan kaybolmak tatsız olmak, münasebetsiz olmak ödlek, korkak gönülsüz tinmiyor varını yoğunu biri için feda etmeye hazır olmak	il a grand air, il a la superbe il a le vent en poupe changer d'air infidèle, déloyal partir sans laisser de traces; disparaître être désagréable, inconvenant lâche, poltron involontaire ile ne réagit pas; il subit sans réagir être prêt à se sacrifier corps et âme pour quelqu'un	high and might, haughty has the wind in his sails change of air unfaithful, disloyal to leave will leaving an address, to disappear to be disagreeable, unsuitable coward unwilling, unintentional he does not react submits to be ready to sacrifice oneself body and soul for someone
ben bi ligan neketiye; bê hevsar bengî bencxwarî benê (benikê) dû şûjinê, benikê dû hebanê: dûvik	kuralsız; ipe sapa gelmez kara sevdalı, mecnun deli, çılgın birine ya da bir gruba uyan, tabi olan	sans foi ni loi amoureux fou, passioné fou qui suit quelqu'un ou un groupe, qui s'adapte aux autres	lawless and faithless madly in love mad someone who follows or adapts himself to a group or to others
benê wî ragirtin, hevsarê wî kişandin benik di guhê wî de rakirin	dizginini tutmak, kontrolü elden bırakmamak umut vererek oyalamak	le tenir en laisse, le contrôler tromper en donnant à espérer pour gagner du temps	hold in leash to deceive by letting the other hope in vain so as to gain time
bûn benîştê devê xelkê, qajikê ser devê xelkê, ketin ser zar û zimanan	dile düşmek	devenir l'objet de potins	to be subject of gossip

benîştê xwe lê nedanîn benîştê xwe li awakî cûtin	önemsememek bildiğini okumak, başkalarını umursamamak	ne pas accorder de l'importance en faire à sa tête	to attach no importance to do whatever he/she wants
beqa dixesîne, kêça dixesîne, sa xwê dike berdasa xwe fire kirin	kaldırım mühendisi, boş gezenlerin baş kalfası büyük işlere kalkmak, girişmek	fainéant, tire-au-flanc	loafer, idler
(wek) berê li nav heriyê dayî, wek gula bihelînê kêb bergiya devê xwe nezanîn	(söz için) lop diye yerine oturmuş patavatsız olmak, ne dediğini bilmemek	entreprendre de grandes actions, étendre son champ d'action (parole) qui fait mouche	undertake major operations widen his field of action hits the nail on the head
berxê ber gelek maka; çaralixur (çaralixwer)	oportünist, ilkesiz, çıkarcı, her tarafta çıkarcı arayan	être impertinent; tenir des propos inconsidérés opportuniste, qui mange à tous les rateliers	cheeky, to express irresponsible ideas opportunist plays both ends against the middle
bêtarê wî di xizna wî de be ; bela wî li ber derê wî be, bela wî jê re be bêtar	belası kendisine kalsın kimseye bulaşmasın	que sa colère, sa nuisance l'emporte lui-même	carried away by his anger
bêvil hatin, kîrr hatin, kîrr rabûn, kurm hatin kurmê cixarê hate wî bêvila (pozê) xwe daleqandin; bêvila xwe kirin bêvil neşewitîn	müsibet, bela kurtlanmak, canı sigara içmek istiyor	calamité, desastre avoir envie de; céder à une envie ou à une habitude il a une forte envie de fumer s'offusquer	disaster, calamity give way to (a habit, a desire) he has a strong urge to smoke to take offense
bêvila yekî firikandin, gemirandin, mizdan bêvilbilind, kepîbilind, pozbilind, difinbilind, difinçilû, lûtberz bi agirê yekî şewitîn; di agirê yekî de şewitîn (sotin)	alınmak utanmamak, sıkılmamak burnunu sürtmek, dersini vermek, haddini bildirmek burnu havada, kibirli	ne pas avoir honte, être effronté, être sans gêne infliger une punition, humilier hautain	be shameless inflict a punishment humiliate haughty, nose-in the air, conceited
	ateşine yanmak	subir un préjudice à cause de quelq'un d'autre	to suffer damages or harm because of someone else

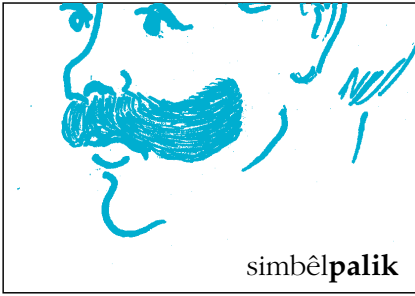
Ferhengoka Roja Nû

(II)

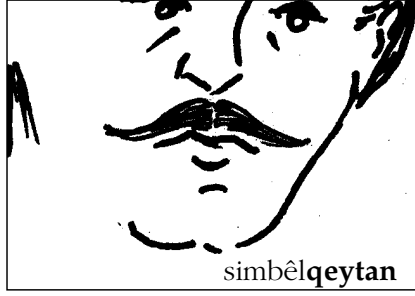
Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
adinê rojê: roja din arsimî, bahorî, bapêşî,	ertesi gün nezle	lendemain enrhumé	the day after to have a cold
avdak, hevdeyek, tayek axpîne; turabêlk, tirabêlk bafûr bedenparêzî bêkêr berger, <i>n.m.</i> berger, <i>n.</i> bergor, alîgor	tel (saç teli) ufalanmış toprak, tıryak bedeneğitimi işe yaramaz yalvarma, yakarma vasi, aracı, bakıcı kible duvarının oyu- arak ölünün defne- dildiği mezar türü	persîvî cheveu limon éducation physique vaurien supplication, prière héritier, intermédiaire tombe musulmane où le mort est placé dans une cavité pra- tiquée dans le mur tourné vers la Mecque désastre, calamité qui voit, voyant	hair alluvium physical training good for nothing, rascal prayer heir Moslem tomb inhere the body is placed in a cavity dug into a wall turned towards Mecca calamity, disaster sighted person
betar; bêtar bîna	afet, musibet gören		

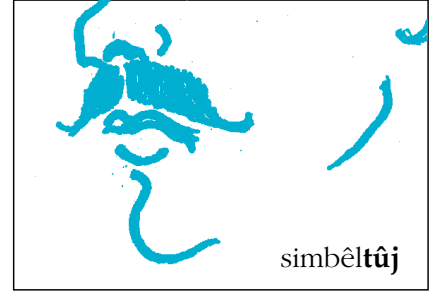
nebîn , kor, nebîna nepenîn nepenî	görmeyen, kör saklamak, gizlemek gizli, görünmeyen, saklı	non voyant dissimuler, cacher secret, dissimulé, invisible	blind, unsighted to hide, to conceal hidden, secret, invisible
nimandin bizdonek	temsil etmek, göstermek korkak, ödle	représenter poltron, peureux, froussard	to represent coward, fearful
çilpandin çarçik çavteng çêrî , çêlî	çırpmak, çalmak kare cimri, hasud yavru	chaparder, voler carré avare, envieux petit, enfant	to pinch, to steal square miser the young (of an animal or bird), child
çeng bûn	fırlamak	1) bondir, 2) se précipiter	1) to fly out, to leap out, 2) to rush
çepel	kötü, iğrenç, rezil	infâme, odieux, vil, dégoûtant	disgusting, vile, infamous
çîçik ; çûk, çivîk, çûçik çito ; çawan, çilo, çere, çitil dêmanî derûd , derhûd bi dest û lepan şer kirin	kuş nasıl yerleşik kefil silahsız, tekme tokat kavga etmek	oiseau comment sédentaire garanteur, caution en venir aux mains	bird how sedentary, settled garantor
destvala han, hawar hatin hana an hawara yekî duryan gî, gişt, hemî, hemû henzel : <i>peîşok</i>	eliboş imdat birinin imdadına gelmek kavşak, yol ayırımı hepsi, tümü Ebu Cehil karpuzu esirgemek, tasaruf etmek	à mains vides appel, secours venir au secours de quelqu'un carrefour tout, tous, totalité variété de pastèque sauvage amère épargner	empty-handed help, aid to come to the help (assistance) (of) crossroads all, the whole wild and bitter water melon to save, to spare
hêvişandin	kaldırmak, yükseltmek	soulever	to lift
hûtin : hewtin manegî mirêkar : minêkar pêçek , qumatk pelasekî kerkît	havlama soylu at arzulu, istekli kundak el tezgahında dokunmuş kilim	aboiement cheval pur sang désireux, aspirant lange tapi tissé avec un métier manuel	bark thorough breed eager, desirous, longing nappy hand woven carpet
pêmente pevçûn qelûnbesk , sibîl, qelûn qulix rageşî serhişkî sipîsax	yoksun kavga pipo nöbetçi hırçınlık kalınkafalılık sapasağlam	privé, depourvu querelle, bagarre pipe gardien, veilleur	deprived quarrel, fight pipe watchman, guard
sîsik , dendik solbend, nalbend şihîn , mêzin tejber tertepêl veniştin veparimandin	çekirdek nalbant terazi mefruşat doktor muayenesi tünemek titremek, silkelenmek	noyau maréchal-ferrant balance meuble auscultation se percher frissonner, frémir	nucleus, kernel (of a nut) blacksmith scales furniture auscultation to perch to quake, to shudder, shiver
zaye	(onların) ürünleri	produit, progéniture	offspring

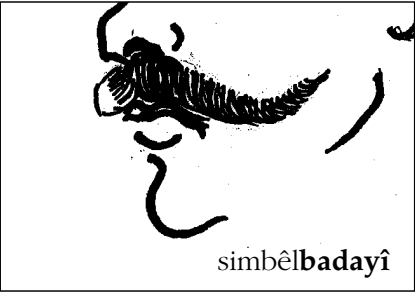
simbêlpalik

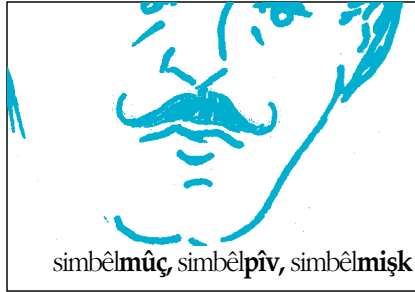
simbêlqeytan

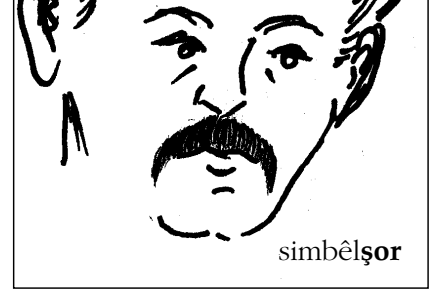
simbêltûj

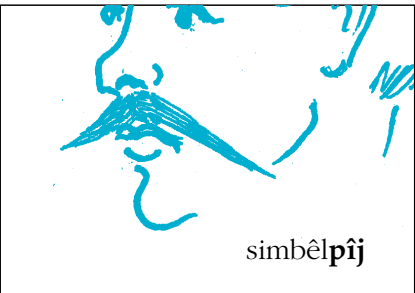
simbêlbadayî

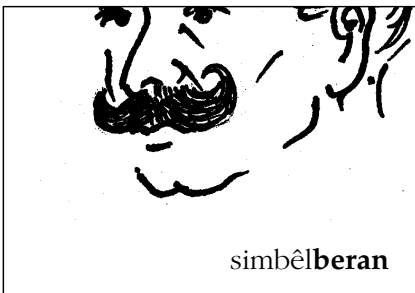
simbêlmûç, simbêlpîv, simbêlmîşk

simbêlşor

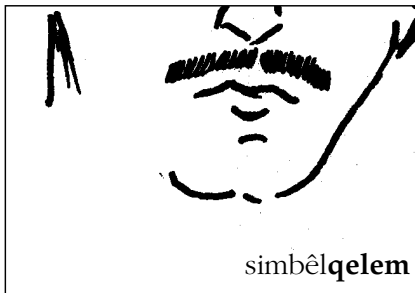
simbêlpîj

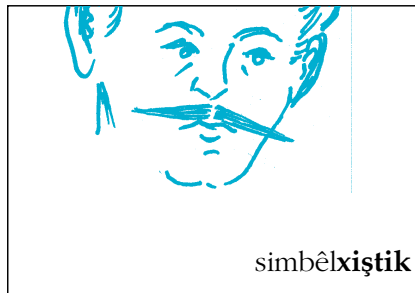
simbêlberan

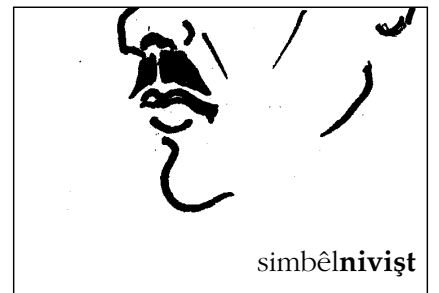
simbêlgustîl, simbêlxelek

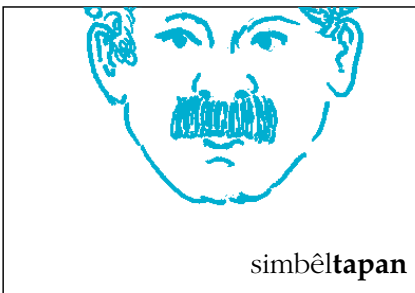
simbêlqelem

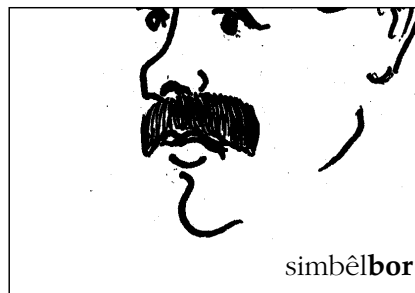
simbêlxiştik

simbêlnivîşt

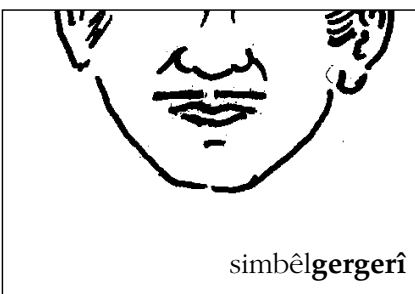
simbêltapan

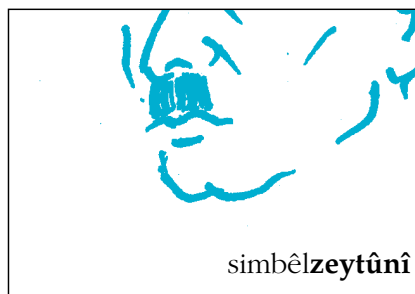
simbêlbor

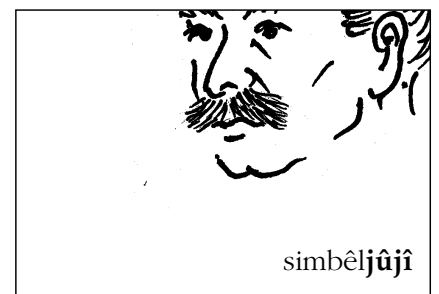
simbêlsivnik, simbêlgêzî

simbêlgergerî

simbêlzeytûnî

simbêljûjî

Termên aborî

(II)

Amadekar : Salim ÇELIKER

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
mezinbûn	büyüme	croissance	growth
lez	hız, sürat	vitesse	speed
leza mezinbûnê	büyüme hızı	vitesse de croissace	speed of growth
nisbet	oran	taux	rate
nisbeta mezinbûnê	büyüme oranı	taux de croissance	rate of growth
belavkirin	dağıtım	distribution	distribution
hatinî, hatin	gelir	revenue	income
hatiniya kêr	dar gelir	faible revenue	low income
hatiniya bilind	yüksek gelir	haut revenue	high income
guhêrbar	değişken	variable	variable
teraz	denge	équilibre	balance
bi teraz	dengeli	équilibré	balanced
bê teraz	dengelessiz	déséquilibré	unbalanced
butçeya biteraz	denk bütçe	budget équilibré	balanced budget
terazname	bilanço	bilan	balance sheet, assessment
dewletgîrî	devletçilik	étatisme	statism
dewletgîr	devletçi	étatiste	statist, partisan of state control
Rêxistina Plankirinê	Devlet Planlama	Commissariat	State Planing
ya Dewletê	Teşkilatı	national du Plan	Organisation
gerr	dolaşım	circulation	circulation
gerra xwînê	kan dolaşımı	circulation sanguine	circulation of the blood
gerra mal	mal, eşya dolaşımı	ciculation	circulation of the goods
bacên yekser	dolaysız vergiler	impôts directs	direct taxes
bacên neyekser	dolaylı vergiler	impôts indirects	indirect taxes
rawestîn	durgunluk	stagnation	stagnation
rawestîna aborî	ekonomik durgunluk	stagnation économique	economic stagnation
siyasete aborî	ekonomi politikası	politique économique	economic policy
aborînas	iktisatçı	économiste	economist
kar	1) iş, 2) kazanc,	1) travail, occupation,	1) work, labour,
karker	kar	2) profit, bénéfice,	job, 2) profit, benefit
kardar	işçi	ouvrier	worker, workman
karmend	çalışan	qui a un emploi, salarié	employed worker
karbidest	yönetici	employé, fonctionnaire	employee, civil servant
kardêr	işveren	dirigeant	official, ruler, leader
xebitandin	çalıştırmak, işletmek	employeur	employer
xebitandin	çalıştırmak, işletme	employer, faire travailler	to employ
		action d'employer, emploi	employment

Devoka Qerejdaxê

(IV)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
kem	kısa, kesik	court, coupé, tronqué, amputé	short, cut, truncated, amputated
<i>Ez poz jêkim kemo ye, ez guh jêkim kerro ye, bêar bêarê herro ye</i>			
kem kirin	kısaltmak, (saç, tüy v.s. gibi şeyleri) kesmek	écourter, raccourcir, tronquer, amputer	to shorter, to truncate, to amputate
kerrax , çırpan	tarla, bağ ve bostan sulamada su tevziatçısı	personne chargée de la répartition de l'eau dans l'agriculture et l'horticulture	person responsable for distribution of irrigation
kerdî , kertik	ark, evlek, ya da karığın sırt kısmı	bordure d'une rigole d'irrigation	bank of an irrigation channel
kerge , kergan	1) üzüm kaynatma kazanı, 2) bağ bozumu dibegî	1) grand chaudron utilisé pour faire bouillir le jus de raisin, 2) grand mortier de vendange pour presser le raisin	1) cauldron for boiling grape juice 2) vine press
kerkere	iriyarı, iriyarı kimse	corpulent, massif, armoire à glace	corpulent, big-bodied, stocky
kerme , dirg	ahırlarda kurumuş gübre, kesek	engrais animal formé dans l'étable	manure
kerkon	eski kıl çadır parçası	pièce d'étoffe de tente en poils	
kertal	kurumuş kenger	chardon séché	dried thistle
keramper : kerengper: <i>stiri û qirş û qalên hişk</i> <i>kerempero bi kû de ? Ba bi kû de bibe !</i>	kurumuş diken		
keskûsor , keskesor, heftreng	gök kuşağı	arc-en-ciel	rainbow
keşîş , keşe, qeşe	papaz	prêtre	priest
reben	rahîb	moine	monk
metran	piskopos	évêque	bishop
kevn û kot ; kerkot	kırık dökük, eski püskü	vieillesse, antiquaille, friperie	second hand objects or clothes
kewaşe , kewî	kurumuş ot, dal, çalı çırpı gibi şeyler	brindilles sèches	dry sticks, thorns, or twigs
kewişandin	budamak	tailler, émonder	to trim, to prune
kêlik , kêl	mezar taşı	pierre tombale	tomb stone
kêrt , kart	25 kuruş dege- rindeki para birimi	pièce de monnaie turque de 25 kuruş; quart de livre	Turkish 25 kuruş coin, quarter of a lira

kêşrek , kêşek, kêştig, kêştîl, keştek, guntîl, şel	keseş	motte de terre	clod, lump of earth
kêş, nm kêş, nf.	serkeş, külhan beyi kuyruk, ard arda sıraya girme	voyou, racaille, canaille queue (en file indienne)	rowdy, bully queue
kidê kidê , gidê gidê	oğlağa seslenirken kullanılan sözcük	locution utilisée pour s'adresser aux agneaux	expression used for calling or addressing lambs
kidik : karikê biçûk	yeni doğmuş oğlak	l'agneau qui veint de naître	new-born lamb
kijole ; qirş, qirjik	kirişlerin üzerine serilen çalı çırpı gibi şeyler	brindilles étalées sur les poutrelles pour couvrir le toit de maisons traditionnelles	twigs placed over roof beams for thatching a house
kilandin kil, nm kil kirin , kil dan, kil kişandin kil, nm kil kirin , kil dan	yayık yaymak sürme sürme çekmek	baratter khol, hohol mettre du khol autour des yeux	to churn (milk) kohl putting kohl round the eyes
kiraşo kirênek , kikirik, kirkirîk, kirtik	sallama sallamak çamaşırıcı kıkırdak	action de balancer balancer, secouer blanchisseuse cartillage	swinging to swing, to shake washerwoman cartillage, gristle
kirifandin	kıtır kıtır yemek	croquer	to crunch, to eat with a crackling noise
kitanbelaş , belaş, malbelaş kivil kix	keten bezi hayvan postu (çocuk dilinde) pis, kötü şey, kaka	tissu en lin grossier peau d'animal (dans le langage enfantin) vilain, sale, mauvais	rough linen cloth undressed skin nasty, dirty (child talk)
kixs , kixsik kiz kizin kizirandin	soğan arpacığı yanık yün kokusu burçak 1) tütsülemek alazlamak, 2) ka- zandibi olmak, tencere dibinin tutuşması	échalotte odeur de laine brûlée cesse 1) flamber (une volaille), brûler (poils, cheveux) 2) attacher, coller (pour une marmite)	shallot, sping onion smell of burnt wool common vetch 1) singe (feathers or hair), 2) stuck (to bottom of cooking pot)
koçek kodik	köçek, iyi oynayan ağaç yada topraktan yapılmış kab	danseur écuelle, en sébile, bol en bois ou terre cuite	dancer porringer, wooden bowl
kodika parsê kodika şivanan kîp kirin	dilenci çanağı çoban çanağı kenetlemek, oturtmak yerleştirmek	sébile du mendiant écuelle du berger cramponner, lier fortement	begars' alms bowl shepherd's bowl to cling tightly, to bild tightly
kokim	kocamış, çok yaşlı kimse	vieillard,e	very old person
kolke : çûkeke wek beraşe ye sînga wê deqdeqî ye kolm , korm, lak, darîn , hewdik, qafik	köpek yalağı	auge (pour chiens)	feeding bowl (for dogs)
kone	kurnaz	rusé	cuny

korx , cirn, conî, cunî	oyuk taştan dibek, kurna	grand mortier en bois ou en pierre	large wooden or stone mortar
kosre , kosere, berê kartîk	bir cins zimpara taşı	eméri	
kobe	kadın giysilerinin kenarlarına başka bir kumaş parçası ya da danteli dikme yoluyla yapılan işleme.		
koval	sarmal, helezonik	spiral, hélicoïdal	spiral, helicoidal

Ferhengoka Hawarê

(II)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
bandev , miştî	kar fırtınası	tempête de neige	snow storm
berpê kirin	sunmak, arz etmek	présenter	to present
berwar	yamaç	versant, flanc	slope, side (of a hill)
berweq	bir çeşit tüfek	une sorte de fusil	a kind of gun
bîşeng , şêngêbî, şorebî	salkım söğüt	saule pleureur	weeping willow
bijandin	arzu etmek, iştahı çekmek	désirer, avoir envie de	to desire, to want sth.
çêlî	yavru	petit (d'un homme ou d'un animal)	young (human or animal)
daketî	ahfad, torun	descendant	descendant
fêlçakî : kiryara baş	iyi fiil	bonne action	good turn, good deed
gurmijîn	kükremek	rugir (lion)	to roar
gurmist , kulmist, kulm	yumruk	poing	fist
gizing	şafak	aube (du jour)	dawn
hingura êvarê	magrib	crépuscule	twilight, dusk
hûrbijarî	özenle	avec soin, attentivement	carefully
keşaf	izci	scout	boy scout
kundayî	işlenmiş sırmalı	brodé (de fil d'or ou d'argent)	gold or silver embroi- dered
kutefir	selva kuşu, bıldırcın	caille	quail
lêz	kul, köle	esclave	slave
lûç	hile, oyun	ruse, tricherie	trick, cheating
pêrû , bist, pêwr	Süreyâ yıldızı, ülker	Pléiades	the Pleiades
piştawî	kiyamet	jour du Jugement dernier	Doomsday, Last Judgement
qerepûşî	kara puşu	voile noir	black veil
qunderz , qunederz , <i>nf</i>	iğne ardı	point amère	backstitch
zûxal , zûhêl , <i>nf</i>	makas ağzı, artık, bez yada kumaş parçası		
qurç , qurt, <i>nf</i>	su yudumu	gorgée d'eau	mouthful (of water)

qurçandin , daqurtandin çavqurçkirin , çavqurçandin çav qurçandin , çav qurç kirin rawes reşiş , rişêşk	yutmak göz kırpmak göz kırpmak	avaler clignement des yeux faire de l'œil, cligner de l'œil arrêt	to swallow twinkling making eyes, winking (at s.o.) stop
şapat	durak kısa süreli hafif yağmur kısa süren serpinti	pluie fine de courte durée petite pluie de courte durée opportuniste	birds nest build with stones opportunist
şapato	havaya göre yer değiştiren, fırsatçı		
sehğura sibê , sewğurî sergevaz : rêber , mezin serheng solîn , <i>mf</i>	alaca karanlık, fecir lider, büyük albay 1) gonca, 2) çiçek tarlası, 3) taşlar- la yapılmış kuş yuvası, 4) künk	entre chien et loup leader, chef colonel 1) boufon (de fleur), 2) champs de fleurs, 3) nid d'oiseau gravé sur la pierre, 4) con- duite d'eau en terre robuste, solide	at dusk, at twilight leader, chief colonel 1) bud, rose bud, 2) field of flowers, 3) bird nest graved on stone, 4) earthen- ware water pipe robust, solid
stiwar şemirandin	sabit, sağlam 1) terk etmek, bırak- mak 2) uyuşturmak uykusu kaçmak	1) abandonner, 2) engourdir avoir du mal à dormir, perdre le sommeil accroupissement	1) to give up, to aban- don, 2) to (be) numb to be unable to sleep to lose one's sleep squatting, crouching
xew lê tewirîn			
totik ; tutuk, qelefisk, tondik, kundkî, qilûzk tût vedan vekî vekîandin vemaltin	çömelme çömelmek dikte dikte etmek çevremek	s'accroupir dictée dicter retrousser les manches	to squat, to crouch down dictation to dictate to roll up one's sleeves
vemiştin , şûştin dest vemiştin ,	yıkamak el yıkamak,	laver s'en laver les mains,	to wash to give up, to wash one's hands (of s.th.) to give up, to wash one's hand of sth.
dest jê şûştin	umudunu kesmek, vaz geçmek kışlak	renoncer	to give up, to wash one's hand of sth. winter quarters
warkoz , alkoz		campement d'hiver (for animals, (pour nomades)	nomads or an army)
werşeq werihîn , weşîn, werîn xaf , haf , diyar	vaşak dökülmek, düşmek görünüm, görme, huzur	lynx tomber (feuille, cheveu) en vue, à la vue	lynx to fall (hair, leaves) in view of
çûn xafa (hafa) yekî	birini ziyarete gitmek sözlü	rendre visite à quelqu'un promise	to pay a visit to s.o.
xwestî			engaged to be married
zandûr zemberîş , baliv, balgî zirkmakî	dehliz, oyuk yastık fitrî, doğuştan olan	corridor oreiller congénital	corridor pillow congenital

zimag, nizar, keresî

güneş görmeyen

versant ne recevant

sunless slope

zîvar, hejar

yamaç

pas le soleil

indigent, poor, needy

zomp, mirc, geran

yoksul

indigent, pauvre

sledge hammer

balyoz

masse, casse-pierres

KEVİRÊN BIHADAR

Amadekar: Reşo ZÎLAN

Kevirên bihadar : (î) Gem, gemstone, (t) kıymetli taşlar

têne bi kar anîn, 3. Yên ku ji bo alavên navmalê, kinc, mobîlya, tablo, xemil û dekorasyonên mîmarî têne bi kar .

Berî her tiştî pêdivî ye, ku em piçekî li ser peyva **kevir** rawestin. Ji ber ku peyva **kevir**, di zaravayê kurmançî de, di hindek devokan de bi maneya zinar e, ango tehtekî mezin û qerase ye. Di cîhê peyva **kevir** de, ew peyva **ber** bi kar tînin. Ne bi tenê di hin devokên kurmançî de, lê di zaravayên din yên kurdî de jî ji bo peyva **kevir**, peyva **ber** tête bi kar anîn. Bo nimûne: bi zazî **ber/bera**, bi soranî, feylî, lorî û lekî **berd**. Vêca heçî peyva **ber** e, ji bilî maneya **kevir**, di kurmançî de xwedî çend maneyên din e jî. Wek: 1.fêkî, meywe; semere, 2.nekêmbere, biber, 3.pêş, 4.rû, 5.hindav, îstiqamet, 6.dên (dîtin), temaşe û hwd. Ji bo ku em ji vê tevliheviyê bi dûr kevin, me çêtir dît ku em peyva **kevir** wek forma sereke bi kar bînin.

Ji bilî vê, ew li gor şefafbûna xwe jî dibin çend tof:

1. Tamşefaf, 2. Nîvşefaf, 3. Neşefaf

Kevirên bihadar ji aliyê hişkbûna xwe ve jî dibin 3 tof:

1. Hişk, 2. Nîvhişk, 3. Nerm

Di sîstema senifandina kevir bihadar de, nîrx û bihayê kevirên zînetê, li gor hişkbûn, taybetmendiyên optîkî û herweha li gor peydebûna wan tête tesbît kirin. Gewher yan jî kevirên bihadar ji kevirên zînetê yên dereceya 1, 2 û 3yan, lê kevir nîvçebihadar jî, ji kevirên zînetê yên dereceya 4 û 5an têne hesêb. Ev yeka han jî bûye sedema ku ew di sê tofan de bêne bi nav kirin:

1. Kevirên bihadar, 2. Kevirên nîvçebihadar, 3. Kevirên xemlê

Ji milekî din ve, mirov dikare di şûna **kevirên bihadar** de, herwekî ku di klasîka kurmançî ya Memê Alan de jî hatiye 'emilandin, **kevirên gewher** jî bibêje.

Lê zanista nûjen ya kevirên bihadar bi vê senifandinê ne qayîl e. Ew hemû mîneral û kevirên ku ji bo xemlûrêzê têne bi kar anîn, wek kevirên bihadar bi nav dike. Ji lewra jî wê dike 2 tof:

1. Kevirên bihadar yên mîneral

Ku ev jî ji van koman pêk têt: 1. Element, 2. Sulfid, 3. Halojenîd, 4. Oksîd, 5. Karbonat, 6. Sulfat, 7. Fosfat, 8. Silîkat, 9. Terkîbên organîk.

2. Kevirên bihadar yên ne mîneral.

Kevirên bihadar li gor cîhên ku ew lê têne bi kar anîn, dibin 3 tof:

1. Yên ku wek xişir, xemil û xêz, têne bi kar anîn, 2. Yên ku wek derman û herweha ji bo armancên hunerî û teknîkî

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
almas (=elmas, almast) (yûnanî : adamas)	elmas	diamant	diamond
almasa reş	kara elmas	diamant noir	black diamond
almasa traşkirî	yontulmuş elmas	diamant taillé	cut diamond
almasa sertûrkî (=almasa peykanî)	okucu biçiminde yontulmuş elmas	diamant taillé en forme de flèches	a kind of dimonds in the shape of arrow- heads
almasa xaldar (=almasa bixal)	benekli elmas	diamant tacheté	a diamond with a black or red mark (worthless)
almasa şîrîn (=elmasa nebatî)			a kind of diamond
almasa xam	işlenmemiş elmas	diamant brut	unpolished diamond

korûnd: (sanskritî kuruvinda)	korindon	coridon	corundum
yaqût (=aqût) (yûnanî: yakothos)	yakut	rubis	ruby
yaqûta şîn	gök yakut, safir	saphir	blue gem, sapphire
yaqûta zer	sarı yakut	topaze	yellow gem, topaz
yaqûta mor (=yaqûta binevşî)	mor yakut	améthyste	amethyst
yaqûta le'l	lâ'l yakut, grena	grenat	garnet
yaqûta sor	kırmızı yakut	rubis	red gem, ruby
yaqûta Îskenderî	Îskender yakutu	rubis d'Alexandre	precious stones gathered by Alexander's companions when retuning from the regions of darkness
yaqûta hinarî	nar regi yakut	rubis couleur grenade	pidgeon blood ruby
yaqûta seyyal	seyyal yakut	rubis de première eau	ruby of fine water
yaqûta nerm	yumuşak yakut		poorer kind of precious stone
yaqûta kesk	yeşil yakut	saphire vert	green sapphire
yaqûta pembe	pembe yakut	rubis rose	pink ruby
yaqûta erxewanî [paçparadscha] : (sanskritî)	erguvan regi yakut	rubis pourpre	purple ruby
yaqûta porteqalî	turuncu yakut	saphire orange	orange sapphire
yaqûta spî	beyaz yakut	saphire blanc	leukos sapphire
yaqûta xam	işlenmemiş yakut	rubis brut	unpolished ruby
le'l	lâ'l	rubis, grenat	ruby
le'la abdar (=le'la xoşav)	lâ'l-ı hoşab	rubis de 1 ^{ère} eau	a most brilliant ruby
le'la pîvazî		rubis rouge et blanc	a kind of red and white ruby
le'la serîrkî	ok ucu şeklinde oyutulmuş yakut	rubis fome de tête de flèche porté en boucle d'oreille	a ruby of the shape of an arrow-head worn as an eaning
le'la doşabî (=le'la doşavî)	şurup renkli yakut	rubis couleur de syrop	a syrup - coloured ruby
le'la rehdar	kusurlu yakut	rubis ayant un défaut	a ruby with a flaw or defect
le'la nab	lal-ı nab	rubis lustré	lustrous ruby
le'la qulnekirî (=le'la kunnekirî/nesimî)	delinmemiş yakut	rubis non percé	undrilled ruby
le'la yaqût	lâ'l yakut	grenat	garnet, carbuncle
lûlû (lû'lû')	inci	perle	a pearl
lûlûya meknûn	kabuğunda saklı inci	perle caché dans sa coquille	a pearl concealed in its shell
lûlûya munezzed	seçkin inci	perle en vue, espacée	pearls neatly strung
lûlûya şehwer	şahane inci	perle royale, très précieuse	a pearl worthy of a king, very precious pearl

durr	inci	perle	pearl
durra ‘Edenî	Aden incisi	perle d’Aden	pearl of Aden
durra giranmaye	büyük ve de- ğerli inci	perle précieuse	precious and big pearl
durra xoşav	şefaf inci	perle de belle eau	fine pearl
durra menzûm	düzenli inci	perle régulière	strung pearls
durra meknûn	kabuğunda saklı inci	perle caché dans sa coquille	hidden pearl in its shell
durra nab	parlak beyaz inci	perle blanche brillante	shining white pearl
durra qulnekiî (=durra hunnekiî/nesimî)	bakire inci	perle vierge, non percée	virgin pearl, unbored pearl
durra nefid	inci dizisi	rangée de perles	a string of pearls
durra sedefnîşîn	sedefte saklı inci	perle lovée dans le nacre	a pearl which is still in its mother of pearl
durra semîn	iri ve değerli inci	grosse perle pressieuse	precious pearl
durra sîrab	iri inci	grosse perle	large pearl
durra şehdane	çok iri inci	très grosse perle	very large pearl
durra şehwer	şahane inci	perle royale, magnifique	magnificent pearl
durra yêgane	eşsiz inci	perle sans pareille	a matchless pearl
durra yekdane	ender inci	perle rare	rare pearl
durra yekta	ender ve değerli inci	perle rare et très précieuse	rare pearl, pearl of great price
durra yêfîm	öksüz inci	perle solitaire, rare	rare pearl
pîroze (=pîrozank)	firuze, türkuvaz	turquoise	turquoise
mircan (=mercan)	mercan	corail	coral
mircana reş	siyah mercan	corail noir ou mort	black coral
sedef	sedef	nacre	mother-of-pearl
mirarî (=merwarî, megrî)	inci	perle	pearl
zimrûd	zümrüt	émeraude	emerald
‘eqîq (=heqîq)	akik	agate	agate, carnelian
‘eqîqa Yêmenî	akik-ı Yemeni	agate du Yémen	carnelian from Yemen
topaz: (sanskritî: tapas)	topaz	topaze	topaz
topaza spî, şîn, zer, porteqalî, qehweyî, kesik, pembe	betıaz, mavi,sarı, turuncu, kahve, yeşil, pembe topaz	topaze, blanc, bleu, jaune, orange, maron, vert, roze	
zergûn: (farişî: zerdgoon)	zirkon	zircon	zircon
kehrîbar (=karîban)	kehribar	ambre	amber, yellow

kehrîban, kahreban, karban)			amber
kevîrê Oltîyê =berê Oltîyê,	siyah kehrîbar,	ambre noir	amber black
kevîrê Erzeromê,	kara amber, Erzurum taşı,		
kehrîbara reş	Oltu taşı)		
kevîrê Silêmanî	damarlı akik	onyx	onyx
kevîrê lûle	Eskişehir taşı, lûle taşı	meerschaum	
qîlê filan (=kêlbeyê filan)	fildişi	ivoire	ivory
billûr (=krîstal, belor, belûr)	kristal	cristal	crystal
berzîvk (Kevîrekî reş î wek yê Oltîyê ye)			
metalên bihadar	kıymetli metallar	métaux précieux	precious metals
zêr	altın	or	gold
zêrê zer	sarı altın	or jaune	yellow gold
zêrê spî	beyaz altın	or blanc	white gold
zîv	gümüş	argent	silver
platin	platin	platine	platinum

Çend peyvên ku bi pêşekariya kevîrên gewher ve peywendîdar in :

almastraş (= elmastraş)	elmas yontucusu	diamantaire	diamond cutter
traştin, traş kirin (=daterîşîn)	yontmak	tailler	to cut
traştin, traşkirin (=daterîşandin)	yontma, yontmak	taille	cutting
li ser şuxilîn, li ser kar kirin	işlemek	incruster	to encrust, to inlay
liserşuxilîn, liserkarkirin	işleme	incrustation	inlaying
'eyar, 'iyar	ayar	carat	carat
zîvker	gümüşçü;	orfèvre, spêci-	silversmith
	gümüş işleyen	aliste d'argenterie	
zîvkerî	gümüşçülük;	argenterie	silverware
	gümüş işlemeciliği		
zîvfiroş	gümüşçü,	marchand d'ob-	silver jewelry
	gümüş satan	jets en argent	merchant
zêrker	kuyumcu;	orfèvre en	goldsmith
	altın işleyen	bijoux d'or	gold jewelry
zêrkerî	kuyumculuk;	orfèverie de	gold ware
	altın işlemeciliği	bijoux d'or	gold jewelry
zêrfiroş	kuyumcu,	marchand de	gold jewelery
	altın satan	bijoux d'or	merchant

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pîrsên zaravê kurmancî

Mîn ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

*Çîmedê Xanî
(Sedsala XVII)*

Civîna Biskops Arnöyê ya 21emîn

Civîna 21emîn ya Kurmancî li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 30ê adarê û 5ê nîsana 1997 de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser termên aborî, îdyomên kurdî, nifrînên kurdî, devoka Qerejdaxê û ferhengoka Hawarê xebitîn.

Di vê civînê de Xosrow Abdullahî (Selmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Abdullah Emîn Bêtasî (Behdînan), Salim Çeliker (Diyarbakir), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî),

Selam Nouman (Cizîrê), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Sucaî (Şikak), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Reşo Zilan (Agirî) û Zeynelabidîn Zinar (Batman) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmarê *Kurmancî* de tîn belav kirin.

Termên aborî

Amadekar : Salim ÇELIKER

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî				
malê giştî	kamu malı	bien public	public good	bê sendîka	sendikasız	non syndiqué	who is not affiliated to a trade-union
xizmeta giştî	kamu hizmeti	service public	public service	bazara serbest	serbest piyasa	marché libre	free market
aboriya girtî	kapalı ekonomi	économie fermée	closed economy	bihayê destekkirî	taban fiyatı	prix de soutien	support price
aboriya vekirî	açık ekonomi	économie ouverte	open economy	çandîni, werzêri	tarım, ziraat	agriculture	agriculture
bazara reş	kara borsa	marché noir	black market	hêwişandin, paşdestî,	tasaruf	épargne	savings
aboriya tîkel	karma ekonomi	économie mixte	mixed economy	sixberî, paşkeftî,			
hêjahî	değer	valeur	value	destberî			
hêja	değerli	1) qui de la valeur, valeureux, 2) cher	1) valuable, worthy, 2) dear	malên guhêzbar	taşınır mallar	biens meubles	movable goods, movable property
ne hêja	değersiz	sans valeur	worthless	malên neguhêzbar	taşınmaz mallar	biens immeubles	real estate, immovable property
hêja bûn	değmek, değerinde olmak	valoir	to be worth	takemafî	imtiyaz	exclusivité	exclusive rights
hêjahiyên civakî	toplumsal değerler	valeurs sociales	social values	takemaf	imtiyaz sahibi	qui a le droit exclusif	who has the exclusive right
hêjahiyên manewî	ahlakî değerler	valeurs morales	moral values	takedestî, yekdestî, pawan	tekel	monopole	monopoly
hêjahiya lêzêdebûyî	katma değer	valeur ajoutée	added value	takedest, yekdest, pawandar	tekelci	monopoliste	monopolist
mezaxtin (bimezêxe)	tüketmek	consommer	to consume	lihevkirin, pêkkirin	sözleşme	convention	convention, agreement
mezaxtin	tüketim	consommation	consumption	bitevahî, pêkveyî	toplu	collectif	collective
serane	kişi başına	per capita, par tête	per capita	lihevkirina bitevahî	toplu sözleşme	convention collective	collective convention, agreement
mezaxtina serane	kişi başına tüketim	consommation per capita, par tête	per capita consumption	civakî bûyin	sosyalleşmek	devenir social, être social	to be socialized
mezêxer	tüketici	consommateur	consumer	civakî kirin	sosyalleştirmek	socialiser	to socialize
mezêxerî	tüketicilik	consommation	consumership	miz, mizd	ücret	salaire	salary, wage
bikir	alıcı	acheteur, client	buyer, purchaser	romizî, (m.)	gündelik, yevmiye	salaire quotidien	daily wage, daily pay
civata mezaxtinê	tüketim toplumu	société de consommation	consumer society	mehmizî, mûçe	aylık ücret, maaş	salaire mensuel	monthly wage
darayî, adj.	mali	financier	financial	destmizî	el emeği, el ücreti	salaire pour un travail manuel	wage for a manual work
darayî, n.	maliye	finances	finance	ber, (n)	ürün	produit	product
wezareta darayiyê	maliye bakanlığı	ministère des finances	ministry of finance	berhem, (m)	1) ürün, 2) eser	1) produit, 2) oeuvre	1) product 2) work
sala darayî	mali yıl	année financière	financial year	berdar, biber	verimli	fructueux	fruitful
jmaryar, hesabdar	muhasebeci	comptable	accountant	berhemdar	üretken	productif	productive
jmaryarî, hesabdarî	muhasebe	comptabilité	accountancy, book-keeping	berhemdarî	üretkenlik, verimlilik	productivité	productivité
navînî	ortalama	moyenne	average	berdarî	verimlilik	fertilité	fertility
bi navînî	ortalama olarak	en moyenne	in average	ber dayin, ber înan, berhemdan	ürün vermek	produire, donner des fruits	to produce, to yield
navînî kirin	ortalama yapmak	moyenner, faire la moyenne	to average	ber hılanîn,	ürün elde etmek	récolter	to harvest, to gather (in)
bazargerî	pazarlama	commercialisation	marketing	ber rakirin	üretmek	produire	to produce
bazarger	pazarlayan	la personne qui commercialise, commercial	marketer	hilberandin, berhem	derandin		
endustrî	endüstri	industrie	industry	berhemhêner, berhîner	üretici	producteur	producer
endustrîger	sanayici	industriel	industrialist	hilberandin	üretim	production	production
sendîka	sendika	syndicat	trade-union	hilberdar	üretken	productif	productive
sendîkager	sendikacı, sendika yöneticisi	syndicaliste	trade-unionist	hilberdarî	üretkenlik	productivité	productivity
bi sendîka, endamê sendîkayê	sendikali, sendika üyesi	syndiqué, membre d'un syndicat	member of a trade-union				

Devoka Qerejdaxê

(V)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
koxpînîk [ma qey ez koxpînîkî me ku tu min deyim bixapînî; ma kesê koxpînîkî heye ?] koz	enayi, ahmak anlamında [kandırılacak kadar enayi miyim ; Enayi mi var ?] 1) kuzu, oğlak ağılı, 2) çadır içinde etrafı çitle çevrilmiş bölüm, 3) şubat ayında hava, su ve toprağın ısınması	idiot, imbécile 1) bercail pour agneaux, 2) compartiment d'une tente entouré de haies 3) échauffement soudain du temps vers fin février	idiot, fool, jerk 1) sheep fold, sheep pen, 2) section of a tent surrounded by fences, 3) increase of warmth supposed to fall from the sun, successively into air, water and earth in late February
kwêrgî (kerguh, keroşk, kevroşk, kîroşk, kerwêşk, kêrûşk)	tavşan	lapin, lièvre	hare, rabbit
kudîk	domuz ve benzeri hayvanların yavrusuna verilen ad	petit d'ourse ou de truie	(bear) cub, whelp, piglet
kulîk, guhbalîv	1) yastığın her iki başına geçirilen kılıflar, 2) çoban kepeneğinin başlığı	1) tissu de couleur couvrant les deux extrémités d'un traversin, 2) bonnet et manteau en feutre des bergers	1) colored fabric covering both ends of a cushion, 2) felt cap and vest of shepherds
kulmîşt	iki elin bir araya getirilmesiyle oluşturulan dolu avuç	à pleines mains, quantité contenue dans les deux poignées jointes	(unit of mesure) contained the amount in the palms of both hands when held together
kun	su tulumu	outre d'eau	water skin
kuncandin	dişle kemirir gibi ezme	presser comme si on devait ronger	to gnaw
kungî	çadırda üzerine yatak konulan özel yapılmış tahtalar	planche de bois sur laquelle on range les matelas (dans une tente)	wooden plank on which mattress is placed (in a tent)
kurr	çiplak dağ tepesi	éminence nue, déboisée d'une montagne	bare hill top
kurisîn	kemirmek	être rongé, grignoté	to become worn, corroded, eroded
kurisandin	aşındırmak	ronger	tognaw, to nibble
kur kirin	tıraş etmek	raser	to shave
kurîşk	kıvrıkcık	bouclé, frisé	curly (hair), crisp
kurot	yassı, küt burunlu	dont le bout du nez est rond, abrupt	who has a blunt nose
kurpîst, kurrepîst	fısıltı	chuchotement	whisper
kurtêl	ekmek kırıntısı	miette	crumb (of bread)
kuş	boş, çürük	nullité, vaurien	hollow, empty, devoid of content
kevîrê kuş	sünger taşı	Pierre ponce	pumice stone
kut	sütun, dayak	colonne, pilier	column, pillar, support
kûlik	1) toz, kıl, 2) küllük	1) cendre, 2) amas de cendres	1) ash, dust, 2) pile of ashes
kûp kirin	hacamat yapmak	faire des saignées	to cup (to let (patient's) blood)
kût	kötürüm	paralytique	crippled
kût bûn	kötürüm olmak	devenir paralytique	to become crippled
lalî	çocuk dilinde uyuma	dodo	sleep (baby talk)
lalî kirin	(çocuk dilinde) uyumak	faire dodo	to sleep (baby talk)
lalûte	konuşma yeteneği küt olan, konuşmayı beceremeyen	qui bégaie qui a du mal à parler	tongue tied
lapûrî	eski püskü giysi v.b.	frîpes	rags, frippery, old tattered clothes
lem	1) salatalık, kabak, kavun, karpuz v.b. teveği, 2) hayvan memesi	1) plante (de pastèque, de melon, de concombre), 2) mamelle	1) vine (of cucumber, squash, melonplants), 2) udder, animal teat
sênîya lengerî	lenger tabak	assiette en cuivre grande et plate	large copper dish
lewlewok	velveleci	tapageur, bruyant	person who likes loud noise
lexer	uyuşuk, durgun	léthargique	stagnant, indolent
lexerî	hareketsizlik, durgunluk	léthargie	stagnancy, indolence
lext	itme	poussée, bousculade	
lext kirin	itmek	pousser	to push, to shove
maga	bak hele !	dis donc! oh là là!	look!
mak	1) ana, anaç, 2) oyunda ebe	1) mère, matrice	1) mother, 2) " it " (in games)
malkir	ev kuran, yuva kuran	qui fonde un foyer (une famille)	who starts a home
malîştin	süpürmek, silmek	balayer, essayer	to sweep, to erase
marîjok, marmarok, majmajok, marzizerk	kertenkele (ev kertenkelesi değil)	lézard	lizard
mastêrk, kovik	huni	entonnoir	funnel
masûr	masûra	navette (de tisserand)	weaver's shuttle
maz	5 yaşındaki koç	bélier âgé de 5 ans	5 years old ram
mazbir (mazber)	koyunların tırnaklarında meydana gelen bir hastalık	une maladie affectant les pattes des moutons	hoof disease of sheep
meçî	genç dişi deve	jeune chamelle	young female camel
melîşîn	(korkudan) büzülüp sinmek	être intimidé	to cringe in fear
merş	büyük kıllı bir kilim türü	tapis tissé en gros poils de chèvre	type of kilim (flat weave carpet) made with coarse hair
mervan	sevecen, kadirbilir, mihriban	amical, cordial	appreciative, friendly receptive
merxur, rîşa mêrxur, birîna mêrxur	cüzzam	lèpre	leprosy

mêr kirin	kadının kocaya varması, evlenmesi	se marier (pour une femme), prendre un mari	to marry (of a women)
mêş û mol	haşarat (sinek v.b.)	insectes	insects, bug
milik	hörgüç	bosse d'un chameau	camel's hump
mirar bûn	murdar olmak	crever (pour un animal)	to die without ritual slaughtering (of ox, cow, sheep, goad)
mîrd	başta oluşan kepek v.b.	pellicule de cheveux	dandruff
mîrîşka avê/avî	su tavuğu	poule d'eau	water fowl
mîrîşo	ölü yıkayıcısı	personne qui fait la toilette du mort	one who washes corpses
bi mirinayî, bi mirina (bi mirinayiya wê bû)	ölümüne	à mort	unto death
misas	üvendire	aiguillon, pique-bœuf	ox-goad
misdan, mizdan, perixandin, gemirandin	ovmak	masser	to massage, to rub
misdan	ovma, masaj	massaj	massage
mîst	avuç	poignée	handful (3 fist)
xurî, avlek	çiçek	vérole	smallpox
sorik	kızamık	rougeole	measles
mitêl, şelte	şilte	matelas rudimentaire	thin mattress
mixmar	kor, kor halindeki ateş	braise	embers
mîkutok, mîrkutok	su çiçeği	petite vérole, varicelle	chicken pox, varicelle
mîna, wek, wekî, bîna	gibi	comme	like, as
mîrustan, murîstan	vücutta kuru yara açan bir egzema türü	une sorte d'eczema	type of eczema
bîrov	sulu egzema	eczéma	eczema
mîzmîzk, mîzdank	mesane	vessie	urinary bladder
mojmojî, demdemî, rengarengî	istikrasız, dalgası belli olmayan	fantasque, lunatique	moody

Ferhengoka Hawarê

(III)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransîzî	înglîzî
mirx : teyr	kuş	oiseau	bird
pat	kasımpatı	chrysanthème	chrysanthemum
balafira dûrger	uzun mesafe uçağı	avion à longue distance, long courrier	long distance aircraft
mafîr : himin, hey, hemin	nasılsa, mademki	puisque	in any case, since as
dirêjî (yekî/tîşteki) kirin	birine, bir şeye hücum etmek	attaquer quelqu'un / quelque chose	to attack sb/so
bi darî (diyarî) yekî ketin	birini ziyaret etmek, birinin huzuruna çıkmak	rendre visite à quelqu'un, avoir une audience avec quelqu'un	to pay a visit, to have an audience
dûpaş	fiil takısı	suffixe verbal	verbal suffix
mit	tepe, tümsek	motte	clod, lump
ewlegeh; star	sığınak	abri, refuge	shelter, refuge
pelax	yıkık kuru ot	herbe couchée	folded herb
velo kirin	aramak, araştırmak, yoklamak	fouiller, examiner	to search
page, pang	harabe ev	maison en ruine	wetted house
helistin : helastin, hilatin, serbûn	kalkıp gitmek	se lever, lever le camp, décamper	to stand up, to leave
herişandin	şırmak, hafif yaralamak	égratigner	to scratch
herişîn	şırlmak, hafif yaralanmak	s'égratiner, être égratigné	to be scratched
nedîbar	görünmeyen	invisible	invisible
seqer	saka kuşu	chardonneret	goldfinch
mişgul : bijang	kirpik	cil	eyelash
awan	hayin	traître	traitor
kenişte	sinagog	synagogue	synagogue
mehdervani	himaye, koruma	protection	protection
ji ker(r) ve	sessiz sedassız, sessizce	subrepticement, soudain	surreptitiously
dîmdar	artçı	arrière-garde	rearguard
raser bûn; ser jê standin, fêz jê standin	hakim olmak, üstünlük sağlamak	prendre le dessus, l'emporter	to take the lead
sergever, sergevaz	önder, şef	leader, chef	leader, chief
serdeste	seçkin, mahir	distingué, expert	distinguished, skillful
kofî	cüzam	lèpre	leprosy
çêlî kirin	bahsetmek	parler (de)	to talk (about)
ber pê kirin	sunmak, arz etmek	présenter	to present
herîna	kararsızlık	indécision	undecisiveness
di herênayê de mayîn	kararsız kalmak	rester indécis	to remain undecided
Kerwankuj	çolpan yıldızı, kervankıran	Vénus (planète)	Venus (planet)
Dûpişk	akrep burcu	Scorpion (ast)	Scorpion (ast)
Komika sêwîyan	Sürreya, Pervin	Pléiades	The Pleiads
termê mixêl, termê Adem, heftbra	Büyük Ayı	Grande Ourse	The Great Bear
pisaxe : ji mala axayan	ağazade, ağa soyundan	noble, descendant d'un hobereau ou d'un seigneur	nobleman, descendent of a lord
rejû	maden kömürü	charbon	coal
Kakeşîn, Kadiz	Saman yolu	La Voie lactée	The Milky way

Îdyomên kurdî

(III)

Amadekar : Mustafa AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
beravêfî kirin	bir işi zamanından önce, ifa ederek başansızlığa ugratmak	faire avorter (un projet)	to abort (a project) to cancel
bi axurê xwe de rîtin, bi hesîra (kodîka) xwe de rîtin	işlerini, düzenini kendi eliyle bozmak çanağına sıçam	détruire son ordre (son bien-être) par ses propres actions	to shoot one self in the foot, to be one's own worst enemy
bi çira (diwarê) xwe de mîstin	kendi işlerini bozmak, düzenini yıkmak	se tirer dans les pattes	to shoot one self in the foot
bi bêjîngê dan hev, bi serradê bela kirin; bi kevçiyar dan hev, bi heskê belav kirin	kaşıkla toplayıp, kepeçyle dağıtmak	collecter avec des cuillers distribuer par louches; gaspiller; distribuer sans considération	to waste
bi cewrî diranê wî/wê rabûye	küçükken dişleri çekilmiş, gözü korkutulmuş	il a été intimidé dès son jeune âge (depuis il est devenu poltron)	he was traumatized as a child, and has become timid as a result
bi dabaşa xwe da ketiye	kendi derdine düşmüş, kendi derdiyle meşgul	il est occupé (absorbé) par ses propres problèmes	he is caught up in his own troubles
bi delka ye, bi dehfa ye, qûtê nemir e [halê te çewa ye ? — Bi delka ye.; Karê te çewa ye ? — Bi delka dimeşe.]	ite-kalka, güçlüğü [nasılsın ? zar zor idare ediyorum. işler nasıl ? ite-kalka yürüyor]	avec peine, difficilement [comment ça va ? - Difficilement; comment vont tes affaires ? - Elles]	limping along,
bi destar e, destar bi lingan ve girêdayî ye; zexêl e, tiralê Bexdayê ye; cangiran e	tembel, üşegen, ağır canlı [dır]	paresseux, oisif, lourdaud [il est]	lazy, lacking initiative [he's]
bi desthilanî bûn	el kaldırmak, cesur, cüretkar olmak	être courageux, lever la main	to be brave, courageous
bi destpelkê	ê yordamiyla	à tatons	groping (in the dark)
bi dewla wî/wê mirov nikare here avê, mirov nikare bi cêrê wî/wê here avê, mirov nikare bi benê wî/wê dakeve birê	ipiyle kuyuya inilmez	on ne peut lui faire confiance (on ne peut descendre dans le puits avec sa corde)	(he is not reliable (you wouldnot climb down a well using him as a rope!)
bi dînitî dike, bi duristî (bi aqilî) dixwe; wek şêran (began) dixwe, dike wek mêran	köle gibi çalışıp bey gibi yer; yaptığını bilir; köylü kurnazı	il travaille comme un forcé pour pouvoir vivre comme un seigneur (un lion), sans être dans le besoin	to work like a slave (=work hard) in order to live like a king
bi dîwaran de rîtin, bi kasik û kovikên bavên xwe derîtin	kendini rezilî rûsva etmek	se discréditer, se couvrir de honte	to discreet oneself, to cover oneself in shame
ta'ba wî bi erdê de teqîya, keda wî bû xura miriyan, keda wî bi avê re çû, kedkiro ji mala Qasê re, keda wî badilhewa (bi erdê re) çû; emeka wî bû emekê Basis, kedkirê kedwinda; kedkiro kednexwar erîn	emeği boşa gitti	il a travaillé en pure perte, ses efforts n'ont servi à rien	his efforts were in vain, he was unable to enjoy the fruits of his labor
bi firê ketin	uzunluk ölçüsü, arşın, 68 cm.	une mesure de longueur de 68 cm	a measure of length about 28 inches, 68 cm
bi firê ketin	kendi kanadıyla uçabilmek; kendi gereksinimlerini karşılayabilmek	voler de ses propres ailes	to be able to care for oneself
ji şîr vekirin : birin serî; tamam kirin	sonuca bağlamak	mener à bien, mener (une affaire) à son terme	to bring (a matter) to a close
bi şopa şixrevanan mekeve : bi sap an genimê li pey şixrevanan berhevkirî, qûtê malê nayê civandin	taşına suyla değirmen dönmez	on ne peut faire tourner un moulin avec des sceaux d'eau	you can't run a mill without a river
bi gur re dikuje û bi xwedî re şînê dîgerîne (şîn dike); ew gur e, bi xwedanê malê re şîn kir	kurt ile (koyunu) yer, ev sahibiyile de yas tutar; iki yüzlü	avec le loup il dépèce la bête (le mouton) et il porte le deuil du propriétaire	he devours the sheep with the wolves and mours the sheep's loss with the owner; (description of a hypocrite, one who tries to work both sides of street
bi gwîzana (gûzanan) bi paşpaniya... ketiye	ummadığı yerden darbe yemek	recevoir des coups de la part des gens considérés comme des proches, être trahi par les siens	to be double crossed by a friend
bi heft dilan dil ketin	sırılsıklam aşk olmak	tomber amoureux de tout son être	to full headover heels in love with...
bi hişkeberê (bê ser û çav) dan navê	gözü kapalı, hesapsız kitapsız bir işe girismek	entreprendre une action à l'aveuglette, sans réfléchir, à la légère	to go blindly into something
bi nan û zikê (nan û ziko) xebitîn	karın tokluğuyla çalışmak	travailler sans salaire, en échange d'être juste nourri, travailler pour peu de chose	to live from hand, scarcely make ends meet
bi nigê (lingê) xwe ketin	kendi ayağıyla bir işe (belaya) bulaşmak	tomber dans le panneau, s'embarquer dans une méchante affaire	to fall into a trap, to get stuck / be fricked into doing something
bi ser avê ketiye : kuvik e, sivik e, pelê wî zû derdikeve	hafif işler çabuk pazara çıkar	il est léger, inconséquent, il se trahit rapidement	he has trouble hiding his true nature
bi serî de hatiye : xwedî teciribe ye been wound the block	deneyimlidir, görmüş geçirmiş	il est expérimenté	he is seasoned, experienced, he has
bi serî kirin	başgöz etmek, evlendirmek	marier l'un de ses proches	to marry off (one's son or daughter)
bi zimanê şewitî (sofî) devê şkestî	dilim tutulaydı, demez olaydım, ağzım kırılardı	que n'ai-je pas tenu ma langue	said of someone who wishes he had held his tongue, wishes he had kept his big mouth shut
bi zimanê xwe hatin girêdan, bi zimanê xwe pê vebû	kendi söyledikleriyle karşı tarafa delil veren	qui donne des arguments à ses adversaires, qui se fait piéger par ses propres propos	said of someone who hangs himself with his own rope, who shoots himself in the foot, who gives his adversaries ammunition to use against him
bi zimanê xwe ketin	kendi diliyle düşmek	se trouver en difficulté pour ne pas su retenir sa langue	to be in bad position for not having kept his tongue

Nifir, Nifirîn

Amadekar : Efişêr

A

A bavê min bixwe!
Afatek reş serê te de bê!
Agir bi malê ketiyo!
Agir bi te keve!
Agir li malê keve pêti li asîmanan re derkeve!
Agir li te bibare!
Agir mala babê te bikeve!
Agir mala te bikeve!
Agir pêketiyo!
Agirê dara berû ser serê te de bibare!
Agirê kulê mala te keto!
Agirê sor û semawat li te bikeve!
Ahê min devê te de bê xwarê!
Ahê min ji te re nemîne!
Argonê te vemire!
Aşitê Xwedê li mala te bikeve (keve)!
Atana we biqele!
Ava reş bi çavê te de were!
Ava reş di çava de hato!
Ava sar bi çoka keto!
Ava zer di canê te de bê xwarê!
Ava zer di lês keto!
Avaresh bête çavê te!
Avaresh bikevit di bin çavên te!
Axûyê (jehra) marê kûr bixwe!
Aynê (ayîk, ayn, ayîn) min ji te re nemîne!
Azmanê dev şikesto!

B

Bab li te bimre!
Bab û bira li te bimrin!
Bab û birayê te bi miradê te şa nebe!
Babaqulî bi te vede!
Babê te xêrê ji te nebinê!
Bapêşî bêyo!
Bapirê Kal bi te ve bide!
Bayê cinan vêketo!
Bayê fercê (felc) keve!
Bayê quzanan bi te keve!
Bayê reş bi te keve!
Bayê sor bi te keve!
Bayê reş te bigre!
Bazinê sitoyê te bişkê!
Bê biro!
Bê dunde herî inşallah!
Bê mirad çuyo!
Bê ser û ber biçî!
Bê ser û şûn çuyo!
Bedena te reş be!
Bêgor çuyî!
Bejna te biçe bin erdê!
Bela te ber deryê te be!
Bela te ji bin piyê te were!
Bela te li ber lingê te be!
Bela te li te bikeve!
Bela te li te rast bê!
Belkê bibe yekcare!
Belqitiyê belqitî!
Belqitiyo!
Bêm ser cendekê te!
Bêmirado!
Ber bi gor bî!
Ber bi gor buyo!
Ber xwe nediyoy!
Berçavê te bigre!
Berdîla te kurt bitin!
Bêserî û bêtar çuyo!
Bêtar çuyo!
Bêtonê te derketo!
Bêtonê te di xizna te de be!
Bextê te reş be!
Bextî reşî li te bikevit!
Bextreşo
Bêyî bimînî!
Bi av û bi agir çuyî!
Bi corka ketiyo!
Bi te keve derdekî bê derman, dermanê te şîrê teyrana û
çoçê keran be!

Bi xuriya ketiyo!
Binerd bêyo!
Bira li te bimre!
Bîrûska meha gulanê li te bikevit!
Bîrûska Xwedê li te bikeve!

C-Ç

Canzerî biyo!
Çarka (laçika) spi li gewriya te biale!
Çav rijayoy! Çav derketiyo!
Çavê te birije ber pê te!
Çavê te birije nav lepê min!
Çavê te birije!
Çavê te derkeve!
Çavê te kor be!
Çavê te li deriya be!
Çavê te li mista min bikeve (keve)!
Çavê te tim li riya be!
Çavên te reş bin!
Çavtarî!
Çavtariya mirnê te bigirin!
Çengê te bişkê!
Çêtiyên te werin xwarê!
Cî û war destê te nekeve!
Cigera te biperite!
Cigera te devê te de bê xwarê (were)!
Cigera te di pozê te re were!
Cigara te pirtî pirtî be û devê te de bê xwarê!
Cigera te qul be!
Cihimiyo!
Çira te bifele!
Ciranê te miratxwerê te be!
Ciyê te li şênaya tunebe!
Çopleme girtî!
Çûna te hebe hatina te (vegera te) tunebe!
Çûyîna te hebe hatina te nebe!

D

Dê û bab li te bimrin!
Deng li te bibile!
Dengê dergûsa kurîn nekeve guhê te!
Dengê vajîna zarokan nekeve guhê te!
Dêran bî!
Derd û êş dawanzech mirin!
Derdê bê derman bikeve canî te!
Derdê Eyûbê kurmxwarî li te bikeve!
Derîmoro!
Deriyê te babê te bê girtin!
Deriyê te kiltî bibe!
Destê te bişkê!
Destê te pûç bibe!
Di bin çengan de hatoy!
Di cava (n) de hatoy!
Di gewriyê de mayoy!
Di her (şes) zarokên xwe di şoyekê de veşêrî!
Didan devê te de nemînin!
Dil û hinavê te di devê te de were!
Dil û hinavên te bêne xwarê!
Diya te bimre!
Dukel ji mala babê te bilind nebe!
Dûndana te kor bibit!
Dûnde bi dû te nekeve!

E

Elem!
Em cenazê te rakin!
Emrê te dirêj be, têrxwarina te tunebe!
Ev nan xenîbê te be!
Eyûbê kurmxwarî, te xwarî!
Ez çavê te bi destê xwe bidim serhev!
Ez hêvîdar im heya te ser goniyê be!
Ez kefenê te bi destê xwe bibrim!
Ez kevirê te bi ser dilê xwe dim!
Ez li ser serê te bigerim!
Ez li te helal nakim, bi agir û pêti be bi canê te keve!
Ez te bi destê xwe veşêrim!
Ez te bispêrim Xwedê!
Ez te dispêrme Xwedê û pêxember!
Ez te li dora serê xwe bigerînim!

Ez te qurbana serê xwe kim!
Ez xêrê ji te nebinim!

E

'Emirkurt!, 'Emirquto!
'Emrê te kurt be!
'Emrê te yê sîvanokê be!

Ê-F

Êkanê sêsale xwe li gurba te bidit!
Êlih te bidetin!
Êşa zirav li te keve!
Êvar li te nebe!
Felek li te bigere!
Fetisiyo!

G

Gence gence bî! (Çînî çînî bî!, perçe perçe bî! Kirtî kirtî
bî! Kitor kitor bî!).
Gerdena te bifisit!
Gewriya te de bimîne!
Goşt helisiyo!
Goştê canê te bihele!
Goştê canê te bihele, tu bibî komek hestî!
Goştê te pirtî pirtî devê te de bê xwerê!
Gor bi dest neketiyo!
Gor bi gor be (bî)!
Gor li te teng be!
Gorbigor geryayo!
Gorbigor herî!
Gorî buyoy!
Gulîkurê!
Guliyê te birijin!
Guliyê te kurr be!
Gulla berbangaya sibê li te keve!
Gulla serê sibê li te keve (lê keto)!
Gunê te reş be!
Gur tê keve nav pezê te!
Guran xwaroy!
Gurê har bi te bigre!
Gurgê reş te bixwetin!

H

Ha tu bi reş bî!
Herî inşallah venegerî!
Hes tu bi jana zirav bikevit!
Heş û reş can bedenê te werbin!
Hêtereş hêta te bigre!
Hêtereş te bigre!
Hewî bê ser te!
Hey bibîgen te darijin ber pê nê!
Hey girfiringî li te bîn û neynok tinebin tu xwe pê
bixrîn!
Hey koremar li binê belga guhên te ve bidit!
Hey mala te xera be!
Hey perçitiyo!
Hey qet têr nexwî!
Hey qet û weselên te vewerin!
Hey topa Xwedê lê keto!
Hey tu bi şîn biyo!
Hey tu qulincaya tirkî girtî!
Hey Xwedê dîn û îman ji te sitandiyoy!
Hirça gurgemêr li rasta te bê!
Hûn ber lêmiştê (lehiyê) bikevin!
Hustiyê te ber te de bimîne!

Î

Înşallah nemêr bî!
Înşallah ser zîni nebirqî!
Înşallah sitiyê te bişkê!
Înşallah topa Mustafa li te bikevit!
Înşallah tu herî venegerî!
Înşallah tu jehriyê bikevit!
Înşallah tu têr nexwî!

J

Jahrî!
Jan te bigre!
Janazirav bi te de were!

Janazirav te bigre!
Jeniya marê kor bixwî!
Ji babê xwe, Rebî kes jê nemîne!
Ji gewriya te neçe xwarê!
Ji kurto!
Ji mêraniyê bikevî îşellah!
Jin bê ser te!
Jina te bimre!
Jiyê te bi san û keran bimînit!
Jiyê te bibit jiyê heliz û gorizê!

K

Kalîna pez li ber deriyê te neyê!
Kambax be!
Kebaniya te bimre!
Kefreşiya mirinê te bigirit!
Kerafî!
Kerrafî be!
Kerrafiya mêrê mirinê!
Kerrafiye bixwe!
Kerr biyo!
Kerrê te li kwirê te bi hesilî! (bi qelibe)
Kevir kuçik li serê te be!
Kevir û ber te de were!
Kevir û kuçik li te bibare!
Kevrê te bi ser kevran nemîne îşellah!
Kezeb piritî!
Kezeb reş!
Kezeb xwê biyo!
Kezeba te bişewitit!
Kezeba te bikele!
Kezeba te devê te de bê xwarê!
Kezeba te parî parî be!
Kezeba te were xwerê!
Kezeba xwe reş neke!
Kezebşewitiyo! Kezebperitiyo!
Kezikurê!
Kilîta li deriyê te bikeve!
Kirmên duvî bidin laşê te!
Kitîg di kuçka te de bizên!
Koçik nan destê negre!
Koçkê te bê agir be! (Yanî: tu bê jin bimînî)
Koda gerê bi dest de nekevî!
Kok lê bibire
Koka we biqele (biqelike)!
Koka we vemire!
Konê te ji nav konan bê hilanîn!
Korahî di çavên te bikevit!
Kordunde çuyî!
Koremar bi te vede!
Korocax bî!
Kotîbîn bikeve mala bave te!
Kuçikê har bi te bigre!
Kul bikeve mala te!
Kul û mirin!
Kula Helebê bikeve mala babê te!
Kula Helebê di mala te bikeve!
Kula Helebê li te keve!
Kula reş ser mala te de bê!
Kula salê li te bikeve!
Kulê biro!
Kulî di zadê te bikeve!
Kund li deriyê te bixwîne!
Kund li ser xaniyê we deyne!
Kundê kor li deriyê te bixwîne!
Kundê kor li şûn û warê te bixwîne!
Kunêra reş li singê te hato!
Kurê helekê!
Kurê te bimre!
Kureder!
Kurm û kêz di laşê te bikevin!
Kurr û kem bî!

L

Laşê te çêfî çêfî be!
Lawo, tu pitkê pola re derkevî!
Lê şerab be!
Lê pîroz nebe!
Le'netiyo!
Li te bi jehr be!
Li te bi xwîna xinzîr be!
Li te bibe keratî!
Li te goştê xinzîr be!
Li te heram be!
Li te jehra maran be!

Li te kul û derd be!
Li te ne helal be!
Li te negivire!
Li te xwîna xinzîrê be!
Lingê te bişkê!
Lingê te yê paşiyê negihe pêşiyê!

M

Mala babê te wisan xera bitin, bite berkê kinifan!
Mala babê te xera be, stûn tunebe xwe ber bigre!
Mala here ber mîrata!
Mala te biçit ser malê!
Mala te heft mîrate geryayo!
Mala te ji nav malan bê hilanîn!
Mala te li heft mîratan geryayo!
Mala te ne ava!
Mala te ne ava, mervantî ne heqê te!
Mala te xera be!
Mala xera be kêl li ser kêlê nemîne!
Malê te bibe belayê serê te!
Malşewitiyo!
Malkambaxo!
Malkavil buyî!
Malwêrano!
Malxerabo!
Malxupano!
Mar û mişk di malê keto!
Marê kor bi te ve bide!
Marê reş bi te ve bide!
Ma şale (îşellah) bi kuştineke neşuştî herî!
Ma şalê (îşellah) kirasê reş li te be!
Ma şalê (îşellah) tu di nava alemê susret bî!
Ma şalê (îşellah) tu gullakî herî!
Ma şalê (îşellah) tu herî darbesta te were!
Ma şalê (îşellah) tu rahêlî bi çi bibe ax!
Ma şalê (îşellah) tu yekî sibê, yekî nîvro, yekî êvarê hilîn!
Me helewiya te xwaro!
Mefil mewace (nexweşiya zikêşê) te bigre!
Mejî di poz re hato!
Mejî di qirrikê keto!
Mejîreşî li te bikevit!
Mejiyê te di pozê te re were! Mejî poz re hato!
Mêlakê te devê te de bê!
Mele negihe ser te!
Mêrê te bimre!
Meyt li erdê mayo!
Meytê te hilê! Meyt hilato!
Meytê te li erdê bimîne! Meyt li erdê mayo!
Meytê te xwerê teyr û tuyan be!
Mezin nebî!
Mezin nebiyo!
Mezinê mezela buyo!
Milê te bişkê!
Min helewiya te xwaro!
Min ji te xêr nediyo!
Miradê te bi axê bibe!
Miradê te di qirika te de bimîne!
Mîratbuyî!
Mîratxur tunebuyo!
Mirazê te çavê te de bimîne!
Mirazê te di qirika te de bimîne!
Mirazê te mirazê gulka (navê pincarek e) biharê be!
Mirin di çava keto!
Mirna te hebit lê veşartina te tinebit!
Moran serê te de barê!
Moran serê te de bê!
Mû tişkê te ve neyê!

N

Nanê ceh destê te nekeve!
Nanê rojê destê te nekeve!
Nanê te bi selê ve nemîne! (Yanî: jina te bimre)
Nanê te li ser sêhlê bisojit!
Navê te ji dinyê hilê!
Navê te nav navan nekeve (nehîlê)!
Ne li vê dinyê ne li wê dinyê têrxwarina te tunebe!
Neke der!
Nemêr bî îşellah (ma şalê)!
Neviyê xwe nebînî!
Nexweşiya koçkan bi te bigre!
Neynûk (nênûk) tunebe tu xwe pê bixurîn!

O

Ocax bi te ve bide!
Ocaxa te bitefe (vemire)!

Ocaxa te ji kok de vemire!
Ocaxa te kambax be!
Ocaxa te kor be!
Omrê te bibe omrê helizê hezîranê!
Oranî bi çava da hato!
Oxira te li hev neyê!
Oxira te ne ya xêrê be!
Oxira te nivê rê be, bextê te ji bextê sê (koçik) be!
Oxira te oxira xêrê nebe!
Oxra te nehatin ve be!
Oxra te nivê rê be!
Oxra te ya Qulo (qubo) be!

P

Pê te bişkê!
Penceşêr li keçka dilê te bikevit!
Pençeşêr li te bikeve!
Pepûk û kondok di mala babê te de bixwînit!
Pêxember xenibê te be!
Pi reş heşê!
Pişreşî li te bikevit!
Pišta te bişkê!
Pîlê te xilhin!
Pîlên te bixelin!
Pora te kur be!
Porkurê!

V

Qelihîyo!
Qesifiyo!
Qirr bikeve nav we!
Qulê serad û bijîngê di canê te de çêbe!
Qur'an bi te ve bide!
Quriderê bixwî!
Qurmîçîyo!
Qurregisin bigrî!
Quzilqurt bixwe!
Quzulqurt!
Quzulqurtê bixwî!

R

Razan hebe rabûn tunebe!
Rebbî, tu kûr (kor) bibî ber destê min bikevî!
Rebbî, cî û war bi destê te nekeve!
Rebî, ava reş bi çavê wî bê!
Rebî, jê ketê pê ketê!
Rebî, marê kor bi te ve bide, porê serê te tev biweşîne!
Rebî, tu herî û venegeř!
Rêncareş bikevit nav hesî û weselên te!
Rêya te bibit rêya nehatinverê!
Rîşa xerab di te'd derkeve!
Rîya rast pêşiya te nekeve!
Rûviyên te li dest û pê te bialin!
Rûyê te reş be!

S

Sepelîska (seperîska) san (koçkan) te bigirit!
Sewtik sar be (bî)!
Sewta te bê birîn!
Sitohê te bişkê!
Stoyê te bişkê tasê te bineqise!

Ş

Şalê tu bipelçiqî!
Şape li ser te de bê!
Şêl û şehîfî bî!
Şelqitiyo!
Şeple li te keve!
Şer û pevçûn ji ber deryê te neçe!
Şewitiyo!
Şin li mala te keve!
Şin û girî li mala te ranebe!
Şin û girî para te be!
Şîrê min ji te ra heram be!
Şîrê min li te ne helal be!

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France

Directeur de la publication
Reşo ZILAN

Réalisation
S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pîrsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Elmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê ya 22emîn

Civîna 22emîn ya *Kurmancî* li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 26.10 - 1.11 1997an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser nexweşiyên heywanan, zimanê zarokan, îdyomên kurdî, hin termên hiqûqî û aborî, devoka Qerejdaxê û ferhengoka *Hawarê* xebitîn.

Di vê civînê de Xosrow Abdullahî (Selmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfi Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Salim Çeliker (Diyarbakir), Michael Chyot (Washington), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nouman (Qamîşlok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan Diyarbakirî, Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara *Kurmancî* de tèn belav kirin.

Nexweşiyên heywanan

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
nexweşî, nesaxî; nisaxî	hastalık	maladie	disease, sickness, illness
werar	belirti, alamet	symptôme, indication, signe	symptom, sign, indication
agir, alek, diryan	kuş palazı	diphthérie, croup	diphtheria
cedew, (m) : pişkuliya bi kêm	yük hayvanlarının	inflammation purulente du	purulent boil on animal's
û elem a dewarên bar	sirtında oluşan bere	dos des bêtes de somme	back, due to irritation by loads
		due au frottement du bât	carried on the back
cedew girtin	yara, bere kaplamak	être couvert de purulences	
peçik, pêlqik, avlik	deri ya da ciltte oluşan su kabarcığı	ampoule, hydropisie	blisters
kifte, seqdan, simrizî	turnak hastalığı	grive (zool.)	softening of horse's hoof, thrush
kabik, kabçûyî		crampe	cramp
kam, debax, devkulî	hayvanlarda ağız iltihaplanması, ülseri	ulcération buccale, infection des animaux	animals' mouth ulceration
qolinc, zikêşî	kulunç	colique, crampe	colic, cramp
qesel, seqav, seqew	çatlama, soluksuzlaş-maktan ölme	mort d'essoufflement (pour un cheval)	(horse's) death from breathlessness (shortness of breath)
piştî beza bilez avê nede hespî, ew dê seqavî bibe	hızlı koşudan sonra ata su verme, zatürye olur	après cette course rapide n'abreuve pas le cheval, il va attraper une pneumonie	after this fast ride don't give the horse any water, or he'll catch pneumonia
bi zoliyan	fazla yüklenmekten ürkmüş, yük taşımaktan kaçmak	cheval ou mule traumatisé par des fardeaux lourds et qui refuse d'être chargé	horse or mule traumatized by being overloaded with heavy burdens, who refuses to be loaded down
pêsatî	at zatüryesi	pneumonie chevaline	pneumonia (horse's)
xurîk	hayvanlarda çiçek hastalığı	clavelée, variole du mouton et des vaches	sheep pox, cowpox
xurî	çiçek hastalığı	variole	small pox, variola
guhanreşî, guhanok	meme iltihabı	mammite, mastite	mastitis
guhanokî bûyîn, bi guhanokê ketin	meme iltihabına bulaşmak	être atteint de mammite	to get mastitis
tebek, şebek	şap hastalığı	fièvre aphteuse	foot-and mouth disease of cattle
marik, mûmark	tenya	ténia, cénure	taenia
şîlav, firşik	şirden	caillette	rennet stomach, abomasum
bawêşe, bawêşî, baêşe	meme romatizması	rhumatisme des mamelles	rhumatisme of the udders
pêşûkî, pêkî, gurî	uyuz	gale	scab, mange
kotî	cüzzamlı	lépreux	leprous
ketew, kedew	cilt sakağısı	morve cutanée, farcin	skin glanders
kêtav	sakağı, ruam	morve	glanders
mêlak, teşenek	bronşit	bronchite	bronchitis
zerik, nexweşiya germê : di dawiya biharê destpêka havînê peyda dibe	sarılık	ictère, jaunisse	icterus, jaundice
ta	sıtma	paludisme, malaria	malaria
pezê tawî	sıtmalı koyun	mouton atteint de malaria	sheep suffering from malaria
axûzî, axorî : nexweşiyê ku ji zêde xwê xwarinê tê	fazla tuz yemekten doğan bir hastalık	maladie causée par une consommation excessive de sel	illness caused by overeating
kepenek	kepenek	maladie du foie des moutons	liver disease of sheep
harî	kuduz	rage	rabies
qotik : nexweşiya ku pez pê nişkeva dimire		tremblante, maladie tremblante des moutons	scapie
gêjî	sersem, seremlik	vertige	staggers
jarî, jehrî	1) zehirlenme, 2) mide fesadı	1) empoisonnement, 2) indigestion	1) poisoning, 2) indigestion, sick from overeating
kûnêr, kînor	kan çıbanı	abcès	boil, blood boil
nikîlşîn, nikleşîn	tavuk kolerası	choléra des poules	chicken cholera
(mirîşk) bi nikîlşînê ketin	tavuk kolerasına tutulmak	être atteint de choléra (poules)	to suffer from chicken cholera
sebenisk, sebînisk, sebînîsî :	köpek hastalığı	une maladie de chiens	disease of dogs
nexweşiya seyan e, ku heke kurî an jî boçikê jê bikin, xelas dibe			
yeman : kînoreke xedar e, li ser milan derdikeve, tu çareya wê nîne oluşan çaresiz yara	hayvanların omuzların da milan derdikeve, tu çareya wê nîne oluşan çaresiz yara	plaie incurable qui apparaît sur les épaules des animaux	uncurable boil on an animal's shoulder
yeman derxistin	«yeman» a tutulmak	être atteint de «yeman»	to suffer from «yeman»
birîna reş	şarbon hastalığı	charbon, anthracose	anthrax
kêlik, nûnik, neynok, firnik			
nûnikî bûyîn, firnikî bûyîn			

Devoka Qerejdaxê

(VI)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdfî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
moz; mozezebeş	eşek arısı	frelon	hornet
mozqirtik, zirqîtik	sarı renkte yaban arısı	guêpe	wasp
guhê xwe mûç kirin	kullaklarını dikmek, kabartmak	dresser les oreilles	to prick up one's ears
xwe mûç kirin	dikilmek	se dresser	to hold oneself erect
mûmar	dolama	panaris	whitlow
mwîrî, mûrî, morî, mûr, mûrîstang, morîstank, gêre, gêrgere, gerîk, gêrgêrik	karınca	fourmi	ant
mwîrîstan, mûrîstan, morîstan	karınca yuvası	fourmilère	fornicary, ant's nest, ant hill
neçel	çatal, yaba vs. parmağı	fourchon, dent	prong (of a fork, etc)
neçê	iyi olmayan, kötü	incorrect, mauvais	incorrect, bad
neçê kirin	iyi yapmamak	mal agir, se comporter mal	to misbehave
neçêyî, nêçêtî	kötülük	incorrection	incorrectness
nermijandin	yumuşatmak, katılığını gidermek	mariner	to marinate, to marinade
nermijî	yumuşamış	ramoli, mariné	marinated
nermojnakî, nermojekî, wekî nermijî, nermoşkî	yumuşamış	douillet, mou	gentle, soft, tendre
nermik	meme	lobe	lobe
nermika guh	kulak memesi	lobe de l'oreille	ear lobe
nermika qêf, nermika serî, şilika serîn, şillik	bingıldak	fontanelle	fontanel
nesax	esen olmayan, hasta	souffrant, malade	sick, ill, unwell
newêrek	korkak	lâche, poltron	coward
nêm, kê m	irin, cerahet	pus	pus
nêm girtin	irin toplamak	suppurer	to suppurate
nişmî	titiz, itinalî, temiz	soigné, très propre,	tidy, careful, very clean and neat groomed (appearance)
jinek nişmî	itinalî bir kadın	une femme soignée	a tidy, careful, groomed woman
nixilîn : bê hal ketin, bê taqet ketin	halden düşmek	être épuisé, très affaibli, à genoux	to be worn out, very weak, exhausted
nixilandin : anîn xwar	devirmek, yere atmak	abattre	to knock down, to throw down, to overthrow
niyêr : nêr	eril	masculin, mâle	male, masculine
niyêrmo : nêremê, nêrûmê, nêrebwîk	hünsa, erdişi	hermaphrodite	hermaphrodite
nizar, dibûr	güneş görmeyen yer	ubac	sunless slope
beroşk	güneşlik, güneş alan yer	adret	sunny slope
nîçîk : çillik, çillik, zîlik	klitoris	clitoris	clitoris
no	hırçın, sert, huysuz	qui a un mauvais caractère, méchant	ill-tempered, bad-tempered, naughty
noşican be	1) afiyet olsun, 2) sıhhatler olsun	que cela te (vous) fasse du bien (se dit à une personne qui mange, qui boit, qui sort du bain, etc.)	may it do you good (said to person eating, drinking or coming from bath, shaving)
nokbec : nokbejî, noka bejî	yabani nohut	pois-chiche sauvage	wild chickpea, wild garbanzo bean
noman : nêreker	eşşek (eril)	âne mâle	donkey, jackass
nuhmalî, nûmalî	yeni ev kurmuş olan kimse	personne qui vient de fonder un foyer, une famille	one who has recently established a household (newly wed)
nuka : noke, nika	şimdi	présent, maintenant	now
nûtik	yavşak (bit yavrusu)	larve de poux	nit (of louse)
rişk	sirke (bit yumurtası)	lente	nit (of louse egg)
pak, paqij	temiz	propre	clean

pak kirin	temizlemek	nettoyer	to clean
palik : kurtan	semer	bât	packsaddle
palûke, m	küçük fabrika	manufacture, petite fabrique	small factory
pang : xirbê ser vekirî	üstü açık harabe	ruines d'une maison où on cultive un potager	ruins of a building inside of which a vegetable garden is planted
pap	posa	lie	dress
papûr, m	şose, cadde	chaussée, route	road, thoroughfare
pardax : texpîr	esirgeme, taksir	épargne, protection	saving, protection
pardax kirin	esirgemek	épargner	to save
parzin	süzme bezi	gaze à filtrer le lait	filtering cloth, strainer
parzinandin, parzandin, dakirin	sütü süzmek	filtrer le lait	to filter (milk)
paşpêkî, paşpê, paşpê, paş û pêş, bere paş, paşopê	tersine	à contresens, à rebours	in the opposite direction
paşpêkî li kerê siwar bûn	eşşe tersyüz binmek	monter l'âne à contre sens	to rode the dankey sitting backwards
takêş : pêlawên ku an tenê yên piyê rast an yên piyê çep bin; solên takêş : her du fer jî ên piyekî ne; herdu çep in an herdu ên çepê ne	ikisi de sağ yada sol ayağa uyan ayakkabı çifti	paire de chaussures consistant de deux pieds droit ou de pieds gauche	a pair of shoes consisting of two left-foot or two right-foot shoes
vajî, berevajî	ters yüzlü	à l'envers	inside out
paşpaşkî, berepaşkî	gerisin geri	à reculons, en arrière	reverse backwards
payin	beklemek	attendre	to wait
pelandin	el yordamiyla yoklamak	tafôner	to grope around
pelepûçî : viqî vala	saçma sapan, abuksabuk, boş, anlamsız	absurde, incongru, incohérent	nonsense, absurdity
gotinên pelpûçî	abuksabuk sözler	paroles absurdes, creuses, sornettes, absurdités	nonsense, rubbish, meaningless speech
pelikîn	gözü korkmak	être intimidé	to be intimidated
xwe pelikîn	büzülmek	se recroqueviller, se faire petit	to shrivel up, shrink
pêlkut	yarım yamalak	à moitié fait, incomplet	only half done, interrupted in the middle
karê xwe pêlkut kirin	işini yarım yamalak yapmak	faire son travail à moitié, bâcler son travail	to botch (up) (work), to do sth. perfunctorily
pelkutkî	baştan savma	bâclé	slapdash
karê pelkutkî	baştan savma iş	travail bâclé	a botched (up) (piece of work)
pelok, pelûr, pilor	bulamaç	bouillie	thick soup made with flour, butter and sugar
perpitîn, pelpitîn	debelenmek	palpiter	to palpitate, to quiver
pêrgî, pêrgînî, pêşî	ön	au-devant	front, foremost
çûn pêrgiya yekî	birini karşılamak	aller au-devant de quelqu'un	to go meet; to welcome
pêxwarinî	katık	en-cas, casse-croûte	snack
pîjgûrî, bişkûrî, pişkûr	ayak üstü işlerde çalışan çocuk	enfant qui effectue les menus travaux domestiques	child who performs small tasks
pîl pîl, pilepil	dıriltı	grognement	grumbling, snarling
pîncîk, pîjîk	tırnak kenarında çıkan sert deri parçası	excroissance formée autour d'un ongle	callus
pirpar, parpar	semizotu	pourpier	purslane
peritandin	(kumaş, et, vs için) lime lime olmak, dağılmak	se désagréger	to distingtegrate, come apart

Zimanê zarokan

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
zimanê zarokan : zarê zarokan	çocuk dilî	langage enfantin	baby talk
aba, bab, baba, babba, babo, babbo, bav, bavo, eba, ebo, yabo be ! : gava ku dixwazin zarokan bi henekî vecîniqîn yan jî bitirsînîn vê dibêjin.	baba çocukları şakayla ürkütme için söylenir	papa interjection pour faire plaisir à un(e) enfant	dad, daddy an interjection like saying 'boo' to excite an infant
bebê : ji bo gazîkirîna zarokên keçîni dibêjin. bebî : 1) bebek, bebe, bebik ; 2) bûkik	kız bebeği çağırma formu bebek	forme vocative pour appeler une bébé 1) bébé ; 2) poupée	vocative form for calling a baby girl 1) baby, 2) doll
bebo : ji bo gazîkirîna zarokên kurîni dibêjin. bîlo, pilo : çûkik, bilik	Erkek bebeği çağırma formu çuk	forme vocative pour appeler un bébé zizi	vocative form for calling a baby boy pee pee
biok, biho, bi'ok : 1) bihuk, kurm û kurnik, 2) heywan	(çocuk dilinde) böcek	helette (insecte), bestiole	bug (insect)
bive, pive, biv, çiz : tehlûke, xeter	tehlikelidir	c'est dangereux, attention bobo!	it's dangerous, careful boo boo!
bive bûn, pive bûn : (bi) tehlûke bûn, (bi) xeter bûn	tehlikeli olmak	être dangereux	to be dangerous
bu' : gava ku dixwazin zarokan bi heywanekî bitirsînîn vê dibêjin	çocukları bir hayvanla korkutmak için söylenir	hou, se dit pour faire peur aux enfants avec une bête (loup)	oooh, interjection used to frighten a child as if a wolf was coming
cîcî kirin : xweşik kirin, xemilandin xwe cîcî kirin : xwe xweşik kirin cîcî bike! : xweşik bike!, bixemilîne!	cicilen cici olmak cici	fais-toi beau (belle) être mignon beau, mignon	make yourself pretty to be cute pretty, cute
cîcî bûn : xweşik bûn, xemilîn cîcî : xweşik, rindik, bedew, ciwan, law, spehî, xasek çirceq : babûtanî, zirnezîq, tingilafîstan, tingilafîstî. Li hin deveran, gava ku zarokan li babûtaniyê siwar dikin, dibêjin : "çirceqê sabûnreqê".	tahterevalli	balance	teeter - totter
cûcê, tûtû : mirîşk	tavuk	poulet	chicken
ça'ço, ce'ço, çehço : çav	göz	oeil	eye
çeç, çeçik, çeço, deço, pepik, tet, tetê, teto : dest. Li hin deveran, gava ku bavek destvala ji bajarê vegere malê, ji zarokan re vê dibêjin : "pepikan l'hev xe babo hat, ker firot û destvala hat".	el	main (menotte)	little hand
çik, çiq, çî, diq : gava ku bi zarokan re difîzin bi maneya "min tu dîtî" vê dibêjin û dom dikin : "çik, baqle baçik!".	seni gördüm	coucou !	peek-a-boo !
çikçik : çûk, çivik	kuş	oiseau	bird
çîço : memik, çîçik	meme	nénés (téton)	nipples
çik çik, eçê eçê ! : ji bo ku zarok li ser piyan rawestin vê peyvê dibêjin.	Bebeklerin ayakta durmaları için söylenir	se dit aux bébés pour qu'ils se tiennent debout	'upsy-daisey' expression to encourage babies to stand up
çiz kirin : 1) dax kirin, 2) şewitandin, sotandin	yakmak	brûler	to burn
çiz bûn : 1) dax bûn, 2) şewitîn, sotin	yanmak	être brûlé	to be burnt
çiz : 1) xeter, tehlûke, 2) germahî, agir, ar, şewat	1) tehlike, 2) ateş, yakıcı	1) danger, 2) feu, brûlant	1) danger, 2) fire, burning
çoço : ker	eşek	hi han (âne)	donkey
çûçî kirin, çuç kirin, çuçê kirin, tot kirin, tûtû kirin : rûniştin	oturmak	s'asseoir	to sit down
çûçî bike !, çuç bike !, çuçê bike !, tûtû bike !, tot bike ! : rûne !	otur	asseids-toi!	sit down !
çûçî, çuç, çuçê, tûtû, tot : rûniştin	otur	assis	sit
çum çum kirin : 1) serê xwe şuştin, 2) ketin avê, ajnê kirin	1) yıkanmak, 2) yüzmek	1) se laver, 2) nager	1) to wash oneself, 2) to swim
da, dada, eda, dado, dadê, inê (ji tirkî) : dê, dayik	anne	maman	mum, mummy; mom mommy
dehdeh : hesp	at	dada (cheval)	horsey
dîrrin dîrrin : makîne	makina	machine, appareil	machine, apparatus
dûdê : pez	koyun	mouton	sheep
e e e ! : ji bo ku zarok razên vê dibêjin	çocukları uyutmak için söylenir	dodo !	'bed-y-bye', night-night
ehe kirin : kuxîn	öksürmek	tousser	to cough
eê : 1) et, xwişka mezin, li hin deveran ji bo dê jî dibêjin, 2) xwişkê, hekê, hakê !	abla, bazı yörelerde anne için de söylenir	grande soeur, soeur aînée, dans certaines régions se dit aussi pour la mère	elder sister, big sister
ex kirin : 1) ji devê xwe derxistin, 2) tîf (tû) kirin	ağzından çıkarmak, tükürmek	cracher, baver	to spit up, drool
'e, 'e'e, 'e'e, 'ek, 'ey : 1) pis, 2) gû	1) pis, kötü, 2) bok	1) pas beau (mauvais, vilain), 2) caca	nasty, dirty, (é) caca
'e bike !, 'eê bike !, 'e'e ! 'eê !, 'ek ! : gû bike	kaka et	fais caca	go caca, go poo poo
'e bûn, 'eê bûn, 'ek bûn, 'ey, 'ehê : pis bûn, lewitîn	pislenmek, altını kirletmek	se mouiller	wet oneself
'e kirin, 'e'e kirin, 'eê kirin, 'ek kirin, 'eke : pîsiya xwe kirin, destava xwe ya mezin kirin, gû kirin	şiçmak	faire caca	to go caca, to go poo poo
'eç bike !, 'eç !, 'eçî !, 'eç'eç ! : lê bide !	vur	frappe, cogne	hit, strike, to hit against something
'eç kirin, 'eçî kirin, 'içê kirin, 'eçê kirin, 'eçe kirin, kûta kirin, qutî kirin: lê dan, lê xistin, kutan, qutan	dövmek, vurmak	battre, frapper	to hit, to slap
'em kirin, 'emî kirin, 'epî kirin, hem kirin, 'epo kirin, 'epo : xwarin	yemek	miam (manger)	yum-yum (to eat)
'em bike !, 'em !, 'emî bike !, 'emî !, 'epî bike !, 'epî !, 'epo bike !, 'epo !, 'epo bixwe !, hem bike!, hem ! : bixwe !	ye !	mange !	eat !
'em, 'emî, 'epî, 'epo, hem, hepo : xwarin, xurek	mama	nourriture, miam-miam	food, yum-yum
'ew'ew, 'ewo, 'ew'ew, kûçî, kûço, hepo, wowo, vûve, kûço : se(g), kûçik, kûtî, kûto	köpek	toutou (chien)	doggie, puppy
fî kirin, fû kirin, pû kirin: 1) pîf kirin, 2) bi pîfê sarkirîna xwarinê	üfleme, üfleyerek soğutmak	souffler	to blow
fîn: difîn, poz, bêfil, kepû, lût	burun	nez	nose
föfo : ji bo xwarinê wek savar û birincî dibêjin	çocuk dilinde pilav	riz, pilaf	rice, pilaf
girgirok, dardarok: 'ereboka bi sê toterîkan ya ji bo fêrkirîna birêveçûna zarokan	çocuklara yürümeği öğretmekte kullanılan üç tekerlikli araba	voiturette à 3 roues pour apprendre aux enfants à marcher (bébé trotte)	3 wheel apparatus to teach infants to walk, 'baby walker'
gize kirin : gez kirin, kit kirin	ısırmak	mordre	to bite
gize bike !, gize!, gez !	ısır !	mords !	bite !
gix : ji bo ku zarok bikenin vê dibêjin	gül !	guili-guili, se dit en chatouillant un bébé pour le faire rire	giddy-giddy, said while tickling a baby to make him/her giggle
gixkan bike ! : bikene !	gül !	risette (rire) !	smile ! (giggle)
goço : goşt	et	viande	meat
goganî : ji bo ku zarok serê xwe kil bikin vê dibêjin	başını sağa sola sallamak	hocher de la tête	to shake, to nod one's head
hadê, heydê ! : de em herin !	haydi	vas-y, allons-y	go on, lets go
hejanî : ji bo hejandina zarokan dibêjin	çocukları sallamak için söylenir	l'action de bercer un enfant dans un berceau	the rocking an infant in a cradle
hêzok : hembêz, himêz, hemêzok	koyun, bağır	sein, giron	breast
heçî berê, gula zerê : ji bo ku zarok werin ba mezînan ew vê dibêjin û yê ku pêşî têt şekir didinê.			
hela hela ! : de rabe were !	gel bakalım !	viens ici !	come here !
hopanî : ji bo hopkirîna zarokan dibêjin			
hozanî, zozanî : ji listika ku mezin xwe li ser piştê dirêj dikin û herdu peyên xwe didin ber zikê zarokan û wan li ser zik radikin			

hewayê dibêjin. Li hin deverên din jê re hozanî jî tete gotin. ime, mem : 1) tî, têhnî, 2) ma tu tî yî? / ez tî me, 3) av dayîna zarokan, av xwastin	su	wa wa, boire (eau)	wa wa, to drink (water)
kaka : ji bo tiştên wek şekir, şekirok û çikolate dibêjin keka, keko, kek : birayê mezin. Li hin deveran ji bo bav jî dibêjin. kidê : kara bizinê, kar, karik. Ji bo bizinan jî tete gotin.	bonbon, çukolata gibi tatlı şeyler Abî, ağabey kuzu	bonbon grand-frère, frère aîné caprin, chevreau	sweets, candy elder brother, big brother kid
kîte kîte : gava ku zarok dikuxin mezin destê xwe li pişt wan dixin û vê gotinê dibêjin. Ango : helal helal !, para te para te ! kix kirin : pîs kirin, kirêt kirin kix bûn : pîs bûn, kirêt bûn kix, kix, be' : pîs, kirêt	çocuk öksürdüğünde büyükler sırtlarına vurup söyledikleri söz kirlenmek kirlenmek kih, pis, kötü	formule dite par les adultes lorsqu'un enfant tousse salir, souiller se salir caca (sale, vilain)	comment by adults to children when they cough to dirty to get dirty dirty, nasty, caca
kûk ! : ji bo ku zarok li mirovî binihêre vê dibêjin lafî kirin, ahê kirin, ela kirin, elak kirin, îdî kirin, lele kirin, lala kirin, lolo kirin, lolî kirin, tatê kirin, hahê (hayê) kirin, nenî kirin, nînî kirin, ule kirin : razan, raketin, nivistin, ramedan, xew kirin lafî, ela, elak, îdî, lele, lala, lolo, lolî, tatê, hahê (hayê), ahê, nenî, nînî, ule : xew lorik : sawa, dergûş	baksana uyumak	coucou faire dodo	peek-a-boo to go bed-y-bye, night-night
lûlû kirin, çizê kirin, bel kirin, bil kirin, mîz kirin, mîztin, destava xwe ya piçûk kirin, pij kirin lûlû bike !, lûlû !, çizê bike !, bilo bilo !, belo belo ! : mîz bike ! lûlû, çizê : mîz, destava piçûk, pêşav maç maç, pû'pû' : 1) dengê maç kirin û maç jê standinê ye, 2) maç, paç, ramûsan mamo : mam, ap me'ik : berx me'e, me'me' : pez, mîh memî : xwarin, xurek même, memo, mimî : mêjok, memik : 1) mêjok, memik, 2) memik, çiçik 3) li hin deveran ji bo avê jî dibêjin mî'o, te'te', çêlê : çêlek, çêl, manga	beşik çişini yapmak çiş ! çiş öpücük	berceau faire pipi fais pipi ! pipi bisou	cradle to wee-wee (b.b), to go pee pee wee-wee ! (b.b), go pee pee wee-wee, pee pee kiss
na na na ! : ji bo ku zarokan aş bikin vê dibêjin nanî, nene : nan naynay kirin, nîna kirin : dîl kirin, govend girtin, reqîşin, dans kirin naynay bike !, naynay !, nîna bike !, nîna !, : dîl bike ! nono : kinc û cilên nû papîk : tiştên ku dixin pêyên zarokan papol : solên (pêlavên) zarokan pepe : nan. Li hin deveran ji bo ku zarok xwarina xwe bixwe vê peyvê dibêjin pepo, papo, pepê, pêtik, pep : pê. Li hindekan deveran pepo ji bo nan jî dibêjin piçê, tixo, 'olik : golik pifo, pifok, fifok, fifo : xwarina germ pišo : pişik, pişik, kitik pitê ! : bebeka keçinî. Ji bo gazikirina bebeka keçinî jî dibêjin. pitik : zaroka piçûk, dergûş pito : bebekê kurinî. Ji bo gazikirina bebekê kurinî jî dibêjin. pixk ! : ji bo ku zarokan bi henekî bitirsînin vê dibêjin qoço, tek lolo ! : gava ku dixwazin bi zarokan re qoç bilîzin vê dibêjin qulopani, qulopinc : navê listika teqle avêtinê ye soşo kirin, soşî kirin, soşî kirin : suştin taytay kirin, dardar kirin, tena (tinê) kirin, westê kirin : li ser pêyan sekinin taytay bike !, taytay !, tay ! dardar bike !, dardar !, westê bike !, westê !, tena (tinê) bike !, tena (tinê) ! Li hin deveran, gava ku mezin dixwazin zarok li ser pêyan rawestin, dibêjin : "tinê tinê, bejna dinê": li ser pêyan bisekine ! tetik : lepik, destkêş, destgork tîti, tîtik, çiçi, tîtik : listok tîq ! : ji bo ku zarok bikenin vê dibêjin toto : qûn ufe bûn : germ bûn ufe : germ e ! uve bûn : sar bûn uvvv : sar e ! wişik, pişik pişik : gava ku dixwazin zarok bikenin tiliya xwe li lêvan didin û vê dibêjin xitik, xeto : bebeka keçinî xûçê, xwekê ! : 1) xwişk, 2) xwişkê!	amca oğlak koyun mama, yemek 1) emzik 2) meme inek çocukları yatıstırmak için söylemir ekmek oynatmak oyna ! yeni elbise çocukların ayaklarına giydirilen çocuk ayakkabısı 1) ekmek, 2) ye ! ayak dana sıcak yemek kedi dişil bebek bebek eril bebek toslama takla yıkamak iki ayak üstünde durabilmek bebeklerin ayakta durmaları için söylenir eldiven oyuncak gül bana, gülsene ! kiç, popo sıcak olmak sıcak soğuk olmak uv !, soğuk ! haydi gül ! dişil bebek bacı çocukların ayakta durabilme evreleri kiç üstü oturabilmek (5-6 aylık çocuk) kiç üstü ilerleme yüz üstü sürüklenecek ilerleme emekleme ayakta durabilmek yürümeye başlamak, adm atmak	tonton agneau mouton nourriture pour enfant 1) tétine 2) sein, téton vache se dit pour apaiser les enfants pain faire danser danse ! vêtement neuf chausson chaussure d'enfant 1) pain, 2) mange ! pied veau repas chaud minou, miaou (chat) bébé (de sexe féminin) bébé, nouveau-né bébé (mâle) hop là ! donner un coup de tête culbute laver se tenir debout debout ! (se dit pour les bébés qui commencent à se tenir debout) gant joujou, jouet fais rissette fesse être chaud chaud être froid froid fais rissette ! bébé féminin frangine, petite soeur étapes d'évolution des enfants jusqu'à ce qu'ils se tiennent debout se tenir en position assise (vers 5,5 - 6 mois) se traîner sur les fesses avancer en rampant à plat ventre marcher à quatre pattes pouvoir se tenir debout faire les premiers pas	uncle lamb sheep baby food 1) pacifier 2) nipple cow said to appease children -shh-shh- bread to make someone dance dance ! new clothes baby slippers baby shoes 1) breat, 2) eat ! foot calf hot meal pussy (cat) baby girl baby baby boy to butt (with the head), billy buck somersault to wash to keep oneself up stand-up ! (expression to encourage babies to start standing upsy-daisy glove toy smile, give me a smile bottom, butt to be hot hot to be cold cold give me a smile ! baby girl little sister stages of babyhood until they stand to sit up (about 5,5-6 months) to scoot on one's backside to crawl on one's stomach to crawl on all-fours to stand upright (erect) to take one's first steps, to toddle
navên gehînekên biserpêyan ketina zarokan	çocukların ayakta durabilme evreleri	étapes d'évolution des enfants jusqu'à ce qu'ils se tiennent debout	stages of babyhood until they stand
1 - qûnçûkî, qûnçûçî, liqûnrûniştin, li ser qûnê rûniştin di vê gehînekê de zarok 5 - 6 mehî ne û êdî dikarin li ser qûna xwe rûnin.	kiç üstü oturabilmek (5-6 aylık çocuk)	se tenir en position assise (vers 5,5 - 6 mois)	to sit up (about 5,5-6 months)
2 - qûnkişk, qûnzişk gava ku zarok dikarin xwe li ser qûna xwe bixişin û herin.	kiç üstü ilerleme	se traîner sur les fesses	to scoot on one's backside
3 - zîkkişk, zîkzişk, xuşîn di vê gehînekê de zarok dikarin xwe li ser zîkê xwe bixişin û herin.	yüz üstü sürüklenecek ilerleme	avancer en rampant à plat ventre	to crawl on one's stomach
4 - çarlepîk, çarlepik, çarpîk, çaplûk, çepelî gava ku zarok dikarin bi çarlepîkî bi rê ve herin.	emekleme	marcher à quatre pattes	to crawl on all-fours
5 - taytay, tenatena, tenêtenê, westêwestê, dadar gava ku zarok nû dikarin li ser pêyan bisekinin.	ayakta durabilmek	pouvoir se tenir debout	to stand upright (erect)
6 - gavavêtin gehîneka ku zarok êdî dikare gav biavêje.	yürümeye başlamak, adm atmak	faire les premiers pas	to take one's first steps, to toddle
7 - kostekqetandin, bendikqetandin zarok êdî dikare xweş bi rêve here. Ji bo vê jî bendekî (kostek) piçekî xav bi herdu pêçiyên mezin yê zarok ve girê didin û dihêlin ku ev bi rêveçûnê wî bendî biqetene.	ipini koparmak, kendi başına yürüyeabilmek	il est devenu autonome pour marcher	he can walk by himself, on his own toddler

Îdyomên kurdî

(IV)

Amadekar : Mustafa AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
bi çar çavan girîn, bi xwe de pûkîn	iki gözü iki çeşme ağlamak, gereksiz yere sürekli yakınmak, şikayet edinmeyi alışkanlık edinmek	se plaindre à tout propos, à tort	to complain about everything for no reason
bi der û ro de çûyin : bi ser de barîn, rijîn, (Xwedê dayê, tê de digevize)	çok zengin olmak, mal içinde yüzmek	être très riche, nager dans l'opulence	to be very rich rolling in wealth (rolling in money)
bi dê û bav kirin ; cî bi cî kirin	yerli yerine oturtmak, kanıtlamak	étayer solidement	to prove, establish
bi korayî (nezanî) ketin nav	körü körüne bir işe girmek	s'engager aveuglement	to undertake blindly
bi ser çavên xwe de mîstin : xelk ji xwe dîr xistin; pê re bazar nebûn	itici olmak, kimseyle anlaşmamak	repousser, éloigner les gens; être impossible à s'entendre avec	to be repelling people, to be repulsive
bi ser kodika tije girîn	tok karna, varlığa rağmen ağlamak, yakınmak	pleurnicher, se lamenter sans manquer de rien	to lament while lacking nothing to snivel, to whine
bi şilfa... xwe ketin	çabasız zahmetsiz servet sahibi olmak	faire fortune sans efforts (grâce à un mariage, etc.)	to make a fortune without effort (eg by marriage)
bila kumê me li ser keçeliya me be, bila serê gurrî di bin kum de be...	külâhımız kelimizi örtün, kırılan kol yen içinde kalsın	que le chapeau cache bien notre crâne chauve ; lavons en famille notre linge sale	let's wash our dirty linen in private
bilind firîn	yüksek uçmak	avoir des prétentions excessives, irréalistes	to have excessive (unrealistic) expectations
bilind firîn û nizm ketin	yüksek uçup alçak düşmek, umduğunu bulamamak	prétendre voler haut et tomber bas	pride comes before a fall
bilind kuxîn	büyüklük iddiasında olmak	prétendre jouer dans la cour des grands	to give oneself airs
bilûra (li) ber guhê gê (gayî) ye : wekî ji dîwêr re bêjî, deng nabe xwe û bi ya xwe dike	bildiğini okumak, kulak asmamak	jouer de la flûte pour un boeuf (qui n'entend pas la musique); parler en vain, parler à un mur	talking to brick a wall, to speak in vain
bin cil (berr) kirin	hasıraltı etmek, sümen altı etmek	laisser sans réponse une demande, mettre sous le boisseau	to shelve a matter, to leave unanswered (requests)
bin şil bûyîn	ayıplı, kusurlu olmak, gizli ayıbı olmak	avoir des casseroles, avoir des choses à cacher	to have something to hide
binguh (beleşoşk) germ kirin: lê xistin	kulaklarını okşamak, tokat vurmak	donner une gifle	to slap, smack
bin xwe dagirtin	altını doldurmak, yükünü tutmak, köşeyi dönmek	faire fortune	to get rich
bin çengê wî germ kirin	kurşunlamak	fusiller	to shoot
bin filitî ye, bin avetî ye, goşt daye pisikê	kızlıktan düşmüş	elle est déflorée	she was deflowered, lost her virginity
binfilitî	savurgan, dipsiz kuyu	prodigue	profligate, spendthrift
bi nan û perçeyekî li ber gerîn	dünden razı olmak, işe teşne olmak	être tout prêt pour ; ne pas demander mieux	to be eager to do it, to be chafing at the bit
beqa nekirin, av negihiştin ser, av bi ser de nexwarin ; di cîh de mirin	düşüp anında ölmek	tomber raide	to drop dead
bê bintar	asılsız, esassız	sans fondement	without any basis, baseless, bottomless
ba di ber de nare /naçe	dört dörtlüktür, eksizsiz ve mazbuttur	c'est du béton, impeccable, travail parfait	watertight, solid, impeccable, flawless, perfect
bask (perr) tune pê bifire, ji kêfa piyê wî/ wê erd nagire	sevincinden uçmak	fou de joie, sur un nuage	ecstatic, on cloud nine
benê xwe qetandin	ipini koparmak	rompre ses attaches	to sever ties (with family, morale)
brayê xwarinê	iyi gün dostu	ami des beaux jours	fair weather friend
birê bûkê, serê biskê	imtiyazlı, torpilli	privilegié, favorisé, qui a la part belle	privileged, favoured
bi erdê de çûyîn, ketin binê erdê	utançtan yerin dibine girmek	passer sous terre (de honte)	to hide one's head in shame
kerê yekî ajotin	birinin ardından konuşmak, dedikodusunu yapmak	médire, dire du mal de quelqu'un	to slander, talk behind someone's back
bi şûnikan bi şûna yekî ketin	giyabında birine öfkelenmek, söylenmek	maugréer, pester contre quelqu'un (en son absence)	to curse, nun down s.o. (in his/her absence)
bizmarê tişteki danîn (xistin) avê	ipe un sermek, aldatarak oyalamak	avancer des prétextes creux, inconsistants, renvoyer aux calendes grecques	to make vain excuses, to put sth off indefinitely
bi yekî ve bûn benîşt	birine sakız gibi yapışmak, peşini bırakmamak	être collant, importun, importuner	to importune, to dog s.o., to stick to s.o. like glue
çêleka ser pirê : her kesê ku tê karê xwe pê dike	her gelenin işini gördüğü kişi	bonne à tout faire, personne utilisée par tout le monde	jack-of-all-trades
çêleka zer, çêleka nîsê	kendi sütüyle dolu bakraççı tekmeleyip döken inek; emeklerini boşa harcıyan	la vache qui renverse par un coup de pied le seau rempli de son lait, personne qui après avoir fait du bon travail détruit les fruits de son travail	s.o. who does a good work then turns around and destroys the fruits of his labor
bû doza Ereba, hilka Erebe, bû mesela gayê Kanika	yılan hikayesine dönüştü	histoire interminable, problème insoluble	a long-winded story, something that never ends
bû wek şêxê pê li bizota dike, filfil (îsot) kediye qûnê	paniğe kapılmak, çok acele etmek	être sur le feu, se précipiter	to panic, to rush
bû noka li kevir : ji hev belav bûn	çil yavrusu gibi dağılmak	se disperser aux quatre coins du monde	to be scattered to the four corners of the world (globe)
bû dizê sola (çovê) xwe	pabucunun hırsız olmak, haklı iken haksız duruma düşmek	(litt.) Devenir le voleur de ses propres chaussures; se trouver en position de coupable alors qu'on a raison	to be considered at fault when one is actually (in the) right, (litt.) "to steal one's own shoes"
bû kurkê qetyayî ; ne bi kuştin tê ne bi hiştin : bûye cil kete mil	ne atılır ne satılır	quelqu'un ou quelque chose dont on ne sait que faire, qu'on ne peut ni jeter ni garder	a person or thing that one doesn't know what to do with, should one keep it or get rid of it ?
canê yekî kirin (wekî) serrad	birini ateşli silah ile delik deşik etmek	cribler quelqu'un de balles	to riddle s.o. with bullets

canê yekî xirt xirt kirin, kert kert kirin : dan ber kêran	birini bıçak ya da hançerle delik deşik etmek	cribler quelqu'un de coups de couteau ou de poignard	to stab s.o. over with a dagger or a knife, to stab in the back
caw cawê te, meqes meqesa te ye; caw cawê te ye;	köy senin harman senin ; at ata biçirîne : heta dikarî derewan bike bildiğın kadar	(litt.) La toile est tienne, les ciseaux sont tiens ; tu peux la couper à ta guise ; se dit de quelqu'un qui ment avec exagération, sans retenue	litt. "the cloth is yours, the scissors are yours : cut the cloth as much as you like" ; said of an incorrigible (inveterate) liar
cemedî ser dilê xwe helandin ; dilê xwe rihet kirin	emeline ulaşmak	assouvir sa soif, sa vengeance	to satisfy, assuage, quench (thirst revenge)
cewdikê xwe vala kirin cewdikê wî tije bûye	kurdunu dökmek (cinsel) kurtlanmış (cinsel)	tirer un coup (sexuel) il est en rut	to have a quickie (sexual encounter) he is on rut, horny
cicokî ketin rê : peyatî û destvala bi rê ketin	yaya ve eliboş (silahsız) yola koyulmak	se mettre en route à pied et sans armes	to set out on a trip.. on foot and unarmed
cîhê lê dimize giha lê şın nabe : pirr no ye	o kadar hırçın ve belalı ki işediği yerde ot bitmez	il est tellement belliqueux et dur que là où il pisse l'herbe ne pousse pas	the grass does not grow where he urinates, he is very tough
bê dev û şîpan e	patavatsız	impertinent, irréfléchi	who talks at random and thoughtlessly, tactless, one who talks off the top of his head
cîla wî bê berwêr e : doq e	lafını bilmez, nerde ne diyeceğini bilmez	il parle à tort et à travers ; il est impertinent	he talks a lot of nonsense, he knows no limits (in speaking)
cilka (berka) xwe ji avê derxistin : ji heqê xwe hatin	kendi kendine yetmek, idare etmek	se débrouiller, s'en tirer	to extricate oneself (from difficulties), to manage, to be self-sufficient, to get by
cilkirina gê piştî baranê	iş isten geçtikten sonra davranmak	(litt.) revêtir le boeuf après la pluie ; agir trop tard	to act too late when it's all over, to close a stable door after the horse has bolted
cilka bênamûsiyê kişandiyê serê xwe; cilik kişandiyê serê xwe ; kumê bênamûsiyê daye serê xwe cineta bi minet : qenciya bi minet	rezilliği kabullenmek, hakkında söylenenleri duymamazlıktan gelmek başa kakılan iyilik	se résigner à l'opprobre ; ne pas agir contre l'infamie faire du bien à quelqu'un et le lui rappeler sans cesse	to resign o.s. to disgrace (infamy), to do nothing to counteract a scandal not to let s.o. forget that you've done them a favor
cînikên (cînên) wî hatine dorê ; cînik hatinê	deliliği tutmak	retrouver ses vieux démons	to revert to an earlier state of insanity to have a relapse
curma ser cîrana ye	ceremesini başkasına ödetmek /çektirmek	faire payer à autrui ses fautes	to make others pay for one's own faults

Ferhengoka Hawarê

(IV)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî	sixur	köstebek	taupe	mole
rêvîn, rêving	kirli	sale	dirty	segavî	kunduz	loutre	otter
hevêrk : herêm	bölge, mıntika	district	district	marmarîşok, gungumok, balîfrezk, şemsemotik	kertenkele cinsleri	variété de lézards	types of lizard
zergoz : bi latîni Carya fraxinifolio				sêvil, sêvelok, xilt,	tarla faresi	rat des champs	field mouse
bizo, bizî	kara ağaç	orme	(wych) elm	koremişk			
tanî kirin	çitlemek	entourer de haies	to hedge	zof, sarmar, şermar, bijmar, jarmar	kırkayak, çıyan	mille-pattes	centipede
tanî : ji darên berû, spindar û mazûyan çê dibe; bi heriyê diseyînin dikin çit				tîrmar, tîremar	ok yılıanı	couleuvre à collier	grass snake
çit	çit	haie	hedge, fence	hişkeber, dîwarê hişkeber	harçsız (duvar, bent)	(mur, muret) construit par empilement des pierres sans ciment	stone wall built without cement duy-stone wall
olî : xaniyê du qatî, binê wê gom e, serê wê menzeleke mezin a pêşvekirî ye	iki katlı köy evi, altı ahır, üstü oturulacak ev	maison à deux étages dont le premier sert d'étable	two story house whose first floor is used as stable	bereste, berheste, kevirheste	çakmak taşı	Pierre à briquet	flint-stone
navko : xaniyê yek qatî jûvan : poşman, peşman	tek katlı ev pişman	maison sans étage qui a du regret	one story house regretful, sorry, remorseful	pandî : panêr	bekçi, nöbetçi	gardien, garde	guard, sentry
rejû, resû, rejî	kömür	charbon	charcoal	pandîgeh	gözetleme ya da nöbet yeri	poste de garde	sentry box, cabin
avdiz : di keleşan de riya dizî ya ku tê de dikarin avê binin	kalelerde suyun getirildiği gizli yol	aqueduc secret d'une forteresse	secret water conduit (of a fortress)	bazgûrî, başkûrî, berzûrî	yakarma	supplication	supplication
dîreh : garisê spî	ak dan	millet	millet	xwe bazgûrî, başkûrî, berzûrî Xwedê kirin	Tannya yakarmak	supplier le Seigneur	to implore, to beg the Lord
fetandin, fetihandin	ekilmemiş bir araziyi ziraate hazırlamak	défricher une terre et la rendre cultivable	to bring land into cultivation	qelaçe : çeper	küçük kale	fortin	small fort
bêrm	krater gölü	lac de cratère, lac de montagne	crater mountain lake, small mountain lake	hêreker	şahit, tanık	témoin	witness
şkev : qabek ji dar çêkirî	tahtadan kap	boîte ou récipient en bois	wooden box or vessel	tinawir : xwedan tîn	canlı, diri	vivant	alive, living
wîşk, werşeq, weşek qwîz, kûze	vasak sansar	lynx putois	lynx Martes foina, polecat, skunk	lêvok, lêpok	eğlendirici	amuseur, comique	entertainer, comedian
kurîbeşk : kurebeşk heftar : keftar	porsuk sirtlan	blaireau hyène	badger hyena	lêvokî kirin	eğlendirmek	amuser	to entertain, to amuse
				pîşekar	1) kahya, 2) teşrifatçı, sunucu	1) intendant, 2) présentateur	1) factor, 2) presenter, introducer (of pers.)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Directeur de la publication : **Reşo ZILAN**
Réalisation : **S. ILITÇ & M. HASSAN**

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pîrsên zaravê kurmancî

Mîn eu niwîst ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

*Elmedê Xanî
(Sedsala XVII)*

Civîna Biskops Arnöyê ya 23yemîn

5-11 nîsan 1998

Civîna 23emîn ya *Kurmancî* li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 5 û 11ê nîsana 1998 de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser termên aborî, îdyomên kurdî, nîfrînen kurdî, devoka Qerejdaxê, nexweşiyên heywanan, endamên laş û îdyomên jê çêdibin û ferhengoka *Hawarê* xebitîn.

Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Michael Chyet (Waşington), Elişêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nûman (Cizîr), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Şikak), Newzad Şukrî (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan), Memo Yetkin (Semsûr), Veysî Zeydanli (Bidlîs) û Reşo Zîlan (Ağirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara *Kurmancî* de tîen belav kirin.

Devoka Qerejdaxê

(VII)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
pişo pişo kirin	yataştirmek, küçük tavizlerle idare etmek	caresser dans le sens du poil, apaiser to appease, to ease	to stay on the right side of sb.,
pişrûng, pişrûk	1) tam yoğrulmamış hamur, çamur vb, 2) küçük ekmekek kırıntısı, buğday unu 3) un, su ve tuzu karıştırıp hafif pişiril ve oğlaklara verilen bir yemek	1) farine, glaise etc. insuffisamment pétrie, 2) fine miette, 3) mélange de en farine, d'eau et de sel légèrement cuit donné en pâture aux agneaux	1) insufficiently kneaded flour, clay, 2) mixture of flour, water and salt, slightly cooked and given to lambs
pitik	bebek	bébé	baby
pizirik, pizrik, pizrik, pizrûk	küçük çoban, sivilce	bouton, pustule	pimple, pustule
kwînêr, kînor, kunêr	kan çıbanı	abcès	abscess
pizirîn : ji hev çûn (ji bo qumaş)	aşırı kullanılmaktan çözülmek, dağılmak	être élimé, s'élimer	to wear thin, to come apart (for a well-worn fabric)
pî	kol	bras	arm
pîj : şîşika gora, singik, sixrik	şiş, çorap şişi	aiguille à tricoter	knitting needle
pînc, pîç, bêjî	piç	bâtard	bastard
pingalî	yataklık etme, suçlu koruma, barındırma işi	recel de malfaiteur	concealment of a criminal
pingalî kirin	yataklık etmek, suçlu korumak	receler un malfaiteur	to conceal (a criminal)
pîqut, pîkîn, hiçikkurt	yarım kol gömlek, yekek ve benzeri	manches courtes (chemise, gilet, etc.)	short sleeves (shirt, etc.)
pîr'abotk : pîrhevok, pîrabok	bebekleri kaçıran, insanları aldatıp beraberlerinde götürnen efsanevi yaşlı kadın	mégères ou mauvais génies mythiques qui enlèvent des bébés, qui séduisent des gens et les emmènent chez eux, dont on peut se protéger par une aiguille ou un objet en fer	shrews or mythical evil spirits who kidnap babies, seduce people and take them to their home, against whom one can protect o.s. with a needle or iron object
pîrût	çıplak kollar	qui a les bras nus	bare armed
pîspîsk, fîrfîrk	düdük	sifflet	whistle
pîşo	1) yanık bez kokusu, 2) kav	1) odeur de chiffon brûlé, 2) amadou	1) smell of burnt wool, 2) tinder
pîvazok	soğan yahnisî	ragoût d'oignon	onion stew
karî, kardî	dana ayağı	arum, pied-de-veau	calf's-foot, arum
pîzpîzêk, pîrpîzêk	kardelen	perce-neige	snowdrop
pîvong, pîvok	çiğdem ?	scille	spring squill
polat : pola	çelik	acier	steel
pozşîmk, xîzêm	hızma	ornement en or incrusté dans la narine d'une femme	woman's golden nostril ornament
post kirin, kevil kirin : bi kêrê guran		derisini yüzmek	écorcher un animal to skin (animal)

Termên hiqûqî

Amadekar : Veysi ZEYDANLI

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
serwerî	hakimiyet, egemenlik	souveraineté	sovereignty
serwer	hakim, egemen	souverain	sovereign
serdest	başat, ağır basan, hakim, üstün	dominant	dominant
serdestî	başatlık, ağır basma, üstünlük	domination, dominance	domination, dominance
karîn	iktidar	pouvoir	power
karîna siyasî	siyasî iktidar	pouvoir politique	political power
qanûn danîn	yasamak, kanun çıkarmak	légiférer	to legislate
qanûn danîn	yasama	législation	legislation
karîna qanûndanînê	yasama gücü	pouvoir législatif	legislative power
qanûndanêr	kanun koyan, yasa koyan	législateur	lawmaker
birêvebirin	yürütme	exécutif	executive
karîna birêvebirinê	yürütme gücü	pouvoir exécutif	executive power
dengdana pêbaweriyê	güven oylaması	vote de confiance	vote of confidence
deshilat	yetki	autorité	authority
deshilatdar	yetkili	responsable, qui a le pouvoir, l'autorité	who has the authority, responsible competent
ziyan	hasar, zarar	dommage, perte	damage, harm, loss
bêziyan	zararsız	inoffensif	harmless
ziyandîrî	mutazarar, zarara uğramış	lésé, qui a subi des dommages	injured, who suffers loss or damage
ziyankar, ziyanker	zarar verici, zararlı, zarara neden olan	nuisible, dommageable, préjudiciable	harmful, detrimental prejudicial
ziyanok	zarar verici	nuisible	harmful
kurmikên ziyankokî	zarar verici haşareler	insectes nuisibles	harmful insects

Peyvên kêmnas

Amadekar : Michael CHYET

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
serşivan	çobanbaşı	berger en chef	chief shepherd
sivan	çoban	berger, pâtre	shepherd
dûajajo, dûşivan	yardımcı çoban, çoban yamağı	aide-berger	assistant shepherd
ajorî	sürüyü bir yerden bir yere götürme, sürme	déplacement d'un troupeau sur une longue distance	displacement of a herd for a long trip
avrû, avrî	viyecek, içecek artığı	restes de nourriture ou de boisson	remains of food or drink
bihitandin : hetikandin	rezil etmek	déshonorer, flétrir, couvrir de honte	
motk	fol	niché	nest egg
caxî	meclis, cemaat	assemblée, réunion	meeting, assembly
civat û caxî : civat û cemaet, kesê civat û caxiyan : ehli cemaet	ehli meclis	personne présentable, digne d'assister à une assemblée de village ou de notables	person honourable admissible to a village assembly
çemçemok, pelşimok, pîrçimok, şevşevok,	yarasa	chauve-souris	bat
dûş, tûş : rêz	şevrevînk, perçemek		
di dûşa hev de	sıra, hiza	ligne, rang	line, rank
erhede	aynı hizada	sur la même ligne, dans le même rang	
givande, kivande	herhalde	en tous cas	in any case
gosirmet : xerîb, ecêb	uçurum, yüksek yer vs. kenarı	bord (d'un précipice, d'une hauteur, etc.) bordure, berge	bank, embankment
gusme : deste	acayip, tuhaf	étrange, étonnant, bizarre	strange, amazing, odd
hewdik : hewda biçûk	deste, küme	groupe, escouade	bunch, squad, band
heşyenk	çanak	écuelle, bol	wooden bowl
kemberok, peşîşok	barınak, sığınak	abri, refuge	shelter, refuge
kesk	ebu cehil karpuzu	coloquinte	colocynth, bitter apple
keska Pêxember	Peygamber ya da velilerin kabrini kutsal örtü	voile vert, considéré comme sacré, recouvrant la tombe du Prophète ou des saints	green veil, considered sacred, covering the Prophet's tomb or that of the saints
mîntan	Peygamberin kabrini saran yeşil renkli kutsal örtü	voile vert sacré couvrant la tombe du Prophète	sacred green veil covering the Prophet's tomb
kirtnak, kirdane, kirdanek, kirdang	1) nimten, mintan, 2) gömlek	1) sorte de gilet bourrelé et brodé 2) chemise	1) a kind of heavy embroidered outer shirt, vest, waistcoat, 2) shirt
tîr	merdane	rouleau de boulanger	thick rolling pin, roller
mêlît, mêlîde : pêtiya gurr a agir	oklava	rouleau de pâtissier	cookery rolling pin
pezkogiro, pezoguro : listika gur û pez	gür ateş alevi, yüksek alev	haute flamme	high flames
pirastîn (bipirêje !)	kurt-koyun oyunu, geleneksel kürt dansı	danse traditionnelle kurde imitant le jeu du loup et des moutons	traditional Kurdish dance imitating the game of wolf and sheep
pirqîn	türetmek, yaratmak	engendrer, créer, générer	to beget, to create, to generate
pirqîn pê ketin	aniden gülmek	éclat de rire	roar of laughter
tese le kirin	aniden gülmek,	éclater de rire	to burst out laughing
hevûdu tese le kirin	yoklamak, kollamak, kontrol etmek	tester, contrôler, vérifier	to test, to control, to verify
lê tese le bûn	biribirini yoklamak	se tester	to test o.s.
vezel, fayke	erişmek	parvenir	to reach
vanqor : beraz	kazak	chandail	sweater
xuçkanîk = kuçkanîk	kazak	chandail	sweater
cinh	yabani domuz	sanglier	wild boar
kevezan : gopal	sopa	gros bâton, trique, gourdin	thick stick, cudgel bludgeon
çortan : ji ermenî, çor : hişk, tan : dew : dewê hişk, kesk	baston	canne	cane

Cureyên endamên laşê mirovan û îdyomên jê çêkirî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
bejîn : bal, qam	boy	taille	height, stature
bejinzirav	ince boylu	svelte, qui a la taille fine	
bejindirêj	uzun boylu	grand, qui a une taille élancée, haute	
bejinkurt, nivçe	kısa boylu	petit, de petite taille	
kinik	uyumlu ufak tefek	menu,e, mignon,e	
bejinqut, kupîşî	kısa ve dolgun	courtaud, trapu	shortish (person), stocky
bejinpote, bejinbihost, qambihost	çok kısa boylu, bir kanş boylu	très petit (de taille), haut comme un empan	
bejin avêtin, bejin dan	boy vermek, büyümek	pousser, grandir (de taille)	
bejin revandin	aniden fazla boy vermek	grandir soudain et rapidement	
navbejnî	orta boylu	de taille moyenne	
poto	cüce, çok kısa	nain, très petit	
bejînbilind	uzun boylu, selvi boylu	de haute taille	
birû, birî, birh, birhî	kaş	sourcil	eyebrows
birûkevan	keman kaş, yay kaş	sourcils arqués	arched eyebrows
birûçeytan	kaytan kaş	sourcils fins et longs	thin and long eyebrows
birûbadayî	kivrık kaş	sourcils recourbés	curly eyebrows
birûzirav	ince kaş	sourcils fins	thin eyebrows
birûqalind	kalın kaş	sourcils épais	thick eyebrows
birûçelem	kalem kaş	sourcils fins et longs	long, narrow eyebrows
birûgurr	gür kaş	sourcils touffus, fournis	bushy eyebrows
birûpan	geniş kaş	sourcils larges	broad eyebrows
birûpirc	çatık kaş, catma kaş	sourcils qui se rejoignent	eyebrows that join
bijang, mijang, mijûlank, mijgul, mişkûlî, moşgun	kirpik	cils	eyelash
bijangdirêj	uzun kirpik	cils longs	long eyelashes
bijangbadayî	kivrık kirpik	cils recourbés	curly eyelashes
bisk	zülûf, zûlf	aigrette	aigrette

biskbitêl	tel tel zülûf, tel zülûflü	aigrette avec des cheveux non tressés	aigrette made with single threads
biskbadayî	lüle zülûf, bükümlü zülûf	aigrette bouclée	curly aigrette
biskxelek	halkalı zülûf	aigrette avec des cheveux en forme d'anneaux	aigrette with ringed hair
çavbeloq, çavbelok, çavpeqle, çavzeq	fırlak gözlü	qui a des yeux globuleux	protruding eyes
çavpeqyayî, çavdirhayî	patlak gözlü	qui a des yeux exorbités	pop-eyed
çavreş	kara gözlü	aux yeux noirs	black eyed
çavbelek	koyu kara gözlü	qui a des yeux noirs et blancs intenses, profonds	intensely white and deep black eyed
çavzezal	ahu gözlü	qui a des yeux de gazelle	gazelle eyed
çavzer	bal rengi gözlü	qui a des yeux couleur de miel	honey eyed
çavmêşinî	ela gözlü	qui a des yeux couleur de noisette	hazel eyed
çavşûjin	ufak gözlü	qui a de tout petits yeux	small eyed
çavê xwe zîq kirin	gözlerini dikerek bakmak	fixer du regard	to gaze fixedly
çavşaş, çavvîr, wîr, çavvîr, çaver, çavlo, çavliba, xêl, çavxêl, şaştirme, çavxwar	şaşı gözlü şaşı	louche	cross-eyed, squint-eyed
çavşikestî	yapışık kapaklı göz	qui a des paupières collées, déficientes	who has falling eyelids
çavxumar	mahmur gözlü	qui a des yeux languissants	languid eyed
çavkespik	badem gözlü	qui a des yeux d'amande	almond eyed
çavkesk	yeşil gözlü	aux yeux verts	green eyed
çavşin	mavi gözlü	aux yeux bleus	blue eyed
çavkizî	görme bozukluğu	trouble de vision	vision disorder
çavmezî, çavgir	iri gözlü	qui a de gros yeux	big eyed
çavbel	gözleri fincan gibi geniş olan	yeux écarquillés	someone wide-eyed (saucer-eyed),
çavzêlk, çavzilk	göz seyirme tiki	tic de clignotement des yeux	one who cannot stop blinking
çavkew	keklik gözlü, gözleri ve kirpikleri siyah olan	qui a des yeux et des cils noirs comme ceux d'une perdrix	one who has black eyes and eyelashes like partridge's
çavbikil	sürme gözlü	qui a mis du khol autour des yeux	one who has collyrium/eyeliner around the eyes
çavperçifî, çavperç, çavwerimî, çavnepixî	şişik göz	aux yeux enflés	with swollen eyes
çavbaz	1) şahin bakışlı, 2) hovarda	1) qui a des regards de faucon, 2) qui cherche à séduire, dragueur, euse	1) falcon eyed, 2) flirtatious
çîrt, kêvçik, şilaq	çapak	chassie	rheum from the eyes, crust round the eyes
sût	gök mavisî	bleu ciel, azur	azure, sky blue
çavvañî	ters istikametlere bakan gözler	strabisme divergent comme une girouette	divergent strabism
çavtibiqî	çukur gözlü	qui a des yeux enfoncés	deep-set eyes
çavholik	fırladak gözlü	qui a des yeux mobiles	
çavkesper	çakır gözlü	qui a des yeux bleu-gris	greyish blue eyed
çavtepişî	çekik gözlü	qui a des yeux bridés	who has slanting eyes
çavsor : 1) har, şerar, belakir, 2) zordest, zorker	1) gözü kan bürümüş, 2) zorba	1) qui voit rouge, 2) brutal, violent	1) one who sees red, 2) bully, violent
çavnepişî	şişkin, uykulu göz	qui a les yeux bouffis	puffy eyed
çavbirçî	aç gözlü	avide, insatiable	greedy, insatiable
çavbilind	gözü yükseklerde olan, muhteris	ambitieux	ambitious
çav vekirî	açık göz	malin, éveillé, intelligent	clever, sharp, smart, shrewd
çavlider	çapkın, gözü dışarda, cinsel arayış içinde	libertin, qui est en quête incessante d'aventures sexuelles	libertine, one in permanent search of sexual adventures
çavtirsıyayî, çavsikandî, çavsikênandî	sinmiş, gözü korkmuş	intimidé, qui a peur aux yeux	intimidated, daunted
çavnebar	kıskanç, çekemeyen	envieux	envious
çavpîs	kem gözlü	qui a mauvais oeil	evil eyed
çavreşî : kumreşî	kıskançlık	jealousie	jealousy
çavtarî	gözü kararmış	hors de lui, qui a perdu son contrôle	beside oneself
çavberjêr : şermok, fedîkok, fediyok	utangaç	timide, qui a les yeux baissés	shy, timid, bashful
çavxerab, çavçepel	kız ve kadınlara kötü gözle bakan	qui convoite la femme d'autrui	one who covets s.o. else's wife
çavhîz, çavqehpe	orospu gözlü, gözüyle zina işleyen	qui dévore des yeux, qui déshabille des yeux	someone who undresses (a woman) with his eyes
çavdarî	bakım	soin, entretien	care, upkeep
çavdişwar, çavtûj	keskin bakışlı	qui a des yeux perçants	one who has a sharp view
çavînî, çavînokî, çavavêjî, çavînkerî, nezerî	nazar	mauvais oeil	evil eye
çavpoş	göz yuman, görmemezlikten gelen, hoş gören	qui ferme les yeux, qui fait semblant de ne pas voir, tolérant	s.o. who shuts his eyes, who pretenis not to see ; tolérant
çavqayîm	gözü pek	brave, preux, qui n'a pas froid aux yeux	bold, brave, courageous
çavşil : ji girî re hazir	sulu gözlü	pleureur, euse, qui pleure facilement	crybaby, one who cries at the drop of a hat
çavçep, şaş	şaşı	louche	cross-eyed
çavtîjî, çavtêr, çavnebirçî	gözü tok	rassasié, qui ne convoite rien	contented, not covetous
çavpivî	göz kıyası, göz kararı	jaugage, estimation d'un coup d'oeil	gauging, estimate
çene, çenge, erzink, argûşk, lam	çene	menton	chin
çenexwar	eğri çeneli	menton tordu, de travers	with a crooked chin
çeneya bikort, çeneya kort	gamzeli çene	menton avec une fossette	chin with dimple
çenetûj	sivri çeneli	menton pointu	with pointed chin, sharp-chinned
çenebaz, çenesist	çenesiz, çenesi düşük	bavard	chatterer, talker
çok, çong, jinû, junî, kabok	diz	genou	knee
çoksûjin, çoksijûn	sivri diz kapaklı	qui a le genou pointu	(with) pointy knees, pointed-kneed
çokgirover	yuvarlak, yassı diz kapaklı	qui a le genou rond	(with) round knees, round-kneed
çokreş	kara dizli (fazla çalışmaktan)	qui a le genou usé (noirci) à force de travailler (sous le soleil, etc.)	with knees blackened by work (in the sun etc.)
çoksist	diz dermanı azalmış, dizi çözülmüş	qui a les jambes molles	weak-kneed
çokqerimî	dizi uyusmuş	qui a le genou engourdi	(with) kneas that have asleep, knees whose blood circulation has been cut off
çîp, çîm, çîq	baldır, bacak	jambe	leg
çîpxwar	eğik bacaklı	qui a des jambes torses	with crooked/twisted legs
çîpzîrav	ince bacaklı	qui a des jambes fines, effilées	thin-legged
çîpdîrêj	uzun bacaklı	qui a des jambes longues	long-legged
çîplûle	ince uzun bacaklı	qui a des jambes longues et fines	with long and thin legs
çîphijik	çırpı bacaklı	qui a des jambes d'allumettes	bean pole
teşkgur : ên ku di meşê de çok û teşkên wî li hev dikevin	çarpık bacaklı	qui marche les pieds en dedans	pigeon-toed
çîpwerqîle	kavis bacaklı	qui a les jambes arquées	bow-legged
çîprût : 1) bêheyê û bêşerm, 2) keşê ku dizî û karê xirabdikeye, 3) keç û jina çîp tazî	1) hayasız, 2) hırsızlık ve kötü işler yapan, 3) baldırı çıplak kız, kadın	1) éhonté, effronté, 2) malfaiteur, 3) femme qui a les jambes nues	1) shameless, cheeky, 2) malefactor, law breekie, 3) bare-legged woman

Îdyomên kurdî

(V)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
Dinya li ba wî çardê nisanê ye	dünya umurunda değil, onun için dünya her zaman günlük güneşlik	il est insouciant ; tout va toujours bien pour lui	he is carefree ; all is always well for him
çaroxa gemarê : rûqayîş, rûçarix, fedî nake, rûyê wî çaroxa gemarê ye	yüzü katır derisi gibidir, hayasızdır	(litt.) il a le cuir dur ; il est effronté	he is shameless
çav ber dan	bir şeye ya da birine göz koymak	convoiter qch ou qn	to covet s.o. or sth
çavê yekî şikênandin : tirs an sawa xwe xistin ser yekî	yıldırmak	intimider qn	to intimidate s.o.
(ji yekî/ê re) çav şikênandin : çav kirin, çav quçandî, çav riqandin, çav dayin, çav kirin	birine göz kırmak	faire de l'œil à qn ; donner une œillade	to wink, to blink
çav jê şkestin	bir şeyden ya da birinden korkmak, yılmak	être intimidé par qch/ ou qn, avoir peur	to be intimidated, to be afraid
çav li der	gözü dışarda	qui convoite sans cesse	who has his eyes on something or someone else
çav birçî, çavbirşî : ê bi risqê xwe qaîl nabe	doyumsuz, aç gözlü	insatiable	insatiable
çavnebar bûyîn	kıskanmak, çekememek	être envieux	to be envious
çavê te bar nade/ nabe, çavê te ba hîlnade, çavên te bara nagirin	çekemiyorsun, kıskanıyorsun	tu es envieux, tu envies	you are envious
çav li deriyan bûn	gözü dışarda, başkasının karsında kızında olmak	convoiter la femme ou les filles d'autrui	to covet s.o. else's wife or daughters
çav li deriyan, xwelî li seriyân	gözü dışarda olanın sonu rezalettir	qui ne cesse de convoiter finit dans l'indignité	who by ceaseless covets ends up in disgrace
çav li destan bûyîn	başkalarından istemeyi alışkanlık edinen, başkasına bağımlı olan, başkasına bel bağlayan	avoir l'habitude de solliciter autrui, dépendre économiquement des autres, compter sur autrui	to be used to solicit others, to rely on others ; to be dependent on others to rely on others
çav tê birîn, çav birîn, çav jê birîn	gözü kesmek	se sentir capable, à même de faire qch.	to feel capable of
çavê kul derman kirin, cemedâ ser dil helandin	taşı gedigine koymak	faire mouche, taper dans le mille	to hit the nail on the head
çavên wî/wê hene	kem gözlüdür	il/elle a mauvais œil, il/elle porte malheur	he/she is evil eyed
çav bi serê wî ve hene : bîra tîştan dike, rîya dinyayê dizane, bi fehm e	töreleri bilir, başkalarını düşünür	il est au fait des coutumes, il se souvient d'autrui	he knows the habits ; he is tactful he recalls, he remembers others
çav lê ketin, çav lê kirin	özenmek, taklit etmek	imiter, singer	to imitate (others'), to fake
çavnexel, çavpan : bêxîret	başı öne eğik, gayretsiz	qui a la tête baissée, qui ne réagit pas aux insultes et outrages	who does not react to insults and affronts, cowardly
çav pê ketin	gözü ilişmek, görmek, karşılaşmak	entrevoir, apercevoir, rencontrer, rendre visite	to notice, to catch sight of, to meet
çavpêketin : dîtîn, dîdar, ziyaret	görüşme, karşılaşma	entrevue, visite, rencontre	interview, visit, meeting
çavzexel	gözü hileda olan, hilekar	qui cherche à tromper, trompeur, fourbe	deceiver, deceitful, treacherous
çav girêdan : xapandin	aldatmak	tromper	to deceive
çêleka kundokî an kandewî	gebe kalmıyan ve sağılabilen inek	vache laitière stérile	sterile milk cow
çêleka bi ga : ji bo jinên doxinsist	peşinde çok erkek koşturan kadın	(litt.) vache en chaleur; femme qui a des relations avec plusieurs hommes	cow in heat ; woman who has several lovers
çêleka li şûvê dizê : pîr gemarî, bê ser û ber	çok kirli, başboş	très sale, dépenaillé	very dirty, ragged
çêleka xizanan	dört gözle beklenen, geç yaşta çocuk bekleyen bir kadın	se dit pour une femme avancée en âge qui attend un enfant très désiré	for a woman who gets pregnant late in life and everyone is awaiting the birth of the child
çêleka zerî, zêdinkıyan, çêleka nisê	iyi bir iş yaptıktan sonra onu personne tahrîb eden	qui détruit le fruit de son propre travail	who destroys his own work
çivîka wîtwîtanî : kesê ku bi nezaniya xwe him xwe him dora xwe dide xesarê ; çivîka wîtwîtanî tu bi heseba nizanî te mala xwe xera kir konê min î reş jî li ser danî	yanlışlık ve deneyimsizlikleriyle hem kendisinin, hem de çevresinin ağır hasara uğramasına neden olan	personne dont les calculs se révèlent faux et qui par ses erreurs cause sa perte et celle de ses proches	s.o. who miscalculates and who through his errors ruins himself and his next of him
çoi di şikeftê de hîlnayê	artık dayanılmaz, tahamül haddini aştı, çizmeyi aştı	ça suffit, ça dépasse les bornes, ce n'est plus possible de supporter	that is enough, that is unbearable
çû ber golikan	iskartaya çıkmak, değersizleşmek, itibarını yitirmek	être discrédité, déconsidéré, être mis au rebut	to be discredited, thrown on the scrap heap
çawa avêt xerab hat	işî bir türlü iyi gitmiyor	ses affaires ne marchent pas du tout	things are going badly
dan ber dilê xwe	gücenmek, kızmak	être vexé	to be upset
dil hiştin/ hêlan	kırmak, gücendirmek	offusquer, offenser qn.	to offend
dil mayîn	alınmak, gücenmek	s'offusquer, s'offenser	to be offended
da dilê wî : kêr gihîşte hestî	canına tak etti	il est à bout de patience	the last straw, it becomes intolerable
dan navê	içine vermek	agir sans retenue, dépenser sans compter	to act or spend without limit or consideration
damar nayê, damar lê naxe	damarı vurmuyor	il ne bronche pas	he does not react
dana Xwedê	Allah vergisi	don de Dieu	God's gift
dar di devê hevdu de rakirin	it gibi dalaşmak	se battre comme des chiens	to fight savagely like dogs
dan rastê, xwe eskere kirin	açığa vurmak, ifşa etmek	révéler, dévoiler, divulguer	to unveil, to disclose, to divulge
dan ber, berdân	palavra atmak	mentir sans retenue	to lie without limit, excessively
dara bin xwe birîn, li kodika xwe xistin, bi nanê xwe listin	bindiği dalı kesmek, ekmeğiyle oynamak	scier la branche sur laquelle on est assis	to saw off the branch on which one is sitting
dar ji binî birîn	köprüleri atmak	couper les ponts	to burn one's bridges
darikê miradan, deriyê miradan, girê miradan, deriyê ku miradan dibe serî	murad kapısı, murada kavuşturan	qui exauce les vœux, qui permet l'accomplissement des vœux des amoureux, des femmes stériles, etc.	to grant wishes, who allows the wishes of lovers, of sterile women to be fulfilled
darikê pelûlê, darikê gebolê	fitneci, fesat, her işe burnunu sokan, fesat konkumasi	qui fourre son nez partout, intrigant	who sticks his nose into every thing, scheming a great mischiefmaker

dartelaqî, yaxurî, topfelaqî, torfeleqî, ketüber, destgurkî, kevgurkî	rastgele, tesadüfen	par hasard, par chance	per chance, by haphazard, at random
dêlik bi ba ye, dêlik li ba ye, se ji Bexda ye	kösnük dişi ta Bağdattan it cezb eder	(litt.) si la chienne est en chaleur le chien arrivera de Bagdad; c'est elle qui attire les mâles	(litt.) if the bitch is on heat the dog will come from Bagdad
deqê wî ber bi gule ye	işini garantiye almış	il a garanti son affaire ; il est sûr de son fait	he has made sure his business
deraxa wî fire ye	büyük oynuyor	il joue grand, il joue dans la cour des grands	he play big
derbend filitiye	ipin ucunu kaçırmış	il a perdu le contrôle, il est dépassé par les événements	he has lost controle of the events
dergûşkî ketin, kelikanî ketin	yenişememek, berabere kalmak	faire un match nul, une partie nulle (lutte, sport)	to draw a match
pata mayîn	oyunda berabere kalmak	faire une partie nulle (jeu de cartes)	
derpê bi qûnê ve zeliqî	yumurta kapıya dayandı	in extremis, quand la situation devient sérieuse	at the very last minute, when the situation has become serious
derpê ket nav ligan	şaşırmak, paniğe kapılmak, telaşlanmak	paniquer, s'alarmer	to be panicked, to become alarmed
derziya wî di ber serê wî de ye	bağımlılığı yok, nerde sabah orda akşam	il est libre comme un oiseau	he is free like a bird
dest birin ber xwe : xîret kirin, bizav kirin	gayret göstermek, cüret etmek	lever la main, réagir	to react, to be zealous
destê belayê : yê ku ji destê wî bela çêdibe	belalı, şerut	bellicieux, querelleux	troublesome, bellicose
destbelav : dijminê malê xwe	savurgan, müsrif	prodigue, gaspilleur	prodigal, lavish
destê yekî dirêj bûyîn : destê yekî dirêj bûn	nüfuzlu olmak	avoir le bras long, être influent	to be powerful/ influential
destdirêjî kirin	1) tecavüz etmek, 2) hırsızlık etmek	1) agresser, 2) voler, dérober	1) to attack, 2) to steal, to rob
dest avêtin	el atmak, teşebüs etmek	entreprendre	to undertake
destê bi tinê : 1) kesê bi serê xwe, bê pişt, 2) wahîd	yalnız başına, destekçi ve mütefiki olmayan	personne seule, sans soutien et alliés	lonely person who has no allies
destê bin kevir	sıkışık, çaresi çukışı olmayan	coincé, dans l'impasse	stuck
destnepaqij, destpîs	güvenilmez, kirli işler yapabilen	non fiable, capable de voler, de méfaits	unreliable, capable of stealing, of misdemeanor
destê min di bin darê wî de ye	birine minet borcu olmak, bağımlı olmak	être redevable envers qn, être dépendant de qn	to be dependent on s.o. to be indebted to s.o.
destê xwe di hemû qulan de kirin, tiliya xwe, an pozê xwe xistin hemû qulan	her deliğe parmağın sokmak, her şeye burnunu sokmak	fouiller son nez partout, se mêler de tout	to stick one's nose into everything, to meddle in everything
destê xwe jê şuştin	umudunu kesmek	s'en laver les mains, y renoncer	to wash hands ; to give up
destê wî hevdu xwarin	sabırsızlıkla beklemek	attendre avec impatience	to await with impatience
destê xalo qot	para ver	donne-moi de l'argent	give me money
desteng bûyîn	ekonomik yönden sıkıntıda olmak,	être financièrement dans la difficulté	to be financially in a difficult situation
dest hilanîn	el kaldırmak, direnmek	lever la main, s'insurger	to raise one's hands, to revolt against
dest lê hilanîn	işî hızlandırmak	accélérer le rythme de son travail	to speed up one's work
destpaqij	güvenilir, temiz işler yapan	fiable, qui a les mains propres	reliable, who has clean hands
destpelink, despelk	el yordamıyla	à tâtons	groping
destengî	mali darlık	difficulté financière	financial difficulty
destvala, destxalî, destêvala	eli boş	mains vides	empty hands
çira wî di eniya wî de ye : rizqê wî fireh e	kismetî boldur	il est favorisé par la chance, il est né sous une bonne étoile	he is favored by fortune he was born under a lucky star
çember ji ber hilatiye : pîvan jê re nameye	ölçüyü kaçırmış, haddini bilmez	il dépasse la mesure, il dépasse les bornes	he knows no limits (in behavior)
çend kum bêxwedî mayîn	çok kişi külahsız kaldı (öldü, öldürüldü)	beaucoup de gens sont morts (bien des chapeaux sont tombés)	many people have been killed (litt. many hats have fallen)
çeçqeçî : pirpeyv, şewşewokî	çenesi düşük	très bavard, moulin à paroles	some one who never shuts up, chatterbox

Ferhengoka Hawarê

(V)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
averê bûn	sapmak, ana yoldan ayrılmak	dévier	to deviate
kulabî	çengel	croc, crochet	hook
gergeşîn	ateş ocağı, çok sıcak azapyeri	fornaise	furnace
tûle : se, kûçik	köpek	chien	dog
tûlê asitanê : seyê ber derî	eşik iti, kapıda bekleyen it	chien de garde	guard dog
şehsiwar	iyi binici, şahsüvar	cavalier émérite	good horseman
çix !	hoşt	interjection utilisée pour chasser un chien	noise made to frighten away a dog
lîwan : eywan	eyvan	anti-chambre, hall d'entrée	hall, antechamber
pêşkepî : pozber	rakîp	rival	rival
dimdar	artçı	arrière-garde	rearguard
bêbir	kaplan	tigre	tiger
şêbisk : bisk	zülûf	aigrette	aigrette
şabisk : biskê rakirî	ucu kıvrık zülûf	aigrette recourbée	curved aigrette
nîvgirav	yarım ada	péninsule	peninsula
tajang	kamçı	fouet	whip
warkor, ocaxkor, korocax,	züriyetsiz	sans descendant	without descendants
tûtikbirî, bê zuriyet			
kordûnde, bêdûnde	erkek çocuğu olmayan	sans fils	without son
zeybeq, zîbeq	civa	mercure	mercury, quicksilver
bismût	bizmut	bismuth	bismuth
demsaz	samimi arkadaşı, sırdaş	confident, intime	confident, intimate
demsazî	samimi arkadaşlık, sırdarlık	amitié intime, intimité, confiance	intimate friendship, intimacy, confidence
serencam	sonuç	conclusion, résultat	conclusion, result
serencam kirin	sonuçlandırmak, sonuca bağlamak	conclure	to conclude
nişkegavî	sürpriz	surprise	surprise

haf	mukabil, huzur	en vue, chez, auprès, en présence;	in sight, at some one's place;
blêç	şimşek	éclair	lightning
neynika dîdevariye	periskop	périscop	periscope
kok kirin	akort etmek	accorder	to tune (instrument)
kok	akort	accord (mus.)	state of being in tune
nekokirî	akortsuz	désaccordé	out of tune, discordant
kokirî	akortlu	accordé	in tune
klîta kokê	akort anahtarı	clé d'accord	tuning-key
kos : defa şer, defa hawarê	savaş davulu, kôs	grosse caisse utilisée pour appeler à la guerre	big drum used in calling for war
qereqef : mey, şerab	şarap	vin	wine
bejteng	kîstak	isthme	isthmus
avteng, tengav	boğaz	détroit	straits
balbaz, esker, serbaz	asker, er	soldat	soldier
balbazî, eskerî, serbazî	askerlik, erlik	service militaire	soldiership, military service
hêşû, hesû, aso	ufuk	horizon	horizon
nalbenîşk, zembelîşk, balîşne, navbalîv	yastuk	traversin	pillow, bolster
gumrah	yolunu şaşırmiş	égaré	lost, astray
gumrah bûn	yolunu şaşırmaq, kaybetmek	s'égarer	to ramble, to loose one's way

Bêje û termên rêzdariyê

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hewe teşeyek we ye hingo teşeyek hun e. Li hin navçeyên Kurdistanê ji bo rêzdariyê ji bo kesekî ji hewe/hingo bi kar tînin			
navê hewe bi xêr ?	adınız ?	comment vous appelez-vous ?	what's your name ?
hetikî	rezil, rûsva, kepaze	déshonoré, vil, infame	vile, contemptible, disgraced, scoundrel
hetikandin	rezil, rûsva etmek	déshonorer, flétrir, couvrir d'opprobre	to disgrace, to dishonor, to humiliate
hetikîn	rezil, rûsva olmak	se couvrir d'opprobre, être déshonoré	to be disgraced, to be put to shame
xwe hetikandin, hetika xwe anîn, hatika xwe birin	kendini rezil, rûsva etmek	se couvrir d'opprobre, de honte	to put oneself to shame
hetiketî, hetkehi	kepazelik, rezalet	déshonneur, scandale, ignominie	dishonor, infamy, ignominy, scandal
rêz : hurmet, qedr, qîmet	saygı, kadir	respect, estime	respect, esteem
birêz	saygı değer, sayın	estimable, honorable	honourable, esteemable
rêza yekî girtin	birine saygı göstermek, kadrini bilmek	manifester du respect, de l'estime envers quelqu'un	to show respect, esteem for sb.
rêzdar	saygın, muhterem	respectable	respectable
rêzgir, hurmetkar	hürmetkar, saygılı	respectueux	respectful
rêzdarî	saygınlık, ihtiram	respectabilité	respectability
rêzgirî	saygılılık, hürmetkarlık	attitude respectueuse	respectfulness
di gel/bi silavên germ	sıcak selamlanma	avec mes salutations chaleureuses	(with my) warm regards
spêdeya te (we, hewe) bi xêr	hayırlı sabahlar	bonne journée	have a good day
roj baş	iyi günler, merhaba	bonjour	hello
navroja te bi xêr (li milê Hekarî û Behdînan di silavdayina musulman û ne musulmanan de nivro bi kar tê)	öglen hayırlı olsun	(litt.) bon midi !	(litt.) have a good midday !
êvar baş	iyi akşamlar	bonsoir	good evening
êvara te (we, hewe) bi xêr an xweş	iyi akşamlar	bonne soirée	have a good evening
sev baş	iyi geceler	bonne nuit	good night
seva te (we, hewe) bi xêr an xweş	hayırlı geceler	bonne nuit	have a good night
xeweke xweş, xew xweş	iyi uykular	bon sommeil	have a pleasant sleep
bi xatirê te, bi xatira te/hewe		Allaha ismarladık	au revoir goodbye
mal ava, malî ava	evin şen ola, tesekkür	merci, que ta maison soit prospère	thank you
berxwudar be, xêrandar be	berhûdar ol, sağol	que Dieu te bénisse, merci	God bless you, thank you
Xwedê ji te razî be	Allah senden razî olsun	que Dieu soit satisfait de toi, merci	God be happy with you, thank you
oxir be	uğurlar olsun	(litt.) bon augure ! bon vent !	good omeh, good sign
bi xêr biçî	güle güle gidesin	bon retour, rentre bien	farewell, take care
oxira te ya xêrê be	uğurlar olsun	que ton augure soit bon, rentre bien	may yours be a good omeh, take care
rêya te vekirî be	volun açık olsun	bon voyage, que ta route soit ouverte	safe trip, may your road be open
qewet be ! mandî nebî !	kolay gelsin (güçlü ol !)	(litt.) bonne force ! bon courage (pour quelqu'un qui est en train de travailler)	cheer ! bestrong !
Xwedê qewetê bide	Allah yardımcın olsun	que Dieu te donne de la force	May God give you strength
bereket be ! (bêrî, bêder, bazirganî)	bereketli olsun	qu'elle (la récolte) soit abondante (pour quelqu'un qui travaille dans les champs ou les vignes)	May it be plentiful (said to a person who is working in the fields or in the vineyards)
qewet xweş be	sen de güçlü ol (kolay gelsine cevap)	que tu aies la force aussi ; merci !	Be strong too ; thank you !
Xwedê bereketê bide, bereket li malê te	Allah bereket versin, evine bereket	que Dieu donne de la prospérité ; que tes biens soient prospères	May God give prosperity ; may your goods be prosperous
bijî , bijît : aferîn, her hebî	yaşa	vive	long live !
sihet be, xweşî be !	sihatler olsun !	bonne santé, se dit à quelqu'un qui vient d'avoir (prendre) un bain, de se couper les cheveux ou de se raser	good health to you ! Said to one having had a bath, haircut or a shave
kefarete be, kefareta gunehan be, derbasbûyî be !	geçmiş olsun !	que cela soit une expiation, que cela soit du passé ! (formule de sympathie que l'on adresse à qn venant de subir une épreuve (maladie, emprisonnement, accident, etc.))	may this be an expiation, may this belong to the past ! (words of sympathy addressed to s.o. who has just gone through bad times (illness, imprisonment, accident etc.))

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Directeur de la publication : Reso ZILAN
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Mîn ev nivîstî ne ji bo salibrewanan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

*Emedê Xanî
(Sedsala XVII)*

Civîna Biskops Arnöyê ya 24emîn

Civîna 24emîn ya **Kurmancî** li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 17 û 24ê çirî 1998an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser îdyomên kurdî, çend peyvên kêmnas li milê Hakariya, devoka Qerejdaxê, ferhengoka Hawarê, hin şaşiyên rêzimanî, termên komputerê, termên matematîkê, termên rêzdariyê xebitîn.

Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Michael Chyet (Waşington), Elişêr (Wan), Rojen

Hazim (Hekarî), Selam Nûman (Cizîr), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Şikak), Newzad Şukrî (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan), Memo Yetkin (Semsûr), Veysî Zeydanli (Bidlîs) û Reşo Zilan (Ağirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara **Kurmancî** de tîn belav kirin.

Termên matematîkê

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
kirari	işlem	opération	operation
çar kirariyên	dört temel	quatre opérations	the four basic
bingehîn	işlem	de base	operations
kirar	işleyen, operatör, fail	opérateur	operator
wekhev	eşit	égal	equal
wekhevî	eşitlik	égalité	equality
= nişana wekheviyê	eşitlik işareti	signe d'égalité	equality sign
hevber	eşdeğer	équivalent	equivalent
hevberî	eşdeğerlilik, eşdeğer olma	équivalence	equivalence
wekhev kirin	eşitlemek	égaliser	to equalize
kêmek	eksi	moins	minus
zêdek	artı	plus	plus
a + b : a zêdek b	a artı b	a plus b	a plus b

hejmar	sayı	nombre	number
hejmar	numara	numéro	number
reçem	rakam	chiffre	digit
reçemên romayî	roma rakamları	chiffres romains	roman numerals
jimarên tam	tam sayılar	nombres entiers	whole numbers
jimarên cot	çift sayılar	nombres pairs	even numbers
jimarên kit	tek sayılar	nombres impairs	odd numbers
jimarên pêşimîn	asal sayılar	nombres premiers	prime numbers
jimarên şikesfî	kesir sayılar	nombres ordinaux	ordinal numbers
jimarên rastî	gerçek sayılar	nombres réels	real numbers
jimarên xwezayî	doğal sayılar	nombres naturels	natural numbers
xal	nokta	point	point
xêz	çizgi	ligne	line
rastexêz	doğru çizgi	ligne droite	straight line
xêza xwar, xwarexêz	eğri çizgi	ligne courbe	curved line

Termên rêzdariyê

Amadekar : Rojen HAZIM

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
germav baş, germav xweş	sihatler olsun (hamamdan ya da kaplicadan sonra)	formule de vœux de bonne santé dite à qq qui vient de prendre un bain ou une douche	congratulatory phrase said to someone after a bath or shower or sauna
çavên we ronî	gözünüz aydın	(litt.) que vos yeux soient lumineux ! formule de bienvenue ou de félicitation dite aux proches de quelqu'un qui rentre de voyage ou d'une épreuve (maladie, prison) ou qui vient d'avoir un événement heureux (naissance)	(litt.) may your eyes be bright. When something for which one has been waiting finally happens, one is congratulated with this formula
Xwedê silametiye bide, silameti be, Xwedê saxiye bide, Xwedê saxî û silametiye bide, Xwedê xweşiyê bide; Xwedê xêr û xweşiyê bide, saxî be, saxî û silameti be, xweş be; derbazî be, Xwedê li te bê rehme, Xwedê li ciyê te bê rehme; şîfa xêrê be, nivîna xêrê be ! behî : sersaxî, serxweşî	hasta ziyaretinde söylenen ifadeler: geçmiş olsun; Allah şifalar versin; Allah sağlık ve selamet versin	formules de vœux de bon rétablissement utilisées lorsque quelqu'un rend visite à un malade; prompt rétablissement !	get well soon or speedy recovery ! said when visiting the sick
behîçin	taziye, başsağlığı	cérémonie de présentation de condoléances	ceremony of presentation of condolences
behîdar	taziyeye giden	personne qui rend une visite de condoléances	one who pays a condolence call
hawar, hewar	ölü evi, yas sahibi	proches du défunt, endeuillé	bereft or bereaved, in mourning
çûn hawara yekî	imdat	secours !	help !
hawarî, sersaxî	birinin imdadına gitmek	aller au secours de qqn	to come to the rescue or help of s.o.
çûn hawariyê	taziye, başsağlığı	cérémonie de présentation de condoléances	ceremony of presentation of condolences
şin	taziyeye gitmek, başsağlığına gitmek	faire une visite de condoléances	to pay a condolence call
zêmar	yas, matem	deuil	mourning
serê te (we, hewe) sax be; serê te/we xweş be ; yê mayî sax bin, bila hûn sax bin ; Xwedê sebrê bide	şiven	lamentations	lamentations; dirge
lebê, libê	başınız sağ olsun; kalkanlar sağ olsun,	formule de condoléances dite aux proches du défunt : (litt.) bonne santé à votre tête, bonne santé à ceux qui restent, que Dieu donne la patience ! condoléances !	formula of condolence (litt.) may your head be safe!
lebê şêrîn, libê şêrîn	Allah sabir versin	oui (très poli); plaît-il	yes (very polite); please? what did you say?
belê	libê'ye verilen kibar yanıt	réplique polie à "libê"	polite answer to "libê"
belê şêrîn, beliya te li dinê	efendim	oui (poli)	yes (polite)
nexêr	belê'ye kibar yanıt (kibarca) hayır	réplique polie à "belê"	polite answer to "belê"
kerem ke (kin)	lütfe; lütfe edin, kerem buyrun	non (poli)	no (polite)
fêrmo	buyrun	s'il te (vous) plaît ; je t' (vous) en prie, faites-moi la grâce de...	please (when inviting s.o. or offering something)
		s'il te plaît	please (sing.)

fermon	buyrunuz	s'il vous plaît	please (plur.)
keremdar bî (bin), xudan kerem bî	kerem sahibi ol (olun)	à toi (vous) l'honneur, la grâce	reply for 'kerem ke' (litt.) may you be full of grace
ser çava hatî; di (li) ser çava hatî; ser sera hatî ser çava biçî, ser sera biçî; li ser çavan biçî	hoş geldin, başgöz üstünde geldin başgöz üstüne; güle güle	(litt) sois venu sur mes yeux, sois le bienvenu rentre bien, (litt.) en marchant sur mes yeux ; bon retour	welcome return safely, (litt.) walking on my eyes; have a safe trip
bî xêr hatî, bî xêr û silamet hatî bî xêr biçî, bî xêr silamet biçî	hoş geldin güle güle git; uğurlar olsun	sois le bienvenu bon retour	welcome return safely
riya te vekirî be	yolun açık alsun	bonne route, rentre bien	have a safe trip; get home safely
bî xêr û silamet here û were hêvî kirin, lava kirin, tika kirin	güle güle git, güle güle gel rica etmek	bon voyage, reviens-(nous) vite prier, supplier	bon voyage, have a safe trip, come back soon to beg
hêvî dikim, lava dikim, tika dikim	rica ederim	je t'en prie	I beg you, please
berxudar bî; xêrdar bî	berhudar (mutlu) ol, Allah seni başışlasın, sağol	que Dieu te garde; soit heureux	may God protect you
ez benî	bendeniz, efendim	votre serviteur	your servant
ez xulam, ez xidam	hizmetçiniz	votre serviteur	your servant
destê te(we) radmîsim an maç dikim	ellerinden öperim	je baise vos mains (formule de respect dite envers une personne plus âgée)	I kiss your hands (formula of respect to social superior or elder)
têm destên te(we)	ellerinden (ellerinizden) öperim	je te(vous) baise les mains; je vous embrasse les mains	I kiss your hands
têm çavên te(we)	gözlerinden (gözlerinizden) öperim	je te baise (embrasse) les yeux (formule d'affection dite par une personne plus âgée à des jeunes personnes)	I kiss your eyes (formula of affection to social inferior or young person)
têm serê te	babanın evli kızı yada peder gelini için : başından öperim	formule d'affection dite par le beau-père à sa bru ou par le père à sa fille mariée : je t'embrasse la tête	I kiss your head (formula to daughter or daughter in law)
têm rûyên te	yanaklarından öperim	je t'embrasse sur les joues	I kiss your cheeks
emir dirêj bî, jî dirêj bî	çok yaşa, ömrün uzun olsun	(litt.) que ta vie soit longue, longue vie	may you live long!
Xwedê te bihêle	Allah seni başışlasın	que Dieu te garde	God save you! or God preserve you
têm milê te	kadınların kayın peder, din adamları ya da yaşlı ve saygılı kişiler için : kolundan öperim	formule de respect dite par des femmes pour les hommes âgés et respectés : je t'embrasse le bras	I kiss your arm (formula said by a woman to an older man, to show respect)
mil tewafl kirin	kadınların din adamlarının kolunu öpmesi	(pour une femme) baiser le bras d'un religieux	(for woman) to kiss the arm of a man of religion
qewraşa te me cariya te me	kadın için : hizmetçinim kadın bir büyük için: kölenizim	je suis votre servante je suis ton esclave; ta servante (formule de respect dite par une femme pour un homme âgé ou respecté)	I am your maidservant I am your slave or your servant (formula of a to woman to an old or respected man)
silavan lê bike wekîlê silavan be	selam söyle soranlara selam söyle;	dis-lui/leur mon bonjour, mes salutations transmets mes salutations à ceux qui demandent de mes nouvelles	give my regards (to the folks at home) convey my regards (to your family)
bî pê û par be (jî bo bûkê)	gelin getirildiğinde söylenir: ayağı kıdemi uğurlu olsun	que la mariée vous apporte bonheur et prospérité	(may your bride) bring you happiness
Xwedê we (bî hevra) kal û pîr bike	yeni evlilere söylenir: Allah sizi birlikte yaşlandırın, aynı yastıkta yaşlanasınız	formule de vœux pour les nouveaux mariés : que Dieu vous fasse vieillir ensemble	may you grow old together
Xwedê we bi hev şa bike	yeni evlilere söylenir: Allah sizi birlikte mutlu etsin	formule de vœux pour les nouveaux mariés : que Dieu vous rende heureux ensemble	may God make you happy together
daweta we pîroz be, ser xêrê bê, li ser xêrê be	düğününüz kutlu olsun	formule de félicitations dite lors d'une fête de mariage: (litt.) que vos noces soient sacrées ou qu'elles portent bonheur ; bonne fête de mariage !	congratulations (on your marriage)
şahiya we bî xêr û xweşî be an bî xêr û şahî be ! neqşe li serê te; aqûbet li serê te bêhnîşîn, bênişîn	düğününüz şen olsun, iyi eğlenceler! dansı başına	qu'elle soit belle et joyeuse votre fête de mariage je te souhaite le même (événement heureux)	best wishes on your wedding I wish the same (happy event) to you
xewîşkî bûn; xirmaş bûn	hapşırnak	éternuer	to sneeze
xewnark: xewna xweş xewnarkan bibîne!	renkli, güzel rüya tatlı rüyalar gör	beau rêve; rêve doux, agréable fais des beaux rêves	pleasant dreams have pleasant dreams
têr bijî, pîr bijî, her bijî	hapşırnakdan sonra: çok yaşa	après l'éternuement: à tes souhaits!	bless you (after a sneeze)
pîr bijî, bî emr û jî, sed sal û hinkî di jî!	hapşırnak çocuklar için söylenir: çok yaşa, yüz yılı aşkın yaşa	se dit à un(e) enfant qui éternue: longue vie, vis plus de cent-ans !	live to be a hundred (said to a sneezing child)
bihurîn, lê bihurîn, tê bihurîn; borîn, lê borîn	af etmek	pardonnez-moi	to forgive, to excuse
bibihure, bibore	af edersin	pardonnez-moi	forgive me
bibihurin, biborin	af edersiniz	pardonnez-moi; excusez-moi	forgive me; excuse me
ez doza lê bihurîne dikim	afınızı dilerim	je vous demande pardon	I beg your pardon
lî yekî negirtin	kusuruna bakmamak	ne pas tenir rigueur à qqn	not to hold s. th against s.o.
lî min negire	kusuruma bakma	ne m'en tiens pas rigueur	don't hold it against me
qisûra min ezî bikin	kusurumu af edin	pardonnez-mes manquements; excusez-moi	excuse me
gerdana min aza bike; nan û xwoyê xwe li min helal bike; heqê xwe helal bike	hakkımı helal et	affranchis-moi (de ma dette de reconnaissance): formule se dit lorsque des gens se quittent pour un long voyage ou une longue séparation (litt.) que votre fête soit bénie; bonne fête	"free me" (from my debt of gratitude) formula used when people are about to be separated for a long time may your feast be blessed
cejna we pîroz be!	bayramınız kutlu olsun	bonne année à vous	happy new year
sala nû li we pîroz be; sala we ya nû pîroz be gelek cejnan (sersalan) bibîni	yeni yılınız kutlu olsun çok bayramlar (yıllar) göresin	puisses-tu voir de nombreuses fêtes (années)	may you see many more (years)
dî nav hizar eydan de bî	bin bayram göresin	puisses-tu être de mille fêtes encore	my you have a thousand more holidays (new / year / birthdays)
ev şahî li ber derê te jî be	dansı başına; bu şenlik kapında da olsun	que cette fête soit devant ta porte aussi (se dit en réponse à des vœux de bonne fête)	may this festival be before your doors too (reply to happy holiday wishes)
qenciya te jî bîr nakim	iyiliğini unutmayacağım	je n'oublierai pas le bien que tu m'as fait	I won't forget the good you have done to me
malî ava	teşekkür	merci (que ta maison soit prospère)	thank you (may your house be prosperous)
malavayî jî heq çêtir e	teşekkür ücretten daha iyidir	merciement vaut mieux que salaire	thanks are better than pay
mala te ava	evin şen olsun; teşekkür ederim	que ta maison soit prospère; je te remercie	I thank you; may your house be prosperous
mîn jî te minet e silole, silek	sana minnetarım alınan	je te suis reconnaissant; merci, je te suis obligé susceptible	I am grateful to you, obliged to you easily offended, sensitive
destên te (we) sax; dest xweş; destê te ter û hêşîn be	ellerine sağlık; ellerin dert görmesin	se dit à la personne qui a préparé le repas : (bonne santé à tes mains! que tes mains soient saines et vertes !)	formula to s.o who has prepared a meal: may your hands be green to healthy
Xwedê zêde bike, zêdehî be, bereket lê be!	ziyade olsun ; Allah ziyade etsin!	formule utilisée lorsqu'on est invité à table et qu'on ne veut pas manger ou après avoir mangé : (litt.) que Dieu vous en donne ou que vous en ayez en abondance !	formula when invited to eat but don't want to: may God give you abundance
dereke te pê neqşe, noşî can be, bibe goşt û xwîn !	afiyet olsun; canına afiyet	se dit à qqn qui vient de manger ou boire : que cela te profite; que cela te fasse du bien!	to a guest: may this do you good
her hebe; timî hebe; daîmî be; qedîm be ; me kêm kir Xwedê zêde ke, Xwedê çiyê wî tije ke	yemek yedikten sonra ev sahibine söylenir : sürekli var olsun, Allah yerini doldursun!	formules dites par le convive après avoir mangé: que vous en ayez (de la nourriture) tousjours! nous l'avons diminué, que Dieu le complète	by guests after a meal: may you always have some (food) — we have reduced it, may God replenish it

Îdyomên kurdî

(V)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
devê wî an zimanê wî li ber nagere	aşırı saygı ya da sevgiden dolayı kıramamak, dili varmamak	il se retient de dire qch de déplaisant à qn par respect ou par amour	he holds back from telling s.o sth. out of respect or affection
devê yekî şerîn kirin	gönlünü hoş etmek; ağzına bal çalmak	faire plaisir à qn	to please s.o.
devê wî ji şîr şewitî pif dike dew, devê wî şewitî (ye)	ağzı süttten yanmış, yoğurdu üfleyerek yiyor	(litt.) sa bouche ayant été brûlée par du lait (bouillant) il souffle sur le petit-lait avant de le boire; chat échaudé craint l'eau froide	once bitten, twice shy
devê wî tije kirin	1) rüşvetle doyurmak; 2) bir çok kurşunla öldürmek	1) combler qn de pots de vin; acheter son silence; 2) cribler de balles	1) to buy s.o's. silence with a bribe; 2) to riddle s.o. with bullets
devê xwe kir/xist birîna xwe	sineye çekmek	se résigner ; souffrir en silence	to put up with ; to resign one self to
devê xwe venekirin; devê xwe miçandin	ağzını açmamak; hiç birşey söylememek	ne souffler (ou piper) mot ; rester coi	not to say a word, to keep mum
dev ji hev çüyîn	ağzı açık kalmak	rester bouche bée (d'admiration, d'étonnement)	to gape ; to be gaping in wonder /in astonishment/ in stupefaction
dewla dorê : kerê dorê	herkesin kullandığı, işini yaptırdığı kişi	personne dont tout le monde se sert pour ses affaires	person every one uses
dilê xwe jê re vekirin	içini dökmek; yüreğini açmak	se confier à qn	to confide in
dînikê bidîndoq : nedîtek, nedîtok	görmedik, görmemiş	parvenu	upstart
dîwar bi guh in	yerin kullakları var	les murs ont des oreilles	the walls have ears
dîwar hilweşiya, toz hilkişa, dîwar ket û toz hilat; dîwar ket û toz qîlor bû : bû û çû	oldu bitti	ce qui est fait est fait	what's done is done
dîwaro ji te re dibêjim, bûkê tu fahm bike ; dîwaro ji te re dibêjim lê bûkê ji te re davêjim	kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla	(litt.) je le dis au mur afin que la mariée le comprenne; faire comprendre à qn par allusions	to express oneself by allusions
dî ber lingan (nigan) de çüyîn	1) ayak altında kalmak; 2) arada gitmek	1) être écrasé par les grands; 2) être déposé en pure perte	1) to be crushed by the great; 2) to be used (exploited) uselessly
dî bin de namîne : ji heqê xwe tê der	altında kalmıyor	il se défend; il répond aux propos des autres ; il ne reste pas redevable	to retort to another's statement; not to remain under any obligation
dî curnê günd de rîtin; dî kaniya günd de rîtin	içine etmek	(litt.) chier dans la fontaine du village; faire qch de scandaleux pour se faire remarquer	shit stirring to draw attention
dî çavê xwe re kirin	gözüne kestirmek	1) convoiter qch ou qn; 2) se sentir capable de faire face à qn	1) to covet sth or s.o.; 2) to feel one's self able to face up to s.o.
dî girtinikê de lëxistin; poz şkenandin; di pozê de lê dan	burnunu sürtmek	humilier qn	to make s.o. eat humble pie
dî guhê gê de bûyîn, dî guhê gê de razan	dünyadan bihaber olmak	(litt.) être dans l'oreille du boeuf ; être dans l'ignorance du monde; ne pas être au courant des nouvelles.	to be unaware of the world; not to be up to date
dî kû re zirav e (bû), bira dî wir re biqete; dî kû re dişkê bila bişkê	nerden inceyse ordan kopsun; ne olacaksa olsun	advienne que pourra!	come what may!
dî mal(ê) de mayîn	(kız için) evde kalmak	(litt.) rester à la maison: rester vieille fille	remain a spinster
dî nav tiliyan re avêtin	zapt edememek; ipin ucunu kaçırmak önleyememek	perdre le contrôle	to loose control
dî ser guhê xwe de avêtin	iħmal etmek; ciddiye almamak	négliger; ne pas prendre au sérieux	to neglect; not to take seriously
dîbêjin stewr e, dîbêje bidoşe: dîbêjin nêr e, dîbêje bidoşe	laf anlamiyor; mümkün olmayani istiyor	(litt.) je lui dis : l'animal est un mâle, il me dit de le traire; ne rien comprendre; demander l'impossible	(litt.) I told him it was a bull, he told me to milk it; to be unable to undestand s.th, to ask the impossible
dîl hiştin/ şikandin	kalbini kırmak	froisser, vexer	to hurt, to upset
dîl jê mayîn	alınmak	être froissé, vexé	to be upset
dîl giran bûyîn	gücenmek	se fâcher	to be heavy hearted
dîl lê rûniştin	içine sinmek; güvenmek	consentir; acquiescer	to consent, to acquiesce
dîl lê rûneniştin	güvenmemek; içine sindirmemek, kuşkulu olmak	ne pas avoir le coeur net, être suspicieux ou réservé	to be doubtful, or reserved
dîl lê xistin: dil lê dan	kalbi çarpmak	battre (coeur); palpiter	to beat (heart); to flutter
nîqutîn dil, ketin dil	içine doĝmak	pressentir, avoir un pressentiment	to have a premonition
dîl bi piçê e; dilreş e	duygusuz, merhametsiz, hesaplı	calculateur, sans coeur, insensible	cold hearted, calculating
dîlê wî lê venabe	eski güveni tesis edemiyor	il ne peut plus l'apprécier comme avant	he cannot forgive and forget, he cannot appreciate s.o. like before
dîl pê şewitîn/sotin	birine acımak, üzölmek	avoir de la peine, du chagrin pour qn	to be sorry for s.o.
dîlê xwe lê rihet kirin ; dilê xwe tê de rihet kirin	gönlünce tatmin olmak ; isteklerini yerine getirmek	assouvir ses désirs ; réaliser ses souhaits	to assuage
dînya li ser serê wî gerand ; felek li serê wî gerand	dünyayı başına yıktı; feleğini şaşırdı	il fait crouler le monde sur sa tête ; il lui a infligé une punition terrible	he brought the world down on his head
dîran dî qirikê de	kinçi, hesaplı, hain	sournois; traître, calculateur	sly, treacherous, calculating
dîran lê qiriçandin ; dîran lê çirikandin siqilandin	diş bilemek	montrer les dents	bare one's teeth
dîranê yekî bi cewrî rakirin	küçükken gözünü korkutmak	(litt.) arracher ses dents alors qu'il était un chiot : intimider qn dès son plus jeune âge	crush s.o.'s spirit from childhood
dîxan bi erdê xistin	tozu dumana katmak, ortalgı karıştırmak	mettre sens dessus dessous ; semer la paille	turn topsy tuvy, upside down
dîxana kayê : fitneya domdar	uzun süren fitne, fesat	(litt.) fumée de paille : discorde ou querelle interminable	keep up a vendetta
dî xwe re nedîtin	üşenmek	avoir la flemme	to be too lazy to do s.th
dîz xwediyê malê girt	hırsız ev sahibini bastırdı	le voleur habile fait arrêter le propriétaire	the clever robber gets the owner arrested
dîzên neqebekê; seyên neqebekê, küçikên kormekê	aynı yolun yolcusu	du même acabit	of the same type, birds of a feather
dîzê Xwedê	bulduĝuyla yetinmeyen	non satisfait de ce qu'il a ou de ce qu'il gagne	not satisfied with what he has (or earns)
dobelan : dobelan bê reh e, gula wî tuneyê bi baranê re çêdibe	domalan	truffe	truffle
dobelan e, ji erdê derketiye !	yerden biten domalan gibi köksüz, kimsesiz	il est seul, sans racine ni soutien comme une truffe	he is all alone, without a friend in the world
doşaniyek da û ukekî xwe vê re rêkir	astarı yüzünden pahallı iş yaptırmak	faire une mauvaise affaire ; perdre au change	make a bad bargain
doxînsist	uçkuruna gevşek olan,	volage, libertin(e)	libertine
dûjîn bûyîn	bitlenmek	être couvert de poux	to be lousy; to have lice, to be louse-infested

Devoka Qerejdaxê

(VIII)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
pudî : pidî, pidû pûyîn	diş eti	gencive	gums
qafik	haşlanmış şeyleri avuca alıp sıkamak, sıkın yapmak	écraser un légume cuit, du pain, en faire des boulettes	to press or crush (cooked vegetables) in the palm of one's hand to eat them
qir û qaf : kax	çömlek parçası	morceau d'une poterie, tesson	fragment of pottery, shard
qafqor: qasik, qaçil, qasilk, qaşûlk, qalik, fivil qaş kirin : qeşartin, qeşûr kirin, spî kirin	kabuk	écorce, peau d'un fruit ou d'un légume	skin (of a fruit), shell, outer covering of anything
qamir : birdî : zilê nav tije û bê girêk	kabuğunu soyamak	peler, épilucher	to peel
qamqulî : xwaro maro, çelexari	hasır sazı	jonc, scirpe	reed, bullrush
qarîn	çarpuk çarpuk	tordu, difforme	crooked, deformed
qartik	feryat etmek	pousser un cri de douleur ou de détresse	to cry out (in distress or pain)
mird : mirdik, kenik	kurumuş yara kabuğu	croûte d'une plaie	scab (of a wound)
qax	saç kepeği	pellicules	dandruff
qazik : elbik	kurutulmuş kışa saklanan patlıcan, domates, sebzeler, vb	tomate, aubergine, légumes séchés pour l'hiver	dried vegetables (tomatoes, eggplant, etc.) stored for winter use
qelênek : qelatik, qelînek	küçük tahta kova	petit seau en bois	small wooden bucket
qels: qelişte, kelişte	kavrulmuş nohut, buğday vb.	blé, poix-chiche etc. grillés et consommés comme amuse-gueule	roasted chick peas, etc. eaten as a snack
qemiñ, qemiyan, qumirîn, qemrîn	yarık	fente, crevasse, fissure	crack, crevice, fissure
qereqûck : qiliçk, qiliçek, qilican	ateşe tutulan yada yaklaştıran dokuma maddesinin sararıp büzüşmesi	se déformer et jaunir après exposition excessive à une source de chaleur (pour un tissu, un vêtement)	to be singed (deformed and discolored by heat) (of cloth/fabric)
qerf û qûçik	serçe parmağı	auriculaire, petit doigt	little finger, pinkie
tu qerf û qûçikê xwe bi min dikî	alay, dalga	moquerie	mockery
qerimîn	benimle alay ediyorsun	tu te moques de moi	you're making fun of me
tevizîn : tezink girtin	yorgunluk hareketsizlik yada soğuktan uyusmak	s'engourdir (de froid, de fatigue ou d'immobilisme)	to go numb, to become numb (with cold or fatigue)
qerîşin	kan dolaşımı yetersizliğinden uyusmak	avoir des fourmis	to have pins and needles (in one's legs), one's legs have gone asleep
qertanoz	donmak	geler	to freeze
qertîş	aşırı kartlaşmış olan hayvan veya insan	vieillesse, (personne ou bête), vieille peau, très âgée	old age
qertîş girtin	kabuk, pul	écaille	scale (on skin)
qesab : mehes, qesaw	kabuk bağlamak, pul bağlamak, pul pul olmak	être couvert d'écailles	to be covered with scales
qesab kirin : mehes kirin	kaşağı	étrille	currycomb
qetoberk, qetobeto : ben, werîş gava ku ji hev dikevin	kaşağlamak	étriller	to curry
qeyntirme	lime lime olmuş ip yada urgan	corde usée, dont les brins se défont	frayed rope
qîçik : qeçik, pitik, bebik	kantara, köprü, bina vb. kemerî	cintre (en architecture)	curve (architecture), arched (building)
qîç: reşêle, reşêle	bebek	bébé	baby
qîjik	kar kuşu	bruant des neiges	snow-bunting
qîjilandin : kelandina rûn, qîjirandin	karga; kimi yörelerde de saksağan	corbeau; dans certaines régions pie	crow; in some areas magpie
dî rûnê xwe de qîjilîn (qîjirîn)	yağı kızartmak	faire bouillir le beurre, l'huile	to sizzle (butter, oil)
qij qij : qijîqîn	kendi yağında kızarmak	(litt.) cuire dans du beurre bouillant : ne pas tenir en place; s'agiter sans cesse	to be on hot bricks
qilêrî kirin	kızaran yağın çıkardığı ses	bruit produit par l'huile bouillante	sound of sizzling oil
qilop : qop, qot ; tiliya qop ; destê qop	kirli, pasaklı	sale, crasseux, malpropre	dirty, filthy
kût	kirletmek	salir, souiller	to dirty, to make dirty, to soil
qoto : leng	kesik kol, el ya da parmak	bras, main ou doigt coupé ou handicapé, handicapé (de membres supérieurs)	missing a hand, arm, or finger crippled (in arms or hands)
kulek	ayağından sakat	handicapé de membres inférieurs	crippled, (in the legs)
kulekî bûn : licimîn, lingirîn, kulîn	topal	boiteux	lame, crippled
binmilk	aksayan	qui boîte, boiteux	lame
qilopanî, qilope, qilopinçk	aksamak	boiter	to limp
xwe qilopanî kirin: qilopinçk vedan	omuz değneği	béquille	crutch
qilopilo : kilopilo	takla	culbute, cabriole	summersalt
qilopilo kirin	takla atmak	faire une culbute	to turn a summersalt
qilûz : milik : qiloz, kubik, qopik, qor, xûr	dalavere, hile	escroquerie, fraude, filouterie	swindling, fraud, swindle, trickery, cheating
qilûz bûn : xûz bûn	dalavere çevirmek	escroquer, frauder, intriguer	to swindle (cheat); to plot, to intrigue
xwe qilûz kirin : xwe xûz kirin	kambur	bosse	hump, hunch-back
qerax, qirax, kêlek rex	kamburlaşmak, eğilmek	devenir bossu; se courber	to be(come) hunchbacked/ humpbacked
qirniyewî : piriñewî, mirawî, nîreñewk	kamburvari eğilmek	se recourber, se recroqueviller	to stoop, bend down
gambaxe : gembole, boxeyê pişik	kıyı, kenar	bord, côté	side, bank, edge
qirpandin	çiftleşme zamanındaki kedi	(chat) en chaleur	(cat) on heat
pisika qirniyewî, piriñewî, mirawî	kedilerin çiftleşme zamanı	1) chat étalon; 2) mâle en rut, qui a le démon de midi	1) stud (of cats), 2) horny male
bola kitikan	çatırdatmak	craquer	to split, to crack (noise)
qirqilîn : qilqilîn	çiftleşme zamanındaki kedi	chat en chaleur	cat on heat
qiseçort : peyvçors	kedilerin çiftleşme zamanı	période d'accouplement des chats	rutting season for cats
qise kirin : axaftin, peyvîn, şitexilîn	kaynamak, yerinde duramamak,	bouillir d'impatience; être très agité	to be impatient, agitated
qîçik	sözleri kaba ve kınacı (kimse)	grossier, brutal, abrupt	rude, brutal, abrupt, coarse
gevez	konuşmak	parler	speak, talk
qîç : kesê zirav û stûdirêj	turuncu (renk)	(couleur) orange	orange (colour)
qitqitî kirin	bordo (renk)	bordeaux, grenat	dark red, burgundy red,
qoçandin	ince ve uzunboylu	qui est grand(e) de taille et a un cou long	tall and long-necked
xwe qoçî ser hev kirin	paramparça etmek, hurdaşaş etmek	briser en morceaux (bois, os)	to smash to pieces/ smithereens (wood, bones)
qolinc	yeni doğmuş, kuzu ve oğlağın insan eliyle emzirilmesi	faire boire, allaiter un agneau	to nurse, give milk to a newborn lamb
qotik : boçik, doçik, seroke, binik, quncik	hastalık yada halsizlikten büzülmek	se recroqueviller	to be doubled over in pain
qurp : kurt, qup	kürek kemikleri arasındaki kaslar ve bundan doğan sancı	muscles situés entre les omoplates	muscles between the shoulder blades
qurp ketin; kurk ketin; bi qup ketin	izmarit	mégot	cigarette butt
qupik : mirîşka qupê	kuluçka	couveuse	brooding hen
qurûjî avê bûyîn: qurî avê bûyîn, quruyî (qurusî) avê bûyîn	kuluçkaya yatmak	couver	to sit on eggs, hatch (of hen)
	kuluçka tavuk	poule couveuse	hatching hen
	yere eğilip ellerini kullanmaksızın ağızla su içmek	boire de l'eau d'une source directement par la bouche sans se servir de ses mains ou d'un récipient	to drink water from a spring by lying on the ground and putting one's lips to the water (without using hands)

qurût ! qurusî !	hayvanları sulatmak için çıkarılan ses	interjection utilisée pour inciter les bêtes à boire	interjection for urging animals to drink
racanî yekî bûyîn : bela xwe di yekî dan	birine belasını sürmek; birinin üzerine gitmek	chercher querelle à quelqu'un ; s'en prendre à quelqu'un	to pick a fight with s.o.
xwe ragirtin	kendine hakim olmak; kendini tutmak dayanmak, tahamül etmek	se maîtriser ; se retenir ; résister	to control o.s., hold back, resist : be patient
xweragir : kesê bi tehemul	tahamülü kişi	personne patiente, patient	patient, (unhurried)
rejik : rijik, rejî, rejû (goşt sewitî bû rejik)	bir şeyin aşırı yanıp kömür-olması	carbonisé, calciné	burned to a crisp; charred
xwe lê rakişandin	1) birini vurmaya kalkışmak; 2) bir işe kalkışmak, yeltenmek	1) se ruer à l'assaut de quelqu'un ; se dresser pour battre quelqu'un; 2) tenter d'entreprendre qqch	1) to lash out at a t s.o., attempt to have at s.o. attempt to beat s.o. up; 2) to strive to do sth. beyond one's power or means
rejî : rejû	kömür	charbon	coal
rejîya daran	odun kömürü	charbon de bois	charcoal
rejîya axê	maden kömürü	charbon de terre, houille	coal
qijot : qijit	yanık, aşırı yanmış	brûlé	burnt
rentele, remtele	kafadan kontak, kavgacı	voyou, bagarreur, cinglé	hooligan, thug, crazy
repandin	gelişmişgüzel dövmek	rouer de coups	to beat s.o. up
req û rût : riqîrût	bomboş	complètement vide, dénudé	quite empty, bare as a bone
maleke req û rût	bomboş bir ev	une maison complètement vide	a completely empty house,
rej kirin : rêç kirin	kazıyarak temizlemek, süpürmek	curer	to clean out
rijî, rij : bê rûn	yağsız, yavan	(plat) sans beurre, sans matière grasse	dry plain food (without fat or butter)
çivir, çevir : têrrûn	yağlı, çok yağlı	(plat) très gras	very greasy, oily (food)
birinca rijî	yavan pilav	riz cuit sans beurre	plain rice (without fat)
penêrê çivir	yağlı peynir	fromage riche en matière grasse	full fat cheese
rino : şeyê darîni yê tevnan	ağaçtan dokuma tarağı	peigne en bois du métier à tisser	weaver's wooden comb
rîko, rîtek	altını pisleten	merdeux	shitty (one who shits in his pants)
rîsî, rêsî	kurutulmuş burulan kışık ot, burma	botte de foin tressée et séchée pour le fourrage du bétail en hiver	bunches/bales of dried grass/hay used for animal fodder
xorim, n.f.	ot balyası	meule de foin	bale (bundle) of hay
kwîner, kîner, kunêr	kan çıbanı	abcès, furoncle	boil, abscess
kul	1) yara, iltihap; 2) elem, dert	1) plaie, infection; 2) souffrance	1) wound, infection; 2) suffering, pain
kul bûn	iltihap bağlamak	s'infecter	to be infected
kewandin	yarayı yakmak	cautériser	to cauterize
pîrzîk : pîzîk, pîzik, pîzirîk	çıban	furoncle, pustule, bouton	pustule, pimple, boil
riş	cilt ülseri	ulcère de peau	skin ulcer
rîsî : rist, gilwaz	kuru yiyecek dizisi, et yada sebzelerin ipe dizilerek kurutulup kışa saklanması	collier de viande ou de légumes enfilés et séchés pour l'hiver	strings of dried food stored for winter consumption
meşlûr : şaran, benî, kome, orcix, sincix	cevizli, bademli sucuk	friandise faite en trempant dans la bouillie du raisiné un collier de cerneaux enfilés	confection of nuts strung and dipped in boiled grapes juice
gewlaz	kurutulmuş çiçek, soğan, sarımsak vb dizisi	guirlande de fleurs, d'ail, etc.	garland of flowers, string of onions, garlic, etc.
xîlxal : xîrxal	ipe geçirelerek kurutulan ceviz dizisi	collier de noix enfilées et séchées	string of dried nuts
şikinandin	taramak	peigner	to comb
porê xwe şikinandin	saçını taramak	peigner ses cheveux	to comb one's hair

Ferhengoka Hawarê

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
evraz, hevraz	yokuş, rampa	montée, pente ascendante, rampe	ascent, upward slope
serevraz, serhevraz	yokuş yukarı	ascendant, montant	uphill
nişûv, nişîv	iniş	descende, pente descendante	descent, downward slope
sernişûv, sernişîv	aşağı	descendant	downhill
hîlketin	çıkılmak	monter, v.i.	to go up
dkaketin	inmek	descendre	to come down, to descend
hîlkişandin	çıkarmak, yükseltmek	monter, v.t.	to climb
berjor	yukarı	vers le haut	up, upwards
berjêr	aşağı	vers le bas, descendant	down, downwards
kaş	1) yokuş, yamaç, 2) dik yokuş ya da iniş	1) pente ascendante; 2) pente raide	1) upward slope of hill; steep slope
serberjor	yukarı doğru	en montant, montant	upward
serberjêr	aşağı doğru	en descendant, en descente, descendant	downward
sênc, sinc, sincik	iğde	laurier-rose	oleander
ziving	meskun mağara	grotte servant d'habitation	cave used for dwelling
gulîçek, gulîçek, kulîçek	çadır sütunlarının tepesine yerleştirilen dört deliklerinden urgan geçirilip çadırı tesbit etmeye yarayan tahta parçası	pièce de bois comportant quatre orifices placés au sommet du piquet d'une tente ; les cordes passant par les orifices permettent de fixer la tente.	a piece of wood with four holes in it, placed at the top of a tentpole; the ropes passing through the holes serve to steady the tent
perispan	çadır yaması	pièce de raccommodage de la toile d'une tente	patch on a tent
vehesîn : bîhn vedan	dinlenmek	se reposer	to rest
vehesîn, vehesan	dinlenme, istirahat	repos	rest
rojên vehesînê	dinlenme günleri	jours de repos	rest days
por kirin	dökmek, yığılmak	verser, jeter	to pour, to throw
ferwar	hüküm, emir	ordre, décret, firman	order, decree, firman
rikeh : qefes	kafes	cage	cage
vîziqîn, vîzikîn, pijiqîn, pijikîn	fişkırmak	jaillir	to jet, to gush out
vîz, vîzik	fişkıрма	jaillissement	gushing out
vîzik, zîrok, teqal	topaç	toupie	top (spinning top)
daylan, dalyan, talyan	dalyan (İtalyan'dan türemiş)	bien bâti(e), qui a de belles formes	well built, husky, hefty
kelebest, berbest,	sahildeki taşlık alan	plage de galets	pebbly bank or pebbly beach
berebest : lêva çem a golan	ırmak ya da göl kenarı	bord de rivière ou de lac	lake or river bank
xwîsî, xûzî, qir, qiravîlî	kırağı	givre, gelée blanche	(hoar) frost
xwîsî ketin	kırağı düşmek	givrer, être couvert de givre	to frost over
xwîsîgirtî, xûzîgirtî, qirgirtî	kırağı tutmuş, kırağılı	givré, couvert de givre	rimy, covered with hoarfrost, frost-covered
dînbaşk : mêşevank, mêşîldan	arı kovanlarının konulduğu kulübe	cabane ou hutte abritant des ruches	beehive

(Qediya)

Hin şaşiyên rêzimanî

Amadekar : Michael L. CHYET

Mezintirîn pirsgerêk ev e : wergêrandinên rastewxo ji zimanekî biyanî - nemaze ji tirkî :

- Türkçe de, bir konunun üzerinde **durulur**, ama Kürtçe de öyle değil :
 - “Di van çavkaniyan de, ji der çuyîna wê ya Konstantinopolê, li ser qehremaniya wê ji **tê sekinîn**”.
 - Bi zimanê kurdî, lêkerên derbaznebûyî (intransîtîf) qet nabine tebatî (pasîf). Divêt ku mirov bêje : “Di van çavkaniyan de, ji der çuyîna wê ya Konstantinopolê, li ser qehremaniya wê ji **disekinîn**”.
 - “Bi qasî ku ji berhemê **tê têgihîştin**, serpêhatî û bûyerên berhemê li ‘Bakurê Sûriyê’ derbas dibin... Ji bo ku berhem bi zehf alî **bê têgihîştin**, divê mirov hinekî li ser struktur (avahî) û uslûba ku di prosesa hûnandina berhemê de hatiye bi kar anîn, raweste... Bi qasî ku ji metnê çirokê **tê têgihîştin**, amanca nivîskarî ew e ku bi alîkariya wê çirokê jiyana civata ‘Bakura Sûriyê’ ya ser û binî hevkiirî bi pîr alî...”
 - Lêkera **têgihîştin** ji lêkerê derbaznebûyî (intransîtîf) ye — bi gotineke din, ev lêkera hanê nabe pasîf (tebatî) — li ser hindê ra ku bi tirkî “anlaşıldığı gibi” çêdibe. Lê belê, sînonîmek heye ku derbazbûyî (transîtîf) ye: **fêm kirin**. Mirov dikare bêje “Bi qasî ku ji berhemê **tê fêm kirin**” — lê belê, eger em lêkera têgihîştin bi kar binin, divêt ku em wisa bêjin : “Bi qasî ku em ji berhemê têdighin...” yan ji “Bi qasî ku mirov/meriv ji berhemê têdighin...”
- Türkçe de, **bu - şu - o** hallere göre deyişmiyor: bu ev - bu evi - bu evler -bu evlerin, amma Kürtçe de öyle değil — **ev** û **ew** tene tewandin, hem li gora zayendê û hem ji li gora hejmarê (yekejmar / pîrejmar) :
 - “Cardin her wî ew gotara mezin a bi navê ‘Kardux û Welatê Karduxan’ belav kirîye ku bi dirêjî cî daye **ew gotarên** ku Ksenefon ên di sala... di derheqê Karduxan de nivîsandiye” — ya rast wisa ye : “... bi dirêjî cî daye wan gotarên ku...”
 - “**Ji bilî ew tiştên** ku me behsa wan kirin...” — ya rast wisa ye : “Ji bilî wan tiştên ku...”
 - “**Herweha, tevî ew serfirazî û xweşiyên** nû ez dişan vegerim welatê xwe.” — ya rast wisa ye : “tevî **van serfirazî û xweşiyên nû**” (MUm, 12)
- Bi kurmancî, dema borî ya lêkerên derbazbûyî (transîtîf) divêt li gora sîstema ergatîf bête saz kirin :

Ez te dibînim li dema niho dibe **Min tu dîtî** di dema borî
 (**Min te dît* li hin deveran tete gotin, lê bo zimanê nivîskî yê standart cihê qebûl kirinê nîne).
 Li bin tesîr û bandora zimanên biyanî, Kurmancî ji e’sla xwe dûr dikeve. Binihêrin: Margreet Dorleijn. *The Decay of Ergativity in Kurmancî : Language Internal or Contact Induced ?* (Tilburg : Tilburg University Press, 1996), 183 p.
 Mînakên xelet bikaranîna ergatîf :
 a) “Rojên ku tîn bibîranîn an ji pîrozkirin ew in ku ... **rûpelek** di deftera dîrokê de **veqetandine** ji xwe re” — ya rast ev e : **rûpelek veqetand**

- “Dewletê heta niha tu rê nemane ku **neceribandîye** ji bo vemirandina têkoşîna gelê Kurd” — ya rast ev e : **rê** (ku pîrejmar e — nemane) **neceribandîne**.
 - “Te **vî zimanî** ji ku derê **anî?**” — ya rast ev e : Te **ev ziman** ji ku derê **anî?** Di dema niho de emê wisa bêjin : “Tu **vî zimanî** ji ku derê **fînî?**”, lê di dema borî de, **tu** dibe **te**, û her wisa **vî zimanî** dibe **ev ziman**.
 - “Yekemîn kovara kurdî... hersê **rûpelên** hejmarên xwe yên yekemîn bi wêneyên navdarên kurd **xemilandiye**” — ya rast ev e : hersê **rûpelên** hejmarên xwe yên yekemîn... **xemilandine**.
 - “Jinên van malbatên xizan û belengaz li bajarê (...) gelekî **perîşanî kişandine**” — ya rast ev e : jinên van malbatên xizan... **perîşanî kişandiye**.
- Di hemî van mînakên da, divêt ku lêkera derbazbûyî (transîtîf) bi awayekî rêzimanî (grammatîkal) digel objekta rastewxo (direct object - nesne) rêk bikeve -nek digel subjekt (özne).

Tewandinê nav û cihnavan (pronovan) bi ergatîfê ve girêdayî ye.

şekil A	şekil B
cihnav	
ez	min
tu	te
ew (<i>nêr - yekejmar</i>)	wî
em	me
hûn	(he) we - hingo
ew (<i>pîrejmar</i>)	wan
nav	
(nêr - yekejmar)	
şivan	şivên (şivanî)
gundî	gundî (gundîyî)
dev	dêv (devî)
(pîrejmar)	
şivan	şivanan
gundî	gundîyan
dev	devan
(mê - yekjmar)	
jin	jinê
kitêb	kitêbê
pencere	pencerê (pencereyê)
(pîrejmar)	
jin	jinan
kitêb	kitêban
pencere	pencer(ey)an

Çend peyvên kêmnas ji milê Hekariya

Amadekar : Michael CHYET

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
biyanî	yabancı	étranger	foreigner
xuyanî	yakın akraba	proche parent	close relative
ew ne biyanî ye, xuyanî ye	yabancı değil, ailedendir, akrabadır	il n'est pas étranger, il est de la famille	he's not a stranger, he's one of the family
lêzim : merivê dîr	uzak akraba	parent éloigné	remote relative
xizim : xinamî	eş yakınlan, husım	parent par alliance	relation by marriage
sexbêrî	göz kulak olma	surveillance	supervision, taking care
sexbêrî kirin	göz kulak olmak	veiller, surveiller ; prendre soin de	to take care of
sexbêr	göz kulak olan	qui veille à, qui prend soin de	who takes care of
perixandin	ovmak, okşamak	caresser, masser	to caress
avneh : ewle	kendine güvenen, kendinden emin	sûr de lui	self confident
avnehî: ewlehî	emin	sûr de lui	self confident
lê bisteh bûn	alışmak, yakınlaşmak	se familiariser, devenir familier	to familiarize ; to become familier
pîxameta : ji ber, di pîxameta yekî de : ji ber yekî	yüzünden	à cause de	because of
piştrastî	güven	confiance	confidence
behbîr	umursamaz	insouciant, indifférent	carefree
behbîrî kirin	umursamazlık etmek	se montrer indifférent, ne pas prêter attention	to be indifferent ; not to pay attention

Termên komputerê

Amadekar : Bahrûz ŞUCCAI

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
bîr	hafıza, bellek	mémoire	memory
dîsket	disket	disquette	diskette
karta grafikê	grafik kartı	carte graphique	graphic card
karta sereke	esas kart	carte mère	mother board
mişk	fare	souris	mouse
karta deng	ses kartı	carte son	sound card

Nûyitî :
Kurmancî
hejmarên 1 - 20
tevî ferhengoka wan a
kurdî-tirkî-fransîzî-îngilîzî û
endeksên tirkî, fransîzî û îngilîzî.
440 rûpel.

KURMANCÎ
 MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS
 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France

www.institutkurde.org

Directeur de la publication : Reşo ZILAN
 Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Mîn ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

*Elmedê Xanî
(Sedsala XVII)*

Civîna Biskops Arnöyê ya 25an

Civîna 25emîn ya **Kurmancî** li Biskops Arnöyê (Swêd) di navbera rojên 27ê adar û 3yê nîsan 1999 de çêbû.

Di vê civînê de kesên beşdar li ser termên îdyomên kurdî, bergûz an şel û şepik li Bahdînan, devoka Qerejdaxê, dû'a û temennî, cureyên endamên laşê mirovan û îdyomên jê çêkirî, termên komputerê û li ser termên matematîkê xebitîn.

Di vê civînê de Xosro Abdullahî (Selmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Husên Binavî (Berwarîbala), Michael

Chyet (Waşington), Elişêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nûman (Cizîr), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozi (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol), Newzad Şukrî (Dihok) û Reşo Zilan (Ağirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmarê **Kurmancî** de tîn belav kirin.

Termên matematîkê

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Behroz ŞUCAÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
parvekirin	bölme	division	division
parve kirin	bölmek	diviser	to divide
parve: nişana parvekirinê	bölü işareti	signe de division	sign of division
$20 \div 4 = 5$ (bîst parvek çar wekhev e pênc çil û pêncan li nehan parve bike)	yirmi bölü dört eşittir beş kırk beşi dokuza böl	vingt divisé par quatre égale cinq divisez quarante-cinq par neuf	twenty divided by four equals five divide forty-five by nine
parveker	bölen	diviseur	divisor
berma	kalan	reste	remainder
parînek	bölüm	quotient	quotient
berpar	bölünen	dividende	dividend
kom kirin	toplamak	ajouter	to add
komkirin	toplama	addition	addition
$4 + 5 = 9$ çar û pênc dikin neh an çar zêdêk pênc wekehev e neh	dört ile beş eder dokuz dört artı beş eder dokuz	quatre et cinq font neuf quatre plus cinq égalent neuf	four plus five equals nine
jê derxistin	çıkarmak	soustraire	to subtract
jêderxistin	çıkarma	soustraction	subtraction
$7 - 3 = 4$ heft kêm sê dike çar heft kêmek sê wekhev e çar	yedi eksi üç eder dört yada yedi eksi üç eşittir dört	sept moins trois font quatre ou sept moins trois égalent quatre	seven minus three equals four
carandin, v.t.	çarpmak	multiplier	to multiply
carandin	çarpma	multiplication	multiplication
$3 \times 5 = 15$, sê cara pênc dike panzde an weke e panzde	üç çarpı beş ya da üç kere beş eder on beş	trois fois cinq font quinze ou égalent quinze	three times five equals fifteen
zarek: nişana carandine : x (.)	çarpma işareti	signe de multiplication	multiplication sign
encam	sonuç, netice	résultat	result
komînek	toplam	somme	sum
goşe	açı	angle	angle
goşeya çik	dik açı	angle droit	right angle
li hin navçeyan goşê nêr e goşeyê çik tê gotin			
goşeya teng	dar açı	angle aigu	acute angle
goşeya fireh	geniş açı	angle obtus	obtuse angle
goşeya derve	dış açı	angle externe	external angle
goşeya hundir	iç açı	angle intérieur	internal angle
goşeyçik	dik açılı	à angle droit	right angled
goşeteng	dar açılı	à angle aigu	acute angled
goşefireh	geniş açılı	à angle obtus	obtuse angled
sêgoşe	üçgen	triangle	triangle
çargoşe	dörtgen	rectangle	rectangle
sêgoşeya goşeyçik	dikaçılı üçgen	triangle à angle droit	right angled triangle
sêgoşeya goşefireh	geniş açılı üçgen	triangle à angle large	obtuse angled triangle
sêgoşeya goşeteng	dar açılı üçgen	triangle à angle aigu	acute angled triangle
binke	taban	base	base
bilindahî	yükseklik	hauteur	height
duhevsan	iki kenarı, aynı olan	isocèle	isosceles
sêgoşeya duhevsan	ikizkenar üçgen	triangle isocèle	isosceles triangle
sêgoşeya hevsan	eşkenar üçgen	triangle équilatéral	equilateral triangle
çarçik	kare	carré	square

Termên komputerê

Amadekar : Behroz ŞUCAÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
dîsk	disk	disque	disc
reqdîsk		disque dur	hard disc
reqalav		matériel, hardware	hardware
nermalav		logiciel	software
emraz		outil	tool
çaper	yazıcı	imprimante	printer

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
dil bjin	canî çekmek, canî istemek	avoir envie de qn ou qch	to feel like doing/eating sthg
dilbijok	şip sevdi, obur	gourmand, volage	glutton(ous)
dil (jê) çuyîn, dil borîn, dil ji bir çuyîn, dil xelîn, dil xewirîn, ji xwe ve çûn, xerbilîn	içi geçmek, bayılmak	perdre connaissance; tomber dans les pommes; s'évanouir	to faint, lose consciousness
dil ketin, dildar bûn, aşiq bûn	aşiq olmak; gönül düşmek, gönül vermek	tomber amoureux	to fall in love
dilkevir, dilkafir, dilreq	acmasız, taş yürekli	qui a un coeur de pierre; impitoyable	hard-hearted, merciless
dil rabûn, dil li hev ketin	midesi bulanmak; yûreği ağzına gelmek	avoir la nausée; avoir un haut-le-coeur	to feel nauseous, sick
dilê min lê da, niqûfî dilê min; sêwirî dilê min; kete dilê min	içime doğdu, kalbime damladı	j'ai eu le pressentiment	to sense, have a feeling, suspect
ya dilê yekî xwendin, dilê yekî xwendin	birinin içini okumak; duygu ve düşüncelerini sezmek	lire les pensées de qn	to read someone's thoughts
dilnazik, diltenik, dilkeçik	duyarlı, hasas, yufka yürekli	sensible, qui a le coeur tendre	sensitive, tender hearted
dilziz	alınğan	susceptible	easily offended
dilê xwe xist çih	merakını gidermek, emin olmak	s'assurer; satisfaire sa curiosité	to make certain; to satisfy one's curiosity
dilê min nabije halê te,	seni imrenmiyorum	je ne t'envie pas	I don't envy you
dilê min naçe xwarinê	canım yemek istmiyor	je n'ai pas envie de manger	I don't feel like eating
dil berdan	göz koymak, gönül vermek	convoiter	to covet
dil jê çûn	kendinden geçmek, bayılmak	perdre connaissance; tomber dans les pommes	to lose conscience, faint
dil ji bir çuyîn, dilborîn, dilbuhurîn,	bayılmak, kendinden geçmek	s'évanouir	to faint
dil teqîn	kahretmek kızdırmak, oyuna getirmek	agacer, énerver, fâcher	to irritate, annoy, anger
dil qutufîn	çok korkmak	être effrayé, avoir une peur bleue	to be afraid, to be terrified
dil jê man an mayîn, dil jê şkestin	birine kırlmak, alınmak, gücenmek	être en froid avec qn; être fâché contre qn	to be cool with s.o.; to be cross with s.o.
dilbipîç	acmasız, içten hesaplı, sürekli intikam kını olan	impitoyable, rancunier	pitiless, vindictive
dil sekinîn	şoke olmak	être sous le choc; avoir le coeur qui s'arrête	to be suffering from shock
dil (lê) sehitîn: lê bi guman ketin	şüphelenmek	avoir des soupçons	to be suspicious
dil hilneanîn: dilê wî hilnîne	tahammül edememek	ne pas supporter	can't stand, can't bear
dilê yekî qurufî: dilê min jê qusiya	birinden çekinmek uzak durmak, (yaptığı hatalardan dolayı)	se tenir distant de qn, être réservé envers qn	to keep one's distance from s.o., to be reserved towards s.o.
bi dil bûn	aşiq olmak, gönül vermek	être amoureux	to be in love
dilê wî li devê wî ket	tiksınmek (bunalıtı geçirmek) bulantı geçirmek	il a eu la nausée, il a eu un haut le coeur	he was sick, nauseated
dil lê vebûn	barsık olmak, dargınlıktan vazgeçmek	se réconcilier, ne plus être fâché	to be reconciled with s.o.
dilmirî	duygusuz	insensible, sans coeur (litt. qui a le coeur mort)	insensitive, heartless
dilfreh	mert, geniş kalpli, gönlünde herkese yer olan	généreux, qui a un gros coeur	generous, big-hearted
diltengê: ne bi dilê... bûn, diltengiyê ji mêvanan dîke	birine karşı isteksiz olmak davranmak	à contre-coeur	unwillingly, grudgingly
dilsoz	temiz kalpli, sözünün eri	sincère	sincere
dilhîlik, kezbehîlik	aşır düşün, özellikle anaların çocuklara duyduğu aşır ilgi: sevgi	qui est trop affectueux notamment pour une mère qui couve trop sa progéniture	over-fond, said of mothers who over-protect their children
dilres	nefret duyan	qui déteste (litt. qui a le coeur noir)	s.o. who detests, black-hearted
dilreşî (dilê min jê reş bûye)	nefret etmek	détester	to detest
dilmezîn: xwe li tiştên mezin rakışandin	büyük işlere girişen	qui voit grand, qui entreprend de grandes actions	visionary
dilxurt	tahamulkar	qui supporte, qui a le coeur dur (litt. qui a le coeur robuste)	s.o. who has broad shoulders, (litt. strong-hearted)
dilşewitî	yûreği yanık, duyarlı	très insensible, écorché vif (litt. qui a le coeur brûlé)	over-sensitive, thin skinned
dilşewat	yûreği yanan, yakınlarına bağı	qui a le coeur sensible, qui se soucie des autres	soft hearted, concerned for other
dilê xwe rehet kirin	amacına ulaşmak, gönlünü rahat etmek	comblar ses désirs, assouvir	satisfy desires
dilê xwe lê rehet kirin	hıncını almak, doyasıya dövmek, istediği gibi ıslatmak	régler son compte à qn, lui donner une bonne leçon	settle accounts with s.o.; settle s.o.'s hash
dil birin kirin/êşandin	yûreğini yaralamak/ incitmek	briser le coeur de qn, peiner qn	break s.o.'s heart
dilsarı	hafif dargınlık	froissement, fâcherie	coolness, ill feeling
dilsar	hafif dargın, gücenmiş	froissé, en froid	offended, hurt
dilsar bûn	hafif gücenmek, soğumak	être froissé, indisposé	to be offended
dilxwaz	1) taraftar; 2) gönüllü	qui a de la sympathie, sympathisant	sympathetic (to s.o.)
bêdilî	isteksizlik	manque de volonté	unwilling
bêdil	isteksiz	qui n'en veut pas, non disposé	not to want s.th., to be indisposed
bêdiliya yekî kirin	birin kırmak istediğini yerini getirmemek	ne pas répondre aux souhaits de qn	not to answer to s.o.'s hopes, to go against s.o.'s wishes
ji dil nehatin	içinden gelmemek	n'avoir pas le coeur à	not have the heart to...
dil şewitîn	yûreği yanmak	se faire du souci, avoir de la peine	to be worried about
dil peritîn	yûreği parça parça olmak / parçalanmak	avoir le coeur brisé, en lambeaux	to have a broken heart
ebabek: fesad	fesat, nifak çıkarın, felaket tellale	intrigant, marchand de malheur	intriguer, trouble maker
ecûrê tehl e: eskerî ecûrê tehl e: mecûrî ye; bixwazî nexwazî ev e; bivê nevê	başka tercihi yok; zorunludur	on n'a pas le choix, c'est obligatoire (litt. amer comme du concombre russe)	you have no choice, it's compulsory willy nilly
bûn serê saza(n): bûn benîştê devê xelkê	dillere düşmek	frayer la chronique	to become the talk of the town
ji beroşê derketin: ji devê gur filitîn	ölümden kıl payı kurtulmak	échapper de peu à la mort	to be saved by the skin of one's teeth; to narrowly escape death
emrê sivanokê (gangilokê) ye: 'emrkurt e	çok kısa ömürlüdür	il a une existence éphémère (comme une plante printanière)	short-lived
ev hevîr gelek avê hiltîne; ev hevîr dê gelek avê hiltîne	bu hamur daha çok su kaldırır	(litt. ce pétrin absorbera encore beaucoup d'eau); ce conflit va encore s'aggraver; on n'en est qu'au début de ce conflit	this is only beginning (of a very long conflict); this trouble will get worse
ez çî dibêjim, bilûra (tembûra) min çî dibêje	dam üstünde saksığan vur beline kazmanyı	(litt. je dis une chose, ma flûte [ou guitare] en dit une autre); tenir des propos décousus, incohérents, passer du coq à l'âne	incoherent; contradictory
ez hêka (madenê) wî nas dikim: ez zanim çî mal e	ne mal olduğunı biliyorum	(litt. je sais de quel oeuf il sort); je sais ce qu'il vaut	I know what he's worth, I know where he came from
felek (dinya/dewran) li serê wî geriya: serî lê geriya	feleği şaştı	(litt. la roue de la fortune s'est retournée contre lui), il est victime de l'infortune; son monde s'est effondré	out of luck, abandoned by fate
figenî, genfisk, genfisi	içten pazarlıklı, sinsî	sournois; calculateur	sneaky, underhanded
fitrê yekî xweş kirin; deftera wî dan hev	hesabını görmek; defterini dürmek	régler son compte	to settle accounts with s.o.
filîma (filimê) wî şewitî; fêşkên wî eşkere bûn; dawa wî ji ser çû	ipliği pazara çıktı	son jeu a été dévoilé; ses intrigues sont révélées	to be unmasked (of a charlatan)
filîma yekî kişandin	birinin filimini çekmek; onu izleyip sonra taklitini yapmak	observer qn pour l'imiter; embobiner qn	to observe s.o., to imitate or trick them
filîm li serî çekirin	başına oyun getirmek; entrika çevirmek	intriguer contre qn; se jouer	to plot against s.o.

gayê nav golikan: kesê ku bi hingûfên xwe re namîne; bêsewîye, nehêja	kalıbın adamı olmayan, değersiz, düzensiz	(litt. un boeuf parmi les veaux): qui fréquente des gens qui ne sont pas de son rang ou âge, léger mal assorti	s.o. who keeps company with people younger than him; a good-for-nothing
gayê xemo, gayê sehbaz: bêkêr	işey yaramayan, beceriksiz, değersiz	incapable, inapte, vaurien	inept, incompetent, worthless (person)
genimê şûvan: di dawiyê de ew ê ji heqê xwe tê der gêrik tê de ye; xwer (xur) tê de ye	işini becerebilen; sonuçta hakkından gelebilir yerinde duramıyor	à la fin il trouve son compte; il se tire d'affaire qui a la bougeotte; qui ne tient pas en place	he gets out of a mess s.o. who cannot stand still, s.o. with ants in his pants, restless
girara gavanan: xwarına tevlihev	(dilenci çanağı gibi) karmakarışık	très mélangé (comme la bouillie des bergers)	all mixed up (like a shepherd's stew)
girêka xwe bi pişt xistin; girêya xwe pişt heçikê xistin; eba lê quripandin	işini kurtarmak; işini bitirdikten sonra başkalarını düşünmemek	oublier les autres dès qu'on n'a plus besoin d'eux	to be a fairweather friend; to forget others as soon as one no longer needs them
golikê beş; gayê beş	göze batan, saklanamayan	(litt. connu comme un veau bariolé); loup blanc	prominent, sticking out (like a sore thumb)
golikê ber gelek makan; berxê ber du makan	çok yerden yararlanan, çok sahibi olan	qui mange à tous les râteliers, qui a beaucoup de protecteurs	all's grist to his mill; s.o. who feeds at every-ones expense
golikterçîn	iş bozan, oyun bozan	trouble-fête	spoil-sport
çûn ber golikan; bûn golikvan	bir işte, yarışmada ya da toplularda sonuncu olmak	(litt. aller garder les veaux); être la lanterne rouge	to bring up the rear
gotîna wî (wê) pere dike	nûfuzu var; sözü para ediyor	il prépare ou manigance qch des signes	he carries weight; what he says goes
gû belav kirin; vala peyivîn; pûç ketin	boş yere konuşmak, bok dağıtmak	parler en vain, compter pour de la merde	to bullshit
guh livîn	kulakları oynamak	avoir des oreilles qui bougent, être très éveillé, malin	extremely aware, vigilant
guhan kirin: keç an jîna ku mêran dixwaze	(bir kız ya da kadın için) arzu etmek	(litt. faire bouger ses mamelles); désirer un mâle (pour une femme)	to desire (a man — said of a woman) a man hunter (said of a woman)
guhdkî: guh biqul, guh bikun	kulağı delik, olup bitenlerin çabuk farkına varan	qui saisit vite; qui a une bonne oreille	quick on the uptake; one who catches on quickly
guhê xwe bel kirin; guhê xwe veçîn	kulak kesilmek, pür dikkat dinlemek	dresser les oreilles	to prick up one's ears
guhên xwe li hev dixe	bir şeylere hazırlanıyor	il prépare ou manigance qch des signes	to be hatching a plot (secretly)
gunikreş, reşgunik	çetin ceviz, daşaklı	qui a des couilles (litt. qui a des couilles noires i.e. dures)	someone who is not afraid of being rebuffed; gutsy
gurçîka wî bez girtiye	soğuğa dayanan üşümeyen böbreği yağ, bağlamış	qui résiste au froid; (litt. qui a des reins gras)	someone who can withstand the cold

Devoka Qerejdaxê

(9)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
rişk	bit yumurtası	lentes	nit, louse egg
rojîn: rojîn, kulek; kulînk	1) baca; 2) dam penceresi	1) cheminée; 2) fenêtre pratiquée dans le toit	1) chimney, smokehole; 2) skylight
ro kirin	dökmek, boşaltmak	verser	to spill, empty out
Romî/rom : (eskerê romî, eskerê romê, bextê romê, roma reş)	Türk	anciennement Turc ottoman, Turc	Turk
ron: rohn, ruhn, rehn, hevîr ron hatiye	sıvı, civık, açık, ince hamur, civık/ sulu olmuş	liquide, fluide, clair	liquid, fluid, clear
ron bûn	sıvılaşmak	être liquide, fluide, clair	to be(come) liquid, fluid, clear
ron hatin : hevîr ron hatiye	sıvı olmak	être liquide (pour le pétrin, etc.)	to be too fluid (of dough)
rubber: benderuh	canlı	vivant, être vivant	alive, living
ruhistîn	Azrail	(litt. celui qui prend l'âme); l'archange Gabriel (Azrail)	the arch-angel Azrael (Gabriel), taker of souls
rûçikandin: rûçîçandin	yołmak	dépouiller	to pluck (a bird's feathers)
rûçîkîn	yołunmak	se dépouiller, être dépouillé	to be plucked
rû girtin: rû stendin	yüz bulmak, şıarmak	être gâté	to be spoiled (by kind treatment), to be emboldened
rû dayîn	yüz vermek	gâter qn	to spoil s.o.
rûşuştî: rûçîr	yüzsüz, saygısız	effronté	impertinent, importunate, rude, disrespectful
sak: gedek	manda yavrusu	bufflon nouveau-né	buffalo calf
sam	iğrenç kötü koku	pestilentiel	stench, foul smell
bayê samê	sam yeli	vent pestilentiel	foul wind
sarî barî: al û bal	abuk sabuk, ileri geri	propos décousu, incohérent	incoherent, inconsistent
saw : sehm	dehşet, terör	frayeur, terreur	terror, fright
saw bi ser ketin	ürkmek, korkmak, terorize olmak	être effrayé, terrorisé	to be frightened, terrified
sawa xwe şikandin, sawa xwe girtin	korkusunu yenmek	dépasser sa frayeur	to conquer one's fear
saw girtin	ürkmek, terörize olmak	prendre peur, s'effrayer	to be terrified, to be frightened
sawgirtî	ürkmüş, terörize olmuş	effrayé, terrorisé	terrified, frightened
saxtî	1) yoklama; 2) ziyaret	1) fouille, inspection; 2) visite	1) inspection, search; 2) visit
saxtî kirin, sah (seh) kirin, sax kirin; li ser rê polisî em saxtî kirin; Remo nexweş bû em çûn saxtîya wî semîdîn, simîdîn, lûç bûn	1) yoklamak; 2) ziyaret etmek; polisler yolda bizi aradı; Remo hastaydı onu ziyarete gittik derînin soyulması, yüzülmesi	1) fouiller, inspecter; 2) visiter, rendre visite; sur la route les policiers nous ont fouillés; Remo étant malade, nous sommes allés lui rendre visite s'écorché	1) to inspect, search; 2) to visit; on the way, the police searched us; Remo was sick, we went to visit him to graze oneself
serqûnç: serqûç, qûç, bi serî	taşarcasına dolu	rempli jusqu'au point de déborder	filled to overflowing
serrax: serlihêf	yorganın üstüne örtülen carcim v.s. gibi örtüler	couvre-lit, tissu ou couverture qu'on met sur la couette	cloth cover for a quilt, bed spread
ser û pê: kelle paça	kelle paça	pieds et tête de mouton (en cuisine)	sheep's trotters (as dish)
sewsî, sewisî, gêj, hewaserî, şeplepêketî	sersem, başı dönen, akli havada	étourdi, qui a la tête en l'air, dérangé, fofol	absent minded, scatterbrained, dizzy, deranged
sewsî bûn; hewaser bûn	sersemleşmek, başı dönmek	être étourdi, avoir la tête en l'air, être fofol être dérangé	to be dizzy; to become silly, to be absent minded
sewsî kirin, hewaser kirin, seple pê xistin	sersemletmek, başını, döndertmek	étourdir, faire tourner la tête	to stun, dazzle
sihorîk, sivorî, simore, sivre, sihor, pilûr	sincap	écureuil	squirrel
sêwan	iri çadır kazığı	pal	(pale) large tent stake, stake
lî sêwanan xistin	kazığa vurmak	empaler	to impale
sing	kazık	pieu	tent stake
singol, singilk, singot, siqilk, singik	küçük kazık	petit pieu	small tent stake
singodewran	süngü savaşı	combat à armes blanches, à coups de baïonnettes	to fight with knives or bayonets
swîravk, sûravk, şoravk, xwêrav	salamura	saumure	brine for pickling
şîrkut	sarmısak döveceği	pilon à ail	garlic press
sisalk, sislok, sîsalka gurî, sîsark, sisyarok, sîmsiyarok, sîsalek, sîsaleh, sîsyarok	akbaba	vautour	vulture
(ji sis albîno [blanc],	akbaba		albino, (white), (head), white-haired
serî [tête] sîserk qui a la tête blanche)		vautour	
sorsork	düğün evinin damına asılan ve düğün evini belirten kırmızı bez parçası	fanion rouge hissé sur le toit de la maison du marié pour marquer le lieu du mariage	red cloth hung from roof of house where wedding is being held to mark the house for wedding guests
sût, sûtal, sûtik, sutar, beredayî, sakûl	başboş, ipsiz sapsız	vaurien, va-nu-pieds	good-for nothing, free loader
sûyîna kulavan,	1) keçeyi ayakla sıkıştırmak;	1) compresser le tapis en feutre;	1) to press a felt carpet;
sûyîn, sîn, hesûn, hisûn, sûtîn	2) bilemek, kesici aletleri bilemek	2) aiguiser (couteau, sabre)	2) to hone/whet/sharpen (knife or sword)
şayîş, fikare, jêpelikandin	çekinme	hésitation, appréhension	hesitation, apprehension

celitîn	cizilmek, hafif yararlanmak	s'égratigner	to be wounded slightly, get scratched
celitandin	cizmek, hafif yaralamak	égratiner	to wound slightly, scratch
kevil kirin: guran, post kirin	derisini yüzmek	dépeuiller, écorcher	to peel, skin
zelitandin: rût kirin, tazî (rûs) kirin	soymak, yüzmek	dépouiller, mettre à nu	to skin, flay, strip
serapîra: serapîra doza mêra dike	bunca yaştan sonra	sur le tard; à un âge avancé	late in life
serçil	istenen kızın babasına olurunu aldıktan sonra sunulan hediye	présent offert au père d'une jeune fille après qu'il ait consenti au mariage	gift given to the prospective bride's father after obtaining his consent for marriage
serdeng: pezê sernerm, milahim	uyusal koyun	mouton docile, obéissant	docile, obedient (sheep)
serkul; kersil; pîsiya keran	eşek dışkısı	crotte d'âne	donkey manure
bişkul, pişkil, kuşbil; kospil, pîsiya pez, bizin, xezal û heştiran	koyun, keçi, deve dışkısı	crotte de mouton, chèvre	sheep or goat feces (in little balls)
ters, teskul, fişqî, posil	at dışkısı, fişku	crotte de cheval	horse manure
rêx: pîsiya ga û mangan	tinet tersi	bouse	cow manure, dung
şayışan ji yekî kirin, jê pelikandin, jê fikare kirin, xwe jê kirin	birinden çekinmek	appréhender qn, craindre qn	to keep one's distance from s.o.
şeb	şap	alun	alun
şekirok, boxoxe, serteşik, (lat. echinops sphaerocephalus)	geniş yuvarlak başlı bir diken türü	variété de chardon	a variety of thistle
pirpirok, pirpîrk	yabani hindiba	pissenlit	dandelion
şale, sêl, xese	sırtıyla tasınan şap, ekin	charge de bottes d'épis	load of sheaves of corn
şemedan, çilsema	muşamba	toile cirée; cire	wax cloth; wax, oil cloth, tarpaulin
beng, benc	benc	jusquiamme, herbe aux poules	henbane
şemitokî, şimitokî, tehisokî, terişokî, şiqitokî	kaygan	glissant	slippery
şemîtin; terişîn, xurişîn, şiqitîn	kaymak	glisser	to slip, slide
şepelî, şapûşêl, şape	şağanak yağmuru	averse	cloudburst, downpour
şeplor, lûr, lîr, bafilok	sıcaktan, soğuktan ya da bazı yemeklerden meydana gelen kaşıntılı bir cilt alerjisi	allergie cutanée à la suite d'un excès de froid, de chaleur ou de certains aliments	rash resulting from heat, cold, or as a reaction to eating certain foods
şeseq, şeşik	Ramazan bayramından sonra tutulan altı günlük oruç	un jeûne de six jours observé après la fête du Ramadan	6 day fast observed after Ramadan
şevaro, şevûroj	gece gündüz	jour et nuit, sans discontinuité	round the clock
şeqşeqî kirin	bacaklarını birbirinden ayırmak	écarter les jambes (d'une bête)	to pull apart the legs (of an animal), todrow and quarter

Du'a û niyaz

Amadekar : Elişêr

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
amin!	amin!	Amen!	Amen!
açîbeta wî serê te!	dansı başına!		the same to you
bereketa İbrahîm Xelîl tê de be!	İbrahîm Halîl'in bereketi içinde olsun!	que la prospérité d'Abraham y soit!	may Abraham's blessing be on it
bereketa Xwedê bikeve mala te!	Allahın bereketi evinde olsun!	que la prospérité de Dieu soit dans ta maison	may God's blessing be on your house
bereketa Xwedê bikevê! / bereketa Xwedê lê be!	Allahın bereketi içinde olsun!	que la prospérité de Dieu soit là-dedans!	may God's blessing reach him
berxwedâr bî!	berhudar ol!	(litt. que cela te profite bien!) que Dieu te bénisse!	God bless you!
bextê te spî be!	bahtın açık olsun	que la fortune te soit favorable!	may good fortune be with you!
bî pê û par be! (piranî gava ku bûkan tînin ji xezûr û xwestûyan re tén gotin)	gelini getirdikten sonra kayın peder ve kaynanaya söylenir: ayağı uğurlu olsun, berket getirsin!	se dit aux beaux-parents de la mariée: que sa venue apporte bonheur et prospérité à votre famille	said to bride-groom's parents of their new daughter-in-law: may her feet bring prosperity!
bila bî dê û bab mezin be! / bî dê û bav mezin bibe!	anâlî babalî büyüsün!	se dit lors de la naissance d'un enfant: qu'il grandisse entouré de ses parents! que ton séjour soit le paradis	at the birth of child: may s/he grow up with both parents! may you end up in heaven/ paradise!
bila çiyê te bibe behîşt (cennet)! / behîştî bî! / bila cennetmekan be! / bila behîşt behra te be! / bila li te bibe goşt û xwîn! / bî goşt û xwîn be!	yemekten sonra söylenir: canına afiyet! (canına kan ve et olsun!)	se dit après un repas: que cela te profite bien (litt. que cela devienne sang et chair); assimile-le bien!	after a meal: may it become flesh and blood, may it be nourishing for you!
bila 'emrê min li ber emrê te bigere! / bikeve! / bila Xwedê 'emrê min li ser 'emrê te zêde bike! / bila li te bigivire!	ömrüm sana ömür olsun! yarasın, helalî hoş olsun!	que ma vie s'ajoute à la tienne! que cela te profite bien!	may my years be added to yours! may you derive benefit/nourishment from it (of food)
bila bî hev re pîr û kal bin! / bî hev re (pêkve) pîr û kal bibin!	aynî yastıkta yaşlanasınız!	se dit aux nouveaux mariés: que vous vieillissiez ensemble!	may you grow old together!
bila perr û baskên Xwedê li ser be! / bila sitara Xwedê li ser be!	Allahın kanatları üzerinde olsun; Allah seni korusun	que Dieu te prenne sous ses ailes; que Dieu te protège!	may God take you under his wings, may God protect you
bî silameti rabi!	selamete kalkasın!	remets-toi vite!	a speedy recovery!
bî xêr be!	hayırlı olsun!	que cela te porte du bien!	may this do you good
bila Xwedê bî ber du'ayên salihan bixe! / bila Xwedê li ser du'ayên salihan bixe!	Allah seni salihlerin duasına versin!	que Dieu te fasse bénéficier des prières des dévots!	may God make you benefit from the prayers of the pious
bila Xwedê şifayê xêrê bide!	Allah hayırlı şifalar versin	que Dieu accorde une guérison bénéfique!	may God grant a good cure
bila Xwedê û Pêxember bên hawara we! / şêx 'Evdulqadir Geylanî li hawara te bêt!	Allah ve Peygamber imdadına gelsin	que Dieu et le Prophète viennent à ton secours!	may God and the Prophet come to your aid
çavê Xwedê li te be! / di bin çavdêriya Xwedê de bî! / dengê te xweş!	Allah seni korusun! (türkü söyleyene söylenir): sesin hoş olsun; ağzına sağlık!	que Dieu veuille sur toi!	may God's eye be on you!
dengê te li dinê be!	(türkü söyleyene söylenir): sesin dünyada kalıcı olsun	se dit pour une personne qui chante: que ta voix vive, soit belle!	said to someone singing: may your voice be pleasant!
derdê te li canê min bikeve!	derdin canıma deşsin	que ta voix reste au monde!	may your voice be permanent in the world!
derek te pê neşe!	(yemekte) bir yerine dokunmasın!	que je prenne sur moi ton mal!	may your illness fall on me
destê şêx Ebdulqadir li pišta te be! (pêxember/ şêx û meşayîqan/ ocaxa mala şêx)	şeyh Abdulkadir (Geylanî)'nin (peygamber/ şeyhlerin/ eli sırında olsun, yardım olsun!	se dit à qn qui mange ou boit: que cela ne t'indispose pas!	said of s.o. eating and drinking: may this not do you harm
destê te sax be! / destê te xweş be! / destê te ter û heşîn be! / destê te zêrîn be!	yemekten sonra ev sahibesine denir: ellerine sağlık; ellerin var olsun!	que le cheikh Abdulkadir Geylani (fondateur de la confrérie Qadiriya) vienne à ton aide	may Sheikh Abdulkadir Geylani (founder of the Qadiriya sect) come to your aid
dî dîlovaniya Xwedê de be!	Allahın rahmetine kavuşsun!	se dit après le repas à la maîtresse de maison: que tes mains vivent!	may your hands live (be moist and green)
dî nav xêr û şahiyê de be!	şen ve esen ol!	qu'il jouisse de la miséricorde de Dieu!	said to the hostess after a meal
deweta we li ser xêrê be! / di nav xêr û şahiyê de be!	düğününüz hayırlı olsun!	soit dans la joie et le bien!	may he enjoy God's mercy
emrê dirêj bî!	ömürün uzun olsun!	(se dit aux nouveaux mariés)	may you live joyful and prosperous (said to newly-wed)
emrê dirêj bî!	uzun ömürlü olsun!	que votre fête soit bénie	may your wedding be blessed!
evên kevin, hezarî nûh! / bî xêr û xweşî biqetîni! / hezaran bidirîni (biqetîni)!	yeni bir elbise giyene denir: bunu eskit, bin tane yenisini de; (giysi için) bin tanesini eskitesin	que ta vie soit longue	may your life be long!
ez çawan ji te xweş im, bila Xwedê jî wisan ji te xweş be!	senden nekadâr razî isem Allah da seni o kadâr razî etsin!	que tu aies une longue vie!	may you have a long life!
ez goriya te bim, ez nezrê te bim, ez qurbana te bim! / ez bibim tesediqa serê te! / ez dora serê te bigerim!	kurbanın olayım!	se dit à la personne qui porte un vêtement neuf: use bien celui-ci et mille autres vêtements neufs	said to someone wearing new clothes: wear this one out and (may you have) a thousand new ones
ez derdê te nebînim!	derdini görmeyeyim	que Dieu soit content de toi autant que je suis content de toi	may God be as pleased with you as I am
		que je sois sacrifié(e) pour toi	may I be a sacrifice for you!
		que je ne voie pas ta mort! que je ne te survive pas	may I never see your death!

ez kêmaniya te nebinim! gora te tîjî nûr be! gora wî fireh be! / gorfîreh be! gost pê bigîvîre! her hebe! /daîmî be! / tim hebe! /	eksikligîni gormeyeyim kabrin nur dolsun! kabri geniş olsun! güçlü kuvvetli olsun! daimî olsun; var olsun!	que je ne souffre pas de ton absence (mort) que ta tombe soit remplie de lumière! que sa tombe soit vaste	may I not suffer your loss! may your grave be full of light! may your grave be great! may s/he flourish! said after a meal or after receiving a gift: may it always be so!
her tîr û tîjî be! hezar salî bî! hûn li ser balgiyekî pîr û kal bin!	(sofra) bol olsun! bin yıl yaşa! yeni evlere söylenir: aynı yastılıta yaşlann!	que ta table soit pleine et bien garnie! que tu vives mille ans! se dit aux nouveaux mariés: que vous vieillissiez ensemble (ayant la tête sur le même traversin)	may your table be well spread! may you live a thousand years! said to newlyweds: may you grow old together! (on the same pillow)
kevîr li ber piyên te nekevin! kevîrê ku li ber lingê te bikeve, bila li çavê min bikeve!	yola çıkana söylenir: ayağın taşa takılmasın! yolun açık olsun! ayağına takılan taş gözüne takılsın!	se dit à qn qui part en voyage: que tes pieds ne rencontrent pas d'obstacle (litt. pierres): bon voyage! (litt. que la pierre qui fait obstacle à ton pied me tombe sur les yeux!)	said of someone going on a trip: may no stones (obstacles) get in the way of your feet! may the stones in your way fall on my eyes!
li ser xêrê be! /li te xweş bî! mala te ava be! / mala te ava! / malî ava! mala te ava, tîjî bûk û zava!	evin müreffeh olsun; sağ ol! evin müreffeh olsun, gelin ve güveği dolsun!	(litt. que ta maison soit prospère); merci! (litt. que ta maison soit prospère); qu'elle s'emplisse de nouveaux mariés!	may it be for the best! may your home prosper, thank you! may your house prosper and be full of newlyweds!
mala te ava Xwedê kurê te bike zava!	evin müreffeh olsun, oğlum güvey olsun!	(litt. que ta maison soit prospère, que ton fils prenne femme!)	may your house prosper and your son take a wife
malê ji te hezar malî! / ji vê malê hezar mal çêbe! mandî nebî! / qewet be! Xwedê qewetê bide!	bu evden bin ev türesin! kolay gelsin, yorulmayasın!	que cette maison produise mille autres se dit à qn qui travaille: ne soit pas fatigué que Dieu te donne des forces!	may 1,000 households come from yours said to s.o. working: don't tire your self, may God strengthen you
me kê mîr bila Xwedê zêde bike! mîr gerdena te azad kir Xwedê ji azad bike! mirada te hasîl be! / Xwedê a dilê te bi cih bîne! / Xwedê li gor dilê te bide te! mûyê spî li çoga te kevin! noşcan be! / sihet be!	yemekten sonra söylenir biz azaltık Allah çoğalsın; Allah yerini doldursun! seni azat ettim, Allah da azat etsin! Allah gönlüne göre versin!	se dit après un repas: nous avons diminué (votre richesse) que Dieu la multiplie je te fais grâce que Dieu t'accorde grâces aussi! que Dieu t'en donne selon ton coeur que tu vives longtemps	said after a meal: we've taken from it, may God increase it I grant you mercy, may God grant you it too may God give you what you wish for
oxira te oxira xêrê be! / vegera (oxira) te ya xêrê bî!	uğurlar olsun; uğrun hayırlı olsun!	se dit à qn qui part en voyage: (litt. que ton augure soit heureux); bon vent, bon voyage	said to someone going on a trip: good luck
pîroz û mibarek (bimbarek) be!	mübarek olsun!	(litt. que cela te soit béni); mes compliments (pour qn qui porte un nouveau vêtement ou de nouvelles chaussures)	said to someone wearing new clothes or shoes: may it be blessed
qelega te şên û geş be!	yazana denir: kalemin şen ya da var olsun!	se dit à un écrivain: que ta plume soit prospère! ou épanouie!	said to someone writing: may your pen prosper
rehma Xwedê lê be! / rehma Xwedê li dê û babê te be! rehmeta Xwedê lê be (bî)! rehma Xwedê li miriyên haziran!	Allah rahmet eylesin! / anana babana rahmet! Allahın rahmeti hazırlann ölüleri üzerine olsun!	que Dieu soit clément avec toi!; avec ta mère et ton père que la miséricorde de Dieu soit sur les mânes des morts des présents!	may God be merciful to you; to your parents may God have mercy on the ancestors of those present
serderiya te zêr be! siheta te xweş be! siya Xwedê li ser te be!	eşiğin altın olsun sağol, sağolsun Allahın gölgesi üzerinde olsun	que le linteau de ta porte soit en or! que ta maison soit prospère! bonne santé à toi, bravo! que l'ombre de Dieu soit sur toi! que Dieu te protège!	may the lintel of your gate be of gold; may your house prosper! good health! may God's shadow be upon you; may God protect you!
sofra we daîmî be!	sofranız daimî olsun!	que votre table soit éternelle (se dit après un repas)	(said after a meal) may your table always be set
taşa te bî mirina min be! tu bî mirazê xwe şa bibî!, tu bî mirada xwe bikevî!	sen sitma olma, ben öleyim muradına eresin!	que je meure plutôt que de te voir pris de fièvre! que tes vœux soient exaucés! (se dit aux femmes, aux jeunes mariés)	may I die rather than see you taken by fever! may you attain your desire, may your wishes be granted (said to newly weds and young people)
tu bî xêr û silametî biqetîni! tu bî bî hezar salî! tu hezar cejnan bibîni! tu kêmaniyê (kêmasiyê) nebinî! tu li herdu dînyan (cîhanan) jî rûspî bî, tu dîn û dînya rûspî bî! tu nekî Xwedê bide te!	güle güle eskitesin! bin yıl yaşa! hiç eksikliğin olmasın! iki dünyada da yüzün ak olsun! sen yapmadan Allah versin!	se dit à qn qui porte un nouvel habit ou de nouvelles chaussures: use (le/les) dans la joie! que tu vives mille ans! que tu connaisses mille autres fêtes! que rien ne te manque! que ta tête soit haute! (que tu sois honoré/e) dans les deux mondes! que Dieu te donne même lorsque tu ne fais rien!	said to someone wearing new clothes or shoes) wear it out in good health, wear it well may you live 1,000 years may you enjoy a thousand more festivities may you lack nothing may you be honoured in this world and in the next may God give you (sth) even if you have done nothing (to deserve it)
tu nemirî! tu rahêjî axê di destê te de bibe zêr!	ölmeyesin, yaşa! tuttuğun toprak elinde altına dönuşsun!	puisses-tu ne pas mourir! que la terre que tu prends dans la main devienne or!	may you not die may the dirt you pick up turn to gold in your hands
tu, tu kul û derdan nebinî! tu xêrandar bî! / di nav xêrê de bî! tu xêrdar bî! / tu xwedanê xêran bî! xoceyê Xizir bi te re be! / destê xocê Xizir li piştê te be! Xizir nebî alikarê te be! / Xizir pêxember li gel te bî! Xwedê 'emrê te dirêj bike! Xwedê bedena te şên bike! (pirani jî bûkan re tê gotin)	dert görmeyesin! hayırdar ol, hayırlar gör Hidır İlyas yardımcın olsun! Allah uzun ömürler versin! geline söylenir: Allah bedenini şenlendirsin! (çocuk versin)	que tu ne souffres d'aucun mal que tu sois entouré du bien! que tu ne connaisses que le bien! que le prophète Elie te vienne en aide!	may you suffer no grief! may all around you be good! may Khidr (the prophet Elijah) be with you
Xwedê bêtifaqiyê neke nava we! Xwedê bigîhîne ruhê miriyan! Xwedê bigîhîne ber destê miriyan! Xwedê deriyê xêrê li te veke! Xwedê şên û qedîm bike!	Allah aranızda nifak sokmasın! Allah ölülerin ruhuna kavuştursun! (sadaka dağıtana ya da ölü yemeği verene söylenir) Allah sana hayır kapısını açsın! misafir kalınan evden ayrılırken söylenir: eviniz şen ve kadim olsun!	que Dieu t'accorde longue vie! se dit à la jeune mariée: que Dieu rende ton corps fertile! (épanoui); que tu puisses avoir une descendance nombreuse! que Dieu vous protège de la discorde! se dit à ceux qui font une aumône: que Dieu en fasse bénéficier les âmes de vos morts! que Dieu t'ouvre la porte du bien!	may God grant you long life said to a new bride: may God make your body fertile; may you have many offspring may God protect you from disagreements (division) may God (accept) the soul of the dead may God open for you the gate of goodness may God give you strength and prosperity!
Xwedê li halê te binêre! Xwedê îmana te kamil bike! Xwedê îmanê bide te! Xwedê jî dê û babê te razî be! Xwedê jî te razî be!	Allah haline acısın yardımcın olsun! Allah imanını kamil etsin! Allah sana iman versin! Allah annenden babandan, (ya da senden) razî olsun!	que Dieu voie ton état (et y remédie), se dit à qn qui est malade ou en détresse que Dieu t'accorde une foi complète! que Dieu t'accorde la foi que Dieu soit content de tes parents (de toi)	may God see your condition! (and cure it) said to someone who is ill may God make your faith perfect! may God give you faith! may God be pleased with your parents (you)!
Xwedê kesî bêpişt neke! Xwedê kesî bêxwedî (bêxweyî an bêkes) nehêle! Xwedê kesekî bêxwedî neke! / Xwedê kesî bêkes neke! Xwedê kurekî bide te! Xwedê mala te ava bike! Xwedê me jî belayên hîn mezintir bistûrîne! Xwedê me li ber du'ayê te bixe!	Allah kimseyi desteksiz (arkasız) bırakmasın! Allah kimseyi sahipsiz bırakmasın! Allah sana bir erkek çocuğu versin! Allah evini müreffeh kılsın! Allah bizi daha büyük belalardan korusun! Allah bizi hayır duandan mahrum etmesin!	que Dieu ne laisse quiconque sans soutien que Dieu ne laisse personne sans protecteur que Dieu te donne un fils que Dieu rende ta maison prospère que Dieu nous protège de plus grands malheurs que Dieu ne nous prive pas de tes prières	may God leave no one without support! may God leave nobody unprotected! may God give you a son! may God make your household prosper! may God protect us from worse calamities! may God not deprive us of your blessings/prayers!
bîla serê te sax be!	başın sağ olsun!	se dit aux proches d'un défunt: (litt. que ta tête vive); longue vie à toi!	said to the family of s.o. who has died: may your head live; (may you have a long life)

Xwedê dengê te bibihîze!	Allah sesini duysun, dileklerini yerine getirsin!	que Dieu t'entende! (se dit à qn qui exprime de bons vœux)	from your mouth to God's ear, may God hear your wish!
Xwedê min nezrê te bike! Xwedê min je te re bike nezir! Xwedê min qurbana te bike!	Allah beni sana kurban etsin!	que Dieu fasse que je sois sacrifié pour toi (pour que tu restes en vie)	may God sacrifice me instead of you (so that you remain alive)
Xwedê mirazê (miradê) dilê te bike!	Allah muradını yerine getirsin!	que Dieu exauce tes vœux (se dit surtout à des jeunes gens pour leur souhaiter un mariage selon leur vœux)	may God make your wishes come true (may God grant your wishes)
Xwedê nivînên xêrê bide te!	hasta yatağında olana denir: tanrı yatağını hayırlı kulsin!	(litt. que Dieu t'accorde un lit de bien!); se dit à un malade: prompt rétablissement!	may God give you a bed of goodness, healing, said to s.o. ill (i.e. speedy recovery)
Xwedê quwetê bide te	Allah kolaylık versin, kolay gelsin!	que Dieu te donne de la force!	may God give you strength
Xwedê selametiye (selametiya xêrê) bide!	Allah (sana) selametler versin!	que Dieu t'accorde le salut	may God save/protect you (may God keep you safe)
Xwedê te bi dewraneke mezin bighîne!	Allah seni yüce makamlara ulaştırın!	que Dieu te fasse accéder à un rang élevé	may God elevate your station
Xwedê te bihêle!	Allah seni korusun!	que Dieu te garde	may God keep you among the living, protect you
Xwedê te bixefirîne!	Allah seni bağışlasın!	que Dieu te pardonne (tes péchés)	may God forgive you
Xwedê te ji gunehan efû bike!	Allah günahlarını afetsin!	que Dieu pardonne tes péchés	may God forgive your sins
Xwedê te ji qeza û belayan biparêze!	Allah seni kaza ve belalardan korusun!	que Dieu te protège des accidents et malheurs	may God protect you from adversity
Xwedê te li (ji) ser serê zarokên te kê m neke!	Allah seni çocuklarının başından eksik etmesin!	que Dieu fasse que tes enfants ne soient pas privés de toi	may God not deprive your children of your company
Xwedê te ji qudûmê dest û lingan neke! (an kesî) nexe nav dest û piyan	Allah seni el ayak altında bırakmasın!	que Dieu ne te prive pas de l'usage de tes mains et pieds	may God not deprive you of the use of your hands and feet
Xwedê we bi hev şa bike!	Allah sizi mesut etsin!	que Dieu vous rende heureux (se dit aux mariés)	may God make you happy together
Xwedê we bistirîne!	Allah sizi korusun!	que Dieu vous protège	may God protect you
Xwedê yekî (yeke) bi dilê te bide te!	Allah sana gönüne göre birini versin!	que Dieu t'accorde qn selon ton cœur	may God give you a mate who is pleasing to you
Xwedê yeka te bike deh!/ Xwedê yeka te bike didu!	Allah bir verdigini on etsin!	que Dieu décuple tes richesses!	may God increase your wealth
Xwedê hab û birayê te bihêle!	Allah babanı ve kardeşlerini korusun!	que Dieu garde ton père et tes frères!	may God preserve your father and brothers!
Xwedê bi rehma xwe şa bike!	Allah rahmetiyle şad etsin!	se dit aux proches d'un défunt: que Dieu le réjouisse par sa clémence!	may God's mercy rejoice him!
Xwedê bihna we fireh bike (ket)!	Allah sabırlar versin!	que Dieu vous accorde de la patience!	may God grant you patience!
Xwedê bike kefarete gunehan!	Allah günahlara bedel saysın!	se dit à un malade: que Dieu compte tes souffrances comme repentance de tes péchés!	may God count your pain as repentance for your sins!
Xwedê çira wî ji tune de vêxe!	Allah çirasını yoktan yakısın!	que Dieu éclaire (allume) sa lanterne	may God light his (her) lantern!
Xwedê çu meraqa di dilê te de nehêle!	Allah gönlünde hiçbir gam bırakmasın!	que Dieu ne laisse nul souci dans ton cœur!	may God free your heart from worries!
Xwedê dengê te bibihîze (sehbike)!	Allah sesini duysun!	que Dieu t'entende!	may God hear you!
Xwedê derd û bela neke nesibê te!	Allah sana dert ve bela nasib etmesin!	que Dieu t'épargne souffrances et calamités!	may God spare you from pain & calamity!
Xwedê derê tifaqa (qeza û belayan) bigre!	Allah bela kapısını kapatsın!	que Dieu ferme la porte des calamités!	may God close the door on calamity!
Xwedê destê rastê muhtacê destê çepê neke!	Allah sağ eli sol ele muhtac etmesin!	que Dieu fasse que la main droite n'ait pas besoin de la main gauche!	may God ensure that your right hand has no need of your left!
Xwedê dilê te şahî biket!	Allah gönlünü şad eylesin!	que Dieu réjouisse ton cœur!	may God rejoice your heart!
Xwedê dilê te xweş biket!	Allah gönlünü hoş etsin!	que Dieu rende ton cœur heureux!	may God make your heart happy!
Xwedê gerdena te azad bike!	Allah seni azat eylesin!	que Dieu te rende libre (ou qu'il affranchisse)!	may God free (liberate) you!
Xwedê guh li dengê te bît!	Allah sesin duysun (kulak versin)!	que Dieu prête l'oreille à ta voix!	may God lend an ear to your voice!
Xwedê li halê te binêre!	Allah haline baksın!	que Dieu veuille sur toi! (litt. sur ton état)	may God watch over you!
Xwedê hewe biparêzit!	Allah sizi korusun!	que Dieu te protège!	may God protect you!
Xwedê ji dîn û îmanê bêpar neke!	Allah dinden ve imandan mahrum etmesin!	que Dieu ne nous prive pas de la religion et de la foi!	may God not deprive us of our religion and faith!
Xwedê ji qeza û belayan bistirîne! / Xwedê me ji bela û afatan sitar biket! / Xwedê me sitar biket!	Allah kaza ve beladan korusun!	que Dieu (te) protège des accidents et des calamités	may God protect (you) from accidents and calamities!
Xwedê qeza û belayan ji ber derê we dūr xîne!			
Xwedê te ji bela û afatan sitar biket!			
Xwedê we şermezar neke!	Allah sizi utandırmasın!		
Xwedê zarokên te ji te re bihêle!	Allah (çocuğunu) sana bağışlasın!	que Dieu garde (tes enfants) pour toi!	may God preserve your children!
Xwedê kêmaniya dengê te neke!	Allah sesini eksiltmesin!	que Dieu ne nous prive pas de ta voix! (litt. ne fasse pas manquer ta voix)	may God not deprive us of your voice!
Xwedê kêmaniya te nede! Xwedê kêmaniya te neke!	Allah seni eksik etmesin!	que Dieu ne nous prive pas de toi!	may God not deprive us of you!
Xwedê kesî li xwe nehêyirîne!	Allah kimseyi darıda bırakmasın!	que Dieu ne laisse personne dans l'adversité!	may God leave no one in adversity!
Xwedê li halê te were hewarê!	Allah imdadına yetişsin!	que Dieu vienne à ton secours!	may God come to your aid!
Xwedê me bide bi xêra te!	Allah bizi hayırna versin!	que Dieu nous fasse profiter de tes bienfaits!	may God allow us to enjoy your good deeds!
Xwedê me nede şermê!	Allah bizi utandırmasın!	que Dieu nous épargne la honte!	may God spare us from shame!
Xwedê min bi goriya te ke! / Xwedê min bi qurbana te ke!	Allah beni sana kurban etsin! / kurbanın olayım!	que Dieu me sacrifie pour toi (ou à ta place)!	may God sacrifice me in your place!
Xwedê min li dora serê te bigerîne! / Xwedê min li dora te bigerîne!			
Xwedê miradê miradaxwanan hasil bike yê me ji pê (ve) re!	Allah herkesi muradına kavuştursun bizi de onlarla!	que Dieu exauce les vœux de chacun et les nôtre aussi!	may God grant the wishes off all and ours too!
Xwedê mirazê dilê te bike! / Xwedê mirazê dilê te hasil bike!	Allah muradına kavuştursun!	que Dieu exauce les vœux de ton cœur!	may God grants your heart's wishes!
Xwedê mirinê nede!	Allah ölüm göstermesin!	que Dieu nous épargne de la mort!	may God spare us from death!
Xwedê mirov ji nezera çavan bistirîne!	Allah insanı nazardan korusun!	que Dieu nous protège du mauvais œil!	may God protect us from the evil eye!
Xwedê mirov neke benîştê devê xelkê!	Allah insanı alelemin ağzına sakız yapmasın!	que Dieu fasse que l'on ne devienne pas de la gomme à mâcher dans la bouche des autres!	may God ensure that we do not become chewing gum in the mouths of others!
Xwedê mirov nexerê zar û zimanan!	Allah insanı dillere düşürmesin!		
Xwedê neyne serê tu kesî!	Allah kimsenin başına getirmesin!	Dieu fasse que personne ne connaisse pareille chose!	may God prevent that from happening to any one!
Xwedê nûra çavê te kê m neke!	Allah gözünün nurunu eksiltmesin!	que Dieu ne réduise pas la lumière de tes yeux!	may God not lessen the light of your eyes!
Xwedê qeyda wî veke!	Allah bağlarını çözsün!	que Dieu le libère de ses fers!	may God release him from his shackles!
Xwedê quwetê bide we!	Allah size güç versin!	que Dieu vous accorde de la force!	may God give you strength! more power to you!
Xwedê me rojekê ji bê te nehêle!	sensiz bir gün kalmayalım!	Dieu fasse que l'on ne reste pas un jour sans toi!	may not a day pass without you!
Xwedê sebrê bidet we!	Allah size sabırlar versin!	que Dieu vous donne de la patience!	may God grant you patience!
Xwedê serê 'eyalê me bihêlit!	Allah aile reisimizi korusun!	que Dieu garde le chef de notre famille!	may God preserve the head of our family!
Xwedê serî li we negerîne!	tanrı başınızı dara çokmasın!	que Dieu vous épargne l'adversité!	
Xwedê silametiye bide te!	Allah sana selamet versin!	que Dieu t'accorde le salut!	may God grant you health!
Xwedê te 'efu bike!	Allah seni afetsin!	que Dieu te pardonne!	may God forgive you!
Xwedê te bê war neke!	Allah seni ocaksız bırakmasın!	que Dieu ne te laisse pas sans succession! (litt. sans foyer)	may God note leave you childless!
Xwedê te bighîne dewraneke mezin!	Allah seni ulu dara sokmasın!	que Dieu te fasse accéder à de hautes responsabilités!	
Xwedê te hewce nekit!	Allah seni muhtac etmesin!	que Dieu ne te laisse pas dans le besoin!	may God save you from need!
Xwedê te ji dest û piyan neke! Xwedê te ji qudûman neke!	Allah seni ellerinden kollarımdan mahrum etmesin!	que Dieu ne prive pas de tes membres!	may God not deprive you of hands or feet!
Xwedê te ji qudûmê nexîne! Xwedê te ji qedem nehêlit!			
Xwedê te ji nav zarokên te nebet!	Allah seni çocuklarımdan kopamasın!	que Dieu ne t'enlève pas à tes enfants!	may God not separate you from your children!
Xwedê te ji axa kolemişkan bistirîne!	Allah seni görünmeyen belalardan saklasın!	que Dieu te garde des calamités invisibles!	
Xwedê te muhtacê namerdan neke!	Allah seni namerde muhtac etmesin!	Dieu que t'aies pas besoin des salauds!	may God protect you from scoundrels!
Xwedê û pêxember bi te re bin!	Allah ve Peygamber seninle olsun!	que Dieu et le Prophète soit avec toi!	may God and the Prophet be with you!
Xwedê wan bi hev re pîr û kal bike!	Allah onları birlikte yaşlandırın!	que Dieu les fasse vieillir ensemble!	may God see that they reach old age together!
Xwedê we bi hev re kal û pîr bike!			
Xwedê we bi hev şa bike!	Allah sizi birlikte mutlu etsin!	Dieu fasse que vous ayez la joie ensemble!	may God bring you together!

Xwedê we ji ber hev nexel!	Allah birliĝinizi bozmasın!	que Dieu ne rompe pas votre entente!	may God keep you together!
Xwedê xêra te binivîsit!	Allah haynna yazsın (saysın)	que Dieu inscrive ton bien fait!	may God inscribe your good deeds!
Xwedê xêra wî qebûl bike!	Allah baynı kabul etsin	que Dieu accepte son bienfait!	may God accept his good deeds!
Xwedê ya dilê te bi cî bine!	Allah gönlündekini yerine getirsin	que Dieu accomplisse le vœu de ton cœur! (litt. ce que tu as dans le cœur)	may God bring your wish to pass!
Xwedê yekîtîya hewe xerab neket!	Allah birliĝinizi bozmasın !	que Dieu ne rompe pas votre union!	may God preserve your unity!
Xwedê zêde bike!	Allah artırsın !	que Dieu le démultiplie!	may God increase it!
Xwedê, tu, me û hemî ummeta Mihemmed ji şefa'eta xwe kême nekî!	Allahum, bizî şefa'etinden eksik etme !	ô Dieu ne nous nous prive pas de la clémence!	may God not deprive us of his mercy!
Xweşî be!	sihatler olsun!	bonne santé!, bon bain!	
Ya şahê Neqşebend!	ey Nakşebendi şah!	ô Seigneur des Naqşebendin!	o King of Naqshbendis
Ya Rebî şikir ji te re!/ şikir ji Xwedê re!	ya Rab, sana şükürler olsun !	grâce à toi, ô Dieu!	thank God/ the Lord!
Ya Rebî tu me muhtacı kesî nekî!	ya Rab bizi, kimseye muhtaç etme !	ô Dieu, fasse que nous n'ayons pas besoin d'autrui!	o Lord, may we not need the help of others!
Ya Rebî tu me ji nezera xerab bisitirîn!	ya Rab, bizi kem gözden esirge	ô Dieu, protége-nous du mauvais oil!	o Lord, protect we us from evil eye!
Ya Rebî tu me ji ya hayê me jê tune bisitirîn!	ya Rab, bizi bihaber olduğumuzdan koru!	ô Dieu garde-nous de ce que nous ignorons!	o Lord, protect us from the unknown!
Ya Rebî tu me kêmi kesî nekî!	ya Rab, bizi kimseden eksik etmeyesin!	ô Dieu, fasse que nous ne soyons pas moins que quiconque!	o Lord, don't make us less than anyone else!
Ya Rebî tu qenciye jî dilê me kême nekî!	ya Rab, iyiliĝi kalbimizden eksiltme!	ô Dieu fasse que nous manquons pas du bien dans notre cœur!	o Lord, don't decrease the goodness in my heart!
Zêdeya we bi dê û bab mezin be!	ziyadeniz çocuĝunuz anne ve babasıyla büyüsin	que votre progéniture grandisse entouré de ses parents!	may you grow up with both parents!
Zehmeta te di avê de neçel!	zahmetin boşa gitmesin	que les efforts ne restent pas vains! (litt. qu'ils n'aillent pas à vau-l'eau)	may your efforts not be wasted!

Cureyên endamên laşê mirovan û îdyomên jê çêkirî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
DEST, lep	el	mâin	hand
destqerase: kesê ku destê wî pirr xurt e, bi qewet e	elleri çok güçlü kuvvetli olan	qui a des mains puissantes	someone with strong, powerful, (quick hands)
desttopik, destgirover	elleri yuvarlak olan	qui a des mains rondes	plump handed
destqilotik, destê pir biçûk û girover	elleri küçük ve yuvarlak olan	qui a des mains menues et rondes	someone with small, plump hands
destkifte, destkutlîkî, destkupişi	elleri köfte gibi kalın ve etli olan	qui a des mains très charnues en forme de boulettes	someone with thick, meaty hands
destmezin, destmilhêb, lepmezîn, lepgir, destgir, lephirc	elleri fazla iri olan, ayı elli	qui a des grandes et grosses mains (comme un ours)	someone with huge, hands
destnermik, destpembû	elleri pamuk gibi yumuşak olan	qui a des mains douces	gentle handed
destgupik, destpatore	elsırtı kabank olan	qui a le dos de la main bombé	someone the back of whose hand is puffy, lumpy
destkabru	elleri nasırlı olan	qui a les mains calleuses	who has horny hands
destmelhem	çok yumuşak kadın elli	qui a des mains très douces et féminines	who has very soft and feminine hands
destşahik	parlak ve kaygan elli	qui a des mains brillantes	who has shiny hands
destguruz, lepsêr	elleri oldukça iri ve darbesine kuvvetli	qui a des pattes de lion (des mains grosses et puissantes)	who has lions paws (large and powerful hands)
destgire	eklemleri iri ve kaba el	qui a des grosses mains osseuses	who has bony hands
destqut	kısa boylu el	qui a des mains courtes	who has short hands
destqopik, destçopik	bükümlü sakat el	qui a des mains difformes	who has deformed hands
destkut	bileği dolgun iri ve şişman el	qui a des poignets et des mains bien charnus	who has fleshed hands en fists
destvaç	çarpık el	qui a des mains tordues	who has twisted hands
destpiçuk	elleri ince ve narin	qui a des mains menues et fines	who has small slender hands
destçoqal	elleri çarpık	qui a des mains tordues	who has twisted hands
destpûç, destkişayî	eli felçli	qui a des mains paralysées	who has paralysed hands
destfireh	geniş elli	qui a les mains larges	who has wide hands
destgoc	el pamakları içe doğru çekik ya da eğik olan	qui a une main dont les doigts sont tordus ou courbés	who has a hand with twisted fingers
İdyom			
destgirtî	cimri, hasis, eli sıkı	avare	miserly, avaricious, greedy, selfish
destgiran, destgirtî, dergistî	sözli	engagé(e) pour le mariage	engaged to be married
destbixwîn	eli kanlı, katil	qui a les mains tachées de sang, assassin	someone with blood on his hands with blood-stained hands, a murderer
destgiran	eli ağır	1) lent; 2) qui a la main lourde	1) slow; 2) heavy-handed
destkurt	fakir, güçsüz	pauvre, sans influence, démuni	indigent, poor, powerless
destgir	elinden tutan, yardımcı olan	secourable, qui vient en aide	helpful, coming to one's assistance
destsivik, destçapük	eli hafif olan, çabuk iş gören	alerte, rapide, qui travaille vite	alert, quick
destşifa	eli şifalı olan	qui a des mains qui guérissent	who has healing hands
destbiir	dolandırıcı	escroc	trickster, dishonest, swindler
deskuj: heywanê ku bi destê kesekî hatiye ser jê kirin an awayê serjêkirinê	birinin eliyle kesilen hayvan ya da kesme işlemi	animal comestible égorgé par qn; action d'égorger un animal	butchering/slaughtering of an animal for the purpose of eating its meat
destbend	kelepçe	menottes	handcuffs
destbided: hema di cih de, devbided	hemen anında, vakit geçirmeden	sur le champ	immediately, on the spot
destbikar: kesê ku kar jî destê wî tê	elinden iş gelen, becerikli	habile (de ses mains), adroit, travailleur	handy, one who is good at fixing things
destbizav, destbizêv, desthel	eli çabuk, marifetli	alerte, habile	alert, skillful
destemoyî	ehileştirilmiş, ehli	apprivoisé, domestiqué	tame, domesticated
desthişk	1) zalim; 2) cimri	1) qui a la main dure, despote; 2) avare	1) despotic; 2) miserly, selfish
destkarî: pêleyistin	tahrif, tahrif etme	altération, falsification, manipulation	alteration, manipulation, falsification
destkir (f.)	artisanat, travail fait à la main	handicraft	
destkeft	kazanım	acquis, conquête	achievement, gain
destvekiri	eli açık, cömert	généreux, prodigue	generous
destpak, destpaqij	dürüst, eli temiz	honnête, fiable	honest, reliable
destnepak	dürüst olmayan	malhonnête, peu fiable	dishonest
destpis	hırsız	voleur	thief, crook
destxwazî	kız isteme	demande de la main d'une fille	asking for a girl's hand in marriage
destfireh	ekonomik yönden darda olmayan, hali vakti yerinde, cömert	aisé, qui n'est pas en difficulté, généreux	well off, generous
destkeçik	elleri hiç iş yapmamış, eli sıcak sudan soğuk suya girmemiş	qui n'a pas travaillé de ses mains	who has never worked with his hands
destgod	sakar	manchot	one-armed
destmîç, destgirtî	cimri	avare	mean, miserly

destqapan	el yordamıyla ağırlığı doğru tahmin eden	qui a la main pour deviner le poids des choses	who is handy at guessing the weight of things
desteng	eli dar, ekonomikman sıkışık durumda olan	qui est dans la gêne, qui a peu de moyens	who is in trouble, hard up
destbelav	cömert	prodigue	lavish, prodigal
destvala	1) eli boş 2) işsiz 3) silahsız	1) qui a les mains vides; 2) chômeur; 3) désarmé, sans armes	1) empty handed; 2) unemployed 3) disarmed
destber	tutumlu	économe	economic
destbivir	darbesi ağır	qui a la main dure	hard fisted
destpüc	elinden birsey gelmez	incapable, bon à rien	incapable, good for nothing
destbori	hatırı sayılmak	qui a le bras long, qui a de l'influence	long armed (a lot of influence), with clout
destnetebiti	eli rahat durmayan	qui bouge sans arrêt, qui ne tient pas en place, qui a les mains baladeuses	fidgety, restless, has roving hands
DEV		bouche	mouth
devçewal, devçühal, devtürük	ağız çok geniş ve yayvan olan	qui a une bouche trop large (comme un sac)	wide-mouthed (litt. sack-mouthed)
devmüç, devmiç	düzgün büyük ağız	bouche régulière et saillante	someone with a small, protruding mouth
devkovik, devtütük	zurna ağızlı, huni ağızlı	qui a une bouche conique	who has a funnel-shaped mouth
devzotik	şişkin ve büyük dudaklı ağız	qui a des lèvres charnues et retroussées	someone with thick, (turned up) lips
devxwar	eğri ağızlı	qui a la bouche tordue	who has a crooked mouth
devkeftar	ağız büyük ve biçimsiz olan	qui a une bouche large et laide (comme celle d'une hyène)	who has a wide and ugly mouth (like a hyena)
devmezin	iri ağızlı	qui a une grosse bouche	who has a big mouth
devpçük	küçük ağızlı	qui a une petite bouche	who has a small mouth
devbel	ağız dışı doğru çıkık olan	qui a la bouche protubérante	who has a protruding mouth
devrüt, devrütük	biyiksiz	sans moustache (litt. qui a la bouche nue)	without mustashes, (litt. naked mouth)
devgur	'kurt' ağızlı	qui a une gueule de loup	who has a wolf's jaws
devkulpik	ağız içe doğru büyük olan	qui a la bouche enfoncée vers l'intérieur	who has receding mouth
devşekal, devçadır	oldukça geniş ve yayvan ağızlı	qui a la bouche très large et disgracieuse (comme une godasse)	who has a large clumsy mouth (like a boot)
devpzi	büyük ağızlı	qui a la bouche tordue	who has a twisted mouth
devkoxik	ağız içeriye çekik olan	qui a la bouche en retrait	who has a receding mouth
devşikift	ağız aşırı büyük olan	qui a une grosse bouche caverneuse	who has a large cavernous mouth
devkewar	ağız büyük olan	qui a une bouche volumineuse	who has a voluminous mouth
devtaji	'tazi' ağızlı	qui a une gueule de lévrier	who has greyhound's jaws
devqelişi	yurtuk ağızlı	qui a la bouche "déchirée" (large)	wide-mouthed
devtiji, devtiji, devrevi	tilki ağızlı	qui a la bouche saillante comme celle du renard	someone with a prominent mouth, like a fox
devjihve, devbeş	açık ağız	qui a la bouche bée, bêt	wide, open mouthed
devselte	yayvan ağızlı	qui a une bouche large	large-mouthed
devmeymün	maymun ağızlı	qui a une bouche de singe	monkey-mouthed (with an apelike mouth)
devkasik, devkodik	"kase" ağızlı	qui a la bouche en forme de bol en net retrait du menton et du nez	who has a mouth recessed relative to nose and chin
devçarox	çank ağızlı	qui a la bouche large et édentée	large and toothless mouth
devgilêz, devgirêz, devşil, devşelav, devşorik	salıyalı ağız	qui a la bouche baveuse	a dribbling mouth
devçermik	dudakları çok ince ağız	qui a des lèvres très fines, presque collées	who has thin, tight lips
devşütiki	ağız karpuz gibi öne çıkık olan	qui a la bouche en saillie, comme une pastèque	who has a mouth prominent as a water melon
İdyom			
bêdev	1) konuşkan olmayan; 2) kendisini savunamayan	qui a la bouche cousue, peu loquace	one whose lips are sealed
devmiri	konuşmaktan aciz olan	qui a la flemme de parler, qui peine à parler	s.o. who is taciturn
devbixwin, devlixwin	kan kokan, azgın	farouche, féroce	wild, fierce
devjihve, devvekirî	1) aval bakan; 2) doymuş bilmeyen	1) bêt; 2) insatiable	1) smug; 2) insatiable
devpis, devlewitî, devgemarî, devkirêt, devxirab, devgenî	ağız bozuk, küfürbaz	qui jure comme un charretier	who swears like a trooper
devnerm	mülâhim ve kibar konuşan	qui parle avec douceur et courtoisie	who speaks softly and courteously
devnermik	tatlı konuşmasıyla aldatan	qui tient des propos doux pour tromper	who speaks softly and decentfully
devgiri	aşına sıkı, sır vermeyen	qui tient sa langue, qui ne trahit pas le secret	who holds his tongue, does not betray secrets
devbest: nişta ku dev dide girê dan	kurt ya da kaynana ağzını bağlayan nuska	talisman pour boucler la bouche du loup ou de la belle-mère	talisman for shutting a wolf's mouth or a mother-in-law's
devbiken, devliken, devkenok	güleç	souriant	smiling
devtiji: halxweş	kimseye ihtiyacı olmayan, hali vakti yerinde olan	aisé	well off
devxweş, xweşmerdok	çok konuşup az iş yapan	qui parle bien mais agit peu	who speaks well but does nothing
devziwa	1) yiyecek şeyi olmayan; 2) doymusuz	1) qui n'a pas à manger; 2) insatiable	1) he who has nothing to eat; 2) insatiable
devlok	baskalarına satasan	qui a une langue de vipère	vituperous, he who attacks verbally
devmêşinî	mülâhim, ağzından kötü laf çıkmayan	qui a un langage poli, docile	docile, softspoken
dudev	söyledikleri birbirini tutmayan, iki yüzlü	faux-cul	two-faced, insincere
devşüşti	inkarcı, yaptıklarını ya da yapılan iyilikleri inkar eden	qui ne reconnaît rien, ingrat	one who denies everything
devşayik	art niyetli güzel ve aldatan şeyler söyleyen	qui tient des propos agréables avec l'intention de tromper	one who says nice things with the intention of fooling or tricking
devberdayî, devsist	ağzında laf tutmayan, ağız gevşek	indiscret, qui ne tient pas sa langue	indiscrete, one who cannot hold his tongue
devçer	ağız bozuk, söğücü	grossier, qui ne cesse de jurer	foul-mouthed
devrüt, devrütük	merhametsiz, vicdansız	sans pitié, impitoyable	pitiless
devzirav	tüfek	fusil	gun, rifle
devbirsî, devbirçi	doymak bilmeyen	insatiable	insatiable
devrast, rastgo	yalan söylemeyen	honnête, qui ne ment pas	honest, who does not lie
devxwar	ağzından iyi söz çıkmayan	qui ne dit que des gros mots	foul-mouthed
DIRAN, didan		dent	teeth
diranmişk, didanmişk	küçük, seyrek ve sivri dişli	qui a des dents petites, espacées et aiguës	one with tiny teeth (like a mouse)
diranfiq, dirançiq	dişlek	qui a des dents protubérantes	who has protruding teeth
dirankelox: kesê ku diranên wî xwar û xirab bin	dişleri eğri ve bozuk olan	qui a des dents pourries et courbées	one who has crooked, bad teeth
dirançil, didankêlbe	köpek dişleri uzun olan	qui a des canines longues	someone with long canine teeth
diranxwar	eğik dişli	qui a des dents courbées	crooked-toothed
diranbirinc, diransedef, didanmirarî, diranmorî, diranmircan	inci dişli, dişleri muntazam ve beyaz olan	qui a des dents régulières et blanches comme un collier de perles (dents nacrées)	someone with perfect, white teeth, like a string of pearls
diranbeş	uzun yassı dişli	qui a des incisives longues et rondes	who has long, round incisives
diranfersik	geniş ve uzun dişli	qui a des incisives longues et larges	who has long wide incisives
diranker, didanfîr	oldukça iri dişli	qui a des grosses dents (comme celles d'un âne)	who has a big teeth (like a donkey's)
dirankox, dirankurmî, diranrizyayî	çürük dişli	qui a des dents gâtées	who has rotten teeth
dirankurisi	dişleri aşınmış olan	qui a des dents érodées	who has worn down teeth
didankop	kesik dişli	qui a des dents espacées et courtes	someone whose teeth are widely spaced and short
diranfirk	seyrek dişli	qui a des dents espacées	someone with wide gaps between his teeth
didansûrhe	alt ya da üst çenede üstte bitişik dişli	qui a certaines dents superposées	someone who has some overlapping teeth
İdyom			
bêdiran	zararsız (kimseye zararı olmayan)	inoffensif, qui ne nuit à personne (litt. sans dents)	inoffensive, hornless (toothless)
ENÎ, nehtik	alın	front	forehead
enîkever, enîgewr	açık alınlı	qui a le front large et haut	someone with a wide, high forehead
enîbeş, beşo	alını akıtmalı	qui a une touffe blanche sur le devant de la chevelure	someone with a patch of white hair, just above the forehead
enîding, enîgic, enîdindoq, enîdoq, hêko, enîkutik	alını çıkık olan	qui a le front protubérant	one who has protruding forehead
enîteng, enîkurt	dar alınlı	qui a le front bas, peu dégagé	one who has a low, narrow forehead
enîfirah	geniş alınlı	qui a le front dégagé, large	one who has a wide forehead / brow

enideq, enibideq	döyme alınlı	qui a le front tatoué	one with a tattooed forehead/brow
enitebiqî, enikort, enikupiyayî	çökük alınlı	qui a le front concave	who has a concave forehead/brow
enîpirc	alın kılı	qui a le front vêlu	who has a hairy forehead/brow
enîvekirî	alın çok açık olan	qui a le front dégagé	who has a wide forehead/brow
enigirê	alın şişümlü (urlu) olan	qui a le front boursoufflé	who has a swollen forehead/brow
enîçukul	yan tarafları çıkık alın	qui a le front en saillie sur les côtés	who has a bumps on the side of forehead/brow
enîtehtikî, enîtaht	açık ve öne eşik alın	qui a le front dégagé et plat (comme une dalle)	who has a brood flat forehead/brow (like a tile)
enîtîrs, enigirê	çatık kaslı, çatık suratlı	renfrogné	sullen
İdyom			
enîbes	1) tanınan, bilinen 2) yaramaz, haylaz	1) connu, notable; 2) espiègle, vif	1) well know; 2) mischievous lively
enîvekirî	alın açık	digne, qui a la tête haute	dignified
enîdoq	uğursuz	porte-malheur, de mauvais augure	goual, brings bad luck
enîhilmişî	gurur duyan, göğsü kabaran	fier	proud
GERDEN	gerden	cou	neck
gerdenzirav	ince boyunlu	qui a le cou mince gracile	who has a slim, graceful neck
gerdenherîr, gerdenhilû	pürüzsüz kaygan boyun	qui a le cou soyeux, sans aspérité	who has a smooth, silky neck
gerdenxezal	'ceylan' boyunlu	qui a un cou de gazelle	who has a gazelle-like neck
gerdentenik	ince narın boyunlu	qui a le cou fin et délicat	who has a small, delicate neck
gerdenzer	güzel sarışın boyun	qui a le cou blond	who has a fair necked
gerdenspî	beyaz tenli boyun	qui a le cou blanc	who has a white neck
gerdenşor	çirkin boyun	qui a le cou laid	who has an ugly neck
gerdenbuhîst	uzun boyunlu	qui a le cou long	who has a long neck
gerdengaz	boyunu uzun ve uyumlu olan	qui a le cou long et gracieux	who has a long, graceful neck
gerdenqaz	kuğu gibi, kuğu boyunlu	qui a un cou de cygne	who has a swan-like
gerdenmorî, gerdenşûse, gerdenbelor	inci gerdanlı, boyunu pürüzsüz ve şefaf olan	qui a le cou sans défaut, translucide	who has a perfect neck
İdyom			
gerdenaza	1) özgür, azat edilmiş; 2) masun	affranchi, innocenté	1) emancipated, freed; 2) acquitted
gerden aza kirin	1) azat etmek; 2) afetmek	1) affranchir; 2) pardonner	1) to emancipate, to free; 2) to forgive
gerdenxwar, stûxwar	boyunu büyük	malheureux, indigent, miséreux	destitute, unhappy, sorrowful
GUH	kulak	oreille	ear
guhbel	dikik kulak	qui a des oreilles décollées	who has large, prominent ears
guhhesk, guhkovik, guhçoçik, guhmastêrk, guhheskû	kepçe kulaklı	qui a des oreilles en forme d'entonnoir	who has funnel shaped ears
guhkuş	ufak kepçe kulaklı	qui a des oreilles en forme de petit entonnoir	who has small funnel shaped ears
guhkevcî	küçük kepçe kulaklı	qui a des oreilles en forme de cuillère	who has spoon-shaped ears
guhker	küçükük kulaklı	qui a de toutes petites oreilles	who has very small ears
guhmuç, guhker	tavsan kulaklı	qui a de longues oreilles, des oreilles d'âne	who has long ears, donkey ears
guhsekal, guhşelte	iri geniş kulaklı	qui a de grosses et larges oreilles	who has big wide ears
guhpeîin	geniş yapışık kulaklı	qui a des oreilles larges et collées	who has large pinned back ears
guhkem, guhbirî	kesik ya da eksik kulaklı	qui a une ou deux oreilles estropiées(s)	who has one or two ears cut off
guhpericî, guhpelişî, guhpelişî	ezik kulak	qui a des oreilles en partie plates	who has partially flat ears
guhçicik	iri ve sarkık memeli kulak	qui a des oreilles ayant des lobes gros et pendants	who has large pendant lobes
guhloş, guhpeln	geniş yassı kulak	qui a des oreilles larges et rondes	who has wide, round ears
guhmezîn	iri kulak	qui a de grandes oreilles	who has big ears
guhkerîinî, guhkerimî	hastalık sonucu çürük kulak	qui a des oreilles estropiées à la suite de maladies	who has ears crippled by illness
İdyom			
guhgiran	ağır işiten, kulağı ağır olan	qui n'entend pas bien, malentendant	who is hard of hearing
guhqul, guhkun, biguh	kulağı delik, herseyden çabuk haberi olan	vite, alerte, qui apprend très vite les nouvelles	alert, who is very quick in learning news
guhdirêj, guhker, guhrep	ahmak, eşek	stupide, âne, crétin	stupid, ass, idiot
guhdirêjî	ahmaklık, eşeklik	ânerie, idiotie	stupidity
guhdik	çabuk duyan, kulağı kabark	curieux, indiscret, qui prête l'oreille à tout	inquisitive
guhsvik, guhxweş	iyi duyan, kulağı duyarlı	qui a l'oreille fine	who is sharp hearing
guhbel	haber doluşturan, muhbîr	rapporteur, mouchard	squealer, informer
guhbelî	muhbîrlik	mouchardage	squealing, sneaking, tattling
guhstî	kulak ardı eden, gevşek, ciddi olmayan	qui fait la sourde oreille, peu sérieux	who turns a deaf ear
guhstîsî	gevşeklik, ciddiyetsizlik	manque de sérieux	irresponsible
guhfireh	umursamaz	indifférent, indolent	indolent, lazy
bêguh	1) kulaksız; 2) saçır		without, ears
guhkuş	başkalarını gizlice dinleyen	qui écoute les autres secrètement	who listens in to others
guhşor	kullakları düşmüş	qui a des oreilles rabattues, qui a dû rabattre ses prétentions	who has ears pinned back, who has had to climb down
GULÎ	saç örgüsü	tresse	plait
gulî	saç örgüsü, örük	tresse (de cheveux)	plait, lock (of hair)
gulîzer	sarınsın örüklü	qui a des tresses blondes	who has blond plaits
gulîsor	kızıl örüklü	qui a des tresses rousses	who has red plaits
gulîreş	siyah örüklü	qui a des tresses noires	who has black plaits
gulîdirêj	uzun örüklü	qui a de longues tresses	who has ong plaits
gulîzirav	ince örüklü	qui a des tresses fines	who has thin plaits
gulîmar	ince ve uzun örüklü	qui a des tresses fines et longues	who has long, thin plaits
gulîqalînd	örükleri kalın örülmüş	qui a des tresses épaisses	who has thick plaits
gulîbir, kezîkur, kezîbir, gulîkur	sevdiği ya da saydığı bir erkeğin ölümü nedeniyle örüklerini kesen (kadın)	femme dont les tresses sont coupées en raison du deuil d'un proche	a women whose hair is cut short in mourning
gulîwerîs	örükleri organ gibi sık ve kalın örülmüş	qui a des nattes de cheveux tressées serrées et épaisses comme une grosse corde	whose hair is plaited tight like a thick rope
GÜZEK	topuk kemiği	malléole	ankle
gûzek, gûzik, gozek	topuk kemiği	malléole	ankle
gûzekpehn	topuk kemiği yassı olan	qui a des malléoles plates	flat ankles
guziktop	topuk kemiği top olan	qui a des malléoles rondes	round ankles
gûzikgost	topuk kemiği gömük olan	qui a des malléoles enfoncées	hollow ankles
GURÇIK		reins	kidney
İdyom			
gurçîkpolâ, çargurçîkî, heftgurçîkî	korkusuz yiğit erkek	homme preux, sans peur, très courageux	brave, fearless man
gurçîkxîrş	böbrekleri çürümüş, işlemeyen	qui a des reins hors d'usage (pourris)	who has non-functioning kidneys
xîrş: pûç	çürük	creux	hollow
axaftîna xîrş	boş laf	parole creuse	hollow words
KEZÎ	örük	tresse	plait
kezîhûr, kezîzirav	ince örüklü	qui a des tresses fines	who has thin plaits
kezîkurt	kısa örüklü	qui a des tresses courtes	who has short plaits
kezîdirêj	uzun örüklü	qui a des tresses longues	who has long plaits
kezîgir	kalın örüklü	qui a des grosses tresses	who has thick plaits
kezîzer	sarınsın örüklü	qui a des tresses blondes	who has blond plaits
kezîsor	kızıl örüklü	qui a des tresses rousses	who has red plaits
kezîreş	siyah örüklü	qui a des tresses noires	who has black plaits
kezîpehn	yassı ve gevşek örülmüş örük	qui a des tresses larges et liées avec souplesse	who has thick loose plaits
LËV	dudak	lèvre	lip
lëvqelişî	dudağı ortadan yarık olan	qui a une lèvre fendue	who has split lips
lëvzirav	ince dudaklı	qui a des lèvres fines	who has thin delicate lips
lëvtenik, lëvnazik, lëvnarîn, lëvkaxezî	zarif dudaklı, narın dudaklı	qui a des lèvres mignonnes, délicates	who has thin lips
lëvqalînd, lëvstûr	iri dudaklı	qui a de grosses lèvres	who has thick lips
lëvreş	kara dudaklı	qui a des lèvres noires	who has black lips

lêvsor	kırmızı dudaklı	qui a des lèvres naturellement rouges	who has naturally red lips
lêvdîrêj	uzun dudaklı	qui a des lèvres longues	who has long lips
lêvsor, lêvdaliqî	sarkık dudaklı	qui a des lèvres pendantes	one who has drooping lips
lêvfaq, lêvkem	tavsan dudaklı	bec-de-lièvre	hare-lipped
lêvlerzok	tîrek dudaklı	qui a des lèvres tremblantes	who has trembling lips
lêvkurt, lêvqut	dudaklarından biri daha kısa olan	qui a une lèvre plus courte que l'autre	one who has one lip shorter than the other
lêvlemtû, lêvlatan	zenci dudaklı, şişkin dudaklı	qui a des lèvres très grosses, négroïdes	thick-lipped (like west Africans)
lêvqesavî: zîwa û terikî	dudakları kuru ve çatlak olan	qui a des lèvres sèches et craquelées (gerçées)	one who has dry and chapped lips
lêvziwa	kuru dudaklı	qui a des lèvres sèches	dry-lipped
lêvcimcîmî	büğümlü dudak	qui a des lèvres ondulées	curved-lips
lêvgîlor	kalın ve etli dudak	qui a des lèvres grosses et charmes	who has thick, meaty lips
lêvsîlor, lêvter, lêvsîl	ıslak dudaklı	qui a des lèvres humides	who has wet lips
lêvgîlêz, lêvgîlîsk	dudakları salyalı	qui a des lèvres qui bavent	who has dribbling lips
lêvterikî	çatlak dudaklı	qui a des lèvres fendues	who has split lips
lêvpehn	geniş dudaklı	qui a de larges lèvres	who has wide lips
lêvxwence	gonca dudaklı	qui a des lèvres en forme de bouton de rose	who has rose bud lips
îdyom			
lêvşekîr, lêvsîrîn	şeker dudaklı	poésie: qui a des lèvres délicieuses	sweet-lipped, sugar-lipped (poetic)
lêvsor, lêvdaliqî	dudağını büzen, asık suratlı	qui fait la gueule	sulky lips

Bergûz an şel û şepik li Behdînan

Amadekar : Husên BINAÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
bergûz	tiftîften yapılan takım elbise	complet traditionnel kurde d'homme	traditional Kurdish men's costume
merez: mûyê çûran	tiftîk	mohair	mohair
çûr	tiftîk keçisi, Ankara keçisi	chèvre angora	Angora goat
hîriya serbîsk	uzun telli, en iyi kaliteli yün	laine longue de première qualité	first grade long-fibre raw wool
binşe	düşük kaliteli, tarak artığı yün	laine de qualité médiocre, utilisée pour faire des cordes, etc.	medium grade long-fibre raw wool, used for rope making
şepik, şapik	geleneksel kürt erkek kıyafetinde ceket	veste du complet traditionnel kurde d'homme	jacket of traditional Kurdish men's costume
şel, şal	pantolon	pantalon traditionnel	traditional trousers
êlek	yelek	gilet traditionnel kurde	traditional Kurdish waist-coat
êşlek, îşlik	gömlek	chemise	shirt
şûtîk: pişt, piştîne	bele bağlanan kumaştan erkek kemeri	ceinture de tissu pour homme	man's cummerbund
şal	el örgüsü bel bağı	ceinture tissée de femme	woven women's belt
dersok, cemedanî, kefi, axabanî, axbanî	kefiye	kéffieh, coiffure traditionnelle kurde	keffiah, traditional Kurdish head wear
kum, kulav	kûlah	bonnet d'homme en feutre	man's conical felt hat
saq	1) çorabın bacağı örten kısmı; 2) tozluk	1) partie supérieure de la chaussette; 2) guêtre	1) sock uppers 2) gaiters
reşik	yünden ve kırılan örülen çarık	sandale en laine et poils tissés pour l'hiver	winter sandals of woven wool and hair fibers
kalik	altı lastik olan çarık	chaussure primitive dont la semelle est en caoutchouc ou en peau et le dessus en laine tissée	rough shoes with rubber or hide sole and woven woollen uppers
kalika xaveryî: kalika ku binê wê qumaş e: kêmkalîte ye	altı kumaştan olan düşük kaliteli çarık	"kalik" dont le bas est en tissu	low quality shoes with cloth uppers
bergûzê bekirbegî: textê wan spî ye, xêzê (xîçê) zirav yê sor lê ne			
bergûzê tiyaryanî: textê wan spî ye, xîçê zirav yê sorî lê ne			
bergûzê badayî: xîç an malikê pehn yê spî û gewir lê ne			
bergûzê reşaxayî: şelwarê wî mor (binefşî an xemir) e, yekreng e, şepikê bergûz badayî ye. Ji hemîyan bi qîmettir in			
bergûzê piştpez: gewreke tarî û êkreng e (qehweyîya tarî)			
bergûzê xezalî: gewreke vebûyî û êkreng e, wekî rengê xezalan (qehweyîya vekirî)			
bergûzê keskooyî: textê wan kesk e û xîçên şîn lê ne; an textê wan şîn e û xîçên kesk lê ne			
bergûzê kesnedîfî: textê wan mor e; moreke tarî ye, êkreng e. Li Hekariya kesnedîfî: textê wan kesk e, xîçê wan binefşî, şîn, sor û zer in			
kerranî: textê wan spî ye, xîçê gewir lê ne xîçê şîn di nav de ne			
şernexî: neqşandî bi gelekreng in, spî û xêzê reş di nav de ne			
semayî: şîne vekirî ye			
texte binefşî: êkreng û mor (binefşî) ye			
sorçûn: hemî reng têne têkel kirin			
qer: hemî ji hîriya reş e			

Badayî

Piştpez

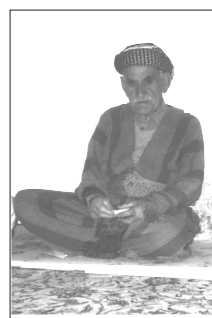
Kerranî

Xezalî

Semayî

Texte Binefşî

LI ME BIBORIN !

Mixabin di hejmarê 24an ya **Kurmancî** de çend şaşî çêbûne. Em pêdivî dibînin, ku wan çewtî û şaşîyan li jêrê bidin xuya kirin û rast kirin; Di gel vê serrastkirinê, bi dilekî xemgîn, ji hevalên xwe yê kar û herweha ji xwendevanên **Kurmancî** doza lêborinê dîkin. Hêvîdar in, ku ew van kêmasiyên me bidin bin piyan.

Ev in ew şaşî:

1. Di navên beşdarên çivînê de 2 nav, navên kek Veysî Zeydanlî û kek Memo Yetkin, li listeyê hatine zêde kirin. Lê navê kek Xosro Abdullahî hatiye ji bir kirin.
2. Di xebata **Termên matematîkê** de amadekar 2 kes bûn. Ji wan navê kek Behroz Şucaî nehatiye nivîsin. Herweha navê kek Behroz di **Termên komputerê** de ji şaş hatiye nivîsin.
3. **Çend peyvên kêmasî ji milê Hekariya** ne ji aliyê kek Michael Chyet, lê ji aliyê kek Rojan Hazim ve hatibû amade kirin. Herwisane navê kek Rojan hem di listeya beşdarên de û hem ji wek amadekarê **Termên rêzdariyê** bi şaşî wek Rojan hatiye nivîsin.

Kurmancî

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris - France

www.institutkurde.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Mîna ev nivîsê ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Parîsê

Civîna 26emîn ya **Kurmancî** di navbera rojên 25-30/10 1999an de li Marly-le-Roi, nêzikî Parîsê çêbû.

Beşdarên civînê li ser îdyomên kurdî, bergûz an şel û şepik li Bahdînan, devoka Qerejdxê, xwarinên Serhedê, cureyên endamên laşê mirovan û îdyomên jê çêkirî, termên komputerê û li ser peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de xebitîn.

Di vê civînê de Husên Bênavî (Berwarîbala), Joyce Blau (Parîs), Michael Chayet (Waşington), Elişêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdx), Emîn Narozi (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol) û Reşo Zîlan (Ağirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmarê **Kurmancî** de tîn belav kirin.

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

I. DI ZIMANÊ TIRKÎ DE

Amadekar : Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

Zimanê kurdî, di nav zimanên hindoeuropî de, ji koma zimanên îranî ye. Mebest ji zimanên îranî, binavkirina hemû zimanên xwişk û bira yên ku di nav wê komê de ne. Ev kom ji van zimanên ku îro têne axaftin, wek: farsî, kurdî, belûçî, derî, tacikî, osetî, tafi, talişî, peştûyî û hwd pêk têt. Gava ku mirov dibêje zimanê îranî, ev navê wê maneyê ku mebest farsî ye. Li bervajiyê vê, hemû ew ziman in, ku îro tîn peyvînan yê berê dihatin axaftin lê niha mirî ne. Ango navê wê komê jê tete qest kirin.

Di zimanê kurdî de peyv hene, ku bi tenê kurdî ne. Ango di nav gelên îranîziman de ew peyv bi tenê li ba kurdan hene. Wek peyvên **kur, heç, zarok** (=zar, zaro, mindal), **reş, rondik** (=hêşir, sêr, hîstêrk, firmêş). Lê hin peyv jî hene, ku tevî ku di zimanê kurdî de hene, di hemû zimanên din yên îranî de jî hene, ku yan her bi "eynî rengî yan jî hinek caran piçêkî çihê û bi aksaneke din tene bi lêv kirin. Wek **dest, yek, bazar, gul, dirûn, dûrebîn**.

Ji peyvên weha hevpîşk re peyvên "îranî" tene gotin. Ji ber ku ew malên hemû gelên îranîziman in. Lê gava ku ji van gotinên îranî peyveke din li gor peyvsazîya kurdî hatibe afirandin, êdî ew peyveke kurdî ye. Wek dest

gotineke îranî ye, lê heçî peyva destegul e, dipe kurdî. Ji ber ku di zimanên din yên îranî de peyveke bi vî rengî ku bi tenê peyveke hevedudani be û di vê maneyê de bête bi kar anin tune ye. Lê ew di şûna peyveke hevedudani de, peyveke nehevedudani ya bi îzafeyê çêkirî bi kar tînin. Herweha ew çend peyvên din in, ku li gor peyvsazîya kurdî ne : **serbijêr** (bi tenê peyva **ser** bi îranî) **bejînbûbala** (bi tenê peyva **bala** bi îranî) **dilheftî** (bi tenê peyva **dil** bi îranî) **nankor** (bi tenê peyva **nan** bi îranî) **berşîr** (bi tenê peyva **şîr** bi îranî)

Peyv jî hene ku ji zimanekî din yên îranî hatine û ketine kurdî, bêt bi bilêvkirina wan bête guhartin yan jî bi guhartineke piçûk, îro jî tene bi kar anin. Wek: **Nimayîş**, ku navdêreke lêkerî ye û ji lêkera **nimûden** ya farsî têt. Di kurdî de bergînda wê lêkerê **nimandin** e û her bi maneya **nîşandan** û **pêşkirinê** de ye. Lê heçî peyva **nimayîş** e, di çend maneyan de tene bi kar anin.

1. Xwezpênîşandan, mîfîng 2. Di kurdîya soranî de her bi maneya **pêşaxistin**, **pênîşandan**, **nîşandanê**. Herweha **newzad**, ku jî peyvên **now** (**new**) û **zad** pêk hatîye. **Now/now** ya farsî, bi kurdî **nû** û **zad** ya farsî, bi kurdî **-za**, anga **nûza**. Lê eger em jî dêl **newzad** ya farsî bi kurdî

peyva **nûza** bi kar binin, dê maneyeke din jê derkeve. Kurd **nûza** jî bo zarokên ku nû ji diya xwe bûne û çend rojî ne, dibêjin. Lê peyva **newzad** di kurdî de jî bo navê kuran tene bi kar anin û ne di vê maneya me gofi de. Heçî di farsî de ye, ev peyv ne wek nav lê belê bi tenê di maneya **nûza** de tene bi kar anin. Herweha wek peyvên din. **Namzed, name, nimûne, newroz / newrûz (nûrof)** û hwd.

Vêca gava ku em dibêjin filan beje îranî ye yan jî kurdî ye, mebest jê ew e, ku me li jorê şerh û ronahî kirîye. Armanca wê kurtelêkolîna me ya han ne ew e, ku em dewlemendî yan jî jârî û qelsiya zimanekî cîran xaxînin pêş çavan. Bi encama jê bideşteketî bixwazin bibêjin, ku zimanê me di ser gîşt zimanan re ye. Ji filan yan jî bêhwan zimanî dewlemendîr e, paqîjtir û zelaltir e. Ne wê wî zimanî zimanekî têtîlhevî e û genceyîna peyvên wî jî çend bejeyan bêtir nîne. Ev reng helwest û awir ne rast in. Em xwe herdem jê gellekî dîr dixin. Lê dijmin û nehezên gelê me timî bi mêjî û têtîlhevîneke şovenî ya bi vî rengî li zimanê me nihêrîne. Xwastine ku kurdî bikin yan zimanekî tuneyî, yan zimanekî têtîlhevî û yan jî zaravayek jî zaravayên pir paşdemayî yê zimanê xwe.

Divê qenc bête zanîn, ku çu zimanek nîn e ku ne dewlemend be, her qels û jar be. Her zimanek li gor xwe, li gor dinamikên xwe dewlemend e. Eger jî dinamikên xwe îstîfade bike, dikare di her warî de her tiştî pê bîne zimên, bibêje û binivîse. Bi alkariya wan dinamikên dikare rêya afirandina peyvan li ber xwe xwes bike da ku bikaribe jî xwe re term û mefhumên pêdivî biafirîne. Bi vî awayî dikare zimanê xwe bike zimanekî nûjen, gesedarbûyî û zimanê zanistê. Ji bîlî wê rêyê, rêyeke din jî heye, ku ew jî jî zimanên din bideynkirina term û mefhumên pêdivî ye. Ev jî hiç ne ji qelsî û jârîya wî zimanî ye, heye ku mecbûrîyetek be ji mecbûrîyetên cîhana îroyîn ya her ku diçe piçûktir dibe. Serdema niha, ku serdema teknolojiyê ye, tixûb nema xwe li ber radigirin. Ziman jî hev dikarin bi tenê bi peyv û bejeyên xwemalî xwe têt bikin. Ji wan re sifreyeke jî peyvên dereke xemilandî jî pêwîst e, da ku bikaribin bi wê çavkanîyê zorê jî astengan bibin.

Çawan ku me ji zimanên cîran peyv birabin, wîsan jî wan ji me birine. Bi lêkolîneke holê em dixwazin bandora zimanekî qedexekirî, ku yek jî meztirîrîne tawanê li hember

mirovatiyê ye, li ser zimanekî serdest nîşan bidin. Herweha bibêjin, ku divê xwediyên 'eslî yênan van peyvan çu caran bi tîrsa ku ew jî zimanê 'tirkî' ne, xwe jî bikaranîna wan nedin pas.

Heçî jî bo derxistina 'eslî' û binegeyên van peyvan e, me wek çavkanî pirtûk û xebatên etimolojîk yênan zanistî bi kar anîne. Me piştî xwe çu caran neclayê etimolojiya gelêrî ku bi her awayî jî zanistê dîr e. Herwisman me di wê lêkolîne de xwastiye ku em kurdîbûna bi tenê peyvên ku îro di zimanê nivîskî yê tirkî de gellekî tene bi kar anin destnîşan bikin. Bi tenê li ser peyvên sade yan jî hevedudani rawestin, ku hemû perçeyên wê kurdî-îranî ne û ne ku bes perçeyek jê bi kurdî-îranî lê yê din bi tirkî be.

Piştî ku me lêkolîna xwe ya li ser zimanê tirkî û zimanên din yên cîran jî kuta kir, em ê vêca dest bi berevajîyê wê bikin. Ango, peyvên ku ji zimanên cîran ketine kurdî.

Çend kurte :

- far.** = farsî
- peh.** = pehlewi
- tr.** = tirkî
- lat.** = latîni
- ing.** = inglîzî
- skr.** = sanskrîtî
- part.** = partî

kurdi	fransizi	ingilizî
abanoz: abanûz, far: <i>abnûs</i> , lat: <i>ebenus</i>	ébène	ebony
abara, abrah: avrê, avro, far: <i>abrah</i> , tir: <i>su geçiti, kanal</i>	canal, aqueduc	canal, aqueduct
abbaz: avbaz, sportmenê avê, far: <i>abbaz</i> , tir: <i>su sporcustu</i>	sportif aquatique	aquatic sportsman, show-diver
abiru: avrû, far: <i>abirû</i>	1) grâce, beauté; 2) honte, modeste	1) grace, beauty; 2) shame, modesty
acur: 'ecûr, (lat: <i>cucumis flexuosus</i>)	concombre russe	Russian cucumber
ada: ade, girav, far: <i>adek</i> , <i>adak</i>	île	island
afyon: efyon, afyon, far: <i>efyûn</i> , lat: <i>opium</i>	opium	opium
afyonkês: efyonkês, far: <i>efyûnkêş</i>	fumeur d'opium	opium addict
afêrin: 'efêrim, afêrin, far: <i>afêrin</i>	vive, bravo	bravo, well done!
afsûn: efsûn, far: <i>efşûn</i>	charme, enchantement	charm, enchantment
agâh: ageh, far: <i>agah/ageh</i> , peh: <i>akas</i>	informé, au courant	aware, informed, vigilant
ahenk: aheng, far: <i>aheng</i> , peh: <i>aheng</i>	harmonie	harmony
ahur: axur/axir, far: <i>axur</i> , peh: <i>axwer</i>	écurie	stable
ahûvah: ax û wax	lamentation	lament
Ajda: bi kurdî jî peyva aj (bi tirkî anga <i>filiz, fidan, fide</i> ku hemû jî zimanê yûnanî ne) û lêkera aj danê : <i>filizlenmek</i> . Bi kurdî navê keçan e. (Tirkan jî ew her jî bo navê keçan danîne.)	jeune plante; prénom de fille	young shoot; a girl's name
al: ale, sorê vekirî (wek <i>sorê alê</i>), far: <i>al/ala</i>	vermillon, écarlate	vermillion, scarlet
alav: alav, far: <i>alav, alave, elav, eluw</i> , tir: <i>yahm, yalaz</i>	flamme	flame
alîç: alîçe, alûç, 'alûç, far: <i>alîçe</i> , lat: <i>crataegus</i>	prune verte et aigre	green, sour plum
ambar: 'embar, 'inbar, peh: <i>henbar/enbar</i> , far: <i>enbar</i>	dépôt, entrepôt	store, storehouse
amac: armanç/amanc, far: <i>amac</i>	but, cible	target, aim

amade: amade (=hazir), far: amade	prêt, disponible	ready
aptes: avdest, far: abdest	ablution	ritual ablution
apteshane: avdestxane, destavxane	toilettes	toilets
arzu: arizû, far: arizû, peh: arzok	désir	desire
asayîş: asayîş, far: asayîş, peh: asayîşn	ordre public	public order
astar: astar, far: aster	doublure	lining
aş: aş (xwarin, xurek), far: aş, peh: aş, skr: âçe, lat: esus	plat cuisiné	cooked dish
aşhane: aşxane, lokanta	1) restaurant; 2) cuisine	1) restaurant; 2) kitchen
aşîkâr: eskere/aşkîra, far: aşîkar, peh: aşkarek	évident, manifeste	obvious, manifest
aval: awal, 'ewal, 'ewêl	crétin, simplet	fool, simpleton, idiot
avadan: avadan (avakîrî), far: abadan	ensemble d'outils	set of tools
avare: 'eware, far: aware	oisif, désœuvré	idle, out of work
avaz: awaz, far: awaz, peh: awaz	cri, clameur	cry, clamor
avize: awîze, far: pîr rad, awîz	chandelier	chandelier
ayîn: ayîn, far: ayîn, peh: advên	cérémonie religieuse, rituel	religious service, ceremony, rite
azar: azar, far: azar, peh: azar	souffrance, douleur	suffering, pain
azdirmek: azirandin, far: azurden	exciter, provoquer, exacerber	to excite, to provoke, to exacerbate

B

baba: bav, bab, far: baba	père	father
baca: pace, far: baceh	conduit de fumée, cheminée	chimney
baç: bac, far: bac, peh: vaj	tribut, taxe, péage	tribute, tax, toll
badem: behîv, far: badem	amende	almond
bağ: bax, far: bax, peh: bax	vignoble, verger	vineyard, orchard
bağçe: baxçe, bexçe, far: baxçe	jardin	garden
bağışlamak: baxîşandin, bexîşandin, far: bexîşden	pardonner	to forgive
bahane: behane, far: behane, peh: vehane, behane	prétexte	pretext, excuse
bahar: bihar, far: behar, peh: vehar	printemps	spring
bahçivan: baxçevan, far: baxçeban	jardinier	gardener
bahşîş: bexşîş, far: bexşîş	pourboire	tip, baksheesh
baht: bext, far: bext, peh: bext	fortune, chance	fortune, chance, luck
bahtiyar: bextiyar, far: bextiyar	fortuné, heureux	fortunate, happy
balaban: balaban, far: balaban	personne robuste	husky, robust person
barut: barûd, far: barût	poudre	gunpowder
batman: batman, rital, far: patmen/ batman	mesure de poids	a unit of weight
bazubent: bazbend, pazûbend, far: bazûbend	brassard, talisman porté au bras	armband
bebek: bebek, bebe, far: bebek	bébé	baby
bedbaht: bedbext, far: bedbext, peh: vebext	malheureux, infortuné	unlucky, unfortunate
bedbin: bedbîn, far: bedbîn	pessimiste	pessimist
bent: bend, far: bend, peh: bend	1) attache, cordon; 2) barrière, barrage	1) link, bond, tie; 2) barrier, dam
belge: belge (ji belg/pelg), far: berge	document	document
ben: ben, şanik, şan, şahnik, xal, far: ben	grain de beauté	beauty spot
berhudar: berxudar, far: berxurdar	heureux, prospère	happy, prosperous, successful
beste: beste, far: beste	composition vocale	vocal composition
bestekâr: bestekar	compositeur	composer
bet: bed, far: bed, peh: vet	mauvais	bad
bey: beg, far: bêk, beg, part: bex" (xwedê), peh: beg	seigneur, monsieur	lord, sir; title put after the names of servants and petty officials
beyaban: biyaban, far: biyaban, peh: viyapan	désert	desert, wilderness
beygir: bargîr, bergîr	cheval de trait	packhorse
bezigân: bazîrgan, far: bazergan	marchand	merchant
bezm: bezm, far: bezm	assemblée conviviale, banquet, fête	banquet, convivial meeting
bibi: bibî(met), far: bibî û bi maneya dapîr e	tante paternelle	paternal aunt
bîz: bîz, bîze, dirêş	alêne	awl
biçare: bêçare, far: biçare	sans espoir, sans remède	without hope, without remedy
bigûnah: bêguneh, far: bigunah	sans péché, innocent	guiltless, innocent
bîkes: bêkes, far: bîkes	seul, sans ami	lonely, friendless
birader: birader, far: berader	1) frère; 2) ami	1) brother; 2) friend
bîzar: bêzar, far: bîzar	exténué	wearied, exhausted
boran: boran (berf û boran), far: boran	tempête de neige	snow storm
borani: boranî, far: boranî	purée de potiron	pumpkin purée
bostan: bostan/bîstan, far: bûstan, peh: bostan	potager	vegetable garden
boza: boze, far: boze	boisson faite de millet fermenté	fermented millet beverage
bûlbûl: bilbil, far: bulbul	rossignol	nightingale

C

cağ: cax	1) roue à rayon (d'une bicyclette); 2) balustrade; 3) gros sac en cotonnade	1) wheel with spokes; 2) parapet; 3) sack of heavy cotton
cam: cam, far: cam	verre	glass
cambaz: canbaz, far: canbaz	acrobate	acrobat, rope dancer
camekân: camekan, far: camiken	vitrine	shop window, anything built with glass panes
camuş: gamêş, far: gawmîş, peh: gawmêş	buffle	water buffalo
can: can, giyan, far: can, ave: yane	âme, cœur	soul, heart
canan: canan, far: canicanan	aimée	beloved
canavar: cinawîr, far: canever	monstre	wild animal, monster
cengâver: cengawer, far: cengaver	guerrier, héroïque	hero, warrior
cenk: ceng, far: ceng	guerre	war
cevher: gewher (cewher), far: coher, peh: gohr	essence, joyau	jewel, essence
cicim: carcim/cacim, far: cacîm	tapis tissé à la main avec des dessins brodés	rug woven on a hand loom with embroidered design
cîger: ceger/cîger/cerg, far: cîger	foie	liver
cîhan: cîhan, far: cehan, peh: gêhan	monde	world
cîvcîv/cîcîcîk: cîcîk, cîvcîvk, cîcîk, cîvcîk, far: cîce	poussin	chick
cîva: cîve, far: cîve	mercure	quick silver, mercury
cîvan: cîwan, far: cewan, peh: cüwan	jeune	young
coşmak: ji cos, far: cîş ji cîşîdan	s'enthousiasmer, s'emporter, exulter	be ramied away, be enthusiastic, to exult
cömert: comerd/camêr	généreux	generous
cûda: cuda, cîda, far: cuda	éloigné, séparé	separated, remote
curk/gurk: kurk, far: kurk, kurç		
cûce: cûce, 'ecuc, far: cûce	nain	dwarf
cûra: curre, hacûc, far: curre	petite variété de bağlama (luth oriental)	the smallest variety of bağlama (oriental lute)
cûmbûş: cunbuş, far: cunbîş, ji cunbîden: livîn, bizvîn, bizav kirin	1) mouvement, agitation; 2) sorte de mandoline avec une caisse en métal	1) motion, movement; 2) kind of mandoline with metal body

Çend modelên bergûz anjî şel û şepika

Amadekar : Rojan HAZIM

Bergûz navê desteyê şel û şepikan e. Desteyekî bergûza ji şel, şepik, şal an jî şûtik, kerik, lewendî û şaşikê (şasik ji dersoka an jî du dersoka çêdibe) pêk têt. Belêmxelk bo bergûza, şel û şepik jî dibêjin. Şel û şepik cil û bergên qedîm yê xelkê me ne. Perokê şel û şepika bi timamî ji merez, kej an jî hirîya paqij tete çekirin. Belêmxerokê şel û şepikên baş û saxlem bi gelekî ve ji merezî tete çekirin ku merez muyê bizinên çur e. Perokê şel û şepika mixabin ku niha kêmtete kirin. Ji ber ku hem wekî berê pez xwudankirin kêmtûye, hem jî çekirina vî perokî gelek biha disekine û ji ber hindê jî, kirin jî biha dibê. Lewma ev peroke êdî kêmtete dîtin û şel û şepik jî kêmtete dirûn. Evro di cografayayê gelek teng da ev cilike tete ber kirin. Li navenda Kurdistanê; Hekarî, Botan, Behdîna û li başûr jî, kêmek li navçeyên Soranan tete dîtin.

Ji vî perokî bi newilên cuda şel û şepik tete dirûn. Em dê li jêr çend modelên şel û şepika pêşkêşî we bikin.

1. Şemdînanî :

Deste ji şel, şepik, kerik, şal an jî şûtik û dersokê pêk têt.

Şel : Deling nîv fireh in. Navran gurg û kurt e. Navtang jî ne dirêj e. Berûk bê tûrik in. Tinê devê berûka vekirîye. Helbet şel bi doxîn e.

Şepik : Mil teng û dirêj in û derhiçikên wan hem bê ber in, hem jî tete badan û bê lewendî ne. Herweha bîncengên wan jî seq (anku vekirîne, ne dirûne) û gurg in.

Şal an jî şûtik : Şal ji rîs tete raçandin. Şûtik ji perokê pembû an jî sentetîkî tete çekirin.

Kerik : Ji livayê tete çekirin.

Di modelê Şemdînanîyan da hindê hêlên Şemdîna hene ku di ser bergûzan da kerikî jî dikin ber xwe. Di ber kirina vî modelî da navtang û maldoxîna şelî dikeve bin şal an jî şûtikê û qurmiçikên şelî li navtangê tete belav kirin.

Ev model bergûze, helbet di serî da li Şemdîna û dorberî da û heta Gever, Tirgever, Mirgever, Dize û heta dorberên Sideka jî tete ber kirin.

Di vî modelî da heke kes bixwaze dikare, pistû, bersing û derhiçikên şepikî û herweha devê berûka, derdeling û dormandorê maldoxîna şelî jî bide nexş kirin.

2. Ertoşyanî-Zaxoyanî :

Deste ji şel, şepik, kerik, du dersok û lewendîya pêk têt.

Şel : Deling ji navtangê fireh in û ber bi derdelinga ve teng dibin û navran fireh û nîv şor e. Navtang jî li ser nêhkan e, anku maldoxîn bi timamî nakeve bin şalê. Her li bin zîya şalê an jî şûtikê tete girêdan û qurmiçikên şelî li ber û piştê navtangê tete kom kirin. Şel bi doxîn e. Ev bergûze jî bi berûk in, belêmxberûkên wan bê tûrik in. Tinê devê berûka vekirîye.

Şepik : Mil fireh û dirêjtirin û derhiçikên wan jî bê ber in. Bînceng jî dîsa seq in û şortir in. Bi lewendî ne.

Lewendî an li ser derhiçika tete pêçan an jî li paş enîşka tete girêdan.

Lewendî : Desteyê lewendîya cot in. Ji perokê cang an jî xizneyî tete dirûn.

Şal an jî şûtik : Şal ji rîs tete raçandin. Şûtik bi gelekî ve ji perokên pembû an jî sentetîkî tete çekirin.

Kerik : Ji livaya herî bi kalîte tete çekirin. Di vî modelî da bi gelekî ve kerik tete ber kirin.

Şaşik : Ji du dersoka tete çekirin. Carina di bin şaşikê da kumekî ji dezîyê pembû hatîye vehunîn jî dikin serê xwe.

Yên ku dixwazin, pistû, bersing û derhiçikên şepikî û herweha devê berûka, derdeling û dormandorê maldoxîna şelî jî didin nexş kirin.

(Li navçeyên Hekarî û Behdîna şel û şepikên bi modelê Ertoşyanî-Zaxoyanî tete ker kirin û dirûn; heke pistû, bersing û derhiçikên şepikî û herweha devê berûk û derdelinga û dormandorê maldoxîna şelî hate nexş kirin, bo wan “Bekir Begî” tete gotin.)

3. Şirnexyanî-Botî :

Desteyê bergûza ji şel, şepik, êlek, şal an jî şûtik û şaşikê pêk têt.

Şel : Deling heta binî wekî borîyê fireh in. Navran nîv gurg e. Derdeling bi nexş in. Berûk bê tûrik in û devberûk jî bi nexş in. Navtang dirêjtir e û maldoxîn dikeve bin şal an jî şûtikê û qurmiçik li navtangê hem tete belav kirin, hem jî li ber û piştê tete kom kirin. Wekî hemû bergûza şel bi doxîn e.

Şepik : Wekî hemû modelên bergûza bê pistû ne. Hiçik ji milî ve piçek teng in, belêmxderhiçik bi bertir in û tete badan. Stu, bersing û derhiçik bi nexş in.

Êlek : Berê êlekî ji perokê bergûzan e, lê pişt ji betenê pembû an jî sentetîkî ye. Pişt bi kemer e. Li bersingê herdu alîya çar berûk hene. Li ber derê berûka milê çepê qulpika zincîra seeta berûkê jî heye. Pistû û bersing jî bi nexş in.

Ev modele hem bi şaşik û lewendî, hem jî bê şaşik û lewendî tete ber kirin.

Şal an jî şûtik : Şal ji rîs hatîye raçandin. Şûtik ji perokê pembû an jî sentetîkî ye.

Di vî modelî da jî yê ku dixwazin, pistû, bersing û derhiçikên şepikî û herweha devê berûka, derdeling û dormandorê maldoxîna şelî jî didin nexş kirin.

4. Koçerî :

Deste ji şel, şepik, êlek, lewendî, şal an jî şûtik û şaşikê pêk têt.

Şel : Deling nîv fireh, derdeling jî nîv teng in. Navran jî nîv şor e û navtang bilind e û maldoxîn dikeve bin şal an jî şûtikê. Şel wekî hemû bergûza bi doxîn û bi berûk e û berûk jî bi tûrik in.

Şepik : Mil nîv fireh, derhiçik jî bi ber in û bi lewendî ne. Lewendî bi gelekî ve li paş enîşkê tete girêdan.

Êlek : Wekî êlekê modelê Şirnexyanî-Botî ye.

5. Rêncberî :

Perokê vî modelî bi piranî ji merez an jî hirîya kalîteya duyê tete kirin. Wekî nav jî li ser bi gelekî ve xelkê ku palehî û rêncberîyê dikin, berdikin. Ker kirina vî modelî bi piranî nêzikî modelên Koçerî û Zaxoyanî ne, ku pê rabûn û rûniştin sanahîtir e. Ev modele jî ji şel, şepik, şal an jî şûtik, lewendî û dersokê pêk têt.

6. Sineyî-Bokanî :

Ev modele li nav Kurdên Soran tete ber kirin. Perokê vî modelî malik malik e. Wekî tete dirûn, malik serwar in anku merîdyên ne.

Şepik : Hiçik fireh û dirêj, derhiçik jî fireh û bi ber in û tete badan. Bînceng seq û şor in. Ev modele bê lewendî tete ber kirin.

Şel : Navtang dirêj û fireh e û navran jî şor e. Deling li jor fireh û ber bi derdelinga ve teng dibin. Şel bi doxîn e.

Navtang û maldoxîn bi timamî dikeve binê şûtikê. Berûk hem bi tûrik, hem jî bê tûrik dibin. Li ser vî modelî bi gelekî ve şûtika ji perokê pembû an jî sentetîkî tete girêdan. Herweha ev model bergûze, bê kerik an jî bi kerik jî tete ber kirin. Kerikên vî modelî li hindê navçeyên Soranan bi sermilk in.

Nîvekarîyê hemû perokên bergûza ew e ku, kirina perok û ker kirina bergûza, digel xelkê me yê navçeyê, lê bi gelekî ve bi destê fileyên navçeyê tete kirin. Bi taybetî jî li aliyê Hekarî û Bahdîna kirina perokên bergûza û ker kirin, ji aliyê fileyên Tiyarê ve dihate kirin. Hindî yê Bota bûn, ew jî ji destê fileyên Herbolê derdiket.

Belêmxmixabin ku, evro kêmbûna hejmarê fileyên navçeyê û guhurînen dî yê demografik ev huner û kare jî kêmkirîye, lewma peyda kirin û ber kirina vî libasî hem bi zehmet ketîye, hem jî gelek biha bûye.

Yêk nîvekarîyê di ya hemû bergûza jî, bê şal an jî şûtik nayên ber kirin. Herweha ji ber ku perokê bergûza gelekî zivir e, di hemû modelên bergûza da, li bin şelî an derpêyê dirêj an jî pijema tete ber kirin.

Ferhengok :

bergûz; *desteyê şel û şepika, taxîma şel û şepika* : şel ve şepik takimî

dersok; *axabanî, cemedanî, kefi* : kefiye

şasik: sarik

kerik; *êlek an jî cepkenê ji livayê hatîye çekirin* : yün cepken

perok: kumaş, tekstil

kirina perokî: kumaş dokumasî

kerkirina perokî: kumaş biçimî

file; *fele, îsewî, Xiristîyan* : Hristîyan

gurg: çekik, çekilmîş

şor: sarkik, sarkmîş

sanahî: kolay

hiçik: kol

derhiçik: kol ağız

deling: paça

derdeling: paça ağız

pistû: yaka

doxîn: yünden yuvarlak şekilde örülmüş ve kemer görevi gören kalınca ip

maldoxîn: kemer olarak kullanılan doxînin geçirildiği köprü

şal: yünden dokunmuş bel kuşağı

şûtik: pamuk veya sentetik kumaştan bel kuşağı

qurmiçik: pile

lewendî: dirseğe takılan ve kolağzından sarkan uzunca bez (giysinin önemli aksesuarıdır)

serwar: dikey, boylam, meridyen

cang: amerikan bezi

xizne: patiska

sermilk: omuzluk

WELÎBAX :

Melzeme: Hevîr (gerek e bi şîr hatibe vestîrîn), kartol, penîrê spî û qelî.
Hevîr tê vekirin û melzemeyên jorê dikin navê û bi awayekî gelekî gilover didin hev û bi perçeyê hevîr devê wê baş asê dikin û dipêjin. Piştî hat pehtin dikin çar perçe û tîrşa xuzalê (pestîla huliyan, alûçeyan û hwd) tê pişavtin û dikin ser.

ZULFÎ :

Melzeme: Ar, kakilê gwîzan, bindeq, mewîj.

Ar di nav rûn de tê vestirandin. Pişt re qatek ev arê vestîrî û qatek ji kakilê gwîzan, bindeq û mewîj li ser hev tê danîn. Ev li gorî hejmarra kesên heyî dikare çend qat bê raxistin.

GOŞTÊ PIZOTÊ :

Melzeme: Goşt û biharat.

Goştê çermekal û yan jî yê ne kêrhatî, wekî zolên pehn baş tê vekirin û goştê baş yê kêrî xwarinê bê dikin navê û dipêjin. Pişt re dikin bin agirê pizot û disekin heta ew goştê çermekal dişewite. Paşê wî goştê hindurê çermekalan de ye derdixin û dixwin.

XWARINÊN XWEŞKIRÎ :

Li aliyê serhedê li hinek ciyan, eger pincar, kartol, kulindir û tiştên wekî wan, bîn pehtin û pişt re bîn palandin û baş bîn mizdan û hêk bişkinin ser, jê re kartolên xweşkirî, pincara xweşkirî, kulindirên xweşkirî, baqlên xweşkirî û hwd tê gotin.

SINGESÎR : (Singesîr xwarina mîr)

Melzeme: Nanê loş, sîrmast (gerek e mast yê mîyan be), nivişk û xwê.
Nanê loş tê perçe perçe kirin û pişt re sîrmast û nivişkê dikin ser.

BORANIYA KULINDIRAN, kundîrmast :

Kulindir, sîrmast û xwê.
Kulindir tê pehtin û baş tê mizdan. Pişt re sîrmastê dikin ser.

ÇIRTMA KULINDIRAN, çirtme :

Melzeme: Kulindir, nisk, fasulye an lobiyên hişk, rûn.
Kulindir tê sipî kirin û perçe perçe kirin.

Pişt re hemî melzeme bi hev re tê pehtin. Xwarineke avî ye.

CAX :

Melzeme: Cax, hêk, rûn.
Cax tê kelandin û piştî ku keliya, eger mirov bixwaze xweşkirî bixwe, mirov ava wê dipalîne û digivêşe heta ku ava tê de xelas dibe û pişt re hêk dişkine ser û wekî caxê xweşkirî dixwe. Lê eger mirov bixwaze bi avî be û wekî xwarineke avî bixwe, ava wê nayê palandin û bi wî awayî tê xwarin.

ÇILBIRA PÎVAZAN, ŞUWA PÎVAZAN :

Melzeme: Pîvazê hêştin, rûn, salçe.
Pîvaz di avê de tê pehtin û pişt re rûn û xwêya wê dikin ser û bi nan re tê xwarin. Şuwa kartolan, şuwa lobiyane, şuwa fasulyane... Ev jî di şûna pîvazan de kartol, fasulye û lobî tê bi kar anîn.

ŞUWA TIRŞ :

Melzeme: Pincar (spanax, tîrşok/ewelîk, hêk, rûn, pîvaz, pestîla huliyan, salçe.
Pîvaz û salçe di nav rûn de tîrşok kirin. Pişt re tîrşok dikin nav. Mirov dikare hêk an goşt jî tîrşok nav. Paşê pestîla huliyan dikin ser û di dawiyê de jî hêk dişkinin navê.

ŞILIK :

Melzeme: Savara hûr, pincar, kartol, nivişk, pîvaz, salçe, domatez.
Ev melzemeyên han hemî bi hev re tîrşok pehtin û pişt re nivişk dikin ser.

XASÎL, xaşil, kutayî :

Melzeme: Genimê kutayî, goşt, nivişk.
Goşt û genimê kutayî bi hev re tîrşok kelandin. Ev kela han, gerek e heta hebên genim bihele dewam dike. Pişt re dikin tepsiyane û nivişk dikin ser û dixwin.

XUS :

Melzeme: Genimê hêrayî, gûlik (cureyek pincar e) û rûn.
Genimê hêrayî û gûlik bi hev re tîrşok kelandin û pişt re hinek rûn jî dikin nav û ew dibe xus.

ASÎDE :

Melzeme: Ar, rûn, kakilê gwîzan û şerbet (şekîr-av).
Ar û rûn di nav hev de tîrşok kirin û hinek kakilê gwîzan jî dikin navê. Şerbete wê tê kelandin. Piştî ku ar û kakilê gwîzan baş hat sor kirin, şerbet dikin ser. Ev xwarina han bi taybetî ji bo jinên ku nû hemla xwe danîne tê çêkirin. Awayê din şêrnahiya piştî xwarinê ye. Li Bedlîsê jê re Şîrîn Qeynenax tê gotin.

QEYSERÛN, kincîrûn, tîrşka mişmişan :

Melzeme: Qeysî, rûn û eger hewce be hinek jî şêrnahî.
Qeysî di nav rûn de tîrşok kirin. Eger tîrşok be hinek şêrnahî dikin nav.

GOZBEZ, gozebez (hingivîn û kakil) :

Melzeme: Dims û kakil.
Ev herdu bi hev re hinekî tîrşok kelandin û pişt re dema ku sar dibe dixwin.

LALEPÊT :

Melzeme: Hêk, mast, rûn, karbonat û şerbet.
Melzemeyên wê hemî bi hev re tîrşok kirin û pişt re şerbet dikin ser û wekî şêrnahiya piştî xwarinê tê xwarin.

XURME :

Melzeme: Hêk, ar, mast, rûn, karbonat û kakilê gwîzan.

Hêk û ar di nav rûn de li hev didin û hinek karbonat jî dikin nav û bi wî awayî hevîrê wê hazir dikin. Ev hevîr wekî perçên biçûk biçûk tê vekirin. Pişt re kakil dikin navê û li ser bijîngê dipêjin. Pişt re di nav rûn de sor dikin. Eger mirov ji bo taştê bi kar bîne şerbet nakin ser, lê eger mirov wekî şêrnahiya piştî xwarinê bi kar bîne, şerbet dikin ser.

ŞORBEŞÎR, gireşîr, sûtlaç :

Melzeme: Birinc, şîr, şekîr, darçînê hêrandî.
Birinc û şîr û şekîr bi hev re tîrşok kelandin. Ev kela han heta av tê de nemîne dewam dike. Pişt re dikin tasikane û darçîna hêrandî li ser direşînin.

MEHELEBÎ :

Melzeme: Arê birincê, şîr û şekîr, darçînê

hêrandî.

Şekîr dikin nav şîr û dikelînin. Pişt re arê birincane dikin nav şîr û baş li hev dixin da ku tîrşok dibe. Paşê jî hemî dikin nav hev û dikelînin heta ku tîrşok dibe. Pişt re jî dikin tasikane û darçîna hêrandî li ser direşînin.

XWERÎS, MIRTUXE :

Melzeme: Ar, rûn.
Ar di nav rûn de baş tê qumandin û serê sibane bi hingivîn an reçelê re tê xwarin. Eger şêrnahî bikin nav wê xwerîsê, jê re xwerîsa şêrîn tê gotin.

ARXAFK, kincîrûn, arxafka bi kincîr :

Melzeme: Ar, hêk, rûn.
Rûn tê helandin û pişt re arê didin ber û li hev didin heta ar baş diqome. Pişt re jî hêk dişkinin ser û li hev didin heta hêkên wê bipijîn. Serê sibane bi hingivîn an reçelê re tê xwarin.

KADÊ GWÎZAN :

Melzeme: Hevîrê bi şîr û rûn hatî vestîrîn, kakilê gwîzan ê hêrayî yan kutayî.
Qatek hevîr û qatek kakilê gwîzan li ser hev tîrşok raxistin. Li gor kesên heyî ev qatên han dikarin hindik an zêde bibin. Pişt re dikin tenûrê û dipêjin.

KADÊ TEWÊ :

Melzeme: Hevîr, xwerîs, rûn.
Hevîr vedikin û pişt re xwerîs dikin navê û didin hev. Pişt re rûn dikin tewê û ew hevîrê xwerîs tîrşok dikin nav wî rûnê û heta baş sor dibe sor dikin.

NANÊ TEWÊ, biçîrk, zengil, zilopî :

Melzeme: Hevîr û rûn.
Hevîr qasî mezîntiya tewê tîrşok vekirin û pişt re dikin nav rûnê û heta ku sor dibe tîrşok pehtin.

Dom dike

Devoka Qerejdaxê

- X -

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
şewate, agir, agirberbûn	yangın	incendie	fire, arson
şelandin : şelandin, tazî kirin, rûs kirin	soymak, soygun yapmak	dépouiller, voler	to rob
şêlpis, şêlgenî, şêlxerab : nelêkdayî, bêserûber	evinin görünümü kötü olan, evini kötü çekip çeviren kadın	mauvaise ménagère	bad housewife
şênî	ahali	population, habitants	population, inhabitants
şêz	at sineği	mouche-araignée de cheval	forest fly
şikev: şikêv	tekne, içinde kuru çökelek eritilen tahta tekne	pétrin (en bois)	wooden dough trough
şikeva, (nanê şikeva) : şikevale	mayasız ekmekek	pain azyme	unleaven bread
şikeva belav kirin	1) ölümlerini ruhu için yada kötü bir rüyadan sonra dağıtılan sadaka ekmeği; 2) erkekçe dağıtmak, onlarla cömertçe yatmak (kadın içe)	1) distribuer du pain pour la paix des morts; 2) être généreuse avec les hommes, coucher avec plusieurs hommes	1) to give away bread to the needy for the peace of dead; 2) to be generous with men, to sleep with many men
şilî	yağış, ıslaklık, yağmur	pluie, précipitation, humidité	rain, dampness
şilope : şilove	sulu kar, sulu sepken	giboulée	sleet
şilp : şilp, şilq, çirp, pir	aniden, zıp	soudain, tout d'un coup	suddenly
şil û pil : ter û şil, av û zêlak	yamyas, ıpslak	tout mouillé, trempé	all wet, soaking
şima : şema	balmumu	cire	wax, beeswax
şirt : gêzik, melkês, cerîlk, bermalk	süpürge	balai	broom
şirt kirin : gezi kirin, malîn, malîştin	süpürmek	balayer	to sweep
şirgermî : têhnşîrî, şirogermî, şiregermî	ılık	tiède	tepid, lukewarm
şorik : girêz, gilêz, gilîz, gilîze	salya	salive	saliva
şortik : sotik, deşo	çok su katılmış olan ayran	petit-lait très dilué	very dilute fermented milk
şoşman : şoşmîn, brazava	sağdıç	ami intime du marié qui le conseille pour la nuit nuptiale	bridegroom's best man who advises him for the nuptial night
şûş bûn : şoş bûn, şîş bûn	1) kayarak düşmek; 2) kandırılmak, yoldan çıkarılmak, enayi yerine koyulmak	1) tomber en glissant, s'étaler; 2) se faire avoir	1) to slip, fall headlong; 2) to be caught, to be cheated

sûş kirin	1) kaydırarak düşürmek, 2) kandırmak, yoldan çıkarmak	1) faire tomber quelqu'un; 2) arnaquer, bernier qq.	1) make s.o. fall; 2) swindle s.o.
talizok, babîsok, babelîsk, bablîsok	hortum	tourbillon	whirlwind
tahm dan (ta'mdan), dehf dan, pal dan	itmek	pousser	to push
tar, keví, kevan : tara bêjingê (moxilê)	kasnak	cadre (d'un tamis, tambour)	frame, hoop (of a drum or seive)
tavilê, tafilê, tafilkê	hemen, derhal	aussitôt, immédiatement	straight away, immediately
tem	arzu, istek	convoitise, désir	coveting, desire
tem kirin	arzu etmek, tama etmek, amahlanma	convoiter, désirer	to covet, to desire
tem : di tem û tayê de bû	kemalinde, güçlü dönemi	au faite de la puissance	at his (her) heyday
temisandin : demisandin	bastırmak	tasser, entasser	pile up, be crushed together
temisîn	bastırılmak	se tasser, s'entasser, être entassé	to be crowded
tengjandin : tingjandin	öfkelenmek	mettre en colère	to anger, to infuriate
tengjîn	öfkelenmek	se mettre en colère	to grow angry
tepiik, tarik	duvara yapıştırılıp kurumaya bırakılan yaş tezok	galette de bouse de vache	dried dung
teqa	kör pencere	fenêtre aveugle	blind window
teral, tiral	tembel	oisif, fainéant, paresseux	lazy, good-for-nothing
terişandin : tehisandin	kaydırıp düşürmek	faire glisser et tomber	to make s.th. fall or slide
terişîn : tehişîn	kayarak düşmek	glisser et tomber	to slide or fall
tertere, tewtewe, felîte	aylak	oisif, désœuvré	idle
terxê	obur (kadın)	femme glouton, goinfre, vorace	greedy or gluttonous woman
terxo	obur (erkek)	homme glouton, goinfre	greedy or gluttonous man
tetirxanî bûn	aşırı yemek yemekten dolayı midesi bozulmak	avoir des coliques à force de manger	to have a belly-ache from over-eating
tetirxanî kirin	aşırı yemek yemekten dolayı midesini bozmak, birine aşırı yedirip midesini bozmak	gaver qq et provoquer en lui des coliques	to over-feed s.o., to give him a belly-ache
têwerdan	kabı çalkalamak, durulamak	rinçer	to rinse out thoroughly
tîrone, tîrole	zûppe	snob, dandy	affected person, snob
tîrsonek : tîrsek, newêrek, tîrstîrsok	korkak	couard, lâche, poltron	coward, poltroon
tîvanc girtin	dersini alma, ağzı yanma	prendre une leçon; avoir une expérience douloureuse	to earn a lesson, to have a painful experience
mîn tivanca xwe girt	dersimi aldım, ağzım yandı, bu bana ders olsun	j'ai appris ma leçon	I have learnt my lesson
tîr, brûsk	sancı, ani yoğun acı	douleur soudaine et vive (comme une flèche)	sudden, sharp pain (like an amour)
tîrmar : tîremar, marê teyar, marê siwaran	ok yılanı	serpent d'eau	water snake
tog	erkek köpekle dişi tazıdan olan melez hayvan	chien né du croisement d'un chien et d'une levrette	a dog crossbred with a greyhound
toş : tûş, bîst	an, lahza	moment, instant	moment, instant
toş : felaket, musîbet	felaket, musibet	calamité, désastre	calamity, disaster
toş : çors	birkaç kişiyle oynanan bir çeşit taş oyunu	un jeu de dames	a kind of checkers game
tot bûn	yuvarlanmak, itilmek	se rouler, se déplacer en se retournant	to roll, to move by rolling
tot kirin	yuvarlamak, itmek	rouler, déplacer, pousser	to roll
tozan : bakuzîrk, tozana berfê	toz toprak karışımı esen rüzgar	vent fort qui déplace de la poussière ou de la neige	a strong wind, a dust or snowstorm
tûmarî, tumî, tumarî, temamî; sax	yekpare, bütün olarak, tomar	totalité, d'une seule pièce, en totalité	complete, all of one piece
vaca, vaî	tersine çevrilmiş olan	envers, à l'envers	back to front, inside out
vaca bûn	ters döndürülmek, tersine çevrilmek	être à l'envers	to be back to front
vaca kirin	ters döndürmek, tersine çevirmek, içini dışına çıkarmak	mettre à l'envers	to reverse, to put back to front
vebirîn	birbirinden ayırmak, bölmek, gürtlü veya sesi kesmek	couper, diviser	to cut, to divide
veçinîn	ot, çimen gibi şeyleri yerden koparmak, yolmak	extirper, déraciner	to uproot, to eradicate
hilçinîn	ayıklamak	trier	to sort
vekolan	kazmak	creuser, excaver	to dig, to excavate

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
gurî mir bû gulîsor ; mirî dimre qûnzêrîn dibe, qûna mirî bi hingivîn e	kel adam öldü bol kızıl saçlı oldu (ölümünden sonra aşırı methedilen kişiler için denir)	une fois mort le chauve est paré d'une (belle) chevelure rousse (se dit lorsqu'on exagère la louange d'un défunt)	the bald man became a redhead (said of excessive praising of one deceased)
hatin agirekî > ma tu hatiî agirekî ?	acelen ne ? niye fazla kalmıyorsun ? (bir yerde kısa süre kalan ziyaretçiye denir)	(litt.) se dit à un hôte ou visiteur pressé, qui ne reste pas longtemps	(litt.) what is your hurry ?
hatin meşkekê > ma tu hatiî meşkekê; dibê qey tu bavê bûkê yî ?	kendini olduğundan daha büyük göstermeye çalışma (özellikle kadınlar arasında)	se donner une importance exagérée (comme le père de la mariée)	to exaggerate one's importance (like the bride's father)
hay ji bayê felekê nebûn	dünyadan, olaylardan bihaber olmak	(litt.) ne pas être au courant du vent de la fortune ; ignorer les événements	to be out of touch with current events
hec bi wesiyeta nabe	vasiyetle hac ifa edilmez ; her iş ismarlamayla olmaz	on ne peut pas devenir pèlerin par procuration, il y a des choses qu'on ne peut faire que soi-même	you cannot become a pilgrim by proxy (there are some things one has to do oneself)
heçiyê wî qelişiyê	adı kötüye çıkmış, ne dese ne yapsa kötüye yorumlanır	(litt.) son crocher est brisé, comme il a une mauvaise réputation, quoi qu'il fasse ce sera mal interprété	(litt.) his hook is cracked ; i.e. he has such a bad reputation, that whatever he does will be seen in a bad light
heft hespên wî ji keran avis in	yedi atı eşeklerden gebemiş gibi (yani yedi katır sahibi zengin biri gibi böbürlenen)	(litt.) ses sept juments sont engrössées par un âne ; il est hautain comme un homme qui va posséder sept mules et devenir ainsi riche	his seven mares have been impregnated by donkeys ; i.e. he is as haughty as s.o. who will become rich by having seven mules
hela bê çend ser bi cefê tê	değersiz bir şey karşılığında büyük gelir beklemek	attendre un gros gain en contrepartie de quelque chose de sans valeur comme des écorces de glands de chêne	to expect big returns (to earn a lot of money) from a thing of little value (tanning powder)
hela yekî bi dê û bav bike	hele bir işi doğru dürüst bitir sonra başka işe giriş	se dit à qq. qui entreprend plusieurs choses sans les mener à bien ; (litt.) élève donc un enfant avec père et mère jusqu'à son terme (avant d'en faire un autre) : termine une chose avant d'en entreprendre d'autres	said of s.o. who undertakes several projects without finishing any of them

herdu lingên (nigên) me xistin soleke teng	iki ayağımızı bir papuca soktular	vous nous avez mis dans une situation très difficile ; (litt. vous avez mis nos deux pieds dans la même chaussure)	you've put us in an uncomfortable situation (i.e. you're forcing both of our feet into one narrow shoe)
hesp siwarê xwe nas dike	at sahibini (binicisini) tanır, binicisine göre iyi ya da kötü koşar ; bir işi ehli olan iyi yapabilir	(litt.) le cheval connaît son cavalier ; il court plus ou bien selon la qualité de son cavalier : il faut être compétent, connaître son affaire	the horse knows its riders : one should be competent, one should know one's business well
hesin bi sarî badide (xwar dike, ditewîne, dicû)	başarılmaz zor işleri yapacak iddia ve güçtedir, güçlüdür, zorludur	il tord le fer à froid (il est à même de réaliser un tour de force, des choses difficiles)	(he's so strong that) he can bend cold iron
hespê min lê nabeze	gözüm onu kesmiyor, sözüm ona geçmiyor	(litt.) mon cheval ne court pas devant lui ; je n'ai pas d'influence sur lui, je ne peux pas lui demander qch.	I have no influence over him (litt. my horse won't gallop for him)
hestî ji hev şikênandin	birbirini fazla incitmek	se faire beaucoup de mal l'un à l'autre (litt.) avoir des os brisés	to break one another's bones (fig.), to injure oneself
hevalê kodbiqul, destê wî nagihê devê wî	iki yakayı bir araya getirememek	(litt.) avoir le bol troué comme le tonneau des Danaïdes ; tirer le diable par la queue malgré tous ses efforts	no matter how hard he works, he cannot make ends meet
hevaltiya quling û rovî ye	turna ile tilki dostluğu gibi aldatıcı dostluk	(litt.) amitié de la grue et du renard ; amitié basée sur la tromperie, amitié incompatible	friendship based on mutual deception, incompatible friendship
heyvanê (havênê) heft satil(ên) şîr e	çakturmıyor ama çok bilen ya da etkin biri (yedi bakraç sütü mayalayacak güçtedir)	(litt.) c'est la levure de sept seaux de lait ; il ne le montre pas mais il connaît plein de choses ; il est très efficace	he may not show it, but he's very efficient, or skilled
hilî çand, virnî ket	umduğunu bulamadı	les résultats ne correspondent pas à ses attentes ; il est déçu par les résultats de son entreprise	the results are not up to expectations, he is disappointed
hûrê wî daketiye : pîr birçî bûye	midesi sarkmış : çok acıkmış	sa panse pend : il a très faim	he is very hungry
hûr pê de teqandin	berbat etmek, içine etmek	gâcher, ficher en l'air (litt.) faire éclater la panse	to spoil everything
îş tîl e	işler yolunda	les affaires vont bien	business is going well
ilmê tûrikê	yüzeysel, aldatıcı bilim ; sahte ilim	fausse science ; science superficielle et trompeuse des gens dont tout le bagage est contenu dans une sacoche	phoney knowledge, superficial
inabê wê ketine ; alûmên wê hilû bûne	aşırı yaşlanmış ; işi bitmiş	elle/il est hors d'âge, hors d'usage	out of use, worn out
jê keto pê keto	besle kargayı oysun gözünü	se dit aux gens qui se retournent contre leurs parents, leurs bienfaiteurs ; (litt.) il en est descendu et s'en est pris à lui	said of people who have turned against their parents or benefactors
ji kisê kirim xweş dibirim	bol keseden atmak, vaad etmek	promettre sans compter, sans l'intention de tenir sa parole	to promise without counting, with no intention of doing it
ji aliye qûnê ve lê nêrîn	sorumluluktan kaçınmak, yeterince dikkat etmemek	(litt.) regarder par son derrière : ne pas prêter attention ; ne pas s'impliquer	not paying attention, not getting involved
ji dara ketin	çok şaşırarak, hayal kırıklığına uğramak	chercher querelle, chercher noise	picking a quarrel
ji dest(an) kirin	direkt, aracısız satın almak	acheter directement au propriétaire (ou producteur) ; acheter sans intermédiaire	to buy directly from the owner
ji destê duduyan	ikinci elden, kullanılmış	usagé, de seconde main	used, second hand
ji devê (heştirê) dikeve ji hopehopê namîne (nayê xwar)	deveden düştü ama fiyakasından / havasından eksik kalmıyor / yüksek statüsünü kaybetmesinê rağmen eskisi gibi davrananlara söylenir	il est tombé du haut du chameau mais ne manque toujours pas d'air	he fell from the camel but does not lack air
ji mêzîn de ketin ; ji kêşê ketin	dengesini kaybetmek	perdre la boussole	to lose one's bearings
ji pîrsan peyivîn, ji ber xwe ve axivîn, ji pesnan xeberdan, ji bestê xeberdan	1) sayıklamak, hezeyan getirmek ; 2) münasebetsiz konuşmak, mevzu dışı konuşmak	1) délirer ; 2) parler hors propos	1) to be delirious ; 2) to talk off the subject
ji qûntengiyê, ji qûştengiyê kirin	çaresizlikten reva olmayan bir şey yapmak	faire quelque chose d'impropre, contraint et forcé, faute de moyens	to do, or be obliged to do the wrong thing through lack of means
ji ser şûrê tazî venagere	her belaya bulaşıyor	il se mêle de toutes les querelles (litt.) il ne rengaine pas son épée	he will not sheathe his sword i.e. gets involved in all quarrels
ji serê xwe tîr e ; tîra xwe heyê ; tîra xwe dike kaya şil firotiye	işini bilir yaş saman satmış, kötü iş yaptığının bilincindedir	il sait se débrouiller, il peut se défendre (litt.) il a vendu de la paille mouillée, il a fait une mauvaise chose et il en conscient	he knows how to manage, to get by he sold damp straw, i.e. did wrong and knows it
kavilên (kavirên) wî bela ne	işleri dağınıktır, kafası dağınıktır (keçileri kaçırmış)	il a des chèvres éparpillées, il a l'esprit confus, désordonné	his hair is on end ; i.e. is confused
keçika sêv di paxilê de ye ; morîka şîn e	mavi boncuk kimdeyse, gönlüm ondadır	(litt.) celui qui a la pomme (ou la perle perle bleue) a mon coeur ; se dit pour quelqu'un qui fait la même promesse à beaucoup de monde	said of some one who promises the same thing to many people
kenê te li te here gilî, kenê li te bibe girî	gülmen acıya (ağlamaya) dönüşecek	(litt.) ton rire deviendra pleurs	your laugh will turn to tears
kêr gehişt hestî	bıçak kemiğe dayandı	(litt.) le couteau a touché l'os ; il a atteint les limites du supportable	the knife has reached the bone, he has gone beyond his limits
kêr li werselê rast hat	tam isabet etti ; darbesini iyi yerleştirdi	il a touché le mille ; il a fait mouche	he hit the target, he scored
kêra du dev e	her yönden zararlıdır	c'est un couteau à double tranchant	it cuts both ways
kera bavê kê kulek e ?	kimin kimdin neyi eksik ki ?	en quoi suis-je en reste ? (litt.) l'âne du père de qui est-il boiteux ?	how do I owe something?
hin peyvên kêmnas	bazî az bilinen sözcükler	certaines mots peu connus	some uncommon words
heçî, heçik	ağaçtan çengel	crochet en bois	wooden hook
neam	deve kuşu	autruche	ostrich
ceft	palamut kabuğu, dabbaklıkta kullanılır	écorce de gland de chêne broyée utilisée dans la tannerie	acona shell, ground into a powder used in tanning leather

Hin cureyên endamên laş û îdyomên jêçêkirî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
CEGER, cerg, kezeb kezebêşî, (kulecegî) kirin kezebêşî, (kulecegî) bûn	CİGER (birini) verem etmek, kahr etmek kahırdan verem olmak, hasta olmak	FOIE rendre qqn malade, excéder qqn être excédé, devenir malade à cause de l'inconduite de qqn	LIVER to disgust s.o., make s.o. sick to be disgusted, be sick (and tired)
cegerpola, cergpola cegerperitî, kezeperitî	çok cesur, korkusuz, yiğit çiğeri pare pare olmuş, çok acı çekmiş	preux, sans peur très affligé (litt. qui a le foie en lambeaux), très peiné (bouleversé)	fearless, brave, with nerves of steel extremely upset, extremely distressed
bêceger cegerhîz, cegerhilûk	korkak, ürkek, çiğersiz yakınlarına aşırı düşkün	peureux, poltron qui est très attaché à ses proches, sentimental	cowardly extremely attached to or doting on, one's children
cegersoj (cergsoz), cegerşewat, kezebşewat	yanık, duygulandırıcı	qui brûle les entrailles, très touchant	very moving, emotional
MIL, pî milpan, pîpan	KOL geniş omuzlu	EPAULE qui a des épaules larges	SHOULDER broad-shouldered
NEYNÛK neynûksor	TIRNAK kırmızı tırnaklı, ojeli, mec. makyajlı şehir kadını	ONGLE (litt.) qui a des ongles vernis; femme maquillée, urbaine	NAIL a woman whose make-up or nailpolish are overdone, city woman
neynûkpan	geniş tırnaklı	qui a des ongles larges	(s.o.) with long fingernails
LÊV lêvsor	DUDAK kırmızı dudaklı, dudaklarına ruj sürmüş, modern kadın	LEVRE aux lèvres rouges; femme moderne, urbaine	LIP with (red) lipstick, i.e., a modern woman
lêvdeqandî	dudakları tatulu; arap kadını	aux lèvres tatouées; fig. femme arabe	with tattooed lips, fig. Arab woman (bedouin)
PIŞT piştzirav, newqzirav, navzirav, navtengzirav piştûz, piştûl, piştûwîl, piştûwar, piştçemyayî piştîmilk, piştqop, piştko, piştqov, piştkov(ik), piştkod, piştqubik, piştîbimil(ik)	BEL ince belli eğik sırtlı kambur sırt	DOS qui a la taille fine qui a le dos voûté bossu	BACK svelte, thin-waisted with bent back (decrepit) hunchbacked, humpbacked
piştpan, milpan, qorikpan pişttrast : piştqayîm, ewle piştîmêr, paştîmêr	sırtı geniş emin arka, çıkan, destekleyen, kollayan adam	qui a le dos large sûr, fiable homme de soutien, défenseur, partisan, garde	with a broad back, broad-backed sure, confident; reliable, dependable bodyguard, henchman,
pişt bêpişt	sırtı güçlü olma; döl sırtı, desteği olmayan	soutien, arrières qui n'a pas d'arrières, sans soutien	support, backing defenseless, lacking support or backing
piştber, paşber ji piştta yekî bûn	son doğan çocuk (çoğu yerde erkek çocuk) birinin dölünden, zürriyetinden olmak	demier-né être de la descendance de qqn.	last born be descended from s.o.
piştgermî : pêbawerî piştgirî, piştewanî piştkulî	güven, itimad destekleme güvenirsizlik, gocunma	confiance soutien, support manque de confiance, suspicion à cause de mauvaise conscience	confidence support suspicion because bad conscience, lack of trust, confidence
piştedar, piştîdar piştî	hamal sırtla taşınan yük	porte-faix, porteur faix, fardeau, charge portée sur le dos	porter burden, load, bundle

Termên kompûterê

Amadekar : Behroz ŞUCAÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
derok	priz	prise	port
derokên rêzeyî	serî prizler	prises en série	serial ports
derokên paralel	paralel prizler	prises parallèles	parallel ports
tûş	tuş	touche	key
klaviye	klavye	clavier	keyboard
prosesor	prosesor	processeur	processor
ekran	ekran	écran	screen
monîtor	monîtor	moniteur	monitor
peydaker	araştırma motoru	moteur de recherche	search engine
lêgerk		navigateur	browser

Nûyitî : **Kurmancî**
hejmarên 1 - 20
tevî ferhengoka wan a
kurdî-tirkî-fransîzî-îngilîzî û
endeksên tirkî, fransîzî û îngilîzî.
440 rûpel. 300 FF, 90 DM, 450 SEK

Li Ensîtuya kurdî ya Parîsê û li Weşanxaneya Apec a Swêdê tîn firotin

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.institutkurde.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xani
(Sedsala XVII)

Civîna Cherbourgê

Civîna 27emîn ya **Kurmancî** di navbera rojên 14-20 gulana 2000an de li Fransa, li bajarê Şerbûrgê (Cherbourg) çêbû.

Beşdarên civînê li ser listikên geleri, îdyomên kurdî, cureyên endamên laş, termên trafîkê, xwarinên Serhedê û li ser peyvên kurdî-iranî di zimanên cîran de xebitîn.

Di vê civînê de Mustafa Aydoğan (Qiziltepe), Lütfî Bakşi (Xerzan), Michael Chyêt (Washington), Xosro Edbullahî (Selmas), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol) û Reşo Zilan (Ağırî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmarê **Kurmancî** de tîn belav kirin.

Têbînî : Heokarê me Kek Newzad Şukrî (Dihok) di civîna 26an ya Kurmancî de beşdar bûbû, lê navê wî di vê hejmarê de derneketibû. Em jê doza lêborînê dikin.

Termên trafîkê

Amadekar: **Rojan HAZIM**

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
trafîka giştî	genel trafik	trafic général	general traffic
1. trafîka bejahiyê*	kara trafîgî	trafic terrestre	land travel, transport by land
2. trafîka rêhesinî	demiryolu trafîgî	trafic ferroviaire	rail travel, transport by rail
3. trafîka hewayî	hava trafîgî	trafic aérien	air travel
4. trafîka avê	su trafîgî	trafic aquatique	transport by water
a. trafîka deryayî	deniz trafîgî	trafic maritime	sea transport
b. trafîka çem û golan	akarsu ve göl trafîgî	trafic fluvial	river transport

*Li hin deverên Kurdistânê ji bo bejahiyê reşahî ji tete gotin.

1. trafîka bejahiyê	kara trafîgî	trafic routier	travel by road
rê	yol	route, chemin	road, way
rêwî (rêwîngî, rêwîng, rêbiwar ji tete gotin)	yolcu	voyageur, passeur	traveller, passenger
rêwîti (rêwîngîti, rêwîngî, rêbiwarî ji tete gotin)	yolculuk	voyage	journey, trip
korerê	çikmaz sokak	impasse	dead end, no outlet
rêya yekpê	tek kişilik yol	chemin muletier	narrow path
şiverê	patika	sentier	path, trail
kurterê	kıscak yol	chemin court	short way
rêya kurtebir, çolbir, rêya vebir	kestirme	raccourci	shortcut
çiqerê	ana yoldan ayrılan yol	route secondaire, embranchement	side road
kuçe	sokak	rue	street
kuçelok	daracık sokak	ruelle	lane, backstreet
kolan	geniş sokak, cadde	grande rue, avenue	large street, avenue, wide road
koberê	acil kullanım şeridi	bande d'arrêt d'urgence	emergency stop lane, hard shoulder
peyarêk	kaldırım	trottoir	pavement, sidewalk
derbasgeh	yaya geçidi	passage de piétons	pedestrian crossing
rêya sereke	ana yol	route principale	main road
navbirra rê	yol aralığı	terre-plein	traffic island
kertikên rê	yol kenarlarındaki uyarıcı şeritler	ligne d'avisement routières	road shoulder marks
otorê	otoyol	autoroute	highway, motorway
çivanek	viraj	virage	curve, bend
çivaneka çepê	sola viraj	virage à gauche	curve to the left
çivaneka rastê	sağa viraj	virage à droite	curve to the right
durêyan	iki yol kavşağı	intersection de deux routes	fork in the road
sêrêyan	üçyol, üçyol kavşağı	carrefour ou intersection de trois routes	three-way intersection or T-junction
çarêyan	dörtüyl, dörtüyl kavşağı	carrefour de quatre routes	four-way intersection, crossroads
rêya bisikletê	bisiklet yolu	piste cyclable	cycleway

Nîşana trafîka Kurdistânê ya navneteweyî

lampeyên trafîkê	trafik lambaları	feux de trafic	traffic lights
nîşan	işaret	signe	sign
nîşanên trafîkê	trafik işaretleri	signes de trafic	traffic symbols
nîşanên rê	yol işaretleri	signalisation routière	road traffic symbols
lewheyên rê	yol levhaları	panneaux routiers	road signs

nişivê bitalûke

hevrazê bitalûke

derbasgeh

çivaneka rastê

korerê

çiqerê

çarrêyan

lampeyên trafîkê

rêya bisikletê

xaçerêya bêkontrol

otorê

xêzên rê, xîçên rê

Hinek ji xwarinên serhedê

-II-

Amadekar : **ELÎŞÊR**

MERGE, melzeme : *Goştê pez an ê kêroşkê, pîvaz û tîrş.*

Dema ku goştê kêroşkê bê bi kar anîn, pîvaz nakin navê. Pêşî goştê têt pehtin û piştê tîrşê têt kelandin û dikin nav gost.

DEM KEBAB, melzeme : *Goştê hûrkirî, badem, qeysî, nanê loş, bîbera reş.*

Goştê bi qasî serê du tiliyan hatî hûr kirin, têt pehtin. Piştê badem û qeysî têt sor kirin. Dema ku ev herdu melzemeyên han temam bûn, bîbera reş dikin ser û piştê jî bi nanê loş re têt xwarin.

EV DÎGOR, melzeme : *Goştê hêrayî, savar, pîvaz.*

Goştê hêrayî, savar û pîvaz dikin nav hev û baş têt mizdan. Piştê jî vê melzemeyê libên

mezinahiya wê bi qasî ku nava destê mirov tijî bike perçe têt çêkirin. Van liban di avê de dikelînin û piştî ku pijiya, derdixin û dixwin.

SAVARA MIRTIBKÎ, melzeme : *Savar, pîvazê hêşin, domatês û maydanoz.*

Çêkirina wê eynî wekî ya savarê ye.

BOZBAŞ, melzeme : *Goşt, pîvaz, bacanê reş, biharat û kartol.*

Ev melzemeyên han hemî bi hev re têt kelandin û piştê biharat dikin nav. Li hinek cîyan kartol nayê bi kar anîn.

BORC, melzeme : *Goştê hestî, kelem, gîzêr û pîvaz.*

Ev melzemeyên han hemî bi hev re têt kelandin.

MISEMBE, melzeme : *Goştê mirîşkan, pîvaz (gerek e zêde be), domatês, toza limonê.*

Pîvaz zirav zirav tê hûr kirin û di rûn de tê sor kirin. Piştre goştê mirîşkê yê hatî pehtin, domatês û toza limonê dikin nav û dikelînin. Misembe gerek e bi birincê re bê xwarin.

AVJAJ, melzeme : *Rûn, pîvaz, penîr, toraq û av.*

Pîvaz, penîr û toraq di nav rûn de tê kelandin. Piştre, ji bo ku zêde avî be hinek av lê tê zêde kirin û bi nêrî re tê xwarin.

BINERD, melzeme: *Rûn, şîr, ar û mewij.*

Rûn, şîr û ar (ard) dikin nav hev û piştre dikin nav tebsiyeke binê wê fireh û dipêjin. Li hinek ciyan mewij jî dikin nav. Ev cûreyek kek e.

EGIRDEK, melzeme : *Melzemeyê wê wekî yê binerdê ye.*

Piştî ku pehtina wê temam dibe wekî devê şehriyê tê dekorasyon kirin û piştre şerbet dikin ser.

BIMBAR, DORAN, melzeme: *Rovî, goştê nerm, birinc, domatês, bîbera reş, pulbîber, maydanos, salçe.*

Hûr rojekê berê rovî dikin nav ava xwê û hinek sirke jî dikin nav ku baş paqij be. Perçeyên biçûk jî goştê tîrê dikin nav melzemeyên ku hene. Piştre baş li hev dixin û dikin nav roviyan û dipêjin.

HÛR, melzeme : *Hûr, goştê nerm, birinc, maydanos, bîbera reş, pulbîber, salçe.*

Rosek berê tê şûştin û dikin nav ava xwê. Pişt re dikin nav ava kel û hindurê wê û çermê ser bi kêrê baş tê verûştin. Piştre jî ew melzemeyên li jorê hene dikin navê û devê wê tê dirûtin û tê pehtin.

HÛR Û ROVÎ, melzeme : *Eynî melzemeyên ku ji bo hûr û roviyê ne.*

Di şûna yek û yek bê çekirin, hûr û rovî bi hev re tên çekirin.

SERÛPÊ, KELLEPAÇE, melzeme : *Ser û pê, şîr.*

Ser û pê baş tîrê kizirandin û piştî serî baş tîrê rakirin. Gelek caran jî ew piştî serî tîrê kur kirin. Piştre dikin avê û ew rojekê di avê de disekine. Piştre jî dikin dîzkê û baş dikelînin.

SÊLEQELÎ, QELÎSÊL, melzeme : *Goşt, sîrmast.*

Goşt perçe perçe tê hûr kirin û bêyî av tê pehtin heta ava xwe bikêş. Pişt re dardixin û dikin nav sêlê û sor dikin. Paşê jî dikin tebsiyan û sîrmastê dikin ser û bi nanê sêlê yan jî nanê loş re dixwin.

HÊKERÛN, QEYXANE : Rûn tê sor kirin û hêk di ser de tên şikandin.

XINGEL: ya bi gost, ya bi toraq û ya bi penîr.

Hevîr dikin û piştre vedikin. Hevîrê vekirî çargoşe û piçûk jê dikin. Hundirê wê bi goşt, yan jî bi toraq, penîr tîrê dikin. Devê wê digirin. Wan paşê di avê de dikelînin. Bi dû re megegerm dixin tebaxan, rûn û sîrmast di ser de dikin û dixwin.

HEJÎRÊN QELANDÎ: Rûn tê sor kirin û hejîr dikin nav û diqelînin.

XOŞAV:

Ev cûreyên han yêrî xoşavan tên çekirin:

Xoşava zerdeleyan (qeysiyan)

Xoşava çîrikên sêvan (çîrik: ji sêvan karçînêrî hîşkkirî re tê gotin).

Xoşava çîrikên karçînan.

Xoşava mewîjokan (mewîjok: gêlaşên hîşkkirî).

Xoşava tevlîhev (çîrikên sêv û karçînan û mewîjok, yan jî zerdele û mewîj bi hev re).

Xoşava bîhan.

Xoşava kişmîş yan jî mewîjan (kişmîş: mewîjên bêdendik)

TIRŞÎ:

Ev cûreyên han yêrî tirşînan tên çekirin:

Tirşîya keleman (mixelet)

Tirşîya alesorkan (cûreyek karçîn).

Tirşîya kerengan.

Tirşîya qerpişokan (qerpişok: helîzê nû pişkoy dayî).

Tirşîya tevlîhev: (kelem, xiyar, domatêsê hêşîn, pîvaz û bîber bi hev re).

Fêkî û pêxwarinêrî ji bo zivistanê tên hildan:

Sêvên çalê : (cûreyek sêv e û dikin çalê û ji bo zivistanê tê hildan.

Gwîzên şarankirî: (ev jî cûreyek gwîz e û qalîkê wê gelek tenik û dirêjî ve ne). Gwîzên şaran kirin û bi arîkên xanî ve daliqandin. Dema ku dibe zivistan tînin xwarê û dixwin.

Tûyê hîşkkirî: Havînan tû tîrê hîşk kirin (pirani tûyê şîr) û qat qat datînin ser hev û dikin çapîkan û bi arîkên xanî ve daliqandin. Ev kesên hal û wextê wan xweş be qatek tû û qatek hingivînan datînin ser hev û bi vî awayî ji bo zivistanê diparêzin.

Mastê girtî: Mast dikin denan û hinek rûnê nivîşk datînin ser devan û hiltînin û dema ku zivistan tê dixwin.

Soxetan: Xwarîna feqîran e. Hinek mast dikin nav dew û dikin denan û ji bo zivistanê hildidin.

Hîn zexîreyên ji bo zivistanê tên hildan:

Qelî, keşk, rîste, savar, dan, penîr (penêrê bi sîrk, penêrê bi helîz û penêrê bi bitim), holiyên hîşkkirî, pestîla holiyan, çîrikên karçînan, çîrikên sêvan, mewîjok û hwd...

Sebzeyên ji bo zivistanê tên hildan:

baqle, lobî, bacanên reş, domates, kulindir, kelem, kartol û hwd.

Pincarên ji bo zivistanê tên hildan:

Xaxêz, karî çîrêş cantîrî, spîtak, gülîk, mendê û hwd.

Hin cureyên endamên laş û îdyomên jêçêkirî

Amadekar : **Reşo ZÎLAN**

PÊ	AYAK	PIED	FOOT
pêpan	dûztaban	qui a des pieds plats	flat footed
pêxwar	yamuk ayaklı	qui a des pieds tordus	flat footed
pêtapan, pêhirç	iri ve geniş ayaklı	qui a des pieds trop larges, déformés	having very wide or deformed feet
pêqerase, qalîbbetal, pêtîkpan	kocaman ayaklı aşın ölçüde büyüle olan	qui a des pieds trop grands, hors normes	having excessively big or outsized feet
pêşûnik	uzun ayaklı	qui a des pieds longs	having long feet
pêvajî, pêvaç	çarpık ayaklı	qui a des pieds torses	having twisted feet
pêqut, pêgirê	küt ayaklı	qui a des pieds courts et forts	having short, strong, feet
îdyom			
pêsvîk	ayağına çabuk	qui a le pied léger, rapide	having light or rapid steps
pêstûr	zorba, zalim	despote, oppresseur	despot, oppressor
pêstûrî kirin	zorbalık etmek, zülüm etmek	opprimer, brutaliser	to oppress or mistreat
pêxwas	serseri, lümpen	va-nu-pieds, voyou	tramp, lout or hooligan
pêgîran	1) ayağına ağır, 2) gebe, hamile	1) qui a le pied lourd, lent ; 2) enceinte	1) having heavy or slow steps 2) pregnant
pêkolî, pîkolî	1) eşleme, 2) sabırsızlanma, 3) azma, kurcalama	1) piaffage ; 2) le fait de piaffer d'impatience ; 3) action de fouiner	1) impatience 2) to champ at the bit (for animals: to paw the ground)
pêstûrk	kesilme, tıkanma (insan için)	essoufflement	out of breath
pêgêrmok, pêgêrmî	volta	les cent pas, promenade	a walle, a stroll
pêgêrmokê gerandin, pê germ kirin	volta atmak	faire les cents pas	to pace up and down
POR, PIRÇ, MÛ	SAÇ	CHEVEU	HAIR
porgij(îk), porgijgijî	dik ve kabank saçlı	qui a des cheveux rebelles et emmêlés	who has rebellious, tousled hair
porxelek	halkalı saçlı	qui a des cheveux en forme d'anneaux	who has ringlets
porkuşîk, porxîngil, porxîngilok	kıvrık saçlı	qui a des cheveux frisés	who has curly, or frizzy, hair, frizzy-haired
porlûle, porbadayî	bukle saçlı, lûle saçlı	qui a des cheveux bouclés	who has curly hair, curly-haired
porjûjî	kirpi saçlı	qui a des cheveux dressés (comme un hérisson)	who has hair standing on end (like a hedgehog)
porhenne	kınalı saç		black-haired
porbizin	kıl saçlı, saç form almayan	qui a des cheveux difficile à coiffer	who has hair that's hard to keep tidy
porkulav, porgûnî, porgivîşk	keçe saçlı	qui a des cheveux emmêlés et durcis par la saleté comme du feutre	who has hair that's tangled and stiff and matted with dirt
porreş	siyah saçlı, kara saçlı		
porbelavî	dağınık saçlı	qui a des cheveux éparpillés, aux quatre vents	who has dishevelled hair
porzer, porzerînî	san saçlı	qui a des cheveux blonds	blond-haired
porbijî	yele saçlı	qui a des cheveux drus et longs comme une crinière	who has long, straight hair like a mane
pirçîrç	ayı gibi fazla tüylü (vucut için)	vêlu comme un ours	hairy as a bear
porşis	akşın, albino	albino	albino
porşayik, porşahik, pirçîlû, porhilû	düz parlak saçlı	qui a des cheveux lisses et brillants	who has smooth, shiny hair
porgurr	gür saçlı	qui a des cheveux drus et fournis	who has thick, long hair like a mane
porfirik	seyrek saçlı	qui a des cheveux clairsemés	who has thin hair
porzêr, porzêrînî	simâ saçlı	qui a des cheveux d'or	who has golden hair, golden-haired
porşor	kızıl saçlı	qui a des cheveux roux	who has red hair, red-haired
porşpî	ak saçlı	qui a des cheveux blancs	who has white hair, white-haired
porşurt	kısa saçlı	qui a des cheveux courts	who has short hair
porşirêj	uzun saçlı	qui a des cheveux longs	who has long hair
porşewîşayî	saçlı dökülmüş	qui a perdu ses cheveux, chauve	to be bald

porberdayî	örülmemiş saç	qui a des cheveux non tressés	who has disheveled hair
porpî	yaşlı, ak saçlı, deneyim sahibi	vieux, vieille, femme expérimentée qui conseille la jeune mariée	an experienced older woman who advises a bride
pordirêj	kadın		long-haired, woman
POZ, difin, bêvil*	BURUN	NEZ	NOSE
pozkerimî, bêvilkerimî, pozkerimî	çocuk hastalığından dolayı burunu yara izleri taşıyan	qui porte au nez des cicatrices de la variole	who has a pock-marked nose
pozkerimî	marazlı burun	qui a le nez infecté	who has an infected nose
pozkov, bêvilkov	kısa ve burun delikeri gözüken kalkık burun	qui a le nez court et recroûssé dont les narines sont en vue	who has a short snub nose with blaring nostrils
pozbilind, difinbilind, kepibilind, difinberz, bêvilbilind	burnu havada, mağrur, kibirli	hautain, arrogant	haughty, arrogant

* Têbinî : çend cureyên pozan berê di hejmarê 18an ya Kumancî de derketine.

Îdyomên kurdi

Amadekar : **Hemîd KILIÇASLAN**
Mustafa AYDOĞAN

kurdi	turki	fransîzi	îngilizî
ji yekî pelikandin (ez ji te dipelikînim)	birinden çekinmek	craindre quelqu'un	to feel challenged by someone; to have something to fear from someone
ji dupelkiya wî de nas kirin> ez wî ji dupelkiya wî de nas dikim	birini çocukluğundan beri tanımak	connaître qn depuis son enfance (ses premiers pas)	to have known someone since childhood, to know someone's background
ji tiliya xwe bêhn kirin > ma min ji tiliya xwe bêhn kiribû; ji xeybê zanîn	nerden bilebilirdim ki	comment aurais-je pu le savoir? aurais-je flairé de mon doigt? (lire dans une boule de cristal?)	how was I supposed to know? (lit. in a crystal ball?)
ji tîra xwe re dibêje wêde; ji qûna xwe re dibêje wêde	kendini çok beğenmiş, kıçına çekil ordan seni tanıyıyorum diyen	très imbu de lui-même (litt. qui ne reconnaît pas ses pets et veut les cacher)	said of conceited people: he tells his own farts 'Get away from me', i.e., he ignores or denies his past faults
ji yekî / tiştêkî piştîkul bûn	bir dosta veya bir şeye bel bağlayamamak, beli bütük olmak	on ne peut pas être sûr de qn à cause de ses fautes passées	to lack confidence in someone because, because of past faults, to have given up on others, not to be able to depend any more on someone
kaya şil firotin; giyayê xwe ter dan	ne suç işlediğinin farkında olmak	(litt. vendre de la paille mouillée) être conscient d'avoir commis une mauvaise action	(quiet and nervous) because one has committed an offense and is aware of it
kerek ji ber 'aciz e; kırê wî naçe gorakê; kırê wî naçe ferek gore	eşek kadar büyük olmak, büyük olmasına rağmen çocukça davrananlar için söylenir	il est grand comme un âne ou sa verge ne tient pas dans une chaussette tellement il est grand mais il agit comme un enfant	he is a grown man, but is still behaving like (or doing the work of) a boy
kerrên wan li korên wan gerandin/(hesilandin)	perişan etmek, darmadağın etmek	provoquer la déroute de ses ennemis (litt. faire de sorte que leurs sourds cherchent l'onde de leurs aveugles)	to rout his enemies (lit. to make their deaf dependent on their blind)
kes nizane, ka bezê guhê bavê wî ji kû ye	soyu soppu belli olmayan	nul ne sait de qui il descend, nul ne connaît son pedigree	no one knows what his descent or pedigree is (i.e., whether or not he is a bastard)
ketin pêxîla yekî; ketin pêşîra yekî; ketin ber singê hev; bi difna yekî ve man	birbirine düşmek	s'en prendre à qn, se quereller avec qn	to pick a quarrel, get into a fight or argument
ketin qirika yekî; ketin gewriya hev	boğazlaşmak	s'empoigner	to try to get at someone's throat, to come to blows
ketin ber destan	yardıma ve bakıma muhtaç bir duruma düşmek	sombrier dans la dépendance, avoir besoin de l'aide et des soins d'autrui	to be unable to care for oneself any more, to be in need of someone else's help
ketin ber lîngan; ketin ber pêyan	ayağa düşmek	(litt. tomber sous les pieds) ne pas pouvoir se mouvoir par soi-même, être dépendant	to become needy (in a humiliating manner)
kevanê wî kerik e.	sorun yaratmayan, uyumlu	(litt. son arc est silencieux) il est souple; il ne fait pas d'histoire, il s'adapte aisément	he doesn't make waves; he doesn't rock the boat; he doesn't complain, argue, or make trouble (literally 'His bow is quiet')
kewê xwe di mijê de bernedan	iyice düşünüp taşınmadan bir şeye girişmemek	(litt. ne pas lâcher sa perdrix dans le brouillard) ne pas entreprendre une action sans mûre réflexion	to look before you leap (literally 'not to let one's partridges loose in the fog')
kevîran diavêje gûyê xwe; bi kevîran didê gûyê xwe	budalaca davranan	il agit stupidement (litt. il lance des cailloux contre ses excréments).	said of fools : He shoots himself in the foot (literally 'he throws stones at his own dung')
kevîrekî danîn ser; ne hilîne ne deyne	meseleyi kapatmak	stopper net une discussion, éviter de parler de qch (litt. poser des pierres dessus)	to end the discussion, to forget the whole thing
kezeba yekî anîn xwarê; kezeb di dev re derxistin	birini çileden çıkarma	exaspérer qn, excéder qn par des actes ou propos contraires. (litt. faire dégorger le foie de qn)	to make someone ill (with one's annoying actions), to drive someone up the wall
kezebker; kezebhilûk	yavrusuna çok düşkün	aux petits soins avec ses petits, qui couve et gâte ses enfants	doting on one's children, spoiling one's children
kezeba xwe dan ber bê (bayê bêrin)	yüreği soğumak	se sentir soulagé après des troubles ou ennuis (litt. exposer son foie au vent)	to take one's frustrations out on someone (by soundly beating someone up)
kezeba xwe hênîk kirin	yüreği rahatlamak	avoir le coeur soulagé (litt. rafraîchir son foie)	to feel relieved
kezeb qetandin	ölesiye korkmak	avoir une peur bleue (litt. rompre le foie)	to be scared to death
kezeba wî bez girtîye	soğuğa meydan okuyan	il défie le froid (litt. son foie est engraisé)	he can stand the cold; He is not afraid of the cold
kezebreşi kirin	kahırdan verem etmek, hasta etmek	rendre qn malade, exaspérer qn, (litt. noircir le foie de qn)	to make someone sick or furious, to annoy or disgust someone
kezeb şewitîn	çiğeri yanmak	avoir beaucoup de peine (litt. avoir le foie qui brûle)	to feel bad or sorry (for someone)
kirasê wê li wê ye; dawa wê li ser wê ye	aybı örtülü	sa faute est couverte, dissimulée	his fault is covered up
kirasekî lê bike	bir kalf bul	trouve-lui un habillage, une justification (litt. une robe)	to dress it up, find a justification
kirasekî lê bibire	ona bir değer biç	donne-lui un prix, fixe une valeur (litt. découpe-lui une robe)	set him a price (lit. cut him a suit)
kirasan dibire	sürekli sorun yaratan	il crée constamment des problèmes (litt. il découpe des robes)	he's always causing problems (lit. he's cutting a suit)
kirasê nedirûtî lê kirin;		calomnier qqn, (litt. habiller qqn d'une tunique non cousue)	slander someone (lit. an unsewn suit)
kirasê nedirûtî xistin stû: buhtan			
kîrê devan li qûna pişikân rast kirin	birbirine hiç uymayan şeyleri uydurmaya çalışmak	vouloir combiner ou accorder des choses incompatibles (litt. faire assumer aux chats les actes des chameaux)	wanting to do incompatible things (lit. make cats act like camels)
kîrêkî herrînî jê re çekirin	yumurtaya kulp takmak	(litt. affubler qn d'une verge en boue); gaspiller son énergie à faire des choses impossibles et inefficaces	to waste effort on doing the impossible (lit. beating someone with a rod of mud)

kodika vala li ya tije xistin	kaybedecek şeyi olmamak	(litt. frapper le bol vide contre le bol plein) n'avoir rien à perdre à tenter sa chance	having nothing to lose by trying
kokana berxê, li ber qula gur kutan	kuzuuyu kurda teslim etmek	jeter l'agneau dans la gueule du loup	throwing the lamb to the wolves
korfleqî lê rast hatin; ji korfleqî ve lê rast hatin.	tesadüfen rastgelmek	rencontrer qn par hasard, fortuitement	meeting someone by chance
korfleqî = darteleqî = qunfeleqî = topteleqî :	rastgele, tesadüf	par hasard, fortuitement	by chance, accidentally
kuçe li xwe badan	sıvışmak, izini kaybettirmek	déguerpier, faire perdre sa trace	to leave, to vanish
kûçik nema nê nî ji destan digire	rezil rûsva olmak	être couvert de honte (au point que même un chien refuse de prendre du pain de ses mains)	to be covered in shame (lit. even a dog won't accept bread from him)
kul bişkivandin	yarasınıdeşmek, derdinideşmek	remuer ses plaies	re-open ones wounds
kulzik = zikreş	kinli, kini olan	haineux, rancunier (litt. qui a le ventre noir)	resentful, to hold a grudge (lit. to have a black stomach)
kumê Elo li serê Welo kirin;	Alî'nin kûlahını Velî'ye,	habile, qui mène ses affaires en se jouant	cunning, someone who plays people
kumê Elo li serê Celo kirin	Velî'nin kûlahını Alî'ye giydirmek	des uns et des autres	off against one another
kum li serî fireh bûn; serî lê mezin bûn	koltukları kabarmak	avoir la grosse tête (litt. avoir le bonnet qui enfle)	to be big headed (lit. to have a big hat)
kum li serî fireh kirin	koltuk vermek, pohpohlamak	flatter, flagorner qn (faire enfler le bonnet de qn)	to flatter
konê wî ji nav waran rakirin;	mahvetmek, ocağına incir ekmek	anéantir, détruire qn (litt. faire disparaître sa tente)	annihilate, destroy someone (lit. make their tent disappear)
ji nav rakirin			
keça wî bi avê de çû;	emeği boşa gitmek	son travail a été vain, son oeuvre est allée à vau-l'eau	all his toil (or labor) was in vain, or was wasted
kada wî bi erdê de teqîya			
kepiyê (/pozê) xwe badan	burun kıvrımak	rejeter avec dédain, dédaigner	to contemptuously turn down or reject an offer
kumê (/şaşika) xwe danin ber xwe	kûlahını önüne koyup düşünmek	(litt. poser son bonnet devant soi) réfléchir longuement pour prendre une décision	to think things through to reach a decision (lit. place one's hat before one)
kumikê bênamûsiyê dan serê xwe;	her türlü namusuzluğu kabullenmek	se résigner à l'infamie, à l'insultice, l'affront sans réagir (litt. se couvrir la tête du bonnet de déshonneur)	to accept scandalous behavior (or being mistreated or dishonored) without resisting; to close one's eyes and pretend not to see injustice)
cilika bênamûsiyê kişandîye serê xwe;			
kirasê bênamûsiyê kiriye ber xwe			
kepi êxistin her derî de;	burnunu her deliğe sokmak	mettre son nez partout, se mêler de tout	to stick one's nose into everything; to be meddlesome
pozê xwe xistin her derê			

Lîstikên gelerî

Amadekar : **Selam NÛMAN**

Birr, lîstika girrê, topşeq : beşdarên lîstikê dibin du ber (birr) : A û B. Her birrek bi hindikî ji 3 kesan pêk tê. Birra Ayê li dora komikê (kêlê, hoçikê, tilhoçikê, qomkê) belav dibin. Birra Ayê ji aliyekî ve komikê diparêze ji bo kes ji birra Byê li çirra (birra) wan nexê û ji aliyekê din jî endamên birra Byê bigirin, yê tenê girtin dişewitîn û jî lîstikê derdikevin.

Mirovên Ayê di van halan de dişewitin :

- 1- Ger yek ji Byê li navbera yekî Ayê û qomikê bixe, ew mirovê Ayê dişewite ;
- 2- Ger yek ji Byê li navbera du kesên Ayê bixe, herdu kesên Ayê bi hev re dişewitin ;
- 3- Ger yek ji Byê di navbera qomikê û çend kesên Ayê re derbas bibe, ew kesên Ayê hemû dişewitin ;
- 4- Ger yek ji Byê lingê xwe deyne ser qomikê, wê gavê hemû kesên Ayê dişewitin. (Ji vî halî re dibêjin çirra qomikê yan kêl kirin).

Mirovên Byê jî bi vî awayî dişewitin :

Ger yek ji Ayê destê xwe li yekî Byê bide, ew kesê Byê dişewite.

ji birra kesên ku kêlê (qomikê) diparêzin re dibêjin yê ber deriyan.

serbirr : serekê birrê, serekbirr

şilmezîwa, (tir) yazıtura, (fra) pile ou face, (ing) heads or tails
qomik : kêl, hoçik, tilkoçik, komik (tir) korunacak kaleyi temsil eden dikili taş ya da elbise kümesi (fra) grosse pierre ou amas de vêtement qui fait office de forteresse à défendre (ing) pile of stones or clothes acting as goals

Çavgirtinê : veşartok, çavberdik, çavveşartik, çavnigan, çavgirtinok

(tir) saklambaç, (fra) cache cache, (ing) hide and seek

Yek ji lîstikvanan çavên xwe digre (pîrik) û yê din xwe vedîşêrin. Kesê ku çavên xwe digire, heta dehan dihejmêre û bi dû re çavên xwe vedike û dibêje “ez hatim” li hin derên din dibêjin “berdok, şîr û şemamok”.

- yê ku ji aliyê kesê ku dêya wî ye, tê dîtin dişewite û ew dibe pîrik.
- lîstikvanê ku berî pîrikê xwe bigihîne niqê xwe xelas dike (naşewite).

Pîrik : (tir) ebe, (fra)....., (ing) “it” in children's games

Çavşûtenek :

Çavşûtenek : Awayek veşartokê ye piranî di şevên tavehîvê de dileyizin. Lîstikvan dibin du birr. Birrek ji wan li ber şûtê (xêzek an nişanek e li ser dîwar, dar an zinarekî) dimînin, çavên xwe digirin. Piştî ku çavên xwe vedikin, yek ji wan li ber şûtê dimîne û şûtê diparêze jê re şûtan dibêjin û yê din diçin li lîstikvanê birra din ku xwe veşartin digerin. Divê ku yek ji wan yê veşartî, yek bi tenê jî bê û destê xwe li şûtê bide, birra ku li ber şûtê bû der dide (winda dike).

Nikilkê : hindilkê. Cihê lîstikê tê xêz kirin, ev cih çargoşe ye, qasî saha voleybolê ye. Lîstikvan dibin du birr. Yek ji birra Ayê, bi nikilkê (bi lingekî) pey hemû kesên birra Byê dikeve û hewl dide wan bigire. Ger lingê wî lîstikvanî gihiştê erdê ewê bişewite û derkeve. Bi vî awayî hemû kesên birra Ayê yek bi yek dekevin saha lîstikê. Dive hemû kesên birra Byê bêne girtin ji bo ku birra Ayê serkeve an na ewê lîstik ji nû ve bê lîstin.

Xeta : Kulikulî, ferşane, banê xanî, kîpî, çolanê, çixêzê, teytork

(tir) çizgi oyunu, (fra) marelle ?, (ing) hopscatch

Hingilyo : turane, tûr (V. Explication)

Qaç :

çors, tefs (v. Explication)
(tir) elaysi genişliğinde yassı taş ve bu taşla oynanan oyun
(fra) galet de la grosseur de la paume et une variante de pétanque avec lequel on joue, (ing) pebble the size of one's palm or a variety of bowls

Qehfik :

qafik
(tir) kırılmış çömlek parçaları ve onlarla oynanan bir oyun
(fra) tesson de poterie et le jeu avec lequel on joue
(ing) shard of pottery or a game

Sêgav : lîstikvan ji xêzeke diyar ve sê gavên li pey hev diavêjin, yê ku dûrtir here qazanc dike.

Xweçengkirin : xweavêtin, xwehilavêtin, (tir) atlama, (fra) bond, saut, (ing) jump

Cotkanî :

xwe çengkirina bi her du lingan
(tir) iki ayağı bir araya getirerek sıçrama, (fra) saut fait en piquant les deux pieds
(ing) a hop or jump on both Feet at one

Kevirê qewetê, kuçê quwetê

(tir) güç denemesi için atılan ağır taş, en uzağa atan kazanır
(fra) grosse pierre que les concurrents essaient de lancer aussi loin que possible ; sorte de lancer de disque.
(ing) large stone that contestants try to throw as far as possible, as in discus throwing

Kevirê cerabê : kevirê giran ê ku ji bo cêribandina qeweta xwe hiltînin.

(tir) güç denemesi için kaldırılan ağır taş
(fra) pierre lourde que les concurrents soulèvent à tour de rôle pour prouver leur force, sorte de haltère primitive.
(ing) heavy stone that contestants try to lift - primitive weight lifting

Kevirane : dîravêtina kevirên ji destekî hûrtir ; yê ku dûrtir diavêje bi ser dikeve

(tir) uzağa taş atma ; en uzağa atan kazanır
(fra) lancer de cailloux ; celui que lance au plus loin gagne le jeu.
(ing) throwing pebbles - game is won by whoever throws furthest

Çomerê xeramerê, gundogundo xerabe : Ev lîstik di hêvrohnê (tavehîv, taveheyv, hîvero) de tê lîstin. Du birr dilîzin. Birra Ayê di cihên talde û xpînk de bi tiliyên xwe xetan dikîşîne. Piştî wê birra Byê li wan xetan digere û xerab dike. Çiqas xet mabin weqe qal li birra Byê dimîne. Dûre birra Byê û Ayê cih diguherin.

Sêqûçê, sêqûçê kê : Du birr dilîzin. Bi kevirê girover/çorsekî ew qûçên xerab kirin. Piştî wê, birra A û Byê cih diguherin.

Kêlanê, kêlvêlok, kêlê : Du birr dilîzin. Her birr 3 kêlan datîne. Navbera her kêlekê bi qasî gavê ye. Birra Ayê yek bi yek kevirêkî qasî lepekî diavêje kêlên birra Byê. Eger ew kes kêlekê bixîne, heqê wê heye ku kevirêkî din biavêje. Heke du kêl xistin, heqê wî heye ku sê keviran biavêje. Heke birra Ayê hersê kevirên birra Byê nexîne, hingê dibe dora birra Byê ku biavêje. Kîjan birr hersê kevirên birra din bixîne bi ser dikeve. Cezayê birra ku lîstik wenda kiriye ew e, divê kesên birra biserketî li piştî xwe siwar bikin û tibabekê bigerin (li hin deran cilên wan ji wan dikin).

Gog, goganê : Du birr dilîzin. Birra Ayê, ji niqteyêkî, bi darekî li gogê dixê. Heger birra Byê gogê li hewayê bigire ewê birra Ayê bişewite û bibe dora birra Byê ku li gogê bixe. Heger gog neyê girtin, ew kesê ku li gogê xistiye dê here niqteyêke din ku bi qasî 20 gavan dûrî niqteya pêşin e û vegere cihê xwe yê berê. Ger birra Byê gogê avêt û li lîstikvanê birra Ayê xist ewê birr cihê hevûdu biguherin.

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

- II - DI TIRKÎ DE

Amadekar : Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

Ç

çabuk : çapûk, çepûk, <i>far.</i> : çabuk, <i>peh.</i> : çapuk	vite, rapide, rapidement, agile	quick, fast, swift, agile
çadır : çadir, çandir; çator (çadirên kevn), <i>far.</i> : çadur, <i>peh.</i> : çatur, <i>sans.</i> : çatra	tente	tent
çakal : çeçel, <i>far.</i> : çeçal, şeçal, şegal, <i>peh.</i> : şegal	chacal	jackal
çaku : çaqû, çeçû, <i>far.</i> : çaqû	canif	pocket knife, clasp knife
çalak : çalak, <i>far.</i> : çalak	agile, rapide, prompt	agile, swift
çanak : çanax, <i>far.</i> : cunağ	pot de terre	earthenware pot
çanta : çente, <i>far.</i> : çente	sac	bag
çapraz : çeprast, çeprast, <i>far.</i> : çepras, çeprast	croisé, transversal, de biais	crosswise, transversal
çardak : çardax, çartaq, <i>far.</i> : çartaq, çehartaq	treillis, tonnelle	trellis, bower
çare : çare, <i>far.</i> : çare, <i>peh.</i> : çarek, çar	remède, moyen	remedy, cure, way, means
çargah : çargah, <i>far.</i> : çargah	un makam ou mode musical	a simple makam or oriental-music mode
çarik : çarix, çarox, <i>far.</i> : çarux, çaruq	sandale en cuir brut	rawhide sandal
çark : çerx, <i>far.</i> : çerx, <i>sans.</i> : çakra	roue	wheel
çarmîh : çarmîx, çarmix	crucifix, croix	cross on which criminals were nailed
çarnaçar : çarneçar	bon gré mal gré, volens nolens	willy-nilly, whether one likes it or not
çarşaf : çarşev, <i>far.</i> : çadurşeb	1) drap de lit, 2) tchador	1) bed sheet, 2) chador
çarşamba : çarşem, çarşemb, çarşembî, <i>far.</i> : çarşenbe	mercredi	Wednesday
çarşî : çarsû, çarşî, <i>far.</i> : çarsû, çaharsû	bazar, centre-ville, commerçant, souk	shopping district, market quarter
çavdar : çewdar, çawdar, çewder, <i>far.</i> : çavdar, <i>lat.</i> : secale cereale	seigle	rye
çayhane : çayxane (çay ji zimanê çînî), <i>far.</i> : çayxane	salon de thé	tea house
çehre : çehre, çihre, rû, <i>far.</i> : çihre, <i>part.</i> : çihreg	visage, aspect, apparence, face	face, aspect, appearance
çek : çek (yên bankeyê, pere), <i>far.</i> : çek	chèque	check
çekîç : çakûç, çekûç, çakîç, <i>far.</i> : çekuş, <i>peh.</i> : çekuç	marteau	hammer
çeleng : çeleng (gul), tacegul, <i>far.</i> : çeleng	couronne (de fleurs), guirlande	wreath, garland
çelik (çelik çomak) : çiling, <i>far.</i> : çiling	bâtonnet	tipcat
çeltîk : çeltûk, çiltûk, <i>far.</i> : şeltûk, çeltûk	riz non décortiqué	rice in the husk
çember : çember, <i>far.</i> : çember, <i>peh.</i> : çember	cerceau, cercle	hoop, flat ring of wood or iron, cercle
çene : çen, çene, çenge, çeng, erçen, erzen, erzing, <i>far.</i> : çane	menton, mâchoire	chin, jaw
çengi : çengjen, çengî, <i>far.</i> : çengî	danseuse publique	public dancing girl
çengel/çangal : çengel, çengal, çingal, <i>far.</i> : çengal	crochet	hook
çenk : çeng (alaveke mûzikê) <i>far.</i> : çeng, <i>peh.</i> : çeng	lyre orientale	oriental lyra
çenk : çeng, <i>far.</i> : çeng	croc d'un oiseau de proie	claw of a bird of prey
çepel : çepel, <i>far.</i> : çepel	sale, saleté	dirty, dirt, filthy, muddy
çeper : çeper, <i>far.</i> : çeper	balustrade, haie	fence, wall
çerçeve : çarçove, çerçeve, <i>far.</i> : çarçûbe	cadre, encadrement d'une fenêtre	frame, window frame
çerçî : çerçî, <i>far.</i> : çerçî	camelot, marchand ambulant	peddler
çesme : çavî, çehvîk, çesme, <i>far.</i> : çesme, <i>peh.</i> : çesmeg	fontaine, source d'eau	fountain, spring of water
çesnî : çej (tehm/tam), <i>far.</i> : çasnî, <i>peh.</i> : çasnîk	goût, saveur	taste, flavor
çevgen : çogan, çov (çûv), ço, çem, <i>far.</i> : çowgan, <i>peh.</i> : çopigan	club de polo	polo stick
çevîk : çapûk, çepûk, sivîk, <i>far.</i> : çabuk, <i>peh.</i> : çapûk	agile, vif, leste	swift, nimble, agile
çeyrek : çarîk, çaryek, çarêk, <i>far.</i> : çarek	quart	quarter, one fourth
çinar : çinar, <i>far.</i> : çinar, <i>peh.</i> : çinar	platane	plane-tree
çira : çira, <i>far.</i> : çirağ, <i>part.</i> : çirağ	lampe, lampion	oil lamp, lamp
çirak : çirax, <i>far.</i> : çirağ, <i>part.</i> : çirağ	apprenti, novice	apprentice, novice
çirkîk : çirik, çixrix, çerx, <i>far.</i> : çerx-i ça, <i>sans.</i> : çakra	trevil	spinning wheel, pulley
çirpî : çirpî, çilpî	brindilles, broussailles	dry twigs, chip, clipping
çirpmak : çirpîn/çirpandin	secouer, claquer, épousseter	to beat with short, repeated blows
çiçek : çiçek, <i>far.</i> : çiçek, çeçek, <i>sans.</i> : çeçeke	fleur	flower
çift : cot, coht, <i>far.</i> : çuft, <i>peh.</i> : cog	couple, pair, double	couple, pair, double
çifte : çifte	doublet, paire, double	paired, double
çil : çil (spî), <i>far.</i> : çil (ji bo hespê dest û pê spî)	moucheté, tacheté	freckle, speckle, freckled
çilav : çilaw, <i>far.</i> : çilav, çilev	plat de riz bouilli	dish of boiled rice
çile : çile (ji çileyay derwêşan), <i>far.</i> : çille	épreuve, souffrance, peine	ordeal, trial, suffering
çile : peng, gulîfk, gacik, gac, kelef, çile, <i>far.</i> : culle	écheveau	hank, skein
çilekeş : çilekêş, <i>far.</i> : çillekeş	qui endure une peine, une épreuve	endurer, sufferer
çilingir : çilingêr, <i>far.</i> : çilinger, çilingêr, çilanger, <i>peh.</i> : çilenker	serrurier	locksmith
çimen : çîmen, <i>far.</i> : çemen	gazon, pelouse	garden grass, lawn
çingene : cingene, cengene (= poşe, qereçî), <i>far.</i> : çengîyan	gitan	gypsy
çînî : çînî, çînî (ji ber ku ji Çînê hatiye), <i>far.</i> : çînî (amanên spî)	porcelaine	porcelain, china
çîr : çîr, çîrik (ji bo hin mêweyên hişkkirî)	fruits séchés (abricot, prune, poire, etc.)	dried apricot, prunes
çîrkef : çîrkav, çîrkef, <i>far.</i> : çîrkab	1) cloaque, 2) individu dégâtant	1) foul water, sewer, 2) disgusting fellow
çîrkîn : çîrkîn (kirêt), çîrk <i>far.</i> : çîrkîn, <i>peh.</i> : çîrkên	1) laid, 2) infâme, odieux	1) ugly, 2) shameful, disgusting
çîvît : çîvîd, çîvît, çîvî, çîwît	indigo	indigo, washing blue
çîvîdî : çîvîdî, çîvîtî	bleu indigo	indigo blue
çoban : şivan, <i>far.</i> : şeban, çûpan, <i>peh.</i> : şuban	berger, bouvier, vacher	shepherd, herdsman, cowboy
çor : çor, erdê çor, <i>far.</i> : şûre	aride	arid, barren
çorak : çorax, <i>far.</i> : şûre, şûrezar	terre aride	arid or barren soil
çorap : gore, <i>far.</i> : çûrab, gorab	chaussette	stocking, sock
çorba : şorbe, şûrbe, <i>far.</i> : şûrba	soupe	soup
çöl : çöl, çolistan, <i>far.</i> : çöl	désert	desert, waste land
çömçe : çemçe, çemçik, çoçik	louche	ladle
çöp : çov, ço, çop, <i>far.</i> : çûb, <i>peh.</i> : çob	fétu, balayure, ordure	chip, stalk, peduncle, garbage
çubuk : çopik, şiv, şivik, <i>far.</i> : çûbek	rameau, barre, verge	rod, bar, wand, staff
çuha : çoxe, coxe, çûxe, çox, çux, <i>far.</i> : çûxe, çûxa	drap grossier	broadcloth
çuval : çewal, çîwal, çîwan, çuhal, cuwal, çiyal, çal, <i>far.</i> : çuwal, <i>peh.</i> : gewal, cuwal	sac, gros sac	sack

çûk : çûk (= bilik, bilo, lûlik), <i>far.</i> : çûk	zizi	willy, penis
çûnkû : çûnkî, çûnkû, çîmkî, çîmakî, çîmku, çunke, çiko, çîkû, <i>far.</i> : çûnkî	parceque	because, for
çûrûk : çûrûk, çîrûk (rizî), <i>far.</i> : çûrûk	pourri, gâtê, putride, moisi, rance	rotten, putrid, unsound

D

dem : dem (zeman), dem (ya çay û xwarinê), <i>far.</i> : dem	1) moment, instant, temps, 2) infusion	1) moment, time, instant, 2) infusion
dadî : dadîk, dadûk, dayîn, daşîr, <i>far.</i> : dade	nourrice	child's nurse
dağ : dax, <i>far.</i> : 1. dağ (kel), <i>peh.</i> : 1. dak 2. dağ	marque au fer chaud, blessure	brand made with a hot iron, cautery
damar : tamar, damar, <i>sans.</i> : tamar	veine	vein, blood-vessel
danîşmak : tanişîn (daniştin) <i>far.</i> : danîsten	consulter, demander avis	to consult (about)
dayî : dayî, <i>far.</i> : daî	oncle maternel	maternal uncle
degme : degme, (degmen, be degmen bi soranî)	n'improte qui, personne	every, any
dehlîz : dehlîz, <i>far.</i> : dehlîz, <i>peh.</i> : dehlîz	vestibule, corridor	entrance-hall, corridor
derbeder : derbider, derbeder, <i>far.</i> : derbeder	vagabond, clochard	vagrant, tramp
derbent : derbend, <i>far.</i> : derbend	passe de montagne, défilé	mountain-pass, défile
derdest : derdest, <i>far.</i> : derdest	mettre la main dessus, arrêter, saisir	to arrest, to seize
dergah : dergah, <i>far.</i> : dergah, <i>peh.</i> : dergah	1) court d'un roi, 2) couvent, ermitage	1) court of a king, 2) covent
derkenar : derkenar, <i>far.</i> : derkenar	note marginale, post-scriptum	marginal note, post-script
derman : derman, <i>far.</i> : derman, derman	remède, médicament	remedy, medicine
derd : derd, <i>far.</i> : derd, <i>peh.</i> : derd, <i>part.</i> : derd	peine, chagrin, souci, souffrance, maladie	pain, suffering, sorrow, illness
derunî : derunî, hindurî, <i>far.</i> : derunî	interne, mental, spirituel	inner, internal, mental
derwiş : derwêş, <i>far.</i> : derwiş	derviche	dervish
derya : derya, zerya, <i>far.</i> : derya, <i>peh.</i> : deryap	mer	sea
destan : destan, dastan, <i>far.</i> : dastan, <i>peh.</i> : dastan	épopée, ballade	epic, ballad, tale
deste : deste, <i>far.</i> : deste, <i>peh.</i> : destek	banquet, gerbe, poignée	bunch, bouquet
destek : destek	appui, soutien	support, prop
destur : destûr, <i>far.</i> : destûr, <i>peh.</i> : destwer	permission	permission, leave
dev : dêw, <i>far.</i> : dîw, <i>peh.</i> : dêw	1) ogre, démon, 2) géant	1) ogre, demon, devil, 2) giant, gigantic
dîba : dîba, <i>far.</i> : dîba, <i>peh.</i> : dêpak	1) brocart, 2) peau et visage de velours	1) silk tissue, 2) velvet skin and complexion
dîger : din (di, dî, dîtîr, dîke), <i>far.</i> : dîger, diger, <i>peh.</i> : dîtîker	autre, autrui	other, the other
dîlbaz : dîlbaz, <i>far.</i> : dîlbaz	charmant, séducteur, beau parleur	eloquent, flirt, flirtatious
dîlber : dîlber, <i>far.</i> : dîlber	beauté, qui ravit le cœur	beautiful woman, heart-captivating
dîrger : dirgan (= şene, melhêb)	fourche	pitchfork
dîwan : dîwan, <i>far.</i> : dîwan, <i>peh.</i> : dêwan	1) conseil d'Etat, 2) cour d'un roi ou seigneur	1) Council of State, 2) Court of a king or lord
dîwane : dîwane, dîn, <i>far.</i> : dîwane, <i>peh.</i> : dêwaneg	fou, dérangé	foolish, crazy, insane
dîwanhane : dîwanxane, <i>far.</i> : dîwanxane	cour, salon de réception	court, large hall of reception
dîzdar : dîzdar, <i>far.</i> : dîzdar	commandant d'une forteresse	constable, warden of a castle
dolab : dolab, <i>far.</i> : dolab	armoire	cupboard, wardrobe
domalan : dobelan, <i>lat.</i> : tuber melanosporum	truffe	truffle
dost : dost, <i>far.</i> : dost, <i>peh.</i> : dost	1) ami(e), 2) amant, maîtresse	1) friend, 2) lover, mistress
dostane : dostane	amicalement	friendly
dubara : dubare, <i>far.</i> : dubare	bis, une seconde fois	twice
duçar : duçar (duçar bûn), <i>far.</i> : duçar	(être) sujet à, (être) affligé de	subject (to), afflicted (with)
dudu : tûtî (papaxan), <i>far.</i> : tûtî	perroquet	parrot
duman : dûman, dû, <i>far.</i> : dûman	fumée	smoke, fumes
dut : tû, tût, <i>far.</i> : dûd, <i>peh.</i> : dûd	mûr	mulberry
duvar : dîwar, <i>far.</i> : dîwar, <i>peh.</i> : dêwar	mur	wall
dûgah : dugah, <i>far.</i> : dugah	nom d'un makam	one of the oldest compound makams
dûgme : dugme, <i>far.</i> : tukme, dukme	bouton	button
dûmdar : dumdar, <i>far.</i> : dumdar	arrière-garde	rear guard
dûrbûn : dûrbîn, dûrebîn, <i>far.</i> : dûrbîn	jumelles, télescope	fieldglass, telescope

E

ebru : brû, brî, birih, birhî, bireh, <i>far.</i> : ebrû, <i>peh.</i> : brûg, brûy	sourcil	eyebrow
efsane : efsane, <i>far.</i> : efsane, <i>peh.</i> : efsan	légende, mythe	legend, myth
efsanevî : efsaneyî, <i>far.</i> : efsane'î	légendaire, mythique	legendary, mythic
ejder : ejder, ejdiha, <i>far.</i> : ejder ejdeha, <i>peh.</i> : azidehag, <i>part.</i> : ejdehag	dragon	dragon
encam : encam, <i>far.</i> : encam, <i>part.</i> : hencam, <i>peh.</i> : hencam	résultat, conclusion	result, conclusion
encûmen : encumen, <i>far.</i> : encumen, <i>peh.</i> : henzemen	conseil, comité	council, committee
endam : endam, <i>far.</i> : endam, <i>part.</i> : endam	corps, stature, forme	shape, stature, body
endaze : endaze, <i>far.</i> : endaze, <i>peh.</i> : hendaz	mesure, proportion	measure, proportion
endişe : endîşe, <i>far.</i> : endîşe	inquiétude, souci	anxiety, worry
erguvan : erxşewan, <i>far.</i> : erxşewan	poupre	purple
erişte : rişte, rişde, <i>far.</i> : rişte, <i>peh.</i> : rêşte	vermicelle	vermicelli, noodles
erk : erk, <i>sans.</i> : urk	travail, labeur	work, labor
ezber : ezber, ji ber, <i>far.</i> : ezber	par cœur	by heart

F

fent : fend, <i>far.</i> : fend	ruse, feinte, duperie	trick, ruse, feint
ferman : ferman, <i>far.</i> : ferman, <i>peh.</i> : freman	édit impérial, firman, ordre	imperial edict, firman, order
feryat : feryad, <i>far.</i> : feryad, <i>peh.</i> : freyat	cri, appel au secours, plainte	cry, cry for help, complaint
fistuk : fistiq, fisteq, piste, <i>far.</i> : piste	pistache	pistachio
figan : fişan, fişan, <i>far.</i> : fişan, efşan	cri de détresse, lamentation	cry of distress, lamentation
fihrîst : fihrîst, pêrist, <i>far.</i> : fihrîst	indexe	index
fincan : fîncan, <i>far.</i> : fîncan, pengan	tasse en porcelaine à thé ou café	coffee or tea cup
fîruze : fîroze, pîroze, pîrozank, <i>far.</i> : fîrûze, <i>peh.</i> : pîrozek	turquoise	turquoise
fişek : fişek, fişeng, <i>far.</i> : fişeng	cartouche	cartridge
fişekhane : fişengxane, fişekxane (fabrikeya fişengan), <i>far.</i> : fişengxane		

KURMANCÎ

hejmarên 1 - 20, tevî ferhengoka wan a
kurdî-tirkî-fransîzî-îngilîzî û
endeksên tirkî, fransîzî û îngilîzî.

440 rûpel. 300 FF, 90 DM, 450 SEK

Li Ensîtuya kurdî ya Parîsê û li Weşanxaneya Apec a Swêdê tèn firotin

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France

www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pîrsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arno 1-6/10 2000

Civîna 28 emîn a
Kurmancî di
naobera rojên
1-6/10/2000 an de li
Xwendegaha Bilind a
Biskops Arno, li
Swêdê civiya.
Beşdarên civînê li ser
pîrsên trafik,
kompûter û
matematîk, li ser
devoka Botî,
ferhengoka
Qerejdaxê, cureyên
endamên laş,
îdyomên kurdî û
peyvên kurdî di
zimanên cîran de
xebitîn...

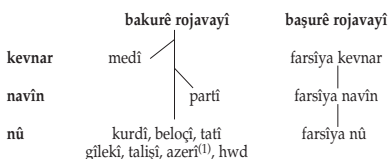
Di vê civînê de
Mistefa Aydoğan
(Mêrdîn), Rojan
Hazim (Hekarî),
Mahmûd Lewendî
(Qerejdax), Emîn
Narozi (Batman),
Kendal Nezan
(Diyarbakir),
Newzad Cemal
Onursal (Cizîr),
Behroz Şucaî (Kotol)
û Reşo Zîlan (Ağirî)
beşdar bûn.

Encamên civînê di vê
hejmara Kurmancî de
tên belav kirin.

Zimanê partî

Amadekar : Behroz ŞUCAÎ

Zimanên îranî bi awayekî kronolojîk li ser sê serdeman têne dabeş kirin, ango îraniya kevnar, îraniya navîn û îraniya nû.
Di hêla coğrafîk de mirov dikare wan dabeşî sê grûpan bike: îraniya bakurî, îraniya rojhilatî û îraniya rojavayî. Zimanên îranî yê rojavayî jî dibin du grûp: bakurê rojavayî û başurê rojavayî.

Hîn di serdema îraniya kevnar de ferqên fonetîkî grûpa bakur jî grûpa başurê rojavayî vediqetand. Wekî yekem zimanê bakurê rojavayî, mirov dikare zimanê Medan, medî bi nav bike. Ji wî zimanî tenê peyv yan navên hin deveran mane. Mirov jî struktura fonetîkî ya van nav û peyvnan, dikare bi rêya muqayesekirina di gel farsiya kevnar (zimanê Hexamenîşîyan 549 b.z. – 330 b.z.) dikare ferqên van herdu zimanan jî hev derêxe. Heman ferqên fonetîkî ye ku grûpa bakurê rojavayî jî grûpa başurê rojavayî vediqetîne.

Zimanê partî zimanekî bakurê rojavayî ye, ku di serdema îraniya navîn de hatiye bi kar anîn. “Partî”, ku ji peyva *parşava* tê, zimanê fermî yê Erşekan/Partên Îranê (250 b.z. – 226 p.z.)bû. Dokumentên herî kevn jî vî zimanî komek nivîsarên li ser perçeyên kûzîkan e, ku bermayiyên salên 100-29 b.z. ne.

Şahên sasanî yê serdema pêşîn (ji Şapûrê I 241 p.z.) hin hikayetên xwe hem bi zimanê Erşekan (partan) û hem jî bi zimanê xwe, ango farsiya navîn, li ser rûyê zinaran nivîsandine. Ev zimanê fermî bi ortografiya aramî hatiye nivîsandin, ku wekî ideogram dihatê xwandin. Zanyariyên frehtir yê li ser vî zimanî, anca bi rêya tekstên manîkeyî, ku li Turkîstana Rojhilat (Turfan) hatine dîtîn, ketine destên me. Ew rewşa vî zimanê bakurê rojavayî ya di dema Manî (naverasta salên 200-ê) de, raber dîkin. Tekstên manîkeyî bi partî û farsiya navîn bi awayekî fonetîkî bi ortografiya sûryak hatine nivîsandin.

Herçend partî hin peyv ji zimanên din deyn kiribin jî, ferqên fonetîkî, ku li jorê jê hat çê kirin, kêmbêrê sistematîkî ne. Lê bê guman, gava ku Sasaniyan birêveberî xistîye destên xwe, gelek termên îdarî ji Erşekan bi mîras wergirtin û nazê bi heman formê bi kar anîn. Di heman demê de, bi qelsbûna desthilatdariya zimanên bakurê rojavayî, peyv û dengên zimanê başurê rojavayî, ango farsiya navîn li ser yê din zaltir bû. Lê bi gelemperî hin ferqên fonetîkî yê bîngêhîn, yê di navbera bakurê rojavayî û başurê rojavayî de, wekî nimûneyên jêrin in:

bakurê rojavayî			başurê rojavayî		
deng	partî	kurdî	deng	farsî. navîn	farsiya nû
s	ma-syag	ma-sî	h	ma-hîg	ma-hî
z	zan-	zan-	d	dan-	dan
i	jen	jîn	z	zen	zen
rd	pirde*	pird, pîr, pîre	l	puhl	pu
rz	burz	berz	l	bu/ënd	bu/ënd
hr	hrê	hîrê (dimilkî)	s	sê	sê
b	ber	ber (dimilkî)	d	der	der

Frekanca taybetmendîya fonetîkî ya bakurê rojavayî di kurdiya kurmancî de bilind e. Lê cînarîya bi hezar salan bi farsî re rê jî gelek deynkirîna lîksîkalî û fonetîkî re vekirîye. Ji ber vê yekê ye, ku kurmancî û hin zimanên din ên bakurê rojavayî yê serdema nû, ji hinên din, ji bo nimûne kurdiya dimilkî, hîn bêtir di bin bandora fonetîka zimanên başurê rojavayî ango farsî de mane. Kontakta bi sedan salan ya kurmancî bi farsî re, îzolasyon û dûrbûna dimilkî jî farsî, dikarin wek du faktorên sereke vî diyardeyê îzah bikin. Nimûneyên jêrin vî yekê bêtir konkrettir dîke:

farsî û kurmancî: *deh*, lê dimilkî: *des*
farsî û kurmancî: *dil*, lê dimilkî: *zir*
farsî û kurmancî: *erzan*, lê dimilkî: *erjan*
farsî û kurmancî: *sal*, lê dimilkî: *sar*
farsî û kurmancî: *bulend/bilind*, lê dimilkî: *berz*
farsî û kurmancî: *sê*, lê dimilkî: *hîrê*
farsî û kurmancî: *der/derî*, lê dimilkî: *ber*

Lê ferqên fonetîkî ya kurmancî di vê hêlê de, ku dijberî rêbaza fonetîkî ya zimanên din yê bakurê rojavayî ye, wê jî grûpê dernaxe. Ev guhertin tenê dikare bi deynkirîna bîhêta îzah kirin. Ji ber ku kurmancî di hêla jenetîkî de, herwekî dimilkî, kurdiyê din, partî û medî, hîn jî divê wekî zimanekî bakurê rojavayî bîhêta dîtîn. Lihevçûnên di navbera kurmancî û partî ne tenê di hêla fonetîkî de, lê herweha di hêla morfoloji û sentaksê de jî dikare bîhêta dîtîn. Her wekî kurmancî, partî jî zimanekî ergatîv bû; taybetmendîya morfologîkî, ku van herdu zimanan bi piraniya zimanên îranî yê serdema navîn re parve dikir. Di hêla fonetîkî de goranî û dimilkî xwedî gelek taybetmendîyên arkaîk in, ku bi hêsanî dikare bi lêkolînên zîmannasiyê li ser partî bîhêta îzah kirin. Rojhilatasên rojavayî bi gelemperî farsiya nû warîsê farsiya navîn û ya navîn jî warîsê farsiya kevnar dibûn. Lê gelo ka partî berdewama medî ye û herweha ka kurdî -tevî zimanên din ên bakurê rojavayî- berdewama partî ye, nehatiye îsbat kirin. Di vî warî de lêkolîneke ciddî jî nehatiye kirin. Ferhengoka jêrin hewlek e ji bo nasandina zimanê partî û herweha raberkirina binetaren hevpar ên kurdî û partî. Maneya hin peyvên hevpar di navbera kurdî û partî de mumkin e bi wext re jî hev dîr ketibin. Ev diyardeyêke normal e semantîka peyvnan e. Lê mebest jî vî ferhengokê nasandina binetare hevpar ê bêjeyên kurdî û partî ye.

(1) Mebest jî azerî ne tirkîya Azerbaycanê ye. Şênîyên Azerbaycana niha berê bi zimanekî îranî yê bakurê rojavayî dipeyivîn. Bi hatîna Tirkan jî Asyaya Navîn û lê bi cîwarbûna Tirkên selçûqî û qaraqayunlu, jî ber ku zimanê azerî li çend gundan îzole mabû, rê li ber belavbûna zimanê tirkî xweş bû.

Ferhenga partî

partî	kurmancî	tirkî	fransîzî	înglîzî
abad	av	su	eau	water
abad	ava	bayındır, mürefeh	prospère	prosperous, cared for
aben	avîn	parlak, şeffaf	clair, brillant	bright, clear lustrous
adur	agir, adir	ateş	feu	fire
afros	fêr	ders	leçon, enseignement	teaching, instruction
afirîn	afêrîn	dua etmek, kutlamak	bénir	invoke blessings on, bless
agoj	kuj, goşe	köşe	côté	side
ahar	xwarin	yemek	nourriture	food
ajon	vejin	yeniden doğuş	renaissance	rebirth
aşkareg	eşker, aşkere	açık, belirgin	évident, apparent	obvious, plain
asman	esman	göküzü	ciel	sky
astaneg	astank, derazîng, derîzan	eşik	seuil	threshold
asun	asin, hesin	demir	fer	iron
asunên	asinîn, hesinî	demirden	en fer	of iron
axwer	ji lêkera xwarinê xwî-xwer	yiye	qui mange	eat, consume
axweren	xwarin	yemek, ziyafet	repas, banquet	meal, banquet
awaj	awaz (deng)	ses, çağrı	voix, appel	call
azad	azad	hür, özgür	libre	free
azat	aza, azad	özgür, asil	libre, noble	free, noble
azatift	azadî, azatî	özgürlük	liberté	freedom, liberty

bend	ben, bend	bağ, ip, iplik	lien, attache, corde	bind, tie
bend-	bendkirin	bağlamak	attacher, lier	to bind, to tie
bar	ber	ürün, meyve	fruit	fruit
bareg	berg, cil û berg	giysi	vêtement, habit	garment, dress, apparel
bareg	bergîr, hespê bargîr	yük atı	cheval, monture	horse, mount
barwer	berwer	ürünlü, ürün veren, verimli	fructueux, productif	fruitful
bazûr	bazû, bask	kol, kanat	aile	wing
bendeg	bende	hizmetkar, köle	serviteur, esclave	servant, slave
bendegift	bendegî	kölelik, hizmetkarlık	servitude, esclavage	servitude, bondage
bendistan	bendixane, bendistan	hapishane	prison	prison
ber-	ber-, bir(d)in	götürmek	porter, amener	bear, bring
ber	der, derî	kapı	porte	door
besteg	bestî	esir	captif	captive
behr	behr, par	parça, porsiyon	part, portion	part, portion
bexş-	beş kirin	bölmek, dağıtmak	diviser, distribuer	to divide, to distribute
bezeg	beze, gunehkar	günah dolu	coupable, pécheur	sinful, wicked, evil
bezegift	bezeyî	günah, kötülük	péché, malice	sin. wickedness, evil
bezekkar	bezekar	günahkar	pécheur, malicieux	sinner, evil doer
bezm	bezm, şahî	şölen, senlik	fête, festin	meal, feast
bexanîg	beğanî	ilahi, tanrısal	divin	divine, godlike
bidîg	dî, din	dîger	autre	other, second
bizîşk	bizîşk, bijişk	hekim, doktor	médecin, docteur	doctor, physician
boy	bîn, bo, behn	koku	senteur, odeur, encense	smell, scent, incense
boxistan	baxistan, bax, baxçe	bahçe	jardin	garden
brad	bra, bira	kardeş	frère	brother
brazişn	brûşn, çîrûşn, briqîn	parlama, ışıldama	brillance, éclat	shining, radiance
bun	bin	taban, alt, kök	base, fond, racine, fondement, base,	bottom, foundation, root
bunxah	bingeh	temel	fondation, assise	base, foundation
burwar	berwar	yüksek, yükseklik	haut, hauteur	high, lofty, height
burz	berz, bilind	yüksek	haut	high, lofty, (loud, loudly for sounds)
burzind	berzî, bilindî	yükseklik, irtifa	hauteur	height

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

I. DI ZIMANÊ TIRKÎ DE -III-

Amadekar : Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

G

	fransîzî	îngilîzî
gâh: <i>geh, gah, far: gah, geh, peh: gah</i> (ji bo maneya cih)	lieu, -raie-, rie, - thèque	place, -ry
gavur: <i>gawir, gebr</i> , (mu' erreb ango forma erebîkirî: <i>kafir</i>), <i>far: gebr</i> , <i>kafer</i> (navê zerdestîyan piştî hatina îslamê), <i>peh: gebr</i>	giaour, infidèle	unbeliever, giaour
geda: <i>gede, far: geda</i>	mendiant, miséreux	begger, poor man
gem: <i>gem, lixab, lixaf, far: ligam, ligem, licam, yûn: kemos</i>	mors	bit (of a bridle)
geñç: <i>genc, far: genc, peh: genc</i>	jeune	young
gerdan: <i>gerden, far: gerden, peh: gerten, gerden</i>	cou, gorge	neck, throat
gerdek: <i>gerdek, far: gerdek</i>	chambre nuptiale	nuptial chamber
gerçî: <i>gerçi, far: gerçi</i>	bien que, quoi que, il est vrai que	although, though, it is true that
gergedan: <i>kergedan, gergedan, far: kergedan</i>	rhinocéros	rhinoceros
gergef: <i>kerge, far: kargah</i>	cadre de broderie	embroidery frame
geriz: <i>karêz, kerîz, kêzîn, far: karîz, kehrîz</i>	égout	sewer, drath
geveze: <i>geveze, çenebaz, çenesist, far: gepbaz, gepbaze</i>	bavard	talkative, babbler
gevher: <i>gewher, cewher, far: goher, coher, peh: gohr</i>	1) bijou, pierre précieuse; 2) essence	1) gem, jewel; 2) essence, substance
gîdıklamak: <i>xîdîdandin, gîdîdandin, qîdîdandin, far: xîlîlêk (qîlqîlêk) daden</i>	chatouiller	to tickle
gîdî: <i>gîdî</i>	oh! ah!	paunder
girdap (çîkmaz): <i>gerav, gerînek, far: gîrdab</i>	tourbillon	whirlpool
gonca: <i>xwence, xunçe, far: xonçe, xunce</i>	bouton (de rose, de fleur)	bud, rosebud
göç: <i>koç, far: kûç</i>	migration, transhumance	migration, transhumance
göçer: <i>koçer</i>	nomade	nomade
göl: <i>gol</i>	lac	lake
gurk: / <i>gurklamak: kurk, far: kork</i>	couveuse (poule)	broody (hen)
gûgûm: <i>gumgum, far: qumqumê, lat: kukumion</i>	carafon en cuivre	copper jug with handle
gûl: <i>gul, far: gul, peh: gul</i>	rose	rose
gûlab: <i>gulav, far: gulab</i>	eau de rose	rose water, julep
gûlçîn: <i>gulçîn, far: gulçîn</i>	cueilleur de rose	who gather roses or flowers
gûldan: <i>guldank, guldân, far: guldân</i>	vase	rose bowl
gûldeste: <i>guldeste, far: guldeste</i>	bouquet	bouquet, bunch of flowers
bouquet gûlendâm: <i>gulendam, far: gulendam</i>	qui a la taille fine et gracieuse comme une rose	who has a waist as slender as a rose
gûlgûn: <i>gulgon, far: gulgûn, gulgon</i>	couleur de rose, rose	rose colored, rosy
gûlistan: <i>gulistan, far: gulistan</i>	roseraie	rose garden
gûlîzar: <i>gulîzar, far: gul îzar</i>	qui a des joues roses	rosy-cheeked
gûlle: <i>gulle, far: gulûle</i>	obus	shell, cannon ball
gûlnar: <i>gulhînar, gulhenar, far: gulnar</i>	couleur de grenadier	of the colour of pomegranite
gûlrenk: <i>gulreng, far: gulreng</i>	couleur de de rose, rose	rosy, rose coloured
gûlşen: <i>gulşên, far: gulşên</i>	roseraie	rose garden
gûlten: <i>gulten, far: gulten</i>	qui a un teint de rose, fraîcheur et rose	rose-bodied, fresh and aninty
gûlzar: <i>gulzar, far: gulzar</i>	jardin de fleur, roseraie	flower garden, rose garden
gûnah: <i>guneh, gune, far: guneh, gunah, peh: winah</i>	péché	sin
gûnahkar: <i>gunehkar, far: gunahkar, peh: winahgar</i>	pécheur	sinner, culprit
gûr: <i>gurr, gûr, far: gurr</i>	touffu, dense	thick, abundant, dense
gûruh: <i>gurûh, far: gurûh, peh: groh</i>	gang, bande	gang, band
gûrz: <i>gurz, far: gorz</i>	masse, massue	iron club, nace
gûya: <i>goya, far: gûya</i>	soi-disant	so-called

Devoka Qerejdaxê

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransîzi	înglîzî
velistin	ûrkmek, şok geçirmek, çarpılmak	être effrayé, subir un choc, être traumatisé	to be frightened, traumatised, shocked
velo kirin	ağızdaki yiyeceği yutmadan dışarı çıkartmak	rendre gorge, restituer la nourriture	to bring up unswallowed food, spit up
vemaltin, vemaştin; malîn, vemaşîn	temizlemek	nettoyer	to clean, to clean up
veweşandin : dawêşandin	silkelemek	secouer, ébranler	to shake off (dust, etc.)
xwe veweşandin : xwe dawêşandin	silkenmek	s'épouseter, secouer ses vêtements	to dust oneself, shake off one's clothes
xwe vexistin : xwe dirêj kirin, veketin	yatmak, uzanmak	s'allonger, s'étendre	to lie down
vêra : bi wê/wî ra	birlikte, onunla	avec lui/elle	with him/her
vîno, vîvinokî : ginginokî, xinxinokî	burnundan konuşan, genzek	nasillard	nasal, who speaks through the nose
vinevin kirin	burnundan konuşmak, anlaşılmaz şeyler söylemek	nasiller, parler d'une façon inintelligible	to speak through the nose, to be incomprehensible
virik, vîjik : navçûyîn, zikçûyîn, navêşî, zikêşî	ishal	diarrhée	diarrhea
virikî,, vîjikî bûyîn	ishal olmak	avoir la diarrhée	to have diarrhea
bû vinevina wî, me tu tiştêk jê fam nekir	burnundan birşeyler söyledi, ne söylediği hiç anlaşılma	on n'a rien compris à ce qu'il disait à travers le nez	we understood nothing he said through his nose
vîrnî	geç doğmuş olan hayvan	animal né tardivement, après le terme	animal born late in the season
hîlî	vaktinden önce doğan	prématuré, qui naît avec le terme	premature
xubarî	erken olmuş, erken	précoce	precocious
vîz kirin	döndürmek	faire tourner, pivoter	to pivot, to revolve, to turn
vîz bûn	dönmek	se tourner, se retourner	to turn round, to turn, to spin
vîç vîç, vîçevîç : wîcewîc, çîkeçîk	civildama	pépiement, gazouillement, gazouillis	twittering, chirping
qîdeqîd, qîd qîd	gidaklama	gloussement	clucking
vîjî	ishalli, ishal olan	qui a la diarrhée, diarrhéique	diarrheic
wakîno : wanîko, wa, weha, wîlo, wîsa	öyle, böyle	ainsi, tel, comme cela	so, thus, such
waqînî : wazqînî	çığlık, feryat, ağlama sesi	cri de douleur	a cry of pain
waqînî pê ketin	acidan feryat etmek, çığlık atmak	pousser un cri de douleur	to cry with pain
warge	kamp yeri, yurtluk	emplacement de camp, lieu de campement	camping ground
wawîk : çeçel	çakal	chacal	jackal
weşş : beraz	domuz, yabani domuz	cochon, sanglier	pig
welafî : hemwelafî, hemşerî	hemşeri, yurtaş	compatriote	countryman, countrywoman, compatriot
wel wel : wey wey	bak hele, vay be	ça alors ! oh là là !	well ! Oh, I say !
weh weh	sığırlara seslenirken kullanılan söz	onomotopée utilisée pour inciter le bétail à avancer, etc.	an noise made to make cattle move
werzîba : werzîba	kuzeydoğu rüzgarı	vent du nord-est	north-east wind
west : raht bûn, qerimîn, betilîn	yorgunluk	fatigue	tiredness
westa xwe derxistin : bihna xwe vekirin	yorgunluğunu çıkarmak	prendre du repos, se délasser	to take a rest
westiyan, betilîn, raht bûn	yorulmak	se fatiguer, être fatigué	to get tired, to be tired
westandin : betlandin, raht kirin	yormak	fatiguer	to tire, to fatigue
westiyayî : westî, raht, betilî	yorgun	fatigué	tired
weşş : xiş, taçet	hal, takat	force, puissance	potency, strength, power
jî weşş ketin an bê weşş ketin	halden düşmek, takatten düşmek	être à bout de force, ne plus avoir la force	to be exhausted, at the end of one's tether
bêweşş	halsiz, takatsız	à bout de force, très faible, anémique	forceless, very weak
tê de weşş nemaye : taçeta wî nemaye	takati kalmamış	il (elle) n'a plus de force, plus d'énergie	he (she) no more energy
weşşek	döküntü tütün	débris de tabac	tabacco debris on remnants
wêrîn	cesaret etmek	oser	to dare
wîrîne : werîne !	getir !	amène, apporte !	bring it !
xag : xav, xang	çiğ, ham	cru, non-cuit, écru	raw, uncooked
xagî : xavî, xangî	çiğlik, hamlık	crudité	rawness, crudeness
xaliçe : xaliya biçûk	küçük halı	petit tapis	small rug
xap : pûngal	folluk	nid de poule, pondoir	nesting box for hen
xapxapk : pelqeççîk, çildank, berkurdk, xebxeb	kuş ya da tavuk kursağı	jabot	craw of a bird or chicken
aşîk, destarok	taşlık	gésier	gizzard
xaşêl	kullanılmamış olan giysi ya da eşya	objet ou vêtement flambant neuf, non utilisé	brand new object or cloth
xav : deziyê xav, benê xav, qumaşê xav	sağlam olmayan, dayanaksız (iplik, kumaş)	fil ou tissu peu résistant, peu solide	weak thread or cloth
xavîk : dolmend, meles, çit, çarîk	tülbend	foulard de gaze de coton	gauze
xax : xaîle, teşşele, bela	bela, musibet	tourment, adversité	torment
xaxên giran an nemayî anîn serê yekî	birinin başını görülmemiş belalara sokmak	infliger à quelqu'un des tourments inouïs, accabler qqn, mettre qqn. au pilori	inflict excessive torments on someone, put them to the pilory
xax û tore : halê rezaletiyê	rezaletlik durumu	opprobre, infamie	infamy
xebrişok, xevrişok, xemişok, xeberoşok : çîrok	masal	conte	tale
xemsar : sersar	ihmkar	négligeant	negligent, careless
xemsarî : sersarî	ihmkarlık	négligence	negligence
xeniçok : xendekûk, xendekoke, kuxira reş	boğmaca	coqueluche	whooping cough
xerat : dartaş, necar, dartiraş	marangoz	charpentier	carpenter
xeritandin	yontmak	aplanir, dégrossir, découper (bois)	to plane, smooth or cut wood
xeritî	yontulmuş	dégrossi, aplani	planed, smoothed
xewar, xewte, xewîn	çok uyuyan, uykucu	grand dormeur	fond o sleep, great sleeper
xeste : xestexane, nexweşxane	hastahane	hôpital	hospital
xewgêr : xewger	uyurgezer	noctambule	night-time reveller
xewirandin : xeriqandin	bayılmak	endormir, évanouir, anesthésier	to make faint, to narcotize
xewirîn : xeriqîn, dil xewirîn, jî xwe çûn, dil jê çûn	bayılmak	s'évanouir, perdre connaissance	to faint
xêra Xwedê !	bundan iyisi can sağlığı	à la bonne heure !	God willing !
xêr û bêr : bereket	bolluk, bereket	abondance, fécondité, fertilité	abundance, fruitfulness
xik û xalî : xil û xalî, xir û xalî	bomboş, ıssız, ıpsız	désert, vide, sans âme qui vit	desert, empty, without a living soul
xilç : gulç	kenger çıkarmada kullanılan ucu sivri değnek	bâton à l'extrémité aiguisée utilisé pour déterrer des tubercules	digging stick
xilorîk : gijlok, teyrok an zîpîka hûr	taneleri fazla iri olmayan dolu	grêlon	hailstone
xiloxwarî : çexloxwarî	eğri büğrü, çarpık çurpuk, yamrı yumru	crochu, tarabiscoté, tordu	hooked, twisted
xinanî	nezle ya da başka nedenden dolayı burnu tıkanmış olan	qui a le nez bouché à cause d'un rhume, etc.	has a blocked nose because of a cold

xincik	yırtık pırtık, eskimiş giysi	haillon, vêtement très usé en lambeaux	rags, worn out clothes
xir	penis	pénis	penis
xırçık pırçık	bez parçacıkları vb şeyler	bouts ou lamelles de tissus	bits or shreds of cloth
xirêf	işlenmemiş ham keçi tulumu	outré en peau de chèvre non tannée	a gourd of untanned goatskin
xirnik: mendek	tavşan yavrusu	levraut	leveret
xironek: zengila biçük	ufak çingırak	clochette, grelot qu'on passe au cou des agneaux	little bell
xirpik: kırkırk, kırkırk	kırkırdak kemigi	cartilage	cartilage
xirpo: beredayî	hergele	individu vulgaire, malotru	boor vulgar and unscrupulous fellow
xirtiki bün	burkulmak	se fouler, se faire une entorse	to be sprained
xirxolte	külüstür	vieillesse, rouillé, miteux	shabby, out of date
xirüş: xwişrik	vucutta alerjiden oluşan sivilceler	bouton de fièvre dont l'éruption est généralement due à une allergie	a pimple, generally due to an allergy
xişfin	hişirti, hişirdama	froissement	rustling noise
xişxişok	çingırak	hochet	rattle
xiya	deveyi ihtarırken kullanılan sözcük	cri lancé pour faire poser ou asseoir le chameau	a cry made to make camels move
xiya kirin	ihtirmek	faire poser, asseoir le chameau	amke a camel sit or crouch
xıcır	çakıllık yer, çakıllık	terrain pierreux, pierraille	stony soil.
xıldank	diş otu, kılır	visnage	bishop's weed
xopan: kambax, wêran, kavil, xerabe	yıkık, harap yer	ruine	ruins
xopan kirin	yıkmak, harap etmek, viran etmek	ruiner, ravager, faire tomber en ruines	to ruin, to shatter, to destroy
xortik: sengele	13-18 yaşları arasındaki genç	adolescent	teenager
xu lê boqandin, xwe lê boq kirin	sarkıntılık etmek	molester, harceler sexuellement, se frotter contre qn	to molest, to beset (a lady), to harass
xu xewisandin	kırtmak, cilve yapmak	faire des coquetteries, faire des avances	to becoquettish; to put on coquettish aire to make advances to sb, to come on to sb
xudarîk: xweverî, bixweverî, qûnbigû	altını pisleten anlamında hakaret sözcüğü	merdeux	shit, asshole
xugirtî	tutumlu	économie	thrifty
xulmaj: xilmaş, niqhişk, xirmaş	uyuklayan	somnolent	drowsy
xulmaj bün	uyuklamak	somnoler, piquer du nez	to drowse, to be sleepy
xunavî: barana sivik	çilenti, serpinti	bruine	drizzle
xurde: hûrmûr, hûrde	hurda	ferraille, déchets	scrap (metal)
xure: zikîn, ziko	obur	glouton, cupide	gluttonous, greedy
xurikandin: diqdiqandin, qidqidandin, xudxudandin, qidilank vekirin	gıdıklamak	chatouiller	to tickle
xurikî	gıdıklanma	chatouillement	tickling
xwa: wa, wa weylê	vay be, öyle mi ?	ah bon ?	is that so ?
xwanê: xuyani, xuya, diyar	görünen	visible, en vue	visible
xwanê bün	görünmek	apparaître, être en vue, être visible	to appear, to be in view, to show off
xwe: xweh, xwişk, xweng, xweying	kızkardeş	sœur	sister
xwezî	tükrük	salive	saliva
xweziya xwe daqurtandin	yutkunmak	avaler sa salive	to swallow his/her saliva
tük, tif	tükrük	crachat	spit
girêz: gilêz, giliz	salya	bave	dribble
xwezî	dilek	vœu, désir	wish
bi xweziyan dest nagihê baqê kezayan	(sadece) dilemekle cananın zülfüne ulaşılmaz	ce n'est pas avec des vœux qu'en accède aux tresses de la bien-aimée	it is noz by wishing that one gains ones beloved's locks (of hair)
xweziya xwe bi yekî anîn	birine imrenmek	envier qqn	to envy s.o.
xwezîka, xwezî	keşke	j'aurai aimé, si seulement	I wish
xwêdank	tuzluk	salière	saltcellar, saltshaker
xwîni	boynunda kan davası olan, kanlı	sanguinaire, meurtrier	murder
xwînmisti : belakir	aşırı belalı, azgın kimse	belliqueux, querelleur	bellicose, belligerent
xwînsar : ruhsar	sevimsiz	déplaisant	unattractive, unlikable
xwînşîrin : xwîngerm	sevimli	sympathique, carmant, aimable	charming, lovable, affable
yekane	erkek domuz	cochon mâle	pig
mahû : mehû, mawîk	dişi domuz	truie	sow
yom : yûm, oxir	uğur	présage, augure	pressage, omen
bê yom : bê yum, bê oxir	uğursuz	de mauvais augure, qui porte-malheur	ominous
zar û zêç : jin û zarû	çoluk çocuk	femme et enfants, famille	house hold, wife and children
zarçepel	patavatsız, münasebetsiz	impertinent, sans tact	impertinent, tactless
zar zar : zarezar	inleme, inilti, zarizar	gémissement	groaning
zeng : jeng, zincar	pas	rouille	rust
zengarî bün : jengî bün, zincarî bün	paslanmak, pas tutumak	être rouillé, se rouiller	to become rusty to get rusty
zengarî kirin	paslandırmak	rouiller	to rust, togo rusty
zengarî : jengî, zincarî	paslı	rouillé	rusty
zerojankî : zermihî, zerhimî, zrotankî	sarıya çalan, açık sarı	jaune pâle, jaunâtre	yellowish, pale yellow
zêrzemîn : jêrzemîn	boddrum, serdab	cave	cellar
zêvistanî : zêstanî, zihistanî, çile	loğusa	(femme) qui vient d'accoucher, accouchée	woman after childhirth
zik dayîn	duvar (bel vermek)	s'affaisser (mur)	to sink, to subside (for a wall)
zikreş	kıskaç, çekemeyen	jaloux, envieux	jealous, envious
zikşewat : dilşewat	yüreği yanan, yakınlarına bağlı	qui a le cœur sensible, qui se soucie des autres	soft hearted, concerned for others
zikşewitî : dilşewitî	yüreği yanık, duyarlı	très sensible, écorché vif	over-sensitive, thin skinned
zilût : zelût, rût	tüysüz, çıplak	nu, dénudé	nude, bare, bald
zîlanzer	kengerin yeni filizlenmiş olamı		
ziz bün	kendi çevresinde dönmek, kendi eksenini etrafında dönmek	tourner autour de soi, pivoter	to revolve, to pivot
zo : cot	çift	pair	even, even-numbered
zo-fer : kit û cot, fer û cot	"tek mi çift mi ?" oyunu	jeu de "est-ce pair ou impair?"	"is it odds or evens"
zornaq	kapının arkasına konan tahta sürgü	planche de bois mobile placée derrière une porte qui en s'engouffrant dans le mur la ferme de l'intérieur	a wooden bar socketed into a wall to keep a door barred
zox kirin	deriyi uzun parçalar halinde kesmek, uzunlamasına dilimlemek	découper le cuir en lamelle longitudinales	to cut leather in longitudinal strips
zwîrî	solucan	ver, parasite	worm

Îdyomên kurdî

Amadekar : Mustafa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransîzi	înglîzî
kumê Elo li serê Celu (an welo, belo) kirin / kumê elo danîn serê celo	alî'nin küllahını weli'ye giydirmek	se débrouiller faire marcher habilement ses affaires sans fonds propres, (litt.) : mettre le bonnet d'Elo sur la tête de Celu; déshabiller Paul pour habiller Pierre	skilful at running a business on a shoestring ; robbing peter to pay paul
kumê wî ji rastiyê qetiyaye	doğru söylemeyi adet edinen ve bu nedenle zarar görmüş, doğrucu davut	(litt.): son bonnet s'est usé à force de dire la vérité: se dit pour une personne qui, en toutes circonstances, parle avec franchise et qui en subit les conséquences	(litt.) his hat is worn out from speaking the truth ; said about someone who in all circumstances speaks his mind and suffers the consequences
kund li dewsa (şûna) warê wî dixwîne	ocağı sönmüş, ocağında baykuşlar ötüyor, harap olmuş	(litt.): le hibou chante dans son campement, il est ruiné, anéanti	to be ruined, wiped out ; (litt.) an owl hoots in his camp
kûpê gû, tûrê gû, meşka rêxê, kûpê gemarê	bok küpü	merdier	a mess, (litt.) a shit heap
kûreya derewan, mala derewan, kana derewan, kupê derewan, xana derewan, kuşkuşe, kufika derewan	yalan makinası	(litt.): manufacture ou mine de mensonges, si dit de qq. qui ment beaucoup, mythomane	a mine of lies ; said of a congenital liar
kurk ketin, bi qup ketin, kurk bûn, li malê kurk ketiye, li malê ketiye kurkê, li malê bi qup ketiye	evde kuluçkaya oturmuş, evden çıkmıyor	(litt.) : il est en couvaision: il ne sort pas de chez lui, il s'enferme chez lui	he has locked himself at home, does not go out (litt.) he is hatching
kurka li avê hilanî	halden düşmüş, perişan	exténué, épuisé	exhausted
kurkê qetiyayî : bû cil û kete min	baş belası, atsan atılmaz satsan satılmaz	se dit de qq. ou de qqch. dont on ne peut pas se débarrasser	an expression to describe so or sth one can't get rid of
kurm tê de livîn, gêrik (mûrî) di qûnê de gerîn (bûyîn), xwê tê de bûyîn	yerinde duramayan	(litt.): des fourmis remuent dans son cul : il ne se tient pas en place; il ne cesse de bouger	he has ants in his pants
kurmê darê	belası bünyesinde	(litt.) : le ver dans le fruit, autodestructeur, personne qui nuit à son entourage, qui cause la perte des siens	a person who endangers those around him (litt.) the worm in the fruit
kurmê eyûbî (bû kurmê eyûbî)	kurtulunamayan bela (eyüp peygambere uzun süre musalat olan kurt gibi)	un mal persistant, dont on ne parvient pas à se défaire	a persistant ill one is unable to get rid of
kurmê şîrî	değişmeyen huy	nature caractère, qui ne change pas	an unchanging nature or character
kurmê wî neşikestin (kurmê wî naşike)	bir şeye doymamak, doymak bilmeyen	en redemander, s'adonner sans cesse à qqch. à une passion	to ask for more, to persist in a habit or passion
kurmê xwe şikêrandin (şikandin)	kurdunu dökmek	réaliser une action longuement désirée, céder à une tentation, s'adonner à une habitude	to achieve sth long desired, to give way to temptation, to be slave to a habit
kuşiyê di ber xelkê de, kedkiro ji mala qasê re, kedkiro ji xwe nekiro lawê roja xwe : keysperest	başkaları için ter döken, emek sarfeden, emeğinden yararlanmayan	qui se tue à la tâche pour autrui	
lawendê karê xwe : ehlê karê xwe	işinin eri	expert, qui connaît son affaire	an expert
lê bû derê hîz : ji çar aliyan de deriyên teşqeleyen lê vebûn	her taraftan kuşatılmak, bir çok sorunla karşılaşmak	être pris par un engrenage, être confronté à une avalanche de problèmes	to be caught in a vicious spiral
li ber pahn bû, di nav lepan de rohn bû	içinden çıkamamak, içinden çıkılmaz duruma düşmek	s'empêtrer, s'embrouiller	to get tangled
lê bû xaniyek û şêş derî	çıkış yolu bulamamak, çıkmaza girmek	être dans l'impasse, ne pas trouver d'issue	to be at a dead end
lê sor bûyîn	bir işi canı gönülden yapmak, kendini iyice bir işe vermek, bir işe (birine) dört elle sarılmak	s'adonner avec ardeur a qqch.	to engage in something with enthusiasm
lê sor kirin	kızıştırmak, tahrik etmek	exciter, provoquer, exhorter	to incite, provoke, exhort
li hev sor bûn	kapışmak, kızıştırmak	s'enflammer, s'exciter mutuellement, s'empoigner avec ardeur	to excite or provoke one another
li hev sor kirin	kızıştırmak, kapıştırmak	ramonter, exciter qq. contre qq.	to incite so against so else
ketin bin yekî	birini kandırmak, etkilemek	influencer, remonter qq.	to influence or incite so
kolan pîvandîn	kaldırım mühendisliği yapmak	passer son temps à battre le pavé	spent ones time walking the streets, the stones
li benda girêkan bûyîn	köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı demek, işini bitirinceye kadar herşeyi sineye çekmek	qui accepte tout, flatte les autres le temps de parvenir à ses fins	
li ber çavan reş bûn	gözünde kararmak	(litt.) : devenir noir aux yeux de qq., tomber en disgrâce	to fall into disgrace
li ber çavan reş kirin	gözünde karartmak	discréditer, disgracier qq., provoquer la disgrâce de qq.	to discredit or disgrace so
li ber hîlma yekî bûyîn, ketin ber bîna yekî	avutmak, teselli vermek, birinin tesellisi olmak	consolant qq. servir de consolation à qq.	to console so
ker jê nakule	kimseye zararı olmuyor, zararsız	inoffensif, qui ne nuit à personne qui ne fait de mal à personne	inoffensive
li xwe girtin, bi stûyê xwe ve girtin	1) üstüne almak, alınmak; 2) kefil olmak	1) s'offenser, s'offusquer; 2) cautionner, servir de garant	1) to be offended; 2) to sponsor or guarantee so
li ber ketin, bi ber ketin	1) üzülme, etkilenme; 2) değmek, değeri olmak; 3) kavramak, anlamak	1) être affecté, se chagriner, s'en faire; 2) valoir la peine, 3) comprendre	1) to be moved, sad; 2) to be worth the trouble; 3) to understand
li min	bana ait, bana bırak	laisse-le à moi, j'en fais mon affaire	leave it to me
lêva xwe daliqandin	dudak sarkıtmak, surat asmak	faire la gueule, faire la tête	to sulk
li bayê bezê	rüzgar hızıyla	en coup de vent, très vite	like the wind, very fast
li bejnê hatin	yakışmak	seoir, être seyant, convenir	to suit, to be suitable
li bejna wî tê	tam ona göre, tam da ona yakışıyor	ça lui va bien, c'est tut lui	it suits him
li pelika guhê dîwaran ketin	işsiz güçsüz dolaşmak	battre le pavé	walk the stones

Cureyên laşê mirovan û îdyomên jêçêkirî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzi	înglîzî
qûn	göt, kalça, kıç, popo	cul, fesse, croupe, arrière-train	buttock, arse, bottom
qûnçewal, qûn cuhal	iri yayvan kalçalı, torba götlü	gros cul qui a de grosses fesses larges comme un gros sac	fat bottom, has a bottom as big as a sack, fat assed
qûnheban, qûnhinban	tulum götlü	qui a des fesses larges et plates	having an ass like an inflated wind bag
qûnfireh	korkak	poltron, lâche	coward, poltroon
qûngîran, qûnterik, qûnpehn	tembel	paresseux	lazy
qûnsist	hantal	lourdaud	sluggish
qûnziwa filitîn	bir işten fazla zarar görmeden sıyrılmak, paçayı kurtarmak	se tirer d'une affaire sans trop de dégâts	to get off scot free
qûnbigû	götüboklu, adi, değersiz	merdeux	asshole, shit
qûnalêz	yağcı, yaltakçı	lèche-cul	arse-licker, ass kisser
qûngerm	konuk evinde yerinden kalkmasını bilmeyen	qui s'incruste chez les gens	
qûntazî	yoksul, giyecek şeyi olmayan, kıçı çıplak	indigent, très pauvre, (litt.) qui a le cul nu, qui n'a pas de quoi se vêtir	very poor, indigent, bare arsed, wearing tatters
qûndiryayî, qûn çiryayî	pantolonun arkası sökülmüş ya da yırtılmış	qui a le fond de son pantalon déchiré, décousu	someone who has the seat of his trouser storm or unstitched
rîh, rû, riden, rîş	sakal	barbe	beard
rîhdîrêj	uzun sakallı	qui a une barbe longue	long beard
rîhsor	kızıl sakallı	qui a une barbe rousse	red beard
rîhsîpî	aksakallı	qui a une barbe blanche	white beard, grey beard
rîhtapan, rûtapan, rûdergeh	geniş sakallı	qui a une large barbe	road beard
rîgaz	çok uzun sakallı, sakalı bir arşın olan	qui a une barbe longue	long beard
rîhbizin, rînêrî	keçi sakallı	qui a une barbiche	goatee
rîgîjik, rîgîj	süpürge sakallı	qui a une barbe hirsute comme un balai	hairy beard, like a broom
rîhxingilok	kıvrık sakallı	qui a une barbe frisée	fuzzy beard
rîhjujî	kirpî sakallı	qui a une barbe hérissée	brisley
rîtopik	çember sakallı	qui a une barbe ronde	round beard
rîhsîpî, rîspî	yaşlı, deneyimli, aksakallı	barbe blanche, sage	a grey-beard, an elder
rû	yüz, çehre	visage, face	face
rûgewr, rûspî	ak tenli	qui a le teint clair	clear or fair complexion
rûgîrover	top yüz, yuvarlak çehreli	qui a le visage rond	round faced
rûheyv, rûhîv	ay yüzlü	qui a le visage beau comme la pleine lune	a face as beautiful as a full moon
rûpehn, rûpan	geniş yüzlü	qui a le visage large	a broad face
rûsor	kızıl yüzlü	rouquin(e)	a red head
rûçîr: rûçarox, rûçerm, rûqaîm	arsız, yüzsüz	effronté	shameless
rûfener	ışık saçıcı yüzlü olan	éblouissant(e)	dazzling
rûgeş	sen yüzlü, şen	radieux, rayonnant(e)	radiant
rû dan	yüz vermek, şımartmak	gâter, traiter avec trop d'indulgence	to spoil
rûgîrtî, rûstandî	yüzalmış, şımarmış	gâté, impertinent	spoilt, impertinent
rûşûştî	yüzsüz, şımark	effronté, gâté	spoilt, shameless
rûken, rûbiken	güler yüzlü	souriant(e), rieur(se)	smiling, laughing, cheerful
rûnerm	yumuşak yüzlü	doux, qui a un caractère agréable	pleasant, sweet-tempered
rûperî	peri yüzlü	qui a un visage de fée	has a face like a fairy
rûreş	yüzü kara, kabahatlı, rezil	fautif, coupable, déshonoré	disgraced
rûsar	1) soğuk yüzlü, sevimsiz, cana yakın olmayan; 2) mahcup	1) froid, réservé, 2) honteux, repentant	1) cold, reserved 2) ashamed, repentant
rûspî	yüzü ak, aklanmış	blanchi, qui a la tête haute, qui sort favorablement d'une épreuve	cleared, someone who has emerged blameless from a trial
rûtirş	suratını eksiten, asık suratlı	renfrogné	sullen
serî : ser kelle, qaf	baş, kafa	tête	head
serkundîr, serkulind, sercimcim, sergogim	oldukça iri kafalı, kabak kafalı	qui a une tête démesurée en forme de courge	an extremely big head, a head shaped like a marrow
sermezî	iri kafalı	qui a une grosse tête	big headed
serreş	kara kafalı	qui a une chevelure noire	black haired
sersor	kızıl saçlı kafa	qui a une chevelure rousse	red haired
serspî, sergewr (li hin deveran)	ak saçlı	qui a une chevelure blanche	white haired
serzebeş	kafası karpuz şeklinde olan	qui a la tête en forme de pastèque	has a head the shape of a water melon
sergîndor	kafase kavun şeklinde olan, iri ve yuvarlak olan	qui a la tête ronde en forme d'un gros melon	has a round head shaped like a big melon
serçekûç	çift kafa	qui a une tête avec deux protubérances	has a head with two protuberances
serzelût, serrût, sergîrûz	dazlak kafa, saçını kökten kestirmiş	qui a le crâne rasé	has a shaven head
sergolîk	öküz kafalı	tête de veau	a head like a calf
serker	eşek kafalı	tête d'âne, qui a la tête dure	a head like a donkey
serguîrî, serkeçel, keçel	kel fafa, dazlak kafa	chauve	bald
sergot	başı açık	qui a la tête découverte	head uncovered
sertûjîk, serşûjîin	sivri kafa	qui a le haut du crâne pointu	has a skull coming to a point on top
serconî	kafasının tepesi düz olan, yassı kafalı	qui a le haut du crâne plat	has a flat top of his head
sermazî	küçük oval kafalı	qui a une tête menue et ovale	has a small oval head
sergadoş	kazan kafalı	qui a la tête cylindrique	has a cylindrical head
serşonîk	arkası düz kafa	qui a l'arrière de la tête plat	has a flat back of his head
serhişk, serreq, kellereq	inatçı, sert kafalı	entêté, têtu, obstiné	stubborn
qafqalînd	kalın kafalı, anlayışsız, budala	tête dure, obstiné	stubborn, hard headed
serêzing	odun kafalı	tête de bois	wooden headed
serbilînd, serberz	başı dik, onurlu	qui a la tête haute, digne	dignified; holds his head high
serfiraz	1) müşerref, 2) başarılı, 3) galip, muzaffer	1) honoré; 2) qui réussit; 3) vainqueur	1) honoured; 2) successful; 3) a winner
serfirazî	1) onurlanma, 2) başarı, 3) zafer, galibiyet	1) fierté; 2) succès; 3) victoire	1) pride; 2) success; 3) victorious
sermest	mest olmuş, sermest, esrik	ivre (de joie, de plaisir)	drunk (with joy or pleasure), intoxicated
sergîran	ağır başlı, oturaklı	posé, pondéré, sérieux	steady, serious, solemn
sernerm	uysal	docile	docile
sersar	ihmalgar	négligeant	careless, neglectful
sergerm	kolay tahrik olan, fazla düşünmeden hareket eden	qui a le sang chaud, vif, agité, remuant	hot blooded

serserî	serseri	vagabond, clochard	a tramp, a vagabond
serşor, sermixwîn	başı eğik, başı önünde olan	qui a la tête basse	humiliated
sermizim	edepli, saygıdan dolayı başı önünde olan	qui a la tête baissée à cause d'une faute, d'un pêché	has a bowed head because of a fault or sin
serpel, serbipêl	utaçtan ya da bir kabahatten dolayı başı eğik, başı önünde olan	qui a la tête baissée à cause d'une faute, d'un pêché	has a bowed head because of a fault or sin
serniz	içten, hesaplı, sinsi	sournois, calculateur	sly, calculating
serxweş	sarhoş	ivre	drunk
serxalî	boş kafalı	écervelé, qui n'a rien dans la tête	brainless, empty headed
serjînik, serpirik, serjînkok	1) kılıbık; 2) kadın işlerini yapan	1) qui se laisse mener par sa femme; 2) qui s'adonne à des occupations traditionnelles des femmes	1) hempecked husband; 2) does tasks traditionally done by women
serberdayî, serberedayî	1) başıboş, bağlantısız; 2) evlendirilmemiş erkek	1) vagabond; 2) sans attache, non marié	1) vagabond, tramp; 2) untied, unmarried
sergiredayî	evlendirilmiş erkek	(litt.) homme dont la tête est attachée, marié	(litt.) has his head tied, married
bê serî	başsız, öndersiz	privé de chef	lacking a leader or head
stû, sî, hustu, sto	boyun	cou	neck
stûdirêj	uzun boyunlu	qui a un cou long	long neck
stûga	boyunu çok kısa olan	qui a le cou très court	short neck
stûkut, stûkin, stûqut	kısa boyunlu	qui a le cou court	short neck
stûlegleg	leylek boyunlu	qui a le cou très long comme celui d'une cigogne	very long neck like a stork
stûqalind	kalın boyunlu, enseli	qui a un gros cou, le coup épais	a thick neck
stûquling	kuğu boyunlu	qui a le cou de cygne	a stork's neck
stûzirav	ince boyunlu	qui a le cou mince	a slender neck
stûxwar	boyunu bükük, öksüz	pauvre, misérable, abandonné	poor, miserable, abandoned
stûşkestî, stûfirî !	boyunu kırılması, boyunu devrileşi	(litt.) que ton cou soit brisé, crève !	(litt.) may your neck be broken, die
tîlî : lipil, tibil, til	parmak	doigt	
tîlîdirêj	uzun parmaklı	qui a des doigts longs	long fingered
tîlîkin	kısa parmaklı	qui a des doigts courts	short fingered
tîlixatûn	parmakları düzgün ve alımlı, hatun parmaklı	qui a des doigts gracieux, ((litt.)) doigts de dame	has graceful fingers (litt. ladies fingers)
tîlîzirav	ince parmaklı	qui a des doigts minces	slender fingers
tûncik : ehvik, temerî, temenî, temberî, tenborî, temborîk, tûmik, tûşik	kahkül, kakül	mèche	locks, hair
tûncikbadayî	bükülü kahkül	qui a la mèche frisée	fuzzy hair or locks
tûncikdirêj	uzun kahküllü	qui a une longue mèche	long locks
tûncikreş	siyah kahküllü	qui a une mèche noire	black locks
tûncikxelek	halkalı kahkül	qui a une mèche	has a
zîk	karın, göbek	ventre	stomach
zîkbilind, zîkbel	göbeği kalkık	qui a un gros ventre élevé vers le haut	has a high stomach
zîkçewal, zîker	göbeği çuval gibi	qui a un ventre gros et large comme un sac	fat stomach, big as a sack
zîkjêr : zîkdaketi	göbeği düşük	qui a un gros ventre penchant vers le bas	has a big stomach that hangs down
zîkkundir	iri karnlı	qui a un gros ventre	a fat stomach
zîkîlêlî	iri ve dışa çıkık göbek	qui a un gros ventre protubérant	a protruding stomach
zîkmeşk, zîkxinban	tulum göbekli	qui a un ventre gros en forme d'outre	a big stomach like a gourd
zîkmar	hain, sinsi	traître, sournois	treacherous, sly
zîkmezîn : xure, hûrmezîn	obur, doymak bilmeyen	glouton, insatiable	gluttonous
zîko : hûro	1) göbekli, 2) midesine düşkün	1) ventru; 2) glouton	1) big bellied; 2) gluttonous
zîktêr : çavtêr	gözü tok	satisfait, rassasié	satisfied, well fed
zîkwerimî, bizîk	hamile	enceinte, grosse	pregnant, big
zîkliberdev	doğum zamanı yaklaşmış	((litt.)): qui a le ventre à même la bouche, femme enceinte proche de son terme	(litt.) has her belly near her mouth i.e. pregnant qn dnear her time
zîktîjî : jî xwe razî	kendini beğenen	qui a une bonne opinion de lui, qui est content de lui, auto-satisfait	to have a good opinion of oneself, self-satisfied
zîman, ezman, zar	dil	langue	tongue
zîmanbest, bêzar, bêzar û zîman	dilsiz	muet	dumb
zîmandirêj	küstah, dili uzun	insolent, qui a la langue bien pendu, impudent	insolent, sharp tongued
zîmanşîrîr	konuşmada güçlük çeken	qui a du mal à parler, qui parle très lentement	has difficulty in speaking, speaks slowly
zîmannazîk	edepli konuşan	courtois, affable	curteous, affable
zîmanşîrîn, zarşîrîn, zîmanxweş, zarxweş	tatlı dilli	qui parle avec douceur, beau parleur	soft-spoken
zîmanfîs, zîmantîs	peltek	qui zézaie, qui zozote	lisper
zîmantat, lalûte, tîrtîrî	kekeç, kekeleyen	bègue	stammerer
zîmantûj	konuşmasında saldırgan olan	qui parle d'une manière agressive, blessante	speak in an agressive or wounding
manner			
zîmantal, zartal	kaba dilli	grossier, malotru, qui parle d'une manière grossière	crude, ill spoken, rude
zîmanmar	dilinden zehir akan	qui a une langue empoisonnée, haineuse	has a poisonous tongue
zîmanreş, zîmanpîs, zîmanbigû	ağzı bozuk, küfürbaz	ordurier, grossier, qui parle vulgairement	crude, speaks vulgarly
zîmanhîlû, zîmanşeyik	kimseyi incitmeden konuşan	qui a un langage lisse, qui parle sans blesser quiconque	smooth tongued
zîmanzelal	açık ve anlaşılır şekilde konuşan	qui parle d'une manière claire, qui a une bonne élocution, éloquent	speaks clearly, has good elocution
zirav	öd	bile	bile
ziravqetî, ziravteqî, ziravpirçiyayî	ödü kopmuş	effrayé, peureux, (litt.) dont la vésicule biliaire a éclaté	afraid, timid
bêzirav	ödlek	poltron, timoré	timid, cowardly
zîmanpak, zîmanpaqîj	temiz ağızlı	poli	polite
gun, gunik, pilik, ritil	erbezi	testicule, couilles	testicles, balls
gundirayî : gunoyî, gunekî, gunosî, ritloyî	erbezi fitiği	hernie testiculaire	inguinal hernia
gunsîst	1) cesaretsiz, 2) iktidarsız	1) lâche, poltron; 2) impotent	1) cowardly, poltroon; 2) impotent
gunberan, gunikberan, pilikberan	koç taşaklı	(litt.) qui a des couilles de bélier, brave, courageux	(litt.) has the balls of a ram i.e. brave, courageous
ritilgîşk	sarkık testis	testicule pendant	has hanging testicles
parsûqalind, parsûstûr	kibirli, mağrur	hautain, arrogant, qui a de la morgue	haughty, arrogant
parsûxwar	zayıf, güçsüz	faible, impuissant	feeble, powerless

Termên trafikê

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransîzi	înglîzî
rêya yekalî	tek yönli yol	voie à sens unique	one way street
rêya dualî	çift yönli yol	voie à double sens	two-way street
tengerê	dar yol	voie étroite	narrow track
rêya ji herdû rexan ve teng dibe (ji çepê ve, ji rastê ve)	iki taraftan daralan yol	rétrécissement de la chaussée	road narrows from both sides
rexerê	yol kenarı	accotement, bas-côté	verge
rêya fireh	genişleyen yol, geniş yol	voie élargie	wide road
xêzên rê, xiçên rê	yol çizgileri	lignes de route	road lines
xêza (xîça) nevebirî	tam çizgi	ligne continue	unbroken line
xêza (xîça) vebirî	kesik çizgi	ligne discontinue	broken line
xêza (xîça) nîvekê	yol ortası çizgisi	linge médiane	centre line, road median
zîzkak	zîzkak	zigzag	zigzag
peyarê	yaya yolu	voie piétonne	pedestrian crossing, pedestrian street
çivaneke bitalûke ya rastê	sağa tehlikeli viraj	virage dangereux à droite	dangerous right turn
çivaneke bitalûke ya çepê	sola tehlikeli viraj	virage dangereux à gauche	dangerous curve on the left
çivaneke bitalûke yên rastê	sağa tehlikeli devamlı virajlar	virages dangereux à droite	dangerous curves on the right
çivaneke bitalûke yên çepê	sola tehlikeli devamlı virajlar	virages successifs à gauche	dangerous curves on the left
rêya ji herdu rexan ve teng dibe	iki taraftan daralan yol	voie qui se rétrécit de deux côtés	road that narrows on both sides
rêya ji rexê rastê ve teng dibe	sağdan daralan yol	voie qui se rétrécit à droite	road that narrows on the right
rêya ji rexê çepê ve teng dibe	soldan daralan yol	voie qui se rétrécit à gauche	road that narrows on the left
hevrazê bitalûke	tehlîkeli yokuş	montée dangereuse	dangerous climb
nişivê bitalûke	tehlîkeli iniş	descente dangereuse	dangerous down-hill
duriyan	yol ayrımı	bifurcation	fork in the road
xaçerê	yol kavşağı	carrefour, croisée	crossroads
xaçerêya bêkontrol	kontROLSÜZ kavşak	carrefour libre	uncontrolled crossroads
rêya şoşe	şoşe yol	chaussée	causeway
rêya asfalt	asfalt yol	route asphaltée	asphalt road
pirik	köprücük	ponton	small bridge
piştan	ağaç dallarından örtülü asma köprü	pont suspendu fait d'arbres et de branchages	hanging bridge made of branches ties together lengthwise
viyaduk	viyadük	viaduc	viaduc
asteng	engel	obstacle	obstacle
bariyer	bariyer	barrière	barrier
wergeryan	devrilmek	renverser, faire un tonneau	to be overturned

Devoka Botî* (I)

Amedekar : Cemal ONURSAL

kurdî	tirkî	fransîzi	înglîzî
hişin: şîn, hêşîn	mavi	bleu	blue
fêki: fêqî, meywe, miwe	meyve, yemiş	fruit	fruit
pirteqal	portakal	orange	orange
karçik: hermî, hirmê	armut	poire	pear
şebes: zebeş	karpuz	pastèque	water melon
îreh: tirî	üzüm	raisin	grape
gindur: gundur, qawin, kalek	kavun	melon	melon
gilvaz: gëlaz	kiraz	cerise	cherry
leymin: leymûn, limon	limon	citron	lemon
mandalî: mandalîn, mandarîn	mandalina	mandarine	mandarine, tangerine
fîsteq: fîstîq, piste	fîstîk	pistache	pistachis
guhuj: givîj, guhişk, guwîj	akdiken	nerprun	blackccthorn
berî: belût, belot	palamut	gland	acorn
şehbelût: şebelot	kestane	chataigne	chestnut
teraqî	nektarin	nectarine	nectarine
hişinahî: hêşinahî, heşinatî	sebze	légume	vegetable
qîti: ecûr	acur	concombre russe	haïry cucumber
hiçhar: biber, îsot	biber	poivre, paprika	pepper
lehne: kelem	lahana	chou	cabbage
gêzer: gîzêr	havuç	carotte	carrot
bacanê reş: balîcan, bacanreş	patlıcan	aubergine	egg plant, aubergine
kulind: dolmik, rextik	akbak (dolmalık)	courgette	zucchini, courgette
kulind: kulindir, kundir	kabak	courge	marrow, squash
kulindê miranî, kulindê şîrîn	balkabağı	potiron	pumpkin
xirtik	kıtır, küttek	cornichon	cornichon, pickled cucumber
bamî: bamyê	bamya	gombo, okra	okra, gumbo, ladies fingers
kumfeqîrk: kvarik, karok	mantar	champignon	mushroom
şîrmû: şîrim	yabani sarmısak	ciboulette	chive
pirç: por	saç	cheveux, chevelure	hair
navbirh: navçav	iki kaş arası, belce	glabell	superciliary arch
ceynik: çênik	şakak	tempe	temple
kepî: kepû, bêvil, poz	burun	nez	nose
kürtika çenê: çenegeh	çene çukurcuğu	fossette mentonnière	dimple in the chin
izman: ezman, ziman	dil	langue	tongue
şikefta dev: esmanê dev	damak	palais (bouche)	palate
izmanuk, izmanê kiçik:	küçük dil	luette	uvula
zimanok			
hîluq: aloq, behîvok, gelale	bademcik	amygdale	tonsil
raya didanî: reha diran	dış siniri	nerf dental	dental nerve

birh: birû, birî	kaş	sourcil	eyebrow
mişkul: bijang, mijilank	kırpık	cil	eyelash
bîbûk: bîbik, bibok, bibî	göz bebeği	pupille	pupil
şîvûk: sêvok, sêvik, sêvanik	oyluk kemiginin, üst ucu	tête du fémur, extrémité supérieure du fémur	neck of femur
tenîşt: kêlek	yan, bögür	flanc, côté	side, flank
qît: qîtik, çîq, paq, baq	baldir	mollet	calf
muhrik: movik, geh	omur	vertèbre	vertebra
parasu: parsû, pirasî, parsî	kaburga	côte	rib
kirkiruk: kirkirîtk, kirkirk	kukrdak	cartilage	cartilage, gristle
pahnî: panî	topuk	talon	heel
gûzek: gûzik, gozik	aşık çıkıntısı	cheville	ankle, malleolus
tîliya beranêkê:	başparmak	pouce	thumb
tîliya beranî an beranê			
xîtkên dest: xêzikên dest	el çizgileri	lignes de main	lines of the hand
hinav	iç organları	entrailles	entrails, innards, guts
hinavçûn: navçûn, zîqçûn	ishal	diarrhée	diarrhoea
patereş: faterêş, sipil, dêdik	dalak	rate	spleen
rîzyank: rîzyane	rezene	fenouil	common fennel
fîlîl: îsota reş, bîbera reş	kara biber	poivre noir	black pepper
kuç: kevir, ber	taş	pierre	stone
qîtik: zil, leven, qamiş	kamış	roseau	reed
bîndeq:	findık	noisette	hazelnut
hewdik	fidelik	pépinière	nursery, seedling bed
meştêl	fide	plant	plant
mîjimîj: mişmiş, qeysî	kaysı	abricot	apricot
qerenfil: qerefil, mêxik	karanfil	clou de girofle	plant
xeçxecuc: bûkik, bûkok, bûkanî	gelincik	coquelicot	poppy
simbil: sinbil	sümbül	jacinthe	hyacinth
sêwanûk: siwanok	şemsiye çiçeği	ombellifère	umbellifer

KURMANCEÎ
 MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
 © INSTITUT KURDE DE PARIS
 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.fikp.org
 Directeur de la publication : Reşo ZILAN
 Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pîrsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xani
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arno 8 - 14 nîsan 2001

Civîna 29 emîn a Kurmancî di navbera rojên

4-8/04/2001 an de li Xwendegaha Bilind a Biskops Arno, li Swêdê civiya. Beşdarên civînê li ser nîşanên trafîkê, stranên folklorî (strana Gewre Xatûn), xwarin (penîr), devoka Kurdên Qefqasyayê, devoka Botan, ferhenga partî-kurdî, peyvên kurdî di zimanên cîran de xebitîn...

Di vê civînê de Salih Akin (Xerzan), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfi Baksî (Xerzan), Michael Chyet (Parîs, Waşington), Elişêr (Wan),

Rojan Hazim (Hekarî), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol), Newzad Şukrî (Duhok), Têmurê Xelîl (Rewan) û Reşo Zîlan (Ağirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Devoka Kurdên Qefqasyayê

Amadekar : Têmurê XELÎL

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
alkan: pêl, pêlên deryayê	dalga	vague	a wave
asûn: asûjin, arşûjin, asûjin	cuvaldiz ipi	fil de grosse aiguille de sacs à grains	coarse thread for patching up grain sacks
axlêve: dema baharê axira zivistanê xilaz dibe û tiştên nû ji hela şin ne bûne	îlk bahar başlangıcı, kış zahiresi bitip kirlann henüz yeşemediği geçiş dönemi	premiers jours du printemps; période pendant laquelle les réserves d'hiver s'épuisent alors que l'herbe n'a pas encore poussé	the first days of spring, lean period when the winter stores are exhausted but the grass is not yet growing
axûn	tutku	passion, frénésie, emballement	passion, frenzy, excitement
ketin axûnê	kendini kaptırmak, bir şeyi tutkuyla yapmak	se passionner, s'emballer	to be attracted or excited, to be carried away
bativk: kînorê ku li ser sûretê merivan çê dibe û bi avî ye yan ji hewa tê de heye. Wexta ew diteqe, dibêjin "ava rûyê wî qetiya". Ango êdî hew şerm dike. peq, pequlk, avzelêk	yüzde çıkan iltihaplı çiban	furoncle	furuncle, boil
belapêjar: berhingar, belakirr, belafiroş	belalı, kavgacı	belliqueux, querelleur	bellicose, warlike
berbihêr: bi tehemül, kesê bi sebir	sabırlı, tahammüllü, hoş görülü	persévérant, patient, tolérant	persevering ; patient ; tolerant
berxwes: qasik an amaneke ku ne tiji ye, ne ji nivî ye, di navbera wan de ye	yardan fazla dolu ama tam dolu olmayan	un récipient rempli à moitié	a half filled vessel
beyanî: hov, wehşî	vahşi, yabani	sauvage	wild
betreng: bedreng: reng lê nemaye, reng lê çûye	solgun, uçuk renkli	pâle, incolore	pale ; colourless
betave bûn: beto vebûn	aniden kaybolmak	s'égarer, disparaître soudainement	to get lost ; to disappear suddenly
biramak: birayên ji dayîkekê lê ne ji bavekî	aynı anne ve farklı babalardan olan kardeşler	demi-frère ou demi-soeur, enfants nés d'une même mère et de pères différents	half-brother or half sister having the same mother but different fathers
çêr: di navbera çûcîkê û varik de	civciv ile piliç arası tavuk yavrusu	jeune poulet, quelques semaines plus âgé que le poussin	spring chicken ; a few weeks older than a baby chick
çir: tenê ji şekîr re tê gotin; "çirek şekîr bide"	parça (şeker)	morceau de sucre	piece or lump
danavî: kulecergi/ hinavkuî kirin	canından bezdirmek, usandırmak, acı çektirmek	épuiser, rendre malade, exaspérer, tourmenter	to sicken, to exasperate, to exhaust
dapalandin: palandin, dawerandin, dawerivandin, darivandin	süzmeek	égoutter, décanter	drain, strain
den: reng ji bo qumas, boyax	boya, boya kûpü	teinte, couleur	complexion ; colour
den kirin, avêtin denê	boyamak, boya kûpüne batırmak	teindre	to dye
derc kirin	anlamak	saisir, comprendre	to understand
deya: badihewa, vala	boşuna, nafile	vain	vain
deya çûn	boşuna gitmek, nafile çıkmak	être vain, s'avérer vain	to be vain ;
dibûrî: dilsar, bêsewat	soğuk, ilgi ya da yakınlık göstermeyen	froid, réservé, peu affectueux	cold ; reserved ; not affectuous
dilq: rol; ew di filmê de di dilqê sereke de dilfze	rol	rôle	role
doîdan: hêlekan, hêlan, hêleçan, hêlik	salıncak	balançoire	swing (for playing on)
êgin: jina ku kar ji destê wê tê, jêhatî ye	becerikli, maharetli, çalışkan kadın, hamarat	travailleuse, diligente, agile	hard-working, diligent
êgînî	çalışkanlık, becenklilik	diligence	diligence
gîro: mijûl; ew bi karekî ve gîro ye	meşgul	occupé	busy
gîro kirin	meşgul etmek	occuper	to be busy or occupied
gono: kesê ku behsa wî tê kirin, lê naxwazin, ew bizanibe, ku derheqa wî de xeber didin. Yê gono hat, yê gono got...	kendisinden bahsedilen fakat farkına varmadan diye adı zikredilmeyen	personne dont on parle sans citer sans nom pour qu'elle ne s'en rende pas compte, until	a person being talked about without being named to prevent them from being aware, so-and-so
govek	göbek	1) nombril; 2) génération	1) navel ; 2) generation
guhbel: (mecazî): xinzîr, beraz, muxbir, casûs	casus, muhbir	espion, indic	spy
hahanga: ha anka, ha niha	hemen; derhal	tout de suite	immediately, at once
girgîn	hidetli, ateşli, aktif	dynamique, vif, emporté, qui a le sang chaud	dynamic, lively, hot blooded
heytehol: şayî bi heytehol derbas bû	tantana, debdebe, azgın	faste, pompe	pomp, display, magnificence
heywangeh: eywan	ayvan, salon	hall, salon	hall, lounge
hêlan: mertebe, derence	derece, düzey	dégré, rang	degree, rank
hêle: bêqûşûr, lihevhatî; merivekî hêle ye, anga bê kêmasî ye, xerxwaz e	mükemmel, dört-dörtlük, kusursuz	parfait, sans défaut	perfect ; faultless
hêvşandin: paşdestkirin	tasaruf etmek, esirgemek	épargner, économiser	to save ; to economise
hilgê: hilge: çûyîna li zozanan	yaylaya çıkma	montée vers les alpages	going to the high summer pastures
dagêr: dager, veğera ji zozanan	yayladan inme	descente des alpages	coming down from the summer pastures
hoc: balolk, balîlûk	dürüm	rouleau, sandwich	roll, sandwich,
kastîn: ji bo se û kûçikan	inlemek	gémir	to groan, to whine

kelefe: mal, gund yan bajarê hilweşiyayî, kavi, xirbe, dêris, wêran	viran, yıkıntı	ruine	ruins
qoş: qoşî, qoşme: beza hespan; ketine qoşê	at yanşı	course de chevaux	horse race
kevezan: gopale xemlandî yê hêzeran	baston	canne (de bambou)	cane (of bamboo)
hêzeran	bambu	bambou	bamboo
kîp: gelek di ber hev de; em di şahiyê de kîp rûniştibûn	sımsıkı	étroitement, très serré	very tight, squeezed
kurm: cirna mezin a avê	kurna	bassin d'eau en pierre	stone water basin
lêpok: berdevk, yê ku pê qeşmerî tê kirin	palyaço	clown, pitre	clown
megîran: mehîran, nebîran, nagîran: jina ku ducanî ye û dilê wê diçe xwarinekê	aşermek	se dit de femmes enceintes qui ont envie de	describes pregnant women's whims or desires
meke: lazûl, gilgilê stembolî	mısır	maïs	corn, maize
mêşindar: nişandar	nişancı	tireur	sharp-shooter
nivatîn: mersiye gotin, stranên şîne gotin	ağıt yapmak	chanter une élegie	chant an elegy
parça dil: hêrs, kela dil: parça dilê wî danî	öfke	colère	anger
pelepistûkî kirin: xwe pê şîrîn kirin, melaqî kirin	kendisini sevdirmek	faire du charme; se faire aimer	to be attractive; to make oneself loved
perani: revd: peraniya guran	sürü (kurt, it, vs)	meute (loups, chiens)	pack (wolves, dogs)
perseng: berbend, perde, perwa; persenga devê wî tune, angî çî tê ber devî wî dibêje. Bêperseng	pervasız, münasebetsiz	impertinent	impertinent
pînc	tahrik, kızıştırma	incitation	incitement
pînc kirin, pînc dan: nav tê dan	tahrik etmek, kızıştırmak	inciter, exciter, pousser	to incite; to excite; to egg s.o. on
qaşûrk: qelpik: hûrikên ku ji ber birîna daran dimînin	kereste kırntısı	copeau	cutting (of wood), chip
qeşirandin: çavê min naqesîrîne	ayırt etmek, kestirmek, farkına varmak	distinguer	to distinguish
qol: imza	imza	signature	signature
rêj: bi bereket; erdê rêj	bereketli, verimli	fertile, productif	fertile, productive
rozgar: 1) aqûbet, nesîb, qeder; 2) dewran	1) talih, kismet, kader; 2) zaman, çağ	1) destin; 2) époque	1) destiny; 2) epoch
saîrk: derdanê jî şîşe ku şivan mastê xwe dikinê	çobanların yoğurt ya da sulu yemeklerini koydukları camdan kap	recipient en verre dans lequel les bergers mettent du yaourt, des boissons ou des plats liquides	a glass receptacle herdsman use for keeping yoghurt; drinks or liquid dishes
nanê sayî: nanê ziwa, tenê nan	sadece ekmek, kuru ekmek, yavan ekmek	du pain sec, seulement du pain	dry bread; just bread on its own
semer: sed mî (tenê jî miyan re tê gotin)	yüz koyun	troupeau de 100 moutons	herd of a hundred sheep
semerek pez: sed pez			
şis: çil sipî, piranî jî miyan re tê gotin	bembeyaz	blanc, tout blanc, albinos	white; completely white; albino
soron: çilek, nefsek (tenê jî pisîkê re tê gotin); pisîka soron: pisîka çilek	obur (kedi)	glouton (chat)	gluttonous (cat)
sût: rengê şîn	mavi	bleu	blue
telalok: kuçikê agir, ku dadidin û di ser re banz didin yan li dorê direqisîn	etafında oynanan ateş ocağı	bûcher, feu autour duquel on danse	bonfire
temetîsk: tametût: xwarinên xweş	güzel yemekler	mets fins	fine foods; delicatessen
terewil: hemû heywan	hayvanlar	animaux	animals
teyrede: tîlûr: hemû teyr û çûk	kuşlar	oiseaux	birds
nanê tîsi: nanê tîsi, bê pexwarin, "nanê tîsi pê fetîsi"	kuru ekme, yavan ekme	pain sec (sans boisson)	dry bread (without drinks)
tolan: holika kuçikan	it ini	chenil	kennel (of a dog)
tomik: tar; mişk dikevîne telikê û nikarin jê derên, meriv jî dikevîne tomikê	tuzak, hapis	piège, cachot	trap; prison cell
toxavk: mastê bi rûn; to	sütün üzerinde oluşan yağ kaymak	crème formée sur le lait	cream on the top of milk
turuş: curet, cesaret	cüret, cesaret	courage, audace	courage; bravery; daring
tûzik: gede	çocuk, oğul	fil, rejeton	son, offspring
filankes xwe nagire bê şahiya me di dewsa xwe de tûzikê xwe dişîne	şenliğimize gelmiyor, yerine oğlunu gönderiyor	un tel ne vient pas à notre fête il envoie à sa place son rejeton	s.o. is not coming our party and is sending his offspring in his place
xîzge, xîzgeh	kumsal	grève, sablonnière	sandy place, sand pit, beach
zarî bûyîn	dili dönmemek, konuşmadan tutulmak	avaler sa langue, rester bouche cousue, ne pas souffler mot	to swallow "one's tongue"; to keep mum; not to breathe a word
zendegirtî: ecêbmayî, zendemayî, şaşmayî	şaşkın, hayret içinde olan	stupéfait, sidéré	stupidified; thunderstruck
zûkin: zûrîn	ulamak	hurler	to howl
zûrbûn: zilbûyîn	hayretten donup kalmak	rester bouche bée, être sidéré, épaté	to be speechless; astounded
agûr	tuğla	tuile, brique en terre cuite	tile; baked brick
çingil: reşe, seybûk	korkuluk	épouvantail	scarecrow
gicûce: curekî kevîran e, gilover e	iri ve yuvarlak inşaat taşı	grosse pierre ronde de construction	large round stone used for building
kaxçîn: xweliya ku jê kûzika çêdikîn	kil	argile	clay
pêpes kirin: bînpê kirin, xistin bin piyan	ayak altına almak, ezmek	fouler aux pieds	to trample underfoot
pirçûyê xwe kirin: lêva xwe daliqandin, lêvsor bûn	surat asmak	faire la tête, bouder	to sulk
seqîrandîn: bêdeng kirin	yatıştırmak, dindirmek	calmer, tranquilliser	to calm;
seqîrîn: guhê min seqîrî	dinlenmek, yatışmak	se reposer, se calmer	to rest; to calm down

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

Di zimanê tirkî de (IV)

Amadekar: Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

	fransîzî	îngilîzî
hafta: hefte, heftî, far: hefte, peh: hefteg	semaine	week
ham: xam, xav, far: xam	brut, immature, vert	raw, immature
han: xan, far: xan, peh: xan	caravansérail	caravanserail
hane: xane, far: xane, peh: xaneg, xanîg, part: xanîg	maison	house
hanedan: xanedan (=binemal), far: xanedan	(1) famille; (2) dynastie	(1) family; (2) dynasty
harç: xerc, far: xerc	mortier, plâtre	mortar, plaster
harman: xerman (=bênder), far: xermen	aire de battage	winnowing floor
hasta: xeste, far: xeste (=westiyayî), peh: xesten (=birîndar bûn)	malade	sick, ill
hastane: xestexane, xeste, far: xestetxane	hôpital	hospital
hatun: xatûn, far: xatûn, suxî: xwatîn	dame	lady
havan: havîn, hevan, heving, far: haven, peh: hawen	mortier	mortar
haya: heya (=gumik), far: xaye, peh: xayik, hayik	testiculle	testicle
hayhuy: hayhûy, far: hayhûy	tumulte, confusion	tumult, confusion
hem: hem, him, far: hem	ainsi-que	as well as, and
hemdert: hemderd, hevderd, far: hemderd	compagnon d'infortune	companion of misfortune
hemşehrî: hemşehrî, hemşerî far: hemşehrî	concitoyen, originaire de la même ville ou région	fellow citizen; compatriot
hemşîre: hemşîre, far: hemşîre	infirmière	nurse

hendek: <i>xendeq, far:</i> xendeq, kende	tranchée, douve	ditch, trench
hengame: <i>hengame, far:</i> hengame	vacarme, tumult, tapage	tumult, uproar
her: <i>her, far:</i> her	chaque, chacun	every, each
herrü: <i>ya herrü ya merrü: ya hero ya mero</i>	ça passe ou ça casse	to make or break
hezaren: <i>hezareng, bot:</i> delphinium consolidata	delphinium, dauphinelle, pied d'alouette	delphinium
hur: hur çikarmak: <i>xirûcir</i>	querelle, dispute	dispute, quarrel
hirbo: <i>xirpo</i>	grossier, brute	booby, lout, clumsy boorish fellow
hiç: <i>hiç (=qet), far: hiç, peh:</i> hiç	rien, aucunement	nothing, none
hoca: <i>xoce, far:</i> xwace	maître	master
hodbehot: <i>xwe bi xwe, far:</i> xwud be xwud	soi-même	one's self
horoz: <i>xoroz (=dîk, dîkil), far:</i> xurûs, <i>peh:</i> xiros	coq	cock
hoş: <i>xweş, xoş, far:</i> xweş, xoş	plaisant, agréable	pleasant, agreeable
hor: <i>xor, xwar, xar, xwehr, far:</i> xwar, <i>peh:</i> xwar	méprisable	despicable, contemptible
hoşaf: <i>xoşav, xweşav, far:</i> xweşab, xoşab	entremets de fruits cuits au sirop	stewed fruit with plenty of juice
hoşbes: <i>xweş baş, xweşbêş, far:</i> xoş baş	conversation amicale	friendly chat, friendly discussion
hunhar: <i>xwînxwar, far:</i> xwînxwar	sanguinaire	blood thirsty
hunriz: <i>xwînrêj, far:</i> xwînrîz	sanglant, qui fait verser du sang	bloody, causing blood-shed
hurda: <i>xurde, far: xurde, peh:</i> xortek	feraille	scrap metal
hurdahas: <i>hûrûxweş, hûrûxiş, hûrxaşan</i>	vermoulu, en pièces	worm-eaten ; in pieces
huy: <i>xûy, far:</i> xwûy	caractère, habitude	character ; habit, temperament
hûner: <i>huner, far: huner, part/peh:</i> huner	art, talent, habilité, dextérité	art, skill, talent, ability, dexterity
hûnkar: <i>xwînkâr, xunkar, far:</i> xunkar, xûndger	souverain, sultan	sultan, sovereign
incir: <i>hêjîr, hejîr, far:</i> encîr, engîr, encîl	figue	fig
ibrişim: <i>hevrişim, hevirmîş, far:</i> ebrîşim	soie	silk
işkence: <i>şkence, far:</i> škenc	torture, sévice	torture
kaftan: <i>xiftan, xeftan, far:</i> xeftan	cafetan	kaftan
kahraman: <i>qehreman, qareman, far:</i> qehreman	héros	hero
kahkül: <i>kakûl, far:</i> kakûl	mèche de cheveux	lock of hair
kalender: <i>qelender</i>	bohème, personne non conventionnelle	bohemian ; unconventional person
kalles: <i>qeleş, qelaş, far:</i> qellas, kellas	traître, déloyal	untrustworthy ; treacherous
kam: <i>kam, far:</i> kam	désir, souhait	desire, wish
kama: <i>qeme, far:</i> qeme	poignard	dagger
kart: <i>qert</i>	vieilli, endurci, dur	hard, toughened, aged
kelek: <i>kelek</i>	radeau	raft
kelepçe: <i>kelebçe, kelemçe, far:</i> kelepçe	menotte	handcuff
kelle: <i>kele, kelle, far:</i> kelle	tête	head
kellepaçe: <i>kellepaçe (=serûpê), far:</i> kellepaçe	plat de tête et pieds de mouton	a dish of sheeps trotters
kem: <i>kêm, far:</i> kem, <i>peh:</i> kem	1) mauvais, malicieux; 2) peu, défectueux	1) bad, evil, malicious; 2) few : defective
keman: <i>keman, kevan, far:</i> keman, <i>peh:</i> kemaçe: <i>kemaçe, kemaçe, far:</i> kemaçe	petit violon à trois cordes	small violin with three strings
kemend: <i>kemend, far: kemend, peh:</i> kemend	lasso	lasso
kemer: <i>kember, kinber, kemer, kimer, far:</i> kemer	ceinture	belt
kenar: <i>kenar, kinar, far:</i> kenar, <i>peh:</i> kener	côté, bord	side, edge, border
kene: <i>gene, far:</i> kene	tiqûe (du bétail)	tick (on animals)
kenger, kengel: <i>kenger, kengîr, kereng</i>	chardonnette, artichaut sauvage	cardoon, wild artichoke
kepçe: <i>kepçe, kemçe, far:</i> kebçe, kefçe	louche	ladle
kepek: <i>kapek, kepek, kapik, far:</i> kepek	son	bran
kereste: <i>kereste, far:</i> kereste	bois, planche, matériau	wood ; timber, plank
kereviz: <i>kereviz, kerefs, kereviz, far:</i> kerefs, keresis	céleri	celery
kerhane: <i>kerxane, far:</i> karxane	bordel	brothel
keriz: <i>karêz, kerîz, far:</i> karîz	crédule,	credulous
kervan: <i>karwan, kerwan, far:</i> karvan	caravane	caravan
kervanseray: <i>karwansera, kerwansera, far:</i> kervansera	caravansérail	caravanserail
kese: <i>kîse, kîs, kîsik, far:</i> kîse	1) bourse; 2) sac, pochette	1) purse; 2) bag
kesekek: <i>kesekek, kersek</i>	botte de terre	clod, lump of earth
keşkek: <i>keşke, far:</i> keşkek	plat fait de blé bouilli avec de la viande	a dish of wheat stewed with meat
keşkül: <i>keşkol, far:</i> keşkül	sébile	beggar's cup
keşmekes: <i>kêşmekêş, far:</i> keşmekes	désordre, trouble, grande confusion	disorder, great confusion
kete: <i>kade</i>	galette faite avec de la farine, du beurre et des oeufs	a kind of pancake
kevgir: <i>kefgîr, far:</i> kefgîr	écumoir	skimmer, perforated ladle
ki: <i>ku, ko, ke</i>	que, qui	that ; who
kil: <i>gil, far:</i> gil	argile	clay
kilim: <i>kîlîm, far:</i> kîlîm, gîlîm	kilim	kilim
kin: <i>kîn, far: kîn, peh:</i> kêñ	haine, grief	hatred, grudge
kindar: <i>kîndar</i>	vindictif, rancunier	vindictive
kirikit: <i>kerkît, kerşîl</i>	peigne d'un métier à tisser	comb of a loom
kişmiş: <i>kişmiş, kişmiş</i>	variété de raisin sans pépin	kind of seedless raisin (smaller than sultana)
kizir, gizir: <i>gizîr</i>	lieutenant du chef de village; dignitaire	assistant headman
korunga: <i>korîgan, qorîngan</i>	sainfoin	sainfoin
köçek: <i>koçek, far:</i> küçek	danseur, danseuse	dancer
köfte: <i>kifte, kufte, far:</i> kîfte	boulette de viande	meat balls
kör: <i>kor, far: kûr, peh:</i> kor	aveugle	blind
köse: <i>kose, küse, far:</i> kose	imberbe	beardless
köstek: <i>kostek, far:</i> küstîk	1) chaîne de montre; 2) chaînes, fers	1) watch chain; 2) fetter, hobble, chains (for prisoners)
köse: <i>goşe, koşe, far:</i> gûşe	coin, angle	corner, angle
kösebent: <i>goşebend</i>	lame de fer pour fixer les coins	iron hook for fixing corners
köşk: <i>koşk, koçk, far:</i> koşk	villa, pavillon	villa, house
kötek: <i>kotek, kutek, far:</i> kotek	bastonnade, action de battre	a beating, the act of beating or cudgeling
küçük: <i>kiçik, qiçik (=biçûk), far:</i> küçek	petit	small, little
kükürt: <i>gogîrd, gûrd, kifîrîl, far:</i> gûgîrd	sulfure	sulphur
kûlah: <i>kulah, kuleh, far:</i> kûlah	chapeau conique en feutre, bonnet	conical hat or cap
kûlûnk: <i>kulîng, kuleng, far:</i> kuleng	pioche	pick
kûm: 1) <i>kom, kûm; 2) gom</i>	1) amas, tas; 2) bercaïl	1) heap; 2) small sheep fold
kûmbet: <i>gumbed, gunbed, kumbed, far:</i> gunbez, gunbed	dôme, vouûte, coupole	dome, vault, coupola
kûncû: <i>kunci, peh:</i> kuncîl	sésame	sesame
kûp: <i>kûp</i>	jarre	earthenware jar
kûşne: <i>kuşne, kizin</i>	variété de vesce	a kind of vetch (given as fodder to oxen)

Hinek lîstikên geleri

Amadekar : Selam NÛMAN

Lîstikên li derve

Cîrr, birra, topşeq, birranê Çavgirtînk Tûş Nikilkê Xeta Hingilyo Qaç şepiya (goga) qehfikan Eskerê heval-heval Ferşanê, tefşok Kab Xar

Lîstikên li hundir

Navê Gîrrê devan Fincan Gustîlk Heftok Reci´ Dam Nehberk Sêberk Tilîqûnk

LÎSTIKÊN LI DERVE

Tûş

Ev lîstik bi şev tete listin û hola wê gelekî fireh e; taxek (semtek) yan du tax e, gorî lihev kirinê ye. Lîstik ji ber diwarekî "niqê" dest pê dibe. Berî birra Ayê herin xwe veşêrin birra Bê kesekî beza ji nav xwe hildibijêrin û dikin bûk. Piştî qasekî birra Bê dest pê dikin gazî dikin, dibêjin: "Bûka mîra hat, hat...Qazî, miftî beledî hat, hat" û diçin bi hev re li kesên Ayê digerin. Heger çavên wan bi kesekî ji Ayê ket wê biçûrîn, bêjin: Tûş û bûka wan dest pê dibe baz dide vedigere "niqê", diwarê ko ji ber hatiû. Dema ko birra Ayê dengê Tûş dibihîsin pey bûkê dikevin, hewl didin wê, berî bigihîje diwar bigirin. Heger birra Ayê bûk girtin ewê piwanekê bigirin û careke din herin xwe veşêrin, ya na ew ê tkevin sûna birra Bê. Heger birra Bê kirin nekirin kesekî ji birra Ayê nedîtî nîqteyêkê winda dikin û careke din birra Ayê diherin xwe vedîşêrin.

Xeta, Malikanê, Kulî-kulî, Çolanê, Teytok

Ev listika ha ji navnetewî ye. Du mirov yan du birr dikarin bi xetayê bilizin. Awayê wê li nik me bi vî rengî bû: A û B dilizîn. A dest pê dibe dilize. Divê ji çargoşeya yekê dest pê bike, qehfîkê xwe bavêje çargoşeya yekê û xwe di ser re çeng bike û bi nikilkê (li ser lingekî) here ya 2an û 3an, û paşê bi herdu piyan here 4an û 5an, 6an bi nikilkê û 7an û 8an bi herdu piyan, û bi vî awayî wêgere heta 2an, rahêje qehfîkê xwe, vaxê di ser 1ê re çeng bike û ji xetayê derkeve. Vêca ew ê qehfîkê xwe bavêje 2an, qehfîkê wî divê bikeve nav çargoşeyê û nêre ser xetê, heger qehfîk bikeve ser xetê dişewite. Dema qehfîk digihîje 4an divê mirov bi nikilkê here heta 6an. Heger qehfîk nekeve çargoşeyê dor dibe ya listikvanê din, B. Heger dor vegeyria A, ew ê dişa qehfîkê xwe bavêje çargoşeya ko tê de şewitî bû. Piştî çargoşeya 8an listikvan ji xetayê, ji aliya 7an û 8an, derkeve û qehfîkê xwe bavêje çargoşeya yekê, heger qehfîk li çargoşeyê bikeve ew çargoşe li listikvanê din qedexê dibe, divê lingê wî pê nekeve.

Hingilyo, Pilitanê, Qîtik, Darqîtik, Çiling

Ev lîstik bi darekî mezin qasî kaşoyekî û darîkekî biçûk qasî hostekê tete listin. Du alî dilizîn, her aliyek ji 2 ta 5-6 listikvanan e. Lîstik du beş e.

Beş 1ê: Birra Ayê li ber du kevirên biçûk dest pê dikin. Her yek ji wan darîkê biçûk datîne ser herdu keviran û bi darê mezin lê dide. Birra Bê ko li holê belav dibin, hewl didin darîkê biçûk li hewayê bigirin, heger girtin dê ew kesê lê xistiye bişewite û bibe dora kesekî din ji birra Ayê. Heger negirtin û darik li erdê ket ew ê yek ji birra Bê darik ji cihê ko lê ketiye bavêje herdu keviran. Heger darik bi qasî dirêjahiya darê mezin nêzî herdu keviran be ew kesê birra Ayê yê li darîkê biçûk dabû dişewite. Dema kesê ji birra Bê darik davêje herdu keviran kesê birra Ayê, yê li darîkê biçûk dabû li ber keviran dimîne û hewl dide ko li darîkê biçûk bide (berî bikeve erdê). Heger lê da û darik bi hewayê ket û hate girtin ew ê bişewite. Heger na ew ê qonaxa(mesafeta) navbera darik û herdu keviran bipîve (Pîvan darê mezin e) û çend dar derkeve ew ji birra Ayê re weko niqte (piwan) dihesibin.

Beş 2an: Niqten kîjan birrê pirtir bin ew dest pê dikin, her yek ji wan sê caran li darik didin. Ji ber herdu keviran dest pê dikin. Darik divê ramedandî li erdê be û listikvan bi darê xwe li guhê darik dide ko bipengize û li hewayê ta jê bê lê bide. Mafê her listikvanekî heye ko sê caran mihawele bike darik ji erdê rake. Dema birra Ayê (em ê bêjin ko niqteyên birra Ayê pirtir bûn) karên xwe diqedînin birra Bê dest pê dikin ji cihê dawî yê ko darik lê ketiye, yek bi yek û ber bi herdu keviran bazdidin û bi bazdanê re dibêjin Hingilyooooo bê ko bihna xwe berdin. Herdu birr bi hev re bi kesê bazdide re bazdidin ji bo wî kontrol bikin, ka bihna xwe berda ya na. Heger bihna xwe berda ew ê raweste û yekî din ji birra wî dewam dike. Heger birra Bê bi vî awayî gihîştin niqê (herdu keviran) ber ser dikevin û dibe dora wan ko li ber herdu keviran bin. Heger na her yek ji birra Ayê li kolîna kesekî ji birra Bê siwar dibe û dibe nik niqê.

Qaç, Tefş, Toş

Qaç (tefş) kevirekî(berekî) pehn e, bi qasî kafa destekî ye. Beşdarên wê lîstîkê bi kêmantî ji 3 listikvanan in. Listikvanek (mak) li ber gogek piçûk (ji kevir e) dimîne, ew gog di orta giroverêkê de ye. Berî lîstik dest pê bike her listikvanek qaçê xwe ji ber gogê davêje xêzekê (xêza ku listikvan qaçê jê davêje goga piçûk, ji xêzê ta goga biçûk heye 5-6 metr), xweyê qaçê ji xêzê herî dûr dibe mak. Piştî mak te'yîn dibe dest bi lîstîkê dikin. Her yek ji listikvanên din qaçê xwe davêje wê goga piçûk, hewl dide ku gogê ji groverê der û dûr bixe, heger bi ser ket wê here qaçê xwe bîne û vegere paş xêzê û herweha listikvanên din ji diherin qaçên xwe yên ku li gogê neketibûn tînin û vedigerin paş xêzê. Vêca dema gog ji girovera xwe der dikeve ew listikvan ê li ber (mak) wê vedigerîne cihê wê û hewl dide listikvanekî bigire berî lingê xwe dayne ser qaçê xwe(yanî listikvanê li nav xêzê û qaçê). Heger listikvan lingê xwe danî ser qaçê xwe nabe mak (pawanê gogê) îşê xwe jê bîne. Ew kesê lingê xwe daniye li ser qaçê xwe li hêviya gog ji grovera xwe der bikeve dimîne ji bo karîbe rahêje qaçê xwe û vegere xêzê. Ew kes ê ku lingê xwe daniye li ser qaçê xwe dikare bê ku destên xwe bi kar bîne qaçê xwe dayne li ser rûyê piyê xwe û bilind bike

û bi destên xwe bigire, heger qaçê ji destê wî ket ya nikaribû qaçê bigirta firset ji pawanê gogê re dibe ko pey keve, wî berî bigihîje xêzê bigire. Bi girtina listikvanekî pawanê gogê rizgar dibe û yê girtî dikeve sûna wî.

Şepiya (goga) Qehfikan

Lîstik ji 8-11 qehfîk, şepiyek (gogek, gelek caran ji paç û terîşan bû) biçûk (qasî şepiya tenîsê ye) û du birr listikvanan e. Xêzekê dikişînin û qehfikan datînin li ser hev. Xêzê bi qasî 3-4 mitran dûrî qehfikan e. Heger birra Ayê li nik qehfikan bin ew ê Bê, yek bi yek şepiyê (gogê) bavêjin qehfikan, hewl bidin wan ji ser hev bixînin. Heger kesekî ji birra Bê qehfîk nexistin ew ê herin tkevin sûna birra Ayê li ber qehfikan bimînin. Heger listikvanekî ji Bê qehfîk bi şepiyê (gogê) ji ser hev xistin ew ê kesên Bê herin qehfikan daynin li ser hev, di vê demê de birra Ayê diherin pey şepiyê (gogê) dikevin, digirin û davêjin kesên birra Bê, û her kesek ji birra Bê şepî lê bikeve dişewite û ji lîstîkê derdikeve. Heger birra Bê bikêrhatî bin û karibin qehfikan daynin li ser hev berî bişewitînin bi ser dikevin û niqteyêkê qazanc dikin, ya na ew ê tkevin sûna birra Ayê û bibin pawanên qehfikan.

Ferşanê, Tefşok

Lîstikvan ji xêzîkekê ferşan(qaçên) xwe davêjin pakêtn(kerton, qufî) vala yên çixaran. Pakêtn di nava giroverêkê de datînin li ser hev û niqteyan(piwan) didin her pakêtekê. Vêca her pakêtek ji giroverê derdikeve niqteyên wê didin xweyê fers.

Eskerê heval-heval

Du birr dilizîn. Birra Ayê xwe vedîşêrin û birra Bê diherin li wan digerin. Divê birra Bê hemû kesên birra Ayê bigirin ji bo bi ser kevin. Birra Ayê ji divê herin destên xwe li niqê bixin.

LÎSTIKÊN LI HUNDIR

Fincan

Zivistanê gundî bi vî listika ha li hundiran dilizîn. Du birr dilizîn. Birra Ayê 7 fincanan li ser dev li ser tebekekê datînin û gustîlkekê diêxin bin fincanekê ji wan 7 fincanan. Vêca birra Bê divê pê derxînin ka gustîlk di bin kîjan fincanê de ye, heger cara yekê pê derxistin hingê tebek dibe ya wan, yanî ew tebekê digerînin. Heger birra Bê rahişt fincana yekê bi mebesta gustîlkê û gustîlk ne di bin de bû deh niqte ji wan kêm dibin, lê dikarin xwe ji 10 niqteyan rizgar bikin (xwe bişon) dema karibin fincaneke din pûç bikin(hêjin ko gustîlk ne dibin wê fincanê de ye). Heger gustîlk di bin wê fincanê de derket 6 niqteyên din ji wan kêm dibin û birra Ayê ji nû we tebekê digerîne. Li hin deverên din bi awayekî hêsantir dilizîn. Birra Ayê 12 fincanan datînin li ser tebekê û birra Bê divê pê derxînin ka gustîlk di bin kîjan fincanê de ye, heger pê derxistin tebek dibe ya wan, ya na ew ê Birra Ayê dişan tebekê bigerînin û niqteyêkê qezenc dikin.

Gustîlk, gustîranê

Listika Gustîlkê ji hema hema wekî listika fincanan e. Endamê her birrekek palên xwe didin diwarekî û beramberî hevudu rûdinên. Herdu birr li hev dikin ko sonda wan bi tîştêkî be(li nik me bi Sobê bû). Sond ne bi Xwedê bû ji bo sonda wan dema ne rast derkeve li wan nekeve û gunehkar nebin. Birra Ayê dest pê dikin

gustîlkê li nik yekî ji birrê vedîşêrin, dema vedîşêrin cîlîkekê yan perdakê bi ser xwe de dadikin û piştî gustîlkê vedîşêrin wê cîlîkê yan perde davêjin. Vêca birra Bê divê pê derxînin ka gustîlk bi kê re ye. Birra Bê dikarin yekser texmîna xwe bêjin ko gustîlk bi sobê li nik X e. Heger rast derket birra Bê niqteyêkê qezenc dikin û dibe dora wan, heger na birra Ayê niqteyêkê qezenc dikin û careke din gustîlkê vedîşêrin. Bi awakî din birra Bê dikarin kesên birra Ayê yek bi yek pûç bikin ta kesê gustîlkê pê re ye dimîne.

Heftok, Pêncoke, Pêncokanê, Pênckevir, Delo

Kevirê listika Heftokê şayik, qasî xarekê biçûk e, lê ne wekî xarê girover e. Gelek cûreyên listika Heftokan hene. Yek ji wan bi vî awayî ye:

Du kes bi 5 heftokan dilizîn. X dest pê dibe, her pênc heftokan diêxe destekî û bi teliya mezin û ya nişandanê heftokêkê digire û davêje jor, bi avêtina wê heftokê her çarên din datîne erdê, divê heftok a li hewa berî bikeve erdê bigire. Heger ew heftok ne girt dişewite û heftokan dide Y. Ji xwe heger girt ew ê dewam bike û heftokê careke din bilind bike û bi avêtina wê re rahêje heftokêkê ji her çar heftokên din û bi vî awî radihêje her çar heftokên xwe, pêşi yek û yek(bela), dido û dido(doko), sisê û yek(sêko) paşê her çar bi hev re(tepo). Paşê her pêncan bi hev re û bi her du destan davêje ser pişt destên xwe, nabe yek ji wan bikeve. Pişt re wekî destpêkê çar heftokan li erdê belav dibe, tiliya nişandanê ya destê din datîne ser ya ortê û bi tiliya mezin re kevanekî çê dibe û datîne ser erdê (qilo) û yek bi yek bi avêtina heftokê ber bi jor ve heftokên din di bin wî kevanî re derbas dibe. Heger lîstik bê şaşî xelas kir cezayê Yê dibe Qirincok(meqesok), mîkutok û şiyatok. Y kefa destê xwe datîne erdê û X bi avêtina heftokê re qirincokêkê ji piştî destê wî dide, û pişt re mîkutokî yanî bi kulma destê xwe lê dixe. şiyatok bi xwe ne ceza ye, lê piştî qirincokê û mîkutan X piştî destê Yê miz dide.

Recî, Listika şivanan

Du listikvan dilizîn. Du rêz kortik çêdikin, her rêzek ji 9 kortikan e. 95 recî in. Recî kevirek biçûk, şayik û rengin e. Cîlîkekê davêjin bi ser kortikan de da ku recî gemar ne bin. Her listikvanek bi 45 recî'an dilize. Pêşî 5 recî'an diêxin her kortikekê û dest pê dikin recî'an bi dorê digerînin. Heger du recî di kortikekê de bimînin dibin para yê ku recî'an digerîne. Herweha derdê her listikvanek ew e ku nehêle firseta mayîna du recî'an di kortikekê de ji ê di re çêbibe.

Gîrrê devan

Ev lîstik, wek listika navê a hêzê ye. Du listikvan xwe li ser erdê radimedînin, serê her yekî ji wan li alê linên ên din e. Her yek lingekî (eynê lingên, ê rastê yan jî ê çepê) bilind dike û herdu lingan li hev badidin. Vêca her yek hewl dide ku lingê ê din daxîne erdê.

Devoka Botan

Amadekar : Cemal ONURSAL

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
badan, çerx kirin, viz kirin, doş kirin, zivirandin	çevirmek	faire tourner, tordre, pivoter	to turn, to turn round, to rotate, to spin
behs kirin, çel kirin, qal kirin, kad kirin, gilî kirin	bahs etmek	parler, évoquer, traiter de, mentionner	to talk (about), to mention, to treat (of subject)
behs: mijar	bahis	sujet, matière	topic, subject
bejinbûst: pot, poto, kindiz, qambihost, bejinbihost, bocî	cüce	nain	dwarf
berav: perav: lêva avê; beravê çem	sahil, su kenarı	rive, rivage	shore, coast, bank
berezava: birazava, soşbîn	sağdıç	garçon d'honneur	bridegroom's best man
bersifk:	veranda	véranda	veranda
bûç lêdan: qoc lêdan	kafa vurmak	donner un coup de tête	To give a head-but
cem: ferd, cemb, ta	yükte her iki çuvaldan biri	grand sac en poils de chèvre	large goatskin bag
çarîk: hîzar, çarşev, eba	kadın çarşaf	tchador	chador
çeltik: çentik, türkî, xilidank	kıldan yapılan ve omuza asılan çanta	sacochie en poils de chèvre	a bag made of goat hair
çikilandin: çikandin, nikandin	dikmek	planter	to plant
çîçûk: çelik, çêçik	civiv	poussin	chick
çîk: çîk dan, çîk ket lingê min	kısa süren yoğun sızı	douleur vive de courte durée	acute but short-lasting pain
çîlêçîlê: pelçimok; pîrçemek, pîrçenk, perçemûk, şevsevh, şebşek, baçimêlk, şevrevîng, çekçekülê, balçemk, şibşibêlok, şebşebotk, pîçermik, , pîlçemek, şevkur, şivînek, pelsînik, pîrçemk, perçem, boçemik, şebpare, bîrçenk, baçermok, balçermok, çîl, çîlî, çîlî çîlî	yarasa	chauve-souris	bat (animal)
dayin	dadı	nourrice	child's nurse
dehlik: dafik, reşbend	kuş tuzağı	piège à oiseaux	bird-trap
deng dan: deng vedan, alan dan, vebeyîn	yankı vermek, yankılanmak	résonner	to echo; to resound
dêşîr	süt anası	mère de lait, femme qui allaite un bébé qui n'est pas le sien	wet nurse
dîl bûrin: dîl bihurîn, dîl xewrîn, jî xwe veçûn, dîl xerbîlîn, dîl jî bîr çûn	baygınlık geçirmek	défaillir, se sentir mal	to feel faint, to be overcome
dimûhr: peskreş	uğursuz	qui portemalheur, oiseau de malheur	ill-omened, inauspicious
ecûze: ecûzpir, pîrasêr, pîrebok, cadû, cazû, pîrhevî	cadı	sorcière	witch
fîhêt: serm., fedî, eyb fehêt, heya	utamç	honte	shame, bashfulness
fîs: fîse, tewş	abes, nafîle, saçma	vain, futile, absurde	futile, vain, absurd
fîr dan, sîr dan, fitne dadan, pînc kirin, nav lêdan, gîjgîjandin	kışkırtmak, tahrik etmek,	exciter, inciter, instiguer	to instigate, to excite, to incite or plot
fîtil: petîl, pîlte, pîlta	fîtil	mèche	wick
gîrgîre: gîregîr	ileri gelenler	notables, personnages importants	leading citizens, important public figures
gîrş: kêran	kîrîş	poutre	beam
gulivank: gulifank: kelef, gac, peng, penge	iplik çilesi	écheveau	hank, skein (of thread)
gûvik: kovik	huni	entonnoir	funnel
haval: heval	arkadaş, yoldaş	camarade, ami, compagnon	comrade, friend, companion
hogîr	can arkadaş, kafadar, yakın dost	ami intime, copain	intimate friend, like-minded person
helandin: buhuşandin	ertirmek, çözmek	faire fondre, dissoudre	melt, dissolve
helîn: buhuşîn	erimek, çözülmek	fondre, se dissoudre	to melt, to dissolve, to melt down
heskû: hesk	kepçe	louche	ladle
hewdel: hevdaş	bulamaç	bouillie à base de farine et de raisiné à l'usage des parturientes	thick porridge made with flour, butter and syrup or raisins
heyf: tole	intikam, oc	vengeance	vengeance
hînda kirin: wînda kirin, berze kirin	kaybetmek, yitirmek	perdre	to lose
hînda bîn: wînda bûn, berze bûn	kaybolmak	se perdre, être perdu	to get lost
hinne: xena, hene	kîna	henné	henna
hîlet: taçet	takat	force, énergie	strength, energy
hîşandin: hîşan kirin, sîn, tûj kirin	bîlemek	aiguiser, affûter	to sharpen, whet, grind
jînbî : jînebî	dul kadîn	veuve	widow
jîmmam: jîmmam	amca karısı	la femme de l'oncle paternel	wife of paternal uncle
jîxal: jînxal	dayî karısı	la femme de l'oncle maternel	wife of maternal uncle
kadîk	peynîrlî pide	pain fourré au fromage	bread stuffed with cheese
keçxal: keçxalefî	dayî kızı	cousine, fille de l'oncle maternel	maternal uncle's daughter
kîncik: potîr, paç, kîncîr	bez parçası	pièce de toile, de tissu	piece of material, of cloth
kîtik: pîşîk, kêtîk, pîşîng, pîşîle	kedi	chat	cat
kurfî: kûre	ateş ocağı	four, fournaise	furnace, oven
kurfî vîra: kûra viran	yalan kûpû	bonimenteur, qui ment comme il respire, mythomane	pathological liar
kûx: kokel	ağîl	cabane, hutte	hut, cabin, shed
kuleh: kulî	çekîrge	sauterelle	grasshopper
kûlîk: holîk, kepr	çardak	treille, tone	trellis, bower
kundê kûr: kundû kor, bûm, kund	baykuş	hibou, chouette, duc	owl
liqayê hev hatin: rastî hev hatin, pîrgî hev hatin, lî semta hev hatin, bî ser hîlbûn	karşılaşmak	rencontrer qn, croiser	to meet (s.o.), to encounter
maldeymayî: dimaldemayî; keça dimaldemayî	evde kalmuş (kız)	vieille fille: qui n'a pu quitter le foyer paternel	spinster ; old maid
malxezur: malxezur, xeşûran	kayîngîller	belle-famille; les parents de l'épouse	in-laws, wife's parents
masê keyandî: dewê kîlayê, dewê keyandî	yayîk yoğurdu	petit-lait de baratte	butter-milk
meqes: kefgîr	kevgîr	écumoire	skimmer, perforated ladle
mesrebe: avkîne, parç, şemşaq, sirahî	sûrahî	carafe	decanter
metqeb: xîşab	matkab	perceuse	drill , auger
nalîn, nalenal kirin	inlemek	gémir	to moan, to groan
nesil: nîş, çîl	kuşak, nesil	génération	generation
pêçandin: pêçan	sarmak	emballer, rouler, emmailoter, envelopper	to wrap up, to bandage, to swaddle
alandin: lefandin	dolamak	enrouler, entourer, ceindre	to wind, to wrap around, to roll up
alîn: liyan, lefîn, jî kê reviyam, lê aliyam	dolanmak	s'enrouler, s'enlacer, éteindre, prendre dans ses bras	to hug, to clasp, to take into one's arms
pê êxistin: pêxistin, vîxistin, hil kirin	yakmak, tutuş turmak	allumer	to light (lamp, fire, pipe)
pê guhartin: tîşteki bî tîşteki din guhartin	değiş tokuş etmek	troquer, échanger	to barter, to exchange
pîrtîk	kus tüyü	plume	feather
puşî: pêşî: mimisk	sivri sinek	moustique	mosquito
qazîd: qasîd: peyamber	elçî, mesaj götüren	messager	messenger
qazûqeder: keskesor, heftreng	kuşağı	arc-en-ciel	rainbow
qedemge: daşîr, edebxane, destavxane, avrêjxane, avdestxane, çolîk	yüznûmara, tualet	toilettes, w.c.	toilets, rest room, w.c.
qehîrîn: xemgîn bûn	düzülmek	éprouver de la peine, avoir du chagrin, être triste	to be sorry, to feel sorry
qereşanî	duvak	voile nuptial, voile de la mariée	bride's veil
qevastîn: qebastîn	atlamak	sauter, passer au-dessus de	to jump, to skip, to pass over
qîrçandin	çatîrdatmak	faire craquer	to be irresistible
qupçe: bîşkok, bîşkoj, kespîr, qumçe, bîskote	düğme	bouton	button
qûbqab: qabqab	takunya	sabot (chaussure en bois)	a clog
quçxane: quşxane, quşxane	tencere	casserole	saucepan
razan: nivîstin, raketan, ramedan, xew kirin	uyumak	dormir	to sleep
razandin	uyutmak	faire dormir	put to sleep
recîfîn: ricîfîn, rîhîlîn	tîtreşmek	trembler, frissonner, tressaillir	to tremble, to shiver, to quake
rewde: kom, bîrr, qefle	kûme, gurup	groupe, bande, nuée	group, gang, host
rêkîrîn: bî rê kirin, verêkîrîn, şandin, hînartin	göndermek, yollamak	envoyer, expédier	to send
rîhsivîk: cansivîk, xwînsivîk	tezcanlı	agile, vif	agile, nimble
rîsasî: zirîncî, qîrşûnî	kursun rengî, kursuni	gris, gris de plomb	lead colored, gray

Ferhenga partî-kurdî (II)

Amadekar: Behroz ŞUCAÎ

partî	kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
çar	çar, çare	çare, çözüml	solution, remède	solution, remedy
çefar	çar	dört	quatre	four
çefardes	çardeh	ondört	quatorze	fourteen
çeman	zeman	zaman	temps	hour, time
çer	çer-; çêr-	ot ; otlamak	paître	graze
çerağ	çire, çira	çıra	lampe	lamp
çewaxan	çawan	nasıl	comment	how
çuhrbad	çarpê	dört ayaklı	quadripède, animal	quadruped, animal
çwend, çond	çend	kaç, ne kadar	combien, quelques	as much as, how many
çihreg	çihre, çehre	çehre, yüz	face, apparence	face, appearance
çin-	çin-	biçmek, derlemek	collecter, recueillir	collect, gather, pick
çiş	çik, çişt, tist	şey	chose	thing
çuhrom	çarem	dördüncü	quatrième	fourth
dadwar	dadwer	yargıç	juge	judge
dameg	davik, dave, dav	tuzak	trappe	trap, snare
dendan	dindan, diran, didan	diş	dent	tooth
derd	derd	dert	peine, souffrance	pain, suffering
drafş	direfş, direwş	bayrak, sancak	bannière, drapeau	banner, flag
derx	dirêj, derx	uzun	long	long
drox	direw, derew, dro	yalan	mensonge	lie, deceit
druxt	≠ durust, dirust	hepsi, tam, iyi	tout, bien	whole, well
draxt	drext, dar	ağaç	arbre	tree
des	deh (dimilkî: des)	on	dix	ten
desom	dehem (dimilkî: desim)	onuncu	dixième	tenth
deşt	deşt	ova, çöl	plaine, désert	plain, desert
dwades	diwazdeh, dozdeh	on iki	douze	twelve
dûd	dû	duman	fumée	smoke
dojex	dojeh, dûzex	zehennem	enfer	hell
dûr	dûr	uzak	loin	far
didem	didem	taç	guirlande	crown of flowers, garland
dijwar	dijwar	güc, zor, güçlük	difficile, difficulté	harsh, hardship
dêm	dêm	yüz	face	face
dên	din	din	religion	religion
dênawer	dindar, dinwer	dindar	religieux, croyant	religious, devout
dêw	dêw	dev	demon	demon
ferrax	fireh	geniş	large, vaste	broad, spacious
fremon	ferman	ferman	ordre, injonction	command, unjunction
frêşteg	firîşte, ferîştex	melek	apôtre, ange	apostle, angel
gendag	gend, genî	kokuşmuş	pourri, putréfié	stinking, foul
gund	≠gund	ordu, ordugah	armée, camp militaire	army, army camp
gyang	giyan, can	ruh	âme	soul
gyanwar	giyanwer	ruhlu, canlı	vivant	soul-possessing, living creature
gêhan	çihan	dünya	monde	world
girw-	gir-	tutmak	prendre, saisir	take, seize, grasp
gezn	gence, gezn, xizne	hazine	trésor	treasure
hembend	hembend	hapishane	compagnon	fellow captive
hem	hem, hev	ortak	com—	—mate
hencam	encam	bitirmek, tamamlamak	finir, compléter	finish, complete, fulfill
hrê	dimilkî: hirê	üç	trois	three
huner	huner	marifet, beceri	talent, vertu	virtue, skill
hişt	hişt	brak	laissé	left (past of leave)
jehr	jehr	zehir	poison	poison
jehrên	jehrîn, jehrî	zehirli	empoisonné	poisonous
jeman	zeman	zeman	temps, heure	time, hour
jen	jin	kadın	femme	woman
jîr	jîr	akıllı, zeki	intelligent, sage	intelligent, wise
jîrîft	jîrî, jîrî	zeka, zekilik	sagesse, intelligence	wisdom, intelligence
jîwehr	jîyan, jîn	hayat	vie	life
kar	kar	iş	travail, acte	work, deed
karwan	karwan	kervan	armée en marche, armée	army on the march, army
kedeg	ke- (kebanî)	ev	maison	house
kehrêz	karêz	kanalizasyon	canalisation	underground channel
kenîg	keç, (dimilkî) keynek	kız	fille, mademoiselle	girl, maiden
kedixweday	kedxweda	ev sahibi	maître de maison	master of the house
kuşt	kuşt	öldürdü	a tué	has killed
kên	kîn	kin	vengeance, revanche	vengeance, revenge
kîşer	kişver	bölge, ülke	région du monde	region of the world
lerz	lerz-	titrelemek	trembler	tremble
mah	meh	ay	mois	month
man	mîn-	kalmak	rester	remain, stay, dwell
masyag	masî	balık	poisson	fish
merd	mêr	erkek	homme	man
merdohm	meriv	insan, halk	peuple, gens, humanité	mankind, men, people, humanity
merx	mêrg	çayır	prairie	meadow

partî	kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
meren	mirin	ölmek	mourir	to die
mes	mezîn	büyük	grand	great
mesader	mestir, mezintir	daha büyük	plus grand, plus âgé	greater, older
mest	mest	sarhoş	ivre, intoxiqué	drunk, intoxicated
muhir	muhir, mohir, mor	mühür	sceau	seal
muhreg	movik	omur	vertèbre	vertebra
mujdeg	mizgînî	müjde	bonne nouvelle, message	good news, message
murx	mirîşk	kuş	oiseau	bird
murkarîd	mirwarî, mirarî	inci	perle	pearl
mey	mey	şarap	vin	wine
mêx	mij	sis	brouillard	mist
mêhman	mêhvan, mêvan	konuk, mîafir	hôte	guest
mihrban	mihriban	rahman, merhametli	clément	kind, kindly
mêş	mêşin	koyun	mouton	sheep
mêx	mîx, mix	çivi	clou	nail, rivet
nafeg	nav, navik	orta, merkez	centre, milieu	centre, middle
nam	nav	ad	nom	name
naz	naz	naz	plaisir, désir	pleasure, delight
nazag	nazag, nazik	nazlı	gracieuse, délicate	graceful, delicate
nixad	dua, navik	dua, dilek	prière, obéissance	prayer, obedience
nigar	nîgar	nakaşlamak, resimlemek	peindre, dessiner	paint, draw
nañn	nan	ekmek	pain	bread
nehum	nehim, nehem	dokuzuncu	neuvième	ninth
nemaj	nimêj, nivêj	namaz	obéissance	obedience
nimay	nimîn-	gösterme	montrer, démontrer, manifester	show, demonstrate
ner	nêr	eril, erkek	mâle	male
newag	nîwa, newa	hava, melodi	mélodie, air	melody, tune
noxzad	nûza	yeni doğmuş çocuk	nouveau-né	newborn
nêmroj	nîvroj, nîvro	güney	sud	south
nişan	nişan	işaret, nişan, sancak	bannière, signe	banner, sign
pad	pê	ayak	piéd	foot
pedxîrw-	pejîr-(andin)	kabul etmek, almak	accepter, recevoir, prendre	accept, take, receive
pedjî	dij	karşı, zıt	contre, opposé	opposed to, against
pedixşah-	padîşah	padîşah	ayant le pouvoir, qui règne	have power, rule, reign
pedwend	pêbend, pêwend, peywend	bağ, ilişki	lien, connection, attache	connexion, clamp
peñc	pênc	beş	cinq	five
perjar	=perjîn, pejan, perja	yasak	prohibition	prohibition
perwerz	perwerî	besleme	nourriture	nourishment, food, nurture
peryaj	pîroz	zafer	victoire	victory
peş	paş	sonra	après	after, then
peşêman	poşman, peşiman	pişman	pénitent	penitent, regretful
pewaj	paqij, pakij	temizlemek	purifier	purify
pewag	pak	temiz, pak	pure, sacré, saint	pure, holy
pur	pir	çok	beaucoup, totalement	much, very, completely, wholly
pil	fil, (dimilkî: pîl)	fil	éléphant	elephant
pilleg	pille, pilekan, pêlekan	basamak	autel	stepped altar, altar
pêş	pêş	ön	avant	before
ruwan	rewan	ruh	âme	soul
robax	rovî	tilki	renard	fox
roj	roj	gün	jour	day
rojanîg	rojani	nurani	lumineux	luminous, bright-faced
rojeg	rojî	oruç	jeûne	fast-day, fast
roşn	roşn, rohnî, ronahî	parlak, ışıklı	brillant, lumineux	bright, brilliant
roşnift	rohnî, ronahî	ışık	lumière	light
rêxt	rêht, rêt	döktü	versé	poured
saj	saz	yapmak, kumak, hazırlamak	préparer, faire	prepare, make
sed	sed	yüz	cent	hundred
safsêr	şimsîr, şûr, şimsêr	kılıç	épée	sword
snaj	ajne	yüzmek	nager	swim
ser	ser	yüz, üst	tête, dessus	head, above
sray	strê—	türkü söylemek	chanter	sing
serheng	serheng	önder, kaptan	leader, capitaine	leader, captain
srod	sirûd	şarkı, marş	chant, hymne	song, hymn
suxreg	sor, suhr, sur	kırmızı	pourpre	purple
sext	sext	sıkı	comprimé, dur	compressed, pressed
sisteg	≠sist	kırılmış	brisé	broken
sêweg	sêwî	öksüz	orphelin	orphan

Stranên folklorî

Amadekar : M. Emîn NAROZÎ
Mahmûd LEWENDÎ

Ji strana Gewre Xatûnê Ev stran di sala 1993 an de ji aliyê dengbêjekî hêla Midyadê, aliyê Torê ve, hatiye gotin.

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
a : belê, erê, e	evet	oui	yes
bera: bila, bira		que	which ; that
berbûrîk; berbûdî, berbûrî, berbûkî	(1) dîgun esnasında geline refakat eden ve aynı zamanda ona danışmanlık yapan yaşlı kadın; 2) damadın evinde gelinin ilk duvacağı açıldığında erkek çocuğu olması dileğiyle gelinin kucagına oturtulan erkek çocuk	1) dame accompagnant la mariée pendant les festivités de mariage et lui servant de conseillère; 2) garçonnet que l'on fait asseoir sur le genou de la mariée chez le marié avec le souhait qu'elle mette au monde un garçon	1) matron of honour (the bride's advisor during the ceremonies); 2) small boy placed on the bride's knees upon her arrival the bridegroom's home with the hope that she will bear a son
bergîl; bergîr, bargîr	beygir	cheval de trait, cheval de labour	packhorse
benzîn: benzînk, binzîn	at eğerinin altına serilen örtü	couverture qu'on met sur le dos du cheval sous la selle	saddle cloth
beş	alınının bir kısmı asil renkten farklı olarak beyaz olan	animal qui a une tache blanche sur le front	an animal with a white mark on its forehead
bêzirav	ödlek, korkak	poltron, lâche	coward
bi ser de girtin	baskın yapmak, hücum etmek	surprendre, faire un raid	surprise ; make a sudden raid
bi xaranî: bi xaran	sürtatle, hızla	à toute vitesse	at full speed, quickly
bi xweşkayî: bi xweşikî, bi xweşî	güzellikle, hoşlukla	gentiment, poliment, sans violence, en douceur	gently, politely
bitir: gewî, betran	şımank, küstah	gâtê, insolent	spoiled, insolent
çal: hespê ku çend pêyên wî spî ne, hespê çal	alaca; elleri ve ayakları beyaz olan at	cheval qui a des pieds blancs	horse with white socks
çapa dev: qeyşa dev	ağız ölçüsü, ağız genişliği, hacmı	largeur de la bouche, béance de la bouche	wide mouthed
celew: lixav, lixav, rişme	yular	bride	halter ; bridle
ciwanîk: canî, cahnî, ciwanî	tay	poulain, pouliche	foal
dahm: dam, tern, teng, şûn, cih	yer	place, lieu	place, spot
dalî: diyarî, hafa	huzuruna, karşısına	en face de, en vue de	in the front of, in view of
darrim: darê rimê	kargı sapı	manche de lance	shaft of spear or lance
dayî	verilmiş, sözlü kuz	promise, fiancée	fiancé, betrothed (fem)
destûrdayî	izinli, müsadeleli, icazeli	qui a la permission, autorisé	authorised, who has permission
haho: eman	aman, vay	de grâce ! au secours ! oh là !	mercy ! help !
halo: wilo, weha	öyle, böyle, şöyle	ainsi	so ; thus
heçî: herçî	ise, gelince	quant à, en ce qui concerne	as for
hêde: bise, raweste	bir dur, dur, bekle	attends, un instant	wait a minute
hesanî: hêsanî, asanî, rehetî	kolaylık	facilité	facility ; ease
bi hesanî	kolaylıkla	facilement, aisément	easily
hinês: henese, nefes	soluk, nefes	souffle, expiration	breath
hor: horehor, navtêdan	kışkırtma	incitation	incitement
indeko: endeko	kokulu bir yonca türü	variété de mélilot	variety of balm
ji xewê hilşenîn	uykudan sıçramak	sursauter, se réveiller brusquement	jump ; wake up with a start ;
kêra rimê	kargı ucu, mızrak ucu	lame de lance, tête de lance	spearhead or lancehead
lawik: kilam, stran	ezgi, aşk ezgisi	chanson, chanson d'amour	song, love song
livîn: lebîtin	kımıldamak, hareket etmek	bouger, se mouvoir	to move ; to get moving
livandin: lebîtandin	kımıldatmak, hareket ettirmek	mouvoir, faire bouger	to get s.o. moving
nefes jenîn	kalbi atmak, nefes alıp vermek	battre (le coeur), respirer	to beat (a heart) ; to breathe
hewandin: (bihewînel)	1) barındırmak, yerleştirmek; 2) yatıştırmak	1) abriter, héberger; 2) calmer, tranquilliser	1) to shelter , to lodge s.o. ; 2) to calm ; to set at ease
hewîn (bihewe)	1) barınmak, yerleşmek, durmak; rahat etmek, rahat durmak	1) s'abriter, être hébergé; 2) se calmer, s'arrêter	1) to take shelter ; to be lodged ; 2) to calm oneself ; to stop oneself
hewî, hewînî, hewtî	sabır	patience	patience
hewiya min nayê	sabır edemiyorum, sıkılıyorum	je m'ennuie	I am bored
pêbelûk, pêbabûlk: zengî, zengo, rikêb	üzengi	étrier	stirrup
pelik nan: perçeyek nanê sêlê	bir parça saç ekmeği	un morceau de pain	a piece of bread

Penîr

Amadekar : ElîŞÊR

Berî ku em behsa cureyên penîr bikin, ez dixwazim di wî warî de bi awayekî gelemperî behsa çend noqteyan bikim.

Li vir, em cureyên penîr ên ku em ê behis bikin, ew cure ne ku di civata kurdî ya klasîk de hatine çêkirin û niha jî gelek cureyên wan tên dîtin. Îro ihtîmal e ku li gor pêşveçûna teknîkê û guherîna civatê hin cureyên din jî bî çêkirin, lê di dereceya yekê de ew jî me re ne ewqasî girîng in. Ji ber ku ihtîmala windabûna navê wan û awayê çêkirina wan ne di xeterê de ne.

Li piraniya navçeyên Serhedê û gelek ciyên din ên Kurdistanê, penîr li gor pincar an giyayê ku dikin navê, tê bi nav kirin. Li hinek ciyan jî li gor helandin an şikilê û biçimandê navê lê tê kirin. Ji bilî van, ew li gor şîrê tê bikaranîn jî tê bi nav kirin. Penîrê herî normal jî şîrê biharê tê çêkirin. Ji ber ku şîrê biharê kêmrûn e. Ji şîrê madekan penîr nayê çêkirin, ji ber ku gelek têrrûn e û ne ekonomîk e jî.

Penîr jî şîrê nivgermokî tê çêkirin. Şîrê bê kelandinê hêvinê nagire. Li gelek ciyan dema ku şîrê tê dotin, di eynî esnayî de tê hêvin kirin. Ji ber ku germaya şîrê nû hafî dotinê têra hêvingirtina wî dîke.

Ji bo penîrçêkirinê malzemeyên pêwîst ev in :

1) **Şîr**: ji hemû cureyên şîr penîr çêdibe. Em ê li xwarê lib û lib behsa kalîteya penîrê ku ji kîjan şîrê çêdibe bikin.

2) **Hêvin**: berî ku li dermanxaneyan hêvinên hazir hebin, ew li malan dihatin çêkirin. Ew melzemeyên ji bo çêkirina hêvinê tê bi kar anîn ev in :

Paç an dîzik: mezinahiya wê li gor miqdarê hêvîna bê çêkirin. Em ê li vir jî bo pîvanê paça du litreyî bi kar binin.

Firişk: firişka berxên sava yê hê giya tam nekiribin. Firişka wan tê derxistin û hişk kirin û ew heta dema pemîrçêkirinê tê parastin. Li gor pîvana me ya jorê, pêwîstî bî du firişkan heye.

Şeba spî: kevçîkekî xwarinê.

Xwêya limonê: kevçîkekî xwarinê.

Hejîr: Hewce ye bê perçiqandinê û pişt re têkin navê. Sê lib.

Şekîr: sê kevçîkên xwarinê.

Ev melzemeyên han hemû bi hev re dikin navê dîzekê yan paçê ku ji axê hatibe çêkirin. Piştî du hefteyan xwelêgirtinê, ji wê melzemeyê hêvinê çêdibe. Pîvana bikaranîna hêvinê jî ev e : ji bo tenekeyek şîrê çar kevçîkên xwarinê hêvinê tê bi kar anîn. Dema ku hêvîna di paçê an dîzêkê de kêmbê, em bêjin nivê wê bê bi kar anîn, êdî hewce nake mirov melzemeyên ku me li jorê behsa wan kirin, bi kar bîne, tenê mirov ava penîrê li ser zêde dike. Yanî ew ava ku li ser penîrê hêvînkirî berhev dibe, tê bikaranîn.

3) **Parzon**: Ji perçeyê wek laçikan tenikê tê çêkirin. Parzonên mezin jî sê çar mêtroyan û yê piçûkê adedî jî ji mêtroyêkê çêdibe.

4) **Pincar** an **giyayê** mirov bixwaze têke navê.

5) **Selên fireh** û mezin ên ku li ser parzonanê tê danîn û kêrî palandina penîrê tên.

6) **Xwê**.

7) **'Eyar, paç an dîzik**ên jî axê çêkirî. Li hinek ciyan jî van paça an dîzikên re *kiviyên penîr* jî tê gotin...

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
hêvîn, hevên, havên, heyvan, maye firîşk: firîşk, firîşk: mada bexkîkê ku hê giya newariye ye, ziwa dikin; firîşkek têra çêkirina litreyek hêvîn dike	tirkî maya daha otlanacak yaşı gelmemiş oğlakin midesi, kurutulup maya yapmada kullanılır; bir tanesinden bir litre maya elde edilir	fransîzî levure estomac d'un agnelet qui n'est pas encore en âge de paître qu'on fait sécher et qu'on utilise dans la fabrication de la levure; 1 estomac suffit pour la fabrication d'un litre de levure. Dans certaines régions on utilise à sa place de la caillette (şilav)	ingilîzî yeast, leaven the stomach of an unweaned lamb that is dried and used to make yeast. 1 stomach makes a litre of yeast. In some regions renet is used instead.
parzon: parzûn, parzin	peynirnin içine konup süzöldüğü ince tül bendimsi bez	tissu en coton dans lequel on met le fromage pour l'égoutter	cloth in which cheese is put to strain it
sel: fers : teht	yassı ve geniş taş	dalle de pierre	paving stone
cureyên penîr	peynir çeşitleri	variétés de fromage	type of cheese
penîrê bi şirik	otlu peynir	fromage avec de la ciboulette	cheese with chives
penîrê bi bêpincar : penîrê spi	beyaz peynir	fromage sans herbe	cheese without herbs
penîrê bê iman : penîrê bê adan: penîrê tilore, penîrê rijî : penîrê bê rûn	yağı alınmış süttten yapılan peynir	fromage fait de lait écrémé	cheese made with skimmed milk
penîrê miyan: ev cure penîr yê herî normal û adetî ye	koyun peyniri	fromage de brebis	ewe's milk cheese
penîrê bizinan: kalîte û qîmeta wê kêmtir e	keçi peyniri	fromage de chèvre	goat's milk cheese
penîrê çêlekan: kalîte û qîmeta wê jî ya bizinan jî kêmtir e	siğir peyniri	fromage de vache	cow's milk cheese
penîrê helandî	eritilmiş peynir	fromage fondu	melted cheese
penîrê kezî : penîrê hûnayî ; penîrê badayî, penîrê riçal	örgü peynir	fromage de brebis façonné en forme de tresse	ewe's milk cheese shaped like a plait
penîrê helandî yê lûleyî	lüle peynir	fromage de brebis façonné en forme de tube	ewe's milk cheese shaped into block
jajî : torak; jî dew tê çêkirin. Pêşî dew dikelinin, pişt re dikin cewal an telîşên taybetî û pê dipalînin. Jajî xwarina kes an aileyên feqîr e. Piranî, dema ku penîr dikin paç an 'eyaran jî bo şidandina wê bi kar tînin.	bir tür çökelek	petit lait égoutté consommé à la place du fromage par des indigents	yoghurt drained and eaten instead of cheese by the very poor
penîrê bi bitim : ev cure penîrê han, zêdetir jî bo payîza ewil tê çêkirin û demeke dirêj nayê parastin. Bitimê hê liba wê neşidayî tê bi kar anîn. Gelek caran sê pay bitim û payek penîr û hinek caran jî niv behr bitim û niv behr jî penîr tê bi kar anîn.	bitimli peynir sonbaharda yapılır ve uzun süre saklanmaz	fromage au lentisque préparé début automne il ne se conserve pas longtemps	resinated cheese made in autumn which keeps a long time
penîrê bi kereng (kengir)	kengerli peynir	fromage au chardon	cheese with thistle

penîrê bi stirk : pincarek jî cisnê pîtoazê ye. penîrê bi mendî (mendik)penîrê bi çavhêşîn. penîrê bi heliz. penîrê bi bik : pincarek jî cisnê helizê ye. penîrê bi çevîr : eo pincar jî jî cisnê helizê ye. penîrê bi siyabo. penîrê bi şexmo : şexmo navê nêriya nêrebendê ye. penîrê bêza :jî nêriya vê pincarê çêdibe, gelek xweş û bi qîmet e. Ji ber ku nêriya wê zêde bi dest nakeve.

Nîşanên trafîkê

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
bariyer	bariyer	barrière	barrier
wergeryan, wergerîn, qelibîn	devrilmek	se renverser	turn turtle; roll over
xaçeya zivirokî	dönüşlü kavşak	carrefour sens giratoire	roundabout
derbasgeha rêya hesinî ya bi bariyer	kontrolleü demir yolu geçidi	passage à niveau surveillé	level crossing with gates
derbasgeha rêya hesinî ya bê bariyer	kontrolüz demir yolu geçidi	passage à niveau non surveillé	unsupervised level crossing
derbasgeha rêya hesinî ya yekxetî	tekhatlı kontrolsüz demiryolu geçidi	passage à niveau à une voie	single-track level crossing
derbasgeha rêya hesinî ya pirxetî	çok hatlı kontrolsüz demiryolu geçidi	passage à niveau à voies multiples	multi-track level crossing
tunel tünel	tunnel	tunnel	
nezivire rastê	sağa dönülmez	interdiction de tourner à droite	no right turn
nezivire çepê	sola dönülmez	interdiction de tourner à gauche	no left turn
U-kî nezivire	U dönüşü yapılmaz	interdiction de faire demi-tour	no U-turn
tütük klakson, korna	avertisseur, klaxon	hooter; klaxon; horn	
leza bilindtirîn	azami sürat	vitesse maximum autorisée	maximum speed
otorê diqede	otoyol bitiyor	fin d'autoroute	end of motorway
raweste	dur	stop	stop
rê bide	yol ver	cédez le passage	give way
rê nîne	taşıt giremez	passage interdit, sens interdit	no entry; one way
jê derbasbûn qedexe ye	öndeki taşıtı geçmek yasaktır	interdiction de doubler	no overtaking
rêya semitok	kaygan yol	chaussée glissante	slippery road
hişyar be !	dikkat !	attention !	attention!

Xaçerêya zivirokî

Derbasgeha rêya hesinî ya bi bariyer

Derbasgeha rêya hesinî bê bariyer

Nezivire rastê

Nezivire çepê

U-kî nezivire

Otorê diqede

Tütük qedexe ye

Leza bilindtirîn

Jê derbasbûn qedexe ye

Rê bide

Raweste

Tunel

Ba heyê

Rê bide

Rêya semitok

Girkerê (Kasîsî yol)

Hişyar be !

Rêya du alî

Balefirgeh

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZILAN
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parisê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xani
(Sedsala XVII)

Civîna Sevrê

29 çirî - 4 teşrîn 2001

Civîna 30 emîn a Kurmancî di navbera rojên 29/10 ta 4/11/2001 an de li bajarê Sevrê (nêzî Parisê), li Fransa civiya. Beşdarên civînê li ser peyvên dunavî, amanên axîni, stranên folklorî, devoka Botan, ferhenga partî-kurdî, peyvên kurdî di zimanên cîran de û îdyomên kurdî xebitîn...

Rojan Hazim (Hekarî), Hamîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Emîn Narozi (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol), Newzad Şukrî (Duhok), Têmûrê Xelîl (Rewan) û Reşo Zilan (Agirî) beşdar bûn.

Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfi Baksî (Xerzan), Elişêr (Wan),

Encamên civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Amanên axînî

Amadekar : ELÎŞÊR

Amanên axînî ji axa sor a taybetî tîn çêkirin. Ev axa han li hemî ciyan tune. Tenê li wan navçeyên ku heye ev meslekê han tê kirin. Ew amanên em ê li vir behsa wan bikin, ên di civaka kurdî ya klasîk de

hatine bikaranîn ew in û niha piraniya wan nayên bikaranîn û wenda bûne. Ji xwe mebest ji vê xebatê jî parastina navê van amanên axînî û termên di meslek de tîn bikaranîn e.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
amanên axînî (ji axê)	çanak çömlek	poterie	earthenware
axesor, axa sor, xweliya sor:	kırmızı kil	argile, rouge	clay, red
axa ji bo çêkirinavan amanan tî bikaranîn			
korsor: ew ciyê axesor tî anîn	kil ocağı	banc d'argile	clay banc
qewax: qewaq; pîrot kesên vî meslekî dikin	çömlekçi	potier	potter
qewaxî: qewaqî, pîrotî	çömlekçilik	métier de potier	potter's trade
kûre: kûrhe, kurh	çömlekçi ocağı	four du potier	potter's oven
xarat kirin: kûre kirin, sotin	çömleği pisirmek	faire cuire la poterie	baking pottery
çembil: çimbil, çemil	kulp	anse	handle (of jug)
sewîl: serbik	küçük su testisi	cruchon	small jug
cêr: cer, kûz, kwîz	testi	cruche	earth jug
nîvçe: çêrik, çêrê biçûk	ortanca testi	cruche de taille moyenne	Medium sized jar
kûp: kilûz, kivi	küp	jarre pour conserver le fromage	a jar for keeping cheese
den: dene	büyük su ya şarap küpü	grande jarre à eau ou à vin	a big wine or water jar
dîz	çömlek	marmite en terre cuite	an earthenware pot
dîzik	küçük çömlek, güveç	petite marmite en terre cuite	a small earthenware pot

Sewil, serbik, destî

Sewila yek çembil (çimbil), qubqubok

Cêr, cer, kwîz, kûz

Dîz, dîzik, kûp,

Paç

Gadoşk
(li hinek ciyan jê re gadoş tî gotin)

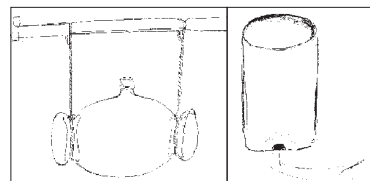
Nîvdene - dene, den - dena duçembil

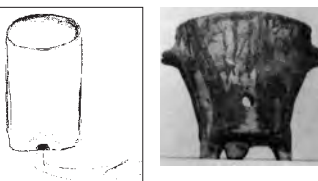
Pişavk (li hinek ciyan jê re hincan dibêjin)

Kas, kasik

Qom

Tendûr, tenûr

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

1 - Di zimanê tirkî de (V)

Amadekar: Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

	fransîzî	îngilîzî
lacivert: <i>lacîwerd, far:</i> lacewerd	lapis lazuli, azur	lapis lazuli, azure
lades: <i>yadest, ladest, far:</i> yaddaş	un pari fait avec le bréchet d'une volaille	a bet over the wishbone of a fowl
laf: <i>laf, lev, le'f, far:</i> laf	parole	word, speech
lafazan: <i>lafazan (=çenebiz), far:</i> lafzen	verbeux, phraseur, bavard	windbag
lağar: <i>lexer, laxer (kerê laxer, hêstira laxer), far:</i> lağêr	décharné, faible, émacié, maigre	thin and weak, lean, skinny (animal)
lâl: <i>lal, far:</i> lal	muet, sans parole	mute, speechless
lale: <i>lale, far:</i> lale	tulipe	tulip
lavas: <i>lewaş, lewaşe, loş, far:</i> lewaş	galette de pain très fine, plate et large	large flat a thin unleven bread
leğen: <i>legan, legen, far:</i> legen	bassin (en cuivre, aluminium ou plastique)	large bowl, basin
leke: <i>leke, far:</i> lek, lekke	1) tâche, marque, défaut; 2) honte, déshonneur	1) stain, spot of dirt, mark; 2) shame, dishonor
leken: <i>lakan</i>	chaussures de neige	snow shoes
lenger: <i>lenger, far:</i> lenger	1) pilier d'un pont; 2) ancre	1) pillar of bridge; 2) anchor
leş: <i>leş, laş, far:</i> leş, laş	cadavre, charogne, carcasse	carcass, carrion
leylek: <i>leşlek, leşeşe, far:</i> lekkek	cigogne	stork
lök: <i>lok, far:</i> lül	chameau mâle	male camel
lûle: <i>lûle, lûlik, far:</i> lûle	1) tuyau, tube; 2) boucle (de cheveux)	1) pipe, tube; 2) curl (hair)
madersahî: <i>madersahî, far:</i> madersahî	matriarcal	matriarchal
mala: <i>mala, far:</i> male	truelle	trowel, mason's trowel
marpuç: <i>marpiç, merpiç, marpêç, far:</i> marpiç	1) tuyau; 2) tuyau du narghileh	1) hose-pipe, garden hose; 2) tube of a hookab
masa: <i>maşe, far:</i> mase	tisonnier	tongs, pincers
maya: <i>maye, meya (meyandin), far:</i> maye	levain, présure	leaven, yeast
mayhoş: <i>mayxweş, far:</i> mayxoş, meyxox	agrèablement acide	pleasantly acid
mazi: <i>mazi, far:</i> mazu	glande de chêne	gall nut, oak apple
meğer: <i>meger, far:</i> meger, <i>peh:</i> meger	mais, dependant	but, however
mekik: <i>mekîk, far:</i> mekûk	navette	weaver's shuttle
mehter: <i>mehter, far:</i> mehter, <i>peh:</i> meh (mezîn, mes)-ter(tîr) mestîr	bande de musiciens de palais ottomans	band of musicians who played at Ottoman palaces
meme: <i>memik, far:</i> meme, <i>lat:</i> mamma	mamelle, mamelon, sein, nichon	teat, nipple, breast
menekşe: <i>binêş, far:</i> benefşe, <i>peh:</i> venefşek	violette	violet
menengîç/ melengîç: <i>menenguş (=kizwan, qezwan, şînok, şengêl), lat:</i> pistacia terebinthis	fruit de térébinthe	fruit of terebinth tree
mentşe: <i>mentşe (=rizde), far:</i> bend-keşîden, bend-keşe	charnière, gond	hinge
merdane: <i>merdane, far:</i> merdane	bravement, à la manière d'un homme	manly, bravely
merdiven: <i>nerdîwan, far:</i> nerdîban	escalier	stairs, staircase
mert: <i>merd, mêr, far:</i> merd	généreux, brave	brave, generous
mest: <i>mest, far:</i> mest	ivre, grisé	drunk
mestane: <i>mestane, far:</i> mestane	avec ivresse, comme un ivre	like a drunk
meşe: <i>mêşe (=daristan), bîşi, far:</i> bişe, <i>peh:</i> vişek	cuir de mouton, cuir	sheepskin leather, leather
mey: 1) <i>mey (=cureyek dîdûk); 2) mey (=şerab), far:</i> mey	1) vin; 2) variété de haut-bois en roseau	1) wine; 2) kind of reed aboe
meşîn: <i>mêşîn (=mî, mih, mer), far:</i> mîşîn	brebis	ewe
meyhane: <i>meyxane, far:</i> meyxane	cabaret, taverne	tavern, wine shop
meyve, meyva: <i>mêwe, far:</i> mîve	fruit	fruit
meze: <i>meze, far:</i> meze, <i>peh:</i> mezek	hors d'oeuvre, généralement pour accompagner le vin	savory tidbits that accompany drinking, appetizer, hors d'oeuvre
mîh: <i>mîx, mîx, far:</i> mîx, <i>peh:</i> mîx	clou	nail
mîhmandar: <i>mêhmandar, mêvandar, far:</i> mêhmandar	hôte, personne qui accueille, accueillant	host, hospitable person
mîhrecan: <i>mîhrîcan, mîhrrecan, far:</i> mîhrîcan, <i>peh:</i> mîtregan	festival, anciennement festivités marquant l'équinoxe	festival
mîhrîban: <i>mîhrîban, far:</i> mîhrîban	clément, affectionné	clement, affectionate
mîne: <i>mîne, far:</i> mîna	1) émail; 2) cadran d'une montre	1) enamel; 2) dial (of clock) or watch
mîntan: <i>mîntan, far:</i> nîmtene	1) veste traditionnelle d'apparat réversible sans bouton et sans col; 2) tunique	1) kind of outer shirt without collar or buttons; 2) tunic
mis, misk: <i>misk, far:</i> muşk	musk	musk
mor: <i>mor</i>	violet	violet
mum: <i>mûm (=fînd, fîndîk), far:</i> mûm	1) bougie; 2) cire	1) candle; 2) wax
murdar, mundar: <i>mirdar, far:</i> murdar	1) sale, impropre; 2) viande d'un animal qui n'est pas égorgé selon les préceptes de l'islam, impropre à la consommation	1) dirty, filthy, unclean; 2) ritually unclear meat
muştâ: <i>muştâ, far:</i> muştê	outil métallique du cordonnier pour aplatir et assouplir les coutures	metal tool used by shoemakers for flattening and smoothing seams
Mûjde / mustu: <i>mîzğîn, mîzğîmî, far:</i> mujde	bonne nouvelle	good news
mûhûr: <i>mohr, mor, far:</i> mohr, <i>per:</i> muhr	sceau, tampon	seal, stamp
nacak: <i>necax, nacax: tevşoyê yek devî, far:</i> neçek	hachette, herminette	large axe with a hammer on the back
naçar: <i>neçar, naçar (=bêçar), far:</i> naçar	qui n'a pas de remède	helpless, who has no remedy
nadide: <i>nađide, nedîfî, far:</i> nadîde	rare, précieux	rare, precious
nah: <i>nex (=bend, ben, ta), far:</i> nex	fil de laine	raw thread or yarn of any sort
nahos: <i>ne xweş, naxos, far:</i> naxos	déplaisant, désagréable	unpleasant, disagreeable
nam: <i>nav, far:</i> nam, <i>peh:</i> nam	nom	name
namaz: <i>nîwêjî, nîmêjî, far:</i> nemaz, <i>peh:</i> nemaz	prière musulmane	Moslem prayer
name: <i>name, far:</i> name, <i>peh:</i> namek	1) livre; 2) lettre, message	1) book; 2) letter, message
namert: <i>nemerđ, namerđ, far:</i> namerđ	lâche, méprisable, vil	despicable, vile, coward
namzet: <i>namzed, far:</i> namzed	candidat	candidate, applicant
nankör: <i>nankor, far:</i> nankûr	ingrat	ungrateful
nar: <i>hinar, henar, far:</i> enar, <i>peh:</i> enar	grenade	pomegranate
nargîle: <i>nargîle, nêrgele, far:</i> nargîl	narghileh	water-pipe, hoolab
narh: <i>nîrx, nêrx, far:</i> nîrx, nêrx	1) tarif, prix fixé officiellement; 2) prix	1) price, officially fixed price; 2) price
narîn: <i>narîn</i>	délicat, tendre, fin	slender, delicate, tender
narînc: <i>narînc, nareng, far:</i> nareng	agrume	citrus fruits
naz: <i>naz, far:</i> naz	manière, coquetterie	coquetry, affected
naznîn: <i>nazenîn, far:</i> nazenîn	gracieuse	graceful, delicately beautiful
nazîk: <i>nazîk, far:</i> nazuk, <i>peh:</i> nazîk	délicat, fragile, fin, élégant	delicate, fragile, elegant
neft: <i>neft, nîft, far:</i> neft, <i>peh:</i> nîpt	naphte, pétrole	naphta, petrole
nem: <i>nem, nêm, far:</i> nem, <i>peh:</i> nem	humidité, moiteur	moisture, dampness
nergîs: <i>nêrgîz, far:</i> nêrgîs, <i>peh:</i> nêrgîs, <i>lat:</i> narcissus	narcisse	narcissus
neşter: <i>neşter, niştir, nişter, far:</i> neşter, nişter	lancette, bistouri	lancet
Nevruz: <i>newroz, nûroj, far:</i> nowroz, <i>peh:</i> nokroç	fête du nouvel an kurde et iranien (célébré le 21 mars)	the Kurdish and Iranian New Year's Day (march 21)
nevzat: <i>nûza, newzad, far:</i> nowzad	nouveau-né	new-born child
ney: <i>ney, nay, far:</i> ney	flûte de roseau	a reed flute
neyzen: <i>neyjen, neyzen, far:</i> neyzen	joueur de ney	ney player
nişadîr: <i>nişadîr, far:</i> nişadîr	ammoniac	ammonia, salamoniac

nihavent: <i>nehawend, far:</i> nehawend	un mode de musique orientale	an oriental makam
nîlüfer: <i>nîlüfer, far:</i> nîlüfer. <i>peh:</i> nîloper, <i>lat:</i> nymphaea	nénuphar	waterlily
nişan: <i>nişan, far:</i> nişan. <i>peh:</i> nişan	1) signe, marque, indication; 2) cible; 3) décoration	1) sign, mark, indication; 2) target; 3) decoration
nişasta: <i>nişaste, nişa; far:</i> nişaster. <i>peh:</i> nişasteh	amidon	starch (from wheat used for food)
niyaz: <i>niyaz, far:</i> niyaz. <i>peh:</i> niyaz	1) supplication, prière; 2) désir, souhait	1) supplication, prayer; 2) wish, desire
nûmune /numune: <i>nîmûne, far:</i> numûne	1) échantillon; 2) exemple	1) sample; 2) example
nûmayîş: <i>nîmayîş, far:</i> numayîş	démonstration, manifestation	demonstration, appearance
nûmayîşkar: <i>nîmayîşkar, far:</i> numayîşkar	démonstrateur, manifestant	demonstrator, who makes a show

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransîzî	înglîzî
li benda girêka xwe bûyîn: girêya xwe li pişt heçik xistin	köprüden geçene kadar ayıya dayı demek	se montrer complaisant le temps d'aboutir à ses fins	to appear obliging while working to achieve one's own ends
li ber çavan reş bûyîn/kirin	gözünde kararmak/ karartmak	tomber en disgrâce/ discréditer, dénigrer	to fall into disgrace, to discredit or denigrate
li ber hîlma (bîhna) yekî bûyîn: bîhna (sebra) xwe pê derxistin	birine teselli kaynağı olmak	être la consolation de qn.	to be s.o.'s consoler
li ber yekî/ tiştêkî ketin: heyfa xwe pê anîn	hayıflanmak	avoir de la peine pour qn./qch., être triste	to be sorry for s.o.
li ber ketin : serwest bûn	anlamak	comprendre, saisir	to understand, to grasp
li ber ketin : bi ber ketin	1) etkilenmek; 2) kapsamina girmek, içermek	inclure, comprendre	to include, to comprise
li ber xwe ketin	1) utanmak; 2) üzülmek (bazı yörelerde)	1) avoir honte, se sentir honteux ; 2) s'en faire, être peiné (dans certaines régions)	1) to be ashamed, to feel ashamed; 2) to be upset (in some regions)
li ber... nenêrîn	fazla üstüne düşmemek	ne pas tenir rigueur, se montrer indulgent	not to hold s.th against s.o., to be indulgent
li ber peyva/devê yekî bûyîn : li ber devê yekî sekinîn	laf kapmak için tetikte olmak	rester attaché aux lèvres de qn.	to hang onto s.o.'s lips
li ber tayê tolîkê reqîşîn : li ber bayê sayî reqîşîn	düşünmeden işe soyunmak	s'engager dans une action sans réfléchir à ses conséquences	to rush into s.th. without thinking of the consequences
li ber xwe xistin	boşa atmak	mentir sans mesure	to lie immoderately
li ber geriyan/gerîn	yalvarmak, yakarmak	supplier	to beg, to implore
li ber dilê yekî gerîn/ çûn û hatin : le ber gerîn	teselli etmek	consoler	to console
ber dil de çûn : dilê yekî kirîn, li ber dil dan, dilê yekî girtin	günü almak	amadouer	to coax, to soften s.o. up
li bin zîkê xwe xistin : li dilê xwe xistin	dünden razı	être plus que prêt, ne pas demander mieux	to be more than ready, to be keen
li çavên yekî heyîrî mayîn : li ber xatîrê çavên yekî heyîrî man, ji ber xatîrê yekî şaş mayîn	birinin hatırından ötürü eli varmamak	ne pas réagir par respect pour qn.	not to react out of respect for s.o.
li çaviyê xistin : li çav xistin	en gözdesini almak	frapper au coeur, priver qn. de son atout principal	strike s.o. in the heart, deprive s.o. of their strongest card
li cênîkên yekî xistin : dan serê yekî	tepesi atmak	taper sur les nerfs de qn., excéder	get on s.o.'s nerves, exasperate s.o.
li serî xistin/dan	başına vurmak	frapper à la tête	to strike at the head
li çonga xwe xistin/dan	dizini dövme	(litt.) se frapper les genoux : se lamenter, regretter	to lament, to regret, (lit.) to strike one's knees)
li develingên xwe likumîn : li daw û delingên xwe likumîn litimîn, kelipîn, hilingivtin, ertilîn : hiltepilîn	tökezmek, eteği ayağına dolaşmak	trébucher, se prendre les pieds	to stumble
li dora xwe çûn û hatin	arzularını davranışlarıyla belirtmek	révéler ses désirs par son comportement	to reveal one's desires by one's behaviour
li eniya xwe xistin : binê quşxanê dan ber hemedan	silip süpürmek (yemek için), dibini bulmak (içecek için)	consommer la totalité d'un repas ou d'une boisson	to consume the whole of one's meal or drink
li ber bayê yekî ketin : bi ber bayê yekî ketin	havasına kapılmak	se laisser influencer par qn., agir sous l'influence de qn.	to let oneself be influenced, to act under s.o.'s influence
li gor bayê yekî çûyîn : li bayê yekî çûyîn	havasında gitmek	suivre qn., être à la remorque de qn.	to follow s.o.
li gor diranê (dinan) yekî bûyîn : xurê yekî bûn	dişine göre olmak	être au goût de qn. être à la portée de qn	to be to s.o.'s taste, to be available to s.o.
li gunê xwe banîn : xwe serê ker hesabandin	kendini birşey saymak	se prendre pour qn., avoir la grosse tête	to be big headed
li hev teqandin	birbirine açılmak	déclarer les hostilités, ouvrir le feu	to open hostilities, to open fire
li meydanê pehn bûn	meydana yayılmak	se répandre	to lie on the ground
li ber yekî pehn bûn/ kirin	üstesinden gelinemez bir duruma getirmek	s'écraser devant qn.	to break down before s.o.
li ber hev pehn bûn	birbirine girmek	se battre avec ardeur	to fight keenly,
li nanê ariyê gerîn : li qula çavê xwe gerîn, li hişê xwe gerîn	aylak aylak dolaşmak	errer, battre le pavé	to wander, to walk up and down
li pelege nexwendî gerîn	bahane aramak	chercher un prétexte	to look for an excuse
li qûnê rûniştin : li ser şindikê rûniştin	sıfırı tüketmek	rester sur le cul	to remain on one's arse, to do nothing
li rastê man : li ariyê man	ortada kalmak	être abandonné à son sort	to be left to one's fate
li ser dilê yekî pîvaz hûr kirin	birinin eksikliğini yüzüne vurmak	reprocher publiquement à qn. ses fautes	to publicly reproach s.o. for their faults
li ser düvê (boçik, terî, kurî, dël) xwe rûniştin : li ser qûna xwe rûniştin	kiç üstüne oturmak	se fixer, se calmer, s'asseoir	to calm down, to stay out, to sit down
li ser xwe gerîn	tur atmak	flâner, faire un tour	to take a stroll, to idle
li ser xwe bûn	diç olmak, zinde olmak	être en forme, être en bonne condition physique	to be fit, to be in a good physical condition
li tehtê rast hatin : rastî korerêyî hatin	çıkmaza girmek	se trouver dans l'impasse	to find oneself at a dead end
li telê yekî ketin	incitmek, gücendirmek	froisser, offenser	to offend, to ruffle s.o.
li kîrrê hev ketin	inada bindirmek	s'engager dans un bras de fer avec qn.	to engage in a tug of war with s.o. (metaphorically)
li xwe danîn/ daran	tenezül etmek	daigner	to diegn
li xwe rast kirin : xwe dan dest	kendini ele vermek	s'avouer coupable, se livrer	to admit one's guilt, to give oneself up
li xwe şikênanîndin = şikestin	üzüntüden veya bir hastalıktan ötürü zayıflanmak	prendre sur soi, être affecté, maigrir à cause des soucis, des peines ou de maladie	to be upset, to get thin with worry, sorrow or illness
li xwe şikandin	ödün vermek, geri adım atmak, değerni düşürmek	concéder, faire des concessions	to concede, to make concessions
li yekî çûyîn/ hatin : bi yekî ve çûyîn	benzemek	ressembler à qn., tenir de qn.	to resemble s.o., to take after s.o.
li zenga diranan bûyîn	açlıktan nefesi kokmak	crever de faim	to be starving

Peyvên stranên folklorî

Amadekar : Emîn NAROZÎ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
kul	1) iltihaplı yara, çıban; 2) derd, elem	1) plaie infectieuse, abcès, pustule; 2) peine, souffrance	infected wound, boil, abscess, pustule; 2) pain, suffering
kula Helebê	Halep çıbanı	plaie d'Alep	Aleppo boil
ca: ka	hele	eh bien; allons donc	now then! well!
fişek: fişek, berik	fişek	cartouche	cartridge
mîrat	mîras	héritage	heritage, inheritance
mîrata Eyneliyê	kahrolası Aynalı tüfek	le foutu fusil	damned rifle!
ray	1) rey, oy; 2) fikir, görüş	1) vote, suffrage; 2) opinion, judgement	1) vote; suffrage; 2) opinion, judgement
raya giştî	kamu oyu	opinion publique	public opinion
mişewre: şewir	danışma	consultation	consultation
mişewre danîn	toplanıp biribiriyle danışmak	se réunir en consultation	to come together for consultation
hefad	fedayi	garde armée, combattant	armed guard, fighter
xweşmêr: mêrê qenc, ciwanmêr	kibar ve cesur kişi	gentilhomme, chevalier	gentleman, knight
qar: qahr	kahr	1) grief, souffrance; 2) colère	1) deep sorrow, complaint; 2) anger
li xwe danîn	1) kendine yedirmek, tenezül etmek; 2) kabullenmek, itiraf etmek	1) daigner; 2) reconnaître, avouer	1) to deign, to condescend; 2) to confess
oxilme	savaşta birbirini deneme	dans la guerre, se tester, se hâter	to test oneself, to hurry (in war time)
rojên oxilmên giran	zor savaş günlerinde	les jours des épreuves difficiles, en pleine guerre	days of hardship, in wartime
maqûl, n.	ileri gelen, değerli, makul kişi	notable, noble, personne distinguée, en vue	distinguished person, public figure, notable, noble
maqûl, adj.	uygun, makul, akla yakın	raisonnable, approprié	reasonable, appropriate
hîrç	ayı	ours	bear
nemayê!	ölesi!	que je meure (pour toi)	may I die (for you)
hêçî zilaman: hêçê zilaman	azgın yiğit	guerrier féroce	ferocious warrior
golgenî: gola genî	bataklık, sulaklık	marécage	marsh, swamp
gamêşê golgeniyan	1) bataklık camuşu; 2) güçlü savaşçı	1) buffle des marécages: puissant; 2) guerrier puissant	1) water buffalo; 2) powerful warrior
koli beranan: kolê beranan	1) cesur koç; 2) korkusuz, cesur kişi	1) bouc combattif, courageux; 2) brave, vaillant	1) an aggressive he-goat; 2) brave, courageous
hilm	1) buhar; 2) nefes; 3) ısı	1) vapeur; 2) souffle; 3) chaleur	1) steam; 2) breath; 3) warmth
zû kirin: lezandin	acele etmek	se dépêcher	to hurry up
kihêl	saf kan Arap at, soylu at	pur-sang arabe	thorough-bred Arab (horse)
tewle	tavla	écurie	stable (for horses)
hevsar: rişme	yular	bride	bridle
doxrişme: serhevsar	yular başı	poignée ouvragée de la bride, rênes	reins (ornamented)
qerpûza (qebûsa) zîn	at semerinin önündeki çemberimsi parça	pommeau de la selle	pommel
gizmeyên şiftelî	körtüklü çizmeler	bottes à soufflet	Wellingtons
pêşibir ji neyaran standin: pêşî li neyaran birîn	düşmanın taaruz hatını kesmek	couper la route d'avancement de l'ennemi	bar the enemy's advance
mezal: gor, tîrb, qebr	mezar	tombe, tombeau	grave, tomb
şewî	öksüz	orphelin	orphan
mehkûm	hükümlü, kanun kaçağı	condamné, hors-la-loi	outlaw
fîrar	fîrari, kaçak	fugitif, évadé	fugitive, escaped prisoner
teres	pezevenk, alçak	lâche, vil, minable, maquereau	coward, villain, pimp
çima: çira, ji bo çî	neden, niçin	pourquoi	why
bêxweyî, bêkes	sahipsiz, kimsesiz	sans amis, sans protection	without friends or relations, without support or protection
satar	koru	bosquet	bush
zordestî	baskı zulüm	oppression, persécution	oppression, persecution
kaxizê nexêrê	kara haber	mauvaise nouvelle, message funeste	bad news
pêşîrtengî	dar, sıkıntı, zorluk	adversité, difficulté, épreuve difficile	adversity, difficulty, sore trial
kudîk	(ayı ya da domuz) yavru(su)	petit (d'ours ou de cochon)	pups (said of pigs or bears only)
çavbixwîn	gözüne kan bürünen, belalı	belliqueux	bellicose
çav niqandin	göz kırpmak	ciller	to blink
kostek, n.f., kosteka saetê	köstek	chaîne d'une montre	watch chain
qondere	kundura	chaussure	shoe
xemilandin	süslemek	parer, orner, décorer	to embellish, to decorate, to adorn
tor, tora masiyan	ağ, balık ağı	filet de pêche	fishing net
tor û bext	insaf, şeref	justice, honneur	fairness, justice, honour
xwe avêtin tor û bextê yekî	birinin insafına ya da onuruna sığınmak	s'en remettre à qn, à son sens de l'honneur et de justice	to rely on s.o., on their sense of honour
bedew	güzel	beau	beautiful
pêşeni: pêşenîk, tuncik	kakül	mèche de cheveux	lock of hair
lome	sitem, serzeniş	reproche	reproach
bawêşin	yelpaze	éventail	fan
gidîno!	gidi, hey gidi!	ah !	oh !

Peyvên dunavî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

Peyvên dunavî ew peyv in ku gelek caran ji bo xurtkirina kakil û puxteya meram û mebestekê tîn bi kar anîn. Ew peyvên ku li dû hev tîn gotin, dikarin bo nimûne peyvên hevmane yan jî dijmane bin. Carina jî dikarin du peyvên ji aliyê naverokê ve ji hev cuda bin. Lê gava ku ew bi hev re di hevokekê de tîn bi kar anîn, êdî maneyeke taybetî didin, naveroka meram û kama di dil de têrmanetir, xurttir û berfirehtir dikin. Di zimannasîyê de ji peyvên holê re "hendiyadys" û yan jî "binomial phrase" dibêjin. Peyva "hendiyadys", ya ji zimanê yûnanî û latîniya nû ye, bi maneya

"yek bi rêya didoyan" e. Ango rewşa ku bîr û fikir, meram û mebesta tê de bi rêya bihevvegirêdana du gotinan tête derbirin. Mebest jê ew e, ku mirov naveroka ew tiştê ku dixwaze bibêje û bîne zimên, bi rêya bikaranîna du peyvên mefhumê tîne zimên û salox dide.

Bi kurdî, me çêtir dît, ku em jê re wek term PEYVÊN DUNAVÎ bibêjin. Ji xwe termên "hendiyadys" yan jî "binomial phrase" her di vê maneyê de ne.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
dunav	cift isim	binôme	binomial
dunavî	cift ismili	binomiale	binomial
peyvên dunavî	binomial sözcükler	phrase ou terme binomiale	binomial phrase

A			
ad û eman: ehd û eman: ad û qerar: ehd û qerar	söz, and, yemin	serment, engagement	oath, vow, commitment
li min ad û eman be	yemin olsun...	je jure...	I swear
li ser ad û emana xwe man	sözünde durmak	tenir sa parole, tenir son engagement	keep one's word, respect one's commitments
agir û alav: agir û pêt: xezeb	ökfe, bela	colère noire, furie	anger, fury
agir û alav jê dibare / ji devê wî derdikevê	ateş püskürüyor	il est dans une colère noire, furieux	he is furious, in a temper
ap û birazî : mam û biraza, ap û birazê	1) aynı kandan ; 2) çıkar ortaklığı	1) du même sang, 2) alliance d'intérêt	1) of the same blood, 2) an alliance of interests
dî şorbê de ap û birazî ne	çorbada ortaklıklar	ils partagent la même soupe, ils sont associés pour la soupe	they share the same soup, they clubbed together for the soup
ar û agir : agir û bizot	keskin, aşır	survolté, chauffé à blanc	furious, white hot with anger
agir û pişo : bela	bela ya da sakız gibi yapışan pas à se débarrasser	collant, personne dont on n'arrive	clinging, someone it is impossible to shake off
ar û av	1) silip süpürme ; 2) didik didik etme	1) nettoyage, mise à sac ; 2) passage au peigne fin	1) cleaning up, sacking ; 2) searching with a fine toothed comb
li ar û av dan	silip süpürmek ; 2) didik didik etmek	1) nettoyer, balayer, mettre à sec ; parcourir d'un bout à l'autre	1) to clean up, sweep up, sack, search from end to end
ar û zar : ar û zar nehiştin : kilita reş li derî xistin	oçağını söndürmek	anéantir, exterminer	annihilate, exterminate
aş û kaş : ne aş e ne kaş	işsiz güçsüz	oisif, désœuvré	idle, at loose ends
aş û baş : aş û bajar	gelişigüzel, dereden tepeden	çoq à l'âne	jumping from one subject to another
ji aş û baş peyivîn	dereden tepeden bahsetmek	parler du coq à l'âne	talking about all sorts of unconnected subjects
ar û aş	halüvakt, hal	situation, condition	situation, state,
ar û aşê wî baş e	hali vakti iyidir	il a une bonne situation	he is well off
ar û ajar	1) cephanesi ; 2) sermaye	provision, munition	supplies, ammunition
ar û ajare wî nema	cephanesi ya da sermayesi tükendi	il a épuisé ses munitions	he has exhausted his ammunition
ar û namûs	ar ve namus	honneur et vertu	honor and virtue
ar û namûs nehişt	ar ve namus bırakmadı	il est d'une effronterie sans limites	he has lost all sense of shame
av û ba : av û hewa : iqlîm	iklim, hava	climat	climate
av û hayê wî welatî li min nayê	bu ülkenin iklimi bana yaramıyor	le climat de ce pays ne me convient pas	this country's climate doesn't suit me
av û ba bûn	aynı havadan olmak, uyumlu olmak	être sur la même longueur d'onde	to be on the same wave length
av û delav : av û derav : av û delav bûn	sırım sıklıkla ıslanmak	être trempé jusqu'à la corde	to be soaked to the skin
xwe nedan ber tu av û delavan	uzlaşmaya gelmemek, uzlaşıcı olmamak	refuser tout compromis ; être intraitable	to refuse any compromise,
av û kanî : co û kanî	sulak ; suyu bol	bien irrigué, riche en eau	well irrigate, well watered
gunde kî bi av û kanî	sulak bir köy	un village riche en eau	a well watered village
av û sêlav (an zêlav)	sırlıklam	tout mouillé, trempé	wet through, soaked
li ber barane bûn av û sêlav (zêlav)	yağmurdan sırlıklam olmak	être trempé jusqu'à la corde, sous la pluie	to be soaked to the skin, out in the rain
ax û eman	feryat	cri de détresse, appel au secours	cry, cry for help
ax û keser : hesret	hasret, özlem	nostalgie	longing, yearning, nostalgia
ax û keser kişandin	hasret çekmek	aspirer à, avoir la nostalgie	to aspire to, to be nostalgic
axîn û nalîn, ax û nalîn	inleme	gémissement	sobbing,
axîn û nalîn kişandin	inlemek	gémir, se lamenter	to sob, to lament
ax û av : qismet, nesib	kismet, nasib	destin, sort	destiny, fate
ax û ava wî li welatê wî bû	kismetî aülkede idi	son destin était de finir ses jours dans ce pays	his destiny was to finish his days in this country
ax û ox : ax û wax : ay û oy	figan, ah ve oh	lamentation	lamentation
ax û ox kirin	figan etmek	crier de douleur, se lamenter	to cry with pain, to lament
ax û xwêlî : gelek, pir	1) toprak ; 2) çok, bol	1) terre ; 2) nombreux, innombrable	1) earth 2) numerous, uncountable
az û naz : naz û nûz	nazlanma, şımarma	minauderie, coquetterie	coquetry, whims
axirî û aqîbet : dawîya dawîn	akîbet, son	fin, finalité, destin final	end, aim, final destiny

B			
ba û babelîsk (bablîsok, babîsok, bobelîsk)	hortum	tourbillon de poussière	a whirlwind of dust
ba û bager	şiddetli kasırğa	tourbillon fort	strong whirlwind
ba û bahoz	şiddetli fırtına	forte tempête	strong storm, tempest
ba û baran	güçlü yağmur, yağmur fırtınası	tempête de pluie	rain storm
bal û dên	pür dikkat	pleine attention, tout oreille	full attention
Bal û dëna xwe dan	dikkatlice bakmak, dikkatli olmak	regarder attentivement	to cook at with full attention
bar û piştî : giranî	yük, ağırlık	fardeau, charge	burden, load
filankes ji min re bû bar û piştî	felan bana yük oldu	un tel est devenu un fardeau pour moi	this person has become a burden to me
bav û bapîr, bab û bapîr, bav û kal	ata	ancêtre, aïeux	ancestor, ancestors
bav û bira : bab û bira : kesên pir nêzikî hev	çok yakın dost ya da sahip	amis proches, intimes	close friends
bav û birayê hev in	çok yakın dosttular	ils sont des amis très proches	they are very close friends
tu bav û birayê min bî	(kadın) : babam kardeşim olası, yani seninle erkek - kadın ilişkim olamaz	une femme qui écarte toute relation sexuelle avec quelqu'un : que tu sois pour moi un père ou un frère	a woman who prevents any sexual relations with someone : let us be like brother and sister
bax û baxçe : bax û bostan	yeşillik	verdure	greenery
beg û axa : axa û begler : beg û axeler	hakim tabaka, bey ve ağalar	notables, aristocrates	public figures, aristocrats
berf û baran : befir û baran	yağış	précipitation, pluie ou neige	precipitation, rain or snow
bext û miraz (mirad), bext û siüd, bext û talih, bext û şans	baht, talih	fortune, chance	fortune, luck
biçûk û eyal : jin û zarok	aile, çocuk çocuk	famille, ménage	family, household
birc û kela (kelhe)	kale ; güçlü dayanak	forteresse ; appui puissant	fortress, a strong support
bîhn û berate : ser û şûn ; seraşûn	iz	trace	a trace
bê bîhn û berate çû	iz bırakmadan gitmek	disparaître sans laisser de trace	to disappear without leaving any trace
bîhn û hilma	Soluk ; haber	souffle, signe de vie	breath, sign of life
bîhn û hilma wî nayê	sesi sedası duyulmuyor	il ne donne pas de signe de vie	he has given no sign of life
bûk û zava	1) gelin güveyi ; 2) elini işe sürmeyen, nazlı	1) jeunes mariés ; 2) qui s'abstiennent de travailler, qui se croient privilégiés	1) newly wed 2) people who do no work, who consider themselves above it
bûk û zerî	genç ve güzel kızlar	jeunes beautés	young beauties

bejn û bal	boy pos	taille, stature	height, stature
behs û xeber	ses seda, haber	nouvelle	news
ber û pişt : paş û pê, paşepê, berpaş, berepaş, piştpiştî	ters	à l'envers	inside out, back to front
bel û boq	kaba saba	grossier, mal dégrossi	rude, rough
bîhn û bo	hoş koku	senteur, odeur agréable	fragrance, pleasant scent
Bîhn û bex (bax, box, box)	lağım kokusu	relent d'égout	smell of a sewer
C			
cahil û cihûl	geç, delikanlı ; lümpen genç	jeunes gens bouillonnants	young men, sprightly young men
can û ceger	can ciğer, çok sevgili	chéri, très aimé	darling, beloved
can û cesed : can û cendek	can ceset	corps et âme, être humain	body and soul, human being
ramûsanek li can û cesedê min kerem ke	canıma bir öpücük kerem et	gratifie-moi (mon corps et mon âme) d'un baiser	satisfy me (my body and soul) with a kiss
car û bar : car û baran, car caran, carina(n)	bazen, ara sıra	parfois	sometimes
cil û caw	manifatura, dokuma	tissu, étoffe	cloth
dikana cil û cawan	manifaturacı dükân	marchand de tissus	cloth merchant
cil û berg	giysi, elbise	vêtement, habit	clothes
cîns û cibiliyet	soy sop	lignage, ascendance	lineage, ancestry
cî û nivîn : cih û nivîn	yatak	lit	bed
cî (cih) û war : bi cih û war e	1) yer yurt ; 2) ispatlı	endroit où vivre, foyer	place to live in, home
xwedî cî û war bûn	yer yurt sahibi olmak, yerleşmek	s'installer, fonder un foyer	to settle down, to make a home
cot û cobar	çift çubuk	agriculture	agriculture
xwedî cot û cobar e	çift çubuk, su saban, ziraat, sahibidir	qui possède un domaine agricole, une ferme	owner of an estate, of a farm, a landowner

Devoka Botan

Amadekar : Cemal ONURSAL

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
ceynik: cênîk	şakak	tempe	temple (anatomy)
cincîlk: colandîk, colan, colang	salıncak	balançoire	swing
çilmûyî: xîtko, kilmîş, kilmîšo, çilmo, liçiko, xîtko, pozbilîk, bêvillîk	sümüklü	morveux	glandered (animals) snotty-nosed (human)
dihûl: dehum, dahol, def	davul	grosse caisse	bass drum
devfilitî: devsisit, devberdayî	ağzı sıkı olmayan, sır tutamayan	indiscret, qui ne sait pas tenir sa langue	indiscrete, blabber-mouth
ehd û behd: dudilî	tereddüt, karanzlık	hésitation, indécision	hesitation
di ehdûbehdît de bîn	ikircikli olmak, tereddüt etmek	hésiter	to hesitate
gangilûk: xingilok, kurîşk	kıvrık	bouclé, frisé	curly, fizzy (hair)
hachacilûk: hehecîk, hecîreşk, düvmeqesq	kırlangîç	hirondelle	swallow
qamşîr: qamçî, qamirçî	kırbaç, kamçı	cravache	whip, scourge
kelevajî: tewşo mewşo, beredayî	abuk sabuk, ters, eğri büğrü	incohérent, décousu, tordu, absurde	incoherent, nonsensical
kerresih: kerresî	güneş görmeyen yamaç	versant ne recevant pas le soleil, ubac	north-facing side
marmarişûk: marmarok, margîşk, mazelik, mazîzerk	kertenkele	lézard	lizard
moxone: maxwene, maqey	yoksa	sinon	if not, otherwise
mêsmirî: dixwerenedîtî, nêzmirî	bezgin, uyusuk, üşengen	léthargique, indolent	lethargic, indolent
pîzpîzûk: pîzpîzk, pîpîk, tûtûk, pîzpîzok, firfîrk	düdük	sifflet	whistle
qîşîk: qaşîlk, qelpîşk	yara kabuğu	brindille	brambles
qulîpaçîk: qulopanî, qulopazî, qulopank, teql	takla	culbute	somersault
qûsk: qewsik, çeqlîk, çetel	çatallastik	lance-pierre	catapult
sipeh: spî, spih	bit	pou	louse
şilid: qurnaz, kone, xesûk, fenek	kurnaz	rusé, malin	shrewd, cunning, sly
ziftîk: pîzik, pîrzîk, pîrsîk	sivilce	acné	pimple
segurî: gurêx	kurt köpeği	chien-loup	wolf-dog, wolfhound
serdan: seredan; serlêdan	ziyaret	visite	visit
cûn serdana yekî	birini ziyaret etmek	rendre visite à qn	to visit s.o.
serik dan yekî/cikî	birini/biryeri ziyaret etmek	visiter qn/un lieu	to visit s.o./somewhere
serhatî / serpêhatî	serüven	aventure	adventure
sernivîz: serşor, sernixûn, sernîz, sernîzim	başı eğik, kabahatli, suçlu	qui a la tête basse, fautif	hanging his head, at fault
sêlim: silim, silme, derence, seleme, pêstîrk, nêrdewan, pêlkane, pêlekan	merdiven	échelle	ladder
sêpanûk: şîpane, binder, binderî, şêmîk, şêmûk	eşik	seuil	threshold
derîzan: derazîn, derçîk, bersivk, asitan, dergeh	dergah	cour (d'une maison)	courtyard (of a house)
stîreh: sitîr, strû, strî, şax, quloç	boynuz	corne	horn (Of an animal)
şape: aşût, aşit, herez, berfende, renî, şepe	çiğ	avalanche	avalanche
şewk: nêk, nêhk, nîk, cengel	olta îğnesi	crochet	fishhook, hook
tal: gog, hol, tepîk, top, şepî, tip, tepe, tek, çîz	top	balle, ballon	ball, balloon
tefsû: tevşo, tevşî	keser	herminette	adze
tep	kabahat	faute	fault, offense
tep kirin	kabahat işlemek	commettre une faute	to commit a fault, to do wrong
tew: qat	kat, katlama	pli	fold, pleat
tew tew danîn ser hev	kat kat dizmek	ranger les vêtements les uns sur les autres	to stack clothes up
weke: wek, wekî, mîna, minanî, fena, şubî, şitî, nola, notra, notîla, wekû, nolani	gibi	comme	like, as
xewmaş	mahmur, uykulu	languide, qui a du mal à se réveiller	sleepy, languid
zikzikî: serdevkî, deverû, zikûzik, li ser zik	yüzü koyun, yüz üstü	à plat ventre, (dormir) sur le ventre	face downwards, lying on one's stomach
zîz kirin: zîzikandin	hızla çevirmek, hızla döndürmek	faire tourner rapidement, pivoter	to make s.th. turn rapidly, to spin or pivot
zîz bîn	çok hızlı dönmek	tourner très vite, tourner à grande vitesse	to turn round rapidly, to spin rapidly

Têbîni :

Di hejmarê 29 an de ev peyvên han bi rengêkî şaş hatîe nivîsîn yan jî wergerandin. Em wan jî nû ve di vê hejmarê de belav dikin.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
çarîk: hîzar, çarşev, eba	kadın çarşafı	tchador	chador
dayîn	dadı	nourrice	child's nurse
gulivandîk: gulifank: kelef, gac, peng, penge	iplik çilesi	êcheveau	hank, skein (of thread)
kûlik: holik, kepr	çardak	treille, tone	trellis, bowler
malxezûr: xezûran	kayınpedergiller	belle-famille; les parents de l'épouse	in-laws, wife's parents
risasî: zirîncî, qîrşûnî	kurşun rengi	gris, gris de plomb	lead colored, gray

Ferhenga partî-kurdî (III)

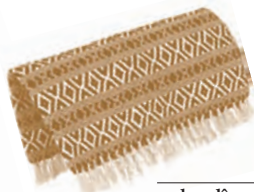
Amadekar: Behroz ŞUCAÎ

partî	kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
şad (c)	şa, şad	mutlu	heureux	happy
şadift	şadî, şahî, şayî	mutluluk, şenlik	bonheur, félicité	happiness
şadmaneg	şadmanî, şadimani	saadet, mutluluk	bonheur	happiness
şefşêr	şimsêr, sûr, şîr	kılıç	sabre	sword, sabre
şah	şah	şah	chah, roi, souverain	shah, king, sovereign
şeb	şev	gece	nuit	night
şeh-	şê- (şiyân), şe, weşe Behdînan: şiyân = karîn Mereş: şe kirin Xorasan: weşe kirin	yapabilmek	pouvoir	to be able, can
şehr	şehr, şeher, şar, şeher	şehir, ülke	ville, pays	town, homeland, country
şehrdar, şeherdar	şehrdar, şehredar	hakim, kral	seigneur, roi, souverain	lord, king, sovereign
şehrarîft	şehrdarî, şeherdarî	krallık	royaume, domaine	kingdom, domain
şembet	şembî, şemî	cumartesi	samedi	saturday
şeng	şeng (çeng)	çeng, harp	harpe	harp
şerm	şerm	utanç, haya	honte	shame
şermjed	şermeza, şermezar, şermizar	mahcup	honteux	ashamed
şerx (şerîj) ?	şêr	aslan	lion	lion
şest	şêst, şêşt	altmış	soixante	sixty
şew-	çû-, şî-(dimilkî)	gitmek	aller	to go
şîbeh	şîbile, şîvîle, şîvêle	keçi yolu	sentier	path
şîfor	şeypûr, şapûr	borazan	trompette	trumpet
şîft	şîr	süt	lait	milk
şnaseg	nas-	taniyan	sachant, qui sait	knowing, sense
şoh	şeş	altı	six	six
şohom	şeşem	altıncı	sixième	sixth
srû	strû, strî, strih	boynuz	corne	horn
stor	stûr	kalınd	épais	thick
şuban	şivan	çoban	pâtre, berger	shepherd
şûrên	şûr, şor, sûr, swîr, sur	tuzlu	salé	salty
tab-	tav, hetav	ışık, ışıldama	lumière, brillance	light, brightness
tar	tarr	karanlık	obscurité	dark, darkness
tar	tar	yan, çevre	côté, autour	side, around
tarîg	tarî, tarîk	karanlık	obscur	dark
tast	tas	tas	bol	bowl
tebil	tepillk, tîpillk, teplik	darbuka	tambourin	tambourine,
têj	tûj, tûj	keskin, sivri	aigu	sharp
ten	ten	cisim, ten	corps	body
teng	teng, tengî, tengasî, tengavî	dar, darlık	détresse, souffrance	suffering, distress
terazûg	terazû, terazî, terezî	terazi	balance	balance, scales
terkuman	tercuman	tercüman	interprète	interpreter
ters	tîrs	korku	peur	fear
texl	tehl, tahl, tal	acı	amer	bitter, sharp
tîrs-	tîrs-	korkmak	avoir peur	to fear, be afraid
toxm	toxîm, tuxm, tov	tohum, soy	semence, race, lignée	seed, line, race
trêş	tîrş	ekşi	acide	acid, sour
tû, to	tu, te	sen	tu, toi	thou
tûran	tûran	tairan	nom géographique	place name in Parthian
tusîg	tîşî, tîrsî	yavan	vide	empty
wad	ba	rûzgar	vent	air, wind
waj, waj-	waj- (dimilkî) bêj-, -vêj-	söyleme, söz	dire, mot	saying, word, speech
wajargan	bazirgan	tücar, bazirgan	marchand	merchant
war	werd	kızıl gül	rose	rose
war-	bar-	yağmak	pleuvoir	to rain
waran	baran	yağmur	pluie	rain
wawer	bawer	inanç	croyance	belief
wawerîft	bawerî	inanç	croyance	belief
wefr	befîr, berf	kar	neige	snow
wehişt	behişt, bihişt, behest, bihuşt	cennet	paradis	paradise
wên-	bîn-	bakmak	voir	to see
werdyûn	gerdûn, gerdûm	kağnı	charrette tractée par un boeuf	ox-drawn cart
wes	bes	yeter	assez	enough, too much
wetter	beter	beter	pire	worse
wîgah	guwah	şahit, tanık	témoin	witness
wîgahîft	guwahî	tanıklık	témoignage	testimony
wîşan-	weşîn, weşan	silkelemek	secouer	to shake
wîst	bîst	yirmi	vingt	twenty
wîwar	vawêr, vawar- vavêr kirin, vavartin	tasnîf, ayırmak	triage, séparation	sorting, separating
wiyaban	biyaban, yaban	çöl	désert	desert
wxaz-	xwaz-	istek, arzu	souhait, désir	wish, hope, desire
wxazeg	xwazok, xwazxwazok	isteyen, dileyen	désireux, demandeur	desirous, asking for
wxed	xwe	kendi, öz	soi	self
wxerd	xward, xwar	yenilmiş	mangé	eaten
wxerdîg	xwarek, xwereg, xurek	yemek	manger, nourriture	to eat, food, a meal
wxeş	xweş, xoş	hoş	plaisant, agréable	pleasant, agreeable
wxeşîft	xweşî	hoşluk	agrément, plaisir	pleasantness, pleasure
wxeşnam	xweşnav	namı iyi olan	de bonne réputation	of good reputation
wyag	cih, cî, cîh, cêga	yer	place, lieu, endroit	place, location
xan	xanî	ev	maison	house, home
xan	kan, kanî	kaynak, çeşme	source	spring, source
xayeg	hêk	yumurta	oeuf	egg

xendind	ken(în)	gûlümseme	sourire	smiling
xeşên	hêşîn	mavi	bleu	blue
xîştig	xîşt	kerpiç	brique	brick
xiz-	xiz-	sûrûnmek, kaymak	glisser	creep
xoj	xoş, xweş, xoj	hoş	bon, plaisant	pleasant, good
xo	xûd	miğfer	heaume	helmet
xuft	xeft, xewt, xevt	uyuşmuş, olan	ayant dormi	having slept
xwan	xwan, xan, xanik : (xanika sifreyê)	sofra tahtası	plateau de repas	tray, table
Xweday	Xwedê	sahip, tann	seigneur, Dieu	the Lord, God
xweh	xweh	kızkardeş	soeur	sister
xwemn	xewn	uyku, rüya	sommeil, rêve	sleep, dream
yawêd	cawîd	ebedi	éternel	eternal,
yawêdan	cawîdan	ebedi	éternel	eternal
yawer	car	kere	nombre de fois	number of times
yemeg	cêwî, cêmik	ikiz	jumeaux	twins
yezd	yezd	tann	dieu	god
yud	cuda, cihê	ayn	séparé	separate
yuwan	ciwan	geç	jeune, jeune homme	youth, young man
zadeg	zade, zayî	oğul, çocuk	enfant, fils	child, son
zahag	zar(ok)	çocuk	enfant	child
zan-	zan-	bilmek	connaître	to know
zanend	zana, zane	bilen, bilgin	qui sait, savant, connaisseur	one who knows, a wise man
zanûg	ejno, ejnû, junî, jinû	diz	genou	knee
zawer	zor	güç, kuvvet	force, puissance	strength, power
zay-	zê-	doğurmak, doğmak	enfanter, donner naissance	bear, give birth to, be born
zemîg	zewî, zemîn	toprak	sol, terre	earth, soil
zên	zîn	silah, pusat	arme, glaive	weapon, sword
zernên	zêrîn, zêrî	altundan, altın rengi	doré	golden
zerxong	zêrgûn	altın rengi	doré	golden
zir	zerre, zerî (dimilkî)	kalp	coeur	heart
zrêh	zerya, derya	deniz	mer	sea
zûr	zûre (dimilkî)	yalan, yalan dolan	faux, mensonger	falsehood, deceitful

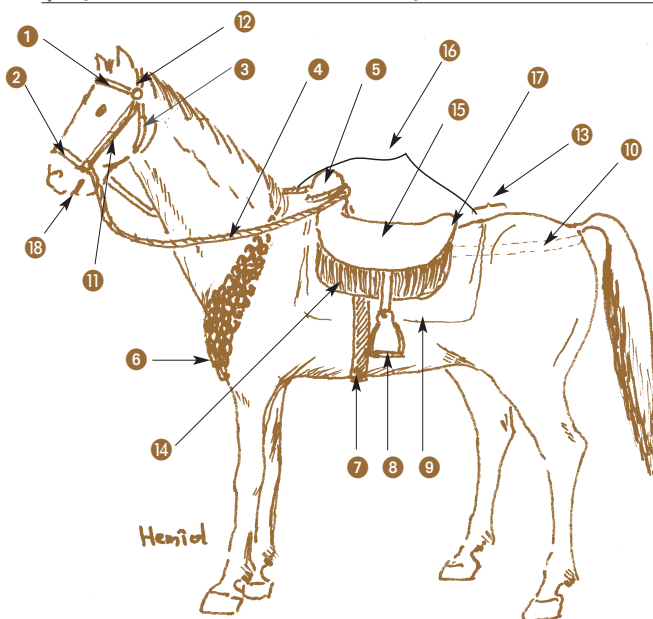
Hesp

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
1 pêşenîk: berenîk	alınlık	frontal	forehead strap
2 serpoz	burunluk	muserolle	nose band
3 bingewrî	boğazaltı	sous-gorge	throat-band
4 doxrişme/serhevsar, doxhevsar	yular başı	(les) rênes	reins
5 qerpûz; qebûsa zîn, qaşa zîna pêş	eyer kaşı	pommeau	pommel
6 zêrbend	göğsülük	poitrail	chest
7 navteng, kolan	kolan	sangle	saddle-girth
8 zengo (rikêb): zengî	üzengi	étrier	stirrup
9 binzîn / bincil: berzînk	eğir altı (çul)	tapis de selle	saddle cloth
10 qûs	paldum	croupière	crupper
11 berçenîk		montant du filet	
12 serkele, serguh	başlık (kulaküstü)	têtière	head-stall
13 terkî	terki	croupe	croup
14 berkappa zîn	saçak	frange	fringe, bangs
15 zîn	eyer	selle	saddle
16 kuvana zîn	eyer çatısı yayı	arçon	saddle-bow
17 qaşa zîna paş	eyerin ark kaşı	trousequin	cantel
18 lîwan	gem	mors	bit
rîşme: hevsar	yünden örülen yular	bride en laine tissée pour chevaux	woven wool bridle
xurc; xurcîk, xurcezîn, paşzînk	heybe	besace, bissac en laine tissée	saddle bag (woven wool)
qamçî, qamirçî, qamşîr	kamçı	fouet	whip horse
qırbaç	kirbaç	cravache	whip

- 4 (k) doxrişme/serhevsar
doxhevsar
(t) yular başı
(f) les rênes
(i) reins

- (k) qırbaç
(t) kirbaç
(f) cravache
(i) whip

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZILAN
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Sevrê

29 çirî - 4 teşrîn 2001

Civîna 31emîn a Kurmancî di navbera rojên 29/10 ta 4/11/2001an de li bajarê Sevrê (nêzîkî Parîsê), li Fransayê civiya. Beşdarên civînê li ser termên kosmêtîk, peyvên dunavî, navlêkirina heywanên kedî, stranên folklorî, peyvên kurdî di zimanên cîran de û îdyomên kurdî xebitîn...

(Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Emîn Narozi (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol), Newzad Şukrî (Duhok), Têmurê Xelil (Rewan) û Reşo Zilan (Agirî) beşdar bûn.

Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Elişêr

Encamên civînê di vê hejmarê Kurmancî de tîr belav kirin.

Termên kosmêtîk

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bêhn: bîn, hilm, bihn	koku	odeur, senteur, fragrance, parfum	fragrance, perfume
bêhna xweş: bîna xweş	güzel koku, parfüm	fragrance, parfum, senteur	fragrance, perfume, scent
gulav	gül suyu, gülâb	eau de rose	rose water
ava gulan	gül suyu	julep	julep
misk	misk	musc	musk
enber	amber	ambre gris	ambergris
esans	esans	essence (d'une fleur)	essence
lewante: lewente, lewento	lavanta	eau de lavande	lavender water
kolonya, qolonya	kolonya	eau de cologne	eau de cologne
krem, çevrînk	krem	crème	face cream
melhem	merhem	pommade, onguent	ointment, ungent
xweçêkirin	makyaj	maquillage	make-up
xwe çêkirin	makyaj yapmak	se maquiller	to make up
dermanên xweçêkirinê	makyaj malzemeleri	produits de beauté	beauty products
xwe sorav kirin	koyu tonda boyanmak	faire un maquillage sombre	put on a dark make-up
xwe spîyav kirin	açık tonda makyaj etmek	faire un maquillage clair	put on a fair make-up
krema hinarokan (hinarikan)	allık	crème pour les joues	face cream
oje, rengê neynûkan (nûnikan)	oje	vernis à ongle	finger nail polish
bêhnkuj, bînkuj, deodorant	deodoran	déodorant	deodorant
ojebir	oje temizleyicisi	dissolvant de vernis à ongle	finger nail polish remover
rûj, lêvsork	ruj	rouge	rouge
qelega lêvan	dudak kalemi	crayon à lèvres	lip pencil
qelega birûyan	kaş kalemi	crayon à cils	eye-brow pencil
rîmel, maskara	rimel, maskara	rimmel, mascara	mascara
makyajbir	makyaj temizleyicisi, demakiyan	démaquillant	make-up remover
şîrê makyajbir	makyaj temizleme sütü	lait démaquillant	face cleaning milk
krema makyajbir	makyaj temizleme kremi	crème démaquillant	face cleaning cream
pûdre	pudra	poudre	powder
pûdredank	pudra kutusu	poudrier	(powder) compact
sfenc, sunger	sünger	éponge	sponge
sfenca pûdreyê, sungera pûdreyê	pudra süngeri	houppette à poudre	powder puff
fırça	fırça	brosse	brush
penbû	pamuk	coton	cotton
kil	sürme	khôl	kohl
kilçiv	sürme çubuğu	bâton à khôl	stick of kohl
kildank	sürmelik	réipient à khôl	kohl box
sexbêrî, lînêrîn	bakım	soin	care
serşok, hemamok, germav	banyo, hamam	salle de bain	bathroom
pêşgîr, mexmel, qedîfk, destmal, melhefe, xewlî, holî, havlû,	yüz havlusu	serviette	towel
pêstemal, piştemal, pêsmalk, mêzer	banyo havlusu	serviette de bain	large bath towel
birnoz, robê hemamê	bornoz	peignoir	bathrobe
xweya pêyan	ayak tuzu, ayak bakımı tuzu	sel de pieds	footsalt
lûfik, lûfik	lif	gant de toilette	toilette cloth
lûfikê zivir	sert lif	gant de crin	loofah
kîsikê xweşuştinê	hamam kesesi	gant de toilette	cloth bath glove
şampûan, şampo	şampuan	shampoing	shampoo
sabûn	sabun	savon	soap
kevîrê panîyê, berê pahniyê, kûçê pehniyê	sünger taşı	pierre ponce	punice (stone)
krema rû	yüz kremi	crème de visage	face cream
krema destan	el kremi	crème de main	hand cream
krema laşî	vücut kremi	crème de corps	body lotion
krema lêvan	dudak kremi	crème de lèvres	lip cream
balsam; pornermk	balsam	après-shampoing	hair conditioner
losyon	losyon	lotion	lotion
krema tavê	güneş kremi	crème de soleil (crème du jour)	sun tan lotion
mask	maske	masque	mask
krema şevê	gece kremi	crème de nuit	night cream
perixandin; mizdan, mistdan, vemaliştin, firkandin,	masaj	massage	massage
ferikandin, masaj			
tıraş: kurkirin	tıraş	rasage	shaving, shave

neynik, eyne, eynik, mirêk, ayîne, qutiya ronahiyê	ayna	miroir	mirror
berber, kuafor, sertiraş, delak	berber, kuaför	coiffeur	hairstylist
meqesa berberan	berber makası	ciseaux de coiffeur	hairstylist's scissors
makîneya portiraşiyê	saç kesme makinası	tondeuse	hair clippers
makîneya rihtiraşiyê	sakal tiraş makinası	rasoir électrique	electric shaver
makîneya simbêl tiraşiyê	bıyık kesme makinası	appareil de taille des moustaches	moustache clippers
porzuhaker, makîneya porziwakirinê	saç kurutma makinası	sèche-cheveux	hair dryer
losyona berî tiraşê	tiraş öncesi losyon	lotion de pré-rasage	pre-shave lotion
losyona piştî tiraşê	tiraş sonrası losyon	lotion d'après-rasage	after-shave lotion
fırçeya mûpaqijkirinê	kıl fırçası	brosse à poils	hair brush
fırçeya tiraşê	tiraş fırçası	brosse à barbe, blaireau	shaving brush
sabûna tiraşê	tiraş sabunu	savon à barbe	shaving soap
kefa tiraşê	tiraş köpüğü	mousse à raser	shaving foam
spreya poran, bexa poran,	fisfis	aérosol, spray	spray
joleya poran	saç jölesi	gel de coiffeur	hair cream
biryantîn	biryantîn	brillantine	brillantine
krema poran	saç kremi	crème pour cheveux	hair cream
cilêt, devik, gûzan, tîxe	tiraş bıçağı, jilet	lame de rasoir	razor blade
destiyê cilêtê, rihtiraşînk	tiraş makinası	rasoir	shaver
gûzan, dûzan	ustura	rasoir, lame à raser	razor
hesanê/hisanê gûzanan	biley taşı	Pierre à aiguiser les lames	stropping stone
qayışa gûzanxeşkirinê	ustura bileme kayışı	pièce de cuir dur servant à aiguiser les lames	leather razor strop
şeb, berikê xwînbirrinê	şap, kantaşı	alun	alum
şe, şeh	tarak	peigne	comb
krema mûwerandinê, mûhilkirinê	tüydökücü krem	crème d'épilation	hair removing cream
deziyê mûkêşanê, takêş, deziyê hefafkirinê	tüydökücü ipliği	fil à extraire les poils	hair removal wire
mûçînk: mûkêş	cımbız	pincettes à épiler	tweezers
benîştê mûrakirinê, eqîde, adda, şîre, qajikê mûkişandinê	ağda, çamsakızı	gomme à épiler, cire à épiler	hair removing wax
meqesa neynûkan / nûnikan	tırnak makası	ciseaux à ongles	nail scissors
neynûkbirr: nûnikbir	tırnak kesici	coupe ongles	nail clippers
manîkur	manikür	manicure	manicure
pedîkur	pedikür	pedicure	pedicure
kartik, kêrtik, mevreda neynûkan	tırnak törpüsü	lime à ongle	nail file
macûna diranan	diş macunu	dentifrice	toothpaste
dirankolk, dirankurêsk, zilikê didanan, kurdan, darikê didanan	kürdan	cure-dent	tooth pick
rengkirina poran/ boyaxkirina poran	saç boyama	teinte de cheveux	hair dye
xena, henne, hinne	kına	henné	henna
xena, henne kirin, henne têdan	kına yakmak, kına sürmek	mettre du henné	to henna one's hair

Navlêkirina heywanên kedî

Amadekar : 'ELÎŞÊR

PEZ MÎ (MIH, MÎH)	Nazê	Zerê	GA	SE (KÛÇIK)	Qezer	GAMÊŞ Û MADEK
Armîşê	Nexşê	Zêro	Beşo	'Eceb	Qirmo	
Aso	Nîşan	Zeyno	Çalo	Bazin	Qolo	Batman
Bager	Ordek	Zeytîno	Çavreş	Beşo	Qopo	Dewran
Bahzî	Payîz	Zirav	Çeleng	Belek	Rikêb	Dîno
Barano	Perê	Zinê	Ceyran	Bêmal	Soro	Hêço
Bayêvo	Porê	Zozan	Çolo	Bênnav	Şemo	Leylan
Berfo	Qaşê	BIZIN	Delal	Beyaz	Şepal	Maran
Bêrivan	Qazê	Askê	Dilber	Bigir	Şêro	Şaho
Beybûn	Qemer	Bazino	Dilo	Bikûj	Şevder	Şatir
Bêzar	Qerê	Beşê	Dusipo	Bozo	Şîro	Şaxo
Bilbil	Qerefil	Belê	Findo	Çavreş	Şiyar	Şero
Binevş	Qerwaş	Bengê	Heyran	Çeper	Teyar	Şêko
Bokê	Qeytan	Birdê	Îno	Çerxê	Tolê	Qiro
Bozê	Qirmizo	Çalê	Kejo	Devreş	Tolo	Xadim
Çiçeko	Qulingo	Çûrê	Kolê	Dijwar	Xewar	
Cunê	Qurîşo	Gêlaso	Koro	Dîno	Xewlê	
Dahlê	Rewşê	Gevezê	Le'do	Doxê	Yeman	HESP Û MEHÎN
Delal	Rêzbar	Guhbel	Lewend	Êrîş	Zalim	
Dirê	Rihan	Gustîlo	Qîro	Gampir	Zalo	Bazo
Gerdan	Rindê	Gewzê	Qumaş	Gernas	Zero	Borêger
Gewrê	Risel	Guhbel	Reşo	Gevez	Zinar	Bozê
Gogerçîn	Sedefo	Gustîlo	Rindo	Gewro	Zorgîn	Bozêrewan
Gozel	Sêvo	Hejîro	Seyran	Gobel	PIŞÎK (KÊTIK, PIŞÎK)	Bozo
Guhar	Sînem	Hemsê	Soro	Gurêx	Çavmorik	Dundil
Gulê	Sîpan	Henkê	Şatir	Guhdar	Gogê	Gêjo
Gulîzer	Sîsê	Hîtê	Şatro	Guhderz	Hevrîşm	Genco
Heyvo	Sorê	Hoşê	Şatro	Guhloş	Hevrîşmo	Kesra
Hezar	Sorgul	Kelê	Tehlo	Guhreş	Lawê	Nûşîrewan
Hezarê	Soryaz	Kevelê	Varto	Guro	Mircanê	Nûma
Horî	Sosin	Keverê	Xezal	Gurzo	Nêrgiz	Rexşêbelek
Hurê	Stêro	Kêjal	ÇÊLEK	Haro	Nermê	Seglawî
Îpeko	Şahrê	Kîrxinê	Beşê	Hergor	Nermîş	Şîgal
Kejê	Şêrê	Kolê	Borê	Heval	Nermîşo	Şemê
Kewê	Tasê	Mewîjo	Çolê	Hirço	Pembî	Zozekê
Kewser	Tevrêz	Pihoşê	Delal	Kapreş	Reşêle	
Keyser	Tûşê	Şaxê	Dusipê	Kero	Sarê	HÊSTIR
Koçê	Tûsî	Şe'nê	Gurcê	Kêtik	Sebrê	Bozê
Kokê	Xalxal	Şengê	Înê	Kotan	Şepal	Mircê
Kolê	Xan	Şerabo	Kejê	Kulab	Şoxê	Oco
Kubar	Xanê	Xencerê	Mircê	Lebere	Tiftîko	Sorko
Kulavo	Xarsê	Xencero	Mîsê	Melesê	Xewar	Xecê
Kurê	Xasxask	Xezal	Qîrê	Nezer	Xirne	Xeco
Kurîso	Xemlo	Xêzê	Rindê	Perê	Zorgîn	
Leyla	Xezal	Xunavê	Xemê	Pişîk	Zoro	
Meyrê	Xezo	Zinê	Zerê	Qafreş		
Mircan	Xito	Ziravê		Qerebaş		
	Xoxê			Qesab		
	Xunaf					

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

1 - Di zimanê tirkî de (VI)

Amadekar: Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

	fransizî	îngilizî
pabuç: papûç, papûçik, <i>far:</i> papûş	chaussure, pantoufle	shoe, slipper
padişah: padişah, <i>far:</i> padişah, <i>peh:</i> patexşa	souverain, sultan ottoman	sovereign, the sultan of the Ottoman empire
pafta: <i>pafta</i> (n), <i>far:</i> bafta	section d'un croquis, d'un plan ou d'une carte	section of a large map
paha: biha, <i>far:</i> beha, <i>peh:</i> vehak	prix, valeur	price, value
pak: pak, <i>far:</i> pak, <i>peh:</i> pak	pur, propre, sacré	pure, proper, clean, holy
pakize: paqij, pakij, pakîze, <i>far:</i> pakîze, <i>peh:</i> pakîzek	pur, innocent, chaste	pure, innocent, chaste
palas: palas, <i>far:</i> palas, pelas	tapis grossier fait de poils de chèvre ou de chiffon	coarse carpet of goat-hair or rag
palan: palan, <i>far:</i> palan	bât	broad soft saddle
pamuk: pembû, penbo, pemî, <i>far:</i> penbe, <i>peh:</i> pembeg	coton	cotton
pancar: <i>pincar</i>	herbes comestibles	edible herbs
panzehir: panjehr, panzehr, <i>far:</i> padzehr, <i>peh:</i> padzehr	antidote	antidote
para: pere, pare, <i>far:</i> pare, <i>peh:</i> parek	argent	money
pare: <i>pare</i> , <i>par</i> , <i>far:</i> pare, <i>peh:</i> parek	pièce, portion, part	piece, portion, part, fragment
parça: perçe, parçe, <i>far:</i> parçe	pièce, portion, morceau	piece, portion, fragment
parsa: pars, <i>far:</i> parse, perse	mendicité	begging
parsa toplamak: <i>pars berhev kirin</i>	faire la quête, faire la manche	to beg, to take a collection of money from the crowd
patlican: bacan, balincan, balîcan, badimcan, bacanreş, <i>far:</i> badimcan	aubergine	eggplant
pay: par, pay, <i>far:</i> pare, <i>peh:</i> pareg, <i>sans:</i> paj, <i>lat:</i> pars	part, partie	part
payanda: payende, pal, <i>far:</i> payende	étais, support	support, strut
paye: paye, <i>far:</i> paye, <i>peh:</i> payek	degré, grade, dignité, rang	degree, rank, grade, dignity
payidar: payîdar, <i>far:</i> paydar	durable, constant, permanent	enduring, constant, permanent
payitaht: paytext, <i>far:</i> paytext	capitale	capital city
paymal: paymal, <i>far:</i> paymal, pamal	détruit, foulé aux pieds, en ruine	trodden under-foot, destroyed, ruined
pazar: bazar, <i>far:</i> bazar	1) marché; 2) dimanche	1) market, market place; 2) Sunday
pazî: (botanik) pazîk, pazî, <i>far:</i> pazî	bette	chard, beet
pazî: (anatomî) pazû, bazû, <i>far:</i> bazû, <i>peh:</i> bazûk	biceps	biceps
pazîbend: bazbend, <i>far:</i> bazûbend	amulette portée autour des bras (des biceps)	amulet worn round the arm
peçe: pêçek / pêçîn, <i>far:</i> pîçek	voile	veil
pederşahi: <i>pederşahi</i> , <i>far:</i> piderşahi	patriarcal	patriarchal
pehlivan: pehlewan, palewan, pahlewan, pêlewan, <i>far:</i> pehlewan	1) lutteur; 2) champion, homme fort, héros	1) wrestler; 2) champion, strong man, hero,
pejmürde: pêjmürde, pejmürde, pejmurde, <i>far:</i> pejmurde	1) usé, râpé, élimé; 2) en haillons	1) shabby, worn out, ragged; 2) in rags
peksimet: beksimed, baqîsme, <i>far:</i> beksimed (beksemat)	sorte de biscuit sec	hard biscuit
pelte: palûze, <i>far:</i> palûde	dessert en gélatine à base de farine et de sucre	flavored jelly-like dessert made with flour and sugar
peltek: peltek, zimanpilt (=zimanviz, zimantil, zimantis)	bêgue, qui zézaie	stutterer, s.o. who lisps
pembe: penbe, pembeyî, perzî, <i>far:</i> penbe, <i>peh:</i> pembek	rose, rosé	pink, rose coloured, rosy
pencidû: pênc û du, <i>far:</i> penc û do	dès de cinq et deux	dice score of five and a two
pencûse: pênc û sê, <i>far:</i> penc û sê	dès de cinq et trois	dice score of five and and three
pencüyek: pênc û yek, <i>far:</i> penc û yek	dès de cinq et un	dice score of five and one
pencere: <i>pencere</i> , <i>far:</i> pencere	fenêtre	window
pençe: pence, penc, <i>far:</i> pence, <i>peh:</i> pencek	griffe	claw, talon
perakende: pergende, perginde, perakende, <i>far:</i> perakende	1) dispersé, confus, désordonné; 2) détaillant	1) scattered, dispersed, confused; 2) retailer
perçem: perçem, pirçem, pirçik, <i>far:</i> perçem	1) touffe ou mèche de cheveux; 2) oriflamme, drapeau, bannière	1) tuft of hair; 2) banner, flag, oriflame
perçîn: perçîn, perçîm, <i>far:</i> perçîn, <i>peh:</i> perçîn, perzîn	rivet	rivet
perdah: perdax, <i>far:</i> perdaxt	polissage	polishing
perde: perde, <i>far:</i> perde, <i>peh:</i> perdek	rideau	curtain
pergel: pergel, pergal, pergar, <i>far:</i> pergal, pergar	compas	pair of compasses
perhîz: perhîz, parêz, <i>far:</i> perhîz, <i>peh:</i> pahrêç	diète, régime	diet
peri: perî, <i>far:</i> perî, <i>peh:</i> perîk	fée	fairy
perişan: perişan, <i>far:</i> perişan, <i>peh:</i> perîş	en désordre, en ruine, perturbé	scattered, disordered, wrecked, perturbed
perşembe: pêncşem, pêncşemb, <i>far:</i> pencşenbe	jeudi	Thursday
perva: <i>perwa</i> , <i>far:</i> perwa	crainte, retenue, réserve, pertinence	fear, restraint, pertinence
pervane: perwane, <i>far:</i> pervane, <i>peh:</i> pervanek	1) phalène; 2) hélice, pale, ventilateur	1) moth, (insect); 2) flywheel, propeller, paddle wheel, fan
pervaz: perwaz, perwaze, <i>far:</i> pervaz	plinthe, corniche	plinth, cornice, molding
pervin: Perwîn, <i>far:</i> perwîn, <i>peh:</i> pervîç	Pléiades	the Pleiads
perviz: Perwîz, <i>far:</i> perwîz, <i>peh:</i> pervîç	victorieux, puissant, fortuné	victorious, fortunate, powerful
pes: bes, pes, <i>far:</i> bes, <i>peh:</i> pes	1) ça suffit, ça dépasse la mesure; 2) je me rends, j'accepte ma défaite	1) that beats all, it's the limit; 2) I surrender, I accept my defeat
peşîn: pêşîn, pêşî, pêşin, <i>far:</i> pişîn	en avance, paiement d'avance	in advance, prepayment, paid in advance
peşkeş: <i>pêşkêş</i> , <i>far:</i> pişkeş	présent, offrande	gift, offering brought to superior
peşkir: <i>pêşgîr</i> , <i>pêjgîr</i> , <i>far:</i> pişgîr	serviette de bains	towel
peşrev: <i>pêşrew</i> , <i>far:</i> pişrew	avant-garde	vanguard, forerunner
peştamal: pêştamal, pêşmal, piştamal	1) grande serviette de bain; 2) tablier	1) big towel; 2) apron, waist cloth
peyda: peyda, <i>far:</i> peyda, <i>par:</i> peydağ	existant, manifeste, visible, produit	existent, manifest, visible, produced
peyderpey: peyderpê, pêdepêde, pêbipê, <i>far:</i> peyderpey	pas à pas, graduellement, peu à peu	step by step, by degrees, little by little
peygamber: Pêxember, pêximber, <i>far:</i> peyxember, <i>par:</i> padxam	prophète, messenger	prophet, messenger
peyk: peyk, <i>far:</i> peyk, <i>peh:</i> peyg	satellite	satellite
peynîr: penîr, penêr, <i>far:</i> penîr, <i>peh:</i> penîr	fromage	cheese
peyrev: peyrew, <i>far:</i> peyrew	suiveur, disciple, imitateur	disciple, follower, imitator
pezevenk: pêzeweng, <i>far:</i> pejavend	maquereau, souteneur, chenapan, gredin	pimp, scoundrel

pılı pirtî: pîlî û pirtî, pel û pot, pil û pirt, pîrpot	effets, haillons	old rubbish, rags
pîç: bîj, pîç, bîjî, bêjî, bîc, <i>far</i> : beççe, bece	bâtard	bastard
pilav: pilaw, pelaw, <i>far</i> : pilow	pilaf	pilaf
pîr: <i>pîr</i> , <i>far</i> : pîr	maître spirituel d'un ordre religieux	spiritual leader of a religious order
pirinç: <i>birinc</i> , <i>far</i> : birinc	riz	rice
pis: <i>pîs</i> , <i>far</i> : pîs	sale, impropre, souillé	dirty, filthy, foul
pişman: poşman, pêşman, peşêman, <i>far</i> : peşîman, peşêman <i>peh</i> : peşêman	repentant, pénitent, désolé	repentent, penitent, regretful
piyade: peyade, piyade, <i>far</i> : piyade, <i>peh</i> : piyatek	1) piéton; 2) soldat d'infanterie	1) pedestrian; 2) foot soldier, infantry
piyaz: piyaz, pîvaz, <i>far</i> : piyaz, <i>peh</i> : peyaz	1) oignons coupés; 2) hors d'œuvre à base d'oignon et d'haricot	1) chopped onion; 2) dish principally flavored with onion (beans, etc)
post: <i>post</i> , <i>pîst</i> , <i>far</i> : pûst, <i>peh</i> : pûst	peau d'animal	skin, hide
postal: <i>postal</i> , <i>far</i> : pûstgale	bottes de soldat en cuir	heavy army boot
pul: <i>pûl</i> , <i>pol</i> , <i>far</i> : pûl, <i>peh</i> : pûl	1) monnaie; 2) timbre; 3) écaille	1) money; 2) stamp; 3) scale, shell
polat: polat: pola, polad, pîla, <i>far</i> : pûlad, <i>peh</i> : polat	acier	steel
puşt: pûşt, <i>far</i> : puşt, <i>peh</i> : puşt	jeune prostitué	catamite
puşu, puşî; pûşî, poşî, <i>far</i> : pûşî	voile	veil
put: <i>pût</i> , <i>far</i> : but, <i>peh</i> : but	idole	idol
putperest: <i>pûtperest</i> , <i>far</i> : butprest	idolâtre	idolater
pûf: <i>puf</i> , <i>pif</i> , <i>far</i> : puf	souffle	breath
raf: <i>ref</i> , <i>refik</i> , <i>far</i> : ref	étagère	shelf
rahşan: <i>rehşan</i> , <i>rexşan</i> , <i>far</i> : reşşan	brillant, reluisant	gleaming, glittering, shiny
rahvan: <i>rewan</i> , <i>rehwan</i> , <i>far</i> : revan, <i>peh</i> : ruwan	qui court bien, qui coule bien	running or flowing easily
rast: <i>rast</i> ; <i>far</i> : rast, <i>peh</i> : rast	droit, vrai	right
reçel: <i>reçel</i> , <i>rîçal</i> , <i>rêçal</i> , <i>far</i> : rîçar, rîçal	confiture	jam
rehber: <i>rêber</i> , <i>rehber</i> , <i>far</i> : rehber	guide	guide
rencide: <i>rencide</i> , <i>far</i> : rencide, <i>peh</i> : reng, rencênîten	offensé, peiné, tourmenté, blessé	pained, tormented, injured, hurt
rençper: <i>rênçber</i> , <i>rêçber</i> , <i>far</i> : rençber	laboureur, travailleur	labourer, workman
rende: <i>rende</i> , <i>rinde</i> , <i>far</i> : rende, <i>peh</i> : rendîten	rabot	carpenter's plane, scrapen
rengareng: <i>rengareng</i> , <i>rengûreng</i> , <i>rengrengî</i> , <i>far</i> : rengareng	multicolore	multicolour
renk: <i>reng</i> , <i>far</i> : reng, <i>peh</i> : reng	couleur	colour
reva: <i>rewa</i> , <i>far</i> : rewa, <i>peh</i> : rewak	convenable, digne, propre	suitable, worthy, propre
revan: <i>rewan</i> , <i>far</i> : rewan, <i>peh</i> : ruwan	âme	soul
revanî: <i>rewanî</i> , <i>far</i> : rewanî	dessert à base de semoule de maïs	sweet made of corn semolina
rezene: Rizyan, riziyan, raziyan, riziyan, <i>far</i> : raziyan	<i>lat</i> : feoeniculum, fenouil	fennel
rihtim: <i>rixtim</i> , <i>far</i> : rîg, <i>peh</i> : rîk	quai	quay, wharf
ruşen: <i>rûşen</i> , <i>far</i> : roşen, <i>peh</i> : roşn	lumineux, radieux	luminous, radiant with happiness, beaming with joy

Îdyomên kurdî

Amadekar : Mistefa AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
ma ez li ber golika me? ma ez serê kerê me?	eşek başı mıyım?	à quoi donc je sers? (litt.) suis-je donc le gardien de veaux? c'est-à-dire quelqu'un qui ne compte pas, à qui on ne demande pas son avis	what use am I? (lit.) "Am I the calves' guardian?" i.e. someone of no account, whose opinion is not asked
ma arvan avêtiye nav me? ma qey serê min ji xela û celayê derxistiye?	sanki dar günümün kurtarıcısı mısın? sana ne minnet borcum olabilir ki?	(litt.) ce n'est tout de même pas toi qui m'a sauvé de la famine: pour quoi te serais-je redevable?	(lit.) after all, it wasn't you who saved me from starvation : why should I be indebted to you?
lingê wî erd nagire: daweta diya wî ye	keyiften ayağı yere basmıyor	(litt.) de plaisir ses pieds ne touchent pas terre: être sur un nuage; planer de plaisir, être tout à son plaisir	(lit.) his feet didn't touch the ground; he was so glad; crazy with joy
ma bêjiyê ser bava ye? ma te li erdê diye?	yerde mi buldun ki değer vermiyorsun?	l'as-tu donc trouvé par terre au point de ne lui donner aucune importance?	did you find him so beaten down that you thought him so unimportant?
li kerê mirî gerîn, li malê mirî gerîn	beleşçi olmak, bedava mal peşinde koşmak	(litt.) chercher les charognes d'âne; courir après des choses gratuites	(lit.) looking for donkey's scavengers; running after things which are free
li ser (pey) pejnê çûn	duyumlarla hareket etmek	agir selon son flair ou ses intuitions	act by intuition
li qoziyê / quncikê asê bûn	köşeye sıkışmak	être coincé, être acculé	to be caught or pushed into a corner
li ser qûnê rûniştin: li ser qûna xwe rûniştin	kıçı üstüne oturmak	rester assis sur le cul, renoncer à ses prétentions	remain seated on one's arse, to give up one's claims
ma den e ku tuê tê de kî? ma gana li ser pirê ye?	boya küpü değil ki batırıp çıkarasın? alel acele olacak iş değil	ce n'est pas quelque chose qu'on puisse faire à la va-vite	It's not something one can do in a hurry
ma ji hina xwîn, ji hina av dihere: ma ê te tenê can e?	seninki can, bizimki patlıcan mı?	(litt.) est-ce que les uns versent du sang les autres versent de l'eau? ne pense pas seulement à ta peine, les autres peuvent aussi avoir mal	(lit.) do some shed blood and others shed water? i.e don't just think of your own troubles, others can have them too.
ma min cilikê camiyan diziye? ma min sûçik rewisandine? ma min hecacî tazî kirine? ma min pisikê dêr û mizgeftan kuştine?	çok büyük kabahat mı işledim?	(litt.) ai-je volé le tapis de la mosquée? ai-je commis une faute très grave?	(lit) have I stolen the mosque's carpet? i.e. have I committed a serious offence?
ma tu li ser mûristanê (xuluqî) yî? ma gêrik di qûna te de ye? tu li ser kuna mûriyan rûniştîyî? agir/ filfil/ îsot ketiye qûna te?	kıçına biber mi ekildi, acelen ne?	(litt.) es-tu assis sur une fourmillière? pourquoi donc es-tu si pressé?	are you sitting on an ant hill ? why are you in such a hurry ?
maht (qan) sar kirin: deqê (hewesê) yekî şikandin	oyunu soğutmak, hevesini kırmak	calmer le jeu, briser l'enthousiasme, apaiser l'ardeur	calm things down, dampen enthusiasm, cool tempers

te mal anîn stûna malê: te ediland! te kire çîrik	maşallah tam da becerdin!	(litt.) tu as apporté la belle affaire jusqu'au pilier rompu: c'est tout ce que tu rapportes; la montagne a accouché d'une souris	(lit) you've brought a fine bargain to the broken pillar, is this all you've brought, made a mountain out of a mole hill
mala xwe bi destê xwe xerab kirin	kendi eliyle evini yıkmak	causer sa propre perte	brought about his own downfall
malik li hevdu şewitandin: malik li hev xerab kirin	biribirinin evini yıkmak	causer la perte de l'une et de l'autre partie	brought about the downfall of both parties
mastê xwe li gelek sûkan firotin	deneyimli olmak, görmüş geçirmiş olmak	(litt.) avoir vendu son yaourt sur beaucoup de marchés; être expérimenté	(lit) to have sold one's yoghurt on several markets, i.e. to be very skillful
mêşa girî li dorê çûyîn û hatin	belasını aramak	chercher la punition, (litt.) la mouche à pleurer tourne autour de lui	looking for punishment (lit.) the fly of tears is buzzing around him
mêjîyê kera xwariye	eşek beyinli, kaz kafalı	(litt.) qui a mangé de la cervelle de l'âne; stupide, écerelé	(lit) someone who ate the donkey's brains, i.e. is stupid, brainless
meriv newêre li ber bîna wî bisekine	çok asabi	soupe au lait, très irascible	very ill tempered
mexelê wî bi qurîncok (gurîne) e	huzursuz, diken üstünde duruyor	il est mal à l'aise, sur la braise	he is on hot coals, i.e. he is ill at ease
min ne kirrîye û ne firotiye: haya min jê tune	bu işten haberim yok, ilgim yok	je ne suis pas au courant de cette affaire, je n'y suis pour rien	I know nothing about this, I'm not involved
mirad di qirikê de mayîn: miraz di çav de man	muradına ermemek	ne pas voir la réalisation de ses vœux, en particulier être frustré en amour	does not see his wishes achieved (especially meaning frustrated in love)
mirina wî hatiye	eceline susamış	il cherche sa mort	he's trying to kill himself
mîza wî ne zelal e; ava wî şolî ye	tekin değil, güvenilmez	il n'attire pas confiance	he does not inspire confidence
li morîkên diya xwe geriyan	ilgisiz bir yerde bulunmak, ilgisiz bir işle uğraşmak	se trouver en un lieu ou dans une affaire inattendus	to find oneself in an unexpected place or situation
mû bi zimanê me ve hat	dilimizde tüy bitti	(litt.) à force de répéter des poils ont poussé sur notre langue; nous avons tant répété	(lit) repeated oneself so often that hairs have grown on the tongue, i.e. we have repeated it so often
mû li zimanê wî nagere /naaliqe	akıcı bir şekilde konuşmak	parler couramment, sans hésitation	to speak fluently, without hesitation
nan bi xwê, xwê bi tam hiştin	tadında bırakmak; ölçüyü kaçırmamak	ne pas franchir les bornes; garder la mesure	does not go overboard, i.e. keeps his balance
nanê bêxwê xwarin: nanê gêjê xwarin	güçsüz, dayanıksız olmak	(litt.) manger du pain sans sel; être peu résistant, peu robuste	(lit) to eat bread without salt; i.e. to have fragile health, not strong
nanê min bêxwê ye: şikeva ye, qenciya min vala diçe	iyiliğim boşuna gidiyor, karşılık bulmuyor	(litt.) mon pain est sans sel, mes bonnes actions ne sont pas récompensées; je fais du bien mais nul ne m'exprime de la reconnaissance	(lit) my bread is unsalted, i.e. my deeds are unrewarded, I do good but no one shows any gratitude
nan û xwêyê wî li ser çoka(çonga)/ gûzika wî ye	nankördür	(litt.) son pain et son sel sont sur ses genoux; il est ingrat, il s'en va dès qu'il a fini de manger et oublie son bienfaiteur	(lit) his bread and his salt are on his knees; i.e. he is ungrateful, he leaves as soon as he's finished eating and forgets his benefactor
nava xwe xistin!	ağır bir iş becermek	s'acquitter d'une lourde mission, déployer de grands efforts	to have achieved a heavy task, to have made great efforts
navika yekî birîn	göbeğini kesmek, birinin göbeğini kesmiş gibi yakından tanımak	connaître qn de près (comme si on lui avait coupé son cordon ombilical)	to know someone intimately (as if one had cut his umbilical cord)
navika wan bi hev re girêdayî ye	göbeği birlikte kesilmiş, birbirinden ayrılmaz iki kişi	(litt.) leur cordon ombilical est commun, ils sont inséparables	(lit) they share the same umbilical cord, they are inseparable
ziravqetandî bûyîn: dil bizdiyan: navqetandî bûyîn: navik piçan/ piçîn	ödü kopmak, ödü patlamak	(litt.) avoir la vésicule biliaire éclatée de peur; avoir une peur bleue	(lit) to burst a gall bladder with fear; to be dead scared
navqetyayî; dilbizdiyayî, ziravqetiyayî, navzikpiçiyayî	ödlek	poltron	poltron, coward
nayê xwarin: nayê daqurtandin, nema di yekî de hilatin; gihiştin serê difnê	tahammül edilemez, dayanılmaz, yutulamaz	insupportable, impossible à avaler	unbearable, hard to swallow
ne bi kêrî defê, ne bi kêrî zurnê tê : ne bi kêrî mizgeftê ne bi kêrî dêrê tê!	bir işe yaramıyor	(litt.) il n'est utile ni pour la grosse-caisse ni pour le haut-bois, ou ni pour la mosquée ni pour l'église; c'est un bon à rien	(lit) he is useless both for the kettle drum or the flute, neither for the mosque nor for the church; i.e. he's a good for nothing
ne bi minê ne bi teyê: ne li min û ne li te ye, ne ker ket ne hîz diriha	umursamaz, hiçbirşey olmamış gibi hareket eden	indifférent; qui ne s'en soucie pas, qui se comporte comme il ne s'était rien passé	indifferent; he doesn't bother; he acts as if nothing had happened
ne sar lê tê ne germ	ona bir türlü yaranamaz, ne soğuk yarar ne de sıcak	ni le froid ou le chaud ne lui conviennent; on ne peut lui plaire	neither hot nor cold suit him; i.e. it's impossible to please him
ne xêra sibê, ne qeda êvarê (şevê)	ne sabahın balı, ne de akşamın belası	(litt.) il vaut mieux ne pas avoir du bien le matin s'il doit apporter une calamité le soir	(lit) it's better not to have a good morning if it means having a disaster in the evening
nebûye dîk azan (bang) dide	horoz olmadan ötüyor	(litt.) il chante avant de devenir un coq; entreprendre des actions au-dessus de ses forces	(lit) he crows before becoming a cock, i.e. he takes on more than he's capable of doing
(bila) nehikê li ser dehikan (be)	dokuzu kabul eden onuda eder	qui accepte 9 coups peut encaisser aussi le dixième	if s.o. accepts 9 blows he can stand the tenth
neynûk (nenûk, neynok) nemaye ku pê bixurîne	kaşınacak tırnağı bile kalmayan, herşeyini kaybetmiş	(litt.) il ne lui reste plus rien, pas même des ongles pour se gratter; il a tout perdu	(lit) he has nothing left — not even nails to scratch with ; he has lost everything
nigê (lingê) xwe li guhê xwe dixe	boş konuşuyor, konuşmasına hiç değer verilmeyen	nul ne prend en compte ses paroles; le chien aboie la caravane passe	no one takes any notice of his words; the dogs barks but the caravan goes on
niklê yekî sîr kirin	kışkırtmak, tahrik etmek	provoquer, exciter, inciter	to provoke, to excite; to incite
nîskek morîkan di nav gûyê xwe de dîtiye	kendini bir şey sayıyor; bokunda boncuk görmüş	(litt.) il a trouvé une lentille dans ses excréments; se prendre pour qn d'important	(lit) he found a lentil in his shit; i.e. he thinks he's someone important
niviştâ wî di stûyê wî de ye	tescilli deli, zır deli	c'est un fou confirmé	he a certified lunatic
niviştên wî ketine avê	şansı yok, değeri bilinmiyor	il n'a pas de chance, ses qualités sont ignorées	he has no luck, his qualities are ignored

Peyvên Stranên folklorî

Amadekar : M. Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
birader (n)	yakın arkadaş, dost	ami intime	close friend, intimate
heçî: herçî	... gelince	quant à	as for
guhdar (n)	dinleyici	auditeur	listener
guhdarî (nm)	dinleme, dinleyiş	audition	hearing, listening
xweşikbûn (nm)	güzellik	beauté	beauty
ji dêl ve: dêvla, di şûna (dewsa, cihê) ... de	... yerine	à la place de, au lieu de	instead of, in place of
leyistin: listin, yarî kirin	oynamak	jouer	to play
xort	genç erkek	jeune homme	young man
hiz kirin: hez kirin, hejî kirin	sevmek	aimer	to love
defa singê: depê singî	göğüs kafesi, göğüs	poitrine, cage thoracique	chest, thorax
dîşiv	çift vuruş	coup double	double rythme
dîşiv kirin,	oyunda iki defa vurmak	donner un coup double	to play double time
vegerandin	geri çevirmek, geri vurmak	retourner, renvoyer	to return, to send back
îro: evro	bugün	aujourd'hui	today
tep	şamar	tape	slap
qê: qey	sanki	comme si	as if, as though
xwestin: xwastin	istemek	demander	to ask
şev	gece	nuit	night
xencer	hançer	poignard, dague	dagger
hestî	kemik	os	bone
deşt	ova	plaine	plain, lowland
perê avê: rexê avê, lêva avê, kenarê avê	su kenarı	bord de l'eau	bank of river, shore
çiqas, çend	ne kadar	tant, autant	so much
xwe lê girtin: xwe li yekî girtin	1) birine sığınmak, himayesini dilemek; 2) birini beklemek	1) s'en remettre à qqn, chercher la protection de qn; 2) attendre qn	1) to put one's trust in s.o., to seek protection from s.o.; 2) wait for s.o.
xwe li tiştêkî / cihekî girtin	bir şeye / yere yönelmek, o yönü hedef almak	s'orienter vers qqch; aller dans la direction de	to go towards s.th
gav (nm): pêngav (nm)	adım	pas	step
axa (n)	ağa	agha	agha
axatî (nm)	ağalık	dignité d'agha	state and condition of being an agha
mexsed: mebest, meram	maksat	intention, but	intention, purpose, aim
bedl: qat, taxim, destekinc	takım elbise	costume	suit (of clothes)
şivan	çoban	berger, pâtre	shepherd
zeraq (nm)	tanyeri	premieres lueurs de l'aube	first rays of the daybreak
mij	sis	brouillard, brume	fog, mist
qahwe: qawe	kahve	café	coffee
ewr	bulut	nuage	cloud
gumgum	kumkuma	un grand récipient au col étroit	a large bodied narrow necked vase
şiv	akşam yemeği	dîner	dinner
şerjêkin, serjêkirin (nm)	kesme, başını kesme	égorgement, abattage	slaughter
mazûvan/mazûrvan: mêvandar, mêhvandar	ev sahibi	hôte	host
qedîyan: qedîn	bitmek	finir, se terminer	to end, to come to an end
seqet	sakat	handicapé, infirme, invalide, défectueux	handicapped, invalid disabled, infirm, defective
bawî	romatizmalı	rhumatisant	rheumatic
kurk (nn)	kürk	fouffure, manteau de fouffure	fur, fur coat
kimêl: kembêl, şaqûl, gincî	dışkılı yün	laine souillée de crottes	wool soiled with shit
bêrîvan: banedar	sağıcı kadın	trayeuse, femme qui trait du lait	milk maid
taştê, têşt	kahvaltı	petit-déjeuner	breakfast
ta (n), hevta, hemta	hemta, denk, eş	égal, de même niveau	equal, of the same level
hêdî	yavaş	lentement	slowly
şamgeylanî	kadın giysilerinde kullanılan bir cins çiçekli kumaş, bir tür kadın giyisi	sorte de tissu à motifs floraux utilisé dans les vêtements féminins	flowered cloth used for women's dress
çira şîr	1) sût sıkımı; 2) tertemiz	1) un filet de lait; 2) pur, sans défaut	1) a trickle of milk; 2) pure, flawless
kişandin	çekmek	tirer, attirer	to pull, to draw, to attract
wext	vakit	temps	time
ketin heyrê	ne yapacağını bilmemek, çaresiz olmak	être désarmé, ne pas savoir quoi faire	to be disarmed, not to know what to do
xatûn	hatun	dame	lady
veşartin	saklamak, gizlemek	caler, dissimuler	to hide, to conceal
rîş	püskül	pompon	tassel
xelk: gel, xelq	halk	peuple	people
kenîn	gülmek	rire	to laugh
şev lê gerîn	gece sersemliğine uğramak	être mal réveillé, être étourdi	to be half awake
kengî: kengê	nezaman	quand	when
xatir	hatır	considération, estime, considération qu'une personne attend d'une autre	esteem, consideration, the consideration that one person expects from another
ji xeynî: ji bilî, bilî, xeynî; zêdeyî, ji derveyî	gayri, başka, dışında	à part, hormis, outre, excepté	besides, except
deqandin: deq kirin, deq lê dan, deq lê kirin	dövme yapmak	tatouer	to tattoo
qeşa	buz	glace	ice
dor	1) sira; 2) etraf, çevre	1) tour; 2) autour	1) turn; 2) around
dora elbê	kutunun çevresi	autour de la boîte	going round in circles
hîva çardeşevî	dolunay	pleine lune	full moon
stêr, stêrk	yıldız	étoile	star
bi şewatî	yakıcı, etkileyici	brûlant, touchant	burning, touching
xurbet: xerîbî, biyanî	gurbet	terre étrangère, exil	exile, foreign country

qatılme: qatılme	verimli, yeşilliği bol, şen	prospère, abondant	prosperous, abundant
bihara qatılme	şen, yeşilliği bol bahar	printemps abondant, prospère	prosperous spring
merxes: sinceq, çelok, derziya xileqandî,	çengelli iğne	épingle double, épingle de nourrice, épingle de sûreté	safety pin
kebas: çitpit	çitpit	bouton de pression	press stud
abor: ebûr, idare	geçim	subsistance	living, livelihood
zarok: mindal, biçûk, sebî, gede, sêwelek	çocuk	enfant	child
sabûn	sabun	savon	soap
bes	1) yeter, kafi; 2) yalnız, sadece	1) assez; 2) sauf, seulement	1) enough; 2) but, only
şimamok	şamana	melon	melon
xulam	hizmetçi	serviteur	servant
qapan	kantar	bascule	steelyard for weighing
gelacî: fesadî	fesatlık, dedikodu	intrigue, médisance	intrigue, slander
mêzîn: terazî, şihîn	terazi	balance	balance, pair of scales
xeyidin: silbûn, aciz bûn	darılmak	se fâcher	to become cross, angry
baran	yağmur	pluie	rain
rijandin	dökmek	verser	to pour
xan	han, kervansaray	caravansérail	caravanserai
selefe siwar	bir atlı grubu	un groupe de cavaliers	a group of horsemen
sond xwarin	yemin etmek	jurer, faire le serment	to swear, to take an oath
jînberdan	kadın boşama	répudiation, divorce	repudiation, divorce
ji kîsê yekî	birinin kesesinden, hesabından	pour le compte de qn	to s.o.'s account or debit

Peyvên dunavî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
Ç			
çal û çavî	göz gözenek	poreux	porous
çal û kort	delik deşik, çukur hendek	cahoteux, plein de trous	full of holes
çarşî û bazar, çarsû û bazar, sûk û bazar	çarşı pazar	quartier commerçant, commerces	shopping district, shops
çek û çol	araç gereç	outils, outillage	tools, set of tools
çek û posat	silah ve techizat	équipement militaire, armement	military equipment, arms
çek û rihêl (rihel, rihal): cihêz	çeyiz	trousseau	trousseau
çek û rext	techizat	équipement militaire, attirail	military equipment
çek û sîleh	silah	armes	arms, weapons
çerm û hestî	et kemik, deri kemik	très émacié, squelettique	skeleton-like, skinny
çê û xerab: baş û xerab, qenc û xerab	iyi kötü	tant bien que mal, d'une manière ou d'une autre	somehow, in some way or other
çil û çiya: çel û çiya: çiya û banî	dağ tepe	par monts, à travers les montagnes	over the mountains
çol û çiya	dağ bayır, dere tepe	par monts et par vaux	up hill and down dale
çirt û pirt	abuk sabuk laflar, zirt pirt	paroles incohérentes, bavardage creux	nonsensical talk
çol û beyar	kır kurak, kır kıraç	terre non cultivée	waste land
çol û pesar	kır yamaç	dans les collines	up in the hills
çûn û hatin	gidiş geliş, sosyal ilişki	va-et-vient, allées et venues, relations sociales	comings and goings, social intercourse
D			
dan û standin	alış veriş, ilişki, irtibat	commerce, échange, relation	commerce, trade, business, relations
dar û ber	ağaçlık, yeşillik	boisé, verdoyant	woody, green
dar û deste	uşak	laquais, valet	lackey, valet
ta û derzî, darik û derzî, ta û dezi	ipince, çok zayıf	très mince, maigrelet, maigrichon, fluet	scrawny, thin, skinny, reedy
dar û devî	çalılık	buisson	bush
dar û dirrî	ağaçlık dikenlik	buisson épineux	thorny bush, thorn bush
dar û derman	ilaç, derman	remède	remedy
das û qeynax: das û tar	orak ve parmaklık, biçici araçlar	outils du moissonneur	harvester's tools
def û zirne: dihol û zirne	davul zurna, şenlik	réjouissances, fête	festivities, celebrations
dek û dolab	entrika	intrigue	intrigue
del û dîn	deli dolu	inconsidéré, irréfléchi	unconsidered, thoughtless
dem û dezgeh	düzen, kurum, kuruluş	ordre, établissement, institution	order, establishment, institution
dem û dewran	zaman, felek	époque, fortune	epoch, time
der û cînar: der û cîran	konu komşu	voisin	neighbour
der û دنیا	elalem	les gens, autrui	people, all the world, everybody
der û dor, dor û hêl, dor û ber, dewr û ber	etraf, çevre	milieu, alentours, voisinage	neighbourhood, surroundings
derd û kul: kul û derd	dert ve elem	peines, soucis, tourments	pains, worries, torments
dest û lep: lep û dest; bi dest û lep bûn	eline güçlü olmak, yiğit olmak	être brave (dans une empoignade), savoir se défendre	to be brave (in a fight), to know how to defend oneself
ji dest û lep ketin: ji dest hilanînê ketin	erkeklikten, yiğitlikten düşmek, dirençten düşmek	manquer de bravoure; ne plus être en mesure de se défendre	to lack courage, to be unable to defend oneself
bi dest û lep ketin nav	paldır küldür girişmek	attaquer sans mesure, s'empiffrer	1) to attack recklessly; 2) to gorge oneself
bi dest û pê: dest û ling	elli ayaklı, hareketli, iş bitiren, iş gören	actif, dynamique	active, dynamic
ji dest û pê ketin	takatten düşmek, hareketten düşmek	perdre sa mobilité, devenir dépendant	to be immobilised, to become dependent
dest û çav: ser û çav	el yüz	visage	face
deşt û çiya, deşt û banî	dağ ve ovalar	par monts et par vaux	up hill and down dale
deşt û zozan	ovalık yaylalık	hauts plateaux, alpages	high plateau, summer grazing grounds

dev û çav: ser û çav	sima, yüz	visage	face
dev û deling: daw û deling berhev kirin	tası tarağı toplamak	faire sa valise et s'en aller	to pack up and go
dev û diran	diş	dentition	dentition
dest û dar	koşul, şart	circonstance	circumstances
bi dev û ezman: bi dev û ziman	konuşkan, ağız laf yapan	disert, loquace	fluent, loquacious
bê dev û ziman	az konuşan, sessiz	taciturne, peu loquace, silencieux	taciturn, silent
dev û lêvên lihev an xweşik	yüzü gözü düzgün	joli minois, visage harmonieux	pretty face
dev û lêvên şîrîn	tatlı diller	langage agréable	pleasant language
dev û poz	ağız burun	gueule	mug
dev û rû	sima, yüz	visage	face
dê û bav: daybab, daybav	ebeveyn	parents	parents
dê û dot: dê û qîz; day û kiç	ana kız	mère et fille	mother and daughter
dê û mak	anne	mère	mother
dîl û ceger: dil û gurçik: dil û hinav; dil û mêlak	iç organları	entrailles	entrails, guts
diz û keleş	harami, soyguncu	brigand, bandit	robber, bandit
wek dîk û mirîşk li hember hev bûn	horoz ve tavuk gibi sürekli kapışmak	se regarder en chiens de faïence	to look at one another like porcelain dogs
dîn û cinî: pîr dîn, hir dîn	zır deli	fou à lier	raving mad
dîn û har	azgın deli	fou furieux	mad with anger
dost û yar	sevgili	bien-aimé(e)	beloved
dûr û dirêj	uzun uzadıya	longuement	at great length
dû û dûman: dû û dûxan	toz duman	fumée épaisse	thick smoke

E

ehd û peyman: ad û qerar; ehd û wehd, soz û qewl	söz, ahid	engagement, pacte	commitment, pact
ehd û beht; di ehd û behtê de bûn	kararsız olmak	être indécis	to be indecisive
emr û îrade	emir, buyruk	ordre, commandement	order, injunction
erd û esman	yer gök	ciel et terre	heaven and earth
eşq û evîn, işq û evîn	aşk	amour	love
evd û qûl	kul köle	esclave	slave
eyd û erafat: îd û erafat	arife ve bayram günleri	veille et jour de fête religieuse	the eve and day of a religious festival
erz û eyal: irz û eyal: zar û zêç	çocuk çocuk	femme et enfants, famille	wife and children, household, family

Ê

êk û dû: ji êk û dûya xwe nehate xwarê	dediğinde ısrar etmek, taviz vermemek	rester sur ses positions, refuser toute concession, sans hésitation	to dig one's heels in, to refuse any concessions, unhesitatingly
bê êk û dû	tereddütsüz	sans hésitation	without hesitation
êş û azar	acı ve ızdırap	peine et souffrance	pain and suffering
êş û elem	acı ve elem	peine	pain, effort
êş û jan	hastalık	maladie	illness
êş û kul	acı ve dert	peine, souffrance	pain, suffering
êtîm û sêwî	anadan babadan öksüz	orphelin de père et de la mère	orphaned (of both parents)

F

fen û fût: fen û fêl: fêl û fen, fêl û fût, find û fêl	hile, dalavere, hilehurda	ruse, fourberie, tromperie, stratagème	trick, cheating, guile, stratagem
fera û fol	kap kakak	vaisselle	dishes
feryad û fîxan	feryat ve figan	cris plaintifs, lamentations	lamentations, wailing cries
filan û bêvan	falan filan	tel et tel	such and such
filankes û bêvankes	falanca ve filanca	un tel et un tel	this one and the other
fort û zirt	övünme, hava atma	forfanterie, vantardise	bragging, boastfulness, boasting

G

gede û gûde	çocuk çocuk	gamin, garnement	kid, brat
gef û gurr, gurr û gef	tehdît	menace	threat, menace
bi gef û gurr	hiddet ve tehditle	furieusement, d'un air menaçant et furieux	furiously, having a furious and threatening air
gend û gemar : gil û gemar, gil û gû	pislik, toz toprak	saleté, immondice	dirt, filth
geşt û seyran: ger û seyran	seyran, piknik, gezinti	excursion, promenade pique-nique	excursion, picnic, stroll, promenade
germ û germistan	kavurucu yaz sicağı	grandes chaleurs d'été	the heat of summer, a heat wave
gewr û boz: spî û boz	bembeyaz	tout blanc, blanc de neige	pure white; snow white
gil û gemar: gend û gemar: gil û gû	pislik, kir, pasak	saleté, immondice	dirtiness, filth
gilî û gazin	şikayet ve yakınma, sitem	plainte et reproche	complaint and reproach
gilî û gotin	söz, laf	mot, parole	word
gil û gilêş: qirş û qal	çerçöp	brindilles, ronce	twigs, brambles thorns
girr û rik: kirr û rik	aşırı inat	obstination, entêtement	stubbornness, obstinacy
goşt û xwîn: li te bibe goşt û xwîn!	afiyet olsun, yarasın!	que cela te fasse du bien	may it do you good
ji goşt û xwînê hev bûn	aynı soydan olmak	être du même sang; être de proches parents	to be of the same blood; to be very closely related
bi goşt û xwîn bûn	etli butlu olmak	être bien en chair	to be full bodied, to be plump
gotin û galegal	laf	propos creux, paroles creuses	empty works, idle talk
govend û dîlan	şenlik, düğün dernek	réjouissances, festivités	festivities
gulik û gulabend	püsküllü, allı pullu	richement décoré	colourful and richly decked out
gul û çiçek, gul û gulçîçek, gul û kulîlk	çiçek	fleurs	flowers

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Dihokê

Payîz 2002

Cara pêşîn e, ku koma xebata Kurmancî, piştî şazdeh salên xebatê bû xwedî delîve ku berê xwe bide welatê xwe û li wê, li ser axa rizgarkirî û di hewa û bayekî azad de li gor bernameya xwe ya kar bixebite.

Koma me, dikarî bi dirêjahîya du hefteyan, di gel pêrabûna karê xwe, bi awayekî rêkûpêk here seredana demûdezhêhên dewleta kurdî ya federal. Kar û karbidestên wan ji nêzik ve binase û zanyariyan di warê karûbarên wan de werbigire.

Hêjayî gotinê ye, ku ji Dihokê heta bi Silêmanîyê, xebata di rêka danîna hîmên sazîyên dewletê û gerandina wan, şên û avadankirina welat, parastina tenahî û ewlekarîyê û herweha xweshkirina rewşa kurdistanîyan de serî li me hemûyan bilind kir. Nemaze di doz û daxwazên xwe de yekbûna hêzên siyasî, pêşeng û karbidestên hêviyê gelekî mezin dide me ku dê xewna me rast vegere.

Di dema kar û seredana me de, me ji her aliyê ve xwe deyndarê qedirzanî û mêvandarîya pir germ ya gelê xwe, karbidest û berpîrsên dewleta xwe dit. Ji lewra, em tevî spasdarîyên xwe yên ji dil û can, dilsozîya xwe bi xebat û keftelefta wan ya ji bo pêşdebirina doz û daxwazên kurdistanîyan berpêş dikin.

Civîna 32yan ya Kurmancî rojên di navbera 6 – 12/10-2002an de li dar ket. Beşdarên civînê vê carê bi tenê li ser navên heywan, dar û ber, gul û giyayên Kurdistanê xebitîn. Hewil da ku navên wan yên zanistî, ku latînî ne, bibîne û hêdî hêdî rê li ber tevlihevîyan bigire.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Salih Akin (Xerzan), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfi Baksî (Xerzan), Seyîd Ebdulsetar Hemîd Çemseydî (Bewarîbala), Dr Emîn Ebdo (Şengal), Elîşer (Wan), Samî Ergoşî (Barzan), Doktorant Cewher Fetah Seîd (Hewlêr), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kılıçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Cemal Onursal (Cizîr), Dr Enwer Osman (Silêmanî), Zinar Soran (Dêrik), Dr Selîm Îsmâîl Şehbaz (Dihok), Newzad Şukrî (Dihok), Mueyîd Tevîb (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan) û Reşo Zilan (Agirî).

Encamên ji xebata vê civînê di vê hejmarê Kurmancî de tîn belav kirin.

Heywan hayvanlar / animaux / animals

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilizî
sivoreav, sivoreyê avê, qûz, qûzik, kûje, kûze, kûjik	<i>castor faeber</i>	kunduz	castor	beaver
seyê avê, seav, segav	<i>lutra lutra</i>	susamuru	loutre	otter
qurebeşk, qurebeş, qurebeşe, qurbeşe, qurbeşk, kurîbeşk, kurebeşk, kurbeşk	<i>meles meles</i>	porsuk	blaireau	badger
çeqel, wawîk, tûrk, tûrî, tûrge	<i>canis auris</i>	çakal	chacal	jackal
kitika kûvî, pisîka kovî, pisîka bejî	<i>felis silvestris</i>	yaban kedisi	chat sauvage	wild cat
şivir, şivrik, şor	<i>cervus elaphus</i>	geyik	cerf commun	red deer
ask, mamiz, xezala çiyayî, şeqil, şift	<i>capreolus capreolus</i>	karaca	chevreuil	roe deer
bizina kovî, bizinkovî, nêriyê kûvî, nêrikovî	<i>capra ibex</i>	yaban keçisi	bouquetin, ibex	wild goat, ibex
pezkovî, pezê kovî, pezkûvî, merê kûvî	<i>ovis sp.</i>	yabani dağ koyunu	mouflon	mouflon
berazê kovî, berazkûvî, berazê kûvî, berazê birra	<i>sus scrova</i>	yaban domuzu	sanglier	wild boar
sîxur	<i>histris indica</i>	oklukirpi	porc-épic	porcupine
mişkê kor, kişmişkor, mişkore, koremişk, kuremişk, xilt, curdê kore	<i>spelax sp.</i>	köstebek	taupe	mole
cird, circ, cirdan, cirdon	<i>rattus rattus</i>	lağım faresi	rat d'égout, surmulot	common rat
mişkê zevîyan		tarla faresi	mulot, campagnol	field mouse
cerbû', culbu'	<i>jarboa sp</i>	kır faresi	gerboise	jerboa
xezal	<i>gazella dorcas</i>	ceylan	gazelle	gazelle

sivoreyê avê, sivoreav, qûz, kûje

seyê avê, segav

qurebeşk, kurîbeşk

wawîk, çeqel, tûrk, tûrî, tûrge

kitika kûvî, pisîka kovî, pisîka bejî

şivir, şivrik, şor

ask, mamiz, xezala çiyayî, şeqil, şift

bizina kovî, bizinkovî, nêrikovî

pezkovî, pezê kovî, merê kûvî

berazê kovî, berazkûvî, berazê birra

sîxur

mişkê kor, koremişk, xilt, curdê kore

cird, circ, cirdan, cirdon

mişkê zevîyan

cerbû', culbu'

xezal

Gul û gîya flora

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurmançî	latînî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
gulav	<i>rosa elmaditica</i>	yaban gülü	églantier	wild rose
'endeko, 'indeko, hendekû	<i>melilotus</i>	eşek yoncası	mélilot	melilot
belalîzk, bizbizok, bilbizik, bilerzik, bilbizik pirpizêk	<i>crocus biflorus</i>	safran, çiğdem	safran, colchique	saffron, meadow saffron
pîvok, pîvong, pîvik, pîvûk, seradok	<i>crocus cancellatus</i>	bir tür çiğdem	variété de crocus	crocus, cancellalus
axbandir, zûzûbax	<i>ornithogalum narbonense</i>	ak baldır	ornithogale	Bethleem star
bûk, bûkik, bûkanî, bûka gulan, bûkûzava, nanbûkan, gulbûk, bîk, bûka piçûk, bitank, bargulik, bihargulik, nîsanok, pîtanok, gangilok, ganguli	<i>papaver</i>	gelincik	coquelicot	poppy
xaşxaşk, xweşxweşk, xaşxaş, xaşxaşok, pitpitok, rebenok	<i>papaver rhoeas</i>	haşhaş	pavot	poppy
xuşîl, xuşîlk, xeşûl, xulişîrk, xurşîl, xweşîl, xwelişîr, şîremar, şîrmar, şîranok, kucîlk, kujîlk, îrkitik	<i>euphorbia</i>	sütleğen	euphorbe	euphorbia
masîcanik, masîjehr, mehsîcark, masîcark, majjarik	<i>verbascum sinuatum</i>	bir tür sığırkuyruğu	molène blanche	mullein
heliz	<i>ferula rigidula</i>	çakşır otu	férule	giant fennel
şahdane, kinif	<i>cannabis sativa</i>	kenevir otu	chanvre	hemp
gezgezok, gezînk, gezgezk, gîyagezok, gezgezûk, gezok, geznik, gîyadûpişk, gîya ağırk	<i>urtica</i>	ısırgan otu	ortie	stinging nettle
rextok, gîyarîxtok	<i>hippocrepis unisiliquosa</i>		fer-à-cheval à deux fleurs	horseshoe vetch
zirawend, qelûna şeytanî, marske, guhnînk	<i>aristolochia maurorum/bottae</i>	loğusa çiçeği	aristoloche	moorish birthwort
nefel, sêbelg, sêpel	<i>trifolium</i>	yonca	trèfle	clover
nefela zer	<i>trifolium campestra</i>	sarı yonca	trèfle des champs	yellow clover
nefela reş(reşîk)	<i>trifolium stellatum</i>	kara yonca	trèfle étoilé	black clover
nefela sor	<i>trifolium pratense</i>	kırmızı yonca	trèfle rouge, trèfle des près	red clover
nefela mor	<i>trifolium resupinatum</i>	mor yonca	trèfle de Perse	reversed clover
nefela spî, sêbelgok	<i>trifolium repens</i>	beyaz yonca	trèfle blanc ou rampant	white clover, dutch clover
nefela zivir (girr)	<i>trifolium scabrum</i>		trèfle scabre	rough clover
once	<i>medicago sativa</i>	kaba yonca	luzerne, alfalfa	alfalfa
ked: cureyek nefel e		bir yonca türü	variété de trèfle	clover
koringan: cureyek nefel e		bir yonca türü	variété de trèfle	clover
sûs, mêkûk, belek	<i>glycyrrhiza glabra</i>	meyan	réglisse	licorice
xizêmok, mamîtek	<i>scorpiurus muricatus</i>		chenillette à fruits	caterpillar-plant
baqlê fisek: kelîga, şolgenîk	<i>vicia narbonensis</i>	bir tür burçak	vesce de Narbonne	French vetch
şoqîlê xatûnî, kelîxatûn	<i>latyrus odoratus</i>	hatun baklası	pois de senteur	sweet pea
şîlêr, gulşîlêr, gulşîlêl, şîlêl, sernixwîn	<i>fritillaria imperialis</i>	ağlayangelin	fritillaire	crown imperial
helale, lale	<i>tulipa</i>	lale	tulipe	tulip
rihana bejî, rihana kurdî, rihankurdî	<i>salvia multicaulis</i>	Kürt reyhanı	sauge multicaule	sage
so, xilindor, xelendor, benî, belbenî	<i>heracleum mantegazzianum</i>	baldırgan	carotte sauvage	giant hogweed
pêkew	<i>bongardia chrysogonum</i>	çatlak otu	bongardia	golden rod
nêrgizcorî	<i>narcissus tazeta</i>	nergis	narcisse à bouquets	narcissus peerless
nêrgiz	<i>narcissus poeticus</i>	zerrinkadeh	narcisse des poètes, jeannette	narcissus
sêsne	<i>sternbergia clusiana</i>	bir tür tavuk çiçeği	sternbergia	large sternbergia
kîsbelok	<i>iris aucheri</i>	bir tür süsen	variété d'iris	type of iris
belghewês, belghevês, pelhewês	<i>plantago major</i>	bağa yaprağı	grand plantain	common plantain
gîyamambel, gîyabirînk	<i>plantago lanceolata</i>	yilandili	plantain lancéolé	narrow leaf plantain
bendik, benik	<i>apium nodiflorum</i>	yabani kereviz	ache/ faux cresson aquatique	brook lime, cow cress
benc, sekran, xirebend	<i>hyoscyamus nigra</i>	ban otu	jusquiame noire	common henbane
berfîn, befrîn	<i>galanthus nivalis</i>	kardelen	perce-neige	snow-drop
binevş	<i>viola spp</i>	menekşe	violette	violet
şekirok, şekirûk, baxoxe, teşîlok, sertêşî	<i>echinops rito</i>	topuz otu	chardon ornamental	globe thistle
soryaz, sûryaz	<i>allium ampeloprasum</i>	kaya sarımsağı	faux poireau	broad leaf wild leek
gûlik, loxîn	<i>eremurus spectabilis</i>	çiriş otu	asphodèle	asphodel

Ber - devî / teraş

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdi	latînî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
daralînk	<i>hedera helix</i>	duvar sarmaşığı	lierre	ivy
şong, şîn, deşîn	<i>lonicera arborea</i>	bir tür hanımeli	chèvrefeuille arborescent	arborescent honeysuckle
fisegur, fisgurk: cureyek ji "lonicera"	<i>lonicera</i>	hanımeli	chèvrefeuille	honeysuckle
gêzik, gez, gêz, dargez	<i>tamarix</i>	bir tür ılgın	tamaris	tamarind
gulbizin	<i>paeonia mascula</i>	savul	pivoine	peony
ercink, erguwan, erxewan	<i>cercis siliquastrum</i>	erguvan	arbre de Judée	Judas-tree
xurnûf, xurnîfk, xirnûk, stîrî	<i>prosopis farcta</i>		mesquite	mesquite
kêrat	<i>anagyris foetida</i>	zıvırcık	anagyre fétide	bean trefoil
simaq, darsimaq	<i>rhus coriaria</i>	sumak	sumac	sumac
tîrîmar, daralînk dehlân	<i>periploca graeca</i>	ipek fidanı	bourreau des arbres	silk vine
rûl, lûrik, hûrik, jale	<i>nerium oleander</i>	zakkum	laurier-rose	oleander
kîfir, gever	<i>vitex pseudo-negundo</i>	bir tür hayıt	troene de Chine	chaste-tree
darîbrahîm, destbelg, pêncîtibîlbelg	<i>vitex agnus-castus</i>	hayıt, acı ayıt	arbre au poivre	chaste-berry
gûnî, kîfire	<i>astragalus hamosus,</i>	geven	astragale, tragacanth	gum, astragalus, tragacanth plant
kelîmeşk, peqpeqok, pîfdanka sîne	<i>colutea cilicica</i>	yabani sinameki	baguenaudier	bladder senna
dirî, tûtîrk, tûtîrik, twîtîrik	<i>rubus sanctus</i>	böğürtlen	framboisier	rasberry bush

Dar

ağaçar / arbres / trees

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdí	latîni	tirkî	fransizî	ingilizî
dar		ağaç	arbre	tree
hêvrist, hevris, havrist, evrist, êrvist, darêrvist, qaç sero, selwî, selbî, serwî	<i>juniperus oxycedrus</i>	ardıç	genièvre	juniper
kaj	<i>cupressus sempervirens</i>	servi	cypres	cypress
kaja Zawîte	<i>pinus</i>	çam	pin	pine
guhîj, guvîj, gwîj, gwîşk, gihuşk	<i>pinus brutia</i>	kızıl çam	pin de Turquie	Calabrian pine
guhîja sor	<i>crataegus</i>	alıç, akdiken	aubépine, azérole	hawthorn
guhîja zer	<i>crataegus meyr</i>	kırmızı alıç	azérole rouge	red hawthorn
guhîja reş	<i>crataegus azaroulus</i>	sarı alıç	azérole jaune	yellow hawthorn
	<i>crataegus monogyna</i>	kara alıç	aubépine monogyne, cennelier	hawthorn
guhîja baxç(ey)an	<i>crataegus recemiflorus</i>	alıç, akdiken	aubépine	hawthorn
darbîhok, dara bîhokê, bîh, bih, bîhok, bînok, bêhnok, bînoke, bihî, buyok, biyok	<i>cydonia oblonga</i>	ayva ağacı	cognassier	quince tree
darhîrmî, dara hîrmîyê, hîrmî, hîrmîk, hîrmo, hîrmê	<i>pyrus communis</i>	armut ağacı	poirier	pear tree
karçîn, karçîk		yabani armut	poire sauvage	wild pear
darbehîv, dara behîvê, bahîv, behîv, bi'îv, be'îv, bayîv	<i>prunus amygdalus</i>	badem ağacı	amandier	almond tree
helhelok, belalok, belalûk, be'lalûk	<i>prunus microcarpa</i>	erik	prune	plum
hecîbahîvk	<i>prunus argentia</i>	badem türü	variété d'amandier	type of almond tree
hilûreşk	<i>prunus domestica</i>	kara erik	prune	plum
mişmiş, mijmije, mijmij, arûng, qeysî	<i>prunus armeniaca</i>	kaysi	abricot	apricot
zerdele,	<i>prunus insititia</i>	zerdali	abricot sauvage	wild apricot
şivşîn, şivşînk	<i>prunus arabica</i>			
kinêr, kinêrî, kenêr, darkenêr	<i>prunus mahaleb</i>	kiraz türü	cerisier de Sainte Lucie	cherry tree
xox, xûx, şeftalî, şeftelî	<i>prunus persica</i>	şeftali	pêche	peach
hilîka rezan, hilûka rezan	<i>prunus spinosa</i>	çakal eriği	prunellier	blackthorn, sloe
gêlaz, gêlas, gilyaz, gelyaz, qeresî	<i>prunus cerasus</i>	kiraz	cerise	cherry
şêlaz, wişne	<i>prunus avium</i>	vişne	griotte	morello cherry
kevot, darkevot, îsfendan	<i>acer</i>	akça ağaç	érable	maple
darqir, meram	<i>cornus sanguinea subsp. australis</i>	bir tür kızılıçık	cornouiller sanguin	red cornel dogwood
çinar	<i>platanus</i>	çinar	platane	plane tree
çinara rojavayî	<i>platanus occidentalis</i>	batı çınarı	platane occidental	occidental plane-tree
çinara rojhelatî	<i>platanus orientalis</i>	doğu çınarı	platane oriental	oriental plane-tree
spîndar, spindar, spîdar, hewr, qewax	<i>populus</i>	kavak ağacı	peuplier	poplar
spîndara spî, şatan	<i>populus alba</i>	ak kavak, akça kavak	peuplier blanc	white poplar
pelt, pelg	<i>populus euphratica</i>	Fırat kavağı, tuzcul kavak	peuplier de l'Euphrate	Euphrates poplar
spîndara reş	<i>populus nigra</i>	kara kavak	peuplier noir	black poplar
darebî, dara bîyê, bî	<i>salix</i>	söğüt	saule	willow
şengebî, bîşeng, şorebî	<i>salix babylonica</i>	salkım söğüt	saule pleureur, saule d'orient	weeping willow
zerebî, zerbî, bîzer, bîzerik	<i>salix alba</i>	ak söğüt	saule blanc, marsault	white willow
bîreşik, bîreş	<i>salix acmophylla</i>	kara söğüt	saule noir	black willow
dara çevrîyê, çevrebî, çevûbî, cebrebî	<i>salix aegytiaca</i>	Mısır söğütü	saule d'Egypte	Egyptian willow
bîya sor	<i>salix purpurea</i>	kırmızı söğüt	saule rouge	red willow
xûşe, darxûşe	<i>betulla alba</i>	huş ağacı	bouleau	birch
darberû, dara berûyê, berû	<i>quercus aegilops</i>	meşe ağacı	chêne	oak
darmazî, dara mazîyê, mazi, mazû	<i>quercus infectoria</i>	mazi ağacı	chêne à galles, chêne vert, yeuse	evergreen oak
dîndar	<i>quercus libani</i>	Lübnan mazısı	chêne du Liban	Lebanon oak
daresor	<i>quercus marcanthera</i>	kırmızı meşe	chêne kermès	Caucasian oak
şahbelût, şenbelîk, şebelût, şehbelût, kestane	<i>castanea sativa</i>	kestane	châtaigne	chestnut
gûz, gwîz, dargûz, dara gûzê	<i>juglans regia</i>	ceviz ağacı	noyer	walnut tree
pîkan, zirgûz	<i>carya illinoensis</i>		pécán	pecan
sinc, sinçî, sincê	<i>eleagnus angustifolius var. orientalis</i>	iğde	éléagnus	oriental olive
parz, tevezên, sênc	<i>eleagnus angustifolius</i>	bahçe iğdesi	olivier de Bohême	Russian olive
kinarî, dirkezî, strî	<i>paliurus spina-christi</i>	kara çalı	paliure épine du Christ	Jerusalem thorn
'enab	<i>rhamnus persicus</i>	bir tür cehri	nerprun de Perse	Persian buckthorn
pêkane, demûkawe	<i>loranthus europaeus</i>	meşe burcu	gui	mistletoe
tirîyê çolê, tirîyê bejik, tirîkûvî, tirûyê kûvî, tirhê bejî, tortor	<i>vitis sylvestris</i>	yabani üzüm	lambrusque, vigne sauvage	wild vine
mêw, darmêw, tirî, tirih	<i>vitis vinifera</i>	üzüm asması	vigne	grape vine
dara behîştê	<i>ailanthus altissima</i>	aylandız, kokar ağaç	ailante	tree-of-heaven
sibahbah, azadar, tizbihok	<i>melia azedarach</i>	yalancı tespîh ağacı	margousier, lilas des Indes	margosa tree, bead tree
hêjîr	<i>ficus</i>	incir	figue	fig
gladişya	<i>gleditsia triacanthos</i>	glediçya	gleditsia, épine du Christ	honey locust
stirîyê derya	<i>parkinsonia aculeata</i>	isa değneği	parkinsonia, épine de Jérusalem	Jerusalem thorn
kaselpînya	<i>caesalpinia gilliesii</i>	cennet kuşu	oiseau de paradis	yellow bird of paradise
fistîq, fisteq	<i>pistacia vera</i>	fıstık	pistache	pistachio
kizwan, kezan, qizwan, kezwan	<i>pistacia eurycarpa</i>	çeten	térébinth	terebinth
şînok, bêmk	<i>pistacia khinjuk</i>	buttum	pistache khinjuk	khonjok pistachio
menengûş, kizwan	<i>pistacia terebinthus</i>	menengiç, meneviç	térébinth	terebinth
benav, darbenav, dara benavê, binew	<i>fraxinus syriaca</i>	dışbudak	frêne commun	ash-tree
zeytûn, darzeytûn	<i>olea europaea</i>	zeytin ağacı	olivier	olive tree
yasemîn, asmîn	<i>jasminum officinale</i>	yasemin	jasmin	jasmine
tihok, ti'ok, tu'ok, te'itawûk, tayî	<i>celtis tournefortii</i>	dağdağan,	micocoulier	hackberry ?
tû, tût	<i>morus alba</i>	dut	mûre	mulberry
tûşemî, tûşembî, tûşam, tûşamî, tûyê şemî, tûşimî, tûreş, tûyê reş, gatû	<i>morus nigra kara dut</i>	kara dut	mûre noire	black mulberry
tûyê sor	<i>morus rubra</i>	kırmızı dut	mûre rouge	red mulberry
robînya	<i>robinia pseudoacacia</i>	akasya	faux acacia	black locust
dara înapê	<i>ziziphus spina-christi</i>	hünnap, çiğde	jubier de Palestine	Arabian jujube

Balinde

kuşlar / oiseaux / birds

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdi	latîni	tirkî	fransîzi	îngilizî
guncêşk, gundik, beytik, beytok, pasavî, pasarî, berşe, şivandîlke, sivyanok, sivyank, sîvandok, çirtok, çûncik, çivîk, çivik, çûçik, çîçik, çivçûk, çûkên navgund (navmalan), çûkên malan	<i>passer domesticus</i>	serçe	moineau	sparrow
qela mizgîni, kelaxê reş, qir, qirereş, qirqirk, qiralk, qijak, qelaşk, qelereşk, qijika reş,	<i>corvus frugilegus</i>	ekin kargası	corbeau	crow, raven
cîq, çîq, cîqreş, çiqreş, zirzûl, zerzûlk, zerzûrî, zerzûl, çûkreş	<i>sturnus vulgaris</i>	sığırcık	étourneau sansonnet	starling
qijika dûvmisas, qijika belek, qijik, qelabaçke, qeşqilank, qişqil, qelqîşk, qelabaçke, keşkerek, etok, etelok	<i>pica pica</i>	saksağan	pie bavarde	magpie
kevok, kevotk, kevûk, kevotar, kotir	<i>columba</i>	güvercin	colombe	dove
pûşîreşk	<i>parus palustris</i>		mésange nonnette	
befrik	<i>fringilla coelebs</i>	ispinoz kuşu	pinson	chaffinch
şirkak, kirrkak	<i>garrulus glandarius</i>	alakarga	geai des chênes	oak jay
kolke, çûka navzeviyan, zîrzîrk, zîrzîrka şamî	<i>alauda</i>	tarlakuşu	alouette des champs	skylark
pepûk, pepwîk,	<i>cuculus canorus</i>	guguk kuşu	coucou	cuckoo
tîtav, qerqewîl, çor	<i>phasianus</i>	sülün	faisan	pheasant
darkutk, darkutînek, darkol, darniqrok, darniqar, darkitûk, darkutik, darqul, darkoke, kutkutok, kutkutik, darkoka şamî, kutkutk, tiktikok, çikçiko	<i>picidae</i>	ağaçkakan	pic	woodpecker
qîqî	<i>dendrocopos</i>	küçük ağaçkakan	pic épeichette	lesser spotted woodpecker
kund: ji bûman piçûktir e, hem şevê û hem jî rojê derdikeve	<i>strix</i>	baykuş	hibou	owl
bûm, bîm, bum: mezin e û şevê derdikeve, ji yê hemûyan piçûktir re dibêjin "tûk"	<i>strix aluco</i>	alaca baykuş	hulotte	tawny owl

beytik, çirtok, çivîk, çûkên malan, çûncik, guncêşk, pasarî, pasavî, şivandîlke

kelaxê reş, qela mizgîni, qir, qirereş

cîq, çiqreş, çûkreş, zirzûl

qelabaçke, qeşqilank, qijika belek, qijika dûvmisas, qişqil

kevok, kevotar, kotir

pûşîreşk

befrik

şirkak, kirrkak

kolke, çûka navzeviyan, zîrzîrk, zîrzîrka şamî

pepûk

çor, tîtav, qerqewîl

darkol, darkutk, darniqrok, kutkutok, tiktikok, çikçiko

qîqî

kund

bûm, bîm, bum

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê

Bihar 2003

Civîna 33an ya **Kurmancî** rojên di navbera 12 – 19/4-2003an de li Swêdê, li Biskops Arnöyê kom bû. Beşdarên civînê li ser termên komputerê, peyvên dunavî, termên coxrafyayê, stranên folklorî, devoka Berrîyê, zayîn û mirina heywanan û peyvên kurdî di zimanên cîran de xebitîn..

Baksî (Xerzan), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozi (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Newzad Şukrî (Dihok), Têmurê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî

Encamên ji xebata vê civînê di vê hejmara **Kurmancî** de tîn belav kirin.

Devoka Berrîya Mêrdînê

- I -

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurmancî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aciro dan; (ajro, haciro) dan, aj dan	yeniden filizlenmek, filizlenmek	germer, bourgeonner	to germinate, to bud
agir, sincirandina laş, heraret; germî	hararet, ateş	chaleur, fièvre, température	heat, fever, temperature
agirê gûr; agirê gurr	gür ateş	feu nourri	intense gun fire
agirjen	çakmak taşını çakarak ateş elde etmek için kullanılan demir	briquet, fusil (d'un briquet)	flint, flint-lock gun
alîn, aliyan	1) sarılmak; 2) dolanmak	1) s'enlacer ; 2) s'enrouler	1) to embrace one another; 2) to wrap oneself up
alandin	1) sarmak; 2) dolamak	1) enlacer ; 2) enrouler	1) to embrace; 2) to wrap
lê aliyan	bir işe sarılmak	se donner à un travail	to make work for oneself
alastin; alistin, dalistin	yalamak	lécher	to lick
alguherî, arguherî; warguherî	dinlenmeden sonra hareket ettirmek, sidik ve dışkısını ettirmek amacıyla ve tekrar yatırılmak üzere sürünün gezdirilmesi	déplacer les bêtes de leur campement pour qu'elles fassent leurs besoins	to herd animals from their corral to let them open their bowels
aliquskî, alquskî	bir tarafı iyi yetişip olgunlaşmamış karpuz	pastèque dont un côté n'est pas encore mûr	a water melon, one side of which is unripe
anîn; înan, hînan	getirmek	apporter	to bring
arac kirin	yağı saklamak için yağ tulumu ve çömlek gibi araçları kaynatılmış yağ ve pekmezle sıvazlayıp kullanmaya hazır hale getirmek	enduire des récipients en outre ou en terre cuite avec de l'huile et du raisiné bouillants pour les imperméabiliser	to coat skin or earthenware vessels with boiling oil and grape juice to make them water-proof
arîn; aryan	ağrımak	avoir mal, souffrir	to be ill or in pain
arandîn	ağrıtmak	faire souffrir	make someone suffer
arav	kirli çamaşır veya bulaşık suyu	eau usée de lessive ou de plonge	waste wash water
li aravê xistin	kirli çamaşır suyunu ikinci bir yıkamada kullanmak	utiliser l'eau usée de la lessive pour un deuxième lavage	to reuse wash water for a second wash
arava dev, devarav	mecazi olarak artık yemek	(fig.) restes d'un repas	the left-overs from a meal
ardik	1) kaba un; 2) ağaç kepeği	1) farine grossière ; 2) sciure de bois	1) coarse flour; 2) wood shavings
ardikê dan	dövme unu	farine de blé décortiqué	flour of dehusked wheat
ardikê bulxur; ardikê savar	bulgur unu	farine de boulghour	bulgar wheat flour
argûşk ketin	bademcikleri iltihap almak (mecazi)	avoir une amygdalite	to have tonsillitis
arîk, arîkê li rez xist	üzüm bağlarına düşen ve düştüğünde tüm yaprakların kül içinde kalışını andıran ve bağların o dönem ürün vermesini etkileyen bir hastalık	maladie des vignes, anthracnose	a vine disease, anthracnose?
aringî	küçükbaş hayvanların yakalandığı ve ağızlarında yara bere oluşuna neden olan bir hastalık	fièvre aphteuse des ovins	foot and mouth disease
arkolk	ateşi karıştırmakta kullanılan şiş veya ağaç ucunda yası bir demir bulunan ve kökleri yenen bazı bitkileri çıkartmakta kullanılan bir alet	tisonnier instrument en forme de longue cuiller servant à déterrer des tubercules	a poker a spoon-shaped spade used for digging up tubercles or potatoes
arsûk; asûk	aile bireylerinin veya evin gereksinim duyduğu öteberi	articles de ménage	house-work equipment ?
arxavk	tereyağında un ve soğan kavrulmuş üzerine sarmısak eklenip suda kaynatıldıktan sonra doğranmış ekmeğin üzerine dökülüp yenen bir yemek	soupe cuisinée en faisant revenir de la farine dans du beurre avec des oignons et de l'ail à laquelle on ajoute des morceaux de pain	a soup made by frying flour in butter with garlic and onions to which pieces of bread are added
aşiq; gewende, mutrib, mitirp	1) ses sanatçısı, müzisyen; 2) mecazi olarak yüzsüz, arsız	1) musicien, chanteur ; 2) (fig.) effronté	1) musician, singer; 2) (fig) an impudent or brazen fellow

aşt bûn; aş bûn, haş bûn, havîş bûn	1) barışık olmak; 2) gönlü alınmak, ikna olmak	1) être en paix, être apaisé ; 2) être réconcilié, se réconcilier	1) to be in peace, to be appeased; 2) to be reconciled
aşt kirin; aş kirin, haş kirin, havîş kirin	1) barışık hale getirmek, 2) gönlünü almak, ikna etmek	1) apaiser, calmer ; 2) réconcilier, convaincre	1) to appease, to calm, 2) to reconcile, to convince
aştî	barış	paix	peace
aşûre	aşure	plat à base de céréales, de sucre et de raisin secs	sweet dish made of cereals, sugar, and raisins
ava bane	susuz yerlerde dışardan taşımayla getirilen su, taşıma su	de l'eau transportée d'une source ou d'une rivière éloignée	water brought from a distant spring or river
ava ber tavê	güneşte bırakılarak ısıtılan su, sıcak su	eau chauffée au soleil, eau chaude	hot water, sun-warmed water
ava reş	katarakt	cataracte (méd.)	cataract (med.)
ava tirş bi ser dil ketin ; li ser dil tirş bûn, mî'de tirş bûn	midesi ekşimek, mide ekşimesi	avoir des renvois d'estomac, avoir de l'acidité ou des aigreurs à l'estomac	to belch, to have heartburn, acid stomach
avayî ; avahî	1) bina; 2) inşaat; 3) yapı	1) immeuble ; 2) construction ; 3) structure	1) a building, block of flats; 2) building; 3) a structure
avdew	yayık ayranına su eklenmiş ayran	dew (babeurre) très dilué	dilute buttermilk or yoghurt
avdizî; birîna ragirtî, birîna kêmgirtî	irin toplamış yara	plaie infectée	an infected wound
avdizî bûn	iltihaplanmak	s'infecter	to become infected
avdohnk, avdonk; avgoşt	et suyu, et suyu çorbası,	bouillon de viande	clear soup, broth
avgîr	yağmur sularının uzun süre kalmasına rağmen kurumadığı arazi	terre humide	damp earth
avî; xunav	çiğ	rosée	dew
avî, adj.	sıvı	liquide	liquid
avî, n.	su getirmeye giden	personne qui va chercher de l'eau à la source, porteur d'eau	someone who goes to fetch water from a spring
avik	sperma	sperme	sperm
avildan	dölütün içinde bulunduğu sıvı dolu kese	membrane du foetus	membrane of the foetus
avrabûn	1) su kabarması, 2) nehir taşması	1) montée des eaux ; 2) débordement d'une rivière	1) rising waters; 2) the overflowing of a river's banks
av reşandin	su serpmek	arroser	to water or irrigate
avsîrk, avxwêk; avsûrk	su, tuz ve yağ kaynatıldıktan sonra doğranmış ekmeğin üzerine dökülerek yenen bir yemek	bouillon fait avec de l'eau du beurre et de l'ail	a clear soup made of butter, water and garlic
avzêm, avzên; avzêhn	1) yazları kuruyan sızıntı kaynak; 2) sulak arazi	1) source de printemps qui tarit en été ; 2) terre irriguée ou humide	1) a spring-time spring that dries up in the summer; 2) irrigated or damp land
avzêrkirî, seravzêrkirî; avzêrtamdayî	altın suyuna batırılmış	plaqué or	gold plated
avzûnk; avzûm	kayış tokası	boucle de ceinture	a belt buckle
awir; aşur	bakış	regard	a look
axibîn, axivîn, xewr dayîn ; veaxivîn	nüks, nüksetmek	rechuter, faire une rechute	to relapse, to cause a relapse
axreşk	orgik toprak	terre noire	black earth
axur; axil, axûr, axir	ahır (not: bazı yörelerde Kürtçe'deki afir 'ın karşılığı olan hayvan yemliğinin bulunduğu yere de denilir.)	étable	stable
ayn, (aynê bizna kol...); ay, ayik	ah	aïe, cri de douleur	aïe, a cry of pain
azirîn; aryan, arîn, arhan, bi keleşewatî girîn	içli içli ağlamak	pleurer à chaudes larmes	weeping bitterly

Peyvên stranên folklorî

Amadekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	ingilizî
derdê bêderman	dermansız dert	mal incurable	an incurable illness
êdî; hêdî, îdî	artık	désormais	henceforth
kîjan; kîj, kîşk, kîjik	hangi, hangisi	lequel, laquelle	which
bi qîma xwe bûn; bi riza dilê xwe bûn, bi dilê xwe bûn	paşa gönlü bilmek	agir à sa guise	acts in his own way
malmîrat, malxirab, malnexirab, malneket, malwêran, kulmal, kulmalneketî, maldêran	evi yıkılması	ô malheureux, que ta maison soit détruite	oh wretch! May your house be destroyed
malxopan	evi yıkılması, evi barkı yıkılması	que ta maison soit en ruines	may your house be in ruins
xwe avêtin yekî	yalvarmak, yalvarıp yakarmak	supplier qqn	to beg s.o.
helal, helalî; helala (helalîya) yekî / helalê (helalîyê) yekê	zevce, nikahlı eş	épouse légitime	legitimate or legal wife
êra; iro, ero, oro (êra malxirabo)	seni ...!, hele ...! (evi yıkılması seni)	ô toi, malheureux	H! you wretch!
qê; qey, ma, ma qey	sankî	comme si, on dirait que	as if, as though
li hev civîn, civiyan; li hev kom bûn, xirve bûn	toplanmak	se réunir, s'assembler	to meet, to get together
şîranî; şêranî, şîrînî, şîrînî	1) şerbet töreni; 2) tatlı	1) réception de fiançailles où l'on offre du sirop ; 2) douceur, gâteau, dessert	1) a reception for an engagement in which fruit syrup or cordial is served; 2) a sweet, desert, dessert or cake
siwar; siyar	atlı	cavalier	cavalier, horseman
evdal	abdal	pauvre, pauvre derviche	poor man, poor dervish
naşît	toy	novice, inexpérimenté	a novice, s.o. inexperienced
bermiraz; bermirad	muradına erme çağında olan	adolescent qui arrive à l'âge de se marier	a teen-ager of marriageable age
gîya; gîha	ot	herbe	grass, a herb
încâ; îca, îja, vêca	bu kez, bu sefer, şimdi	cette fois-ci	this time
tek: 1) bi tenê, tinê, bêkes, bêheval; 2) yekane, yekta, bêemsal; 3) kit, fer	1) tek, yalnız, kimsesiz; 2) eşsiz; 3) tek	1) seul ; 2) sans pareil ; 3) impair	1) alone; 2) unparalleled; 3) odd numbered
gelek, gelik, pir, zehf	çok	beaucoup	many
mijîn; mêtin, mêhtin	emmek	téter	to suckle
hinek; hindik, hinik, hin	biraz	un peu	a little
xelk; 1) xelq; 2) gel	1) elâlem, el gün; 2) halk	1) autrui ; 2) peuple	1) other people; 2) people
mêl; mêhl, meyl	eşim, eşiklik, meyl	inclination, penchant	an inclination
sar; tezî	soğuk	froid	cold
bala xwe dan; dîna (dêna) xwe dan, berê xwe dan	dikkat etmek	faire attention, prêter attention	to pay attention
xirboz: "gamêşê xirboz" li vir "gamêşê pîr"	kocamış camuş	vieux mufle, vieille peau	old fool

peya bûn; daketin, hatin xwarê	inmek	descendre	to come down
meşîn / meşîyan; bi rê ve çûn, pîyîn	yürüme	marcher	walk
dîwan	divan	cour, divan, assemblée	court, assembly
çep	sol	gauche	left
rast	sağ	droite	right
silav vegirtin; silav wergirtin, silam standin	selamını almak	recevoir des salutations	to receive greetings
qunc; quncik, goşe, qozî(k), qorzî(k), kunc, qulç	iç köşe	angle intérieur, coin	a corner or interior angle
girmilk; girmil, gurmik, girê mil	omuz başı	épaule	shoulder
gîzme; cîzme, cizme	çizme	botte	high boot, top boot
gîzmeya şiftelî; cîzmeyên şiftelî			
qîdûm şikestin; qedem şikestin, pê sist bûn, çok sist bûn, çok şikestin	dizleri çözülmek	avoir des genoux qui ne portent plus	unsteady at the knees
fîrîn; fıryan	1) uçmak; 2) kırılmak	1) s'envoler ; 2) se briser	1) to fly away; 2) to smash oneself
neyartî	düşmanlık	hostilité	enmity
derewîn: 1) ne rast, qelp, ne heqîqî; 2) virrek, virrker	1) yalancı, sahte, uyduruk; 2) yalancı, yalan söyleyen	1) faux, factice ; 2) mensonger, menteur	1) false, fake; 2) a liar
birîna ji binî ve ragirtî	derin yara	plaie infectée	an infected wound
birîn ragirtin (birîna min ragirtiye)	yanarın irin toplaması	s'infecter	to be infected
peya; mîr, zîlam, zelam	erkek	homme	a man
şevq; şefeq, şivaq	şafak	aube	dawn
teze; nû	taze	nouveau, frais	new, fresh
şax vedan	dallanmak	pousser des branches	growing branches
ocax; ûcax, kûçk	ocak	foyer, âtre	hearth
kûran	havza	bassin (géog.)	basin (geog.)

Termên coxrafyayê

Amadekar : 'ELÎŞÊR

kurmançî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
çiyavanî, keverî	alpinizm, dağcılık	alpinisme	alpinism, mountaineering
kelebista çem û rûbaran	akarsu yatağı	lit de rivière	river-bed
kûran	havza	bassin	basin
kûrana çem û rûbaran	akarsu havzası	bassin d'une rivière	river basin
leza herikîne	akış hızı	vitesse d'écoulement	flowrate, speed
perava nizim	alçak kıyı	berge basse	lower bank
rejîma herikîna çem û rûbaran	akış rejimi	régulation fluviale	river regulation
sekûya çem û rûbaran	akarsu sekisi	terrasse d'un fleuve	river terrace
stêrka rijyayî	akan yıldız (yıldız kayması)	étoile filante	shooting star
hindav: alî	yön	direction	direction
hindavên serekî	anayönler	directions cardinales	the cardinal points, point of the compass
bakur	kuzey	nord	North
başûr	güney	sud	South
rojhilat	doğu	est	East
rojjava	batı	ouest	West
hindavên navberî	arayönler	directions intermédiaires	intermediary directions
bakur-rojhilat, bakurê rojhilat	kuzey-batı	nord-est	North-east
bakur-rojjava, bakurê rojjava	kuzey-doğu	nord-ouest	North-west
başûr-rojhilat, başûrê rojhilat	güney-doğu	sud-est	South-east
başûr-rojjava, başûrê rojjava	güney-batı	sud-ouest	South-west
bapîv	anemometre, rüzgar ölçer	anémomètre	anemometer
daristan	orman	forêt	forest
têrdaristan	yoğun ağaçlı	bien boisé, densément boisé	well-forested..., thickly wooded
erdê daristanî	ormanlık arazi	terrain boisé	forested or wooded country
herêma daristanî	ormanlık bölge	région boisée	forested region (area)
daristanên baranê	yağmur ormanları	forêt tropicale humide	tropical rain forest
daristana 'talani	asal orman (balta girmemiş orman)	forêt vierge	virgin forest

Termên komputerê

Amadekar : Newzad HIRORÎ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
data, komputer	bilgisayar, komputer	ordinateur	data (computer)
dîsketgêr	disket sürücüsü, disket okuyucusu	lecteur de disquette	floppy disk drive
CD-gêr	CD sürücüsü, CD okuyucusu	lecteur de CD	CD-drive
ferman	komut	commande	command
lîstikajo	manevra kolu, joystick	joystick, manette de jeu	joystick
binmişk		tapis de souris	mouse pad
bişkok	buton	bouton	button
nimander	kürsor	curseur	cursor
nîşanker	imleç	pointeur	pointer
tik	tık	clique	click
tikandin <bitikîne!>	tıklamak	cliquer	to click
cottik	çift tıklama	double clique	double click
cot tikandin <cot bitikîne!>	çift tıklamak	double cliquer	to double click
skaner	skaner	scanner	scanner
skaner kirin	skaner etmek	scanner	to scan
mikrofon	mikrofon	microphone	microphone
kamera	kamera	caméra	camera
qelega elektronî	ışıklı kalem	crayon lumineux, lecteur de code bare	light pen
bikartûş	fonksiyon tuşları	touches de fonction	function key
tirtûş	yön tuşları	touches flèches	arrow key
tıptûş	klavye tuşlar	touches de clavier	character key

Peyvên dunavî

Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
H			
hal û hewal, hal û ehwal (pirsîn)	hal hatır (sormak)	prendre des nouvelles de qqn	(to inquire after) some body's health
hal û mal, hal û wext	güç ve takat, varlık	fortune, richesse	fortune, wealth
har û dîn, dîn û har	deli divane, çılgın, çılgın deli	fou à lier, fou enragé	mad, insane, furious
har û hêç	azgın	féroce	ferocious
hatin û çûn	1) gelir gider, 2) geliş gidiş	1) revenu ; 2) va-et-vient, aller et retour	1) income; 2) to go back and forth
havîn û zivistan	yaz kış, yılın her dönemi	en toutes saisons	in all seasons
hawar û gazî	imdat	appel au secours	a call for help
hawar û hêwirze	feryat, figan, çığlık	cri (de détresse, de douleur)	a cry (of distress or pain)
hay û bay = hay û guman	haber, bilgi	information	information, news
hazir û nazir	haber ve nazir	omniprésent et qui voit tout	omnipresent and all-seeing
heft û heyşt	çekişme	engueulade	a telling off
hej û pej	çalı çırpı	brindilles	twigs
hekîm û loqman	tabîp	médecin, guérisseur	a doctor or healer
helal û heram	helal, haram	licite et illicite	licit, illicit
helal û xweş = xweşhelal (be)	helali hoş, kemali afiyet (olsun)	que ce soit à vous et puisez-en	let it be yours to have and enjoy
heq û hiqûq	hak -hukuk	droits	rights
heq û neheq	haklı haksız	à tort et à travers	nonsense
hesab û kitab (hisab û kitab)	hesap kitab	comptes	accounts
hev û du / êk û dû, yek û dû	birbiri	l'un et l'autre	the one and the other, both
heval û hogir	arkadaş-dost, eş-dost	amis et relations	friends and acquaintances
hewa û ba = ba û hewa	iklim, hava	climat	climate, weather
hewes û hişmekar = heyr û hişmekar man	bir şeyin güzelliğinden ötürü dona kalmak	rester ébahi	be astonished, thunderstruck
heya û fedî (fihêt) = şerm û fedî (fihêt), şerm û 'eyp, şerm û 'eyb, fedî(fihêt) û heya, fedî û şerm	ar-haya	honte, pudeur, vergogne	shame, shyness
heyf û mixabin = heyf û xebînet:	ne yazık ki, malesef	malheureusement	unfortunately
heyî û tunevî = heyî neyî	varı yoku	tout ce qu'il possède	all he owns
hez û hewes	şevk	ardeur, enthousiasme	eagerness, ardor
hiç û pûç	fasafiso	absurdités	nonsense,
hil û morî = hil û mircan	boncuktan boyun takısı	collier de verroterie	necklace of glass beads
hilf û kulf	yemek buharı	fumet	smell or aroma (of good food)
hilm û gulm = hulm û gulm	kasvetli hava, kalabalıktan oluşan aşırı boğucu hava	air oppressant, air étouffant	an oppressive or stifling atmosphere
hing û ding	gürültü patırtı	tohu-bohu	chaos
hip û hazir = hîpîhazir	pat diye hazır	tout prêt	all ready
hirç û hov	yabani, vahşi	sauvage	wild
hirm û girm (gurm)	tepinme, gürültü	remue-ménage	turning things topsy-turvy
hirmîn û gurmîn	şamata	vacarme	a din, a row
hiş û aqil = hiş û 'eql	akıl	raison, sagesse	wisdom, reason
hisn û cemal = husn û cemal	güzellik	beauté	beauty
hîz û diz	ibne hırsız, çirkef	abject, minable	abject, despicable
horî û perî = hûrî û perî	huri-peri, çok güzel kadın	beauté féérique	fairy-like beauty
hul û heram = hil û heram, hilî heram	tamamiyle haram, tamamen haram	totalement gâché, inutilisable, interdit	completely ruined, unusable, banned
hûr û gir	irili ufaklı	petit et grand, tout un chacun	small and great, one and all
hûr û kûr = hûr û dûr	ince eleyip sık dokuma	d'une façon approfondie, détaillée	in a detailed or profound manner
hûr û mûr	öteberi	des choses et d'autres, articles de ménage	all sorts of things, household objects
hûr û xaş	paramparça	en pièces, en petits morceaux	in pieces, in fragments

I

'irz û 'eyal, 'erz û 'eyal	çoluk çocuk	famille, femme et enfants	family, wife and children
'irz û namûs, 'erz û namûs	ırz ve namus	honneur, vertu (d'une femme)	honour, virtue (of a woman)

Î

îş û kar, îş û 'emel	iş güç	occupation, travail	occupation, work
----------------------	--------	---------------------	------------------

J

jar û sefil	yoksul	miséreux	poverty stricken, miserable
jeng û gemar	kir, pas, passak	saleté, souillure	dirt, filth
jeng û jahr	1) zehir zemberek; 2) kir, pas	1) empoisonné, très mauvais ; 2) très sale	1) poisoned (poisonous) very bad; 2) filthy, dirty
jin û mêr	karı koca	couple, mari et femme	a couple, husband and wife
jin û zar, biçûk û 'eyal	çoluk çocuk	famille, femme et enfants	family, wife and children
jintî û mêrtî	karı kocalık	lien de mariage	bonds of marriage
jr û zana	bilgili ve becerikli	sage et habile	wise or skilful
jor û jêr =jêr û jor, jor û xwar	1) yer gök; 2) alt üst, yukarı aşağı	1) ciel et terre ; 2) haut et bas	1) heaven and earth; 2) high and low

Zayîn û mirina heywanan

Amadekar : Têmûrê XELÎL

kurdî	navên heywanan	ganxwastin	bergirtin, pêmayîn, girtin, tovgirtin	avisbûn	zayîn	mirin
tirkî	hayvan adları	çiftleşme arzusu	döllenme	gebelik	doğurma	ölüm
fransizî	noms d'animaux	en chaleur	fécondation	grossesse	mise bas	mort, crève
îngilizî	animals' names	on heat	impregnation	pregnancy	giving birth	death
kurdî	mîh* û beran (*mîh, mî)	hatin beran	bergirtin	avis	zayîn	mirin
tirkî	koyun ve koç	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	brebis et belier	être saillie ou couverte	fécondation	pleine	mettre bas	crever, mourir
îngilizî	ewe and ram	to be covered	impregnation	pregnant	to lamb	to die
kurdî	bizin û nêrî	hatin nêrî	bergirtin	avis	zayîn	mirin
tirkî	keçi ve teke	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	chèvre et bouc	être saillie ou couverte	fécondation	pleine	mettre bas	crever, mourir
îngilizî	goat	to be covered	impregnation	pregnant	to kid	to die
kurdî	çêlek* û ga (*çêl, mange, manga)	hatin ga, hatin kel	bergirtin	avis	zayîn	mirin
tirkî	inek ve boğa (öküz)	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	vache et taureau	être saillie ou couverte	fécondation	pleine	vêler	crever, mourir
îngilizî	cow and bull	to be covered	impregnation	pregnant	to calve	to die
kurdî	mehîn* û hesp (*mahîn, mî'in)	fehl* bûn (*fal)	bergirtin	avis	zayîn	banzdan, can dan, sekitîn, mirin
tirkî	kısırak ve at	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek, gebermek
fransizî	jument et étalon (cheval)	être saillie ou montée	fécondation	pleine	mettre bas	crever
îngilizî	mare and stallion (horse)	to be covered	impregnation	pregnant	to foal	to die
kurdî	maker* û nêreker (*manker)	fehl* bûn (*fal)	bergirtin	avis	zayîn	banzdan, can dan, sekitîn, mirin
tirkî	dişi eşek ve eşek	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek, gerbermek
fransizî	ânesse et âne	être saillie ou montée	fécondation	pleine	mettre bas	crever, mourir
îngilizî	jenny and jack-ass	to be covered	impregnation	pregnant	to give birth	to die
kurdî	dêlese* û se (*dêlik, dêl, dêhl)	hatin ba, bi ba bûn, li ba bûn	bergirtin	avis	teliqîn, terikîn, derikîn	sekitîn, cehimîn, hişk bûn, zuha bûn
tirkî	dişi köpek ve köpek	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	chiene et chien	être couverte	fécondation	pleine	mettre bas	crever
îngilizî	bitch and dog	to be covered	impregnation	pregnant	to pup	to die
kurdî	pisîk* (*pişik, pisîng, kitik)	gernewikî bûn, nirnewî bûn, qirniyewî bûn, hatin gon, gonevên	bergirtin	avis	teliqîn, terikîn, derikîn	mirin, sekitîn, hişk bûn
tirkî	kedi	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	chatte et chat	être couverte	fécondation	pleine	mettre bas	crever, mourir
îngilizî	cat	to be covered	impregnation	pregnant	to have kittens	to die
kurdî	lê siwar bûn = bazdan ser = xwe avêtin ser : gayîn, gan (ji bo hesp û keran)					
tirkî	çiftleşmek (at ve dişi eşekler için)					
fransizî	monter, saillir, couvrir (pour le cheval et l'âne)					
îngilizî	to breed (all male animals)					
kurdî	xwe kişandin = xwe kêşan : ganxwarin (ji bo mehîn û makeran)					
tirkî	çiftleşmek (kısırak ve dişi eşekler için)					
fransizî	être saillie, être montée, être couverte (pour la jument et l'ânesse)					
îngilizî	to be covered					
kurdî	kişandin ser = kêşan ser : gankirin (ji bo hesp û keran)					
tirkî	çiftleşmek (at ve dişi eşekler için)					
fransizî	faire saillir, faire couvrir (pour le cheval et l'âne)					
îngilizî	to breed					
kurdî	rabûn ser = gankirin (ji bo hesp, ker, ga, nêrî û beranan)					
tirkî	çiftleşmek (at, eşek, boğa, teke ve koçlar için)					
fransizî	couvrir, saillir (pour le taureau, le bélier, le bouc, le cheval et l'âne)					
îngilizî	to breed					
kurdî	fiskandin = fisandin, pêde fis kirin, pêde fisîn : gankirin (ya hin heywanên din yên ku hêkan dikin) (>dîk fiskande mirîşkê, dîkilî mirîşkê fisand, dîk bi mirîşkê de fis kir)					
tirkî	çiftleşmek (yumurtlayan hayvaların erkek olanları için)					
fransizî	couvrir, (pour les oiseaux et gallinacés)					
îngilizî	to breed					
kurdî	qemitîn = têkdeman : ji ber krampê di organa mêtiyê de asêmana organa nêriyê					
tirkî	vajinizm, penisin vajinada kramptan ötürü kısılması					
fransizî	vaginisme					
îngilizî	vaginism					

Peyvên kurdî-îranî di zimanê cîran de

1 - Di zimanê tirkî de (VII)

Amadekar : Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

	fransizî	îngilîzî
R		
raf: <i>ref, refik, far:</i> ref	étagère	shelf
rahşan: <i>rehşan, rexşan, far:</i> rexşan	brillant, scintillant, luisant	gleaming, shining, glittering
rahvan: <i>rewan, rehwan, far:</i> revan, <i>peh:</i> ruwan	amble	amble, ambling pace
rast: <i>rast, far:</i> rast, <i>peh:</i> rast, <i>part:</i> raşt	1) droit ; 2) vrai	right
reçel: <i>reçel, rîçal, rêçal, far:</i> rîçar, rîçal	confiture	jam, fruit preserue
rehber: <i>rêber, rehber, far:</i> rehber	guide	guide
rencide: <i>rencîde, far:</i> rencîde, <i>peh:</i> reng, rencênîten	offensé, blessé, vexé	offended, hurt, injured
rençper: <i>rênçber, rençber, rêçber, far:</i> rençber	laboureur, journalier	laborer, day laborer
rende: <i>rende, rinde, far:</i> rende, <i>peh:</i> rendîten	rabot	carpenter's plane
rengârenk: <i>rengareng, rengûreng, rengrengî, far:</i> rengareng	coloré, multicolor	multicolored, of various colours
renk: <i>reng, far:</i> reng, <i>peh:</i> reng	couleur	colour
reva: <i>rewa, far:</i> rewa, <i>peh:</i> rewak	convenable, digne, approprié	suitable, worth, proper
revan: <i>rewan, far:</i> rewan, <i>peh:</i> ruwan	amble	amble
revani: <i>rewanî, far:</i> rewanî	dessert à base de farine, de sucre et des œufs	sweet made of semolina
rezene: <i>rizyan, riziyan, raziyan, riziyan, far:</i> raziyan	fenouil	common fennel
rihtim: <i>rixtim, far:</i> rîg, <i>peh:</i> rîk	quai	quay, wharf,
ruşen: <i>rûşen, rohn, far:</i> roşen, <i>peh:</i> roşn	radieux, rayonnant, lumineux	bright, illuminated, shining
S		
saç: <i>sac, far:</i> sac	1) tôle, en tôle ; 2) plaque de tôle couverte sur laquelle on cuit du pain	1) sheet iron, made of sheet iron; 2) thin iron plate for baking
sade: <i>sade, far:</i> sade	1) simple ; 2) pur, non mélangé	1) mere, simple; 2) unmixed, pure, plain
sahte: <i>saxte, far:</i> saxte, <i>peh:</i> saxten	faux, truqué, apocryphe	false, sham, counterfeit
sahtekâr: <i>saxtekar, far:</i> saxte, kar, <i>peh:</i> saxten, kar	contrefacteur, faussaire, truqueur	forger, who counterfeits
salname: <i>salname, far:</i> salname, <i>peh:</i> sal+namek	annales	yearbook, annual
salt: <i>selt</i>	seulement, rien que	merely, solely
salyan: <i>salyane, far:</i> saliyan, salyane	taxe annuelle	yearly tax
saman: <i>saman (milk û saman), far:</i> saman, <i>peh:</i> saman	richesse, bien-être	wealth, well being
samur: <i>semûr, far:</i> semû, <i>peh:</i> semor	martre, zibeline	sable fur
sandalye: <i>sendel, sendelî, sandelî, sandalye, far:</i> sandelî	chaise, siège	chair, seat
sansar: <i>sansar, sîmsar, far:</i> samsara, sîmsar	fouine	polecat
saray: <i>sera, seray, far:</i> sera, seray, <i>peh:</i> seray	palais	palace
sarhoş: <i>serxweş, serxoş, far:</i> serxwoş	ivre, ivrogne	drunk, drunkard
sarnîç: <i>sarînc, far:</i> sarûc, çarûk, <i>peh:</i> çarûk	citerne	cistern
sasî: <i>sasî, bîhna sasî, far:</i> sasî(feqîr)	odeur de décomposition d'un légume	smell of decaying vegetable matter
satranç: <i>setrenc, (=kişik), far:</i> şetrenc, şetrenc, <i>peh:</i> çetrenc	échecs	chess
saye: <i>saye, far:</i> saye, <i>peh:</i> sayek	grâce à	thanks to
sayvan: <i>sîwan, sêwan, far:</i> sayeban	ombrelle, parasol	parasol, umbrella
saz: <i>saz (alaveke mûzîkî), far:</i> saz	instrument de musique	musical instrument
sebze: <i>sebze, sewze, far:</i> sebze, sebzî	légume	vegetable
segâh: <i>sêgah, far:</i> sêgah	mode musical segah	segah musical mode
seğmen / seymen/ sekban: 1. <i>segvan</i> , 2. <i>sekban, sekvan (=nişangir), far:</i> segban	1) serviteur chargé de chiens ; 2) bon tireur	1) servant in charge of dogs; 2) a good shot, a sharp-shooter
sehpa: <i>sêpê, sehpa, far:</i> sêpa	1) trépied ; 2) gibet, potence	1) three legged stool or table; 2) gallows
sekî: <i>sekû, sekî, far:</i> sekû	balzane	white sock on a horse
sepet: <i>sepet, sebet, far:</i> sebed	pannier	basket
ser: <i>ser, serî, far:</i> ser, <i>peh:</i> ser	tête, chef	head, chief, headman
serap (îlgim, yaylîm): <i>serab, far:</i> serab	mirage	mirage
serbaz: <i>serbaz, far:</i> serbaz	brave, soldat	soldier
serbest: <i>serbest, far:</i> ser+beste	libre, indépendant	free, independent
serçe: <i>serçe (=beytik), far:</i> ser+çe	moineau	sparrow
serdar: <i>serdar, far:</i> serdar, <i>peh:</i> serdar	commandant, général	commander, general
serencam: <i>serencam, far:</i> serencam	conclusion, résultat	conclusion result
sergerde: <i>sergerde, far:</i> serkerde, sergerdan, sergeşte	chef de bande	leader of a band
sergûzeşt: <i>sergûzeşt, far:</i> sergûzeşt	aventure	adventure
serkeş: <i>serkêş, far:</i> serkeş	désobeissant, rebelle	disobedient, unruly
sermaye: <i>sermaye, far:</i> sermaye	capital, fortune	capital, fortune
sermayedar: <i>sermayedar, far:</i> sermayedar	capitaliste	capitalist
sermest: <i>sermest, far:</i> sermest	ivre, grisé	drunk, intoxicated with
serpuş: <i>serpûş, far:</i> serpuş	couvre chef	head gear
sersem: <i>sersem, far:</i> sersam	idiot, stupide, abruti	silly, foolish
serserî: <i>serserî, far:</i> serserî	vagabond, errant, vaurien	vagabond, tramp vagrant
sert: <i>sert, far:</i> serd, <i>peh:</i> sert	dur, raide, rude, sévère	hard, rough, sharp, stern
sertaç: <i>sertac, far:</i> ser+tac	1) couronne ; 2) personne vénérée	1) crown; 2) honored person
servi= selvi: <i>selbî, selwî, serwî, far:</i> serv	cyprès	cypress
serzenîş: <i>serzenîş, far:</i> serzenîş	reproche, réprimande	reproach, reprimand
seyek: <i>sê û yek, far:</i> sê yek	dans le jeu de dés : trois et un	in dice games: three and one
seza: <i>seza, far:</i> seza, <i>peh:</i> seçak	convenable, approprié	suuitable, convenient
sille: <i>sîle, zele, far:</i> sîlî	gifle	slap
sim: <i>zîv, sîm, far:</i> sîm, <i>peh:</i> sîm	argent, argenté	silver, silvered
sîma: <i>sîma, far:</i> sîma	1) visage, figure ; 2) personnage	1) face, features; 2) personage

simurg: <i>sîmir, sîmurx, far: sîmurx, peh: sênmurv</i>	un oiseau fabuleux de la mythologie iranienne	a mythical bird inhabiting Elburz Mountain
sincap: <i>sincab (=simore, sihûrî), far: sencab</i>	écureuil	squirrel
sine: <i>sîne, far: sîne, peh: sênek</i>	poitrine, sein	bosom, breast
sini: <i>sînî, sinî, sênî, far: sînî</i>	grand plateau rond en cuivre	large round copper tray
sipah: <i>spah, sûpa, far: sipah, part: spah, peh: spah</i>	armée, troupe	army, troops
sipahî: <i>spahî, far: sipahî</i>	soldat de cavalerie, spahi	cavalry soldier, spahi
sipariş: <i>spariş, spartin, far: sipariş, sifariş, peh: sperten</i>	commande, commission	order, commission
siper: <i>sîper, sper, far: siper, peh: sper</i>	1) abri, protection ; 2) tranchée	1) shelter, protection; 2) trench
sirke: <i>sirke, far: sirke, peh: serkew</i>	vinaigre	vinegar
sitayîş: <i>stayîş, far: sitayîş</i>	louange	praise, eulogy
sitem: <i>stem, sîtem, far: sitem, peh: stehm</i>	reproche	reproach
suç: <i>sûc, far: sûz, sûc, sûc, peh: soç</i>	1) crime ; 2) faute, offense	1) crime; 2) offense, fault
suntraş, <i>suntıraş: simtraş, far: sum+teraş, peh: sumb</i>	coupe-sabot du maréchal-ferrant	black smith's paring-iron
suzan: <i>sotin (-soj), far: sûzan, (suxtan: sûz-), peh: suxtan</i>	ardent, fervent, brûlant	burning, ardent, fervent
sülûk: <i>zirî, zirû, zîro, zûrî, zurî, far: zalû, zelû, zelûk</i>	sang-sue	leech
sümbül: <i>simbil, far: sunbul</i>	jacinthe	hyacinth
sürme: <i>surme, sirme, far: surme</i>	khôl, collyre	kohl, collyrium
sûsen: <i>sosin, sîsin, sûsin, far: sûsen, peh: sosen</i>	iris	iris
sütun: <i>stûn, far: sitûn, peh: stûn</i>	colonne, pilier	column, pillar
süvari: <i>swar, swarî, siyar û siyarî, far: sevar, peh: eswar</i>	cavalier	cavalryman

Ş

şabaş: <i>şebaş, şabaş, far: şad baş, şabaş</i>	bient fait, bravo	well done
şad: <i>şa, şad, far: şad, peh: şad</i>	joyeux, heureux	joyful, merry, happy
şadîrvan: <i>şadurvan, şadirwan, far: şadurvan, şadurban, peh: şaturvan, şadurwan</i>	fontaine formée d'un réservoir circulaire alimentant des robinets pour les ablutions	reservoir with faucets at the sides for ablutions in a mosque courtyard
şah: <i>şah, şa, şeh, far: şah, şeh, peh: şah</i>	chah, roi	Shah, king
şahane: <i>şehane, şahane, far: şahane</i>	royal, magnifique	royal, magnificent
şahbaz: <i>şehbaz, far: şehbaz</i>	faucou royal	royal falcon
şahdamar: <i>şahdamar, şehdamar, far: şah+reg</i>	aorte	aorta
şahdane: <i>şehdane, şahdane, far: şahdane, peh: şahdaneg</i>	perle royale, grosse et brillante, la plus grosse perle d'un rosaire	large and lustrous pearl, largest bead in a rosary
şahî: <i>şahî, far: şahî</i>	royal, impérial	royal, imperial
şahin: <i>şahîn, far: şahin</i>	faucou pèlerin	peregrine hawk
şahinşah: <i>şahinşah, şehinşah, far: şahenşah, peh: şahenşah</i>	le roi des rois, chah de Perse	the king of kings, shah of Persia
şahnişin: <i>şaneşîn, far: şahnişîn</i>	baie vitrée d'un balcon fermé	bay window of an enclosed balcony
şahzade / şehzade: <i>şehzade, şahzade, far: şahzade</i>	prince, fils du sultan	prince, sultan's son
şal: <i>şal, şalik, far: şal</i>	châle	shawl
şalgam: <i>şelxem, şêlim (=bin'erd), far:</i>	navet	turnip
şalvar: <i>şelwar, şelwal, şalwar, far: şelvar</i>	pantalons bouffants	buggy trousers, shalwar
şaş: <i>şaş (=çavşaş, wîr, xêl)</i>	louche, louchon, bigle	squinting, squint-eye, crosseyed
şatranc: <i>setrenc (=kişik), far: şetrenc, şetrenc, peh: çetrenc</i>	échecs	chess
şayan: <i>şayan, şayen, (şayenî behs e), far: şayan</i>	convenable, digne, qui mérite	worthy, fitting, deserving, suitable
şayet: <i>şayed, far: şayed</i>	si, si jamais, au cas où	if, perchance
şebboy: <i>şevbo, far: şebbûy</i>	giroflée	wallflower
şebnem: <i>şewnim, şebnem (=avî, xunav), far: şebnem</i>	rosée	dew
şeftali: <i>şeftalû, şeftelî, şeftele, çeftelî, far: şeftalû, peh: şiftalûg</i>	pêche	peach
şehir: <i>şehr, şehir, şar, far: şehr, peh: şehr</i>	ville	city, town
şehnaz: <i>şehnaz, far: şehnaz</i>	un mode de musique orientale	an oriental musical mode
şeker: <i>şekir, far: şeker, peh: şeker</i>	sucre	sugar
şekip: <i>şekîb (=bi sebir), far: şekîb</i>	patient, persévérant	patient, enduring, long-suffering
şen: <i>şên, far: şen(g)</i>	joyeux, gai, enjoué	joyous, cheerful
şengül: <i>şêngul, far: şengul</i>	gai, vivant, enjoué	cheerful, lively, playful
şeşcihar: <i>şeş û çar, far: şeş çehar</i>	au tric-trac : six et quatre	in backgammon: six and four
şeşidü: <i>şeş û du, far: şeş o do</i>	au tric-trac : six et deux	in backgammon: six and two
şeşüse: <i>şeş û sê, far: şeş o sê</i>	au tric-trac : six et trois	in backgammon: six and three
şeşyek: <i>şeş û yek, far: şeş yek</i>	au tric-trac : six et un	in backgammon: six and one
şeyda: <i>şeyda, far: şeyda, peh: şêda</i>	1) fou ; 2) amoureux fou	1) mad, insane; 2) madly in love
şîra: <i>şîre, far: şîre</i>	jus de raisin	grape juice
şîrin: <i>şîrîn, şîrîn, şêrîn, şîrin, far: şîrîn, peh: şîrên</i>	1) doux ; 2) charmant	1) sweet, delicious; 2) charming
şilte: <i>şilte, şelte, far: şilte</i>	matelas fin	thin mattress
şimşîr: <i>şimşîr, far: şimşar, şimşad, peh: şimşar</i>	buis	box wood
şîrden: <i>şîrdan, şîrden, far: şîrdan</i>	cailllette	second stomach of ruminants
şîri: <i>şîre (=diranên şîrî), far: şîre</i>	de lait	milky
şîş: <i>şîş, şîx, far: şîş</i>	broche, brochette	spit, skewer
şîşhane: <i>şêşxane, far: şeşxan</i>	baril d'un fusil	barrel of a gun
şîşe: <i>şûşe, şîşe, far: şîşe, peh: şîşeg</i>	bouteille	bottle
şîve: <i>şîwe, far: şîwe,</i>	accent, manière de prononcer	accent, way of pronouncing
şuh: <i>şox, far: şûx,</i>	coquette, drôle, vivante	coquettish, lively, full of fun

T

ta: <i>ta, heta, far: ta, peh: ta</i>	jusqu'à même	even until, even as far as
tabanca: <i>debanca, far: tepançe</i>	revolver, pistolet	pistol, revolver
taç: <i>tac, far: tac</i>	couronne	crown
tahra: <i>dehre, far: dehre</i>	serpe	reaping-sickle
tahta: <i>texte, far: texte,</i>	bois, en bois, planche de bois	wood, wooden, board
talaş: <i>talaş, telaş, far: teraş, peh: taşîten</i>	sciure de bois	wood shavings, sawdust
tambur / tanbur: <i>tembûr, tenbûr, far: tenbûr, peh: tenbûr</i>	luth oriental à longue manche	a kind of oriental lute
tane: <i>dane, tene, dene, far: dane, peh: daneg</i>	pièce, morceau, graine	piece, grain, seed, a single individual thing
tarçîn: <i>darçîn, far: darçîn</i>	cannelle	cinnamon
tarhana: <i>terxane, far: terxwane, terxîn, terîne</i>	préparation de lait caillé séché et de farine	preparation of dried curds and flour
tas: <i>tas, far: tas</i>	coupe, bol en métal	cup, bowl (made of metal)
tasa: <i>tase, taswas, far: tase</i>	chagrin, anxiété	grief anxiety
tav: <i>tav, taw, far: teb, peh: teb</i>	bonne température (pour battre le fer)	proper temperature (for hammering iron)
tava: <i>tawe, tewe, tawek, tarwik, far: tave, tabe, peh: tabeg</i>	poêle à frire	frying pan

taze: <i>teze, taze, far:</i> taze	frais, nouveau, jeune, récent	fresh, new, recent, young
tazî: <i>tajî, far:</i> tazî,	lévrier, levrette	greyhound, sleuth
tebeşîr: <i>tebeşîr, tebaşîr, far:</i> tebaşîr	craie	chalk
tek: <i>tek, far:</i> tek, <i>peh:</i> tag	1) unique, seul ; 2) impair ; 3) seulement	1) single, unique; 2) odd number; 3) only
telaş: <i>talaş, telaş, far:</i> teraş, <i>peh:</i> taşîten	agitation, inquiétude, alarme	flurry, anxiety, alarm
tele: <i>tele, telî (daf, dafîk, feq, faq, xef), far:</i> tele, <i>peh:</i> teleg	trappe	trap for beasts
tembel: <i>tenbel, tembel, far:</i> tenbel	paresseux (<i>ad. et n.</i>)	lazy, lazy man
ten: <i>ten, far:</i> ten, <i>peh:</i> ten	corps, chair	body, flesh
tencere: <i>tencere, far:</i> tengîre	marmite	stewpan
teneşîr: <i>teneşo, far:</i> tenşûy	banc de toilette rituelle d'un mort	bench for ritual washing of dead
tenha: <i>tenha, tenê, far:</i> tenha, <i>peh:</i> tenîha	isolé, à l'écart, peu fréquenté	uncrowded, scarcely populated
tepsi: <i>tebsî, tepsî, far:</i> tebsî	plateau	tray, small tray
ter: <i>ter, far:</i> ter, <i>peh:</i> terr	1) frais, vert ; 2) humide	1) fresh, green; 2) wet, moist
terazî: <i>terazû, terazî, tirazî, terezî, terezû (şihîn, mêzîn), far:</i> terazû, <i>peh:</i> terazûg	balance	balance, pair of scales
tere: <i>tere, far:</i> tere	cresson	garden cress
terzi: <i>terzî, far:</i> derzî, <i>peh:</i> derzîg	tailleur, couturier	tailor, dress maker
testere: <i>destere, far:</i> desterre	scie	saw, handsaw
tezgâh: <i>dezgeh, destgeh, far:</i> destgah	1) comptoir, établi ; 2) étal ; 3) métier, atelier	1) counter, work bench; 2) bench; 3) loom, workshop
tîg: <i>tîx, far:</i> tîx, <i>peh:</i> tîx	1) aiguille à tricoter ; 2) alène	1) crochet needle; 2) awl,
tîmar: <i>tîmar, far:</i> tîmar	étrillage, pansement	grooming, dressing of wounds
tîmarhane: <i>tîmarxane, far:</i> tîmarxane	asile d'aliénés	lunatic asylum
tîraş: <i>taşîn, tiraş, far:</i> teraş, <i>peh:</i> taşîden	coupe (de cheveux, de barbe)	shaving, haircut
tîke: <i>tîke, tîke, far:</i> tikke	pièce (de tissu), morceau, particule	piece, patch, particle
tîrît: <i>tîrît, tîlît, tîlte, far:</i> terîd, terît	pain trompé dans la sauce	breach soaked in gravy
tohum: <i>toxim, toxm, tov, far:</i> toxm, <i>peh:</i> tohmeg	graine, semence	seed, grain, semen
top: <i>top, far:</i> tûb	1) boule, ballon ; 2) le tout ; 3) canon d'artillerie	1) ball; 2) a whole, a whole lot; 3) gun, canon
topuz: <i>topiz, debûz (gurz), far:</i> debûs	1) massue ; 2) chignon ; 3) noeud rond	1) mace, club; 2) knot of hair; 3) globular knot
tor: <i>tor, far:</i> tûr	filet à mailles serrées	fine-meshed fishing net
torba: <i>torbe, far:</i> tûbre	1) sac ; 2) bourse, scrotum	1) bag; 2) scrotum
tortu: <i>tort, durdî, far:</i> dûrd	1) résidu, sédiment, dépôt ; 2) lie	1) sediment, deposit; 2) dregs, lees
turp: <i>tivîr, tirp, far:</i> turb	radis	radish
turşu: <i>tirşîn, tirşî, far:</i> torşî	saumure, légumes saumurés	pickles
tûfek: <i>tîfîng, tivîng far:</i> tufeng	fusil	rifle, gun
U		
usta: <i>hoste, far:</i> ostad, <i>peh:</i> ostad	1) maître artisan ; 2) compétent, habile	1) master (of a craft or a trade); 2) skilled, experienced
Ü		
ümit: <i>omêd, omedî, homêd (hêvî, hîwa), far:</i> umîd, <i>peh:</i> ummêd	espoir, espérance	hope, expectation
üstat: <i>hoste, far:</i> ostad, <i>peh:</i> ostad	maître, professeur	master, teacher
V		
viran: <i>wêran, far:</i> vîran, <i>peh:</i> awêran	ruiné, en ruine, dévasté	ruined, in ruins, devastated
virane: <i>wêrane, far:</i> vîrane	ruine, un bâtiment en ruine	ruins, a building in ruins
Y		
yaban: <i>yaban, far:</i> yaban	1) désert, lieu sauvage ; 2) sauvage	1) desert, wilderness; 2) wild, sauvage
yabani: <i>yabanî, far:</i> yabanî	1) sauvage, non apprivoisé ; 2) grossier, fruste	1) wild, untamed; 2) boorish
yad: <i>yad, far:</i> yad, <i>peh:</i> eyad	souvenir, évocation, mention	remembrance, recollecting, mention
yâdigâr: <i>yadîgar, yadîgar, yadgar, far:</i> yadîgar, <i>peh:</i> eyadgar	souvenir, cadeau en souvenir	keepsake, souvenir
yahni: <i>yaxnî, yexnî, îxnî, êxnî, far:</i> yexmî	ragoût de viande aux oignons	meat stew with onions
yar: <i>yar, far:</i> yar, <i>peh:</i> eyar	bien-aimé(e), amant(e)	lover, one's beloved
yekpare: <i>yekpare (yekker), far:</i> yekpare	d'une pièce, d'un tenant	of a single piece, all of a piece
Z		
-zâde: <i>paşgîra -zade, -za, -ze, -zî, (wek; mîrzade, mîrza, mîrze, xwerzî, xwerza, birazî, biraza, begzade), far:</i> zade, <i>peh:</i> zaden, zay, zade	1) bien-né, noble ; 2) descendant, né (de)	1) noble, born; 2) son of, descended from
zaman: <i>zeman, far:</i> zeman, <i>peh:</i> zeman, <i>partî:</i> jeman	temps, moment, période	time, period, epoch
zambak: <i>zembeg, far:</i> zenbeg, <i>peh:</i> çembeg	lis	lily
zampara: <i>zenpere, zempare, zampara, far:</i> zen-pare	coureur de jupon, dragueur	womaniser, rake
zar: 1. <i>zarîn, 2. perde, far:</i> 1. zar	1) membrane ; 2) gémississement	1) membrane; 2) weeping bitterly
-zede: <i>paşgîra -zede (wek; felaketzede, qezazede), far:</i> zede (zeden), <i>peh:</i> (zeden)	victime de, rescapé de, frappé par	victim of, survivor of, hit by
zehir: <i>jehr, far:</i> zehr, <i>peh:</i> zehr	poison	poison
zemberek: <i>zemberek, far:</i> zembûre	1) ressort ; 2) loquet	spring (of watch); 2) spring door-latch
zemin: <i>zemîn, zevî, far:</i> zemîn, <i>peh:</i> zemîg	1) terre, terrain, sol ; 2) fond, arrière-plan	1) earth, ground, soil; 2) background
zenci: <i>zencî, zincî (reşîk), far:</i> zengî, <i>peh:</i> zengîg	1) nègre, négresse ; 2) Ethiopien	1) negro; 2) Ethiopian
zengin: <i>zengîn, far:</i> sengîn	riche, opulent	rich, wealthy
zerdalî: <i>zerdalû, zerdele, far:</i> zerdalû, <i>peh:</i> zerdalûg	abricot sauvage	wild apricot
zerde: <i>zer, zerik, far:</i> zerde, <i>peh:</i> zerdeg	plat sucré de riz au safran	dish of sweetened rice colored with saffran
zerdeçal: <i>zerço, zerdeço (riha zer), far:</i> zerdçûbe, zerdçobag	(bot.) curcuma, safran des Indes	(bot.) turmeric
zimba: <i>zimbe, far:</i> sunbe	perforateur, poinçon	drill, punch
zîmpara: <i>zîmpere, zîmpare, sumbete, far:</i> sunbade, sumbade	émeri,	emery
zîndîk: <i>zîndîq (=zend, yê ji dîne zerdeştî), far:</i> zend, <i>peh:</i> zendîk	mécréant, impie, hérésique	unbeliever, impious, heretic
zirh: <i>zîrx, zirih, zirêh, zirî, far:</i> zirêh, <i>peh:</i> zrêh	cuirasse, armure, blindage	armour, armour plating
zîrnîk: <i>zîrnîx, zîrnîx, zîrnîq, far:</i> zîrnîx	orpiment	orpiment
zîvana: <i>zîwane, zîwan, far:</i> zebane	tubule, tenon	tenon, appendage shaped like a tangle
zîl: <i>zîl, far:</i> zel	1) sonnette ; 2) cymbale	1) bell; 2) cymbol
zîncîr: <i>zîncîr, far:</i> zencîr, <i>peh:</i> zencîr	chaîne	chain, fetters
zîndan: <i>zîndan, zîndan, far:</i> zîndan, <i>peh:</i> zîndan	cachot, prison	prison, dungeon
zîyan: <i>zîyan, far:</i> zîyan, <i>peh:</i> zîyan	dommage, préjudice, perte	dammages, loss
zîyankâr: <i>zîyankar, far:</i> zîyankar, <i>peh:</i> zîyangar	gaspilleur, dépensier	wasteful
zor: <i>zor, far:</i> zûr, <i>peh:</i> zûr	1) dur, difficile ; 2) force ; 3) violence	1) hard, difficult; 2) strength, might, 3) violence
zorba: <i>zorbe, zorba, far:</i> zûrba	1) brute ; 2) violent, brutal	1) bully; 2) violent, brutal;
zurna: <i>zîrne, zurne, far:</i> surna	(mus.) zurna, sorte de haut-bois utilisé dans la musique populaire	(mus.) zurna, a double-reed instrument played with a drum in folk music

KURMANCÎ

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Civîna Parîsê

Bihar 2004

Civîna 34an ya **Kurmancî** ji 16 ta 22ê gulana 2004an de li Parîsê li dar ket. Beşdarên civînê vê carê jî li ser termên komputerê, peyvên dunavî, stranên folklorî, devoka Berrîya Mêrdînê û îdyomên kurdî de xebitîn...

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Michael Chyet (Washington), Elîşêr (Wan), Rûken Keskin

(Stembol), Hemîd Kilicaslan (Mêrdîn), Emîn Narozi (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Newzad Şukrî (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan), Evîn Yalçin (Diyarbakir) û Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara **Kurmancî** de tîn belav kirin.

Peyvên dunavî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
ka û kapek: alif, êm	1) hayvan yiyeceği; 2) mecazi anlamda geçimlik	fourrage pour le bétail; 2) (fig.) provision	1) forage for animals; 2) (fig.) provisions
kakil kuncî, (syn.) kakil û mewîj, tamtîk, tamatisk, kakil û hejîr	lezzetli kuru yemişler	amuse-gueule, savoureux, friandises	tasty titbits
kal û bav, (syn.) bav û kal, bav û bapîr	ata, ecdad	ancêtres, aïeuls	ancestors
kal û gewr: gewra xwînsar	alimsız, sevimsiz, soğuk	non attractive, froide	unattractive, cold
kal û kût	yaşlı sakat, malül	vieux et éclopés	old and shop-soiled
kal û xav	çiğ, kaba saba kişî	cru, qui manque de tact, rude	tactless
kal û kurmî	1) yenilmez karpuz, kavun; 2) işe yaramaz	1) impropre à la consommation (fruits verts ou pourris); 2) inutile	1) unfit for human consumption (unripe or rotten fruit); 2) useless
kar û bar; syn. karûber	görev, sorumluluk, iş	1) devoir, responsabilité ; 2) affaire, occupation	1) duty, responsibility; 2) business, occupation
kar û şuxul, kar û 'emel, kar û xebat, iş û kar	iş güç	travail, occupation	work, occupation
keç û kur, keç û law, qîz û kur, keç û xort	gençler	jeunes gens	young people, youth
dêris: metrûk; gundê dêris	metruk	abandonné	abandoned
kaf û kûn, kavil, wêran	harabe	ruiné, en ruine	ruined, in ruins
kef û kinc/ kef û kunc, kef û kivinc	öfke halinde ağızdan çıkan köpük, köpürme	écume se formant dans la bouche en cas de colère, de crise..	frothing at the mouth (with rage or in a fit)
kef û kunc bi ser devê wî ketin	öfkeden ağız köpürmek	écumer	to froth or foam or skim the froth
kel û bîn	soluk soluğa, alelace	à toute vitesse, en toute hâte	with all speed, in great haste
bi kel û bîn hatin	soluk soluğa gelmek	rappliquer à toute vitesse	to get back as quickly as possible
kel û cehd, kelecad	aşırı gayret, yoğun çaba	effort intense	an intense effort
kel û cehd kirin	yoğun çaba, sarfetmek	déployer des efforts intenses	to deploy intense efforts
fodil, gelekî spehî	çok güzel	très beau	very handsome
kel û kût	kör topal	éclopés, handicapés	crippled, handicapped
kel û pel, pel û pot	eşya, pılıpırtı	fripes, effets	old clothes, belonging
ken û girî	trajikomik	tragi-comique	tragi-comic
ker û kûçik	it, serseri takımı	racaille, fripons, bande de voyous	rabble, gang of rogues, louts
kerr û gêj	sersem	étourdi, abruti	dizzy, stupid
kerr û lal	1) sağır dilsiz; 2) suskun, sessiz sedasız	1) sourd-muet ; 2) silencieux, taciturne	1) deaf and dumb; 2) silent, taciturn
kert û kort, kend û kûr, çal û kort	çukurlu (yol)	qui a des fondières, des aspérités, cahoteux, raboteux	rough, harsh
kes û kûs, kes û kar, xizm; (bê kes û kûs)	sahip, akraba; (sahipsiz)	parenté, parentèle; seul, (sans parentèle)	relatives; alone, (without relatives)
kade û bişî, kulinc, kulîçe, qiloç	pasta	pâtisserie	pastries
kes û nas	çevre, akraba ve tanıdık çevresi	entourage	circle, entourage, close relatives or associates
ket û ber: ketober, ketber	rastgele	au hasard	at random, haphazard
ketin û rabûn	düşüp kalkma	haut et bas	high and low
kevir û kuçik	taş, taş yağumuru	pluie de pierres, de coups	a shower of stones, of blows
kevir û kuçik lê barîn	ağır bir felakete uğramak	subir une grande calamité	to suffer a great calamity
kevir û kuçik barandin	ağır bir saldırıya uğramak	attaqué de tous côtés	attacked on all sides
kevn û nû, kevnênû, bikarhatî	kullanılmış	utilisé, usagé	used, worn
kêm û zêde, kêm-zêde	aşağı yukarı, takriben, yaklaşık	plus ou moins, approximativement	more or less, approximately
kur û kêmasî, kil û kêmasî	eksiklik, kusur	défaut, imperfection	defect, imperfection
kin û kurt	1) ufak tefek, kısa; 2) kısaca	1) menu, petit ; 2) bref, en résumé	1) thin, small; 2) briefly, in brief
kirîn û frotin, nf	alışveriş	commerce, négoce	trade, business
kul û keser, kul û derd, kul û kovan	elem, ah ve keder	peine, tourments	sufferings, torments
kom û koflet	cümbür cemaat, topluca	ensemble, tous ensemble	together, all together
kurm û kêz	börtü böcek	vermine	vermin
kok û binyad, esl û fesi, esl û esas	köken	origine, racine	origin, roots
koşk û sera, qesr û qonax	köşkler saraylar, debdebe, ihtişam	palais, magnificence	palace, magnificence
kuçe û kolan	sokak sokak, ortalık	rue par rue	street by street
kuçe û kolan gerîn	ortalıkta gezinmek dolaşmak	errer, flâner	to stroll, to walk around
kurt û kurmancî	açıkça, seraheten	clairement, franchement, en bon kurde	clearly, frankly, in good Kurdish
kûr û dûr	uzun uzadıya	longuement, d'une façon approfondie	at length, in depth
kiras û fistan	kadın giysileri	habillement féminin, vêtement de femme	women's clothing
kit û cot	çokça, alabildiğine	pour la plupart, en grand nombre	mostly, many of them
lava û rica	yalvarış yakarış	supplique, prière insistante	a petition, an insistant request
lehî û lêmist	azgın sel, taşkın su	inondation, forte crue	flood, very high water level
lez û bez	çarçabuk, alelace, tez elden	à toute vitesse, en toute hâte	with all speed, in all haste

Devoka berrîya Mêrdînê - II

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilizî
babolî: baholî, şemixî; penîrê babolî, zebeşê baholî, xwarina şemixî	kokuşmak üzere olan, yenilmeyen	impropre à la consommation, qui commence à pourrir	unfit for human consumption, starting to rot
babûtan: babûtanî, zirnezîq, zirinzoc, hindirhop, çingletûz, daleqîn bacolî, bacilokî, bacolîk	tahtrevalli aslı faslı belli olmayan, soyusopu belirsiz	jeu de bascule de souche inconnue, qui n'appartient pas à une parentèle	teeter-trotter, see-saws of unknown origins, s.o. who has no relatives
badok, nf.	1) çevirme; 2) tilki avında kullanılan büyük tornavida gibi bir alet; 3) tornavida	1) tour, rotation; 2) un instrument en forme de tournevis utilisé dans la chasse au renard ; 3) tournevis	1) rotating, turning; 2) an instrument in the form of a screw-driver used for fox hunting; 3) a screwdriver
bavfile, bafîle	Ermeni asıllı müsülman	musulman d'origine arménienne	a Moslem of Armenian origin
bafon, bafûn, fafon, fafûn	alüminyum	aluminium	aluminium
bajarê xwe kirin	yıllık ya da mevsimlik ihtiyaçlarını karşılamak için pazara gitmek, yıllık alışverişe gitmek	se rendre en ville pour effectuer ses achats annuels ou semestriels, faire son marché annuel	to go to town to do one's annual shopping
balifa mêr: pofa diya mar, qota diya mar balo, bavo: 1) qe nebe, qet nebe, hîç nebe, bi hindikî, çi nebe; 2) ne xwe	bir tür iri kertenkele hiç değilse, hiç olmazsa; 2) demek, yoksa	une sorte de gros lézard 1) au moins ; 2) cela veut dire	a kind of big lizard 1) at least; 2) that is to say
bane; ava bane neban	taşma su, taşma, taşman uyumsuz, geçimsiz	eau transportée, transportée	transported. waterborn
kesê neban	geçimsiz kişi	personne qui ne s'entend pas avec autrui	someone who doesn't get on with anyone else
banandin (bibanîne); şivan bexê li miyê dibanîne li hev banîn an baniyan bapeşk: pêşkên ku ber bayê dikevin	uyum sağlamak, alıştırmak, adapte etmek birbirine alışmak, adapte olmak rüzgara karışan ilk yağışın damlaları	adapter, habituer, accorder s'habituer l'un à l'autre premières gouttes de pluie accompagnées de vent	to adapt, to get used to something to get used to one another the first drops of rain, accompanied by wind
barbir: sernerm barbir bûyîn: hatiye rewşa ku xwe bide ber	uysal uysallaşmak	docile devenir docile, accepter de porter une charge (pour une bête de somme)	docile to become docile, to accept to carry a load (for beasts of burden)
barewa; cil hê barewa ye barewa kirin barê xwe danîn, ji hev xelas bûn, raketin, razan	hafif nemli nemlendirmek doğurmak, doğum yapmak	légèrement humide, pas encore sec humidifie accoucher, délivrer (un bébé)	slightly damp, not yet dry dampened to go into labour, to deliver (a baby)
hêwî, hêmî hêwî (hêmî) kirin titûn hêwî kirin	nemli, rütübetli nemlendirmek tütünü nemlendirmek	humide humidifier humidifier le tabac	damp to dampen dampen the tobacco
barût: qutbarût, barîtka qut qîtik kewçîr kewa gozel	bir cins bildircin bildircin kır keklik kızıl keklik	une variété de caille caille perdrix grise perdrix rouge	a variety of quail quail grey partridge red partridge
bastêq başewal, başewala: bê derpê (başewal gerîn)	pestil donsuz, çıplak	pestil nu, sans culotte	quail naked, without pants
bavik bawesîr bawî bawîşk, bawîşk, bawuşk bawîşk hatin, bawîşkîn (bibawîşke)	boy basur romatizmalı esneme esnemek	lignée hemorroïdes qui a des rhumatismes baillement bailler	lineage haemorrhoids s.o. who has rheumatism yawnings to yawn
bazargerm bazar germ kirin bazarxweş	pazarlığı kızıştıran pazarlığı kızıştırmak anlaşmacı, uzlaşmacı, pazarlıkta yumuşak davranan	qui fait monter les enchères ou le marchandage faire monter les enchères conciliant, qui est d'un commerce agréable	to bid up in an auction or negotiation to bid up in an auction conciliatory, s.o. with whom it is easy to do business
bazarhişk bazarqelp bazdan; reqs, dîlan bazên; pazên bêxwê: tamsar (mîrovekî bêxwê) neranê bastêq, bêçikê bastêq	pazarlığı sert olan, uzlaşmaya yatkın olmayan pazarlıkta dürüst davranmayan dans, oyun pazen tatsız	inconciliant, qui est d'un commerce désagréable qui est malhonnête dans le commerce danse flanelle de coton insipide	unconciliatory, s.o. with whom it is difficult to do business who is dishonest in business dance flannel tasteless
belalûk: palûk belek reşbelek bozbelek sorbelek belekî, nf. belekî belîk: xuyayî belîk bûyîn belot bûyîn	üzüm şiresine batırılarak yapılan koç şeklindeki pestil siğil beyaz lekeli bir renk karışımı beyaz lekeli siyah beyaz lekeli gri beyaz lekeli kırmızı toprağı yer yer örten kar perçaları iki renkli bir kilim seçkin, tanınan seçkin olmak domalmak	friandise en forme de bélier fabriquée à partir de raisiné verruie mélange du blanc et d'une autre couleur, bariolé, tacheté de blanc noir tacheté de blanc gris tacheté de blanc rouge tacheté de blanc plaques de neige qui subsistent sorte de kilim ou de feutre bicolore distingué, remarqué se distinguer, être vu s'incliner jusqu'à ce que le trône forme un angle droit avec les membres inférieurs	a sweet shaped like a ram made of grape juice and candied fruit wart a motley of white and another colour with white dots black with white dots grey with white dots red with white dots a snow flake that remains unmelted a sort of felted carpet in two colours distinguished, notable to be distinguished, well known to bow low
belotanî berqoqanî, berqoqî, sernişîv, serserkî xwe borqoqanî kirin belsek, çilpo, çirpo, miftexwer bêmîrês ; bêmîrêz, bêmêrêz, şerpûl çikûm: kirasê reş yê keşeyan çaxûbeng: çaxûbenga wî ye	domalma, domalış amuda kalkma, başaşağı durma amuda kalkmak otlakçı, parazit, beleşçi 1) sevimsiz, antipatik; 2) düzensiz, pasaklı 1) rahip kıyafeti; 2) kılık kıyafet, tip 1) delikanlılık çağı; 2) altun çağı	inclinaison du buste sur la tête se tenir sur les mains, la tête en bas pique-assiette, parasite antipathique ; 2) désordonné, bordélique 1) soutane ; 2) tenue vestimentaire, type 1) pleine jeunesse ; 2) âge d'or, apogée du pouvoir pris au piège être pris au piège cépage productif index équilibrer, balancer	to unbend slightly on the head to stand on one's hands, head downwards sponger, parasite 1) unpleasant; 2) untidy, chaotic 1) cassock; 2) specific type of clothing 1) the height of youth; 2) heyday caught in a trap to be caught in a trap high yielding grape index to balance
berberojk, bertavk, berberoşk, berroj nizar, dibûr, zimag, kerresî	denkleştirmek güneşlenen yer, ilk bahara doğru çıkılıp güneşlenen yer güneş görmeyen yamaç	endroit ensoleillé où vers le début du printemps on prend le soleil versant ne recevant pas le soleil ubac	a sunny spot where people lie in the sun in spring shady side of mountain

serçavîka êgir	ateşi tutuşturmada kulanılan kuru ot	brindilles ou herbes sèches utilisées pour allumer le feu	twigs or dried grass used for lighting fires
berçavîk, çavî: serçavîkgeh	ateşi tutuşturma için kullanılan şeylerin konduğu ocak bölümü	partie de l'âtre ou de la cheminée où l'on dispose les brindilles destinées à allumer le feu	part of the hearth where the twigs for fire-lighting are stored
berdaw: hiriya ber dawê pez	koyunun kuyruk çevresindeki yünü, değersiz yün	laine couvrant la queue du mouton, laine de pauvre qualité	the wool that covers a sheep's tail, poor quality wool
berder kirin	sızdırmak, duyurmak	donner à connaître, laisser entendre	let something be known or understood
bi (li) ber guh xistin	çıtlatmak, çıtlatmak	donner à entendre, mettre la puce à l'oreille	to let something be understood, to give s.o. a clue
berdiwarkî, berdolabî, berdolavî: peyvên pûç û vala	boş asılsız sözler	bavardage, propos sans fondement	gossip, unfounded remarks
berdolabî, nf.	kadınların çalışırken, özellikle dokuma dolabı çevirirken söyledikleri ezgiler	chants des femmes notamment devant le rouet	songs sung by women, especially when spinning
berpax kirin, pelixandin	mahvetmek, fena halde ezmek	infliger une lourde défaite, écraser	to inflict a heavy or crushing defeat,
berêv, berêvk, beravk, sabûna heliyayî, sabûna bikarhatî	kullanılmış sabun	savon déjà utilisé	soap that has already been used

Peyvên stranên folklorî

Amadekar : M. Emîn NAROZÎ

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
îsal: ev sale, ev sal	bu sene, bu yıl	cette année	this year
mexsed, meqsed: mebest, niyaz	niyet	intention	intention
bişkuvîn (bibîşkuve)	açılmak, açmak	s'ouvrir, s'épanouir	to blossom out
hasil bûn	1) gerçekleşmek; 2) baş göstermek, peyda olmak	1) s'accomplir, se réaliser ; 2) se produire, apparaître	1) to accomplish, to achieve; 2) to appear
hasilkirin	gerçekleşme	accomplissement, réalisation	accomplishment
hatin ber hasilkirinê	gerçekleşmek üzere olmak	être sur le point de se réaliser	to be about to achieve
fetlîn, fetilîn	dönmek	revenir, retourner, v.i.	to come back, to return (vrb. intr.)
fetilandin (bifetilîne)	döndürmek	tourner, retourner, v.t., faire un retour	to turn, to turn back (vrb. tr)
tembî, temî, tembih, teminî: qewitî	1) tembih; 2) sipariş	1) recommandation ; 2) commande	1) recommendation; 2) an order
çeng: mist	avuç	poignée	fist
tim: timî, tim û daîm, daîma	her zaman, daima	toujours	always
mîrpenc: mîrê pênc hezaran	beş bin kişilik askeri gücün kumandanı	commandant d'une force de 5000 soldats	regimental commander, commander
mîrxan: mîrê mîran	beylerbeyi, emirler emiri, emir al-umera	l'émir supérieur, seigneur des seigneurs	a senior emir, lord of lords
eşqiya	eşkiya, kanun kaçağı	bandit, hors la loi	bandit, outlaw
şad û şûd: şahid û şihûd	tanıklar, şahitler	témoins	witnesses
hêç	1) çiftleşme zamanında azgınlaşan (deve, camuş); 2) azgın	1) (chameau, buffle) en rut ; 2) furieux en furie, qui voit rouge, hors de contrôle	1) rutting camel or buffalo; 2) furious, enraged, seeing red, out of control
gamêşê hêç, hêç bûn	azmak	être furieux, péter les plombs	to be furious, to blow one's top
hêç kirin	azdırmak	rendre furieux, mettre hors de soi	infuriate, drive s.o. crazy
tevgerîn (tevbigerê!)	hareket etmek, kıvıldamak, tepremek	bouger, se mouvoir	to move,
hêsîr, êsîr, êxsîr, yexsîr: dîl	1) esir; 2) yoksul, perişan	1) prisonnier, captif ; 2) pauvre, malheureux	1) prisoner, captive; 2) poor, unfortunate
çaryar: çar yarên Pêxember, çar xelîfe	dört halife	les quatre premiers califes de l'islam	Islam's first four Califs
sond, sûnd	yemin, ant	sermon	oath
sond xwarin	yemin etmek, ant içmek	jurer, prêter serment, s'engager	to swear an oath, to vow
dîn, dêhn	deli	fou, folle	crazy
çê: qenc, baş	iyi, değerli, seçkin	bon, bien	good, well
mêrê çê	iyi, seçkin ve yiğit erkek	homme brave et chevaleresque, honnête homme	a brave and chivalrous man, an honest man
çêyîti: qencî, çêyî	iyilik	bonté	goodness
lavekarî	yakariş	supplication	entreaty
pakêta fişekan:: xeşaba fişekan	bis fişeklik deste	chargeur de cinq cartouches de fusils	a five cartridge magazine
xas	hakiki, standart	véritable, de qualité, de bonne facture	genuine, good quality, well made
qelp	sahte	faux, contrefait, truqué	false, forged
qelp derketin	sahte çıkmak	s'avérer faux	found to be false
qelpî	sahtelik	le fait d'être faux, contrefaçon	the fact of being false
nav di xwe dan	övünmek, kendi kendisini cesaretlendirmek	se vanter, s'exhorter, s'exciter, se donner du courage	to boast, to stir oneself up, to screw up one's courage
halhel kirin	saldırıya geçmek	sonner le halali	sound the death (at the end of a hunt)
hêl, nt	kale (oyunlarda)	but	goal, aim
xîret	gayret	effort en vue de s'opposer à toute agression contre des valeurs sacrées (de solidarité familiale, d'honneur)	an effort to oppose any attack on sacred values (family solidarity, honour)
xîret kirin, xîret nişandan	gayret etmek, gayret göstermek	faire preuve d'effort et de courage	
neff'am, nf	toplular sürgün	déportation de masse	mass deportation
neff'am lê rakirin	toplular sürgün etmek	déporter	to deport, to move
sîtavî: talde, sitare	sütire, barınak	abri	shelter
sîwan, nf	güneşlik şemsiye	1) parasol, ombrelle ; 2) halo, aura, (halo de la lune)	1) an umbrella, 2) a halo, aura (eg. of the moon)
sîtav, nf	suda oluşan görünüm, suda yansıma	reflet dans l'eau	reflection in water
teketek: tekatek, tek û tük	tek tük	quelques uns, certains	some
dû ji kozika te hilnayê	barınağından duman çıkmıyor, ateş etmiyorsun	(litt.) ton abri reste sans fumée, il n'y a pas de tir, pas de combat ou de mouvement dans ton abri	(litt.) may your home remain without smoke, there is no firing, no fighting in your home
çiriyan: çirîn	yırtılmak	se déchirer, se rompre	tear apart, break off
şewqe	şapka	chapeau	hat
hêla bûn	devrilmek	rouler, rouler par terre	to roll, to roll on the ground
nav pê ketin	adı çıkmak, ünlenmek	devenir célèbre, avoir une réputation	to become famous, to have a reputation
nav pê xistin	adını çıkararak mimlendirmek	rendre célèbre, faire la réputation	make famous, build up a reputation
gurê sebatê	azgın kurt, aç kurt	loup affamé, loup féroce	a starving wolf, a ferocious wolf
birreka çiyê	dağ ile ovanın buluştuğu yer	géog. endroit où se rejoignent la plaine et la montagne	geo: the foot hills, boundary between plains and mountains
himbêz, hambêz, hemêz	bağır, sine, kucak	sein, giron	bosom, lap
kirin himbêza xwe	bağırına basmak, kucaklamak	serrer contre son sein, étreindre	embrace, hug
cindî	yiğit, asker	brave, soldat	a brave man, a soldier

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
paşopê li kerê kirin, berevajî li kerê siwar kirin, paşopêş lê kirin, lê kirin xewn (a qazî), şaş û maş kirin	1) eşeğe ters bindirmek; 2) rezil etmek	1) déboussoler, désorienter ; 2) stigmatiser, mettre au pilon	1) disorient; 2) to pillory so
paşpûk bûyîn		être à la dérive	to drift, to be adrift
paşsitûyê xwe xurandin, patîka xwe xurandin, çema stuyê xwe xurandin	ensesini kaşmak	rentrer bredouille	return empty handed
palê pûş bûyîn / bûn palê pûş	boşuna kürek sallamak, verimsiz iş yapmak		
parsûqalindî, parsûstûrî	1) inat; 2) mağruriyet, kibir	entêtement, arrogance	stubornness, arrogance
parsûqalindî kirin	1) kibirlenmek, kabullenmemek	daigner, consentir	to deign, to grant
patilestûrî bûyîn	ensesi kalın olmak	être inflexible, ne pas courber l'échine	to be inflexible, to refuse to submit
pê li cihê şil nekirin	yaş tahtaya basmamak	agir avec prudence	to act prudently
pê li kerpiçan kirin	pot kırmak, uygunsuz iş yapmak, naneyi yermek	faire une gaffe, gaffer	to make a blunder, to blunder
pê li hêkan kirin	aşırı ihtiyatlı davranmak	marcher sur les œufs	walk very carefully
panga wî rast nebûn	iki yakası bir araya gelmenmek, işi tüm çabasına rağmen düze çıkaramamak	ne pas parvenir à joindre les deux bouts, tirer le diable par la queue	to be unable to make two ends meet
perçên wan li hevdû nehatin: hesinê wan li hev nekirin	uyum sağlıyamamak, anlaşamamak	être d'humeur incompatible, ne pas arriver à s'entendre	to be incompatible, to be unable to get on together
perda rû qetandin; ava rû qetandin, heya birin	utandırmak, mahcup etmek	faire honte, confondre	to shame
perîk ketin avê	yelkenleri suya indirmek	rabattre ses prétentions, devenir plus humble	to lower one's sights, to become more modest
perîk şîn bûyîn	palazlanmak	s'engraisser, prospérer	to prosper
pertav sist bûyîn	eli ayağı boşalmak, tutmamak	avoir les jambes qui flagellent, perdre ses moyens	to have trembling legs,
pêti di ezmanan re derketin	ayyuka çıkmak	devenir très notoire	to become notorious
peyv daqurtandin, gotin daqurtandin	lafı kendine yedirmek	ne pas réagir à des propos offensants	to ignore offensive
peyv xwarin, soz xwarin	sözünde durmamak	ne pas tenir parole	not to keep one's word
peyv peyvê vedike, gotin gotinê vedike, sohbet sohbetê dikêşe	laf lafi açar	un sujet évoque un autre	one topic leads to another
peyva wî pere kirin; gotina wî pere kirin	sözü para etmek	avoir de l'autorité, avoir une parole qui compte	to have authority, to be s.o. whose word counts
pif kirin ewran, pif kirin bin ewran	kendini dev aynasında görmek	être très présomptueux, avoir la grosse tête	to be presumptuous, to be big headed
pişt li tahtê bûyîn	sırtı pek olmak	avoir des arrières solides	to have solid backing
pišta xwe dan yekî: ji yekî xeyidîn	sırtını dönmek, sırt çevirmek, yüz sevirme	tourner le dos à qqn, ignorer qqn	to turn one's back on s.o.
pişt li têra (şêla) kayê bûyîn	güçsüz olmak, sırtı pek olmamak	avoir des arrières sûre	to be sure of ones backing, of a way out
pišta xwe bi hev girê dan	birbirine güvenmek	se faire confiance, se fier l'un à l'autre	to trust one another
pišta hev girtin	birbirine destek olmak, birbirine sahip çıkmak ya da sırt çıkmak	s'accorder un soutien mutuel, se soutenir réciproquement	to support one another
pišta xwe ji yekî re vekirin, sînga xwe ji yekî re vekirin	birine artık hüsunet duymamak	être désarmé devant qqn, renouer animosité	to be disarmed before s.o., to renew hostilities
pişt sist bûn	çişini tutamamak, altını ıslatmak	être incontinent	to be incontinent, unrestrained, debauched
pişt sar bûn	desteği olmamak, arkası olmamak	être sans soutien, être seul	to be without support, to be alone
pişt lê şkandin / şkêrandin	1) belini kırmak; 2) üstesinden gelmek	1) briser les reins de... ; 2) faire le gros d'un travail	1) to break s.o. 2) to do a back-breaking job
pişt hatin / vala bûn	beli gelmek, boşalmak	éjaculer	to ejaculate
pişt qels bûn	1) günsüz olmak; 2) iktidarsız olmak	1) être faible; 2) être impuissant, impotent	1) to be weak, 2) to be powerless, impotent
pişt pê ve nemayîn	takatten düşmek, takatsız kalmak, hali kalmamak	être épuisé, être à bout de force	to be exhausted, on one's last legs
pišta xwe rast kirin	belini doğrultmak, durumunu düzeltmek	redresser sa situation, reprendre le dessus	to regain control of one's situation, to come out on top
pišta yekî li erdê xistin; zora yekî birin	sırtını yere getirmek	mettre qqn à terre, vaincre	beat s.o. down, to win
piştrast bûn	emin olmak	être sûr, faire confiance	to be reliable, to give confidence
pišta wî li erdê ranabe	daima yenik düşen, sürekli kaybeden	être toujours perdan, être toujours à terre	to be a loser,
pišta wê ji erdê ranabe		être dévergondée, être une traînée, être une marie-couche-toi là	to be shameless, a tart
pišta xwe dan kulîne: xwe xistin stuyê yekî	bir kızın bir eve kendisini gelin olarak ferzetmesi, gidip o evde oturması	se dit d'une fille qui s'installe chez qqn pour le forcer à l'épouser	description applied to a girl who goes to live with s.o. to force him to marry her
jê piştikul bûn	birine güvenememek, birinden emin olmamak	ne pas être sûr de qqn, ne pas se fier à qqn.	not to trust s.o., not to rely on s.o.
pirêze nepaqij; ava wî şolî bûn	sicili temiz olmamak	avoir un passé douteux, avoir des antécédents douteux	have a shady past,
pîvaz li ser dilê yekî hûr kirin	yaraya tuz biber ekme	remuer le couteau dans une plaie, raviver une blessure	to turn the knife in the wound, to reopen old wounds
pîvazên mişarekê bûyîn / dizê neqebekê bûn, berxê kozekê bûn	aynı türden olmak	être de la même engeance	to be the same sort of scum,
pizika (pizirka) ser zimanê xelkê bûn, benîştê (qamikê) devê xelkê bûn	elalemin diline düşmek, elalemin dilinde sakız olmak	devenir l'objet de médisances	to become the talk of the town
poz pê nekirin: pê ne qeyîl bûn	bir kız ya da erkeği beğenmemek, sevmemek	ne pas consentir à une femme ou à un homme	not to deign to a woman or a man
pûş di eyarê yekî de kirin	kepaze etmek	humilier qqn, mettre au pilori	to humiliate or pillory s.o.
pûş kufandin	boşuboşuna çaba serfetmek, heybeye kürek sallamak	faire la mouche du coche, s'agiter pour rien	make a lot of fuss about nothing

Ferhenga Avestayî-Kurdî

Beş 1

Behroz ŞUCAÎ

Avestayî zimanekî hindûewropî girêdayî grûpa îranî ye. Avestayî zimanê Avestayê, ango berhevoka dînî ya Zeretuştra, ku ji danerê vî dînî bû. Wekî zimanê herî kevn ê îranî, avestayî gelek taybetmendiyên hevpar bi zimanên klasîk wekî sanskrît, yûnanî û latînî re dinimîne; taybetmendiyên ku paşê bûn bingehê lêkolînên komparatîv ên zimanên hindûewropî. Li ser dîroka avestayî zaniyariyên ku berdest in sînorkirî ne. Lê di bermayîyên eserên avestayî de mirov dikare du zaraveyên avestayî bibîne. Ev du zarave wekî Gatha, yan avestayîya kevnar û zaraveyê klasîk, yan avestayîya ciwan têne naskirin. Piraniya eserên avestayî bi zaraveyê ciwan hatiye nivîsandin. Zaraveyê Gathayê zimanê Zerethuştra û bawermendên wî bû.

Avestayî bi tradîsyona vegotinê dev bi dev ji aliyê muxan û bawermendê zerethuşti ve hatiye parastin heta ku derûdora 1000 p.z.

bi ortografiya aramî hate nivîsandin. Dîroka zaraveyê kevn vedigere 1000 b.z û yê ciwan vedigere 500 berî zayînê. Di çarçoveya grûpa îranî de avestayî di asta kevnar de ye. Herçend ku avestayî gelek xusûsiyetên fonolojîk ên şaxê rojhilatî yê zimanên îranî nîşan dide, dîsa jî pozîsyoneke nîvek li gor dabeşbûna zimanên îranî bi ser grûpa rojava û rojhilat de digire. Lê belê mirov dikare gelek refleksen kurdî di avestayî de bibîne û herçend ku pêşdeçûna fonolojîk û semantîk wan ji hev dûr bixe jî ev nêzikatî dikare bi hêsanî bihête raber kirin. Peyvên avestayî hemû di ferhenga jêrîn de nehatine nivîsandin, tenê ew gotinên kurdî ku mirovî dikarîbû bi ewleyî di avestayî de bibîne hatine nivîsandin. Herçend di kurdî de gelek guhertinên fonolojîk, semantîk û morfolojîk pêk hatine, lê girêdana wê û avestayî di hemû waran de kêr û zêde dikare bihête peyitandin.

Avesta	kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
a-cyatey	ne-jîyan	yaşamsız	non vie	not-life
afent	avîn	bol, sulak	abondant, riche en eau	abundant in water, rich in waters
afrîtey-	aferîn, afirî	yaşasın	bénédiction, bravo	blessing
afrîvene	aferîn	yaşasın	bravo	cheers, bravo
airya	arya	arya	arien	Aryan
anguşte	(hin) gust(îl)	parmak	doigt	finger
ap	av	su	eau	water
armaê	aram	sakin, sakince	calme, calmement	quietly
axştey	aştî	baris	paix	peace
az-	az	arzu etmek, dilemek	désirer, aspirer à	to wish, to desire, long for
azate	aza, azat(d)	asil	noble	of noble lineage, noble (born)
bdr̥dzent	berzend, bilind	yüksek	haut	high ; lofty
bazev	baz, bask	kol	bras	arm, foreleg (of an animal)
beye	beg	malik, tanrı	seigneur, dieu	lord, god
bege, cp. bexte	bac	pay, bölüm	portion, part	portion, share
bend-/best-	bend, best-	bağlamak	lier, attacher	to bind, fetter, to bind
beodey-	bon, bêhn,	parfüm	parfum, encense	perfume, sweet scent, incense
beod-	bon, bihn, bêhn, bihîstin	koku, parfüm	odeur, parfum	to perceive, notice, to smell of
ber-	bi-, ber-, bar...	götürmek, taşımak	porter, emporter	to bear, to carry, to bring forth, to take away
ber̥dz, bdr̥dz-	berz, bilind	yüksek, kalkmak	haut, se lever	to rise, go up, high, exalted, loud
ber̥zeh	berzahî	yüce dağ	hauteur, montagne	height, mount
ber̥zen	berzî, bilindahî	yükseklik	hauteur, élévation	height
ber̥ziş	balinc, baliş, balîf, balgî	minder	coussin	stuffed seat, cushion
bev, pres. bu-, bv-; beve-, pass. bûte	bi-, bû-, bûyîn	olmak	être	to be
bexş-	bexş(în), beş	bölmek, dağıtmak	répartir, distribuer	to apportion, distribute, divide, give to
bexte	bext	pay, kismet	part, lot, chance	to share, allot, what is allotted (luck, fortune)
bexter	bext (dêr)	dağıtıcı	distributeur	distributor, bestower
brater-, braðer-	bra, brader	erkek kardeş	frère	brother
bray-, brîn-	birrîn, brîn	kesmek	couper	to cut off, to hurt
brvet-	brû, brî, birh	kas	sourcil	brow, eyebrow
bûmî	bûm(elerze)	yer, yeryüzü	terre	earth
bûne	bin, binî	alt, dip	fond, fondement	ground, bottom, deep place
buneve	ji bin ve	alttan, dipten	du fond	from the underside
-ça	jî, -îş, îş, -ş	-dende, de	et aussi, plus encore	and, also, as well as, moreover
çer̥ru.kerene-	çarkenar	dörtköşe	rectangulaire	with four corners, edgers
çer̥wer-, çetur	çiyar, çar	dört	quatre	four
çer̥tî	çe(nd)	kaç	combien	how many
çeney	jîn	kadın, karı	femme, épouse	woman, wife
çer̥şmen	çehv, çav	göz	œil	eye
çer̥ðmen-	çerm(în)	cild, deri	peau, cuir	skin, leather
çere-	çerîn	taahüt etmek	s'engager	to be engaged in
çexre-	çerx	çark	roue	wheel
çîða-	ceza, siza, seza	ceza	punition, pénalité	atonement, punishment, penalty
çîðre	çihre, çehre	görünüm, yüz	figure, vision	visible, clear, face, vision
çîre	jîr, zîrek	zeki, çevik	habile, intelligent	swift, quick, intelligent, artful
çîtey	jîn, jîwa-	hayat, yaşan	vie	life
çîvye	jîy-, zindî	canlı	vivant	living, alive
cvan	jîyan	canlı	vivant	living, alive
çvet, çvent	çend	nasıl, ne kadar	comment, combien	how, how far, how long
d̥dr̥dz	d̥îl	prango	fers	fetters
d̥duş.meneh	dujmin	düşman	ennemi	hostile, enemy
d̥duş.menehye	dujminahî	düşmanlık	hostilité	hostility
da-	d-, da- (dayîn)	vermek	donner	to give, grant, etc.
da-	datîn-, danî-	koymak, yerleştirmek	placer, poser	to place, to create

dar-	-dar	tutmak	tenir	to hold
data	dan, didan, dran	diş	dent	tooth
date	dad (now justice)	hak, yasa	droit, loi	right, law
dauru	dar	agaç	arbre	wood
day	dayik, dê (now mother)	beslemek	nourrir	to nurse, to minister
day, perf. ptcl. pass dîte	(past stem of) dît-	bakmak	regarder	to see, to look at
deðveh	dat-, (danîn)	kuruçu, yaratıcı	fondateur, créateur	creative, creator
deêna	dîn	din	religion	insight, religion
deêve-	dêw	cin, şeytan	démon, mauvais esprit	name of false gods, demons, devils and evil spirits
deg	dax	yakmak, dağlamak	brûler, marquer	to burn, to scorch
dehyev	dê (now village), dih	köy	village	land, province
derage	drêj, derg	uzun	long	long
dese	deh, des	on	dix	ten
draceh	drêj	uzun	long	long
draceh	drêjî	uzunluk	longueur	length
draoge	drew, dro, derew	yalan	mensonge	lie
drefşe	drefş, drêş, drûşm, terîş	bayark	drapeau	flag
drûg	drew, dro	aldamatmak, aylan söylemek	mentir, tromper	lie, deceive
dugæder-, deyðer	dot	kız	fille	daughter
duð.enghev	dojeh	cehennem	enfer	hell
duðite	dijwar	güçlük, tehlike	difficulter, danger	difficulty, danger, calamity
dunman	dûman	sis, bulut	brouillard, nuage	mist, cloud
düşmeinyev, dujmeneh	dujmin	düşman	ennemi	enemy, foe
dûre	dûr	uzak	loin	far, afar, distant
dve	du, dudo	iki	deux	two
dvedese	donzde	on iki	douze	twelfth
dver	derî, ber	kapı	porte	door, gate
eðeîrî	jêr	alt, altında	sous, en-dessous	under, below
eðeîrî z me	jêr zevî (zemî)	yeraltı	souterrain	underground
eêsm	êzing	odun	bûche, bois à brûler	firewood, fuel
eêtevent	hinde, ev hinde	o kadar	tant	so much, so many
eêvendese	yanzdeh, yewdes	on bir	onze	eleven
eêzeh	az	dilek, arzy	désir, souhait	desire, wish
ehme	me, em, ême	bize, bizim	à nous, le nôtre	us
eîbîz	bîz, bijîn, bij-	arzu, dilek	souhait, désir	wish, desire
eîpî.ceîtî	jen(-în), jen(din)	vurmak	frapper	to smite
eje	ejdiha, ejdeha	ejderha	dragon, monstre	dragon, monster
enterə	hundir	içinde, dahil	inclus, sous	within, in, under
entere	hundirî	iç	interne, intérieur	inner, interior
eşte	heşt	sekiz	huit	eight
epaxtere	baxter (bakur)	kuzey	nord	northern
epê	pey	sonra	après	after
epere	para	arka, ikinci	derrière, second	posterior, the second
eperem	para, parave	arka dan, ardisira	derrière, après	behind
epeye	pey	sonra, sonradan	après, plus tard	afterwards ; hereafter
eracey	erc	değer	digne, qui vaut	worthy
esen	seng(în)	taş	pierre	stone
espe	hesp, esp	at	cheval	horse
est-eve	hestî-	kemikli	qui a un os	having, wearing a bone
eve	ev, eva, eve	şu, o	ceci, lui	that, yonder, he
eveðe	evder, vêdê	ora, orada	là, la-bas	there, thither
eveh	av	su	eau	water
event (evevent)	ev hinde	bu kadar	tant	so much, so many
ewre	ewr	bulut, yağmur	nuage, pluie	cloud, rain, shower of rain
ez (eze)	ajotin	sürmek	conduire	to drive
ezəm	ez	ben	je, me, moi	I, me
geoş	guh (ear), gêçk, guçk	duymak, işitmek	écouter	to hear
gerev	gewre, gir, girs, giran	ağır	lourd	heavy
hunere	huner	sanat	art	skill
îme	eme	o, burası	ici, lui, elle	here, he, she, the
îrite	rît(in)	bok etmek	déféquer	to shit

Termên komputerê

Newzad Hirorî

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
dengî	ses, işitsel	audio	audio
paşbirk	geri tuşu, geriye doğru sil tuşu	touche de retour	backspace
çapera rengîn	renkli yazıcı	imprimante couleur	colour printer
DVD	DVD	DVD	DVD
çapera hibrî	mürekkep püskürtmeli yazıcı	imprimante à jet d'encre	inkjet printer
çapera lazerê	lazer yazıcı	imprimante laser	laser printer
modem	modem	modem	modem
navberk	ara çubuğu, boşluk çubuğu	barre espace	spacebar
bilindgo	hoparlör	haut-parleur	speaker
kaxeza/ê şefaf	saydam kağıt	papier transparent	transparent paper
vîdeoyî, nf	video, görüntü	vidéo	video

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris - France

Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZILAN

Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Civîna payîza 2004an

Civîna 34an ya Kurmancî ji 6 ta 12ê kanûna 2004an li Bîskops Arnö dar ket. Beşdarên civînê vê carê jî li ser peyvên dunavî, stranên folklorî, devoka Berrîya Mêrdînê û îdyomên kurdî xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfi Baksî (Xerzan), Xosro Ebdullahî (Salmas), Elîşêr (Wan), Hemîd Kilicaslan (Mêrdîn),

Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan) û Reşo Zilan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
qaşilkê gûzê danegirtin: qalikê (qaşil) gûzê tijî nekirin	fındık kabuğunu doldurmamak	être sans importance, une broutille, une bagatelle	to be trifling, insignificant
qalibê qûnxwaran: 'elo xemxwarê dinê, 'eliyê xemxwar	dert babası, Marko Paşa	personne qui se soucie exagérément des malheurs des autres, un écorché vif	s.o. who is excessively concerned about other people's misfortunes
qalibbetal: ji keran deyn kiriye	erkeklik organı iri olan	qui a des pieds trop grand, hors normes	s.o whose feet are too big,
qapana yekî seqet bûn	dengesiz	être déséquilibré	to be out of balance
qeleşor	kalemşor	gratte-papier, plumitif	pen pusher
qermîçekên wî ne yên van salan e: yê berê ye	görünüşünden daha çok deneyimli olmak	être plus mûr que son apparence	to be more mature than he looks
qermîçekên salên xerab dagirtin: 'ewda xwe vekirin	acısını çıkarmak	se rattraper, s'accorder des compensations pour les peines du passé	to compensate one self for, to take revenge for past misfortune
qirikbiqul	boğazı delik, doymak bilmez	glouton, insatiable	a glutton, insatiable
qirika xwe qelaştin (qetandin): tûk di dev de ziwa bûn	boğaz patlatmak	parler sans se ménager, plaider sans cesse	to speak tirelessly, to argue unceasingly
qirik û gewrî li hev zuha kirin	karşılıklı boşuna çene patlatmak	s'épuiser en parlottes ; se parler jusqu'à l'épuisement	to wear oneself out speaking, to talk till exhausted
qirika wî bê derence bûn: bê der û şîpane bûn / bergîya devê xwe nizanîn	patavatsız olmak, ne dediğini bilmemek	parler à tort et à travers, être impertinent	to talk a lot of rubbish, to be impertinent
bi qîra wî kirî, bi qîr û felqîra wî kirî, bi cehenema wî kirî: cehenema wî	canı cehenneme	qu'il aille au diable ! qu'il aille en enfer	let him go to the devil! , let him go to hell
qorikpehn, mezhebfireh	mezhebi geniş	large d'esprit, dévergondée	broad minded, shameless
qudûm şikestin	dizlerinin bağı çözülmek	avoir les jambes coupées, être interdit de mouvement	to have one's legs amputated, to be unable to walk
qûşqetyayî	imani gevretilmiş	épuisé, usé jusqu'à la corde, à bout de force	exhausted, worn out, at the end of one's tether
qula ber destan	yolgeçen hanı	marie-couche-toi-là, salope	disposable woman, whore
qumaşê xwe nas kirin	malını tanımak	connaître son affaire	to know one's own business
qûn lê qetîn	anası ağlamak	trimer, peiner, suer sang et eau	to slave away, to sweat blood
qûn lê qetandin	anasını ağlatmak	faire souffrir qqn, faire travailler dur	to make s.o. suffer, to make s.o. work hard
qûn pê ve ranebûn	kıçını kaldıramamak	ne plus pouvoir bouger, avoir le cul cloué au sol	to be unable to move, to be pinned to the ground
qûna hev sax kirin: qûna hev pîvan	birbirini sinamak	se tester, se jauger	to test oneself, to size oneself up,
qûna xwe ji erdê ranekirin	kıçını kıpırdatmamak, götünü yerden kaldırmamak	ne pas bouger son cul, ne pas se dépêcher	not to get a move on, not to hurry
qûna mirîşkê li ser hêka betê danîn	birbirine uymayan işler yapmak	faire des choses incompatibles	to do incompatible things
qûn ya mirîşkê ye hêka betê dike, qûn qûna mirîşkê ye hêkên qazan dike	başından büyük işlere girişmek	avoir des prétensions démesurées, entreprendre des actions dépassant ses capacités	to make excessive claims, to undertake actions beyond one's abilities
qûna xwe şuştin û li ser pûngê danîn	suçlu olduğu halde suçu yokmuş gibi davranmak	se disculper et se donner le beau rôle	to exonerate oneself and show oneself in a good light
qûna xwe ji derpê derxistin	çığırından çıkmak	dépasser la mesure	to go too far, to overstep the mark
qûna yekî dan tavê	ipliğini pazara çıkarmak	dévoiler, révéler les dessous d'une affaire	to reveal or disclose the hidden side of a scandal
qura yekî germ bûn	kendinden emin olmak	être sûr de soi ; avoir les arrières solides	to be sure of oneself, to have solid backing
qurtequrt li qirikê daketin	damacağı kurumak	avalier sa salive	to gulp
quzê gur pê re bûn: quzê gur pê ve bûn	çok şanslı olmak	être très chanceux, avoir de la veine	to be very lucky, to be a lucky devil
rabûn ser tapanan	gazaba gelmek, köpürmek	s'emporter, écumer de colère	to get carried away, to foam with rage
rabûn ser zengoyan (rikêban)	atağa geçmek	passer à l'attaque, monter sur ses grands chevaux	to go on the offensive
rê nedan yekî	birine yol vermemek, önünü tkamak	barrer la route à qqn, empêcher qqn d'agir	to stand in s.o.'s way, to prevent s.o. from acting
reqreq (teqreq) ji gewrîyê hatin	açlıktan nefesi kokmak	crever la dalle, avoir l'estomac creux	to be famished, to have an empty stomach
rovîyê (rêvî) zexel: rovîyê xasûk (qurnaz, fêlbaz, fenek, dekbaz), rovî	kurnaz tilki	renard rusé	sly fox
rişme li serî gerandin	salıvermek	lâcher la bride sur le cou, laisser faire	to unleash
rih li ber tavê spî kirin: rih di aş de spî kirin	sakalı değirmende ağartmak	vieillir sans avoir rien appris	to grow old having learned nothing
riha xwe xistin nav lepan: rihê xwe dan dest	sakalı kaptırmak, sakalı ele vermek	se laisser conduire par le bout du nez, se laisser faire	to allow oneself to be led by the nose
rişkên wî jîr bûn: rişkên wî bişkuffin, rişkên wî bûne spî, mû pê ve hatin	biti kanlanmak	prosperer, s'engraisser, devenir riche	to prosper, to enrich oneself
rêya devê xwe nezanîn: bergîya devê xwe nezanîn, persenga devê xwe nezanîn	patavatsız konuşmak, ne dediğini bilmemek	être impertinent, ne pas savoir ce qu'on dit, ne pas mesurer la portée de ses paroles	to be impertinent, not to realise what one's saying,
roj lê gerîn	şaşallaşmak, güpegündüz yolunu kaybetmek	être désorienté, être paumé, perdre la boussole	to be disoriented, to lose one's head
roj lê hilatin	gün doğmak	se lever (soleil)	to rise (sun)
roj lê teng bûn	sıkıntıya düşmek, dara düşmek	se trouver en difficulté, être en détresse	to find oneself in a jam, to be in dire straits
roj li cîhekî teng lê çûn ava	kötü yakalanmak	être pris au mauvais passe, être pris au dépourvu	to be going through a bad patch, to be caught off one's guard
'esra teng: mêvan di 'esra teng de hatin	kötü zaman: misafirler kötü zamanda geldiler	mal à propos, les invités sont arrivés au mauvais moment	at the wrong time, the guests arrived at a bad time
roj li nîvro	gün ortası, gün ışığında	milieu de la journée, en plein jour	in the middle of the day, in broad daylight
rûnê ji axê	yerde bulunmuş gibi	obtenu sans effort, gratuit	gained without effort, gratuitously

rûyê min ji te reş	kusuruma bakma, hoşgörünüze sığınyorum, mahcubum	je suis confus devant toi	I am embarrassed or confused to be in front of you
rûyê min li ber te reş	sana karşı mahcubum	je suis confus envers toi	I am embarrassed or confused, to ward you
rûyê min ji ber te reş e	yaptıklarından ötürü mahcubum	j'ai honte de ce que j'ai fait, je suis confus	I am ashamed of what I did, I am embarrassed
rûreş kirin	rezil etmek, rezil rûsya etmek	confondre, faire honte, ridiculiser	to confound, to shame or ridicule
rû li ber yekî ranebûn: serî li ber yekî ranebûn	yüzü tutmamak	ne pas oser, s'empêcher par pudeur de dire ou faire qqch.	not to dare, to be prevented from saying or doing s.th. by modesty or prudery
saxmirî: mirîyê sax	yaşayan ölü	mort vivant	living death
serbêjîng	kalburüstü	distingué, trié sur le volet	distinguished, specially chosen
serdil: delalî, serê biskê	gözbebeği, gözde	chéri, choyé	cherished, pampered
sercêz	1) birinci kalite ; 2) üstün	1) de premier choix, de première qualité ; 2) supérieur	1) first choice, best quality; 2) superior
serderbilind: sivderbilind	konuksever	accueillant, hospitalier	welcoming, hospitable
serî xwarin	başını yemek	être la cause de la perte de qqn	to be the cause of the death of s.o.
serî di avtêzê de kirin	evlenmek için kandırmak	séduire en promettant le mariage	to seduce by promising marriage
serê hespê xwe ragirtin	gemlemek, frenlemek	brider, freiner, contrôler	to rein back, to brake, to control
serî ne li ser tu kevîran bûn	evsiz barksız, işsiz güçsüz olmak	être sans feu ni toit	to be without hearth or home
serî lê gerandin	uğraştırmak	enquiquiner, tracasser	to bother, to harass
serî şuştî gulî hûnayî	ununu elemiş eleğini asmış	il n'est pas né de la dernière pluie	he wasn't born yesterday
sergirtî	üstü kapalı	discrètement	discreetly
sergobiçûk	dünyası dar	qui a un horizon borné	narrow minded
serî berdan	dizginleri salıvermek	lâcher la bride	to go all out
serî jê standin	gemi azya almak	avoir la bride sur le cou	to have a free hand
serî hay ji qûnê tune bûn	başka bir dünyada yaşamak	vivre sur un nuage ; être coupé des réalités	to live on a cloud, to have ones head in the clouds
serî kurr kirin û sûravk lê kirin	bu yetmezmiş gibi bir de ...	de surcroît, comme si cela ne suffisait pas	as if that wasn't enough
serî lê mezin kirin	pohpohlamak, koltuklarını kabartmak	flatter, donner la grosse tête à qqn	to flatter s.o.
serobînî hev bûn	alt üst olmak, allak bullak olmak	être sens dessus dessous, sombrer dans la pagaille	to be all topsy turvy, in a mess

Peyvên dunavî -VIII-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

M

man û neman	ölüm kalım, hayat memet	vie et mort	life and death
mal û 'eyal	çocuk çocuk	femme et enfants, famille	wife and children, family
mal û hal: = hal û mal-	1) varı yoğu; 2) ev bark	1) biens, possession ; 2) foyer, famille	1) property, possessions; 2) home, family
mal û mulk	mal mülk	propriété, biens	property, goods
mar û mişk: = mişk û mar, mar û mûr	kurt - böcek	vermine	vermin
me'd û mirûz :	surat, yüz - surat	visage renfrogné	sullen scowling look
mêr û jin : jin û mêr	1) kadın erkek; 2) karı koca	1) homme et femme ; 2) mari et femme	1) man and woman; 2) husband and wife
mêş û mûrî: mêş û mûr	haşarat	insectes	insects, vermin
miift û belaş : miiftî belaş	bedava, beleş	gratuit	free, gratis
mij û dûman	sis duman	brouillard	fog or mist
mij û moran : mij û mor	sis pus	brume	mist or fog
mirî û zindî	ölü - diri	mort-vivant	living death
mişk û pişik: wek mişk û pişikê li benda hev in	kedinin fare ile oynaması gibi	jouer au chat et à la souris	playing cat and mouse
mûr û gîzîr	paşa ve yaveri	le prince et l'intendant	the prince and the steward
morî û mircan	inci - mercan türü takı	parure de perles et de corail	pearl and coral jewellery

N

nan û av: mêvanê xwe bi nan û av kirin	1) misafirini ağırlamak, 2) zaruret	1) faire honneur à ses invités ; 2) nécessité	1) to treat with mark of respect and distinction; 2) requirement, necessity
nav û deng: = nav û bang	şan şöret	renom, réputation	fame, reputation
nav û nişan	ad san, anlı şanlı	renommmée	name and fame
nav û namûs	şan şeref	nom et honneur	fame and honour
naz û gaz	naz ve sitem	caprices et reproches	tantrums and reproaches
naz û nûz	nazlanma	minauderie, coquetterie, manières	airs and graces
naz û tîz: bi naz û tîzan ez kal û pîr kirim	nazlarıyla beni kocattı :	elle m'a fait vieux par ses manières et coquetteries	she's put years on me with her mannerisms and coquetry
nav û nûç = nav û nûçik: nav û nûçik lê kirin	adını kötüye çıkarmak	dénigrer, diffamer	to denigrate, to defame
nêr û mê	1) ikiyüzlü; 2) çitçit	1) hypocrite ; fermoir à pression	1) two faced, hypocritical; 2) snap fastener

P

pak û paqij	tertemiz	propret, tout propre	spick and span, very clean
pak û pis : pak û xerab, qenc û xerab	1) iyi kötü; 2) iyiler kötüler	1) convenable ; 2) les bons et les mauvais	1) adapted to its purpose, suitable; 2) the good and the bad
pal û pişt	arka, destek	support, appui	support and help, backup
per û bask	1) kol kanat; 2) varlık nedeni	1) ailes ; 2) raison d'être	1) wings ; 2) reason for being
pere û pol, pol û pere, pere û pûl, pûl û pere	para pul	argent, monnaie	money, change
pez û şivan	güden ve güdülen	pasteur et ouailles	shepherd with his flock
pê û par : pêpar (bila pê û parê bûkê, pê û parê xêrê be), qedem, ling	ayak (ayağı uğurlu olsun)	pas (que les pas de la mariée apportent bonne chance)	steps (may the bride's steps bring good luck)
paş û pêş, pêş û paş, ber û paş :	ön ve arka, sağını solunu ayırt etmeme	devant et derrière ; ne pas distinguer la gauche de la droite, être sans discernement	front and back, not to distinguish the right hand from the left one
paş û pêşê xwe ji hev nas nake			
piçûk û mezin, biçûk û mezin, kiçik û mezin, hûr û gir, çûk û gir	büyük küçük, irili ufaklı	petits et grands, petits et gros	big and little, great and small
pirtî û palas	pirtîpalaz	biens sans valeur	valueless belongings
pis û pismam	kan akrabalığı	parentèle de sang	consanguinity
pîr û pergal	düzen, tertip	ordre	order
pîr û kal, kal û pîr	yaşlı, yaşlı başlı	personnes âgées	aged people,
pîr û pal, kal û kût	koca, kocamış	décrépits, vieux	decrepit old
por û bisk : Em bûne por û bisk	ayrılmaz	(devenir) inséparable	(to be) inseparable
pol û poşman, por û poşman, kor û perişan	pişman	repenti, plein de remords	repentant, remorse ful
pol û pot, pel û pot, pilî û pirtî :	pilıptı	vieilleseries, fripes	Out of date or second hand clothes

Q

qal û bal, qal û behs	konusulan	objet de conversation	subject of conversation
qal û qîl : qîl û qal: 1) qal û qîl tê de nîne; 2) me daweta xwe bê qîl û qal (qal û qût) kir	1) bunda şüphe yok; 2) düğünümüzü kazasız belasız yaptık	controverse ; 1) il n'y a pas matière à controverse ; 2) nous avons célébré nos noces sans incident	controversy; 1) there is no grounds for controversy; 2) our wedding went off without a hitch
qayîş û berberî	rekabet, çekişme	rivalité	rivalry
qeda û bela	kaza bela	accident, calamité	accident, calamity
qeder û qismet	kader kismet	destin, sort	destiny, fate
qedr û qîmet	kadir kıymet	valeur, considération	value, respect
qewl û qirar	söz ve karar	promesse, engagement	promise, commitment
qewl û soz	söz	promesse	promise, undertaking
qirar û qesem	ahd	serment	oath
qîr û qetran : qîr û zift	1) yapışıp kalma; 2) kapkara, simsiyah	1) collant, gluants ; 2) tout noir	1) tights 2) black and sticky (or skin tight)

R

rabûn û rûniştin	1) örf adet; 2) davranış	1) coutume ; 2) conduite, attitude	1) custom; 2) behaviour
rast û çep : çep û rast; çep û rastê xwe nas nake	1) rastgele; 2) her bir yana ; sağımı solunu bilmeme	1) à tort et à travers, au hasard ; 2) à tous vents	1) haphazard, at random; 2) in all directions
rast û durist	doğru dürüst, dürüst	honnête, droit, correct	honest, straight, just
rav û nêçîr	av	chasse	hunt
reng û rû	bet - beniz	teint, visage	complexion, face
req û rût	kupkuru,	tout sec	bone dry
reş û belek	alaca	pie, bariolé	pied, many-coloured
reş û spî : reş û spî ji hev dernaxe	akla karayı seçememe	ne pas savoir distinguer le bien (le blanc) du mal (du noir)	unable to tell good (white) from evil (black)
reş û şîn : reş û mor : 2) em di ber de reş û şîn bûn	1) morartı; 2) tüm çabalarımıza rağmen adam kabul etmedi	1) bleu, hématome ; 2) en dépit de nos efforts il n'a pas accepté	1) bruise; 2) despite our efforts he would not accept
mêrik qebûl nekîr	kapkara	tout noir	all black
reş û tarî	hayır ve bereket, bağ ve koyun sürüsü, çabuk zenginlik getirir	vignoble et ovins, (fig.) prospérité rapide ; (vignoble et ovins apportent vite la fortune)	vines and sheep (fig), quick prosperity; (grapevines and sheep quickly bring wealth)
rez û pez, dewleta bi lez	çare	remède, solution	remedy, solution
rê û dirb	örf adet	coutume	custom
rê û rizm : rê û resm	1) olanak; 2) yer yoktu, boş yer yoktu	1) moyen, possibilité ; 2) il n'y avait aucun moyen	1) means, the possibility; 2) there was no way
rê û rêwan : rê û rêwanî tê de tune bû	yol yordam, usul	procédé, manière de faire	process, manner of doing s.th
rê û rêçik	düzenli	en bon ordre, bien ordonné, en règle	in good order, correct
rêk û pêk	saç sakal	barbe et moustache	beard and moustache
rih û simbêl	içten, samimi,	sincère	sincere
ruh û can	yüz, surat	visage	face
rû û rûçik	çulsuz, çırılçiplak	nu, dénudé, tout nu	naked, bare
rûs û tazî, rût û tazî	meteliksiz	sans le sou	penniless

Peyvên di stranan de

Amadekar : Emîn NAROZÎ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
Simaîl axa (Simko)			
neman	kalmamak, ölmek	mourir, disparaître	to die,
text û pa	taht ve saltanat	trône	throne
tofan	tufan	déluge	flood
germ	sıcak	chaud	warm
xweşkêş	1) bir tür uzun namlulu silah; 2) hafifmakineli tüfek	1) variété de fusil à long canon ; 2) mitraillette	1) a kind of long barrelled gun; 2) a sub-machine gun
kêş : kêşa tîfîngê	atış menzili	portée (d'un fusil)	range (of a gun)
esker kişin	asker yağmak	progression des troupes	advance of troops
esker kişandin	asker sevk etmek, asker yağmak	masser ses troupes	mass one's troops
xam: hespan dixin xamê	torlak	non dressé	untrained, greenhorn
edilîn	düzellemek, derli toplu hale gelmek	s'améliorer	to be improved
edilandin	düzeltemek, derli toplu hale getirmek,	améliorer, mettre en bon état	to improve, to put into good order
engirîn: enirîn, erinîn, 'ingirîn	kızmak, inatlaşmak, inat etmek	s'entêter	to be stubborn
duman	duman	fumée	smoke
şidandin	sıkıştırmak	serrer, resserrer, tendre	to tighten, to tense
Bişarê axê			
kulîlk	çiçek, kır çiçeği	fleur	flower
xwegirtî	sığınmış kişi	dépendant, sujet, assujéti, inféodé	a subject, dependent, vassal
deranîn	çıkarmak	sortir, extraire	to take out, to extract,
kenîn: kenîyan	gülmek	rire	laugh
dest hilanîn: dest hildan, lep hilanîn	karşı gelmek, cesaret etmek, direnmek, el kaldırmak	lever la main, s'opposer, confronter	to oppose, to confront
fidayî	kısa mavzer	fusil Mauser à canon court	a short barrelled Mauser rifle
teresbav	teres oğlu	cocu, souteneur	cuckold, pimp
cendek: term, laş, cesed	ceset	cadavre	corpse
bi darê zorê	cebren, cebri, kaba kuvvetle	de force, par la contrainte	under compulsion
mijûlayî: mijûlahî, xeberdan, peyivîn: axaftin, ştexalî,	bahis konusu, sohbet, konuşma	causerie, conversation	a chat, a conversation
mijûl bûn: xeberdan, peyivîn, ştexilîn, axaftin, qezî (qise) kirin	konuşmak	parler, converser	to talk, to converse
carê: carina	bazen	parfois	sometimes
henek: yarî, yarenî, laqirdî	şaka	plaisanterie, blague	a joke, a trick
henekên xwe pê kirin: qerfê (tinazê) xwe pê kirin	biriyle alay etmek, dalga geçmek	se moquer de qqn, railler	to mock s.o., to jeer
tek: tekane, bêhevta	biricik, yegane, eşsiz	unique, sans pareil	unique, unparalleled
temaşê	bakma, seyretme	observation	observation
temaşê kirin	bakmak, seyretmek	regarder, observation	to look, to observe
roj li nivro	günortası	midi, milieu de la journée	midday
qeşmer	soytarı	bouffon, clown	buffoon, clown
kuştî	maktul, öldürülmüş, ölü	tué, assassiné	killed, assassinated
teneke	teneke	fer-blanc	tinplate
raxistin	1) sermek, döşemek; 2) dayayıp döşemek	1) étendre ; 2) meubler	1) to spread or stretch out; 2) to furnish
hez kirin: hiz kirin, hej kirin	sevmek, gönül vermek, hoşlanmak,	aimer, s'éprendre	to love, to be in love
hezkirin: hizkirin, hejkirin	sevme, gönülverme, hoşlanma	amour	love,
zehf: zaf	çok, fazla	beaucoup, très	very much, very
xwastin	istemek, arzu etmek, talep etmek, dilemek	demander, désirer, avoir envie de	to ask for, to desire or want
teyrê narî	anka kuşu	phénix	phoenix
parî parî: tike tike, kerr kerr	pare pare	en pièces, en petits morceaux, par morceaux	in pieces, in little pieces
sîngsipî	göğüsü beyaz tenli	poitrine blanche	a white breast
pel: pelete, pelte	1) yaprak; 2) küme; 3) parça; 4) sarma, sarma yemeği; 5) kuş sürüsü	1) feuille ; 2) groupement ; 3) morceau ; 4) feuille de vigne ; 5) nuée d'oiseaux	1) leaf; 2) grouping; 3) a piece; 4) vine leaf; 5) a flock of birds
pel: pal, pelê keviran	tek elle atilabilen taş	grosse pierre qu'on peut jeter d'une main	a large stone that can be thrown with one hand
pelek berf: pelebefir, şekek berf	kar parçası	poignée de neige, boule de neige	a handful of snow, a snowball
berf: befir	kar	neige	snow
fîrîn	1) uçmak; 2) uçma, uçuş	1) voler, s'envoler ; 2) vol envol	1) to fly, to fly away; 2) a fight
quling	turna	grue	a crane
ref	kuş sürüsü	nuée (d'oiseaux)	cloud (of birds), a flock
perbelek	alaca kanatlı (kuş)	aux ailes bariolées	many coloured wings
şîmir: teyrê şîmir	simürg	un oiseau mytique	name of a mythical bird
birrîn	kesmek, biçmek	couper, trancher	to cut, to slice
cozan: cûzan, gûzan, gozan, gwîzan	ustura	rasoir mécanique	razor
belkî: dibe ku, heyê ku	belki	peut-être	perhaps
bezîn: avêtin 1) bila êşa canê te li canê min bibeze; 2) tevzek êş li didanê min ket û di hemû serê min de beziya	sirayet etmek, geçmek; 1) varsın ağrın bana geçsin; 2) dişlerime bir sızı girdi ve tüm başıma sirayet etti	contaminer, se transmettre ; 1) que ton mal parcourre aussi mon corps 2) j'ai eu un accès de mal de dent et le mal s'est transmis à toute ma tête	to contaminate, to pass on; 1) may your illness pass on my body too; 2) I had a toothache and the pain has passed on to my whole head

sorgevez: algevez	kan kırmızısı	rouge de sang	bloody red
ay: ayîk, ayn, ah : ah, Xwedê ayîkê min ji te re nehêle	ah, Allah ahımı sana bırakmasın	soupir, cri de douleur, que Dieu ne te laisse pas sans punition pour les souffrances que tu m'as causées	a groan, a cry of pain; may God not spare you any punishments for the pains you have caused me
fîzar: feryad	feryat	cri, appel à l'aide	cry, cry for help
tavesî	gölge	ombre	shadow

Devokê berrîya Mêrdînê - III

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
berfdîmsk: berfedîms, berfdîms, difsûberf, berfemot, berfamotik	kara pekmez karıştırılarak yenen bir tatlı, kar helvası	sorbet fait avec de la neige blanche et du raisiné	a sorbet made with white snow and syrup
dîms: mot, doşav, difs	pekmez	raisiné, jus de raisin bouilli	grape juice boiled to a heavy syrup
berfxurk: berfexûzî	taneleri çok küçük ve yuvarlak olan kar	neige fine	fine snow
bergî	ön	devant	before, in front
bergî lê girtin	önlemek	prendre le devant, prévenir	to make the first move, to prevent
bergî lê birin: bergîya yekî çûyîn, çûn pêrgîya yekî: çûn pêşîya yekî, çûn pêsera yekî	önüne geçmek, birini karşılamak, karşılamaya gitmek	aller au devant de qqn, accueillir	to go before s.o., to welcome
bêrî kirin: anîn bêrîyê :	sürüyü sağıma götürmek	conduire les brebis à la traite	to lead ewes to be milked
berik, heshesûk: latînî: lycium arabicum,			boxthorn
bêrîya yekî kirin: bîrîya (bîr, bêhrî, xerîbî) yekî kirin	özlemek	avoir la nostalgie de, s'ennuyer de	to long for, to yearn for
berkabik: berkavk, bervînek:	işçilerin dizlerine bağladıkları deriden yapılmış önlük	jambière de cuir	leather gaiters
berkaş	yokuşun başlangıcı	début d'une pente ascendante	the beginning of an upward slope
berkurk: çıldank, dengik, qelpeçîk	taşlık, kursak	gésier	gizzard
bermalî	ev hanımı, hanım, eş	ménagère, épouse	house wife, spouse
bermeqlûb: berevajî, berovajî, vajî	tersyüz	à l'envers	inside out
berketî	1) değerli, saygın; 2) üzgün	1) cher, honorable ; 2) triste	1) dear, honourable; 2) sad
beropêş: berepêş, ber bi pêş	öne doğru	en avant, vers l'avant	forward, in front, towards the front
beropaş: berepaş, ber bi paş	arkaya doğru, geriye doğru	en arrière, vers l'arrière	behind, towards the rear
berqef:	kovuk	creux, cave	hollow, cavity
bertîl	rüşvet	pot-de-vin	bribe, bribery
berqoqanî: beloqanî, serserkî, li ser serî, xweqoqkirin:	amuda kalkma	équilibre sur les mains, poirier	handstand
berr	kilim	kilim	kilim, hand woven carpet
berşo, berşok	1) elbise yıkanırken geçici olarak giyilen yedek giysi; 2) yarım yamalak yıkanmış elbise	1) vêtement de rechange, porté provisoirement, en attendant que sèche le vêtement usuel ; 2) vêtement mal lavé	1) spare clothing, worn temporarily while usual clothes are being dried ; 2) badly washed clothes
bêserî	1) düşünüp taşınmadan; 2) hararetle.	1) irréfléchi, d'une manière irréfléchie ; 2) avec ardeur	1) thoughtless, recklessly 2) enthusiastically, ardently
min xwe bê serî lê qeliband	düşünüp taşınmadan bu işe giriştim	je me suis lancé dans cette affaire d'une manière irréfléchie	I threw myself into this business in a reckless manner
bê serî lê gerîn	bir şeyi hararetle aramak	chercher ou désirer ardemment	to seek or desire ardently
xwe bê serî lê qelibandin	düşünüp taşınmadan bir şeye girişmek	entreprendre une action sans réfléchir	to undertake an action without thinking
bêş	1) salgın; 2) salma; 3) iane	1) imposition ; 2) taxation ; 3) contribution, taxe, impôt	1) taxation; 2) taxing; 3) contribution, taxes, dues
betan kirin: astar kirin	astar çekmek	doubler, mettre une doublure	to line, to make a lining
betixîn: petixîn, fetixîn:	batmak	couler, sombrer, faire naufrage	to sink, to founder, to be shipwrecked
betixandin: petixandin, fetixandin:	batırmak	faire sombrer, couler vite, faire échouer	to cause to sink, to sink rapidly, to run aground
bexîl: pexîl, bexîl, hesûd:	kıskanç	envieux	envious
bext lê qulipandin: bext lê qulibandin, bext lê wergerandin:	birine döneklik/ kalleşlik etmek	jouer un sale tour à qqn., renier sa parole, trahir	to play a dirty trick on s.o., to break one's word, to betray
beyîk: rot, rewî	uzun ve kalın sırık	poteau, poutre	post, pillar
beyandûr	kız ve gelinlerin başlarına taktıkları kıymetli taşlarla işlenmiş altın takı	diadème en or et en pierres précieuses porté par les jeunes femmes	a diadem in gold and precious stones, worn by young women
bez:	1) koşu, 2) sürat, hız	1) course ; 2) vitesse, vélocité	1) a race ; 2) speed, swiftness
beza	iyi koşan, süratlı, hızlı	bon coureur, rapide	a good runner, fast
bi lez û bez	çok acele, süratle, çarçabuk	en toute hâte, précipitamment	hastily, precipitately
bi bayê bezê	rüzgar hızıyla	en coup de vent	in a flash
bezîn: bezyan	1) koşmak; 2) koşma, koşuş; 3) birine kızmak, bağırarak	1) courir ; 2) course ; 3) crier sur qqn., vociférer	1) to run ; 2) race ; 3) to shout at s.o.,
bezîn hev: bezyan hev, xwe li hev rakişandin	atışmak, kavgaya yeltenmek	s'empoigner en venir aux mains	to grapple with
bezandin	1) koşturmak; 2) hızlandırmak	1) faire courir ; 2) accélérer	1) to race ; 2) to accelerate
baz: qevz, qevaz	atlayış	saut, bond	jump
baz dan	1) atlamak; 2) kaçmak, firar etmek; 3) koşmak; 4) halay çekmek, dans etmek	1) sauter, faire un saut ; 2) s'enfuir, s'évader ; 3) courir ; 4) danser en ronde	1) to jump, make a leap; 2) to flee, to escape ; 3) to run ; 4) to dance a round dance
bazdan	1) atlama; 2) kaçma, firar; 3) koşma; 4) halay çekme, dans etme	1) saut ; 2) évasion, fuite ; 3) course ; 4) danse	1) a jump, a leap; 2) an escape; 3) a race; 4) a dance
bêzarî, belaşo, malbelaşo: şito, ketenbelaş	adi bir kumaş türü	cotonnade grossière et est bon marché	coarse and cheap cotton cloth
bi cinikan ketin: bi cinan ketin, bi dayê ketin, bi atiyê ketin, edroyî bûn, tep ketin, ketin	sara nöbeti gelmek	avoir une crise d'épilepsie	to have an epileptic fit
bizar: bizerreşandin, tovreşandin	tohum serpmek, ekmek	semailles	seed grain
bi qîra te kirî, felqîra te kirî	git ne belan varsa gör	va au diable	go to the hell
bi serûbinê mehan ketin: bi heyvokî bûn, bi hîvê ketin, serobino bûn, heyvok, hîvik	aysar, aysar olmak (ayın etkisiyle huyunun değiştğine inanmak)	être perturbé par la nouvelle lune, être perturbé sous l'influence de la nouvelle lune, être mal luné	to be disturbed by the new moon, to fall ill under the influence of the new moon
bîboq: bîbok, bîbik, belboq, bîbûk, bîbî	göz bebeği	prunelle, pupille de l'œil	pupil of the eye
bîlîn (bi tîşteki): pê bîlîn	bir şeyle meşgul olmak, uğraşmak	s'occuper, être occupé par qqch.	to be busy, to be busy with s.th.
bîlandin, digot û dibiland: zarîn / dizarîne	söylenip yakınmak	se plaindre, se lamenter, geindre	to complain, to lament, to sob
bîbilînek, bilînek: lûlik, bilbilîk:	ibrik lülesi	bec-verseur (d'une aiguière)	spout
bîliqandin: beliqandin: vîzikandin, pijiqandin	fişkirtmak	faire jaillir	to make s.th. spurt out

KURMANCÎ

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Civîna bihara

2005an

Civîna 36an ya Kurmancî ji 19 ta 26ê adara 2005an li Swêdê, li Lövstabrukê kom bû. Beşdarên civînê li ser peyvên dunavî, peyvên lîstikên kaxezan, stranên folklorî, îdyomên kurdî, devokê Berriyê, zimanê Avesta û paşgirên kurdî xebitîn.

(Xerzan), Elîşêr (Wan), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozi (Batman), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmurê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî

Encamên xebata vê civînê di vê hejmarê Kurmancî de tèn belav kirin.

Peyvên kaxezên lîstikan

Amadekar : Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kaxez, kaxet	kağıt, iskambil kağıdı	carte	card
kaxezên lîstikê	iskambil kağıdı, oyun kağıdı	carte à jouer,	playing xcard
destekaxez, desteyek kaxez, desteyeke kaxezan	bir deste oyun kağıdı	un jeu de cartes	a card game, a pack of cards
bêrik, maçe, mançe, qeremanc	maça	pique	spades
dilik, dil, kûpe	kupa	cœur	hearts
dînar, qaro	karo	carreau	diamonds
nefel, îspat, gijnîj, çibîn	sinek	trèfle	clubs
yekdeq, yeklib	birli	un	one
dudeq, dulib	ikili	deux	two
sêdeq, sêlib	üçlü	trois	three
çardeq, çarlib	dörtlü	quatre	four
pêncdeq, pênclib	beşli	cinq	five
şeşdeq, şeşlib	altılı	six	six
heftdeq, heftlib	yedili	sept	seven
heştdeq, heştlib	sekizli	huit	eight
nehdeq, nehlib	dokuzlu	neuf	nine
dehdeq, dehlib	onlu	dix	ten
lawik	oğlan	valet	jack
keçik	kız	dame	queen
papaz, keşe	papaz	roi	king
şeh kirin, kaxez şeh kirin	kağıt taramak	battre les cartes	to shuffle the cards
şeh lê xistin, şeh li kaxezan xistin (dan)	kağıt taramak, tarak vurmak	mélanger les cartes	to shuffle the cards
şikandin, kaxez şikandin, dest şikandin	kağıt kesmek	couper les cartes	to cut the cards
dest dan, kaxez dan	kağıt dağıtmak	distribuer les cartes	to deal the cards
li hev xistin, kaxez li hev xistin (dan)	kağıt karıştırmak /karmak	battre les cartes	to shuffle the cards
destê xwe hejmartin, dest hejmartin	kağıt saymak	compter sa main	to calculate one's hand
'eyne: kaxeza binî	en alttaki kağıt	carte du dessous	the card beneath, the bottom - card
dî jokêr de şikandin	jokerde kesmek	couper avec le joker	to play the joker
lîstik	oyun	jeu	gambling
lîstikvan	oyuncu	joueur	player, gambler
lîstikvanî	oyunculuk	action de jouer, jeu	a gamble, gambling
maht /mat: 1. car, lîstik	oyun	1) jeu, partie (d'un jeu)	game, gamble, round (of a game)
maht /mat: 2. dor	oyun sırası	2) tour	turn
me du mahtan (caran /destan) zora wan bir	onları iki kez yendik	on a gagné deux parties contre eux	we won twice against them
maht sar kirin	oyunu soğutmak	calmer le jeu	calm things down
ji lîstikê sar bûn	oyundan soğumak	ne plus avoir envie de jouer	not to want to play any more
ta(h)ma lîstikê nehêlan /nehiştin	oyunun tadını kaçırmak	gâcher le jeu	to spoil the game
ta(h)m di lîstikê de nehêlan /nehiştin	oyunda tat bırakmamak	gâcher le jeu	to spoil the game
lîstik xweş (geş) kirin	oyunu şenlendirmek	animer le jeu	to liven up the game
lîstik xerab kirin	oyunu bozmak	déjouer	to foil, to outsmart
lîstik germ kirin	oyunu ısıtmak	chauffer le jeu	to heat up the game
li lîstikê germ bûn	oyuna ısınmak	être pris par le jeu	to be absorbed by the game
lîstik sar kirin	oyunu soğutmak	calmer le jeu	to calm things down
lîstik beravêtî kirin	oyunun gidişatını bozmak	troubler le jeu	to disturb or spoil the game
lîstik kuştin	oyunu öldürmek	casser le jeu	to break up the game
şewitîn, sotin	oyunda yanmak	être foutu, perdu	to be finished, to have lost
lîstik bi der dan /di lîstikê de xesirîn	oyunu kaybetmek	perdre au jeu	to lose at gaming
zor çûn /jê çûn /winda kirin, dorandin	oyunda kaybetmek, yenilmek, ütölmek	perdre au jeu, être perdant	to lose at gaming, to be a looser
kewijîn	oyuna bir türlü doymamak	avoir la passion du jeu	to have a passion for gambling
kewijî	oyuna bir türlü doymayan,	passionné par le jeu, accro du jeu	to be addicted to gambling
kevizikî	oyuna hasret kalmış, oyun için yanıp tutuşan, oynamak için can atan	en manque de jeu	suffering withdrawal symptoms from lack of gambling
sor bûn	oyuna kapılmak	être pris par le jeu	to be addicted to gambling
lê sor bûn	kendini oyuna kaptırmak	se laisser aller au jeu	to let o.s.go in gambling
lê sor kirin	kızıştırmak	attiser le jeu, inciter au jeu	to stir up or incite a gamble
dest danîn	el dökmek	étaler sa main	to show one's hand
destê xwe rast kirin	eldeki kağıtları dizmek (/düzeltmek)	ranger ses cartes	to sort one's cards
kaxez kişandin	kağıt çekmek	tirer une carte	to draw a card
kaxez avêtin, daketin	kağıt atmak (düşmek)	jouer une carte	to play a card
hîle kirin	hîle yapmak	tricher	to cheat
bi hevaltî lîstin	eşleşerek oynamak, eşli oynamak	jouer en partenariat	to play with a partner
lîstika bihevaltî	eşli oyun	jeu en partenariat	game with a partner
her yek ji xwe re lîstin	herkes kendine oynamak	jouer pour soi	to play for oneself, to play one's own hand
lê bûn yek, lê civiyan	birine karşı birlik olmak	jouer ensemble contre quelqu'un	to play against s.o.
kaxez li hev siwar kirin	kağıt düzmek (kurmak)	ranger, ordonner ses cartes	to stack

Devokê Berriya Mêrdînê - III

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
binbar	esas yük	charge principale, fardeau	main burden
bincêz	tahullarda yığın altı	rebut de la récolte de céréales	the left overs from the cereal harvest
binçal	tahullarda çukur altı	fond du silo, odeur du fond de silo	the bottom of the silo, the smell of the silo bottom
bîn çikîn	nefesi kesilmek	s'essouffler, être essoufflé	to lose one's breath, to be out of breath,
bînfiskî kirin	halden düşürmek	épuiser, exténuer	exhausted,
bingewrî	atlarda yuların çene altına gelen kısmı	sous-gorge (partie du harnachement d'un cheval)	breast band, part of a house hanes
beligoşkî	kaba kulak	oreillons	mumps
binik	altlık; ilk budamadan alınan yapraklardan yapılan kalitesi düşük tütün	tabac de mauvaise qualité tiré des feuilles de la première coupe	poor tobacco made from leaves of the first cuttings
bîrbir	ergin; akli başında, bilen	mûr, sage, expérimenté	ripe, wise, experienced
birdikî	alaca	bariolé, multicolore	gaily coloured, gaudy
bîrnebir	akli başında olmayan, bilgisiz	ignorant, inexpérimenté	ignorant, inexperienced
birûsîn	parıldamak	scintiller	to sparkle
bîsorî	yanık	brûlé	burned
bişavtin	suda çözmek, eritmek	dissoudre	to dissolve
bişêvk	çökelek ve benzerlerinin eritildikten sonra kalan ufak parçaları	résidus ou miettes d'une substance dissoute	remnants or crumbs of a dissolved substance
bizdîn	ödü patlamak	avoir une peur bleue	to be frightened stiff, to be in a blue funk
bizmik (kilîta devê karan)	dişindirik, burunluk	muselière (pour agneau ou veau sevré)	muzzle (for a lamb or calf being weaned)
boçikî bûn (çaçikî bûn)	siyatikten rahatsız olmak	avoir une sciatique	to suffer from sciatica
bok: beranê beranan	koçlar koçu	bélier parmi les beliers, très brave	a ram above all rams (very brave)
boq: nêrik	soğan cücüğü	cœur de l'oignon	heart of an onion
birîn	yara	plaie	a wound
birîn şuştin	yarayı yıkamak	laver une plaie	to wash a wound
birîna reş	kara yara	anthrax, charbon	carbuncle
bixudandîn	böbürlenmek	s'enorgueillir	to be proud of s.thg
bixuşk	çakıl, elek altı	gravier	gravel
caris	cazgir	qui a la peau dure, dur à cuir	having a tough skin, hard as leather
cefnî: cîfnî	bir cins büyük lenger	sorte de plateau pour repas	sort of tray for meals
cênîk kutan	şakağa dövme yapmak	faire un tatouage sur les tempes	to tattoo s.thg on the temples
cênîk lédan	tepesi atmak	éclater de colère, piquer une grosse colère	an outburst of temper, fly into a rage
cînûsî bûn	cin çarpmışa dönme	être possédé, perdre ses esprits	to lose one's mind
cîrnexweş	geçimsiz, huysuz	qui a un sale caractère	s.o. who has a bad temper
cit bûn	saplamak	tomber à pic, se planter droit	arrive at just the right moment, plant s.thing vertically
cit kirin	saplatmak	planter tout droit, verticalement	to plant it vertically
citê (lîstika xilçanan)	değneği bir dairenin ortasına dik saplatma oyunu	un jeu de berger consistant à planter droit son bâton à l'intérieur d'un cercle	a shepherd's game that consists of planting his stick inside a circle.
cûg: du kabên şayikkirî yên ji bo lîstikê	bir çift aşuk	paire d'osselets polis	a pair of polished knucklebones
cuher: tûrik	yern torbası	mangeoire	manger
cûn	gri	gris	grey
çapan	çap, kapasite	capacité	capacity
çaqoberî	rastgele	à tort et à travers, jeu libre	
çaqûr, xar û menaş, ketober	neye rastgelse	dans un jeu de billes, coup libre : la bille peut frapper n'importe quelle autre	in a game of marbles, a free shot, the marble can hit any other
çargav	dört nala	galop	gallop
çarhawîr	dört bir yan	de tous côtés	on all sides
çarmêrkî	bağdaş kurmak	en tailleur	cross legged
çaroçep	bela satan, belalı	belliqueux, qui cherche querelle autour de lui	bellicose, s.o. picking a fight with everyone around him
çarpî	emekleme	à quatre pattes	on all fours
çekar: qumaşê ku du rengan vedide	yanar döner kumaş	tissu chatoyant, qui change de couleur selon la lumière	shimmering cloth, that changes colour according to the lighting
çekem: nêrebend	yakı	cataplasme fait de goudron, du savon ou d'olive et du blanc d'œuf utilisé pour les côtes cassées	a poultice, made of pitch, soap and the white of eggs, used to treat broken ribs
çekur: eyarê hişkbûyî, meşka hişkbûyî	kurumuş deri parçası	peau de bête séchée	dried animal's skin
çelpandin	1) şapırdatmak; 2) yapıştırmak	1) claquer, giffler ; 2) enduire	1) to slap, 2) to glue, to coat, to paste
çelpîn	şapırdamak	être giflé	to be slapped
çem	(1) nehir; (2) polo değneği	1) rivière ; 2) club de polo	1) a river 2) a polo club
çemandin	eğmek, bükme	courber	to bend or bow
çen, çenek	tutam, avuç	une poignée	a handful
çengur	kol	bras	an arm
çeqloberkê, çeqloberî	üç taş ya da dokuz taş oyununda çapraz ya da doğru taş oynama halinde de kaybetme	dans le jeu de sêberkî ou nehberkî (à trois ou cinq cailloux) être dans une situation de perdant en diagonale ou en avancée normale	in a game sêberkî or nehberkî (with 3 or 5 pebbles to be in a losing position, diagonally or normally advanced
çilapek	ilk yağmur damlaları	les premières gouttes de pluie	the first rain drops
çilî kirin	imrendirmek, ağzını sulandırmak	mettre de l'eau à la bouche, donner envie	make the mouth water
çindik	hoplama, zıplama	sautillement (pour les agneaux)	skipping or hopping (for lambs)
çipik	damla	goutte	a drop
çirçire	çok yalan atan, desteksiz atan	mythomane, affabulateur	mythomaniac
çirg	sert çimen	pré d'herbes dures	meadow of hard grasses
çirvirî: çiriyayî diriyayî	kontrolden çıms	incontrôlable, qui fait eau de toutes parts	incontrable, leaking uncontrably
çiv	1) viraj; 2) hile, oyun	1) virage ; 2) intrigue, tricherie	1) a bend or curve 2) a plot, trick
çîz: çîz kirin	pes, pes etmek	accepter sa défaite, jeter l'éponge	to accept defeat, to throw in the towel

çopalk: zîla kerengan ya sala yekem	kenger fidesi	jeune plant de carline	a "kereng" plant
çorî	aşırı sulama ve gübrelemenin yol açtığı çürüme	pourrissement d'une plante dû à un excès d'eau ou d'engrais	rotting of plant due to too much water or fertilizer
day: atî; bi dayê ketin	sara, saraya tutulmak	épilepsie, avoir une crise d'épilepsie	epilepsy, to have an epileptic fit
daçîrikandin	taviz vermek	concéder, céder	to concede, to give way
dahf dan, delk dan	itelemek	pousser, bousculer	to push, to shove
dangî: piştî bêriyê dema ku mirov berxan bera ber mîhan dide	sabah ve öğlen arası oğlakların koyunları emzirmeğe salma zamanı	milieu de la matinée où on lâche les agneaux sous les brebis	mid-morning, when lambs are put to suckle the ewes
daqûl: daqûl hatin	eğilme, eğilmek	pencher, se pencher, se courber	to lean, lean forward, to bend over
darbinçeng	koltuk değneği	béquilles	crutches
daweriqandin	sopasını tereddüt etmeden vurmak	asséner des coups de bâton, rouer de coups	to strike with a stick, to beat up
daxwarin	taviz vermek, iddiasından vaz geçmek	céder, rabattre ses prétentions	to give way, lower one's demands
dawerivîn	hastalıktan dolayı erimek	être diminué, être affaibli, être émacié	to be in poor health, weakened, emaciated
demîna xwe girtin	bağışıklık kazanmak, alışmak	être immunisé, être habitué, avoir pris le pli	to be immunised, to be used to s.thng, to have got the habit
deng jê bilîn	sesi kesilmek	être silencieux, devenir silencieux	to be silent, to become silent
deqdar: pê derxistin	bilen, isabet buyuran	qui met dans le mille	to hit the bull's-eye
deqerû	dobra	impertinent	impertinent
derbidûrê	taşı uzağa atma oyunu	jeu consistant à jeter au plus loin une pièce	a game of seeing who can throw a coin furthest
der kirin	deşmek	crever (l'abcès), vider	(fig) lance the boil, clear the air
derbihar	bahara doğru	vers le printemps	towards springtime
derdîlk	kapak	couvercle	a cover
deribî, derblêketî	darbe yemiş	qui a reçu un coup, blessé	to be hit or wounded
derne: çermê qulbûyî	delinmiş deri	peau percée, trouée	a holed or pierced skin
derzik	tarandığında saçı ikiye ayıran çizgi	raie de séparation des cheveux	a parting in the hair
dewbir	toptan, tümüyle	en bloc, en totalité	as a whole
dîlim	dilim	tranche	slice
dilme	rafadan	œuf à la coque	boiled egg
dirûn	dikmek	coudre	to sew
dîndoq: cîncoq	cam ve porselen kırıkları	tesson, morceau de poterie cassée	potsherd, a broken piece of glass or pottery
dobelan	lezetli bir mantar türü	truffe	truffle
derzika piştê	bel kemüğü	épine dorsale	spinal column
derzika serî	saç ayırma çizgisi	raie de cheveux	a parting in the hair
pez dewbir frotin	sürüyü toptan satmak	vendre en bloc tout le troupeau	to sell a herd as a whole

Peyvên dunavî -IX-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

S

kurdfî	tirkî	fransizî	ingilizî
sal û duwazdeh meh / sal duwazdeh meh	yıl on iki ay	toute l'année, tout au long de l'année	all year, all year long
sal û zeman	yıllar	des années	years
salix û sûlix	bilgi ve haber	des nouvelles	whereabouts
salix û sûlixê yekî dan (standin)	biri hakkında bilgi almak (vermek)	donner/prendre des nouvelles de qqn	get information about someone
sar û germ	soğuk ve sıcak	le chaud et le froid	blowing hot and cold
sar û germ bûn / sarogermî bûn	soğuk almak	prendre le froid	catch a cold
sar û serma	çok soğuk	très froid	very cold
saw û tirs / tirs û xof	korku ve dehşet	grande peur, épouvante	great fear, terror
sax û selamet	sağ salim	sain et sauf	safe and sound
se û kûçik	it köpek	meute, meute de chiens	a pack, a pack of hounds
se û tûle	it ve enik	chiennerie	kennel
seg û segbav	köpoğlu köpek	chien, fils de chienne	dog, son of a bitch
sehet û qewet	sağlık ve afiyet	santé et force, vigueur	health and strength, vigour
ser û ber	tafsilat, tertip, tanzim	ordre, ordonnancement	order, organisation
bê ser û ber	düzensiz, dağınık	désorganisé, désordonné	disorganised, in disorder
ser û bin	alt üst	sens dessus dessous	to be upside down
ser û bin bûn (kirin)	alt üst olmak (etmek)	être (mettre) sens dessus dessous	to be topy tuvy
ser û çav	baş göz; tip	visage, figure, tête	face, head, expression
bê ser û çav xwarin	kendini kaybederek yemek	manger sans retenue, d'une manière irréfléchie	to eat greedily, thoughtlessly
ser û çavê wê li hev e	yüzü gözü düzgündür	elle a un visage harmonieux	she has a
ser û pê	1) kelle paça; 2) kılık kıyafet	1) (cul.) pieds et tête de mouton ; 2) tenue, accoutrement	1) sheep's feet and head; 2) dress, uniform
ser û sinc / ser û sîçe / ser û sîç	surat, tip, çehre	visage, gueule, apparence	face, mug, appearance
seyr û sefer	seyrüsefer	trafic, circulation	traffic
sibe û êvar	sabah akşam	matin et soir	morning and evening
silav û kilav / selam û kelim	selam kelam	salutation	greeting
siwar û peya	herkes, tümü	tout un chacun, tout le monde	each and every, everyone
sist û pist	gevşek	faible, indolent, qui manque de zèle	weak, lazy, lacking in enthusiasm
sîng û ber	göğüs	poitrine	chest, breast
sond û qesem	yemin billah	serment	oath, vow
soz û peyman / soz û qerar	ahd	engagement, promesse solennelle	a commitment, a solemn promise
surr û serma / surr û seqem	ayaz	froid sec, grand froid	a dry cold, freezing
surr û sewda / ser û sewda / sewdaserî	kara sevda	amour fou, passion	a great or passionate love
sûk û bazar	çarşı pazar	marché, souk	market
sûtal û tolaz	çapkın	libertin, séducteur	a libertine, a seducer

Ş

şahid û şihûd	tanıklar, şahitler	témoins	witnesses
şan û şeref	şan ve şeref	renom et honneur,	fame and honour
şan û şohret	şan ve şöhrat	réputation	reputation
şekir û şima	mum gibi	comme une bougie	like a candle

şer û de'wa	anlaşmazlık	conflit, contentieux	conflict, dispute, litigation,
şer û pevçûn	kavga gürültü	altercation, bagarre	altercation, quarrel. punch-up
şer û şemate	hengame, şamata	tohu bohu, vacarme	chaos, row, din
şer û şiltax	iftira	calomnie	calumny
şeref û heysiyet	şeref ve haysiyet	honneur	honour
şeref û namûs	şeref ve namus	vertu, honneur	virtue, honour
şerm û fedî / şerm û 'ar	utanma	vergonne, honte, déshonneur	shame, dishonour
şerq û xerb	doğu ve batı	orient et occident	West and East
şên û ava	şen ve mamur	prospère	prosperous
şev û roj	gece gündüz	nuit et jour	night and day
şilf û tazî / tip û tazî / şût û tazî / rût û tazî	çırılçıplak	tout nu	completely naked, stark naked
şil û pil	sırılsıklam	tout trempé	soaked
şilî û şepelî	yağışlı hava	pluvieux	rainy
şîn û şahî / şîn û şadî (şayî)	kıvanç ve tasa	deuil et joie, épreuves de la vie	mourning and joy, the trials of life
şîr û şekir	bal şeker	(litt.) avec du lait et du sucre, avec un grand soin	(litt) with milk and sugar - with great care
şox û şeng	şuh ve cazibeli	vive et coquette	lively and coquettish
şor û qise	dedikodu	médisance	slander
şûr û mertal	kılıç kalkan	épée et bouclier	sword and shield

T

ta û dezî / ta û derzî	ipince	très mince, effilé, filiforme	very thin, slender,
taji û tûle	av köpekleri; ipsiz sapsız	(litt.) lévriers, canaille, racaille	(litt) greyhounds, riffraff
talan û tajan	yağmalama	pillage	loot
tar û mar	darmadağın	en pièces, en ruine	in pieces, in ruins
tan û niç / niç û tan	taş atma	taquinerie	teasing
ter û hişk / hişk û ter	kuru ve yağ	(litt.) sec et humide, tout ensemble sans distinction	(litt) dry and damp. all together, indiscriminately
ter û şil	ıslak	humide, mouillé	damp, wet
ter û can	körpe	tout jeune, en pleine jeunesse	young, full of youth
terş û talan	talana değer	biens à piller	goods for looting
tevn û teşî / tor û tebiêt	huy ve adet, huyu suyu	caractère, nature	character, nature
teyr û tilûr / teyr û tûr	kuşlar	oiseaux	bird
tevir û bêr	kazma kürek	pic et pelle; terrassement	pick and shovel, leath levelling
têr û tijî	müreffeh	prospère	prosperous
tik û tenê / tip û tenê / tek û tinê, tiq û tenê	yapayalnız	tout seul	all alone
tî û birçî / tî û birsî	aç ve susuz	affamé, indigent, nécessaireux	hungry, pour, in need
tol û tolaz	çapkın	libertin, dragueur	libertine, s.o. who picks girls up
tor û bext	insaf, merhamet	pitié, compassion	pity, compassion
tore û terbiye	görgü ve terbiye	us et coutume	usage and customs
toz û dûman / toz û xubar / xwelî û xubar	toz duman	poussière, nuage de poussière	dust, a cloud of dust
tût û rût / şût û rût / rût û tût	meteliksiz	sans le sou, fauché	penniless, broke

V

vik û vala / virt û vala / vitî vala / vilqî vala	bomboş	tout vide, sans âme qui vive	completely empty, without a living soul
virr û derew	yalan dolan	mensonge	a lie
vir û wir	burası orası	çà et là	here and there

W

war û berwar	yer yurt	feu et lieu	hearth and home
bê war û berwar	yerziz yurtsuz	sans feu ni lieu	without hearth and home

X

xan û man	ev bark	propriété, résidence	property, residence
xanim û xatûn	hanım hanımçık	gentille dame	a kind lady
xelq û 'alem	el alem	autrui	others
xem û xeyal/ xwen	özlem ve hayal	rêverie	reverie, dreaming
xeml û xişir	süs ve bezek	parure	finery
xerc û xerac	haraç	rançon	ransom
xêr û bereket / xêr û bêr	bolluk bereket	profit, bénéfice	profit, benefit
xêr û guneh	günah ve sevap	responsabilité	responsibility
xêr û şer	iyilik ve kötülük	le bien et le mal	good and evil
xêr û xweşî	dirlik	aisance	ease, affluence
xil û xwar/xwar û vîç/xwar û xîç/xwar û maro	eğri büğrü	tout tordu, tarabiscoté	all bent, twisted, over-ornate
xil û xwavî	tatsız tuzsuz	insipide, fade	insipid, tasteless
xir û cir	kargaşa	embêtement, ennui, conflit	an annoyance, a problem, a dispute
xir û xalî	bomboş, ıssız	désert, vide	deserted, empty
xwarin û vexwarin	yeme içme	subsistance	subsistence
xweyî û xudan / xwedî û xudan	kimi kimsesi	parents, famille, soutiens familiaux	relatives, family, family support
xwîşk û bira	kardeş	fratrie	brothers, a brotherhood

Z

zar û zêç	çoluk çocuk	famille, femme et enfants	family, wife and children
zar û ziman	ağzı dili	langage, parole	language, speech
zar û zor	zar zor	contrainte	constraint
zept û rept	zapturapt	capture	capture
zer û zûtikî / zip û zer / zipîzer	sapsarı	tout jaune	all yellow
zerî û esmer	dilberler	beautés	beauties, beautiful things
zevî û zar	tarla, ekilir toprak	champ, terre cultivable	field, arable land
zêr û zeber / zêr û zeger	süsleme	parure, ornement	finery, ornaments
zêr û zîv	takı	bijoux	jewels
zir û zop / zirzop	zirzop	écervelé, idiot	crack brainless, silly
bi zar û ziman	konuşkan, ağzı laf yapen	loquace, disert	loquacious, talkative
bê zar û ziman	suskun, dilsiz	taciturne, peu disert	tacitern, saying little

Peyvên di stranan de

Amedekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
Siyabend û Xecê			
dûkêl/dûman	duman	fumée	smoke
çakî	iyilik	bonté	goodness
rondî/rondik, ronik, stêrk, hêstir, hêsir	gözyaşı	larme	a tear
nezera mal û mêra	dünya malı ve erkek arama	quête de biens et d'hommes	to seek goods and men
hemaîl	hamayıl	amulette, gri-gri, porte-bonheur	amulette, good luck charm
vekujîn/serjêkirin	baş kesmek	décapiter	to decapitate
kefş: binçeng	koltuk altı	aisselle	armpit
deman/daw	etek	jupon, giron	skirt
bêmûk/kizwan	menengiç	fruit de térébinthe	terebinth fruit
berçem/ berxwar	meyilli	en pente	sloping
cemandin/ civandin	toplamak	rassembler, collecter, réunir	to gather, collect, unite
cemîn/ civîn	1) toplanmak; 2) toplantı	1) rassembler, se réunir ; 2) réunion	1) to rally, to meet; 2) a meeting
gorî/qurban, feda	kurban	victime, sacrifice	a victim, a sacrifice
cinawir	canavar	bête sauvage, fauve	a wild animal
zerîb	uçurum	précipice	precepice
pel/sing, xîp, kelem	diken	chardon	thistle
benîşteş/benîştok	sakız ağacı	mastic	mastic tree
dotira rojê/roja din	ertesi gün	lendemain	the day after
tera bûn	düşmek, yuvarlanmak	tomber, se rouler	to fall, to roll up in a ball
deskîr/desgir, hefsar, rişme	yular	licol	halter
gerînek	girdap	tourbillon	whirlpool
Saliho pismamo			
kevîrê birrî	kesme taş	Pierre taillée	hewn stone
dormedor	çepe çevre	alentours, environs	all around, in the neighbourhood
temaşê	bakma, seyretme	regard, spectacle	a look, a show
kelekvan	kayıkçı	canotier	boatman
gemîvan/keştîvan	gemici	marin	sailor
telaqdan	boşama	répudiation, divorce	repudiation, divorce
lûf/luveluv, lûbelûb, lavelav	yakarma	supplication	supplication
li têtê xistin	telgraf çekmek	télégraphier	to telegraph
jînberdan	kadın boşama	divorce, répudiation	divorce, repudiation
Seydik û seydvân			
seydvân/nêçîrvan	avcı	chasseur	hunter
bilûrbêj/bilûrvan	kavalcı, kaval sanatçısı	joueur de flûte, flutiste	flute player, flautist
tembûrvan	saz sanatçısı, sazçı	joueur de luth (tembûr)	luth (tembûr) player
bertîl	rüşvet	pot de vin	backhand
hisar	hisar	fort, forteresse	fort, castle
veresiyan/filitîn/belav bûn	yayılmak, dağılmak, yulardan boşalmak	se répandre, s'éparpiller	to be spread out, scattered
şevba	aşam yeli	brise du soir	evening breeze
şaxvedayî	boynuzu dallanmış, boynuz salmış	cornu, qui a des bois (cerf)	horned, a horned animal (stag)
canbêzar/fedayî	bir tüfek türü	une variété de fusil	a kind of gun
korebîn/çavkorî	körlük	cécité	blindness
pêşber/î	karşı	contre, en face de	against, facing up to
Cembeliyê mîrê Hekariya			
xencer	hançer	poignard	dagger
cewher/gewher	cevher	essence, joyau	essence, substance, gem
rewneq/ronak	aydınlık, ışıklı	lumineux	luminous
fêza devan/mexelê huşturan, guhera heywanan	develerin dinlenme yeri	aire de repas des chameaux	area for feeding camels
berbang	seher, şafak	aube	dawn
stêrka berbangê	seher yıldızı	étoile du matin	morning star
rewş	1) güzel, gözde 2) durum	1) beauté, favorite ; 2) situation, état	1) beauty, favourite; 2) situation, state
derbûn	yerden çıkmak, kaynamak (su için)	sourdre, émerger	to well up, to emerge,
tajî	tazi	lévrier	greyhound
desmêj/destmêj, destnivêj	abdest	ablutions	ablutions, washing
qutnî/qumaşê şivzirav ê şayik	ipekli ve pamuklu bir kumaş	étouffe de coton et de soie	a cloth of cotton and silk mixture
bihost/buhust/bust	karış	empan	span (space)
kaboka qonderê/panîya solê	ökçe	talon	heel
ramûsan/maçî kirin, paç kirin	öpmek	embrasser, baiser	to kiss
taş/taş	sığır, hayvan sürüsü	bétail	cattle
bi darê zorê	zorla, zor kullanarak	par la force	by force
kara xwê/kana xwê	tuzla	mine de sel	salt mine
poxan	çöplük	dépotoire, décharge publique	place for dumping garbage, waste dump
şêl	görünüş, tavır, tip	apparence, attitude	an appearance, an attitude
revoke	kaçan, kaçkın	fugitif	a fugitive
lorandin/lorîn	ninni söylemek	bercer, chanter une berceuse	to rock or cradle, to sing a lullaby
delalî	sevgili, şmarık	choyé, bien-aimé	cherished, beloved
qal û şer	kavga döğüş	altercation, bagarre	altercation, a fight

Îdyomên kurdî

Amadekar : MISTEFA AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

S

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
serbir kirin : qutûbir, qutbir kirin	tümüyle kesmek	trancher, couper	to slice, to cut, to cut off
serkur, porkur	işlediği kabahattan ötürü saçları kesilmiş	tondu (comme punition)	to have one's hair close cropped (as a punishment)
seroqûnî hev kirin	alt üst etmek, allak bulak etmek	mettre sens dessus dessous	turn things upside down
seroqûnî hev bûn	alt üst olmak, allak bulak olmak	être sens dessus dessous	to be upside down, confused
serpîrek: serjinik	kılıbık, kadın işlerini yapan	femmelette, homme qui s'adonne aux activités féminines	a weakling, a man who indulges in women's activity
sersal û meyremok ketin tev: (du kar ketin eynî demê)	iki işin aynı zamana rastlaması	télescopage de deux activités, mélange des genres	telescoping two activities, mixing of styles or genres
serxur	uğursuz	porte-malheur	a jinx, s.thg that brings bad luck
sêwiyê kuçan	kimsesiz, başı boş, berduş, baldırı çıplak	orphelin, délaissé, vagabond, va-nu-pied	orphan, s.o. deserted or abandoned, a tramp
sêwiyê binçengşewîfî: sêwiyê serqertel	kirli, pasaklı; sürekli itilip kakılan	poisseux, pouilleux	filthy, flea-ridden
sibatoka dînik	sağı solu belli olmayan, güvenilmeyen	(litt.) février fou, imprévisible, peu fiable	(litt) mad as February; crazy, erratic, unreliable
sibehê bîhn derketin: sibehî bîhn dan	kokusu sonradan çıkan	qui se fait sentir plus tard, dont les effets désagréables se font sentir plus tard	s.thg felt afterwards, that has unpleasant after-effects
simbêl ba dan	gönüllü olmak	être volontaire, accepter avec plaisir	to volunteer, to accept with pleasure
simbêl alastin	tadına doymamak	se lécher les babines	to lick one's lips
singê yekî kutan	birini şikayet etmek	se plaindre de qqn.	to complain about s.o.
sipiya berêş: sipiya beraşê: rûqayim: birû	küstah, utanmaz, arsız	insolent, éhonté	insolent, isolated, shameless
sipiya firkanî	takatten düşmüş; sinmiş, çok korkmuş	épuisé, dissuadé, terrifié	exhausted, deterred, terrified
sipiya yekî belek bûn (sipiya wî belek e)	göze batmak	se faire remarquer	to draw attention to o.s.
sîr li serî çandin	başına kakmak	reprocher, rappeler constamment à qqn. ses torts	to reproach s.o, to constantly remind s.o. of his/her faults
sivik bûn (sivik e)	hafif olmak, ucuz olmak	être léger, se comporter légèrement, compter peu	to be frivolous, to act frivolously, to count for little
sola yekî di taqê re avêtin	birini kötü huylarda geride bırakmak	dépasser qqn., être pire que lui	to exceed s.o., to be worse than him
sola hesinî: kirasê hesinî	ömür boyu, ölene dek	(litt.) soulier de fer; durable, pour toute la vie	(litt) an iron shoe; durable, lasting a lifetime
stêrka yekî li ezmanan nebûn (stêrka wî li ezmana tune ye)	gözünü budaktan sakınmamak, ölümü hiçe saymak	défier la mort	to defy death
stûyê min û şûrê te, tu kêr û ez penêr (li ber cezayê xwe sekinîn)	verilecek cezaya razı olmak	tendre le cou, consentir à être puni, se soumettre	to crane one's neck, to lay one's head on the block, to agree to be punished, to submit
şapat rawestan	(fırtına) dinmek	se calmer (tempête)	to calm down (a storm)
şekirek xwarin: şekirek şikandin	konuyu açmak, söze başlamak	(litt.) manger ou casser un sucre; aborder un sujet délicat	(litt) to eat or break sugar, to approach a sensitive subject
şitil danîn: ducanî kirin, avis kirin, bi hemle kirin	gebe bırakmak	engrosser, rendre enceinte	to get s.o. pregnant
şujde (/secde) jî yekî re raxistin	itaat etmek	obéir, se soumettre	to obey, to submit
şujde (/secde) bûn	boyun eğmek	se prosterner, se plier	to prostrate o.s., to yield

T

taştiya Xwedê jê re birin: taştiya ezmanan birin	çok uzun olmak	de très haute taille, très grand	very tall
tahta (ku) te lê rît baranê şuşt	geçti Bor'un pazarı	il est trop tard, tu as raté le coche	it is too late, you've missed the bus
talîşk di xwe de dan	kendini bir türlü sevdirememek, beğendirememek	être incapable de se faire aimer ou apprécier	to be unable to make o.s. liked or appreciated
tam jê nekirin	tat alamamak	ne pas y goûter	not to taste it
tava biharê	gelip geçici	(litt.) soleil du printemps ; passager, inconstant	(litt.) spring sun; passing or fickle
taya mirinê bi qirikê girtin	ölüm korkusuna kapılmak	être obsédé par la mort	to be obsessed by death
tayê bi tenê: tiliya bi tenê	biricik	unique, enfant unique	sole, only child
teşiya belikorê bûn	ters gitmeyi alışkanlık edinmek	faire à l'envers, aller à contre sens	to do the opposite, to go in the opposite direction
tembûra yekî şikandin	forsunu bozmak	déjouer le jeu de qqn., rabaisser qqn.	to foil s.o.'s plans, to bring s.o. down
tembûra yekî şikestin	forsu bozulmak	perdre son prestige	to lose prestige
teqeteq jî singê hatin	meteliğe kurşun sıkılmak	être sans le sou	to be penniless
terî jê kêr bûn	kuyruğu eksik olmak	il ne lui manque que la queue pour être bête	all he lacks is a tail to be stupid
teriya kûçik : zimanê kûçik, kêrê kûçik, tu car rast nabe	it kuyruğu, düzelmez	il est incorrigible (comme la queue du chien)	he is incorrigible (litt. like a dogs tail)
tevn li dar xistin	başına çorap örmek	se jouer de qqn., intriguer contre qqn.,	playing tricks on s.o., plotting against s.o
tevrê bêdox	kimsesiz, sahipsiz	seul, sans soutien	alone, without support
texî bûn: bitir bûn, gewî bûn	şımarmak	être gâté	to be spoiled
texîbûyî: bitirbûyî, gewîbûyî	şımarmış	gâté (enfant)	spoiled (child)
tiştê jî me kêr e, guhar û xizêm e	olanlar yetmezmiş gibi	de surcroît, par dessus-le marché	moreover, on top of all that
tiştêk bi ber (/li ber) guhan ketin (tiştêk bi ber guhê wî ketiye)	kulağına çalınmak	avoir vent de qch.	to have wind of s.th
tiştêk di bin cilikê de nehêlan	saklı gizli birşey bırakmamak, herşeyi açığa vurmak	déballer, révéler au grand jour	give vent to, bring out into the open
tiştên nemayî bi serê yekî de anîn: tiştên nemayî anîn serê yekî	rezil rûsva etmek, etmediğini bırakmamak	couvrir qqn d'opprobre, humilier qqn.	to disgrace s.o., to humiliate s.o.
tiliya xwe radan hemî qulan: tiliya xwe kirin hemî qulan, tiliya xwe xistin hemî qulan	her işe parmağını sokmak	mettre son nez partout	to stick one's nose everywhere
tir tê de nesekinîn	1) sır saklamamak; 2) çok yaşlanmak, çaptan düşmek	1) être très indiscret ; 2) devenir trop vieux	1) to be very inquisitive; 2) to become too old
tir jê berdan	kusursuz yapmak, pestilini çıkarmak	réussir sur toute la ligne, vaincre complètement	to succeed all along the line, to defeat completely
tira birîn	kılıf bulmak	trouver une excuse	to find an excuse
tir li kû û das li kû?	ne ilgisi var?	quel rapport ?	what's that got to do with it?
tirên yekî jî cihê germ hatin (tirên wan jî cihê germ tèn)	varlığına güvenmek	avoir les arrières solides, être sûr de soi	to have strong support, to be sure of oneself
tirên wî hev nagirin	sevinçten uçacak gibi olmak	être fou de joie	to be wild with joy

tiving jê re serberjêr bûn (tivinga min ji te re serberjêr e)	birinin büyüklüğünü kabul etmek (üstünlüğünü kabul ediyorum sana saygım var)	se plier devant qqn., accepter sa supériorité (j'accepte ta supériorité, je me plie devant toi)	to bow down to s.o., (I accept your superiority)
toraqa yekî li ser nanê wî kirin	bohçasını koltuğuna vermek, kovmak, ilişkinini kesmek	mettre qqn. à la porte, chasser qqn., rompre avec qqn.	to show s.o. the door, to drive s.o. away, to break with s.o.
tune ye	hiçtir, işe yaramaz	il n'est rien ; c'est un vaurien	he's nobody, he's a good for nothing
tûrê gû	baş belası	sac à merde, ordure	bag of shit, of manure
tûrikê xwe vala kirin	içini dökmek	vider son sac	pour one's heart out
V			
vîlik li dar xistin	oyun tezgahlamak	ourdir une intrigue	to hatch a plot
W			
were û vî kerî di vî bihurî re derbas bike	gel de bu işin içinden çık	(litt.) viens faire passer cet âne sur ce gué : comment se sortir de cette passe difficile	(litt.)easier to get this donkey over this ford, how can we get over this difficulty
warê xwe genî kirin	beceriksizliğinden dolayı kendi işini bozmak	nuire à ses intérêts par son incapacité	to harm one's interests by one's incompetence
wezna wê hatin	yeri ve zamanı gelmek	arriver à point nommé	just at the right moment
X			
xelkê tir kir toq ket sitûyê me	başkasının suçunun ceremesini çekmek	payer pour les fautes d'autrui	to pay for s.o. else's mistakes
xezeb di çavan de bûn	gözünü kan bürümek	voir rouge	to see red
xiyarê mişarekê	aynı türden olmak	être de la même engeance	to be of the same gang
xura xwe bi destê xwe şikêrandin: xura xwe bi destê xwe xurandin	göbeğini kendi eliyle kesmek	régler soi-même ses problèmes	to solve problems oneself
xurîn	kaşınmak	démanger, avoir des démangeaisons	to itch
xwê û sabûn jê hatin xwastin	evin geçimi ile ilgili sorumluluk sahibi olmak	être en charge de la subsistance d'une famille	to take charge of the expenditure of a family
xwe bera çolê dan	ayıp yerleri meydana çıkarmak	avoir les couilles en l'air	to expose oneself
xwe berdan	kendini koyvermek	se laisser aller	to let oneself go
xwe di kerî de bihartin	duymazlığa vurup geçiştirmek	faire la sourde oreille	to turn a deaf ear
xwe qoçandin ser hev (xwe diqoçîne ser hev)	büklüm büklüm olmak	se recroqueviller	to curl oneself up
xwe dîtin	kendini beğenmek	avoir une haute opinion de soi, prendre des airs	to have a high opinion of o.s., to put on airs
xwe şidandin	sıkı sarılmak; giyinip kuşanmak	s'attacher, se vêtir	to button o.s. up, to dress o.s.
xwe şuhurandin	açık saçık giyinmek	avoir une tenue légère	to be lightly or frivolously dressed
xwe girtin	1) kendine hakim olmak; 2) maddi açıdan toparlanıp güçlenmek	1) se retenir, se maîtriser ; 2) faire fortune, prospérer	1) to control oneself; 2) to make a fortune, to prosper
xwe jê şuştin	kendini temize çıkarmak	se blanchir, se déculpabiliser, se disculper	to whitewash oneself, to remove guilt feelings
xwe jê bêrî kirin	sahip çıkmamak, ilişkinini kesmek; kendini muaf tutmak	s'innocenter, se tenir en dehors de qch.	to prove oneself innocent, to keep out of s.thg
xwe ji hev bêrî kirin	birbirine sahip çıkmamak, birbiri ile ilişkinini kesmek	s'ignorer, couper les relations réciproques	to ignore one another, to break off mutual relations
xwe jê re danîn: xwe jê re nizim kirin	taviz vermek, boyun eğmek	se soumettre, se plier devant qqn.	to submit, to bow down to s.o.
xwe li ba kirin	sallana sallana yürümek	marcher en se dandinant	to waddle
xwe li ber baranê şil kirin	kendi kendine gelin güvey olmak	faire son cinéma, prendre ses désirs pour des réalités	to put on an act, to take wishes for realities
xwe li ber nexistin	anlamazlıktan gelmek	feindre, faire semblant	to feign, to pretend
xwe li ber xweş kirin	hevesle hazırlanmak	faire les yeux doux, convoiter	to make eyes at s.o., to desire
xwe tê derxistin	girişmek, yapmaya cesaret etmek	entreprendre, oser faire	to undertake, to dare to do
xwe li ser hev guvaştin	havasını atmak	prendre des airs	to put on airs
xwe xistin êgir	kendini ateşe atmak	se jeter au feu	to jump in a deepend
xwe xwarin	kendini yiyip bitirmek	s'épuiser en reproche, se consumer	to wear oneself out with self reproach
xwe lê rast kirin: xwe lê qelibandin	üstünkörü girişmek	entreprendre à l'aveuglette	to undertake s.th. in the dark
xwe lê danîn	tenezzül etmek; çatmak	reconnaître, être condescendant	to recognise, to be condescending
xwe lê dan	girişmek	entreprendre, se coltiner avec	to undertake s.thg., to get landed with s.thg.
xwe li ber danîn	beklemek; gözetlemek	attendre, observer	to await, to observe
xweş kirin	cilalamak; bir şeyi olduğundan farklı biçimde ballandırarak anlatmak	embellir, enjoliver	to beautify, to brighten up
xwelî li serî!	toprak başa!	(litt.) que la terre tombe sur sa tête; pauvre de toi, misérable	(litt.) may earth fall on your head, you unfortunate miserable one
xwelîser	toprak başına, zavallı	pauvre de toi, misérable	you unfortunate miserable one
xweziya mirov bi dilê yekî bûn	birine imrenmek	envier qqn.	to envie s.o.
Y			
yeka wî nabe dudu	iki yakası bir araya gelmiyor	il tire le diable par la queue	he has difficulty making ends meet
yek nekir dudu	itiraz etmeden yaptı	accepter ou faire sans contester	to accept or do s.thg. without protesting
yekmal çûn	atlamamak; acele etmemek	aller doucement, faire gaffe	easy does it, be careful
yekta nebûn û duta tê re nebûn (yekta nabe û duta tê re nabe)	doluya koydum almadı boşa koydum dolmadı	ne pas réussi qch. quoi qu'on fasse, ne pas s'en sortir	failing at s.thg. whatever one does, having no way out
Z			
zar û ziman tune	ağzı var dili yok	être sans défense, incapable de riposter	being defenceless, unable to ripost
zêdaya ser kezebê	cabası	la cerise sur le gâteau	the icing on the cake
zerhimî bûn: zermihî bûn	sararıp solmak	pâler	to turn pale
zik li yekê werimandin: zik tije kirin: avis kirin	karnını şişirmek, gebe bırakmak	1) engrosser; 2) excéder	1) to get some one pregnant; 2) to exceed
zik li xwe kirin tipilk	karnını davul gibi şişirmek	se goinfrer, se remplir la panse	to stuff oneself, to fill ones belly
zik dan ber	karnını tika basa doldurmak	s'empiffrer	to stuff oneself
zikê xwe guvaştin (zikê xwe diguvêşe)	karnı zil çalmak	avoir une faim de loup, crever de faim	to be ravenous, starving
zipzurne	zil zurna	remonté	furious, livid
zik çêrandin	otlamak	être pique-assiette ou parasite	to be a sponger, a scrounger, or parasite
zimankin: zimankurt	dili kısa	redevable, qui a la langue courte	to owe s.b. s.thg,
zimanê yekî kin bûn	dili kısa olmak	se retenir de parler parce qu'on a qch. à se reprocher ou qu'on est redevable	to hold back from talking because one feels guilty or owes s.o. sthg
zimanê yekî birîn	sesini kesmek	faire taire qqn., clouer le bec à qqn	to silence s.o., to shut s.o up
zincîr qetandin	dizginleri koparmak	être déchaîné, sans retenue	to be furious, unrestrained
ziravqetandî (/qetyayî)bûn	ödü patlamak, ödü kopmak	avoir une peur bleue	to have a bad fright, to be in a blue funk
zirav rêşin	günden güne erimek	fondre jour après jour, maigrir	to melt away, to get thin
zivistan kirin kundir	kış karşılamaya hazır olmak	être fin prêt pour l'hiver	to be all ready for winter

Ferhenga Avestayî-Kurdî

Beş 2

Bêhrûz ŞUCAÎ

avestî	kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
pesev	pez	koyun	mouton	sheep
entere	hundir, hindir	iç, içeri	interne, intérieur	inner, interior
frezente	ferzende	çocuk, oğul	enfant, fils	child, son
eyen	heyam	gün, gündüz	jour	day, daytime
avar	arî, alî, hawar	yardım	aide	help
erş-date	... dat(in)-	iyi yapılmış	bien fait	well made, well built (things and people)
manah	ra(man), mane	anlam	signification	think, meaning
veçeh	bêj-, vaja, bêje	söylemek	dire	to say
zə me	zevî	toprak	terre	earth
uştire	huştir	deve	chameau	camel
ke	kê, kî, kîjan	hangi	qui	who, which
kete	key, ke(ke-banî)	oda	chambre	room, small house
meseh	mezin	büyük	grand	big
kede, keçe, ket	ke(ngê), key	olduğu zaman	quand	when
ken-	kend û kor	kazmak	creuser	to dig
keinye, keinî, keinîn	keynik, keç(ik), keynê	kız	filles	young girl, daughter
ker-,	kir-, -ki-	yapmak	faire	to do
kehrkase	kerkes	karga	vautour	vulture
kerət-	ker(i) kirin	kesmek	couper	to cut
kerəte	kêr, kêrd	bıçak	couteau	knife,
kerəne	kerr	sağır	sourd	deaf
keirye	kar	iş, işlev	fonction	function
dûme	dûv	kuyruk	queue	tail
kerş, kerəşe	kêşan, kişandin	çekmek	tirer, porter	to draw, to carry
danev	dane, dene	tohum	graine	seed
kame	kam	arzu	désir	desire
zreya	zerya, derya	deniz	mer	sea, lake
kû	(li) kû	orada	où	where
kuda	kûda, kuda ?	nerede?	où ?	where?
kve	kude, kuve ?	nereye?	vers où ?	whither
gao	ga	öküz	bœuf	ox
daye	dayîn, dê	bakmak, ilgilenmek	prendre soin	taking care, (now mother)
gaona	gon, gûn	renk	couleur	colour
meêze	mîz	idrâr	urine	urine
zeste	dest	el	main	hand
geoş	guh, goş	kulak	oreille	ear
geoşvare	guhar	küpe	boucle d'oreille	ear-rings
gen-, cen-, cegn-,	jen-	vurmak	frapper, battre	to smite, to strike
gey, cigey, cve-, cvya	ji(iyîn), jîyan	yaşamak	vivre	to live
da-	da-	vermek	donner	to give
gaveiqye	gavan	çoban	bouvier	herd of cattle
gar	gewrî, gerû,	boğaz	gorge	throat, neck
gerey-, geiri	gir	tepe	colline	hill
gerəz-, gərəz-, gərəza, gərəzeête	gaz-, gazinde, gazinc	siten	complainte	a lament
gaça	gazî	şarkı	chant, hymne	song, hymn
gamen	gav	adım	pas	step, pace
gəne, gəne	jîn	kadın	femme	woman
xan-, xanye	kan, kanî	çeşme	source, fontaine	source, fountain, spring
xreos	xiroş	bağırmaq, korkutmak	crier, effrayer	to cry, to frighten
xrûnəra	xwîn-	kanlı	ensanglanté	bloody, blood soaked
xrûre	xwîn-	kana susamış	assoiffé de sang	blood-thirsty
puçre	pis	oğul	fils	son
xşeqre-	şah	şah	règne, souverain	reign, dominion, sovereign
xşeqrye	şahanî	şahane	royal	royal, kingly,
xşep	şev	gece	nuit	night
xşaye	şah	şah, kral	prince, roi	sovereign, king, prince
xşa(y)	şîyan, eşê, şe (kirin, weşe kirin)	yapabilmek	être capable de, maîtriser	to be able to, to master
xşnaoçre	xweşnûd	hoşnutluk	satisfaction	satisfaction
zan-	zanîn	bilmek	savoir	to know
xşveş	şeş	altı	six	six
zyam	(ziv)istan	kış	hiver	winter
çeçwer-, çetur-	çar, çwar, çiyar	dört	quatre	four
çeçru-kerene	çar-kenar	dört köşe	quatre coins	four corners
çenre-nhak-	çêre, çêr-	otlak	prairie	grazing
çarəmen	çerm	deri	peau	skin, leather
çiça	ceza, siza	ceza	punition	punishment, penalty
teoxmen	tov, toxim	tohum	graine	seed
tenû	ten	vücut	corps	body
tev-, tu-, tûtev, tûtu	twan-în	yapabilmek	être capable	to be able
terşne	tî, tenî	susamış	assoiffé	thirsty
teş-	teşe	biçim	forme	shape, form
teşte	teşt	tabak	assiette, coupe	dish, cup
tigrey, tigre	tîr	ok	flèche	arrow
tîjî	tîj, tûj	keskin	pointu, acéré	sharp
tvəm	tu, te	sen	tu	you, thee/thou (obsolete)
deêna	dîn	din	religion	religion
deêve-	dêw	şeytan	démon	false god, demon, fiend, devil
dag-, deje-	dax	yakmak	brûler	to burn
dedveh-, daduş-	da-ner	yaratıcı	créateur	creator
dar-	-dar	tutmak	tenir	to hold, maintain...
derəge	drêj	uzun	long	long
bazev	bask, bazk, (baz)bend	kol, kanat	bras, aile	arm
dese	des, deh	on	dix	ten
dese-gaye-	deh-gav	on adım	dix pas	(length of) ten paces
desəme	desem, dehem	onuncu	dixième	tenth
dehake	dehak	şeytani yaratık	être démoniaque	fiendish being
dehyev, dehyu-	dêh (niha gund), dih	toprak	terre	land
ejev-dehake	ejdehak, ejderha	Dahak	Az-Dahak, roi démoniaque mythique d'Iran	Azhdehak, mythical fiendish king of Iran
da	dan(in)	yaratmak	créer	to create

day	daye, dê	1) dadî; 2) özenle bakmak	1) nounou ; 2) élever avec soin	1) an child's nurse 2) to bring up (a child) carefully
day-, dîte-	dît-în	bakmak	voir, regarder	to see, to look at
date	dad, dat	doğru, kanun	droit, loi	right, law
data	dan, dran, didan	diş	dent	tooth
dauru	dar	ağaç	bois	wood
dvedese	donzde, dvedese	oniki	douze	twelve
qwe-	tu	sen	tu	you, thee/thou (obsolete)
grey	sê, hirê	üç	trois	three
greh-, tər əse-,	tirs	korku	peur, effroi, frayeur	fear, fright, dread
gri-sete	sê sed	üç yüz	trois cents	three hundred
zefen, zefeh-	dev	ağız	bouche	mouth
peêse	pîs	cüzzamlı	lépreux	leper
pek-, peçe	pat-, peht-, pêj-	pişirmek	cuire	to cook
pet-, pete-, peteye-,	peyt, pêt, pît	sıvışmak	sortir en vitesse, filer à l'anglaise	to rush (out), to take French leave
perştey	pirs	bilgi, soru	information, question	information, question
ped, pad, pede	pê	ayak	ped	foot, step
peçene	pehn, pan	geniş	large, spacieux	broad, wide, spacious
pençe	pênc	beş	cinq	five
pençe.dese	panzde	on beş	quinze	fifteen
pença-sent-	pêncî	elli	cinquante	fifty
perev, peuru, peouru-	pir	çok, birçok	nombreux, abondant, fréquent	many, abundant, often
pero	berî, pêr, par	önce	avant	before, foreword
peirî	berê, berî, par, pêr	önce, önceden	avant	before, formerly
pairî.deêze	parêz	ağıl	enclos	enclosure
perane, pərane	perr	tüy	plume	feather
perşta (from fras-)	pirs	sormak	demander	ask
parşte	parast-in	korunmak	protection, garde	cover, protection, wardship, guard
peşçe	paş	arka	derrière	behind
pezdeye	bizd-în	korkutmak	effrayer	to scare, to frighten,
pa(y)-, paye-, papey-, pah-	pa-yîn	beklemek	attendre, garder	to expect, to guard
paşne	pehnî, panî	topuk	talon	heel
pərətew	pird, pire, pir	köprü	pont	bridge
pərəgev	freh	geniş	large	wide, broad
einike	enî	alın	front	front
pərane	pirr, purr(di klasîkan de)	dolu	plein	full
pərəseiti	pirs-în	sormak	demander	ask
sare	ser, serî	baş, kafa	tête	head
pourucîre	pir-jîr	zekî	intelligent, doué	intelligent, gifted
mehrke-	merg	ölü	mort	dead
sete	sed	yüz	cent	hundred
hezenre-	hezar	bin	mille	thousand
pasto-, peste-	post, pîst	post	peau	skin, hairy skin
pişer, pişr-,	pî (dimilî)	baba	père	father
beod, beode-, baoda-,	bîhn, bihist(in)	fark etmek, kokusunu almak	sentir, percevoir	to perceive, to feel smell of
beodey (beod)	bîhn, bîn	koku	parfum	perfume, sweet scent
beodeh-	bihîst-	algılama	perception	perception, consciousness
bege	beg	malîk, tanrı	seigneur, Dieu	lord, god
bend-, bendeye-, beste-	bend-, best-in	bağlamak	relier, coller	to bind, glue
bu-, bv-, bûte	bû(n)	olimak	être	to be
ber-, bere-, bareye-	bir, bar	taşımak	porter	carry, bear
mahye-	meh	ay	mois	month
bûne	bin	alt	fond, dessous	bottom, underneath
espe	hesp	at	cheval	horse
sraogra, srûtey	sirûd	ezgi, dua	chant, prière	a chant, prayer
dûreş	dûr	uzak	loin, éloigné	far, far off, far away
fştane	bistan	kadın göğsü	poitrine de femme	woman's breast
ne	na, ne	değil	ne... pas	not
neê-çe	ne-jî	ve de	non plus	neither
neême-	nîv, nîm	yarı	moitié	half
neve-	neh, noh	dokuz	neuf	nine
nepat, nept, nepter, naptî	nevî, nebî	torun	petit-fils	grandson/daughter
neptye	nevîfî	zürîyet	descendant	descendant
neve	nû	yeni	nouveau, frais	new, fresh
nes-, nese, nase, naş	nêz, nêzîk	yaklaşmak, ulaşmak	approcher, atteindre	to approach, to come near, to reach

Paşgirên kurdî

- I -

Amadekar : Reşo ZÎLAN

Paşgir, ango paşdanî yan jî paşpirtik, ew peyvên pir kurt in ku bi dawîya peyvên xwedîmane yê sade yan jî hevedudanî ve tîn girê dan û bi vî rengî maneyêke nû didin peyva ku nû hatîye afirandinê. Eger peyva berî paşgirê sade be, êdî ev peyva nûafirandî ya bi alîkarîya pirtikan dibe peyveke hevedudanî.

Heke em vê bi nimûneya peyva "tirsonêk" ve binimînin, em dibînin ku ev peyveke hevedudanî ye û ji du beşan pêk hatîye, "tirs" û "onêk". Beşa pêşîn, ku "tirs" e, xwedîmane ye. Peyveke ne hevedudanî ye, sade ye û em dizanin ku ew ji aliyê maneyê ve rewş û haletêke ruhî nîşan dide. Beşa didwan ya vê peyvê "onêk" e, ku ne xwedîmane ye. Bi tena serê xwe hîç maneyê nade. Lê gava ku ew bi beşa yekê ve tîte girêdan, peyveke nû diafirîne, dibe "tirsonêk". Hingê peyva nûafirandî dibe peyveke hevedudanî. Ev peyva nûafirandî, çendî ji aliyê maneyê ve bi peyva pêşîn ve peywendîdar be jî, êdî xwedîmaneyêke nû ye û ji me re rewşa ruhî ya kesekî salox dide.

Di peyveke weha de, em ji vê beşa didwan, ku "onêk" e, paşgir dibêjin. Ev bi tena serê xwe ne xwedîmane ye û em bi misogerî nizanin ji çî peyvê hatîye û ketîye vî rengî. Li milekî din, paşgireke holê çu caran jî bi tena serê xwe nahête bi kar anîn. Ji ber vê yekê jî, divê bi dawîya peyvekê ve bête nûsandin (zeliqandin), ku jê maneyêke din diafirîne. Em vê rewşê di peyvên wek; zirtonek, bizdonek, fitlonek, zivronek / zîvronek û hwd de xweş dibînin.

Lê carina hin peyv hene ku em dizanin paşgira wan ji çî afirîne. Bo nimûne, peyva "masîgir", ango mirovê ku masîyan digire, bi karê girtina masîyan radibe. Em dibînin ku ev peyv ji beşên "masî" û "gir" hevedudanî ye. Beşa pêşîn, ku "masî" ye, navê malbateke heywanan e ku di avê de dijîn. Beşa didwan, ku "gir" e, di rewşêke bi tena

serê xwe de dikare jê sê maneyên jihevduê derkevin. Ya yekemîn, "gir" di maneya "girik, çiyakok, tepe, til" de ye. Ya didwan, di maneya "mezin" de ye. Heçî maneya sisyan e, ji lêkera "girtin"ê ye. Qurma wê ya dema niha ye; ez digirim, tu digirî, ew digire, em / hûn / ew digirin. Ne xwe, di peyva "masîgir" de, qet herdu maneyên pêşîn yê "gir"ê tune ye. Lê, maneya wê ya sisyan tê de heye. Li vir êdî ew perçeyek yan jî pirtikek e ji peyvekê. Ew wek pirtik, herçendî zû yan jî dereng peyva "girtin"ê bihîne bîra mirov jî, bi tena serê xwe ne xwedîmane ye. Bi tena serê xwe jî ne bi kar tê û ne jî tete nivîsandin.

Di kurdî de, kîjan zarava dibe bila bibe, paşgirên heyî yan ji qurmên lêkeran yan jî ji parçeyên ku îro êdî bûne pirtik pêk tên. Piraniya van paşgiran bi tena serê xwe nahên bi kar anîn. Lê hindêk ji wan hene, ku îro di gel rola xwe ya paşgirê wek peyveke serbixwe jî tene bi kar anîn; wek -kar, -bend, -xane û hwd. Di vê listeyê de me behsa çendek ji wan jî kiriye.

Di afirandina peyvên nû yê ji paşgiran hevedudanî de divê mirov berî her tiştî bala xwe bide nimûneyên ji berê de di zimanê kurdî de heyî. Li gor naveroka wê, xwe ji maneyên wê yê dîrokî bi dûr neêxe û bi vî awayî peyva nû li hev siwar bike.

Herçendî me ji bo peyva paşgirê, ku di zimanên ewropî de jê re *suffix* dibêjin, berê "paşdanî" gotibe jî, piştî gotûbêjêke dûr û dirêj, me baştir dît ku em di şûna wê de peyva *paşgir* bi kar binin. Di termînolojîya zimannasîyê de mefhûma paşgir çêtir mane dide û ji bo wergerandina mefhûmên din yê babetên cînar hêsaniyekê pêşkêş dike.

Em ê li vê jêrê listeyêke alfabetîk ya ji paşgirên di zaravayê kurmançî de heyî berpêş bikin û hewil bidin da ku bi kurtî rol û maneya wan ya fonksiyonel salox bidin.

-a (I) : Ev paşgir tete dawîya hin qurmên lêkeran, yê dema niha yan jî borî, da ku merama ji lêkerê bide naveroka peyvê.
Nimûne: zana, beza, bîna, nebîna, fehma, xwenda, xura / xure (xwera / xwere)

-a (II) : Tete dawîya hin rengdêran û wan dike navdêr.
Nimûne: germa, serma

-a (III) : Ji rengdêrekê rengdêreke nû diafirîne.
Nimûne: xama

-ahî / -ayî / -hî / -yî : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin. Peyv eger bi tîpeke dengdar xelas be (-a)ya wê dikeve û dibe (-hî / -yî). Lê eger peyv bi tîpeke bêdeng dawî bêt, hingê (-a)ya vê paşgirê nakeve. Di devokên kurmançî de du formên vê paşgirê hene: 1. -ahî, 2. -ayî. Heçî kurdîya kurmançî ya nivîskî ye, rastnivîsa wê li ser bîngeha klasîkên me, ku wê jî li ser bîngeha devoka botî bejin daye, qanûnek daye ber xwe. Ji ber vê yekê ye, ku forma serekî ya vê paşgirê (-ahî) ye.
Nimûne: dûrahî, bilindahî, mezinahî, berahî, dirêjahî, germahî, bînahî, piçûkahî, sorahî, reşahî, zerahî, keskahî, hêşinahî, terahî, şilahî, kûrahî, avahî / avayî, şahî / yî, şenahî, şinahî, ronahî, korahî

-ajo : Paşgira ji lêkera "ajotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê ajotinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: kerajo, gaajo, dûajo

-ak : Ji rengdêrekê rengdêreke nû diafirîne.
Nimûne: ronak,

-al : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêr tene çêkirin.
Nimûne: heval, kortal, tengal, kendal

-alês : Paşgira ji lêkera "alastin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê alastinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: qûnalês, solalês, kodâlês, kasalês (kasealês), firaqalês

-an /-yan (I) : Nîşana piraniyê ye. Piraniya forma nebinavkirî ye û tete dawîya navdêrên hem mê û hem jî nêr.
Nimûne: kofîya jinan, kumê mêran, erdê gundiyan, welatê kurdan

-an /-yan (II) : Wek nîşana piraniyê navê el û eşîretêke dide xuya kirin.
Nimûne: heyderan, demenan, kikan, milan, reşkotan, celalîyan, gawestîyan, Goyîyan

-an /-yan (III) : Navê herêmekê ku el û eşîreta navkirî lê dijî yan jî lê dima nîşan dide.
Nimûne: Botan, Soran, Mukrîyan, Behdînan

-an /-yan (IV) : Wek nîşana piraniyê ji navdêran navdêreke nû û xwedan maneyêke nû diafirîne.
Nimûne: gulan, xalan, apan

-ane (I) : Paşgirek e ku pê hoker tene çêkirin û maneya "bi awayê, bi rengê, bi tehrê, bi şiklê" dide peyvê.
Nimûne: kurdane, serxweşane, mîrane, dostane, şêrane, mêrane, yekane, tekane, jinane, sextekarane, şahane, merdane

-ane (II) : Hoker dem û zemanan çêdike û maneya "her..., wek her..., " dide peyva ku ew pê ve tete girêdanê.
Nimûne: rojane, mehane / heyvane, heftane, salane,

-ane / (III) : Bi alîkarîya vê pirtikê hoker yan jî navdêr tên çêkirin.
Nimûne: yekane, perane, tekane

-anê / -anî : Bi alîkarîya vê pirtikê navên listik û yariyan tên çêkirin.
Nimûne: topanê (talanê), goganê / goganî, kêlanê / kêlanî, bersinganê, çoganê, hêlanê, beranê

-anî (I) : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji rengdêran navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: piranî, mêranî, xortanî, koranî, kêmanî, keçanî, qîzanî, jinanî

-anî (II) : Bi alîkarîya vê paşgirê navên hin xwarinan û hwd tên çêkirin.
Nimûne: boranî, çortanî, şiranî, doşanî

-anok : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêr tên çêkirin.
Nimûne: tiştanok, çivanok

-ar (I) : Ji bo çêkirina navê tiştêkî bi kar tê.
Nimûne: destar, guhar

-ar (II) : Tete dawîya peyvên ji qurma lêkeran afirî û heysê û rengêkî dide gotinê. Heye ku ji kurtbûna paşgira "-dar" be.
Nimûne: nivîsar, gotar, didar, reftar, kuştar, kirdar, mirar

-ar (III) : Ji bo çêkirina navê kesê ku karekî dike û pê radibe" tete bi kar anîn. Heye ku ji kurtbûna paşgira "-yar" be.
Nimûne: cotar / cotyar, xewar, mirar, kirar

-ar (IV) : Ji rengdêran rengdêreke nû çêdike.
Nimûne: kevnar, jengar / jingar / zengar / zingar

-ar (VI) : Ji hokeran hokereke nû diafirîne.
Nimûne: pêrar

-are (I) : Ji rengdêran rengdêreke nû çêdike.
Nimûne: kevnare

-are (II) : Ev paşgir bi maneya "xemilandî, bi xemil" de ye.
Nimûne: dilare

-asa : Bi maneya "wek, mîna, fena, mînanî, şitî, şubhê" de hokeran çêdike.
Nimûne: dêwasa, hûtasa

-asî : Ji rengdêr yan jî ji navekî navdêreke abstrakt çêdike. Heye ku ev pirtik ji guhirîna "-asa" ya bi maneya "wek, mîna, fena, mînanî, şitî, şubhê" de be.
Nimûne: kêmasî, kurtasî, kurdasî

-atî /-yatî : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: kirîvatî, êzdîyatî, mirovatî, xizmatî

-avêj : Paşgira ji lêkera "avêtin, havêjtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê avêtinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: topavêj, bombeavêj, tîravêj, dûravêj, gûavêj

-avî : Di zaravayê kurmançî de peyva "avî" bi tena serê xwe xwedîmane ye, maneyeke taybetî dide. Ev peyv jî bo tiştê "avdar, bi av û herikok" tete gotin. Bo nimûne: sêveke avî, xwarineke avî, erdê avî, avî û dêmî. Lê, herwekî di van çend nimûneyên jêrin de xuya dibe, peyva "avî" jî vê maneyê piçekî dîr e. Ew êdî bi rola paş girîyê radibe. Bi alîkarîya vê paşgirê jî navdêreke hokerek tete çêkirin.
Nimûne: ewravî, çiravî, giravî, qiravî

-wî / -yî : Ji vê paşgirê navê hin nexweşîyan tete çêkirin.
Nimûne: tawî, bawî

-awer : Paşgira ji lêkera "awerden" a farisî û "awirden, hawirden" a kurdîya jêrin e, ango "anîn, hanîn, înan, hînan". Lê wek paş gir jî maneya bingehîn ya lêkerê bi dîr ketîye, bûye xwedî maneyeke duhemîn, ku ew jî maneya "xwedîbûn, têdehebûn"ê ye.
Nimûne: cengawer, dilawer

-wend : Xudawend

-ayetî : Ev paşgir di van çend dehsalên dawîn de ji zaravayê soranî ketîye kurmançî. Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: kurdayetî, birayetî

-bar (I) : Ev paşgir bi maneya "destûr heye ku bikî, dikare bête kirin, qabilî kirinê" ye.
Nimûne: guhêrbar, guhêzbar, birbar, dîtbar / dîbar, nedîbar, xwarbar

-bar (II) : Ev ji lêkera "barîn"ê afirîye û wek paş gir bi maneya "tîjî (bi), dagirtî (bi)" de ye.
Nimûne: gunehbar, tawanbar, xembar, çavnebar, zîyanbar, xetabar

-bar (III) : Ev paş gir jî zimanê pehlewî hatîye û bi maneya "perav, qirax, kenar, rêya avê" ye.
Nimûne: rûbar, cobar, zêbar

-bare : Bi maneya "car"ê de ye.
Nimûne: dubare, sêbare

-baz (I) : Paşgira ji lêkera "bazdan"ê, ango "lîstin"ê ye. Di kurmançîya bo nimûne Berazîyan û ya hêla Ruhayê de, jî bo lîstina bi maneya "dîl kirin û reqs"ê de, dibêjin "bazdan". Ji ber vê yekê, gava ku ev paşgir tete dawîya peyvekê, maneya "kesê ku bi karê lîstinê radibe" dide peyvê. Peywendîya vê lêkerê bi "bazdan" a ku bi maneya "revîn, xwe nedan dest, xwe hilavêtin, xwe çeng kirin, hop kirin û hwd"ê tune ye.
Nimûne: fêlbaz, qumarbaz, canbaz, kindirbaz, serbaz, şûrbaz, rimbaz, jinbaz, kiçbaz, dilbaz, sêhrbaz, hîlebaz, hoqebaz, dekbaz, tewlebaz (fêlbaz), çenebaz

-baz (II) : Ji lêkera "bazdan"ê ku peywendîya wê bi "çûn"ê heye.
Nimûne: derbaz, , rêbaz

-bêj : Paşgira ji lêkera "gotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê gotinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: dengbêj, stranbêj, çirokbêj, henekbêj, xweşbêj (xoşbêş), gotûbêj, gotinbêj, Pîrbêj, ezberbêj

-bend (I) : Paşgira ji lêkera "bestin"ê, ango "girêdan"ê de ye.
Nimûne: bazbend, derbend, girêbend, çiçikbend, terkîbend, destbend, dolbend, rûbend

-bend (II) : Bi maneya "girêdan û bestin"ê de kar û pêşeyekê nîşan dide.
Nimûne: solbend, nalbend

-bend (III) : Bi maneya "xwe bi tiştê ve girêdayî dîtin"ê dide.
Nimûne: sazband, hevalband

-ber (I) : Paşgira ji lêkera "burden" a farisî û "birin" a kurdî ye ku maneya "kesê / tiştê ku bi karê birinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: rêber, dilber, rêveber, emirber, nameber, fermanber, penaber, pêxamber / pêxember / peyamber, ajneber

-ber (II) : Bi maneya "hebûn"ê de ye.
Nimûne: sîber, ruhber

-best : Paşgira ji lêkera "bestin"ê, ango "girêdan"ê ye ku maneya "kesê / tiştê ku bi karê girêdanê radibe dide peyvê.
Nimûne: darbest, serbest, benbest, helbest

-bir : Paşgira ji lêkera "birin"ê ye û maneya "kesê/tiştê ku bi karê birinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: barbir, avrûbir, zorbir, bîrbir

-birr : Paşgira ji lêkera "birrîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê birrînê radibe" dide peyvê.
Nimûne: darbirr, rêbirr, cawbirr, çolbirr, avbirr, serbirr, navbirr, kurtebirr, qutbirr, destbirr, dewbirr (yê ku pezê xwe liserhev difroşe), tabirr, çilbirr (yê ku çilê zarokan dibire), şikêlbirr (nexweşîya zarokan e û heta dibin 3-4 salî nikarin bimeşin. Yê ku şikêlê dibirre), mehrbirr, cobirr

-bihêrk / -buhêrk /-bêrk : Paşgira ji lêkera "bihartin / buhartin"ê ye û maneya "tiştê ku bi karê bihartinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: şevbihêrk, rêbuhêrk, dilbuhêrk

-bîn : Paşgira ji lêkera "dîtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dîtinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: dûrbîn /dûrebîn, bedbîn, hûrbîn, xweşbîn, nebîn, geşbîn, rastbîn

-ç : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye û kurtbûyîya "çe"yê ye.
Nimûne: rêç, riç (rîçal, reh û rîçal)

-çe : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye.
Nimûne: alûçe, baxçe, parçe, boxçe, nîvçe (nîvcî, nîvco), kemaçe, xaliçe, nalçe

-çik : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye. Ji du pirtikên piçûkkirinê, jî "ç" û "ik"ê pêk hatîye.
Nimûne: rûçik, rêçik

-çin : Paşgira ji lêkera "çinîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê çinînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: mazîçin, gulçin, pembûçin, titûnçin

- çing:** Paş girek e, ku ji pirtika "çin"ya ya ji lêkera "çinîn"ê û pirtika "g"yê, ku ji paş gira "ing" a ji bo piçûkkirinê ye, pêk hatîye. Bi vê paş girê navên alavan tête çêkirin.
Nimûne: mûçing
- çîn :** Paşgira ji lêkera "çandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê çandinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: derewçîn, gulçîn
- çolkî :** Ji rengdêrekê hokerê diafirîne.
Nimûne: spiçolkî
- da :** Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dayînê radibe" dide peyvê.
Nimûne: nanda / nande, xwedêda
- dan (I) :** Derdana tiştêkî nişan dide.
Nimûne: derdan, şimadan, mûmdan, agirdan, çaydan, guldan, kildan,
- dank :** Derdaneke piçûk ya tiştêkî nişan dide. Paş gireke hevedudanî ye û ji peyva "dan" û pirtika piçûkkirinê ya "k"yê pêk hatîye.
Nimûne: agirdank, avdank, avildank, çaydank, derdank, derzîdank, gulçîdank, kevçîdank, kildank, mîzdank, mûmdank, pîfdank, pîzdank, şekirdank, şimadank, xwêdank, xwelîdank
- dar /-(e)dar (I) :** Paşgira ji lêkera "daştin" a farisî ye ku di hin zaravayên kurdî de "darîn" e û hevmaneya lêkera "hebûn"ê ye. Paş gira "dar" bi maneya "heye / heyî"yê de ye.
Nimûne: agahdar, ahengdar, avdar, bêhndar, birîndar, çekdar, cindar, dêndar, derdedar, deyndar, dikandar, dîndar, evîndar, fermanदार, kirdar, kirêdar, maldar, mêvandar, nandar, nedar, payedar, piştedar / piştîdar, remildar, serdar, sermayedar, xwîndar, zordar,
- dar (II) :** Di zaravayê kurmançî de bi tenê di peyva "guhdar" de, ku bi awayekî ş aş , paş gira "dar" di maneya "dan / dayîn"ê de ye. Rastîya vê, herwekî di klasîkên me de ji derbas dibe, "dêr" e û ji lêkera "dêrîn / dêran"ê ye. Di klasîkan nivîskî de ev wek "guh bidêre" ye û peyva "guhdar" jî di edebîyata devkî de "guhder" e.
Nimûne: guhdar / guhder
- de :** Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "dayîn"ê dide peyvê.
Nimûne: nande (nanda, nandar), dîyarde, qûnde
- dek :** Navên alav û hacetekê nişan dide.
Nimûne: badek, nişandek
- der /-eder (I) :** Ev paşgir maneya "derve" dide peyvê.
Nimûne: şevder / şeveder, çavder (çavlider), dader
- der (II) :** Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "dayîn"ê dide peyvê.
Nimûne: fermander
- derz :** Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê. Peyva "derzî" û "terzî" jî her ji vê peyvê hatine.
Nimûne: qûnderz (cureyek kêlê / dirûtinê ye), duderz
- dêr :** Paşgira ji lêkera "dêran / dêrîn"ê ye û maneya dayînê dide peyvê. Li „-dar (II)"an binihêre.
Nimûne: avdêr, guhdêr, çavdêr, kardêr, kirêdêr
- dêrî / -dorî :** Paşgireke hevedudanî ye û ji "dêr" a ji lêkera "dêran / dêrîn"ê, ku bi maneya "dan / dayîn"ê ye, û ji pirtika "î"yê pêk hatîye. Navdêreken abstrakt diafirîne.
Nimûne: gadêrî / gadorî, şevdêrî / şevdorî
- dirû :** Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: soldirû, kurtandirû, cildirû (kinçdirû)
- dîn :** Bi maneya "cih, sitar"ê de ye.
Nimûne: kadîn, gîyadîn
- doş :** Paşgira ji lêkera "dotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dotinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: çêlekdoş, pezdosh, kerdoş
- doz / -diz (I) :** Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: pînedoz / pînediz, çewaldoz / çewaldiz,
- doz (II) :** Paşgira ji lêkera "dozîn, doz kirin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê peydakirin û bidestxistinê radibe" dide peyvê. Di zaravayê soranî de ev lêker bi tenê bi maneya "peydakirin"ê de ye û gelekî berfirehtir tête bi kar anîn. Lê di kurmançî de, "doz kirin" bi maneya "da'we kirin, xwastin"ê de ye. Lê, bi maneya "peydakirin"ê de, bi tenê di kurmançîya li hêla Depê / Xarpêtê de tête bi kar anîn.
Nimûne: nandoz, wardoz
- e (I) :** Tête dawîya peyvên ji qurma lêkeran afirî û heysê û rengê dide gotinê.
Nimûne: bijarte, bijare, bêje, jimare, bende, kêşe, beste, hinare, şikeste, kirde, xwende, male, awarte
- e (II) :** Tête dawîya peyvên ku rengan nişan dide û maneya "rengê ku ber bi wî rengî diçe, rengê ku dişibe wî rengî" dide peyvê.
Nimûne: sore, keske, zere, gewre
- e (III) :** Tête dawîya hin peyvên ku peywendîya wan di gel zeman heye yan jî zeman nişan didin û maneya "bi wê demê ve girêdayî, di wan wextan de" dide peyvê.
Nimûne: bihare, êvare, payîze, sere, navsere, hefte, çile (çele)
- e (IV) :** Ji peyvên navdêr yan jî rengdêr navdêreke nû û xwedan maneyeke nû û taybetî diafirîne.
Nimûne: deste, dermale, çilmêre, şewate, sebze, kore, nerme
- ek (I) :** Gelek caran navên tiştan, nemaze navên hacet û alavan diafirîne.
Nimûne: destek, badek, rastek, piştêk, birrek, xizek, nîvek, şeşek, heştêk, heftêk, fitlek, xwastek, kotek, xurek (xwarek / xwerek)
- ek (II) :** Navên ku xuy û xeyseteke taybetî dide mirovan diafirîne.
Nimûne: virrek, serek, kulek, silek, çilek, zirtek, fisek, tirrek, tirsek, mîrek, pîrek, wêrek, newêrek, fenek, parsek, kulek
- el :** Ev paşgir maneya "bi rengê" dide peyvê û wê dike xwedan xeyseta navdayî û jê rengdêrekê diafirîne.
Nimûne: çepel, komel

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Parîsê ya payîza 2005an

Civîna 37an ya Kurmancî rojên di navbera 10 - 17/12-2005an de li Parîsê kom bû. Beşdarên civînê li ser peyvên kêmnas, termên fûtbolê, termên komputerê, peyvên di stranan de, tiştên xanî û mal û navmalê, devoka Berrîyê û paşgir û pêşgirên kurdî xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Salih Akin (Xerzan), Xosro Ebdullahî (Salmas),

Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Encamên ji xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Peyvên kêmnas

Amadekar : Kendal NEZAN

kurdî	tirkî	fransizî	ingilizî
ajaldarî (m)	hayvancılık	élevage de bétail	cattle breeding
ajaldar	hayvan besleyen	éleveur de bétail	cattle breeder
belot, belût, berû, palût, pelût	palamut	noix de galle	oak apple
şahbelût, şahbelot	kestane	marron, châtaigne	chestnut
berisandin	hesaplamak	calculer	to calculate
berisandin (m)	hesap	calcul	calculation
mazî	mazi	gland	acorn
berjenek (n)	dokuma tezgahı parçası	élément de métier à tisser	part of a loom
dîndoq, cîncox, cîncix, (m)	incik, boncuk	verroterie brillante	brilliant glass beads
dîndoqî; cîncoxî, (r); xara cîndoqî	incikten, incikten cam bilya	bille en verre brillant ; bille	made of brilliant glass, glass bead
birûsîn: teyisîn, îsîn	ışıldamak	scintiller	to glitter
cigur, cigor (m)	şubat ayında üç gün boyunca kutlanan bir hıristiyan bayramı	fête chrétienne célébrée en février pendant trois jours où il y a notamment des processions suivies d'agapes comprenant des panses farcies (zimbeloq)	christian holiday in February celebrated for three days with processions and feasts featuring stuffed intestines
çetiyar (r); şûrê han çetiyar e	vasat, düşük kaliteli / bu kılıç düşük kalitedir	médiocre ; ce sabre est médiocre	mediocre, this sword is of poor quality
çetiyarî (m)	orta durum, orta değerlilik	médiocrité (n.f.)	mediocrity
cizirandin	incitmek, rencide etmek	humilier	to humiliate
cizirandin (m)	incitme, rencide etme	humiliation	humiliation
xiş bûn	kırlmak	se briser, se casser, être cassé	to be broken
xiş kirin	kırmak	briser, casser	to break
çûr kirin	paha biçmek	priser (v.tr.), mettre un prix	to value, to bid
çûr û xiş kirin	(oyunda) almak, elde etmek	s'appropriier au cours d'un jeu, (d'osselets, etc.)	to win
çûr (m)	1) bir oyunda sermayesini tükettikten sonra son avans; 2) avans; 3) bir mecliste asıl şarkıcıları teşvik için söylenen bir ezgi	1) prise dans un jeu une fois que l'on a épuisé son capital, se donner pour une ultime fois un acompte ; 2) avance, acompte ; 3) chanson chantée dans une soirée pour inviter un chanteur à chanter	1) mackings wager after losing ones money; 2) a deposit; 3) a song sung at party, to encourage singer
ev jî cûra filankesê ye	buda falancanın şarkı söylemesi için benden	c'est un acompte pour un tel pour que celui-ci chante	advance payment for a singer
feriqîn (biferiqe)	1) geriye çekilmek, gerilemek; 2) dağılmak (bk... ferikîn)	1) battre en retraite, reculer ; 2) se disperser (voir ferikîn)	1) to retreat; 2) to disperse
feşkirîn (bifeşkire) (v.i.), fişkilîn, bişkivîn	çözölmek, kırılmak	se défaire, se dissoudre, se briser	to be undone, to be dissolved, to break up
feşkirandin (bifeşkirîne), bişkivandin	dağıtmak, çözmek	défaire, disperser, dissoudre	to undo, to dissolve, to break up
filhurco (r)	mahvolmuş, yıkılmış	anéanti	annihilated
filhurco kirin	imha etmek	détruire (v.tr), anéantir	to destroy, to annihilate
finû (r û nav), fenek	asalak, kaypak	scélerat(e), parasite, filou, gredin	scoundrel, swindler, parasite
gilêr (r), gêr, xir, xilor	toplu, toparlanmış	rassemblé(e), assemblé(e),	assembled, gathered
gilêr bûn	yuvarlanmak, toparlanmak, sarılmak	s'enrouler, se lever, être enroulé, être collecté	to be rolled up, to get up, to be collected
gilêr kirin	sarmak, yuvarlamak	rouler, enrouler	to roll
di gîrnîkê de lîxistin	burnunu sürtmek	humilier qqn, frapper qqn au nez, rabaisser le nez de qqn	to humiliate somebody
gîrnîk (m)	burnun ortası	milieu du nez	bridge of the nose
goştewî (m)	ekime elverişli toprak	terre meuble	loam
gulmanîn (adj.), pîrxur, xure, kulp, gulpişî, kulb, hilpo	pisboğaz, doyumsuz	gourmand(e), vorace, avide	greedy
gulik (n)	bitkilerde asalak bir mantarın oluşturduğu hastalık	(bot.) maladie de certaines plantes (tabac, tomate, etc.), mildiou	mildew
gulikê li tûtîne xistiye	tütün mantarlanmış	le tabac est atteint de mildiou	tobacco is mildewed
gumgumok (m), kumkume	kertenkele	variété de lézard	type of lizard
margîsk (cureyeke maran e)	bir tür yılan	variété de serpent	type of snake
marîjek, mazîzerk	çayır kertenkelesi	lézard de près	meadow lizard
mêşên gumreh	bir kovanın kalabalık arı topluluğu	abeilles nombreuses et actives (dans une ruche), essaim d'abeilles	swarm of bees
gumtil (n), kêstek, kêstil, şel	toprak topağı	motte de terre	clod of earth
hewaneyî (m)	muhalefet	rare, opposition	rare, opposition

hîç (m)	küçük taşların bir deliğe atıldığı bir kız oyunu	1) pin ; 2) jeu de filles qui consiste à faire entrer des cailloux ou "morik" dans un trou (voir aussi xîç)	1) pine; 2) girls' game of throwing stones into a hole
înik (m), pînik ji ber ... ve kirin	kümes (Serhed bölgesinde) birinin yerine tutmak, birinin yerine bir iş yapmak	(dans le Serhed) poulailler se substituer à qqn, remplacer qqn, agir à la place de qqn	(in Serhed) chicken coop to replace somebody, act on behalf of s.o.
înk (m), înt, rik, i'nt; ketin înkê, ji yekî înk kirin	inat, inat etmek	obstination, entêtement; s'obstiner, avoir une dent contre qqn	stubbornness, to insist, to be spiteful
karkenar (n)	emekli	retraité(e)	retired person, pensioner
karkenarî (m)	emeklilik	retraite	retirement, pension
kel (n), qot, ser, zîrwe	zirve	sommet, pic	summit, peak
kelê çiyê	dağın zirvesi	sommet de la montagne	summit of a mountain
kelmezo (r)	çağa uymayan, demode	anachronique	anachronistic
kelmezoyî (m)	zamana uymama, demode olma	anachronisme	anachronism
kelmizo (m), kelmij	buhar	vapeur	steam
ker (m); qerz, deyn	borç	prêt	loan
ker dan	borç vermek	prêter (v.tr.) voir qer, qerz	to lend
kerecî (m), qeyix, belem	kayık	barque	boat
kerq (n)	tavuk	poulet	chicken
kerikê kerajo, pezko gurko kerbîn (bikeribe)	bindirbir 1) üzölmek; 2) merak etmek; 3) özlemek, arzu etmek; 4) öfkelenmek	saute-mouton 1) être attristé ; 2) se faire du souci, s'inquiéter (v.pr.); 3) désirer ardemment ; 4) se mettre en colère	leap-frog 1) be saddened; 2) worry; 3) to desire ardently; 4) to be angry
kekûş (n)	ağustos aylarında olgunlaşan küçük taneli ve çok tatlı bir üzüm türü	variété de raisin très sucré utilisée dans la fabrication du raki, aux petits grains, mûrissant début août	very sweet grapes ripening in August used for raki
kerşît (m)	güney Kürdistan yemeklerinden	(culin.) nom d'un mets du Kurdistan méridional	Southern Kurdish dish
kesber, kesper (adj.)	gözleri mavi ile yeşil arası bir renkte olan	qui a les yeux pers	green-eyed
kesperî (m)	mavi ile yeşil arası bir renk	couleur entre le bleu et le vert	blue-green
keskaw (m),silqas	pancar çorbası	soupe de betterave	beetroot soup
keşkele (n), keşkêlene	ağaç kakan	pie	magpie
kevêl (m), keví	bir kabin kenarı	bord d'un récipient	edge of a dish
kewderî (m)	kar kekligi	(ornith.) perdrix des neiges, lagopède, gelinotte	ptarmigan, grouse
kewş	kuru otlar	brindille	twig, kindling
kewş û kelaş, qirş û qal, pûş û pal	çalı çırpı	petit bois de chauffage, herbes sèches	kindling
kelaş: gelaş	kuru otlar	herbes sèches	dry grass
kewîşandin (bikewîşîne)	1) silkelemek, düşürmek 2) budamak	1) ébranler, abattre, faire trembler ; 2) tailler, émonder	1) to demolish, chop down, shake; 2) to cut, to trim
kewê gozel	kırmızı keklık	bartavelle, perdrix rouge	red partridge
kewê súsik: kewşusk	kır keklık	perdrix grise	gray partridge
kewê çirik: kewçîr	beyaz keklık	perdrix blanche	white partridge
kewê rabat ou ribaş	erkek keklık	perdrix cacabe	partridge
kewte an kewde (n)	müfreze, askeri birlik	détachement, groupe, unité militaire	military unit
kewteyine xweser	özerk birlikler	unités autonomes	autonomous units
kezab (m)	kezzap	eau-forte, acide nitrique dilué d'eau	diluted nitric acid, aqua fortes
kêr (r), bêoxir	uğursuz	néfaste, porte-malheur	unlucky
kêş (m) kêşa çiyê, sing, darçît	1) dağ yamacı, yamaç; 2) türban; 3) (farsça) inanç (bkz. kîş)	(pers rare) 1) flanc, versant d'une montagne ; 2) turban ; 3) (pers culte) religion, croyance (voir kîş)	1) slope of a mountain; 2) turban, religious, belief (see kîş)
kêzm	1) kazık; 2) destek direği	1) pieu, pal, piquet ; 2) appui, étale	1) stake; 2) support
kêzim (n); feqîrî jê re ne bû kêzim	1) diken; 2) engel, yoksulluk onun için bir engel oluşturmadı	1) écharde ; 2) obstacle ; la pauvreté n'a pas été un obstacle pour lui	1) splinter; 2) obstacle; destination has not been an obstacle to him
kilîta devger	ingiliz anahtarı	clef anglaise	adjustable wrench or spanner
kilîta pêşgir	civata anahtar	clef à boulon, clef à vis	spanner
kilkemişke	fare kuyruğu gibi sıra	file en queue de rat	queue
kilkehelşîne, şivanxapînok	kuyruk sallayan, çaban aldatan kuşu	hochequeue	wagtail
kirêb (m), xozan	nadas	terre en jachère, jachère	fallow land
erdê kirêb	bir defa sürölmüş tarla	champ labouré une fois	field plowed once
kirêb (r)	bir defa sürölmüş	labouré une fois superficiellement	a field plowed superficially once
kirêb kirin	toprağı bir defa sürmek	labourer une fois superficiellement	to plow superficially once
koçek	bir yezidi kasti; mensupları şeyh Adî'nin kabrini gözetler ve ayinlerde dans ederler. Kendi aralarında yada müritlerle evlenebilirler, cenazeleri yıkamakla da görevlidir	caste yézidie dont les membres surveillent les gardiens de la tombe du Cheikh Adi et qui dansent lors des cérémonies. Ils peuvent se marier avec des fidèles (murîd). Ils sont chargés de la toilette des morts	Yezidi caste whose members watch over the tomb of Sheik Adi and who dance in ceremonies. They can marry with believers. They prepare bodies for burial
koçek, moîde	köçek	jeune danseur travesti en femme	young male dancer dressed as a woman
kod, koda kilîte	anahtar silindiri	barillet de serrure	cylinder of lock
koga (m)	büyük mağaza	grand magasin	department store
kors (sor.) (r)	sağlam (bkz. qurs)	solide (voir qurs)	solid
kuş, kuşe ; erdê kuşe	kurak, kurak toprak	aride ; terre aride	arid, arid land
kovik, guzvank, tilîvank	yüksük	dé à coudre	thimble
kozlax (m)	siper dizisi	groupe de tranchées	set of tranches
kortika dizan	kafatası tepesinden saçların birleştiği nokta	le creux du sommet du crâne où les cheveux se rejoignent	crown of the head
kubandin (bikubîne)	susturmak	interdire, imposer le silence, (voir kipandin)	to forbid, to impose silence
kud (m)	1) felç (bkz. kût); 2) öcü alınmamış cinayet	1) paralysie (v. kût) ; 2) meurtre non vengé	1) paralysis; 2) unavenged murder
kulk an kurk (m)	yüksek kaliteli keçi yünü; eldiven, çorap ve geleneksel Kürt giysilerinin (şal, şapık) yapımında kullanılır	laine de chèvre de haute qualité épaisse utilisée pour la fabrication de gants, de chaussettes, de costumes traditionnels kurdes (şal, şapık) imperméables	high-quality water-proof goat wool used for gloves, socks and traditional Kurdish costumes
kulk, devşeh	tarak dibi, kalitesiz	laine inutilisable pour filer	wool not suitable for weaving
kulmêrû (m), kumorî, mûrîstan	yüzde kuru beyaz lekeler oluşturan bir ekzema türü	une variété d'eczéma sur le visage sans purulence avec des plaques blanchâtres	psoriasis
kumbir (n)	taşsız ve düz zirve	sommet arrondi et plat sans pierres	flat, round summit without stones
kurad: pirasa	pirasa	poireau	leek
kurîfî (m)	dalma	plongeon	a dive
kurîfî avê bûn, noq çûm (qurî) qurîfî avê bûn	su içmek için kafasını suya veya su birikintisine daldırmak	plonger le museau dans l'eau pour boire, (flaque) (v. aussi qorî, qorîtk, qurisî an qurîyê avê bûn)	to lap

qurî kirin (m)	bir su birikintisinden su içirtmek	faire boire dans une flaque d'eau	to make drink from a puddle
kurmîkêz (m)	parazit hastalığı	maladie parasitaire	parasitic disease
kîp kirin	sıkıca kapatmak	fermer hermétiquement, sceller	to seal
kîp	sıkı kapanmış	hermétique	air tight, water tight
kîp (r)	sessiz, suskun	silencieux	silent
kîp kirin, kîpandin	sesini kesmek, susturmak	empêcher de parler, rendre silencieux	to silence (s.o.)
kurm û kêz	kurt, haşere	vermine	vermin
kurm û kêz bi canê te keve	canına kurt dökülsün	que ton corps soit dévoré par la vermine	may vermin devour you!
kurtepank (m)	bir tür mercan	variété de corail, abramis	type of coral
kurûşik (m)	gerilim, tansiyon	tension	tension
kevîrê kuş	sünger taşı	Pierre ponce	pumice stone
kuş	oyuk, delikli	poreux, creux	porous, hollow
kuşîş (m)	gayret, gayretkeşlik	application, zèle	zeal, fervor
kûsiyê avê, req	su kaplumbağası	tortue d'eau	turtle
kuşk, qûz, delek, kûze	sansar	martre, zibeline	sable
kûşk (m)	kum kırlangıcı	hirondelle des sables	sand martin
lawandin: lûvandin	yakınmak, ağıt yakmak	se lamenter, faire une élégie	to lament, to write an elegy
hîlawêstin (bihîlawêse), lawandin	asmak, askıya almak	suspendre	to suspend
lepke (m), bela; lepkeya me gihîşt wî	bela, müsibet; belamız ona bulaştı	calamité, infortune; il a été atteint par notre infortune	calamity, misfortune; he has been harmed by our bad luck
levkîne (m)	dedikodu	médiance	slander
levkînebar (r)	vasat	médiocre	mediocre
levkînebarî (m)	vasatlık	médiocrité	mediocrity
lewendî (m), ûçîk, hûçîk	1) incelik, ince uzun boy, 2) geleneksel Kürt kadın giysilerinin uzun kol uçları	1) sveltesse ; 2) cordon de la manche des habits traditionnels kurdes	1) slenderness; 2) a cord attached to the sleeve of traditional Kurdish robes
leze (m), hêwirze	kargaşa, gürültü, patırtı	tumulte (n.m.), vacarme, charivari	a din, row, racket
lê dan mandelayê, mandel kirin	inkar etmek	nier (v.tr.), renier (v.tr.)	to deny, to reject
lêbûk, lêpok, şadik	oyuncu, palyaço	acteur(trice), clown, bouffon	actor, clown, jester
lêbûkî	komiklik, palyaçoluk	clownerie, bouffonnerie	buffoonery
lêkandin (m)	bölme	division	division
lêkandin (lêkîne), lêk vekirin	bölmek	diviser (v.tr.)	to divide
lêl, leyl (m)	biri doğu'da biri batı'da olup Leyla ve Mecnun'un ayrılıklarını temsil eden iki yıldız	le nom d'une constellation formée de deux étoiles dont l'une est à l'Est l'autre à l'Ouest symbolisant les amours contrariées de Leyla et Majnoun	a constellation with 2 stars symbolizing the thwarted love of Leyla and Majnoun
lêmişt (m), lehî	1) çamurlu sel; 2) selin götürdüğü çalı-çırpı; 3) lav seli	1) torrent boueux ; 2) brindilles emportées par un torrent ; 3) coulée de lave	1) a muddy stream; 2) dead twigs in a stream; 3) a lava flow
limûzirav	turna balığı	brochet	pike
lok (n)	erkek deve	chameau	camel
lûlikgur	bacakları içe çarpık	qui a des jambes tordues vers l'intérieur	a knock kneed person
maçe (m)	1) dişi eşek; 2) dişi katır	1) ânesse ; 2) mule femelle	1) jenny; 2) mule (female)
maçe (ital), gurz (n)	balyoz	massue	club
malkir, malker, malkirî	tutumlu	économe, ménager, diligent	prudent, thrifty
maman: pîrik	ebe	sage femme	midwife

Xanî

Mal û navmal

-I-

Amadekar: Selam NÛMAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
xanî	ev	maison	house
vîlla	villa	villa	villa
xanîk	evcik	maisonette, petite maison	cottage
rûxanî	cephes, ev cephesi	façade	front, façade, frontage
deriyê hewşê	bahçe kapısı	portail, porte d'entrée dans la cour	gate (to a courtyard)
deriyê derve	dışkapı	portail, porte d'extérieur	outer gate
dergeh	sokak kapısı	porte sur rue	front door, street door
hewş	ev veya bina avlusu	cour	courtyard
dîwarê hewşê, sûra hewşê, benda hewşê	avlu duvarı	mur d'un enclos ou d'une cour	wall (of yard)
saûna	sauna	sauna	sauna
garaj	garaj	garage	garage
tengala xanî	evin yan cephesi	pignon	gable
çavî, ode, jor, menzel	göz, oda	pièce, chambre	room
metbex, aşxane	mutfak	cuisine	kitchen
şirik, mezzîb	oluk	gouttière	[rain]gutter
odeya mêvanan	misafir odası	salon, salle de réception	reception room
odeya rûniştinê	oturma odası	salle de séjour	living room
kîler	kiler	cellier	cellar
kewar	erzak dolabı	garde-manger	larder
malnivîn, malvînk	yüklük	range-matelas	mattress storage
kulîn	1) yüklük ve yüklük altı erzak yeri; 2) bazı yerlerde kiler anlamındadır	1) garde-provision ; 2) cellier (dans certaines régions)	1) food store; 2) cellar (in some regions)
navmale	mefruşat	ameublement, mobiliers, équipements	furnishings
kêzîn	lağım	égout	drain, sewer
curnê serşokê	banyo küveti	baaignoire, bassine de bain	bath tub

Devokê Berriya Mêrdînê - IV

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
doxteşî	kabakulak	oreillons	mumps
dûdayî	tütsülenmiş	fumé	smoked
masiyê dûdayî	tütsülenmiş balık	poisson fumé	smoked fish
dûdayî kirin	tütsülemek	fumer (poisson)	to smoke (fish)
dûdayî bûn	tütsü kokmak	sentir la fumée	to smell smoke
dûzerkî	sararmış, dumandan sararmış	jauni (par la fumée)	yellowed (by smoke)
dupelkî: cotperkî	taze yeşeren, iki yapraklı, filiz	plant qui commence à pousser, plant avec deux feuilles	seedling
duserî	iki başlı	bicéphale	two-headed
dûserk, dûserik	1) ikinci (oyunda); 2) oynayan	deuxième, la personne qui joue en deuxième	second
duser	iki misli, bire karşı iki takası	double, d'une quantité contre son double (dans un troc)	double, bartering two items for one
sêser	üç müşlı	triple	triple
erc (nf): erk	kadir-kıymet	valeur, estime	value, worth
evor: ebor, gevşol	taranmamış karmaşık saç	chevelure hirsute	hairy
erdî (m)	has yünden yapılan renkli dört köşe örtü ya da şal	châle en laine fine de forme carrée aux motifs colorés	shawl
ewravî	bulutlu	nuageux	cloudy
eyn (n), di eynê xwe de neanîn der / li eynê xwe dananîn	umur, umursamamak, önemsememek	souci, ne pas s'en soucier, ignorer	concern, matter of concern, not to worry, to ignore, not to care about
ezezi (m)	bencilik	égoïsme	selfishness
fendo: fendok, fendoyî, fenek	hilebaz, düzenbaz, oyunbaz, hileci	intrigant, tricheur	deceiver, trickster, deceitful
feq: qaper	tuzak	piège, trappe, traquenard	trap
firk (adj), porên firk	seyrek, seyrek saç	clairsemé, cheveux clairsemés	sparse, sparse hair
firk (m)	spasma	spasme	spasm
firk ket pišta min û pišta min firikî	belime kramp girdi	j'ai eu un tour de reins	I have a backache
fiskirandin: fizikandin, fiskîlandin, viz kirin	sıvışmak, yan çizmek tüymek	filer à l'anglaise, déguerpir discrètement	to take French leave, to leave without being noticed
findirandin	çekip gitmek	s'en aller, déguerpir	to leave
firdik: hewrik, hûrikê nanî	ekmek kırıntısı	miette (de pain)	crumb
navikê nan	ekmek içi	mie de pain	bread
firtefirt: qilqilandin	kaynama, yerinde duramama	bouillonnement (d'impatience)	bubbling (withing impatience)
firtî firtî xelasbûn, filtî filtî xelasbûn	kıl payı kurtulmak, zor bela kurtulmak	échapper de justesse	to have a narrow escape
fisek	1) osurgan, yelli; 2) kirli işler seviren; 3) gevşek, tembel	1) pêteur ; 2) faux jeton, qui ourdit de mauvais coups; 3) paresseux	1) hypocrite; 2) plotter; 3) idler
fît: qerase, fitê mêran	devasa, devasa adam	géant, un homme gigantesque	giant
fîta fîta	zoraki, zorla	de force, par la contrainte	forced, coerced
fîta fîta jê re man	ettiği yanında kar kalmak	agir impunément	to act with impunity
fîta fîta jê standin	zorla almak	prendre par la force	to capture
fnêsk: fêşk	kötü iş, kötü eylem	mauvaise action, méfait	bad behavior
fîrêz (nf)	ayrık otu	chiendent	couch grass
gadorî: gadêrî	nöbetle sığır otlatma	gardiennage des bœufs à tour de rôle	taking turns guarding cattle
gav qelaştin	çok hızlı ve büyük adımlarla yürümek	avancer vite et à grandes enjambées	to stride
gepekî	böbürlenlen, azamet satan	arrogant, hautain	arrogant, haughty
gepekî kirin	böbürlenmek	prendre des airs	to be pompous
gerase, qerase, girnose	kocaman, iri	grand, gros, colossal	enormous
gereşûn	artık, yemek artığı	reste, surplus, excédent, résidu	surplus
germijandin	1) ısıtmak; 2) harereti yükseltmek	1) chauffer ; 2) faire monter la température	1) to heat; 2) to raise the temperature
germixandin	sıcaktan bunaltmak	provoquer un malaise par excès de chaleur	to make s.o. ill from heat
germijîn:	1) ısınmak; 2) harareti yükselmek	1) se chauffer ; 2) avoir de la température qui monte	1) to warm oneself; 2) to have a rising temperature
germixîn	sıcaktan kokuşmaya yüz tutmak	commencer à pourrir, à se putréfier à cause de la chaleur	to begin to spoil because of the heat
germik: germav, çêrmûk	ılıca, kaplıca	source thermale	hot spring
germiron: derbihar, deraxlêve	baharın ilk dönemleri	début printemps	early spring
germişk	ısırgın	bouton de chaleur	pimple
germoxekî: sermixî	sıcaktan kokuşmaya yüz tutmuş	qui commence à se putréfier sous l'effet de la chaleur	begins to spoil because of the heat

Termên komputerê

Amadekar : Newzad HIRORÎ

kurdî	turkî	fransizî	îngilizî
firehband	geniş band	bande large (large bande)	broadband
internet (bilêvkin: înternet)	internet	internet	internet
e-meyl (posteya elektrônîk)	e-posta	courrier électronique	e-mail
e-name (nameya elektrônîk)	e-mektup	courriel	e-letter
e-pirtûk (pirtûka elektrônîk)	e-kitab	e-book, livre électronique	e-book
e-nûçe (nûçeyên elektrônîk)	e-haber	e-news, informations électroniques	e-news
e-rojname (rojnameya elektrônîk)	e-gazete	journal électronique	e-newspaper
e-çap (çapa elektrônîk ya...)	e-yayın	éditions électroniques	e-edition
e-weşan (weşana elektrônîk)	e-yayınçılık	publications électroniques	e-publishing
e-kovar (kovara elektrônîk)	e-dergi, elektronik dergi	magazines électroniques	e-magazines
e-kartpostal (kartpostala elektrônîk)	e-kart	carte électronique, carte virtuelle	e-postcard
e-bilêt (bilêta elektrônîk)	e-bilet, elektronik bilet	billet électronique	e-ticket
chat (bilêvkin: çat), axaftin	sohbet	chat, conversation	chat
çat kirin, axafkirin	sohbet etmek	chater, converser	to chat

Peyvên di stranan de

Amedekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hebûn	sahip olmak	avoir	to have
hebûn (inf)	varlık, zenginlik	avoir, richesse	assets, wealth
berê xwe dan	1) yönelmek; 2) bakmak, seyretmek	1) s'orienter, prendre la direction de ; 2) regarder, observer	1) to head toward, to go toward 2) to observe
dizgîn (ji destgîn)	dizgin	rêne	rein
pate (inf), pate avêtin, pate dan	saygiyla, selam için eğilmek, selamlamak, eğilerek selamlamak	salut, révérence, saluer, se pencher respectueusement pour saluer, faire une révérence	to bow, to show reverence
neheqî	haksızlık	injustice	injustice
parî (n)	parça	morceau	piece
parîyek nan	bir parça ekmek	un morceau de pain	piece of bread
vêga; vê gavê	şimdi, şu an	maintenant	now
tevde	birlikte, beraber, topluca, hepsi	ensemble, tout	together
sûr; sûrh, şûrh	kale duvarı	rempart, muraille	rampart, wall
stil: stêl, tewle; tewlexane, tewle, stewl	tavla	étable	stable
piştevala; piştvala	giyinip kuşanmamış, silahsız	(personne) non équipée, sans armes	an unarmed persone
şilf:	bıçak, hançer, kılıç, mızrak gibi aletlerin demir kısmı	manche (métallique) de couteau, poignard, épée etc.	handle
henek; yarî	şaka, alay	blague, plaisanterie, moquerie	a joke, a jibe
laqirdî	şaka, lakırdı	blague, plaisanterie	a joke
stûkur	boyun yaka	encolure	neck, collar size
xan	han	auberge, caravansérail	inn
meyizandin : nêrîn, mêze kirin, nihêrîn, fikirin, se kirin, berê xwe dan, temaşa kirin	bakmak, seyretmek	regarder, observer	to look at, to observe
xatûn	hatun	dame	lady
file	hristiyan	chrétien	christian
dêmgul	yanağı güllü, gül yanaklı	qui a des joues roses	rosy cheeked
tûzî	dilim	tranche, rondelle	slice
kehreban : karîban, kehrîbar	kehrîbar	1) ambre, ambre jaune ; 2) électricité	1) amber, yellow amber ; 2) electricity
şirrik (n)	1) pul ; 2) oluk, çörten	1) paillette ; 2) gouttière, chéneau	1) sequin; 2) gutter
şirrika avê	su oluğu	chéneau	channel
gulîbend: qeytanê guliyan	saç kordelesi	ruban servant à nouer les tresses	hair ribbon
zerbab: zêrbav	zerbaf	brocard	brocade, cloth of gold
heke: eger, ger	eğer	si	if
kêmayî	kusur, eksiklik	défaut, faute, manquement	error, defect
sik	çirkin, uygunsuz	laid, sordide	ugly, dirty
bertîlxur	rüşvet alan, rüşvetçi	corrompu	corrupt
bertîl dan	rüşvet vermek	corrompre, donner un pot de vin	to bribe
bêziman	zavallı, suskun	pauvre, privé de parole	poor, silenced
qewimîn	olmak, meydana gelmek	se produire, arriver	to happen
edilandin	1) süslemek ; 2) düzeltmek, onarmak	1) parer ; 2) arranger, refaire, réparer	1) to decorate, to dress; 2) to repair
bezîn, beziyan	koşmak	courir	to run
asêbûyî	asi, isyankar, başkaldırmış	rebelle, insurgé	rebel, insurgent
li ber hukûmetê asêbûyî	hükûmete baş kaldırmış	rebelle au gouvernement	rebel against the government
bastêq	pestil	friandise faite de jus de raisin ou de mûre bouillis, épaissis à la farine appréciée en fines plaques	fruit pulp dried in thin layers on cloth
mewîj	kuru üzüm	raisin sec	raisin
nazdar	nazlı	coquette, maniérée	coquettish, affected
dehl	koru, koruluk	bois, bosquet	a wood, a grove
xavik, xavek	böğür	flanc	flank, side
xavika serî	bingıldak	fontanelle	fontanelle

Fûtbol

Amadekar : Mistafa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
fûtbol: topanê, gogeling	futbol	football	football, soccer
meydana lîstikê	oyun alanı	terrain de jeu	field of play, pitch, playing field
meydana fûtbolê	futbol sahası	terrain de football	football field
pîvanên meydana lîstikê	oyun alanı ölçüleri	mesures de terrain de jeu	measurements of playing field
dirêjîya meydana lîstikê	oyun alanı uzunluğu	longueur de terrain de jeu	playing field length
berê (berahîya) meydana lîstikê	oyun alanı genişliği	largeur de terrain de jeu	playing field width
gol	1) gol; 2) kale	1) but ; 2) cage	goal
golavêj, golker	golcü	tireur de but	kicker
xêza golê	kale çizgisi	ligne de but	goal line
stûn	yan direk	montant, poteau	upright post
kêran	üst direk	barre transversale	crossbar
devera golê	kale sahası	surface de but	goal area
deqa penaltiyê	penaltı noktası	point du coup de pied de réparation (point de penalty)	penalty mark
devera penaltiyê	penaltı sahası	surface de penalty, surface de réparation	penalty area
kevana penaltiyê	ceza yayı	arc de cercle du point de réparation	penalty arc
deqa nîvekê	başlangıç noktası/orta nokta	point central	centre mark, centre spot
çembera nîvekê	orta yuvarlak	cercle central, rond central	centre circle
xêza nîvekê	yarı saha çizgisi/orta saha çizgisi	ligne médiane	halfway line
nîvmeydan	yarı saha	moitié de terrain	halfway field, half of the field

xêzkenar	taç çizgisi	ligne de touche	touch line, sideline
goşe, korner	korner	coin, corner	corner
devera kornerê	korner alanı	coin de corner	corner arc
darê alaya goşeyê	köşe bayrağı direği	poteau de drapeau de coin, de corner	corner flagpost
alaya goşeyê	köşe bayrağı	drapeau de coin, drapeau de corner	corner flag
top, gog	top	ballon	ball
dadwer	hakem	arbitre	referee
dadwerê alîkar	yardımcı hakem	arbitre assistant	assistant referee
dadwerê çarem	dördüncü hakem	quatrième arbitre, arbitre remplaçant, quatrième officiel	fourth official
devera teknîkî	teknik alan	surface technique	technical area
serwêrê teknîkî	teknik direktör	directeur technique	technical manager
antrenor	antrenör	entraîneur	coach
lîstik, yarî	oyun	jeu	play
sîstema lîstikê	oyun sistemi	système de jeu	playing system, playing formation
dema lîstinê	oyun süresi	temps de jeu, durée de match	game duration
dirêjkirin	uzatma (ekstra zaman)	prolongation	extra time
dema lêzêdekirî	uzatma (kayıp zaman için)	temps additionnel	additional time, added time
destpêka lîstikê	oyunun başlaması	engagement, coup d'envoi	kick-off
lîstikvan, yarîker	oyuncu	joueur	player
fûtbollîz	futbol oyuncusu	footballeur, joueur de football	football player, soccer player
guhertina lîstikvanan	oyuncu değişikliği	changement de joueurs, remplacement	players' replacement, substitution
lîstikvanên cîgir	yedek oyuncular	joueurs remplaçants	players' substitutes
fûtbollîzê cîgir	yedek futbolcu	footballeur remplaçant, suppléant	football players' substitute

Paşgirên kurdî

-II-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

-end / -yend : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji qurmên lêkeran navdêrên nû tên çêkirin.

Nimûne: navend, revend, zayend, govend

-ende / -inde : Bi vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji rengdêr û qurmên lêkeran navdêrên nû tên çêkirin.

Nimûne: şermende, berfende, gerînende, balinde, firinde, gazinde, ayinde

-emenî : Navên koma tiştên ku ji bo mebestekê tene bi kar anîn nîşan dide.

Nimûne: sotemenî, xwardemenî, teqemenî, sardemenî

-er / -yer : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji qurmên lêkeran navdêrên nû tên çêkirin.

Nimûne: koçer, raxer, bûyer, parêzer, nivîser, têkoşer, bîner, firoşer

-eve : Paşgireke lêkerî ye û timî bi dawîya lêkerê ve tete girê dan û maneya "dîsan, careke din" dide lêkerê.

Nimûne: geraneve, ketineve, çûneve, dîtineve, kirineve

-ê : Ji bo forma bangkirina navdêrên bi zayenda mê ya yekhejmar e.

Nimûne: keçê!, dayê!, etê!, bûkê!, gêjê!, dînê!

-êr : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji qurmên lêkeran rengdêr yan navdêrên nû tên çêkirin.

Nimûne: qulêr, dilêr, panêr, werzêr

-ezar "bnr" -zar : Paşgira -zar bi maneya cih e, cihê lê çandina tiştê ye. Tîpa "e"yê jî bo pevgirêdanê ye. Bi alîkarîya wê rengdêr yan jî navdêr tên çêkirin.

Nimûne: şermezar, tengezar

-ewar : Bi vê paşgirê jî navdêrekê rengdêrek tete afirandin û maneya "wekî, mîna, fena, şibhê" dide peyvê.

Nimûne: bendewar, bextewar

-ewarî / -warî : Bi alîkarîya vê paşgirê jî navdêr yan jî ji rengdêrekê navdêreke nû ya abstrakt tete çêkirin .

Nimûne: kurdewarî

-ewer : Bi vê paşgirê jî navdêrekê rengdêrek yan jî navdêreke nû tete afirandin.

Nimûne: bîrewer, bextewer, canewer / cinawir

-firoş : Ev paşgira jî lêkera "firotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê firotinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: gulfiroş, zembîlfiroş, xwefiroş, belafiroş, pirtîfiroş

-gar : Ev paşgir maneya "kesê ku dike, kesê ku karekî tîne cih" dide peyvê.

Nimûne: pîgar, amojgar, rojgar (ev paşgira di vê peyvê de bi wext re mane guhartîye).

Peyva rojgar di maneya "serdem, zeman, dewran, dewr"ê de ye.

-geh : Ev paşgir maneya "cih, dever, şûn, war" dide.

Nimûne: seyrangeh, havîngêh, şargeh, bingeh, tavgeh, çêregeh, bergeh, kêlangêh,

wargeh, zanîngêh, çivgeh, hêwirgeh

-gelan : Ev paşgir maneya "kom, piranî û pirhejmarî"yê dide peyvê.

Nimûne: xezûrgelan, xînamîgelan, mozgelan

-ger (I) : Paşgira jî lêkera "gerîn / geriyan"ê ye û maneya kesê / tiştê ku bi karê gerînê radibe dide peyvê.

Nimûne: şevger, bager, banger, şopger / rêçger, peyger, temaşeger, dadger

-ger (II) : Ev paşgira maneya "kesê ku bi wî karî radibe" dide peyvê û navê pêşeyekê nîşan dide.

Nimûne: hesinger, zêrînger / zêrger, kîmyager

-gêr : Paşgira jî lêkera "gêrîn (gêran / gêrandin)"ê ye û maneya "kesê ku karê binavkirî digêrîne, dike" dide peyvê.

Nimûne: şoreşgêr, wergêr, meygêr, govendgêr, çilingêr, pîlangêr, kargêr, civatgêr, dolabgêr

-gez : Paşgira jî lêkera "gestin, gezîn, gez kirin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê gestinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: pelgez

-gihan : Paşgira jî lêkera "gihandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê gihandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: nûçegihan

-gir : Paşgira jî lêkera "girtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê girtinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: masîgir, sawgir, alîgir, xûgir, hogir, dilgir, mîratgir, rexnegir, rêgir, piştgir, malgir

-gîr : Paşgira jî lêkera "girtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê girtinê radibe" dide peyvê. Li ser forma xwe ya kevn maye.

Nimûne: avgîr, pêşgîr, bergîr (bargîr, bergîl), kefgîr

-gîn : Ev paşgir maneya "tîjî, tîjî bi ... "ê dide peyvê.

Nimûne: lezgîn, xemgîn, mizgîn, xwazgîn, şermgîn, sawgîn / sehimgîn,
-go : Paşgira ji lêkera "gotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê gotinê radibe" dide peyvê.
 Nimûne: rastgo, bilindgo, xweşgo
-gon / -gûn / -gwîn : Maneya "reng" e.
 Nimûne: avgon / argûn, argon / argûn, algon, genimgon / Genimgûn, gulgon
-guhêz : Paşgira ji lêkera "guhastin (neqil kirin)"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê guhaztinê radibe" dide peyvê.
 Nimûne: xeberguhêz, warguhêz, barguhêz
-hêl : Paşgira ji lêkera "hêlan (hılanîn, hiştin, terikandin, terkkirin)"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê hiştinê radibe" dide peyvê.
 Nimûne: cîhêl, warhêl, meydanahêl, jinhêl, mêrhêl, êlhêl, gundhêl, pezhêl, dêhêl, bavhêl, kurhêl, keçhêl
-hilgir : Paşgira ji lêkera "hilgirtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê hilgirtin û rakirinê radibe" dide peyvê.
 Nimûne: barhilgir
-hingêv : Paşgira ji lêkera "hingaftin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê hingaftinê radibe" dide peyvê.
 Nimûne: şûrhingêv, rimhingêv, fîrhingêv, derbhingêv, darhingêv
-hî /-yî : bnr > -ahî
-ik (I) : Pirtika ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînnîşandanê ye.
 Nimûne: keçik, qîzik, lawik, kurik, pîrik, jinik, mêrik, pitik, bavik, kalik, reşik, zerik, sorik, gewrik, rindik, xweşik, cewrik, qirdik, berxik, karik /kehrîk,
-ik (II) : Pirtika ji bo navên tişt, hacet û alavan e.
 Nimûne: devik, destik, lepik, berçavik, kerik, pifik, pirik, bêrik, berik, palik, çoçik, hestik, girik, boçik, elbik, kincik, koxik, sîrik, qirşik, refik, pizik, rêçik, şimik, zendik
-ik (III): Pirtika ji bo navên hin xwarinan e.
 Nimûne: avik / afik, tirşik, dolmik, lorik, çolîk, xilorik, kilorik, nanik, pelik
-ik (IV): Pirtika ji bo navên hin nexweşîyan e.
 Nimûne: zerik, sorik, xurik, kuxik, xeneqûtîk, bûkîk, efnîk, kufîk, kamîk
-ikî : Navdêrê abstrakt ya nexweşîyan e yan jî tişt û mirovê bi wê nexweşîyê ketîye.
 Nimûne: zerîkî, efnîkî, virîkî, kufîkî, kamîkî, kasîkî
-il : Navê cihekî nîşan dide.
 Nimûne: paşil, pêşil, zengil, xwazil (xwazî), paxil
-inc : sarinc, gazinc
-incî : navincî
-ing / -ng / -wing : Pirtika ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînnîşandanê ye.
 Nimûne: rojîng, arîng, sorîng, xweyîng, poşîng, rêwîng / rêwîngî, birang, çîyang
-king : Pirtikeke cotpiçûkkirinê ye, tiştan du caran li ser hev piçûk dike. Ev pirtik jî her ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînnîşandanê ye.
 Nimûne: biraking, xweyking, dayking
-ino / -no / -nino : Ji bo forma bangkirina zayenda hem mê û hem jî nêr ya piraniyê ye.
 Nimûne: xortino! (xortno), keçino! (keçno), kurino! (kurno), gundîno! (gundînino)
-istan / -stan (I) : Bi maneya cih, dever û şûn e.
 Nimûne: goristan, gulistan, bostan (bustan, bîstan), mûristan, daristan, çolistan, qûmistan, şaristan / şehristan
-istan (II) : Bi maneya welat e.
 Nimûne: Kurdistan, Afxanistan, Bulxaristan, Gurcistan
-istan (III) : Bi maneya dem û zeman e.
 Nimûne: germistan (havîn), zivistan,
-işk / -îşk/ -oşk : germişk, hevrişk, kurîşk, nermoşk
-î/-yî (I): Ev paşgira mensûbbûn û girêdana bi kom, eşîr, gel, netewe, ziman, zarava, devok, dîn yan jî mezhebêkî nîşan dide.
 Nimûne: samî, arî (aryanî), ertoşî, botî, milî, kurdî, erebî, almanî, kurmancî, lurî, alewî, êzîdî, behayî, îslamî, henîfî, şafî'î, caferî, isma'îlî, evangalî, lûterî
-î/-yî (II): Mensûbbûn û girêdana bi cih, dever, herêm, gund, bajar û welatekî

nîşan dide.
 Nimûne: deştî, çîyayî, gundî, bajarî, zozanî, serhedî, behdînî, diyarbekrî, wanî, mêrdînî, kurdistanî, îraqî, afrîkayî, asyayî. deverî
-î/-yî (III): Ji rengdêrekê navdêreke abstrakt (mucered) çêdike.
 Nimûne: sorî, zerî, bozî, qencî, sarî, germî, çêyî, sistî. qelewî, reşî
-î/-yî (IV): Ji rengdêr yan jî ji navdêrekê navdêreke abstrakt çêdike.
 Nimûne: camêrî, azadî, serbestî, tolazî, serxweşî, rastî, dostî, nezanî, paqijî
-î/-yî (V): Ji navê kar û pêşeyekê navdêreke abstrakt çêdike û mijûlahîyekê nîşan dide.
 Nimûne: karkerî, zîvkerî, cotkarî, gulfiroşî, bikirî, dengbêjî
-î/-yî (VI): Ji navdêrekê ku dem nîşan dide navdêreke nû ji bo peryodeke taybetî çêdike.
 Nimûne: rojî, sênehî, nîvsalî, hefteyî, havînî, payîzî, zivistanî.
-î (VII): Ji navdêran rengdêr çêdike.
 Nimûne: avî, bejî, xwînî, bengî
-î (VIII): Ji rengdêran navdêrên konkret çêdike.
 Nimûne: şilî, gêrmî, germî
-î (IX): Ji navdêran navdêrên nû yên di maneya alav û tiştêkî ne çêdike.
 Nimûne: baranî, destî, derî, piştî, gulî
-î (X): Ji hokeran navdêr çêdike.
 Nimûne: binî, serî, nivî
-î/-yî (XI): Ji çî yan jî çî madenê çêbûna tiştêkî nîşan dide.
 Nimûne: hesinî, sifirî, polayî, zîvî
-îfk : balîfk, gulîfk
-îk : xurîk, qidîk, xidxidîk
-în (I) : Ji çî yan jî çî madenê çêbûna tiştêkî nîşan dide.
 Nimûne: zêrîn, zîvîn, darîn, derewîn, rastîn
-în (II) : Ji navdêran rengdêr çêdike.
 Nimûne: rengîn, zengîn, belgîn, ahîn, gurgîn, bengîn, dengîn, şermîn, nalîn, dilîn
-în (III) : Ji navdêran navdêreke nû çêdike.
 Nimûne: berfîn, tirşîn, rojîn
-în (IV) : Ev paşgir ji hokerekê hokereke nû çêdike.
 Nimûne: pêşîn, paşîn, dawîn, jêrîn, jorîn, navîn,
-îne : Ji navdêran navdêreke nû çêdike.
 Nimûne: çarîne, yekîne, pêşîne
-înî (I) : Ji çî yan jî çî madenê çêbûna tiştêkî nîşan dide.
 Nimûne: darînî, zîvînî, zêrînî
-înî /-yînî : Ev paşgir ji navdêrekê navdêrên nû yên abstrakt çêdike.
 Nimûne: kurdînî, pîrînî, dêyînî, bavînî, hevalînî, dostînî, bengînî, mêrînî, kurînî, keçînî, bûkînî, lawînî
-înok : Ev paşgir maneya "kesê ku bi wî karî radibe, wî karî dike" dide peyva nû.
 Nimûne: xapînok, çivînok
-îş / -iş : Ev paşgir ji navdêran navdêreke nû çêdike û maneya "karê ku tête kirin" dide peyva nû.
 Nimûne: bexşîş, spariş
-îtî /-yîtî : Ev paşgir ji navdêrekê navdêrên nû yên abstrakt çêdike.
 Nimûne: kerîtî, bavîtî, gundîtî, mîrîtî, dêyîtî, seyîtî
-îtîk : bangerîtîk
-îyan : Ji rengdêrekê navdêreke nû, ku di maneya cih û deverê de ye dide peyvê.
 Nimûne: germîyan
-jen (I): Ji lêkera "jenîn, jendin"ê ya bi maneya lêdanê de ye. Wek paşgir maneya "kesê yan jî tiştê ku karê lêdana wî tiştî dike" dide peyva nû.
 Nimûne: kevanjen, avjen, bajen, agirjen, livajen, libûjen, kemanjen
-jen (II): Ji lêkera "jenîn"ê ya bi maneya "dîwardanîn"ê de, wek paşgir "kesê ku bi wî karî radibe" dide peyvê.
 Nimûne: dîwarjen

-jimêr : Paşgira ji lêkera "hejmartin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê hejmartinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: demjimêr (alava ku demê dihejmêre, kronomêtre)

-k (I) : Pirtika ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînnişandanê ye.

Nimûne:qûtîk, pîrk, nêrîk, kanîk, çêlik, kurîk, cênîk, cêwîk, sêwîk, kevçîk, cok /cihok,

-k (II) : Pirtika ji bo navên tişt, hacet û alavan e.

Nimûne:daralînk, cerîfk, bermalk, binmilk

-ka : qestîka, qazîka, zûka, xwezîka, hêdîka, dizîka

-kanî / -(î)kantî : Bi alîkarîya vê paşgirê ji navdêrekê peyveke nû ku êdî hoker e, çêdibe û maneya "bi awayê... , bi tehrê..." dide peyvê.

Nimûne: keçkanî / keçkantî / keçikantî, lawkanî / lawkantî / lawikantî, jinkanî / jinkantî / jinikantî, mêrkanî / mêrkantî / mêrikantî-ke : binke

-kî (I): Maneya "wek, mîna, fena, şitî, şubhê" dide peyvê û wê dike hoker.

Nimûne: filehkî (filekî), kurdkî, kurmanckî, almankî, ecemkî, erebkî, mirtîbkî, gundîkî, bajarîkî, axakî, mêrankî, nivîskî, devkî, qeşmerkî, serserkî, qeşmerkî, hêkkî

-kî (II): Hokera dem û zemanan çêdike û maneya "di dema (wexta)... de" dide peyvê.

Nimûne: nîvrokî, êvarkî, 'esirkî

-kar : Ji gotina kar e û vê xeysetê dide maneya peyvê.

Nimûne: cotkar, xwendekar, koşkar, xebatkar, sextekar, hîlekar, xizmetkar, gunehkar, minêkar, alîkar / arîkar, zîyankar, rîyakar, nîvekar, sitemkar, zulmkar, derewkar

-karî : Ev paşgir ji navdêran navdêreke nû ya abstrakt diafirîne.

Nimûne: destkarî

-keft : Paşgira ji lêkera "ketin / keftin"ê ye û maneya kesê / tiştê ku bi karê keftinê radibe dide peyvê. Lêkera "ketin"ê di devokên wek behdîni û hinekên botî de ne wek "ketin" lê wek awayê xwe yê kevn "keftin" tête gotin.

Nimûne: destkeft

-ker : Ev paşgir awayekî din ya paşgira "kar" e. Her bi maneya "kesê / tiştê ku bi wî karî radibe" dide peyva nû.

Nimûne: zivker, karker, zêrker, xebatker, hesinker

-kil : Paşgira ji lêkera "kilîn, (kilandin, kil kirin)"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê kilandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: dewkil

-kir : Paşgira ji lêkera "kirin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê kilandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: destkir, malkir, karkir, şuxulkir

-kirr : Paşgira ji lêkera "kirîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê kirînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: bikirr

-kêş (I): Paşgira ji lêkera "kêşan / kişandin (kaş kirin)"a barekî ye û maneya "kesê ku bi wî kar û pêşeyî radibe" dide peyvê.

Nimûne: avkêş, barkêş, kêlindîkêş (= tirpankêş)

-kêş (II): Paşgira ji lêkera "kêşan / kişandin" a tiştêkî bi dûman e û maneya "kesê / tiştê ku bi karê kişandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: afonyonkêş, cigarekêş, qelûnkêş, tiryakkêş, hewakêş / bakêş, mîxkêş

-kêş (III): Paşgira ji lêkera "kêşan / kişandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku ji aliyê manewî ve xwe dide ber wî karî" dide peyvê.

Nimûne: cefakêş, serkêş, zîyankêş, zehmetkêş, şûrkêş, dilkêş, balkêş

-kêş (IV) : Paşgira ji lêkera "kêşan / kişandin"ê ya ji bo wezinandinê ye û maneya "giranî"yê dide peyvê.

Nimûne: takêş

-koj : Paşgira ji lêkera "kotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê kotinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: hestîkoj

-kuj : Paşgira ji lêkera "kuştin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê kuştinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: mêrkuj, spîkuj, mêşkuj, agirkuj, destkuj, bikuj, xwekuj, karwankuj

-kut : Paşgira ji lêkera "kutan / qutan"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê kutanê radibe" dide peyvê.

Nimûne: mîrkut / mêkut / mîkut, dankut, sîrkut, bakut, darkut, bankut

-ko : Ev paşgir carina ji bo xweşikirinê û carina jî ji bo piçûkxistina kesan ya di dema rewşa gazîkirinê de tete bi kar anîn.

Nimûne: Hemedko, Cemîlko, Resûlko, muxtarko, malxirabko, rebenko

-kok (I) : Ev paşgir ji bo piçûkxistin û sivikahîpêkirinê ye.

Nimûne: jinkok, mêrkok

-kok (II) : Ev paşgir ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînbûnê ye. Ji rengdêr yan jî navdêran rengdêrek tete çêkirin.

Nimûne: fedîkok, xweşkok, keçkok, reşkok

-kokî : Ji rengdêran rengdêreke nû tete çêkirin.

Nimûne: kevinkokî, pembekokî, reşkokî, zerkokî, şînkokî,

-kolî : Ji lêkera "kolîn, kolandin"ê ye û paşgira didwan "î" lê hatiye zêde kirin û maneya "kesê bi karê kolandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: pêkolî (pîkolî)

-lok : Ev paşgira han heye ku ji lêkera "(dev) lê kirin"ê kurt bûbe.

Nimûne: devlok

-mal : Paşgira ji lêkera "malîn / maliştin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê malînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: destmal, pêstemal / pêşmal

-man / -iman: Bi maneya "cih" e. Di zimanê pehlewî de bi maneya "xanî, sera" de bû.

Nimûne: niştîman, xaniman

-mend : Paşgirek e ku di maneya "heyî, heye, xwedî" de ye. Tete dawîya navdêran.

Nimûne: dewle(t)mend, hunermend, bawermend, aqilmend (eqilmend), şewirmend, karmend

-mêj / -mij : Paşgira ji lêkera "mêtin, mêhtin / miştin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê mêtinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: xwînmêj (xwînmij), şîrmêj (şîrmij), marmêj (marmij)

-nak : Paşgirek e ku maneya "bi, tijî, tijî bi, bi ... dagirtî" dide peyvê.

Nimûne: xemnak, xeternak, derdnak, tirsnak

-nas (I) : Paşgira ji lêkera "nasîn"ê ya bergindî "ilm, zanist, zanîn"ê ye. Gava ku tete dawîya navdêran maneya "kesê ku bi wê zanistê mijûl dibe" dide peyvê.

Nimûne: zimannas, stêrnas, dîroknas, rojhilatnas, aborînas

-nas (II) : Paşgira ji lêkera "nasîn, (nas kirin)"ê ye û maneya "kesê ku bi karê naskirinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: xwedênas, kêmnas, çavnas, rênas

-nasî : Ev paşgira hevedudanî ye û ji paşgirên "-nas" û "-î"yê pêk hatiye. Wek di paşgira "-î"yê de jî hatiye behs kirin, bi alîkarîya vê navdêrên abstrakt tene çêkirin. Ji ber ku paşgira "nasî" xwedî taybetmendîya bi navkirina zanistan e, ango navê 'ilm û zanistekê bi me dide zanîn, çêtir e ku ev bi tena serê xwe li vir cih bigire. Bi vî awayî em bizanibin ku ev paşgir ji bo çêkirina navên zanistan e.

Nimûne: zimannasî, stêrnasî, dîroknasî, civatnasî, rojhilatnasî

-nêr : Paşgira ji lêkera "nihêrîn / nêrîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê nihêrînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: nexweşnêr, çavnêr (çavnihêr), zaroknêr

-nişîn : Paşgira ji lêkera "niştin, nişîn"ê ye û maneya "cihê ku ew kes lê rûniştîye" dide peyvê.

Nimûne: kurdnişîn, mîrnişîn, şahnişîn

-nivîs : Paşgira ji lêkera "nivîsin / nivîsandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê nivîsinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: destnivîs, xweşnivîs, rastnivîs, çîroknivîs, sernivîs, reşnivîs.

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna bihara 2006an

Careke din delîvoya kombûna civîna Kurmancî li Dihokê, başûrê Kurdistanê, bi dest ket. Civîna me rojên di navbera 30/5 - 7/5 2006an de li dar ket.

Di vê civînê de ev heval beşdar bûn:

Mustafa Aydogan (Mêrdîn), Rûken Bagdu-Keskîn (Stenbol), Lutfî Baksî (Xerzan), Ehmedê Dirihî (Çewlîg), Elîşêr (Wan), Samî Ergoşî (Barzan), Cewher F. Seîd (Hewlêr), Ebdulsetar Fettah (Dihok), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Enwer Mehemed Tahir (Hewlêr), Emîn Narozi (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Selam Nûman (Qamşilo), Fadil Omer (Dihok), Cemal Onursal (Cizîr), Enwer Osman (Hewlêr), Edîb Polat (Amed), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agrî).

Ev cara didwan bû, ku me civîna xwe li parçe welatê xwe yê azad pêk anî. Bi dirêjahîya hefteyekê tamam me li ser programeke giran kar kir. Xala herî girîng ya xebatê babeta navên gulûgîyayan yê hem zanistî û hem jî kurdî bû. Di vî warî de, bi sayeya kedeke yekcar mezin ya hevalên pîspor ji başûr û bakurê Kurdistanê, me dikaribû em berhemê berbiçav ji civînê derbixin.

Xalên din yê civînê, ji navên demûdezhêhên dewletê û peyvên rojnamevanîyê pêk dihat. Piştî hîmdanîna dewleta federal li başûrê welat, çawan ku wê guhartineke nû

di dîroka me kurdan de pêşde anî, wisan jî wê tesîra xwe li ser zimanê me kir. Hindek mefhumên nû anîn û hindek delîvayên din dane ber pêşdeçûna zimanê kurdî.

Navên dezgehên dewletê û peyvên rojnamevanîyê du babetên girîng bûn ku divîya kar li ser bête kirin. Ev yek ji bo nêzîkîna devoka kurmancîya bakur û behdînî jî xwedî girîngîyeke mezin bû.

Cihê serfirazîyê bû, ku ev civîna me rastî rojên yekbûn û hevogirtina herdu îdareyên Kurdistanê hatibû. Vê hikûmeta yekbûyî hêvî, hez û şewqeke bêhevta dixist dilê me hemûyan.

Bi dirêjahîya herdu hefteyên me li Kurdistanê, em bûn mêvanê hikûmetê. Vê hikûmeta yekbûyî em bi comerdîyeke kurdewarî hêwirandin û bi hêzên xwe yê ewlehîyê em hildan bin baskên xwe yê parastinê. Ji hîç xizmetekê dirixî nekir.

Em bi dilekî germ wê pîroz dikin û jê re xweşbextî û serkeftinê dixwazin. Herweha ji dil û can spasî vê mêvandarî û xizmetên pêşkêşkirî dikin.

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Flora Kurdistanê

Amadekar : Edîb POLAT

kurde	latînî	tirkî	fransizî	îngilizî
adarok, gulalesûre, kurikmast	<i>Anemone coronaria</i>	taçlı kırlalesi, rüzgar çiçeği, gül lale	anémone couronnée, anémone de Caen	crown anemone
alal, hilale, melaq, lale, helal	<i>Tulipa</i>	lale	tulipe	tulip
baqilê gamêşan, şolgenik, kuşne, baqilfisek	<i>Vicia sativa</i>	arpa figi, buğday figi, ekin figi, (burçağın bir türü)	vesce commune	common vetch
baqilê xatûnî, kelikê xatûnî, baqilxatûn	<i>Sativum saccharatum</i>	baklagillerden nazlı gelin	pois mangetout	sugar snap peas
baxox, angelok, kanêje	<i>Centaurea kurdica</i>	peygamber çiçeği	centaurée kurde	kurdish centaurea
behîva beji, badema çiya, çaçale	<i>Prunus carduchorum</i>	yabani badem	variété d'amandier sauvage	species of wild almond-tree
bendika avî, vîzdorik (zaza)	<i>Cardamine hirsuta</i>	tüylü köpük otu	cardamine hérissée	hairy bittercress
bêwîjan, pûjang, gulikê maran	<i>Achillea millefolium</i>	adi civanperçemi	millefeuille, achillée	yarrow
beybûn, beybûna demanan, babûnc	<i>Matricaria chamomilla</i>	papatya	camomille	camomile
beybûna beyaran	<i>Matricaria sp.</i>	çayır papatyası	camomille des champs	corn camomile
binevş, binefş, wenewşe (zaza), gularengag	<i>Viola odorata</i>	kokulu menekşe	violette	violet
binevşa belek	<i>Viola tricolor</i>	alaca menekşe	pensée sauvage	wild pansy
birinc, riz	<i>Oryza sativa</i>	pirinç	riz décortiqué	rice
biyok, bih, bihok, bihi, bi	<i>Cydonia oblonga</i>	ayva	coing	quince
botav, batovk, nûjdar, bahtof, sûrinc	<i>Hypericum triquetrifolium</i>	kızılıcak otu, kantaran	millepertuis	curled -leaf St John's wort
bûkik, bûkanî, bûk, bwîk, nîsanok, patpatok, patpatole, bûkûzava, gulênîsan, rêywek	<i>Papaver rhoea</i>	gelincik	coquelicot	common poppy
çarçar, şebraq	<i>Xanthium spinosum</i>	dikenli sıraca otu	lampourde épineuse	spiny cocklebur
çekem, dakone (zaza)	<i>Viscum album</i>	ökse otu	gui	mistletoe
çengê meryemê, siklamen	<i>Cyclamen purpurescens</i>	siklamen, tavşan kulağı	cyclamen commun, cyclamen rouge-pourpre, marron de cochon	cyclamen
çevk, çexşûr (cûreyek heliz e)	<i>Ferula communis</i>	çakşır otu	férule commune	giant fennel
çilek, tûya erdan, tûfrenği	<i>Fragaria vesca</i>	çilek	fraise	strawberry
çim, giyareş	<i>Lolium temulentum</i>	delice	ivraie enivrante, herbe à couteaux	darnel ryegrass
colbenî, şolikê maran, baqilê maran, kelîmar	<i>Lathyrus tuberosus</i>	koşkoz	gesse tubéreuse, gland de terre	tuberous pea, sweet pea
çûng, pêmirîşk	<i>Ranunculus</i>	düğün çiçeği	renoncule	crowfoot
cux, bencerek (zaza)	<i>Digitaria</i>	çatal otu (dijitarya)	digitaire	common crabgrass, large crabgrass
darçin	<i>Cinnanomum zeylanicum</i>	tarçın	cannelier de Ceylan, arbre à cannelle	cinnamon tree
dargerînk, daralînk, badar	<i>Hedera helix</i>	duvar sarmaşığı	lierre	ivy
darucan, şêrpûg	<i>Echinochloa crusgalli</i>	darica otu	panic des marais, pied-de-coq	barnyard grass
dinêv, dimor	<i>Lolium temulentum</i>	delice	ivraie enivrante, herbe à couteaux	darnel ryegrass, tare
dirî, dirîmok, dirîreşk, dendûreşk, tûtirk	<i>Rubus</i>	böğürtlen	mûre sauvage	blackberry
dûvikê hespê, sipingê maran, singê maran, şitlê xezalan, tilîper, rûnîn (zaza), vaşbitrî (zaza)	<i>Equisetum arvense</i>	at kuyruğu	prêle des champs, queue-de-renard	horsetail, cattail, joint brass, bottle brush, shavegrass, horse pipe
dûvrovî	<i>Setaria faberii</i>	kirpi darî	sétaire géante, sétaire de faber	faber bristlegrass, giant foxtail, nodding foxtail

erpelan, pîrepind	<i>Scorzonera spp</i>	bir tür dağ çöveni	scorsonère	black salsifis
fasûlî, fasûlye, fasolî, fasla (zaza)	<i>Phaseolus vulgaris</i>	fasulye	haricot	bean
fîrêz (li hin deveran)	<i>Agropyron repens</i>	ayrık otu	chiendent	quackgrass
fîrêz, herêz, sînrek (zaza)	<i>Cynodon dactylon</i>	domuz ayrığı	chiendent, pied-de-poule, herbe des Bermudes	Bermuda grass
gêleqîr	<i>Bellevalia</i>	dağ sümbülü	variété de jacinthe	species of hyacinth
gêlik	<i>Scilla kurdistanica</i>	yıldız sümbülü	variété de scille	species of scilla
genek, dargenek, pilxin (zaza)	<i>Datura stramonium</i>	şeytan elanası, boru çiçeği	datura, stramoine, pomme épineuse	datura, thorn apple, stramonium
genim	<i>Triticum</i>	buğday	blé	wheat, corn
genimê nan, genimê ardî (cureyên : genimê rûtik, genimê meksîkî)	<i>Triticum aestivum</i>	ekmeklik buğday	blé tendre, froment	wheat
genimê savar, genimê req (cureyên : genimê sorgul, genimê girover)	<i>Triticum durum</i>	sert buğday	blé dur	hard wheat, durum wheat
gêregiya, giyabawer, kokvaş	<i>Hordeum bulbosum (poaceae)</i>	duvar arpası, yabani arpa, yumrulu arpa	orge noueuse	bulbous barley
gezgezik, gezgezok, gezgezk, derzînk (zaza), geznik, gezgezing	<i>Urtica</i>	ısrıgan otu	ortie	stinging nettle
gijok, rîxok	<i>Rhamnus kurdicus</i>	ak diken	nerprun, bourdaine	buckthorn
gilgilê stembolî, garisê stembolî, genimşamî, lazût	<i>Zea mays</i>	mayıs	maïs	indian corn
giyabeng, xirebenk	<i>Hyoscyamus niger</i>	kara banotu, göztohumu	jusquiamme noire, herbe aux poules	black henbane
giyagewrik, kifkedûpişk, giyadûpişk, vaşogewr (zaza)	<i>Heliotropium europaeum</i>	bankul otu	héliotrope	heliotrope
giyagirêçk, sûrpencik, darê şivanan	<i>Polygonum</i>	çoban değneği	renouée	knotgrass
giyayê belalûkê	<i>Veronica spp</i>	yavşan otu	véronique	speedwell, veronica
guhbelok	<i>Phlomis grandiflora</i>	ayı kulağı	phlomis à grandes fleurs	phlomis grandiflora
guhmişk, gjinjî rovî	<i>Anagallus avensis</i>	tarla fare kulağı	mouron rouge	scarlet pimpernel
gula bênişînê	<i>Arnica montana</i>	dağ arnikası	arnica des montagnes	mountain arnica
gula çavêşê, hemîşe bihar	<i>Calendula arvensis</i>	altmak, şamdan çiçeği, aynî sefa, portakal nergizi	souci des champs, gauchefer, souci sauvage	wild calengula, field marigold
gula hesretê, hanek (zaza)	<i>Crocus sativus</i>	safran	safran	saffron
gulengî, heşvil (zaza), savil (zaza), gulherçî	<i>Paeonia officinalis</i>	ayı gülü	pivoine	peony
gunikê beranan	<i>Polygonum convolvulus L.</i>	sarmaşık çoban değneği	renouée liseron	wild buckwheat, black bindweed
guriz, gelziwan (zaza), gurisk	<i>Anchusa officinalis</i>	tıbbî sığır dili	buglosse officinale	common bugloss
guriz, gelziwan, gûriz, gwîriz	<i>Myosotis arvensis</i>	unutma beni	myosotis des champs	field forget-me-not
gurk, gurgeh	<i>Orobanch</i>	canavarotu	orobanche	broomrape
gurnikê mêşinan, gurnûka	<i>Arctium lappa</i>	dulavratotu	bardane, rhubarbe du diable	greater burdock
gurxenêq, kerxenêq	<i>Aconitum napellus</i>	kaplanboğan, kurtboğan	aconit napel, casque de Jupiter	monk's hood
gûriz, golmize, zimanê ga	<i>Anchusa azurea kurdica</i>	sığır dili	buglosse	bugloss
hêjîr, incire	<i>Ficus carica</i>	incir	figue	fig
helerge, lerge	<i>Angelica archangelica</i>	melik otu, angelica	angélique	angelica
helhelok, belalûk	<i>Prunus mahaleb</i>	mahlep, idrisağacı	faux merisier	mahaleb sherry
helîkek, giloka zer, gelûka zerde, helikok	<i>Erysimum kurdicum</i>		vélar, érysimum	wallflower
hêro	<i>Alcea kurdica</i>	hatmî çiçeği	rose trémière sauvage	wild hollyhock
hes	<i>Ornithogalum kurdicum</i>	yabani sümbül	variété d'ornithogale	ornithogalum
hevrist, hêvrist, wêrs, wers, hors	<i>Juniperus communis</i>	ardıç	genévrier commun	juniper
hêzeran, tûra kûrila (Kerkûk)	<i>Delphinium</i>	yabani kuşayağı	delphinium, pied d'alouette	delphinium
hinar, henare	<i>Punica granatum</i>	nar	grenade	pomegranate
hingivîn, mijmijok, vaşê mêşan (zaza)	<i>Lamium spp</i>	ballıbaba	lamier	dead nettle
îsotê cumo	<i>Physalis alkekengi</i>	güvey feneri, patlangaç	physalis, alkékenge, coqueret	physalis, winter cherry, cape gooseberry
îsota sor, bîbera sor	<i>Capsicum annum</i>	kırmızı sivri biber	piment	pepper, capsicum, chilli
kakao, kekew	<i>Theobroma cacao</i>	kakao	cacao	cacao
kari, kardî, kardû, marmaroşk	<i>Arum maculatum</i>	lekeli yılan yastığı	arum tacheté, gouet tacheté, pied de veau	lords and ladies, cuckoo pint
kartol, petate, qûnpir, ritax, kirtop, sêvik, kartofil	<i>Solanum tuberasum</i>	patates	potatoe	potatoe
kelendor, kerbeşa derewîn, zirkerbeş, kerbeşa keran	<i>Onopordum spp.</i>	adi eşek dikeni	chardon	cotton thistle
kelxa deveyan, qoleg	<i>Centaurea kurdica</i>	devedikeni	variété de centaurée	centaury
kergezîk, gezing	<i>Urtica dioica</i>	büyük ısrıgan	grande ortie, ortie dioïque	large nettle
kerbalcana beji	<i>Atriplex hastata</i>	kara pazı	arroche hastée	hastate orache, iron root
kerengnebî, kengirker, kêngerê nebî, çistole	<i>Eryngium campestre</i>	boğa dikeni	panicaut champêtre	sea holly
kevlepîr	<i>Boraginaceae</i>	hodan	myosotis	forget-me-not
kêrat, qereqaç	<i>Anagyris foetida</i>	zivircik	anagyris fétide, bois-puant	bean clover, stinking wood
kitan, kitaf, guş	<i>Linum</i>	keten	lin	flax
kitana kûvî	<i>Linum usitatissimum</i>	yararlı keten	lin utile (utilisé pour l'huile)	annual flax, linseed
kizink, kiznok, xulêr, kizina beji, xurêl	<i>Vicia cracca</i>	kuşfiği	vesce craquette,	bird vetch
rihan, merzekew	<i>Ocimum basilicum</i>	fesleğen	basilic	basil
kîsikê şivanî, tûrikê şivanan, tarek (zaza)	<i>Capsella bursa pastoris</i>	çoban çantası, kuşkuş otu	capselle, bourse-à-pasteur	shepherd's purse
koksor, lûexandir (zaza)	<i>Amaranthus retroflexus</i>	kırmızı köklü tilki kuyruğu	amarante réfléchie, amarante à racine rouge	redroot amaranth, redroot pigweed
kulîlka cotarî, hanhanek, ciwanemerg, pîvok	<i>Merendera kurdica, Colchicum kurdica</i>	gül faki	colchique du Kurdistan	autumn crocus, meadow saffron
kuncîkerk	<i>Sesamum indicum</i>	yabani susam	sésame	sesame seed, sim sim
lavlavka avî	<i>convolvulus ssp</i>	kuzu sarmaşığı	fleurs violettes, grimpe aux arbres	
lavlavk, leflelok, malvênçe	<i>Convolvulus arvensis kurdica</i>	tarla sarmaşığı	liseron des champs	bindweed, lesser bindweed
limon, leymûn	<i>Citrus</i>	limon	citron	lemon
mamîran	<i>Gentiana lutea</i>	sarı jantian	gentiane jaune	yellow gentian
mastêrek, tiliya xanimê	<i>Digitalis purpurea</i>	yüksük otu (alrenkli)	digitale pourprée	foxglove
mastêrk, sinbêleşên (zaza)	<i>Polygonum persicaria</i>	kırmızı ayaklı kara buğden	renouée persicaire	persicaria
meroje, merje, mîrajo	<i>Asparagus officinalis</i>	kuşkonmaz	asperge	asparagus
nançivîk	<i>Thlapsi arvensis</i>	tarla akça çiçeği	tabouret des champs, monnoyère, herbe-aux-écus	stinkweed, pennycress
nanê çûçê, nançivîk, nançûk, nançûçik	<i>Thlapsi kurdicum</i>	çoban dağarcığı	monnoyère, tabouret des champs	field penny-cress
naznaz	<i>Portulaca grandiflora</i>	ipek çiçeği	pourpier à grandes fleurs	moss rose
nefel	<i>Trifolium spp</i>	yonca	trèfle	clover

nefela nêr, nefela binêrik	<i>Trifolium hybridum</i>	melez yonca, isveç üçgülü	trèfle alsike, trèfle hybride	alsike clover
nefela sor, keta sor	<i>Trifolium pratense</i>	kızıl yonca, çayır üçgülü	trèfle rouge, trèfle des prés	red clover
okaliptus, tadar	<i>Eucalyptus globulus</i>	ökaliptus	eucalyptus	eucalyptus
pencepîsik	<i>Ranunculus repens</i>	horoz ibiği, sürünücü düğün çiçeği	pied de poule, renoncule rampante	creeping buttercup
peqpeqok, teqteqok, çeççeçok	<i>Silene spp (caryophyllaceae)</i>	nakil, yapışkan otu	silènes	catchfly
pirpar, parpar, pêpîne	<i>Portulaca oleracea</i>	semiz otu	pourpier commun	purslane
pîvaz, piyaz	<i>Allium cepa</i>	soğan	oignon	onion
pîzel, pîzil	<i>Juncus</i>	hasır otu	jonc	rush
pûjan, naneya beji	<i>Mentha arvensis</i>	kır nanesi	menthe des champs	mentha arvensis
qaçmûk, şewbor	<i>Hesperis kurdica</i>	acem menekşesi	variété de julienne	common dame's violet
qaco, şîrok, talişk, xasa beji, talika zerencam (zaza)	<i>Lactuca serriola</i>	küçük ağı marul, küçük eşek marolu	laitue serriole	prickly lettuce
qarûş, karîş, qarûç, bencere, bencira	<i>Sorghum halepense</i>	kanyas, geliç	sorgho d'Alep	Johnson grass
qerenfil, qer nefel, qurnefil, mêxek, mêxik	<i>Dianthus</i>	karanfil	œillet	carnation
qesal mehîmûd	<i>Teucrium chamaedrys</i>	kısa mahmut otu	germandrée petit-chêne	wall germander
qinêber	<i>Cardaria draba</i>	kır teresi, yabani tere	passerage, cardaire drave	hoary cress, hoary pepperwort
qırşorik smartweed	<i>Polygonum lapathifolium</i>	ravend yapraklı çoban yaprağı	renouée à feuilles d'oseille	pale smartweed, dock-leaved
qurincok, giya qurincok, gorcal (zaza)	<i>Tribulus terrestris</i>	demir diken	tribule terrestre, croix-de-malte	caltrops
rebenok, mêlaq (cûreyek lale ye)	<i>Tulipa oculis-solis</i>	güneş gözü	variété de tulipe	a species of tulip
ribês, rêwas	<i>Rheum ribes</i>	ışgın	rhubarbe	rhubard
rihan, merzekene	<i>Ocimum basilicum</i>	fesleğen	basilic	sweet basil
rihana maran	<i>Salvia spp</i>	adaçayı	sauge	sage, clary
rîlik, rolik, rûl, ziqqum	<i>Nerium oleander</i>	zakkum, ağı çiçeği	laurier rose	oleander, rosebay
sabûnok	<i>Saponaria officinalis</i>	adi sabun otu	saponaire officinale, herbe à savon	soapwort
selmast, sêlmask, selmik, vilincê bizan (zaza)	<i>Chenopodium album</i>	akkaz ayağı	chénopode blanc, ansérine, chou gras	lamb's quarters, pigweed, goosefoot
sernixûnk	<i>Fritillaria persica</i>	acem ters lalesi	fritillaire de Perse	persian lily, persian fritillaria
sêva binerdê, sêvaxîn, saya binerdî	<i>Helianthus tuberosus</i>	yerelması	topinambour	Jerusalem artichoke
şirta çeman	<i>Calluna vulgaris</i>	adi süpürge çalısı	bruyère	heather
sîvanok	<i>Phlomis kurdica</i>	ayî kulağı	phlomis du Kurdistan	Kurdish sage
şoqilê hûr, mircor, çavreşk, baqilê hûr	<i>Vicia tetrasperma</i>	dört taneli fiğ	vesce à quatre graines	smooth tare
sorik, korek	<i>Panicum capillare</i>	kumdar, arnavut darısı	panic capillaire	witchgrass
sorsork, kitra sor, giyagêzk (gula wî : pîjildan, pîspisk, pîspisok, pîjik)	<i>Imperata cylindrica</i>	yelotu, kindıra, kan otu	paillote, paille de dys	cogon grass, blady grass
strîbeloq, strîşûjin, striyê çavbiloq, çavbeloq	<i>Centaurea</i>	deligöz	centaurée	centaurea
sumbil	<i>Hyacinthus orientalis</i>	sümbül	jacinthe	common hyacinth
şabelot	<i>Castane sativa</i>	kestane	châtaigne	sweet chestnut
şahtere	<i>Fumaria officinalis</i>	şahtere	fumeterre officinale	common fumitory
şembelik, xencelîsk	<i>Trigonella foenum-graecum</i>	çemen	fenugrec, sénégrain, trigonelle	fenugreek
şeqşeqok, çeççeçe	<i>Bongardia chrysogonum</i>	çatlak otu	bongardia	bongardia
şerabok, giya zirzirok, şofan	<i>Avena fatua</i>	yabani yulaf	folle avoine	wild oats
şêlmok, harik	<i>Sinapis arvensis</i>	yabani hardal	moutarde des champs	wild mustard
şîlan, gulşîlan, sûrgule	<i>Rosa canina</i>	kuşburnu	églantine	wild rose, dog rose, eglantine
şîlêr	<i>Fritillaria</i>	ağlayan gelin	fritillaire	fritillary
şîlêra sernixûnk	<i>Fritillaria persica</i>	acem ters lalesi	fritillaire de Perse	persian lily, persian fritillaria
şîlêra sernuxwîn, şîlêra sernixwînk, gulbenda şahî	<i>Fritillaria kurdica, Fritillaria imperialis</i>	ağlayan gelin, kral tuğu	fritillaire impériale (cette fleur est originaire du Kurdistan, pousse en altitude)	crown imperial
şînak, bedemçe, şivşînk	<i>Prunus arabica</i>	badem türü	variété d'amandier	prunus arabica
şirşirk, giyagenim, biragenim, xelvaş (zaza), şîlmok	<i>Bromus spp</i>	dibromlu	brome	brome grass
şolîk, colik, şoqil, baqil, baqla, kêlih, keli	<i>Lathyrus</i>	bezelye	pois	pea
şoqil, şolgenîk, baqilfisek, colgenî, kelîk, gasos (Bahdinan)	<i>Vicia sativa</i>	ehli fik, arpa fiği, buğday fiği	vesce	common vesce
şoqilê pisîkan, xişik	<i>Vicia hirsuta</i>	kaba tüylü fi	vesce hérissée	hairy tare
tîhnavk	<i>Labiata spp</i>	ballıbabagiller	variété de labiée	species of labiate
tîriyê dehlê	<i>Vaccinium myrtillus</i>	çoban üzümü	myrtille	whortleberry, blueberry
tîriyê hırçan	<i>Arctostaphylos uva-ursi</i>	ayî üzümü	busserole, raisin d'ours	bearberry
tîriyê maran	<i>Solanum nigrum</i>	köpek üzümü, köpek memesi	morelle noire	black nightshade
say mîrçikan	<i>Sorbus aucuparia</i>	kuş üvezi	sorbier des oiseleurs	mountain ash
tîrşok, tîrşoka xwarinê	<i>Rumex spp</i>	kuzukulağı	oseille	sorrel
tîrşok, tîrşoke	<i>Rumex acetosa</i>	kuzukulağı	oseille des prés	common sorrel
tîrşoka gayan	<i>Rumex obtusifolius</i>	küt yapraklı labada	patience obtuse	broad-leaved dock
tîrşoka keran	<i>Rumex dentatus</i>	labada	(oseille non comestible)	indian sorrel, toothed dock
tîrşoka kewan	<i>Rumex acetosella</i>	küçük kuzukulağı	fausse oseille, petite oseille	sheep's sorrel, small sorrel
tîrşoka zinaran	<i>Rumex crispus</i>	kıvrık labada	patience crépue	curly dock
tolik, xamazek (zaza)	<i>Malva neglecta</i>	ebegümeçi	mauve à feuilles rondes	dwarf mallow
tûtirşk, drîsork	<i>Rubus idaeus</i>	ahu dudu	framboisier	raspberry
xelîlok, pêlegleg, xilok, poşmê, poşmêz (zaza)	<i>Geranium spp</i>	turnagagası	gêranium	geranium
xerdela beji, xerdela reş	<i>Brassica nigra</i>	kara hardel	moutarde noire	black mustard
xilîk, hilîk, hilîreşk	<i>Prunus spinosa</i>	çakal eriği	prunellier, épinette, épine noire	sloe, blackthorn
xweşîl, taleşîr, şîrmar, xağşîr, xwelîşîrik, şîrik, şîroke, delêk (zaza)	<i>Euphorbia helioscopia</i>	seher otu	euphorbe réveil-matin	sun spurge, wartweed
zimanxwînk, zeliqok, nûsek, nwîsek, padûseh (zaza), dîgune	<i>Gallium aparine</i>	yapışkan otu	gaillet, gratteron	goosegrass, cleavers
zingilzava, tusiyê keran	<i>Eryngium spp</i>	boğa diken	panicaud (variété de chardon)	sea holly, eryngo
zirtîq, fîstîqa erdê, fîsteqê bierdkî	<i>Arachis hypogaea</i>	yer fıstığı	arachide	peanut, groundnut, monkey nut
zirtolîk, tolika keran, xamezeka sûre	<i>Malva sylvestris</i>	büyük ebegümeçi	grande mauve	common mallow
kimê, dobelan	<i>Ascomycetes hypogés</i>	yermantarı, domalan	truffe	truffle
kimeya reş	<i>Tuber melanosporum</i>	kara yermantarı	truffe noire	black truffle
şoqilê hûr, mircor, çavresk, baqilê hûr	<i>Vicia tetrasperma</i>	dört taneli fiğ	vesce à quatre graines, lentillon, ciceroles	smooth tare
beybûna mêrgan	<i>Leucanthemum vulgare</i>	çayır papatyası	marguerite de prés	ox-eye daisy
gurnîg, gurnîgamêş, gûrnûk, mwîsek	<i>Xanthium strumarium</i>	hakiki sıraca otu	lampourde aux écrouelles, lampourde glouteron	rough cocklebur
behîva beji, badema çiya, çaqale	<i>Prunus carduchorum</i>	yabani badem	variété d'amandier	almond tree

Achillea millefolium, bêwîjan, pûjang, gulikê maran

Aconitum napellus, gurxenêq, kerxenêq

Agropyron repens, firêz (li hin deveran)

Alcea kurdica, hêro

Amaranthus retroflexus, koksor, lûexandir (zaza)

Amagris foetida, kêrat, qereqaç

Anchusa azurea kurdica, gûriz, golvize, zimanê ga

Anchusa officinalis, guriz, gelziwan (zaza), gurisk

Anemone coronaria, adarok, gulalesûre, kurikmast

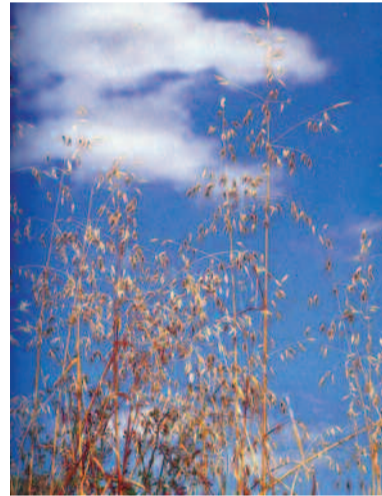
Arum maculatum, karî, kardî, kardû, marmaroşk

Asparagus officinalis, meroje, merje, mîrajo

Atriplex hastata, kerbalcana beji

Avena fatua, şerabok, giya zirzirok, şofan

Bellevalia, gêleqir

Boraginaceae, kevlepîr

Brassica nigra, xerdela beji, xerdela reş

Bromus spp., şirşirk, giyagenim, biragenim, xelvaş (zaza), şilmok

Calendula arvensis, gula çavêşê, hemîşe bihar

Capsella bursa pastoris, kîsikê şivanî, tûrikê şivanan, tarek (zaza)

Cardamine hirsuta, bendika avî, vîzdorik (zaza)

Cardaria draba, qinêber

Centaurea, strîbeloq, strîşûjin, striyê çavbiloq, çavbiloq

Chenopodium album, selmast, sêlmask, selmik, vilincê bizan (zaza)

Equisetum arvense, dûvikê hespê, sipingê maran, singê maran, şitlê xezalan, tilîper, rûnîn (zaza), vaşbitrî (zaza)

Echinochloa crusgalli, darucan, şêrpûg

Hedera helix, dargerînk, daralînk, badar

Merendera kurdica, *colchicum kurdica*, kulîlka cotarî, hanhanek, ciwanemerg, pîvok

Euphorbia helioscopia, xweşîl, taleşîr, şîrmar, xagşîr, xwelîşîrik, şîrik, şîroke, delêk (zaza)

Fumaria officinalis, şahtere

Gallium aparine, zimanxwînk, zeliqok, nûsek, nwîsek, padûseh (zaza), dûgune

Heliotropium europaeum, giyagewrik, kifkedûpişk, giyadûpişk, vaşogewr (zaza)

Hesperis kurdica, qaçmûk, şewbor

Brassica oleracea, kelem

Lamium spp., hingivîn, mijmijok, vaşê mêşan (zaza)

Lathyrus tuberosus, colbenî, şolikê maran, baqilê maran, kelîmar

Linum, kitan, kitaf, guş

Lolium temulentum, çîm, giyaşêş

Malva neglecta, tolik, xamazek (zaza)

Matricaria chamomilla, beybûn, beybûna demanan, babûnc

Mentha arvensis, pûjan, naneya bejî

Myosotis arvensis, guriz, gelziwan, gûriz, gwîriz

Panicum capillare, sorik, korek

Papaver rhoea, bûkîk, bûkanî, bûk, bwîk, nîsanok, patpatok, patpatole, bûkûzava, gulênîsan, rêywek

Phaseolus vulgaris, fasûlî, fasûlye, fasolî, fasla (zaza)

Phlomis grandiflora, guhbelok

Phlomis kurdica, sîvanok

Polygonum lapathifolium, qîrşsorik

Polygonum persicaria, mastêrk, sinbêleşên (zaza)

Portulaca oleracea, pirpar, parpar, pêpîne

Rumex obtusifolius, tirşoka gayan

Termên rojnamevaniyê

Amadekar : Newzad HIRÛRÎ

kurmancî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
reklam	reklam	réclame, publicité	advertisement
reklam kirin	reklam yapmak	faire la réclame, faire la publicité	to advertise
reklamger	reklamcı	publiciste	advertiser
reklamgerî	reklamcılık	publicité	advertising, publicity
agahdarî	enformasyon	information	information
analîz	analiz	analyse	analysis
analîz kirin (n.f.)	analiz etmek	analyser	to analyze
analîst	analist	analyste	analyser
jenîgarî, jiyanname	biyografi	biographie	biography
peqoşk, peqoşka axaftinê, balon	balon	bulle (de BD)	balloon
bandrol	bandrol	banderole,	banner
diruşm (n.f.)	1) bayrak, sancak 2) slogan	1) bannière 2) slogan, mot d'ordre	1) banner 2) slogan
stûr, tîpên stûr	kalın harfler	caractère gras	bold
weşandin	yayınlamak	publier, diffuser	to broadcast
weşan	yayınlama, yayın	diffusion, publication	broadcasting
klîp	klip	clip	clip
têgeh (n.f.)	kavram, mefhum	concept	concept
têgehî	kovramsal	conceptuel	conceptual
têgehbar	kavranabilir, anlaşılabilir	concevable	conceivable
netêgehbar	anlaşılabilir, kavranamaz	inconcevable	unconceivable
mafê weşanê	telif hakkı	droit d'auteur	copyright

Dezgehên dewletê

Amadekar : Samî ERGOŞÎ

kurdfî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
birêveber, rêveber	müdür	directeur	director
birêveberî, rêveberî	müdürlük	direction	directorate
navxwe	iç	interne	internal
navxweyî	dahili, iç	intérieur	internal, interior
elektrik, kareba	elektrik	électricité	electricity, power
birêveberiya belavkirina elektrîkê (an karebayê)	elektrik dağıtım müdürlüğü	direction de distribution de l'électricité	electric power distribution directorate
sexbêrî	bakım	entretien	maintenance
tora elektrîkê (karebayê)	elektrik şebekesi	réseau électrique	power grid
avero	lağım, kanalizasyon	tout-à-l'égout	sewers
birêveberiya av û averoyan	su ve kanalizasyon müdürlüğü	direction des eaux et des égouts	directorate of water supply and sewage
birêveberiya kar û cîwarkirinê	istihdam ve iskan müdürlüğü	direction de l'emploi et du logement	directory of employment and housing
birêveberiya çandiniyê	ziraat müdürlüğü	direction de l'agriculture	directorate of agriculture
saman	kaynak, servet	ressource	resource
samanên ajelî	hayvan kaynakları	ressources animales	animal resources
birêveberiya samanên ajelî û beytariyê	hayvan kaynakları ve baytarlık müdürlüğü	direction des ressources animales et des services vétérinaires	directorate of animal resources and veterinarian services
birêveberiya gumrikê	gümrük müdürlüğü	direction des douanes	directorate of customs
plankirina bajêr	şehir planlaması	planification urbaine	city planing
birêveberiya gencineyê	hazine müdürlüğü	direction du trésor	directorate of treasure or exchequer
birêveberiya weqfan û karûbarên dîni	wakıflar ve din işleri müdürlüğü	direction des biens de main-morte et des affaires religieuses	directory of mortmain and religious trusts
birêveberiya tapoyê	tapu müdürlüğü	direction des titres de propriété	land registry directory
birêveberiya baca hatiniyê (an derametê)	gelir vergisi müdürlüğü	direction de l'impôt sur le revenu	directorate of income tax
birêveberiya çavderiya bazirganiyê	ticaret denetleme müdürlüğü	direction de surveillance du commerce	directory of trade supervision/control
birêveberiya belavkirina sotemeniyê (an ardûyê)	yakıt dağıtım müdürlüğü	direction de distribution des combustibles	directory of fuel distribution
birêveberiya karûbarên civakî	sosyal işler müdürlüğü	direction des affaires sociales	directorate of social welfare
birêveberiya çavderiya darayî	maliye denetleme müdürlüğü	direction de contrôle financier	financial audit directory
birêveberiya spor (an werziş) û ciwanan	spor ve gençlik müdürlüğü	direction des sports et de la jeunesse	directorate of sports and youth
sindoqa çavderiya malbatan	aile yardım sandığı	fonds d'aide aux familles	family assistance fund
birêveberiya giştî ya perwerdeyê	eğitim genel müdürlüğü	direction générale de l'éducation	general directorate of education
birêveberiya perwerdeyê ya Dihokê	Dihok eğitim müdürlüğü	direction de l'éducation de Dihok	Dihok directory of education
taqîgeha keresteyên avakirinê	inşaat malzemeleri laboratuvarı	laboratoire des matériaux de construction	building materials testing laboratory
birêveberiya pasportê	pasaport müdürlüğü	direction des passeports	passport office
birêveberiya polisên parêzgeha (wilayeta) Dihokê	Dihok vilayeti polis müdürlüğü	direction de la police du département de Dihok	police directory of Dihok county or province
birêveberiya ewlekariyê ya Dihokê	Dihok emniyet müdürlüğü	direction de la sûreté de Dihok	Dihok directorate of security
birêveberiya trafikê	trafik müdürlüğü	direction du trafic	traffic directory
birêveberiya ava binerd	yeraltı suları müdürlüğü	direction des eaux-souterraines	directory of subterranean waters
birêveberiya nifûsê	nüfus müdürlüğü	direction de l'état-civil	directory of civil status
birêveberiya çalakîyên dibistanan	okul etkinlikleri müdürlüğü	direction d'activités scolaires	directory of school activities
birêveberiya polisên hawarê	imdat polisi müdürlüğü	direction de la police de secours	directory of emergency services
birêveberiya agirkujiyê	itfaiye müdürlüğü	direction des pompiers	fire brigade directory
serokatiya zanîngeha Dihokê	Dihok üniversitesi başkanlığı	présidence de l'université de Dihok	presidence of Dihok university
birêveberiya şaredariya Dihokê	Dihok belediye müdürlüğü	direction de la municipalité de Dihok	Dihok municipal directory
birêveberiya tendirustiyê	sağlık müdürlüğü	direction de la santé	directory of health
birêveberiya statîstîkê (an amarê)	istatistik müdürlüğü	direction de la statistique	directory of statistics
birêveberiya karkenariyê	emeklilik müdürlüğü	direction des retraités	directory of pensioners
birêveberiya şûnewarên kevnare	eski eserler müdürlüğü	direction des sites archéologiques	directory of archaeological sites
odeya bazirganiyê	ticaret odası	chambre de commerce	chamber of commerce
birêveberiya ava gundan	köy suları müdürlüğü	direction des eaux pour les villages	village water supply directory
kompanya tiştên xwarinê	gıda maddeleri şirketi	compagnie de l'alimentation générale	compagny of staple food stuppuly
birêveberiya avdanê	sulama müdürlüğü	direction de l'irrigation	directory of irrigation

Di kurdî de binavkirina nebatan

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ

Gelo di zimanên din de û di zimanê kurdî (kurmançî (k) û zazakî (z) = kirmanckî/kirdkî/dimilkî) de nebat çawa tên bi nav kirin? Binavkirina nebatan tê vê manayê: Bi navên sade û yekhejmar ên îlmî binavkirina nebat û grûba nebatan û danîna qaydeyan. Navên latîni hem dirêj in û hem jî gotina wan zehmet e. Lêbelê li dinyayê navên nebatan ên îlmî, bi latîni tên dayîn. Ji van navan re **“navên botanîkî”** tê gotin. Di ferhengên de jî, wek **bot** (*Morus alba*) tê nivîsîn.

Di vê nivîsarê de, min binavkirina nebatan bi kurdî (bi du zaravayên kurdî) û latîni dane ber hev. Çawa dişibihin hev, çawa tên wesifandin û manaya wesifan nîşan didin.

Ji bo navên bi kurmançî min tîpa (k) û bi zazakî jî tîpa (z) danîye ber. Ger nav di her du zaravayan de muştêrek be, min tiştêk nedanîye ber.

Di amadekirina vê lêkolînê de keda birayên min kek Malmîsanîj û kek Roşan Lezgîn gelek e. Wan di her warî de alîkarîya min kir û bi zanyarî û pêşniyarên xwe ev xebat dewlemendtir kirin. Ez gelekî spasî wan dikim. Herweha gelekî spasdarê kek Malmîsanîj im ku wî ev jî zaravayê zazakî kiriyê kurmançî.

1) Hin nebat navên xwe yên latîni, jî peyvên *kurd*, *carduchorum*, *Kurdistan* yan jî herêmenê Kurdîstanê werdigrin. Çend nimûne:

3) Di zimanê kurdî de navên nebatan, piranî bi îzafeya navdêran yan jî bi îzafeya rengdêran e. **Nimûne:** şitlên **kezalan** (k); kekvila **zerde** (z); sosina **awe** (z)

4) Di binavkirina nebatan de mirov reng, bêhn, tehm, şikil û cîyê ku lê hêşin dibe dide ber çavan.

5) Hin nebat jî bi navên heywanan tên bi nav kirin. **Nimûne:** nanê **mîrîşkan** (k); tîrşikê **gayan** (z); tîrşoka **gayan** (k); zûlê **kesayan** (z); adirokê **heşî** (z); dimê **lûyî** (z).

Heke navê heywanan li pêşiyê be, yekhejmar wî tê bi kar anîn. **Nimûne:** **dîk** penc (k); **marşing** (k); **şêrpûg** (k); **vergvaş** (z); **zozmêw** (z)

6) Di kurdî de carna hece tekerar dibe û li dû wan paşgira “-ik” yan jî “-ok”ê tê, bi vî hawî navê nebatê çêdibe. **Nimûne:** **bizbizok**; **hedhedik** (k); **reşreşik** (k); **kirkirok** (k); **lavlavk** (k); **parpar** (z); **qumqumok**; **sorsorik** (k); **tajtajik**; **wahwahok**; **xişxişik**; **xumxumik**

7) Di latîni û kurdî de, bi pêşgir û paşgiran jî navên nebatan çêdibin.

ZAYEND (NÊR Û MÊ)

Di latîni de zayenda navan heye. Nav yan nêr, yan mê û yan jî notr in. Zayend bi paşgiran tên nimandin.

nêr	mê	notr	maneya nimûne	maneya peyvê
-us	-a	-um	albus, alba, album	sipî
-er	-ra	-rum	niger, nigra, nigrum	reş(k), sîya(z)
-is	-is	-e	brevis, breve	kilm, kirr
-r	-ris	-re	acer, acris, acre	tal (k), cal (z)

Di kurdî de, di navan de zayend, yanî **nêr** û **mê** heye. Nebat li gor **zayenda** xwe tên bi nav kirin.

Di îzafeya zazakî de paşgiran nêr “-ê” û “-o”, paşgiran mê jî “-a” û “-e” ne. Di zaravayê kurmançî de, paşgira mê “-a” û paşgira nêr jî “-ê” ye.

1) Navên **dar**an mê ne. hebikêra argoşan (z) sayêra mîrçikan (z) dara biyê (k) dara sêvê (k)

2) Di zaravayê zazakî de navên **birran** (z) (= **devî** (k)) nêr in. Lê di kurmançî de mê ne û di

halê pirhejmarîyê de têne bi kar anîn. **birrê qalî** (z); **gezo sûrin** (z); **şitlê(n)** xezalan (k); **şirtê(n)** çeman (k)

3) Navên **fêkîyan** mê ne. **alûnça tirşe** (z); **momixa reş** (k); **sêva bejî** (k)

4) Navê **kevzê** mê ye. **kevza awe** (z); **kevza avê** (k)

5) Navên nebatên **alifî** yên **baqleyî** mê ne. neflika sipî (z); arguda bej (z); nefela sipî (k) kizina reş (k)

6) Navên nebatên **alifî** yên **genimî** nêr in. **xelvaş** (z); **çim**; **giyareş** (k)

7) Navên **kulîlkan** mê ne. **vilika kutikan** (z); **binefşa belek** (k); **sosina avê** (k)

8) Navên **sewzeyan** bi piranî mê ne. Tenê yên ku dişibihin organa nêrtîyê, hinek jî wan nêr in (xiyar, balcan, kundir û hwd). **îsoto sûr** (z); **xeyarê payîzî** (z); **xiyarê bejî** (k) **kundirê dolmikan** (k); **balcanê reş** (k)

A) NAVÊN NEBATANÊN KU ÎZAFE NE

Di kurdî de navên hin nebatan wek îzafeya navdêran yan jî îzafeya rengdêran e.

Îzafeya navdêran:

fisa **vergî** (z)
nequrê **leglegî** (z)
saya **argoşan** (z)
vilincê **bizan** (z)
neynûka **bûkê** (k)
baqilên **keran** (k)

Îzafeya rengdêran:

girnûga **gilore** (z); pêçeka **sipî** (z)
garisê **stenbolî** (k); kundirên **mîranî** (k)

Navên tewirên nebatan gelek caran bi îzafe ne. Wek nimûne ez çend tewirên “beqla/bakla”, “neflîke”, “tuye” û “qerqaşe” dinivîsim:

beqlaya **gayan**/ bakla **gayan**
beqlaya **heran**/bakla **heran** (z)
beqlaya **maran**/bakla **maran**
beqlaya **mîrçikan**/bakla **mîrçikan** (z)
beqlaya **pisîngan**/bakla **pisîkan**
beqlaya **sultanî**
beqlaya **xatunan** / bakla **xatunan** / bakla **xatunî**

neflika **sipî** (z); neflika **sûre** (z)
neflika **zerde** (z); tuya **qere** (z)
tuya **sîyaye** (z); tuya **sipî** (z)
tuya **sûre** (z); tuya **tirşe** (z)
tuya **ximrî**/tuya **xumrî** (z)
qerqaşa **payîzî** (z); qerqaşa **wesarî** (z)

B) HIN TAYBETMENDÎYÊN DINÊN NAVÊN NEBATAN

Li gor hin taybetmendîyên wan, meriv

Latîni

Alcea kurdica
Cirsium **carduchorum**
Paeonia mascula **kurdistanica**
Merendera **kurdica**
Centaurea **kurdica**
Astragalus **kurdicus**
Paracaryum **kurdistanicum**
Verbascum **kurdicum**

Li vir “kurdistanica” varyete ye û maneya “yê Kurdistanê / jî Kurdistanê, kurdistanî” dide, “carduchorum” jî bi maneya “yê kurdan” e.

2) Di latîni de, tenê navekî rast û îlmî yê her nebatê heye. Ji vî navî re “binomial” tê gotin û her cînsêk bi du peyvên tê bi nav kirin. Nimûne:

Latîni

Morus alba

Manaya “morus”ê, di kurdî de “tuye” / “tû” ye, manaya “alba” jî di kurdî de “sipî” ye.

Kurdî

hîro/hêro
vergvaş (z)
heşvil, savil (z)
kulîlka cotarî, hanhanek, pîvok (k)
baxox, angelok, kanêje (k)

dikare li ser navên din ên nebatan weha bibêje:

1) Navên nebatan ên bi peyvên “awe” (z)/ avî (k) û “varte” (z): **bencra awî** (z); **kuya awî** (z); **sungê vartî** (z)

2) Navên nebatên **yabanî**: **cewek** (z); **cewvaş** (z); **korekvaş** (z); **sîrvaş** (z); **şilêlvaş** (z); **încila zuray**/încila **zûre** (z); **nehaya bejî**/nehaya **bêjî** (z); **qewaxa pînce** (z) **sayek**/saya **borî** (z); **sîrik** **tîrşika zurayîne**/ **tîrşika zureyîne** (z) **valbor**/vala **borî** (z)

3) Navên nebatan ên li gor cîyan: **asmîn** (z); **binerdik** (k); **guldîwar** (k); **incasa maltayê** (k); **saya binerdî** (z)

4) Navên nebatan ên li gor alîyan (cîhetan): **vasê veraroj** (z); **verroj**/ **verrojîk**/ **verarojîk**/ gula **ververoji** (z); gula **berbiroj** / **gulberojk** (k)

5) Bi peyvên **bawerîyê**: **cehnemî**; **cenet-cehennem**; **kîngernebî**; **kuya şêxanî** (z)

6) Bi peyvên **cînsîyêtê**: **dêlek** (z); **dêleşit** (z)

7) Bi peyvên **demê** (**wext**): **adarok**; gula **adarê** (k); **gulenîsan** (k); **kulîlka gulanê** (k); **kuya zimistanî** (z)

8) Bi peyvên **merivatîyê**: **vêywek** (z); **bûkîk** (k); **xalcînek** (z)

9) Bi navên **kesan**: **elik-fatik** (k); **meyremxort** (k)

10) Bi navên **mîtolojîk**: **newroz**

11) Bi peyvên **tibî** (**hekîmtîyê**): **tadar**; **vaşê tenşîyî** (z); **giyayê balûkê** (k)

12) Bi peyvên bona xususîyêtên **jinan**: beqlaya **xatunan**/ **xatunî**, bakla **xatunan**/ **xatunî** **tarrê xatune** (z); **tîrşoka xatune**; **xatune**; **xatunek**

13) Bi peyvên **xwarinê**: **nanê mîrçikan** (z); **rûnî**; **rûnîn**

14) Bi navên **wesilan** (**organan**): **bilikê heşî** (z); **çimê pisîngan**, **çimga** (z); **çavga** (k); **goşgoz**; **penceşêr**; **pencexanim**

15) Bi peyvên **şekilan**: **girnûga gilor**; **pelpihûn** (z); **puncvaş** / **pûncvaş** (z)

16) Bi navên **eşyayan**: **giştonek** (z); **gulborî**; **gulzirnayî**; **lûleper mastêrek**; **qebqabîk**; **rêzile** (z); **zel** (z)

17) Bi navên **çekan**: **rim**; **singoyê îspanî**; **şimşîrî topîz**; **xencere**

18) Bi navên **heywanan**: **binevşa seg** (k); **bûkegur** (k); **derpêkê dîk** (k); **dilqoka heran** (z); **dirrika devan**; **fisegur** (k); **gelzûnê mîrçikan** (z); **giyaberaz** (k); **goşê kutikan** (z); **goştberxik** (k); **guhmişk** (k); **gunpîsik** (k); **gurnigê gamêşî**; **hebikê argoşan**/saya **argoşan** (z); **kardûnê heşî** (z); **kerenga kûsî** (k); **kerika berxo** (k); **kîngerê heran** (z); **kuvarokê bizinkî** (k); **kuvarokê mîkî** (k); **lepehîrk** (k); **luzê kesayan** (z); **marmaroşk** (k); **masîjehr** (k); **merzekew** (k); **mêşxwur**/ **mêşgir** (k); **nefela pîyê balindeyî** (k); **pêcanîk** (k); **pîqaze** (k); **piranê meşnan** (z); **rihana maran**; **rişê bizinê** (k); **sawinê mîrçikan** (z); **sungê maran**; **şaxeask** (k); **teliyê merrayan**/ **mirtelî** (z); **teliyê mozîkan** (z); **tîrîyê mamê rûvî** (k); **tizbîyê dewarî**; **vasê kekan** (z); **vasê leglêg** (z); **vasê pisîngan** (z); **vaşzerenc** (z); **vergvaş** (z); **vileheş**/ **heşvil**, **vilheşik** (z); **vilika kutikan** (z); **vilincê bizan** (z); **zozmêwe** (z); **zebata pilingî** (k)

19) Bi navên **hejmaran**: **çartelî**/ **çartelu** (z); **çarçal**/ **çarçar**; **çelpere** (k); **dimor**/ **dimol**; **gula şêstper** (k); **hezargez**; **hezarreng**; **hezartere**

20) Bi peyvaya “**boye**” (z) (bi kurmançî “**bêhn**”): **boyinvaş** (z); **şewboy**

21) Bi peyvên **tehmê**: **bîbero şîrîn** (z); **helûtîrşik** (z); **engura şekerî** (z); **engura şerabî** (z); **şekîrok**; **taleke**/ **taleki**, **talik** (z); **talika zerencan** (z); **tîrşinge**/ **tîrşingî**; **tîrşik**; **tîrşikêre** (z); **vasê hemgînî** (z); **zebeşa tahle** (z)

22) Bi peyvên **rengan**: **belgîzer**; **bengzerîk**; **binevşa belek** (k); **çavzerk** (k); **engura qerî** (z); **engura sûrî** (z); **gilgilo sipî**/ **girgilo sipî** (z); **goza sîyaye** (z); **gula sûre** (z); **gulezer**; **gulzêr** (z); **gulzêrîn**; **hebreş** (k); **îsoto sipî** (z); **kefzer**, **kevzer**; **kekila sipî** (z); **kelema sûr** (z); **kevza zerkesk**; **kevzareş** (k); **koksûre** (z); **kovikê erxîwanî** (k); **kumsûre** (z); **lalengî** (rengê mandalîn e); **lêmeka sipîyê** (z); **mexmork**; **sîrê kumîkmor** (k); **sorkelem** (k); **sosina sipî** (z); **sûrdar**/ **sûredar** (z)

sûrgule/ **sûrgul**, **sûrgulik** (z)
sûrince/ **sûrinci**/ **sûrinc**/ **sorince**/ **sûrînc** (z)
sûrvaş (z); **tarro sûr** (z); **teliyo sîya**/ **teluyo sîya**/ **sîyateli** (z); **teliyo zerd** (z); **tirewa sûre** (z); **tûreşk** (k); **vaşo gewr** (z); **vîla çeqere** (z); **xamazeka**/ **xanzeka**/ **ximazeka**/ **xamzeka sûre** (z); **xerdelo sîya**; **zergoz**; **zerzeng**

23) Bi peyvaya “**bin**”: **binerdî**; **bingozîk**

24) Bi peyvaya “**dare**” / “**dar**”: **darbenîşt**; **darçîn**; **dargez**; **darhulu** (k); **darşîlêr**; **dartizbî** ; **darziravîk** (k);

gendar/sûrdar (z); guldar; daralînk; darenan (z); dêdar; meledar
hişkdar / wişkdar (z)

25) Bi peyvay "gule"/"gul":

gulbend; gulmenşag (z); gulgîngîz; gulqedife; gulzer; gulbej; gulbihar (k); gulkelem; gulgîngîz; gula adar; gula çavêşê (k); gula hesretê (k); gulebêmîraz (k); gulehingvîn (k); gulemî; şevgul

26) Bi peyvay "şa"/"şah":

şagul; şabaqîl; şabelû; şabelûyêre/şablêre"/"şalbêre (z)

27) Bi peyvay "vaş" (z) yan jî "giya" (k):

vaşê bitrî (z); vaşê derban (z); vaşê genimî (z); vaşo nemir (z); vaşê sawînî (z); vaşê şitî (z); vaşê tuzbeyan/vaşê tuzbûn (z); vaşê ziwanok (z)

giyabehlûlk (k); giyaciva (k); giyagewrik (k); giyagirêçk (k); giyajehrik (k); giyamêşxur (k); giyaşermîn (k); giyayê ferîştayî (k); giyayê xanimê (k); giyayê kirman (k); hêzgiya (k); hircgiya (k); şîrgiya (k)

28) Bi peyvay "telî"/"teli"/"telu" (z) yan jî "stirî" (k):

mirteli (z); sîyateli (z)

agirstirî (k); stirîbeloq (k); stirîk (k); stirîmişk; stirîper (k); stirîyên çavbeloq (k); stirîyên gêxanê (k); stirîyên maran (k); stirîzerk (k)

29) Bi peyvay "vile"/"vil", "vilike"/"vilik" (z) yan jî "kulîlk" (k):

çavîl (z); heşvil (z); kekvil (z); kozvilik (z); savîl/savul (z); vilheşik (z)

kulîlka bayê (k); kulîlka cotarî (k); kulîlka gizbelokê (k); kulîlka hespan (k); kulîlka hesretê (k); kulîlka newalan (k); kulîlka nîsanê (k); kulîlka qesar (k); kulîlka şewatê (k); kulîlka tolgînê (k); kulîlka xezalan (k); kulîlka zehferan (k)

30) Bi peyvay "pîvaz" (k):

pîvaza çolê (k); pîvaza guran (k); pîvaza hirçan (k); pîvaza kuçikan (k); pîvaza kurdî (k); pîvaza kuvî (k); pîvaza maran (k); pîvaza genî (k); pîvazî (k); pîvazok (k); pîvaxag (k)

31) Hin navên nebatan bi tekrarkirina peyvekê çêdibin:

kefkefok; mijmijok; peqpeqok; şeşşeşok; tastasik; teptepik; teqteqok; xaşxaşik

C) YÊN KU BI PÊŞGIRAN ÇÊBÛNE

bê-

fasulyeya bêdasî/faslêya bêdasî (k)
gorcala bêteli (z); gula bêmiraz (k)
vila bêkoke (z); vaşo bêkok (z)

zir-

Pêşgîra "zir-" maneya "yabanî" û "sexe, nerast" dide. Nimûne:
zirbaqle (k); zircatir (k); zirfistiq (k); zirhewr (k); zirhêjîr (k); zirleylanq (z); zirsosin (k); zirşemamok (k); zirtolike (z)

Ç) YÊN KU BI PAŞGIRAN ÇÊBÛNE

-eke/-eki/-ek/-k

derzînek
kelawek (z)
korek (z); lêmek (z); paduseke/paduseki/padusek (z); sayek (z); sînzek (z); şîrzek (z)
veyveke/veywek (z)

-êre

alûncêre (z); beyêre (z); dirrikêre (z); findiqêre (z); gozêre (z); henarêre/nalbêre (z); kinayêre (z); lûxpêre (z); maşlêre/maşlêre (z); payîzêre (z); qêlikêre (z); sayêre (z); teyêre (z); valêre (z); vamêre (z); xibêre (z); zerdalîyêre (z)

-ik

derzînik/dêrzînik; gezik; sûrpencik (z); sûsik; şirtik

-in/-yin/-în/-yîn

pilxîn (z); tarro gilerzîgîn (z); telîyin/teluyîn (z); zerîn (z)

-ok

adirok; gezok; kiznok; silqok; sîrmok; şeşok; tirşok; xezalok; zengilok

D) NAVÊN KU BI FORMÊN CIHÊ TÊNE GOTIN

hirmî (k): hermê, hermî, hermû, hurmî, hurmê

tirî (k): tirih, turî

murî (z): meroe, meroy, miro, miroy, mirwa, mirwi, mura, murîye, murû, mûrû

E) NEBATÊN KU BI NAVEKÎ TÊNE GOTIN

Kurdî

Anix Satureja hortensis
Anix Mentha arvensis
Anix Mentha longifolia
Anix Pimpinella anisum
Anix Thymus fallax
Anix Origanum munzurense

Latînî

G) JI NAVÊN NEBATAN ÇEND GOTINÊN PÊŞIYAN Û ÎDYOM

Zazakî:

Îdyom:

Awe deketiş şekoke.

Beng werdiş.

Bi qasê goze bîyayîş la gozêre ra qisey kerdiş.

Çûleyê vame denêkerdiş.

Deyî şarî gay û bizî, deyî mi gulgîngîzî.

Hênî pûne ra aciz o, pûne zî şino çimeyê hênî de beno zergûn.

Herdîşe xas, qine pîvaz bîyayîş.

Kêna şargê gulan a, waştîya vîst û hewt tenan a.

Korek dest ra nêrîşayîş.

Mesela sîr û pîvaz kerdiş.

Mi eşt gozêre, şî gina mazêre.

Mi eşt sayêre, şî ame tuyêre.

Mîze verdeno telî, keno wişk.

Ne pîvaz werdiş, ne fek veşayîş.

Neheyê serê tahte bîyayîş.

Pele kelmayêre bîyayîş.

Sey girê dari bîyayîş.

Sey pirparî zêdiyayîş.

Sîr û pîvaz ra qisey kerdiş.

Şemo birayî Mamî, gozan bedelno bi vamî.

To vile dîy, tira darû çîy.

Xele bi firîk, mele bi şîrik.

Zîre korekî vîyartîş.

Gotimên pêşyan:

Gozê pûçî xirexir kenê.

Her vaş kokê xo ser o beno zergûn.

Pîvaz çiqas firk bo ende sere keno pîl.

Sereyê pîvazî, qina pîvazî yew î!

Welî ra telî, telîyî ra welî kuweno.

Kurmançî:

Îdyom:

Ava goşt û balcana, ne xwar ne da cîrana.

Ava ser berûyan, wek zavayê dilê xesûyan.

Avîlok zî nexşê xwedê ye.

Baxçê gula, para bêaqîla.

Berû jî darê ketî, dar nasnekirî.

Bi dilê keran bimîne, qevdek baxdenûs namîne.

Bi eşqa mewîja, dil diçe guvîja.

Bi serîyek sîr nekirin.

Bi şev şemamok bi roj pîrebok bûyin.

Bizrê pirparê bûyin.

Bo xatîrê gulê, dirik dikeve paşilê.

Bûyin dirika reş.

Bûyin îsot.

Çelleyê erebî û firîgên noka?!

Çî zanî qedrê gulê, kerbeş divêt kerê reş.

Çîl kilamên hirçî ne, hemû jî li ser dara hermî ne.

Darê min kulavê min, rehmet li dê û bavê min.

Dibê qey sêvek e, kirine du felq. (Teşbîh)

Dimirim dibiecim; ceh dibêjê ez birinc im.

te can e, ê me balcan e?/ te can e, ê min balcan e?.

Endilko bavê keko, tekê min o, tekê keko.

Garis jî destan nerîjîn.

Gayê fiso, nan garis o!.

Gula geş dane ber pozê kerê reş.

Ha namûs ha baxdenûs!.

Heft çîrokê hirçê ne, her heft jî li ser hermê ne.

Heke xiyar e, jî tûtîkê ve dîyar e.

Herçî ber e, gula zer e.

Heya herî bigre xernûf.

Hezîran hizirî, giya li baskê kizirî.

Kakîlê gûzê bûyin.

Kes pîvazan pê hûr nake.

Kirin wek pincar.

Li ser dirikan rûniştin.

Lomeya pîvaz jî sîr kirin.

Mala bavan gula geş, mala mêran roja reş.

Maneya nedayînê, "werîs li garis e."

Mar jî pûngê aciz e, pûng jî diçe li ber qula wî hêşîn tê.

Min sîr nexwarîye ku bîhn jî devê min bê!.

Nan heye, av heye, pîvaz heye, lo lo tu çima dimirî?.

Nav giya de tolikê begemkirin.

Ne dixwim gêlazan ne didim hevrazan.

Ne kortigê kerengan bûyin.

Nîsk kirin gîsk.

Nok jî dibêje pozê min heye!.

Pincara çiyayekî bûyin.

Pîrê nemir bihar tê, kero nemir qîvar tê.

Qîz sêva li darê ye, her kes çoyê xwe davêje.

Sêva çê para hirçê.

Sîr jî jî pîvaz re dibêje "wêde here, bîhn jî te tê!".

Tene bûn firîg, mele bûn şîrîg.

Tovê pirparê bûyin.

Ya tûrek mêwîj, ya kelemekî tûj.

Zarok kulîlka malan e. (Teşbîh)

Zebeş neçûyîn dêv.

Gotimên pêşyan:

Dar bi berê xwe şîn e.

Dar û devî bi guh in!

Dara hirmîyan sêvan nade!

Darê min kulavê min, rehmet li dê û bavê min.

Demek a kulîlkan e, demek a sosinan e.

Genimê dewsa kizinê, bexê li ber bizinê, mêrê bindestê jinê, her sê Hesabê mirinê.

Germ germa tûyan e, kêf kêfa rûtan e.

Giya di bin kevir de namîne.

Giyayê hewşê jî xwedî re tahl e.

Gul bê bîhn nabe.

Her giya li ser koka xwe şîn tê.

Jî sorik patîle çênabe.

Jî şîlanê nîr çênabe.

Ker jî nefelê fahm nake.

Kundirê miranî, çêtir e jî şekirê şîranî.

Nan nanê genimî, bext bextê mêran.

Nanê gilgil jî tunebûnê çêtir e.

Nok tê li kokê.

Petêxên zer para kûsiyan e!

Pîr bi pîvongê carek tê xapandin.

Pîvaz pîvaz e, çî sor e çî sipî ye.

Rojek a gulê ye, yek a gulşîlanê ye.

Serîyek pîvaz, bîhnê berdide beroşekê.

şohreta çeman dar û bî, şohreta qîz û bûkan şar û temezi.

Tebax e, tîrî bax e.

Temûz e, kakîlê kete gûz e.

Xwedîyê xiyarê çîlmisî, ne dixwe ne dide kesî.

Zarê şîrîn, pîvaza tûj dike hinguvîn.

Zebeş bi dengê xwe, hinar bi rengê xwe.

Zebeş jî xwarinê re, dendik jî danînê re.

Zor gizêrê radike.

Çavkanî

Baytop, Prof. Dr. Asuman, Bitkilerin Bilimsel adlarındaki Niteleyiciler ve Anlamları, İ.Ü Ecz. Fak. Yayınları, İstanbul, 1995

Baytop, Prof. Dr. Turhan, Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, TDK Yay. Ankara, 1997

Bedîrxan, Celadet Alî, Ferhenga Kurmançî-Frensî, Kovara Vate, Stockholm, hûmare: 1-18 (1997-2002)

Davis, P.H., Flora of Turkey and the East Aegean Islands, 10 cîld, Edinburgh (1965-1988)

Erdem, Turan, Ferhenga Zazakî-Tirkî/Tirkî Zazakî, Doz Yay. İstanbul 1997

Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, İst., 2004

Farqînî, Zana, Türkçe-Kürtçe Sözlük, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, İst., 2000

Gruba Xebatê ya Vateyî/Vate Çalîşma Grubu, Türkçe-Kirmanca(Zazaca) Sözlük/Kirmanca(Zazaca)-Türkçe Sözlük, İkinçî

Basım, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2004

Guest, Evan, Flora of Iraq, Ministry of agriculture Republic of Iraq, 9 cîld, Baghdad, 1966

Îzoli, D., Ferhenga Kurdî-Tirkî, weşanên Deng, İstanbul, 1992

Malmîşanîj, Zazaca-Türkçe Sözlük/Ferhengê Dimilkî-Tirkî, Weşanên Deng, İstanbul, 1992

Özcan, Mesut, Zazaca-Türkçe Sözlük, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997

Polat, Edip, Bilim Dilinde Kürtler, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2004

Qazzaz, Şafiq, Kurdish-English Dictionary, Aras Press and Publishers, Erbil, 2000

Saadalla, Salah, Saladin's English-Kurdish Dictionary, Avesta Basım Yayın, 2000

Tazegül, Emrullah, Tarımsal Bilimler Sözlüğü, cild I-II, İzmir, 1987

Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük, Tij yayınları, İstanbul, 2001

Vate (kovara kulturî), Stockholm, hûmare, 1-25 (1997-2005)

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information

N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris

France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN

Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN

KURMANCÎ

Min ev nivîsî ne jî bo sahibrewacan
Belkî jî bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xani
(Sedsala XVIII)

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Civîna Parîsê ya payîza 2006an

Civîna 39an ya Kurmancî rojên di navbera 27/11 - 2/12-2006an de li Parîsê kom bû. Beşdarên civînê li ser peyvên kurdî û îranî di ermenî de, peyvên kêmnas, termên fûtbolê, peyvên di stranan de, ferhenga Avestayî-Kurdî, paşgir û pêşgirên kurdî xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfi Baksî

(Xerzan), Elîşêr (Wan), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozi (Batman), Kendal Nezan (Diyarbakir), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên ji xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Peyvên kurdî û îranî di ermenî de

Amadekar : Têmûrê XELÎL

ermenî	kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
	ermenî, êrmenî (m, r)	ermeni	arménien	armenian
	ermenî, ermenkî (n)	ermenice	arménien, langue arménienne	armenian, armenian language
ajdahak	ezderha, ejdiya, ejdeha, ziya, ziha	ejderha	dragon	dragon
koçarî	koçerî	bir Kürt oyunu	une danse kurde	a Kurdish dance
hox	(ji îranî ahaka) ax, xak	toprak	terre	soil, land, earth
axor	axur	ahur	étable	stable
azat, (avestayî azate)	azad	özgür, hür	libre	free
andam, (avestayî hendame)	endam	uzuv	membre	member
ambar, (ji îraniya kevn hembar)	enbar, embar	anbar	dépôt, entrepôt	warehouse, store
bijîşk (ji îranî pizîşk)	pizîşk, pêzêşk	doktor	médecin	physician, doctor
datavor (ji îraniya kevn date: heq, dad)	dadwer	hakim	jugue	judge
dataxaz	dadxwaz, dadres	savcı, dava makamı	procureur	prosecutor
djvar	dijwar	çetin, zor	difficile	difficult
doşab	doşav	pekmez	sirop épais de raisiné	a thickened grape/resinous syrup
gomêş	gamêş	camuş, manda	buffle	buffalo
gaz (ji îranîyê gez)	gaz, gez	arşın	mesure de longueur d'environ 68 cm	a yardstick (about 68 cm long)
gazar	gizêr, gêzer	havuç	carotte	carrot
girpan	girfan, berik	cep	poche	pocket
kopal	gopal	baston, asa	canne	cane
klor	kilor, gilover, gulor	yuvarlak	rond	round
hêl	hêl	kakule	cardamome	cardamon
hîmk	hîm	temel, esas	base, fondation	basis, foundation
hîmn	hîm: bingeh	kök, esas	racine	root
hol	hol; vizik	topaç	toupie	top, spinning top
hazar	hezar	bin	mille	thousand
comard	comerd	cömert, yiğit	brave, généreux	brave, generous
kîp	kîp : şidandî; derî kîp girtin kîpê hev rûniştin	sıkı, çok yakın; kapıyı sıkı kapatmak birbirine çok yakın oturmak	très serré, resseré; fermer bien la porte; s'asseoir très près l'un de l'autre	very tight, tightened up; to shut the door securely; to sit close together
ksak	kîs, kîsik	kese, torba	bourse	purse
kûrak	kurîk	at ya da eşek yavrusu	petit d'un cheval ou d'un âne	a foal (of horse or donkey)
mom	mûm	mum	bougie	candle
şapîk	şapik	gece gömleği	tunique de nuit	night shirt
bizêz	bizûz, gizûz	güve	mite	clothes moth
kap	kap	şerit, kısa şerit	laisse, corde	leash, cord
kaşêl	kaş	çekme, çekiş	traction	traction, haulage
lagan	legan	leğen	assiette large	large bowl
lavaş	lewaş, loş	levaş	fine galette de pain	a flat loaf of fine bread
paç	paç, maç	öpme, öpüş	baiser, embrassade	a kiss, a hug, an embrace
mêxak	mêxik	karanfil	oeillet, clou de girofle	a carnation, a clove

Peyvên kêmnas (II)

Amadekar : Kendal NEZAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hox	küçük giriş kapısı	portillon	gate, barrier
kam n.m.	suyun geçişini engelleyen bir tür vana	dispositif en bois ou en métal bloquant le passage de l'eau (<i>sorte de vanne</i>)	a metal or wooden device for controlling water flow (an adjustable dam)
kamar n.f.	yuvarlak tahta çerçeve (elek, tef, vs)	cadre circulaire en bois (<i>de tambourin, ou d'un tamis</i>)	a circular frame (for a tambourine or sieve)
kamav	su kesildikten sonra arkta kalan birikinti	eau stagnante, flaque <i>n.f.</i> (<i>restant dans la rigole d'irrigation après que l'eau ait été coupée</i>)	a puddle (of water remaining in an irrigation channel after the water has been cut off)
kambûn	diş kamaşması	agacement des dents	having the teeth on edge
kam n.f.	un, yumurta sarısı ve sudan yapılan ve porselen eşya onarımında kullanılan yapışkan	colle artisanale, faite d'un mélange de farine, de jaune d'œuf et d'eau servant à réparer les porcelaines	traditional glue, made of a mixture of flour, egg yolk and water, used for repairing pottery and china.
kam dan; kam dan çiniyê	yapıştırmak, çatlak bir porseleni yapıştırmak	coller, recoller (<i>une porcelaine</i>) ; recoller une porcelaine	to glue, to stick, to glue together pieces of china
tevş, toş, tevşok	yassı, taşlarla oynanan bir çocuk oyunu	sorte de pétanque kurde	a Kurdish game of bowls
tûr n.f.	geleneksel bir Kürt oyunu (oyuncuların bir kısmı geniş bir çemberin içinde durup dışardan yaklaşan oyuncuları kemerleriyle vurur ve kemerlerini almaya çalışır)	jeu traditionnel où une partie des joueurs se tient à l'intérieur d'un grand cercle et frappe à coups de ceinture ceux qui s'approchent d'eux et cherchent à prendre leur ceinture	a traditional game in which some of the players stand inside a large circle and beat back with their belts those who try to approach them and take their belts away
pezmişok, pezmêjek, pezmijk, pezmişk	koyun kenesi	tique (de moutons)	a tick (the insect)
pêcemok	yarasa	chauve-souris	a bat (the flying mammal)
Pêvir, Pêwr, Perwîn, Sureya n.f.	Süreyya	les Pléiades (<i>constellation</i>)	the Pleiades
Pêwr û Mêzîn	Terazi burcu	la Balance (<i>constellation</i>)	Libra (constellation of)
piçiqîn, piçikîn, alîn, lefin	sarılmak	s'enlacer, se nouer	to embrace; to knot
piçiqandin, pêçan, alandin, lefandin	sarmak	enlacer, nouer, ficeler.	to intertwine, knot or tie up
fatfatik, şemşemotik, margîsk, marmarişok, marîjok, fatimoke	fatmacık, çayır kertenkelesi	lézard des près	green lizard
pêxew n.m.	örtü, bataniye	couverture	blanket
şemşemotik n.f.	bir çeşit Kürt mantısı	sorte de gros raviolis kurdes	a kind of Kurdish ravioli
apê mûş (an lûs) an mamê lûs	geleneksel bir Kürt oyunu: iki oyuncu gözleri kapalı bir şekilde belli bir mesafede karşı karşıya oturur. Aralarında bir yastık vardır, oyuncu karşısındakine kefiyesiyle darbe salmadan önce "mamê lûs, xwe bike çilûs, hat te derbeke bênamûs". (Lûs amca, eğil sana kötü bir darbe geliyor) der diğeri darbeden kaçmaya çalışır". En çok puan alan oyunu kazanır. Bir oyuncu karşısındakini vuramayınca oynama sırası diğerinin olur.	un jeu traditionnel kurde dans lequel deux personnes sont assises, séparées l'une de l'autre par un traversin, les yeux fermés. Elles se donnent des coups avec un « egal » noué. Le jeu consiste à esquiver les coups de l'autre. A chaque fois, on prévient l'autre avec : "mamê lûs, xwe bike çilûs, hat te derbeke bênamûs". La victoire est acquise aux points. Dès qu'on manque un coup, c'est l'autre joueur qui reprend la main.	a game in which two people are seated, separated by a cushion, with their eyes closed. they hit out at one another with a knotted "egal". the aim of the game is to dodge the opponent's blows. each time they warn one another with "mamê lûs, xwe bike çilûs, hat te derbeke bênamûs". victory is decided on points. Each time a player misses, his opponent takes over the striking.
pezkoguro n.f.	birdirbir	saute-moutons	leap frog
kerikê kerajo	geleneksel bir Kürt oyunu: oyunculardan biri gözünü kapar ve sırtını diğer oyunculara çevirir. Biri sırtına dokunup "Kerikê kerajo, kî te dajo?" (Eşek sürücüsü eşek, seni kim sürüyor?) der. Eğer sesini tanımazsa onu sırtına bindirip oyun sahasında gezdirir, tanırsa o sırtına biner ve sahayı dolaşır	jeu traditionnel kurde où un joueur ferme les yeux et tourne le dos aux autres. Quelqu'un touche son dos du doigt en disant : Kerikê kerajo, kî te dajo ? (petit âne conducteur d'âne, qui te conduit) S'il ne reconnaît pas la voix, il doit porter la personne sur son dos et faire un tour de terrain, s'il le reconnaît c'est lui qui monte sur son dos	a traditional Kurdish game in which a player closes his eyes and turns his back on the others. someone touches his back saying: Kerikê kerajo, kî te dajo? If he fails to recognize the voice he has to carry that person on his back round the field. If he does recognise the voice, then the other carries him.
çavşüteneke, çavgirtinok, çavgirtineke, veşartok	saklanbaç	jeu de cache-cache	a game of hide and seek
hol, vizik, teqal	topaç	toupie	spinning top
gizgizok	ottan yapılan küçük topaç	sorte de petite toupie faite d'une herbe (gizgizok) qu'on fait tourner sur un plateau.	a kind of small top made of a variety of grass (gizgizok) that is spun on a tray
ponijîn	kara kara düşünmek	avoir des pensées noires, en avoir lourd sur le cœur	to have dark thoughts, to be heavy hearted
ponijîn n.f.	kara düşünce	pensées noires	dark thoughts
pûrisandin	ufalamak	émietter	to shred or crumble
nanê hişk pûrisandin	kuru ekmek ufalamak	émietter le pain sec	to crumble dry bread
tûtûn pûrisandin	tütün yapraklarını ufalamak	émietter les feuilles de tabac	to shred tobacco leaves
qefilîn, cemidîn, qerimîn, simirîn	soğuktan donmak	être transi, geler <i>v.i.</i> , se refroidir <i>v.pr.</i> , se geler <i>v.pr.</i> , FAM. cailler <i>v.i.</i>	to be numb with cold, to be freezing,
qefilîn, betilîn, rat bûn, westiyan	(bazı kuzey ağzlarında) yorulmak, yorgunluktan halsiz düşmek	(REGION.) (<i>dans certains parlers du nord</i>) être fatigué, être épuisé, être exténué	(in some northern regional dialects) to be tired, worn out, exhausted
qerqaş, çilspî	saf beyaz, parlak beyaz	blanc pur, d'un blanc éclatant	pure white, a brilliant white
qesidandin	1) asmak, takmak; 2) çarpmak 3) baş vurmak	1) accrocher <i>v.tr.</i> 2) heurter <i>v.tr.</i> 3) adresser une requête.	1) to hang up; 2) to collide with or bump into s.o.; 3) to petition a court
qesidîn	1) uğramak; 2) yönelmek, başvurmak	1) visiter <i>v.i.</i> , rendre visite en passant, faire halte; 2) s'orienter <i>v.pr.</i> , s'adresser à...	1) to call in on s.o.; 2) to go and see s.o.
lî mala yekî qesidîn	birine uğramak	faire étape chez quelqu'un	to break one's journey at s.o.'s
qesp	sert, sağlam (taş yada çakmak taşı için)	solide (qualité d'une pierre, d'une pierre à briquet)	solid (eg. like a stone or a flint)
qeş n.f.	(batı ağzlarında) soyma	(<i>dans les parlers de l'ouest</i>) épluchage	(in the western dialect) peeling (fruits etc)
qeş kirin	soymak (meyve ve sebze)	peler, éplucher	to peel or clean fruit or vegetables

qetek	buğday ya da pirinci ayıklamada kullanılan tahta sini	plateau en bois utilisé pour trier le blé ou le riz des cailloux	a wooden tray used for sorting wheat or rice to remove small stones
qewarok	içi henüz oluşmamış taze ceviz	noix verte dont la coquille n'est pas encore formée.	an unripe nut whose shell has not yet formed
qewlî, bi qewlî	göre, -e göre	selon	according to
qewlî filankesê/î	falancaya göre	selon un tel	i.e according to so and so
qewilandin	(ender) inandırmak, ikna etmek, baştan çıkarmak (bkz qebûlandin)	(rare) convaincre <i>v.tr.</i> , persuader <i>v.tr.</i> , séduire <i>v.tr.</i> (voir qebûlandin)	(rare) to convince, to persuade or to seduce s.o. (see also qebûlandin)
qewîfî, tenbî	tenbih, tavsiye, sipariş	avertissement, recommandation, avis, conseil	a warning, an advice or recommendation
qewîfî kirin	1) tenbihlemek, tavsiye etmek; 2) sipariş vermek	1) donner un avis, conseiller, recommander ; 2) passer commande ;	1) to give advice, to advise or recommend; 2) to place an order
qewîfî lê kirin	birini tenbihlemek	recommander à...	to recommend to s.o.
qewîtiya pêşyan	ataların tavsiyesi, ata sözü	tradition, adage	a tradition, a saying
qeyal, qiyale n.f. AR.	öğlen uykusu, öğlen dinlenmesi	repos de midi, sieste	a mid-day rest, a siesta
ketin qeyalê	öğlen istirahatına çekilmek	faire la sieste, se mettre à l'abri de la chaleur pour le repos de midi	to take a siesta, to shelter from the heat, to take a mid-day nap
qebal adj. AR.	olgun, olgunlaşmış	mûr, mûri	ripe, ripened
qêna adv.	(ender) güçlükle, zor, güç bela	(rare) difficilement	(rare) with difficulty
qêna hat	güç bela geldi	il est arrivé avec peine.	he arrived with difficulty
qîcî, qîj, qîjî	kaynar, kaynaşan	(rare) bouillant(e), bouillonnant(e), effervescent(e)	(rare) boiling, effervescent
qîç n.f.	(yerel) an	REGION. moment	(regional) moment, short while
qîçekê ; bi vê qîçê vegeriyan	bir anlık; anında döndüler	REGION. moment, un petit moment ; ils sont revenus tout de suite	(regional) a moment, a short while; they returned immediately
qîdîk n.f.	kursak	jabot	crop (of bird)
qîdîka mirîşkan,	tavuk kursağı	jabot d'une poule	a chicken's crop
qîdûm n.f.	tırmık	râteau <i>n.m.</i>	a rake
qîdûm kirin ; erd qîdûm kirin	tırmıklamak	ratisser ; ratisser le sol	to rake
qîdûmkirin	tırmıklama	ratissage (du sol)	raking
kubik, qîlûz, xûz	kambur	bosse	hump
qîlvilandin n.f.	1) çalkalama; 2) sarsma	1) rinçage ; 2) secousse	1) rinsing; 2) a jolt or bump
qîlvilandin	1) çalkalamak; 2) sarsmak, silkelemek	1) rincer, passer à l'eau ; 2) secouer	1) to rinse out, to soak; 2) to shake
qîlvilîn	1) çalkalanmak; 2) sarsılmak, silkelenmek	1) être rincé, être passé sous l'eau ; 2) être secoué, être agité	1) to be soaked; 2) to be shaken or disturbed, to be agitated
qîmil, qîmir, qemer	yanık ten	hâle, teint hâlê	tan, a tanned complexion
qîmitokî	1) buruşuk; 2) solmuş, solgun	1) froissé, chiffonné, froncé, plissé ; 2) flétri, fané	1) creased, crumpled; 2) withered, wilted, faded
qînyat n.f.	1) takat, güç; 2) kanaat (bkz qenaet)	1) force <i>n.f.</i> , vigueur <i>n.f.</i> , énergie <i>n.f.</i> ; 2) conviction, croyance. Voir aussi qenaet	1) force, energy; 2) conviction, belief (see also qenaet)
qînyata min bi te re	sana güveniyom	je te fais confiance	I trust you
qînyata çavan	güründüğü kadar	à vue d'œil	as far as one can see
dîtina çavan qînyata dilan e	gözle görmek inanmaya yeter	la vue suffit à rassurer le cœur	the sight is enough to reassure the heart
qînyata dil şkêrandin,	muradına ermek, gönlünün arzularını gerçekleştirmek	réaliser un désir profond, s'efforcer, chercher à obtenir la réalisation d'un vœu, d'un désir	to achieve a deep wish or desire
qîn, qînik, qînik, qînike	nakarat	refrain, rengaine,	a refrain or melody
qînêre, qînotî	öğleden sonra yenilen hafif yemek	goûter <i>n.m.</i> , repas léger pris dans l'après-midi.	tea, i.e a light meal or snack taken mid-afternoon
qîran	salgın hayvan hastalığı:	épizootie <i>n.f.</i>	epizootic disease
qîran ketiye nav pez	sürü salgına bulaşmış	les moutons sont frappés par une épizootie	the sheep have caught an epizootic disease
qîrçok, <i>syn.</i> çîkûs	cimri	avare <i>adj.</i>	miserly, stingy
qîrçûn n.f.	hayvan yemi artığı	foufrage non consommé par les bêtes et devenu impropre à la consommation	fodder, not eaten by the animals and become unsuitable for consumption
bêşû	kar yığını	congère, amoncellement (de neige)	snowdrift, a heap of snow
qîtin	sigara ağızlığı	fume-cigarette	a cigarette-holder
qîtitk	kuruntu (kurumuş parçacık veya dilimler için)	pièce ou morceau séché (<i>de quelque chose</i>)	a piece or a dried piece (of s.thg)
qîtitkê xwînê	kan kuruntusu;	plaque de sang séché	a pool of dried blood
qîtitkê petêxê	kurumuş kavun dilimi;	tranche de melon séché ;	a slice of dried melon
qîtitkê (mêrî) kulê	baş belası, belalı delikanlı	casse-cou, jeune homme bagarreur	a daredevil, a reckless person
qîl	boynuz	défense	a tusk
qîlê berazan, <i>syn.</i> şirne;	yabani domuz boynuzu,	défense de sanglier	a boar's tusk
qîlê filan	fil dişi	défense d'éléphant	an elephant's tusk
qîqac n.f.	yaklaşık 12 kg olan eski tahıl ölçüsü	ancienne mesure de céréales d'une capacité de douze kilos environ	an old unit for measuring grain, of about 12 kg capacity
qîr, zift	asfalt;	asphalte <i>n.f.</i> , bitume <i>n.m.</i> :	tar, asphalt, bitumen. eg.
qîr kirin	asfaltlamak;	asphalter <i>v.tr.</i> , goudronner <i>v.tr.</i> ;	to asphalt or to tar
... kirin qîrê,	bulaştırmak, çamura batırmak, güç duruma koymak;	engluer, embourber, mettre dans le pétrin	to bog down, to get in a mess
bûn qîr	yapışmak, musallat olmak	être collant, être casse-pied	to be clinging, to be a nuisance
qetran	katran	goudron	tar
qoçandin, quçandin	büzmek;	replier, recroqueviller ;	to fold up again, to huddle;
xwe qoçandin ser hev,	büzülmek, kabuğuna çekilmek	se recroqueviller	to curl o.s. up
syn. xwe qosî ser hev kirin			
qol n.m.	kolye	collier <i>n.m.</i>	necklace
qolê zêran	on iki altın dizili kolye ya da baş takısı	collier ou diadème de douze piécettes d'or	necklace or diadem made of 12 small gold coins
qolê mil, girmilk	omuz başı	articulation du bras à l'épaule	shoulder joint
qolek an qolik n.f.	çerçöp olarak yakılan, bir tür irice deve diken	variété de gros chardon, utilisé comme brindille	a kind of large thistle used for kindling
qolik (bi qolikê ketin)	(koyunlarda) kelebek hastalığı	maladie de foie qui affecte les moutons (être atteint d'une maladie de foie)	liver disease affecting sheep, (to have a liver complaint)
qopik n.m.	1) topal 2) top biçiminde kumaştan düğme	1) cupule du gland; 2) bouton en tissu en forme de boule	1) an acorn cup; 2) a round cloth button
qoqik, kort	oyuk, delik	trou <i>n.m.</i> , cavité <i>n.f.</i>	a hole or cavity
qoqika çav	göz oyuğu	orbite de l'œil <i>n.f.</i>	eye socket

qoqika mējî	kafatası	boite crânienne	cranium
qoqilandin	1) delmek, oymak 2) oyuğundan çıkmak (göz)	1) trouser <i>v.tr.</i> , percer <i>v.tr.</i> ; 2) sortir de l'orbite (<i>œil</i>)	1) to make a hole, to pierce; 2) to gouge (an eye)
qoq n.f. tizbiya qoq	hint cevizi ağacı ya da kökü; hint cevizi ağacından yapılan tesbih	bois ou racine de cocotier : chapelet en bois de cocotier	the wood or root of a coconut tree a string of beads of coconut wood
qoq, qoqe n.f.syn. meqere qoqeya ta	makara iplik makarası	bobine <i>n.f.</i> bobine de fil	a reel, a spool a reel of thread
qoqilandin	oylatmak (bir çocuğu omuzunda oylatmak)	faire bouger, faire sauter (un enfant sur ses épaules)	to make s.o move or jump (eg. a child on one/s shoulders)
qorbaçe, kuxika qîrîqîrok, xeneqîtik, xeneqûtîk, xeniqok.	boğmaca	coqueluche <i>n.f.</i>	whooping cough
qorç n.f.	bir cilt hastalığı	une maladie de peau	a skin disease
qûrîn n.f.	turna çığılığı	cri de la grue	the cry of a crane (bird)
qoş n.f.	hayvanlarda doğum sancısı	convulsions d'un animal au moment de la mise bas	convulsions of an animal as it gives birth
mî ketiye ber qoşan	koyun doğum sancısı çekiyor	la brebis est prise des convulsions de la mise bas	the ewe is in labour convulsions
quşdik, qutîk, qotîk	ayna	miroir	mirror
qulat	top;	boule :	ball;
qulata berfê	kar topu	boule de neige	snow ball
quloz	1) yüksek; 2) zirve;	1) <i>adj.</i> haut, élevé; 2) <i>n.f.</i> cime, sommet	1) high; 2) summit or peak;
quloz bûn	yükselmek	s'élever ;	to rise;
qulozî hewa bûn	göklere göklere çıkmak	monter vers le ciel	to fly to the sky
quloz kirin	yükseltmek	élever	to raise or bring up
qurs	(yerel) yüce dağ	(régional) haute montagne	(regional) high mountain
kurt, qurt	akbaba	vautour	vulture
kurtê laşan,	leş kargası	vautour moine (<i>aegyptius monachus</i>).	a species of vulture (<i>aegyptius monachus</i>)
quzgezk, cûbir, cûbirk	dana burnu	courtillière; (lat) <i>gryllotalpa vulgaris</i>	a mole cricket (<i>gryllotalpa vulgaris</i>)
gezgez, gezgezk	dana burnu	mufler, gueule de loup ; (lat) <i>antirrhinum</i>	snapdragon (<i>antirrhinum</i>)
qûnteşî, hespê bûkê	helikopter böceği	libellule	dragonfly
sivoreav, seyê avî	su samuru	loutre	otter
qûz, kûjî, kûjik, kûze	sansar	fouine	weasel, stone martin
delek, semûr	zerdeva, ağaçsansarı	martre, zibeline	a marten, sable
kurebeşk, kurbeşk	porsuk	blaireau	badger
qwîz	kokarca	putois	polecat, skunk
sîxur	oklu kirpi	porc-épic	porcupine
cîq	sığircık	étourneau sansonnet, merle	a starling
lî ber xistin	(yerel) çaktırmak	(régional) faire comprendre	(regional) to make s.o understand
lî rû bi ber bûn	(yerel: orta Anadolu Kürtleri) çakmak, anlamak	(chez les Kurdes d'Anatolie) comprendre	(regional: anatolian Kurds) to understand
raber xistin	(yerel) teşvik etmek, çaktırmak, birinin kafasına koymak	(régional) inciter à faire quelque chose, faire comprendre, pousser à..., mettre dans la tête de	(regional) to urge s.o to do s.thg. make s.o understand, to push s.o to ...; to ram s.thg into s.o.'s head
raborandin, raborî kirin	1) geçinmek; 2) geçindirmek, geçimini sağlamak	1) faire passer; 2) assurer sa subsistance	1) help s.o. cross 2) to keep or support oneself
raborî, debar, îdare	geçim;	subsistance;	subsistance;
raboriya me baş e	geçimimiz iyi	nous avons un bon niveau de vie	we have a good standard of living
racivandin	toplamak, biraraya getirmek	réunir <i>v.tr.</i> , rassembler <i>v.tr.</i>	to unite or assemble
racivîn: cûn ser hev, civilîn	büzülmek, çekilmek (kumaş)	se recroqueviller, rétrécir <i>v.i.</i> (<i>le tissu</i>)	to shrivel up, to shrink (cloth)
raçandin	temel atmak	jeter les bases, les fondements	to lay the basis or foundations
ranav, ranaviş n.f.	telkin	suggestion	suggestion
ranavî yekî kirin	birine telkin etmek	suggérer à quelqu'un	to suggest to s.o
ramedan	yatırmak, uzatmak	étendre, allonger	to stretch, lay down, or lengthen
xwe ramedan	uzanmak, yatmak	s'étendre <i>v.pr.</i> , s'allonger sur le dos	to lie down, to lie on one's back
Syn. paldan, razan xwe dirêj kirin			
randin	sürmek, gütmek	mener, conduire	to lead, to drive
raperîn	bir ırmağı geçmek, aşmak	traverser une rivière, franchir <i>v.tr.</i> , survoler <i>v.tr.</i>	to cross a river, to go through or beyond; to fly over or skim through, (depending on contest),
raper	geçit	passage, gué	crossing, ford
rapêlîn	bükme, katlamak	plier <i>v.tr.</i> , replier <i>v.tr.</i>	to fold; to fold over
raps	ekilmiş tarla, ekilmiş arazi	champ cultivé, terrain cultivé.	cultivated field, cultivated land
rasandin, rêsandin	örmek 2) zank sürmek, yapıştırmak; susturmak	nouer, tricoter 2) coller	1) to knot, to knit 2) to stick
rêsayî, rêsî, rêsandî	örülmüş:	noué, tricoté :	knotted:
rêsayî	örülü, örgülü, eğimli	noué, barbelé	
têlê rêsayî	dikenli tel	fil de fer barbelé	barbed wire
rasteyar	samimi; içten	sincère <i>adj.</i> , franc, franche <i>adj.</i>	sincere, frank
rasteyarî	samimiyet, içtenlik	sincérité <i>n.f.</i> , franchise <i>n.f.</i>	sincerity
pê werkirin, lê kirin	dökmek, serpmek	saupoudrer	to sprinkle
xweyê pê werkirin	tuzlamak, tuz serpmek	saupoudrer de sel	to sprinkle salt
ratib: pergal	düzen;	ordre <i>n.m.</i> :	order, tidiness;
ratiba mala wî rind e	evi çeki düzenlidir	sa maison est bien rangée	the house is tidy
ratûtîkandin	(yerel): örtmek, kaplamak, üstünü kapatmak	(régional) mettre sur, couvrir	(regional) to put s.thg. on, to cover
lihêf ratûtîkandin	üstüne yorgan örtmek	couvrir d'une couette	to cover with a quilt
ravêjker	danışman	conseiller, ère <i>n.</i> , précepteur, trice <i>n.</i>	advisor, tutor
ravrav	kumral	blond vénitien, blond roux.	a reddish blond, ginger coloured
rawêj	1) tavsiye, öğüt, nasihat; 2) konuşma tarzı	1) conseil, recommandation; 2) manière de parler, parler <i>n.m.</i>	1) advice, recommendation; 2) a way of speaking, speech
rawêjkar, rawişkar	danışman	conseiller, ère	adviser,
rawêjkarî, rawişkarî	danışmanlık	fonction de conseiller	counsellor
pê re westan, pê re westiyan	biriyile uğraşmak	s'occuper de quelqu'un, passer du temps avec quelqu'un, se donner du mal pour quelqu'un	to look after s.o., to go to some pains for s.o.
raweşan, raweşîn. Syn. daweşîn;	1) sililmek, sarsılmak 2) dökülmek;	1) trembler, bouger brusquement, de façon saccadée, être ébranlé ; 2) tomber :	1) to tremble, to move jerkily, to be shaken; 2) to fall;

pelên darê raweşiyane	ağacın yaprakları dökülmüş; 3) yığılmak, toplanmak, herkes köye döküldü	les feuilles de l'arbre sont tombées 3) s'attrouper <i>v.pr.</i> , se masser <i>v.pr.</i> : tout le monde se rassembla au village.	the leaves have fallen; 3) to flock together, to form a crowd; everyone flocked to the village
her kes raweşiya gund	(yemel) serpmek, dökme	(régional) asperger <i>v.tr.</i>	(regional) to spray
raweşandin: reşandin	çamaşır serilen ip yada yer	étendoir à linge.	a clothesline
raxistek	1) mağrur, burnu havada; ukala 2) (mec.) eşraf	1) hautain, e <i>adj.</i> , arrogant, e <i>adj.</i> ; 2) FIG. notable <i>adj.</i>	1) haughty; 2) (fig) noteworthy
raymezî	mağrurluk; ukalalık	arrogance <i>n.f.</i> :	arrogance:
raymezî kirin	mağrur mağrurluk etmek, hava atmak	prendre des airs, faire preuve d'arrogance.	to put on airs, to display arrogance
rebisandin, repisandin, tepisandin	basmak, bastırmak	tasser <i>v.tr.</i>	to pack, to tamp down
rebisîn, repisîn, tepisîn	basılmak, bastırılmak	se tasser	to subside or shrink, to bunch up
rebisandin, rewisandin	sulamak, su vermek	arroser, irriguer	to water, to irrigate
refî n.f.	def, uzaklaştırma;	écartement, éloignement;	a gap or distance;
refî kirin	def etmek, uzaklaştırmak	écarter, éloigner	to separate or move away
regez n.f.	1) ırk; 2) cins	1) race <i>n.f.</i> ; 2) genre <i>n.m.</i>	1) race breed, 2) kind, type
remêl, rimêle, hewêrde, sûsik	bıldırcın	caille	quail
ramî	gösterme;	action de montrer:	showing;
ramî dan	göstermek	montrer	to show
renandin	rendelemek	raboter	to plane down or scrape
rengrêj	boyacı, elbise boyacısı	teinturier	dye
rengrêjxane	kumaş ya da elbise boyama yeri	teinturerie	dyeing
rengrêjî	boyacılık	métier de teinturier	the trade of dyeing
veresîn	çözülme (örgü)	filer, se défaire, se détricoter	to spin, to undo, to unpick
resandin	yetiştirmek	faire pousser, cultiver	to make s.thg. grow, to cultivate
reşbend	(yemel) uçurum	REGION. gouffre <i>n.m.</i>	(regional) a gulf, a chasm
fîrînek, fîrînok, zang	uçurum	abîme	abyss
reşîk, xarûk	yünden örülü çarık	sandale en laine et poils tissés pour l'hiver	a winter sandal woven of wool and hairs.
retimandin, ritimandin	tıkamak	boucher <i>v.tr.</i>	a butcher
retimîn, ritimîn	tıkanmak	être bouché, être obstrué	to be blocked
rewa	ödül;	récompense, prix	a reward, a prize;
rewa kirin	ödüllendirmek	récompenser	to reward
rewag	çadır çeperlerini kaplayan keçeden geniş şerit	bande de feutre qui entoure les haies (çît) autour de la tente	a felt band that surrounds hedges; (çît) or round a tent
rewdîn	çok aç, acından ölen	très affamé, qui meurt de faim.	very hungry, starving
rewdînî	açlık	famine <i>n.f.</i>	famine
dîlq n.m.	1) biçim, kılık; 2) rol;	1) forme ; 2) rôle;	1) form, shape; 2) a role;
ketin dilqê yekî	birinin kılığına girmek, birinin rolünü oynamak	prendre le rôle de quelqu'un	take on s.o.'s role

Termên fûtbol - II -

Amadekar : Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
Federasyona Fûtbolê ya Ewrûpayê	Avrupa Futbol Federasyonları Birliği	UEFA (Union Européenne de football)	UEFA (Union of European Football Associations)
Federasyona Fûtbolê ya Navneteweyî	Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği	FIFA (Fédération internationale de football)	FIFA (International Federation of Football Associations)
gol avêtin	gol atmak	tirer un but	to shoot a goal
gol kirin	gol yapmak	marquer un but	to score goal
gola lê	geçerli gol	but valide	valid goal
gola nelê	geçersiz gol	but invalide	invalid goal
golparêz, qelewan	kaleci	gardien de but	goalkeeper
kûpa	kupa	coupe	cup
kûpaya FFE (UEFA)yê	UEFA kupası	coupe de l'UEFA	UEFA cup
kûpaya şampiyonan	şampiyonlar kupası	coupe des champions	champions cup
lêdan, lêxistin	vuruş	tir	kick
lêdana aûtê, derlêderî	kale vuruşu, aut atışı	sortie de but	the goal kick
lêdana destpêkirinê	başlama vuruşu	coup d'envoi, engagement	kick off
lêdana ji goşeyê, goşelêderî	köşe atışı	tir de coin, corner	the corner kick
lêdana penaltiyê, lêdana cezayê, cezalêderî	penaltî atışı	penalty	the penalty kick
lêdana serbest a neyekser, serbestlêderîya neyekser	endirekt serbest vuruş	coup franc indirect	the indirect free kick
lêdana serbest a yekser, serbestlêderîya yekser	direkt serbest vuruş	coup franc direct	the direct free kick
lêdana serbest, serbestlêderî	serbest atış, serbest vuruş	coup franc	free kick
maç	maç	match	match
maça neteweyî	ulusal maç	match national	national match
şahê golan, şahê golavêjan	gol kralı	meilleur buteur	top scorer
şampiyon	şampiyon	champion	champion
şampiyonîya cihanê	dünya şampiyonası	championnat du monde	world championship
şampiyonîya Ewrûpayê	Avrupa şampiyonası	championnat européen	European championship
taçavêtin, avêtina ji kenarê, kenaravêjî	taç atışı	remise en jeu	the throw-in
taxim	takım	équipe	team
taximê neteweyî	ulusal takım, milli takım	équipe nationale	national team
tora golê, tora qeleyê	kale ağı	filet de but	goal net

Paşgirên kurdî

-III-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

-o (I) : Ji bo çêkirina navên hem jin û hem jî mêran bi dawîya peyvê ve tete girê dan.

Nimûne: Soro, Mendo, Bazo, Silo; mo, Zeyno, Xeco, 'Eyşo, Weso.

-o (II) : Ev paşgir ji bo piçûkxistina kesan, tişt, cih û deveran û jê bi gilî û gazin behskirinê, yan jî ji bo saloxdan û wesifdanê tete bi kar anîn. Ev dikare hem di forma dema rewşa gazikirinê de be hem jî ji bo binavkirin û navlêdanîne be.

Nimûne: Hemo, Remo, Şemo, Heso, bavo, Silo, xalo, apo, gundo, çemo, guro, şahîno, hevalo, liço, lîko, xwaro.

-o / -yo (III) : Ji bo forma bangkirina zayenda nêr ya yekhejmar e.

Nimûne: kuro!, bavo!, keko!, zavayo!, gêjo!, dîno!

-ok / -yok (I) : Paşgirek e, ku ji bo salox û wesifdana mirovekî ye.

Nimûne: çepok, tirsok, kenok, mirovok, gerok, revok, şermok, zarok, girîyok, mizmizok, xapînok, xeydok, qarqarok, qehrok, dilbijok

-ok (II) : Bi alîkarîya vê paşgirê ji navdêr yan jî rengdêran navdêrên nû tene afirandin.

Nimûne: gulok, adarok, nîsanok, devok, nezok, pelok, kelok /kelek, miştok, peqpeqok, zelqok /zeliqok, keçelok, şemitok, şînok, gezgezok, xemrevînok, pêkenok, payîzok, dilok

-ok / -yok (III) : Ev paşgira ji bo piçûkkirinê ye. Gava ku tete dawîya peyvekê, tiştê ku jê tete kad kirin, ji aliyê mezinahîyê ve piçûk dike.

Nimûne: ferhengok, fetilok, hêjîrok, şekirok, şemamok, zengilok, xeberok, pîvazok, pîfdanok, kaniyok / kanyok, hestîyok, axayok

-oke : Ji navdêran rengdêrekê diafirîne.

Nimûne: bîroke, şiloke (şilope), şermoke, firoke, virroke, tiroke

-okî : Ev paşgir ji navdêran rengdêrekê çêdike.

Nimûne: qirêjokî, peritokî, zerikokî, reşkokî, gemarokî, pitpitokî, girînokî, gumgumokî, vinvinokî, ximximokî

-olek : Bi vê paşgirê rengdêr tete afirandin.

Nimûne: tatolek

-ole : Bi vê paşgirê rengdêr tene afirandin.

Nimûne: zirtole, tirole,

-olek / -olik : Bi vê paşgirê rengdêr tene afirandin.

Nimûne: gululik, çinçolek (cincîlk, çincîl), zirtolek

-olekî : Bi vê paşgirê rengdêrekê pêvebrî (atrîbutîv) tete çêkirin.

Nimûne: reşolekî, şînolekî, keşkolekî

-onek : Ev paşgira ji navdêrekê rengdêr yan jî navdêrekê nû çêdike.

Nimûne: tirsonek, zirtonek, bizdonek, fitlonek, zîvronek

-or : Bi vê paşgirê rengdêr tete afirandin.

Nimûne: şilor

-orik : Bi vê paşgirê rengdêr tete afirandin.

Nimûne: xilorik

-ose : Bi vê paşgirê rengdêr tete afirandin. Paşgira "-ose" kurtbûyîya paşgira "-asa" ye ku bi maneya „wek, mîna, fena, şubhê" ye.

Nimûne: keroşe.

-otankî : Bi vê paşgirê rengdêrekê pêvebrî (atrîbutîv) tete çêkirin.

Nimûne: reşotankî, pîrotankî.

-over : Bi vê paşgirê rengdêr tete afirandin.

Nimûne: girover / gilover, hilover.

-ox : Ev paşgir bi maneya "çêker, kesê ku dike, kesê ku bi wî karî radibe" dide peyvê. Paşgira "-ox" di zimanê pehlewî de heye û di farisîya îro de jî din peyvan de maye. Lê di kurdî de, herî zêde, di zaravayê zazakî (dimilî) de bi rengê gelekî berfireh tete bi kar anîn. Wisan ku dikare bi maneya "çêker" jî bo her kar û pêşeyî bête bi kar anîn.

Nimûne: çêkîrox, kirrox, kirox (kiryo), salox (salix).

-oyî : Bi vê paşgirê ji navdêrekê rengdêrek tete afirandin.

Nimûne: pesnoyî, şerooyî, peyvooyî

-pare : Ev paşgir bi maneya "kerr, perçe, parçe" ye.

Nimûne: yekpare, dilpare, cigerpere,

-perwer : Ji lêkera "perwerandin" a îranî ye ku di maneya "perwerde kirin, xwedî (xudan) kirin, jê re xwedî derketin, mezin kirin, terbiye kirin, hebandin" e de ye. Ev paşgir maneya "kesê / tiştê ku dihebîne / hez dike, jê re xwedî derdikeve" dide peyvê.

Nimûne: kurdperwer, mêvanperwer, nîştimanperwer, mirovperwer

-pêç : Paşgira ji lêkera "pêçandin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê pêçandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: birînpêç, serpêç, dorpêç, rûpêç

-parêz : Paşgira ji lêkera "parastin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê parastinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: welatparêz, hawîrparêz

-perest : Paşgira ji lêkera "perestîna" ku di maneya "hebandin, jê re secde birin" e de ye. Wek paşgir maneya "kesê ku wî tiştî dihebîne, ji wî tiştî re secdeyê dibe" dide peyvê.

Nimûne: agirperest, pûtperest, xaçperest, keysperest, xwepere, kevnepere, pûlperest, nijadperest

-pêj : Paşgira ji lêkera "pehtin / pijandin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê pehtinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: xwarinpêj, nanpêj, rûnpêj, aşpêj

-pîv : Paşgira ji lêkera "pîvan / pîvandin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê pîvandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: germîv, bapîv

-poş : Paşgira ji lêkera "poşîn" a bi maneya "lixwekirin, wergirtin" e ye. Gava ku tete dawîya peyvekê maneya "kesê / tiştê ku bi karê poşînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: zirîpoş, reşpoş, çavpoş

-rax : Paşgira ji lêkera "raxistin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê raxistinê radibe dide" peyvê.

Nimûne: serrax, binrax, cîrax.

-rês : Paşgira ji lêkera "ristin / rêsin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê ristinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: teşîrês.

-revîn : Paşgira ji lêkera "revîn / revandin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê revînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: xemrevîn, dilrevîn, xewrevîn, hevalrevîn.

-rêj : Paşgira ji lêkera "rêtin / rotin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê rêtinê radibe dide" peyvê.

Nimûne: avrêj, xwînrêj

-saz : Paşgira ji lêkera "saxten" a farisî ye ku dibe "çêkirin" a kurdî û maneya "kesê / tiştê ku bi karê çêkirinê / sazîkirinê" radibe dide peyvê.

Nimûne: dermansaz, diransaz, demsaz, çeksaz, karsaz.

-soj / -soz : Paşgira ji lêkera "sotin" e, ango şewitîn / şewitandinê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê şewitandin / sotinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: dilsoj / dilsoz

-stîn : Paşgira ji lêkera "standin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê standinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: ruhstîn

-şikên : Paşgira ji lêkera "şikandin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê şikandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: balafirşikên, fermanşikên, kevirşikên, qeşaşikên, serşikên, deqşikên, dilşikên, şakşikên (=moralşikên)

-şo : Paşgira ji lêkera "şuştin" e ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê şuştinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: mirîşo, tenaşo (teneşo, teneşîr), destşo, cilşo, çekşo, kincşo, kiraşo, serşo, firaşo, amanşo, berxşo

-şok : Paşgireke hevedudanî ye, ji paşgira "-şo" û "-k" pêk hatîye. Maneya "cihê ku ew tiştê de tete şuştinê" dide peyvê.

Nimûne: serşok, destşok, pêşok, firaşok

-tir (I) : Paşgireke demê ye.

Nimûne: sibetîr, rojtîra din

-tir (II) : Paşgira forma kemper ya rengdêrî yan jî hokerî ya ji bo saloxdana rewşeke danberhevî û miqayesekirinê ye.

Nimûne: xweştir, çêtir, germtir, bihatir, bilindtir, xurttir, mezintir, pirtir, dûrtir, zûtir, derengtir, leztir, bezatir.

-tiraş : Paşgira ji lêkera "tiraşîn / tiraştin"ê ye û maneya kesê / tiştê ku bi karê tiraştinê radibe dide peyvê.

Nimûne: kevirtiraş (bertiraş), heykeltiraş, qelemtiraş, dartiraş, sertiraş, simtiraş.

-tirîn : Paşgira forma lapekemper ya rengdêrî yan jî hokerî ya ji bo saloxdana rewşeke danberhevî û miqayesekirinê ye.

Nimûne: xweştirîn, çêtirîn, germtirîn, bihatirîn, bilindtirîn, xurttirîn, mezintirîn, pirtirîn, dûrtirîn, zûtirîn, derengtirîn, leztirîn, bezatirîn

-tî : Paşgirek e ku ji bo çêkirina navdêrên abstrakt tête bi kar anîn.

Nimûne: şivantî, gavantî, hostetî, hevaltî, biratî, mirovtî, zavatî, kurdîtî, kertî, hartî, beredayîtî, durûtî

-van / -evan (I) : Ev paşgira ku di zimanê farisî de "-ban" e, di kurdî de bûye "-van" yan jî "-wan". Di zimanê kurdî de ew bi van çend awayên jêrîn tête bi kar anîn. Wek di van nimûneyan de jî xuya dike, maneya bingehîn ya vê paşgira lêkerî "panêrî / çavnêriya heywanan kirin, çûna ber heywanan, heywan xwedî kirin" e.

Li vir, hewce ye em bibêjin, ku peyva "şivan" a kurdî di zimanê pehlewî de "şuban" e û peyva "şu" ya ku ji zimanê sanskrîtî ye, di vê peyvê de maneya "pez" wergirtiye. Bi vî rengî, ew di farisî de bûye "çûban", lê di kurdî de dengê "ş" yê hatîye parastin û bûye "şivan". Ev peyv çûye nav zimanê tirkî û bûye "çoban". Herwekî ku xuya dike, mîna ku hinek kes dibêjin, peywendîya vê peyvê bi gotina "ço, çov, şiv" nîn e.

Nimûne: şivan, gavan, berxvan, karvan / kehrikvan, golikvan, dikvan, masîvan

-van / -evan (II) : Paşgira "-van"ê xwedî çend guhartoyên din e. Li vir, herwekî di nimûneyên jêrîn de jî dîyar dibe, ji bo çêkirina navên hin kar û pêşeyan e. Ev paşgir maneya "ew kesê ku ji karê navbirî fêm û beşedike, ew şuxul ji destê wî têt û xwedan wî karî ye" dide.

Nimûne: nêçîrvan, baxvan, lîstikvan, bêrîvan, aşvan, kelekvan, melevan, dîdevan, nêrevan, segvan, baxçevan, rezvan, melekvan (serpale), melûvan, qeflevan

-van (III) : Paşgira "-van"ê ya di vê guhartoyê de bi maneya "kesê ku ji lédana alaveke mûzîkê fêm dike, jê dizane û bi wî kar û hunerî radibe" dide peyvê. Li vir hewce ye bête gotin, ku di zaravayên din yê kurdî de ji bo saloxdana ev celeb karê hunerî paşgira "-jen"ê tête bi kar anîn, ku ji lêkera "jenîn"ê ye, ango "lê dan". Bo nimûne, dibêjin "keça min kemanê xweş dijene". Gava ku em bala xwe didin zaravayê kurmançî dibînin ku piraniya Kurmançan ji dël "jenîn"ê ve lêkera "lê dan"ê bi kar tinin. Ji ber hindê, vê nimûneya me gotî, bi awayê "keça min kemanê xweş lê dide / keça min xweş li kemanê dixê" dibêjin. Ji vê jî dîyar dibe, ku kurmançî ji zaravayên din yê kurdî û herweha ji zimanên din yê îranî bi dîr ketiye.

Nimûne: bilûrvan, zirnevan, tembûrvan

-van / -evan (IV) : Paşgira "-van"ê ya di vê guhartoyê de bi maneya "kesê ku çavê wî li ser karê

navbirî ye, kesê li tiştêkî miqate ye, panêr" e.

Nimûne: dergêvan, piştêvan

-van (V) : Paşgira "-van"ê ya di vê guhartoyê de ji navdêrekê rengdêrekê diafirîne.

Nimûne: dilovan

-wan (I) : Paşgira hevmaneya "-van"ê. Ji bo maneya di vê nimûneya jêrîn de li guhartoya jorîn ya (-van / -evan) (I)ê binihêre.

Nimûne: selwan / serwan (ango şivanê deveyan)

-wan (II) : Paşgira hevmaneya "-van"ê. Ji bo maneya di vê nimûneya jêrîn de li guhartoya jorîn ya (-van / -evan) (IV)an binihêre.

Nimûne: pawan, sîwan

-wer (I) : Paşgira bi maneya "xwedî kar û pêşeya navbirî" dide peyvê.

Nimûne: pilewer

-wer (II) : Paşgira "-wer" ya di vê guhartoyê de bi maneya "xwedîbûn"ê ye.

Nimûne: serwer

-wer (III) : Ev paşgira ji navdêrekê rengdêrekê çêdike û dide nîşan dan ku "ew tiştê navbirî ji çi materyalî" çêbûye.

Nimûne: zîwer (zîvîn), pilewer.

-weş : Ji lêkera "weşîn"ê ye û gava ku wek paşgir tête bi kar anînê maneya "tiştê ku karê weşandinê dike dide" peyvê.

Nimûne: pêlweş

-wî : Bi alîkariya vê paşgirê ji navdêrekê rengdêr yan jî navdêreke nû tene afirandin.

Nimûne: tawî, bawî, efsanewî, rêwî

-xane (I) : Paşgira bi maneya "xanî, avahî" ye.

Nimûne: nexweşxane, dersxane, çayxane, qehwexane, şîrxane, mêvanxane, dîwanxane, karxane, çapxane

-xane (II) : Paşgira bi maneya "derdana ku tê de tiştêk tête kirin" e.

Nimûne: agirxane, qûşxane

-xane (III) : Paşgira bi maneya "xaneyê çek û silehan" e.

Nimûne: şeşxane

-xwar / xwer / -xur : Paşgira ji lêkera "xwarin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê xwarinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: xwînxwar, goştixwar, pîrxwar, kedixwar, mîratixwar, bertîlxwar, mirovxwar, heramxwar, selexwar, xemxwar

-xwaz : Paşgira ji lêkera "xwastin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê xwastinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: miradxwaz, azadîxwaz, xêrxwaz, qencîxwaz, daxwaz, dilxwaz, şerxwaz, aştxwaz

-xenêq : Paşgira ji lêkera "xeniqandin"ê ye û maneya kesê / tiştê ku bi karê xeniqandinê radibe dide peyvê.

Nimûne: gurxenêq, kerxenêq

-xur : bnr > xwar

-xwer : bnr > xwar

-xwez : bnr > xwaz

-xwên : bnr > xwîn

-xwîn : Paşgira ji lêkera "xwendin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê xwendinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: quranxwîn

-yar /-iyar (I) : Ev paşgir bi maneya "dost, heval" e.

Nimûne: bextiyar, hişyar, zanyar, jîyar, nasyar, berpîrsiyar, peyar,

-yar /-iyar (II) : Ev paşgir maneya "kesê ku wî karî dike" dide peyvê.

Nimûne: cotyar, kiryar, kirryar, şandiyar

-za (I) : Paşgira ji lêkera "zan / zayîn"ê ye û maneya "ji dayîka bûye, hatîye dinê, zaye" dide peyvê.

Nimûne: nûza (=berza), hevalza (cêwî)

-za / -zî / -ze (II) : Bi maneya "ji kesê navbirî çêbûye, ji kesê navbirî dayîka bûye, hatîye dinê, zaye" dide peyvê.

Nimûne: birazî / biraza, xwarzî / xwarza, mîrza / mîrze

-zade : Ev paşgir bi maneya "zarokê ji navbirî çêbûyî, zarokê ..." dide peyvê.

Nimûne: begzade, esilzade, mîrzade, begzade, şêxzade, şehzade, perîzade

-zan : Paşgira ji lêkera "zanîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê zanînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: kurdîzan, zimanzan, rêzan, hozan, qedirzan

-zen / -ezen : Paşgira ji lêkera "zeden" a farisî ye ku bergindê "jenîn" a kurdî ye. Li gor kurdî diva bû ev pagir biba "jen" lê herwekî xuya ye, me ev form ji farisî bi deyn kiriye.

Nimûne: borîzen, şûrzen, qelpezen, neyzen

-zar : Ev paşgir bi maneya cih e, cihê lê çandina tiştêkî ye. Bi alîkariya wê rengdêr yan jî navdêr tèn çêkirin.

Nimûne: gulzar, bazar (ji biha-zar).

-zed : Herwek paşgira "-zen"ê, ku me li jorê jê behs kiriye, ev paşgir jî ji lêkera "zeden" a farisî ye ku bergindê "jenîn" a kurdî ye. Wek paşgir maneya "kesê ku hatiye pêşniyar / pêşkêş kirin" dide peyvê.

Nimûne: namzed

-zede : Herwek paşgira "-zen" û "zed"ê, ku me li jorê jê behs kiriye, ev paşgir jî ji lêkera "zeden" a farisî ye ku bergindê "jenîn" a kurdî ye. Wek paşgir maneya "kesê ku tiştê navbirî lê ketîye" dide peyvê.

Nimûne: felaketzede, qezazede

-firaz / finaz / finyaz : Paşgira bi maneya "bilind" e.

Nimûne: serfiraz

-eng : Ev paşgir ji paşgira "-aheng" ya îranî kurt bûye û di kurdîya îro de bûye "-eng". Ji hokerekê navdêr çêdike.

Nimûne: pêşeng

Peyvên di stranan de

Amadekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
liyan: dilê min liyan e	tedirgin, endişeli; kalbim endişe doludur	inquiet, anxieux; mon cœur est inquiet	anxious; my heart is anxious
yabo: bavo	ey baba	(rég. dans les parlers de la plaine de Mêrdîn) père	(reg.) father
akincî: dêmanî, dêmatî	yerleşik	sédentaire	sedentary
seyir kirin, sêr an se kirin	bakmak	regarder	to watch, to look at, to observe
sibeng, sibê, spêde	sabah	matin	morning
êmilk: berxê ber şîr	süt kuzusu	agneau de lait	suckling lamb
qelibîn: qulibîn	devrilmek	être renversé	upside down; spilt; somersault
gulm: qurt	yudum	gorgée	a mouthful (of food or drink especially)
bed	kötü	méchant, mauvais	bad, wicked
bedgiran	çok ağır	très lourd, implacable	very heavy, implacable
kefen	kefen	linceul	a shroud
dupa; dupa ez ji bo te hatim	çoğunlukla, çoğunlukla senin için geldim	surtout, principalement ; je suis venu surtout pour toi	mostly; principally, above all I have come for you
êlî: ê'î; bi dengê ê'î	yüksek; yüksek sesle	élevé, haut ; à haute voix	loud, speaking out loud
rîdan: rî, rû, ridên	sakal	barbe	beard
mûçing	cımbız	pince à épiler	tweezers
çêlî, çêlik: derziya gir	iri iğne	grosse aiguille	a big needle
berek	yamaç, yokuş	col	a pass
bereka çiyê	dağ yamacı	col de montagne	a mountain pass
bereka hespê	at yularının boyuna geçirilen bölümü	pièce d'harnachement entourant le cou du cheval	a part of a horse's harness going round its neck
çil	doruk	sommet, cime	summit, peak
çilê darê	ağaç doruğu	cime d'un arbre	the top of a tree
çilê çiyê	dağ zirvesi	sommet de montagne	mountain summit
lî çil û çiyân	zirvelerde, yükseklerde	sur les hauteurs, sur les sommets	on high land
namil: navmil	omuz arası, sırt	le haut du dos, emplacement entre les deux épaules	top of the back, a place between the shoulder
teng û ber: teng û berteng	gümül dürsük	sangle, pièces d'harnachement entourant le ventre et le collier d'un cheval	strap, girth
li ber guhê yekî xistîn: pê hisandin	kulağına çalmak	faire sentir, mettre la puce à l'oreille	to make s.o. feel, set s.o. thinking
jin berdan	boşanmak (kadından)	répudiation, divorce	repudiation, divorce
hozinan; hozê mîhan û berxan ; mîhan hoz kirin	oğlakları koyunlara salmak	lâcher des agneaux sous les brebis	to put lambs to suckle at ewes
hebûk	1) varlık, mal 2) atın bileği, bukağılık	1) (rég. dans le Caucase) richesse ; 2) paturon, articulation inférieure (au-dessus des sabots) du cheval	1) (regional in Caucasus) wealth; 2) a horse's pastern (a joint just above the hoof)
li ser darê piyan rawestan, li ser lingan rawestan	ayakta kalmak, sürekli çalışmak	rester debout, travailler sans cesse	to remain on one's feet, to work continuously
ramûsan: maç	öpücük, öpme	baiser	a kiss
ramûsîn	öpmek	embrasser	to kiss
hingivê zeyiyan	oğul balı	premier miel de jeunes abeilles	virgin honey, the first honey from a fresh swarm
seqlawî (seklawî)	seklavi, slav kökenli asıl at	cheval de race slave	a Slav breed of horse
nal	nal	fer à cheval	horseshoe
bizmar, mîx	çivi	clou	nail
şop	iz	trace, empreinte	a mark, stamp
selef, selefê siwaran	süvari alayı	convoi de cavalier	a cavalcade, a convoy of horsemen
cuhar, cuher, ceher, cehar	yem torbası	musette, mangeoire	nose bag, feed bag
qozax	yosma, şuh	coquette, belle	smart, good looking, pretty
ji ... û pêştir	den itibaren	à partir de	as from, starting with
dilober, dilber	güzel kız, dilber	beauté, belle fille	a beauty, beautiful girl
evîndar	aşık	amoureux	in love
ceng	savaş	guerre	war
cangorî	kurban	sacrifice, victime	sacrifice, victim
hez kirin	sevmek	aimer	to love
guhdar	dinleyici	auditeur	a listener
dengbêj	ozan	barde, troubadour	a bard, minstrel
narîn	zarif, ince	fin, délicat, raffiné	fine, delicat, refined
xirxal	halhal	chaîne de cheville	anklet
guhhar	küpe	boucle d'oreille	ear ring
rewal	tüysüz delikanlı	jeune homme imberbe	a young beardless man
qewal	yezidilikte deyiş söyleyen	chanteur d'hymnes religieux yézidis	singer of yezidi hymns
xelîn, stûyê te bixele! xanî xeliya	1) burkulma: boynu burkulası! 2) yıkılmak: ev yıkıldı	1) se briser, que ton cou se brise ! 2) s'effondre, la maison s'est effondrée	1) to be broken, may your neck be broken; 2) to have collapsed, the house has collapsed
xilxilîn	yıklmak	s'effondre	to have collapsed
peya bûn: daketin	inmek	descendre, mettre pied à terre	to dismount
sîng û berê tiştîrî	el değmemiş, bakire	vierge ; dont nul n'a caressé les seins	a virgin, s.o whose breasts have not been caressed

kulxan	1) hamamları ısıtan, hamamın altında bulunan kupalı ve geniş ocak; (2) çöplük	1) chaufferie d'un hammam ; 2) décharge publique	1) the boiler room of a steam bath; 2) a public waste dump
tewrî = herî; tewrî pêşî = herî pêşî =	en; en öndeki	le plus ; le plus en avant	the most; the most in advance
gernas	kahraman	héros	heroes
navgiran	meşhur, ünlü	célèbre, fameux	celebrated, famous
boke	cesur, atılgan	courageux, audacieux	brave, daring
bokeberan, boxberan	cesur, atılgan gözüpek	hardi, audacieux (comme un bélier)	bold, daring (like a ram)
can bi can	can ciğer	intime, très proche	intimate, close
xwemalî	1) aileden veya yakınlardan biri; 2) yerli, kendi yapımı	1) la famille, proche ; 2) fait maison	1) the family, close relations; 2) home made
lomekar	yakınan, yakınmacı	plaintif	plaintiff
dîwan	divan	cour, salle de réception d'un seigneur	a court, a lord's reception room
litimîn, likumîn	tökezlemek	trébucher	stumble
keleşo	çamaşırı kaynar suda yıkama	lavage du linge dans de l'eau bouillante	washing clothes in boiling water
darê keleşoyê	çamaşır tokacı	battoir d'essorage du linge	a clothes wringer
miçiqîn: çikîn	(çeşme, göl, kuyu vb), kurumak	tarir	to dry up
mirûz, me'd, sikûm, rûçik	beniz, yüz ifadesi	figure, expression du visage	countenance, facial expression
pelweşîn	yaprak dökümü	chute de feuilles	falling leaves
çêrîn; biçêre	otlamak	paître	to graze (eg. cattle)
xwastek; xwestek	istek, dilek	demande, souhait	request, wish, desire
bermalî	1) ev hanımı; 2) eş, zevce	1) ménagère ; 2) épouse	1) housekeeper; 2) wife
xela	kıtlık	disette	scarcity, famine
dawestîn	durmak	s'arrêter	to stop oneself,
dawestandin	durdurmak	arrêter, stopper	to stop
dagestin	ısırmak	se mordre (les lèvres)	to bite (one's lips)
peqîn	patlamak	exploser	to explode
peqandin	patlatmak	faire exploser	to make or cause an explosion
kaphêşîn: kabhêşîn	ayakları masmavi at	cheval aux pieds bleus	a horse with blue hooves
qêrîn: qîrîn:	çığlık atmak, bağırarak	crier, lancer des cris	to shout to cry out
zelal	duru, berrak	limpide	limpid, clear
kember: kemer	kemer	ceinture	belt
şalwar: şelwer	şalvar	pantalon bouffant	baggy trousers
qulemişk: qulmişk, kunmişk	fare deliği	trou à rat	rat-hole
dîzgîn: destgîn	dizgin	rènes	reins
rûçik	yüz, surat, çehre	visage	face
xelek	halka	anneau	ring
xeleka lêvê	üst dudak kenarı	le plis de la lèvre supérieure	the fold of the upper lip
şimşat: şahîk, hilîn	kaygan, parlak ve kaygan	brillant et glissant (sol, surface)	shiny or slippery (eg. ground or surface)
çengzêrîn	1) altın kollu; 2) zengin ve cömert	1) au bras d'or ; 2) riche et généreux	1) with golden arms; 2) rich and generous
bazin	bilezik	bracelet	bracelet, bangle
bazing	küçük bilezik	petit bracelet	bangle
dewkil: sirsûm, qom	yayık	baratte	a churn
hêl: quwet	kuvet	force	force, strength
wer: werkî, werkîno, wanî, wisan, welê, weha, wilo, wanîko	öyle, böyle	comme, ainsi	like, thus,
gewrî(k)	dağın yüksek yerlerinde geçit veren yer	col de montagne	a mountain pass
sitrandin	barındırmak, korumak	abriter, protéger	to shelter, to protect
veder	sapa	à l'écart, éloigné de la route	out of the way, isolated, off the beaten track
kuzot: bizot, perenoj, sotik	köz	braise	hot coals or charcoal
qulp	kulp	anse	handle
niqutîn	damlamak	s'égoutter	to drip
niqutandin	damlatmak	égoutter	to strain

Ferhenga Avestayî-Kurdî

Behrûz ŞUCAÎ

avestayî	kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
θri-gaye	sê-gav	üç adım	trois pas	three paces
*hurvan-	rewan	ruh	âme	soul
*seveh-	sibeh, spêde	sabah	matin	morning, east
*verev-, vouru	freh, fereh	geniş	large	wide, broad, spacious
*zerey	zer	sarı	jaune	yellow
baêşezya-	baş- (ji bo brîn û nexweşiyê)	tedavi etmek	soigner, guérir	to heal, cure
dentan-	dindan, didan, diran	diş	dent	tooth
dveêşe	(di)min, (du)min	düşman	ennemi	enemy
freêşte	fre	çok, çoğu	très	most
ham	havîn (hamîn), hamnan	yaz	été	summer

<i>hame</i>	hev, hema	benzer	semblable, similaire	equal, like, the same
<i>hamîne</i>	havîn, hamnan	yaz mevsimi	saison d'été	summer-time
<i>hau</i>	ew, hew(qas)	o	il/elle	he/she/that
<i>havene-</i>	haven, havan	havan	mortier	mortar
<i>hem</i>	hev	birlikte	ensemble	together
<i>heme</i>	hemî, heme	her	chaque	any, every
<i>hepte</i>	heft	yedi	sept	seven
<i>heurve</i>	her	tüm	tout, totalité	entire, whole
<i>heve, hve, xwe-</i>	xwe, ho	kendi	soi, le sien	own, one's own
<i>hext</i>	hêt	bud	cuisse	a thigh
<i>hezeh-, hez</i>	hêz	güç, kuvet	force, puissance	strength, power, force
<i>hede</i>	di-	her zaman, Kürtçe geniş zaman ön eki	toujours, préverbe du duratif	always, (a Kurdish: durative verbal particle)
<i>hişkev-, huşke-, heoş-</i>	hişk	kuru	sec	dry
<i>hizva-, hizveh-</i>	ziman, ezman, ziwan	dil	langue	tongue
<i>hunerevent</i>	hunermend	yetenekli	habile, intelligent	skilled, clever
<i>huşkō-zem</i>	hişke-zevî	kuru toprak	terre sèche	dry earth
<i>hve</i>	eve, eva	bu	ceci	this, the, he
<i>hver-, xwen-</i>	xor- (xorhelat)	güneş	soleil	sun, sunshine
<i>hverə-xşeête-</i>	xurşîd	parlayan güneş	soleil radieux	the shining sun
<i>jnev</i>	jûnî, jinû, ejnû	diz	genou	knee
<i>keraşver</i>	kişver, kişwer	coğrafi bölge	région de la terre	region of the earth
<i>kere</i>	kerî	sürü	troupeau d'ovins	herd (of sheep)
<i>ma, me</i>	me-	ma, olumsuzluk eki	ne pas, négation	not, negation marker
<i>maêt-</i>	ma-	kalmak	rester	to stay, abide,...
<i>man-, meinye-,</i>	(ra)man	düşünmek, inanmak	penser, croire	to think, believe
<i>maneh-</i>	(ra)man, mane	zihin, düşünce	esprit, pensée	mind, spirit, thinking
<i>maneye-</i>	man-	kalmak	rester	to stay, remain
<i>mater</i>	ma(k), may, dê(marî), mare	ana	mère	mother
<i>me-</i>	mi-, min	bana, benim	mon, moi	me
<i>mede, mede-</i>	mey	güçlü içki	boisson forte	strong drink
<i>meêş</i>	mêşin, mîh, ga(mêş)	koyun	mouton	sheep,
<i>meêye</i>	mij	sis	brouillard	cloud, mist, fog
<i>meîdyane</i>	meydan	orta	milieu	the middle
<i>mer-</i>	mir-	ölmek	mourir	to die
<i>merate</i>	mêr, meriv	ölümcül, insan oğlu, insan	mortel, être humain	mortal, human being, man
<i>merəya</i>	mêrg	çayır	prairie	meadow
<i>mərəye</i>	mirîşk	kuş	oiseau	bird
<i>mesen, mezent-</i>	mezin	büyük, önemli, heybetli	grand, important, majestueux	great, important, greatness, majesty
<i>mexşî-</i>	mêş	sinek	mouche	fly
<i>medeye-</i>	mest	sarhoş	ivre	drunk
<i>miðra</i>	mitra	Mitra, bir tanrı adı	Mithra	Mithra, name of a god
<i>mîjde</i>	mijde, mizgîn	müjde	récompense pour une bonne nouvelle	reward, for binging good news
<i>mîştî</i>	hemîşe, mişe	daima	toujours	always
<i>mrûre-</i>	mirar-	ölesiye	mortellement	deadly
<i>nafe</i>	navik	göbek	nombril	navel
<i>namen</i>	nav/name	ad, isim	nom	name
<i>namîşte</i>	nivişt	eğilmek	se courber, s'incliner	bowing down, bent
<i>naveye</i>	nav	gemi, denizcilik	bâteau, naviguer	boat, ship, navigate
<i>neê-key</i>	ne-kê (ne tukes)	hiçbiri	aucun	none
<i>nəmah,</i>	nimêj, nivêj	saygıyla eğilme, dua	révérence, prière	reverence, prayer
<i>nevetá</i>	nehwêd, not, nod, newe	doksan	quatre-vingt-dix	ninety
<i>nitəma-</i>	nizim	alçak	bas	low
<i>nû</i>	nuha, niha	şimdi	maintenant	now
<i>paðray-</i>	parêz, parast	korumak	protéger	to protect
<i>peyrîka</i>	pîrik(hevok), pîrê	cadı	sorcière	sorceress, witch
<i>peytî</i>	bi-, pey	ile	avec	with, to
<i>peoyryaêynî-</i>	pêwir, perwîn	Süreyya	Pléiades	Pleiades
<i>pera</i>	perr-, têperr	geçiş	à travers	aside, across
<i>pera</i>	pêr, par,	geçmiş, eski	ancien, ex	former (times),
<i>pere</i>	berê	eskiden	anciennement	formerly
<i>peršta-</i>	pişt-, parast-	sırt, koruma	support, protection	back, protection, guard
<i>petey-, peyti-, peyðy-</i>	peya	sahib, koca	maître, seigneur, mari	master, lord, husband
<i>pezdeye</i>	bizd-	ürkmek	craindre	to fear, to scare
<i>ramen-</i>	ramedan (vehesiyân)	huzur, dinlenmek	repos, paix	rest, repose, peace
<i>rane</i>	ran	bud	cuisse	thigh
<i>raşte-, razîşte-, raz-</i>	rast, raşt (zazakî)	doğru	droit	straight
<i>reêş-</i>	rîş	zarar	dommage	damage, hurt
<i>reoçeh</i>	roj	ışık, gün, ışığı	jour, lumière du jour	light, day-light
<i>reoçene-</i>	rojene, rojin, rojîn	pencere	fenêtre	window

<i>reoçine</i>	roj, rohn	parlak, ışıldayan (Kürtçede gün, güneş)	brillant, radieux (en kurde, jour, soleil)	bright, radiant, shining (in Kurdish day, sun)
<i>reod</i>	rûwek, (ru)stin	yetişmek	pousser, grandir	to grow (in Kurdish growing plant)
<i>reoje</i>	rovî	tilki	renard	fox
<i>reok-</i>	ronî, ronak	parlamak, ışıldamak	briller	to shine, to be bright
<i>reoxşne</i>	roşin, rohn	parlak	brillant	bright
<i>reoxşnev</i>	roşnayî, rohnî	parlaklık	brillance	brightness, brilliance
<i>reoşne</i>	rûhn, rûn	tere yağı	beurre	butter
<i>reodêh-</i>	(rû)bar	ırmak	rivière	river
<i>reven, reon, urven</i>	rewan	akışkan, ırmak	fluide, rivière	flowing river
<i>şa-</i>	şa-	neşeli, mutlu	joyeux, heureux	joyful, glad, happy
<i>sarad</i>	sar, sal, ser	yıl	année	a year
<i>şatey</i>	şadî, şahî	neşe, zevk	joie, plaisir	joy, pleasure, comfort
<i>sefe</i>	sim	katır tırnağı	sabot (du cheval)	hoof (of the horse)
<i>seyrye</i>	(ser)gîn, (ser)go	tezek	bouse séchée	dung
<i>seoçeye-</i>	sûc, sûç	günah, hata	péché, faute	a sinful action
<i>serate-</i>	sar, sard	soğuk	froid	cold
<i>skend-, şçendeye-, şçadeye-, şçindeye-</i>	şkand-, şkên-	kırmak	casser, briser	to break
<i>spađe</i>	spah, supa	ordu	armée	host, army
<i>speête</i>	spî	beyaz	blanc	white
<i>spen-</i>	seh, seg	köpek	chien	dog
<i>spîş</i>	spîh, spih	bit	pou	louse
<i>srû, sroêne</i>	strû	diken	épine	thorn
<i>star</i>	stêr	yıldız	étoile	star
<i>steore</i>	hêstir	büyükbaş hayvan	gros bétail (chameau, cheval)	largecattle, draught animal (camel, horse, ass)
<i>stewre-</i>	stûr	kalın, güçlü, sıkı	bien fixé, épais, ferme, fort	firmly fixed, stiff, firm, strong
<i>stûna-, stûne-</i>	stûn	sütun, direk	colonne, pilier	column, pillar, beam
<i>suxre</i>	suhr, sor	kırmızı	rouge	red (of fire)
<i>şyev, şev-</i>	şî, şo, çû-	gitmek	aller	to go
<i>urven, urun-</i>	rewan	ruh	âme	soul
<i>va-, vaye, vayah-</i>	ba-, va-	rüzgar	vent	wind
<i>vaçe</i>	bêj-, bêje, vace	deyiş	adage	saying
<i>vefre-</i>	befr, berf, vewr	kar	neige	snow
<i>var-</i>	(bar)an	yağmur	pluie	rain
<i>vareye-</i>	barî-, var-	yağmur yağmak	pleuvoir	to rain
<i>veêda-</i>	peyda	bulma, elde etme	obtention	finding, obtaining
<i>veêm-</i>	em, me	biz	nous	we
<i>veên-</i>	vîn-, bîn-	görmek	voir	to see, to look at
<i>vahrke</i>	verg, gurg, gur	kurt	loup	wolf
<i>vehyeh</i>	bêh(tir)	daha iyi	meilleur	better
<i>vî-çide-, vî-çidyai</i>	cida	ayrı, ayrılma	séparation	separation
<i>vîsent</i>	vîst, bîst	yirmi	vingt	twenty
<i>vohunî</i>	xûn, xwîn, gonî	kan	sang	blood
<i>xweê</i>	xwe	öz, kendi	soi, à soi	self, one's self
<i>xweêd-</i>	xwî (dan)	terlemek	suer	to sweat
<i>xweiryen</i>	xwarin (rader)	yemek, içmek	boire, manger	to eat, to drink
<i>xweñher</i>	xweyng, xweh	bacı	sœur	sister
<i>xwep-</i>	xew	uyumak	dormir	to asleep
<i>xwer-</i>	xwi-, xwar-	yemek, tüketmek	manger, consommer	to eat, to consume
<i>xwerantî</i>	xwarin (nav)	yemek	nourriture	food
<i>xwe-wrîre</i>	xwe-werar	faydalı meyveli	fructueux	fruitful, fruitbearing
<i>yûşma, xşme</i>	şima (zazakî)	siz	vous	you(pl.)
<i>yovan, yûvan</i>	ciwan	genc	jeune, jeune homme	young, young man
<i>zan-, zazan-, zîzen</i>	zê-, za-, zayîn	doğurmak	enfanter, donner naissance à	to give birth to a child, to bring forth
<i>zate-</i>	zayî-	doğmuş, hazır	né, présent	born, to be present
<i>zaver</i>	zor	beden gücü	force physique, vigueur	(bodily) strength, vigour
<i>zarad</i>	zird, zerî, zil, dil	kalb	cœur	heart
<i>zereneêne, zeraneêne-</i>	zêrîn	altından	d'or, en or	golden
<i>zerenye-</i>	zêr	altın	or	gold
<i>zeyene-</i>	zivistan	kış (mevsimi)	hiver	winter (time)
<i>zeyr.geone</i>	zergûn	sarı	jaune	yellowcoloured
<i>zî</i>	ji, zî	gayet tabi, elbette	bien sûr	of course, surely, indeed
<i>zrvan</i>	zeman	zaman	temps	time
<i>zya-</i>	ziyan	zarar vermek	endommager	to damage
<i>zyaney</i>	ziyan	zarar	dommage	damage

Pêşgirên kurmancî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

Pêşgir ew pirtik û xurdepeyv in ku têne pêşîya peyvên, bi wan ve têne zeliqandin da ku maneyeke nû bidinê.

Kurdî yek ji wan zimanan e ku, ji bilî çend rêyên din, ji vê rêyê sîd werdigire ku peyvên bafirîne. Xurdepeyvên ku wek pêşgir têne bi kar anîn, dikarin bi tena serê xwe maneyekê nedin. Lê hindêk ji wan dikarin bi tena serê xwe maneyekê bidin jî. Ew maneya di wê rewşê de, ango maneya

wê ya ferhengî û serekî, ji maneya ku ew wek pêşgir dide, yan gelekî dîr e yan jî hîç peywendî di gel nîne. Bo nimûne: Di hevoka "Baran qelemek da Zînê." de peyva "da"yê ji dema borî ya lêkera "dan / dayîn"ê ye. Mirov dizane ku ew "da"ya li vir bi me nîşan dide ku kesekî bi navê Baran tiştek ku qelem e, daye mirovekê ku navê wê Zîn e. Lê gava ku ew wek pêşgir, ango "da-", bête bi kar anîn, êdî peywendî di gel wê mefûma ku lêkera "dan / dayîn"ê daye, namîne. Li vir

xurdepeyvê e, bi tena serê xwe hîç maneyeke wê tune ye.

Hindek pêşgir hene ku di peyva ku ew tê de ne, maneyekê berpêş dikin. Bo nimûne: Xurdepeyva "hil-" wek pêşgir bi me dide zanîn ku tiştek "ber bi jor" diçe yan jî "ber bi jor" dibe. Rabûn û qilozbûnekê nîşan dide. Wek: "Avêtin" û "hilavêtin". Hilavêtin, avêtineke ber bi jor e.

Pêşgirên kurdî du cure ne, yek ji wan sade ye û ya din jî hevedudanî ye.

Pêşgirên sade

Pêşgirên sade bi tenê ji peyvekê pêk tên.

Ba-

Wek pêşgir maneya "fitil, fetal" dide, ku li hindêk deveran jê re "ba" dibêjin. Bo nimûne: "Ka bayeke din bide vê birxûyê."

Nimûne: **Badan, badek**

Baz- /banz-

Bi maneya "qevaz" de ye.

Nimûne: **Bazdan, bazdanok, bazdok**

Ber-

Peyva "ber" bi tena serê xwe xwedan gelek maneyan e. Lê, wek di vê nimûneyê de jî dîyar e, li vir, bi tena serê xwe maneyekê nade.

Nimûne: **Berdan**

Bê-

Bi maneya "tune", "bêyî", "bêî"yê ye. Gava ku wek pêşgir têne pêşîya peyvekê, maneya tunebûna tiştê navbirî, tunebûna wî tiştî dide peyva nû.

Nimûne: **Bêbav, bêbext, bêdad, bêdil, bêhiş, bêmirês, bêmirûz, bêpere, bêrû, bêxwedî, bêzar, bêzirav**

Bi (I) -

Bi maneya "yê ku dike", "yê ku wî karî dike" ye. Gava ku wek pêşgir têne pêşîya peyvekê, maneya kesê ku wî karê navbirî dike dide peyva nû.

Nimûne: **Biken, bikirr, bikuj**

Bi (II) -

Bi maneya "heye, heyî", "di gel" e. Gava ku wek pêşgir têne pêşîya peyvekê, maneya hebûna wî tiştê navbirî yan jî bi wî tiştî dide peyva nû.

Nimûne: **Biaqil, bidil, biruh, bitirs, biziman**

Çe- = çeng

Bi maneya "avêtin"ê ye. Xurdepeyva "çe-" kurtbûna ji peyva "çeng" e.

Nimûne: **Çebûn, çekirin**

Çê- =çak

Bi maneya "qenc, baş, rind" e.

Nimûne: **Çêbûn, çêkirin**

Da-

Bi tena serê xwe hîç maneyekê nade. Lê wek pêşgir carina, di hin peyvên hevedudanî de, maneya "ber bi jêr, ber bi xwarê" dide.

Nimûne: **dabelandin, daçikandin, dadan, dagerandin/dagerîn, dagirtin, daketin, dakirin, dakişandin, danîn = danan <da- nihan> <da- înan>**

daniştin, danizilandin/danizilîn, daqurtandin, darivîn/darivandin, daverivandin / daverivîn, daweşandin / daweşîn, dawestandin / dawestîn, daxistin

Der (I)-

Bi maneya "derve, der, ber bi derve, ji hundir ber bi derve" ye.

Nimûne: **Derbûn, derçûn, derdan, derdan, derketin, derkirin, derxistin**

Der (II)-

Di hin peyvên hevedudanî yên dem û zeman nîşan didin de, wek "derbihar, deraxlêve", bi maneya "destpêk"ê ye. Di hin peyvên din de maneya carina "tê de, di ... de, li" dide.

Nimûne: **Derbihar, deraxlêve, derdan(k), derpê, derling, dermale, dermalî, dergûş, derxûn**

He- =hi

Bi tena serê xwe maneyekê nade.

Nimûne: **Hebûn, hejmartin**

Hil-

Wek xurdepeyveke pêşgir di maneya "ber bi jor, ber bi silal" de ye.

Nimûne: **Hilandin / hilandin, hilatin = hilhatin, hilavêtin, hilawistin, hilbijartin, hilbûn, hilçandin, hilçinîn, hilfirîn, hilkeftin, hilkirin, hilkişandin / hilkişîn, hilmijîn, hilpekanandin / hilpekîn, hilperikîn, hilweşandin / hilweşîn, hilmij, hilbend**

Î- / ev-

Bi maneya "ev" de ye.

Nimûne: **Îcar = evcar, îro = evro, îsal = evsal, îşev = evşev**

Ne -

Ji bo derbirîn û îfadekirina rewşeke neyînî ye.

Nimûne: **Nebixêr, nebîna, nedar, nelirê, nemir, nemêr, nexweş, neyar, nezane, nezok, nemerd, nelê, netê, neçê**

Na -

Ji bo derbirîn û îfadekirina rewşeke neyînî ye. Pêşgira "na-" hevmaneya "ne"-yê ye.

Nimûne: **Naşirîn, naçar**

Nû -

Çi bi tena serê xwe be, çi jî ne bi tena serê xwe be di maneya "ne kevn, teze, taze" de ye. Gava ku wek pêşgir têne pêşîya peyvekê, maneya nûtiya wî tiştê navbirî dide peyva nû.

Nimûne: **Nûbar = nûbihar, nûza, nûjen, nûçe**

Ra (I)-

Wek pêşgir di hin peyvên hevedudanî de maneya "ber bi jor, hilbûneke şaqûlî" û "kişin û belavbûneke asoyî" dide.

Nimûne: **Raberizandin / raberzîn, rabûn, radan, ragihandin, ragirtin, rahêlan = rahiştin, rahiştin, raketin, rakirin, rakişandin / rakişîn, rapelikîn, rapêçandin / rapêçan, rawestandin / rawestîn, raxistin, razandin / razan**

Ra (II)-

Wek pêşgir di hin peyvên hevedudanî de maneya "li, li aliyê" dide.

Nimûne: **Rajêr, rajor, raser, raber**

Ray-

Wek pêşgir di maneya "berpêşkirin, nîşandan"ê de ye.

Nimûne: **Raydan, raykirin**

Ro-

Wek pêşgir di maneya "rijandin"ê de ye.

Nimûne: **Rokirin, Robûn**

Rû (I)-

Paşgira "rû-" ya di peyva jêrîn de bi maneya "rû, seth" a jorîn e

Nimûne: **Rûdan**

Rû (II)-

Paşgira "rû-" ya di peyva jêrîn de bi maneya "rû, seth" a jêrîn e

Nimûne: **Rûniştin**

Şe-

Bi tena serê xwe maneyekê nade.

Nimûne: **şekirin = şîyan, karîn**

Tey-

Bi tena serê xwe maneyekê nade.

Nimûne: **Teyîsîn**

Ve-

Bi tena serê xwe maneyekê nade.

Nimûne: **Vebijartin, vebirîn, vebûn, veçinîn / veçinandin, veçirandin, vedan, vedizîn, veşandin, veşerîn = veşeran, veşevizandin / veşevizîn, veguhastin, vehêlan, vehelîn / vehelandin, vehesîn / vehesandin, vehewîn / vehewandin, vehûnandin = vehûnan, vejandin, vejenîn / vejenandin, vejîn, vekirin, vekişandin / vekişîn, vekolan, vekuştin, velezandin, velistin / veleyistin, vemaliştin / vemaltin, vemalîn, veman, vemirandin, vemirandin = vemirîn, vemirîn, venandin / venan, venasîn,**

veniştin, veperitîn, vepirtikîn, verenîn, veresandin, vereşandin, veresîn, vereşîn, veristin, verotin, veşartin, vexistin, vexurandin, vexwarin, vexwendin, vezelandin, verûçikandin, vekît, vebirîn, veder, veşer, verosk, veşartok

Vê-

Bi tena serê xwe maneyekê nade.

Nimûne: **Vêxistin, vêketin**

We-

Bi tena serê xwe maneyekê nade.

Nimûne: **Weşandin / weşîn**

Wer-

Bi tena serê xwe maneyekê nade.

Nimûne: **Wergerandin / wergerîn, vegirtin**

Pêşgirên hevedudanî yên kurtbûyî

Jê-

Pêşgira "jê-"yê daçekeke hevedudanî ye ku ji "ji vî, ji vê, ji wî, ji wê" kurt bûye. Çi bi tena serê xwe be û çi jî ne bi tena serê xwe be, yan jî gava ku wek pêşgir bi kar bêt, her heman maneyê dide peyva nûafirandî.

Nimûne: **Jêbirin, jêbirrîn, jêçûn, jêketin, jêkirin, jêxwarin, jêzan, jêder**

Lê-

Pêşgira "lê-"yê daçekeke hevedudanî ye ku ji "li vî, li vê, li wî, li wê" kurt bûye. Çi bi tena serê xwe be û çi jî ne bi tena serê xwe be, yan jî gava ku wek pêşgir bi kar bêt, her heman maneyê dide peyva nûafirandî.

Nimûne: **Lêkirin, lêxistin, lêketin, lêkolîn, lêdan, lêhatin, lêmişt, lêker**

Pê-

Pêşgira "pê-"yê daçekeke hevedudanî ye ku ji "bi vî, bi vê, bi wî, bi wê" kurt bûye. Çi bi tena serê xwe be û çi jî ne bi tena serê xwe be, yan jî gava ku wek pêşgir bi kar bêt, her heman maneyê dide peyva nûafirandî.

Nimûne: **Pêketin, pêgirtin, pêxistin, pêxwarin, pêxew, pêmahî, pêketî**

Tê-

Pêşgira "tê-"yê daçekeke hevedudanî ye ku ji "ddi vî, di vê, di wî, i wê" kurt bûye. Çi bi tena serê xwe be û çi jî ne bi tena serê xwe be, yan jî gava ku wek pêşgir bi kar bêt, her heman maneyê dide peyva nûafirandî.

Nimûne: **Têdan, têgihîştin, têbînî**

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 40î ya li Dihokê bihara 2007an

Civîna 40emîn ya Kurmancî di navbera rojên 14 – 20ê gulana 2007an de li Kurdistana azad û li bajarê Dihokê li dar ket. Beşdarên civînê careke din bûn xwedî keys ku bikaribin bêhna ba û hewayê azad ya welatê xwe hildin. Jiyanê gelên Kurdistanê ya nû û rengîn bibînin û wê, ji bo çend rojan be jî, bi têra dilê xwe biçêjin.

Herwekî civînên berê yê li Dihokê çêbûyî, ev civîn jî bi alîkarîya hukûmeta Kurdistana azad pêk hat. Wê di her warî de xizmeteke bêhed pêşkêşî civînê kir da ku ew bikaribe di aramî, hêminî û ewlehîyê de bi karê xwe rabe. Bi saya wê xizmetê, nemaze bi saya per û baskên parastîna hêzên ewlehî û pêşmergeyên dilê, civînê dikaribû pir rehet kar bike. Lewra civîn û beşdarên wê ji dil spasdarî wê xizmeta hukûmeta Kurdistana azad in.

Xala herî girîng ya bernameya civînê, wek civînên berê yê li Kurdistana azad, her dîsan ji xebata li ser gulûgîyayên Kurdistanê, ango florayê, pêk dihat. Ji bo vî karî çend caran komikên kar yê ji pisporan pêk hatî çûn çîya û deverên ji aliyê gulûgîyayan ve dewlemend da ku xebata meydanî bikin. Di gel wê babeta giran li ser peyvên rojnamevanîyê û hin peyvên kêmnas jî hat kar kirin.

Taybetmendîyeke din ya wê civînê ew bû ku xebata Kurmancî 20 salîya xwe dadigirt. Bi civîna 40emîn ve dibû bîst sal ku ew xebat dom dike. Di mercên xweş û ne xweş de, nemaze di mercên li derveyî welat de, li Ewropayê, domkirina hinde salên xebatê ne karekî gengaz bû. Eger ne ji fedekarîya ji bo gelê xwe ba, ne gengaz bû ku ev çend hevalên şareza, bi ser de jî xwedî kar û malbat, bi dirêjahîya hinde salan û salê du hefteyan bihatana ba hev û keda xwe

têxistana xebatake weha. Ji ber wê yekê, diviya ew ked û west bi awayekî bihata teqdîr kirin, bilind bihata nirxandin. Loma ji bo wê hilkeftê şahîyeke biçûk hat li dar xistin. Çend hevalên ku di deş û jê bêtir civînan de beşdar bûyî lê ji ber sedemên têvel êdî nema dikaribin beşdar bibin ji bo wê şahîyê hatin vexwendin. Ew heval bi dîplomaya Bedîrxanan ya ji bo xizmeta ziman û bi dîyarîyekê, herweha hemû hevalên din yê koma Kurmancî bi dîyarîyeke manedar hatin perû kirin.

Careke din, hezar spas ji bo hemû hevalên berê û yê niha ku keda xwe xistine wê xebatê û xwe ji kar nedane paş. Herweha hezar dilovanî û rehmî li hevalê koma Kurmancî rehmî kek Ebdulah Emîn Salihê Bêtasî yê gorbêhîşt, ku di demeke bêwext de, ji nav me bar kiribû û tevî ezîzên ber dilê xwe em jî kiribûn xemgîniyeke giran.

Ev in beşdarên civîna 40î:

Îbrahîm Seydo Aydoğan (Mêrdîn), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Rûken Bagdu-Keskin (Stenbol), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), José Bertolino (Paris), Ebdulsetar Hemîd Berwarî (Dihok), Ehmedê Dirihî (Çewlîg), Elîşêr (Wan), Samî Ergoşî (Barzan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Letîf Nêrwey (Nêrwey), Kendal Nezan (Diyarbakir), Selam Nûman (Qamişlo), Fadil Omer (Dihok), Cemal Onursal (Cizîr), Enwer Osman (Zanîngeha Selehadîn), Edîp Polat (Diyarbakir) Cewher Fetah Seîd (Zanîngeha Selehadîn), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agrî) û Zeynelabidîn Zinar (Batman).

Peyvên di rojnamevanîyê de

Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
çap	baskı	impression	edition
dawîdem, (dema) herî dawî	zaman sınırı, son dakika	dernière minute, date limite	deadline
daxwazî pêşkêş kirin	istekte bulunmak, dilekçe sunmak / takdim etmek	présenter une pétition	to submit petition
hindikayî	azınlık	minorité	minority
kampanya	kampanya	campagne	campaign
nav-	-arası	inter-	inter-
navdewletî	devletlerarası	inter-étatique	inter-states
navneteweyî	uluslararası	international	international
niştimanî	milli, ulusal, vatanî	national	national
peyvendiye navneteweyî	uluslararası ilişkiler	relations internationales	international relations
pir-	çok-	multi-	multi-
piranî	çoğunluk	majorité	majority
pirneteweyî	çokuluslu	multi-national	multi-national
piroz kirin	kutlamak	fêter	revive
vejiyandin	canlandırmak	célébrer	celebrate
bi bîr anîn	anmak	commémorer	commerote
pirziman	çokdilli	multilingue	multilingual
pirzimanî	çokdillilik	multilinguisme	multilingualism
rojnameya êvarî	akşam gazetesi	journal du soir	evening newspaper
rojnameya spêdeyî	sabah gazetesi	journal du matin	morning newspaper
şidet	şiddet	violence	violence
welatparêz	yurtsever, vatansever	patriotic	patriotic
xwenîşandan	gösteri	démonstration	demonstration
xweser	yalnız, sırf	exclusive	exclusive
zimanê dayikê	ana dil	langue maternelle	mother tongue
zimanê fermî	resmi dil	langue officielle	official language
zimanê hevbeş	ortak dil	langue commune	common language
zimanê yekgirtî	birliği sağlanmış dil, birleşik dil	langue unifiée	unified language

Flora Kurdistanê (II)

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ

azgîlêr, dêdar, dîndar, gelberû	<i>Quercus Libani Olivier</i>	Lübnan meşesi	chêne du Liban	Lebanon oak
barêze, barêje, pareza, giya zavaq, xaleres, zaza : giya lawa	<i>Adiantum venustum</i>	çamardı	adiante gracieuse, cheveux de vénus	himalayan maidenhair, evergreen maidenhair
babûnc, beybûn, beybûna demanan	<i>Matricaria chamomilla</i>	papatya	camomille	camomile
bêjan, bêwîjan, gula mêş, gulikê maran, pûjang	<i>Achillea millefolia</i>	adi civanperçemi	millefeuille, achillée	yarrow
benî, xilindor	<i>Smyrniolum olusatrum</i>	izmirotu, yabani kereviz	grande ache, persil de cheval	alexanders, black-lovage, horse-parsley
berdî, berdû, birdî	<i>Typha spp.</i>	taşçı tokmağı, kaldırımçı tokmağı, sukamuşu	typha, massette	bullrush, cattail
berûya spî	<i>Quercus alba</i>	beyaz meşe	chêne blanc	white oak
berzeling	<i>Lavandula angustifolia</i>	lavanta çiçeği	lavande	lavender
bî	<i>Salix</i>	söğüt	saule	willow
çavga, çawga, zaza : çimğa	<i>Adonis dentata</i>		variété d'adonis	toothed pheasant's eye
çekem, zaza : dakone, bêûkane	<i>Viscum album</i>	ökse otu	gui	mistletoe
çeçqeçe, keproke, tirşoka kewan, şeçşeçok	<i>Bongardia lionesi</i>	çatlak otu	bongardia	bongardia
çevîr, çevk, çexşûr (cûreyek heliz e)	<i>Ferula spp</i>	bir çeşit çakşır otu	variété de férule	variety of giant fennel
çevk, çexşûr	<i>Ferula communis</i>	çakşır otu	férule commune	giant fennel
çûng, genimok, pêmirîşk	<i>Ranunculus arvensis</i>	karnibahar, düşün çiçeği	renoncule des champs, bouton d'or	corn buttercup, crowfoot
destarok	<i>Medicago polymorpha</i>	tüylü yonca	luzerne polymorphe, trèfle tiges minces	burclover, toothed medick
deqdelav	<i>Cyperus</i>	papirûs bitkisi	papyrus ou souchets	papyrus sedges, flatsedges, nutsedges, umbrella-sedges
derpidîk	<i>Caryophyllus, silene spp</i>	gıvışkan otu, tavuk yastığı	silène	campion
derzikê pîrê, derziya pîrê, gêjing	<i>Scandix pecten-veneris</i>	zühre tarağı	peigne de vénus	shepherd's needle
figurk	<i>Colutea arborescens</i>	yalancı sinameki	baguenaudier	bladder senna
gêleqir	<i>Muscaria armeniacum</i>	salkımlı sümbül, salkımlı misksoğanı	muscaria	grape hyacinth
gelziwan, guriz, (zaza) gurisk	<i>Anchusa officinalis</i>	siğır dili	buglosse officinale	common bugloss
gêzerê beji, gêjing, zirgêzer	<i>Daucus carota</i>	yabani havuç	carotte sauvage	wild carrot
gezgezik, gezgezok, gezgezk, derzink (zaza), geznik, gezgezing	<i>Urtica</i>	ısrğanotu	ortie	stinging nettle
gingil, gungil, gwangil	<i>Acantholimon</i>	kar geveni, pişik geveni, at geveni, çobanyastığı	acantholimon, plante rampante de la famille du plumbago	prickly thrift
gîyahêsîl, qamir, kerro	<i>Typha latifolia</i>	su kamuşu	canne de jonc, massette, quenouille	cattail, broadleaf cattail, bulrush
giya kevir	<i>Ajuga chamaepitys</i>	yerçamu	bugle petit pin	ground-pine
giyabend	<i>Artemisia absinthium</i>	pelin otu	absinthe	absinth
giyagurg, gurge, giyagurok, gurik, zaza : vergvaş	<i>Orobancha kurdica</i>	Kürt süpürge otu, canavarotu	orobanche du Kurdistan	Kurdish broomrape
giyanîşol, giyazirzirok, perespî, şerabok, şofan	<i>Avena fatua</i>	yabani yulaf	folle avoine	wild oat
guhê ker, guhkerk, guhkerok	<i>Verbascum thapsus</i>		bouillon-blanc, molène blanche	great mullein
guhniğ, gulindok, zaza : goşê kutikan, zilindar, zirawend	<i>Aristolochia</i>	loğusa çiçeği	aristoloche	aristolochia
gulnik, gulonik	<i>Ixiolirion tataricum</i>	Sibiriya zambağı, tatarcik	lis de Sibérie	Siberian lily
gustîlok	<i>Astragalus spp</i>	bir çeşit geven	variété d'astragale	astragalus variety
hêjîr	<i>Ficus carica</i>	incir	figuier	fig-tree
hêro	<i>Alcea kurdica</i>	hatmi çiçeği	rose trémière sauvage	wild hollyhock
hevrist, hêvrist, wêrs, wers, hors	<i>Juniperus communis</i>	ardıç	genévrier commun	common juniper
hewaco, hewajo	<i>Alkanna tinctoria</i>	havaciva otu	orcanette des teinturiers	alkanet
kaja zawîte	<i>Pinus brutia, var. zawita</i>	kızıl çam	le pin de calabre, pin de turquie,	Turkish red pine, Calabrian pine
kariya kelê, kardûn, kardî	<i>Arum spp.</i>	yılan yastığı, domuz lahanası	arum tacheté, pied de veau	lords-and-ladies, cuckoo-pint
kemer, keber, şifehl, kemper: berkemer,	<i>Capparis spinosa</i>	kapari, kepere	câprier : câpre	caper
kenger, kengirok, kereng	<i>Gundelia tournefortii</i>	kenger, sakız otu	artichaut sauvage	tournefort's gundelia
kêrat, qereqaç	<i>Anagyris foetida</i>	katır kuyruğu, domuz diken	anagyris fétide, bois-puant	bean clover, stinking wood
kerbeş, zaza : teliyê heran	<i>Carduus pycnocephalus</i>	ince diken	chardon à capitules denses	carduus pycnocephalus (common names include italian thistle)
kevat	<i>Acer</i>	akçağaç	érable	maple
kezan, kizwan	<i>Pistacia</i>	sakız ağacı	pistachier sauvage	wild pistachio
kinar, hestîrî, dirkezî	<i>Paliurus spina-christi</i>	kara çalı, kara diken	epine du Christ	Jerusalem thorn, garland thorn, Christ's thorn
kitan, kitaf, guş	<i>Linum</i>	keten	lin	flax
kîvar, kîvarê keran, giyaseg, zaza: kingerê heran	<i>Carduus</i>	kenger otu	variété de chardon	carduus
leven, qamiş	<i>Phragmites</i>	kamiş	roseau	reed
liş	<i>Allium spp</i>	yabani sarımsak	ail sauvage, oignon sauvage	wild onion, wild garlic,
lûleper, lûlepera nav geniman (dexlan), soranî : gula gezîze	<i>Gladiolus italicus</i>	sûsen, ekinçiçeği	glaieul des moissons, glaieul d'Italie var. de glaieul native du kurdistan	Italian gladiolus, field gladiolus
mertalok, metalûk	<i>Medicago orbicularis</i>	tek yapraklı diskvari yonca	variété de luzerne à une feuille	large disc medick
mîtik, mûtik, mûhrik, morik	<i>Myrtus communis</i>	mersin	myrte commune	common myrtle
nisanok	<i>Papaver cylindrica</i>	haşhaş çiçeği, gelincik	variété de pavot	variety of poppy
pêgulg	<i>Eryngium</i>	boğa diken	panicaut, var. de chardon,	sea-holly and eryngo
perpîn, pîrpîna keviran	<i>Sedum crassulaceae</i>	kaya semizotu	pourpier des roches	rock purslane
pîvaza kafira, şilêra sernixûnk	<i>Fritillaria persica</i>	Adıyaman lalesi, Acem terslalesi	fritillaire de Perse	Persian bells
pîzok, dembîs	<i>Juncus junchesi</i>	saz, hasırotu	jonc	bullrush
qedqedok, qetqetok, dûvê hespê	<i>Equisetum spp.</i>	at kuyruğu,	queues de cheval, prêle	horsetail, scouring rush
rihana beji, rihana kovî (çiyayî), zaza : rihana koyî	<i>Salvia spp</i>	ada çayı	sauge	sage
rûnas	<i>Galium spp</i>	yoğurt otu	gaillets, caille-lait	bedstraw
şerpeze, şepirze, giyapetatok, kartolok, kartolek	<i>Orchis spp</i>	orkide, Türk salebi	orchis mâle	salep orchid, curly purple orchid
şilan, gulşilan, sîrgule	<i>Rosa canina</i>	kuşburnu, yabangülü	rose de chien, églantier	dog rose
şînak, bademçe, şivşînk,	<i>Prunus arabica</i>	badem türü	variété d'amandier	prunus arabica
serteşik, şekirok, teşîlok	<i>Echinops spp</i>	topuz otu	chardon bleu	veitch's blue
serû, sero, selwî, selbî, serwî	<i>Cypress</i>	servi, selvi	cypres	cypress
sosin, sêsna, sîsin	<i>Sternbergia spp.</i>	sarı çiğdem	crocus d'automne	sternbergias
simaq	<i>Rhus coriaria</i>	sumak	sumac	sumach
sping	<i>Tragopogon spp.</i>	teke sakalı	salsifis des prés	salsify pony, montana
stîrîzerk, stîrîmişk	<i>Cilium spp. (Silibum)</i>	deve diken	variété de chardon	variety of thistle
tîrincok	<i>Melissa officinalis</i>	oğulotu	mélisse, mélisse citronnée, citronnelle	lemon balm
tolatîrş	<i>Ranunculus spp.</i>	altıntabak, altın çiçeği, düşün çiçeği	renoncule	buttercup
tûyarovî	<i>Sambucus racemosa</i>	mürver, kırmızı meyveli mürver, gül mürver	sureau rouge, sureau à grappes	European red elder, red elderberry, scarlet elderberry
xelîlok	<i>Geranium tuberosa</i>	turnagagası	géranium tubereuse	tuberosa geranium
zengilok	<i>Campanula</i>	çan çiçeği	campanule	bellflower
zimanê ga	<i>Borago spp.</i>	hodan	bourrache	borretsch

Azglîlêr, dêdar, dîndar, gelberû, *Quercus Libani* Olivier

Benî, xilindor, *Smyrniium olusatrum*

Bêjan, bêwîjan, gula mêş, gulikê maran, pûjang, *Achillea spp*

Babûnc, beybûn, beybûna demanan, *Matricaria chamomilla*

Bî, *Salix*

Çawga, çawga, *Adonis dentata*

Çekem, zaza : dakone, dêkone, bêwkane, *Viscum alba*

Çevir, çevk, çexşûr (cûreyek heliz e), *Ferula spp*

Marran : cûreyek teraş e

Derpîdik, *Silene spp*

Derzîkê pîrê, derzîya pîrê, derzîya leglegî, gêjîng, *Scandix pecten- veneris*

Destarok, *Midicago polimorfa*

Fisa hîrcê, *Zygophyllum*

Fisgurk, *Colutea arborescens*

Gêleqîr, *Muscari spp*

Giyabend, *Artemisia absinthium*

Giyahêsîl, qamir, kerro, *Typha latifolia*

Giyanişol, giyazîrzirok, perespî, şerabok, şofan, *Avena fatua*

Giyasêvsêvok

Guhêker, guhker(k), guhkerok, *Verbascum spp*

Gulnîk, gulonîk, *Ixiolirion tataricum*

Gungil, gwîngil, *Acantholimon*

Gûnîkûr

Gurge(h), gurg, giyagurg, *Orobancha spp*

Gurnîk

Hêjîr,
Ficus carica

Helizê nêr, heliz, rifse, refse,
Ferula communis

Hevrîst, hêvrîst, hors(z), wers(z),
Juniperus

Hewajo,
Alkanna spp

Hingustîlk, gustîlok,
Astragalus

Kaja zawîte,
Pinus brutia zawîte

Kardî, kardûn, kariya kelê, kariya çiya,
Arum spp

Kelendor, qolek, kerbeşa keran, kerbeşa
derewîn, zirkebeş,
Onopordum argolicum

Kêrat, qereqac,
Anagires foitida

Kereng, kengir, kengirok,
Gundelia tournefortii

Dirkezî, hestirî, kinar,
Paliurus spp spina christa

Kizan, kizwan,
Pistacia

Leven, qamîş,
Phragmites

Lîş,
Allium spp

Lûleper, lûlepera nav geniman (dexlan),
Gladiolus italicus

Mêwemarane, tirîyên maran, mirjo,
Bryonia multiflora

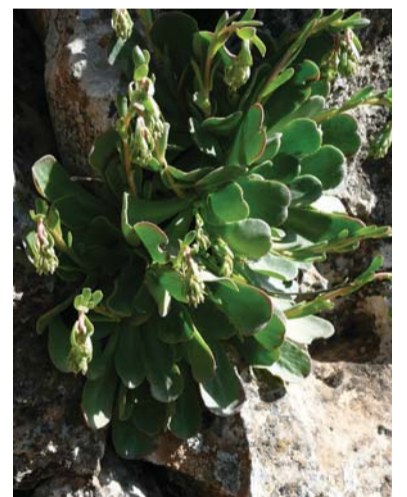
Mohrik, mohrika reş, mîtik,
Myrtus communis

Mohrika spî,
Myrtus spp

Çûng, genimok, pêmirîşk,
Ranunculus arvensis

Perpîna keviran,
Sedum crassulaceae

Pîvaza kafiran, şilêra sernixûnk
Fritillaria persica

Qaçkê (benîştê) şivanan

Qedqedok, dûvê hespê,
Equisetum spp

Qesel Mehmûd,
Labiatae teucrium polium

Kîvar, qîvar,
Carduus spp

Rûnas, *Galium spp*

Giyapatatok, kartolok, şepirze, *Orchis spp*

Şifehl, keber, *Capparis spinosa spp*

Şilan, gulşilan, sûrgule, *Rosa canina*

Serteşi(k), şekirok, teşilok, *Echinops spp*

Serû, sero, selwî, selbî, serwî, *Cypress*

Simaq, *Rhus coriaria*

Sivêr, *Tordylium officinale*

Soryaz, sûrbenî *Allium jesdianum*

Sosin, sêsna, sîsin, *Sternbergia spp*

Sping, *Tragopogon spp*

Tehliška kewan, *Lactuca sativa*

Tirincok, *Melissa officinalis*

Tirşoka kewan, *Bongardia chrysopogon*

Toletirş, tolatirş, *Ranunculus spp*

Labiatae ajuga (lat.)

Xelîlok, *Geranium tuberosum*

Zimanga, *Borago spp*

Pela dara dîdarê, dîndarê

Pela dara berûyê

Pela dara maziyê

Şînak, şivşînk, *Prunus arabica*

Gezgezik, gezgezk, gezgezk, derzînk (zaza), geznik, gezgezing, *Urtica*

Kitan, kitaf, guş, *Linum*

Pîvaz, piyaz, *Allium cepa*

Adarok, gulalesûre, kurikmast,
Anemone coronaria

Badar, daralînk, dargerînk,
Hedera helix

Baqilê maran, colbenî, kelîmar, şolikê maran,
Lathyrus tuberosus

Bendika avî, zaza : vîzdorik,
Cardamine hirsuta

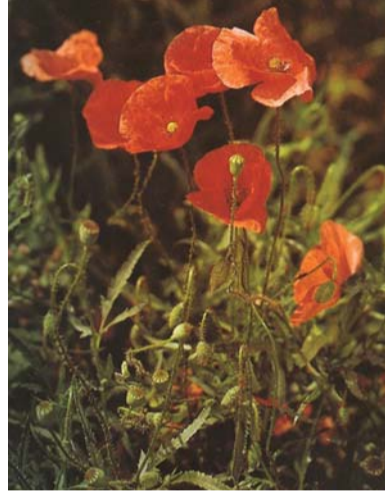
Bêwîjan, gulikê maran, pûjang,
Achillea millefolium

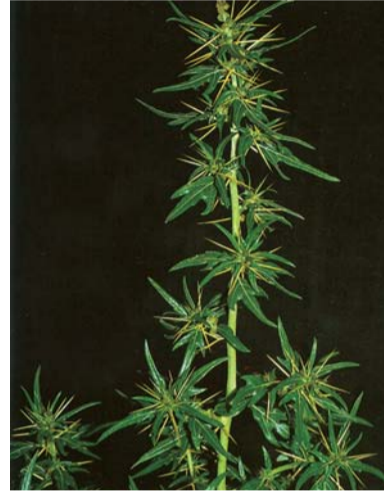
Beybûn, beybûna demanan, babûnc,
Matricaria chamomilla

Biragenim, şirşirok, giyagenim, zaza : şilmok, xelvaş,
Bromus

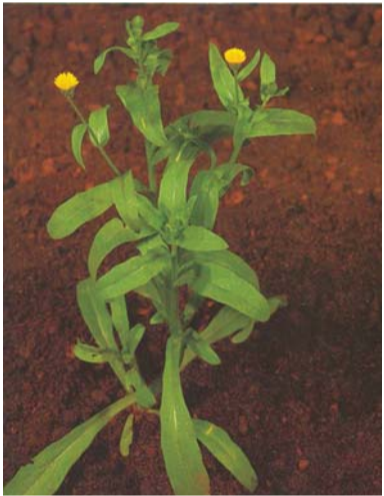
Bûk, bûkanî, bûkik, bûkûzava, bwîk, gulenîsan, nîsanok, patpatole, patpatok, rêywek, *Papaver rhoea*

Çarçar, şebraq,
Xanthium spinosum.

Çavbiloq, strîbeloq, strîşûjin, striyê çavbiloq,
Centaurea sp

Çavêşê, gula, hemîşe bihar,
Calendula arvensis

Çîm, giyaş,
Lolium temulentum

Ciwanemerg, hanhanek, kulilka cotarî, pîvok, *Colchicum*

Darucan, şêrpûg,
Echinochloa crusgalli

Dûgune, nûsk, nwîsek, zeliqok, zimanxwînk, zaza : padûseh,
Gallium aparine

Dûvikê hespê, singê maran, sipingê maran, şitlê xezalan, tilîper, zaza : rûnîn, vaşbitrî, *Equisetum arvense*

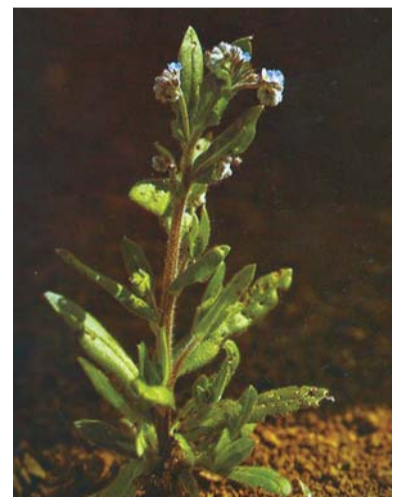
Fasolî, fasûlî, fasûlye, zaza : fasla,
Phaseolus vulgaris

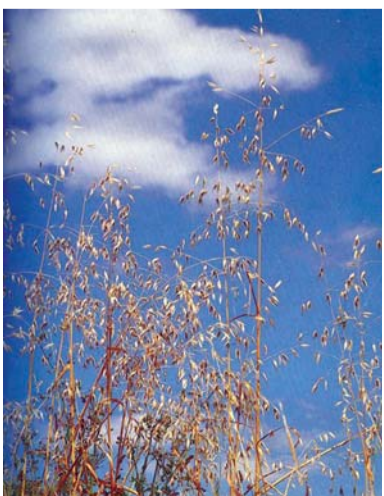
Firêz (li hin deveran),
Agropyron repens

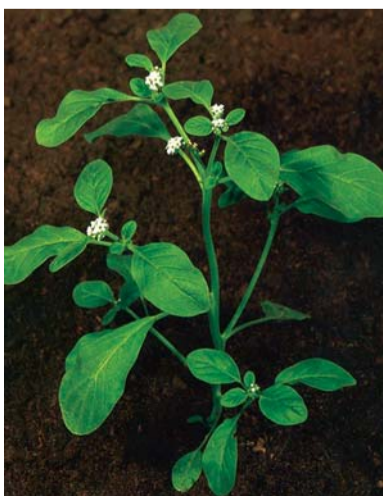
Gêlqir,
Bellevelia

Gelziwan, guriz, gûriz, gwîriz,
Myosotis arvensis

Giya zirzirok, şerabok, şofan,
Avena fatua

Giyadûpişk, giyagewrik, kifkedûpişk, zaza : vaşogewr, *Heliotropium europaeum*

Giyayê bilalûkê, *Veronica spp*

Golmize, gûroz, zimanê ga,
Anchusa azurea kurdica

Guhbelok,
Phlomis grandiflora

Guriz, gelziwan, zaza : gurisk, *Anchusa officinalis*

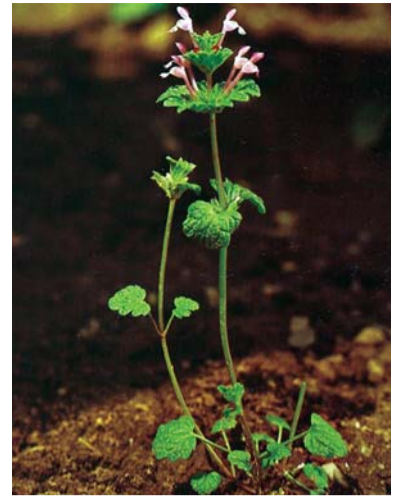
Gurnîg, gurnîgamêş, gûrnûk, mwîsek, *Xanthium strumarium*

Gurxenêq, kerxenêq, *Aconitum napellus*

Hêro, *Alcea kurdica*

Hingivîn, mijmijok, zaza : vaşê mēsan, *Lamium spp*

Karî, kardî, kardû, marmaroşk, *Arum maculatum*

Çengê meryemê, siklamen, *Cyclamen purpurescens*

Kerbalcana beji, *Atriplex hastata*

Kevlepir, *Boraginaceae*

Kiskê şivanî, tûrikê şivanan, zaza : tarek, *Capsella bursa-pastoris*

Kizink, kiznok, xulêr, kizina beji, *Vicia cracca*

Koksor, zaza : lûexandir, *Amaranthus retroflexus*

Korek, sorik, *Panicum capillare*

Mastêrk, zaza : sinbêleşên, *Polygonum persicaria*

Merje, meroje, mîrajo, *Asparagus officinalis*

Naneya beji, pûjan, *Mentha arvensis*

Parpar, pêpîne, pirpar, *Portulaca oleracea*

Qaçmûk, şewbor, *Hesperis kurdica*

Qaco, şirok, talişk, xasa beji, zaza : talika zerencam, *Lactuca serriola*

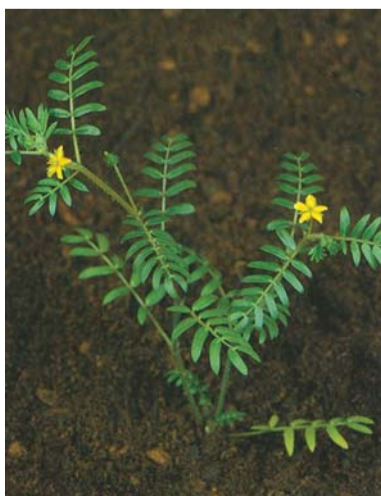
Qarûş, karîş, qarûc, bencere, bencira, *Sorghum halepense*

Qinêber, *Cardaria draba*

Qirşork, *Polygonum lapathifolium*

Qurincok, giya qurincok, goral, *Tribulus terrestris*

Selmas, sêlmask, selmik, zaza : vilincê bizan *Chenopodium album*

Sîvanok, *Phlomis kurdica*

Şahtere,
Fumaria officinalis

Şêlmok, harik,
Sinapis arvensis

Şîmar, şîroke, taleşîr, xweşîl, xagşîr,
xwelîşîrik, zaza : delêk,
Euphorbia Helioscopia

Şoqil, şolgenik, baqîlfisek, colgenî,
kelik, *Vicia sativa*

Tîrşoka gayan,
Rumex obtusifolius

Tolik, zaza : xamazek,
Malva neglecta

Xerdela beji, xerdela reş,
Brassica nigra

Cux, bencerek (zaza),
Digitaria

Tiriyê maran,
Solanum nigrum

Alal, hilale, mêlaq, lale, helal,
Tulipa

Rihana beji, rihana kovî (çiyayî), zaza:
rihana koyî, *Salvia spp*

Tuya rovî,
Sambucus racemosa

Zengilok,
Campanula

Berdî, berdû, birdî,
Typha spp

Hinar, henare,
Punica granatum

Binevşa belek,
Viola tricolor

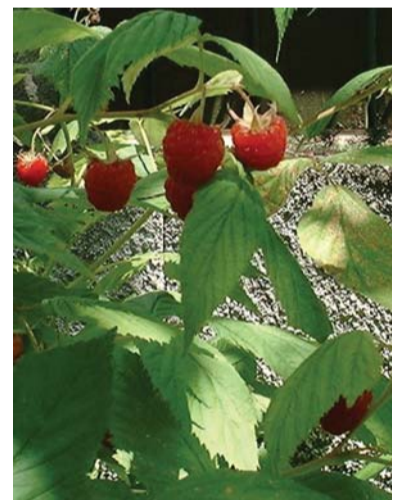
Erpelan, pîrepind,
Scorzonera spp

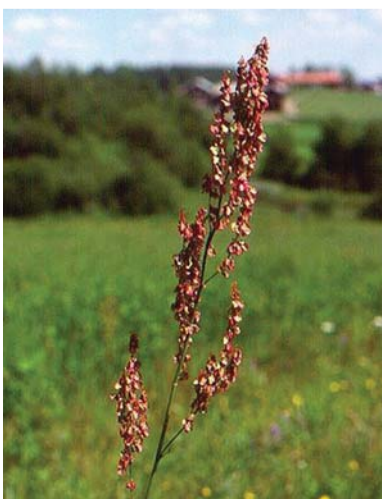
Helhelok, belalûk,
Prunus mahaleb

Xilîk, hilîk, hilûreşk,
Prunus spinosa

Tûtîrşk, drîsork,
Rubus idaeus

Tîrşok, tîrşoke, *Rumex acetosa*

Tiriyê dehlê, *Vaccinium myrtillus*

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris
France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication :
Reşo ZÎLAN

Réalisation :
Sacha ILITCH,
Mohamad HASSAN,
Yakup KARADEMIR

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xani
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2007an

Civîna 41an ya Kurmancî ji 1 heta 7ê çileyê 2007an li Vesterosê, Swêd, li dar ket. Beşdar, di vê civînê de li ser peyvên di qewlên Êzîdiyan û stranan de, peyvên êrmenî di kurdî de, li ser peyvên xanî û fûtbolê û herweha hin peyvên kêmnas xebitîn.

(Parîs), Newzad Hirorî (Dihok), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Behroz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), José Bertolino

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Peyvên di qewlên Êzîdiyan de

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
şefiqîn	şafak sökmek, zuhur etmek,	1) pointer (pour l'aurore) ; 2) apparaître, se mettre à exister	1) to break (day), to dawn; 2) to appear, to come to existence
roj ziriqîn; zeriqîn	tan ağarmak	se lever (pour le jour)	to dawn, to break (day)
tifiqîn	oluşmak	être formé, se former	to be formed
sêqal; sîqal	parlatma, perdahlama	1) action de cirer, de polir, cirage 2) lustre, brillant	1) polishing; 2) lustre, gloss
daman	etek	jupe	skirt (of a dress)
dîndar; dîdar	huzura çıkma, görünme	audience, visite	audience, visit
bendî; benî	köle	esclave	slave
virê kirin; verê kirin	yollamak, uğurlamak	accompagner quelqu'un qui s'en va, faire un bout de conduite	to dispatch, to see someone off (on a journey)
xewlexane; xewletxane	inziva yeri	lieu d'isolement, ermitage	isoletad place, hermitage
sinetxane	yezidi mabedi	lieu de prière yézidi	the yezidi house of worship
pêxam; peyam	risalet, mesaj, haber	épître, message	epistle, message
xas	yezidi inancında haslar tabakası	les personnages importants de la religion yézidie	the elite people of yezidi belief
doj; dojah	cehennem	enfer	hell
herûher	ilelebet	pour toujours	forever
qelender	kalender	bohémien, derviche errant	bohemian, wandering dervish
peşîn; peşyan; beşîn/ beşîyan	gülümsemek	sourire	to smile
xwedawend; xwedê	tanrı, ilah	dieu	god
avanî; avahî	bina, yapı	bâtiment, édifice	a building, edifice
hincinîn	ezmek	écraser	to crush, to bray
<hincî hincî (pirtî pirtî, çênî çênî) kirin>	ufaltmak, paramparça etmek	mettre en pièces, émietter	crumble, tear... to pieces, (make mince meat of)
nijînîn; jenîn	duvar örme	bâtir un mur (de briques ou pierres)	build a wall... [of brick (stone)]
serekî	lahza, an	moment, instant	moment, while, instant
zeyînîn; xemlîn	süslemek, bezemek	embellir, décorer parer, orner	to deck, to adorn, to embellish, to decorate
zendî; zindî	canlı, yaşayan	vivant, en vie, vif	alive, living, lively
keleş	1) yiğit, babayiğit; 2) korsan, pirat	1) héros, brave ; 2) pirate, corsaire	1) brave, hero; 2) pirate, corsair
tofan; tayfûn	tufan	déluge	a flood
şêresîwar	yiğit suvari	cavalier émérite, courageux	brave cavalryman
tîvdîr; tevdir	tetbir, önlem	mesure, disposition	measure, precaution
xendek; xendeq	hendek	fossé, tranchée	ditch, trench
qelaştin; kelaştin	yarmak	fendre, entailler	to cleave, to cut through
vavirîn	ayrılmak	séparer, être séparé	to separate, to sever
vavirandin	ayırmaq	séparer (l'un de l'autre)	to part, to separate from one another
têr bijî	çok yaşa!	vive!	long live!
hebandin	1) tapmak; 2) sevmek	1) révérer ; 2) adorer	1) to worship, to reverence; 2) to adore, to idolise
fer	farz	obligation, devoir obligatoire	obligation act, binding duty, workshop obligation
vegêrandin	eski dinine döndürmek	convertir à son ancienne croyances	to convert to his old beliefs
baran dakirin; barandin	yağmur yağdırmak	faire pleuvoir	to make it rain
mûde	yigit, cesur	brave, courageux	brave, courageous
gêran	anlatmak, söylemek	dire conter	to tell
mencelîq; mencenîq	mancinik	catapulte	a catapult
birik; birk	havuz	bassin	pool, pond
gal	kavga,	querelle, bagarre	quarrel, fight, brawl
<bi gal çûn>	kavga etmek, ağız kavgası yapmak	se quereller, combattre	to quarrel, to fight
(kanî ; av) der bûn	kaynamak, yerden su çıkmak	jaillir (eau), soudre	to gush, to spurt (water)
kesirîn	bitkin düşmek	être épuisé, tomber d'épuisement	to be exhausted
kesirî	yorgun argın	fatigué, exténué	exhausted, tired
dilvekir; dilveker	gönül ferahlatıcı, içaçıcı, sevindirici	agréable, chaleureux	pleasant, heart-warming
renîn; rênan	bakmak	regarder	to look
lê alandin	sarmak, dolamak	enlacer, entourer	to embrace, wrap around, to surround
ho; weha	böyle, şöyle	donc, ainsi	so, thus
înan; anîn, hanîn	getirmek	apporter	to bring
daînan; danîn	koymak,	mettre, poser	to put, to set, to place
çengil; çeng, çepil, çembil	kol	bras	arm
sergerdan; serilêgeryayî	sergerdan, aylak, şaşkın	troublé, confus, étonné, perplexe	confused, bewildered, perplexed

spartin	teslim etmek	remettre	to hand over, to deliver
xwe negirtin	1) kendine hakim olamamak; 2) beklememek, sabretmemek	1) ne pas arriver à se retenir ; 2) ne pas avoir la patience de, s'impatienter	1) to be unable to control oneself; 2) not to have any patience to be impatient, to have no patience
ber	en, kat	couche,	layer, fold
duber	iki kat, eni iki kat	double largeur	double fold
nexşandin: neqşandin	nakiş işlemek, nakşetmek	broder	to embroider
selefxwar	tefeci	usurier	a usurer
morandin	mühürlemek	sceller, tamponner	to stamp, to seal
fetihandin	fethetmek	conquérir	to conquer
sikan: sekan	konak, durak	étape, arrêt	halting place, a stop
rihliber	canlı	créature vivante, vivant	living being, living creature
zergûn	sarışın	blond	blond
qisedar	söyleyen, konuşan, anlatıcı, konuşmacı	conteur, narrateur	storyteller, narrator
alixêr	ehli hayır, hayır sever	philanthrope	philanthropist
cirîn; ciriyan	cereyan etmek, olmak	se produire, advenir	happen, to occur
şikrandin	şükretmek	remercier, être reconnaissant	to thank, to be grateful
olaq	bineq	bête de somme	beast of burden
dang	etek	jupe	skirt
lîn: den	büyük küp	grande jarre	very large earthenware jar
kerbab: kerbav	eşekoğlu eşek	bourricot, fils d'âne	baby donkey, small donkey
qelsebab: qelsebav	soysuz	dégénéré, bon à rien, bâtard	degenerate, good-for-nothing
kurtexulam / qotexulam	yarımyamalak bir hizmetçi	un mauvais serviteur	a bad servant
sîber: sî, sih	gölge	ombre	shadow
şik	çirkin	laid	ugly
simtraş	nalbant bıçağı	râpe (de maréchal-ferrant)	a rasp, a file (for metal)
beropaş	ters	vers l'arrière	backward, reverse
loqloqo	badî badî yürüme	démarche dandinante	waddling
tîqtîqo	kahkaha	éclat de rire	a burst of laughter
deng hılanîn	sesini almak, duymak	entendre	to hear
deng hildan: deng bilind kirin	sesi yükseltmek	élever la voix	to raise one's voice
dengneker	sessiz, sesini çıkarmayan	taciturne, silencieux, tranquille	taciturn, (reticent), silent, quiet
sindirûk	sandık, dolap	armoire	cupboard
merg: mirin	ölüm, ölmek	mort	death
dev, def: ba	yanında	à	to, at, by
mêrdar	yiğ it	brave, vaillant	brave, stouthearted
koş	kucak	giron	fold, bosom (of a formity)
xweşdivî	sevgili, aziz	chéri, bien-aimé	beloved, dear
paştov	arta kalan tohum	reste de graines	seed remnant
revend: koçer	göçer, göçebe	nomade	nomad
nîvek	merkez, orta	centre, milieu	centre, middle
cergeşo: kezebêşo	kahrolası	qu'il soit damné maudit	damn him! damn it!
dêrîn: dan; dayîn	vermek	donner	to give
gurmijîn	alevlenmek	s'enflammer	to blaze, to set alight
gergeh	idare, daire	direction, administration	management, administration
bor	yağız at	cheval bai	bay horse
derz	çatlak	fente, fissure	fissure, slit, split
rewaq	1) revak; 2) önü açık balkon	portique	gateway, gantry
beysûs	ışılta	lumière, lueur	brightness, light, shining
dêrîn: hebûn	malik olmak	avoir, posséder	to have, to possess
jê efrastin: jê bilind bûn	(...den) yükselmek	s'élever	to rise
kufe	küfe	hotte	large deep basket
perciftin: perçifîn	şişmek	gonfler	to swell, to blow up
hivotin: hevotin: tiraşîn, rende kirin <dar bi hevotinê, mirov bi gotinê tene rê>	yontmak, törpülemek "ağaç yontularak, insan ise konuşularak yola gelir"	tailler, émonder, limer "l'arbre s'apprivoise en le taillant, l'homme en lui parlant"	to cut, hew, carve, prune; "a tree becomes tame when it is pruned, a man when spoken to"

Xanî, mal, navmale

Amadekar: Selam NOUMAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
mal	konut, mesken, yuva	foyer, logement, maison, domicile	home
xanî	ev	maison	house
qat	kat, tabaka	étage	floor
vîlla	villa	villa	villa
xanîk	küçük ev, kulübe, kır evi	cabane, masure	hut, shack
rûxanî	ön cephe, ön yüz, cephe	façade	front, façade
deriyê derve	dış kapı	porte (f) extérieure	outer door
deriyê hewşê	avlu kapısı	porte donnant sur la cour, portail	gate
dergeh	ön kapı, cümle kapısı, büyük dış kapı	entrée principale, porte sur rue	street door, front door
saûna	sauna, fin hamamı	sauna	sauna
hewş	avlu	cour	court, yard
dîwarê hewşê, sûra hewşê	avlu duvarı	mur de clôture d'un jardin	enclosing wall
jêrzmîn, serdav, qebo	bodrum	cave, sous-sol	basement
perçîn	çit, telörgü	haie, clôture	fence
enbar	ambar	grange, dépôt	shed, store
boriya şirikê	yağmur iniş borusu	goutière	gutter
garaj	garaj	garage	garage
sênc, pejan	ekili çalılardan oluşan çit	haie ou clôture d'épineux	hedge
pêlekân, pêlik, derence	merdiven	escalier	stairs, staircase
bixêrî	baca	cheminée	chimney
balkon	balkon	balcon	balcony
kîler	kiler	cellier, cuisine	food store, kitchen
METBEX	MUTFAK	CUISINE	1) KITCHEN; 2) COOK
pakêtkirin, embalaj	ambalaj	emballage, empaquetage	packaging
kîs, torbe, tûrik	poşet, torba	sac, sachet	pouch, bag
folye	rulo	rouleau	roll
folyeya alimînyûm	aliminyum kağıdı	rouleau de papier d'aluminium	roll of aluminium foil
folyeya naylon	plastik folyo	rouleau de plastique	roll of plastic foil
qutî	kutu	boîte	can, canister, box
kartona hêkan	yumurta kartonu	carton d'œuf	egg carton, egg box
şûşe	şişe	bouteille	bottle
şûşeya plastîk	plastik şişe	bouteille en plastique	plastic bottle

qutîya konserveyan	konserve kutusu	boîte de conserve	tin of food
pakêt	paket	paquet	packet, package
tûb	tûb	tube	tube
fincan	fincan	tasse	cup
firaqşok	bulaşık lavabosu	évier	sink
firin	fırın	four	oven
ocax	ocak	cuisinière	kitchen range, stove
ocaxa gazê	havagazı ocağı	cuisinière à gaz	gas stove, gas range, gas cooker
ocaxa elektrîkê	elektrik ocağı	cuisinière électrique	electric stove or cooker
ocaxa neftê, papor	gazocağı	réchaud à pétrole	kerosene heater
dolab	dolap	armoire	cupboard
sarincok	buzdolabı	réfrigérateur	refrigerator
çavî (ya dolabê/masê)	çekmece	tiroir	drawer
sifregeh, cihê sifrê	yemek odası	salle à manger	dining room
firaqşo	bulaşık makinası	lave-vaisselle	dish washer
SERŞOK	HAMAM	SALLE DE BAIN	BATHROOM
serşok	banyo	salle de bains	bathroom
banyo, cirn	küvet	baaignoire	bath, [bath] tub
destavxane, avdestxane, qedemgeh	tuvalet, yüznumara	toilettes	toilet, wc
destşok	lavabo	lavabo	washbasin
dûş	duş	douche	shower
dûş kirin, xwe dûş kirin, av li xwe kirin	duş yapmak (almak)	se doucher	to have a shower, to shower
dûşkirin, xwedûşkirin, avlixwekirin	duş yapma (alma)	prise de douche, action de se doucher	having a shower
ser şuştin, serê xwe şuştin	banyo yapmak	prendre un bain	have (take) a bath
serşuştin, serê xwe şuştin	banyo yapma	baignade, bain	having (taking) a bath
xwe şuştin	yıkanmak	se laver	to wash oneself
xweşuştin	yıkanma	lavage	washing
nûnik, destavok, nûnî, qesrûk	oturak, lazımlık	pot de chambre	chamber pot
cilşo (makîna şuştinê)	çamaşır makinası	machine (f) à laver	washing machine
cilşo	çamaşırıcı	blanchisseur, lavandière	laundry
cilşok	çamaşırhane	blanchisserie, laverie	laundry
cilziwaker	kurutma makinesi	sèche linges	clothes drier
neynik	ayna	miroir	mirror
sabûn	sabun	savon	soap
fırçe	fırça	brosse	brush
fırçeya diranan	diş fırçası	brosse à dents	tooth brush
fırçeya solan	ayakkabı fırçası	brosse à reluire	shoe brush
fırçeya cilan	elbise fırçası	brosse à habits	clothes brush
fırçeya firaqan	bulaşık fırçası	brosse à vaisselle	dish brush
fırçeya tiraşê	tıraş fırçası	blaireau	shaving brush
şeh	tarak	peigne	comb
cilêt, gûzan, cûzan	jilet, tıraş bıçağı	lame (f) de rasoir	razor blade
gûzan, cûzan	ustura	rasoir	razor
rihtıraş, mekîneya rihkurkirinê	elektrikli tıraş makinası	rasoir électrique	[electric] razor or shaver
henefî, mûslix	musluk	robinet	tap
marpêç, xortum	hortum	tuyau d'eau (d'arrosage)	hose, pipe
macûna diranan	diş macunu	dentifrice	toothpaste
pêşgîr	havlu	serviette	towel
lûfik	lif	éponge	sponge
kese	kese	gant de toilette	bath glove
şampûan	şampuan	shampooing	shampoo
ODEYA RAZANÊ	YATAK ODASI	CHAMBRE A COUCHER	BEDROOM
odeya razanê	yatak odası	chambre à coucher	bedroom
perde	perde	rideau	curtain
kornîş	kornîş	corniche	cornice
text	karyola	lit	bed
dolaba kincan	gardırop	armoire	wardrobe
komedîn	komodin	commode	chest of drawers
doşek, binrax	döşek	matelas	mattress
lihêf, serrax	yorgan	couette, édredon	quilt, duvet
balîf (zemberîş)	yastık	oreiller	pillow
betanî	battaniye	couverture	blanket
çarşef	çarşaf	drap de lit	bed sheet
rû, rûber	yüz	housse	covering, case
şelte	şilte	surmatelas	mattress cover
dergûş, landik	beşik	berceau	crib, cradle
hêlan	salıncak	balançoire	swing
berrik	küçük kilim	petit tapis	rug
ODEYA RÛNİŞTİNÊ	OTURMA ODASI	SEJOUR	LIVING ROOM
odeya rûniştinê	oturma odası	salon, séjour	living room
qenepe, dîwan	kanape,	canapé	sofa
taximqenepe	koltuk takımı	ensemble de canapé et fauteuils de salon	set of sofa and armchairs
palkursî	koltuk	fauteuil	armchair, easy chair
xwelîdank	kûltablası	cendrier	ashtray
guldank	vazo, saksı	vase	vase
xalîçe, mehfûr	halı	tapis (de laine, de soie)	rug
merş, merşik	kıldan bir kilim türü	tapis de poils	fur rug
tej, tejik	çul	carpette	rough carpet
kulav	keçe	feutre	felt
dolaba pirtûkan, refika pirtûkan	kitaplık	bibliothèque (meuble), étagères	bookcase, bookshelves
refik	raf	étagère, tablette	shelf
telefon	telefon	téléphone	telephone
televizyon	televizyon	télévision	television
kursî	sandalye	chaise	chair
mase	masa	table	table
lampe	lamba	lampe	lamp
lüks	lüks lambası	lampe de tempête	storm lantern, pressurized kerosene (white gasoline)
fanos, fener	fener	lanterne	lamp with an incandescent mantle
mûm	mum	bougie	candle
mûmdank	mumluk, şamdan	bougeoir	candlestick

ampûl	ampul	ampoule	bulb
çıra	çıra	flambeau, torche	torch (flaming)
fiş	fiş	fiche	plug
pirîz	priz	prise	socket, point
hewakêşî	havalandırma sistemi, vantilyasyon	ventilation	ventilation, fan
hewakêş	vantilatör	ventilateur	ventilator
bawêşînk	pervane	éventail	fan
sobe	soba	poêle	stove
lûleya (borî) sobeyê	soba borusu	tuyau de poêle	stovepipe
kalorîfer, sofac, sofaj	kalorifer	chauffage, radiateur	radiator
metbex, aşxane	mutfak	cuisine	kitchen
tîfik	ocak	âtre, foyer	fireplace, hearth
tenûr	tandır	four traditionnel en argile	oven consisting of a clay-lined pit or a large, earthen jar buried in the ground
sêl, sêlik	sac	plaque fine de cuisson	sheet used for cooking
çaydan	demlik	théière	teapot
semawer	semaver	samovar	samovar
papor	gaz ocağı	réchaud à pétrole	kerosene stove
sifre	sofra	grand plateau sur lequel est servi le repas	tray (which has a meal laid out on it)
maseya xwarinê	yemek masası	table (de salle à manger)	dining-table

Peyvên di stranan de

Strana Ehmed Begê û Teyar Begê

Amadekar: Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
çax	çağ, vakit, zaman	temps, époque	time, age, period
çol	çöl	désert	desert
egîd	yiğit	brave, vaillant	brave, stoutheared
eşîr	1) aşîret, oymak; 2) aşîretin değêr yargılarına sahip	1) tribu ; 2) adj. qui adhère aux valeurs tribales	1) tribe; 2) adj. s.o. who observes the tribal traditions
ji ... qerîn	1) vazgeçmek; 2) rahat bırakmak	1) renoncer, laisser tomber ; 2) laisser tranquille	1) to give up; 2) leave someone in peace
kumişîn	1) büzülme; 2) çökmek	1) se blottir, se faire tout petit, se tapir ; 2) être prostré, être diminué	1) to shrink, shrivel up; 2) prostrated (by age or fatigue)
kupîn: gupîn	gümbürtü	tintement	boom
qedandin	1) bitirmek, tüketmek, sona erdirmek, sonuçlandırmak; 2) dayanmak, idare etmek	1) finir, achever, mener à son terme; 2) supporter, endurer	1) to finish, complete, to carry to the end; 2) to withstand, to endure, to put up with
qedîn	1) bitmek, tükenmek, sona ermek, sonuçlanmak; 2) dayanılmak, idare edilmek	1) s'achever, se terminer, prendre fin 2) être supporté, se supporter	1) to end, come to an end; 2) to be withstood, to be endured
qelibandin: qulipandin	devirmek	renverser	to overturn, knock down
qelibîn: qulipîn	devrilmek	être renversé, se renverser	to capsize, to be overthrown
tebat	durgunluk, dinginlik, sükunet	calmé, tranquillité	calm, quietness, tranquility
tebitîn	durmak, durgun olmak, sakinleşmek	se calmer, s'apaiser, se tenir tranquille	to calm oneself, to calm down
kirîv:	kirve	parrain (pour le mariage ou la circoncision)	godfather
feqîr	yezidilikte şeyh Adi tarafından görevlendirilen ve Laleş'e hizmet etmek için seçilmiş kişiler	serviteur du temple yézidi de Lalesh	temple server at the Yezidi temple at Lalesh
asê	sarp, yalçın, sıkı	escarpé, abrupt	arduous, very steep
asê bûn	sıkışıp kalmak, mahsur kalmak	être bloqué, coincé	to be stuck in, be unable to move from
asê kirin	sıkıştırmak, sıkı duruma getirmek	rendre difficile, dresser des obstacles	to make difficulties, to set up obstacles
dev gerîn	dili dönmek	être à même de parler	to be able to speak, speak, explain
dinya kêl û bêjîng kirin	dünyada gezilmedik köşe bucak bırakmamak	parcourir le monde dans tous les sens	to travel all over the world
ceng	cenk	guerre, combat	war, combat
soring	toprak boya, aşı boyası	ocre	ochre
şitil	fide	plant	(seedling), plant
sergêjî	1) sersemlik; 2) sorun	1) étourdissement, hébétude 2) casse-tête, tracas	1) giddiness, dizziness, mental confusion; 2) a problem, a head-ache
cêrî	cariye	concubine	female slave, concubine
gulbend	püskül bağı	ruban pour nouer les franges	a tassel, a ribbon
teqle	takla	culbute, cabriole	somersault
teqle avêtin	takla atmak	faire la culbute	to turn a somersault
teqlek	takla atan, taklacı	culbuteur	tumbler
kew	keklik	perdrix	partridge
ta: tak, tek	emsal	égal, pair	equal, peer
tund: tutik, qelefisk	çömelme	accroupissement	squatting, crouching
tund dan: li ser tutikan, rûniştin	çömelmek	s'accroupir	to squat down, to crouch
xem	gam, tasa, kaygı	chagrin, peine, soucis	grief, anxiety, concern
mitale	1) mütalaa; 2) düşünce	1) étude ; 2) pensée méditative	1) studying; 2) thinking, a thought, meditation
ketin mitaleyan	düşünceye dalmak	être perdu dans ses pensées	to be lost in thought
mitale kirin	mütalaa etmek	étudier, méditer	to study, to meditate
çav li ... kişandin	bir şeyin beklentisi içinde olmak	être dans l'attente de qch.	to be expecting s.th.
kirasê Quranê: qewlikê Quranê: cilikê Quranê	Kuran kılıfı	housses de protection du Coran	cover of Koran (Qoran)
nixurî: nexrî	bir ailede ilk doğan çocuk	premier né	first child
tîrad	at koşusu	course hippique	derby, a horse race
şiv	çubuk, değnek	bâton	rod, bar, wand, staff
silav û kilav	selam sabah	salutations	salutation, greeting
xwebixwe	kendi kendine, kendiliğinden	automatiquement, spontanément, par soi-même	automatically, spontaneously
şerê xwebixweyî/xwebixwetî	iç kavga, iç çatışma, iç savaş	conflit interne, guerre intestine	civil war, intestine war
axirdewran	ölüm kalım savaşı	apocalypse	apocalypse
borbor/borebor	böğürtü, yüksek sesle bağırma	beuglement criailerie	lowing, mooing

cotecot/cotcot	ikişer ikişer	par pair / par deux	two by two, in twos, in pairs, in doubles
reh	1) damar; 2) kök	1) veine ; 2) racine	1) vein, blood vessel; 2) root, radical, origin
sosret	1) rezalet; 2) acaip	1) scandale, outrage ; 2) adj. scandaleux, outrageant, extravagant	1) disgrace, scandal, outrage; 2) scandalous, outrageous
şêrgele	aslan sûrûsû	harde de lions	a pride of lions
peyda kirin	bulmak	trouver, obtenir	to find
polipoşman	bin pişman	repentant, qui regrette beaucoup	very regretful, repentent
şevder/şeveder bûn	geceyi dışarıda geçirme	passer la nuit dehors	spend the night out or out of door
şênkayî	yeşillik	verdure	greenness, green vegetable
yadê: dayê	anne (çağrı formu)	maman (vocatif)	mam or mummy
dijmin, neyar	düşman	ennemi	enemy
dewixandin	1) sersemletmek, bunalıtmak; 2) çentmek, çöküntü yapmak	1) étourdir 2) cabosser	1) to stun, to daze; 2) to dent

Pêwendiyên ermenkî û kurdî yên zimên

Amadekar: Têmurê XELÎL

Dîroka pêwendiyên herdu milletên binê yê hindewropî, Ermeniyên û Kurdan, di hêla zimên de heta niha rind nehatiye lêniherandinê û lêkolane. Ermenî û Kurd di demên here kevnar de cînarên hev bûne. Lema jî gerekê zimanên wan herdem di nava danûstendinê û jîhevhişandinê de bûyana. Ev pirsgerê heta niha jî ne di kurdzaniyê de, ne jî di ermenîzaniyê de nehatiye azirûkirinê. Bona pîrî-hindikî vê kêmaniyê dagirin, em berê xwe bidine kurteçîroka zimanê ermenî.

Di cihanê de zimanê ermenî tê hesabandinê wek yek ji zimanên herî kevnar û zengîn. Di dîroka zimanzaniyê de bi kêmanî du hezar sal in ku ew ziman heye. Zimanê ermenî di nava malbata zimanên hindewropî de tê hesabandinê wek çiqilekî cuda û serbixwe. Ermenî (an jî ermenkî) ji aliyê zanyar û keşîşekî Ermeniyên yê wê demê herî bi nav û deng Mêsrop Maştos de sala 405an bûye zimanê nivîskî (an jî nivîsarkî). Tiştêkî balkêş e, ku Mêsrop Maştos li hêla Mûşê, di gundê Hasêkasê de ji dayka xwe bûye. (Ew gund niha jî heye û navê wî Xasik e). Ew hîmdarê elfabaya Ermeniyên wê demê karê xwe yê afirandariyê li Amedê, Ruhayê (Edesaya berê) û Samsata îro pêk aniyê.

Dîroka zimanê Ermeniyên pareveyî li ser 3 deman dibe:

1. Grabar, yanî ermenkiya kevnar (sedsalên 5-11).
2. Ermenkiya Navîn (sedsalên 12-16).
3. Ermenkiya nû, yan jî *aşxarhabar* (ev ziman ku cîmaeta sîvîl pê diaxive). Du çiqilên vî zimanî hene: ermenkiya rojhilatê û ermenkiya rojavayê. Ev ziman ji sedsala 17an xuliqî û heta îro jî berdewam dike.

Pêşdaçûyîna zimanê ermenkî di her dewrekê de bi faktorên cî û wariyê, civakiyê û bikaranînê ve girêdayî bû. Di nava zimanzaniya Ermeniyên de fikirek heye, ku xên ji zimanê ermenkî yê kevnare yê litêratûrî, yanê zimanê nivîsarê, herwiha zimanekî Ermeniyên yê axaftina rojane jî hebûye, ango ji sedsala 5an girtî hinek zaravayên Ermeniyên yê ji hev cudabûyî hebûne.

Zimanê Ermeniyên yê kevnar (grabar) di sedsala 5an de xuliqiye wek zimanê xaçparêziyê yê resmî. Cûrê axaftina ermenkiya kevnar di nava dewranan de hatiye guhastin û gihîştîye dereceya ermenkiya îro. Koçberbûnê Ermeniyên yê bêhesab bûne sebeb, ku zimanê wan di nava sedsalan de ewqas guhêriye, ku îro grabar bûye zimanê kilîseyan û keşîştîya Ermeniyên. Ew ziman li Ermenîstana Roavayê û xwesma jî li Konstantînopolîsê (Stembolê) ma wek zimanê çapemeniyê, dêran û dibistanan. Em nikarin bêjin ku ew zimanekî windabûyî ye. Wek mînak, kovara Yekîtiya Mxîtariyan ya li Vênêdîgê (Sûrb Xazar) heta roja îro jî bi grabarê tê weşandinê. Li hemû dêrên Ermeniyên îro jî dua û dirozgeyên xirîstiyaniyê bi grabarî tene qedandinê.

Izbata sereke, ku ev gotinên ku ezê raberî we bikim bi baweriya min ji zimanê ermenkî derbazî nava kurmancî bûne ew e, ku piraniya wan gotinan di zimanên milletên îranî de tunene. Çend gotin jî îranî ne, lê bi baweriya min pêşî Ermeniyên jî Îraniyan hildaye, dû re me ji Ermeniyên hildaye. Îzbateke dinê jî ew e, ku ew gotin ne di hemû herêmên Kurdistanê yê kurmancîaxêv de tene bikaranînê û piranî li wan herêman tene bikaranînê, ku Ermenî berê piranî bûne.

Gotinên ermenkî di kurmancî de

Anîzaz – Ji gotina ermenkî **anîsvas** e, ku tê maneya:

- a) nifirlêkirî, naletlêkirî;
- b) nesitirî, nerehet, xwedêjêsitendî.

Di ermenkî de sistêma sewtên bêdeng yê sêrêz-sêderece heye, wek dz, ds, ss. Ango, gotina ermenkî **anîsvas** gerekê di kurdî de cûrê **anîzaz** bistenda.

Andêr – Ev gotina ermenkî, ku tê maneya “bêxweyî” (**an+têr**), di kurmancî de jî bi eynî maneyê tê bikaranînê.

Antêx – Agirê tendûrê yê sincirî. Ji ermenkî derbazî nava kurmancî bûye.

Axçîk – Keçik, keç.

Axpîn – Ji gotina ermenkî **axb**, ku tê maneya gemar.

Bîbîk – Di ermenkî de **bîb** e û bi maneya bîbîk e. Di kurmancî de **bîbîk** e, di soranî de **bîbîle** ye û tê maneya reşika çavan.

Poşe – Ev gotina ermenkî tê maneya cengene (çengene), mitrib (mirtiv). Gotineke kurdî ya pêşiyên jî heye: “Poşe nabe paşe”.

Dêz – Yan jî “cêz” li gelek herêmên Kurdistanê dewsa gotina kurdî **lod** bi kar tînin.

Çortan – Ji gotinên ermenkî **çor** û **tan** hatiye, ku tînan maneya **hişk** û **dew**. Bi kurdî **keşk** e.

Çêrmûk – Di ermenkî de **cêrmûk** e û tê maneya çavkaniya ava germ, ava medenî. Ji gotina ermenkî **cêrm** hatiye, ku tê maneya **germ**.

Çîrt – Di ermenkî de **tsîrt** e û tê maneya zîrça (gûyê) mirîşkan, an jî çivîkan, teyr û tûyan.

Gîzîk (ji gotina ermenkî **ksîk**).

Di ermenkî û kurmancî de tê maneya **gilok** (giloka tîlan).

Horîk /**xorîk** – Di ermenkî de tê maneya **cot**. Kurmancîaxêvên çend warên Kurdistanê Bakur û Ermenîstanê jî vê gotinê bi kar tînin. Ev gotin di kurmancî de jî bo herdu gayên pêşîn yê kotanê dibêjin. Di gotineke pêşiyên de: “Ne dixwim virîka we, ne diajom horîka we”.

Kêran – Ji gotina ermenkî **gêran** hatiye, ku tê maneya darê birî yê bê belg (pel) û çiqil. Piranî di avakirina xaniyan de tê bikaranînê, banê (arîk) xaniyan pê ava dikin. Ev gotin di herdu zimanan de jî bi eynî maneyê tê bikaranînê.

Kêrr – Di ermenkî û kurmancî de tê maneya **xwar**, **tewandî**, wek kevanê. “Nukulê teyr kêrr e”.

Kirçom – **qirçon**: Ji gotina ermenkî **krtsenk** hatiye, ku tê maneya bermayên hestûyên kotî. Ev gotin jî ji **krtsêla** ermenkî tê, ku tê maneya kotin, geztin.

Koşkar – Di ermenkî de **koşkakar** e û tê maneya **soldirû**. Ji gotinên ermenkî **koşîk** û **kar** tê. **Koşîk** tê maneya “sol”, **kar** jî “dirûn”. Herdu gotin bi hev re bûne **koşkakar** (koşîk + kar).

Kartu – Ji gotina ermenkî **kartû** hatiye, ku tê maneya nanê ku çend rojan maye û hişk bûye, lê hela kefikî nebûye.

Kirdnak – Di ermenkî de **girdinak** e. Li vir jî herfa ermenkî **g** di kurdî de bûye **k**, wek **gêran**-**kêran** û **gêrandî**-**kêlendî**. Ev gotin di herdu zimanan de jî tê eynî maneyê.

Merek – Ji gotina ermenkî **marag** e, ku tê maneya kîlera gîha û kayê, ardûyê şewatê. Bi kurdî jê re **kadîn** jî dibêjin.

Pûrt – Ji gotina ermenkî **bûrd** çebûye. Di ermenkî de ev gotin tê maneya **hirî**. Di kurmancî de jî li hinek ciyan dewsa gotina **hiriyê** tê bikaranînê. Wek nimûne: **pûrta** devê, **pûrta** mirîşkan (“Ezê te pûrte vekim”, ango “Ezê te birûçkînim”).

Boç(îk) – Ev gotina ermenkî bi eynî maneyê di kurmancî û zazakî de jî heye. Bi kurdî “dûv”, “dêl” jî dibêjin.

Savar – Ji gotina ermenkî **dzavar** hatiye. **Dzavar** genimê kutayî ye. Gava **dzavara** ermenkî bibe xwerin, bi kurdî jê re **savar** dibêjin.

Tixa – Kur, kurik

Xaç – **Xaç** xaçparêzan e, ango **xaça** Îsa Pêxember e. Ev gotin ji ermenkî ketiye zimanên farisî û tirkî jî.

Xapandin – Ji gotina ermenkî **xabêl** e. Di kurdî de gotinên **xapînok**, **xapok** jî hene, ku di herdu zimanan de jî tê eynî maneyê.

Termên fûtbolê

- III -

Amadekar: Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
kûpaya Ewrûpayê	Avrupa kupası	coupe d'Europe	European Cup
lîg	lig	ligue	league
maça lîgê	lig maçı	match de ligue	league match
ffinala kûpayê	kupa finali	finale de la coupe	Cup Final
maça kûpayê	kupa maçı	match de la coupe	a cup match
lîga şampiyonan	şampiyonlar ligi	ligue des champions	championship league
maça dostaniyê	dostluk maçı	match amical	a friendly match
maça amadeyî	hazırlık maçı	match de préparation	preparatory match
meşq, antreman	antrenman	entraînement	training
maça meşqê, maça antremanê	antrenman maçı	match d'entraînement	training match
qaîdeyên pêşbirkeyê	yarışma kuralları	règles de compétition	competition rules
navbera nîveyan	devre arası	pause de mi-temps	half time break
nîve	yarı, devre	mi-temps	half time
nîveya yekem	ilk yarı, birinci devre	première mi-temps	first half
nîveya duyem	ikinci yarı, ikinci devre	deuxième mi-temps	second half
taximê dijek	rakip takım	équipe adverse	opposing team
taximê qezenckirî	kazanan takım	équipe gagnante, équipe vainqueur	winning team
taximê biderdayî, jêbirî	kaybeden takım	équipe vaincue	losing team
bi der dan	kaybetmek -	perdre	to lose
qezenc kirin	kazanmak	gagner, emporter	to win
maça betalkirî	ibtal edilen maç	match annulé	a cancelled match
beraber, berabermayî	berabere	égalité, nul	a draw
bi beraberî qedîn	berabere bitmek	finir sur un score nul	end with a no goal
man beraber	berabere kalmak	faire un match nul	play a drawn match
bûn beraber	berabere olmak	être à égalité	to be level, to be tied
bi ser ketin, zor birin	galip gelmek: yenmek	emporter, gagner	to win
bin ketin, zor çûn, winda kirin	mağlup olmak: yenilmek	perdre	to lose
biserketin, zorbirin	galibiyet: yengi	victoire	a victory, a win
binketin, zorçûn	mağlubiyet: yenilgi	défaite	defeat
biserketî, zorbirî	galip	vainqueur	winner
binketî, zorçûyî	mağlup: yenik	vaincu	loser
golavêj	golcü	buteur	scorer
şansa golavêtinê	gol şansı	occasion de marquer un but	chance to score
averaja golan	gol averajı	différence de buts	goal average
gol ji dest dan	gol kaçırmak	rater un but	miss a goal
bûn gol: (bû gol)	gol olmak: (gol oldu)	être but (c'est but!)	it's a goal!
lîstika bergiriyê	savunma oyunu, defans oyunu	jeu défensif	a defensive game
pas	pas	passe	pass
pas wergirtin	pas almak	recevoir une passe	receive a pass
pas dan	pas vermek	échange de passes	exchange passes
pas, pasdan	paslaşma	se passer le ballon	pass the ball around
şût, lêdan	şut	tir	shot
şût avêtin	şut atmak (şut çekmek)	tirer	to shoot
volê	vole	volée	volley
top ajotin	top sürmek	avancer avec le ballon	to move forward with the ball
teknîka topê	top tekniği	maîtrise de ballon	control the ball
der, derve	aut	sortie en touche, sortie de but	kick to touch
avêtin der, avêtin derve	auta atmak	céder une touche	to kick into touch
derketin der, derketin derve	auta çıkmak	être sortie de but	to go into touch
ofsayd	ofsayt	hors-jeu	off-side
rewşa ofsaydê	ofsayt pozisyonu	position d'hors-jeu	off-side position
ketin ofsaydê	ofsayta düşmek	être hors-jeu	to be off-side
dijêriş	karşı atak, kontratak	contre-attaque	a counter attack
bi serîyan lê dan	kafayla vurmak	frapper de la tête / marquer un coup de tête	to head the ball
bi serîyan gol avêtin	kafayla gol atmak	marquer un but sur un coup de tête	to score with a header
lêdana bi serîyan	kafa vuruşu	coup de tête	a header
gola bi serîyan	kafa golü:	but sur un coup de tête	to score with a header
meşqkerê qelewanan, meşqkerê golparêzan	kaleci antrenörü	entraîneur de gardien de but	goal-keeper's trainer
qelewanguherîn, golparêzguherîn	kaleci değişikliği	changement de gardien de but	changing the goalkeeper
rexlîz, lîstikvanê rexan	kanat oyuncusu	ailier, joueur de l'aile	a winger
rexlîzê rastê	sağ kanat oyuncusu, sağ açık	ailier droit / joueur de l'aile droite	right winger
rexlîzê çepê	sol kanat oyuncusu, sol açık	ailier gauche / joueur de l'aile gauche	left winger
nîvek	orta alan	rond central / cercle central / le milieu de terrain	kick-off point mid-field
nîveklîz, lîstikvanê nîvekê	haf, orta alan oyuncusu	milieu / joueur de milieu de terrain	half-back
nîveklîzê rastê	sağ haf, orta alanın en sağında oynayan oyuncu	demi droit / joueur de l'aile droite de milieu de terrain	right-half
nîveklîzê çepê	sol haf, orta alanın en solunda oynayan oyuncu	demi gauche / joueur de l'aile gauche de milieu de terrain	left-half
bergirî, defans	savunma, defans	défense	defence
bergir, lîstikvanê bergirîyê	savunma oyuncusu, bek, defans oyuncusu	joueur de défense	defender
bergirê rastê	sağ bek, savunmanın sağ tarafında yer alan oyuncu	arrière droite	right back
bergirê çepê	sol bek, savunmanın sol tarafında yer alan oyuncu	arrière gauche	left back
libero	libero, son adam	stoppeur, libéro	floater
xêza bergirîyê	savunma çizgisi, savunma hattı	ligne de défense	defence line
kaptanê taximê	takım kaptanı	capitaine d'équipe	team captain
êrişber, lîstikvanê êrişê	forvet, ileri uç oyuncusu	attaquant	attacker

Peyvên kêmnas

Amadekar: José BERTOLINO

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
amansok, firaşok <i>n.f.</i>	bulaşık lavabosu	évier	sink, kitchen sink
dîlhilûk, dîlzîz,	duyarlı, hassas	tendre, qui a le cœur tendre	sensitive, tender-hearted
dîltenik	duygulu, içli, hassas	1) sensible; 2) sentimental(e), qui tombe facilement amoureux	1) sensitive; 2) sentimental, wears ones heart on ones sleeve
doran, <i>n.m.</i>	1) hayvansal içyağ 2) ince bağırsak;	1) graisse animale; 2) intestin grêle	1) animal fat; 2) little intestine
girecû <i>n.m.</i>	Yahudi mahallesi	quartier juif	Jewish quarter
helîl, peksîmet	kesme	raisiné	grape jelly
nanê helîl	pekmez ve nişastadan yapılan kalınca pestil	confiserie fabriquée avec de la farine et du raisiné, cuite au four, plus épaisse (2 à 3 cm.) que le bastêq	a sweet made of flour and grape jelly then baked, thicker than bastêq (1 inch)
Meyremok <i>n.f.</i>	Hristiyanların Meyrem Ana'yı anmak için yaptıkları dini bayram	fête de la Vierge (fête chrétienne)	Christian festival to the Virgin
nanikê hingivî	bal peteği	rayon de miel	honey
nankor, nanserçok, bênanûxwê	nankör	ingrat	ungrateful
nan û xwê li ser çokê		il n'a aucune gratitude, il est ingrat	
poşe	1) çingene, 2) dilenci	1) tsigane 2) mendiant	1) gipsy 2) beggar
poşefî	çingenelik, dilencilik	mendicité	begging
poşefî kirin, parsekî kirin	çingenelik yapmak/etmek, dilencilik yapmak	mendier	to beg
qefilîn	1) üşümek; 2) yorgun düşmek	1) se geler; 2) être très fatigué	1) to freeze; 2) to be very tired
radaştin (radêşe) <i>v.tr.</i>	1) germek (yatay olarak), 2) çocuğu çişe tutmak	1) tendre <i>v.tr.</i> (<i>à l'horizontale</i>) 2) (<i>en particulier</i>) tenir un enfant (<i>pour lui faire faire pipi</i>)	1) to stretch (<i>horizontally</i>) 2) (<i>particularly</i>) to hold a child, upright (<i>to make it pee</i>)
rahêlan (rahêle) <i>v.tr.</i>	mücadele etmek (sporda)	(spor.) lutter <i>v.i.</i>	(spor.) to fight
rebisandîn an rêwisandîn	su serpmek, sulamak	arroser.	to water
(sor.) aw daştin	Syn. (sor.) aw daştin	Syn. (sor.) aw daştin	Syn. (sor.) aw daştin
regez	ırk, köken, kök	racine, origine	root, origin
rehwal an rehwan <i>n.f.</i>	rahvan	HIPP. amble <i>n.m.</i> (voir rewan)	amble (see rewan), to walle (a horse)
tewa <i>n.f.</i>	iyice öğrenmek, dersimi iyice öğrendim	apprentissage <i>n.m.</i> j'ai bien appris ma leçon	learning (the process of) I have learnt my lesson well
rewannas an sor. derûnnas neol.	psikolog	psychologue	psychologist
rewannasî an sor. derûnnasî neol.	psikoloji	psychologie	psychology
rewisandîn	ateşe tutmak (tavuk, kuş vb hayvanların tüyleri için)	mettre sur le feu, flamber (<i>une volaille</i>)	put sthng on the fire, singe (<i>a bird</i>)
rewisîn	ateşe tutulmak (tavuk, kuş vb hayvanların tüyleri için)	être mis sur le feu, être flambé (<i>une volaille</i>)	to be put on the fire, to be singed (<i>e.g. a bird</i>)
rewş <i>n.f.</i>	1) hale, parlaklık; 2) bezek, süs	1) aura, lumière <i>n.f.</i> , brillant <i>n.m.</i> , gloire <i>n.f.</i> 2) parure <i>n.f.</i>	1) aura, light, glory, brilliance 2) finery, jewelry
rewt, rot, (darekî zirav û dirêj)	ince uzun sırık	perche, gaule	a long pole, a fishing rod
rexsandîn	1) oluşturmak, yapmak, neden olmak, yol açmak (bir olaya); 2) bir fırsat sağlamak, yaratmak	1) faire arriver, provoquer <i>v.tr.</i> (<i>un événement</i>) 2) accorder, octroyer, donner l'opportunité	1) bring about, to cause (an event) 2) to grant, to provide an opportunity
rêberdan <i>n.f.</i>	sapma, yön değiştirme, yolu terketme	aberration <i>n.f.</i>	aberration
rêberdayî <i>adj.</i>	yöndeğiştirmiş, sapmış, yolu terketmiş	aberrant, <i>e adj.</i>	aberrant
rêçal <i>n.m.</i>	çökelek	produit laitier, <i>en part.</i> fromage frais (jajî).	a milk product, fresh cheese (jajî)
rêcanî <i>n.f. jur.</i>	sorgu, sorgulama	interrogatoire <i>n.m.</i>	interrogation
rêcanî kirin	sorgulamak, sorguya çekmek	interroger <i>v.tr.</i>	to interrogate
rêcanîfî <i>n.f.</i>	sorgulama, sorgu	interrogation <i>n.f.</i>	interrogation
rêjgeh, devê çem	bir akarsuyun denize / göle döküldüğü yer, ağız, munsap	estuaire, delta	an estuary, a delta
rênêrî	bekleme, gözü yolda olma. Syn. çavnêrî	attente. Syn. çavnêrî	waiting, expectation. Syn. çavnêrî
rêwar	seyahat eden, seyah, yolcu	voyageur	traveller
rêzanî <i>adj. et n.f.</i>	politika, politik,	politique, political, politics	policy, political, politics
rih <i>n.m.</i>	cesaret	bravoure <i>n.f.</i>	bravery, courage
rih tê de nema,	(korkudan sararıp solma, cesaretini yitirme)	il n'a plus de courage,	he has no more courage
rijik <i>n.f.</i>	yabani incir	figue sauvage	a wild fig
rijişandîn	morartmak, morarmaya yol açmak	faire un bleu, provoquer un hématome	to bruise, cause a bruise
rikan <i>adj.</i>	inatçı	obstiné, <i>e adj.</i>	obstinate
rik	inat, hınc	dépit, obstination malveillante	pique, contrariness, spite
ketin rika yekî de,	birine inat etmek	faire (quelque chose) en dépit de quelqu'un, au mépris de la volonté de quelqu'un, faire quelque chose par dépit	to do s.thng to spite s.o., against s.o. wishes, out of spite
dî rika te de, ji rika te re	senin inadına	à cause de toi, pour te faire enrager, pour te rendre jaloux	to annoy you, to make you jealous
riko, binik	yapışkan, gitmek bilmeyen	gluant, visqueux	sticky, viscous
rimilk <i>n.f.</i>	toz	poussière	dust
rimîn, rivîn	alev	flamme, feu	a flame, fire
riqet ar., dilnêrmî, dilsozî	şefkat;	tendresse ;	tenderness;
riqet kirin,	şefkat göstermek	avoir de la tendresse pour...	to have a soft spot for...
risandîn	burun kanaması	saigner du nez	nose bleed
rista titûnê	tütün yapraklarının bir çubuğa bağlanarak kurutulması	feuilles de tabac enfilées sur un bâton, pour sécher	tobacco leaves tied on a stick to dry
rista nivînê	toplanan yatakları üstüste dizerek kaldırılma	empilement de la literie, pour le rangement	piled up bedding, for putting away
rişk	sirke	lente	a nit
rişkên yekî bûn nûtik, bihanik	bit yumurtaları yavşak oldu	ses lentes sont devenues des poux (il a prospéré)	his nits have become lice (he has prospered)
nûtik, bangehûrk	yavşak	1) lente; 2) punaise - jeune pou, lente à peine éclore -	1) a nit; 2) louse - a young louse that has just hatched -
spî, spîh	bit	pou	louse
rişme, hevsar	yular	licol	halter
lixab	gemli yular	bride avec un mors	bridle with bit
gem	gem	mors	bit
serhevsar, doxrişme	yular başı	longe (<i>fixée au licol</i>)	tether (<i>fixed to a halter</i>)
zîn û zêrbend	eyer ve altın süslü göğüslük	courroie de poitrine (ou poitrinière de cheval) décorée d'or	breast strap (of a horse) decorated with gold
xetimandîn, xitimandîn	tıkamak	obstruer, boucher	to obstruct, to block

xetimîn, xitimîn, ritimîn	tıkanmak	s'arrêter, s'étouffer, être obstrué, être bloqué	to stop, to be stifled, to be obstructed or blocked
trafik diherike ji nişka ve dixetime	normal seyreden trafik aniden tıkanıyor	circulation fluide qui bouchonne soudain	fluid circulation that rubs down suddenly
xetimîn, xetimandin n.f.	tıkanma, tıkama	obstruction	an obstruction
riwangeh, ruwange n.f.	1) aç, zaviye; 2) bakış açısı, görüş Syn. zawiye	1) angle ; 2) (fig.) point de vue, angle de vue, Syn. zawiye	1) visual (optic) angle; 2) (fig.) angle, aspect; point of view, Syn. zawiye
riç, riçik	1) kök; 2) kılcal kök	racine Syn. reh, reg	root Syn. reh, reg
rîs, rûs, rwîs adj. Syn. rût, tazî	çıplak Syn. rût, tazî	nu, nue adj. Syn. rût, tazî	bare, naked Syn. rût, tazî
rîsî an rwîsî n.f. Syn. tazîfî	çıplak Syn. tazîfî	nudité n.f. Syn. tazîfî	nakedness, nudity Syn. tazîfî
bi rîsî ketin avê	çıplak suya girmek	entrer dans l'eau tout nu	to enter the water naked
rojveger n.f.	gece ile gündüzün eşit olduğu dönem	équinoxe	equinox
ronî kirin; rûniştin	oturmak	s'asseoir	to sit down
rozname n.f.	takvim	calendrier n.m.	a calendar
rustin (biruze)	yeşermek, bitmek Syn. şîn hatin, heşîn bûn	(région de l'Anatolie) pousser, croître Syn. şîn hatin, heşîn bûn	(in Anatolia) to sprout, to grow Syn. şîn hatin, heşîn bûn
ruwek	bitki	plante, végétal	plant, vegetation
ruwekên çandî	ekili bitkiler	plantes cultivées	cultivated plants
ruweknas	botanikçi	botaniste	botanist
ruweknasî	botanik	botanique	botanical
rûbal > rûbar: rûbarê yekî bûn	birisıyla yüzyüze gelmek	tomber face à face avec quelqu'un	to come face to face with s.o.
rûd n.f. pers. musiq.	tel (müzik enstrümanları için)	corde d'un instrument de musique	cord (of a musical instrument)
rûd û ûd	müzik enstrümanı ve melodisi	l'instrument et la mélodie	the instrument and the tune
rûdên n.f.	yüz güzelliği, çekicilik	beauté du visage, allure n.f.	beauty of face, allure
rûxandin, helweşandin, herifandin, hedimandin	yıkmaq, viraneye çevirmek	1) déchirer, rompre, trouer, percer ; 2) faire s'écrouler, faire s'effondrer	1) to tear, break, pierce (s.thng.) 2) to collapse
rûxîn, helweşîn, herifîn, hedimîn	yıklmak	1) se déchirer, se rompre, être troué, percé. 2) s'écrouler, s'effondrer	1) to tear, break (oneself) 2) to collapse, to make s.o. collapse
semer	100 küçük başhayvandan oluşan sürü	troupeau de 100 ovins	a herd of 100 ovines
kerî	yaklaşık 500 küçük başhayvandan oluşan sürü	grand troupeau de moutons (environ 500 bêtes)	a great herd of sheep (about 500 heads)
col	koyun ve keçiden oluşan sürü	troupeau d'ovins et caprins	a heard of sheep and goats
birr	sürü parçası	partie d'un troupeau	part of a herd
sewal, dewar	büyük başhayvan, davar	gros bétail	big cattle
terş û kewal	sığır	le bétail	cattle
safo n.f.	kar yığını	amas de neige	a heap of snow
sakûl adj., Syn. beredayî	1) başboş, aylak, avare; 2) toy, acemi Syn. sût, sûtal.	1) vaurien(enne) adj., vagabond(e) adj., bon à rien. 2) novice adj., inexpériment(e) adj., immature adj. Syn. sût, sûtal.	1) good for nothing, vagabond, restless (adj.), vagrant 2) inexperienced, immature (adj) Syn. sût, sûtal.
sakûlî n.f.	1) başboşluk, aylaklık, avarelik 2) toyluk, acemilik, bilmezlik	1) vagabondage n.m. ; 2) manque d'expérience, manque de maturité	1) vagrancy; 2) lack of experience, lack of maturity
samîn an bayê samîn	sam yeli	simoun n.m., vent du sud	south wind
samîr	zakkum	laurier-rose	oleander
saqol n.f.	üzüm sepeti. Syn. sewî	hotte pour transporter le raisin. Syn. sewî	basket for carrying grapes. Syn. sewî
saqol n.f. bot.	süpürge çalısı, kaba süpürge yapımında kullanılır	plante avec laquelle on fait des balais	plant with which brooms are made, broom
satûl adj.	yoksul, zavallı	misérable adj.	destitute, poverty stricken
satûlî n.f.	yoksulluk, zavallılık	vilenie n.f.	vileness, villenie
saw n.f.	kamaşma (diş için). Syn. sekihandin	agacement des dents. Syn. sekihandin	set on edge (teeth) Syn. sekihandin
saw kete diranê min	dişlerim kamaştı	j'ai un agacement dans les dents	my teeth are set on edge
sayis n.m.	iki yıllık teke	bouc de deux ans	two-year-old billy goat
sebenêsk n.f. vet.	köpek gribi	influenza canine	dog flu
seqawêl, sexewêl	kaba süpürge, sokak süpürgesi	grand balai de branchages	big broom of twigs
serê saetê	saat başı, her saat	par heure, à chaque heure	per hour, every hour
sîs adj.	beyaz, albino	blanc, blanche adj., albinos adj.	white, albino
mehîna boz sîsê sayî,	parlak beyaz kısrak	jument à la robe d'un blanc éclatant	mare of brilliant white colour
şarj kirin	şarj etmek Syn. bar kirin, dagirtin	charger Syn. bar kirin, dagirtin	to charge Syn. bar kirin, dagirtin
saet şarj kirin	saatin pilini doldurmak, mecazi: pilini şarj etmek	remonter sa montre ; prendre des forces ;	to remount one's watch, to gather strength,
xwe şarj kirin,	deşarj olmak, boşalmak	se décharger de (ses ennuis...)	to free oneself of problems
xwedeşarj kirin,	Syn. xwe vala kirin	Syn. xwe vala kirin	Syn. xwe vala kirin
tamar, damar	damar, kan damarı	vaisseau sanguin	blood vessel
reşdamar, şindamar	toplardamar	veine	vein
sordamar, xwînhênêr	atardamar	artère	artery
tep bûn, hatin xwar	çökmek (ev, bina vs)	tomber, s'effondrer, s'écrouler	to fall, to collapse
şahdamar	büyük atardamar, aort	aorte	aorta
tep kirin, anîn xwar	çökertmek (ev, bina vs)	faire tomber	cause to fall
toraq	çökelek	babeurre (ce qui reste dans la baratte, quand on a extrait le beurre)	buttermilk
(toraq hişk dibe dibe çortan/keşk, lê jai nabe çortan)			
jai (toraq)	sarımsaklı çökelek	fromage frais (en général aromatisé avec de la ciboulette)	fresh cheese (similar to cottage cheese) usually flavoured with chives
jaiya sade	katıksız çökelek	fromage frais sans herbes aromatiques	fresh cheese without herbs
çolîk, çulik	çökelek	fromage frais	fresh cheese
wexer (Bahdînan) = oxir	uğur	augure	augury
wexer kirin	ölmek	mourir, trépasser, tirer sa révérence	to die, to pass away
xitim	hatim, baştan sona kadar okuyup bitirme	achèvement, le fait d'accomplir quelque chose du début à la fin	completion, culmination, the fact of having completely finished s.thng
xitima Quranê	Kuran'ı hatmetme	lecture du Coran d'un bout à l'autre	reading the Quran from end to end
min du cara Quran xitim kiriye,	ben Kuran'ı iki kez hatmettim	j'ai lu par deux fois le Coran en entier	I have twice read the Quran completely
min ev kitêb xitim kiriye,	ben bu kitabı hatmettim	j'ai terminé ce livre	I have finished this book
dersa xwe xitim kirin	dersini okuyup bitirmek	avoir appris sa leçon entière.	to have learnt his lesson completely
xîç	gebe kadının veya memeli hayvanların meme salgısı, kolostrum	colostrum	colostrum
şirza, şirzak	yeni doğum yapmış hayvanın ilk üç gün içindeki sütü	lait des trois premiers jours, sucré et savoureux	milk of the first three days after calving, sweet and tasty
firo, xelendor, xilindor, zak,	yeni doğum yapmış hayvanın ilk üç gün içindeki sütünden yapılan bir tür çökelek	yaourt fabriqué avec le lait des trois premiers jours après une mise bas	yoghurt made with milk of the first three days after calving cubing

hejmar 42

Bihar 2008

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmançî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmançan

Elmedê Xani
(Sedsala XVII)

Civîna Bihara 2008an

Civîna 42an ya Kurmançî ji 24 heta 30ê gulana 2008an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.

Beşdarên vê civînê vê carê li ser peyvên di qewlên Êzîdîyan û stranan de, peyvên di Şerefnamê ya Mela Mehmûdê Bazîdî de, li ser peyvên xanî, aşê avê û fûtbolê û herweha hin peyvên kêmnas xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Salih Akin (Xerzan), Mistefa Aydoğan

(Mêrdîn), Elişêr (Wan), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

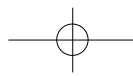
Encamên xebata vê civînê di vê hejmarê Kurmançî de tên belav kirin.

Ji ber xebata li ser peyvên xanî û hin peyvên kêmnas di hejmarê berê ya Kurmançî de hatin belav kirin, di vê hejmarê de ew babet tune ne.

Termên wergera Şerefnamê ya Mela Mehmûdê Bazîdî

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
reg; reh	kök	racine	root
cengel: daristana gurr û himbiz	cangl, balta girmemiş orman	jungle	jungle
bîşe: daristaneke piçûk	koru, koruluk	bosquet	small wood, grove
giruh: kom	gurup	groupe	gang, group
gedayî: parsekî	dilencilik	mendicité	beggary, mendicancy
mon: bêmîrûz, bêsikûm	asik suratlı	renfrogné, maussade	sulky, sullen, glum, morose
cewanmerî: camêrî	yigitlik	bravoure, vaillance	bravery, stoutness
lewranê: lewra, loma, lomanê	bu nedenle, bundan dolayı	de ce fait	therefore, thus
bixweser: serbixwe	bağımsız	indépendant	independent
yekxeberî: yekdengî	ittifak, birliktelik	entente, unité	agreement, alliance, understanding, unity
xelxele	kargaşa	tumulte, trouble	tumult, disturbance
fermanberdarî: hukumranî	hükümdarlık	souveraineté	dominion, sovereignty
fermanferma	hükümü geçen	souverain	sovereign, overlord
xwînîrîz: xwînîrêj	gaddar, kandökücü	sanglant, cruel	bloodthirsty, boody, cruel
şilêl: çewdar	çavdar	seigle	rye
kamkarî	muradına erme, mutluluk	bonheur	happiness
dîlêr	kahraman	héros	heros, brave men
pena birin: xwe avêtin ber bextê yekî	sığınmak	se réfugier, chercher asile	to take refuge in
fitnengîzî: fitnekarî	fitnecilik, fesatçılık	intrigue	troublemaking, intrigue, plot
dostkam: dostê hezkirî	dost meramlı	ami, bien-aimé	beloved, friend
xakpûsî: xakbûsî	büyük bir zatın ayaklarına varıp öpme	le fait de baiser les pieds d'un haut personnage	to kiss the feet of a dignitary
sened dayîn	garanti vermek	garantir	to guarantee, vouch for
vajî kirin	tersyüz etmek, tersine çevirmek, tahrif etmek	retourner, inverser, falsifier	to turn inside out; falsify
bazxwaste: hesab xwastin	hesap sormak	demander des comptes	to call to account, hold responsible
beryek	karşılık, karşılığında	contrepartie	equivalent given in return, in return
ji parani : ji par re	arkadan	par derrière	from behind, from the rear
qîrargîr bûn: ketin cihê yekî	birinin yerine geçme	remplacer qn.	to replace s.o., to take s.o. place
derkar: di xizmetê de	hizmette, hizmetinde	en service	in service, in working order
derkarî: xizmet	hizmet	service	service, duty
pev kirin: berhev kirin, kom kirin	toplamak	rassembler, réunir	to gather, collect
ji ... rû wergerîn	kaçınmak	éviter, s'abstenir	avoid, to abstain
hewş kirin: dor lê girtin	kuşatmak, sarmak	encercler, assiéger	to surround, besiege
eman dayîn	aman vermek, yaşamını bağışlamak	gracier qn., épargner la vie de qn.	to spare s.o., to spare one's life
çirax: xwelêgirtî	birinin hizmetinde olan, hizmetçi	homme à tout faire, serviteur	errand boy, odd-jot man
yarî kirin: alîkarî kirin	yardım etmek	aider, assister	to help
dîrîxî kirin: texpîr kirin	esirgemek	épargner, ménager	withhold (something) from, deny, begrudge
kînewer: kîndar	kinli	rancunier	vindictive, full of ill will, rancorous
dad	adalet	justice	justice
şebxûn	kanlı gece baskını	raid nocturne sanglant	bloody night raid
rû ji ... birne gerandin	geri pûskürtmek	repousser	to beat back, fling back
bedreftarî	kötü davranış	mauvais traitement, mauvaise conduite	ill-treat, ill-treatment, bad behaviour

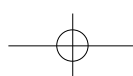
bedtirê halatan	en kötû haller	les pires cas	the most wicked (/evil) cases
bê ser û pa	başbozûk	irrégulier, vagabond	lawless, irregular, vagabond
penhan kirin: veşartin	saklamak	cache, dissimuler	to hide
qederekî	bir miktar	un peu	some, somewhat, a little
serkeş	asi, isyankar, başkaldıran	rebelle, mutin, insurgé	rebellious, mutinous, insubordinate
serkeşî	asilik, isyan, başkaldırı	rébellion, révolte, insurrection	rebelliousness, rebellion, revolt, uprising
bi hevranê: bi hev re	birlikte	ensemble	together
hespê badpa: hespê xweşbez	ayağına çabuk olan, iyi koşan at	cheval rapide	fast horse
namzed kirin	nişanlamak	fiancer	to betroth
yadgar: yadigar	yadigar	souvenir	keepsake, souvenir, remembrance
şikest xwarin	mağlup olmak, yenilmek	être défait, être vaincu	to be defeated, be beaten
wehareng: bi vî rengî	bu şekilde	de cette manière	in this way
destegîr kirin	yakalamak, tutuklamak	arrêter, attraper, appréhender	to arrest, catch
ceng	savaş	guerre	war, fight
tab	güç, kuvvet, takat	force, capacité	power, energy, ability
yarîkarî	yardım	aide, assistance	assistance, aid, help
derwaze	kale kapısı, şehir kapısı	porte de citadelle, porte de ville	gate of citadel, gate of city
çarnaçar	mecburi	obligatoire	compulsory, obligatory
nalana: bi gazin	yakınarak	en se plaignant	complaining
qewî qenc	çok iyi	excellent	very good, excellent
dilawer	kahraman, yiğit	héros, brave	heros, brave men
boran: bihurîn	karşıdan karşıya geçmek, geçmek	traverser	to cross, to cross over
reftar kirin	hareket etmek, davranmak	se conduire	to behave, bear oneself
rencîde	kırma, incitme	offensé, vexé	offended, hurt, vexed
milkdarî	hükümdarlık, padişahlık	souveraineté	sovereignty, rulership, kingship
xaryayî	kükremiş	irrité, rugissant	annoyed, roaring
yananî kirin: henek kirin	şakalaşmak	plaisanter	to joke
qeyd û bend	bağlama	attache, entrave	hindrance, a hobbe (for horse)
rewane kirin	sevketmek	dépêcher, expédier	to send, dispatch
benda ... girêdan	akt bağlamak	conclure un pacte	to make an agreement

Qewlên Êzîdiyan

- II -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
bor	doru at	cheval bai	reddish brown, sorrel; bay horse
vehewandin	barındırmak	abriter	to harbour, shelter
nebihê	duymaz, işitmez, sağır	malentendant, sourd	deaf, hand of heaving
peristin	tapmak	adorer	to worship, adore
çêr kirin	küfür etmek	injurier, insulter	to curse, abuse, insult
dilqreş	biçimsiz, kılıksız, uğursuz	difforme, mal foutu	ill shaped, deformed
malxwe	1) koca, erkek; 2) aile reisi	1) mari ; 2) chef de famille	1) husband; 2) head of the family
ruwêl = rewal	toy delikanlı	jeunot, adolescent	juvenescent, adolescent
vehêlan	terketmek, bırakmak	abandonner, laisser, quitter	to abandon, leave, quit, forsake, desert
hilavêtin	yukarı (yukarıya doğru) atmak	lancer en l'air	throw upward, throws in the air
dîlê yekî ji xwe hiştin	darılmak, kalbini kırmak	offusquer qn., offenser qn.	to give umbrage, give offense, anger, displease
sil kirin	küstürmek	fâcher, vexer	to offend, make angry, vex
sil bûn	küsmek	être fâché, vexé	to be offended, sulk, vexed
xamî	çiğlik, olgunsuzluk	immaturité	immaturity, unripeness
dilgîr	çekici, cazip, hoş	attrayant, plaisant	pleasing, attractive, delightful
dildar	aşık	amoureux	in love, lover
rênas	yolbilen	guide	guide
ketî	sefil, düşkün	déchu, misérable	beggarly, miserable
sergerdan	başı dönmüş, sersem	étourdi, qui a la tête qui tourne	dizzy, giddy, vertiginous
heyî û neyî	varı yoğu	tous les biens, toutes les possessions	everything one owns, all one's worldly goods
guh dêran	kulak vermek, dinlemek	écouter, prêter l'oreille	to listen
dêran	vermek	donner	to give
kûrha agirî: kûreya agir	ateş ocağı	fournaise	kiln, furnace
pesinîn	meth etmek, övmek	louer, faire l'éloge de	to praise, laud
rûs û tazî	çıplak, çırıl çıplak	tout nu	totally naked, totally nude
pêşbar	önceden gönderilen fazla yük	farde ou charges en excès	overload,
<pêşbara di pêşiya xwe virê kin>		expédiés en avance	send on ahead <send your excess load on ahead>
virê kirin: verê kirin	yollamak, yolculamak	envoyer, expédier	to send, dispatch
mişemirî	sahipsiz, kimsesiz	seul, orphelin	all alone, forlorn, orphan
şeqî	bitkin	épuisé, exténué	dead tired, exhausted
înan: anîn	getirmek	amener	to bring
înanîndin: dan anîn	getirmek	faire venir	to have (something, someone) brought or summoned
coqetî	korocu	membre d'une chorale	choirboy
coqe	koro	chorale	choir
gêle	sürü, evcil olmayan hayvan sürüsü	troupeau d'animaux sauvages	flock (wild animals)

Peyvên di stranan de

Strana Teyar û Derwêş

Amadekar: Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
koçer	yörük, göçer, göçebe	nomade	nomad
fêris	yîgit	brave, vaillant	brave, hero, valliant
rengîn	renkli	en couleur, coloré	colored, colorful
peqîn/teqîn	patlamak, infilak etmek	exploser	to explode, burst out
kevçika dil	kalp kapakçığı, can evi	1) valve cardiaque ; 2) point vital	1) heart valve; 2) a vital spot
meyizîn/meyizandin	bakmak	regarder	to look
piştevale/piştvala	silahsız, kuşamsız	sans armes à la ceinture	unarmed, weaponless, barehanded
tewilxane	at tavalası	écurie	stable

Strana Teyar û Derwêş

xwepêveberdan	kendini teslim etmek	s'abandonner, se rendre	abandon oneself to, surrender
kuran/ kûrek	havza	bassin	river basin, catchments area
kan	ocak, maden yeri, rezerve	mine	mine
serkon	baş çadır	grande tente du chef, pavillon	pavilion, command tent
axirdewran	ahir zaman	la fin des temps	the end of time, the end of the world
serwan/ servan/ selvan/ selwan	deve çobanı	chamelier	camel herder
kilor/ gilor	yuvarlak, halka biçiminde	rond, en anneau	round, ring-shaped
jinberdan	kadın boşama	divorce, répudiation	divorce, repudiation
wijdan	vicdan	conscience	conscience, consciousness
tûnc	tunç	bronze	bronze
tuncîn	tunçtan	en bronze	in bronze
kendav	körfez	golfe	gulf
bayê bezê	rüzgar gibi	en coup de vent	a gust of wind
qeter	katar	train, file	file, train
deq	seçkin	choisi, distingué	picked, selected
li ber gerandin	kurban etmek	dédier à, sacrifier à	to sacrifice to, to consecrate to
bi destê zorê	zorla, baskıyla	de force	by force
xwemal	şahsi, kendi	personnel, privé	private, personal
xwemalî	özel şahsa munhasir	à caractère privé	private or confidential
pozê zerîf	uçurum kenarı	le bord du gouffre	the edge of cliff, of an abyss
hûnan/ honandin	örmek	resser, repriser, tricoter	to knit, to braid, plait
bayê reş/ bareş	doğu rüzgarı	vent d'Est	levanter, East-wind
fîkîn/ firuzekirin/ kiwîtin	1) ıslık çalmak; 2) ıslık	1) siffler ; 2) sifflement (n.f.)	1) to whistle; 2) whistling, hissing
kulxan	külhan	fourneau d'un bain turc	boiler room (under a Turkish bath)
del û dîn	deli dolu	irréfléchi, inconsidéré	thoughtless
qûrîn	bağırmaq	gémir	to shout, yell, clamour, to sob
ban kirin/ba kirin/ bang kirin	çağırmaq, bağırmaq	appeler, héler	to call, cry out, holler
kezebkor	ciğeri yanası	puisses-tu souffrir durement	may you suffer greatly
nazgiran	çok nazlı, kendini ağır satan	très coquette	very coquettish, coy
nazgiranî	kendini ağır satma	coquetterie	desire to look coy
nazgiranî kirin	nazlanmak	faire des manières	to agree to something only after repeated requests
buxçik/buxçe/boxçe/boxçik	bohça	balluchon	bundle, pack
gewde	gövde	corps	body, carcase
qir/qirr	kırım, kıyım	massacre, extermination	massacre, slaughter, extermination
qirra mêran	erkek kıyımı	massacre des braves	the massacre of brave men
sayî	bulutsuz, parlak, açık, berrak	sans nuage, clair, limpide	cloudless, unclouded, azure, clear
şahzade	şehzade	prince	prince
şan	şan, şöret	gloire, renommée	fame, glory, renown, notability
kêl/kêlek	böğür, yan taraf	flanc	side, flank
çirpandin	kırpmak	cligner	to clip, shear
xela mêran	erkek kıtlığı	pénurie d'hommes	scarcity of men, shortage of manpower men
çelqan/çelqîn	çalkalanmak	être ballotté, agité	to be shaken up
gawir	gavur	infidèle, giaour	infidel, unbeliever, non-muslim
qebeqeba kewan	keklik ötmesi	cacagement des perdrix	the singing of partridge
qefilîn	donmak	se geler, être gelé	to feel very cold, freeze
simbêl	biyık	moustache	moustache
şeperze/şepirze/şerpeze	perişan	abattu, accablé, désemparé, piteux	miserable, wretched, pitiful
qurix	kutup yıldızı	étoile polaire	pole star
niqirandin/ niqar kirin	kertiklemek, çentiklemek, yontmak	endenter, encocher	to notch, incise,
zêlam/zilam	erkek, er, herif, adam	homme	man, guy, person, fellow
şahmeran	şahmaran	basilic	basilisk
kurî/kurîk	tay	poulain	foal, colt
'ûrîn	ulumak	hurler	howl, yowl, ululate, bay
kosemisrî	mısır kılıcı	sabre égyptien	Egyptian sword or sabre
çipisk	fiske	chiquenaude	flick, flip, fillip
şareza	bilen, mahir, uzman	expert, connaisseur	expert, skilled, familiar
pîrek	kadın, karı	femme, épouse	woman, wife
şax berdan	dallanmak, budaklanmak	se ramifier	to branch out, ramify
comerd	eli açık, cömert	généreux	generous, munificent, bountiful
wanîko	böyle, şöyle	ainsi, comme cela	so, thus, like this
lê venedûn	gerdege girememe	manque de consommer le mariage	failure to consummate a marriage
texm/dehm/tang	hiza	alignement, niveau, hauteur	level, alignment, height
qantir/qatir	katır	mule	mule; hinny
dev xwar kirin /devê xwe xwar kirin	yalvarmak, yakarmak	supplier	supplicate, solicit, entreat, beg
şikêr	taş yığını	amas de pierres	cairn

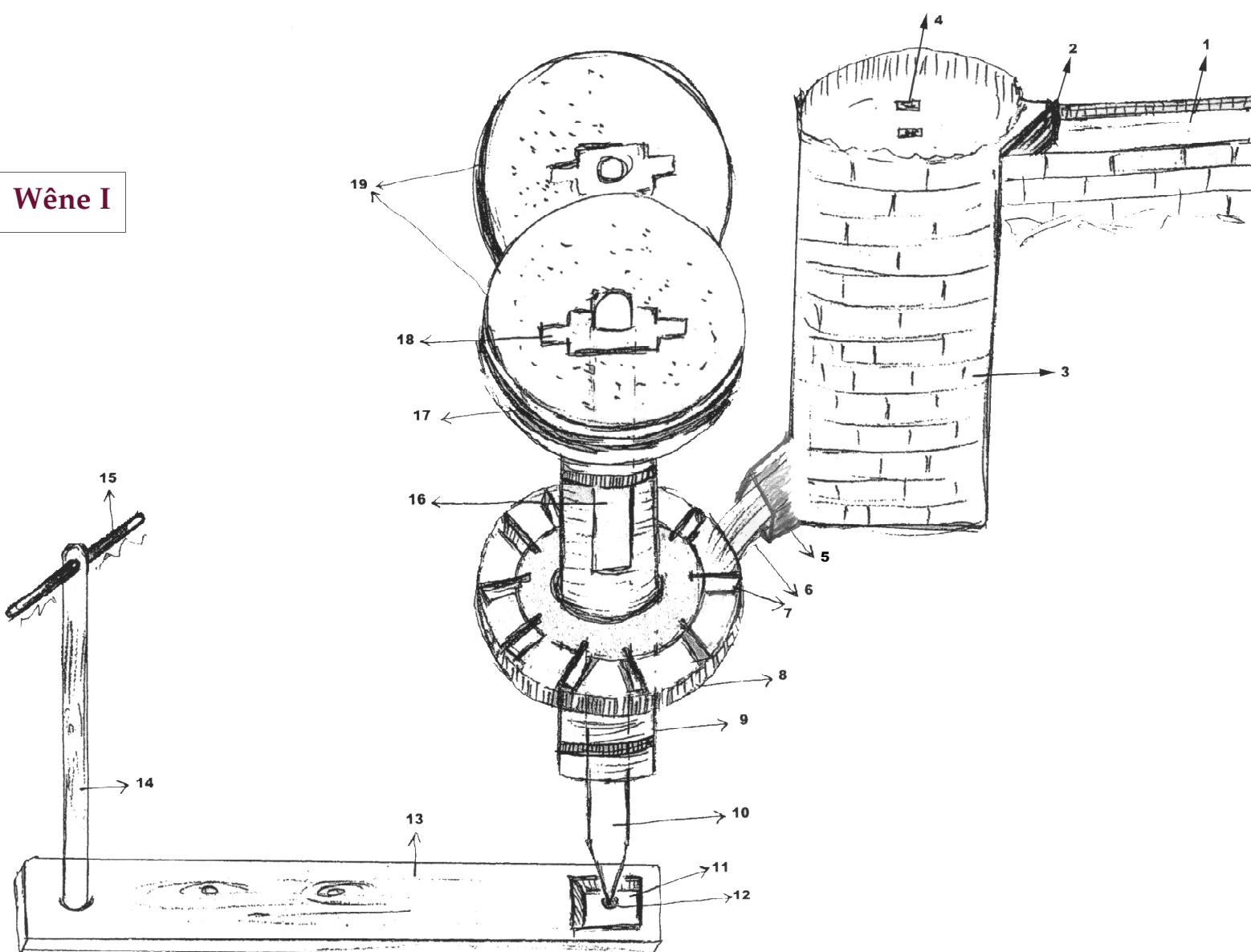
Aşê avê

ji gundê Darê (Mêrdîn)

Amedekar: Zinar SORAN

*Ev agahdarî ji devê hosteyekî aşê avê hatiye wergirtin. Navê wî Hecî Ezîzê Şêxê Elo ye.
Li herêma Mêrdînê li gundê Darê dijî. Temenê wî ji 80 salî derbas kiriye.
Aşê avê bi du awayan tê gerandin: yan bi şîpa avê, yan jî bi bîra êş.**

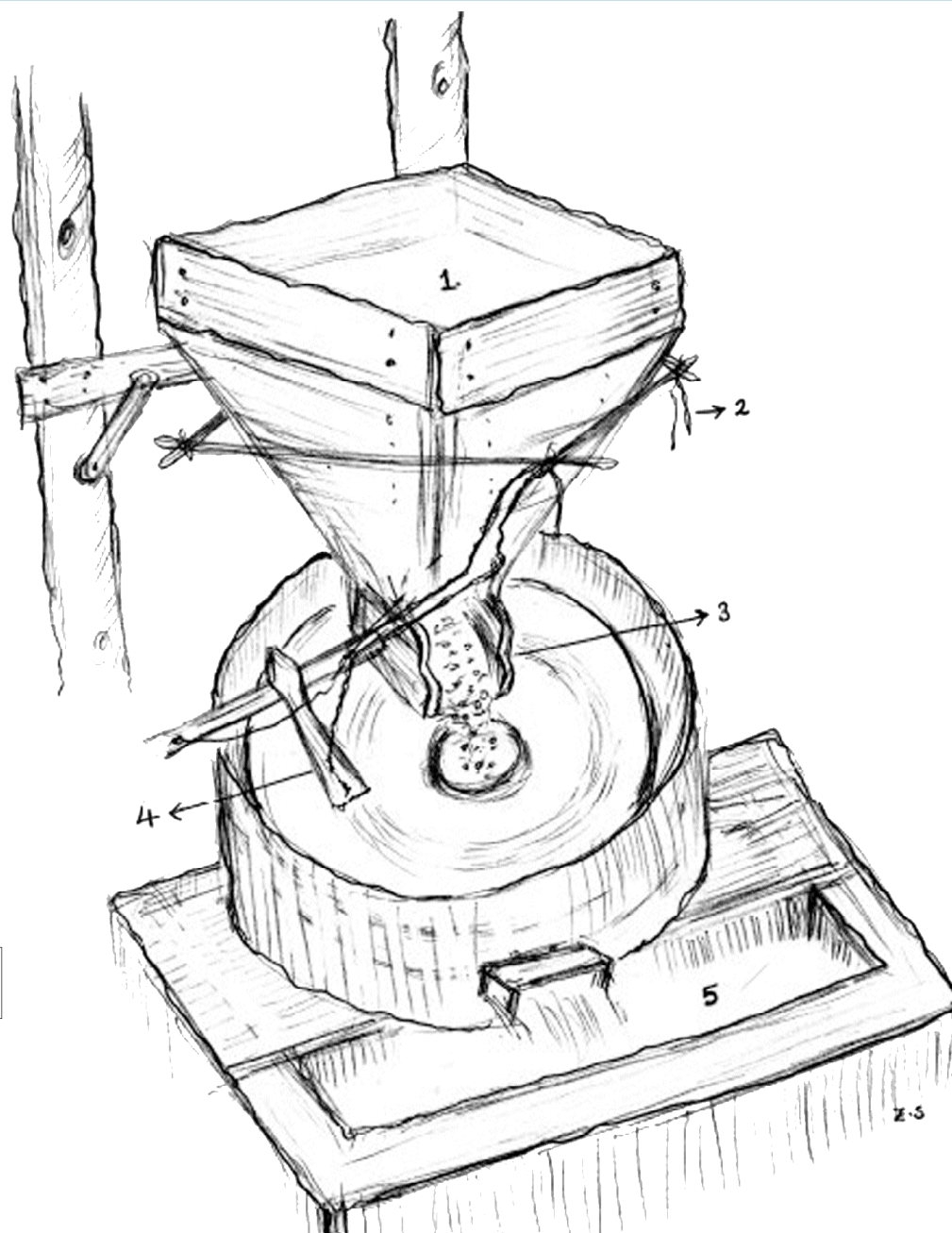
**(*) Têbînî : Di Kurmancîya hejmar 17an de li ser babeta aş xebatek hatibû pêşkêş kirin.
Di wê xebatê de ji çend devokên kurmancî peyv hene. Lê peyvên di vê xebatê de bi tenê ji gundekî ne.
Lewra jî tê de hindek cudahî hene.**

Wêne I

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
Aşê yekçavî.	Tek taşlı değirmen.	Moulin à une meule.	A mill with a single mill-stone.
Aşê duçavî.	İki taşlı değirmen.	Moulin à deux meules.	A mill with two mill-stones.
Wêne I			
1. Cuhoka bîrê /êş.	Değirmen arki, kanalı.	Bief du moulin.	Head race.
2. Avbir.	Su kesici, vana.	Vanne.	Hatch or valve.
3. Bîra êş.	Değirmen kuyusu.	Réservoir d'eau du moulin	Mill water tank or header tank.
4. Rêkik.	Değirmen kuyusu basamakları.	Echelle d'accès au réservoir d'eau.	Access ladder to mill pond or reservoir.
5. Nebûb (qula avê).	Su oluğu.	Abée, l'ouverture par laquelle l'eau tombe sur la roue du moulin.	Conduits, supplying water to the mill.
6. Şîp.	Değirmen dolabını döndüren tazyikli su.	Chute d'eau à haute pression qui fait tourner la roue du moulin.	Water falling on the mill paddles.
7. Perikên dolaba êş.	Dolap pervanesi.	Palettes ou pales de la roue.	Paddles of a mill wheel.
8. Dolaba êş.	Değirmen dolabı.	Roue à aubes du moulin.	Mill paddle wheel.
9. Qendîl, ji darê tûyê yan jî gûzê ye. Dolaba ku aş lê girêdayî ye.	Dut veya ceviz ağacından yapılır. Değirmeni çeviren çarka bağlıdır.	Cylindre en bois de mûrier ou de noyer sur lequel est attachée la meule.	Wooden cylinder (of mulberry or nut wood) supporting the mill.
10. Çindeq.	Tunçtan yapılan ucu sivri mil.	Arbre en bronze à l'extrémité pointue.	Bronze shaft with pointed end.
11. Bindeq, ji bronzê ye. Qalibê binê çindeqê ye.	Tunçtan yapılır. Ucu sivri milin (çindeq) yatağı.	Coussinet de bronze.	Bronze bearing.
12. Noqte, di bindeqê de cihê ku serê çindeqê tê de dizivire.	Yataktaki yuva.	Partie du coussinet où se loge la pointe de l'arbre.	Part of bearing that houses the end of shaft.
13. Keraxe, ji darê tûyê yan jî gûzê ye. Bindeq tê de bi cih dibe.	Dut veya ceviz ağacından yapılır. İçine yatak yerleştirilir.	Base en bois de mûrier ou de noyer qui supporte le coussinet.	Mulberry or nut wood base for the bearing.
14. Nigê /lingê keraxê, beş yan jî darê mîzan û eyarê ye ku dikeve dawîya keraxê.	Ayar kolu.	Levier de régulation.	Adjusting lever.
15. Pijê keraxê, darê ku dikeve serê lingê keraxê.	Ayar kolu eleceği.	Poignée du levier de régulation.	Adjusting lever control shaft.
16. Bîst	Demirden yapılan değirmen mili.	Moyeu en fer du moulin.	The mill's iron main shaft.
17. Toqa kevirê êş, toqa dora kevirê êş. Hinek kevir yek perçe ne, hinek jî çar perçe ne.	Değirmen taşı çemberi.	Cerceau de la meule.	Hoop round the millstone.
18. Bivir	Üst değirmen taşını çeviren balta.	Pièce en forme de hache qui fait tourner la meule supérieure.	The key that makes the upper millstone turn with the shaft.
19. Kevir, berd, ferê êş.	Değirmen taşı.	Meule en pierre.	Millstone.
Gewriya êş, di bin bivir de ye. Ji darê hejîrê çêdikin.	Değirmen taşı gözü. Incir ağacından yapılır.	Orifice de la meule.	The mill's opening.
Bivirê êş, bivirê ku pê kevirên êş niqar dikan.	Değirmen taşı tarağı.	Grattoir pour nettoyer la meule.	Millstone scraper.

Wêne II

Wêne II

1. Dewla êş, dewla ku zadê hê nehêrandî dikevê.	Boşaltma hunisi.	Trémie à blé.	Wheat hopper.
2. Benê dewlê, ji bo eyara zad zêde yan ji kêm here ser kevir.	Dökülecek tahıl miktarını ayarlama ipi.	Corde permettant de réguler la quantité du blé à moudre.	A cord that controls the flour of wheat to be ground.
3. Koda dewlê, binê dewlê.	Huni kanalı.	Déversoir à blé de la trémie.	The hopper's wheat outlet, wheat chute.
4. Çeqçeq.	Çakıldak.	Traquet du moulin.	A mill's shutter or flap.
5. Birka êrd, cihê ku ard dirije.	Un hazinesi.	Réservoir à farine.	The flour storage, flour bin.

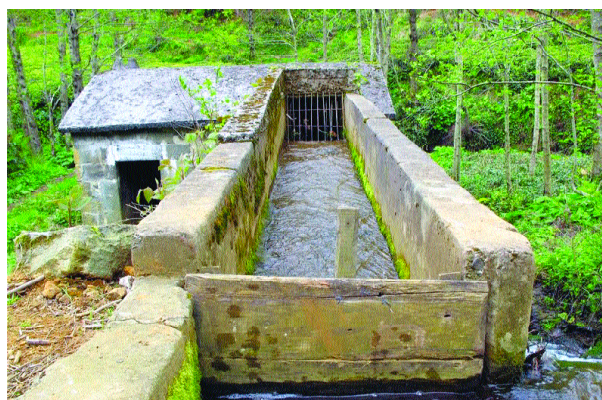
Hinek gotinên bi êş ve girêdayî	Değirmene ilişkin bazı kelimeler	Certains termes relatifs au moulin	Some terms used about mills
Qeraş, kese ku êş dixebitîne.	Değirmenci.	Meunier.	Miller.
Aşvani, dorçî, kesê ku zad dibe êş.	Tahılı değirmene götürən.	Personne qui porte les céréales à moudre du moulin.	The person who carries grain to the mill for grinding.
Elb, 12 - 13 kg (li vî gundi).	Ölçek (12 - 13 kg).	Une mesure d'environ 12 à 13 kg.	A unit of weight equivalent to about 26/28 pounds
Elbik, nîvelb, 1/2ê elbê.	Yarım ölçek (6 - 6,5 kg).	Moitié d'elb, environ 6 à 6,5 kg.	Half (elb), about 13/14 pounds.
Çapik, 1/4ê elbê.	Çeyrek ölçek (3 - 3,25 kg).	Quart d'elb (3 - 3,25 kg).	Quarter of an eighth of an elb 6,5/7 pounds.
Ard, arvan, ar.	Un.	Farine.	Flour.
Piş, ardê ku dikeve paş kevirê êş. Ev ji qeraş re ye.	Değirmen taşının arka tarafına yığılan un. Bu değirmenciye verilir.	Farine qui tombe derrière la meule et qu'on laisse au meunier.	Flour that falls behind the mill-stone that is left for the miller.

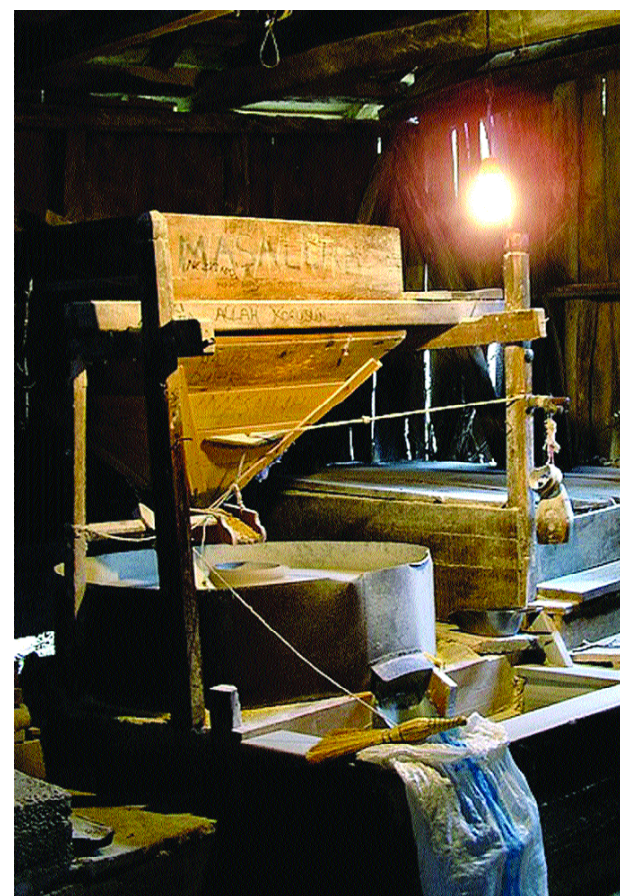
Dewla êş

Çeqçeq û koda dewlê

Cuhoka êş

Aş

Termên fûtbolê

- IV -

Amadekar: Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
çîpparêz	tekmelik	protège-tibia	shin guard
çokparêz	dizlik	genouillère	knee guard
gore	çorap	chaussette, guêtre	stocking
şort	şort	short	shorts
forma	forma	maillot	jersey
lepik	eldiven	gant	glove
pîzpişk, fîrfîrk	düdük	le sifflet	whistle
sola fûtbolê, pêlava fûtbolê	futbol ayakkabısı	chaussure de football	football boots
sola mîxdar, krampon	krampon	crampon	stud
bîner	seyirci, izleyici	spectateur	spectator
bînergeh, tribün	tribün	tribune	stand
bînergeha sergirtî, tribuna sergirtî	kapalı tribün	tribune couverte	covered stand
bînergeha servekirî, tribuna servekirî	açık tribün	tribune non couverte, à ciel ouvert	open stand
bînergeha şerefê, tribuna şerefê	şeref tribünü	tribune d'honneur	VIP stand
fûtsal, fûtbola salonê	salon futbolu	foot-en-salle	indoor football
tûrnûwaya fûtbolê	futbol turnuvası	tournoi de football	football tournament
kûpaya fûtsalê	futsal kupası	coupe de football	indoor football cup
taximê serkêş	lider takım	équipe leader	leading team
taximê neteweyî	milli takım	équipe nationale	national team
maça neteweyî	milli maç	match international	international game or match
lîstikvanê taximê neteweyî	milli takım oyuncusu	joueur de l'équipe nationale	national team member
lîstikvanê neteweyî	milli oyuncu	joueur international	an international player
lîstikvanên maçê	maç kadrosu, asil oyuncular	les titulaires du match	those selected for a game
lîsteya 18 kesî	18 kişilik liste	liste de 18 joueurs	list of 18 players
11ê despêkê	ilk 11	liste des 11 / liste de joueurs titulaires	list of 11 starting players
lîsteya çîgirar	yedek listesi	liste des remplaçants	list of substitute players
taximê şampiyon	şampiyon takım	équipe champion	winning or champion team
taximê ku dikeve	düşen takım	équipe reléguée	relegated team
taximên binî	alttaki takımlar	équipes relégables	teams in the relegation zone, area
taximê ciwan	genç takım	équipe espoir	junior team
taximê ketî	düşmüş takım	équipe reléguée	relegated team
lîsteya maçan, fikstur	fikstür	calendrier des matches	fixtures list
tabloya pûanan	puan tablosu	classement	league table
pûan	puan	point	point
pûan wergirtin	puan almak	gagner un point	to win a point
pûan bi der dan	puan kaybetmek	perdre un point	to lose a point
bêpûan	puansız	sans point	without any points
nîvfinal	yarı final	demi-finale	semi-final
fînal	final	finale	final
çaryekfinal	çeyrek final	quart de finale	quarter-final
encama maçê	maçın sonucu	résultat du match	match results
tûrnûwa	turnuva	tournoi	tournament
derecebendîya UEFA yê	UEFA sıralaması	classement de l'UEFA	UEFA ranking
derecebendîya FIFA yê	FIFA sıralaması	classement de la FIFA	FIFA ranking
derecebendîya cîhanê	dünya sıralaması	classement mondial	World ranking
derecebendîya ewrûpayê	avrupa sıralaması	classement européen	European ranking
klûba fûtbolê	futbol kulübü	club de football	football club
komeleya fûtbolê	futbol derneği	association de football	Association football (Soccer)
serokê federasyonê	federasyon başkanı	président de la fédération	Federation president
serokê klübê	kulüp başkanı	président du club	club president
bêjerê fûtbolê, spikerê fûtbolê	futbol spikeri	présentateur de football	football commentator
bêjerê maçê, spikerê maçê	maç spikeri	présentateur de match	game commentator
maç vegotin	maçı anlatmak	commenter le match	to comment on a game
nivîskarê fûtbolê	futbol yazarı	chroniqueur de football	footballcaster
şirove kirin	yorumlamak	commenter	comment
şirovekirina fûtbolê	futbol yorumu	commenter le football	to comment on football
şirovekarîya fûtbolê	futbol yorumculuğu	commentaire sur le football	football consultancy
şirovekarê fûtbolê	futbol yorumcusu	commentateur de football	a football consultant

- Forma
- Forma
- Maillot
- Jersey

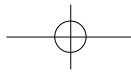
- Şort
- Şort
- Short
- Shorts

- Gore
- Çorap
- Chaussette, guêtre
- Stockings

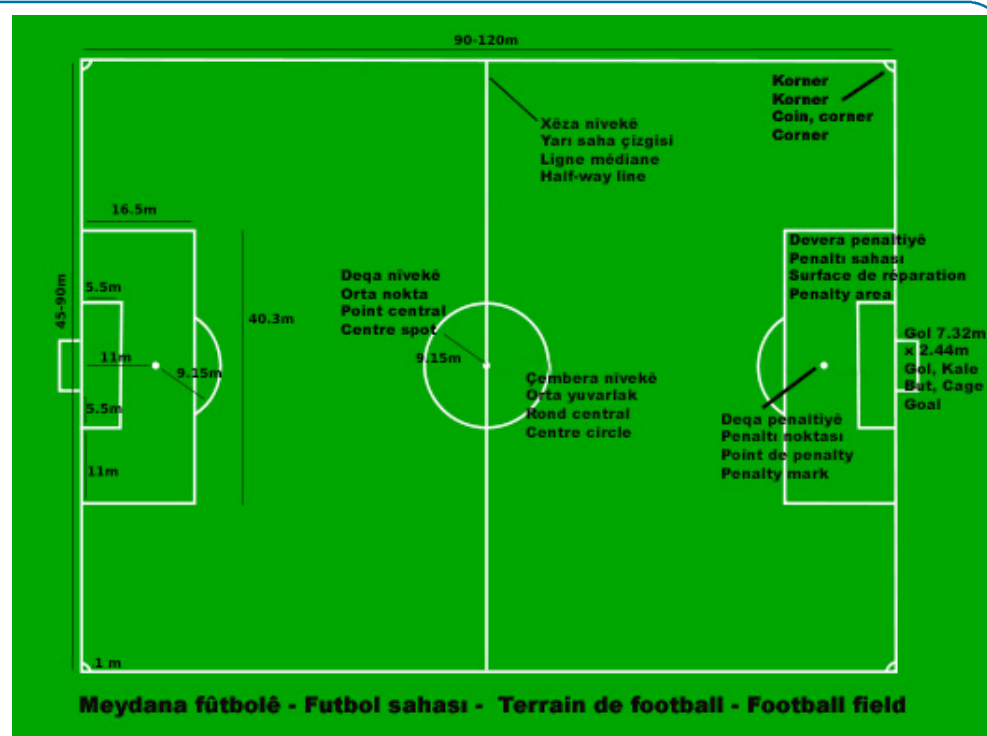
- Çîpparêz
- Tekmelik
- Protège-tibia
- Shin guard

- Sola mîxdar, krampon
- Krampon
- Crampon
- Stud

- Çokparêz
- Dizlik
- Genouillère
- Knee guard

Meydana fûtbolê - Futbol sahası - Terrain de football - Football field

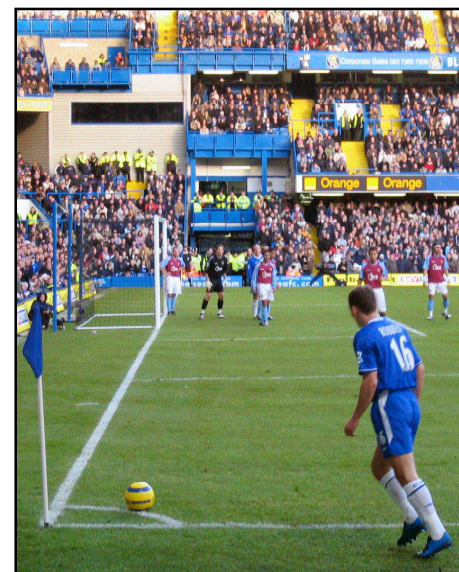
- Volê
- Vole
- Volée
- Volley

- Gola bi serîyan
- Kafa golü
- But sur un coup de tête
- To score with a header

- Kûpa Şampiyonîya Cihanê
- Dûnya Şampiyonasi Kupasi
- Coupe de championnat du monde
World championship Cup

- Lêdana ji goşeyê
- Köşe atışı
- Tir de coin, corner
- The corner kick

Guherîna hin dengên

Amadekar: Reşo ZÎLAN

Herwekî zaravayên din yê kurdî, mirov di zaravayê kurmancî de jî guherîna hinek dengên dibîne. Ev dengguherîn ne bi tenê bi hin dengdaran ve girêdayî ne. Lê hin bédeng jî tên guhartin.

Heçî dengdar in, bi taybetî yê wê wê "o" û "û" yê ne, ew girêdayî prosesa temamnebûna dudengan (difong) ya zimanên îranî (ango farsî, kurdî, belûçî, peştû, derî hwd) ye.

Ji ber vê yekê ye, ku em di hin devokên kurmancî de rastî van awayên han yê dengên guhartî tên.

Nimûne:

A) "û" dibe "o" yan jî "iwî / wî", "î" û "ü"

Bûn > bon > biwîn / bwîn > bîn > bün
Çûn > çon > çiwîn / çwîn > çîn > çün
Gûz > goz > giwîz / gwîz > gîz > güz
Tû > to > tiwî / twî > tî > tü
Banû > bano

B) "o" dibe "û" yan jî "iwo / wo" û "ü"

Zaro(k) > zarwo > zarû

C) "î" dibe "ü" yan jî "o"

Dan (dahn, d'en) > danî > danî > danû > dano

D) "î" ya di dawîya peyvan de dibe "i"

Wî > wi
Anî > ani
Banî > bani
Zerî > zeri

Guherîna dengê "û" bo "o" yê, di hin devokan de weke dudengeke "iwo, wo, wî" yê yan jî weke dengdareke "î" û "ü" yê diyardeyeke berbelav e.

Nimûneya herî balkêş jî bo guherîna dengê "û" bo "o" yê, devoka Behdînan e. Piranîya dengê "û" yê dibe "o" û carina jî "î" û "wî".

Bûn > bon
Çûn > çon
Sabûn > sabon

Bûk > bîk, bwîk
Dûr > dîr, dwîr
Sûk > sîk, swîk
Rûspî > rîspî, rwîspî

Di hin devokan de:

Bûk > bük
Dûr > dür
Sûk > sük
Rûspî > rüspî

Li milekî din, di zaravayê kurmancî de dengguhartineke din heye ku peywendîya wê, bêtir bi devokên kurmancî yan jî bi zaravayên kurdî re heye.

Bo nimûne guherîna dengên "î", "u" û "o" yê

Bihar > behar > buhar
Biha > beha > buha
Sur > sir (sur û serma > sir û serma)
Sor > sur
Duh > doh, do
Co(k) > cû (cûk, cuhk, cihok)

Di warê dengdaran de hewceya bête gotin, ku di hin devokên kurmancî de, dengê "h" yê li dengdarên weke "a", "î", û "o" yê zêde dibin yan jî berevajîyê wê, dengê "h" yê jê dikeve.

Wek:

Mî > mîh > mih yan jî Mîh > mih > mí
Cî > cîh > cih yan jî Cîh > cih > cî
Sî > sîh > sih yan jî Sîh > sih > sí
Bî > bîh > bih yan jî Bîh > bih > bí

Mor > mohr yan jî Mohr > mor
Sor > sohr yan jî Sohr > sor
Ko > kohr yan jî Kohr > kor
Don > dohn yan jî Dohn > don
Kanî > kahnî / kehnî yan jî Kahnî / kehnî > kanî
Mar > mahr yan jî Mahr > mar
Çav > çahv yan jî Çahv > çav

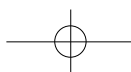
Di devoka Kurdên Serhedê û Sovyeta berê de ev dengê han ya "ah /a, eh/a" yê dibe "e".

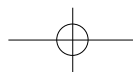
Wek:

Kanî > kahnî > ke'nî
Mar > mahr > me'r
Çav > çahv > çe'v
Jehr > je'r

Lê, herwekî me gotî, ne bi tenê dengdar lê belê bédeng jî tên guhartin.

Bo nimûne, dengê "n" yê dibe "l" yan jî berevajî, "r" dibe "l" û hwd.

Wek:		IH > Î /ÎH		Serwî	selwî
Nivîn	> livîn	Cih	cî / cîh	Sîrebend	sîlebend (=sîngebend)
Naylon	> laylon	Mih	mî / mîh	Şarp(e)	şalpe
Ling	> ning	Sih	sî / sih	Şerbik	şelbik
Laser	> naser	Bih	bî / bih	Şerît	şelît
Şerît	> şelît	Tihn	tî / tîh	Tîremar	tîlemar
Kermêş	> kelmêş	Bihn	bîn/ bîhn	Wergêrîn	welgerîn
		Dihn	dîn/ dîhn	Xirmaş	xilmaş
				Xişir	xişil
Bêguman divê gelek sedemên vê guherînê yê tével hebin, ku hêjayî lêkolînê ne. Lê helbet ew ne babeta vê nivîsarê ye. Me divê bêî ku em li guherînê hûr binihêrin û sedemên wê yek bi yek raxînin ber çavan, listeyekê bidin ku di zaravayê kurmancî de guherîna hin dengên berpêşî me dike.		Î > Ê		O/OK > Û/ÛK	
		Şîrîn	şêrîn	Zaro /zarok	zarû / zarûk
		Dîn	dên	Danok	danû/ danûk
		Bîhn	bêhn / bèn	Zîro	zîrû /zîrû
		Zihn	zêhn / zên	Kînedoz	kînedûz
				Jor	jûr
A > E		Î > Û		Gon	gûn
Bargîr	bergîr	Danî	danû	Ş > Ç	
Çawa	çewa	Zirî	zirû	Koşk	koşk
Laş	leş	Hemî	hemû	Qûşxane	qûçxane
Şalwar	şelwar/şelwer	Rijî	rejû, rijû	Xwişk / xûşk	xûçk
Şapik	şepik	Genî	genû		
Zava	zave			U > I	
		J > C		Du(du)	di(du)
A/EH > E'		Hêja	hêca	Tu	ti
Behr	be'r <<erebî>>	Hêjîr	hêcîr / hincîr	Tune	tine
Tam /tehm	te'm	Vajî	vacî	Tutûn	titûn >tûtîn >titon
Çav /çevh	çe'v	Rojî	rocî	Hundur/hundur	hindir
Jehr	je'r	Rojîn	rocîn		
Kanî/kehnî	ke'nî			W > H	
Kar /kehr	ke'r	L > N		Winda	hinda
Mar	me'r	Ling	ning	Wisa /wusa	hisa/ husa, hosa
Panî/pehnî	pe'nî	Laser	naser		
Şar	şe'r			Y > R	
Zehf/ zaf	ze'f	N > L		Yarî	rarî
		Çente	çelte	Û > O	
E > I		Ne xwe	le xwe	Mûz	moz
Çewal	çîwal	Neyse	leyse	Bûn	bon
Dereng	direng	Nimandin	lêmandin	Çûn	çon
Hezar	hîzar	Nimêj	limêj	Sabûn	sabon
Sed	(du)sid	Nivîn	livîn		
Qelêr	qilêr	Naylon	laylon	O > U	
Kenêr	kinêr			Doh	duh
EY > Ê		N > R		Do	du
Keys	kês	Jinmam	jîrnam	J > Ş	
Qeyas-qîyas	qês	Mecnûn	mecrûm	Mijgul	mişgul
		Nêrîn	rêrîn	J > Z	
Ê > Î		Enirîn	erirîn	Jîrek	zîrek
Hênik	hînik	R > N		Jeng	zeng
Penêr	penîr	Karîn	kanîn	Jengar	zengar
Qêrîn	qîrîn	L > R		Jehr	zehr
H > W		Alîgûşk	argûşk	Ş > J	
Hûn	win	Alîkarî	arîkarî	Kuştin	kuştin
		Belçim/ pelçim	berçim/ perçim	Mîştin	mîştin
I > E		Belxem	berxem	Rîştin	riştin
Biha	beha	Çilpî	çirpî	Biraştin	birajtin
Bihar	behar	Fanîle	fanîre		
Çil	çel	Gustîl	gustîr		
Filitîn	felitîn	Oxilme	oxirme		
Fireh	ferih	Pergal	pergar		
Firsend	fersend	Şalwar	şarwal /şerwar /şerwal		
Fîtil	fetil	Sûravêlk	sûravêrk		
Gihan	gehan	Şalûl	şalûr /şarûr		
Hil	hel	Quzurqurt	quzurqurt		
Hînd	henda me	Muleheze	merheze		
Hirç	herç	R > L			
Hirî	herî	Bergîr	bergîl		
Pirtûk	pertûk	Bira	bila		
Qirêj	qerêj	Cebirxane	cebilxane		
Rijî	rejî, rejû	Girê	gilê		
Tijî	tejî	Girover	gilover		
Xiyar	xeyar	Girêz	gilêz		
		Herî/here	helî (helî mezin, here mezin)		
I > U		Kermêş	kelmêş		
Biha	buha	Kerpîç	kelpîç		
Bihar	buhar	Merhem	melhem		
Firsend	fursend	Perçiqandin	pelçiqandin		
Dijmin	dujmin	Qerekter	qelekter		
		Qijirîn	qijilîn		
		Kerpetan	kelpetan		
		Rawir	lawir		
		Reçel	leçer		

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

Supplément du Bulletin de liaison et d'information

N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS

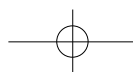
106, rue La Fayette,

75010 Paris - France,

Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN,
Réalisation : S. ILITCH & M. HASSAN, Y. KARADEMIR

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2008an

Civîna 43yan a Kurmancî ji 6 ta 12yê çileyê pêşîn ya 2008an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.

Beşdar, di vê civînê de li ser peyvên di qewlên Êzîdîyan û stranên de, peyvên rûsî di kurdî de, li ser peyvên xanî û fûtbolê û herweha peyvên di wergera Şerefnamê ya Mela Mehmûdê Bazîdî de xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mustefa Aydoğan (Mêrdîn), Elîşêr (Wan), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Ji ber ku xebata li ser peyvên xanî di hejmara 41an a Kurmancî de hatin belavkirin, di vê hejmarê de ew babet tune ye.

Lêborîn :

Navê hevalê me kek Elîşêr (Wan) bi şaşî di nav beşdarên civîna me ya 41an de derneketiye. Em ji ber vê şaşiyê gelekî şermezar in. Ji hevalê xwe yê hêja doza lêborîna dikin û ji xwendevanan jî hêvî dikin ku vê kêmasiya me bidin bin lîngan.

Gotinên rûsî ku derbasî kurmancî bûne

Amadekar: Têmûrê XELÎL

Femdarî ye, ku hemû mîletên cihanê, xwesma yên cînarên hev, mecbûr dibin gotinan ji hev hildidin, wan gotinan gorî taybetmendiyên zimanê xwe "şimşat" dikin, ango, dikine nava qalibê zimanê xwe, wana bi kar tînin û bi wê yekê ve zimanê xwe dewlemend dikin.

Perçebûna Kurdistanê bû sebeb, ku zimanê kurdî zêde kete bin tesîra zimanên dewletên dagîrkar. Li welatên, ku zimanê dewletê fermî be û zimanê kurdî jî di wan de hema bêje qedexe be, pêşketina wî nikare zêde berbiçav be.

Emê di vê nivîsarê de her tenê behsa tesîra zimanê rûsî li ser kurdî bikin û destnîşan bikin, ka çî gotin û çawa ji rûsî ketine nava kurdî û bûne milkê zimanê me. Emê behsa wan gotinên rûsî-kurdî yên mînanîhev û hemfikir nekin, ku bingeha wan ew e, ku herdu ziman jî hindûewropî ne (wek: mîş-mîşk, birat-bira, jêna-jin, brov-birû û h.w.d.). Emê behsa wan gotinan jî nekin, ku bi pêşketina civat û tîknîkê ve girêdayî ketine nava zimanê me.

Dîroka pêwendiyên herdu mîletên binecî yên hindûewropî, rûs û kurd, di hêla zimên de heta niha rind nehatîye lê nihêrandinê û lê kolanê. Rûs û Kurd di demên here kevnar de cînarên hev bûne. Lema jî gerekê zimanên wan herdem di nava danûstendinê û jihevhişandî de bûyana. Ev pirsgrêk heta niha jî ne di kurdzanîyê de, ne jî di rûsîzanîyê de nehatîye azirû kirinê.

Wek tê zanîn angorî Peymana Turkmençayê (sala 1828an) devereke Serhedê dikeve nav sînorên Rûsyayê, wek Îdir, Aralix û Qulp. Di zimanê tirkî de ew herêma, ku wan deveran hildide nav xwe, bi navê Çala Surmeliyê (Sürmeli Çukuru) hatiye bi nav kirin. Wek em zanin, Qulp bi xwêya xwe ve navdar e û jê re niha bi tirkî dibêjin Tuzluca. Piştî ku ew war dikevin nav erdê Rûsyayê, dibin beşeke Wilayeta Rewanê (Êrîvanê). Piştî şerê 1877an ve carê ji Qaqizmanê bigire heta bajarê Qersê û Erdehanê erdekê gelek fireh dîsa dikeve destê Rûsan. Mirov dikare bêje ku ji Aralixê (başûr) bigire heta Erdehanê (bakûr), beşeke mezin a Serhedê dibe perçeyekî erdê Rûsyayê. Ew hêla Çala Surmeliyê dikeve nav

îdara wilayeta Êrîvanê (Yêrêvanskaya Gubernîya) û hêla Qersê jî wek rêveberiyêke serbixwe tê qebûl kirin û di zimanê rûsî de wek bi navê "Karskaya Oblast" (Herêma Qersê) hatiye bi nav kirin. Devara Surmeliyê bi qasî sed salî (di navbera salên 1828-1917an de) û devera Qersê jî bi qasî çil salî (di navbera salên 1877-1917an de) di nav erdê Rûsyayê de dimînin. Hemû ew erdê Serhedê heta şoreşa Oktobirê ya sala 1917an di bin hukumdariya Rûsyayê de bû. Lê belê, piştî ku îdara nû hat, Lînin tevaya van erdan li Osmanîyan vegehand.

Çawa ku gotinên rûsî ketibin kurdîya Serhedê, wisa jî ketine kurdîya zaravayê kurmancî ya Kurdîstana Îranê, xwesma ya aliyê Ûrmîyê û Kotolê. Wan salan sînor gelekî xurt nedihatine parastin û çûyîn-hatina di nav Kurdên bakur û rojhilatê de pir bû.

Femdarî ye, ku eger Kurd û beşeke Kurdistanê bi dehan salan di bin hukûmê Rûsîyayê de mabin, bivê-nevê wê ji zimanê rûsî hinek gotin derbazî nav kurdî bibin. Xwesma gotinên wisa, ku di axaftina rojane de tune bûne. Em hindek ji wan gotinan li jêrê raberî we dikin.

Hewcedariya bikaranîna gotinên rûsî û tîrnînolojîya navneteweyî xwesma wê demê zêde bû. Ji dawîya salên 20î yên sedsala 20an şûnde li Ermenîstanê di dibistanên gundên Kurdan de dersên ziman û edebîyeta kurdî dest pê kirin û rojnameya "Riya Teze" dest bi weşanê kir. Hîngê lazimaya wergerandina berhemên rûsî, çapkirina berhemên zanistî, xwesma yên li ser ziman, fonetîk û rastnivîsandina kurdî peyda bûn. Ji wan salan şûnde zaneyan dest pê kirin hinek gotinên rûsî bikine kurdî, ku berê ne di edebîyeta klasîk de, ne di folklorê kurdî de û ne jî di axaftina gel ya rojane de hebûn. Ango, çend gotin, wek dibêjin, "çêkirin". Wek gotina "çerxesiyar" ("biskilêt"). Ev gotin ji aliyê mîletê me yê li Qafqasyayê de hate qebûl kirin, kete nava zimanê gel û, wek dibêjin, heke niha em bixwazin wê bi zorê ji zimanê wan derxin, wê dernekeve. Lê gotinên wisa jî hatine çêkirin - wek "destçêxane" ("manûfaktûra"), ku heta îro jî tenê di nivîsaran de tîne bi kar anînê, lê ji aliyê gel de nehatine qebûl kirin. Loma jî di axaftina rojane de nayêne bi kar anînê.

gotina rûsî ku derbasî nava kurmancî bûye	orîgînal gotinê bi rûsî	bilêvkirina gotina rûsî bi kurmancî	maneya gotinê bi kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
agûşke, axûşke	окошко (окно)	akoşka	pencere, pace	pencere	fenêtre	window
badval	подвал	padval	jêzemin	bodrum	sous-sol	basement
boçke	бочка	boçka	fiçî	fiçi	tonneau	barrel, cask
fîrxûn	фургон	fûrgon	erebeya hespan ya taybetî ji bo gîya / genim kişandinê	ot veya sap taşımada kullanılan arabası	charrette à traction animale	cart, wagon
fayke	фуфайка	fûfayka	qazax	kazak	pullover, chandail	pullover
îskan, îstekan	стакан	stakan	qedeh	bardak, kadeh	verre	glass
îstol	стूल	stol	kursî	sandalye	chaise	chair
îşkaf, şikaf	шкаф	şkaf	dolab	dolap	armoire	cupboard
hindîşqe	индюшка	îndyûşka	elok, elelok, hindî, şamî culux, cûrcûr	hindi	dinde	turkey
kanfêt	конфета	kanfeta	şekirê nav kaxezan	kağıtlı şekerlemeler	assortiment de bonbons	assorted sweets, candy
kapîk	копейка	kapêyka	qirûşê rûsî	rus kuruşu	piastre russe, kopek	kopeck

kartol	картофель	kartofêl	patate	patates	pomme de terre	potato
kerpîç, kelpîç	кирпич	kîrpîç	agûr	kerpiç	brique d'argile, pisé	(clay) brick, adobe
kiloç, kulîçe	калач (кулича)	kalaç	kulîçe	çörek	petit pain au beurre	kind of bun
qaban	кабан	kaban	berazê kûvî	yaban domuzu	sanglier	wild boar
lom	лом	lom	qerase	manivela	manivelle, levier	crank, lever
manat	монета	manêta	pere, dirav, lîrayê rûsî	rus parasî	monnaie russe	russian currency
matoşke, matoşqe	матрешка	matryoşka	keça xwexemilandî ya sivik; bûkika ku ji çend bûkên xemilandî yên dikevin nav hev pêk tê	sûslenip pûslenmiş oynak kız; içiçe giren Rus süs bebekleri	filles pomponnées et légères ; poupées russes qui s'emboîtent les unes dans les autres	a frivolous dolled up girl; a nest of Russian dolls
nesilqe	носилка	nasîlka	teşkere, teskere, darbest	sedye, teskere	civière, brancard	stretcher, litter
papîroz	попироза	papîrosa	cixare	sigara	cigarette	cigarette
spîçke	спичка	spîçka	niftik, kibrîd, derbik, kıftik	kibrit	allumette	match
pîyan	пьяный	pîyanîy	serxweş	sarhoş	ivre, saoul	drunk
rêzîn	резина	rêzîna	lastîk	lastik	élastique, caoutchouc, gomme	rubber, gum
semawer	самовар (сам+вар)	samavar	semawer	semaver	samovar	samovar
şewqe	шапка	şapka	şewqe	şapka	casquette, chapka	hat, cap
taçke	тачка	taçka	erebeya destan	elarabası	brouette	wheelbarrow
vazgal	вокзал	vakzal	stasyon	istasyon	gare	(railway) station
vêdrok, vêdro, bêdrok	ведро	vêdro	dewl, satil	kova	seau, baquet	bucket
zagon	закон	zakon	qanûn	yasa	loi	law
Kinyaz	князь	kinyaz	navê mêran e û maneya wê "mîr" e.	"Prens" anlamına gelen erkek ismi	prénom masculin qui signifie « prince »	a male name that means "prince"

Termên wergera Şerefnamê ya Mela Mehmûdê Bazîdî

- II -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hurî kirin	tahrik etmek	inciter, exciter, provoquer	to urge, to incite
pêşrew	öncü	avant-garde	vanguard
damena çiyayî	dağ eteği	piémont	foothills
şîrxwir	gözü pek, korkusuz	intrépide	bold, courageous, intrepid
siwarêd tazîsiwar	arap atı binicileri	cavaliers montants des chevaux arabes	riders of Arabian horses
nefîra şer	savaş borusu	clairon	horn, bugle
lalereng	kızıl	rouge, rouge sang	blood red, red
xoşnûd kirin	memnun etmek	satisfaire	to please, to satisfy
ji şove	arkadan	par derrière	from behind
nik	yanına, yanında	chez	beside, by, to, at, next
serasîme	sersem	étourdi, abruti	iddy, dizzy, foolish
sil bûn	darılmak, küsmek	se fâcher	to become cross, to become angry
nihal	fidan	pousse, rejeton	sapling
kutah kirin	kısaltmak	écourter, raccourcir, abrégé	to shorten, to abbreviate
rewane bûyîn	gönderilmek	être dépêché, être expédié	to be sent, to be dispatched
şul	iş, uğraş	1) travail, boulot ; 2) occupation ; 3) affaire	1) job, work; 2) occupation; 3) affair, matter
xalî kirin	boşaltmak	vider	to empty
bi şû ve zivirîn	geri dönmek	revenir, retourner	to turn back, to return
virêkirin	yollamak, yolculamak	envoyer, dépêcher	to send, to dispatch
melaqî bûyîn	buluşmak	se retrouver, se rencontrer	to meet, to meet again
parî vekirin	paylaşmak, bölüşmek	partager	to share, to divide up, to share out
rimbazî	mızrak oyunu	joute à la lance	tilting, jousting
çapekî: = çapûkî	çeviklik, çabukluk	agilité, rapidité	nimbleness, agility, quickness
rikêb kirin	özengilemek	éperonner	to spur (a horse)
pertaw kirin: = xwe dûr avêtin	sıçrayıp atlamak	bondir, sauter	to jump
leşkerdarî	ordu komutası	commandement de l'armée	the army command
sur: = dawet, şahî	düğün, şenlik	fête, noces, réjouissances	wedding feast, merriment, cheerfulness, gaiety
xwah: xwîşk, xuşk, xoşk, xoçk.	kız kardeş	sœur	sister
li hevûdu hatin	anlaşmak	s'accorder, parvenir à un accord, à un agrément	to agree, to come to an understanding, to reach an agreement
ferîfte	vurgun, tutkun	passionné, très amoureux	in love with, passionately in love with
dudah: = kovan	keder	peine, chagrin	sorrow, grief, affliction
sezawarî	layık olma	le fait d'être digne de	to be worthy of
sezawar	layık	digne de	worthy, fitting, deserving
sitemgîr	zalim	opresseur, tyran	an oppressor, a tyrant, a brutal, a heartless
dirîx nekirin	esirgememek	ne pas réchigner, ne pas se montrer avare	not to grudge, to be unsparing in
kec: xwar, xwehr, keç	eğik	courbe, incliné	curved, inclined, sloping down, slanted
xur bûn	eğilmek	s'incliner	to bow, bow down, to incline
bêdom	sürmeyen geçici	temporaire, sans suite, momentané	temporary, momentary
noşî kirin	içmek	boire	to drink
serkêş	başı çeken	leader, chef de file	head, leader
pêkhatî	düzenli, eline ayağına düzgün	harmonieux, qui a belle allure	harmonious, fine style
pêkhatî bûyîn	düzenli olmak, eline ayağına düzgün olmak	faire bonne figure, avoir belle allure, être plaisant	to be harmonious, to be stylish, to be agreeable
dinyadar	dünyevi dünya işleriyle uğraşan mal mülk sahibi olan	qui s'adonne aux occupations du bas monde	worldly
bixweseîrî: = serbixwe	bağımsız	indépendant	independent
anegor	... göre	selon, d'après	according to
xwoş	sağ	vivant	alive, living
kuştandan: = kuştî	öldürülmüş	tué	murdered, killed
miryandan: = mirî	ölmüş	mort, décédé	dead
serkeşî: serkêşî	başı çekme, öncülük etme	action de mener, leadership	heading, leading

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Strana: Xezalê û Reşît Paşa

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
xasbaxçe	hasbahçe	un beau jardin	a beautiful garden
firavîn = navroj	öğle yemeği	déjeuner	lunch
hewz	havuz	bassin, piscine	pool, swimming pool
gep	1) avurt; 2) tükim, lokma	1) joue ; 2) bouchée	1) cheek; 2) morsell, mouthful
kem = gutil, tûmik	küme, ot ya da bitki kümesi	buisson, touffe, bouquet (d'arbres)	bush, cluster
kema gîyayî	ot kümesi	touffe d'herbe	cluster of grass
pincar	yenilen her türlü ot	herbes comestibles	edible herbs
birçî / bîrsî	aç	affamé	hungry, starving
naveroj	günortası	en plein jour, au milieu de la journée	in the middle of the day
nexweş	hasta	malade	sick, ill, sick person
dewar	büyük baş hayvan	gros bétail	cattle
xulam	hizmetçi, uşak	domestique, serviteur	servant
gewde	gövde	corps	trunk, body
kuriya derziyê	iğne deliği	chas (d'une aiguille)	eye of a needle
filan û bêvan	filan filan	tel et tel	such and such
qût	1) yem; 2) aşlık, zahire	1) fourrage; 2) provisions	1) fodder; 2) provisions
belekî	alacalı, benekli	bigarré, bariolé	motley
qerwaş	hizmetçi kadın	servante	domestic servant (woman)
melkemot	azrail	l'Ange de la Mort, Azraël	Angel of Death, Azrael
cendek /term, cinyaz, laş	ceset, naaş	cadavre, dépouille mortelle	corpse, dead body
fekirin	bakmak	regarder	to look
dil ketin	gönül vermek	s'éprendre	to fall in love with
çoqil	baldır	mollet	calf (of leg)
şaşik	sarık	turban	turban
çirandin	yırtmak	déchirer	to rip, to rend, to tear
pîne	yama	pièce pour rapiécer	a patch
pîne kirin	yamalamak	rapiécer, rafistoler	to patch, to vamp
dirûn/ dirûtin:	1) dikme; 2) dikmek	1) couture ; 2) coudre	1) sewing; 2) to sew
gunikreş	taşaklı	brave, hardi, qui a des couilles	brave, plucky
parîkî	biraz, azıcık	un peu, un moment	for a moment, somewhat, a little
destmêj / destnivêj, destnimêj	abdest	ablutions rituelles musulmanes	ritual ablutions
destnimêj girtin	abdest almak	faire les ablutions musulmanes	perform one's ablutions
xatûn	hatun	dame	lady, madam
qîr/ qîrîn/ qêrîn	çığlık, nara, haykırış	cri, hurlement	outcry, cry, yell
kerika guh	dış kulak ağzındaki kıkırdaksal çıkıntı	tragus	tragus
erq	ark	fossé, tranchée	ditch, trench
teselî kirin	1) denemek; 2) kontrol etmek	1) tester, mettre à l'épreuve ; 2) contrôler	1) to test; 2) to check, to control
ferqaz	atlama	saut, bond	jump, jumping
ferqaz kirin	atlamak	enjamber, sauter	to straddle
berr	kilim	kilim	kilim
sax bûn/xweş bûn, pak bûn, baş bûn	iyileşmek	aller mieux, se rétablir	to get better
govend	halay	ronde, danse folklorique kurde	Kurdish folk dance
dîlan	halay	fête, festivité	celebration, festivity
govend girtin/ gerandin	halay çekmek	danser (en ronde)	to dance folk dance
reş û tarî	kapkaranlık, zifiri karanlık	ténèbres, nuit noire	pitch darkness
qamqurf = çokqurf	dizlerinin bağı çözülmek	avoir les jambes qui ne portent plus	to become suddenly weak in the knees, cower
stêrk	yıldız	étoile	star
destebiratî / destbira	kanka	frère juré	blood brother
şikeft	mağara	caverne, grotte	cave, cavern
pekîn	1) fırlamak, sıçramak; 2) fırlama, sıçrama	1) bondir, s'élancer ; 2) bond , élan (n.m .)	1) to pop out, jump out; 2) popping out, jumping out
pekandin	1) fırlatmak, sıçratmak; 2) fırlatma, sıçratma	1) lancer, jeter, faire voler, faire jaillir, faire gicler; 2) lancement, envol, jaillissement	1) to hurl, fling, throw, hurtle; 2) throwing, hurtling
fetisîn	1) boğulmak; 2) boğulma	1) s'étouffer, suffoquer ; 2) suffocation (n.f.), étouffement	1) to be choking, suffocate, stifle; 2) suffocating, stifling
fetisandin	1) boğmak; 2) boğma	1) étouffer ; 2) étouffement	1) to choke, suffocate, stifle; 2) choking
seke = sike	sikke	monnaie	currency
birîndar	yaralı	blessé	injured, hurt, wounded
paşil = paşik, paxil	koyun, sine	sein, giron	bosom, breast

Peyvên di qewlên Êzîdîyan de

- III -

Amadekar: Reşo ZILAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
mestexane	meyhane	taverne, cabaret	barroom, pub
ji yek; ji hev	birbirinden	1) semblable, similaire ; 2) qui ressemble l'un à l'autre	1) similar; 2) looks like each other
çile	1) ölünün 40 günü; 2) doğum yapan annenin 40 günü; 3) yeni doğmuş bebeğin 40 günü; 4) kış	1) 40 jours après la mort de qqn. ; 2) 40 jours après l'accouchement pour la mère ; 3) 40 jours après la naissance pour un bébé 4) quarantaine la plus froide de l'hiver	1) for a deceased 40 days after death; 2) for a woman 40 days after birth; 3) for a baby 40 days after his birth; 4) the 40 coldest days of winter
zergûn	altın sarısı	doré	golden
vêre; jê re	ona	pour lui/elle	to him /her /it
qewilzan	Yezidi deyişleri bilen	personne connaissant les hymnes religieux yézidi	religious poem skill of Yezidi

xwezme: = xwezî	keşke	(formule de souhait) j'aimerais, si seulement	if only
xetxwîn	okur, okuyabilen	lecteur(trice), capable de lire	reader, able to read
pîşk	iş, amel	travail, action, activité	act, deed, activity
holî: = olî, holîk	üstü oturulacak altı ahır olan iki katlı ev	maison d'un étage dont le rez-de-chaussée est utilisé comme étable	/ two story house whose first floor is used as stable
gogker	top oynayan	footballeur, joueur de football	footballer, football player
maltijî	bolluk içinde yüzen	qui vit dans l'abondance, dans l'aisance	who is living in profusion
pêşber	karşı	contre, opposé, à l'envers	against, opposite
perês	inançlı	croyant(e)	believer
şîrdêr	sütveren	nourrice, qui allaite un bébé	person who suckles child
çox	çuha	drap	broadcloth
agîrek jenîn	çakmak taşıyla ateş yakmak	allumer du feu en frottant un silex	to make a fire through the striking on a flint
agir hilkirin	ateş yakmak	allumer du feu	to make a fire
kepenek	kepenek	cape de berger en feutre	shepherd's felt cloak
êşîn: = îşîn	parlamak	briller, scintiller	to shine, gleam, glisten
agir dadan	ateş yakmak	faire du feu	to make a fire
qedemgeh	konak	grande demeure	residence, large and imposing house
sîfî	hanım, hanımefendi	dame, maîtresse, madame	lady, mistress, madam
berbor	geçit	passage	passageway, passage, a way through
xêl	aşîret	tribu, clan	tribe, clan
têr bijî!	çok yaşa!	à vos souhaits, béni sois-tu !	bless you!
zav	1) dayanıklı, sağlam, güçlü; 2) yetenekli	1) durable, robuste, vigoureux, fort ; 2) capable, habile, talentueux ; convenable	1) durable, lasting, sturdy, strong; 2) able, capable, talented; apt
hest	duygu, şuur	sens, sentiment, sensation	sense, feeling, sensation
buxs	hoş koku	parfum agréable, senteur	fragrance, sweet scent
bi coş	coşkuyla, coşkun	enthousiaste, exubérant, bouillant	enthusiastic, exuberant, ebullient
beysûs	sönük ışıltı	lueur, faible lumière	faint light, weak light
çêkir	yapan	celui qui fait, acteur, auteur, faiseur	doer, maker, performer
raz	sır	secret, mystère	secret, mystery
dîndar = dîdar	görüŝme, görme, ziyaret	rencontre, entrevue, visite	meeting, interview, exchange of views, visit
mirandin	öldürmek, yaşamına son vermek	tuer, assassiner, mettre à mort	to kill, murder
xerbende	eşek, katır gibi yük hayvanlarına bakan	personne employée pour prendre soin des animaux de bât	a person employed to take care of pack animals

Termên fûtbolê

- V -

Amadekar: Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
kart	kart	carton	card
karta sor	kırmızı kart	carton rouge	red card
karta zer	sarı kart	carton jaune	yellow card
kart nîşan dan	kart göstermek	mettre un carton	to issue a card
bi karta zer ceza kirin	sarı kartla cezalandırmak	avertir par un carton jaune	to warn with a yellow card
bi karta sor ceza kirin	kırmızı kartla cezalandırmak	sanctionner par un carton rouge	to punish with a red card
kart nîşanî ... dan	...e kart göstermek	mettre un carton à quelqu'un	to give s.o. a red card
kart wergirtin	kart almak, kart görmek	recevoir un carton	to receive a red card
kart hebûn	kartı olmak	être averti / avoir un carton	to be warned / to receive a card
karta zer hebûn	sarı kartı olmak	avoir un carton jaune	to get a yellow card
karta sor hebûn	kırmızı kartı olmak	avoir un carton rouge	to get a red card
balkişandî/balkişayî	uyarılmış	averti	warned
balkişandin	uyarı	avertissement	warning
bal kişandin	uyarmak	avertir	to warn
kurtepas, pasa kurt	kısa pas	passe courte	a short pass
dirêjepas, pasa dirêj	uzun pas	passe longue	a long pass
pasa berepaş	geri pas	pas en retrait	a back pass
pasa berepêş	ileri pas	pas en avant	a through ball
pasa golkirinê, asîst	asist, gol pası	centre décisif, passe décisive	a decisive cross
pas dan	pas vermek	passer, centrer	to pass, to cross
pas dan hevdu	paslaşmak	passer, faire tourner le ballon	to pass the ball (around)
dîwarepas/da û bezi	duvar pası/verkaç	une deux	one-two
pahnîpas, pasa bi pahnîyan, pasa panîkî	topuk pası	pas en talonnade	back heel
rexpas	yan pas	pas en biais	a slanted ball
pasa bilind, bilindepas, pasa hewayî	havadan (atılan) pas	centre en hauteur	a cross
pasa erdî, pasa bi erdê re	yerden (atılan) pas	centre bas, passe à ras de terre	low cross
dî ser re avêtin	aşırtmak	envoyer le ballon par-dessus de la tête	to send a high ball
avêtin tacê	taca atmak	mettre en touche	to kick the ball into touch
çiv dan	çalım atmak	dribbler	to dribble
çivdan	çalım	dribble	dribble
çivdêr	çalımcı	dribbleur	dribbler
dî ofsaydê de man	ofsaytta kalmak	être hors-jeu	to be off-side
ketin ofsaydê	ofsayta girmek	être hors-jeu	off-side
faul	faul	faute	foul
malemeydan	iç saha	domicile	home
dûremeydan, deplasman	deplasman, dış saha	déplacement à l'extérieur	away
maça li dûremeydanê	dış sahadaki maç	match à l'extérieur	an away game or match
maça li malemeydanê	iç sahadaki maç	match à domicile	a home game or match
lêdana meqeskî (roveşata), meqeslêderî	röveşata	frappe en ciseau ou bicyclette	bicycle kick
lêdana volekî, volelêderî	vole	frappe en volée	volley kick

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information

N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette,
75010 Paris - France,
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN
Réalisation : M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Bihara 2009an

Civîna 44an a Kurmancî ji 18 heta 22ê gulana 2009an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.

Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Beşdarên civînê vê carê li ser peyvên di çîrokên Mela Mehmûdê Bazîdî, stran û qewlên Êzîdiyan de, peyvên li ser xanî û herweha hin pirsên rengdêrên kurdî xebitîn.

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mustefa Aydoğan (Mêrdîn), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal

Heçî babeta hin pirsên rengdêrên kurdî ye, piştî gotûbêjê piralî, hewce hat dîtin ku li ser xebat bidome. Ji ber vê yekê encamên vê babetê di vê hejmara Kurmancî de tune ne.

Peyvên di qewlên Êzîdiyan de - IV -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
pêş yekî ve; ji pêş yekî ve <ji pêş min ve silavan li wî bike> derander	... yerine <benden ona selam söyle> orda burda, derbeder	à la place de qqn., de la part de <dis bonjour de ma part, à ma place> ici ou là, par ci par là désordonné, en désordre, désorganisé philanthrope, charitable, bienfaisant méchant, qui manque de charité	instead of, in (someone's) stead, on behalf of <greet him in my stead> in there and here, at there and here, slovenly, untidy, disorganized (life style) philanthropic, charitable, benevolent non philanthropic, non charitable, malignant
xêrxwaz	hayırsever	divin, céleste	divine, godly, heavenly
xêrnexwaz	hayırsevmez, kötücül	bouger, se remuer	to move
xwedanî	ilahi. tanrısal	ne bouge pas, tiens-toi tranquille	don't move!, hold still!
xurcilîn	kıpırdamak, teprenmek	vénerer, vouer un culte à, adorer	to worship
nexurcile!	kıpırdama!, teprenme!	être mélancolique, s'attrister, se sentir déprimé, ne pas avoir le moral	to feel down, become sad, become melancholy, be grieved
perestîn	tapmak	déprimé, chagriné, triste	low-spirited, downcast, sad, sorrowful, sorrowing, grieving
kewgirîn	efkarlanmak, hüzünlenmek, kederlenmek	nageur	swimmer
kewgirî	efkarlı, hüzünlü, kederli	nage	swimming
melevan	yüzücü	1) être construit(un mur) ; 2) être entassé	1) to be built (a wall); 2) to be stacked
melevanî	yüzücülük	1) construire un mur ; 2) entasser, empiler	1) to build (a wall); lay, bond (bricks or stones); 2) to stack, pile, put up
nijîn	1) (duvar) örülmek; 2) istif olmak	envie, admiration	envy, longing, admiration
nijandin = nijinandin	1) (duvar) örmek; 2) istif etmek	envier qqn	to envy
hawêj = xwazî, dilbijî	imrenti, imrenme	lien de sang, lien de parenté	blood relationship
hawêjîya xwe (xwazîya xwe) bi yekî anîn	birine imrenmek	briller, étinceler, scintiller	to gleam, flash, glitter, sparkle, twinkle, glisten
lêzmên xwînê	kan akrabalığı	faire briller, faire étinceler, faire scintiller	to make (something) gleam, flash, glitter, sparkle, shine or twinkle
çiriskîn	parıldamak, ışıldamak	attente impatiente, guet, scrutation	waiting for, watching out for, scrutinizing
çiriskandin	parıldatmak, ışıldatmak	attendre en scrutant (la route), guetter	to wait for, watch out for, to look out
çavnêrî = çavnehêrî, çavlireyî	yol gözleme	linceul	shroud, winding sheet, cerements
çavnêrî kirin= çavnehêrî kirin, çavlireyê bûn	yol gözlemek	fente, fissure	split, slit; fissured, chap, crack
qerqere	kefen	personne qui garde un secret	person keeping a secret
derz	çatlak	préméditer, projeter, imaginer, concevoir	to design, to conceive
razdar	sırsaklayan, sır sahibi	1) peser, mesurer ; 2) déterminer	1) to weigh up; 2) to determine
sêwirandin	tasarlamak	1) tout puissant ; 2) ordre	1) almighty; 2) order
qedirandin	1) ölçüp biçmek; 2) belirlemek, karar kılmak	choisi, sélectionné, distingué	selected, chosen, distinguished
ferwar	1) herşeye kâdir; 2) emr	clé	key
bijarbijare	seçkin	appeler, héler, crier	to call to, call out to somebody
kilîl= kilîlk, kilît	anahtar	hausser la voix, élever la voix	to tune to
deng hililandin / hililîn/hilandin	seslenmek, sesini yükseltmek	battage, aire de battage	threshing, threshing, floor
deng hilandin	ses yükseltmek	coquetterie	coquetry
cexwûn, coxîn	harman, harman yeri	joueur de polo	polo-player
naz	naz	surtout, spécialement	especially
goyker	polo oyuncusu	émerger	emerge
xwezma= xesma, nemaze	özellekle	gouttelette	dribblet
pêşber bûn	önüne çıkmak	chœur	chorus
çipk= çilk, niqitk, nuqutk, peşk	damlacık	bonjour	good morning!
coqet= coq, cox	koro	le fait de dire bonjour	saying good morning
sibexêr	günaydın!	tête couronnée, monarque	crowned, monarch
sibexêrî	günaydın söyleme	avoir bonne digestion, bien digérer, tirer profit de ce qu'on boit (ou mange)	to enjoy a meal
tacpoş	taç giymiş, hükümdar, padişah		
loş bûn= noş bûn	afiyet olmak		
noş!	1) afiyet olsun!; 2) şerefe!	1) bon appétit ; 2) à la votre	1) good appetite!, enjoy your meal!; 2) cheers!

Termên wergera Şerefname ya Mela Mehmûdê BAZÎDÎ

- III -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
azoxe	azık, nevale	provision de voyage	food (taken along to be eaten while traveling)
sawrî = serane	kafa vergisi	capitation	poll tax, head money
ocaxzade	fakirfukara koruyucusu, babası	protecteur des indigents, des nécessiteux	protector of pauper
beraberî kirin	çekişmek, boy ölçüşmek	rivaliser	to contest, to quarrel, to dispute, to compete with
dilbiryar = dilşewitî, dilsojî	bağrı yanık	qui a le cœur brisé, écorché vif	heart-sick, worn with much suffering
îcarî = îcarê, vîcarê, vîca	şimdi, bu kez	maintenant, cette fois-ci	now, yet, this time
sadedil	temiz kalpli	qui a le cœur pur, sincère	truehearted, harmless, pure-minded, pure of heart
xwîndar	kan davalı, katil	meurtrier	bloodletting, murderer
pêk ketin = li hev hatin	anlaşmak, uzlaşmak	agréer, s'accorder	to agree
acur = agûr	kiremit, tuğla	tuile	tile
zelîn = zeliyan, şimitîn, şemitîn	kaymak	glisser	to slide, to slip, to skid
zelandin = şimitandin, şemitandin	kaydırmak	faire glisser	to let slide (skid)
ramî xwe kirin	buyruğuna almak, boyunduruğuna almak	subjuguier	to subdue, to subjugate
hilegerî	hilekarlık	tricherie, fraude	deceit, cheating, trickery, deceitfulness
xwiyîti kirin = xweyîti kirin	yetiştirmek	élever, éduquer	to breed, to bring up
seraperde	padişah otağı, padişah çadırı	pavillon royal	the pavilion (/marquee) of sultan
berxwedar	mutlu	heureux	happy, blissful, merry
hingam	zaman	temps, époque	time, epoch
memleketdarî	ülke yönetme	administration	administration
şermî bûyîn	mahcup olmak	se sentir honteux, être confus	to be ashamed; to be embarrassed
cot bûyîn	evlenmek	se marier	to marry
malxwê	aile reisi	chef de famille	head of the family
ro kirin = rijandin	dökmek	verser	to pour, to pour out
qerawil	gözetleyici, gözcü	observateur, guetteur	observer, lookout
qerawilî	gözetleyicilik, güzcülük	observation, guet	lookout
mêrîni = mêranî, mêrxasî	yigîtlîk, kahramanlık	bravoure	bravery, manfulness
sehranişîn	sahra / çöl sakini	habitant du désert	inhabitant of desert
tirane	alay, istihza	moquerie	mock, fun, ridicule
tirane pê kirin	alay etmek, alaya almak	se moquer de	to make fun
revî	firari, kaçın	fugitif, évadé	escapee, runaway
kuraxa	ağa oğlu	fil d'un agha	son of aga
çirax kirin	becermek (alay yollu)	mettre la pagaille	to mess up, to ruin
rûgerdan	yüz çeviren	qui se détourne	who turns away, who turns his back upon
bernexwazî = jişîrvebûn	sütten kesilme	sevrage	delactation, ab lactation
'emrê bernexwazî = temenê jişîrvebûnê	sütten kesilme yaşı	âge du sevrage	the age of delactation
reftar	davranış	conduite	behavior
reftar kirin	davranmak, hareket etmek	se conduire, se comporter	to behave, to act
qurç = qulç	köşe, iç köşe	coin	inside corner
salyane	kelle başına verilen yıllık vergi	capitation annuelle	the Ottoman system of an annual tribute per head
xêmenişîn = konnişîn	çadır sakini	habitant d'une tente	inhabitant / resident of tent
xofnak = tirsnak	korkutucu, korkunç	effrayant, terrifiant	frightening, dreadful, scary
fikar kirin	endişelenmek, kaygılanmak	être inquiet, s'inquiéter	to be worried, get anxious
arî kirin = alî kirin	yardım etmek	aider, assister	to help, to aid, to assist
nimayan = xuya, diyar	belli, ayan, açık	connu, évident, manifeste	apparent, known, evident, noticeable, uncovered
vegerîn	geri dönmek, dönüş	revenir, retourner	to return, to turn back, to come back, to go back
ji rê pal vedan	yolundan alikoymak	retenir	to restrain, to keep from
dewran ajotin	hüküm sürmek	régner	to reign, to rule
mencenîq	mancınık	catapulte	catapult
pêk dan	toplamak	ramasser, cueillir, collecter	to collect, to assemble, to bring together
rik	inat, ayak direme	obstination, entêtement	stubbornness, obstinacy, insistence
rikber	inatçı, ayak direyici, muhalif	obstiné, entêté	stubborn, obstinate, insistent
rikberî	inatçılık, ayak diretme, muhalefet	obstination, entêtement	stubbornness, obstinacy, insistence
birr birr	küme küme	par groupes, en tas	in heaps, in piles
vêk dan	toplanmak	se réunir, s'assembler	to get together, to meet
ser nahingînivîn = ser naçemînin / natewînin	baş eğmemek	ne pas se soumettre, tenir tête	to get stubborn, to be defiant, to challenge
bi yek û dû jêrî nekirin = xwe ji hev re kêrn nekirin, ji ber hev danexwarin	kendini karşısındakinden aşığa görmemek	ne pas se sentir inférieur à l'autre	to consider himself equal to the other partner
rewa dêran	reva görmek	considérer digne de	to deem proper, to deem someone worthy of
beraber kirin, beraber erdê kirin	yerle bir etmek	raser, abattre, mettre par terre	to level to the ground, to raze
kemandarî	ok ve yay kuşanmış askeri birlik	unité militaire d'archers	arrow and bow equipped military troop
dezgîn	dizgin	rêne, bride	rein, bridle, headstall
zarotî	çocukluk	enfance	childhood, childness
çoğanbazî	polo oyunu	polo	polo game
çoğanbaz	polo oyuncusu	joueur de polo	polo player
xwe şelandin	soyunmak	se déshabiller, se dévêtir	take off one's clothes
berayîk berahîk = pêşî	ön, önde	devant, à la tête de	in front of, at the head of
destek cil = taximek cil, qatek kinc	bir takım elbise	costume, complet	a set of clothes
berşû = berşo	yedek çamaşır, çamaşır yıkamak için giyilen iş elbisesi	linge de rechange, le vêtement que l'on met en attendant que son linge soit lavé et séché	clothes one is wearing while waiting for one's best clothes to be laundered
destebirak = destebira, destbira	candan arkadaş	meilleur ami, ami intime	best friend
veceniqîn, veciniqîn	ürkmek	être effrayé	to be scared
averê kirin = varê kirin	yoldan saptırmak	sortir du chemin, dévier	drive out
nihal = newal, dol	vadi	vallée	valley
bi bal ... ve = ber bi	... doğru	vers, en direction de	towards
siwarêd reş	gözü pek atlı	cavalier émérite	good rider
beled	1. kılavuz, 2. bilen	1) guide ; 2) au fait, connaisseur	1) guide
hurî bûn = hîn (hîra, hî) bûn	öğrenmek	apprendre	to learn

hûrî kirin = hîn (hîra, hî) kirin	öğretmek	enseigner	to teach
cirenîx	boğuşma, kavga	querelle	quarrel
cezwe	cezve	cafetière (à longue manche pour faire le café turc)	long-handled pot for making Turkish coffee
rakêşandin = rakişandin, rakêşan	sürüklemek	traîner, entraîner	to drag along the ground, to drag into
xercî	harçlık	argent de poche	pocket money
çiranê = çire, çir, çima	neden, niçin	pourquoi	why
ocax	ocak, dergah	famille ayant le don de guérir une maladie spécifique, résidence d'un chef spirituel	family whose members are reputed to be able to treat a specific disease, a religious man dwelling place
şal piştî = şûtik	kuşak	ceinture	belt
rikêb kirin	atağa geçmek, saldırmak	attaquer	to attack
heşar	kuytu	lieu isolé	secluded place
berdilk	canan, sevgili	bien-aimée	sweetheart, beloved
kifşa yekûdu kirin	kozlarını paylaşmak	régler les comptes	forcibly to settle accounts with someone
navmal = navmalî	yatılı hizmetçi	domestique	domestic servant
damedor = dormedor, hawîrdor	etraf, çepeçevre	environs, alentours	around
şevkor = şevekor	gecekörü	héméralope, qui ne voit pas la nuit	nightblind
şevkorî = şevekorî	gecekörlüğü	héméralopie	nightblindness, nyctalopia
rûpek = xêlî	duvak	voile de mariée	bride veil
dews = şûn	1. yer, 2. iz	1) place ; 2) trace	1) place; 2) trace
siwarêd hewarê	suvari yardım birlikleri	unité à cheval de secours	aid squadorn
ji hewla can	can havliyle	dans un ultime effort, dans un effort désespéré	in a desperate attempt one's life
kevçika dil	kalp kulakçığı	orifice de l'oreillette (cœur), plexus solaire	atrium
hikayedxwan = çîrokbêj	hikaye anlatan kimse	conteur	story teller
girî hatin	ağlatmak	se mettre à pleurer	to cry
rimbazî	mızrakçılık	métier ou qualité de lancier	being lance-man, being spearman
rûs = destvala	silahsız	désarmé, sans armes	unarmed
ji mêje = ji mêj ve, ji zû ve (de)	çoktan	depuis longtemps, il y a longtemps	long ago
dergevan	kapıcı	portier	porter
cihê dirûdanê = cihêdirûddanê	selamlık	quartier réservé aux hommes dans une grande maison musulmane	the part of a large Muslim house reserved for the men
varêl	varil	baril	barrel
berhewa bûn	havaya uçmak	prendre l'air, sauter, exploser	to be blown up
çirax kirin	ganimete boğmak	comblér	to enrich
nanozikî	karın tokluğu	qui travaille en échange de la nourriture	work for just being satisfied with food and drink
şeveder = şevder	geceyi dışarıda geçiren	qqn qui découche, qui passe la nuit hors chez lui	someone who spends the night away from home
hingiftin = likumîn, lê hilcumîn, hiltepilîn	tökezlemek	trébucher	to stumble
bi xwe ve hatin	ayılmak	reprendre conscience	to recover consciousness
roj avayî	günbatımında	au coucher du soleil, au crépuscule	at sundown, at sunset

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Strana: Xelîl Begê

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
şahdezorî: şahidîya derewîn	yalancı şahitlik	témoignage mensonger	false evidence, perjury
çika: ka: ka ca, ca, de ka, za, hela	hele	voyons, allons, donc	well!, now then!
êvarkî	akşamleyin	le soir	in the evening
pîrek: jin	kadın	femme, épouse	woman, wife
mîrek	mir, mir ailesinden	prince, émir	emir, descendant of a royal family
birî: birh, bireh	güç, kuvvet	force, puissance	power
qerqot	kör topal	médiocre, minable	mediocre, miserable
qelîyan: qelîn	1) kavrulmak; 2) kökü kazınmak	1) être frit ; 2) être exterminé	1) fried; 2) exterminated
şîv	akşam yemeği	dîner	dinner
madem ku	mademki	puisque	since
malî	1) ev halkı; 2) eş, karı	1) habitants d'une maison ; 2) épouse (n.f.)	1) family member; 2) house wife
qeşitîn: qeşîn, teqizîn, cehimîn, steqirîn, qeli'în, şeşitîn	defolmak	s'en aller, ficher le camp, dégager	to leave, to clear off
qeşitandin: qeşandin, teqizandin, cehimandin, steqirandin, qeli'andin, şeşitandin	defetmek	chasser, expulser, envoyer au diable	to drive s.o. out, to expel, to send s.o. to the devil
filitîn yekî	girişmek, azarlamak, kavgaya tutumak	régler son compte à qn., attaquer qn.	to settle scores with s.o., to attack s.o.
dandoq: cinuh, tak	topuz	masse, massue	mace
çavnêr: çaverê	yol gözleyen	qui scrute le chemin, qui attend l'arrivée de qn.	one who waits for s.o.
çavrênî/çavnêrî: çaverêbûn	yol gözleme	attente impatiente, scrutation	waiting impatiently, scrutinizing
çavrênî/çavnêrî kirin: çaverê kirin	yol gözlemek	attendre avec impatience, scruter	wait impatiently, to scrutinize
rahiştin	almak, kaldırmak, taşımak	prendre, saisir	pick up, carry
hahakê	tam o esnada, hemencecik	juste en ce moment	just then
terh	ince dal	rameau	twig, branch
kevnîk: kefi, kefik, destmal	mendil	mouchoir	handkerchief
peritîn	parepare olmak, paralanmak	être en pièces, être en lambeaux	to be in pieces, in shreds
ewiqîn	takılmak, gecikmek	s'attarder, être retardé	to be late
ewiqandin	geciktirmek	retarder	to delay
birinca raxistî	kavrulmuş etli pilav	riz frit à la viande	rice and meal fried then cooked together
govendgêr	halk oyuncusu	danseur folklorique	folk dancer
bestûk/bestik	yaka	col, collier	collar

Xanî, mal, navmal

- II -

Amadekar: Selam NÛMAN

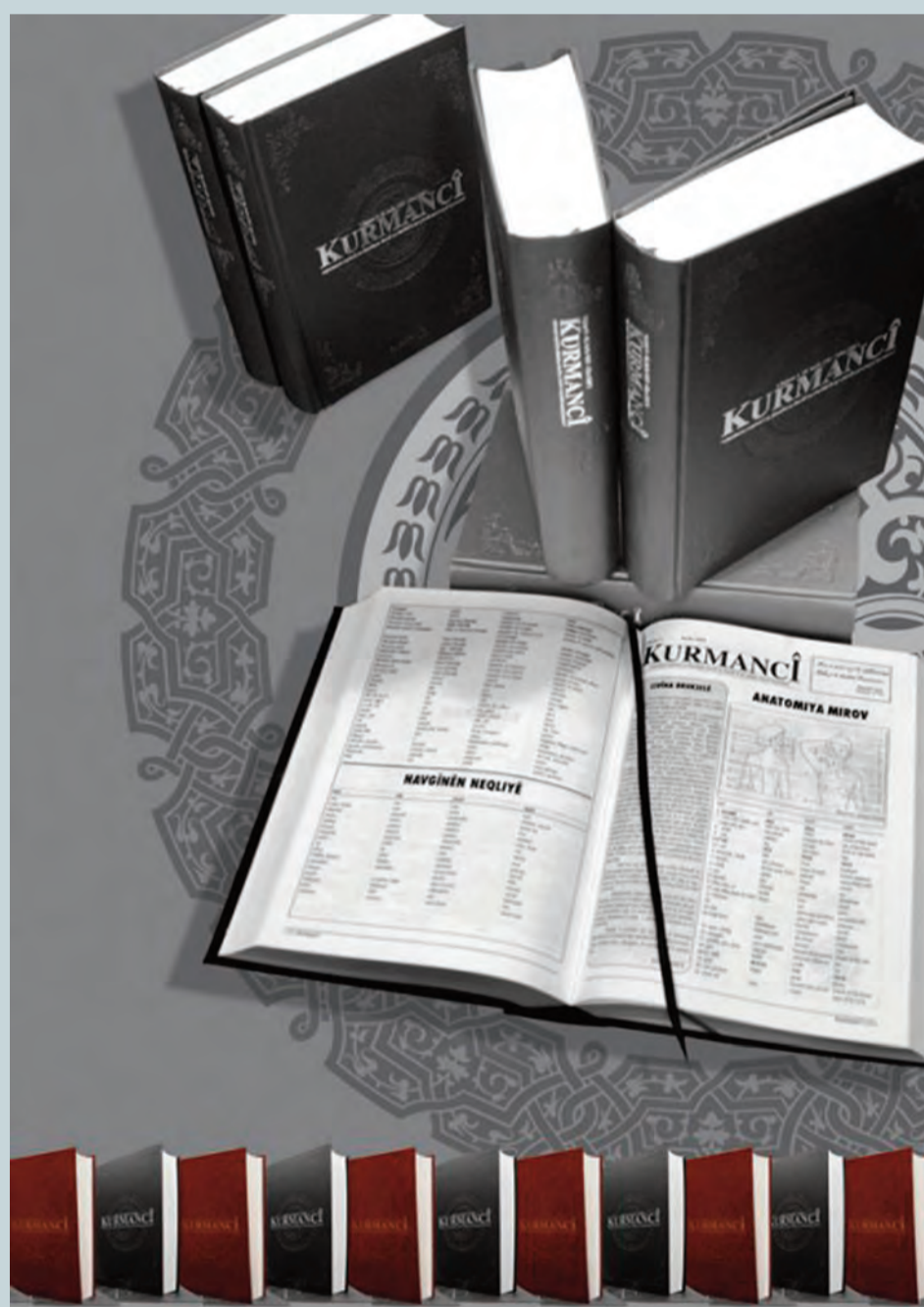
fanos, fener	fener	lanterne	lantern
mûm	mum	bougie	candle
mûmdank	mumluk, şamdan	bougeoir	candlestick
ampûl	ampul	ampoule	ampoule, bulb
çira	çira	lumière, flambeau	light
fiş	fiş	fiche	plug
pirîz	priz	prise	socket, point
hewakêşî	havalandîrma sistemi, vantilyasyon	ventilation	ventilation
hewakêş	vanilatör	ventilateur	ventilator
bawêşînk	pervane	éventail	fan
sobe	soba	poêle	stove
lûleya (borî) sobeyê	soba borusu	tuyau de poêle	stovepipe
sofac, sofaj, kalorîfer	şofaj, kalorifer	chauffage, radiateur	radiator
metbex, aşxane	mutfak	cuisine	kitchen
tifik	ocak	âtre, foyer	fireplace
tenûr	tandır	four traditionnel kurde, tandour	oven consisting of a clay-lined pit or a large earthen jar buried in the ground
sêl, sêlik	sac	plaque fine de cuisson	made of sheet iron used for cooking or or baking
çaydan	demlik	théière	teapot
semawer	semaver	samovar	samovar
papor	gaz ocağı	réchaud à pétrole	kerosene stove
sîfre	sofra	grand plateau sur lequel est servi le repas	tray (which has a meal laid out on it)
maseya xwarinê	yemek masası	table (de salle à manger)	dining-table

Çil jimarên pêşîn ên *Kurmancî*, ku ji 1128 rûpelan pêk tên bi hev re tevî ferhengokeke kurdî-tirkî-fransizî-îngilîzî li gel endeksên îngilîzî-kurdî, fransizî-kurdî û tirkî-kurdî wekî cildekî derket.

Kurmancî'nin ilk kırk sayısının toplu baskısı Kürtçe-Türkçe-Fransızca-İngilizce sözlük ve Türkçe-Kürtçe, Fransızca-Kürtçe ve İngilizce-Kürtçe ayrı endekslerle, 1128 sayfa ve tek cilt olarak çıktı.

Les quarante premiers numéros de *Kurmancî* ont été réunis en un volume relié de 1128 pages, avec un lexique en kurde-turc-français-anglais suivi d'un index français-kurde, anglais-kurde et turc-kurde.

The forty first issues of *Kurmancî* have been collected and bound in a single 1128 pages volume, with a Kurdish-Turkish-French-English lexicon, followed by English-Kurdish, French-Kurdish and Turkish-Kurdish index.

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information

N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette,
75010 Paris - France,
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN
Réalisation : M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2009an

Civîna 45an ya Kurmancî ji 11 ta 12ê çileyê 2009an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.

Beşdarên civînê vê carê li ser peyvên di 40 çîrokên Mela Mehmûdê Bazîdî, stran, Şivanê Kurmanca ya Erebe Şemo, Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê (1961) ya Hecîyê Cindî de û herweha li ser peyvên ji hêla Bidîs û Wanê xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Elişêr (Wan), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Têmurê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Şivanê Kurmanca ya Erebe Şemo - I -

Amadekar: Mustefa AYDOGAN

Herwekî nas e, romana Erebe Şemo yê nemir wek romana pêşîn tête zanîn. Kurdîya vê romanê heta niha bi navê "Şivanê Kurd" li gelek cihan hatiye weşandin.

Lê rastî ev e, ku pirtûka weşandî, ne bi weşandina navê orjînal e û ne jî bi zimanê orjînal yê Erebe Şemo ye. Ew bi tenê di sala 1935an de û li Rewanê, bi navê "Şivanê Kurmanca", hem di bin navê xwe yê rast de û hem jî bi zimanê Erebe Şemo yê bavê romana kurdî, hatiye weşandin. Heçî "Şivanê Kurd" e,

ew ji aliyê Kurd û kurdîhezê mezin Nûredîn Zaza ve ji fransî hatiye wergerandin, ku ew jî wergera rûsî ye ku ji kurdîya Erebe Şemo hatiye wergerandin.

Heta niha kurdîya "Şivanê Kurmanca" li derveyê Sovyetistana berê çap nebûbû ku em bikaribin wê ji zimanê bavê romana kurdî bixwînin. Lê niha wê ronahî dîtiye, weşanxaneyê Lîsê ew li Diyarbekirê weşandiye.

Me zimanê "Şivanê Kurmanca" gelekî hêjayî lêkolînê dît û ji lewra ew hilda bernameya xwe ya xebatê.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
agir vêsîn: (vemirîn, temirîn, tefîn)	ateş sönmek	(feu) s'éteindre	(for a fire) to die down, to go out
agir vêsandin: (vemirandin, temirandin, tefandin)	ateş söndürmek	éteindre le feu	to extinguish, to put out
alûrke	hayvanlar için yapılan lapa	bouillie pour animaux	a cereal mash for animals
avek jê re zelal kirin	sorununa çare bulmak	résoudre un problème, éclaircir un problème	to find a solution or to clarify a problem
barbir	1) yük hayvanı; 2) yük taşıyıcı	1) bête de somme ; 2) porteur, portefaix	1) beast of burden; 2) porter
bêfesal: bêkês: bêsemt	fırsat vermez	qui ne donne aucune chance, qui ne laisse aucune opportunité	who does not give anyone a chance
midas; sol, pêlav	ayakkabı	soulier, chaussure	shoe
(di) ber dila da hatin:	teselli etmek	consoler	to console
li ber dilan çûn û hatin			
beranberdan (roja ku beranan bera nav mihan didin)	koç katımı (koçların güzün çiftleşmek için koyunların arasına salınması)	fête traditionnelle d'automne où on rassemble les béliers et les brebis pour accouplement	an autumn folk festival s when the rams and sheep are gathered for mating
hingê: wê demê: wê çaxê: wê gavê	o zaman	alors, à ce moment	then, at that time
berhingê: berî hingê: berî wê demê: berî wê çaxê: berî wê gavê	o zamandan önce	avant ce temps là, auparavant	before those times
piştî hingê: piştî wê demê: piştî wê çaxê: piştî wê gavê	o zamandan sonra	après ce moment là, après, ensuite, plus tard	after that, then, later on
berk: 1- sert 2- xurt, zexm, hişk	1) sert, katı; 2) sağlam, dayanıklı, sıkı	1) rigide, robuste, ferme, rude ; 2) fort, solide, dur	1) hard, strong, tough; 2) strong, reliable, lasting
berodan: ber da(yi)n, zayîn (roja/eyda berodanê: roja zayîna mihan)	sürü salma	fête de mise-bas des brebis	days when the sheep give birth to their lambs
berşivka kulêv:	kepenekte sopanın konulduğu yer	poche dans le manteau de feutre de berger où il range son bâton	the place in the shepherd's felt cloak where he puts in his stick
berx kîs kirin: berx koz kirin: pez koz kirin: berx ji mihan veqetandin	kuzuları koyunlardan ayırmak / kuzularla koyunları ayırtırmak	séparer les agneaux des brebis	to separate the sheep from the lambs
bi perda fesal gotin	özenli konuşmak	parler prudemment	to speak carefully
bijarkar: yê hildibijêre, yê dineqîne, yê ji hevdu vediqetine	tasnif eden	trieur(euse), sélectionneur	sorter, selector
bîn û buxz: bîn û bux (bo)	hoş koku	senteur, odeur agréable, fragrance	pleasant scent or smell
binatar: binetar: bintar: jêr	aşağı	partie la plus basse, le bas	the lower part, the bottom
pêpelîng: pêplûk: pêpelûk: pêlik	basamak	marche d'un escalier	a stair's tread
bindarûk	piknik	pique-nique	picnic
birûsî: ronahî	ışık	lumière, lueur	light, gleam
birûsîya êgir	ateş ışığı	lueur du feu	fire light, a blazing fire
birûsîya darçirê: ronahîya darçirayê	meşale ışığı	lueur du flambeau	torchlight
boşe: poşe: qereçî: cengene	çingene, roman	bohème, gitan	gypsy, romany

bû çirpîniya dilê min	yüregim çarpmaya koyuldu	mon cœur se mit à battre	my heart started pounding
qalmeqalm	kalabalık	foule	crowd, crowdedness
busye	tuzak, pusu	piège	trap, ambush
reng lê çûn: sipîçolkî bûn	rengi atmak	devenir pâle, pâlir	(for someone) to go pale
çarneçarî: neçarî	çaresizlik, mecburiyet	impuissance, le fait d'être sans remède, malheur, désespoir, incurabilité	powerlessness, having no solution, incurable, despair
çencirûk: xeramûşk: xincirûk: neperûşk: naprûşk: naperûşk: pencerûk:	tirmalama	griffe	claw, scratch
cew: cuhok	kanal, ark	canal	channel
çika: ca ka, bê ka, hela ka	hele	voyons, donc	just ..., come on, come on and tell us
çilape kirin: xwe çeng kirin	atlamak	sauter	to jump
çirûsî	parıltı	lueur, étincelle, scintillement	a glow or gleam, a spark, a glitter
çîfî: çênî	parçacık	particule, miette	particle
darçira: xetîre	meşale	flambeau	torch
daw danîn	meşale	défier, braver	to challenge, to defy
dest jê kişandin: dev jê berdan, dest jê berdan	vazgeçmek	renoncer, abandonner, se dessaisir de	to renounce one's claim to (something), to give up
destopirçkî hev bûn: daqilaçî hev bûn (di) dest xwe da	el kullanılarak kavga etmek	en venir aux mains	come to blows
devgerm bûn	anında	immédiatement, tout de suite	immediately
	konuşur hale gelmek, konuşmaya ısınmak	se sentir plus à l'aise pour parler, se mettre à parler	to feel easy about speaking, to speak freely, to start talking
mêşe: daristan	orman	forêt	forest
dîbek: belkî, dibe ku	belki	peut-être, il se peut que	perhaps, maybe
dan ber dilê xwe: xistin himbêza xwe	kucağına almak	serrer contre soi, donner l'accolade	to clasp s.o. on your arms, to embrace s.o.
havîj; bijîn, bijîyan	iştahını çekmek	avoir envie, avoir de l'appétit pour	to want or desire s.thg., to have a taste for s.thg.
<dilê meriv xwe-xwa havîj dibîyêda>	insanın iştahını kendiliğinden çekiyor	cela vous mettait spontanément en appétit	that immediately aroused your appetite
zêrandin, êşandin, ezab dan	incitmek, acıtmak	tourmenter, peiner, faire mal à qq	to repress, to torment, to harm s.o.
zayandin (dizeyînin): welidandin	doğurtmak	accoucher, faire naître	to assist (a mother) deliver
dolge; dol: newal	vadi	val, vallée	valley, dale
emr; jîyan	yaşam, hayat	vie	life
emrê wan gehîşte hevdu	yaşamları birleşti	ils unirent leur vie	their lives became united
êgin	çalışkan, becerikli	doué, talentueux, dégourdi, agile	talented, gifted, skillful
<zilamekî êgin>	becerikli bir adam	un homme talentueux	a gifted man
êm	süre, vade	délai, durée, terme	deadline, delivery time, duration, term
<di êmê pênc rojan de>	beş günlük sürede	dans un délai de cinq jours	within five days
(bi) fesal çûn: bi semt çûn, bi dîqet çûn	giderken dikkatli olmak, dikkat ederek gitmek	partir avec prudence	to be careful when you leave
fîno	fes	fez, tarbouche	fez, tarboosh
gîvrîk: gîvrok	palazlanmış	replet, dodu	podgy, plump, fat
gîvrîk bûn	palazlanmak, gelişmek, büyümek	grandir, se développer, croître, pousser	to grow up
guhê xwe tûj kirin: guhê xwe bel kirin	kulaklarını dikmek	dresser les oreilles	to prick up one's ears
gulle agir kirin: gule berdan	ateş etmek	ouvrir le feu, tirer avec une arme à feu	to open fire (on), shoot (at)
gumreh: boş, pîr, zêde, zehf; xurt	gümrah	abondant, dense	thick, dense, abundant

Peyvên ji hêla Bidlîs û Wanê

- I -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
adek: (arode, xilç, gilç, gulç) aletek ji hesin e û devê wê qasî destekî pehn e û destiyê wê ji dar e	kenger gibi kökbitkileri çıkarmada kullanılan ucu yassı alet	bâton doté à son extrémité d'une languette métallique aiguisée utilisé pour déterrer des tubercules	digging stick
alûk: fidan	fidan	plant, pousse, jeune arbre	sapling
amol: cot, du lib (ji bo dewarên stûr tê bi kar anîn: amolek ga: du lib ga)	çift (büyük baş hayvan için)	paire (se dit pour les bovins) amolek ga: une paire de bœufs	couple (for cattle)
avêtîk: roja bîst roj piştî newrozê (avêtîk, berfê avête qirika dîk).	newroz'dan 20 gün sonraki özel gün	jour marquant le vingtième jour du Newroz (11 avril)	the special day at 20 days after Newroz (April 11)
baçîk, germêşan	mısır	maïs	maize
banaxî: karê banaxê, axkirin, banaxkîrîn.	dam üstünü toprakla döşeme	action de couvrir le toit en terre	covering the roof with earth
banax kirin	dam üstünü toprakla döşemek	de couvrir le toit en terre	To cover the roof with earth
banewêlk	gelincik	coquelicot	poppy
berçe: 19ê sibatê, xelasîya berçeyê ye û cemreya hewayê dikeve (çil çil e, bîst berçe)	19 şubat'ta sona eren bir peryod, oğün havaya cemre düşer	une période hivernale qui s'achève le 19 février où tombe le "cemre" (radiation de chaleur réchauffant l'air, la terre et l'eau)	a period which ends at 19 february, on the same day as "cemre" falls (any of three radiations of heat which supposedly fall in succession from the sun into the air, the water, and the earth in february and march)
berpê: (berpêlk) pê danîna li ber, ling li ber dan	çelme	croche-pied	trip
berpê avêtin: (ling avêtin ber, berpêlk dan ber) li ber pê danîn, li ber ling danîn.	çelme atmak/takmak	faire un croche-pied	to deliberately trip s.o. up
bijûn: (pirêze) çêreya piştî dirûna genim an gîya ku di nav zevîyan de dimîne yan hêşin dibe.	anız	chaume	thatching, house roofs made of plaited stalks
cembkêşî: girantîrbûna cembekê (tayekê) ji ya din.	yükte her iki taraftan birinin ağır gelmesi	déséquilibre entre les deux sacs sur le dos d'une bête de somme, l'une pesant plus lourd que l'autre	an unbalanced load for a beast of burden, the load on one side being greater than on the other
çapîk: (sepet) zembîl	sepet	corbeille, panier	basket

çexewêl (sexewêl, seqawêl, gezik): gêzîya ji şaxên daran hatî çêkirin.	kaba süpürge, sokak süpürgesi	grand balai de branchages	big broom of twigs
çincîl: (landik, mehdik) dergûş	beşik	berceau	cradle
çîrkê sêvan: sêvên qelaştî yê hîşkirî.	kurutulmuş elma	pomme séchée et coupée	dried and cut apples
çîrkê karçînan: karçînen qelaştî yê hîşkirî	kurutulmuş armut	poire coupée et séchée	pears cut and then dried
çîrpaç: kesê berpîrsê av belavkirinê, bekçiyê av belavkirinê.	sulama suyu dağıtım sorumlusu	préposé à la répartition de l'eau d'irrigation	s.o. responsible for the distribution of irrigation water
dermal: derûdora malê	ev etrafı	environs de la maison	around the house
destepirçî: bi destan (ji bo şer û henekan)	el ile (şaka veya kavga için)	plaisanterie avec les mains jeux de mains	to joke or a fight with the hands, practical joke
dêz: loda giya an çiloyê.	dokurcun	meule de foin, tas de grain	stack of hay or grain
êris: (reben)	rahip	moine	monk
êver: (çîk, ewk, ewêdî) filan tişt	şey	chose, machin, truc	what-do-you-call-it, thingummybob
êveroka êverê: (çîka çîko, ewka ewko, ewêdîya ewêdî) 'enirok: xeyîdok	şeyin şeyi alınan, darılğan	le truc du machin susceptible, chatouilleux(euse), facilement offensé	So and so's thingummybob sensitive, easily offended
fersex: (zîtik, zîtok, refes) herdu piyan bi cot ji pişt ve avêtin.	çifte	ruade	kick made by an animal using both of its hind feet at once
fersex avêtin	çifte atmak	donner des ruades	to kick and buck
fexçe: (tepsî, sênî, teyfik, lalîk, tebax)	tabak	plat, assiette	Plate, dish
fîrûze: (fîrîzî, fîtik, fîtinî, fikandin, fikîn)	ıslık	sifflement	whistling
fîrûze dan: fîrîzî dan, fikandin, li fîtikê xistin, fîtinî kirin, kwîtan	ıslık çalmak	siffler	to whistle
gelegêdan: libên genimê yê li ber çîninê dikevin nava zevîyê û sala pişt re hêşîn dibin.	ekin biçiminde yere düşüp bir sonrakai yıl yetişen tahıl taneleri	grains qui, lors de la moisson, tombent par terre et poussent l'année suivante	the grains which, during the harvest, fall to the ground and grow the next year
gevel: pora belavbûyî, gevjol, gijol	dağınık saç	cheveux éparpillés, désordonnés, ébourrifés	messy hair, mop
gidîş: dêza (loda) ji gurzên genimê	buğday demetlerinden yapılmış sap yığını	meule de gerbes de blé	stack made of sheafs of wheat-stalks
giranîya malê: tiştên malê yê ku ne bi tenê rojane lazim in	gerekşinim duyulan tüm ev eşyası	biens du ménage qui ne sont pas d'un usage quotidien	household goods not in daily use
gurmîze: giyayê hûrkirî.	kıyılmış ot	herbe coupée, hachée	chopped hay

40 Hikayetên Mela Mehmûdê Bazîdî

- I -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
dawerîn: peya bûn, daketin, hatin xwarê	inmek	descendre, débarquer	to go down, step down
birqetav: boran	boran	tourbillon, orage	storm, whirlwind
semî: alî, hêl	taraf	côté, flanc, camp, quartier	side, flank, camp, neighbourhood
nêreşêr: şêrê nêr	1) erkek aslan; 2) cesur	1) lion ; 2) courageux, brave, intrépide, vaillant	1) lion; 2) brave
atlas	atlas	satin	satin
canfes	canfes	taffeta	fine taffeta
qîrmîz	kırmız	pourpre, cramoisi	crimson
tagir	tarafdar	partisan, adepte, sympathisant	partisan, partial, follower
tagirî	tarafdarlık	esprit de parti, parti pris, partialité	partisanship
neqeb kirin: qelaştin, vekirin, derevekirin	ev/ bina soymak	cambrioler, voler avec effraction	to burgle, to burglarize
şemdan	şamdan	chandelier, bougeoir	candlestick, candelabra
pêlûn	çok pahalı bir ipek türü	soie de haute qualité et coûteuse	a fine and costly silk
êris	rahip	moine	monk
qûrîn	feryat etmek	crier, se lamenter	to cry out, to lament, to cry for help
hîngaftin	vurmak	battre, cogner, taper, frapper	to beat, to hit, to strike
kelaştin: qelaştin	ev/ bina soymak	cambriolage, vol avec effraction	housebreaking, burglary
kusan	çawan	comment, de quelle façon	how, in which way
şimîka derî: şêmîk, şîpane	kapı eşiği	seuil, pas de la porte	threshold
sipartin	dayamak	appuyer, adosser	to lean (against), to prop up (against)
mişemir	korumasız, sahipsiz	sans protecteur, sans défense; sans amis	defenceless, friendless
mişemirî	korumasız olma, sahipsizlik	le fait d'être sans protection	being unprotected, defencelessness,
mişemir bûn	korumasız olmak, sahipsiz olmak	être sans protection, être sans défense, ne pas être protéger	to be unprotected or defenceless
mişemir hiştin	korumasız bırakmak, sahipsiz bırakmak	laisser sans protection	to leave unprotected
nehanî: nihênî	gizli	secret, discret, caché, confidentiel, occulte	secret, confidential
bizivîn	hareket etmek, kıpırdamak, teprenmek	bouger, se mouvoir	to move
çarlepî: çarlepîkî, çarpî	emekleme pozisyonu	à quatre-pattes	on all fours,
bi çarlepî (çarlepîkî, çarpî) çûn	emeklemek	se traîner à quatre-pattes	to crawl on all fours
deverû	yüzüstü, yüzükoyun	sur le ventre, à plat ventre	face downwards, flat on one's face
sûrikîn: xuşikîn	sürünmek	traîner	to delay, to go slowly
pawan	bekçi	garde, vigile, guetteur	guard, watchman
çeqandin	tetiği çekmek	tirer la gâchette	to pull the trigger
mûn	adi, alçak	vulgaire, ignoble, infâme	mean, low, infamous
azox: azûqe	azık	provisions de bouche, approvisionnement	food (taken along to be eaten while traveling)
sitrân girêdan: stran avêtin ser	birine veya birşeye türkü yakmak	composer un chant pour célébrer qn. ou qch.	to write a song in memory or in praise of s.o.

Folklor:

“Hikyatêd cimaeta Kurdîyê” ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

Kurdperwerê mezin, zanyarê kedkar û qedirbilind Prof Heciyê Cindî yê gorbêhîşt di warê komkirina zargotina Kurdan de gelek xebatên yekane û zêrîn ji me re hiştine. Berhema wî ya bi navê “Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê”, ku ji 5 bergan pêk tê û di navbera salên 1961 - 1988an de li Rewanê hatine çap kirin, yek ji wan xebatên hêja ye.

Wî bi dirêjahîya jîya xwe li ser zargotina kurdî kar kiriye û di salên cihê cihê de ew çend berhemên xwe li Êrmenistana Sovyetî dane çapê. Destpêka berhevkirina wî ya zargotina kurdî ji nîvê salên 1920î ye. Ew xebat nimûneyên herî kevn yên bi destê Kurdekî ne. Ji ber vê yekê jî, hêjayî lêhûrnêrîne ne.

Hewce ye bête gotin, ku piranîya zarbêjên wî kesên nexwende yên ji devera Serhedê, ji êl û eşîrên têvel bûn. Di nav wan de gelek Êrmenî jî hebûn ku kurdî bûbû zimanê wan yê dê. Ji lewra jî devoka Serhedê di wan berhemana de serwer e.

Ev bûn 20 sal ku nemir Hecî Cindî ji nav me koç kiriye. Ji zarbêjên wî jî êdî kesek nemaye. Lê, wî di berhemên xwe de û di gel zarbêjên xwe di cîvata Kurdan de cihekî layîq girtîye. Ji hemûyan girîngtir, ew ê di dilê me hemû Kurdan de heta hetê bijî.

Me dil heye ku em li berhemên wî yên zargotinê yek bi yek binihêrin. Gencîneya peyvên tê de derxînin û di rojnameya KURMANCÎ de belav bikin ku nemirin.

Peyvên ji pêşgotina pirtûkê

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
mijûlî	fıkra, anekdot	anecdote	an anecdote
nimûş	örnek	exemple	an example
nimûş; dirûv	1) benzeme, görünüş; 2) motif	1) ressemblance, apparence, similitude ; 2) figure, motif	1) likeness, resemblance; 2) pattern
<nimûşê min dide>	görünüş <görünüşü bana benziyor	il me ressemble	he looks like me
<nimûş dan>	görünüşü aynı olmak, benzemek	ressembler, sembler, rappeler, s'apparenter, tenir de	to resemble or to look like s.o., to remind one of s.o, to take after s.o
hêsa bûn (vehisîn)	dinlenmek	se reposer, se délasser, se détendre, se reposer	to relax, rest
tehlî û tengî	zorlu, çetin, acı, sıkıntılı	difficile, dur, compliqué	difficult, hard, complicated
nuqusandîn	küçük düşürmek	faire affront à, humilier, mortifier, offenser	to depreciate, to offend, to humiliate
hîva şîvxwarî	dolunaydan gün almış	pleine lune déclinante, pleine lune passée de quelques jours	the waning moon, a few days after full moon
şimşat	pürüzsüz	lisse, net; sans défaut; sans embarras	smooth, unblemished
tirêq	din adamları sınıfı	clergé	clergy
derodero	derbeder, tarumar	1) éparpillé, dispersé, épars ; 2) vagabond, errant	1) scattered, dispersed; 2) vagrant, wandering person or stray animal
keçelok (keçelo, gurri)	keloğlan	1) chauve, teigneux(euse) ; 2) un personnage des contes populaires	1) bald, scabby; 2) a character of folk tales
red kirin	bitirmek, tamamlamak	finir, terminer, achever, boucler	to finish, complete
qaqicîn	için için yanmak	bouillir d'impatience, d'envie	to burnwith impatience or envy for s.thg.
mîrandîn	benzerlik	similitude, ressemblance, comparable	similarity, resemblance
zargotin	sözlü halk edebiyatı	littérature orale, folklore oral	oral tradition, oral literature
kok bûn	şişmanlamak	prendre du poids, grossir	to put on weight, to become fat
kok kirin	şişmanlatmak	engraisser, faire grossir	to fatten
miqatî lê kirin	bir şeye göz kulak olmak	faire attention à, surveiller qqn ou, qch, garder, prendre soin	to pay attention, to look after or to care for s.o.
miqate bûn	göz kulak olmak	surveiller, veiller à, prendre soin	to attend, to take care
milkekar; milkdar	mülk sahibi	propriétaire foncier	landowner

Xanî, mal, navmal

Amadekar: Selam NÛMAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
piyan, îskan, stekan, qedeh	bardak	verre, coupe	glass
şemşaq, parç, avkîne, surahî	sûrahi	carafe, carafon	carafe
şekirdank	şekerlik	bonbonnière, sucrier	sugar bowl
tas, kase, kas	kase, tas	bol, tasse	bowl
kêr-çetel û kevçî	çatal bıçak takımı	couvert	cover
kêr	bıçak	couteau	knife
kêra goşt, kêra qesaban, kêra metbexê	et bıçağı	couteau à viande, couteau de boucher, couteau de cuisine	kitchen knife
sator	satır	coutelas, couperet	cutlass cleaver
kevçî	kaşık	cuillère	spoon
çetel	çatal	fourchette	fork
hesan	bileği taşı	aiguiseur	sharpening stone
qêşartek	kabuk soyucu	éplucheur	peeler
konservevekir, vekiroka konserveyan	konserve açacağı	ouvre boîte	tin opener
şûşevêkir, vekiroka şûşeyan	şişe açacağı	décapsuleur, ouvre-bouteille, tire-bouchon	bottle opener
hawin, hewan	havan	mortier	mortar
sîrguvêş	sarımsak sıkıcı	presse ail	garlic press
lîmonguvêş	limon sıkıcı	presse-agrumes, presse-citron	lemon or orange press
rende	rende	râpe	grater
gûzşîkên	ceviz kıran	casse-noix	nut cracker
pîvek	ölçek, ölçü kabı	bol de mesure, mesure	measuring cup
şemşaq (surahî) pîvanê	ölçü surahisi	cruche de mesure	measuring jug

germpîv, termometre	termometre	thermomètre	thermometer
taymer	timer	minuteur, sablier	timer
terazûya (mêzîn) metbexê	mutfak terazisi	balance de cuisine	kitchen scale
safok, palêvk	süzgeç	passoire	mesh, strainer
kovik, govik, mastêrk	huni	entonnoir	funnel
bêjing	elek, incelek	tamis	sieve
fırçe	fırça	brosse	brush
qalib	pasta kalıbı	moule	tin, mould
kefgîr	kevgir	écumoire	skimmer(drainng spoon)
çemçik, çocik, hesk	kepçe	louche	ladle
beroşa zûkelk	düdüklü tencere	cocotte minute, autocuiseur	pressure cooker
beroš, quşxane, moxil	tencere	marmite, faitout, cocotte,	cooking pot
moxil	iri elek, kalbur	crible	riddle, screen
tawe	tava	poêle	frying pan
nanbirêjk	ekmek kızartacağı	grille-pain	toaster
avkelk	ketil	bouilloire	kettle
makîneya qehweyê	kahve otomatı	machine à café, cafetière	coffee machine, coffee pot

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Strana Eliyê Daman Begê

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
berra dan: berdan	1) sarkıtmak; 2) salıvermek; 3) kovmak; 4) yenmek	1) laisser pendouiller ; 2) lâcher, congédier ; 3) chasser ; 4) vaincre	1) to hang down; 2) to walk out on s.o., fire s.o; 3) to chase or drive s.o. away; 4) to defeat
cotecot: cotcot, cuhtcuht	çifter çifter	par pair	in pairs
şikir ji qedandina xwedê re: şikir ji dayîna xwedê re	allah vergisine şükür	Dieu soit loué pour ses bienfaits	thank or praise God for his blessings
qedandin: (ji) qedîn	ekonomik gücü yetmek	être à même de, avoir les moyens de	to afford
xizmetkar	hizmetçi	serviteur	servant
li xwe birîn	üstlenmek	assumer	take on (a task or responsibility);
ban kirin: bang kirin	çağırmaq, seslenmek	appeler, héler	to call (out)
xwe şidandin	hazırlanmak, kuşanmak	se préparer, s'apprêter	to prepare oneself, to get ready
qêmiş (ne)kirin (ji tirkî): dil (ne)dan, dil (ne)kirin	kıy(ma)mak	ne pas épargner, faire un sacrifice	not to spare, to make a sacrifice
gaqor: gayê qor, gayê pîr	yaşlı öküz	bœuf âgé	an old ox
reben	zavallı, gariban	pauvre, misérable	poor
şîrîni: şîhîn, hîrîn	kişnemek, kükremek	hennir	to whinny
zik çêrandin	otlanmak	brouter	to browse or graze
ji ... wer kirin	atmak, fırlatmak	jeter, lancer	to throw
hertim: timî, herdem, hergav, herwest	her zaman	toujours	always
cirid	cirit	jeu hippique où les cavaliers au grand galop lancent un javelot ou un bâton de la longueur du javelot	a horse-riding sport of javelin throwing
pars	dilenme	mendicité	begging
pars kirin	dilenmek	mendier	to beg
parskirin	dilenme	mendicité, le fait de mendier	begging
parsek	dilenci	mendiant	beggar
parsekî	dilencilik	mendicité, métier du mendiant	Begging, beggary
zebanî	cehennem bekçisi, zebani	démon de l'enfer, monstre cruel	hellhound, cruel monster
sindiyan	sind meşesi	chêne de Sind	a kind of oak from Sind
neqandin	seçmek	choisir, sélectionner, trier	to choose, to select, to sort
neqane	seçkin	choisi, distingué	chosen, distinguished
zivirîn	1) dönmek; 2) geri dönmek, geri gelmek	1) tourner, tourner autour; 2) retourner à, rebrousser chemin	1) to turn or rotate round s.th.; 2) to return to, to go back on ones tracks
qube /qub	1) yüksek; 2) tok (ses)	1) (voix) haute; 2) (voix) forte, (voix) puissante	1) high or loud (voice); 2) deep or strong (voice)
<peyvên qube>	büyük laf,	propos prétentieux	pretentious remarks
<değê dîkan qube ye>	horozlar yüksek sesle ötüyor	les coqs chantent fort	cocks crowing loudly
gurîti	1) kellik; 2) uyuzluk	1) calvitie; 2) gale	1) baldness; 2) mange
firotin	satmak	vendre	to sell
tar: sef, rêz	saf, sıra	rang, file, rangée, ligne	row, rang
tewilxane: tewlexane	at ahır, tavra	écurie	stable (for horses)
depoxane	depo	dépôt	depot, store
çeng kirin: çekirin, avêtin	fırlatmak, atmak	jeter, lancer	to throw
timtêl	çekidüzen, kılık kıyafet	tenuë, allure	dress, attractive appearance
paşber	arka taraf, arka	postérieur (dos), arrière, derrière, verso	backside, behind, overleaf (printing)
qûnkutî çûn: piştîpiştîkî/ paşpaşkî çûn	geri geri gitmek	reculer, marcher à reculons	to retreat, to move backwards
şûjin	çuvaldız	carrelet	packing needle
bi darê zorê: bi destê zorê, bi kotekî	zorla, zor kullanarak	de force	by force, forcibly
ajotin	sürmek	conduire	to drive
ajotin ser ...	üstüne sürmek, üstüne varmak, saldırmak	marcher sur, attaquer, se jeter sur	to advance on, get at, attack or rush at s.o.
tew	1) üstelik, bir de; 2) bravo	1) de surcroît, par dessus le marché, au surplus ; 2) bravo	1) furthermore, what's more; 2) bravo
tewandin: tew kirin, tewtew kirin:	'değbej'leri yüreklendirmek ve morallerini yükseltmek için dinleyicilerce yapılan sözlü teşvik.	encourager les chanteurs avec des mots d'appréciation ou en reprenant leur rengaine	to encourage singers by expressing appreciation or joining in their singing
derz	çatlak	fêlure, fissure, fente	a crack, flaw, fracture
derz lê ketin	çatlak oluşmak	avoir des fissures, se fissurer	to become a crack
derizîn	çatlamak	se fissurer	to be cracked
derizandin	çatlatmak	fissurer	to crack

Çil jimarên pêşîn ên *Kurmancî*, ku ji 1128 rûpelan pêk tên bi hev re tevî ferhengokeke kurdî-tirkî-fransîzî-îngilîzî li gel endeksên îngilîzî-kurdî, fransîzî-kurdî û tirkî-kurdî wekî cildekî derket.

Kurmancî'nin ilk kırk sayısının toplu baskısı Kürtçe-Türkçe-Fransızca-İngilizce sözlük ve Türkçe-Kürtçe, Fransızca-Kürtçe ve İngilizce-Kürtçe ayrı endekslerle, 1128 sayfa ve tek cilt olarak çıktı.

Les quarante premiers numéros de *Kurmancî* ont été réunis en un volume relié de 1128 pages, avec un lexique en kurde-turc-français-anglais suivi d'un index français-kurde, anglais-kurde et turc-kurde.

The forty first issues of *Kurmancî* have been collected and bound in a single 1128 pages volume, with a Kurdish-Turkish-French-English lexicon, followed by English-Kurdish, French-Kurdish and Turkish-Kurdish index.

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMİR

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Bihara 2010an

Civîna 46an ya Kurmancî ji 10 heta 16ê gulana 2010an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.

Beşdarên civînê vê carê li ser peyvên di 40 çirokên Mela Mehmûdê Bazîdî, stran, Şivanê Kurmanca ya Erebe Şemo, Hikyatêd cimaeta Kurdîyê (1961) ya Hecîyê Cindî de û herweha li ser peyvên ji hêla Bidîs û Wanê, peyvên ji fransî di kurdîya Sûrîyeyê de xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mustefa Aydoğan (Mêrdîn), Elişêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tîn belav kirin.

Peyvên Fransizî di Kurmancîya Cezîrê de

Amadekar: Selam NÛMAN

kurmancî	tirkî	fransizî	inglîzî
eleminyom: alîmînyûm, alyûmîn, 'elemyon	aliminyum	aluminium	aluminium
eneryê: anarya	anarya, geri	en arrière	backwards, behind
irtiwazî, (bîra irtiwazî): artezyen	artezyen	artésien (puits artésien)	artesian well
as: as	as	as	ace
esansor: asansor	asansör	ascenseur	lift, elevator
esfelt: asfalt	asfalt	asphalte	asphalt
tematîk: otomatîk, avtomat	otomatik	automatique	automatic
tirimpêl: tirimbêl, tombêl, tombîl	otomobil	automobile	car, automobile
bekelorya	lise diploması	baccalauréat	high school certificate
bagaj	bagaj	bagage	luggage, a trunk
belkon: balkon, balqon	balkon	balcon	balcony
benk	sıra	banc	bench
beng: bank, banqe, panga, panqe	banka	banque	bank
berake: baraka, barak, bereqe, baraqe	baraka	baraque	barracks
baston	baston	bâton	stick, rod
betarî: batirî, patirî	batarya, akü	batterie	battery
bêj: bêc, bêcî	bej	beige	beige
bîro	büro	bureau	a desk, an office
bêrê: bere, bîrê, bêrîye	bere	béret	beret
bêton: beton	beton	béton	concrete
biskilêt: bisiklet, bisiklêt, piskilêt, piskilêt, paysikil	bisiklet	bicyclette	bicycle, bike
bîdon	bidon	bidon	can, drum
bilyardo: bilardo, bîlardo	bilardo	billard	billiards
biskewît: biskiwît, piskiwît, piskivêt, piskufît, piskêt, biskivît	bisküvit	biscuit	biscuit
blok: blok, bloq	blok	bloc	block
blûz(e): bloz	bluz	blouse	a blouse, an overall,
belfandin	blöf yapmak	bluffer	to bluff
bellaf	blöfçü	bluffeur	a bluffer
bumbe: bombe, bomb, bimbe	bomba	bombe	bomb
bon	karne	bon	gift coupon
potîn	potin	bottine	rubber boot, wellingtons
bot	bot	botte	boot
buffa	kabarık, şişkin	bouffant	plump, fluffy
boçî: bûjî	buji	bougie	sparkling plug
buks: boks	boks	boxe	punch
brovê	ortaokul diploması	brevet	certificate (after 9th class)
biryantîn	biryantin	brillantine	brilliantine
kepîne	tuvalet	cabine, cabinet de toilette	toilet
kebil: kêbil, qablo	kablo	câble	cable
kedastro: qadastro	kadastro	cadastre	land registry
kadro, kadir	kadro	cadre	cadre, supervisor
kelson	don, iç donu	caleçon	underpants
kemyon: qamyon, kamyon	kamyon	camion	lorry, truck
kenebe: qenepe	kanape	canapé	sofa
kewçûk: qawûçûx, kawûçûk	kauçuk	caoutchouc	rubber
qepsûn: qapsûn, qepsûl, kepsûl	kapsül	capsule	percussion cap, detonator
kerembol	karambol	carambole	red ball. (billiards)
keremêl: karamêl	karamela, karamel	caramel	caramel, toffee
kerton: karton	karton	carton	carton
xertûş	kartuş	cartouche	cartridge
ketelok: katalog	katalog	catalogue	cataloguing

katolîk: qatolik	katolik	catholique	catholic
silofan: silifon, sêlefân	selofan	cellophane	cellophane foil
sertefîka: sertîfîka	sertifika	certificat	certificate
şalê	dağ evi, köşk	chalet	chalet
şapo	fötr şapka	chapeau	hat
şasê: şase, şasî	şasi	châssis	chassis
şofac: sofac	kalorifer	chauffage	heating
şifêr: şofêr	şoför	chauffeur	driver
çikolat: çiklêt, şokolad, çukolata, çiqulete	çikola	chocolat	chocolate
sîneme: sinema	sinema	cinéma	cinema
sîtêr	su ya da sıvı tankı	citerne	cistern, tank
klasor	klasör	classeur	folder,
kwafêr: kuafêr	kuaför	coiffeur	hairstylist
kolac: kolaj	kolalı kağıt	collage	sticking, pasting, collage
komplê: komplît, qomple	komple	complet	finished, completed.
kont	kont	compte	account
kornîş	kornîş	corniche	esplanade, coast road
korîdor	koridor	corridor	corridor
gerefêt: qiravat, qirawat	kravat	cravate	tie
krêm: qirem	krem	crème	ointment, salve, cream
krîko	kriko	cric	jack
silindir: silinder, silindêr	silindir	cylindre	cylinder
dektîlo: daktilo	daktilo	dactylo	typewriter, typist
debriyac: debriyaj	debriyaj	débrayage	clutch, declutching (strike)
dîzil: dîzel	dizel	diesel	diesel oil (fuel)
dirgisyon: dîreksiyon	direksiyon	direction	steering wheel
dosye	dosya	dossier	folder
dûbil: debil, dûble	duble	double	double
dobilandin	sollamak	doubler, dépasser	to overtake
dezîne: duzîne, derzin	düzine	douzaine	dozen
dûzyêm	ikinci vites	deuxième (vitesse)	the second (gear)
dînamît	dinamit	dynamite	dynamite
dînemo: dînamo	dinamo	dynamo	dynamo,
şerpe: şarpe, eşarp	eşarp	écharpe	scarf
lastîk: elastîk	elastik; lastik	élastique	rubber, elastic
fabrîqe	fabrika	fabrique	factory
fanêle, fanêre: fanore	fanila	flanelle	flannel
filim: film, filîm	film	film	film
firing: firenk	frank	franc	franc
'ala frenqa: alafanga	alafanga	à la bonne franquette	informally, without fuss
frêm: firên	fren	frein	brake

40 Hikayetên Mela Mehmûdê Bazîdî - II -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
çavreşî	çekememezlik, kıskançlık	1) envie, 2) jalousie	1) desire, craving; 2) jealousy
çavreşî kirin	çekememek, kıskanmak	1) jalouser qn, envier qn	1) to be jealous of s.o.; 2) to envy s.o.
navserî: navsere	orta yaşlı	d'âge mûr	middle-aged
sîs	akşın, albino	albinos	albino,
navmalîtî: navmalîtî	besleyip büyütülerek ev işlerinde çalıştırma	le fait d'accueillir dans une famille une personne chargée des travaux domestiques	to bring up as a member of the family s.o. who is there to do domestic work
navmalî	besleyip büyütülerek ev işlerinde çalıştırılan kimse,	domestique ayant grandi dans une famille	a servant brought up as a member of a household
xwecih:	yerli	indigène, autochtone	native, autochton
hêsayî bûn: hêsa bûn, vehesîn	dinlenmek, istirahat etmek	se reposer, se détendre, se relaxer	to rest, to relax
şîkar kirin	avlamak	chasser	to hunt
zêdenavî	lakap	surnom, pseudonyme	nickname, pseudonym
kusan: çawa(n)	nasıl	comment	how
rabestin	kuşanmak	ceindre	to gird on, put on (a sword, a belt)
berhewa bûn	patlama sonucu havaya uçmak	sauter, être jeté en l'air	to be blown
heyf xwarin	hayıflanmak	déplorez, regretter	to deplore, to regret
heyfxwarin	hayıflanma	regret, déploration	regret, sorrow
serêvar	akşamüstü	vers le soir	evening
pêkhatî	donanımlı, mücehhez	équipé, bien armé	accoutred, equipped
serkul: serqot	başı açık	tête nue, nu-tête	bareheaded
dest li ... sûtîn	elini ... sürmek	toucher, caresser, palper	to touch, to stroke, to caress
<destêd xwe li rûyê xwe disûtîn>	elini yüzüne sürüyordu	il caressait son visage	he was stroking his face
xars, xarsik (bi êrmenî): bûk	gelin	belle-fille, mariée	daughter-in-law, bride
bervekirî: mêvanperwer	konuksever	hospitalier, accueillant	hospitable
dawerîn	inmek	descendre, débarquer, s'abaisser	to get off (e.g. a horse), to land, or disembark
dahilandin: =berdan xwar, daxistin	aşağı sarkmak, sarkmak	pendouiller, se pencher, retomber, laisser prendre	to hang down, to dangle, to lean over
pertal	1) manufatura; 2) pırtı; 3) eşya	1) textile, étoffe ; 2) balluchon, frusques ; 3) chose, affaire, marchandise	1) textile, cloth; 2) worn out clothes; 3) things, goods
defter kirin	kaydetmek, tescil etmek	enregistrer	to register
şalêd şemle	ince kıldan yapılmış ve özel günlerde kullanılan değerli bir şal	châle fait de poils de chèvre utilisé dans les grandes occasions	a shawl made of fine goats' hair
şerguhî kirin	göz kulak olmak	surveiller, contrôler	to supervise, to keep a check on
şerguhî	göz kulak olma	surveillance, contrôle	check, control
xol: xwelî	toprak	terre, territoire	soil, land
jî canê xwe borîn	yaşamını feda etmek	se sacrifier, sacrifier son âme	to sacrifice one's self, to sell your soul
hêşet	kenar mahalle	faubourg	outskirts, suburb
lêp: lêb = fen, fend	hile	ruse, escroquerie, fraude	a trick, a ruse, a swindle
çûn berayîkê: = çûn pêşîyê	1) karşılamak; 2) karşısına çıkmak	1) recevoir ; 2) accueillir, aller au devant de qn	1) to meet; 2) to confront
fîkar	kaygı, tasa	souci, inquiétude, anxiété	anxiety, worry
fîkar kirin	kaygılanmak	se faire des soucis, s'inquiéter	to feel anxious, to worry
reht bûyîn: rat bûn	yorulmak	se fatiguer, se laisser de	to get tired, to be weary

Şivanê Kurmanca - II -

Amadekar: Mustefa AYDOGAN

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
serê çena kuçê	sokak köşesi	coin de rue, angle de rue	street corner
kiş: kîş: xuya, dîyar	belli, açık, malum	clair, apparent, évident, explicite, manifeste	clear, obvious, evident,
ji hev hatin kîşê	birbirinden ayırt edilmek	être distingué, être différencié, se manifester	to be distinguished
ji hev dan kîşê	birbirinden ayırt etmek	distinguer	to distinguish
hal û medet: hal û ehwal, hal û mesele	hal mesele, sorun, durum	situation, nouvelles, état	situation, new conditions, state
hedimîn	üşüşmek	se précipiter sur	to rush, plunge into
ziravhênik	korkak, ödle	peureux, froussard, lâche, poltron, dégonflé	coward
heq kirin	defnetmek	enterrer, inhumer	to bury
hêşka	az önce, demin	récemment, tout à l'heure	recently, only a moment ago
hewarî birin	imdat istemek	appeler au secours, appeler à l'aide	to call for help, to call for assistance
hewarî: hawar, hewar	imdat	appel au secours, appel à l'aide	a call for help or assistance
hevek: hebek	biraz	un peu	a little, a bit
hêwerze: hêwirze	kargaşa	tohu bohu, vacarme	chaos, a commotion, a racket, a din
hevk birin: hetik birin	rezil etmek	déshonorer, faire honte à qn, mettre aupiloni	to dishonour, to disgrace, to shame s.o.
heyat	avlu	cour	courtyard
heyf vekirin	intikam almak	se venger de	to avenge oneself on, to seek revenge on s.o.
barbir	hamal	porteur, porte faix	porter
heyri tiştêkî/keseke bûn	bir şeye/birine ihtiyaç duymak	avoir besoin de qch ou qn	be in need of sth/ s.b.
hila: hela: hêj, hê, hê jî	halen	encore, toujours	still, always
himangî: zar zor	güçlülük	difficilement, à grand-peine, péniblement	with difficulty, with great effort
hukum qedandin	hükümü yerine getirmek	exécuter la peine	to carry out a sentence
hurum	rum	grec	Greek
hûr xaş kirin	paramparça etmek	briser, mettre en pièces, anéantir	to shatter
hûr xaş bûn	paramparça olmak	se désagréger, être en pièces, être en morceaux	to be shattered
îstintaq kirin	sorguya çekmek	interroger	to interrogate
kajî-vajî	darmadağın	en désordre, en pagaille, éparpillé	messy, in disorder
ji şabûna lingê min (li) erdê nediket	ayakları yere deymemek	sauter de joie, mes pieds ne touchent pas terre de joie	to be overjoyed
kaw bûn: şa bûn	sevinmek	se réjouir de, exulter	to be delighted
kaw	1) güzel; 2) sevinme, sevinç	1) beau, bien, parfait ; 2) joie, gaieté, liesse, réjouissances	1) beautiful, perfect; 2) joy, jubilation, rejoicing
kawî	güzellik	beauté	beauty
qelaştin	yırtmak	déchirer, tirer	to tear, to be torn
kese	kısaca	bref, brièvement	shortly, briefly
ketxuda: kedxuda	muhtar	maire	mayor
kêf kok xwey kirin	keyfine bakmak	se faire plaisir	to enjoy oneself
zêrkildayî: avzêrkirî	altın kaplamalı	plaqué-or	gilded
zîvkildayî: avzîvkirî	gümüş kaplamalı	plaqué-argent	silver-plated
kûrme	köz	braise	embers, red hot coals
lap: tam, zêde	büsbütün, oldukça	complètement, entièrement, totalement	completely, entirely
lê girê dan: lê reşandin	taramak	mitrailler	to fire in bursts (as with a machinegun)
lê-lê bûn: çav lê bûn	niyetinde olmak	avoir l'intention	to be inatend to
lotî	apaş, hayta, serseri	racaille, canaille, voyou, vaurien	riff-raff, rabble
mehik	cezbe	transe, extase	trance, ecstasy
ketin mehikê	cezbeye tutulmak	entrer en transe	to go into a trance
hîlqoşandin	zıplamak, hoplatmak	faire rebondir, faire bondir	to give new impetus, to set in motion,
hatin pišta yekî	yardımına gitmek (savaşta)	venir à l'aide de qn, venir soutenir qn	to come to s.o.'s help, to support s.o.(in fighting)
mozik: mozîk	dana	bouvillon âgé de plus d'1 an	a bullock over 1 year old
navnêrî dan: nêrîk dan:	cücük vermek (ügürtmek, bitkilerde tohum veren sapın yesermesi)	avoir une hampe qui se développe, qui pousse (pour un oignon)	growing heart of an onion/plant
nenere: tiştên nemayî/nebûyî	olmadık şeyler	sans précédent, chose incroyable, situation inédite	unprecedented, unheard of

Folklor - II -

“Hikyatêd cimaeta Kurdîyê” ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
canpolat	dev	géant, colosse, (litt.) âme d'acier	giant
cîguhastî kirin	yerini değiştirmek	déplacer	to move
dengzivirandin: olan, alan, dengvedan, dengveger	yankı	écho	echo
tarîbara sibê	alaca karanlık	clair-obscur, (du matin), pénombre	half-light (dawn) penumbra (astronomy)
cîguhêz bûn	yerini değiştirmek	se déplacer, déménager, décamper	to move
hikyatbêj; çirokbêj	hikaye anlatıcısı	conteur	storyteller
bi hûrgilî	detaylı, ayrıntılı	fouillé, détaillé	detailed

Peyvên ji çîrokên di pirtûkê de

seyranga; seyrangêh	gezinti yeri	promenade (lieu)	promenade
devê yekî negerîn	söylemeye çekinmek	ne pas pouvoir le dire, hésiter à le dire	to be unable to tell, hesitate to say
<devê min nagere>	söylemeye çekiniyorum	je n'ose parler	I do not dare speak
nanga; niha	şimdi	maintenant, à présent	now
fîrnax	çok sevinme	ravi, enchanté	overjoyed
jêla; jêlî, ji jêr ve	aşağıdan	depuis le bas	from the bottom up
îda; êdî	artık	1) du reste, 2) désormais	1) moreover, 2) hitherto
bi lez ketin	acele etmek	se dépêcher, s'empresse, se presser	to hurry
tewaçe kirin	rica etmek	supplier, prier qn de faire, solliciter	to beg, to ask
çol	1) çöl; 2) kır	1) désert ; 2) campagne	1) desert; 2) open country
çolistan	çöl	désert	desert
şayîş kişandin	kaygılanmak	se soucier de, s'inquiéter, se tracasser	to worry
kergedan	gergedan	rhinocéros	rhinoceros
çêjik; têjik	yavru (hayvan)	petit (animal)	the young (of an animal)
bixwe... paşê bişêkirîne	ye de sonra şükür et!	mange d'abord et remercie après	eat, then say thank you
(ji) ... tirê; ji ... werê, ji ... kirê, ji ... heyê, ji ... weyê	... öyle sanıyordu ki	à l'en croire, selon	according to
her wext (ji) merîya(n) re lawîn nayê	insanın şansısı her zaman yaver gitmez	la chance ne sourit pas toujours	luck is not always on your side

qarç	at kuyruğu	queue (cheval)	tail (horse)
şiro vekirin	yorumlamak	commenter	to comment
şirove	yorum	commentaire	commentary
pêra-pêra; pê re pê re	hemen, anında	tout de suite, immédiatement	immediately
çîçîk; çîçkî	azıcık, birazcık	un petit peu	a little bit
çikanê; çika, ca ka, bê ka, ka ca	acaba?	est-ce ?	Is it?
ro kir – pîva; hilanî danî, hilda danî	ölçüp biçti	peser le pour et le contre, soupeser	to weigh up the pros and cons
ro kirin	1) dökmek; 2) boşaltmak	1) déverser, verser ; 2) vider, évacuer	1) to pour; 2) to empty

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Strana Evdalê Zeynê

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
avêtin ber hev	atışmak	rivaliser, s'engager dans une joute poétique, se défier	to engage in a contest of poetic repartee
bê lome	allah korusun	que Dieu nous protège	God forbid, God protect us,
bêrî: bêr	süt sağımı	traite (lait)	milking (in the open air)
bexşîş	bahşîş	pourboire, bakchich	tip
çap	1) çap; 2) kalibre; 3) kapasite	1) taille, dimension ; 2) calibre ; 3) capacité	1) size; 2) caliber, bore; 3) capacity
çê	iyi	bon, convenable	Good, suitable
çek	silah	arme	weapon
ceribandin	denemek	essayer, tester, expérimenter	to test, to try, to experiment
çilmisîn	1) solmak; 2) solma	1) se flétrir, se fâner ; 2) déclin, dépérissement	1) to wither; 2) withering away
dayox	veren, verici, veren kimse	donneur, donateur	giver, donor
derwêş	dervîş	derviche	dervish
dewar	sîğır, büyük baş hayvan	bétail, bovins	cattle
dilê xwe jê sar kirin	kendini birinden veya bir şeyden soğutmak	être en froid avec qn., prendre ses distances avec qn.	to be cool with s.o., to keep one's distance from s.o.
dil jê sar bûn	birinden veya bir şeyden soğumak	manquer d'enthousiasme pour qn., qch., se détacher de	to lack sympathy with s.o., to turn one's back on s.o.
dilsar bûn	soğumak	être désabusé, se détacher	to be disillusioned with s.o.
dilsar	isteksiz, gönülsüz, soğuk	tiède, réservé, qui manque d'enthousiasme, désenchanté, distant	to be luke-warm, reserved, distant
dilsarî	soğukluk	réserve, froideur, indifférence, détachement	reserve, coldness, indifference
enîbeş	akıtmalı	qui a une mèche blanche sur le devant de la chevelure, tâche blanche sur le front (d'un animal)	an animal that has a white mark on his forehead or front of its mane
êş	ağrı	douleur, mal, souffrance, peine	ache, pain
eşq ... hilanîn	aşka gelmek	être très en verve	to be in brilliant form
eyarşîr/eyarşîrk (kedik)	süt tulumu	petite outre à lait en peau d'agneau ou de chevreau	a lamb skin container for milk
fêz	yukarı, üst taraf	haut, là-haut	upper part, upstairs
germiyan	sıcak bölge, kışlak	bas-pays, plaine, région chaude pendant l'hiver	lowlands where nomads and their flocks go to winter
girê dan	bağlamak	attacher, lier, lacer, bander	to bind, tie, fasten, connect
girêdan	1) bağlama; 2) bağlantı; 3) giyim kuşam	1) action de lier, de nouer; 2) branchement, connexion, raccordement ; 3) accoutrement, habit	1) connection, binding; 2) connection, link coupling; 3) clothes and finery, apparel
giriftar	kötü bir şeye tutulmuş	affligé de, victime de, accro	afflicted with, a victim of, addicted to
helalên hev	nikahlı eş	époux légitimes	husband and wife, legitimate couple
hêt	duvar	mur	wall
hilkişîn	yukarı çıkmak, çıkmak, yükselmek, tırmanmak	monter, escalader, gravir	to climb up, move up, ascend,
kal	yaşlı, koca	vieux	old, aged, elderly (adj)
kalî	yaşlılık	vieillesse (homme)	old age
kaş kirin	çekmek	tirer, traîner, tracter	to draw, to pull
koranî: korî	körlük	aveuglement, cécité	blindness
kurebav: kurê bavan, lawê bavan	yiğit, delikanlı	brave, fils de son père	brave, his father's son,
lêvtenik	ince dudaklı	qui a des lèvres fines	thin-lipped
li ba ketin	dolanmak	circuler, marcher autour	to walk around, to keep moving
loq: parî	lokma	bouchée, morceau	morsel, bite
mîrê mîran	beylerbeyi	(période ottomane) gouverneur général, prince des princes	in ottoman history governor-general
misêwa	habire, sürekli olarak	continuellement, sans cesse	continually, unceasingly
hatin rayê	yola gelmek	s'aligner, se ranger, revenir sur le droit chemin	to conform, to toe the line
anîn rayê	yola getirmek	convaincre, mettre au pas	to convince, to get in step
pot	çaput, bez, çul	chiffon, torchon	a rag , a duster
qut bûn	kesilmek; kopmak; kısaltmak	être coupé, se rompre, se briser, s'arrêter	to be cut, to break, to be broken, to take a break
qut kirin	kesmek; koparmak; kısaltmak	couper, briser, trancher, écourter	to cut, to break, to slice, to cut short
rizandin	1) çürütme; 2) çürütme	1) pourrir, carier, décomposer ; 2) pourrissement décomposition	1) to rot, to decay, to decompose; 2) deterioration, decomposition
rizîn	1) çürümek; 2) çürüme	1) se décomposer, se pourrir ; 2) putréfaction	1) to rot, to putrefy; 2) putrefaction
sererast: = rasterast, rast, yekser	direk	tout droit, directement	straight ahead,
serrast /sererast kirin	düzeltilmek	ajuster, arranger, rectifier, corriger, réparer	to correct, to correct , to repair
şevbêrk / şevbihêrk / şevbêrî	gece eğlencesi	veillée	a vigil, an evening entertainment
ziman şiqitîn (şihitîn, şimitîn)	dili sürçmek	avoir la langue qui fourche	slip of the tongue
<zimanê min şiqitî>	dilim sürçtü	ma langue a fourché	my tongue slipped
tal (tehl, te'l) kirin: =te'inandin	acıtmak	faire souffrir, endolorir, faire mal, blesser	to hurt, to injure
tal (tehl, te'l) bûn: =te'inîn	acımak	avoir mal, souffrir	to be hurt, to be in pain, to suffer
teyr û tilûr / teyr û tirûd / teyr û tewal / teyr û tûr / teyrede	kuşlar	oiseaux	birds
xizanî	yoksulluk, fakirlik, sefillik	pauvreté, misère	poverty
xwar: = jêr	aşağı	inférieur (lieu), bas, en-bas	lower (place, floor), below, down stairs
xwe bi kesekî xweş kirin	birine şirin görünmeye çalışmak	complaire à qn	ingratiate oneself with s.o., to try and please s.o.
xweyîkêş: xweykêş, xwedîkêş	ağırlığı olan (kimse)	puissant, fort, qui a du poids	Powerful, strong
kêş	1) ağırlık; 2) etki; 3) vezin; 4) çekim kuvveti; 5) cazibe; 6) çekim (fizik)	1) poids ; 2) pouvoir, influence ; 3) rythme ; 4) force d'attraction ; 5) séduction, attirance ; 6) gravitation	1) weight; 2) power; influence; 3) meter (in verse); 4) attraction; 5) attractiveness, charm; 6) gravitation

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN , Réalisation : M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMİR

hejmar 47 - payîz 2010

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2010an

Civîna 47an ya Kurmancî ji 10 heta 17ê kanûna 2010an li Parîsê li dar ket.

Beşdarên civînê vê carê li ser *peyvên di stranan de*, *Şivanê Kurmanca* ya Erebe Şemo, *Hikyatêd cimaeta kurdîyê* (1961) ya Hecîyê Cindî, *peyvên ji hêla Bidlîs û Wanê*, *peyvên fransîzî di kurmancîya Cezîrê de* û herweha li ser *peyvên kurdî-îranî di zîmanê yûnanî de* xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Khosrow Abdollahî (Selmas), Salih Akin (Xerzan), Mustefa Aydoğan (Mêrdîn), Rojda Azîzoglu (Diyarbakir), Veysî Barak (Diyarbakir), Elîşêr (Wan), Yakup Karademir (Mêrdîn), Mehmed Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozi (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmurê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).
Encamên xebata vê civînê di vê hejmarê Kurmancî de tîn belav kirin.

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Zembîlfiros

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
zembîl: zembîl	sepet	corbeille, panier (flexible)	(pliable) shopping basket, (made of reeds)
biha	1) fiyat, değer; 2) pahalı	1) prix, coût ; 2) cher, coûteux, onéreux	1) price, cost; 2) expensive, costly
tobedar	tövbekâr	pénitent, repentant, contrit	penitent, repentant sinner
'ebas	fakir	pauvre	poor
'ebasî	fakirlik	pauvreté	poverty
bi tena...	yalnızca, sadece	seulement, juste, uniquement	only just, solely
debirîn	geçinmek, geçimini sağlamak	subsister, se débrouiller pour vivre	to get by, to manage to live
debirandin	geçindirmek, geçinmesini sağlamak	assurer la subsistance de qqn.	to provide for s.o., to support s.o.
şol: şuxul	iş	travail	work, job
pirsiyar	soru	question	question
ked	emek	labeur, travail	labor, work
erzan	ucuz	bon marché	cheap
erzanî	ucuzluk	le fait d'être bon marché, prix bas	to be cheap, to have a low price
bi erzanî	ucuzca, ucuza	à bon marché	cheaply
nenas	bilinmeyen, tanıdık olmayan	inconnu	unknown, strange, unfamiliar
daw û deling hilanîn	kolları/ paçaları sıvamak	(retrousser les manches et les bas de pantalons) se préparer à faire quelque chose.	to roll up one's sleeves, ready to do something
şermekar	mahcup	confus, honteux, embarrassé	confused, shamed, embarrassed
padşah, padişah	padişah	roi	king
toq û benî	hotoz kasnağı ve asılı sıra altın dizileri	anneaux entourant la coiffure féminine en forme cylindrique (kofi) et les rangées de piécettes d'or qui leur sont attachées	cylindrical rings in a woman's hair style and the gold coins attached to them
qerwaş: qewraş	kadın hizmetçi	servante	maidservant
lib	tane, adet	pièce, unité	piece, unit
liblibî	tane tane	grains séparés	in separate grains
kelîn	kaynamak	bouillir	to boil
kelandin	kaynatmak	faire bouillir	to boil
hewale: cihekî hewale	yüksek	hauteur bien exposée, qui respire bien, endroit haut et dégagé	perched high and clearly seen, s.o. who breaths well, a high place
serkul: serkol, serserqot, serqot	başı açık	nu-tête	bareheaded
gamasî	balina	baleine	whale
enîpan	geniş alınlı	qui a le front haut	high forehead
vedîtin	bulmak, keşfetmek	découvrir, trouver	to discover, to find

Têlî

qorat	dip, alt taraf, kök	fond, côté bas, racine	base, low side, root
deqdeqî	benek benek, benekli	tacheté	spotted, stained
par	geçen yıl	année dernière	last year
delalîk	sevdiçek	bien-aimé(e), chouchou, chéri	sweetheart
tihêl	yan, taraf	côté, latéral	side
girdav: gerînek, gerav	girdap	tourbillon d'eau	whirlpool
heb: lib	tane	unité, graine	bead, unit
tîmtêl	kılık, kıyafet, dış görünüş, timsal	tenuë, habillement, apparence, accoutrement	fine clothes, posh getup (argot) gear
cerge	halka	anneau, bague	ring

Peyvên ji hêla Bidlîs û Wanê

- II - û - III -

Amadeker: ELÎŞÊR

Not: Beşa didwan ya vê xebatê ji ber tunebûna cih di hejmara 46an de nehatibû çap kirin.

Em wê niha di gel beşa sisiyan çap dikin.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
H			
hilavêjk: feq: (ji bo kêrvoşk, rûvî, gur û. hwd).	tuzak (tavşan, tilki, kurt vb gibi hayvanlar için) tuzak	piège, trappe (pour renards, lièvres, loups)	trap (for foxes, hares, wolvs)
hûl	serseri	vagabond, errant	lout, vagrant, tramp
K			
kapang: ciyê derbasbûnê	geçit	passage, gué	a crossing, a ford
karêz: zozan	yayla	alpage, estive	summer pasture
karişt: melhêb	ağaç yaba	fourche en bois	wooden fork
kartûk:	eğe	lime	file
karûs: gotinên vala	boş laf	absurdité, baliverne, propos creux, fadaise	rubbish!, nonsense
kêç	nem	humidité, moiteur	moisture
kêrr: serê wê tewandî	eğik	courbé, crochu	bent, hooked
kinoşe: gêzî:	süpürge	balai en bruyère	broom
kişt:	çevik, atik	agile, alerte	agile, alert
kiştandin: dar kiştandin	budamak	ébrancher, tailler, émonder	to prune, to trim
kîle: kêl, keyl: pîvanek ji bo genim, ceh û. hwd. deh teneke, yan jî 16 mişqa ye (ji erebî keyl)	kile, ölçek (buğday vs.)	boisseau (pour le blé, orge etc.), (sa valeur change d'une région à l'autre)	bushel (different weights in different region)
korî: koriya pez, koy, koya pez	yazın sıcağdan koyunların toplanarak veya ardarda dizilerek başlarını bir öndekinin kuyruğu altında saklaması	atroupement de moutons qui se mettent en rang en se collant pour se protéger de la chaleur d'été	a herd of sheep in summer gathering to protect themselves from heat by hiding their heads under each other's tails
kudûm: kûp	kûp	jarre	jar
kuneba: hewakêşa tendûrê, kulfik	tandırlarda hava alma deliği	fente de ventilation de tandour	a ventilation hole of a tandour oven
kurtek	etek	jupe	skirt
kurî: (kuriya tevr, tevşo, kuling û hwd), qûn	arka (çekiç vb)	dos (de pioche, doloire, marteau etc.)	back, face (of a hammer), blunt edge
L			
lopikandin	1) sıyırmak; 2) ağaç kabuğunu soymak	1) écorcher, érafler ; 2) peler, écailler (pour l'arbre)	1) to skin, to flay, to scratch; 2) to peel, to husk, to strip bark
M			
majo: jinmam, amojin	amca karısı	la femme de l'oncle paternel	the wife of paternal uncle
manêle	manivela	manivelle	a handle, a crank,
mastê girtî: mastê ji bo zivistanê di kûpan de dawerivandî	küplerde kış için süzölmeye bırakılmış yoğurt	yoghurt filtré et conservé dans des jarres pour l'hiver	drained yoghurt preserved in jars for use in wintertime
mêvik: mêwik	düğme	boutton	button
mirbex: mitbex:	mutfak	cuisine	kitchen
mişewşî: mişewş, şorbenîsk	mercimek çorbası	soupe de lentilles	lentil soup
mişqa: pîvanek e ji bo tene ku ji dar hatiye çêkirin	tahıl ölçmede kullanılan ağaçtan bir ölçek	mesure de capacité en bois pour les céréales	a wooden measure of volume for cereals
mitewze	tuvalet	toilette	toilet
moxsî: mixsî: kesên xiristîyan ên çûne Qudsê (hacîyên xiristîyan)	hıristiyan hacı	pélerin chrétien qui s'est rendu à Jérusalem	a christian pilgrim to Jerusalem
musirmîn: misilmên: yên ji ser dîne xwe vegeryayî	dönme	converti à l'islam	a convert to islam
mûrtîng: ketê (nefela) yeksalî	bir yıllık yonca	trèfle d'un an	one year old clover
N			
nêremok: nêremûk, nêremêçk, nêrmo, nêremê, nêrebûk	hünsa	hermaphrodite	hermaphrodite
nêrejîn	ersi, erdişi, hünsa	androgyné, hermaphrodite	hermaphrodite
nicimokî: licimokî	hafifçe aksayan	boîteux	limping
nicimîn: licimîn	hafifçe aksamak	boîter, boîtiller	to limp, to hobble
O			
oran	biçilmiş ekin	récolte (de céréales), récolte	harvest (of grain) harvest
P			
parav	çok yaşlı kadın	vieille femme	old woman
paşik: paxil, pêşil, paşil	koyun, göğüs	sein, giron	breast, bosom
paxaç	yuvarlak ortası delik ekmeç	galette de pain ronde avec un trou au milieu	round bread with a hole in the middle
pinate	kalın zincir	chaîne épaisse	heavy chain
pirçûnekî bûn	kuzunun fazla oyundan ötürü zayıflaması	amaigrissement d'un agneau à cause d'hyperactivisme	the weakening of lamb because of too much play (activity)
pirçûnekî kirin	kuzuyu fazla oyundan ötürü zayıf düşürmek	faire maigrir l'agneau à force de le faire bouger	to weaken a lamb by making it move (travel)
pûk (berfa pûk, kevrê pûk = kevirê kuş, darê pûk, diranê pûk)	boş, hafif (toz şeklindeki kar, süngertaşı)	vide, léger (neige poudreuse, pierre ponce, bois léger, dent creuse)	empty, light, (powdery snow, pumice stone, hollow tooth)
pût	1) karşılık ödemededen yapılan hayvan bakımı; 2) besi	1) prendre soin d'un animal sans rétribution ; 2) alimentation, fourrage	1) taking of care an animal without being paid; 2) food, fodder
pût dayîn	hayvan bakımını karşılık ödemededen birine vermek	confier un animal à quelqu'un sans rétribution	to give the animal to someone without being paid
pût kirin	hayvan bakımını karşılıksız üstlenmek	prendre soin des animaux d'autrui sans rétribution	take care of animals from others without being paid

Q			
qebê yekî bûn	meşdan okumak	défier qqn	to challenge s.o.
qoze	dikili taş (taş oyununda)	pierre dressée en guise de cible (pierre dans un jeu)	a stone raised as a target (a stone in a game)
qulat	kartopu	boule de neige	snowball
R			
rist	zincir	chaîne, collier	chain, necklace
S			
sako	1) çaket; 2) palto (bazı bölgelerde)	1) jaquette ; 2) paletot, manteau	1) jacket; 2) coat, overcoat
salyar	iki yılda bir	biennal	biennial event
seqa kirin: seqav kirin, bi serî kirin, qetab kirin	kesici aletlerin ağzına demir ilave etmek	ajouter une pièce tranchante en fer (comme un couteau ou une charrue)	to add an iron cutting edge (like a plough share)
seqer: seqem	ayaz	froid sec, grand froid	a dry cold, freezing cold
sekarî: sakar	saman taşımada kullanılan çok büyük sepet	hotte généralement utilisée pour le transport de la paille	basket carried on the back generally for carrying straw
seko: sekû	seki	estrade, banc en terre battue	a platform or earth bank
selexane	mezbaha	abattoir	slaughter house
serçir	yukarıdan aşağıya düşen hafif su akıntısının düşme noktası	le point de chute d'un filet d'eau s'écoulant	the point where a trickle of water is falling
sevî	küfe	hotte	large basket
sewik: kade	çörek	sorte de brioche	a kind of cake
sêre: nîşan, armanç	hedef	cible, objectif	target, objective
sorbelek	alabalık	truite	trout
Ş			
şademergî	aşırı sevinç	extase, joie intense	ecstasy, extreme joy
şibak	çobanın uyanmak için kendine bağladığı koyun	mouton attaché au pied du berger pour le réveiller en cas de danger	the sheep which shepherd has tied to himself to wake him in case of danger
T			
terehol	başiboş, serseri	voyou, vagabond	rascal, stray, bum
terîx (latîni: chalcalburnus tarichi)	inci kefalı	mulet du lac de Van (poisson)	mullet from lake Van (fish)
terxîçek	çit kapı	porte de clôture	wicket or fence gate
teşt, teştâ darîni	ağaç leğen	bassine en bois	large wooden bowl
teyrê qîqî	ağaçkakan	pivert	woodpecker
V			
verdî: kûresul, keresû	bıldırçın	caille	quail
W			
weşaş	ceviz toplamada ağacı silkeleyen (genel olarak ağacı silkelenerek ürünü toplanan diğer ağaçlar için de kullanılabilir)	celui qui secoue le noyer (pour récolter les noix)	some one who shakes a tree to collect the nuts

“Şivanê kurmanca” ya Erebê Şemo - III -

Amadekar: Mustefa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
ji (min) tirê: min digot qey	öyle saniyordum ki	je croyais que, selon moi	I thought that
parxan: parsû hemû	kaburga (tümü)	côte (os)	ribs
payê xwe dan: pesnê xwe dan	övünmek	se vanter, se glorifier	to boast
perekende: belabelayî, belawela	darmadağın	dispersé, éparpillé, en ordre dispersé	scattered (adj.)
perekende bûn:	darmadağın olmak	se disperser, s'éparpiller	to be scattered
perekende kirin:	darmadağın etmek	disperser, éparpiller	to scatter
pêrenc: pêrenc: keda pê	yolluk	viatique, rétribution d'un coursier ou d'un émissaire	a reward to an intermediary or envoy
pesarî	doğal tezek	fumier, engrais à partir de bouse de vache	manure, dung
pîgar	yardımcı	aide, assistant	an assistant, a helper
pirçûkirî: me'dkirî, mirûzkirî	asıksurathı	renfrogné, revêche	to be sullen, to sulk, be a wet blanket
pişt jê standin	arkadan kuşatmak	couper les arrières, attaquer par l'arrière, encercler (en guerre)	to cut off the rear, attack from the rear (in war)
pot û palas	pirtı palas	chiffons, bric à brac	rags
qalim: qalind	kalın	épais	thick
qax: koncal	çukur	cavité rocheuse naturelle, trou, bas-fond, fosse	natural rock cavity, a hole, a ditch, the depths
qedandin: pêk anîn	yapmak, yerine getirmek	accomplir, terminer, mener à terme	to fix, to arrange, to complete (successfully)
qelaçî: qelaçe	siper, hendek	tranchée	trench
qelînok: qelînek	kavurga	graines grillées en amuse-gueule, (blé, maïs ou pois chiche)	roasted cereals (corn, wheat, chick-peas)
qemitandin	yapıştırmak, kaynak yapmak	coller, souder	to stick, to solder or weld
qemîfîn	yapışmak, kaynamak	adhérer, s'attacher	fasten, to be attached to
qerefil: xizemên bi şirik	püsküllü huzma	anneau de nez avec glands, piercing du nez avec glands	nose-ring with tassels
qestîka	şakadan	pour plaisanter, en plaisantant	jokingly
qird: (pezê qird): qert	1) kart; 2) yaşlı	1) vieux ; 2) âgé	1) old; 2) aged, past his prime
qirinte: (merîkî qirinteyî)	iri yarî, kocaman	géant, imposant	giant, impressive
qisîl: hesîr	hasır	paillasse en paille, paillason	straw mat, door mat
qor: (pezê qor)	zayıf, sıksa, cılız	mince, maigrichon	slim, thin, weak
qûnî (qûrê / noqî)... bûn	batmak	plonger, s'enfoncer	to dive, to go down
qûz (xûz) bûn	eğilmek	se pencher, s'incliner	to bow, to bend over

Peyvên fransizî di kurmancîya Cezîrê de

- II -

Amadekar: Selam NÛMAN

kurmancî	tirkî	fransizî	îngilizî
galon	galon	gallon	gallon
gerac, garaj	garaj	garage	garage
geron, garson	garson	garçon	a waiter
gato	kek, pasta	gâteau	cake
cilatîn, jelatîn	jelatin	gélatine	gelatin
cendirme	jandarma	gendarme	gendarme
gîdon	gidon	guidon	handlebars
cimnastîk, jîmnastîk	jîmnastik	gymnastique	gymnastics
hingar	hangar	hangar	hangar
çakêt	caket	jaquette	jacket
cêb, cîp	cip	jeep	jeep
cîton, jeton	jeton	jeton	a token, a counter
coker, jokêr, joker	joker	joker	joker
sankiyê	beşinci vites	la cinquième (vitesse)	the fifth gear
lîsans	lisans	licence	bachelor's degree
lêmonad(a), lîmonate, lîmonat	limonata	limonade	lemonade
loc, loce	loca	loge	box
me'keron, meqerne, makarna	makarna	macaroni	macaroni
manto	manto	manteau	coat
manewêl	manivela	manivelle	handle
mazot	mazot	mazout	diesel oil (fuel)
mîkanisyan, mekanîsyen, makînîst	makînist	mécancien	mechanic
mîkanîk, mekanîk	mekanik	mécanique	mechanics
niyon, neon	neon	néon	neon
pentelon, pantor	pantolon	pantalon	trousers,
pakêt	paket	paquet	parcel, packet
peraşût, paraşût	paraşût	parachute	parachute
perazît, parazît	parazit	parasite	static, interference, jamming
pate (di listikên kaxez û dameyê de)	pata	pat	stalemate
petrol	petrol	pétrole	petroleum, mineral oil
pînpon	pingpong	ping-pong, tennis de table	ping-pong, table tennis
plastîk	plastik	plastique	plastic
poz	poz	pose	pose, posture
bodra, pûdre, potra	pudra	poudre	powder
bêceme, pêceme, pîcame, pîjame	pijama	pyjama	pyjamas
radar	radar	radar	radar
radyo	radyo	radio	radio
radyator	radyator	radiateur	radiator

rasor	yay	ressort	spring
rob (krasê şevan ya jinan)	rop, gecelik	robe de nuit, chemise de nuit	night gown, night dress
rodac	rodaj, makine - motor alıştırma	rodage	running-in
rindêl, rondele	göbekli kavşak, rondela	rondelle, rond-point	washer roundabout (traffic)
katiryem	dördüncü vites	quatrième (vitesse)	the fourth gear
selete, sellate, salata	salata	salade	salad
sale, salon	salon	salle	hall
salon	salon	salon	1) living room; 2) saloon (US)
serdîn, sardîn	sardalya	sardine	sardine
şişwar	saç kurutma makinası	séchoir (cheveux), sèche-cheveux	hairdrier
sikirtêr, sekreter	sekreter	secrétaire	secretary
sirom, serûm	serum	sérum	serum
silîp	külöt, slîp	slip	underpants
soda	soda	soda	soda water
stok	stok	stock	stock
stûdyo	stûdyo	studio	studio
stîlo	dolma kalem	stylo	pen, fountain pen
tampon	tampon	tampon	a pad, a rubber stamp
telefon	telefon	téléphone	telephone
tîlvîzyon, televîzyon	televîzyon	télévision	television
tîrmis, termos	termos	thermos	thermos
ton	ton balığı	thon	tuna fish
ton	ton	tonne	ton
tornevîz, tornevîda	tornavida	tournevis	screwdriver
terektor, tereqtor, traktor	traktör	tracteur	tractor
trên	tren	train	train
tranzît, transît	transit	transit	transit
trîko	triko	tricot	pullover, sweater, knitting
trêfazê, trîfaz	trifaze, üç fazlı	triphase	three-phase
tîrwazyem	üçüncü vites	(la) troisième (vitesse)	third gear
tîfo	tifo	typhoïde	typhoid
wenzelîn, vazelîn	vazelin	vaseline	vaseline
verenda, veranda	veranda	véranda	veranda
vîza, vîze	vîze	visa	visa
fitêz, fitêz, vitêz	vites	vitesse	gear
vagon	vagon	wagon	railway truck, carriage, (wagon)
wîş, vîç	vinç	winch	winch
zigzag, zîzqaq, ziqzaq	zizzak	zigzag	zigzag

Folklor - III -

“Hikyatêd cimaeta kurdîyê” ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
serî hilqetandin	başını gövdesinden ayırmak	décapiter	to cut the head off a bird, to behead (a person)
nanga: niha	şimdi	maintenant	now
gîşk: gîş, gî, hemû	tüm, bütün	tout	all
zêrkildayî	altın kaplamalı	plaqué or	gilded
çavnas	tanışık yakınlaşmış, aşına	familier, connaissance	an acquaintance
çavnas bûn	tanışık yakınlaşmak, aşına olmak	être familier, se connaître	to know, to be familiar with
tîbûna xwe şikandin	susuzluğunu gidermek	étancher sa soif	to quench one's thirst
dîjon: dijûn, qirêj	kir	saleté, souillure	dirt, soil
dîjon bûn	kirlenmek	se salir, se tacher	to get dirty, to be stained
qazvanok: qazvan	kaz bakıcısı	gardien d'oies	goose herd
kuta kirin	bitirmek	finir, achever	to finish, to end
dan ber xwendinê	tahsile göndermek	scolariser, envoyer pour faire des études	to school, to send s.o. to school
zor	güçlü	puissant, fort	powerful
serê xwe bi min re bike yek	benimle seviş	couche avec moi	sleep with me
efseñeş bêaqil	akılsız, ahmak	idiot, stupide, sot, inepte, bête, imbécile	foolish, stupid, nut (US), idiot
sere	yaşlı	vieux	elderly
dest (bi) dest	hemen, anında	de suite, immédiatement	immediately
(ji) xweber	kendiliğinden	de lui même, spontanément	spontaneously
talaş: xem	kaygı, tasa	souci	a worry, an anxiety

Peyvên kurdî-îranî di yûnanî de

Amadekar: Rojda AZÎZOGLU

yûnanî	kurdî	farisî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
αμπάρι [ambári]	embar	enbar	ambar	entrepôt, dépôt	warehouse, store
αστάρι [astári]	astar	aster	astar	doublure	lining
αχούρι [axúri]	axur	axor	ahır	écurie	stable
γιάντες [jándes]	yadest, ladest	-	lades, yades	pari fait avec le bréchet d'une volaille	bet over the wishbone of a fowl
γιασεμί [jasemí]	yasemîn	yasemen	yasemin	jasmin	jasmin
γιαχνί [jaxnî]	yaxnî, yexnî	yexnî	yahni	ragoût de viande aux oignons	meat stew with onions
γορνάνι [jordáni]	gerdenî	gerdenbend	gerdanlık	collier	necklace
γκέμι [gêmi]	gem	lêcam, légam	gem	mors (de cheval)	bit (of a bridle)
γκιαούρης [gauris]	gawir	gabr, gavur	gavur	giaour, infidèle (religion)	giaour, infidel
δεοβένι [dervéni]	derbend	derbend	derbend	pas de montagne, défilé	mountain-pass, defile, canyon
δεοβίσης [dervîsis], ντεοβίσης [dervîsis]	derwêş	dervîş	dervîş	derviche	dervish
ζαμάνι [zamáni]	zeman	zeman	zaman	temps, époque	time, era
ζόρι [zôri]	zor	zûr	zor	1) dur, difficile ; 2) force ; 3) violence	1) hard, difficult; 2) strength; 3) violence
ζορμπάς [zorbás]	zorbe, zorbaz	zûrbaz	zorba	1) despote, tyran ; 2) violent	1) despot, tyrant; 2) violent
ζουμπάς [zumbás]	zimbe, zinbe	sonbê	zimba	poinçon, perforateur, agrafe	drill, punch
ζουμπούλι [zumbúli]	simbil, sinbil	sonbol	sümbül	jacinthe	hyacinth
ζουρνάς [zumás]	zime, zurne	sorna	zurna	zurna	zurna
καγιανάς [kajanás]	qeyxane	xaygînê	kaygana	omelette	omelette
καοαβάνι [karaváni]	karwan, kerwan	karvan	kervan	caravane	caravan
καφτάνι [kaftáni]	xeftan, xiftan	xeftan	kaftan	caftan	kaftan
κεσές [kesés]	kase, kas	kîsê	kâse	bol, coupe	bowl
κεφτές [keftés]	kifte, kufte	kûftê	köfte	boulette de viande	meat balls
κεχαγιάς [kexajás]	keya, kehya, kedxuda	kedxoda	kahya	majordome, intendant	butler, house-keeper
κεχομπάρι [kexribari]	kehrîbar, kareba, kehreban	kehroba	kehribar	ambre jaune	amber
κίοκι [kîski]	qulûbe (ji peyva «koyk»ê)	kûşk	büfe, kulübe	kiosque	kiosk
κιούπι [kûpi]	kûp	-	küp	jarre	earthenware jar
κουμπάρás [kumbarás]	qumbere, qompare	xomparê	kumbara	tirelire	moneybox, piggy bank
λεβέντης [levéndis]	lewend	levend	levent, delikanlı	gaillard, bel homme	handsome
λεβεντιά [levendjâ]	lewendî	-	delikanlılık	gaillardise	gallant spirit
λεκές [lekés]	leke	lekkê	leke	tâche, marque	stain, spot of dirt
λελέκι [leléki], λέλεκας [lélekas]	legleg	leklek	leylek	cigogne	stork
λεμόνι [lemóni]	lîmon, leymûn	lîmû(n)	limon	citron	lemon
λουλάς [lulás]	lûle, lûlik	lûlê	lûle, boru/nargile vb. ucuna takılan tütün yuvası	fourneau de narguilé, tube	hookah bowl, pipe, tube
μαγιά [majá]	maye, maya	mayê	maya	levure, présure	leaven, yeast
μάγος [máγos]	magî, mecûs	mecûs	büyücü	1) mage ; 2) magicien, sorcier	1) magus; 2) magicien, sorcerer
μαρκούτσι [markútsi]	marpîç, marpêç	marpîç	marpuç	tuyau du narguilé	tube of a hookah
μασούρι [masúri]	masûre, masule	masûrê	masura	bobine, navette de tisserand	bobbin
μαστούρης [mastúris]	mest	mest	mastor, mest, sarhoş	drogué, ivre, grisé	drugged, drunk
μεζές [mezés]	meze	mezzê	meze	hors d'œuvre, mezzé	hors d'œuvre, snack
μελιτζάνα [melidzána]	balîcan, bacan	badêncan	patlican	aubergine	eggplant
μενεξές [meneksés]	binefş	benefşê	menekşe	violette	violet (flower)
μεντεσές [mendesés]	menteşe	bendkaşê	menteşe	charnière, gond	hinge
μούμα [múma]	mûmya	mûmyayî	mumya	momie	mummy
μουρνάρι [murdáris]	1) mirdar; 2) tolaz	mordar	1) murdar; 2) zampara	coureur de jupons	womanizer, skirt chaser
μπαζάρ [bazár]	bazar	bazar	pazar	bazar	bazaar
μπαξές [baksés], μπαχτές [baxtsés]	baxçe	baxçê	bahçe	jardin	garden
μπαξίσι [baksîsi], μπαχτσισί [baxtsîsi]	bexşîş	bexşêş	bahşîş	pourboire, bakchich	tip, baksheesh
μπάτσος [bátsos]	di dema Osmaniyan de ji kesên ku bi zorê bac distendin re dihat gotin. Di argoyê de ji bo polîsan tê gotin (ji peyva «bac»ê)	ez bac	aynasız (polis)	flic (policier), rançonneur	cop (police)
μπέης [béis]	beg	beg, bêyg	bey	seigneur, monsieur	lord, sir
μπερντές [berdés]	perde	perdê	perde	rideau	curtain
μπιμπίλι [birbilî]	bilbil	bolbol	bülbül	rossignol	nightingale
μποστάνι [bostáni]	bostan, bîstan	bûstan	bostan	jardin potager	fruit or vegetable garden
μπουμπάρι [bumbári]	bûmbar	bûmbar	bumbar stuffed in a large gut	plat de tripes farcies	sausage made of rice and meat
μπουρέκι [buréki]	borek	borek	börek	beurek	burek
μπριάμι [bríami], μπριάμι [bríami]	cureyek tirşik (ji peyva «biryana»ê)	bêryanî	türlü (yemek)	plat de courgettes et de pommes de terre au four	baked vegetables, food made of zucchini and potato
μπρίκι [brîki]	îbrîx, îbrîq (ji bo «cezve»yê)	abrîz	cezve	aiguère (petite cafetière pour le café turc ou grec)	coffeepot
μπρισίμι [brîsîmi], μπρισίμι [brîsîmi]	hevrişim	ebrîşem	ibrişim, ipek	soie	silk
νάζι [názi]	naz	naz	naz	caprice, manière, coquetterie	coquetry, caprice
ναογυλές [narjilés], αογυλές [arjilés]	nargîle	nargîl	nargile	narguilé	water-pipe, hookah
νεράντζι [nerándzi]	narînc, nareng	narênc	narenc, turunc	orange amère, bigarade, agrume	bitter orange, citrus fruits
νέφτι [néfti]	neft, nift	neft	neft, asfalt	naphte	naphta
νισεστές [nisestés]	nîşaste, nişa	nêşastê	nişasta	amidon	starch
νταντά [dadá]	dadîk, dadûk, dadê	dayê	dadî	nounou, nourrice, bonne d'enfants	nanny, nursemaid
νταούλι [daúli]	dahol, dihol	dahol	davul	tambour	drum
ντεομπεντέρης [derbedéris], ντελμπεντέρης [delbedéris]	merd, mêrxas, camêr, hêja; (dijmaneya «derbeder»)	merd, cevanmerd	yürekli, mert	généreux, brave	generous, brave
ντέοτι [dérta]	derd	derd	dert	peine, chagrin, souffrance	pain, suffering, sorrow
ντιβάνι [diváni]	dîwan	dîwan	divan	divan, cour d'un roi ou d'un seigneur	divan, court of a king or lord
ντορβάς [dorvás], τορβάς [torvás], τουρβάς [turvás], ντουρβάς [durvás]	torbe	tûbrê	torba	sac, pochette	bag
ντουβάρι [duvári]	dîwar	dîvar	duvar	mur	wall
ντουλάπι [dulápi]	dolab	dûlab	dolap	armoire, placard	cupboard, wardrobe
ντουμάνι [dumáni]	dû, dûman	dûd	duman	fumée	smoke, fumes
παζάρι [pazári]	bazar	bazar	pazar	marché	market
παπούτσι [papútsi]	papûç, papûçik	papûş	papuç	chaussure, babouche	shoe
παρακεντές [parakendés]	1) beredayî; 2) perekende	perakendê	1) düzensiz kimse; 2) perakende	1) un homme dispersé, peu discipliné ; 2) en détail	1) rabble; 2) retail trade
παράς [parás]	pare, pere	parê	para	argent	money
παρτάλι [partáli]	pertal, pirtal	pertal	partal, eski püskü	chiffon (bric-à-brac)	rag (junk shop)

πατσάς [patsás]	paçe (kelepaçe)	paçê	paça	plat de pieds de mouton	dish of sheep's feet
πελτές [peltés], μπελτές [beltés], μπελντές [beldés]	palûze, pelte (ji <i>palafîn, palandin</i>)	palûdê	pelte	1) concentré de tomates ; 2) dessert en gélatine à base de farine et de sucre	1) concentrate of tomatoes; 2) jelly-like dessert made with flour and sugar
περβάτσι [pervázi], προβάτσι [prevázi]	perwaz	perwaz	pervaz	corniche	cornice, molding
πεσκέσι [peskési]	pêşkêş, pêşkêşî	pîşkêş	peşkes	offrande, cadeau	gift, offering brought to superior
πεγλιβάνης [pexlivánis], μπεγλιβάνης [bexlivánis]	pehlewan	pehlêvan	pehlivan	1) lutteur (corps à corps) ; 2) héros	1) wrestler; 2) hero
πλάφι [piláfi]	pilaw	polo	pilav	pilaf, riz	pilaf, rice
πλιγούρι [pligúri], μπλιγούρι [bligúri]	bulxur, birxul	bolxûr	bulgur	bulghur	bulgur
πούστης [pústis]	pûşt (ji peyva « <i>pişt</i> »ê)	poşt	puşt	connard, pédé	catamite
πριτσίνι [pritsíni], περτσίνι [pertsíni]	perçîn	perçîn	perçin	rivet	rivet
ραβάνι [raváni], ρεβάνι [reváni]	rewan, rehwan	revan	rahvan	amble	amble
ραβανί [ravani], ρεβανί [revani]	rewanî	rowxenî	revani	dessert à base de semoule de maïs	sweet made of corn semolina
ράφι [ráfi]	ref, refik	ref	raf	étagère, rayon	shelf
ρεζές [rezés]	rizde, reze	rezê	reze	charnière, gond	hinge
σάτσι [sázi]	saz	saz	saz	saz	saz
σαΐνι [saíni]	şahîn	şahîn	şahin	foucon	falcon
σαλβάρι [salvári]	şalwar	şelvar	şalvar	pantalon bouffant, chalwar	buggy trousers, shalwar
σάλι [sáli]	şal	şal	şal	châle, écharpe	shawl
σαντούρι [sandúri]	sentûr, santûr	sentûr	santur	santour, tympanon, psaltérion	dulcimer, psaltery
σαράι [sarái], σεράι [serái]	seray	seray	saray	palais, sérail	palace
σαχ [sáx], σάχης [sáxis]	şah, şa, şeh	şah	şah	1) chah, roi ; 2) échec	1) shah, king; 2) check (chess)
σαχνίσι [saxnisî]	şaneşîn	şahneşîn	şahnişin	balcon	palace balcony
σερμαγιά [sermajá], σιρμαγιά [sirmajá]	sermaye	sermayê	sermaye	capital	capital
σερσέμις [sersémis]	sersem	sersam	sersem	1) étourdi ; 2) idiot	1) giddy; 2) stupid, silly
σέρτικος [sértikos]	sert	serd	sert	dur, raide, rude, sévère	hard, rough, sharp, stern
σινί [sinî]	sênî, sínî	sînî	sini	grand plateau rond en cuivre	large round copper tray
σιντριβάνι [sindriváni]	şadîrwan	şadîrwan	şadîrwan	fontaine, jet d'eau	fountain
σισανές [sisanés]	şexxane	şêşxanê	namlusu altı yivli tüfek	fusil a six coups	six shot rifle
σουτζούκι [sudzúki]	sicûx, sicûq	zîçek, zîcek	sucuk	saucisson	sausage
σπαχής [spaxís], σπαής [spais]	spahî	sêpahî	sipahi	armée, troupe	army, troops
ταβάζ [tavás], νταβάζ [davás]	tawe	tabê	tava	poêle (cuisine)	frying pan
ταμπουράς [tamburás]	tembûr, tenbûr	tenbûr	tambur, tanbur	luth oriental à manche long	a kind of an oriental lute
ταφτάς [taftás]	tafta, taftê	taftê	tafta	taffetas	taffeta
τεζάχι [tezáxi]	dezhgeh, destgeh	destgah	tezhgah	1) comptoir ; 2) étal ; 3) appareil	1) counter, work bench; 2) bench; 3) apparatus
τεμπέλης [tembélis]	tenbel, tembel	tenbel	tembel	paresseux	lazy
τενεκές [tenekés], ντενεκές [denekés]	teneke	tenekê	teneke	fer-blanc	can, tin
τέντζερης [ténderis], τεντζερές [tendzerés]	tencere	tengîrê	tencere	marmite	stewpan
τερζής [terzís]	terzî	derzî	terzi	tailleur, couturier	tailor, dress maker
τζάμι [dzámi]	cam	cam	cam	verre	glass
τζάνεμ [dzánem]	canê min (ji peyva <i>can</i>)	can	canim	âme, mon âme	dear, darling
τζιέρι [dziéri], τζιγέρι [dzijéri]	ceger, cîger	cîger, cêger	cîger	foie	liver
τζουράς [dzurás]	curre	cûrê	cura	petite variété de « saz » (luth oriental)	the smallest variety of "saz" (oriental lute)
τζουτζές [dzudzés]	cûce	cûcê	cûce	nain	dwarf
τουλίπα [tulípa]	lale (ji peyva « <i>dolbend</i> »ê)	lalê	lale	tulipe	tulip
τουμπελέκι [tumbelêki], τουμπερέκι [tumberlêki]	teplik, dumbelek	tonbek	dümbelek	timbale	timbal
τουρμπάνι [turbáni], τюрμπάν (türbán)	dolbend, dorbend (ji peyva « <i>dolbend</i> »ê)	dolbend	tülbent	tulle, gaze	turban
τουρσί [tursî]	tırşî, tırşîn, turşî	torşî	turşu	saumurage	pickles
τουφέκι [tuféki], ντουφέκι [dufêki]	tifing	tofeng	tüfek	fusil	rifle, gun
τραχανάς [traxanás]	terxane, tarxana	terxîné	tarhana	préparation de lait caillé séché et de farine	preparation of dried curds and flour
τσάγαλο [tsáγalo]	çaxele, çeqe, çeqenek	çeçalê	çağla	amande verte	green almond
τσάντα [tsánda]	çente	çentê	çanta	sac	bag
τσαντίρι [tsandîri]	çadir	çador	çadir	tente	tent
τσαπράτσι [tsaprázi]	çeprast, çepûrast	çeporast	çapraz	croisé	crosswise, transversal
τσαρδί [tsardî], τσαρδάκι [tsardáki]	çardax	çartaq	çardak	treille, tonnelle	trellis, bower
τσάρκα [tsárka]	çerx	çerx	çarka, gezinti	virée, promenade	trip, stroll
τσαρούχι [tsarúxi]	çarix, çarox	çaroq	çarik	sandale en cuir brut	rawhide sandal, rustic shoe
τσάταλο [tsátalo], τσατάλι [tsatáli]	çetel	doşax	çatal	fourchu, fourche	forked, two pronged
τσιγγέλι [tsingéli]	çengel, çengal, çingal	çengal	çengel	crochet	hook
τσικρίκι [tsikrîki]	çirik, çixrix	çehrê	çikrik	rouet, poulie	spinning wheel, pulley
τσιμπούσι [tsibúsi]	cunbuş, cimbiş	conbêş	cümbüş	1) mouvement ; 2) sorte de mandoline avec une caisse en métal	1) movement; 2) kind of mandoline with metal body
τσιράκι [tsiráki]	çirax	çerax	çirak	apprenti, novice	apprentice, novice
τσιρίσι [tsirîsi]	şîrêz, şîrêz, çîrêş	sêrîş	çîrîş	colle, gomme (asphodèle en poudre)	glair (powdered asphodel root), glue
τσιτί [tsítî]	çît	çît	çît, pamuktan dokunmuş bez	callicot, tissu en gaze	callico, cotton
τσομπάνης [tsobánis], τσοπάνης [tsopánis]	şivan	çûpan, şeban	çoban	berger	shepherd
τσουβάλι [tsuváli]	çewal, çiwál	cuval, ceval	çuval	gros sac, sac de jute	sack
τσουλούφι [tsulúfi]	zîlf	zolf	zülûf	mèche, tresse	plait, braid
τσόχα [tsóxa]	çoxe, çûxe	çûxa, çûxê	çuha	drap grossier	broadcloth
φιρμάνι [firmáni], φερμάνι [fermáni]	ferman	ferman	ferman	firman, ordre	firman, order
φισέκι [fiséki]	fîşek, fîşeng	fêşeng	fîşek	cartouche	cartridge
φιστίκι [fistîki]	fistîq, fisteq, piste	pêstê	fistik	pistache	pistachio
φλιτζάνι [flidzáni]	fincan	fêncan	fincan	tasse à thé ou café	coffee or tea cup
χαβάνι [xaváni]	hawin, hewan	haven	havan	mortier	mortar
χαβιάρι [xavjári]	xavyar	xavyar	havyar	caviar	caviar
χαλί [xalî]	xalî	qalî	halî	tapis	carpet
χάνι [xáni]	xan	xan	han	caravansérail	caravanserai
χαρμάνι [xarmáni]	xerman	xermen	harman	mélange de tabacs (aire de battage)	winnowing floor, blend of tobacco
χότζας [xódzas]	xoce	xacê	hoca	maître, muezzin	master, muezzin
χούι [xúî]	xûy	xûy	huy, alışkanlık	habitude, caractère	habit, character
χουνέρι [xunéri]	huner	honer	hile, oyun	ruse, fraude, combine	deception, fraud
χουρμάς [xurmás]	xurma, xurme	xorma	hurma	datte	date (fruit)

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, Réalisation : **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

Civîna Wanê Bihara 2011an

Civîna Kurmancî ya 48an di navbera rojên 26.06 – 2.07an de li bajarê Wanê, li bakurê Kurdistanê, li dar ket.

Ji bo koma xebatê ya Kurmancî ev cara yekemîn bû ku dikarîbû delîveyekê bibîne da ku civîna xwe li bakurê Kurdistanê saz bike. Helbet cihê serfirazîyeke mezin e ku li perçeyekî welêt, ku ev nêzikî 90 salî ye di bin nîrên rejîmeke kurdkuj de diji, civîneke bi vî rengî pêk bêt.

Li bakurê welêt ber bi nemanê çûna ziman û çanda kurdî, ji milekî ve hewildana rejîmê yê piştaftin û asîmîlekirinê û ji milekî din ve meyla bi rizaya dilê xwe xwehelandin û xweasîmîlekirina Kurdan rewşeke gelekî tehlûke pêşde aniye. Koça zoremilî ya rejîmê, koça ji ber sedemên şer û alozbûna rewşa aborî welê kiriye ku gundî ber bi bajaran yan ji ber bi rojavayê Tirkiyeyê biherikin. Gund nemînin, ne jiyana gundîtiyê û ne jî çand û zimanê kurdî her hîç nemînin.

Mixabin e ku ev rastiyeke e. Rastiyeke ku em bi rehetî nikarin bipejirînin. Rastiyeke e ku dinamîteke dixê bin hebûna me û dixwaze rehê li me biqelîne.

Neteweyek li ser çend hêmanên bingehîn payedar dimîne. Yek ji girîngtirînê wan helbet çand û ziman e. Zimanê dê ye, zimanê bav û kalan e.

Ziman ne bi tenê axaftin e, kanîya hizirîn, derbirîn, zanîn û afirandinê ye. Bê ziman ferq nakeve navbera mirov û kerîyên dehbe û heywanan.

Wek millet divê em dest ji stûna ku xaniyê me li ser sekinîye, xwe radigire, venekîşînin. Me ku dest jê vekîşand, xanî tete xwarê, di ser me de tep dibe. Hingê hûr û gir, bihêz û bêhêz, em hemû di binî de dimînin.

Beşdarên civînê li ser babetên wek navên çûk û gulûgiyayên Kurdistanê, hingiv û mêşvanî û nexweşiyên heywanan xebitîn. Encamên vê civînê li jêrê tene belav kirin.

Hevalên beşdar:

Salih Akin (Xerzan), Mustafa Aydoğan (Mêrdîn), Rûken Bagdu-Keskîn (Stenbol), Rojen Barnas (Diyarbakir), Lezgînê Çalî (Barzan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Xalidê Hekarî (Hekarî), Newzad Hirofî (Dihok), Hemîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdx), Cemal Onursal (Cizîr), Têmurê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Têbînî: Civîn bi temamî bi îmkânên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li dar ketiye û wek prensîp bi hîç awayekî bi kom û hêzên siyasî re peywendîdar nebûye.

Termsaziya pizişkî bi kurdî

Lezgînê ÇALÎ

Li destpêkê, dibê bibêjim ku heker termsazî ji bo Kurdan (an her neteweyekê di) zehmet be, ji ber wê ye ku zanistên hewcedarên wan terman di nav Kurdan de peyda nebûne. Lewma jî termên wan zanistan nîne. Ku ew zanist peyda nebîbin jî, yek ji sebebên nebûna hewcedariya bi wan an hestnekirina wê hewcedariyê bûye.

Dema diyarkirina tixûbên gundan û zeviyan pêdivî bûye, Kurdan term ji bo her cureyekî berzî û nizimî yê erdî afirandine. Ku weha nebûya, şerên eşîran û malbatan li ser aqarên gundan û tixûbên zeviyan dê diwartir bûbûna. Lê, Kurd ne hewcedarên cidakirina oksîjen û hîdrojena avê bûne. Wan bê haydarbûna ji hebûna hîdrojen û oksîjenê jî ava sar û hûnik a kaniyên zozanên welatî vedixwar... Karekî wan bi herduyan nebû. Ku ava rûbarî gehîştiba pezê wan besî wan bû.

Kurdan gelek nav ji bo pez û heywanên di yê kerdî hene. Lê, ji ber wê ku nexweşiyên wan jî ne zêde giring bûn, navên nexweşiyên wan ne wekî navên polandina (senifandina) wan berfireh bûne. Hemî temenên pez û dewaran navekî xwe heyê. Hemî rengên hirî û mûyê heywanan (ji bo veniyasîna wan di kerîyan

de, û ji bo rêgirtina li ber şerên mumkin) navên xwe hene. Lê, navên nexweşiyên ewqas zêde ne.

Hemî tiştên wekî van babetan girêdayî rewşa abûrî-civakî-siyasî-hizirî ya civatan in. Mixabin ku Kurdan fîzîk û kîmya çenekirin. Evro jî, ji ber ku hukûmet û dewleteke Kurdan ya xweser nîne, Kurd zêde hewcedarên hebûna wan terman bi zimanê xwe nînin. Ew term hemî ji zimanên serdest dihên. Kurdî hêştê zimanê berî sedsala 20ê ye. Ji xwe nîne ku moderntirîn stranên stranbêjên kurd hêştê li ser kanî, bejn û bisk û cerikan dihên strandin.

Ku civîn û saziyên wekî vê Kurmancîyê hebin jî, ji xemxwerî û dûrbînî ya hîmdanerên wan e, bi rastî ne ji hewcedariya jiyana evro ya Kurdan. Ez dê li destpêkê piçekê behsa termên heyî yê kurdî di warê nexweşiyên heywanan de bikim. Hûn dê bibînin ku hejmarê wan ne gelek e (hindek ji wan di hejmarên berê yê Kurmancîyê de hatine ku em dubare nakin). Paşî, dê piçekê li ser binemayên giştî yê termsaziya zanistî bisekinim û têbînî yê xwe di warê pratîkê de nîşa we bidim. Li dawiyê, dê behsa termsaziya zanistî ya pizişkî (scientific medical terminology) bikim.

Navên hin nexweşiyên heywanan

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ
û Rûken BAGDU-KESKÎN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
berêş: memikkulî, guhanreşî, bi guhana ketin, lemreşî	meme iltihabî	mastite, mammité	mastitis
berxwîrkî	iri ve büyük kuyruklu koyunların yazın sıcağından ötürü kuyruk altlarının pişik olması	irritation due à la chaleur d'été, sous la queue des moutons à queue grasse	a rash under the tail of the large tailed sheeps during the summer heat
bêvîrî	tifo	typhoïde, fièvre typhoïde,	typhoid fever
birîna reş: xiştik	şarbon	charbon, anthrax	anthrax
bî simbilê (simil) ketin	fazla başak yemekten hastalanma	tomber malade pour avoir mangé trop d'épis de blé	sick from eating too much ears of corn
bî nefelê (/gîya) ketin	fazla yonca (/ot) yemekten hastalanma	tomber malade pour avoir mangé trop de trèfle (ou de foin)	sick from eating too much clover and hay
ceh lê ketin	arpalama	tomber malade pour avoir mangé trop d'orge	sick from eating too much barley

çengalkurm	anklostoma	ankylostome	ancylostoma
çiyayî	mera hastalığı	entérotóxiemie	enterotoxemia
çor	sığır vebası	peste bovine	cattle plague
ðavekurm	kıl kurdu	oxyure	pinworm
defiyan	midede gaz toplanması	flatulence	flatulence, intestinal obstruction
didanok	keratinleşme	kératinisation	cornification
êşa zirav: jana zirav	verem	tuberculose	tuberculosis
gocî: kulekî, lengî	aksaklık	boiterie	limp
harî	kuduz	rage (la)	rabies
hilbirîn	mastitis izleri	marques de mammite, ou mastite	scars of mastitis
marik	askaris	ascaris	ascaris
nikilreşî, dimşînk	bir tür tavuk hastalığı	un type de maladie aviaire	a type of chicken disease
nînok	burun delikleri spazmı	spasmes des naseaux	spasm of nostrils
parîdirryayî	avurt divertikülü	diverticule buccal	buccal diverticula
pehnekurm, şîrîtekurm	tenya	ténia	tape worm
pembilokiyan, pendefokiyan	mantar enfeksiyonu	infection fongique	fungus (fungal infection)
persîv	nezle	rhume	influenza
pindikî	tavuklarda kanat altlarının bitlenmesi	poux sous les ailes des poulets	lice in underside of chickens wing
qeremok, qerimok	beyaz kas hastalığı	maladie du muscle blanc, dystrophie musculaire enzootique	white muscle disease WMB
qotik	hayvan vebası	peste animale	animal plague
rîxoyî, hêlebûn, vîjikî, virikî	ishal	diarrhée animale	animal diarrhea
som, kunêr, qunêr, kînor	apse	abcès	abscess
stewrî	kısırlık	stérilité, infécondité	sterility
taya nobeyê	malaria	malaria	malaria
taya vegerr, taya sarormî	tekrarlayan ateş	fièvre récurrente	recurrent fever
tepek	sara hastalığı	épilepsie	epilepsy
tepekî	epileptik	épileptique	epileptic
ûrgepîs	fıtık	hernie	hernia
veçirikîn	çirpınma	convulsion	convulsion
xerab ketin	düşme sonucu hayvanın kurtulması zor bir duruma girmesi	suite à une mauvaise chute, être mal en point	as a result of falling the animal is unwell
xesandin	enemek	castration	castration
xesandî	enenmiş	castré	castrated
korazî	göz kapaklarının kısılmasına neden olan ve görme gücünü zayıflatan bulaşıcı bir hastalık	maladie infectieuse des paupières affectant la vision	an epidemic disease which cutbacks of the eyelids and causes to weakness vision
req	küçük akciğer keleşi	douve de Chine	opisthorchis sinensis
heb, xwirî, rîş	koyunlarda çiçek hastalığı	clavelée, hydatide	hydatid
pişikbelekî, pişikziwa	akciğer enfarktüsü	infarctus pulmonaire	pulmonary infarction
teyrok lêxistin	deve çatlaması, devenin çatlayarak ölmesi	mourir d'épuisement (pour un chameau)	die of exhaustion (for a camel)
pîrik lêxistin, elk, pîrelk	albasma	fièvre puerpérale	puerperal fever
têdehatin, pêdehatin	ani ölüm (atlar için)	mort subite (pour les chevaux en particulier)	sudden death (esp. for horses)
bi tê de hatin, pê de hatin	beddua olarak 'allahından bulmak', 'ölesice' anlamında	que Dieu te punisse ! (malédiction)	may Allah punish you! (a curse)
ziman hatin	sığırlarda ağız ve dil iltihabı	stomatite papuleuse bovine, inflammation de la bouche et de la langue chez les bovins	bovine papular stomatitis, a bovine inflammation of mouth and tongue
pêwirî, arsimî	saman nezlesi	rhume des foin, allergie	hay fever, allergy
çêre xezal dibe	otların sararmaya başlaması	début de jaunissement des herbes	the start of the grass to turn yellow
tevek (tewek)	şap (hastalığı)	fièvre aphteuse	foot and mouth disease
gurrî	uyuz	gale	scab (in cattle)
canzerî	bir tür sarılık hastalığı	forme de jaunisse	tepto, kind of jaundice
beravêtin, jiberavêtin, jiberçûn	düşük, düşük yapma	fausse couche	miscarry
ji ber avêtin, ji ber çûn	düşük yapmak	faire une fausse couche	to have a miscarriage
jiberavêti	düşük yapmış	qui a fait une fausse couche	the animal which has had a miscarriage
teliqîn	doğurmak (köpekler için)	mettre bas (pour les chiens)	to give birth (dog)
gonxwarin, goxwarin	döllenme, çiftleşme	insémination, accouplement	insemination, mating
gonxwarî	döllenmiş	inséminée, fécondée	inseminated, impregnated
bi êşê ketin, şov, şof	salgına yakalanmak	être frappé par une épidémie	suffering from an epidemic disease
şov, şof	salgın hastalık	épidémie	epidemic, contagion
kurm pê ketin	kuyrukları ağırlaşan koyunların arkalarından kurtlanmaları	être infesté de vers (en part. dans la queue chez les moutons)	be suffered from worms in taol as a result of heavy tail (sheep)
bi spiya ketin	bitlenmek	être infesté de poux	to get infested with lice
bi rişka ketin	sirkelenmek	être infesté de lentes	to become infested with nits
guhan kirin	meme şişmesi	gonflement des pis	swelling of udders
ketin kurkê, qurp (qurp) ketin	kuluçkaya yatmak	incuber, couvrir (une maladie)	to incubate
dim	gaga	bec	bill or beak
lem berdan	memeye birkaç gün önceden süt dolmasıyla doğumun yaklaştığı belirtisi	avoir les mamelles pleines de lait quelques jours avant la mise bas	a few days before the parturition breast fills with milk and this signs the approaching of birth
rûv pê ketin, zî daketin, zî derketin	doğumdan önce dış üreme organının ıslanması	mouillage des organes externes de reproduction avant la mise bas	wetting of the external reproductive organs before birth
moz kirin	sığır sineklerinin ısırması sonucu sığırların çıldırmasına kaçışmaları	(pour le bétail) se débattre suite à des piqûres d'insectes	cattle fly into a rage as a result of biting pale giant horsefly
gewgewe	büge, bügelek, nokra sineği	varron	warble fly
şêz	köpek piresi	puce du chien	dog flea
qelpe, qerpol	çaput	chiffon	tatter, cloth patch
pizgur	eski püskü	usé, défilant, minable	worn out, shabby
lî aziyê man	ortada kalmak	restrer sans protection, rester à l'écart	to be left without protection, to be excluded
tar, tara mirîşkan	tavukların kümeslerde tünedikleri ağaç	perchoir de basse-cour	the roost in poultry-house for sleeping on it
qelpekîrina bizinan: ji ber ku boçika bizinan piçûk e zivistanan zîya wan li aziyê dimîne û heywan ji wê derê sermayê digire û nexweş dikeve. Ji bo ku nexweş nekevin, paçek (kemek) ji paş ve bi mûyê wan ve tê dirûtin û qulik tê niximandin. Ji vê re dibêjin "bizinê qelpe dikin".	keçilerin kuyrukları kısa olduğundan kışları üreme organları açıkta kalır ve hayvan buradan soğuk alıp hastalanır. Bunu önlemek için hayvanın arkasını bir bezle kapatıp bezi hayvanın kollarıyla dikerler. Bu işleme "bizin qelpe kirin" denir.	comme la queue des chèvres est courte, en hiver leurs organes génitaux sont exposés au froid. Pour éviter ce problème, on met un chiffon (qelpe) sur cette partie et on le coud avec ses poils.	the goats usually have a short tail, their reproductive organs are exposed in winter to cold and therefore they become ill. To avoid this, close the hindquarters with a cloth (qelpe) and sewn with his hair.

Hingiv û mêşvanî

Amadekar: Salih AKIN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hingiv û celebên hingivan	bal ve bal çeşitleri	miel et variétés de miel	honey and sorts of honey
hingiv, hingivîn	bal	miel	honey
şîremêş	arî sûtî	gelée royale	royal jelly
hingivê zeyiyan	oğul balı	miel vierge, premier miel d'un nouvel essaim	virgin honey, the first honey from a fresh swarm
hingivê makê	kara bal	miel produit sur des vieilles cires	honey produced on old beeswax
hingivê dobe, hingivê helandî, hingivê parzinandî	süzme bal	miel filtré	filtered honey
hingivê şaneyan (şane), hingivê şanikan	fenni petek balı	miel en rayon	comb honey
şane, şanik	petek, bal peteği	alvéole, rayon	alveolus, honeycomb
sinît, sanît	eğir	propolis	propolis
hingivê xelean	kasnak, halka, karakovan balı	miel, pain de cire	honey, wax loaf
nanika hingiv	arî dalağı	rayon de miel	honeycomb
lêxistina kaşaxî	çapraz petek örme	production d'alvéoles transversales	production of transverse cells
lêxistina nankî	yuvarlak petek örme	production d'alvéoles rondes	round cells production
lêxistina şûrkî	uzunlamasına petek örme	production d'alvéoles longitudinales	production of longitudinal cells
mêşvan	arıcı	apiculteur	beekeeper
mêşvanî	arıcılık	apiculture	beekeeping
kewar û alavên wê	kovan ve aletleri	la ruche et ses matériels	the hive and its materials
kewara mêşan, kewar, kewarmêş, gurbik	kovan	différentes sortes de ruches	hive
kewara axînî	toprak kovan	ruche en terre	clay hive
kewara darînî	fenni kovan	ruche en bois	wooden hive
mêşedan, mêşildan, paşedîn, dinbaşk	arılık, kovanlık	abri de ruche	shelter of hives
derxûn	kovan kapağı	couvercle (de la ruche)	(hive) cap
qalib, çita	petek çitası	cadre (d'une ruche)	frame (of a hive)
zimanok	sürgü	targette	bolt
dûdank	arıcı körüğü	enfumoir	bee smoker
makîneya dobê: makîneya parzinandinê	süzme makinası	filtre mécanique, tamis	honey filter
celebên mêşan	arî çeşitleri	espèces d'abeilles	bee species
mêş, moz, mêşhingiv, mêşa hingivî, mêşa hingivîni (lat : <i>apis mellifica</i>)	arî,	abeille	honey bee make,
heng, hing	ana arî	reine des abeilles	queen bee
mêşên mêşinî	uysal arî	abeilles douces	non-aggressive bees
mêşên bizinî, mêşên no	saldırgan arî	abeilles agressives	aggressive bees
mêşên karker, temen kurt in, dibin 35-40 rojî	işçi arî	abeilles ouvrières	worker bee
ferx	oğul	abeilles qui viennent de naître	young bees
pîrox (hingiv çênakin)	eril arî	faux-bourçons	drone
xwarina mêşan	arî yemleri	alimentation des abeilles	bee foods
kek: ji hevîr, hingiv û şîr çêdikin	"kek": hamur, bal ve süten yapılır	pâte de farine, de miel et de lait	mixture with dough, honey and milk
şîreyaya mêşan	arî şurubu	sirop nutritif (nutriment)	syrrup for feeding bees
şerbeta mêşan : xwarina mêşan ya ji bo zivistanê, ji dims yan jî şeker çêdikin	arîlar için pekmez veya şekerden yapılan bir kış yemeği	nourriture hivernale faite de jus de raisin bouilli ou de sucre	winter food made from boiled grape juice or sugar solution
îdyom			
hingivbirîn	bal hasadı	la récolte du miel	the honey harvest
hingiv birîn	bal hasad etmek	récolter le miel	to harvest honey
mêş hewandin	arîları içeri almak (kış soğuşundan korumak için)	abriter les abeilles afin de les protéger du froid de l'hiver	to protect bees from winter cold
hingiv xwe li derxûnê daye	bal kovanından taşmak üzere	la ruche est tellement pleine que le miel va déborder	the hive is so full that the honey will overflow
xumîna mêşan	arîlar uğulduyor	bourdonnement des abeilles	humming of bees
fîrîna ferxan	arîların ilk uçuşması	premier vol des jeunes abeilles	first flight of young bees
devê kewarê qîtab kirin	kovana eklenti yapmak	agrandir la ruche	to extend a hive
şilxe < mêş bûne şilxe >	sürü	essaim	swarm
balote: hewm, goşî < mêş dibine balote >	arî yığılımı	colonie d'abeilles	the pile of bees

Dûdank

Çita

Gurbik

Makîneya dobê

Şanik

Derxûnê kewarê

Kewarmêşa axînî

Kewarmêş

Mêşedan

Maske

Navên çûkan

Amadekar: Fikret ERTEK
Rûken BAGDU-KESKÎN

Piranîya navan ji Dešta Gewra ye

kurdi	latîni	tirkî	fransizî	îngilizî
şilfo	<i>Gavia arctica</i>	kara gerdanlı dalgıç	plongeon arctique	arctic loon
berraşe	<i>Alauda arvensis</i>	tarlakuşu	alouette des champs	skylark
berşe	<i>Melanocorypha-calandra</i>	boğmaklı toygar	alouette calandre	calandra lark
seravêrik, silavzêrik, sûravêlk	<i>Tadorna ferruginea</i>	angit	tadorné casarca	ruddy shelduck
betê vîzvîzok	<i>Tetrax tetrax</i>	mezgeldek	outarde canepetière	little bustard
bûmê palaxê (bûm)	<i>Bubo bubo</i>	puhu	grand-duc d'Europe,	eagle owl
kew (dîk), nêrekew	<i>Alectoris chukar</i>	kınalı keklik	perdrix choukar	chukar
vitik (dîk û marî)	<i>Ammoperdix griseogularis</i>	kum keklîği	perdrix si-si	see, see partridge
kullo, pînês, tîntîn	<i>Galerida cristata</i>	tepelî toygar	cochevis huppé	crested lark
mîrîşka avî	<i>Fulica atra</i>	sakarmeke, saz tavuğu	foule macroule	common coot
xiloçizik	<i>Vanellus vanellus</i>	kızkuşu	vanneau huppé	nothern lapwing
pit, boqsor	<i>Cercotrichas galactotes</i>	çalı bülbülü	agrobate roux	rufous bush robin
bet	<i>Otis tarda</i>	toy	outarde barbue	great bustard
çixik	<i>Scolopax rusticola</i>	çulluk	bécasse des bois	eurasian woodcock
zirzûl	<i>Apus melba</i>	ak karınlı ebabil	martinet à ventre blanc	alpine swift
şalûr	<i>Merops apiaster</i>	arikuşu	guêpier d'Europe	bee-eater
cîq	<i>Sturnus vulgaris</i>	sığircık	étourneau sansonnet	starling
dîkê avî	<i>Ceryle rudis</i>	alaca yalıçapkını	alcyon pie, martin, pêcheur pie	pied kingfisher
dîksilo, silêmanê dunukil, dodo tîrşik, (dodo)	<i>Upupa epops</i>	ibibik	huppe fasciée	hoopoe
çikê bozan	<i>Oenanthe isabellina</i>	boz kuyrukkakan	traquet isabelle	isabellina wheatear
axê çika	<i>Oenanthe hispanica</i>	kara kulaklı kuyrukkakan	traquet oreillard	black-eared wheatear
çûçika zer	<i>Emberiza melanocephala</i>	kara başlı çinte	bruant mélanocéphale	black-headed bunting
tatilbarik, qerebeşk	<i>Phalacrocorax carbo</i>	karabatak	grand Cormoran	great cormorant
qarîr, barîr, sûsik, sûsk, remêl, rimêle, hevêrde, kutefir, qitik	<i>Coturnix coturnix</i>	bıldircın	caille des blés	common quail
şexşapînok, şivanxapînk, şivanxapînok, şibxapînk, kilkehelsîne, xapxapok, çûka şivanan	<i>Caprimulgus europaeus</i>	çobanaldatan	engoulevent d'Europe	nightjar
şînordek, werdaka serkesk	<i>Anas platyrhynchos</i>	yeşilbaş	canard colvert	mallard
gazê çolê	<i>Anser anser</i>	boz kaz	oie cendrée	greylag goose
mastok, çûçika serbimast	<i>Motacilla alba</i>	ak kuyruksallayan	bergeronnette grise, hochequeue grise	pied wagtail
teyrê boyax	<i>Coracias garrulus</i>	gökkuzgun	rollier d'Europe	roller
turlî, tirlî	<i>Burhinus oedipnemus</i>	kocagöz	oedipnème criard	stone curlew
oxlî (yê kew), şaqavî, şaq, şîneşaho, qoxan, wîq	<i>Ardea cinerea</i>	gri balıkcıl	héron cendré	grey heron
qertelê piştîbicil	<i>Neophron percnopterus</i>	küçük akbaba	vautour percnoptère	egyptian vulture
qumrî, tivîlk	<i>Streptopelia decaocto</i>	kumru	tourterelle turque	eurasian collared dove
qijika boçelewî	<i>Pica-pica</i>	saksağan	pie-bavarde	magpie
kevotker(r)ik	<i>Streptopelia turtur</i>	üveyik	tourterelle des bois	turtle dove

Yên wêneyên wan nehatine peydakirin

Bûka mişk: çûkeke pir piçûk e, di nava dirîyan de tenê dike pirpir. Bilind nafire, zûka ji şitlekê difire şitleke din. Rengê wê qehweyîyê bi zerayî ve ye.

Werdeka e'büri: dişibe mariya werdeka serkesk. Lê rengê wê hinekî tarîtir e û jê piçêkî piçûktir e.

Werdeka cûrre: dibe ku li Kurdistanê werdeka herî piçûk be. Rengê wê li ser rengê mariya werdeka serkesk e. Masiyan pir dixwe.

Resimleri bulunamayanlar

Çok küçük bir kuş olup çoğunlukla fundalıklarda yalnız uçuşurlar. Yüksek uçmazlar ve daldan dala çabuk uçarlar. Rengi sarıya çalar kahverengindedir.

Yeşilbaşlı ördeğin dişisine benzer. Fakat ondan biraz daha küçük olup rengi de daha koyudur.

Kürdistan'daki en küçük ördek türü olabilir. Rengi yeşilbaş ördeğin rengine benzer. Çok balık yer.

Dont les images n'ont pas été trouvées

Un tout petit oiseau qui vole comme s'il rebondissait entre les buissons. Il ne vole pas haut, il se déplace vite d'une branche à l'autre. Il a une couleur d'un brun-jaunâtre.

Espèce de canard qui ressemble à la femelle du canard colvert en plus foncée et plus petit que celle-ci.

Espèce de canard sans doute la plus petite du Kurdistan. Sa couleur ressemble à celle de la femelle du canard colvert. Il mange beaucoup de poisson.

Pictures are not found

A very small kind of birds, fly often alone in the bushes. Fly very quickly from branch to branch but not highly. They have a brown yellow color.

It is very similar to the females of the green-headed duck, slightly smaller and with a darker color.

It may be the smallest duck species in Kurdistan. Its color is similar to the color of mallard ducks. Eats mostly fish.

Kuloyê piçûk: kulikê vî kuloyî tune ye û bi piranî li nêzikî çeman digere.

Bu toygar küllahsızdır ve çoğunlukla ırmak kenarlarında yaşarlar.

Espèce de cochevis sans huppe qui vit aux bords des rivières.

Lark without a crown living on the river edges.

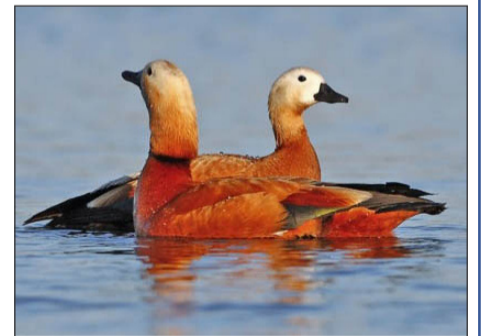
Şilfo,
Gavia arctica

Berraşe,
Alauda arvensis

Berşe,
Melanocorypha-calandra

Seravêrik, silavzêrik, sûravêlk,
Tadorna ferruginea

Betê vîzvîzok,
Tetrax tetrax

Bûmê palaxê (bûm),
Bubo bubo

Kew (dîk), nêrekew,
Alectoris chukar

Vitik (dîk û marî),
Ammoperdix griseogularis

Kullo, pînês, tîntîn, *Galerida cristata*

Mirîşka avî, *Fulica atra*

Xiloçîzik, *Vanellus vanellus*

Pit, boqsor, *Cercotrichas galactotes*

Bet, *Otis tarda*

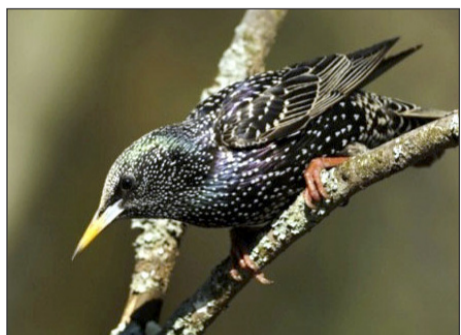
Çixik, *Scolopax rusticola*

Zîrzûl, *Apus melba*

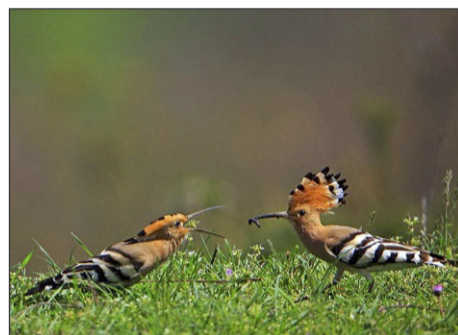
Şalûr, *Merops apiaster*

Çîq, *Sturnus vulgaris*

Dîkê avî, *Ceryle rudis*

Dîksilo, silêmanê dunukil, dodo tîrşik (dodo), *Upupa epops*

Çîkê bozan, *Oenanthe isabellina*

Axê çîka, *Oenanthe hispanica*

Çûçîka zer (dîk), *Emberiza melanocephala*

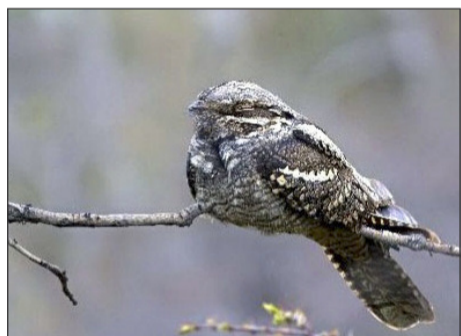
Çûçîka zer (marî), *Emberiza melanocephala*

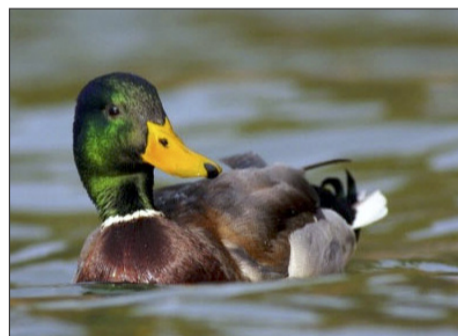
Tatîlbarîk, qerebeşk, *Phalacrocorax carbo*

Qarî, barî, sûsik, sûsk, remêl, rimêl, hevêrde, kutefîr, qîtîk, *Coturnix coturnix*

Şeşxapînok, şivanxapînk, şivanxapînok, şibxapînk, kilkehelsîne, xapxapok, çûka şivanan, *Caprimulgus europaeus*

Şînordek, werdaka serkesk (dîk), *Anas platyrhynchos*

Qazê çolê, *Anser anser*

Mastok, çûçîka serbimast, *Motacilla alba*

Teyrê boyax, *Coracias garrulus*

Qijîka boçelewî, *Pica-pica*

Turlî, tirlî, *Burhinus oedienemus*

Oxlî (yê kew), şaqavî, şaq, şîneşaho, qoxan, wîq, *Ardea cinerea*

Qumrî, tivîlk, *Streptopelia decaocto*

Qertelê piştîbcil, *Neophron percnopterus*

Kevotker(r)îk, *Streptopelia turtur*

Flora Kurdistanê - III -

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ
Eyûb KIRAN û Xalidê HEKARÎ

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilizî
kîrê keran (kurdan)	<i>eminium</i>	yılan yastığı	vivace tubéreuse	eminium
axbandir, hintirş, 'emtişk	<i>ornithogalum narbonense</i>	ak baldır, kurt soğanı	ornithogale de Narbonne	Narbonne star -of-Bethlehem
kirkor	<i>echinophora tenuifolia sibthorpiana</i>	peynir otu	échinophore à feuilles tenues	prickly parsnip
benga (benc) reş	<i>hyoscyamus-niger</i>	siyah banotu	jusquiame noire	black henbane
benga (benc) zer	<i>hyoscyamus aureus</i>	sarı banotu	jusquiame dorée	yellow henbane
şilingo, êmdî	<i>cucumis meld l.</i>	Mardin acuru	variété de concombre	cucumber specie
giyakulik	<i>gladiolus sp</i>	glayör	glaiëul	gladiolus
şimşîr	<i>gladiolus illyricus</i>	kuzgun kılıç çiçeği	glaiëul d'Illyrie	Illyrian gladiolus
bermalxatûn	<i>lathyrus roseus</i>	mürdümük	pois-de-senteur vivace	sweet pea
kirkor, kerkol	<i>prangos ferulacea</i>	bir çakşır türü	apiaceae	apiaceae
gongil, çavbeloq	<i>centaurea calcitrapa</i>	çoban kaldıran, timur dikenî	chausse trappe, chardon étoilé	purple starthistle, red starthistle
giyagenî	<i>fritillaria persica</i>	acem terslalesi	fritillaire de Perse	persian fritillaria
pêcanik, kersim, şivanok	<i>tussilago farfara</i>	öksürük otu	tussilage, pas- d'âne	coltsfoot
nêrebend	<i>scorzonera incisa</i>	bir yemlik türü	variété de scorzonère	a sort of scorzonera
gîyareşk, hengemînok	<i>lamium album</i>	beyaz ballıbaba	lamier blanc, ortie blanche	white deadnettle
qaqulok, mostikvaş	<i>hordeum bulbosum</i>	yumrulu arpa	orge bulbeuse	bulbous barley
pêqijak	<i>chenopodium aristatum</i>	kazayağı	chénopode	wormseed
qermox, qeremox, zirişk	<i>berberis vulgaris</i>	diken üzümü	épine-vinette	common barberry
havazge	<i>arnebia densiflora</i>	eğnik	de la famille des boraginacées	boraginaceae
alala sor- mele osman	<i>phelypaea tournefortii</i>	ayı parmağı	variété de tulipe	tulipa julia
alal	<i>phelypaea</i>	bir ayı parmağı türü	tulipe, variété de tulipe	phelypaea
alala zer, mele osman	<i>phelypaea</i>	bir ayıparmağı türü	tulipe jaune	phelypaea
kulilka qewanê	<i>leucanthemum-vulgare</i>	beyaz ay papatyası	marguerite commune	oxeye daisy

Kîrê keran (kurdan),
Eminium

Axbandir, hintirş, 'emtişk,
Ornithogalum narbonense

Benga (benc) reş,
Hyoscyamus-niger

Benga (benc) zer
Hyoscyamus aureus

Şilingo, êmdî,
Cucumis meld l.

Giyakulik,
Gladiolus sp

Şimşîr,
Gladiolus illyricus

Bermalxatûn,
Lathyrus roseus

Kirkor, kerkol,
Prangos ferulacea

Gongil, çavbeloq,
Centaurea calcitrapa

Giyagenî,
Fritillaria persica

Pêcanik, kersim, şivanok,
Tussilago farfara

Nêrebend,
Scorzonera incisa

Gîyareşk, hengemînok,
Lamium album

Qaqulok, mostikvaş,
Hordeum bulbosum

Pêqijak,
Chenopodium aristatum

Qermox, qeremox, zirişk,
Berberis vulgaris

Alal,
Phelypaea

Alala zer, mele osman,
Phelypaea

Havazge,
Arnebia densiflora

Alala sor - mele Osman,
Phelypaea tournefortii

Kulilka qewanê,
Leucanthemum-vulgare

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR

hejmar 49 - payîz 2011

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2011an

Civîna Kurmancî ya 49an di navbera rojên 19.11 û 25.11.2011an de li Swêdê, li bajarê Västeråsê, li dar ket.

Di civînê de ev hevalên han beşdar bûn:

Beşdarên civînê li ser babetên wek *peyvên ji derdora Bidlîs û Wanê*, *Folkora Kurmancan*, *Şivanê Kurmanca*, *peyvên yûnanî di kurdî de û termên zimannasîyê* xebitîn. Encamên vê civînê li jêrê têne belav kirin.

Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Rojda Azîzoglu (Diyarbakir), Rojen Barnas (Diyarbakir), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmurê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Peyvên ji dîwana Exlatî

Amadekar: Emîn NAROZÎ
Lezgîne ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
pişt	zürriyet, nesil	descendance, génération	descendant, generation
pişt bi pişt	nesil nesil, göbek göbek	de génération en génération	from generation to generation
bayê berro	güney rüzgarı	vent du sud	south wind
vehatin	tekrar gelmek, yeniden gelmek	revenir	to come back, to return
pîrejîn	kocakarı	vieille dame	old woman
xemxwar	başkası için gam yiyen	anxieux, soucieux, qui se soucie d'autrui	anxious, worried
kedperest	uğraş veren, çaba gösteren	zélé, travaille dur	hard-working
şehmar	şahmar	basilic (200)	basilisk (200)
xumxane	1) şarap mahzeni; 2) meyhane	1) cave à vin ; 2) taverne	1) wine cellar; 2) tavern
çelebi	çelebi	1) bien élevé, bien instruit, bien éduqué ; 2) gentilhomme ; 3) prince ; 4) formule de politesse et de respect s'emploie après le nom ; 5) titre du chef d'une confrérie derviches	1) well-bred, well brought up educated; 2) gentleman; 3) hist. Prince; 4) formerly title of respect for a man (used after a name); 5) hist. title of the leader of a dervish order
vebezîn	koşmak	courir	to run
dilkêş	çekici, cazip	attractif	attractive
xumar	mahmur	chancelant, confus	drunk, staggering, confused
derdmend	dertli	peiné, chagriné	grieved, saddened
reştûz	parlak siyah	noir brillant	brilliant black, shining black
kirbase, kiras	pamuklu erkek entarisi	tunique de coton pour homme	men's cotton tunic

Folklor - IV -

“Hikyatêd cimaeta kurdîyê” ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hesarge: hesargeh	kuşatılmış yer, kuşatma altındaki yer	lieu assiégé	besieged place
çira şuxulîn = çira vêketin	yanmak (lamba)	éclairer (bougie, torche)	to light up (a candle, a torch)
xam bûn	hamlaşmak	manquer d'exercice	out of practice
bêkêf	rahatsız, hasta	indisposé, souffrant	ill, unwell
gîlî: gotin	sözcük, söz	mot	word
hemilandin	tahamül etmek, kaldırmak, dayanmak	supporter, résister à, soutenir	to resist
delk (=dek)	oyun, hille	intrigue, jeu	intrigue, plot, game
kêlimîn	konuşmak, dile gelmek	parler, raconter	to speak, to tell
gura... kirin	söz dinlemek, itaat etmek	obéir	to obey
firnax bûn	sevinçten uçmak	jubiler	to be overjoyed, to be jubilant
hezek: hez, cimcime,	bataklık	marais	swamp
qîlpik: qirpik, qulpik, qurpik	geyirtî, geyirme	hoquet, rot	hiccup, belch
destkêş kirin	yedmek	mener (pour animaux)	to lead (an animal)
bêxudêti	Allahsızlık	athéisme	atheism
kuriya diran	diş kovuğu	cavité de dent	cavity (in a tooth)
şêpê kotanê	pulluk yarığı sırtı	arrête de sillon	ridge between furrows
gujme	tepe	colline	hill
qurif ketin dil	paniğe kapılmak	paniquer	to panic
pelta ewir	bulut parçası	nuage	a cloud
robot: xwe li dînîyê danîn	kendini deliliğe vurmak	faire semblant d'être fou	pretending to be mad
efsene	dengesiz, budala	fou, déséquilibré, idiot, sot	mad, unbalanced

bi cina ketin: bi cinikê ketin	1) delirmek; 2) sara nöbetine tutulmak	1) devenir fou, perdre la raison; 2) avoir une crise d'épilepsy	1) become insane; 2) to have an epileptic fit
bi bûta ketin	çarpılmak (cin çarpması)	être paralysé (par un esprit malveillant)	to be paralyzed (by a malevolent spirit)
serê xwe hilbirîn	başını kaldırmak	lever sa tête	to raise his head
hilbirîn: rahiştin, rakirin, hildan	kaldırmak	lever, élever, soulever, dresser, brandir	to lift, raise, pick-up, set right, brandish

Şivanê Kurmanca ya Erebe Şemo

- IV -

Amadekar: Mustefa AYDOGAN

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
reşotankî	siyahımsı	noirâtre	blackish
rev li ... xistin	kaçırtmak	faire voler, faire fuire, pourchasser	to put to fly
revo: revî	at sürüsü	troupeau de chevaux	horse herd
rikevî (rikêbî) yek kirin	birine saldırmak	attaquer quelqu'un	to attack somebody
rojbehî	gününi geçirme	passer le temps	day spending
rojheq	yevmiye	salaire quotidien	day salary
rûyê şîr girtin	sütün kaymağını almak	prendre la crème de lait	take off the milk-cream
saskar: sazkar	uyumlu, uyum	compatible, conforme, harmonieux	harmonic, well-matched, unison
saskar bûn: sazkar bûn	uyumlu olmak	se conformer, s'adapter, s'ajuster	to fit, to match
saskarbûn: sazkarbûn:	uyumlu olma	adaptation, compatibilité, ajustement	fitting, matching
saskarî: sazkarî	uyumluluk	harmonie	harmony
serfinîyaz: serfinîyaz, serfiraz, serbilind	müşerref, onurlu, başarılı	1) honoré, éminent, qui a la tête haute ; 2) fier, victorieux, vainqueur	honoured, glorious
serkar	formen, amir	chef de travaux, d'une équipe	foreman, overseer, superior, chief
serkarî	formenlik, amirlik	surveillance, supervision	overseeing
şêwra xwe pê xistin	danışmak	demander conseil, consulter	to ask advice, to consult
şiro kirin	izah etmek	expliquer, commenter	to explain, to comment
şivdar: ço	değnek, sopa	bâton, gourdin	stick
tarîban: tarîbarî, tarîbar	alacakaranlık	clair-obscur, obscurité	twilight
haco haco kirin: hiço hiço/ hiryo hiryo kirin	(kôpekler için) kışkırtmak	provoquer, exciter, inciter (les chiens)	to bait, to incite
xwe telandin	saklanmak	se cacher, se tâpir	to hide
teletel, teletelî	gizlice	secrètement, en cachette, clandestinement	on the sly
terikî	iri, kocaman	énorme, immense, gigantesque	giant, huge, enormous
tîher: teher, awa	tarz, biçim	manière, méthode, façon	way, manner
tûrûtêla kirin: tarûmar kirin:	darmadağın etmek	disperser, éparpiller, mettre sens dessus dessous, dévaster, ruiner, détruire	to scatter, break up
tûtûrût kirin	soyup soğana çevirmek	pillier, dévaliser	to plunder
wekilandin	tekrar etmek	répéter, réitérer, reprendre	to reapeate, to reiterate
xarandin	at koşturmak	faire galoper (chevaux)	to speed up (horses)
xepexep girtin	aniden yakalamak	attraper soudainement, prendre subitement	stealthy catching
xerîbdost	yabancılarla çabuk kaynaşan	xénophile, accueillant envers l'étranger	kind towards foreigner
hilqoşandin	hoplayıp zıplamak	sauter, bondir, gambader	to gambol
piştostan	sırtüstü	à la renverse, sur le dos	on one's back
xwe ta kirin	tek başına kalmak, çekilmek	s'isoler, se retirer	to go away, to withdraw
zêwezêw: zêwirîn, zîwezîw	uğultu	bruit	noise
zimêr: zimhêr	kışlık zahire	provisions pour l'hiver, réserves	winter nurishment, provisions

Peyvên ji derdora Bidlîs û Wanê

- IV -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
xang: dêza çilo yan daran	destelenmiş yemlik meşe dallarının istiflenmesiyle yapılan dokurcun	amas de branches de chênes empilées gardées pour alimenter le bétail	stock of stacked branches of oak as fodder
xincirok: naprûşk, nehperûşk, pencerûk, çencerû, xeramûşk, qeramûşk	tırmalama	griffe	scratching, clawing, scratch, claw
xincirandin	tırmalamak	griffer, rayer	to scratch, claw
xonkarî: heşt kilogram	yağ ve pekmez ölçümünde 8 kiloluk birim	8 kg, unité de mesure du beurre et du raisiné	8-kg unit of measurement of butter or molasses
xorom: balya	horom, ot balyası	meule de foin	grass bale
xorîk: cotegayên herî pêşîn yê kotanê ku çend cot dikişînin	bir çiftten fazla öküzle çekilen kotan veya arabanın en ön sıradaki öküz çifti	paire de bœufs du premier rang de la charrue tirée par plusieurs paires de bœufs	the front row pair of oxen in case of more than a pair to drag the metal plow or car
xerezan: cotegayên herî dawîn yê kotanê ku çend cot dikişînin	bir çiftten fazla öküzle çekilen kotan veya arabanın en arka sıradaki öküz çifti	paire de bœufs du dernier rang de la charrue tirée par plusieurs paires de bœufs	the last row pair of oxen in case of more than a pair to drag the metal plow or car
xuzûz: xizmûk	kalburdan geçirilen tahılın artık kısmı	les débris des grains tamisés	the rests of the sieved grain
qît: rûnê ku wekî heq ji ê bi şîrî yê heywanên doşanî ku mirov bi şîrêkatî dide	yarıcının sağmal hayvan sahibine karşılık olarak verdiği yağ	le beurre que le métayer donne au propriétaire des animaux laitiers en contrepartie du lait extrait de ses bêtes	the fee in form of butter giving by sharecropper in response to the owner of milk animals
nator: nahtor, notirvan	kır bekçisi	gardien rural, garde champêtre	rural warden
bizirxane: dîng	dink	meule servant à décortiquer le riz ou le grain, (dans certaines régions) mortier ou cuve pour le décortiquage du riz	a stone mill used to soften and separate the shells
manîşk: darê îşkdanê	yük sıkıştırma çubuğu	bâtonnet pour resserrer le cordage d'une charge	the bar for compressing of load
şembêlê: devling	büyük baş hayvanlar için ağızlık	muselière pour bovins	the chief mouthpiece for large animals
kodê: kiryay zozanan	otlak ücreti	loyer de pâturage	grazing fee
kung: kol, kolîk, kolînk, koklîk, qoqelîng	dal, omuz	branche, épaule, haut du dos	upper back
duruh: dirûv, duruf	hayvanların kulaklarını kısmen kesmek veya kırmak suretiyle konan işaret	incision de l'oreille de bétail aux fins de marquage	partially cut or crop the ears of cattle by a marker

duruh kirin	hayvanların kulaklarını kısmen kesmek veya kırpmak suretiyle işaretlemek	inciser l'oreille du bétail pour le marquer	to cut or crop partially the ears of cattle by a marker
part: 30 lib	part (30 adet)	trente parts / unités	30 units
kalıfmat: genimê wekî bexşîş didin zarokan	harman bitiminde çocuklara bahşîş olarak verilen buğday	blé donné aux enfants à la fin du battage comme un pourboire	given to children as a tip at the end of threshing wheat
xasxask: martî	martî	mouette	gull
honaz: serpale	başorakçı	chef d'une équipe de moissonneurs	chief harvester
koçak: binpale	artçı orakçı	le dernier moissonneur d'une équipe	the last reaper in the row
kuxat: sazan (masî)	sazan	carpe	carp
huqe: hoqe, weqî: 1283 gram, 400 dirhem	okka	ocque (ancienne unité de poids d'environ 1283 grammes, 400 dirhams)	a weight of 400 dirhems or 1283 grams
nîks: nizim	alçak	bas	low
nîks bûn: nizimbûn	alçalmak	descendre, baisser	to lie low
nîks kirin: nizm kirin	alçaltmak	rabaisser	to lower
xelîtok: torbeke biçûk an kîsa mirov	tek gözlü omuz çantası	petit sac d'épaule à bandoulière	one-eyed shoulder bag / one-pocketed shoulder bag / shoulder bag with one pocket
zêw	şenlik	fête, festivités	fest
kirole	darı ekmeği	pain de millet	millet bread
cehîn	arpa ekmeği	pain d'orge	barley bread
samîr: çorbegaris	darı çorbası	soupe de millet	millet soup
çew	çalı çırpı bağlamaya yarayan bükülgen dal	branche souple utilisée comme lien	the flexible branch used to mount the brushwoods
reşayî, bûka baranê	korkuluk	épouvantail	scarecrow

Peyvên yûnanî di kurdî de

Amadekar: Rojda AZÎZOGLU

Di *Kurmanciya* hejmarê 47an de me listeya "peyvên kurdî-îranî di yûnanî de" weşandibû. Me wek sernivîsa listeyê peyva *kurdî-îranî* bi kar anî, ji ber ku me xwast bala xwendevanan bikişînin ser şîrkatiya peyvan. Lê, peyvên îranî ku bi tenê di farisî de tên bi kar anîn û derbasî yûnanî bûne, nexistin listeyê: wek παράδεισος [parádisos], angó *bihuş*. Vê carê jî peyvên yûnanî ku derbasî kurdî bûne, hatin amade kirin.

bazalt an *zodyak*. Li gora etîmolojiyê, dibe ku peyvek ji zimanekî din ketibe kurdî, me koka rastî nivîsand. Peyvên yûnanî ku li jêr in, dibe ku îro bi awayekî din an jî di maneyeke din de bînin bi kar anîn. Her wiha di tirkî, fransîzî û îngilîzî de me bersiva kurdî daye.

Me hewl da peyvên zanistî ku êdî bûne navneteweyî, daneynin. Bêguman, çend peyvên wisa ku di kurdî de kêmnas in, di listeya jêrîn de hatin qeyd kirin: wek *agora*,

Hewce ye bê gotin ku hindek ji van peyvan ji yûnanî ketine tirkî û piştî derbasî kurdî bûne.

kurdî	yûnanî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
afaroz	αφορισμός [aforizmós] < ἀφορίζω	aforoz	excommunication	excommunication
agora	αγορά [agorá] < ἀγορεύω	agora	agora	agora
anason (lat: <i>Pimpinella anisum</i>)	άνισο [ániso] < ἀνισσον	anason	anis	anise
anaxtar	ανοιχτήρι [anixtîri] < ἀνοίγω	anahtar	clé	key
axtapot, extebût (lat: <i>Octopus</i>)	χταπόδι [xtapódi] < ὀκταπόδιον < ὀκτάπους	ahtapot	pieuvre	octopus
hewlî (= hewş)	αυλή [avlî]	avlu	cour	courtyard
waftîz	βαπτίση [vaftîsxá] < βαπτίζω	vaftiz	baptême	baptism
balîna (lat: <i>Cetacea</i>)	φάλαινα [fálena] < φάλλαινα	balina	baleine	whale
balyoz (navê çakûçekê mezin û giran)	βαρύς [varís] < βαρέως	balyoz	masse (outil)	sledgehammer
bazalt	βασάλτης [vasáltis] < βασανίτης = βάσανος	bazalt	basalte	basalt
peksimed, beksimed, beqsem, baqismat (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke îranî û di hinekan de wek yûnanî derbas dibe)	παξιμάδι [paksimádi] < παξιμάδιον	peksimet	biscuit sec, biscotte	hard biscuit, rusk
beytar	ἰππίατρος [ippíatros]	baytar	vétérinaire	veterinarian, horse doctor
bodrum	μπουντρούμι [budrúmi] < ἵππόδρομος	bodrum	cave	basement
cins	γένος [jénos]	cins	genre	type
çîpûra (lat: <i>Sparus aurata</i>)	τσιπούρα [tsipúra] < ἵππουρος	çipura	daurade	gilthead seabream
defne (lat: <i>Laurus</i>)	δάφνη [dáfni]	defne	laurier	laurel
defter	διφθέρα [difthéra]	defter	cahier	note block
dekan	δεκανός [dekanós]	dekan	doyen	dean
delfîn (lat: <i>Delphinidae</i>)	δελφίνι [delfíni] < δελφίς	yunus	dauphin	dolphin
dirav	δραχμή [draxmî]	para	monnaie, argent	money
dirhem	δραχμή [draxmî]	dirhem	1) unité de poids ; 2) pièce d'argent, dirham	dirham
1) giraniyek = 3,33 gr; 2) pereyek				
dirgan	δικράνι [dikráni] < δίκρανος	dirgen	fourche	hayfork, pitchfork
efendî	αφέντης [aféndis] < ἀθέντης	efendi	effendi	effendi
elmas, almas, almas, elmast	ἀδάμας [adámas]	elmas	diamant	diamond
engînar (lat: <i>Cynara scolymus</i>)	αγκινάρα [angínara] < κινάρα	enginar	artichaut	artichoke
exlamûr (lat: <i>Tiliaceae</i>)	φλαμούρι [flamúri] < φιλύρα	ihlamur	tilleul	tilia
êrxat, êlxat	εργάτης [erjátis]	irgat	journalier, manœuvre	laborer
fanûs, fanos	φάνος [fanós]	fanus	lanterne	lantern
fasûlî, fasolye, fasûle (lat: <i>Phaseolus vulgaris</i>)	φασούλι [fasúli]	fasulye	haricot	bean, haricot
fener	φανάρι [fanári]	fener	lanterne, falot	lantern
fiçî (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke latîni <i>buttis</i> û di hinekan de wek yûnanî derbas dibe)	βουτσί [vutsí] < βούτις	fiçî	baril, tonneau	barrel
fîls (diravê Bîzansiyan)	φόλλις [follis]	bizans parasi	monnaie byzantine, folis	byzantine coin, folis
findiq, bindeq (lat: <i>Corylus</i>)	φουντούκι [fundúki] < (κάρυον) ποντικόν	findik	noisette	hazel
fîrçe (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke prohîndûewropî derbas dibe)	βούρτσια [vúrtsa]	fîrça	brosse	brush
fîdan, fîde (= şitil)	φυτό [fitó] < φυτόν	fîdan, fîde	plant d'arbre	tree plant
fîske, fîtik, fîsik, fîtke, findoq	φούσκα [fúska] < φύσκη & φύσκα	fîske	chiquenaude, pichenette	flick
fîstan, fîstan	φουστάνι [fustáni]	fîstan	robe de femme	dress
fok (lat: <i>Phocidae</i>)	φώκια [fókka] < φώκη	fok	phoque	seal

gonye (alaveke geometriyê)	γωνία [ɣonia]	gönye	équerre	try square (tool)
gubre	κοπριά [kopriá]	gübre	engrais	fertilizer
gumgum	κουκούμιον [kukúmion]	gügüm	cafetière (en forme d'aiguère), broc	coffee pot, carafe, water jug
îksîr	ελιξίριο [eliksírío] < ξηρίον	ixsir	élixir, potion	elixir, potion
Încîl	ευαγγέλιο [evangĕlio]	Încil	Évangile	Bible, gospel
îzxare	εσχάρα [esxára] < ἐσχάρα	izgara	gril	grille
îkon	εικόνα [ikóna] < εἰκών	ikon	icône	icon
îstif	στοίβα [stíva] < στειβω	istif	stockage	stack
kaktus (lat: <i>Cactaceae</i>)	κάκτος [káktos]	kaktüs	cactus	cactus
karîdes (lat: <i>Caridea</i>)	γαρίδα [ɣarída] < καρίς	karides	crevette	shrimp
kefal (lat: <i>Mugilidae</i>)	κέφαλος [kéfalos]	kefal	mulet (poisson)	flathead mullet (fish)
kefen	κοφίνι [koffini] < κόφινος	kefen	linceul, suaire	shroud
kerete, kerate	κερατάς [kératás]	kerata, ayakkabi çekeceği	chausse-pied	shoehorn
kestane, kestene (lat: <i>Castanea</i>)	κάστανο [kástano] < κάστανον	kestane	châtaigne	chestnut
kêrakî (= yekşem)	κυριακή [kírjakî]	Pazar günü	dimanche	Sunday
kîlîse, kenîse, kilês	εκκλησία [ekklisía] < ἐκκλησία	kilise	église	church
kîlît	κλειδί [kliđi] < κλειδίον	kilit	clé	key
kîremîd	κεραμίδι [kêramídi] < κεραμίδιον < κεραμῖς	kiremit	tuile	tile
lahane (lat: <i>Brassica oleracea var. capitata</i>)	λάχανο [láxano]	lahana	chou	cabbage
lempe, lambe, lembe, lampe	λάμπα [lámba] < λάμπω	lamba	lampe	lamp
lewrek (lat: <i>Moronidae</i>)	λαβράκι [lavráki] < λάβραξ	levrek	bar (poisson)	sea bass (fish)
lîman	λιμάνι [limáni] < λιμένιον	liman	port	port
lîr	λύρα [líra]	lir	lyre	lyre
lîse	λύκειον [líkion]	lise	lycée	high school
lûfer (lat: <i>Pomatomus saltatrix</i>)	γοφάρι [ɣofári] & λουφάρι [lufári] < γομφάριον	lüfer	tassergal	bluefish
maqerne, maqarna	μακάρι [makári]	makarna	macaroni, pâtes	macaroni
mengene	μάγγανον [máŋganon]	mengene	étau	mangle, vise
metelîk	μεταλλικός [metalikós]	metelik	sou, piécette de nickel	penny, cent
meydenoz, me'denûs, bexdenûs (lat: <i>Petroselinum crispum</i>) (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke yûnanî û di hinekan de wek hindî derbas dibe)	μαϊντανός [maidanos] & μαϊδανός [maidanos]	maydanoz	persil	parsley
mîdye (lat: <i>Mytilus</i>)	μύδι [mídi]	midye	moule	mussel
mermer	μάρμαρο [mármaro] < μάρμαρος	mermer	marbre	marble
meymûn	μαίμου [maimú] < μιμούμαι	maymun	singe	monkey
manastir	μοναστήρι [monastíri]	manastir	monastère	monastery
namûs	νόμος [nómos]	namus	honneur	honor
nêrgiz (lat: <i>narcissus</i>) (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke îranî derbas dibe)	νάρκισσος [nárkisos]	nergis	narcisse	narcissus (plant)
palamûd (lat: <i>Sarda sarda</i>)	παλαμίδα [palamída] < πηλαμύς	palamut	pélamide, sarda	bonito
palût, pelût, belot (lat: <i>Quercus ithaburensis</i>)	βελανιδιά [valanidjá] < βαλανίδι(ον)	palamut ağacı	chêne	valonia oak
pirase (lat: <i>Allium ampeloprasum</i>)	πράσο [práso] < πράσον	pirasa	poireau	leek
pîde	πίτα [píta] < πίττα	pide	pain pita	pita
qanûn	κανόνας [kanónas] < κανών	kanun	loi, règle	law, legislation
qelem	κάλαμος [kálamos]	kalem	crayon, calame	pencil
bûqalemûn (bû- ji erebî -ebû- û qalemûn ji yûnanî, lat: <i>Chamaeleonidae</i>)	χαμαιλέοντας [xamaleóndas] < χαμαιλέον	bukalemun	caméléon	chameleon
qeresî	κεράσι [kêrasi] < κεράσιον	kiraz	cerise	cherry
qirtasiye	χάρτης [xártis]	kirtasiye	papeterie	stationery
qundax, quntax (ya tifingê)	κοντάκι [kondákî]	dipçik	crosse de fusil	gunstock
qutî	κουτί [kutí] < κύτος	kutu	boîte	box
sandal, sandalî, sendelî	σανδάλι [sandáli] & σαντάλι [sandáli] < σανδάλον	sandalet	sandale	sandal (shoe)
semer	σαμάρι [samári] < σαγμάριον	semer	bât	packsaddle
sire	σειρά [sirá]	sira	queue, rang, tour dans un jeu etc.	row
sînor	σύνορο [sínoro] < σύνορον	sınır	frontière	border
sofî	σοφός [sofós]	sofu	soufi	sufi
somin, semûn, somî	ψωμί [psomí] < ψωμός	somun	type de pain	type of bread
stakoz (lat: <i>Nephropidae</i>)	αστακός [astakós]	istakoz	homard	lobster
stavrîd (lat: <i>Trachurus</i>)	σαυρίδι [savrídi] < σαῦρος	istavrit	maquereau bâtard, chinchard	horse mackerel
stol	στόλος [stólos]	filo	flotte	naval fleet
strîdye (lat: <i>Ostrea</i>)	στρείδι [strídi]	istiridye	huître	oyster
îsvenc, esfenc, singer, sunger (lat: <i>Porifera</i>)	σφουγγάρι [sfuŋgári] < σφόνγγος = σπόγγος	sünger	éponge	sponge
şirinqe, sirinc	σύριγγα [síringa] < σύριγξ	şiringa	seringue	syringe
tofan	τυφώνας [tifónas] < τυφών	tufan	déluge, inondation	torrent, flood
tapo, tapû	τόπος [tópos]	tapu	titre de propriété	land title
tawle, tewle (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke yûnanî û di hinekan de wek latîni derbas dibe)	τάβλι [távli]	tavla	backgammon, tric-trac	backgammon
tirpan	δρεπάνι [drepani] < δρεπάνον	tirpan	faux (outil)	scythe (tool)
usqumrî (lat: <i>Scomber scombrus</i>)	σκουμπρί [skumbri] < σκουμπρίον < σκομβρίον	uskumru	maquereau (poisson)	atlantic mackerel
vernîk, wernîk, warnîş	βερνίκι [vernîki] < βερνίκη	vernîk	vernis	varnish
xerite (têbînî : di hin çavkanî dibêjin dibe ku ji misrî be)	χάρτης [xártis]	harita	carte	map
xiristiyan	χριστιανός [xristxanos] & xrist(ia)nós]	hristiyan	chrétien	christian
xûnî	χωνί [xoní]	huni	entonnoir	funnel
zodyak	ζώδιο [zódio] < ζωδιακός	zodyak	zodiaque	zodiac

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZILAN, Réalisation : M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR

hejmar 50 - Havîn 2012

KURMANCÎ

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Civîna

Ehmedê Xanî li Bazîdê

Civîna Kurmancî ya vê carê, rojên di navbera 30.06.12 – 7.07.12an de, li Bazîdê û di bin navê edîb û filozofê mezin yê neteweyê kurd Ehmedê Xanî de hat li dar xistin.

Ehmedê Xanî salên di navbera 1651 - 1707an de jîyaye. Wî, li cîhanê, berî peydabûn û belavbûna fikr û ramana neteweyî, ji bo avakirina dewleteke neteweyî, xwast ku kurdan di vî warî de hişyar bike. Rêyeke rast ji bo parastina hejahiya xwe yê neteweyî û avakirina welatekî yekbûyî, di bin alayekê de û serbixwe, ji parçebûna eşirtîyê dûr, bide ber wan. Ji lewra digot:

Ger dê hebuwa me ittifaqek
Vêk ra bikira me inqiyadek

Rûm û 'ereb û 'ecem temamî
Hemîyan ji me ra dikir xulamî

Tekmîl dikir me dîn û dewlet
Tehsil dikir me 'ilm û hikmet

Temîz-i dibûn ji hev meqalat
Mumtaz-i dibûn xwedankemalat

Lê mixabin e, ku kesî guh neda şîretên wî. Beg, mîr, se-rekeşîr, axa û giregirên civata kurdan, desthilatdarên kurdan yên wê serdemê, ji van daxwazan re biyanî bûn, xwe nêzîkî van bîr û hizran nedikirin. Wan emirberîya biyaniyan, girêdanên xulamî û koletîyê di ser van daxwazan re didît. Ketibûn korerêyekê û encamên dahatîya xwe, yên qûl û qewmên xwe, yên zarokên gelê xwe yê kurd nedidîtin. Guh jî nedidan aqilmendên wek Ehmedê Xanî. Ji ber vê yekê, bang û dengê wî dibû wek bilûra ber guhê kerr.

Piştî çend sedsalên din, gava ku Kurdistan bû çend perçe, kurd hatin tarûmar kirin, puxtêya banga wî hêdî hêdî hat fehm kirin. Lê, qareqar û barebar êdî bê feyde bû.

Belê, niha em li şaşiyên xwe werqilîn, me dît ku em çawan ketine rêyeke şaş û bêoxir...

Ji bo bilindnirxandina vê bang û dengê Ehmedê Xanî, edîbê xwedantaca zêrîn, Mem û Zîna şahesera neteweyê kurd, bavê kurdperwerîyê, me navê wî li civîna 50yî ya Kurmancî kir. Me di bin navê wî de û li bajarê ku wî xizmet dayê, li wir ku bi zanistê ve mijûl bûye û serê xwe lê danîye ser axa sar, civîna Ehmedê Xanî ya Kurmancî pêk anî.

Di civînê de li ser van babetan hat kar kirin:

Masî û masivani, gulûgiya – mêwe – hêşnahî –, pezxwedîkirin, termînolojiya pizîşkî û heşare.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Rojen Barnas (Diyarbakir), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Elîşêr (Wan), Xalidê Hekarî (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Selam Nûman (Qamişlo), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Em berhemên ji vê civînê li jêrê pêşkêş dikin.

Termên zimannasîyê

Amadekar: Mistefa AYDOGAN
Newzad HIRORÎ

Têbînî: Ev babet berhema civîna 49an e û divîya di wê hejmara Kurmancî de bihata weşandin. Lê çi heyf ku di rûpelên wê de cih nemabû û em neçar man ku di vê hejmarê de biweşînin. Bila kedkarên wê li me negirin û xwendevanên me jî li me biborin..

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
bî hev ve kirin	bitişmek	agglutiner, se joindre, se lier	agglutinate
bihevvekirî	bitişimli, eklemeli	agglutinant, agglutinatif	agglutinative
bihevvekirin	bitişim, bitişme	agglutination, liaison	agglutination
düziman	ikidilli	bilingue	bilingual
düzimanî	ikidillilik	bilinguisme	bilingualism
düzimanîya kesane	bireysel ikidillilik	bilinguisme individuel	individual bilingualism
düzimanîya tam	tam ikidillilik, ideal ikidillilik, dengeli ikidillilik	bilinguisme total	full bilingualism
malbata zimanan	dil ailesi	famille de langues	family of languages
şifreguhartin	dil değıştirimi	alternance de codes	code switching, language switching
yekziman	tekdiilli	monolingue	monolingual, monoglot
yekzimanî	tekdiillilik	monolinguisme	monolingualism
zaravanas	lehçebilimci	dialectologue	dialectologist
zaravanasî	lehçebilim	dialectologie	dialectology
zaravayî	lehçesel	dialectal	dialectal
zarê demê	dönemsel dil	chronolecte	chronolect
zarê demî	dönemsel dile değın	chronolectal	chronolectal
zarê deverî	yöresel ağız	géolecte	geolect
zarê etnikî	ethnolect	ethnolecte	ethnolect
zarê kesane	birey dil	idiolecte	idiolect
zarê zayendê	cinsiyet dili	sexolecte	genderlect, sexolect
zarê zayendî	cinsiyet dile değın	sexolectal	genderlectal, sexolectal
zimanê berxeter	tehlikedeki dil	langue en danger	endangered language
zimanê biyanî	yabancı dil	langue étrangère	foreign language
zimanê çêkirî	yapay dil, yapma dil	langue artificielle	artificial language
zimanê efsûnê	büyü dili	glossalalie	glossalalia
zimanê nebingehîn	ikincil dil	langue seconde	embedded language
zimanê rojane	gündelik dil, günlük dil	discours familier, langage quotidien	colloquial speech
zimanê zarokan	çocuk dili	langage enfantin	child language, infant speech
zimanê zayendnêtar	cinsiyet yansız dil	langue à genre neutre	gender-neutral language
zimanên bêzayend	cinsiyetsiz diller (dilbilgisel olarak)	langues sans genre	genderless languages
zimanên bihevvekirî	bitişimli diller, eklemeli diller	langues agglutinantes	agglutinative languages
zimanên bireserî	belirtme(li) diller, akuzatif diller	langues accusatives	accusative languages
zimanên ergatîv	özegeçişli diller	langues ergatives	ergative languages
zimanên hevreh	akraba diller	langues apparentées	cognate languages
zimanên jhevvekirî	çözümleyici diller, yalınlayan diller, ayrışkan diller	langues analytiques, langues isolantes	analytic languages, isolating languages
zimanên kreol	kırma anadili	langues créoles	creole languages

zimanên lebati	etken diller	langues actives	active languages
zimanên mirî	ölu diller	langues mortes	dead languages
zimanên neqalibdar	oynak dizilişli diller	langues non configurationnelles, langues flexionnelles	non-configurational languages, flexible languages
zimanên qalibdar	kalıplı diller, katı dizilişli diller	langues configurationnelles	configurational languages, inflexible languages
zimanên tewangbar	bükümlü diller, bükünlü diller	langues flexionnelles	[in] flecional languages, fusional languages, inflecting languages, flexional languages
zimanên tiketikî	şaklamalı diller	langues à clic	click languages

Dar - Arbre - Tree

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	ingilîzî
asindar, hesindar, dêdar, dildar, dîndar, gelberû	<i>quercus Libani (regia)</i>	Lûbnan meşesi	chêne du Liban	Lebanon oak
lûxpêre, xulpêre	<i>quercus petraea pinnatiloba</i>	sapsız meşe	chêne rouvre, chêne sessile	sessile oak
tepedor, dara tepedorî	<i>quercus suber</i>	mantar meşesi	chêne-liège	cork oak
şabî	<i>salix aegyptica</i>	mısır söğüdü	saule égyptien	egyptian willow
bîya qufikan, duberxik, germajo	<i>salix caprea</i>	keçi söğüdü	saule marsault, saule des chèvres	goat willow
reşebî	<i>salix nigra</i>	kara söğüt	saule noir	black willow
ajik, behîva tehl, qijbehîv, behîva kovî (bejî)	<i>amygdalis amara</i>	acı badem	amandier amère	bitter almond tree
bizmik	<i>amygdalis amara</i>	alıç	aubépine	hawthorn
dara tirşe	<i>oxydendron</i>			sourwood
sêvetirşk, sêvtirşk	<i>malus silvestris</i>	bir tür yabani elma	boquettier, pommier sauvage ou pommier des bois	crab apple
nermedar	<i>periploca graeca</i>	yunan ipekotu	périploque grecque	silk vine
zan	<i>fagus sylvatica</i>	avrupa kayını	hêtre commun	european beech
Mêwe		Meyve ağacı	Arbre fruitier	Fruit tree
şilor	<i>prunus domestica</i>	mürdüm eriği	prunier	common plum tree
salor, dembûl	<i>prunus laurocerasus</i>	kara erik	laurier-cerise	cherry laurel
godîş	<i>crataegus tanacetifolia</i>	ayva alıcı, sarı alıç	épines d'orient	tansy-leaved thorn
muşmule	<i>mespilus germanica</i>	muşmula, döngel, beşbiyik	néflier d'Allemagne	medlar tree
yengîdunya, êngîdunya	<i>eriobotrya japonica</i>	yenidunya, malta eriği	néflier du Japon	loquat
Gulûgîya û hêşinahî				
kitmînk	<i>raphanus raphanistrum</i>	yabani turp	radis ravenelle	wild radish
bacik, çoxik	<i>capsicum annuum</i>	biber	piment	capsicum
meymesk	<i>aethusa cynapium</i>	it kişnişi, yabani maydanoz	petite ciguë, faux-persil	fool's parsley
qicî	<i>cardaria draba</i>	kedi otu, yabani tere	passerage drave, pain blanc	whitetop
zuxal	<i>cornus</i>	kızılçık sopası, kızıl çubuk	cornouiller	cornel, cornelian cherry
giyareng, çirix	<i>datisca cannabina</i>	renk otu	chanvre vivace	false hemp
kulindok	<i>mandragora officinarium</i>	adamotu	mandragore	mandrake
hevîzar, belghewêz, belga birînan	<i>plantago lanceolata</i>	sinirotu	plantain lancéolé	ribwort plantain
tûsî	<i>eryngium billardieri f.</i>	eşek dikenî	variété de chardon	common name: eryngo
agirok	<i>ranunculus ficaria</i>	basur otu, düğün çiçeği	ficaire fausse-renoncule	lesser celandine
gileso, gilîso, so	<i>heracleum trachyloma</i>	tavşancıl otu	berce	common name: hogweed
kuvarkên helizê	<i>pleurotus eryngii ferulae</i>	kayın mantarı	pleurote de la fêrule	king trumpet mushroom
tîjtîjok	<i>ornithogalum narbonense</i>	akbaldır	ornithogale de Narbonne	Narbonne star-of-Bethlehem
xîyarok	<i>capparis spinosa herbaceae</i>	kebere	câprier commun	common name: caper
zîwan	<i>cephalaria procera</i>	yüksek pelemir	scabieuse	cephalaria
dinêb, dimor, dimol, zîwan	<i>lolium temulentum</i>	delice	ivraie enivrante	darnel
birakardî	<i>calla palustris</i>	bataklık nergisi	arum des marais	calla
cehnem-behişt, zirbeybûn, kulîkmaşt	<i>anthemis arvensis</i>	köpek papatyası	anthémis des champs	corn chamomile
çilkêsan	<i>leucjum vernum</i>	gölsoğanı	nièvre d'été	summer snowflake

Meymesk
Aethusa cynapium

Qici
Cardaria draba

Zuxal
Cornus

Giyareng, çirix
Datisca cannabina

Kulindok
Mandragora officinarum

Hevîzar, belghewêz, belga birînan
Plantago lanceolata

Tûsî
Eryngium billardieri f.

Agîrok
Ranunculus ficaria

Gilesô, gilîso, so
Heracleum trachyloma

Kuvarkên helizê
Pleurotus eryngii ferulae

Tijîjok
Ornithogalum narbonense

Lûxpêre, xulpêre
Quercus petraea pinnatiloba

Xîyarok
Capparis spinosa herbaceae

Ziwan
Cephalaria procera

Dinêb, dimor, dimol, ziwan
Lolium temulentum

Bîrakardî
Calla palustris

Cehnem-behîst,
zirbeybûn, kulîkmast
Anthemis arvensis

Çîlkêsan
Leucojum vernum

Heşare - Heşere - Insecte - Insect

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

Têbînî:

Di civîna Kurmançî de li ser peyva *heşare* gotûbêjêke pir dîrûdirêj hate kirin. Di nav gencîneya peyvên kurdî de hîç peyvek nehat dîtin ku tam bergindê heşareyê be. Di zimanê ewropî de jê re *insect/ inekt* têtê gotin ku ji peyva *insectum*-a latînî hatiye. Di hemû zimanên rojhilatî de jê re heşare/ haşere/ haşerat dibêjin ku ji zimanê erebî ye.

Peyvên kurdî yên wek; bihuk/ buhuk, marûmûr, mêşûmoz, kêzûmêz, kurm/ kirm û hwd, her yek ji van ji bo mebesteke taybetî ye û maneya heşareyê nadin. Peyva heşareyê di nav hemû kurdan û zaravayên kurdî de heye û têtê bi kar anîn. Nedibû em peyvekê daynin ku ji maneya ku em dixwazin gelekî dîrtir be û di zimanê me de bibe sedemên sergêjîyekê. Ji ber vê me çêtir dît ku em peyva heşareyê bi kar binin.

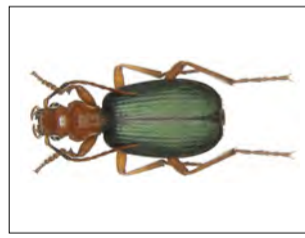
kurdî	latînî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
heşare	<i>insectum</i>	haşaret	insecte	insect
Kêzik	Coleoptera	Böcekler	Coléoptères	Beetle
kêzika gû, kêzika rêxê, buluça rêxê	<i>scarabaeus sacer</i>	bokböceği	bousier	dung beetle
kêzika reş	<i>carabus</i>	karafatma	carabus	carabus
kêzika fisek	<i>brachinus crepitans</i>	osurgan böceği	bombardier commun	stink beetle, bombardier beetle
Mêş û moz		Sinek ve arılar	Mouches et abeilles	Flies and bees
mozqirt, zirqît, mozqirtik, moza zer, mozezer, zirqîçk	<i>mellinus arvensis</i>	sarıca, yaban arısı	melline des champs	field digger wasp
kermoz, moza sor, mozebeş, stêng	<i>vespa crabro</i>	eşek arısı	frelon européen	hornet
mêşa hespan	<i>hippobosca equina</i>	at sineği	taon	horset fly, gad fly
mîrmîrk	<i>simulium spp</i>	üvez sineği	phlébotome	buffalo gnat
qûntêşî, serteşî	<i>odonata</i>	yusufçuk	libellule	dragonfly
hespikê nebiya, hespê bûkê, hespê gîhê, hespê Fatma nebî	<i>mantis religiosa</i>	peygamber devesi	<i>mante religieuse</i>	praying Mantis
pîndîk	<i>argas persicus</i>	kümes kenesi	tique de vollail	fowl tick
qîrnî, qijnik, tepî, gijnî, gene, kene	<i>ixodes ricinus</i>	kene	tique	tick
hezarpê, çîlpê, pîrpêtk, zîvê duser, jarmar, şarmar, bijmar, zof	<i>scolopendra morsitans centipede</i>	kırkayak	scolopendre	centipede
masîyên keran, kermasî		iribaş, kurbağa yavrusu	têtard	tadpole

Kêzika gû, kêzika rêxê, buluça rêxê
Scarabaeus sacer

Kêzika reş
Carabus

Kêzika fisek
Brachinus crepitans

Mozqirt, zirqît, mozqirtik,
moza zer, mozezer, zirqîçk
Mellinus arvensis

Kermoz, moza sor, mozebeş,
stêng
Vespa crabro

Mêşa hespan,
Hippobosca equina

Mîrmîrk
Simulium spp

Qûntêşî, serteşî
Odonata

Hespikê nebiya, hespê bûkê,
hespê gîhê, hespê Fatma nebî
Mantis religiosa

Pîndîk
Argas persicus

Qîrnî, qijnik, tepî, gijnî, gene, kene
Ixodes ricinus

Hezarpê, çîlpê, pîrpêtk, zîvê
duser, jarmar, şarmar, bijmar, zof
Scolopendra morsitans centipede

Masîyên keran, kermasî

Masî û masîvanî

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

Destpêk

Li gora xebateke zanistî di 2009an de li bakurê Kurdîstanê 50 kooperatîfên masîvaniyê hene. 1.586 masîvan endamên van kooperatîfan in. Di vê xebatê de 654 keştiyên masîyan hatine tesbît kirin.

Encama nêçîrê 6.355 ton/salê, dirêjahiya torên masîyan 1.029.000 m û 21.000 heb torên pînteran hatine tesbît kirin.

Bêyî van, 309 masîvanên bi serê xwe û 209 keştiyên masîyan bi hev re nêzîkî 7.824 ton/salê masî girtine.

Li gora van xebatan hilberîna masiyên avên hundurîn ên Kurdistana Bakur bi qasî nivê yê Tirkîyê ye.

Ji van em fam dikin ku masîvaniya Kurdistana Bakur gelekî muhîm e. Dewleta Tirkîyê neçîra masîyan bi qanûnê ve girê daye û kontrol dike. Li gora qanûnê mehên nîsan, gulana, hezîran, tîrmeh û tebaxê neçîra masîyan qedexe ye. Bêyî van mehan rojên musaîd neçîra masîyan dikare bê kirin.

Masiyên Gola Wanê dikarin tenê 60 rojên zivistanê bîn girtin. Şiklê neçîrê: masîgir torên xwe serê sibê diavêjin û êvarê berhev dikin, yan jî êvarê diavêjin û serê sibê berhev dikin. Masîgir torên xwe diavêjin kûrahiyê û ber bi qiraxan dikşînin.

Masiyên Mala Badê

- Şelq (Şerq): Masiyan dixwin, dirêj in, goştê wan xweş e.
- Şimşûl: Zirav û dirêj in, serê wan biçûk in, goştê wan ne bi kêr in. Mezinê wan bi qasî du bihostan mezin dibin. Havînê goştê wan bi mirov tahl têt.
- Kerkerok: reş in, biçûk in (bihostek), donê wan pir e, goştê wan nayê xwarin, wexta mirov dibînin xwe bi tahtan ve dizeliqînin.

Neçîra beraviyên çemê Batmanê

Zivistanê di çeman û golên pir kûr de, qefikê tahtan cîhê kombûna wan e. Taht tune bin ew erdê vedidin di nav av, qûm û heriyê de ji xwe re qulikan çêdikin û dikevinê. Di wan qulan de bi destan têt girtin. Di girtinê de hostatî lazim e. Masiyên qulan celebê bi cîs in, rind in.

Di neçîra masîyan de koça masîyan têt şopandin. Têt zanin ku kînga koç dikin û ebûrê wan kînga têt. Masiyên bi cîs di serê biharê de ber bi hevraz diçin. Xwe li ava berfê digrin. Çûyina dema her celebî cûda ye.

Biharê bi misasan nêçîra wan dibe. Misas alîyek zixt e, alîyek labût e. Aliyê labûtê didin çerxê, mîna devê şûran tûj dikin. Neçîrvan bi misasên xwe dikevin nav avê, buhurên tenik û ji jor de bera ser masî didin. Neçîrvanên hoste bi vî awayî gelek masî digirin.

Payiza dereng jî berjêr diçin. Ew jî wek keriyê kûviyan, wek refê çûçikan qefle bi qefle berjêr dibin.

Şevên payizê bi sûkan diçin neçîrê. Guliyê dara meşeyan li ber devê şonikan ta bi ta vediçîrînin. Veçîrandin û bi şûn de eger mirov agir pêxe êdî venamire. Bi sûk û misasan diçin neçîra masîyan. Wexta masî ronahiya sûkan dibînin, dirikînin (*Rikinandin: li cîhê xwe sekinîn*).

Bi tora ser darika neçîra masîyan:

Destikeke mîna misasa serê wê çardar û dora wê bi dareke mîna gopal badayî ve tor têt giredan û bi vî torê li cîhên ava şolî masî têt girtin.

Bi pîjan neçîra masîyan:

Pîj mîna tîreke qalind e, di serê de bizmarên vaca û dawiya pîj bi benekî zexm ve girêdayî ye. Li ser buhura wexta masî têt dîtin, pîj têt avêtin, serê pîj di masî de dihere hundur û bizmarên vaca asê dikin, mirov benê pîj bi şûn de dikişîne, masî jî pê re têt.

Bi torên mezin neçîra masîyan:

Heskîfî li ser kelekan û bi torên mezin masîyan digirin, di dema kevn de ji Heskîfê he-tanî Mûsilê masî dihatin girtin û dibirin difrotin.

Bi sepetan (selêkan) jî masî têt girtin.

Masîvanî	balıkcılık	fish farming	pêcherie, pisciculture
Masîvan	balık üreticisi, balıkçı	pisciculturist	pisciculteur
Masîgir	balık tutan, balıkçı	fisher, fisherman	pêcheur
Masîgirî	balıkavlama, balıkavcılığı	fishing	pêche

Di çem, gol, golên piçûk, bendav û bêrmên avê yê Kurdîstana Bakur de hinek celebên masîyan:

kurdî	latînî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
beneksor: li wîlayeta Wanê navçeya şaxê di çemê Kanîspîyê de nû hatiye dîtin	<i>salmo tigrîdis</i>	alabalık	truite du Tigre	Tigris trout
deqşor, masîxatûnk, sorbelek: li ser kêleka wî 10-12 deqên sor hene	<i>salmo trutta macrostigma</i>	alabalık	truite à grosses taches rouges, truite saumonée	brown trout
masîgur: di çemê Dicleyê û hemû şaxên wê de hene	<i>aspîus vorax</i>	sis balığı (kocaağız)	aspe	asp
terîx: masiyê gola Wanê	<i>alburnus tarichi</i>	inci kefali	darekh	tarek
şînok	<i>alburnus mossulensis</i>	Musul kolyozu (inci) balığı	ablette de la région de Mossoul et d'Anatolie	bleak
şebot, şabot, şebût : çemê Dicle û hemû şaxên wê de hene	<i>barbus lacerta</i>	biyıklı balık	barbeau	barbel
sîrînk : sering, siring, sêlêv. Siring masiyekî bi cîs e, gelekî mezin dibin. Ew berê dibin cewr, paşê dibin masiyê mezin. Pelikên wan mezin in, goştê wan zaf xweş e	<i>lucio-barbus capito</i>	kocabaş biyıklı balığı	variété de gros barbeau à la chair savoureuse	bulatmai barbel
cer, cero: masiyê çemê Dicleyê ye, di nav celebên masîyan de yê herî mezin dibin e.	<i>lucio-barbus esocinus / lucio-barbus xantopterus</i>	biyıklı turna balığı maya balığı	mangar brochet à barbillons	mangar barbel needle fish
zereke, zerdemasî, pîrpaş (Mala Badê), sîraz: masiyê gola Xezerê, Dicle, Xînûs û besta Kîlîs û Tercanê ye.	<i>capoeta capoeta umbla</i>	Dicle sarı balığı	variété de poisson d'eau douce qu'on trouve dans le bassin du Tigre et de l'Euphrate	fresh water fish found in the Tigris and the Euphrates
berat, çepîç: di çemê Dicleyê û hemû şaxên wê de hene	<i>capoeta trutta</i>	bir tür Dicle alabalığı	variété de poisson d'eau douce qu'on trouve dans le bassin du Tigre et de l'Euphrate.	fresh water fish found in the Tigris and the Euphrates
şebotê bersor (soreke) : reng sore ye û masiyekî mezin e, berê dibin cewr. Di çemê Dicleyê û ava Botan de hene	<i>barbus(tor) grypus</i>	şabot balığı	variété de carpe de grande taille	variety of large carp
behram, sergolîk, qafgolîk, faran (bi zazakî). Serî û pelikên wî mezin in. dibin cewr, goştê wî spî ye û zaf xweş e	<i>squalius cephalus syn: leuciscus cephalus orientalis</i>	tatlı su kefalı	chevesne orientale à chair blanche et savoureuse	chub
berrade, birrek, zikdêlik, sîlikxwir: di çemê Mala Badê, çemê Goksuyê (çiyayê Mazî) de heye.	<i>cobitis kellei</i>	taşyiyenbalığı	variété de loche	loach
devsor, bizir: di çemê Dicleyê û hemû şaxên wê de hene	<i>carasobarbus luteus</i>	karazgöz, pullu sazan	variété de carpe à bouche rouge	kind of carp
şelabela: bi simbêl e.	<i>silurus triostegus</i>	Mezopotamya yayın balığı	silure	silurid
zurî, zul: di çemê Dicleyê û hemû şaxên wê de hene.	<i>chondrostoma regium</i>	kababurun	variété de chondrostome	kind of chondrostoma
benî (pasûr), şoneke (Mala Badê): di çemê Dicle û hemû şaxên wê de hene.	<i>cyprinion macrostomus</i>	benekli sazan	carpe tachetée	speckled carp
marmasî	<i>mastacembelus</i>	yılanbalığı	anguille	eel
masîpank	<i>cyprinus carpio</i>	aynalı sazan	carpe miroir	mirror carp

Beneksor
Salmo tigris

Deqsor, masixatûnk, sorbelek
Salmo trutta macrostigma

Masîgur
Aspius vorax

Terix: masiyê gola wanê
Alburnus tarichi

Şinok
Alburnus mossulensis

Şebot, şabot, şebût
Barbus lacerta

Sirink: sering, siring, sêlêv
Luciobarbus capito

Cer, cero
Luciobarbus esocinus / Luciobarbus xantopterus

Zereke, zerdemasî, pîrpaş (Mala Badê), sîraz
Capoeta capoeta umbla

Berat, çepîç
Capoeta trutta

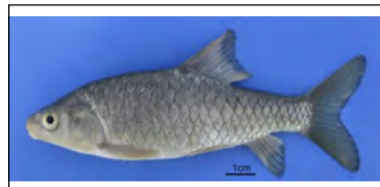
Şebotê bersor (soreke)
Barbus(tor) grypus

Behram, sergolîk, qafgolk, faran
Squalius cephalus, syn: leuciscus cephalus orientalis

Berrade, birrek, zikdêlik, silixkwir
Cobitis kellei

Devsor, bizir
Carasobarbus luteus

Şelabela
Silurus triostegus

Zurî, zul
Chondrostoma regium

Benî (Pasûr), şoneke (Mala Badê)
Cyprinion macrostomus

Marmasî
Mastacembelus

Masîpank
Cyprinus carpio

Termsaziya pizişkî bi kurdî

Termzanist

Berî ku derbazî pêşkêşkirina çend termekên pizişkî bibim, dixwazim ku bi kurtî behsa hindêk binemayên termesaziya zanistî bikim.

Dibê bihêt zanîn ku termesaziya zanistî ya her zanistekê pişkek ji wê zanistê bi xwe ye. Bi gotineke dî, ku raman, têgeh û çem (çemik, konsept)ên nû di zanistan de peyda dibin, danûstandina li ser wan çemikan bê hebûna termê anko navên nû ji bo wan çênabin. Ji bo mînak kesê ku nezane mîh û bizin ne yek in, nikare jî du navên cida li wan lawiran bike. Dibê li destpêkê mirov bi cîdatî û newekheviya bûyeran, bûneweran, hestan û konseptan bihese, paşî dê ji bo wan navan peyda bike.

Ku kurdan çemên zanistî nebûne, term û navên wan çeman jî nebûne. Niha ku kurd bi xêra zimanên dî şehrezayên wan çem û konseptan dibin, dibê ji bo parastina paşeroja zimanê xwe bikin ku wan konsept û navan kediyên zozanê zimanê xwe bikin. Zimanê ku nebe zimanê zanistan ber bi nemanê ve diçe, bila meşîna ber bi nemanê ne ewqasî lezgîn ji be. Ez li ser vê mijarê gelek sekinîme û ji bo neşandina sere we, wan gotinên xwe dubare nakim.

Lê, di her termesaziyeke zanistî de, pêşkevîna zanistî bi xwe û pêşkevîna termesaziyeke bi hev re û mil bi milê hev in. Arêşeya termesaziyeke, wekî arêşeyeke pir tengasî, tenê ji bo wan zimanên mîna kurdî ye ku jîngeha zimanî ne jîngeheke zanistî ye. Anko, axivtinkerên wî zimanî bi xwe zanistê berhem nainin û tenê zanista berhemê xelkê dî dimezêxin.

Herwekî me got, zanist û zarezaziya wê mil bi milê hev pêş dikevin. Çawa ku zanist li goreyê hindêk pîrensîb û binemayan dihên ava kirin, zareveyên wan jî li goreyê hindêk bine-mayên mişlaq û hevstî dihên ava kirin. Çawa ku konseptên nû, dahînan û nûkirinên nû di

zanistan de piraniya caran hema ji nebûnê nahên û avahiya zanistî kerpûçî li ser kerpûçî û kuçik li ser kuçikî hêdî hêdî dihêt nijîn, term jî weha yek li ser ya dî dihêt ava kirin û ji bo her termeke nû ne hewce ye ku teker û çerx ji nû bihêt dahînan.

Ji bo mînak, dema amûreke nû ji bo pizişkan dihêt dahînan ku dikarin bi wê amûrê endamên hundirîn yê laşî bibînin, û navê wê dikin *hinavbîn* (endoscope), êdî navên guhar-toyên taybetî yê wê amûrê çawa li goreyê hewcedariya çêdibin, wesa jî navên wan peyda dibin: *gedebîn* (gastroscope), *bendbîn* (arthroscope), *mîzdanbîn* (cystoscope), *zikbîn* (laparoscope), ... Kiryara dîtina wan endaman bi wan amûran jî dibit: *hinavbînî* (endoscopy), *gedebînî* (gastroskopy), ...

Tenê dibê nehêt ji bîr kirin ku dibê term li goreyê konsept û têgehîştinên zanistî bi xwe bin. Ku term ne di cihê xwe de bin an şêlû û ne zelal bin, dê şaşiyên zanistî bi dû xwe re biînin û rastvekirina wan şaşiyên dem û wizeyê herduan xusar dike.

Mînakekê bidim. Li Başurê Kurdistanê, di dibistanên soranî de, ji bo peyva "thermometer" a inglîzî peyva "germapêw"-ê hat bi kar anîn. Bi dîtina min ev peyiv şaş e, û dê mejî û hişê zaroyên ku bi wê peyivê dihên perwerde kirin tevlihev bike. Çima?

Di fîzîkê de du çem anko konsept hene ku ji hev cida ne: yek "heat" e ku coreyek ji coreyên enerjî anko wizeyê ye. Ya dî, "temperature" e ku navincîna bezayî anko sur'et (velocity) ya molekûl in anko atomên keristeyekê ye. Ji bo baştir têgehîştina ji van herdu çeman dê zêdetir ruhînk bikim.

"Heat" anko enerjîya germayî ya ava gola Wanê ji enerjîya germayî ya peyaleyê çayê ku aveke sed dereceyî tê de ye zêdetir e. Lê

"temperature" anko navincîna bezayî ya molekûlên ava peyaleyê sed dereceyî ji temperature anko navincîna bezayî ya molekûlên avê yê gola Wanê zêdetir e.

Di kurmanciyê de, hindî ku ez dizanim, peyiva "şirtêhn - şirtîn" an "têhnşir - tînşir" heye. Ramanê wê ew e ku têhna wî/wê wekî ya şîrê memikên dayikê anko laşê mirovî ye û devê mirovî an destê mirovî naşewitîne. Dema sope an tiştêkê gelek sincirî anko gerim hebe, dibêjin gelek bi têhn e, anko têhn jê diçe, mirov nikare lê nêzik bibe an destê xwe li wê bide. Wekî ez dibînim, têhn beranberî temperature a inglîzî ye ne germa. Lewa, thermometer ku temperature dipêve, dibê bi kurdi bibe "têhnşir - tînşir", ne *germapêw*.

Dema zaro bi şaşî bihêt fêrkirin ku thermometer germapêw e, wî çaxî dê konseptên di hişê wî de tevlihev bibin, nemaze dema ku zêdetir hîni fîzîkê û wan konseptan bibe. Çareserîya vê ew e ku ji destpêkê koma hemî konsept û çemên wekhev û nîzîkî hev û dijberî hev li ber çavan bihên girtin û paşî termên nû li goreyê wan bihên hîlbijartin an çêkirin.

Di termên zanistî de, hindêk tiştên pergala nî anko sistematîk hene. Ji bo mînak, di kîmyaya endamanî de, hindêk pêşgir û paşgir û navgir hene ku hema bi qasî keriste û materyalên kîmyayî destkirî ne. Dema alkuholeke nû bihêt dîtî an çêkirin, li paşîya navê wê dibê paşgira "-ol", ku ji alkuholê hatiye, hebe: *methanol*, *ethanol*, *propranolol*, ... Ji bo piraniya malbatên keristeyên kîmyayî nav bi vî rengî li goreyê hindêk "lihevhatinan" di navbera zanayên wan zanistan de dihên çêkirin. Dema keristeyekê nû dihêt dîtî, êdî nav jî sifirî an jî nebûnê nahên çêkirin. Avahiya zanistî kuçik bi kuçik, ber li ser berî, dihêt nijîn. Kes avahiya berê xapîr û wêran nake. Huner ne xerabkirin e, huner avakirin e.

Di termesaziya zanistî de, dema çem an konsepteka nû ya giştîgîr û gelemperî peyda dibe,

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

terma wê çemê jî bi wî rengî giştîgîr û gelemperî dihêt danan. Ji bo mînak, dema di jînzaniyê anko biyolojiyê de behsa diyardeyê jînzaniyê ya wekî avîsbûnê dikin, êdî avîsiya mişkekê, çêlekê, jinekê, û şajînekê yek e. Term her ew term e. Lê, di civatên ne zanistî de, mîna kurdan, çêl avîs dibin, lê jin ducan, dugiyan, şîr, bi-hemil, ... Kurd dikarin niha jî di meclisên mirovên maqûl de, li malê, wekî berê bikin. Lê, mixabin di termên zanistî de jî hêştê ev edet ber nedaye.

Termên zanistî yê herî baş ew in ku "bizên" anko em bikarin termên nû ji wan çêbikin. Di vî warî de, bi dîtina min ev saloxetan gelek ji sivikî û kurtiya terman giringtir e. Ji bo mînak, peyveke zanistî heye ku ji bo wan molekûl an atomên keristeyan dihêt bi kar anîn ku elektronek an çend elektronek kêman zêde hebin. Atomeke sodiyumê sanahîr elektronekê dide atomeke klorê û xwê ya ku em dixwin ji têk-hîlbûna wan herduan çêdibe. Atomên weha bi inglîzî "ion" in. Bi kurdi jî mirov dikare ji wan re her vî navî bixebitîne. Lê, peyveke dî ya inglîzî jî ion-ê zaye, ew jî *ionization* e. Kurdan (tirk û farisan jî) wekî peyva ion-ê ev peyva duyê jî wergirtiye. Bi vî rengî dawîya wergirtina peyvên ji zimnê biyanî nahêt û li dawiyê tenê dê hindêk daçek û artiklên biçûk ji zimanê me bimînin. Bi dîtina min, dibê ion çawa ku di zimanê inglîzî de dizêt, wesa jî di kurdiyê de bizêt û li şûna peyva ionizationê jî bo me kurdan du zaroyên bi navên ayonandin û ayonînê biîne. Wî çaxî peyva *ionized* a inglîzî jî dê xwişkeke kurdi a bi navê *ayonandî*-yê hebe. Ev saloxeta peyvên zanistî giringtirîn saloxeta termesaziyeke zanistî ye. Ji ber çend sedeman: peyvên ji bo çemên nêzî hev ji nêzîkiya deng û rengên peyvên wan çeman jî dihên niyasîn. Gramer û rêzimana zimanê kurdi namirê û bi berdewamî di warê avakirina peyvên de di xebatê de dimîne. Kurd dizanin ku zimanê wan jî çalak û zindî ye û psikolojiya wan jî xort dibe, bawerîya wan bi xwe û şîyanên zimanê wan xorttir dibe...

Termzanistê Pizişkî

Berî rêzkirina hindek peyvên zanistî ji bo pizîşkiyê, dikim ku hindek paşgir û pêşgirên pêdivî ji bo hemî zanistên nûdem bibêjim.

Hindek paşgirên pêdivî

-Kulî: Yek ji paşgirên gelek pêdivî di termzaniya pizişkî de paşgîrek e ku ji bo navkirina nesaxiyên hewdanên endamên laşî dihêt bi kar anîn. Ev paşgir di zimanê inglîzî de wekî "aytis" dihêt bilêvkirin, di zimanê fransî û almanî de wekî "it", lê nivîsîna wê di wan zimanan de yek e. Her yek li goreyê xwe bi lêv dîke: pneumonitis, nephritis, arthritis, meningitis, otitis, congenitivitis,...

Di kurdiyê da, mirov dikare paşgîra "kulî"-yê li şûna wê bixebitîne: memikkulî (mastitis), pişikkulî (pneumonitis), kezebkulî (hepatitis), dilkulî (carditis), lenfkulî (...)

-Bîn û -bînî: Du ji paşgirên dî yên ku di pizîşkiyê de gelek dihên xebitandin "-scopy" û "-scope" in. Min li jorê behsa wan kir.

-Kelêşî: Paşgîreka dî "-tomy" ye. Ramana wê "birrîn", "şeqkirin", "kelaştin" e. Di kurdiyê de mirov dikare "-kelêşî"-yê li şûna wê bixebitîne: laşkelêşî (anatomy), perdekelêşî (fasciotomy), ...

-Jêkirin: Paşgîreka nêzikî ji ya berê "-ectomy" ye. Ramana wê jêkirin an havêtin e. Di kurdiyê de, mirov dikare "-jêkirin"-ê bixebitîne: gurçikjêkirin/gulçisikjêkirin (nephrectomy), mîzdanjêkirin (cystectomy), libjêkirin (lobectomy),...

-Derkelêşî: Paşgîra sêyê ji vê rêzê, "-ostomy" ye ku ji bo kumkirina endaman û danan

boriyan di nav wan de dihêt xebitandin. Dibe ku kurdiya wê tiştêkê wekî "-derkelêşî"-yê be: gurçikderkelêşî (nephrostomy), kolonderkelêşî (colonostomy), ...

-Kêşî: Paşgîreka nêzikî vê, "-centesis" e. Ramana wê valakirin an av jê keşan e. Kurdiya wê dikare bibe "-kêşî": sîngkêşî (thoracentesis), bendkêşî/gehkêşî (arthrocentesis), zikkêşî (paracentesis),...

-Dirûn: Paşgîra bervajiyê van tevan "-rhapfy" ye. Kurdiya wê dikare "-dirûn" be: fitiqdirûn (herniorrhaphy).

-Nîgar û -nîgarî: Du paşgirên dî "gram" û "-graph" in ku di peyvên ne-pizişkî yên mîna telegram û telegraph-ê de ji hatine xebitandin. "-gram" nîgar anko nivîsa berhema pêvajoya "-graph" ê ye. Di kurdiyê de, bi dîtina min, "-nîgar" ji bo berhemî, û "-nîgarî" ji bo pêvajoyê di cihê xwe de ne: memnîgar/memnîgarî (mammogram/mammography), tîngar/tîngarî (radiogram/radiography), ...

-Pîv û -pîvî: Du paşgirên dî "-meter" û "-metry" in. "-meter" alav an amûra pîvanê ye û "-metry" pêvajoya pîvanê. Bi kurdi mirov dikare, bi rêz, "-pîv" û "-pîvî"-yê bixebitîne: têhnîpîv (amûrê pîvana têhnê: thermometer), têhnîpîvî (pêvajoyê anko kiriyara pîvana têhnê: thermometry) ...

-Andin û -în: Du paşgirên herî giring di pizişkiyê (û di hemî zanistên dî de) paşgirên çêkirina lêkeran in. Ji bo çêkirina lêkeran "-ize", û "-fy" dihên xebitandin. Ji bo mînak dema keristeyek bibe ayon (ion) dibêjin ew keriste "ayonîze bûye", dema keristeyek

bibe wekî sabûnê "sabonîfike bûye". Bi kurdi, mirov dikare "-andin" û "-în" ê bixebitîne. Ji bo mînak ayonandin (awayê gerguhêz) û ayonîn (awayê negerguhêz) ji bo ionîze-ê di cihê xwe de ne: sabonîn/sabonandin (saponify), tevizandin (anesthetize), ruxguherandin (modify), karevandin (electrify), gloverîn/gloverandin (globalize), nûjemandin/nûjênin (modernize), ...

Hindek pêşgirên pêdivî

Gir- û hûr-: "Macro-" û "micro-", bi kurdi piraniya caran mirov dikare, bi rêz, li şûna wan "gir-" û "hûr-"ê bixebitîne: girpêl (macrowave), hûrpêl (microwave), giraborî (macroeconomy), hûraborî (microeconomy), girkiloxî (macrocephaly), hûrkiloxî (microcephaly),...

Kêm- û pir-: Du pêşgirên dî hene, "hypo-" û "hyper-". Bi kurdi mirov dikare li şûna wan kêm- û pir-ê bixebitîne. Kêmpeştî (hypotension), pîrpeştî (hypertension), kêmçalak (hypoactive), pîrçalak (hyperactive), kêmbûmînxwînî (hypalbuminemia), pîrbûmînxwînî (hyperalbuminemia), kêmkîrxwînî (hypoglycemia), pîrkîrxwînî (hyperglycemia),...

Zir-: Yek ji pêşgirên bi kêr ku di gelek zanistan de heye. Kurdiya wê dikare zir-be. Wekî, zirnav (pseudonym), zirzanist (pseudoscience), ziravîsî (pseudopregnancy),...

Nav- û (hin)dur-: Ev ji du pêşgirên giring in. "Inter-" behsa tişt an tiştên navbera du an çend tiştên dî dîke. Wekî "international" ku heta niha di kurdiyê de wekî navneteweyî hatiye paçivandin. Pêşgîreka dî,

"intra-" ye ku behsa tişt an tiştên nava anko hundirê tiştêkî bi tenê dîke. Wekî "intra-abdominal", anko hundirê zikî. Mînakeke dî. Gava mirov behsa têkhiyên çend kultur û ferhengan bike dê terma "intercultural"-ê bixebitîne (bi kurdi: navferhengî, navkulturfî), lê gava behsa têkhiya pêkhate û keriyên cida-cida yên nava ferhengekê bi xwe bikîn wî çaxî dibêjin "intracultural" (bi kurdi: durferhengî an hundurferhengî). Mînakên dî: navdepîlanî (interscapular), navkesanî (interpersonal), hundur/durxaneyî (intracellular), navxaneyî (intercellular), hundur/durzikî (intraabdominal), ...

Jêr-, jor-, ser-, bin-: Pêşgîra "infra-" û "sub-" ji bo diyarkirina cihê tiştêkî ku nizimtir ji yê dî be dihêt bi kar anîn. "Infrared" pêleke ruhniyê ye ku li bin pêla sor e (jêrsor). "Submarine" gemiyek e di bin astê deryayê de dimeşe (jêravgemî). "Ultra-" û "supra-" ji bo cihê bilindtir in: "ultraviolet" ji bo pêla jortir ji pêla binefêş e (jorbinefêş), "suprarenal" gumtilekê li ser gurçikê ye (jorgurçik).

Dî-, ber-: Pêşgîreka dî heye ku di gelek zanistan de dihêt xebitandin û ji bo diyarkirina ramaneke nêzikî ramaneke dî an cihêkî an tiştêkî dihêt ku ne bi tivavî wekî ya dî ye. Peyva "metacarpal" ew hestî ne ku dikevin navbera zenda destî û tivilan (berzend). "Metamorphosis" pêvajoya guhartinê bo kelwaş anko morfeke dî ye (dîkelwaşîn). "Metaplasia": pêvajoya werara xaneyên laşî ber bi aliyêkê dî ku ne aliyê xweriskî yê werara wan e, mîna seretan anko şerpençeyê (dîgeşî).

Ferhenga pezxwedîkirinê

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN**Destpêk**

Li gora îstatîstîkên demên dawî li bakurê Kurdîstanê nêzikî 30.000.000î pez hene. Bi texmînî, li hemû welat nêzikî 50.000.000î pez tene xwedî kirin.

Goşt û qatixê ji şîrê pez ji bo xwarina însên, hiriya pez ji bo tekstîlê gelekî multîm e. Ji çermê pez jî rind tê istifade kirin. Lewma pezxwedîkirin karûbarekî bîngelîn e. Ji xwe li gora xebatên arkeolojîk pez di dema neolîtîk de, belkî 10 000 sal berî nîka li Herêma Hîvîka Bixêrûbêr (Fertile Crescent) ji formên biyanî hatiye kedî kirin û niha jî li vê herêmê hîn formên bejî hene.

Ji kedîkirinê û bi vir de, pratîka li ser karûbarê pezxwedîkirinê pir pêşde çûye. Di civata kurdî de, ji bo vê pêşdeçûna karûbarê pezxwedîkirinê termînolojiyêke dewlemend heye. Di vê gotarê de em ê vê termînolojiyê pêşkêş bikim. Ev termên pezxwedîkirinê bi taybetî ji herêma Mîlan e, ango ji Qerejdxê hatiye berhev kirin.

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
alênc kirin	koyun sürüsünü dinlendirdikten sonra otlatmak (Karacadağ ve Mardin ovasında sadece öğlen sonrası için denir)	emmener le troupeau au paturage, pour le faire paître (terme utilisé à Karacadağ dans la région de Mardin seulement pour le paturage de l'après-midi)	to graze the flock (of sheep) after rest (the term used in Karacadağ and Mardin, only for the afternoon grazing)
alif	1. yem, 2. yemlik	1. fourrage ; 2. alimentation, manger, aliments pour bétail	1. fodder, forage, feed (for livestock), feedstuff; 2. feeding-trough, manger, feeder.
afir	yemlik	mangeoir, dispositif d'alimentation pour le bétail	feeding-trough, manger, feeder for livestock.
alifandin, alif dayîn	yem vermek	donner du fourrage (au bétail). nourrir le bétail, distribution du fourrage au bétail	to give feed (to livestock).
xwêdank	tuzluk	1. salière ; 2. endroit où l'on dispose du sel pour le bétail.	salt lick
kulavê şivanan	kepenek	manteau de feutre de berger	shepherd's (felt) cloak
berçovk, berşivk	kepenekte sopanın konulduğu yer	poche du manteau de feutre pour le bâton du berger	in the shepherd's (felt) cloak, the part holding his stick
pezband, derzband	çoban uyurken koyunların kaçıış esnasında uyanmak için eli ile koyunun boyuna bağlanan bağ	corde liant un mouton ou une chèvre à la main du berger, pour l'alerter si elle cherche à s'éloigner.	shepherd's (felt) cloak
ço, çov, çûv, çomax	değenek	bâton	stick
mîşrak	uzun sopa	long bâton	long stick
şiv	ince uzun değenek	bâton long et fin, baguette	thin and long stick
şiva gopal, gopalê şivanan	çoban bastonu	bâton du berger à l'extrémité recourbée	shepherd's crook,
elb	gerdel	seau (en bois), bac	pail, bucket (made of wood)
bêriya yekdanî	koyunların günde bir kez sağılması	une traite par jour	once-a-day milking
bêriya dudandî	koyunların günde iki kez sağılması	deux traites par jour	twice-a-day milking
meşka şîr, eyarşîr, şîrar	süt tulumu	outre à lait en peau de bête tannée	milk container made of animal skin
avrênc	yayılacak kadar olmayan yoğurdun konulduğu tulum	outre de yaourt qui n'est pas assez pour être barratté	container for partly curdled yoghurt
sêpiya meşkê	yayık yayma sehpaşı	trépied (auquel on suspend la baratte 'meşk' pour la secouer)	tripod on which to hand churner
meşka dew	ayran tulumu	baratte (en peau de génisse ou de chèvre, parfois en terre, suspendue à un trépied, dans laquelle on baratte le yaourt pour en extraire le beurre)	container made of foal or goat skin to hold liquid yogurt while churning to make butter

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tél. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR

hejmar 51 - Payîz 2012

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Civîna payîza 2012an

Civîna Kurmancî ya 51an, rojên di navbera 26.11 – 2.12.2012an de li Swêdê, li bajarê Västeråsê pêk hat.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Peyvên îranî-kurdî di Qur'anê de, Peyvên ji "Folklorê kurdî" ya Sadiq Bahaeddîn Amedî, Peyvên di qewl û beytên

Êzidiyan de, Devoka Berrîya Mêrdînê, Peyvên kurdî yê ji herêma Qûlûyê, Peyvên ji "Hikyatêd cimaeta kurdîyê" ya Heciyê Cindî.

Di civînê de ev hevalên han beşdar bûn: Rojen Barnas (Diyarbakir), Elîşêr (Wan), Lezgîn Çalî (Barzan),

Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Selam Nûman (Qamişlo), Têmurê Xelîl (Rewan), Seyfî Dogan (Xelika - Qûlû), Dr. Xanna Omerxalî (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Berhemên civînê li vê jêrê tene pêşkêş kirin.

Peyvên di Qewlên Êzdiyan de

- V -

Amadekar: Dr. Xanna OMERXALÎ

Peyvên Qewl û Beytên Êzdiyan zû mane diguberin. Ev maneyên ku me dane, dibe ku li cîyekê din maneyek yan jî çend maneyên din bide.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
babzer	yezidilikte dini bilge	sage religieux yézidi	A Yezidi expert in religious knowledge;
badî: badîn	bardak	verre, gobelet	glass, goblet
bang	1. ses, seda., çağrı, çağırma, seslenme; 2. ezan	1. voix, appel ; 2. appel à la prière	1. voice, call; 2. call to prayer
bangîn: bang <zû bangîna wan dihate>	çağrı	appel	appeal; call
bihurîn: borîn, derbas bûn	geçmek	passer	to pass
coqe: coqet	gurup, küme, müfreze	groupe, bande	group, band
dilqreş	yezidilerde feqîrlere denilir	qui porte des habits noirs (feqîrs)	black clothes of feqîrs
delq	derviş, feqîr, veya rahiplerin hirkası	bure des derviches ou feqîrs yézidis	dervish's or a yezidi feqî's cowl,
fer dîtin: ferz dîtin	zorunlu görmek	considérer comme obligatoire	to find s.th. obligatory
firwar: ferwar, ferman	emir	ordre, commandement	order, command
fiwar kirin: ferwar kirin, ferman dan	emir vermek	ordonner, commander	to order, to command
hêvên: havên	maya	présure, levain	rennet; leaven
gotûbêj	tartışma	discussion, dialogue	discussion, dialogue
gunehbar	yapılmasında, edilmesinde suç görülen	répréhensible	sinner
kulik	külâh	bonnet en laine	a wool bonnet or hat
lomandin: lome kirin, gazin kirin, gazind(e) kirin	yakınmak, serzenişte bulunmak	se plaindre	to complain
lora: nola, nota, mîna	gibi	comme	like, as
mewicîn: pêl vedan	dalgalanmak	onduler, ondoyer, former des vagues	to undulate or make waves
nijyar: afirandin, xuliqandin	yaratma	création, révélation	creation; in religion could mean revelation
nijyar kirin	sağlamak, meydana çıkarmak	obtenir, découvrir, révéler	to obtain, to discover; to reveal
pêrastin	bezemek	ornez, parer	to adorn, bedeck
ronkayî: ronahî, rohnî	aydınlık	clarté	light, brightness
seyirîn	sefer yapmak	voyager	to travel
sinetxane, sunetxane	yezidi cemaeti	communauté yézidie	yezidi communities
sur	gizem, sır	mystère, secret	mystery, secret
şay-şoq: şayî û şoqî	sevînç ve şaka	joie, bonheur	joyful, happy, cheerful
şêresîwar, şêresîyar	sözcük anlamı aslan binicisi, yiğit, kahraman	brave, héroïque (qui chevauche un lion)	brave, heroics (o. who rides a lion)
tebab: tibab	mîktar	entièrement, en totalité	in full, completely
te'ristan: tarîstan	zifiri karanlık	ténèbres	darkness
toq	1. dini sorumluluk; 2. çember; 3. halka	1. collier religieux, 2. responsabilité religieuse	1. religious neckband, 1. religious responsibility
xas	din seçkinleri	saints, protecteurs	holy men; protectors
xir	1. tüm, hepsi, 2. yuvarlak	tous, entièrement	all; entirely
xozî: xwezila, xwezî	keşke	si seulement, pourvu que	if only, provided that
xwendkar: xwendekar	öğrenci	disciple, étudiant	disciple, pupil, student
zebûn	güçsüz, aciz, perişan	impuissant, faible, indigent	powerless, weak, destitute
zênda kirin: zindî kirin	diriltmek, canlandırmak	ressusciter, ramener à la vie	to resuscitate, to bring back to life
çengil: çeng, çepil, çembil	kol	bras	arm
ferdost <ezîzo, ferdosto, maderâ me rave> <me yar bira hene ferdostê>	mürît, takipçi	adepte, suiveur	a person who follows orders
kemberbest	yezidilikte ruhbanlara mahsus bel kuşağı	ceinture spécifique portée par les religieux yézidis	a specific belt worn by Yezidi religious leaders
perîştîn: peritîn, perijîn, qelîn, şewitîn	yanmak, yanıp kavrulmak, ıstırap çekmek	brûler, souffrir	to burn, be burnt (i.e. to suffer)
serekanî: çavkanî	kaynak	source	source; spring
terêq, ruhaniyên Êzdiyan pîr û şêx li cem Êzdiyên Ermenistanê wek "terî" yan "terêq" tèn bi nav kirin	1. tarikat, 2. yezidilerin din uluları	clergé yézidi, i.e. Pîrs et cheikhs	yezidi clergies, i.e. Pîrs and sheikhs

Peyvên îranî - kurdî di Qur'anê de

Amadekar: Selam NOUMAN

erebî	pehlewî	kurdî	farisî	fransîzî	ingilîzî
ebarîq (ibrîq) (أباريق)	ab+rêxten	îbrîx	abrîz	aiguère	water, ewer with handle
eraik (erîke) (أرائك)	-	-	ewreng	trône	couches, throne
istebreq (استبرق)	stavr	-	sêtebr	brocart	silk brocade
berzex (برسخ)	fresengen	-	ferseng	barrière, intervalle	a barrier or partition or interval
tennûr (تنور)	tenûre	tenûr, tendûr	tenûr	four	oven
cunah (جناح)	vinas	binas, finas, gunah	-	péché, faute	sin, misdeed,
cund (جند)	gund	gund	gund	armée, troupe	army, troop
hûr (حور)	hurûst	hûrî	hûrî	hourî	Maidens of Paradise, Houris
xezana (خزانه)	genc	gencîne	gencîne	trésor	treasury, storehouse
dîn (دين)	dên	dîn	dîn	religion	religion
rizq (رزق)	roçik, rozek	rizq	rêzq	subsistance, pain quotidien	daily food, sustenance
rewde (روضة)	rud (lake or riverbed)	rû(bar)	rûd	prairie bien irriguée	a well watered meadow
zerabî (زرابي)	-	zîrpa (under the foot)	-	tapis, carquette	rich carpet
zûr (زور)	zûr	zûr, zûre	-	fausseté	falsehood
siccil (سجیل)	seng (stone) + gil (clay)	-	-	1. tablette d'argile ; 2. registre	1. baked clay tablets 2. register
sîrac (سراج)	çirax	çira, çirax	çirax	torche, lampe	lamp or torch
serd (سرد)	zrih - Av. zrade (coat of mail)	zîrx	zîrêh	cuirasse, armure, blindage	chain armour
sundus (سندس)	in combination with istebreq	sundus	sundus	soie fine	fine silk
sûq (أسواق)	şoka	sûk	-	1. rue ; 2. marché	1. a street; 2. market
firdaws (فردوس)	Av. Peirideêze (circular enclosure)	Firdaws	firdaws	paradis	paradise
fîl (فيل)	fîl	fîl	pîl, fîl	éléphant	elephant
kenz (كنز)	genj	gencîne	gencîne	trésor	treasure
el-mecûs (المجوس)	meyoî	mecûs, mux	meguş	Mage	the Magi
mercan (مرجان)	mircan	mircan	mercan	corail	coral
misk (مسك)	muşk	misk	misk	musc	musk
nemariq (نمارق)	nerm Av. nemre	nemr+ek (MP)	-	coussin	cushions
Harût (هاروت)	Av. Hevrvetat Xurdad	Harût	Harût	les deux anges déchus	the two fallen angels
Marût (ماروت)	Av. Amiritat Murdad	Marût	Marût	Babylone	Babylon
werde (وردة)	verle Av. veride	werd, gul	gol	rose	rose
wezîr (وزیر)	viçir Av. Viçir	wezîr	wezîr	ministre, conseiller (du prince)	minister, prince's counsellor

Sadiq Bahaeddîn Amêdî - Folklorê Kurdî

Dastana Memê Alan

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
gêre jê çêkirin	harmanlamak	battre (le blé, les céréales), mélanger	to thresh (grain), to mix or blend
pûte pê dan	ehemmiyet vermek	donner de l'importance, considérer comme important	to consider important
lavij: lawij, lawje	türkü, ilahi	1. chant ; 2. chant religieux, cantique	1. song; 2. religious chant, hymn
berbena çîya	dağyamacı	versant de montagne	mountain slope
hemd	keyf, rahat	aise	temper
hejukanî: heçko, hesêvankî, hesêbke, xwedêgiravî	hesap et ki	soi-disant, comme si	supposedly, allegedly, as if
qesîl: qesel, qersele, pirêze	kırılmış buğday, arpa vb sapları	tiges coupées de céréales (orge, blé)	mown cereal stalks (barley, wheat)
rayêk: layîq, tekûz, rêkûpêk, lihevhatî	laik, derlitoplu	bien ordonné, en ordre	tidy, neat, orderly
extexane	tavla	étable	stable
lê vehewîyan	başına toplanmak	s'attrouper, s'assembler autour de	to crowd around, gather round
jêlê: jêhil, jêlve, ji jêr ve	aşağıdan yukarıya doğru	vers le haut	upwards
kit: fer	tek (çiftin karşıtı)	impair	odd
şekal	ayakkabı	chaussure, godasse	shoe
hizir	fikir, düşünce	pensée, réflexion	thought, idea
hizir kirin	düşünmek	penser, réfléchir	to think
hizirîn	düşünmek	penser, réfléchir	to think
rêkûbûn: rêkûpêkbûn	çekidüzenli olmak	être bien arrangé, être en ordre	to be neat, to be tidy
hewal: hewale	teras	terrasse	terrace
posîde	1. hayal kırıklığı; 2. sıkın	1. déçu, désenchanté; 2. déprimé	1. disappointed; 2. depressed, low-spirited
posîde bûn	1. hayal kırıklığına uğramak; 2. çok sıkılmak;	1. être déçu; 2. être déprimé, broyer du noir	1. to be disappointed; 2. to feel depressed
xuşîn	1. sürüklemek; 2. kaymak; 3. akmak	1. ramper; 2. glisser; 3. couler, s'écouler, bruire	1. to creep, crawl; 2. to slide, slip, skid, glide; 3. to flow, run, gush
xuşandin	1. sürüklemek; 2. kaydırmak; 3. akıtmak	1. traîner; 2. faire glisser; 3. faire écouler	1. to drag, draw, creep, crawl; 2. to slide, slip, skid, glide; 3. to flow, run, gush
malhazirî	halihazır yiyecek	nourriture ou repas disponible à la maison	prepared food or meal
sexmerat: ji bo xatirê	hatırı için, hatırına	par égard pour	for the sake of
dil nedan	kıyamamak	épargner qqn/qqch, ne pas se résoudre à lui nuire	not to assent, not to accede
bi kutekî	zorla, zoraki	par la force, de force, imposition	enforcement, by force
bivê nevê: bixwazî nexwazî	ister istemez	qu'on le veuille ou non, volens nolens, inévitable, inéluctablement	inevitable, inevitably
dan ser dil	gönlünü kırmak	ne pas tenir compte; offenser, offusquer	to disregard, to wound
delîve	fırsat	opportunité, occasion	opportunity
malxulyan	melankoli	mélancolie	melancholy
malxulyayî	melankolik	mélancolique	melancholic
aşop	kabus	cauchemar	nightmare, dread
bangheldêr: delal, telal	telal	crieur public, héraut	herald
bang heldêran	çağrı yapmak	annoncer, crier publiquement	to announce, to herald
kerkirusk: dîk	horoz	coq	cock

Devoka Berrîya Mêrdînê (6)

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
gevîzîn	ağınmak, debelenmek	se vautrer, gigoter	to wallow, to wriggle,
gevîzandin	debelendirmek	rouler, tortiller	to wriggle, wallow
vegevîzîn	debelenmek, kıvrınmak	se débattre, se tordre	to struggle, writhe
vegevîzandin	debelendirmek, ağnatmak	tortiller, remuer	to squirm, writhe
gewrî ketin: aloqî bûn	bademcikleri şişmek	avoir une amygdalite	to have tonsillitis
li gewrî ketin: êlincî hatin, dil li hev ketin	midesi bulanmak	avoir la nausée	to feel nauseated, to suffer nausea
gezo lêxistin	bitkiler için küf hastalığına yakalanmak	rouille, oïdium	a fungal infection of vegetables and other plants
gulok: guruf	yumak	pelote	ball (of wool/thread/string)
gulofîtk, gulomîtk	sarılmamış düzensiz yumak	écheveau	unwrapped irregular rope, skein, hank
geraze: gereze	toraman horoz	un coq de grande taille et de belle apparence	sturdy cock
girar	1. bulgur, dövme veya pirinç pilavı; 2. ayran çorbası	1. pilaf de riz ou boulgour ; 2. soupe au yaourt et aux céréales	1. cooked rice and cereals; 2. soup made of yoghurt and cereals
gir(d)	1. tepe; 2. iriyarı	1. colline ; 2. costaud, gros	1. hill; 2. gross, big, fat
girr	1. uyuz; 2. şehvetli	1. galeux ; 2. lubrique, concupiscent	1. suffering from scabies; 2. libidinous
girrek: kerr	çok bulanık	trouble, boueux	muddy
girrekî: girravî	çok bulanık su	eau boueuse	muddy water
gîvîşk: gîvêşk	sıkım	boulette, poignée	squeeze, squash, meat ball, hand-full
gizre	granül, tanecik	granule	granule, pill (pour médicaments)
gizre gizreyî bûn: riskiyan	şekerlenmek	être cristallisé	to be crystallized
guç: guhişk: guçk, kujî	köşe	coin	corner
guhişk	hayvanın bacağından asıldığı yer	le tendon de la patte de l'agneau où le boucher passe son crochet	a tendon of a lab's leg used by butchers to hang the body on a hook
gulp	ağız dolusu su veya sıvı	une lampée d'eau ou de liquide	a mouthful or gulp of water or liquid
gulxe bûn	ağulama çağına gelmek	murmurer, gazouiller	to gurgle

Peyvên kurdî yên ji herêma Qûlûyê

Amadekar: Seyfî DOĞAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
avandin: dewisandin, vepestin:	bastırmak	comprimer	to compress
binkum (îdyom):	kafa, akıl, zeka.	sagesse	wisdom,
<wî binkum tune.>	o kafasız biri	écervelé, qui n'a rien sous le bonnet	brainless
<ketin bin kum>	akla yatmak	comprendre, piger	to understand, to catch on
<ev tişt nakeve bin kumê min>	bu aklıma yatmıyor	je n'y comprends rien	I can't get my head around it
başheval: başewal (bêşerwal)	donsuz, tumansız, çıplak	en petite tenue, nu	with no knickers, naked
balgî:	yatağın baş tarafı	tête de lit	head of the bed
bing; binling:	yatağın ayak tarafı	piéd de lit	foot of the bed
berke bûn; berket bûn, bereket bûn	koyun sağımının bitiminde veya mahsul kaldırıldıktan sonra bolluk olsun anlamında söylenenir	bénédiction à la fin de la récolte pour éloigner les mauvais esprits	end of month blessing to avert bad luck or spirits
bernexur; nixurî, nuxrî, nexrî:	ilk doğan çocuk	premier-né	firstborn
çavpêl:	kötü huylu, kötü gözlü, güvenilmez	qui a le regard fourbe, indigne de confiance, qui a mauvais caractère	sly looking, untrustworthy, ill-natured
çevberjêr: çavşor:	yere bakan	qui regarde vers le bas, éhonté, ignoble	shameful, vile, ignoble
çîn û çûrtan:	oyun, hile,	intrigue, manigance	intrigue, scheme
çînevîz:	cambazlık, sahtekarlık	tricherie, imposture	cheating, deceiving
çîno:	oyunbaz	tricheur, imposteur	a cheat, an imposture
cîlê: di cih de, demildest:	hemen, anında	immédiatement, tout de suite	immediately
deng kirin:	konuşmak	parler	to speak, talk
devjê; devjen:	geze	bavard, indiscret	talkative, babbler, indiscreet
destîv: pelgîrk, pelgez(k), maşîk:	maşa	pinces (pour la cheminée), tisonnier	fire tongs
dêlegur:	dişi kurt	louve	she wolf, female wolf
ficana; ji nişkê ve:	aniden, fîceten	soudain, subitement	suddenly
<ficana de mir>	aniden öldü	il est mort subitement	he died suddenly
heta dêv hatin; heta dev anîn, heta difnê înan, anîn serê poz:	aşırı kızmak	en avoir ras-le-bol, en avoir assez, être excédé	to be fed up, to have had enough, to be angry
hevalpîşk; zirav:	öd	1. bile; 2. courage	1. bile; 2. courage
hevgele:	çoban arkadaşlığı	compagnonnage de berger	shepherds' guild
(h)êvisîn; hêwisîn, hewisîn:	öğrenmek	apprendre	to learn
(h)êvisandin; hêwisandin, hewisandin:	öğretmek	apprendre, entraîner	to train, to teach
hebs(t)artin; hilpisartin:	dayamak, dayanmak	appuyer, adosser	to lean
hot	top	ballon	ball
hoto:	kambur	bosse	hunchback
hoz; kerî:	sürü	troupeau	herd, flock
hoz ajotin:	1. sürüyü sürmek; 2. kuzuların koyunlara katımında, analarını kolay bulmaları için sürüyü sürme	1. conduire le troupeau ; 2 amener les agneaux vers les brebis	1. to drive a herd; 2. to lead the lambs to the ewes
hukirin; hîro kirin, hîn kirin:	alıştırmak	habituer, apprendre	to accustom, get used to s.thg
îzbend kirin; vavartin	hayvanların (koyun) tavlı olanların zayıflardan ayıklanması	séparer les moutons malades du reste du troupeau	to separate ill animals from the rest of the herd
kat kirin; behs kirin, vegêran	anlatmak	conter, raconter, relater	to tell,
<çêrok kat kirin>	masal anlatmak	raconter une histoire	to tell a story
kurbecin	delî/şizofren	fou, dément, possédé	mad, crazy
kanîstang	küçük, doğal su kaynağı.	point d'eau, source	Fount, spring
kat gotin	hikaye (negatif anlamda)	raconter des balivernes	to talk nonsense
<kata dibêjê>	hikaye anlatmak	il raconte des histoires	he's telling tales he's, talking nonsense
qolît; qolîtk, kolît, kol	kuzu barınağı (dışarıda)	bercaïl	sheepfold
xag	kendini beğenmiş, kibirli	arrogant, hautain	arrogant, haughty
lê persiya bûn	başına toplanmak/üşüşmek	se précipiter autour de qqn.	to congregate or gather round s.o.
nêrgur; nêregur	erkek kurt	loup	male wolf

netkî: <Baran got: netkî, me netkî da>	en çok oyunlarda ara vermek için kullanılır, ara, fasıla	pause (dans un jeu)	take a break, half time
niqîtîn; nuqîtîn:	damlamak	fuir, s'égoutter	to drip, leak
<niqîfî zikê/dilê min>:	içime doğdu	je l'ai pressenti	I had a premonition
şûnger; şûngir:	yedek/yardımcı	remplaçant, substitut, adjoint	replacement, surrogate, substitute
<şûngerê şivana>	yedek çoban	adjoint du berger	assistant shepherd
pê hate ser; pê qayîl bûn:	yetinmek, kabullenmek, beğenmek	se contenter	be satisfied with, to satisfy oneself with
pirtû; pirtî, pertal:	kumaş	tissu	fabric, cloth,
pêçek; piçek, piçek, xêlek, bîstek, weşek, qasek, kêliyek, pêlek, bêhnek	bir an, çok kısa bir süre, bir sarımlık zaman dilimi	un moment, un instant	a jiffy, a trice
ragerîn	deliye dönmek	devenir fou	become mad
<me'lim î dîsa radigere>	öğretmen yine deliye döndü	le professeur est à nouveau devenu fou	the teacher got mad again
rawêrîn	refekat etmek, başına kötü bir şey gelmesin diye birini bir yerden başka bir yere götürmek – eskort	accompagner, escorter	to accompany or escort s.o.
şerpelî	eliayağı işe yakışmayan, birbirine dolanan	maladroit, gauche, qui les mains et les pieds liés	clumsy, awkward,
şerpelî bûyo! (wekî nifir tê gotin)	(bedua olarak da söylenir): elin ayağın birbirine dolana!	sois paralysé !	be devastated!
surî lê kirin	ezmek, incitmek, zulüm etmek	persécuter qqn, harceler qqn, rudoyer	to harass s.o., persecute or treat harshly s.o.
<mê'lim li min pir surî kir>	öğretmen beni çok incitti	le professeur m'a beaucoup rudoyé	the teacher has treated me harshly
sîsik; hulû, şahîk, şimşat	yası, kaygan	lisse, glissant	smooth, glossy
şûnî lê kirin	sahip çıkmak, değerlendirmek	veiller sur qqn, mettre en valeur	to look after s.o., appreciate s.o.
verêkirin	1. yolcu etmek; 2. kaybetmek; daha çok oyun oynamada / kumarda yenik düşmek	1. assister au départ de qqn ; 2. perdre (au jeu)	1. to send s.o. away; 2. to lose (a game)
stran	1. yoğurmak (hamur); 2. türkü (kilam) söylemek (stran)	1. pétrir ; 2. chanter	1. to knead; 2. to sing
serhevde	iftira, aleyhte uydurma	calomnie	to slander
vi ber xistin	öğretmek	entraîner, apprendre	to train
vexwarin	1. içmek; 2. oyun oynama / kumarda kazanmak	1. boire ; 2. gagner (au jeu)	1. to drink; 2. to win (a game)
kurn	ahırlarda büyük baş hayvanların yemlendiği, duvara yapışık havuz	mangeoire	trough
zarmasî	sığır kuyruğu	(bot.) bouillon blanc	mullein

Folklor (V)

“Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê” ya Hecîyê Cindî

Amadekar: R. ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
qewaz	1. kurye; 2. muhafız	1. courrier ; 2. garde	1. courier; 2. guard
mêşe: 1. daristan, 2. palamûd	1. orman; 2. meşe ağacı	1. forêt ; 2. chêne	1. forest; 2. oak tree
nihaka	şu anda, hemen	maintenant	just now
velezîn	uzanmak	s'étendre, s'étaler	lay down, lie down
zerp	şidetli darbe	coup violent	strong blow, smash
derî dan ser piştê	kapıyı ardına kadar açık bırakmak	laisser la porte grande ouverte	to keep door wide open
gilol bûn, gilor bûn	yuvarlanmak	se rouler	to roll over, roll down
kilîta firingî	alafranga kilit	clé moderne, serrure	modern lock
dûrger	dülger	charpentier	carpenter
sovekar: soberkar, avjen	yüzücü	nageur	swimmer
qurimsax	kurumsak, deyyus	proxénète	pimp, also as a pejorative addressing
çarhilqe: çaralî	etraf	alentour, environ	around, surround
serdapê: dertapê, sertanpê	baştan ayağa, baştan başa	de la tête aux pieds	from head to toe
nikandin	ağaç, fide vb dikmek	planter (un arbre)	to plant (a tree, or a bush)
sapok	bot, çizme(rusça'dan)	botte	boot
hincirîn	ezilmek	être écrasé, s'écraser	to get crushed
hincirandin	ezmek	écraser, piétiner	crush, smash
çavronayî dan: çavronkahî/çavronahî dan	gözaydınlığı vermek, kutlamak	féliciter	to congratulate
reva yekî hildan	koşuda yetişmek / önüne geçmek	rattraper qqn (dans une course)	to catch up
<keseke reva te hilnede>	koşuda kimse senin önüne geçmesin	que personne n'arrive à te rattraper	(no one should catch up with you in a race)
tîrik	ışık demeti	faisceau de rayons de lumière	beam of rays
soldurî: solbend	ayakkabıcı	bottier, cordonnier	shoemaker
cêrge: rêz	sıra	ligne, colonne, rang	line, column, row
hizhizî (pîreke hizhizî)	sarsak, kocamış	décrépit, décati, complètement usé	worn out
qûmlax: sêlewan	kumluk	terrain sablonneux	sandy
zînkir	sarac	sellier	saddler
kerge	gergef	cadre pour broderie	embroidery tender
kerge çêkirin	gergefle nakış işlemek	broder sur cadre	to embroider on a tender
çoçax	yiğit, kahraman	brave, héros	brave, hero
forq: virq	sürtük	traînée	slut
cebayî	caba	gratuit	free, for nothing
pekîn: peşkîn	1. fırlamak; 2. sıçramak; 3. (kellesi, başı) uçmak	1. bondir ; 2. sauter ; 3. être décapité	1. to fly out; 2. Jump; 3. to be decapitated
pekandin: peşkandin	1. fırlatmak; 2. sıçratmak; 3. (kellesini, başını) uçurtmak	1. jeter ; 2. faire bondir ; 3. décapiter	1. to throw 2. to fly out, jump 3. to decapitate
qapût: sako	kaput, palto	paletot, manteau épais	winter coat
liqap, niqâb	nikap	mors	niqab, bit
bi hev ketin	anlaşmak	convenir, se mettre d'accord	to agree
pişt kirin	sırtlamak	épauler, porter	to shoulder a burden
keftorî, keftor, keftar	kocamış, acuze, bunak	mégère	old woman, silly, ill-tempered
zerîterkî	sarışın	blond	blond
meydan dayîna hespekî	atı bir koşu koşturmak	faire un tour à cheval	to ride a lap on a horse
çevnihêrî bûn	yolunu gözlemek, beklemek	guetter l'arrivée de qqn	to await the arrival of s.o., watch, wait
remildar	kuma bakarak fal bakan	liseur de bonne aventure dans le sable	fortune teller using sand
remil danîn: remil avêtin	kum falına bakmak	lire l'avenir dans le sable	telling fortunes in sand

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 1 48 24 64 64, www.institutkurde.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN

Civîna Kurmancî ya Mêrdînê

Civîna Kurmancî ya 52yan, rojên di navbera 22 – 29.06.2013an de, li Mêrdînê hat li dar xistin.

Mêrdîn, wek bajarekî pirrengî û dîrokî, xemleke Kurdistanê ye. Bi dirêjahiya hemû dîroka xwe, ji bo gelek neteweyan mêvandarî kiriye û ew hewandine. Bajaranîyeke helez, ku nîşana vê pêkvejiyanê ye, afirandiyê û ew bi comerdî dewlemend kiriye. Ji bo pirrengî û pirdengiya binecihên xwe û parastina wan singê xwe ji êrişên dijminan re kiriye mertal.

Vî bajarî, di gel hinde dijiwariyên qewimî, dest ji pirrengî û pirdengiya xwe beredaye. Hertim di gel binecihên xwe, yên kurd, suryanî, keldanî, nastorî, asûrî,

tat, mihelmî, ereb, çeçen, tirk, turkmen, êrmenî, domî û cihû, di ahengekê de jiyaye. Ji dîn û mezhebên hev re, yên wek misilmanî, xaçparêzî, cihûtî û êzîdîtiyê, xweşbînî, tolerans û bêhnfirehiyê bêhed nîşan daye. Bi vî rengî nexseyeke Kurdistanê ya biçûk, wek neqş û nimûşên xalîçeyê bedew, li ser dilê xwe raxistiye da ku dinya alem dahatiya welatê me qenc bibîne.

Civîna Mêrdînê di atmosfereke weha de li dar ket û xebata xwe di hilm û gulma hewayê wê gulistana spehî û şahane de domand.

Di civînê de li ser van babetan hat kar kirin: *Kuvarik, folklorê Sadiq Bahaeddîn Amêdî, termînolojîya*

pizîşkî, termînolojîya zimannasiyê, taybetmendiyên devoka Celaliyan, tîlkarî, pezxwedîkirin, tîba Melayê Ervasî û heşare.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Elîşêr (Wan), Xalidê Hekarî (Hekarî), Newzad Hîrorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Têmûrê Xelîl (Rewan), Prof. Dr. Kadri Yildirim (Licê), Prof. Dr. Abdunnasir Yildiz (Ma'den), Reşo Zilan (Agirî).

Em berhemên ji vê civînê li jêrê pêşkêş dikin.

Kuvarik

Amadekar: Prof. Dr. Abdunnasir YILDIZ

kurdî	latînî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
kuvarik, kuvarik, kivarik, kifkarek, kakvîlk, karkulîk, kumfeqîrk, karok, karî(k), kumik, qarçik, figeroşk, feqîrok, fitrik	<i>Fungos, agaricum</i>	mantar	champignon	mushroom
noka şivana	<i>Helianthemum salicifolium</i>	domalan otu	hélianthème à feuilles de saule	willow leaved rockrose
dobelan, domelan, dombelan, dolberan, kimê	<i>Terfezia boudieri</i>	yermantari, domalan	truffe des sables, terfès	desert truffle
dobelana reş, kimeya reş	<i>Tuber melanosporum</i>	kara yermantari	truffe noire	black truffle
goştberxik	<i>Morchella sp</i>	kuzu göbeği mantarı	morille	morel
figur, fisa gur, fisa kûçikan	<i>Lycoperdaceae</i>	kuzu mantarı,	vesse-de-loup	puffball
pîşo - 1	<i>Fomes fomentarius</i>	kav mantarı	amadouvier	(hoof) fungus
pîşo - 2	<i>Funalia trogii = Trametes trogii</i>	çürükçül mantar	tramète	trametes
kuvarika bîyan (bihan)	<i>Pleurotus ostreatus</i>	kayın mantarı, istiridye mantarı	pleurote en forme d'huitre	oyster mushroom,
kuvarika kinkor	<i>Pleurotus eryngii</i>	çaşır mantarı	pleurote du panicaut	king trumpet mushroom
sing	<i>Armillaria mellea</i>	bal mantarı,	armillaire de miel	honey fungus
kuvarikên kûçikan	<i>Coprinus atramentarius</i>	bir tür pösteki mantarı, mürekkep mantarı	caprin noir d'encre	inky cap
kuvarika keleman	<i>Amanita vaginata</i>	göbelek,	amanite vaginée	grisetite
kuvarika sor	<i>Amanita muscaria</i>	gelin mantarı	amanite tue-mouche	fly agaric / fly amanita
kuvarika ristan/ kuvarika giya/ mêrga /guheran/ kariya meriya	<i>Agaricus campestris</i>	çayır mantarı	rosé des prés	field mushroom
kuvarika daran/ darone	<i>Boletus edulis</i>	çörek mantarı	cèpe, bolet	penny bun / porcino / cep
kuvarika keran	<i>Coprinus comatus</i>	söbelen, pösteki mantarı	coprin chevelu	shaggy ink cap
kuvarika qewaxan	<i>Agrocybe aegerita</i>	kavak mantarı	pholiote du peuplier	poplar mushroom, velvet pioppino

Noka şivana
Helianthemum salicifolium

Dobelan, domelan, dombelan, dolberan, kimê
Terfezia boudieri

Dobelana reş, kimeya reş
Tuber melanosporum

Goştberxik
Morchella sp

Figur, fisa gur, fisa kûçikan
Lycoperdaceae

Pîşo - 1
Fomes fomentarius

Pîşo - 2
Funalia trogii = Trametes trogii

Kuvarika bîyan (bihan)
Pleurotus ostreatus

Kuvarika kinkor
Pleurotus eryngii

Sing
Armillaria mellea

Kuvarikên kûçikan
Coprinus atramentarius

Kuvarika keleman
Amanita vaginata

Kuvarika sor
Amanita muscaria

Kuvarika ristan/ kuvarika giya/ mêrga /guheran/ kariya meriya
Agaricus campestris

Kuvarika daran/darone
Boletus edulis

Kuvarika qewaxan
Agrocybe aegerita

Kuvarika keran
Coprinus comatus

Ferhenga pezxwedîkirinê

- II -

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
be'randin, barîn / barandin; mîha ku xwê dixwaze bi ser şivana de deng derdixe	tuz yemek isteyen koyunun çobana seslenmesi	bêler, gémissement des moutons pour réclamer du sel au berger	sheep's call for salt lick
berangirtin, berangirêdan	koç bağlama	saillie par un bélier (brebis)	being covered by a ram
beran kokel kirin	koçu tecrit etmek	isoler ou séparer le bélier du reste du troupeau	to isolate / separate rams from the rest of the flock
beran soring kirin	koçu boyamak	teindre les béliers	to paint rams
berdelav, serav	koyunları suya götürme	abreuvement du troupeau à un point d'eau	taking the flock to a water source
berdelav (serav) kirin	koyunları suya götürmek	conduire le troupeau le troupeau à l'abreuvoir	to take the flock to a water trough
berhemên şîr	süt ürünleri	produits laitiers	dairy products
şîrê zinc, şîrê ter	doğumdan sonra oluşan ilk sarımsı süt, ağız sütü	colostrum, premier lait	colostrum, first milk, "liquid gold", beestings
xulundor, xundor, xelindor	ilk süttten yapılan mayasız peynir	fromage fait du premier lait non fermenté	cheese made of colostrum
mastê kîsa, mastê parzûna	süzülmüş yoğurt	yaourt filtré, la crème de yaourt cueillie après filtration (sorte de crème fraîche)	strained or liquid yogurt (labneh)
rûnê nivîşk	tereyağı	beurre	butter
rûnê helandî	sade yağ	beurre fondu	clarified butter, melted butter
tomast	katik olarak kullanılmak üzere kışa saklanılan ve tabaka tabaka kaymak, yoğurt ve çökelekten oluşan ürün	fromage onctueux, fabriqué avec la crème épaisse (qeymax) du lait et du yaourt pour consommation d'hiver	cream cheese made from thick cream and yoghurt saved for consumption during winter
bermîz reşandin	koyunlarda semizlik belirtisi olan idrar izi	humeur sécrétée par une brebis en chaleur éclaboussement d'urine de brebis	secretions of an ewe on heat, urine stain of an ewe (sign of a well-fed sheep)
berxbirrîn	kuzu kırpma	tonte de l'agneau	lamb-shearing
berxê şemze	bir haftalık süt kuzusu	petit agneau, agneau d'une semaine, agneau de lait	baby lamb, a-week old lamb
berxê êmilik	ilkbaharda doğmuş kuzu	agneau né au printemps (né prématuré), agneau du printemps	spring lamb, lamb born prematurely in the spring
berxê çîrîza	ekim - kasım aylarında doğmuş kuzu	agneau né après l'agnelage (en général en octobre ou novembre)	late lamb, lamb born after the lambing season (generally in october or november).
berxê mîjo	her koyuna koşup süt emen kuzu	agneau qui s'allait de diverses brebis	mismothering lamb
berxê kêrê	kesimlik kuzu	agneau destiné à l'abattage	lamb due for slaughtering
buşkul, bişkul, pişkul	koyun, keçi dışkısı	crottin de mouton ou de chèvre	sheep or goat droppings
cunî bûn, silikîn	irkilip kaçmak	prendre la fuite	to be startled, bolting
caris (hustûr)	cazgir	agitateur, fauteurs de trouble	troublemaker, agitator
fêza pez	koyunların dinlenme yeri	aire de repos pour les moutons	open-air pen
berfêzik, palîn	sürünün dinlendirildiği tümseğin gölgelikli yeri	endroit ombragé d'une pente ou d'une colline où se repose le troupeau de moutons	the shadowy spot of the hillside where the sheep rest
gelpûzdayîn	koyunlarda çenealtı şişmesi	gonflement sous le menton des moutons	milk neck
dî egalê de pez dotin	laktasyonun ilk döneminde bol sütlü hayvanların sağılması	traire des brebis pendant la première période de lactation	to milk dairy sheep during the first period of lactation
elba bêriyê	ağaçtan sağım bakracı	seau à lait en bois	milking wooden bucket
şîrar	süt tulumu	outré à lait	lambskin milk-container
lolibên (lewlebên) meşkê	tulumun ağaç tutaçları	manches en bois d'une outre à lait	wooden handles of the skin milk-container
hingil	1. tulumda ayak kısımlarının bağı; 2. mecaz olarak kadınların sarkık memesi	1. cordon du bas de l'outré à lait ; 2. argot : seins flasques et tombants	1. bind of the ends of the skin milk-container; 2. idiom: pendulous woman breast
guhândîr, girêş, lem	komple hayvan memesi	pis, mamelle	udder
giroşk	tulumlarda delikleri tıkmak için vurulan düğüm	nœud bouclant de l'outré	knot to plug the holes of the skin milk-container
berdelav kirin	koyunları öğleyin sulamaya götürmek	conduire les moutons à l'abreuvoir à midi	to water sheep noontide
binparzûn	ikinci süzmeden arta kalan yağ tortusu	résidu de beurre après le second filtrage	fat residue left after second filtering
berxa şemze	körpe kuzu, süt kuzusu	agnelle de lait	tender lamb
berxa çîrîzê: berxa serkoz	güzün doğmuş kuzu	agnelle née en automne	autumn-born lamb
berxa mîjo: berxa mîjo	önüne gelen her koyunu emen kuzu	agnelle qui tête toute brebis qui se présente	suckling lamb (lamb that suckles whatever sheep)
mijandin	emzirmek	allaier	suckle, suck
îbşîng: êvşîng, hevşîk	yavrusu ölmüş hayvan	bête dont le petit est mort	animal that lost its kid
çêleka kundokî	yıl oniki ay süt veren inek	vache qui donne du lait toute l'année	cow that lactates all times of the year
bodelav, sergefî	sulamada öncü koyun	mouton qui guide le troupeau vers la source d'eau	bellwether, the sheep leading the flock (to water)
đaketin (ya heywanan)	hayvanların çiftleşmesi	accouplement (des animaux)	mating
ebaquêt, ebakurt, kerik	kısa aba	manteau (aba) court	with short aba
ebadirêj	uzun aba	manteau (aba) long	with long aba
guhankirin, lembardan	doğum belirtisi olarak memelerin süt tutması	avoir les mamelles pleines (annonçant une mise bas proche)	have full udders
guhşekal	kulakları uzun ve geniş hayvan	qui a des oreilles longues et larges en forme de godasse (mouton)	long-eared (sheep)
qilç	eğik kesim	biseau	bevelled
xwe lê helikandin, xwe lê heliqandin	sürtünmek	se frotter contre	to nuzzle, to nudge
hoz kirin	kuzuları emzirmeden sonra koyunlardan ayırmak	séparer les agneaux de leurs mères après l'allaitement	separate lamb from mother after breastfeeding
'ilor, bîhna hilatî	koç ve tekelerin koç katımı döneminde salgıladıkları koku	odeur sécrétée par un bélier pour attirer la brebis	odour (secreted by a male sheep to attract the female)
kurmî, kirmî	kurtlanma	infecté de vers	infested
qalboq	asfinik, naftalin	naphtaline	naphthalene
lêvse	alt dudaktaki anatomik özürden ötürü otlayamayan koyun	mouton à lèvre inférieure infirme (qui ne peut pas brouter)	bulldog-jaw sheep
dêlse	uzun kuyruklu koyun türü	mouton à queue longue	long-tailed sheep
pezbirîn, pezsandin	koyun kırkma	tonte de mouton	sheep shearing
berxbirrîn	kuzu kırkma	tonte d'agneau	lamb shearing
pezbirr, qusês	koyun kırkan	tondeur de mouton	sheep clipper

berxbirr	kuzu kırkan	tondeur d'agneau	lamb clipper
pûk kirin	hayvanların kötü hava koşullarını önceden sezmesi	pressentir le mauvais temps (animaux)	to foretell bad weather (esp. animals)
stû bi gulik, qirgulî	boynunda bir çift püskülü olan	qui a des pampilles ou pendeloques (pour les chèvres)	with two dewlap (esp. goats)
qurde	dişleri dökülmüş koyun	mouton édenté	toothless sheep
sarbûna mîhan	seks arzusu düşmüş koyun	diminution de l'instinct sexuel chez les brebis	decrease of ewes' sexual desire
sewsî bûyîn	sersemleşmek	être étourdie	to be scatter-brained
şivanê ragirtî	ücretli çoban	berger salarié	hired shepherd
şoraqî kirin, têrso bûyîn	hayvanların tuz istemi	avoir besoin de sel, être en manque de sel (animaux)	to ask for salt (esp. animals)
teriqandin	hayvan parlatılması/ kaçıştırılması	faire se débânder le troupeau	to cause to stampede
teriqîn	hayvan parlaması/ kaçışması	se débânder	to stampede
pizan, pizdan, pizdank	plamenta	placenta	placenta

Sadiq Bahaeddîn Amêdî - II

“Folklorê Kurdî”

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilizî
bêdilîya... nekirin	gönlünü kırmamak	ne pas contrarier qqn, faire plaisir à	to please
	çağrı	annonce	announcement
ji qûn ve man	kıçı üzerinde oturup kalmak	rester assis, ne pas bouger de sa place	to stay seated
ripîjîn: repisîn	dolup taşmak	fourrer, emballer déborder	to cram, pack
zirî	zirh	armure, blindage	armour
şeq: fik, çik	dik	érigé, tout droit, debout	erect, upright
kaluxk: qewlik	kılıf	étui	pouch, purse
cemînok: barebû	salma, yardım	contribution, cotisation	contribution
neqil	kez, defa, kere	fois	time
verestin: veresîn	1. çözülmek, sökülme; 2. ... den kurtulmak	1. se défaire, se détricoter ; 2. être livré de, être débarrassé	1. to unweave, dissolve; 2. to escape, drop, fall
taq	1. tabaka; 2. kör pencere; 3. zafer takı; 4. tonoz; 5. duvarın iç tarafı; 6. iç tavan	1. étage ; 2. fausse fenêtre ; 3. arc, arche ; 4. voûte en arc ; 5. face intérieure du mur ; 6. plafond	1. stair; 2. aperture; 3. arc; 4. arc, 5. inside aspect of walls; 6. ceiling
kefka şûr: destîyê şûr	kılıç kabzası	poignée de l'épée	grip of a sword
çingil: çeng	kol	bras	arm
beraqil	akla yatkın/uygun	raisonnable	reasonable
kelem	kazık	pieu, pal	stake, pale
salox	salık, haber	description, narration, information	description, report, narrative, inform
tepîn	yıklmak	s'effondrer	to collapse
tepanî	yıkılmak	démolir, détruire	to collapse, make something collapse
kumzirî	zırhlı miğfer	heaume blindé	armoured helmet
zêrevan	gözlemci	observateur, guetteur	observer
zêrevanî	gözlemcilik	guet, observation	observation
bîv; bûv	yer, zemin	terre, terrain	ground
sexer şikandin/sexer birin; dane şermê	utandırmak	faire honte, embarrasser	to embarrass
pirt; pirtik	küçük parça	petit morceau, éclat	flake, fleck
navdest	hizmetçi	servante	maid
çep li xwe dan; çiv li xwe dan	kıvrırmak	esquiver, faire un détour	turn aside
çep; çiv, fetil, fitlane	dönüş	tour, détour	turn
nestêle	kıyılmaz, değerli, gözü pek	valeureux, intrépide	valuable, dignified, bold
nehişyar; nehiş, bêhiş	baygın	inconscient	unconscious
çardest	karga tulumba etme	porté sur au moins quatre mains	carried on at list four hands
kelegirî	ağlamaklı olma	être au bord des larmes	to feel like crying
baxwê; baxo	köle sahipleri	maître d'esclaves	master of the slaves
gûrisas	cüruf	scorie	dross
pêdivî bûn	gerekmek, gerekli olmak	avoir besoin, être nécessaire	to need, to be necessary
pêdivî	gereksevim	besoin, nécessaire	need, necessity
xwe lêk dan	hazırlanmak	se préparer, s'apprêter	to prepare, to get ready
ripîjîn: tijî bûn	dop dolu olmak	être rempli à bord	to be overfull
ripîjî; tijî	dop dolu	plein à bord	overfull, crowded
verevîn	dağılmak	se disperser	to leave (for a crowd)
pêçolk; pêçek, qundax	kundak	lange	swaddle
jêhatin	1. olanak, imkan; 2. maharet, kabiliyet	1. aptitude, capacité ; 2. compétence	1. facility, ability, capability; 2. competence
rênc	eklem	joint, peinture	joint
rêncî bûn	subluksasyon	luxation	subluxation
zax	kuvvet	force	strength
lî teqekê	molasız, ara vermeden	sans cesse, sans relâche	continuously, unceasingly
kefş li ber vekirin	zahir kılmak	révéler, rendre manifeste	to make able to reveal
kefş li ber vebûn	zahir olmak	se révéler, se manifester	to be able, to reveal
benîzava	içgüvey	homme qui vit dans la maison des parents de son épouse	man who lives with his wife's parents
berpêk; saq	tozluk	guetres	gaiter
teqn	çamur	boue	mud
xişîn, xişyan	kaymak	glisser	to slide, crawl
kurav; herîya rohn	sulu çamur	gadoue	sludge
şor kirin: xwar kirin, daliqandin	sarkmak, eğmek	incliner, suspendre	to suspend, hang
şor bûn: xwar bûn, daliqîn	sarkılmak, eğilmek	s'incliner, pendouiller	to suspend, hang
çavê xwe dan tişteki; çav lê bûn, lê miqate bûn	göz kulak olmak	veiller sur qqch., prendre soin de	to take care of

Têlkarî

**Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN
Birazîm CÎHAN (Hosteyê têlkarîyê)**

Standarda zîvê ku ji bo xîşir û xemlê dihê bi kar înan 925 eyar e. Lê belê zîvê ji bo têlkarîyê dixê % 100 ji zîvê paqij be û eyara wî zîvê 1000 be.

Di demên berê de, helandin, tewandin û pankirina zîvê bi rê û rêbazên prîmîtîf bi cih dihatin. Lê di dema me de, êdî makîne peyda bûne ku wî karî bi hêsânî dikin. Makîneyên berê bi hêza

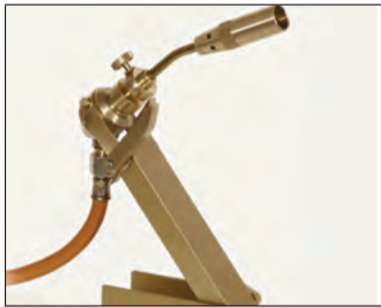
destan dişixulîn, lê niha bi motor û elektrîkê kar dikin. Îroj hilberînên têlkarîyê, di kargehên mezin de bi rê û metodên nûjen û bi awayên pêşketîtir dihê kirin.

Ev kar di destpêkê de ji bo amadekirina xemil û xîşirên serdest û dewlemendan û herweha ji bo alavên xwarin û nîşanên mezinîyê peyda bûye. Lê bi dû re bazin, gerdenî, kember, xilxal

(xirxal) û cûreyên xîşiran yên ji bo jinan jî di nav berhemên têlkarîyê de cih girtiye.

Di amadekirina berheman de, di destpêkê de skelet dihên çêkirin. Li gora pêdiviyê, materyalên pêwîst li ser skeletan dihên rast kirin û motifên xwastî bi tîlên zirav dihên xemilandin.

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
şalîmo	şaloma (şalîmo), kuyumcu şaloması	chalumeau de soudure	torch set
çift	çift, kuyumcu çifti	brucelles, pincettes de joaillier	jewelers tweezers
çifta mezin	kaynak çifti	pincés de soudeur	weld tweezers
çifta piçûk	çalışma çifti, telkari çifti	pincettes	small tweezers
pense	pense	pincés	tongs, pliers
penseya devgirover	yuvarlak ağızlı pense	pincés à tête ronde	round nose pliers
penseya nîvgirover	yarım yuvarlak ağızlı pense	pincés à tête semi-courbée	half round nose pliers
penseya devpehn	yassı ağızlı pense	pincés à tête plate	flat nose pliers
penseya devdirêj	uzun ağızlı pense	pincés à tête allongée	long nose pliers
penseya guharan	küpe pensesi	pincés pour boucles d'oreilles	earring pliers
pergel	pergel	compas	pair of compasses
mengene	mengene	étai	vice
têlbir	antep makası, telkari makası	ciseaux à couper les fils d'argent ou d'or	a scissors for cutting silver or gold
bireka zirav	kıl testere	bocfil	fret-saw
xîşte û xîşek	heşteşek takımı	set de bouterolles	doming block
xîşteşek	heşteşek	bouterolle	doming block
melefe	malafa	baguier-mandrin	mandrel
melefeya xelean	halka malafası	baguier-mandrin	ring mandrel
serikê êgir	şalimo başlığı	bouche de chalumeau	mouthpiece of torch set
meftûl: tîla karî	meftul teli	fil à euroncer	bending wire
qalib	kalıp	moule, matrice	mould
helandin: dewibandin	eritmek	fondre	to smelt
hin motifên têlkarîyê yên naskirî	bazi motifler	quelques motifs	some motifs
dîlik	kalp	motif de cœur	heart, heart motif
roj	güneş	soleil, motif de soleil	sun, solar motif
bîneş	menekşe	violette	violet, violet motif
berberoj	ayçiçeği	tournesol	sunflower, sunflower motif
beybûn	papatya	pâquerette, camomille	daisy, camomile, daisy motif
navnivîsk	isimlik	porte-nom	name plate
goşî	salkım	grappe	bunch, raceme motif
gul	gül	rose	ros, ros motif
pinpinîk	kelebek	papillon	butterfly, butterfly motif
çavdîk	horoz gözü	œil de coq	"cock eye", "cock-eyed"

Şalîmo

Çift

Pense

Penseya devgirover

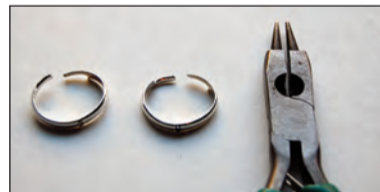
Penseya nîvgirover

Penseya devpehn

Penseya guharan

Penseya guharan

Penseya devdirêj

Pergel

Mengene

Têlbir

Bireka zirav

Xîşteşek û xîşek

Melefe

Melefeya xelean

Melefeya xelean

Melefeya xelean

Meftûl: tîla karî

Q a l i b

Motîf:
Dilik

Motîf:
Roj, berbiroj, pinpinik

Modêl:
Guhar û hingulîska biqaş

Modêl:
Bazin

Modêl:
Kember

Modêl:
Gerdank, guhar û bazin

Heşare - Haşare - Insecte - Insect

- II -

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

kurdi	Latîni	tirkî	fransîzi	îngilîzi
sîsirk, çirçirk, circirk	<i>Cicada plebeja</i>	ağustos böceği	cigale	cicadas
gezgezk, colbir, cûbir	<i>Gryllotalpa gryllotalpa</i>	danaburnu	courtillière	mole cricket
kêç	<i>Pullex irritans</i>	insan piresi	puce	human flea
kêça çûkan (çûçik, çivîk)	<i>Ceratophyllus gallinae</i>	kuş piresi	puce aviaire	hen flea
kuliyê medreban	<i>Locusta migratoria</i>	madrâp çekirgesi	criquet migrateur	migratory locust
kurmê hundurê sêvan	<i>Cydia pomonella</i>	elma içkurdu	ver de pomme	apple codling moth
kermêşa tayê	<i>Anopheles maculipennis</i>	sıtma sivrisineği	moustique anophèle	malaria-carrying mosquito, anopheles
kurmê hundurê behîvan	<i>Eurytoma amygdali</i>	badem içkurdu	ver d'amande	almond seed wasp
mêşgewr	<i>Bemisia tabaci</i>	tütün beyazsineği	mouche à tabac	silverleaf whitefly
maşotê nîsk û nokan	<i>Heliothis armigera</i>	yeşilkurt	heliiothis	heliiothis
mêşa malan, mêşik, mêşa reş	<i>Musca domestica</i>	karasinek	mouche	housefly
moza sergînan	<i>Mellinus arvensis</i>	tezek arıları	guêpe	field digger wasp
moza sor, mozezebeş	<i>Vespa orientalis</i>	kırmızı eşek arısı	frelon	oriental hornet
pîrikên sor	<i>Tetranychus spp.</i>	kırmızı örümcekler	acariens, mite	tetranychus
sinik, reqik, qimil	<i>Eurygaster integriceps</i>	süne	punaïse des céréales	sunn pest, corn bug
spiyê kincan, spihê kincan	<i>Pediculus vestimenti</i>	elbise biti	pou	body louse
spiyê serî	<i>Pediculus capitis</i>	baş biti	pou de tête (homme)	head louse
şêz	<i>Hippobosca equina</i>	at sineği	hippobosque du cheval ou mouche-araignée	forest fly
gewgewe	<i>Hypoderma bovis</i>	nokra sineği, büvelek	mouche du varon	ox warble-fly
gêre, gêrik, mûrî, mîro, mêrû, mûristang	<i>Monomorium pharaonis</i>	firavun karıncaları	fourmi pharaon	pharaoh ant
kulî	<i>Orthoptera</i>	çekirge	sauterelle	grasshopper
pêşî, kermêş, kelmêş, vizik, mixik	<i>Culicidae</i>	sivrisinek	moustique	mosquito

Sîsirk, çirçirk, circirk
Cicada plebeja

Gezgezk, colbir, cûbir
Gryllotalpa gryllotalpa

Kêç
Pullex irritans

Kêça çûkan (çûçik, çivîk)
Ceratophyllus gallinae

Kuliyê medreban
Locusta migratoria

Kurmê hundurê sêvan
Cydia pomonella

Kermêşa tayê
Anopheles maculipennis

Kurmê hundurê behîvan
Eurytoma amygdali

Mêşgewr
Bemisia tabaci

Maşotê nîsk û nokan
Heliothis armigera

Mêşa malan, mêşik, mêşa reş
Musca domestica

Moza sergînan
Mellinus arvensis

Moza sor, mozezebeş
Vespa orientalis

Pîrikên sor
Tetranychus spp.

Sinik, reqik, qimil
Eurygaster integriceps

Spiyê kincan, spihê kincan
Pediculus vestimenti

Spiyê serî
Pediculus capitis

Şêz
Hippobosca equina

Gewgewe
Hypoderma bovis

Gêre, gêrik, mûrî, mîro, mêrû, mûristang
Monomorium pharaonis

Kulî
Orthoptera

Pêşî, kermêş, kelmêş, vizik, mixik
Culicidae

Termsaziya pizişkî bi kurdî

- II -

Amadekar: Lezgîne ÇALI

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
arihan, arihîn, arîn, aryan	acı çekme, kıvrınma, sızlamak	agonie, souffrance, peine intense	agony, intense pain, , tingle
arihandin, arandin	azdırmak, çok acı çekmek, kıvrınmak	irriter, souffrir beaucoup, gémir	to irritate, to make suffer immensely, to exacerbate
avis	gebe, hamile, döllemiş	enceinte	pregnant
avis kirin	gebe bırakmak, hamile bırakmak, döllemek	imprégner, engrosser	impregnate
avisî, avisbûn	gebelik, hamilelik, gebe olma	grossesse	pregnancy
avis bûn	gebe olmak, gebe kalmak	tomber enceinte	to become pregnant
azar	ızdırap, acı, ağrı	affliction, souffrance, douleur, claquage	affliction, to afflict injury
azardan	ızdırap vermek, acı vermek	affliger, faire souffrir	to make suffer
azardîtin	ızdırap çekmek, görmek, acı çekmek	souffrir de blessures	to suffer injury or wounds
baguhkulî	hava basıncındaki değişikliklerinin neden olduğu orta kulak iltihabı	otite barotraumatique	barotraumatic otitis
bakterîkuj	bakterileri öldürücü	bactéricide	bacteriocidal
bakterîsekinînk	bakteriyostatik, bakterisavar	bactériostatique	bacteriostatic
bakterîxwar	bakterileri yok eden küçücük cisimler	bactériophage	bacteriophage
bakterîyayî	bakteriyel	bactérien	bacterial
bakterînas	bakteriyolog	bactériologiste	bacteriologist
bakterînasî	bakteriyoloji	bactériologie	bacteriology
hewarêk	havayolu, hava bacası	voie respiratoire, voie aérienne	airway, breathing passages
ziwa bûn, ziwa kirin	kurutmak, suyunu çıkarmak, çekmek	déshydrater	dehydrate
ziwabûn, ziwakirin	kurutma, suyunu çıkarma	déshydratation	dehydration
ziwabûyî, ziwakirî	kurutulmuş, suyu çıkartılmış	déshydraté	dehydrated
bêyion	iyonsuz, iyonsuzlaştırılmış	déionisé	deionized
nejhrdar	zehirli olmayan, toksik olmayan	non toxique, non venimeux	non-poisonous
bêjhrkiri	zehir etkisi giderilmiş, zehirsizleştirilmiş	désintoxiqué	detoxified
bêjhrkirin	detoksifikasyon, zehirsizleştirme, zehrini alma	désintoxication	detoxify, detoxification
mejîrawestîyayî	beyni çıkartılmış	crise cérébelleuse	cerebellar crisis
mejî rawestîn, mejî rawestandin	beynini çıkartmak	décérébrer	to decerebrate
mejîrawestîn, mejîrawestandin	beynini çıkartma	décérébration	decerebration
bêparmayî, bêparhiştî	mahrum, yoksun	défavorisé, privé de	deprived
bêpar man, bêpar hiştin	yoksun bırakmak, mahrum bırakmak	défavoriser	to deprive
bêparman, bêparhiştin	yoksunluk, mahrumiyet, mahrumluk	privation	deprivation

Termên zimannasîyê

- II -

Amadekar: Mistefa AYDOGAN
Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
zimanê bingehîn	temel dil	langue de base	base / matrix language
zimanên tamergatîv	salt özegeçişli diller	langues à ergatif absolu, ergatif complet	ergative-absolutive languages
zimanên parçeergeratîv	bölünmüş özegeçişli diller	langues à ergatif partiel	split-ergative languages
hişyarîya zimanî	dilsel bilinçlilik	conscience linguistique	language awareness
astenga zimanî	dil engeli	barrière de langue	language barrier
guherîna zimanî	dilde değişme	changement linguistique	language change
civata zimanî	dilsel topluluk	communauté linguistique	language community
pêwendîya zimanan	dillerarası etkileşim	contact linguistique	language contact
mirina zimanan	dil ölümü	disparition de langue	language death
biryardana zimanî	dil belirlemesi	détermination linguistique	language determination
pêşveçûna zimanan	dil gelişimi	développement linguistique	language development
serdestîya zimanî	dilsel baskınlık	domination linguistique	language dominance
windabûna zimanan	dil yitimi	perte de langue	language loss
bendîya zimanî	dilsel bağlılık	loyauté linguistique	language loyalty
sexbêrkirina zimanî	dil sürdürümü	entretien de langue	language maintenance
plankirina zimanî	dil düzenlemesi, dil planlaması	planification linguistique	language planning
cografyaya zimanî	dil coğrafyası	géographie linguistique	linguistic geography
şoreşa zimanî	dil devrimi	révolution linguistique	linguistic revolution
zimanê edebî	yazın dili	langue littéraire	literary language
zimanê zindî	yaşayan dil	langue vivante	living language
zimanê piranîyê	çoğunluk dili	langue majoritaire	majority language
zimanê hindikahîyê	azınlık dili	langue minoritaire	minority language
zimanên yekkîteyî	tek seslemlî diller	langue monosyllabique	monosyllabic languages
zimanê neteweyî	ulusal dil	langue nationale	national language
zimanê makî	anadili	langue maternelle	native language
duzimanîya tebatî	edilgen ikidillilik	bililinguisme passif	passive bilingualism
zimanên polîsentetik	çokbirleşimli diller	langues polysynthétiques	polysynthetic languages
duzimanîya serekî	birincil ikidillilik, doğal ikidillilik	bililinguisme primaire	primary bilingualism
zimanên bişnorkirî	sınırlı diller	langues restreintes	restricted languages
zimanê îşaretan	işaret dili	langue des signes	sign language
sosyolekt	küme dili, grup dili	sociolect	sociolect
zimanê çavkanîyê	kaynak dil	langage source	source language
zimanê axaftinê	sözlü dil, konuşma dili	langue parlée	spoken language
zimanê standard	ölçünlü dil, standart dil	langue normative, langue standardisée	standard language
zimanê wergerê	erek dil	langue cible	target language
zimanê bazirganîyê	ticaret dili	langue de commerce	trade language
zimanê binecîyan	yerli dil	vernaculaire	vernacular
zimanê pişeyî	mesleki dil	langage professionnel	vocational language
zimanê cîhanî	dünya dili	langue mondiale	world language
zimanê nivîskî	yazı dili	langue écrite	written language

Taybetmendiye Devoka Celaliyan

Amadekar: Omîde Mistefayê CELALÎ

1. Pêşgotin

Amadekirina ferhengan, -ji bo têrûtîjîkirina van ferhengan- berawirdkirina devokan û lêkolînên li ser devokên zaravayan gelekî girîng in. Heke gelek -bi çi awayî hebe- çanda xwe ya di nava peyvên zimanê xwe de veşartî neparastibe, piştgirî ji taybetmendiye devokên xwe negirtibe, zaravayên xwe berawird nekiribin û naveroka zimanê xwe bi van zaravayan zengîn nekiribe, ew ê nikaribe li hemberî bişavtinê bertekeke xurt nîşan bide. Niha em vegerin mijara xwe ya sereke:

2. Cih û Warên Celaliyan

Piraniya eşîra celaliyan li çarmedora Çiyayê Agiriyê bi cih bûne; lê belê hinekên wan li gelek deverên kurdistanî yê din jî belav bûne. Bi rasî min lêkolîneke xurt li ser devoka hemû celaliyan nekiriye. Ez ê di vê gotarê de tenê celaliyên li dora Çiyayê Agiriyê binirxînim. Celaliyên ku îro di nava tixûbên Tîrkiya, Îran, Rewan û Azerbaycanê de hatine dabêş kirin û li der û dora Çiyayê Agiriyê belav bûne xwediyên taybetmendiyeke zimanî ne. Devoka wan a kurmançî jî di nava devokên kurmançî yê Serhedê de xwediyê hinek taybetmendiyan e.

3. Taybetmendiye Devoka Celaliyan

3. 1. Wekî hemû Kurdên serhedî, ji bilî çend awarteyan pêşdaçekan (beşa pêşîn a daçekan) bi lêv nakin. Paşdaçekên "re", "ve" û "de" yê her tim wekî "ra", "va" û "da" yê tîbî bi kar anîn. Wekî nimûne:

Ez malê me.	Ez li malê me.
Ez malê tîm.	Ez ji malê tîm.
Diya xi ra bêje.	Ji diya xwe re bibêje.
Gund da kesek nemaye.	Di gund de kesek nemaye.
Zar teze rê va diçe.	Zarok teze bi rê ve diçe.

Berî 20 - 25 salan daçekên "li" û "ji" yê bi awayekî kurtkirî an jî qelibandî dihatine bi kar anîn; lê niha ev form hema hema nemaye. Wekî nimûne:

Ij ku têyî?	Ji ku têyî?
Il ku ma ev gede?	Li ku ma ev lawik?
Tu'j ku têyî?	Tu ji ku têyî?
Ev gede'1 ku ma?	Ev lawik li ku ma?

3. 2. Gava daçek bi pronavên "wî" an jî "wê" yê ve gihîştîbin hev û pronaveke hevedûdanî pêk anîbin, wê hingê mînanî hemû devokên kurmançiyê tîbî bi lêv kirin. Wekî nimûne:

Jê ra bêje	Jê re bibêje.
Tê da tişteke tîne.	Tê de tişteke nîn e.
Jê bipirse.	Jê bipirse.
Hespê bîne, lê siyar we.	Hespê bîne û lê siwar be.
Ev riyeka herî ye, tê ra neçe.	Ev riyeka biherî ye, tê re neçe.

3. 3. Gelek daçekên ku wekî pêşgiran tîbî ber peyvê di devokê de wînda bûne. Her wiha di hinek peyvên bi daçekan pêkhatî de jî pêşdaçek wînda bûne. Wekî nimûne:

Ev gede zehf aqil e.	Ev kurik pir bi aqil e.
Tu dil xeber nadî.	Tu ji dil naaxivî.
Piya nesekine!	Li piyan nesekine!
Keçika wan a maldamayî jî mîr kiriye.	Keça wan a di malê de mayî jî mîr kiriye.

3. 4. Gihaneka "û" yê hema hema nayê bi kar anîn. Li şûna wê çareseriyêke din hatiye dîtin. Carinan jî gihaneka "û" yê bi giştî tîbî avêtin û nayê bi kar anîn. Wekî nimûne:

Elî bave xi va çûne ser îş.	Elî û bavê wî çûne ser kar.
Zozan Rewşenê va mektew xundine.	Zozan û Rewşenê dibistan xwendine.
Kartol pîvaza va bikşîne.	Kartol û pîvazan bikşîne.
Kur bave va li hev nakin.	Kur û bav li hev nakin.
Şêl çêkê va tev utî ke.	Şal û çakêti bi hev re utî bike.
Zar-zêç zozanê mane.	Zar û zêç li zozanê mane.

3. 5. Vegetandeka yekjimar a nêr û pirjimarî tenê bi "e" yê çareser bûne. Wekî nimûne:

Bave mi (bave'm) îşev nehat malê. (yekjimarî)	Bavê min îşev nehat malê.
Kare me yî îro kuta bû. (yekjimarî)	Karê me yê îro qediya.
Qize wî çar he ne/hew in. (pirjimarî - mê)	Keçên wî çar heb in.
Ka peree wî hene? (pirjimarî - nêr)	Ka pereyên wî hene?

Jine şeherî xureke xuş dipêjin. (pirjimarî - mê) Jinên bajarî xwarinên xweş dipêjin.
Dirane wî kurmî bûne. (pirjimarî-nêr) Diranên wî kurmî bûne.

3. 6. Berê ji bilî hin rewşên awarte tu carî pronava "min"ê nedihate bi kar anîn, lê niha ev taybetî pir caran tîbî binpê kirin. Sedema vê yekê jî ihtimala şaşfêmkirina zayendî ye. Lewre Celalî bi eşîrên din tinazên xwe dikin û dibêjin:

Mesewa wan fire ye, "mi" yê ra dêjin "min"	Mezheba wan fireh e, ji "mi" yê re dibêjin "min".
--	--

Bikaranîna gelemperî wiha ye:

Eva kure mi ye.	Ev kurê min e.
Eva qîza mi ye.	Ev qîza min e.

Heke di ravekê de pronava "min"ê bi kar binin jî kirpandinê (stresê) didine ser "e" ya dawiyê û pronavê gelekî bi lez dibêjin "eva kure min e" û nahêlin tîpa "n" yê ya pronavê bişide yan jî dubare bibe.

Kure mi yî jêhatî, eferim te ra!	Kurê min ê jêhatî, eferim ji te ra.
Qîza mi ya belengaz caka nexaş e.	Keça min a belengaz cardin nexweş e.

Heçî ku qala mijarê li ser nîşî mî be, wê hingê pir bi baldarî xwe ji bikaranîna "min"ê didin aliyekî ku kesê li hember tinazeyên xwe pê neke. Lê belê mirov dikare bibêje ku ev form hema hema êdî ji aliyê hinek gundiyan ve tîbî bi kar anîn û li bajêr tîk çûye.

3. 7. Tewanga navdêrên nêr li gorî dengdêran bi "î" yê ye. Wekî nimûne:

Ozmîn giha diçînî.	Osmên giha diçînî.
Nîn bide şivîn.	Nên/xwarinê bide şivên.
Xulîm pez av dida.	Xulêm pez av dida.

Lê belê di peyva ku dengdêrên "a" û "e" yê dihewîne de her du dengdêr jî ditewin. Wekî nimûne:

dewar - dêwêr, gavan - gêvîn, kalan - kêlîn, beran - bêrîn, çakêt, çêkît ...

Dêwêr bajo, bira nekevin zeviya.	Dewêr biajo, bila nekevin zeviyan.
Çêkît xu neke, hewa germ e.	Çakêti li xwe neke, hewa germ e.
Bêrîn bifiroşe.	Bêrên/beranî bifiroşe.

3. 8. Tu carî peyvên "nayê" ya ku erênîya wê "tê" ye û "neyê" ya ku erênîya wê "were" ye nakeve ser zimanan. Bi heman sedema zayendî, li şûna wê peyva "nê" yê tîbî bi kar anîn.

Derde van nê kişandinê.	Derdê van nayê kişandin.
Nê vê derê!	Neyê vê derê.
Derdekî isa bêderman e, nê gotinê.	Derdekî wisa bêderman e, nayê gotinê.

3. 9. Pronava "min"ê di ravekê de wekî qertafekê tîbî bi kar anîn. Her wiha pronava vegerok a "xwe" yê jî tenê wekî "x" yê tîbî diyarkirin. Wekî nimûne:

Male'm qurbana te we!	Malê min qurbana te be!
Deste'x kaş ke, bira nekeve ber dêrî.	Destê xwe kaş ke, bila nekeve ber dêriyî.

3. 10. "bi" ya di lêkeran de û di gelek peyvên de tîpa "b" yê diguhêzin li gorî deveran "w" yê an jî "v" yê.

Vî gedî buwe ser hekîmekî.	Vî gedeyî bibe ser hekîmekî.
Dîk newe suwe (siwe) nawe?	Dîk nebe sibe nabe?
Malê vewijêre!	Malê vebijêre (bide hev)!

Heban (hewan), tebat (tewat), xebat (xewat), şabaş (şewaş), teba (tewa), sebeb (sewew)...

3. 11. Hinek caran tîpa "d" yê vediguhêzin tîpa "r" yê û tîpa "l" yê jî bi "r" yê bi lêv dikin. Wekî nimûne:

Pidû (pirî), bila (bira) ...

Li gundê Noreşînê yî Bazîdê çend mal hene ku gelek tîpên "d" yê wekî "r" yê bi lêv dikin; lê ev awarteyêke devokê ye û li cihêkî din rast nehatimê. Wekî nimûne:

Xurê bera xi birê!	Xwedê belaya xwe bidê.
--------------------	------------------------

Bi awayekî gelemperî awayê fermanê yê lêkera "dayîn"ê "bire" ye.

Wekî nimûne:

Ja nanekî bire mi. Wî sozî nere her kesî!	Îcar nanekî bide min. Wî sozî nede her kesî!
Peree wî hene, lê bire te nere te nizanîm.	Pereyên wî hene, bide te yan jî nede te nizanîm.

3. 12. Bikaranîna dema niha ya domdar di devokê de heye ku min kêman caran ji devokên din bihîstîye. Wekî nimûne:

Nêr Ez î nexaş im, ez e ça herim wir.	Ez niha (va ez) nexweş im, ez ê çawa herim wir.
Tu yî (nî) nexaş î, te e ça herî wir.	Tu niha (va tu) nexweş î, tu dê çawa herî wir.
Ew î gêj e, ye pîçiya xwe bibire.	Ew niha (va ew) gêj e, dê pîçiya xwe bibire.
Em î ne hazir in, kê dikare bira worê.	Em niha (va em) ne hazir in, kî dikare bila were.
Hûn î nikarin herin, îva ye berf dibare.	Hûn niha (va hûn) nikarin herin, va ye niha berf dibare.
Ewana yî (nî) hatin, îdî em dikarin herin.	Ew niha (va ew) hatin, êdî em dikarin herin.
Mê Ez a birçî me, nikarim dêrmîn bixwim.	Ez niha (va ez) birçîme, nikarim dermên bixwim.
Tu ya (na) astiya yî, hinekî sere xi dayne.	Tu niha (va tu) westiyayî yî, hinekî serê xwe dayne.
Ew a ducanî ye, nehêle bira aciz newe.	Ew niha (va ew) ducanî ye, nehêle bila aciz nebe.
Em a pag in, jine xelqê ne isan in.	Em niha (va em) pak in, jinên xelqê ne wisan in.
Hûn a li ku ne, dere we çima girtî ye.	Hûn niha (va hûn) li ku ne, derê we çima girtî ye.
Ewana a (na) hatin, de sivrê raxin.	Ew niha (va ew) hatin, de sifreyê raxin.

3. 13. Daçeka "bi"yê bi temamî veguherîye "pê"yê. Wekî nimûne:

Pê kêvçî bixwe kurem! Pê destex na, pê kêrê qut ke. Pê gulekê bihar nê.	Bi kêvçî bixwe kurê min! Ne bi destê xwe, bi kêrê qut bike. Bi gulekê bihar nayê.
--	---

3. 14. Dema bê ne bi "dê"yê, lê bi "e" yan jî "ye"yê tê çareser kirin. Wekî nimûne:

Ez e siwê herim Bayîzdê. Tu ye kingî worî! Mal e siwê bar kin!	Ez ê sibê herim Bazîdê. Tu dê kengê werî! Mal dê sibê bar bikin!
--	--

3. 15. Daçeka "ji bo"yê tê fêman kirin; lê belê hertim daçeka "sa" yan jî "sewa"yê tê bi kar anîn. Wekî nimûne:

Sa çi nehafî dewatê? Koxekî sa tendûrê çêdikim. Sewa wî ferq nake.	Ji bo çi nehafîyî dawetê? Koxekî ji bo tendûrê çêdikim. Ji bo wî ferq nake.
---	---

3. 16. Veqetandeka nêr a yekjimar carinan bi "î"yê tê gotin carinan jî bi "e"yê. Her du bikaranîn jî hene; lê belê bikaranîna "e"yê berbelavtir e. Wekî nimûne:

Mi bave'x (bavî 'x) ra go. Kure te (kurî te) kur we, pišta te nê erdê.	Min ji bavê xwe re got. Kurê te kur be, pišta te nayê erdê.
--	--

4. Encam: Bikaranîna devokê

Min li jêrê hinek nifirên devoka Celaliyan dane hev. Sedema berhevkirina nifiran ew e ku di nava axêveran de hevpar in û lewma jî berhevkirina wan ji beşên zargotinê yên din hêsatir e. Wekî nimûne:

Avê biwînî nîn newînî, nîn biwînî lê avê newînî!	Avê bibînî nên nebînî, nên bibînî lê avê nebînî!
Bav l'pêşiya kur ketî!	Bav li pêşiya kur ketî!
Bela'x ber piye'x da biwînî!	Belaya xwe di ber piyên xwe de bibînî!
Bin erebekê keví, goşte te teka ¹ va bigire!	Bi bin erebeyekê keví, goştê te bi tekeran ve bigire!
Birûsk te xe!	Birûsk li te bixe!
Çûyîna te hewe; lê hatina te tune we!	Çûyîna te hebe; lê hatina te tune be!
Emre te kurt we!	Emrê te kurt bibe!
Gewrêş ² gewriya te keve!	Gewrîêş bi gewriya te bikeve!
Herî, l'mî nezivirî!	Herî û li min nezivirî!
Herî, qe venegerî!	Herî, qet venegerî!
Heta'k xuş wî hemasa ³ pale wî!	Heta ku xweş bî hertim pale bî!
Hête te bişkê!	Hêta te bişkê!
Ij/ji vir neçî dera han!	Ji vir neçî dera han!
J'îro dernekevî siwê!	Ji îro dernekevî sibehê!
Kêrane xaniye te bişkê!	Kêranê xaniyê te bişkê!
Kotan koka we rawe!	Kotan li koka we rabe!
Kul, jan, dev, diran, bigire pişik - parxan!	Kul, jan, dev, diran, bigire pişik û parxan!
Kulfete te l'te gurê har we!	Kulfetê te li te gurê har be!
Mala te berê bê keve!	Mala te bi berê bayî bikeve!
Mala te kerkene we!	Mala te kerkene bibe!
Nexweşiya te l'te heyşt nowe ⁴ we!	Nexweşiya te li te heşt nobe be!
Nikulreş ⁵ keví!	Bi nikulreşê bikeví!
Piye te ber piye te nekeve!	Piyê te bi ber piyê te nekeve!
Qir koka we keve!	Qir bi koka we bikeve!
Sewta te bibire!	Sewta te bibire!
Şetele ⁶ l'te keve!	Şetele li te bikeve!
Tu sere riya berate wî!	Tu li serê riyên berate bî!
Tu xuş wî, hale reş da wî!	Tu xweş bî, di halê reş de bî!
Tu xuş wî, hemasa nexaş wî!	Tu xweş bî, hemasa nexweş bî!
Wayle/wayla xewtêş ⁷ ketî/ketê!	Weylê/weyla bi xewtêşê ketî/ketê!
Xeneqûtk xeneqa ⁸ te keve!	Xeneqûtk li xeneqa te bikeve!
Xêrê j'emre'x newînî!	Xêrê ji emrê xwe nebînî!
Xêrê jê newînî!	Xêrê jê nebînî!
Xudê atara ⁹ te bibirîne!	Xwedê atara te bibirîne!
Xudê koka we biqelîne!	Xwedê koka we biqelîne!
Zimane te ber dirane te keve!	Zimanê te bi ber diranê te bikeve!

Di vê gotarê de heta ku ji destê min hat, min taybetmendiyên sereke yên devoka Celaliyan bi ser hev de anîn. Helbet ev taybetmendî tenê beşeke wê ne û divê xebatên kûrtir li ser van mijaran bêne kirin.

¹ **tek**: tekereka erebeyê

² **gewrêş**: cureyekî nexweşiya ku gewrî pê reş dibe

³ **hemasa**: her wisa, hertim, bi berdewamî

⁴ **nowe**: di nexweşiya tayê de her careke bilindbûna germiya bedenê

⁵ **nikulreş**: cureyekî nexweşiya mirîşk û perindeyên din e ku dema bi vê nexweşiyê dikevin nikilê wan reş dibe

⁶ **setele**: 1. qeza û bela 2. karesat 3. *mec.* kesê ku belaya xwe dike stûyê xelqê

⁷ **xewtêş**: cureyekî nexweşiya ku mirovî xewar dike û mirov nikare zû bi zû ji xewê rabe

⁸ **xeneq**: di qirikê de cihê ku bi xitimîn an jî şidandina wê ruhber dixeniqin

⁹ **atar**: bingeh, bineçe

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, Réalisation : **M. HASSAN**

Civîna payîza 2013an

Civîna Kurmancî ya 53yan, rojên di navbera 2 – 10.11.2013an de, li Swêdê, li bajarê Västeråsê, hat li dar xistin.

Di civînê de li ser van babetan hat kar kirin: *Devokê Berrîya Mêrdînê, Hinek peyv ji Selmasê, Peyvên ji Folklorê Kurdî ya Sadiq Bahaeddîn Amêdî û Peyvên ji "Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê"* ya Hecîyê Cindî.

Ev hevalên han beşdarî vê civînê bûn: *Khosrow Abdollahi* (Selmas), *Mistefa Aydogan* (Mêrdîn), *Rojen Barnas* (Diyarbakir), *Elîşêr* (Wan), *Hemîd Kiliçasalan* (Mêrdîn), *Mahmûd Lewendî* (Qerejdax), *Selam Nûman* (Qamişlo), *Zinar Soran* (Dêrik), *Têmûrê Xelîl* (Rewan), *Reşo Zilan* (Ağirî).

Em berhemên ji vê civînê li jêrê pêşkêş dikin.

Hinek peyv ji Selmasê

- I -

Amadekar: **Khosrow ABDOLLAHÎ**

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
abûr; avrû, ava rû, heya <abûra yekî birin>	onur, haya, yüz suyu birinin hayasını götürmek	honneur, vergogne deshonorer qqn, porter atteinte à l'honneur de qqn, déconsidérer qqn.	honour to dishonour, to disgrace
adan; bereket <adana vê zeviyê ji ya hanê zêdetir e> <destê Şîrînê bi adan e>	bereketli, fertile bu tarlanın verimi şundan daha fazladır Şîrîn'in eli bereketlidir.	fertile ce champ est plus fertile que l'autre champ Şîrîn a les mains vertes.	fertile, blessed the production of this field is greater than that one Shirin has fortunate hands.
ade (pehlewî 'adak')	ada	île	island
agir barandin; gulle barandin	yaylım ateşine tutmak	soumettre à un tir nourri	to open heavy fire
agir gurr kirin; agir geş kirin	kızıştırmak	attiser le feu	to stoke the fire
agirperest	ateşperest	adorateur du feu, zoroastrien	fire worshipper, zoroastrian
ahil	yetişkin, olgun, büyük (yaş)	adulte, dans la force de l'âge, d'âge mûr	adult, mature
navsere	orta yaş	d'âge moyen	middle-aged
ahilî/ahilîfî	yetişkinlik, olgunluk (yaş)	maturité, âge mûr	maturity
ajik/ajing;	yabani badem	amande sauvage	wild almond
al	açık kırmızı	rouge clair, incarnate	light red
aniha; anika, vê gavê	hemen şimdi, hemencecik	maintenant, tout de suite	now, straight
ar; war û wargeh	yer yurt, oba	région, camp	area, camp
aran; germiyan	kışlak (göçebeler için)	lieu d'hivernage, bas pays, région sèche et chaude	winter quarters (of nomads)
ardxavk	tavada tereyağında unun kavrulmasıyla yapılan bir yemek	galette confectionnée avec de la farine et du beurre, et cuite à la poêle	four fried in butter (for eating)
şevîlk	çene	mâchoire, maxillaire	jaw, maxilla
arihandin; arandin	ağrıtmak, sızlattmak	raviver une douleur, une blessure, envenimer, exacerber	to cause pain, to sting, to wring
arihûn; arîn	ağrımak, sızlamak	avoir mal, souffrir d'une blessure qui s'est ravivée ou rouverte	to pain, to sting, tingle
arînok/alînok; qafenok, muqeşir	nohut yarması	plat de pois chiches cassés et grillés	split chickpeas
armûş; ermûş, hevirmiş, hevirmêş, hevrişim	ipek	soie	silk
arûşe; arîşe, arijo, anîzaz	haylaz, yaramaz, afacan	turbulent(e), tapageur(euse) (surtout un enfant)	naughty, mischievous, turbulent
arûşetî	haylazlık, yaramazlık, afacanlık	tapage, turbulence	noise, turbulence, troublemaking, mischief
arvan; bijiv	azık, erzak	vivres, provisions	rations, provisions, victuals, [food] supplies
arvane; arwane, nage	dişi deve	chamelle (femelle de dromadaire) de quatre ans et plus	four year old female camel
asûde	sakin, sükûnet, rahat	tranquille adj., calme, en paix	calm, relaxed
asûde bûn	rahat olmak, sakin olmak	être tranquille, se calmer	to be relaxed, to be quiet, to be calm
asûde kirin	sakinleştirmek, rahatlatmak	tranquilliser, calmer	to calm, to relieve
asûdetî; asûdeyî	sakinlik, sükûnet	tranquillité, sérénité	calmness, serenity
aşê bê/bayî	yel değirmeni	moulin à vent	windmill
aşê hesin; aşê êgir	motorlu değirmen	moulin motorisé	motorized mill
aşêv; eşêv, bijar, alax	ayıklama	binage	weeding
aşêv kirin; eşêv kirin, bijar kirin, alax kirin	ayıklamak	biner, sarcler, désherber	to weed
aşik	küçük değirmen	petit moulin	small mill
aşirmek	pantolon askısı	bretelles de pantalon	pants suspenders
qawîşa aşirme	askı kayışı	la courroie de la croupière	sling, strap crupper
aşî; aşvanî, aşhêrî	değirmene buğday öğütmeye giden	personne qui apporte son grain au moulin	person who brings his grain to mill
aşî kirin; pûyîn, debax kirin	sepilemek	tanner	to tan
aşîta avê	dalgalar halinde gelen su kütleli	chute d'eau, cascade	cascade, waterfall
aşîtê êş; beras	değirmen taşı	meule (du moulin)	millstone
<ad û aşîd di xwe de anîn>	yalan yere yemin billah etmek	jurer sur sa propre tête, parjurer	forswear oneself, swear on his own head
aşîxane; debaxxane	tabakhane	tannerie	tannery
ava; avadan	şen, bayındır	prospère	built-up, flourishing, prosperous
ava bi binik bûn	îçi başka dışı başka olmak	être réservé, être renfermé	be reserved, be withdrawn
ava bûn = çûn ava	batmak (güneş ve ay için)	se coucher (soleil, lune)	to go down
roj ava bû	gün battı	le soleil s'est couché	the sun has gone dawn
roj li ser avan e (ava ye);	güneş batmak üzere	le soleil est sur le point de se coucher	the sun is about to set
avabûna rojê	gün batımı	coucher du soleil	sunset
avabûna hîvê	ay batımı	coucher de la lune	moonset
aveping; avpeng, pingar	su birikintisi	petite mare, flaque	small pond, puddle
avbirr; bend	ark seti	petit barrage en terre (obstruant provisoirement un canal d'irrigation)	small earth dam (temporary blocking an irrigation canal)

Tiba Melayê Erwasî

Amadekar: Prof Dr Kadrî YILDIRIM

Ev pirtûk (Tiba Melayê Erwasî), ji pexşana kurdî ya klasîk nimûneyeke balkêş e û bi qasî ku tê zanîn di warê nûjdarîyê de mînakê yekemîn a nivîskî ye. Ji ber wî qasî jî girîngîyê wê ya dîrokî heye. Nivîskarê wê Şêx Mihemed Erwasî, ku di nîvê dawînê sedsala 18an û destpêka sedsala 19an de jiyaye, yek ji mezinên binemala Erwasîyan e û yekemîn endamê wê binemalê ye ku li gundê Erwasê bi cih bûye. Erwas gundekî navçeya Miksa Wanê ye.

Melayê Erwasî ji xwe re Tiba Calînus (Claudius Galenus +200 z) wekî esas girtiye. Yekemîn kesê ku qala Melayê Erwasî kiriye, Yûsuf Ziyadîn Paşayê nivîskarê Ferhenga kurdî-erebî ye. Navê rastî yê Melayê Erwasî, Şêx Mihemed e, lê wî ji xwe re gotiye "Kalikê Erwasîyan Şêx Mihemed el-Qutûb".

Têbînî: Ev babeta han diviyabû di hejmarê 52an ya Kurmancî de bihata weşandin. Ji ber nemana cih me nedikarî em wê hingê belav bikin.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
av ji çavan hatin, avhatina ji çavan	göz sulanması	larmoiment	watery eyes, epiphora
avçûna ji dev	ağızdan salya akması	bave, sécrétion de la bave	drooling, sialorrhoea
avolek; peqikên avî	sulu yumrucuklar	bulle, vésicule	vesicle, bulla
ba	romatizma	rhumatisme	rheumatism
bagirtî; mirovê bagirtî	romatizmalı	qui souffre de rhumatisme, rhumatisant	rheumatic
bawesîr; basûr	basur	hémorroïdes	haemorrhoids, piles
bawesîra bayî	romatizmalı basur	hémorroïdes rhumatismales	rheumatic haemorrhoids
bayê çerxan	gezgin romatizma	polyarthrite	wandering rheumatism
bayê sor	kızıl romatizması	rhumatisme inflammatoire	red rheumatism
bêntengî; bêhtengî, bîhtengî	1. nefes darlığı; 2. kasvet; 3. sabırsızlık	1. essoufflement ; 2. irascibilité, emportement ; 3. impatience	1. shortness of breath; 2. irritation; 3. impatience
bewilqebzûn; mîznehatin	idrar tıkanıklığı	difficulté à uriner, rétention d'urine	urinary obstruction, ischuria
birîna goştrîzî	eti çürüyen yara	plaie infectée	rotting wound
çavê şikestî	kamaşmış göz	vue basse	impaired eyesight
çavtarîbûn, tarîbûna çavan	gözkararması	aveuglement	staggers, vision loss
dengvebûn; dengê ketî vedîbe	ses açılması	recouvrement de la voix	regained voice, vocal recovery
dijwariya bewlê	idrar rahatsızlığı	trouble urinaire	urination disorder
dirêjkirina mûyan	kıl uzatma	poussée de poils, de cheveux	hair extension
êşa çavan; çavêş	göz ağrısı	mal des yeux, ophtalmie	eye disease
êşa didanan; diranêş	diş ağrısı	mal de dents, odontalgie	toothache, odontalgia
êşa guh; guhêş	kulak ağrısı	otalgie	earache, otalgia
êşa parsûyan; parsûêş	kaburga rahatsızlığı	douleur dans les côtes	rib pain
êşa piştê; piştêş	sırt ağrısı, bel ağrısı	mal de dos	backache, back pain
êşa ser; serêş	başağrısı	migraine	headache
êşa sîng; sîngêş	göğüs ağrısı	douleur de poitrine	chest pain, breast pain
germî	sıcaklık, hararet	chaleur, température	fever, temperature
germîya bedenê; germîya laş	vücut sıcaklığı	température du corps	body temperature
gewrî werimîn, werma gewriyê	boğaz şişmesi	enflement de la gorge	throat swelling
geztina marî; marpêvedan	yılan sokması (ısırması)	piqûre de serpent	snakebite
girê	şiş, yumru	enflement, enflure	swelling
guhê giran	ağır işiten kulak	oreille qui entend mal	poor hearing
guhgiran	ağır işiten	malentendant	hearing-impaired
gurî	1. uyuz; 2. kel	1. galeux ; 2. chauve	1. scabies, 2. bald
hişkahiya dev	ağız kuruluğu	sécheresse de la bouche	dry mouth
îlancûx; îlancux, îlancix, mûmar	yılcancık	érysipèle	erysipelas
kelîna me'îdeyê	mide yanması	brûlure d'estomac, pyrosis	heartburn, pyrosis
ketina deng; dengketin	ses düşmesi, ses kısılması	1. enrrouement ; 2. dysphonie	1. hoarseness; 2. dysphonia
kewa birînan	yanarın kaynaması (kapanması)	cicatrisation	wound closure
kofîbûn, derdê pîs	cüzzam	lèpre	leprosy
kûrî; korî, korahî, korbûn	körlük	cécité	blindness
kurmê zik	karın (bağırsak) kurdu	ver intestinal, parasite	intestinal worms
mirovê girêdayî; girêdayê bi mêraniyê	iktidarsız	impuissant	impotent, erectile dysfunction (ed)
mûyên çavan; mûyên di çavan de tîn	gözdeki kıllar	trichiasis	trichiasis
nexweşiya xewê	uykusuzluk hastalığı	trouble de sommeil, insomnie	insomnia
qermîçiya çavan; qermîçokên çavan	göz kırışıklığı	ridules sous les yeux	eye wrinkles
revandina mûriyan	karıncalarla mücadele	chasse aux fourmis	ant fight
rîş	şark çıbanı	leishmaniose	leishmaniasis
ronahiya (ruhniya) çavan	görme gücü	vue, acuité visuelle	vision, eyesight
şewat	yanma, yanık	brûlure	burning, burn
şewitandina tavê	güneş yanığı	brûlure de soleil	sunburn
şevkûrî; şevkorî, şevkorî, koreşevî	gece körlüğü	cécité nocturne	night blindness, nyctalopia
sîngê girtî	göğüs kapanması	difficulté respiratoire	respiratory obstruction
sir bûn	donmak	geler	congeal, to become numb
sirbirina piyan; pêtevizîn	ayakların uyuşması	gel des pieds	feet numbness
sistbûna destûpiyan	el ve ayaklarda halsizlik	faiblesse des membres	hands and feet weakness
sistiya bedenê	vücutta halsizlik	manque de tonus, faiblesse du corps	body weakness
spîbûna mûyan	saç ağarması	blanchissement des cheveux	graying of the hair
ta	1. sıtma, 2. humma, ateş	1. malaria, paludisme ; 2. fièvre	1. malaria, 2. fever
tengasiya nefesî, tengnefesî; tengnefesî, bîhncikîn	nefes darlığı	essoufflement respiratoire	breathlessness, shortness of breath
tengnefes; bîhncikyayî	nefes darlığı olan	qui a le souffle court, qui souffre d'essoufflement	short-winded
weba	veba	peste	pestilence, plague
vereşîn	1. istifra etmek, 2. istifra	1. vomir ; 2. vomissure	1. to vomit; 2. vomiting
werma	şişkinlik	enflement, gonflement	swelling
werma bedenê	vücut şişkinliği	gonflement du corps	body swelling
werma gewriyê	boğaz şişkinliği	gonflement de la gorge	throat swelling
wermdanîn	şişkinliğin inmesi	dégonflement	reduction of swelling
weşana mûyan	kıl dökülmesi	perte de poils, de cheveux	hair loss
xwîna didanan	diş kanaması	saignement de gencives	teeth bleeding
zehfrazan	aşırı uyku	hypersomnie	excessive sleepiness, hypersomnia
zehr xwarin; jehr xwarin	zehir içmek	s'empoisonner	to take poison
zerahiya rûyan	yüzün rengi solmak	pâleur	(facial) pallor
zerik	sarılık	jaunisse, ictère	jaundice, icterus
zikêş; êşa zik	karın ağrısı	mal d'estomac	stomach ache
zûrekwarin, derblêketin	darbe	coup, impact, le fait de prendre un coup	impact
zûspîbûna mûyan	saçın erken ağarması	le blanchissement précoce des cheveux	early graying of the hair

Sadiq Bahaeddîn Amêdî - III

"Folklorê Kurdî" - Dastana Memê Alan

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hedar; hedan	sükunet, huzur	calme, sérénité	comfort
koç kirin	nakletmek, göçmek	migrer	to remove, migrate
ripitî; ripijî, repisî, zepitî	tıka basa	à ras le bord, bien tassé	full to the brim
gidîş	başaklar aşıya gelecek şekilde hasat yığını	meule de gerbes de blés disposées de façon que les épis soient en bas	a pile of grain husks
şixan; şixre, kişre	sapları harmana taşıma işi	transport de gerbes de céréales vers l'aire de battage	to transport the grain husks for threshing
balav; berav	çamaşır yıkama	lessive	cloth washing
beravî	çamaşır yıkıyan	laveur de linge, lavandière	washer woman/man
berav kirin	çamaşır yıkamak	faire la lessive, laver le linge	to wash (clothes)
di zikê xwe de herişîn	<idyom> için için yemek	se morfondre	to fret about, to worry
veder bûn	ayrılmak, uzaklaşmak	s'éloigner	to be/become distant, be far-off
bi bez	koşarak, acele	en courant, à pas de course	rush, hastily, quick
pêxemi; bi xema	gamî ile, tasası ile	avec le souci de, en se souciant de	for fear of, in fear of
berbûn êkûdû; bi hev ketin, rabûn hev, xwe li hev rakışandin	dalaşmak, kavga etmek	se chamailler, s'empoigner	to fight, to brawl
nehatin rayê	yola gelmemek, ikna olmamak, baş eğmemek	ne pas se soumettre, refuser de suivre, opiniâtre	to be hard to convince, be stubborn
damayî	bitkin, bitik	épuisé, à bout de force	careworn, exhausted
heçku; herçûku, heçka	sayki, farzetki	comme si	as if
di darê dinyayê de	yeryüzünde	de par le monde	on earth
tep û mistanê (= laqirdî)	elşakası	chahut, bourrade, plaisanterie, pratique	practical joke, playing with claps and fists
xwe pê nehaydan	oralı olmamak	ignorer, ne pas prêter attention	to ignore, pay no attention
dagerîn	yayladan iniş, yayladan inmek	descendre des estives, retour d'alpages	to come down from the summer pastures
hilgêr	yaylaya çıkma	montée vers les estives	one who goes to the high summer pastures
kêşa karwanê	kervan kafilesi, kervan konvoyu	convoi de caravanes	caravan convoy
kêş	kafile, konvoy	convoi	convoy
bêmefer	umutsuz, mecalsız, aman vermez	désespéré, désemparé, sans recours	hopeless, weak
dêm kirin; bêav hiştin	susuz bırakmak	assécher	drain,
şevav; ava şevê	akşam sulaması	arrosage du soir	evening watering
geş bûn	serpilip gelişmek	s'épanouir	flourish
keçinî	1. kız, kızlık, 2. bakirelik, 3. kızlık ile ilgili	1. condition de jeune fille ; 2. virginité ; 3. adj. virginal	1. girl, maiden, 2. virginity, 3. maiden, virginal
keçkanî	1. kızlık, bakirelik; 2. güreşte tarafların berabere kalması	1. virginité ; 2. match nul (dans la lutte)	1. virginity, maiden; 2. draw (for wrestling)
kêriya çiyê	masadağı	montagne à sommet plat	mountain with flat summit
bêvirî	halsızlık, takatsızlık	malaise, prostration, épuisement	prostration
radan	1. küremek; 2. kapatmak; 3. sokmak; 4. uzatmak; 5. davranmak	1. ramer ; 2. fermer, verrouiller ; 3. pénétrer ; 4. étendre allonger ; 5. agir	1. to shovel; 2. to seal; 3. to penetrate; 4. to stretch (oneself); 5. to act

Folklor - VI

"Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê" ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hêva; virde	bu yana, bu tarafa	par ici	this way, in this direction
terkeselat bûn; (dev ji nimêjê berdan)	namazı terketmek, din yolundan uzaklaşmak	renoncer à la pratique religieuse, devenir mécréant	to give up the practice of praying
terkeser bûn (dev ji ciyê we, welatê xwe berdan)	yerini yurdunu bırakmak	s'exiler, s'expatrier	strayed, land abandonment
şinod	kilise meclisi	synode	synod
ji şabûna lingê wî erd nagire	sevînçten uçmak	être sur un petit nuage, être très joyeux	he is extremely happy
pirço; pirçû	yüzü asık	renfrogné, maussade	grimace
papax	kalpak	kalpak, bonnet de fourrure, bonnets à la tartare	fur cap
xêretxane	hayirevi, imaret	hospice	shelter
mawerd	gülsuyu	eau de rose	rose water
dor û ber	etraf, çevre	environs, alentours	around
şiqitandin	indirmek, sıyırmak	descendre (v.t.), baisser	to take/ bring down
qalpax; qapax	kapak	couvercle	lid
çerçirin	çabalamak, gayret göstermek	déployer des efforts, s'efforcer	to endeavour
niç; goşe	köşe	coin	corner
qoçax	yiğit, yürekli	brave, preux	brave, strong
dêmistan	uçsuz bucaqsız kurak yer	steppe, étendu aride	wasteland
miraxwestin, xwastek, daxwaz	dilek	désir, aspiration	wish
maldar	varlıklı, zengin	riche, fortuné	rich
guhartinî bi zêrtî	altın karşılığında takas	troc avec de l'or	exchange in gold
terk	yarık, çatlak	fissure, fêlure	split, slit, crack
terk lê ketin	yarılmak, çatlamak	se fissurer	to split, slit
terikîn	yarılmak, çatlamak	se fissurer, se fêler	to split, slit
hevserî; jinûmêrên hev	eş, karı-koca	conjoint	married couple
dilê sax; dilê paqijî, dilê safî	saf, temiz yürekli	cœur pur, bien intentionné	pure heart
tê deranîn; tê derxistin; zanîn	doğru tahmin etmek, sezmek	deviner	to guess right
ranêzikayî ... kirin; nêzikî ... bûn	yaklaşmak	s'approcher	to come near
çavronayî dan; çavronahî dan	gözaydınlığı vermek	féliciter, congratuler	to congratulate
dîhar; diyar, xuya	görünür	visible, en vue, apparent	in view
silikîn	ürkmek, şüphelenmek, gocunmak	tressailler, sursauter	to be affraid
bengîfî	aşk	amour, état amoureux	love, passion
xwarinxane	lokanta	restaurant	restaurant
berdest	el altında, hazır	prêt, à portée de la main	have handy, ready
soldirû; goşkar, solbend	ayakkabıcı	cordonnier, bottier	shoemaker, mender of shoes
pêşekar; sinaetkar	sanatkâr	artisan	craftsman
çap; qeys, pîvan	ölçü	mesure	measure
serê xwe pê re kirin yek	biriyê yatmak, cinsel ilişkide bulunmak	coucher avec qqn. faire l'amour	to make love
qirmî; misîn	ibrik	aiguïère	ewer
forq; qehpik;	kancık, kahpe	putain, prostituée	bitch
êrdek	yedek at	cheval de réserve	reserve horse
kulzikî	istemeye istemeye, istemeyerek, gönülsüz	de mauvais gré, à contre cœur	involuntary
te kul kuta dilê min	içime kaygı saldım	tu m'as chagriné	you let grief in my heart
berdestî	hizmetkar	serviteur, servante	servant, valet
hêçka; hînga	ozaman	alors, à ce moment	then
bi qirka hevdu girtin	tartışmak, boğaz boğaza girişmek	s'empoigner	to discuss, bring to account

Devokê Berrîya Mêrdînê

- VII -

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
gumre	inatçı, dik kafalı	obstiné, têtu	stubborn
gunkê qapanê	kantar topuzu	poids courant le long de la règle graduée de la bascule	plumb of steelyard
guroşk; guvîşk, givîşk, guvîşk	sıkım	boulette, croquette	squeeze
gurgurre; kuşkuşe	palavracı	bonimenteur, charlatan, menteur	arrant liar
li yekî bi guşeguşan ketin	işkilenmek	avoir des soupçons, se douter de	to get wind of
guvaştin; givaştin	sıkırmak	serrer, presser	to squeeze, press
halet	kara saban	charrue	a primitive plow
hamiş; hêmiş, hêş	atı durdurma ünlemi	interjection pour stopper le cheval	interjection to stopping horse
hatnehat; çûnûnehat, çûnnehat	dönüşü olmayan yol	sans retour (chemin)	way of no return
havo; hevo	dokumada atkı	trame	weft
haymûtaym; hamûtam, 'amûtam	suçsuz günahsız	innocent	innocent
hay û olam jê nebûn	...den habersiz olmak	ignorer, ne pas être au courant	to be unaware of ...
hebîn	1. sevme; 2. tapma	1. amour ; 2. adoration	1. love; 2. worship
hebandin	1. sevmek; 2. tapmak	1. aimer ; 2. adorer	1. to love; 2. to worship
hecam	hacamat	ventouse	cupping
kirin heftûheşt	bir konuda çekişmek	se chamailler, avoir une altercation	to altercate
heftûzik	köpek memesi hastalığı	hidrosadénite suppurée	hidradenitis suppurativa
hejhejok	sarsak	branlant	shaky
hênik; hînik, honik, fênik	serin	frais	cool
herbî; şîşika tivingê	harbi	languette de fusil	ramrod
herikîn	akmak	couleur, s'écouler	to flow, run
herikandin	akıtmak	faire couler	to flow, run
herimîn	haram olmak, berbat olmak	s'avilir, se corrompre	to be destroyed, to be fucked
herimandin	haram etmek, berbat etmek	souiller, salir, pervertir	to destroy, mar
hespikê hesinî	bisiklet	bicyclette	bicycle
hevalbehçîn(k)	arkadaş çatlatan	importun, casse-pieds	someone unwelcom, a pain in the neck
hevalçûk; hevalpiçûk	döleşî, etene, plasenta	placenta	placenta
hevrişk; hevrişk	sıcak ekmeği doğrayıp üzerine yağ ekleyerek karıştırıp yenen bir yemek	plat de pain chaud émietté et mélangé avec du beurre	buttered bread
hêwî; hêmî, qelp	çürük, kalitesiz (kumaş için)	1. étoffe de mauvaise qualité ; 2. humidité	1. cheap cloth; 2. dampness
heyirî	şaşa kalmış	ébahi, surpris	amazed, perplexed
hezarpizrûk; hezarpizûr; pizûr	kırkbayır	feuille	psalterium
hezaz, pûl	göçük, heyelan	éboulement	landslip
hılanîn	1. kaldırmak; 2. saklamak, ayırmak	1. lever, soulever ; 2. mettre de côté	1. to lift up; 2. to keep, save
hilperikîn	tırmanmak	grimper	to climb
hildirûn	kısaltmak için içten katlayarak dikmek	raccourcir un vêtement en reprenant le bas	to shorten a cloth
hilgirtin	kaldırmak, taşımak	porter	to carry, bear
hilkutan	tepmek, bastırmak	tasser, compresser	to shake (something) up and down
hilmeyî ser çavê yekî bûn	karşı çıkmak	s'insurger contre qqn.	to rebel
hilmik	saşe, lavanta kesesi	sachet	sachet
hilor bûn	sıçramak, zıplamak	bondir	to jump
hilor kirin	sıçratmak, zıplatmak	faire bondir	to bounce
hilpekîn	sekme, zıplamak	gicler, jaillir	to skip, bounce about
hilpufandin	üfleyerek tozunu almak	ôter la poussière en soufflant dessus	to blow off
hilqetandin	koparmak	trancher, couper	to pucker, to cut off
hilweşandin; hilşandin	yıkma	démolir, détruire	to fall down, collapse
hinatîşk; kevza keviran	taş yosunu	mousse, lichen	moss (for stone)
hîncir	büyük kaya parçası	gros rocher	boulder
bi hindûhêl	var gücüyle	de toutes ses forces	with all one's strength
li ser hindûhêla xwe bûn	güçü kuvveti yerinde olmak	être au faite de sa puissance, être au sommet de sa forme	to be in full strength
hişkolekî	kupkuru	sec, très sec	half-dryed
hîvron; hîveron, heyveron, tavehîv, taveheyy	mehtap	clair de lune	moonlight
hizhizî	yıpranmış, sarsak	usé, croulant	shaky, trembly
hors	dibek kolu	pilon	pestle
lê ho venedan	oralı olmamak	ignorer, s'en moquer	to not mind, to not care about
hulumandin	pismak	être effrayé, avoir peur	to be scared
incik; hincik	taranmamış birbirine karışmış saç	enchevêtré, ébouriffé, chevelure emmêlée	ruffled
îppela, tazî: şilf tazî, şût tazî, rût, rûs, xwes, rût û tût	çırıl çıplak	tout nu	full naked
işkba, hişkba	sıkı eğirme	filage serré	hard spinning
xavba	gevşek eğirme	filage lâche	loose spinning
jahr; jehr	zehir	poison	poison
jêkirin	kesmek, koparmak	couper, trancher	to cut
jêrajorî bûn; jêrejorî bûn	sağını solunu şaşırma, şaşkınlık	être déboussolé, être désorienté, être dérouté	to be led astray
ji ber xwe xistin	tasfiye etmek	liquider, éliminer	to remove
ji destûpîyan ketin	eli ayağı tutmamak	devenir impotent	to debilitate
ji guha kirin	sağır etmek	assourdir	to deafen
ji hiş de ketin	hafızası zayıflamak	perdre la mémoire	to be weak in memory
ji qam de ketin	yığılıp kalmak	s'effondrer	to collapse, fall down
ji ser xwe çûyîn	ne oldum delisi olmak	avoir la grosse tête	stuck-up, snooty

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN

Civîna Cizîra Botan

Civîna Kurmancî ya 54an, rojên di navbera 21 – 28ê meha hezîrana 2014an de, li bajarê Cizîra dîrokî hat li dar xistin.

Cizîr wek bajar roleke girîng di dîroka Kurdistanê de ditiye. Demeke dûr û dirêj bûye paytextê mîrektîya Botan ku yek ji sê mîrektîyên herî xurt, temendirêj û xwedanroleke mezin ya serdema piştî Eyûbîyan e. Desthilatdariya vî mîrektîyê heta nivê sedsala 19an dom kiriye û piştî tevgera merkezîkirina desthilatdariya osmanîyan bi awayekî pir hovane dawî li jiyana van mîrektîyan hat anîn. Yeknebûna mîrektîyên kurdan, jêkdûrî û tenaquzên di navbera mîrektî û eşîretên kurdan, ji hest û hişyariya neteweyî dîrbûna wan, kir ku osmanî di planên xwe de bi ser bikevin. Kurdistanê di bin destên osmaniyan de têxin bin zept û reptekê, rê nedîn serhildan û daxwazên neteweyî yên kurdan.

Mîrektîya Botan û Cizîr ne bi tenê di warê dîrokî de, lê belê di warê pêşdebirina çand û edebiyata kurdî de jî roleke mezin listiye. Nemaze bi rêya Medreseya Sor û Medreseya Mîr Evdal, Medreseya Finikê xwendineke dînî û zanistî hatiye bi rê ve birin. Bi hezaran mela û feqî, bi dehan zanyar û edibên kurd ji perwerdeya wan derçûne, xizmet dane gelê xwe û di ronahîkirina gelê xwe de bi karekî hêja rabûne. Bi taybetî di warê zimanê kurdî ya edebî de hîmeke qayîm danîne û bûne rêberên standartkirina zimanê kurdî ya edebiyata klasîk.

Derçûyên van medreseyan, dersdar û dersbêjên wan, hîmên edebiyata kurdî ya klasîk danîne û bûne sedemên afirandineke dewlemend ya zimanê nivîskî ya bilind. Mela, feqî û xwendekarên wan, yên ji herêm û hêlên cuda cuda yên Kurdistanê, bi rêya van medre-

seyan ji devoka xwe bi dîr ketine û devoka Cizîra Botan jî xwe re wek bingeha zimanê nivîskî yê kurdî (zaravayê kurmancî) pejirandine. Edebîyateke di ast û deraxa zimanên rojhilatî de, wek farisî, erebî, osmanî/tirkî, afirandine û ji wan paşdetir nemane. Ji ber vê ye ku em kurd bi edîb û zanyarên xwe yên wek Melayê Cizîrî, Ehmedê Xanî, Elîyê Herîrî, Elîyê Teremaxî, Melayê Bateyî, Feqîyê Teyran, Sîyahpûş, Mûradê Bazîdî, Îsmailê Bazîdî, Şêx Nûredîn û Şêx Memdûhê Birîfkanî, Mela Mehmûdê Bazîdî, Mela Xelîlê Sêrtê, Pertew Begê Hekarî, Îbn-ul-Esîr, Ebu-l-Îz, Seîdê Kurdî, Axayok, Evdîrehmanê Axtepî û hwd bêhed serbilind in û herweha deyndar û qerzdarên wan in. Divê em timî ji wan re daxwazkarê rehmê bin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Peyvên ji "Folklorê Kurdî" ya Sadiq Ba-haedîn Amedî, Peyvên Medî di Kurdî de, Balindeyên Kurdistanê, Şalûşapikên Botan, Devoka Liceyê, Kevirtraşî û Avahîyên Mêrdînê, Termînolojîya Pizîşkî, Taybetmendiyên Devoka Goyîyan û herweha Pezxdewîkirin.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Salih Akin (Xerzan), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Reşadê Batûyî (Cizîr), Omîdê Mîstefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Sîdîq Degirmen (Licê), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Elîşêr (Wan), M. Selîm Gökçen (Xurs), Newzad Hîrorî (Dihok), Dr Farûq Îsmail (Qamişlo), Hemîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozi (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Îsmail Şahîn (Sêmel), Reşo Zilan (Agirî).

Encamên jî xebata civînê li vê jêrê tene pêşkêş kirin.

Devoka Liceyê

Amadekar: Sidîq DEGIRMEN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
nawîs; nawisk	yapay taş mağara	grotte artificielle	artificial rock cave
cûm bûn; gut bûn, noq bûn, tê de çûn xwarê	batmak	couler, plonger, faire naufrage	to sink, to be shipwrecked
gît; zîp	badire	épreuve, passe difficile	trial
sawan; çarşefa bastêqan	pestil bezi	drap d'étendage de la mélasse du raisin	big cloth for drying grape pulp
xardos	eğe	lime	file, rasp
çeç; rex, kêlek	yan, yanında, yanındaki	côté	side
xanîyên me li çeç hev in	evlerimiz yanyanadır	nos maisons se côtoient	our houses are next to each other
cebil	bir kullanımlık harç	quantité de mortier pour une application	mortar mixture for just one use
vizîg	loğ mili	axe du rouleau de pierre	shaft of the stone roller
nîgvizîg; nigteşî, qicpîpik	çırpı bacaklı	aux jambes grêles	spindle-legged
sifirne	süpürge	balai	broom
çirik	oluk	gouttière	gutter, gutter pipe
kozir; kuzotî, kizot	köz	braise	embers
kître;	kitre	adragante	tragacanth
kirmorî	karınca	fourmi	ant
kirmoriya oriz	kırmızı renkli karınca	fourmis rouge	red ants
xîçek; piçek	azıcık	un peu	a little
meşref; oberî; mêdek	yarma ve bulgur örtüsü	drap d'étendage de boulgour	cloth cover for bulgur and coarsely ground grains (wheat, barley, etc.)
kereşo; kirasso, cilşo	çamaşırıcı	lavandière	washerwoman, laundress
aşbabî; eşbabî; batmîce, çîrr	kurutulmuş kaysı	abricot sec	dried apricots
hencil	incir	figue	fig
dondil	peygamber devesi	mante religieuse	praying mantis
golelek; kêzgilolk, gûgerînk, kêzika gûgerîn	bok böceği	bousier	dung beetle
kirnî = qirnî	kene	tique	tick
şal	kadınların omuzlarını örtmek için kullandıkları örtü, şal	châle	shawl
bîçe; pêçe	peçe	voile	veil
babîk; lepşewitî, devşewitî, cimêlî	pekmez ve yağ kaynatılıp kuru ekmeğin parçalarının üzerine dökülerek yenen bir yemek	plat fait avec du raisiné bouilli et du beurre additionné de pain émietté	a dish prepared by boiled grape pulp, butter-and bread crumbs
teftî, savarê hûrik, hûrik, hûrikê savar	ince bulgur	boulgour fin	fine bulgur
kufta binavik, kutilk, kutlik	içli köfte	boulette de boulgour farcie à la viande hachée	balls of bulgur stuffed with meat and then fried
xîşnê bulxurê; xîşan, savara gir, navoşk	iri bulgur	boulgour concassé gros	coarse bulgur
fêlqik, qatmeya sêgoşe (nivîştîkî), perxaç	küçük üçgen gözleme	petite crêpe en forme de triangle	small triangle-shaped pancake
malêz; poxîn, jajerûn	un ve şeker suyla çalkalanarak tavada kızartılmış tereyağında karıştırılarak yenen bir yemek. Özellikle yeni doğum yapmış annelere verilir.	bouillie à base de farine, de beurre et de sucre, destinée notamment aux parturientes	gruel made of flour, butter and sugar (especially for mothers who have recently given birth)
nikûk; neynûk	tırnak	ongle	nail
maheşek; dasa daran, dehre	dehre, dahra	serpe	a type of sickle for pruning
kurk; gore	çorap	chaussette	sock

lelengî; kuliçe, kulîçe, kulîçe	çörek	petit pain au beurre	bun made with butter
aslanberî; ajneberî	yüzme, çimme	natation	swimming
qerqencika heftnig; kevjal, kévjale	yengeç	crabe	crab
gorîn; berdêl, berdêlî, pêgork, jinbijin	berdel	mariage croisé d'un homme qui donne sa sœur au frère de son épouse	exchange marriage (where a man gives his sister in marriage to another man in exchange for marrying his sister)
sepelik; sipil, xalxalik, faterêşk	dalak	rate	spleen
weşî; gûşî	salkim	grappe	cluster, bunch of fruit
tîtaleka darê, gupika darê	ağacın tepesi	cime (d'un arbre)	top of the tree
tîtal	1. uzun, uzunboylu; 2. yakışıklı	1. grand, de haute stature ; 2. beau	1. tall; 2. handsome
mişewşî; şorbenîşk	mercimek çorbası	soupe de lentilles	lentil soup
piştâ fatme'eyşo; keskesor	gökkuşağı	arc-en-ciel	rainbow
gorgor; hêlekan	salıncak	balançoire	swing
bîbî : met	hala	tante paternelle	paternal aunt, aunt
nenik; pîrik	nine	grand-mère	grandmother
bamarî; bavmarî	üvey baba	beau-père, époux de la mère	stepfather
qawindên tûyan; tûyên hişkîrî	kurutulmuş dut	mûre séchée	dried blackberry
hewr; 'ewr	bulut	nuage	cloud

Sadiq Bahaeddîn Amêdî

- IV -

“Folklorê Kurdî”

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdi	tirkî	fransîzî	ingilizî
xilxile	1. taş oyuk; 2. doğal taş yığını	1. cavité rocheuse ; 2. amas de pierre	1. cavity in rock; 2. a pile of stone
mîrgeh	emirlik, emaret, beylik	principauté, émirat	principality
temet; bi qasî, hindî	... kadar	autant-que	as many as, in so for as
mişeqe, mişeq; soldirû, pînedoz, solderz	ayakkabî tamircisi	cordonnier	shoemaker, cobbler
divêl, diwêl, vêl	sırım	lacet, lanière	thong
kor; korik, kort	çukur	trou, fosse	pit, hole, ditch
berhosta	kalfa	contre-maître	foreman
kêrî; zînî	dağ sırtı	crête (de montagne)	crest, peak (of a mountain)
xunsar, xûsar, xwîsar	kırağı	gelée blanche	frost
pengîn, pengiyan, pengivîn, pengihîn, ping bûn, gewimîn, rexinîn	birikmek	s'entasser, s'accumuler, stagner,	to pile up, to accumulate, to stagnate
pengandin, pengivandin, pengihandin, gewimandin, rexinandin	biriktirmek	accumuler, entasser, amasser	to clock up, to hoard, to amass to cause to burst of anger (figuratively)
semer; kurtan, palik	semer	bât	packsaddle
vetezîn	1. sökûlmek (çadır); mecazi: yere serilmek; 2. silkelenmek	1. se démonter (tente), se défaire ; fig. s'étendre ; 2. être secoué (arbre)	1. to be taken down (a tent), to be knocked down; 2. to be shaken (a tree)
vetezandin	1. sökmek (çadır); mecazi: yere sermek; 2. silkelemek	1. démonter (tente) ; Fig. étendre; 2. secouer, ébranler	1. to take down (a tent); (figuratively) to kill; 2. to shake (a tree)

Ferhenga pezxwedîkirinê

- III -

Amadekar: Eyûb KIRAN

kurdi	tirkî	fransîzî	ingilizî
av lê (wer)gerîn, av tê wergerîn	çalmak, olgunlaşmaya yüz tutmak (sebze / meyve)	avoir une montée de sève (fruits et légumes)	to have a rise of sap (fruit and vegetables)
bahçîcik; şalik, kelî	baklagiller kapsülü	cosse	husk (vegetables)
baxvan; baxevan, baxban	bağban	gardien de vignoble	vinyard guard
benkulabe	sambağı	corde de la tige du joug	rope of yoke rod
beran: beranê reza, beranê bîstana, dep	bostan ve bağlarda bitki sıraları	rangée de plantes dans un vignoble ou jardin	rows of plants in a garden or vineyard
bend: nivdîwarê dora baxçe û hewşan	çit	muret de clôture	fence, low wall
hewq	sebze tarlası	champ de légumes, potager	vegetable field
cehê duparsû	iki sıralı arpa	orge plantée à double rangée	barley planted in double rows
cehê çarparsû	dört sıralı arpa	orge plantée par rangées quadruples	barley planted in quadruple rows
cehê şeşparsû	altı sıralı arpa	orge plantée par rangées sextuples	barley planted in six-rows
miskar; serdelav	arktan karıklara suyu bırakma	point de distribution de l'eau vers les rigoles d'irrigation	distribution point of water to irrigation channels
avbir kirin	sulamaya ara vermek	marquer une pause dans l'irrigation	to interrupt irrigation temporarily
cirdî xezal	arap tavşanı (<i>allactaga euphratica</i>)	gerboise	jerboa
derdiyan	dokunmuş torba vb şeyler	sac tissé	bag or sack made of woven fabric
destî	deste, tutam, bağ	bouquet, gerbe	bunch
ketin beqê; til dan	başaklanma öncesi, gebecik	germer	to germinate
dureh	melez, kırma	hybride	hybrid
durehî	melezlik, kırmalık	hybridité	hybridity
erace; bazar, pîyase	buğday pazarı	marché aux céréales	grain market
binbêjing	kalbur altı	rebut de grains de mauvaise qualité tombés sous le tamis à mailles fines	poor quality grain (that has passed on the sieve)
serbêjing	kalbur üstü	grains de qualité supérieure, restant sur le tamis à mailles fines	better quality grain (that has remained on the sieve)
serserad, kitir	sarat üstünde kalan	rebut de paille et de saletés restés sur le tamis à larges mailles	sieve waste
feld mayîn	sürülmüş tarlada kalan ara kısımlar	rester non cultivé, (portion non labourée d'un champ)	to remain unploughed (a part of a field)
geneg; gula berbiroj	ayçiçeği (Karacadağ yöresinde)	tournesol (parler de Qarajdağ)	sunflower (in the Qarajdağ dialect)

Balindeyên li Kurdistanê

- I -

Berhevker: Îsmail TAHA ŞAHÎN

Ji ber gelerengîya wan jîngê û wargehên ku di Kurdistanê de hene, ji deşt û çiya û kanî û robar û gerr û golan, Kurdistan bûye cihekî giring bo vehewan û bînedana gelek teyr û tewalan, balindeyan. Ji ber ku dikevte di navbera komê welatên sar yê jorîya Ewropa û Asiya û komê welatên germên Afrîka û Asiyayê de, bûye rêbara çûn û hatin û mişextbûna gelek cûnên balindeyan. Gelek cûn û rengên balindeyan li çiya û deşt û robar û gerr û golên Kurdistanê, çî bi rêka mişextbûnê ve û çî jî wek xwecih, lê dihêne dîtin.

Piraniya balindeyên Kurdistanê mişext in. Salane, du demsalan, di navbera rojhilat û nîveka Afrîka û Kurdistanê de, hindêk ji serê biharê dihên û serê payîzê bar dikin û hindêk jî berevajî, serê payîzê dihên û destpêka biharê bar dikin. Hejmareke di jî, bi rêbarî, ji destpêka biharê heta nîva wê, ji rojhilat û nîveka Afrîkayê qesta welatên jorîya Kurdistanê û rojhilat û rojavaya Ewropayê dikin. Keteka kêr û bi qetlazî, ji wan balindeyên biharan qesta Kurdistanê dikin. Ji rojavaya Hindistanê û nîveka Asiya û rojhilata Ewropayê dihên, bihar û havîna xwe li Kurdistanê radiborînin. Piştî çêlikhînanederê, dûmahîya havîne û serê payîzê, careke di vedigerine wan welatên jê hatin.

Hejmara wan balindeyên li Kurdistanê hatîne dîtin, bi qasî 324 balinde ne. Pêkve, ji 16 kom û 57 binemalan pêk hatîne. Koma çûçikan bi tenê, ku mezintirîn kom e, ji 22 binemalan pêk hatîye. Balindeyên jêgotî, li ser sê cûnan dihêne pişk kirin: **xwecih, mişext, rêbar**. Ewên xwecih hemû demên salê dihêne dîtin û cihê xwe bernadin. Mişext, demekî salê, ji serê payîzê û heta dûmahîya biharê, yan jî nîva meha adarê û pê de heta

serê payîzê yan zûtir, bi tenê li cihekê bo çerê yan bo çêlikhînanederê (têjîkînanederê) dimînin. Paşê bar dikine cihekî dî. Rêbar jî, bi tenê rêka çûn û hatina xwe bi cihekê diêxin û lê namînin. Ji balindeyên Kurdistanê 179 mişext in, 65 jê xwecih in û 80 jê rêbar in. Hejmarên borî jî, di paşerojê de, dîr nahête dîtin, zêde bibin yan jî li kêrê bidin. Ev jî li ser guhorîna kawdan û serûberê jîngê û wargehê wan radiwestit.

Wek pêştir îşaret hatîye dan, egerê serekî li pişt gelerengî û gelecûnîya balindeyên Kurdistanê, giringîya cihê Kurdistanê bi xwe ye, ku di navbera sê parzemînan (kîşweran) de ye (Asiya, Afrîka, Ewropa). Serbarî cudayîya ax û xak û cihên lê berçav (ji çel, çiya û deşt, gol û robar û kanîyan) û herweha seqayê wê yê hûnik. Ev e hemû hokar in, ku bibite bingeh û hêwirgeha gelek reng û cûnên balindeyan.

Lê di gel wê jî, divêt hizra hindê jî bête kirin, ku vê dûmahîyê, jîn û jiyara gelek ji wan balindeyan berhingarî gefên neman û qirbûnê jî bûye, ku netenahî û xwecihîya rewşa siyasî ya Kurdistanê, yek ji egerên serekî ye. Ev e serbarî xirabkirina war û jîwarê gelek ji balindeyên jêgotî, bi rêka zêdeavakirin û berfirehkirina bajaran, kêşana rêk û rêbarên dirêj di nav cih û wargehên wan de, pişbûn û bêserûberbûna kirasê şînahîya erdî, kêmbûna rêjî û baranan, li hindêk cihên dî, ev e hemû bû egerê nearamî û kêmbûna xwarin û vexwarina hindêk cûnan û vebiryana hindêkên dî.

Herwesa zêdebûna çekê kuştinê, hemû cûnên tifengên otomatîk, pêşkevîna alavên neçîrkirinê, zêdebûna alavên veguhaztinê yê çûnweş, wek turimbêlan, ku têkde bûne hokar

bo zêdebûna neçîrkirina serberdayî. Dîsa karanîna dermanên mîşemorkuj ji bo çareserkirina êş û alafên çandinê, zêdekirina ber û berhemê zevîyan, gelek ji wan balindeyan bermirin kirin. Hindêkên di jî, dîrî hilmêtina bêna azadîyê, neçarkirin cihên siruştîyên jîn û jiyara xwe berbidin û ber bi cihên gunçayîtir biçin.

Di bin wan hemû gefan de, pişkeka giring ji xeml û xêz û ciwanîya siruştê Kurdistanê, hate têkdan û ew cih û warên pêştir, balindeyan jîn û jiyareka tena tê de dibewart û hest bi êminahîyê dikirin, neman. Bi vê çendê, nexasim di çavê xemxwer û dilsozan de, bar girantir lê hat û rewş aloztir bû.

Têbînî:

Ji bo wergirtina navên latîni, mifa ji van jêderan hatîye wergirtin:

1. Beşir el-Lûs: *Et-Tuyûr el-'Îraqîyye*, Metbe'et el-Rabîte), Bexdad -1962, 3 berg, bi erebî
2. Dr. Christopher M. Perrins: *Mewsûnet et-Tuyûr el-Musewewere*, Mektebet Lubnan-Naşîrûn, Lubnan -1997, bi erebî
3. Ehmed Behrî: *Ferhengî Balinde*, Çapxaney Wezareti Perwerde, Hewlêr -2001, bi kurdî
4. Cemşîd Mensûrî: *Perendegani Îran*, Neşri Thihne Awîz, Tehran -1379, bi farisî

Ji bo wergirtina navên kurdî, mifa ji van kesan hatîye wergirtin:

- Neçîrvan **Sedîqê Mela Recebê Kiwaşî**, jiyê wî 57 sal in, niha li qezaya Sêmelê xwecih e.
- **Hecî Mistefa Amêdî**, jiyê wî niha di ser 60î re ye, xelkê bajarê Amidiyê ye.
- Neçîrvan **Xelîlê Ehmedê Torî**, xelkê komelgeha Misîrikê, li rojavayî qezaya Sêmelê.
- **Ebdîlxaliq hirorî**, jiyê wî niha di ser 70yî re ye, li bajarê Dihokê xwecih e.
- Feqîr **Şerefê Usîf**, jiyê wî di ser 60ê re ye, xelkê devera Solax e, li rojhilata bajarê Şingalê, gundê Şkefta Şerqî.

kurdî	latîni	tirkî	fransizî	ingilîzî
6. keravî (yê spî), kexxul	<i>Pelecanus onocrotalus</i>	akpelikan	pélican blanc	great white pelican
8. şaqavî, şaq, şihaq, şeşşînk, xel	<i>Ardea cinerea</i>	giri balıkcıl	héron cendré	grey heron
12. garranîk	<i>Ardeola ibis</i>	alaca balıkcıl	héron garde-bœufs	cattle egret
13. xelavîk	<i>Nycticorax nycticorax</i>	gece balıkcılı	bihoreau gris, héron bihoreau	black-crowned night heron
17. legleg	<i>Ciconia ciconia</i>	leylek	cigogne blanche	white stork
21. kelhenek	<i>Geronticus eremita</i>	kelaynak	ibis chauve	northern bald ibis, hermit ibis
27. sûravêlk, sulêvark, soravî, soravêrk, sorave	<i>Tadorna ferruginea</i>	angut kuşu	tadorne casarca	ruddy shelduck
46. korare, kurore, korkorik	<i>Milvus migrans</i>	kara çaylak	milan noir	black kite
49. qurt, kurt, qertel	<i>Gyps fulvus</i>	kızıl akbaba	vautour fauve	griffon vulture
50. dalereş	<i>Aegyptius monachus</i>	kara akbaba	vautour moine	cinereous vulture
51. dalpîroz	<i>Gypaetus barbatus</i>	sakallı akbaba	gypaète barbu	bearded vulture
53. keraşo, şimqar	<i>Circus pygargus</i>	çayır doğanı	busard cendré	montagu's harrier
58. başok, başoke	<i>Accipiter nisus</i>	atmaca, kırgı	épervier d'europe	eurasian sparrowhawk
59. baz	<i>Accipiter gentilis</i>	çakır kuşu	vautour des palombes	northern goshawk
62. dehlesorik	<i>Aquila chrysaetos</i>	kaya kartalı	aigle royal	golden eagle
63. şahbaz, şehbaz, şabaz	<i>Aquila heliaca</i>	şah kartal	aigle imperial	eastern imperial eagle
64. eylo, elih, ilho, elho	<i>Accipitridae sp.</i>	kartal	aigle	eagle
65. dubirak	<i>Hieraetus fasciatus</i>	tavşancıl	aigle de bonelli	bonelli's eagle
66. şahîn	<i>Falco peregrinus</i>	doğan	faucon pèlerin	peregrine falcon
70. teztezok, teşîrêsik, mastmehînk, teşîlok, vetezînk	<i>Falco tinnunculus</i>	kerkenez	faucon crécerelle	common kestrel
74. kewderî	<i>Tetraogallus caspius</i>	ürkeklik	tétraogalle de perse	caspian snowcock
75. kew	<i>Alectoris chukar kurdistanica</i>	keklik	perdrix choukar	chukar partridge, chukar
76. sûsik, kewûsik	<i>Ammoperdix griseogularis</i>	kum kekliği	perdrix si-si	see-see partridge
77. zirsûsik, kerank, qitkurûzok	<i>Coturnix coturnix</i>	bıldırcın	caille des blés	common quail
78. por	<i>Francolinus francolinus</i>	turaç, çil kuşu	francolin noir	black francolin
79. kewê çîr, kewçîr, kewê çûrik	<i>Perdix perdix</i>	çil keklik	perdrix grise	grey partridge
80. tîtav, qerqawil, çor	<i>Phasianus colchicus</i>	sültün	faisan de colchide, faisán à collier, faisán de chasse	common pheasant
81. quling	<i>Grus grus</i>	turna	grue cendrée	common crane
83. mirîşka avî	<i>Rallus aquaticus</i>	su kılavuzu	râle d'eau	water rail
85. qerebeşk	<i>Fulica atra</i>	sakarmeke	foulque macroule	eurasian coot
99. tîtok, tîrîmok, teyirkê mirîyan (ereban, rihan)	<i>Hoplopterus indicus</i>	kızıl ibikli kız kuşu	vanneau indien	red-wattled lapwing
100. pîwî	<i>Vanellus vanellus</i>	kız kuşu	vanneau huppé	northern lapwing
104. tîrlîk, xilxîlok	<i>Charadrius hiaticula</i>	kolyeli büyük yağmurcun	pluvier grand-gravelot	ringed plover
108. mirîşka tiraşan	<i>Scolopax rusticola</i>	avrasya çulluğu	bécasse des bois	eurasian woodcock
109. peyşilk	<i>Tringa(=actitis) hypoleucos</i>	dere düdükünü	chevalier guignette	common sandpiper
130. şehing	<i>Larus canus</i>	küçük gümüş martı	goéland cendré	common gull, mew gull
141. qitik, ketik	<i>Pterocles alchata</i>	kilkuyruk bağırtlak	ganga cata	pin-tailed sandgrouse
143. kevoşînk, kotireşînk	<i>Columba livia</i>	kaya güvercini	pigeon biset	rock dove
145. gapile, rimêle, gapilk, gopile, qurqurk, kurkurk	<i>Columba palumbus</i>	tahtalı, kusuğuk	pigeon ramier	common wood pigeon
150. bîjîyê şirkakê	<i>Clamator glandarius</i>	tepeli guguk	coucou geai	great spotted cuckoo
151. kundê spî	<i>Tyto alba</i>	peçeli baykuş	effraie des clochers	barn owl
152. tok	<i>Otus brucei</i>	çizgili ishak kuşu	petit-duc de bruce	pallid scops owl
161. çevrîk, çivrînk, ebabilk, çivrîk, çengdas	<i>Apus apus</i>	ebabil	martinet noir	common swift
168. qeleşînk, qirhajo, şîşînik, renok (şîngal), fatimok	<i>Coracias garrulus</i>	gökkuzgun	rollier d'europe	european roller
170. kwîk, kilikilî, kwîlkwîl, kwîkê keçel	<i>Picus viridis</i>	yeşil ağaçkakan	picus viridis	european green woodpecker
174. stûbadok, stûmarik	<i>Jynx torquilla</i>	boyunburan	torcol fourmilier	eurasian wryneck
176. wirwîrk, gewranik, kolke	<i>Calandrella rufescens</i>	çorak toygarı	alouette pispoulette	lesser short-toed lark
179. gergeri	<i>Lullula arborea</i>	orman toygarı	alouette lulu	woodlark

184. hacîreşk, pêlistank, hehecik, hehecîk, hacîlok, dîlmeqesk, meqesok, dûvmeqesk, dûmeqesk, hachacîlûk, hecîreşk, doşek, dubira	<i>Hirundo rustica</i>	kırlangıç	hirondelle rustique	barn swallow
188. serşihank	<i>Riparia riparia</i>	kum kırlangıcı	hirondelle de rivage	sand martin
190. dûvlerzînk, dûvhejînk, dûvleqînk	<i>Motacilla cinerea</i>	dağ kuyruksallayanı	bergeronnette des ruisseaux	grey wagtail
191. gaçerînk, dûvzelînk, bintilzer	<i>Motacilla flava melanogrisea</i>	sarı kuyruksallayan	bergeronnette printanière	western yellow wagtail
198. bilbilê xurmê	<i>Pycnonotus leucogenys</i>	himalaya bülbülü	bulbul à joues blanches	himalayan bulbul
200. gasire, nikilkure	<i>Lanius excubitor</i>	örümcek kuşu	pie-grièche grise	northern grey shrike, northern shrike
201. cantek, centek, çavreşik, kerregoşik	<i>Lanius minor</i>	kara alınlı örümcek kuşu	pie-grièche à poitrine rose	lesser grey shrike
202. sensor, sensorik, gasore	<i>Lanius senator</i>	kızıl başlı örümcek kuşu	pie-grièche à tête rousse	lanius senator
203. gabelek	<i>Lanius nubicus</i>	alaca örümcek kuşu	pie-grièche masquée	masked shrike
204. meşînek, cîdok, serşînk	<i>Lanius collurio</i>	kızıl sırtlı örümcrk kuşu	pie-grièche écorcheur	red-backed shrike
206. kurrik, kurrikê avê, singkitan	<i>Cinclus cinclus</i>	dere kuşu	cinclé plongeur	white-throated dipper
207. çîrzînk, çîrvînk, bilbilê dehlan, mişkxatûn, bûka mişk, wincika qulan	<i>Troglodytes troglodytes</i>	çit kuşu	troglodyte mignon	eurasian wren
211. gewrêle, gerwêle, gewrîle, mamgewrik	<i>Turdus viscivorus</i>	ökse ardıç kuşu	grive draine	mistle thrush
214. reşêle, reşole, reşêle, reşwêle, reşçêle, reşûle, cîq	<i>Turdus merula</i>	karatavuk	merle noir	common blackbird
215. gulerîk, dûvsorê kevran	<i>Monticola saxatilis</i>	taşkızılı	monticole merle-de-roche	common rock thrush
216. reşwêleyê (reşole) keviran	<i>Monticola solitarius</i>	gök ardıç kuşu	monticole merle-bleu	blue rock thrush
218. belexîşk	<i>Oenanthe oenanthe</i>	kuyrukkakan	traquet motteux	northern wheatear, wheatear

6. Keravî (yê spî), kexsul
Pelecanus onocrotalus

8. Şaqavî, şaq, şihaq, şeçeşînk, xel - *Ardea cinerea*

13. Xelavîk
Nycticorax nycticorax

17. Legleg
Ciconia ciconia

21. Kelhenek
Geronticus eremita

27. Sûravêlk, sulêvark, soravî, soravêrk, sorave
Tadorna ferruginea

46. Korare, kurore, korkorik
Milvus migrans

49. Qurt, kurt, qertel
Gyps fulvus

50. Dalereş
Aegypius monachus

51. Dalpîroz
Gypaetus barbatus

53. Keraşo, şimqar
Circus pygargus

58. Başok, başoke
Accipiter nisus

59. Baz
Accipiter gentilis

62. Dehlesorik
Aquila chrysaetos

63. Şahbaz, şehbaz, şabaz
Aquila heliaca

64. Eylo, elih, ilho, elho
Accipitridae sp.

65. Dubirak
Hieraetus fasciatus

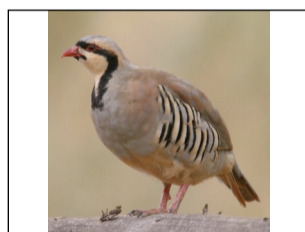
66. Şahîn
Falco peregrinus

70. Teztezok, teşîrêsik, mastmehînk, teşîlok, vetezînk
Falco tinnunculus

74. Kewderî
Tetraogallus caspius

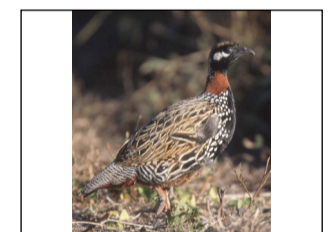
75. Kew
Alectoris chukar kurdistanica

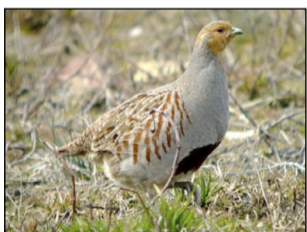
76. Sûsik, kewsûsik
Amnoperdix griseogularis

77. Zirsûsik, kerank, qitkurûzok
Coturnix coturnix

78. Por
Francolinus francolinus

79. Kewê çîr, kewçîr, kewê çûrîk - *Perdix perdix*

80. Tîtav, qerqawil, çor
Phasianus colchicus

81. Quling
Grus grus

83. Mirîşka avî
Rallus aquaticus

85. Qerebeşk
Fulica atra

99. Tîtok, tîrmok, teyîrkê mirîyan (ereban, rihan)
Hoplopterus indicus

100. Pîwî
Vanellus vanellus

104. Tîrlîk, xilxîlok
Charadrius hiaticula

108. Mirîşka tiraşan
Scolopax rusticola

109. Peyşilk
Tringa(=actitis) hypoleucos

130. Şehing
Larus canus

141. Qîtîk, ketîk
Pterocles alchata

143. Kevoşînk, kotîreşînk
Columba livia

145. Gapile, rimêle, gapîlk, go-pîle, qurqurk, kurkurk
Columba palumbus

150. Bîjîyê şirkakê
Clamator glandarius

151. Kundê spî
Tyto alba

152. Tok
Otus brucei

161. Çevrîk, çîvrînk, ebabîlk, çîvrîk, çengdas
Apus apus

168. Qeşînk, qirhajo, şîşînik, renok (şîngal), fatimok
Coracias garrulus

170. Kwîk, kilîkîlî, kwîlkwîl, kwîkê keçel
Picus viridis

174. Stûbadok, stûmarîk
Jynx torquilla

176. Wirwîrk, gewranîk, kolke
Calandrella rufescens

179. Gergerî
Lullula arborea

184. Hacîreşk, pêlistank, hehecîk, hececîk, hacîlok, dîlmeqesk, meqesok, dûvmeqesk, dûmeqesk, hachacîlûk, hecîreşk, doşek, dubira
Hirundo rustica

188. Serşîhank
Riparia riparia

190. Dûvlerzînk, dûvhejînk, dûvleqînk - *Motacilla cinerea*

191. Gaçerînk, dûvzelînk, bintîlzer
Motacilla flava melanogrisea

198. Bilbilê xurmê
Pycnonotus leucogenys

200. Gasire, nikilkure
Lanius excubitor

201. Cantek, centek, çavreşîk, kerregoşîk
Lanius minor

202. Sersor, sersorîk, gasore
Lanius senator

203. Gabelek
Lanius nubicus

204. Meşînek, cîdok, serşînk
Lanius collurio

206. Kurrik, kurrikê avê, singkîtan - *Cinclus cinclus*

212. Garranîk
Ardeola ibis

214. Reşêle, reşole, reşhêle, reşwêle, reşçêle, reşûle, çîq
Turdus merula

215. Gulerîk, dûvsorê kevran
Monticola saxatilis

216. Reşwêleyê (reşole) kevran
Monticola solitaries

218. Belexîşk
Oenanthe oenanthe

211. Gewrêle, gerwêle, gewrîle, mamgewrîk
Turdus viscivorus

207. Çîrzînk, çîrvînk, bilbilê dehlan, mişkxatûn, bûka mişk, wincîka qulan
Troglodytes troglodytes

Hinek peyv ji Selmasê - II -

Amadekar: Khosrow ABDOLLAHÎ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
avdelîk; girêz (gilêz), şorîk, ava dev avdêlî/avdêrî	salya sulama, sulamacılık	salive travail des personnes chargées de l'arrosage ou de l'irrigation	saliva work of irrigating or watering
avgenî	kokuşmuş su	marais infect	swamp
avir/avirr; awir	bakış	regard	gaze, look
avînk; xunav	şebnem	rosée	dew
avrêj	tuvalet	toilettes	toilet
avro	su yolu, oluk	eau sale de lessive, caniveau	dirty gutter water
avzelik/avzelîk	hidrops	hydropisie	dropsy
avzê/avzêm; zinav	akifer	source de printemps qui se tarit en été	a springtime aquifer that dries up in summer
avzîv	gümüş suyu	argenture	colloidal silver, silver water
avzîv kirin	gümüş suyu ile kaplamak	argenter	to silver plate
avzîvkar	gümüş suyu ile kaplayan	argenteur	silver plater
aware/eware	aylak	errant, vagabond	idler, vagabond
aximandin	depreştirmek, nüksettirmek (yara için)	envenimer, infecter, exacerber	to fester, infect, exacerbate
aximîn (biaxime)	depreşmek, nüksetmek (yara için)	rechuter v.i. (une maladie), s'envenimer, (une blessure), élançer, causer des élançements	to relapse (a disease), to fester (an injury), to cause twinges
axle; xêlîya heyvê	ayla, hale	halo n.m. (autour d'un astre)	halo
axlêvînk; tawe, tawûk	tava	poêle à frire	frying pan, frypan
azirandin	küstürmek, kızdırmak, yerinden etmek	1. chagriner, peiner, attrister, offenser ; 2. égarer	1. to vex, to annoy; 2. to stray
azirîn	kızmak, çekip gitmek	1. être chagriné, être en colère; 2. s'égarer, disparaître	1. to be vexed, to be angry; 2. to disappear, to be lost
balixî	soyu karışık deve yavrusu	chamelon (non racé), (fig.) bâtard, dégénéré (utilisé surtout pour les enfants)	mixed strain baby camel, (fig.) big bastard
bardan	ketenden örülmüş büyük çuval	grand sac en toile de lin (utilisé pour la laine lors de la tonte)	large canvas bag (use for wool after shearing)
bazîk; pazû	pazı	biceps	biceps
behec	çatlayıp ölmek, çatlama	terreur mortelle, paralysie (par suite de terreur, d'épuisement, de chagrin)	mortal terror, paralysis (as a result of terror, exhaustion, grief)
behecî	ödlek, korkak	poltron(onne)	coward, chicken-hearted
behecîn	çatlamak, çatlayıp ölmek	être terrorisé, être effrayé, crever de chagrin ou de peur	to die of exhaustion or of fear
bel	dik, fırlak, çıkıntılı	dressé, saillant	thick, protruding, salient
bendek (ji bo dar, texte, borî û hwd)	deste, demet, bağ	brassée, fagot	stack, bundle, fagot
berebere; hêdî hêdî	tedricen, peyderpey	progressivement	gradually, step by step, progressively
berkol	çerez	amuse-gueule	appetizers
berkur; berxewik, xexebk, gelpik	çifte gerden	double menton	double chin
berşîv	ikinci kahvaltısı	petite collation servie avant le diner	tiffin, snack served before dinner
beste	paket, ambalaj	colis, paquet	package, pack
besteya postê	posta paketi	colis postal	parcel
besteyek cixare	bir paket sigara	une cartouche de cigarettes	a carton of cigarettes
besteyek kaxez	bir paket kağıt	une ramette de papier	a ream of paper
bestek; besteka nivînan	yatak bohçası	ballot (matelas et couvertures roulés en ballot pour être rangés)	bundle or roll (of blankets or mattresses for storing)

Li Mêrdînê avahiyên kevirî, naskirina kevir û agahdariyên zanistî

Amadekar: M. Selîm GOKÇEN
Hemîd KILIÇASLAN

Numûneyên kevirên ku min şandibûn ji beşên avadaniyê ya Zanîngeha Teknikî ya li Stembolê re, di laboratuwarê keresteyên avadaniyê de tahlîla wan hate kirin û agahdariyên li jêr nivîsî ji me re hatin şandin.

Ji keresteyên avadaniyê kevirên nerm ku li erdnîgariyê berfireh belav in, di lîteraturê de navên wan *kevirên kilsî* ne. Li Entabê, Ruhayê, Mêrdînê, başûrê Heskîfê, Sûriye û Iraqê ku meriv tim li wan rast tê, xwerû kevirên kilsî ne. Ji %86 CaCO₃ û ji %14 silis in ku ji keresteyên di *tîzavê* de nahilandî ye. Weke di tevaya kevirên xweristê, di wan deverên ku me jimartin de, tev û rengên wan ji hev cuda ne. Mîna kevirên ku li devera Ruhayê derdikevin ji aliyê rengê xwe ji yê devera Mêrdîn û Midyadê gewrtir in. Kevirên ku li Mêrdîn û Midyadê derdikevin gewrekî û tarîtir in, *çavikên* wan ji pirtir in.

Lêvenerînen di laboratuwarên de hatine kirin, dixwazim bi kurtî pêşkêşî we bikim. Ji taybetmendiyên fîzîkî; li ser *avpizaviya (avmêtîni)* hûrdamarî, di giraniya atmosferê de avpizavî, di ava kelandî de avpizavî hatine test kirin û encamên li jêr rêzkirî ji me re hatine şandin.

Li hemberî qerisandinê xwarbûn, *xurumandin* û di giraniya atmosferê de rêjeyên berevaniyê bikêrhatî hatine dîtin. Mebesta min ji ragihandina van agahdariyan ev e: Zîrekbûna bav û bavpîrên me yê ku ji derfetên teknolojîyê bêpar, bêtaybetmendiyên keviran nas bikin, bi hezarên salan bi zelalî li ber çavan radixe.

Kevirên ku bi çavikên hûr bi hev ve ne girêdayine, bayê di çavikan de bernadin, zivistanan germ û havînan ji hênik in. Ev taybetmendîya keviran îro ji alîkariya çavkaniyên enerjîya ku roj bi roj kêr dibe, dike. Her weha; havînan ji ber germaya tavê, rûyê keviran yê derve hêdî hêdî disincire, ev germayî di zivistanan de li hundur vedide. Zivistanan avahiyên kevirî ji ber vê yekê germtir in, ango li hev vegereke xwezayî li kar e.

Ji ber piraniya kevir ji kilsa pak e, ji bo tendurustî-laşaxiyê dijî bakteriyêl e û bikêrhatî ye. Ji ber ev demê dirêj e ku em li Mêrdînê di avahiyên kevirî de dijîn, me divê em wêneyên dema meriv dikeve avahiyê bi we re parve bikin.

Avahiyên kevir yê Mêrdînê bi piranî gava meriv tê ber deriyê hewşê yê derve, li ser deriyê derve du lib *mikutkên* ji hesin hene. Ji ber dengê lédana herdu mikutkan ne wek hev in, yek ji bona endamên malê û yê, ya din ji ji bona mêvana ye, ji lédanê dihêt zanîn ku yê li dergehî dide mêvan e an ji malê ye. Li gora dengê lédana dergehî dema ku lédan ya mêvanan be, hingî yê li malê li gora wê tevdigerin. Dergehên derve bi tevayî ji dara gwîzê yan ji ji ya tûyê ye. Li şûna menteşeyên îro, li jêra dergehê hêlîneke hesinî û li jorê ji dîsa ji dargwîz yan dar-tûyê ku dibû *zîlana dergeh* dihatê çêkirin. Navê wan *şindeq* û *bindeq* bû. Gava ku meriv dikete hewşê, hêwaneke li gor hêbûna malxwê bi nexşên wek dantêlan ji kevir neqîşkirî an ji *kemberên li saya* derdikeve hemberî merivan. Ev kevirê di nivê kemberê de, li hêla jorin bicîhkirî, kevirê kilitê ye. Li deverê

herî pir kemberên ecemî derdikevin pêşiya me, ku ber bi jor ve *tûjîkî* hatiye hûnandin. Kemberên çapê, di van cûrê kemberan de, li gor hêwan û firehbûna pencereyan temam dibe. Lê cardin ji em li hin berhemên ji dema Selçûqîyan mane rast tîn ku hinekî nizimtir in û ji wan re dibêjin kemberên Bursayê. Dema ku meriv ji hêwanê derbasî hundur dibe du an sê derî derdikevin pêşiya merivan ku bi kemberên girover in û neqîşandî ne û carinan pozîkên giroveriyên wek portaqalan neqîşkirî em lê rast tîn, ew giroverî nişana ku ew avahî çend ode (mezal, jûr) ne dide nişandanê.

Dema ku meriv dikeve hundurê avahiyê, yekser serbanekî bilind bi ber çavê merivan dikeve. Ev ya *musalebe* yan ji *aqd* e. Musalebe ji bo odayên zirav û dirêj in, aqd ji bo odayên çargoşe ne.

Careke din ji divê hin hûrbîniyên di dîwarên odayan de, werin şîrove kirin:

Kulîn: Bi piranî di orta wê *hêlîna* nivînan de li jorê kevirê neqîşkirî wek dardakirî, wek kevirê kilitê heye. Du mînakên biçûktir li rast û çepê kulîne xuya dikin, yek ji bo balîf, *balgeh-zemberîşan* e û ya din ji bo serrax ango lihêfa ne. Her weha li ba wan malikên nivînan de *şamdani* ku mêrdînî ji wê re dibêjin *meşme'e* (cihê mûmê), wek kulpikan di dîwarên odayê de nigarkirî ne. Li hundurê odayê di ser pencereyan hin kevirên wek refikan wek 20 cm ji dîwêr zêdekirî hene ku ji bo hilanîna hinarên zivistanî ne.

Hinargeh: Dîwar bi tevayî kevirî ne û zikê serban ji sewaxkirî ye. Ev *seyek* (*sewax*) ji nikarê ye ku ji ardê kevir û kilsa neşewitî hatiye tevlihev kirin. Wekî din çî tiştê tev li vê seyekê dikirin baş nayê zanîn. Ji bo pîrsa germkirinê çareser bibe, di orta odeya rûniştinê de, dîsa di kevir de korteke bihostekê kwîr û ne gelekî fireh heye. Piştî komir an êzing ji perengî de ketin bûn agirê arîgirtî, dihanî û dixistin wê kortalê, kursîyêke darîn datanîn ser, bi lihêfeke fireh û mezîn dinuxumandin. Endamên malê ji çarhawîr de lingên xwe dixistin bin lihêfa kursiyê û xwe germ dikirin. Di gelek malan de argûn ji hebûn. Ev argûn wek tifikên malan lê di dîwaran de *hêlînkirî* bûn. Maşê û distan ji argûnan kêr nedibûn. Tifik an kuçên êgir bêtir li hewşan bicîhkirî bûn.

Li xaniyên Mêrdînê hin kevir û tiştên kevirnîgariyê ku meriv tim lê rast dihat, yê navên wan dihatin gotin û ku em dizanin, ev in: Nîgarên ango neqşên li keviran bi piranî mêwe (zeytûn, goşiyê tirî, dargerînk, pelên kerengan, pelên mêwên tirî), kevok, xezal û motifên endazyariyê (sêkevi, çarkevi, çargoşe û hwd) li Mêrdînê peyda dibin.

Berî ku diwar bê jenandin bi kevirîpivankê bilindahî û dirêjayiya kevir, ji bo wekhev bin, dihên pîvan.

Şeh: Ji bo pîvan û terîşandina kevir, ji hesin çêkirî ye. 10 cm fireh 20 cm dirêj e, orta wî kunkirî ye ku bi doxeke ji dara berûyê doxkirî ye.
Rek: Ji bo dagirtina valayiyên navbera qorê keviran e ku ji kevirên biçûk, xilik û nikarê ye.
Kulîn: Hêlîna nivînan.
Hel û şed: Hosteyiya di dîwarjeniyê de ji bo xetên keviran neyên serhev.
Qozîbirr: (kujîbirr, qorîbirr) Ev kevirên qesp û dirêj û fireh ku hîmên xênî li ser ava dibûn.
Qor: Rêza keviran ya seranserî.
Serder: Serderî.

Çeprast hûnandina serderan. Kevirên serdera pencereyan:
Kembera kol: kembera girover e.
Kembera ecem: Kembera tûjîkî ye.
Derz: Wekhevkirin û mîzîna qorên keviran.
Derzîn: derizan, derazîn, derçik, bersivk, asîtan, dergeh.
Mezrip, şurik: Ava barana û ya ji hilandina berfê ku ji serban bê vala kirin, ji keviran rêya avê ye ku zincîrek pê ve dadilqandin da ku dema av ji serban were xwarê belav nebe û derûdora xwe tev şil neke.
Muqernes: Bêtir li avahiyên wekî mîzgeft û medreseyan, di navbera mînber û deriyê derve de, neqş û nîgarên tevlihev yê şewaza kembera bişûnveyî ye. <muqernes: ji yûnanî *kronîs*, ango çemyayî >
Curn: Ji bo destnimêjê, ji bo guvaştina zeytûnan û tirî, ji bo dan û savar kutanê bi kar dihêt
Pixêrî, bixêrî: Di ser tifikan re û li ser argûnan, ew kuna di dîwêr de hûnayî, bakêşa dû, dûmanê.
Kewar: Embarên biçûk yê ji herriyê, ji dexl û dan û hûmûrên neliberdestan bi kar dihêt.
Borange(h): Taqa kevokan, bi tevayî li pêş avahiyê di ser pencereyan re ji bo hewirîna kevokan e.
Curnê avê: Ji bo kevok û çivikan curnên ji kevir di hewşa avahiyên de, li hewşê, li tenhayek ku zûbizû rê pê nakevi de dihêt bi çih kirin.
Qub, qube: çargoşe, şeşgoşe û heştgoşe ne. Avahiyên girover û sergirtî, bi tevayî li ser mîzgeft, turbe, serê minaran tîn çêkirin.
Cax: Di hundurê odayê de li herdu aliyên derî yê hêla hundurê textebendên ji niv metroyê bilindtir ku balgeh dispartinê.
Sincê kevirî: Sênc û perçînên ji kevir yê li dora nerdiwan û balkonan.

Hûrbîniyên keviran yê ji derve:
Kevirên derdora dergeh û pencereyan bi piranî neqîşandî ne. Gelek figûr û wêneyên cûrbicûr ku piraniya wan nuha nayên zanîn û xwendin. Ew li dorberên pencere û deriyên nîgarkirî îro ji hene. Keresteyên ku di nîgarkirinê de dihatin bi kar anîn, navên hinan ji wan li jêrê rêzkirî ne:
Şablon: Mestereyên nîgarkirinê
Niqor: Minqar, miqar.
Minqar: Miqar, niqor.
Taqtoqa: Çekûç, mîrkut.
Nikar: ardê kevir.

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
hinargeh	kışık narların muhafaza edildiği yer	niche murale pour la conservation des grenades en hiver	place where pomegranates are stored in winter
şehê keviran	yontma çekici	taillant	chipping hammer (for stone masonry)
rek	taş aralarını blokaj yaparak kireç ve taş tozu ile doldurma, kireç harcı	mortier de chaux	lime mortar
hel û şed	taşların sıra diziminde çizgilerin üst üste gelmeme pozisyonu	appareil, (maçonnerie)	brickwork or stonework
qozîbir	uzunca köşe taşı	Pierre d'angle	cornerstone
qor	sıra dizimi	rangée	row
kembera kol	Bursa kemeri	arc de Brousse	Bursa arch, Bursa vault
kembera ecem	acem kemeri	arc persan	persian arch
kembera çap	yarıçap kemeri	voûte en berceau	semi-circular vault
paceya çepûrast	çapraz örülmüş pencere üst kirişi	linteau droit clavé	gauged lintel
derz	derz	jointure, joint	joint, seam
merzîp, şurik	çörten	gouttière	gutters
muqernes	mukarnas	nid d'abeille	honeycomb work
curn	kurna	cuve	basin of a bath or fountain
curnê avê	su kurnası	cuvette à eau	water basin
qub, qube	kubbe, kümbet	coupole	dome, cupola
cax	tahta divan	divan en bois, estrade	low sitting divan
sincê kevirî	taş korkuluk	balustrades en pierre	stone balustrade
şablon	mestereyên nîgarkirinê: nakış şablonu	modèle d'ornement	template of ornamentation
minqar, miqar, niqor	keski, murç	ciseau plat	chisel
taqtoqa	tokmak, madırğa	maillet	mallet
nikar	taş unu	poussière de taille	fine dust, rock flour

Taqtoqa, minqar, miqar, niqor

Minqar, miqar, niqor

Taqtoqa, minqar, miqar, niqor

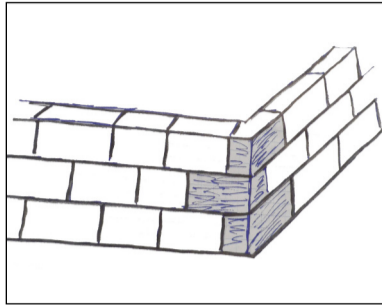
Şehê keviran

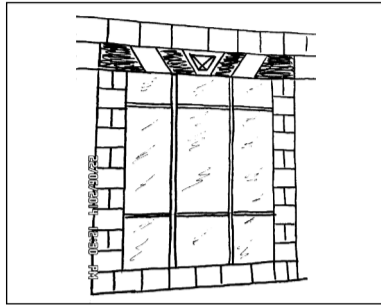
Şehê keviran

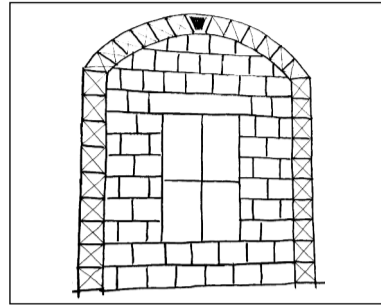
Taqtoqa, çekûç

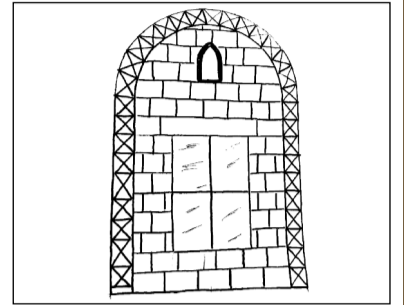
Qozîbir

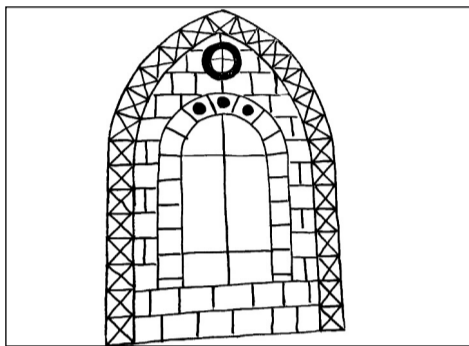
Paceya çepûrast

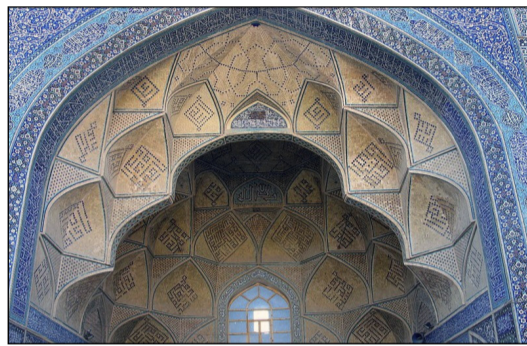
Kembera kol

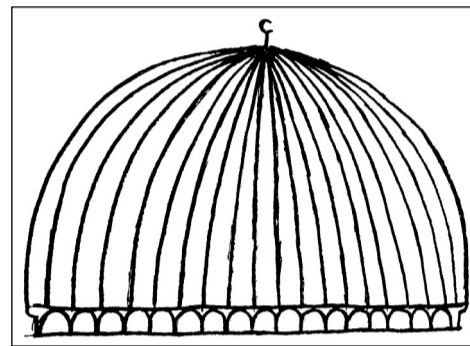
Kembera çap

Kembera ecem

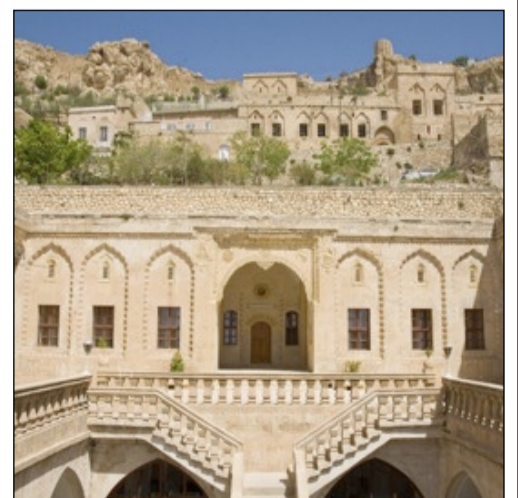
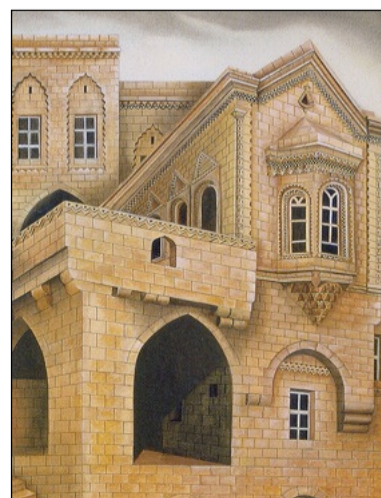
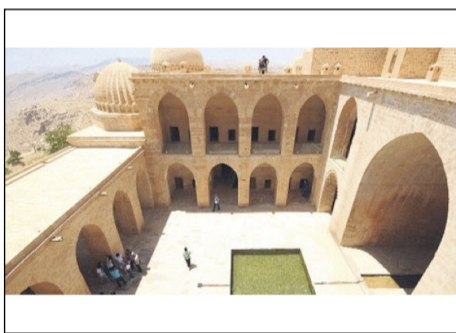

Muqarnes

Qub, qube

Çend dîmen ji avahiyên Mêrdînê Quelques modèles architecturaux à Mardin A few architectorial patterns in Mardin

Termsaziya pizişkî bi kurdî - III -

Amadekar: Lezgîne ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
jiberbirin	çocuk aldırma	avortement	abortion, induced abortion
jiberxwekirin	çocuğunu aldırma	avortement par soi-même	self-induced abortion
jiberçûn: beravêtin	düşük, düşük yapma	fausse couche	miscarriage
sîs	akşın, albin	albinos	albino
sîsî	albinizm	albinisme	albinism
kêm, edav, edab, nêm	irin	pus	pus
kêmxwîn, xwînkêm	kansız, anemik	anémique	anaemic
kêmxwîni, xwînkêmi	kansızlık, anemi	anémie	anaemia
kerr, nebihîsa	sağır	sourd	deaf
kerrî, nebihîsahî	sağırlık	surdité	deafness
kîsê zerdavê, ziravdank	safra kesesi	vésicule biliaire	gall bladder
kor, nebîna	kör	aveugle	blind
korî, korahî, koranî, nebînahî	körlük	cécité	blindness
bînahî	görme gücü	vue	vision, sight
kula guvirandinê (herisê)	ülser, mide ülseri	ulcère d'estomac	peptic ulcer
lîr, lûr	kurdeşen, ürtiker	urticaire	urticaria
spîxwîni, losemi	lösemi, kan kanseri	leucémie	leukemia
bariste	kütle	masse	mass
masûlkhestîkî	kas-iskelet	musculosqueltique	musculoskeletal
neasayî	anormal	anormal	abnormal
bawîfî	romatizma	rhumatisme	rheumatism
belekî	vitiligo	vitiligo	vitiligo
berdêr	verimli, doğurgan, üretken	fertile	fertile
berdêrî	verimlilik, doğurganlık, üretkenlik	fertilité	fertility
berjeng	semptom, belirti	symptôme	symptom
bêxwîni	iskemi, lokalize anemi	ischémie	ischemia
buhujek	çözelti, solüsyon	solution	solution
bişav	süspansiyon	suspension (chimie)	suspension (chemical)
ceribandin	deneme	expérience	experiment
dermanxane	eczane	pharmacie	pharmacy
dermannasî	farmakoloji, eczacılık bilimi	pharmacologie	pharmacology
dermannas	farmakolog, eczacı	pharmacologue	pharmacologist
dildank	perikard, kâlp zarı	péricarde	pericardium
dilkulî	kalp iltihabı, kardit	cardite	carditis
masûlkedil	miyokard, kâlp kası	myocarde	myocardium
masûlkedilkulî	miyokardit, kâlp kası iltihabı	myocardite	myocarditis, myocardial infection
dilnasî	kardioloji	cardiologie	cardiology
dilnas	kardiolog	cardiologue	cardiologist
domdar	kronik	chronique	chronic
dot	kız evlat, kız	fille	daughter
dûnde	evlat, döl	enfant	offspring, child
azmûn	1. deney, deneme; 2. test, sınav	1. expérience ; 2. test	1. experiment; 2. examination, test
azmûni	deneysel	expérimental	experimental
fîloyî	filaryal (hastalığa özgü)	éléphantiasique	elephantic
fîloyîbûn	fil hastalığı	éléphantiasis	elephantiasis
aşikkulî, midekulî	mide iltihabı, gastrit	gastrite	gastritis
gurrîfî	uyuz hastalığı	gale	scabies
guhkulî	kulak iltihabı	otite	otitis
gurçikkulî	böbrek iltihabı	néphrite	nephritis
herisandin (heriskirin), givêrandin, ferikandin	1. sindirmek; 2. sindirme	1. digérer ; digestion	1. to digest; 2. digestion
herisîn, givêrîn, ferikîn	sindirilmek	être digéré	to be digested
givêrker	sindirimi kolaylaştıran, hazmettirici	digestif	digestive
hewdan, hewahildan, ragirtin	enfeksiyon	infection	infection
hewdayî, hewahildayî, ragirtî	enfekte olmuş	infecté	infected
jin	kadın	femme	woman
keç	kız	fille	girl
keçel	külkîran hastalığına yakalanmış, kel	teigneux	affected with tinea capitis
keçelî	külkîran, kellik	teigne	tinea capitis
kêm, nêm	irin, cerahat	pus	pus
kefse	dizanteri	dyssentéry	dysentery
kotî	cüzamlı, cüzama özgü	lépreux	leperous, leprotic
kotîfî, kotîbûn	cüzam	lèpre	leper, leprosis
kur	oğlan	garçon	boy
lenfgirêk	lenf bezi, lenf yumrusu	ganglion lymphatique	lymph node, Lymphatic gland
lenfkulî, avkênc, kênc, arinc	lenf yumrusu yangısı, lenfadenitis	lymphadénite, inflammation des glandes	lymphadenitis glandula inflammation
marik	kurt, askarit	ascaride	round worm, ascaris
mêr	erkek	homme	man
mîrxîçik, mîrkute, mîkutok	suçiçeği	varicelle	chicken pox
mîzdankulî	mesane iltihabı, sistit	cystite	cystitis
mûkurm	külkurdu	enterobius vermicularis, oxyure	pinworm

Eşîra Goyî û taybetmendiye devoka wan a kurmancî

Amadekar: Omîdê Mistefayê CELALÎ

Pêşek

Riknekî kurdnasiyê jî zaravanasî, devoknasî û nifşnasiya gelê kurd e. Her wiha ji bo ku pêvajoya geşedana zimanê kurdî derkeve holê û kurdiya destpêkî (proto-kurdish) aşkera bibe jî pêwistî bi vî riknî heye.

Em ê di vê gotarê de -li gorî hinek çavkaniyên berdest- konfederasyona eşîrên Goyî û taybetmendiye devoka wan a kurmancî binirxînin û çend agehiyan bi we re parve bikin.

Kovara Hawarê di rûpela yekem a hejmara xwe ya yekem de kurmancên goyî wiha dide naskirin: *"Herwekî xelkê Geliyê Goyan berî çardeh salan, gava tiyare ditin, tavil bi zarê xwe balafir nav lê kirin. Ji lewre ko ji banî, ji bala difire."* Ji vî hevokê diyar e ku afirîneriya xeyala goyîyan bala Mîr Celadet Bedirxan jî kişandîye û lewre pesna vî afirîneriyê daye. Herwiha bi riya vî hevokê lêkolînên li ser vî devokê jî rûspartine nifşên li pey xwe.

1. NASNAME Û WAR

Hinek çavkanî navê "goyî" dispêrin kurdên gutî (Ihsan Colemêrgî) û hinek jî dispêrin peyva "koyî/çiyayî" (Bedel Boselî); lê belê ev agehî bi awayekî zanistî nehatine piştrastkirin. Ev nav ji ku hatibe û ji kîjan peyvê hatibe darijtin jî rastiyek heye ku şûnwarê konfederasyona eşîrên Goyî dikeve navbera deverên Botan û Behdînan. Navenda Goyîyan, Qilabana bi ser Şirnexê ve ye; lê di nava Colemêrg, Sêrt û Wanê de belav bûne. Pareke eşîrê jî li Hewlêr, Zaxo û Sersingê dijî. Ji ber kavilkirin û şewitandina gundên Kurdan bi destê Romê gelek endamên eşîra Goyî derbasî başûrê Kurdistanê bûne û li Wargeha Mexmûrê dijîn. Gelheya eşîrê der û dora sed hezar nefêrî ye û misilmanên şafîî ne.

Di dîroka Kurdistanê de Geliyê Goyan devera yekane ye ku derveyî pergala axatiyê jiyayê û serbixwe heta roja îro hatiye. Bi gotineke din pergala axatiyê tu carî li vî derê bi ser neketiye û axa ji vî deverê derneketine.

Goyî ji du hozan pêk tên û li 33 gundan belav bûne: Derşûvî û Ripinî. Her gundek jî çend tîre û bavikan pêk tê. Ripinî digel baskên xwe hemû li devera Revengan dijiyan û pêşiyên wan Evdalan in. Piştî ku şer û nexweşî dikeve navbera wan her du bavikên Ripinî jî nava eşîrê vedikişin û derbasî devera Ripinê ya îroyîn dibin, li vî derê jî xwe re gundan ava dikin.

Warên Ripiniyan: Qilaban, Ripin, Dalokon, Şirîş, Kalgê, Ziravik, Kadîn, Hilal, Şêxan, Sêgirik, Nêrweh e. Beşeke wan jî li bajarokên Kiror û Dêrhînê (Dêra Hînê) dijîn.

Warên Derşûviyan: Helet, Kalhesinan, Çeman, Mehrav, Nîreh, Billeh, Şiwêd, Robosk, Bêcih, Mêrgeh e. Beşeke wan jî li bajarokên Kiror û Dêrhînê (Dêra Hînê) dijîn.

Endamên eşîrê heta roja îroyîn jî mêr şal, şapik û tergalê kurdî; jin kiras-kurtik û fistanên kurdî li xwe dikin. Meqamên lîstîkên goyîyan ev in:

- Emer Axa,
- Fatmagê (taybetî goyîyan tenê ye),
- De Gidî (ev lîstîk zêdetir li gundê Dêra Hînê tê lîstin)
- Bavlekan,
- Dugavî,
- Milonê (govenda giran),
- Sêgavî,
- Çep û Rast,
- Şêxanî,
- Hey Sêmêlê (govenda wê bi tevger û rîtmêke bilez tê gerandin).

Xwarinên wan ên sereke ev in:

- Hilisa (helîse): Ji goşt, doşav û danê kutayî tê çêkirin.
- Kutilka birincê
- Kutilka savar
- Xevis: Ji doşav, ard û rûne malê tê çêkirin.
- Giro: Ji toraq, birinc û doşavê tê çêkirin.
- Kerengmast: Ji kerengên kelandî û mastê avjêkişandî tê çêkirin.
- Hêlizmast: Ji heliz û mastê çikandî tê çêkirin. Hêliz: Çêreyek e ku li zozanan û çiyayên bilind peyda dibe. Ji meha nisanê heta destpêka meha gulane hêşin e û wekî alifê pêz û dewêr jî tê bikaranîn. Çêja wê gelekî tehl û dijwar e.
- Hajî bûg û mandî/mendî.

Tevnkarî jî di nava goyîyan de bi pêş ketiye: Parzûn, xurc û xalîçeyên wan gelekî navdar in.

2. ÇEND RÛPEL JI DÎROKA GOYIYAN:

Şerefxan (1543-1603) di Şerefnameyê (1597) de dibêje ku devera Finikê aydî çar eşîrên kurd e û navê eşîra Goyî dikşîne. Li gorî Şerefxanî devera Finikê jî destpêka belavbûna îslamê heta dagirkirina Aqqoyuniyan di destê binemala Mîr Evdal de bûye. Piştî ku herêma bi qasî sed salî di bin zilma Tirkmenên aqqoyunî de zêrezêr dike, gelê herêma biyaniyan ji axa xwe diavêjin û desthilatdariya wan heta nivîsandina Şerefnameyê jî domandiye. Ev rewşa xweser a eşîrê di bin banê Dewleta Osmanî de jî berdewam dike. Sir Mark Sykes -ê ku Peymana Sykes-Picot (16.05.1916) bi navê

wî tê nas kirin- sala 1908an li çend deverên Kurdistanê digere; di gotareke xwe ya derheqa eşîrên heyama osmanî de qala goyîyan jî dike û hejmara wan bi qasî 1400 malbatî destnîşan dike. Herwiha dibêje ku eşîra Goyan canfidayê azadiya xwe ne. Di sedsala 20an de dema ku hêzên Îngilîzan dest bi dagirkirina Îraq û beşeke Kurdistanê dikin eşîra Goyî li hemberî dagirkeran berxwedaneke xurt dide. Mirov dikare bibêje ku berxwedana Kurdan a li Zaxoyê bi eşîra Goyî dest pê dike û di roja 04.04.1919an de generalê îngilîz Alfred Pearson di navbera gundê Bêcih û Mêrgehê de bi destê goyîyekî bi navê Mistoyê Şaho (ji gundê Bêcihê) tê kuştin.

Goyîyan di salên 60î de piştgiriyeke xurt dane Mele Mistefayê Barzanî û agirê Şoreşa 11ê Îlonê geş kirine.

Ew 34 gundiye Roboskiyê yê ku roja 28.12.2012an ji hêla balafirên cengî yê Dewleta Romê ve hatin qetilkirin jî ji eşîra Goyî ne.

3. TAYBETMENDIYÊN DEVOKA GOYIYAN

3. a. Dengnasî

Di devoka goyîyan de hinek deng ji hin devokên din ên kurmancî cihêtir in.

3. a. 1. Dengê [a]yê vediguhere [o]yê. Herwiha ew peyvên ku di piraniya devokan de bi dengê [a]yê dest pê dikin di devoka goyî de bi tu carî wekî dengê [a]yê nayên bi lêv kirin. Bi gelemperî [a] vedigure [o]yê; lê carinan jî bi temamî winda dibe.

bav	bov
av	ov
averê bûn (ji riya sereke derketin)	varê bûn

3. a. 2. Dengê [e]yê yê dawiya peyvên her tim vediguhere [a]yê û [e]yên din jî carinan.

me	ma
ez	a (az)

3. a. 3. Dengê [b]yê carinan vediguhere [v] û [f]yê û dengê [v]yê jî vediguhere [b]yê.

bî	vî
dêhbe (ji "dâbbe"ya erebî)	dahfa

3. a. 4. Dengê [r]yê carinan bi temamî winda dibe û carinan kirpandin ji ser radibe.

ser	sa
dev jê berde!	dev jê baada!

3. a. 5. Dengê [k]ya dawiya peyvên carinan vediguhere [g]yê û carinan jî [g] vediguhere [k]yê.

hostak/hostayek	hostog
rik/rikoyî	rig/rigawî
bêgavî	bêkovî

3. a. 6. Dengê [ê]yê carinan vediguhere [ö]ya almanî û tirkî û carinan jî wekî xwe dimîne.

ê (ango erê)	ö
nesitêle	nastöla
bêcih	böjeh

3. a. 7. Ji bilî çend awarteyan qertafa [di-]yê ya lêkerên dema bê bi gelemperî vediguhere [t]yê.

diaxive.	t'oxiva.
dima.	t'mo.

3. a. 8. Carinan dengê [o]yê vediguhere [ö]ya almanî û tirkî û carinan jî wekî xwe dimîne..

ode	öde
gûzên Bêcihê ji gûzên gundên din xweştir in.	gözün Böjeh ji gözün gundün dî xwaştir in!

3. a. 9. Carinan daçeka [ji]yê vediguhere [ş]yê.

ji xwe re	ş'xwa ra
Yekî ji wan got.	Êk ş'won gweht.

3. a. 10. Carinan hinek dengên tîpîkirin û vediguherin [y]yê.

tedbîr	teybîr
li hev hatin	leyhotin
li hev ketin	leyketin
leva kirin (pareve kirin)	leyvekiyin

3. a. 11. Wekî gelek devokên kurmancî di devoka goyî de jî dengê [ü]yê heye.

bûk	bük
şû	şü
tû	tü
xwîn	xün

3. a. 12. Dengê [h]yê yê ku di gelek devokên kurmançî de winda bûne di kurmançiya goyîyan de maye. Mirov dikare bibêje ku dengê [h]yê xîmekî bingehîn ê peyvsaziya devoka goyî ye.

gotin	gwehtin
birîn, birandin	birihîn, birihandin
çav	çehv

3. b. Peyvsazî

3. b. 1. Bi hinek paşgirên kêmnas dariştina peyvên resen

destar	gêrisa (ji gerandin û gêrkirinê)
wêrane	harifta (ji herifînê)

3. b. 2. Bi riya lêkera [kirin]ê cureyekî lêkerên cotlêkerî hatiye afirandin û wateya [karîn, şîyan]ê lê hatiye bar kirin.

ez nikarim.	az nekir kim.
nikarim bê.	nehat kim.
nerakir kim.	nikarim rakim.
tu dê bikaribî biçî Cizîrê?	tê kir kî biçî Cizîrê?
ev bar giran e, nayê karîn ku bê hilgirtin.	av bor giron e, ne hilgirt kit.
dikarim rakim/nikarim rakim.	rokir kim/narokir kim.

Rovî kirin şivanê mirîşkan, Rwîvî kirin şivonî mîrîşkon,
rovî rûnişt û girîya... rwîvî rwînişt î girî...

Gotin rovî: - Tu ji bo çi digirî?
Gwehtin rwîvî: - Ti ji ba çi digirî?

Got: - Ez şaşika xwe wek Goyîyan girê nadim...!
Gweht: - A şoşko xwa wey Göyiyon girênedokim..!

3. b. 3. Bi riya hinek dengên parastî mirov dikare reh û rêçikên hinek peyvan texmîn bike.

şêmîk	şîpîng (şûna piyan a li berê deriyan)
-------	---------------------------------------

3. b. 4. Bi riya guherindina hinek dangan dariştina peyvên kêmnas.

şilijîn/şilijandin (şil û pil bûn/kirin)	şirizîn/şirizondin
--	--------------------

3. b. 5. Bi riya qutkirina dawiya hinek lêkerên bi pêşgira [ve]yê pêkhatî, hinek navdêrên kêmnas hatine dariştin.

veder/vegir (nexweşiya bi riya temas û nefesê digihêje kesekî dîtir)	vadir (ji vedan)
herka avê (riya herikîna avê)	verêj (ji verêjtinê)

3. b. 6. Bi riya paşgirên kurdî ji peyvên biyanî lêkerên kêmnas hatine dariştin.

belaya xwe kirin stûyê yekî, miselet bûyîn	balîştin
--	----------

3. b. 7. Di peyva yekjimar a mê û nêr de tewang nemaye; lêbelê di peyva pirjimar de heye. Herwiha di ravekan de ji ravekerên mê bi [e]yê tînan tewandin.

Azêd got	Ozod gweht.
Zelalê got	Zelal gweht.
Gundiyan digotin	Gundiyon digwehtin.
sivikê malê	sivikî mole

3. c. Cureyên Peyvan

3. c. 1. Veqetandek

Di devoka goyî de veqetandeka peyvên mê [o] ye.

mala me	molo ma
cewaba te	cewobo ta

Veqetandeka peyvên nêr [î] ye.

rezê xwe	rezî xwa
xalê me	xolî ma

Veqetandeka peyvên pirjimar [în] e.

mezinên me	mazinîn ma
dengbêjên wan	dengbêjîn wan

3. c. 2. Cînavk

Cînavkên kesane yê yekjimar

ez	(a) az
tu	ti
ew	ew

Cînavkên kesane yê pirjimar

em	am
hûn	hûn
ew	ewon

Cînavkên şanîdanê yê nêzik

ev (yekjimar)	ev
ev (pirjimar)	evon
Cînavkên şanîdanê yê dûr	
ew (yekjimar)	ew
ew (pirjimar)	ewon

Çend numûneyên alîkar ji bo têgihiştina hevoksaziya devoka goyî

Di her odayekê de nêzikî pênçî mirovî rûniştin.	Ha ödeg da nêzikî pênçeh mirahv rûniştin.
Tiştêk heye tiştanî	Tiştik heye tiştônî
Bi xwe hewa dikeve ser banî	F'xwe hewo t'kevit sa bonî
Ne pî pê ve ye ne panî.	Ne pî pê ve ye ne pehnî.
Rihberdan hêsan e, lê kurkirin zehmet e.	Rihbadon heson îha, lê kurki rin zehmet a.
Bixwaze ji deriyan, bike sedeqeya seriyan.	Bixoza j'daryon, bike sedeqo saryon.
Evdalan, mala xwe xera kir bi xeyalan.	Evdolon, molo xwa xirov kir v'xe yalon.
Kesê ne li malê, nizane dinya li çi halî ye.	Kesî na l'mole, nizonit dinyo l'çi hol a.
Roj diçe, lê bela naçe.	Roj diçit, bes belo noçit.
Cih ji xerîban (biyaniyan) ava nabe.	Ceh j'xeyîvon oxir novit.
Heçî (kesê) li ser destan neçe, qedrê piyan nizane.	Heççî l'sa deston neçit, qedrî piyon nizonit.
Jina pevguherandî (berdêlkirî) her dienire.	Jino peygûharî ha eniriya.

DOŞAVA MASTÎ

Got, sibehêkê jinikeke qilabanî dê biçûya bêriyê. Hêj neçûyî kurê wê dibêjê ji min re mast bîne. Jinik diçe mastî diine, kurik dibêje doşavê berde nav, jinik diçe doşavê diine û berdide nava mastî. Kurik nasekine, dibêje mêt û doşavê ji hev veqetîne. Diya kurikî ji qehran dikevê wî mastî dirijîne ser serê kurê xwe, kurê xwe dihele, wisa diçe bêriyê. Heta êvarê kurikê biçûk wisa dimîne, çiqas mês û kêşên dinyayê hebin tînan serê wî.

DIFSÎ MOST

Gö, sihorîgi jingîg Qulovî dê çövo bêrî. Hêj neçûyî kurî wi d'bêjîtê ş'mi ra most bîna. Jinig d'çi most t'ênit, kurig d'bêjît difs bikâ nêv, jinig diçit difs t'ênit û diki nêv most. Kurik nohedirî d'bêjît: most û difs jey bikâ, difsî ş'nêv most dâbêxa. Diyo kurik ş'qehron tkevit ew most û difs qepî f'serî kurî xwe da dîkit, kurî xwa dhilit, weson diçit bêrî. Heto êvorî kurgî kiçik dmênî wason, çen mês î kêşîn dinyoyî tin sa serî wi.

4 - Spasî

Di amadekirina vê gotarê de gelek hevalên goyî alîkariya min kirin. Di serî de spasiya kekê Umer Encu û Osman Unver dikim. Spasiyên taybet ji bo berhevkar Seyda Goyan ku gelek zehmetî bi vê nivîsê re kişandin, editoriya vê nivîsarê kir, pirtûkên xwe yê li ser devoka goyî ji min re şandin û beşeke berhema xwe ya ber çapê bi min re pareve kir. Bi rastî berhema wî ya bi navê "Dastanên Kurdî -bi devoka goyî-" şahesereke qada xwe ye û hemû berhemên wî ji aliyê Enstitûya Kelepura Kurdî (Silêmanî) ve hatine weşandin.

¹ Hawar, sal 1, hejmar 1, 15 Gulan 1932, Çapxaneya Tereqî, Şam.

² <http://www.yuksekovahaber.com/yazi/bu-bir-fermandir-2556.htm>

³ <http://www.bedel-boseli.com/2012/08/goyi-esiretinin-isim-anlam-ve-tarihi.html>

⁴ http://tr.wikipedia.org/wiki/Goyan_Aşireti

⁵ <http://wejeyagoyiyan.blogcu.com/goyan-goyi-asireti/10672828>

⁶ http://ku.wikipedia.org/wiki/Şerefxanê_Bedlîsî

⁷ Şerefname, Şerefxanê Bedlîsî, Avesta, Stenbol, 2007, r. 245.

⁸ The Kurdish Tribes of the Ottoman Empire, Mark Sykes, The Journal of Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Vol. 38, (1908) p. 451- 458.

⁹ The Kurdish National Movement: Its Origins and Development, Wadie Jwaideh, Syracuse University Press, New York, 2006, p. 148.

¹⁰ Roboskî-Goyîler, İsmail Beşikçi, <http://www.ilkehaber.com/yazi/robosk-goyler-9466.htm>

¹¹ <https://www.facebook.com/omurkan73>

¹² <https://www.facebook.com/oso.goyi>

¹³ <https://www.facebook.com/misexti>

Herwiha bnr.

<http://www.bbc.co.uk/remembrance/wall/record/12557>

http://books.google.com.tr/books?id=FCbspX-dGpYC&pg=PA148&lpg=PA148&dq=goyan+tribe&source=bl&ots=RmH2iXWk8H&sig=Sv_I99e1tyMdcAv5RB3vtX6FOoU&hl=en&sa=X&ei=o9mlU73eIMeK0AXMp4DOBO&ved=0CD0Q6AEwBQ#v=onepage&q=goyan%20tribe&f=false

<http://intersci.ss.uci.edu/wiki/eBooks/Articles/1908%20Kurdish%20Tribes%20Sykes.pdf>

http://www.kaldaya.net/2012/Articles/02/45_Feb20_AbdulmaseehBoya.html

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN

KURMANCÎ

hejmar 55 - Payîza 2014

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xani
(Sedsala XVII)

Civîna Stockholmê

Civîna Kurmancî ya 55an rojên di navbera 13 – 20.12.2014an de li Kitêbxaneyê Kurdî li bajarê Stockholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Peyvên ji "Folklorê Kurdî" ya Sadiq Bahaeddîn Amedî, Peyvên ji "Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê" ya Hecîyê Cindî, Termînolojîya Pizîşkî, Peyvên ji *Dîwana Laleş* ya Şêx Memdûhê Birîfkanî, Devokê Berrîya Mêrdînê, Peyvên Ji *Gundê Mêrxasan* ya Elîyê Evdirehman û Hin peyvên nenas /kêmnas.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Rojen Barnas (Diyarbakir), Lezgîne Çalî (Barzan), Elîşêr (Wan), Rênas Awdal (Zaxo), Newzad Hirorî (Dihok), Sidqî Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata civînê li vê jêrê tene pêşkêş kirin.

Peyvên ji *Gundê Mêrxasan* ya Elîyê Evdirehman

- I -

Amadekar: Têmûrê XELÎL

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
agirdebran	yoğun bir biçimde yapılan atak	salve	salvo, volley fire
berawirî hevdu kirin; qincilandin ser hev, xwe qoçandina ser hev	iki büküm olmak	se replier, se blottir	to squat down, to huddle up
bêtersê; bêtesê	biçimsiz	difforme	formless, shapeless, strangely shaped
bînber; bêhnber	canlı	vivant	living
cem kirin; cemandin, civandin, xirve kirin	toplamak	rassembler, réunir	to collect, to gather
çilo; çilû	yemlik meşe yaprağı	foufrage de feuilles de chêne	oak leaves used as fodder
xwe çivilandin; xwe civilandin	büzülmek, kabuğuna çekilmek	se recroqueviller	to shrivel
darînek	köpek yalağı	mangeoire pour chien	feeding bowl (for dogs)
egle kirin	durdurmak, oyalamak	retenir, retarder	to delay, to detain
fek; dev	ağız	bouche	mouth
hetimîn; cehimîn	defolmak	s'en aller, décamper, foutre le camp	to go away, to clear off
heyse-beys; xurtoşe, hele-bel	hengame, kargaşa	pagaille, remue-ménage, confusion	chaos, mess, confusion
hêbet	heybet	majesté	majesty, awe
hît	büyük taş, kaya	roc, rocher	large stone, rock
hilcinîn; hiljenîn	duvar örmek	bâtir un mur	to build a wall
vehirmijîn	yeniden güzelliğine ermek	retrouver sa beauté	to regain one's beauty
hoşev; hoşib	yüksek boylu ve içinde zorla yürünebilen otluk yer	endroit couvert de hautes herbes	tarea covered with tall grass
kelêşk; kelêjk	bir deri bir kemik olan hayvan, zayıf hayvan	animal squelettique	very thin animal, skelletic animal
kepûr; kepir	çorak verimsiz toprak	terre aride	barren land
kewrek kirin	deşmek	percer, éventrer	to tear open, to disembowel
kirtik-kirtikî; pirtî pirtî, çiftî çiftî, çetî çetî	et parçacığı	un petit bout de viande	a small piece of meat
kizox; kozix, kuzix, holik, kox, kolik, koxik, kokel	klübe	cabane, hutte	hut, shed
leq lê ketin	kaçışmak	se débander, se disperser dans le désordre	to disperse, to scatter
livat; lebat	kıpırtı	remuement, mouvement léger	slight movement or motion
malîvan; neferên malê	aile bireyleri	membre de la famille, familier	family member
mencenêq; mencenîq	1. mancınık; 2. namert; 3. fırlama	1. catapulte, levier; 2. lâche; 3. bâtard	1. catapult; 2. coward; 3. bastard
milmilîn	salınmak	se pavaner	to prance, to show off
peçinîn; nixamtin, niximandin, nixaftin	üstünü örtmek	couvrir, envelopper	to cover
pirîsk; çirîsk	kıvılcım	étincelle	spark
pirpişîn; pilpişîn, pişpişîn	şişmek, kabarmak	enfler, être ballonné	to swell, to be swollen

Sadiq Bahaeddîn Amêdî

- V -

“Folklorê Kurdî”

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
kurî; kurik	eşek veya at yavrusu	petit d'un âne ou d'un cheval	foal
kavlan; qewlik	kılıf	étui	case, sheaf, cover
cinînk	küçük bostan	potager	vegetable garden
tanc; tac	taç	couronne	crown, diadem
helêxistin; li dar xistin	tertiplmek	organiser, mettre sur pied	to arrange, to set up, to organize
bestî	kumsalda yetişen kavun karpuz	pastèque ou melon des terrains sablonneux	watermelon
serkêr	biçak ucu	pointe du couteau,	knife tip, knife point
vebirandin	soyunu tüketmek, kökünü kazımak	déraciner, éradiquer	to uproot
leq dan; gestin, gez kirin, kit kirin	ısırmak	mordre	to bite
leq; gez, kit	ısırik	morsure	wound left by a bite, bite
verisîn, veristin	sökülmek, çözülmek	se défaire, se dissoudre, se désagréger	to dissolve, to disintegrate
verisandin	sökmek, çözmek	défaire, dissoudre, désagréger	to undo, to dissolve
qermebira; qirmebira	eski arkadaş, candan dost	ami fidèle, ami intime	old friend, close friend
lalî; ba, cem, def, nik	yanına, ...e/a	chez	at
temet; qasî	kadar	autant que	as much as
mêşereş	karasinek	mouche	fly
peşîn; pişkîn, pekîn	fırlamak, sıçramak	jaillir, gicler	to splash, to squirt
nihiştin; nihîn, niştin, veniştin, dadan, xwe danîn	oturmak, konmak	s'asseoir, se poser, se nicher	to alight, to perch, to sit down
min	yaklaşık 3 kiloluk ağırlık birimi	poids d'environ 3 kg	about 6 pounds weight
Leyla û Mecrum			
tal; tak, ta	kar tabakası	couche de neige	layer of snow
qoqil	delik	trou	hole
Sîseban			
hevkuîf; hevta, hemta	emsal, tay, denk	pair, homologue, du même rang	peer, someone of equal rank
hêve; bi vir de	buraya	par ici	hither, to this way
miştin	çemremek	enrouler	to roll up
lê xurrîn	çıkışmak	admonester, réprimander	to rebuke, to chide, to reprimand
Zembîlfiroş			
ser bi ser	eşdeğer ölçüde takas	troc par échange de quantités égales	barter with equal quantities

Peyvên ji dîwana Şêx Memdûhê Birîfkanî

Amadekar: Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
bargiran	sorumluluğu ağır	qui a de lourdes responsabilité	having great responsibility
berahî; berê	önceki	précédent	previous
bêvar; bîvar, bîvêr, bîmar	hasta	malade	diseased, sick
bîv; delîve, keys, fersend	firsat	opportunité	opportunity
hijîn; hejîn	sallanmak, sarsılmak, titremek	bouger, s'ébranler	to move, to set off
helpeqijîn; hilpeqijîn	fişkirmek	jaillir	to burst, to erupt
hewdan	1. iltihaplanmak; 2. yangı, iltihap	1. s'infecter ; 2. infection	1. to become infected; 2. infection
hevгур; hogir:	can arkadaş	ami intime	intimate friend, close friend
gêlme: girara gavanoan	çoban ve sığırtmaçların hayvan sahiplerinden toplayıp aynı kaba koydukları yemek	pot-pourri des mets divers collectés par un berger ou un bouvier auprès des villageois	mixed food gathered from the owners of animals by a shepherd or a herdsman
mirîstin; mirisîn	emmek	téter, sucer	to suck
qeft; qevd	tutam	poignée, petite quantité	pinch, small amount
qar	sessizlik, sükünet	calme, silence	silence, calm
rind	güzel, uyumlu, iyi	beau, bon, avenant	beautiful, good, pleasant
şehyan; şahî, dawet	şenlik, düğün	fête, festivité	feast, festivity
şermende; şermîn	mahcup	confus, honteux	ashamed, confused
sorepel	köz	braise	embers
terzin; terazin	güneşe bakan yeşil yüksek dağ yamacı	versant de montagne exposé au soleil	sunny hillside or slope
vehandin; hûnandin, vehûnandin, vehûnan	örmek	tisser	to weave
zerdav	safra suyu	bile	bile

Folklor

- VII -

“Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê” ya Hecîyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
kîlerdar	kiler sorumlusu	préposé au cellier	cellar keeper
malmêr	kadının kocasının akrabaları	la parentèle du mari	the husband's relatives
malbavan	kadının baba tarafı	la parentèle du père de l'épouse	the wife's relatives
xemkêş; xemxwer	başkası için gam yiyen	qui se fait du souci pour autrui	anxious for others
gazinîn	yakınmak, serzenişte bulunmak	se plaindre	to complain
tulim	gayda	cornemuse, musette	bagpipe
kûrnêt; kûrnîyet	derin düşünce	méditation, pensée profonde	meditation
tûjfikir; tîj	keskin fikirli	qui a l'esprit vif et affûté	sharp-minded, sharp, smart
nitirandin	süslemek	parer, embellir	to embellish, pattern
kate; kade	çörek	petit pain au beurre	a kind of kurdish flat cake
dabelandin; daqultandin, da'ûran	çiğnemededen yutmak	avalir	to swallow
kaş (mê); kêş, wezn	ağırlık, tartı	poinds	weight
tawa (taba) xwe anîn	dayanmak, tahamül etmek	endurer, supporter	to endure, to bear
çeper; perçîn, pêjan, perjan, sênc, tan	çit, çeper	haie	hedge, fence
miqaze; mexaze	mağara, yer altı şehri (masallarda)	caverne	cave, cavern
hol bûn; gindirîn, girêl bûn, gurîl bûn, tilor bûn, gêr bûn	yuvarlanmak	rouler, se rouler	to roll

Devokê Berrîya Mêrdînê

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
kabik; pehnî, panî, pajne	ökçe	talon	heel
kalik	karpuz kavun	désignation collective pour melon et pastèque	melon and water-melon
kalîn	melemek	bêler	to bleat
kalî şîn, şînkâl	hiç olgunlaşmamış meyve veya sebze	fruit vert, légume non mûr	unripe fruit or vegetable
kaxenê	bir gün önceden kalma bulgura su ve un katılarak pişirilen bulgurçorbası	soupe faite en ajoutant de la farine et de l'eau au pilaf de boulgour de la veille	soup made with day-old bulgur, mixed with water and flour
kara bûkê	düğün için geline yapılan hazırlık	préparatifs faits pour la future mariée	wedding preparations for the bride
kardorî	nöbetleşe iş	travail en alternance	shift work
kaşkaşok; xişîlank	kaygan yer	pente glissante	slippery slope
kaş kirin; kişandin	çekmek, sürüklemek	traîner	to draw, to drag
kavkulîk	mantar	champignon	mushroom
kayîn	1. geviş; 2. geviş getirmek	1. rumination ; 2. ruminer	1. chewing cud, rumination. 2. to ruminate
kefandin	katlayarak dikmek	ourler	to hem
keji; kezî	kiriş,	tendon	tendon
kel	1. boynuzlu küçük baş hayvan; 2. damızlık koç, teke, boğa veya erkek manda	1. ovin cornu ; 2. bouc, bélier, taureau ou buffle étalon	1. horned sheep or goat; 2. breeding ram, goat, male buffalo or bull
kêl	1. teyel, dikiş; 2. karık, agos	1. couture, faufilure ; 2. sillon	1. basting, stitch; 2. furrow
kêl; kîle	kile	boisseau	bushel
kel çûn	taşmak	déborder en bouillant	to boil over
kelbuhartî	tadından çıkartmak	1) trop bouilli ; 2) (fig.) qui a dépassé la mesure	1. too much boiled ; tasteless; 2. (fig.) to go too far
kelkele; kelkel, kekel, kelkelêjan, gelegerm	yaz günlerinin öğle zamanı kavurucu sıcak saatleri	canicule	heat wave
kelmîz; mîzoke, birmîz, pîrmîz	altına işeyen	incontinent	incontinent
kelogirî; kelegirî (bûn)	ağlamaklı olma	avoir la gorge nouée, être sur le point de pleurer	to feel like crying, to have a lump in the throat
kelpik; qelpik	yara kabuğu	croûte (d'une blessure), escarre	scab (of wound)
kemidandin; kemitandin, kemijandin	kaynar suya batırmak	ébouillanter	to scald
kemidîn; kemitîn, kemijîn	kaynar suya batırılmak	être ébouillanté	to be scalded
kemîn; bose	pusu	embuscade	ambush
kerrakîtk; kirkirok	kıkırdak	cartilage	cartilage
kerrane	kocaman	énorme, colossal	gigantic, enormous
kerratî; kafirkeratî, keratî	zehir zıkım	poison amer	bitter poison
kevirdeqî	taşa çarpma sonucu ayak parmaklarında oluşan azgın yara	blessure au doigt de pied, écrasé	wound of toes crushed by a stone
kevnar	antik, eski, kadim	antique, très ancien	ancient, old, antique
ketina kirasan, ketina cilan, bêmimêjî	aybaşı	menstruation, règles	menstruation, menses
kirş, kirşê zik	şişgöbek, göbek	embonpoint	pot-bellied
kiş, kişkirin	çobanın sürüyü peşinden sürümesi	faire avancer le troupeau devant soi (berger)	drive (a herd of animals)
kizirk, kizrik, çizrik	kuyruk yağının eritildikten sonra kalan gevrek posası	friton	crackling, beats of sheep fat
li kolxê şeytên çûn	heba olmak	s'en aller à vau-l'eau	to go in vain
komisîk	küme	petit groupe, regroupement	huddle
konikê pîrê; tevnika pîrê	örümcek ağı	toile d'araignée	spider web
pîrik, pîrê, tevnepîrk, pîrtevînk, pîrpîrok	örümcek	araignée	spider
komirîşk, komerîşk, kolemişk:	köstebek	taupe	mole
kose	köse	glabre, imberbe	beardless, smooth shaven
şara kesrewanî	kesrevani puşu	foulard royal, foulard de qualité	kesrevani turban, a high quality scarf

Hin peyvên kêmnas / nenas

- I -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
şivqelûn; qelûna doxdirêj	uzun saplı pipo	pipe à long tuyau	long-stemmed pipe
bigîrik; bigîrk	tutacak, elecek, sap, kabza	poignée, manche	handle, knob
terz; terze, teriz, terg, savarok, şilor	dolu	grêle	hail
gozeqer; keskesor, keskûsor	gök kuşağı	arc-en-ciel	rainbow
pelqaz; pelqîk, avzelêlk, berboq	deri ya da ciltte oluşan su kabarcığı	ampoule, cloque	blister
çeçel; kevçika guh, kovika guh, gofika guhî	kulak kepçesi	oreille externe, pavillon de l'oreille	ear lobe, external ear, auricle
qêl; guhan	hayvan memesi	mamelle, pis	udder
pexirandin; vepexirandin (dipexirîne, pexirand, bipexirîne!)	eşelemek (tavuklar için)	farfouiller, fouiner	to nose around, to ferret
hewl; hewêl, xêl, wîr, wir, şaş, çaxar, <çavê wî yê çepê hewl bû>	şaşı, <sol güzü şaşı idi>	1) louche; 2) loucher, <son œil gauche louchait>	1) shady, shifty, dubious; 2) to squint, <his left eye squinted>
veşikandin; vemalîn, vemalîn, hildan, radan	kolları sıvamak	retrousser les manches	roll up one's sleeves
halojinik: serjinik	1. kılıbık; 2. kadın işlerini yapan	1. mari soumis à sa femme; 2. homme qui accomplit des tâches féminines	1) hen-pecked husband; 2) does tasks traditionally done by women
jarav kirin; jorav kirin, carî kirin, av tê werdand	durulmak	rincer	to rinse
gêng; kort, bor <ev erd gêng e/ gêng maye>	hiç sürülmemiş arazi <bu arazi hiç sürülmemiş>	terre vierge, non labourée, <cette terre n'a jamais été labourée>	virgin soil, unploughed land, <uncultivated land>
perijîn <stêrk diperijîn>	ışıldamak, ışın saçmak, <yıldızlar ışıldıyor>	scintiller, briller <les étoiles scintillent>	to sparkle, to shine, <the stars are twinkling>
serpene; rik	sırık, herok v b v	perche, échelas, tuteur	rod, stick, pole, stake, support
pelît; qirme, helîl, kesme, cilt, nanê cil	köfter, kesme	tarte épaisse au moût de raisin et de farine	a tart made of flour and concentrated grape juice
sparî... bûn; spartin <sparî Xwedê bî>	emanet olmak <Allaha emanet olasin!>	être confié à, être remis à, <soit confié à Dieu, que Dieu te protège>	to be left to, to entrust, to, <trust in God, may God protect you>
hilgîftin; <hildigive, hilgift, hilgive!>, hilgaftin	yukarı kaldırmak	soulever	to lift
gûbeq; gûyê beqan, kevza avê	su yosunu	algue, mousse	moss (botanical) froth (beer)
pazpazûk; şûjik	akarsulardaki yassı ve kaygan taş	Pierre ronde et glissante dans un ruisseau	flat and slippery stones in a stream
malkir; malker	yuva yapan, yuva kuran	bâtitseur, qui fonde et fait prospérer un foyer	nester, nesting, builder
heyibîn; heybet girtin, tirs bi ser ketin <mêrik heyibî û çû>	başını alıp kayıplara karışma <adam başını alıp gitti>	disparaître, partir sans laisser de traces ; <le type a disparu>	to vanish, to disappear, <the man vanished into thin air>
kelijîn; kelicîn, kelîn:	kaynamak	bouillir	to boil
bacxwer	haraç ile geçinen	rançonneur	a person demanding ransom, an extortionist
qîngîn: qûrîna qulingan	turna ötüşü	craquement (grue)	clattering (of a crane)
nebedîyar:	issız, sakin tenha yer	endroit isolé et calme	Isolated or secluded place
arix-curix	işe yaramaz şeyler, kalitesiz şeyler	bric-à-brac	bric-à-brac, odds and ends, junk
apan <xalan xel in, apan mulk in>	baba tarafından olan akrabaların bütünü, <anne tarafı eloğlu, baba tarafı ise servet sayılır>	parentèle du père <la parentèle de la mère c'est autrui, la parentèle du père c'est du patrimoine>	relatives on father side, <maternal relatives are not counted as close as paternal ones>
xalan	anne tarafından olan akrabaların bütünü	parentèle de la mère	all relatives from mother side
alfêz kirin; alguher kirin: ji rûniştina dîr û dirêj rabûn û cîhê xwe guhîrîn û piçekî li ser xwe gerîn	dinlenmeden sonra hareket etmek, gezmemek	se dégoûdier les jambes	to stretch one's legs
aqiloşk:	salyangoz	escargot	snail
arang kirin; aşî kirin	aşı vurmak	vacciner	to vaccinate
arang; aşî	aşı	vaccin	vaccination, vaccin
avgerden	büyük kepçe	grosse louche	large ladle
avgil	kirli su, çamurlu su	eau sale, eau boueuse	dirty water, muddy water
badilî	kalp romatizması	rhumatisme cardiaque	rheumatic heart
barxan	yük eşyası	charge, cargaison	a load, cargo
barxane	depo, ambar	entrepôt, dépôt	warehouse
bask	kol	1) bras, 2) aile	1) arm, 2) wing
bê bineta; bê binyad	mesnetsiz	non fondé, sans fondement	unfounded, groundless
bengulî	örük bağı	ruban	ribbon, ribbon
benporik	saç bağı	ruban de cheveux	hair ribbon
berhelînk; hesan	bileyi taşı	Pierre à aiguiser	whetstone
berberang; koka ran, koka hêtê	kasık	aine	groin
berfişo; şilope, şilove, şilape:	sulu kar, sulu sepken	neige fondue	sleet, melted snow
berg; bergî, bergêh: <berga xanî>	ön taraf, cephe, <ev cephesi>	façade <façade de la maison>	front, façade, <frontage>
berguhk	kulak koruyucu	oreillette, protège-oreilles	ear guard, ear muff
berhoste	kalfa	contre-maître	foreman
bertulhêçk; mak	oyunda ebe	l'enfant qui doit chercher les enfants cachés (jeu de cache-cache)	the seeker (the child who has to find the others in a game of hide and seek)
bêjandin; beştin, <dibêjnim, bêjand, bibêjine!>, bêjing kirin	(un) elemek	tamiser	to sieve (general), to sift flour
bê(h)tin: (dibêt, bêt, bibêt!), bèn (dibê, bêt, bibê!), bêjing kirin, li bêjingê xistin <ardê xwe bêt, kepeka xwe rê>	(un) elemek <ununueledi, kepeğini döktü>	tamiser <il a tamisé la farine et jeté le son>	sift flour <he sifted his flour, threw away his bran>
beytûne; beytûte, xapang, fawirme	merdivenin en üst kata çıkışı üzerinde yapılan koranak ve eşya yeri	grenier	loft or attic
bêwêrte; bêzarok	evlatsız	sans enfant	childless
birra; tûj <kêra birra>	keskin <keskin bıçak>	affuté, aigu, tranchant <couteau tranchant>	sharp, keen <keen-edged knife>

KURMANCEÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN

KURMANCÎ

hejmar 56 - Bihar 2015

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xani
(Sedsala XVII)

Civîna Stockholmê ya 56an

Civîna Kurmancî ya 56an rojên di navbera 22 – 29ê tebaxa 2015an de li Kitêbxaneyê Kurdî li bajarê Stokholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî, Hin peyvên ji derdora Bidlîs û Wanê, Devoka Berrîya Mêrdînê, Peyvên ji *Gundê Mêrxasan* ya Eliyê Evdîrehman û Hin peyvên nenas / kêmnas.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Rojen Barnas (Diyarbakir), Elişêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Rênas Awdal (Zaxo), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata civînê li vê jêrê tene pêşkêş kirin.

Devokê berriya Mêrdînê IX

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	trkî	fransîzî	îngilîzî
kûçelanî: kolanî	başboş, hayta	vagabond, errant	idler
kûçelan	köpekleri öldürmek için verilen iğneli veya zehirli ekme	pain empoisonné ou piégé d'aiguilles pour tuer les chiens nuisibles	pinned or poisoned bread to kill the dogs
kuçik	ocak	âtre, foyer	fireplace
kufik	küf	moisissure	mould
kufkufe	palavracı	mythomane, fieffé, menteur	arrant liar
kulab	koyun kuyruğunun ucu	pointe de la queue du mouton	tip of the tail (of sheep)
kulmoz	eşek arısı yuvası	nid de frelons	wasp nest
kulorîk: xilorîk	ekşili sulu köfte	soupe aux boulettes	bulgur-dumpling soup
kulpik	duvarda küçük zula	petite niche	small stash on the wall
kumika dik: tarik, tar, popelisk, kûfik, şehik	ibik	crête	crest
kumik	kavuz	glume	glume
kupandin, gupandin	darb sonucu içe çökme veya şişme	cabosser	to buckle
kurkutandin: zilqutandin	kırpıştırmak	faire cligner	to blink
kurkutîn: zilqutîn	kırpışmak	cligner	to blink
kurm: kirm	1. kurtçuk, kurt 2. solucan 3. istek, arzu	1. larve 2. ver 3. envie	1. larva 2. worm 3. desire
kurredê: qurreder!	elin körü!	1. nourriture dure à avaler, saloperie 2. interj. ta gueule!	1. damned stuff (used of something harmful to eat, drink, smoke, etc.) 2. shut up!
kurûze	düzine	douzaine	dozen
kusp	1. iyi pişmemiş ve yağsız yemek 2. posa	1. plat mal cuit et qui manque du beurre 2. lie	1. unwell cooked and unwell oiled food 2. bagasse (left after fruits or vegetables have been crushed)
kutan: qutan, deq, aşî, aşle	aşı	vaccin	vaccine
kwîrik: korik	buğday sürmesi	rouille (de blé)	tilletia tritici
labût: labîte	övendirenin yassı demir başlığı	grattoir (de charrue)	a piece of flat metal mounted on a stick used to clean the mud off a plow
lal	1. dilsiz 2. gülmekten veya ağlamaktan sesin çıkmaması 3. bir şeyin kendi ekseni etrafında son süratle dönmesi	1. muet 2. qui perd la voix sous le coup de l'émotion 3. rotation à vive allure	1. dumb 2. becoming paralyzed after intense laughing or crying 3. rotating extremely fast
arîklêxistî: dewlêxistî, xwelîkîbûn	külleme hastalığı	mildiou	mildew
lank: tûş, toş	yassı oyun taşı	caillou lisse de jeu	flat game stone
laq	kaburga ve kasık arası ince et tabakası	mince couche de viande entre les côtes et à l'aine	thin layer of meat between the ribs and groin
laş	1. vücut 2. ceset	1. corps 2. dépouille	1. body, carcass 2. corpse
lebîxe: lepoxe: kulilka hîro di nav şîr de dikelînin û arvan pê de dikin, ji bo nexweşîya heftûzkê	ilaç olarak kullanılan lapa	onguent obtenu en faisant bouillir des fleurs de biro dans du lait épaisse de farine pour soigner l'hydrosadénite suppurée (heftûzk)	mush used as a medicament
lêç: mawinc	eğri	incliné	aslope
lêf: lehîf	dağ eteği	piémont	foot of a mountain
lîtir, rîtil	batman	unité de poids (voir rîtil)	unit of weight
lîlijandin: lewlijandin,	yalpalatmak, sendeletmek	faire vaciller, faire osciller, chanceler	to wobble, to totter
lîlijîn: lewlijîn, şewişîn, veşewişîn	yalpalamak, sendelemek	vaciller, tituber	to wobble
lotik: lîtik	hoplama ziplama	sautillement, gambade	leap
dan lotikan: lîtik dan	sevîngten oynamak, hoplayıp ziplamak	gambader de joie, sautiller	to leap

Hin peyvên kêmnas – nenas (II)

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
celx: qeşên di dîwaran de	yank, çatlak	fente, fissure	crack
cergî: jirgî	-den beri	depuis	since
circir	fermuar	fermeture éclair	zipper
cû: cûh, gamêşê nêr	camuz	buffle	water buffalo
cûr: hirsim, qore, qorix	koruk	raisin vert	unripe grape
cûr	in	antre, trou	hole
<cûrê kêrwêşkan>	tavşan ini	trou à lièvres	rabbit hole
curne, cirnexweş	sevimsiz, sıkıcı, huysuz	déplaisant	unlovely, unpleasant
çarbask	kopça, agraf	agrafe	hook and eye closures
çaybejt: çaya bejt	yabani çay	thé sauvage	saga
çêrî: çêrîk, çiqlîk, tilmizk, siqîlk, cirdîk, utîfk	şingil, çingil	grapillon	bunch of a cluster
çermiqandin: qirçimandin	buruşturmak, büzmek	froisser	to wrinkle, crumple
çeycag	kümeştên yumurtayî çıkartmak için kullanılan çekecek	pince en bois pour retirer les œufs du nid	a stick used to remove the eggs from poultry
çil dan xwe: çil dan, xwe hilavêtin, xwe çeng kirin, xwe zer kirin	hoplamak	sautiller	to jump
çitan: kitan	kadın baş örtüsü	foulard de femme couvrant la tête	women headscarf
çirtik	etek saçağı	frange d'une jupe	skirt fringe
çit û pit, çiplaz, gebaz, nêrûmê, kebaz, çitepit:	çitçit	bouton de pression	press stud
çixizî kirin: gîzî kirin, xayîntî kirin	hile yapmak	tricher	to cheat
dabeştin: dapeştin, peşikandin, kezixandin, kezaxtin, kewişandin: kesixandin:	budamak	élaguer	to prune
>ez dadibejtînim – min dabeşt			
darşeq: binmilk, golte, darê binçengan	koltuk deşeneği	béquille	crutch
darşo: şûnik, şonik, keleşo	çamaşır tokacı	battoir	clothes wringer
delikandin: “erdê didelikînin”	1. düzeltmek 2. sıvamak	1. ratisser 2. enduire	1. to level 2. to daub
deriwandin: (dideriwîne, deriwand, bideriwîne!), deribandin	yorgan sırmak	faufiler, une couette	to line a quilt
derzeneka piştê	omurga	épine dorsale	spine
destexweh	kadınlarda candan arkadaşlık	sœur de cœur, meilleure amie	blood sisters
destik: kostek	çöpçatan	marieuse	matchmaker
destkûs: casûs	casus	espion	spy
destpêketî	işlenmiş	travaillé, entamé	processed
devlû: ko, kuh, ne tûj	kör	aveugle	blunt
dilbêş	yufka yürekli	tendre	tenderhearted
elk: pîrelk	alkarısı	créature féminine mythique, de grande taille, aux seins généreux et à la chevelure abondante, qui enlève les hommes. selon les croyances populaires, pour s'en débarrasser, il faut lui piquer le sein avec une aiguille	al, hal
êtir: sebir	sabır	patience	patience
êxle	aş, katır veya eşek sürüsü	troupeau d'ânes de mules ou de chevaux	horse, mule or donkey herd
fêrferk: keps, derdekopan, sereseme, xuy (bi xuyê ketin)	epilepsi	épilepsie	epilepsy
fîşekkêş	sürme (tüfekte)	levier d'armement	bolt
gêleşok: gelemşe	karışıklık, kargaşa, dağınıklık	tohu-bohu, confusion	disarrangement, clutter
gêlma gavanî: girara gavanoan	1. sığırtmaçların evlerden toplayıp tek bir kaba koydukları yemek 2. karman çorman	1. pot pourri de plats offerts au bouvier 2. méli-mélo	1. various dishes collected by cowheard from different houses and put in the same bowl 2. higgledy-piggledy
gepiçîn	kırışmak, buruşmak	être froissé, se froisser	to be wrinkle, be crumple
gepiçandin	kırışık buruşuk hale getirmek	froisser, friper	to wrinkle, crumple
gerdelor: hereba	hortum	tourbillon	whirlwind
gerelawjanê	sıra ile türkû söyleyerek yapılan eğlence toplantısı	réunion festive où les convives chantent à tour de rôle	meeting held with entertainment by singing ballads
gelmû	kıl ve yün karışımı iplik	fil fait d'un mélange de poils et de fils de laine	hair and wool blend yarn
porê gelmû	kırılmış saç	cheveux gris	gray hair
gêtir: gêt	baldır	cuisse	thigh
gidavk	kar suyundan beslenen dere	torrent alimenté par la fonte des neiges	rivulet
gijmûrandin	büzmek	froisser	to gather
gijmûrek	büzgü	froufrou	gathers
gijok : givêj	alıç	aubépine	haw
gildik, bişkul	1. kıç 2. ince döşek	1. crottin 2. matelas fin	1. sheep, goat, or camel turds 2. thin mattresses
girjbûn	kramp	crampe	cramp
gîrhe: kevez	yosun	mousse	moss
gîvir: 1.pisîkê nêr; 2. pisîkê nêr yê mezin	1. eril kedi 2. yaşlı eril kedi	1. chat 2. vieux chat	1. male cat 2. old male cat
ganboxe	yaşlı eril kedi	vieux chat	old male cat
gîzirgo	çalılara takılan yapağı	flocons de laine qui s'accrochent aux buissons lors du passage du troupeau	wool peace which has been installed in the bushes during passing of sheep
gorî: dor, ger <gorîya min e> = dora min	sıra	tour	turn
goştî	1. yeni doğmuş bebeklere bağırsaklarının çalışması için verilen şekerli veya şekersiz anne sütü 2. ev için besiye çekilmiş hayvan 3. tuzlanıp kışa kaldırılan et 4. etli yemek	1. lait de mère sucré ou non donné aux nourrissons 2. animal engraisé 3. viande salée pour la conservation 4. plat de viande en sauce	1. process of given breast milk with or without sugar to operate intestine of he newborn 2. fattened sheep or cattle for own use 3. salted meat to be used in winter 4. meat dish

Ji ferhengoka Memdûhê Birîfkanî ya dawîya dîwana wî -1-

Amadekar: Emîn NAROZÎ

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
A			
axwîrk: axûrk	tatarçık	phlébotome	phlebotomus, sandfly
arîşe	sorun, mesele	problème	problem
arînk	aşırı ağlama (çocuklar için)	pleurnicherie, pleurs à chaudes larmes	intense cry (of children)
azirîn	azmak, kızmak, kızışmak	s'emporter	to be or get stirred up, be agitated,
azirandin	azdırmak, kızdırmak	fâcher, excéder	to stir up, agitate
siting: stêng	eşekarısı	frelon	hornet
aqar	akar	propriété, possession	property
alînk: pêalînk	çelme	croche-pied	trip up
aloz	karmakarışık	embrouillé, confus	entangle, chaotic, complicated
alozî	karmakarışıklık	confusion, embrouillamini	entanglement, complication, complaxity
alîk: alif, êm	yem	foufrage	fodder, forage
ahîn: hesinî, hişk	sert, demir gibi	dur (comme le fer)	very hard
B			
bakûre: gopal	baston	canne, crosse	shepherdstick, stick
barove: barana dijwar di gel bayê	rüzgarla karışık şiddetli yağmur	tempête de vent et de pluie, bourrasque de pluie	rainy wind
beldîk: çar rojên dawî yên kanûna yekê	aralık ayının son dört günü	les quatre derniers jours de décembre	last four days of december
belik	polip	polype	polyp
berav	bileği	pierre à aiguiser	sharpening stone
beraze	1. kiriş, 2. manivela	1. solive, poutre 2. levier, manivelle	1. balk, beam 2. lever, manivelle
berbiyav: berbihav, hewşa malê	avlu	cour	yard
bevîl: hempa	emsal, denk	alter égo, pair, équivalent	equivalent
bêldoxe: çar rojên pêşî yên kanûna duyemîn	ocak ayının ilk dört günü	les quatre premiers jours de janvier	the first four days of january
bêmik: dendik	çekirdek	graine	seed, kernel
bêteşe	biçimsiz, kaba	difforme, distordes	distorted
bindok: telpa binê rûn	yağ tortusu	résidu du beurre fondu	butter sediment
binecih: niştecih, xelkê cih	yerli, yerleşik	habitant, résident	native, inhabitante, resident
binekok	esas, asıl	origine	origin
binwaşe: binwaş, hîm, xîm, binyad	temel	base, fondation, fondement	base, ground
birçêlk: hêrik	kursak	gésier	gizzard
bîtik: bûkik, bîk	gözde çıkan arpacık	orgelet	sty on the eyelid
birûsî: birûsk	şimşek	éclair	lightning
C			
cewî: stirk	reçine	résine	resin
cû: cew, hevring, qilix	kırkı	tonte, ciseaux de tonte des moutons	shearing
Ç			
çemiyan: çemîn	eğilmek, bükülmek	se pencher, s'incliner	to bend, to bow
çîng	ebe yeri	cible, dans un jeu	target
çînganê	saklambaç	cache-cache	hide-and-seek (play)

Ji Gundê Mêrxasan ya Elîyê Evdirehman (II)

Amadekar: Têmûrê XELÎL

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
pûsî: xûsar, qir, xwîsî	kırağı	brouillard	hoarfrost, rime
qal:1. kad, çêl, çêlî, gilî, behs 2. qan	1. bahis, söz 2. oyunda sayı	1. parole 2. point (dans un jeu)	1. talk 2. point (game)
qedar: xedar	gaddar	brutal, injuste	brutal, inhuman
seyîs	seyis, at bakıcısı	palefrenier	hostler
siteqirîn: seqirîn	rahatlamak, istikrara kavuşmak	s'apaiser, se calmer	to relax, to get rest
şevûka reş	uğursuz gece, meşum gece	nuit néfaste	illfated night
weyne: werîne, bîne, biîne, bihîne!	getir!	amène, apporte !	bring!
wîlandin	mırıldamak (şarkı/ türkü)	fredonner	to mumble
xirmijîn: xilmaş bûn, xirmaş bûn	uyuklamak	somnoler	to fall asleep
xîşikandin: xuşikandin	sürüklemek	trainer	to drag behind
zalp: zerp	güçlü	fort, puissant	strong, hard
zax	mağara	caverne	cave
zulf	zülûf	cheveu, boucle de cheveux	lovelock

guhik	ateşli el silahlarında arpacık kanatları	[oreillette] guidon et viseur de fusil	wings of the front sights (of guns)
guhê masîyan	tatlı su midyesi	écrevisse	river mussels
gulank: gulale, tûncik, çûncik	kahkül	mèche de cheveux	bangs
gulang: bisk, zilf	zülûf	boucle de cheveux	lovelock
gulbe	gurup	groupe	group
guv: <tu çima guv î?>, guhişî	düşünceli, dalgın	pensif, méditatif	lost in thought, absent-minded, pensive
haya	haberi olan, bilen	informé, averti	informed, knowing
hebing: hebin	çadırı kazıklara bağlama ipi	corde de fixation de tentes aux pieux	tent rope
hêke	küstah, utanmaz	insolent, effronté	insolent, impudent, rude
hekûke, kanala avê	su kanalı	canal d'irrigation, rigole	water channal

Hin peyvên ji derdora Bidlîs û Wanê

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
nîfs: mîfs, mîfsik, sefînk	süzgeç	filtre	filter
liha: <birayê lihê/liha>	asıl, öz <öz kardeş>	vrai, authentique	genuine
dezbînûk/dezbêng, dezbilînk	bağurdak, bağıldak	bande de tissu qui maintient un bébé dans son berceau	the strap with which a baby is kept in its cradle
befşik: beş	yemeği karıştırmada kullanılan enli tahta	spatule en bois	wooden food mixing paddel
zigir: zuxur	çakıl	gravier	gravel
şiv: fetl	viraj	tournant, virage	curve
karkîn	değirmenin tahılı iyi öğütmemesi durumu	état de grains mal moulus, mal moulu	the state where the mill grinds grain badly
rûdan	budamak	élaguer	to prune
kerik	ceviz zarı	membrane du cerneau de noix	walnut membrane
jûr	olgunlaşmamış meyve	fruit vert, immature	immature fruit
kirre	taş yığını	amas de pierres	pile of stones
kelkele	kupkuru ot	herbe très sèche	very dried grass
şepîk	hayvan sürme çubuğu	bâton de berger	stick for drawing animals
dolîk: nabînk	merdane	rouleau de pâtissier	rolling-pin
pêjxane	mutfak	cuisine	kitchen
tewaş	yemeğe renk ve tat katmak için kullanılan katkı maddeleri	condiment	condiment
moçik	kepçe	louche	scoop, soup ladle
tilgez: tîşîr, şîregerm, şîrogermî, tîngerm, golm	ılık	tiède	tepid, lukewarm
gûzik	karabiber	poivre noir	black pepper
kezixîn	salamuraya yatırmak	être saumuré	to be brined
geve	kebe	couverture en tissu du pétrin	felt piece used as a floor covering
takon	kıl çadır parçalarının dikiminde kullanılan iplik	gros fil destiné à coudre les pièces d'une tente	tent thread
pêbên	hayvanların ayaklarını bağlamada kullanılan ip	entrave en corde	rope used to connect the legs of the animal
palû: palîv, paldim, qûş	paldum	croupe	crupper
simtin: simîn, simandin	delmek	percer, performer	to bore, pierce, drill
alîsk	oyma kalemi	burin à bois	woodcarver
kezaxe	el işi püsküllü hırka	chandaïl aux pompons tissés mains	handmade tassels cardigan
pişbênîk: şûtîk, piştên	kuşak	ceinture en tissu	cummerbund, girdle
berstûk: melîtk	çocuk önlüğü	bavoir	bib
berukan: kevink	kefiye	keffieh	kaffiyeh, head wear
hinûn	sıva	enduit	coating
hinûn kirin: hunin	sıvalamak	enduire	to coat
vewejartin: vedana erd	tarladan taşları ayıklamak	nettoyer un champ de ses pierres	to remove stones from the field
gêlendî	küçük tırpan	petit râteau	small scythe
sîqal	tırpana özgü bileyi taşı	pierre à aiguiser la faux	scythe sharpener
şaxik: quloç	boynuzdan yapılan yağdanlık	corne à huile	oil horn
şinik: alaveke pîvanê (çar şinik tenekeyek e)	şinik	mesure de volume représentant environ 3 litres	peck
xotax	boyunduruğa binip öküzleri süren çocuk	enfant juché sur le joug pour conduire les boeufs	child who rides plog animals while sitting on the yoke
samêtil: xenîke, benkulabe, bendikê kulabê, qetikê kulabê	boyunduruk çubuğunun bağı	corde du manche de joug	the rope of yoke bar
bercil	semeraltı çulu	tapis de selle	saddle blanket
çelome	demir yaba	fourche en fer	pitchfork
maxir	istikamet çubuğu	bâton de navigation	steering stick
darkaş	yük taşımada kullanılan ve tek parça ağaçtan oluşan kızak	traineau en une seule pièce de bois	slide consists of a single timber used in carrying loads
berpişt	çul	tissu grossier de bât	gunny
rist: pezbend, derzbend	çobanın uyanmak için kendine ve belli bir koyuna bağladığı ip	corde que le berger attache à sa main et à un mouton pour le réveiller en cas d'agression	the rope which shepherd ties to himself and one of the sheep to wake him

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN

Civîna Stokholmê ya 57an

Civîna Kurmancî ya 57an rojên di navbera 12 – 19/12/2015an de li Kitêbxaneyê Kurdî li bajarê Stokholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: *Ji Ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî, Hin peyvên ji Dîwana Ehmedê Nalbendî, Peyvên ji ferhengoka Paul Bêdarî, Termînolojîya pizîşkî, Peyvên ji ferhengoka Jaba ya Rewendan û Hin peyvên nenas /kêmmas.*

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lezgîne Çalî (Barzan), Elişêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Rênas Awdal (Zaxo), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozi (Batman), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zilan (Agirî).

Berhemên ji xebata vê civînê li jêrê têne pêşkêş kirin.

Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî - II -

Amadekar: NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
defzen, defjen	tef çalan	joueur de tambourin	def-player
dewîn, diwîn	ayran çorbasi	soupe de petit lait aux boulettes de boulghour ou de riz	soup made out of buttermilk and cooked pounded wheat groats or rice
dêkwane; dûkane, bêkane, dêkane, hodax, hodar, zilîqo	kuşları avlamakta kullanılan özel yapışkan bir madde	un adhésif spécial utilisé dans la chasse aux oiseaux	a particular adhesive used for hunting birds
dîkak	erzak	provisions	stored food stuffs
dûmahî; dawî	son	fin, suite	end
dîlpank; peyîzk	merdiven	escalier	stairs
deqdark	dövmeye araçları kabı	boîte à outils de tatouage	tattooing box
elind	şafak	aube	dawn
yekcar; yekcarî, êkcarî, bi carekê	büsbütün, tamamiyle	totalement, absolument, d'un seul coup	totally, altogether, absolutely
êre; hêre, vêre, vira, vêrê	bura, burası	ici	here
gûnik; telîs	torba	gros sac	burlap sack, ginnysack
hisîk; xerbenk, xirnûf, xurnîfk, xurnîk, xirnîk (<i>ceratonia siliqua</i>)	keçi boynuzu	carobier	carob
îskele	iskele	échafaudage	scaffold
stirk (<i>eremurus spectabilis</i>), gûlik	çiriş otu	asphodèle	asphodelus, eremurus spectabilis
pang; pag	ahır	étable	stable
perûk	kumaş	tissu	fabric, cloth
parzîng; tûr	çanta	sacoché	bag
pasevan; pasban	bekçi, muhafız	gardien	guard
pela	sonbaharın ilk yağın gür yağmuru	la première pluie drue de l'automne	the first lush rain of autumn
pelatînk; pelîtak, pelpelatînk, minminîk, pepûle, pirpirok, îdîdok, firfirok, pilpilok, belîtank, beletîfk, bilbilîtank, belatînk, perperok, pirpirk, pinpinîk, pelpelîsk, pilpilîng, sîperik, pirpirînk, pîtanok, minîk, pirik, perperenk	kelebek	papillon	butterfly
pelçem; pelçim, belçim, belg, berg, per, pel	yaprak	feuille	leaf
pelepel	bir işi acele ve stres altında yapma	à la hâte, hâtivement	doing something in hurry or under stress
pelex; pêçêbûyî	elinden iş gelen, becerikli	capable	a capable person

stirk - *eremurus spectabilis*

pelatînk - *Nymphalidae*

Xirnûf - *Ceratonia siliqua*

Ferhengoka kurdî ya A. Jaba 1858

devoka Hekarî

û revendên li derdora Mûş û Bazîdê

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
teşenek	yangılanma, iltihaplanma	inflammation	inflammation
teşenekî	yangılı, iltihaplı	inflammatoire, infectieux	Inflammatory, inflammation
ajotin	sürgün	déportation	deportation, exile
derteng; tengûder	geçit vermeyen	passage étroit	narrow passage
aşiv; destcerar	derecik	ruisseau, rigole, ru	stream, rivulrt rill
derêrê; dererê	yoldan sapmış	dévié	Diverted, deviated
awer; awir, ar, agir	ateş	feu	fire
awirîn; hêwirîn	yerleşmek, barınmak	s'installer, s'abriter	to inhabit, to shelter
reşkon; reşmal	karaçadır	tente noire en poils de chèvre	black goat-hair tent (traditionally nomadic)
bereba; berba, kozer	harman artığı, çer çöp	résidus de fétus de paille et de grains sur l'aire de moisson	bits of straw and grain left after harvesting
gîlûle	1. mermi, 2. top mermisi	1. balle, 2. obus	1. bullet, 2. shell
birûsk	1. yıldırım, 2. acı sancı	1. éclair, 2. élan de douleur	1. lightning, 2. sudden sharp pain
sînebend	1. kolon, 2. sütyen	1. poitrine, 2. soutien-gorge	1. hobble strap, breast collar 2. brassiere
berhavêjî; berçûyî	düşük	avorton	a runt, a puny person
berhev	1. toplu, 2. amade	1. rassemblé, 2. prêt, préparé, en ordre	1. assembled, rallied, 2. prepared, ready, in ranks
bez	iç yağı	graisse	fat, grease
don, dohn, duhn	yağ	graisse, huile	oil
bijûjin; şûjin, sûjin	çuvaldız	grosse aiguille	packing needle
dêm; dêmî	kurak arazi	aride	arid
pistan	meme	mamelle, pis	nipple (woman), udder (animal)
pişkivîn; bişkivîn	1. açılmak, açmak (çiçek), 2. sökülme (dikiş)	1. éclore (fleur), 2. se défaire, filer, se détricoter	1. to blossom, 2. to disintegrate, to unstitch
beleş; mift	beleş	gratuit, gratis	free, for free, free of charge
betal	1. boş, 2. işsiz, 3. geçersiz, 4. saçma	1. vide, 2. inoccupé, sans emploi, 3. caduc, 4. vain	1. empty, vacant, 2. unemployed, 3. nul and void, invalid, 4. In vain, fruitless
bintas; 1. tebaxçe, 2. tepsî	1. fincan tabağı, 2. tepsi	1. soucoupe, 2. plateau	1. saucer, 2. tray
kuhr; binîya tevşo / çekûç / dasê, bin, qûn	dip	fond, extrémité	bottom
borîn; bihurîn, derbas bûn	geçmek	passer v.i.	to pass
borandin; bihurandin, derbas kirin	geçirmek	passer v.t.	to pass
buk; devî, devîk	çalılık, fundalık	buisson, bosquet	bush
sîrix; sirîx	hayasız	effronté, sans vergogne	shameless, brazyk
bêdad	adaletsiz, adil olmayan	injuste	unjust, unfair
bêdadî	adaletsizlik	injustice	injustice
jîbîrvekirin; jîbîrkin, bîrkin	unutma	oubli, omission	oversight, omission
ji bîr ve kirin; ji bîr kirin, bîr kirin	unutmak	oublier	to forget
bêmîzd; bêmîz, bêheq	ücretsiz	sans rémunération	unpaid

Baxê Kurda: Sercemê dîwana Ehmedê Nalbendî (I) Berg 1

Amadekar: Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
nişter dan	neşter vurmak	inciser	to scalpel
ji destê xwe kirin; ji dest birin / dan / revandin	elinden kaçırmak	louper, rater	to lose sth
qeşmer	kaba	plaisantin, grossier	rude, cheeky
cerd	talán	pillage	plunderer
şol; dabaş, şuxul, kar, îş	iş	travail, affaire	matter
ferş; xalîçe	halı	tapis	carpet
vehandin	dokumak	tisser	to weave
mereq; meraq	merak	1. curiosité, 2. souci	1. curiosity, 2. worry
gidoş	godoş	maquereau	pimp
xiroş	feryat, figan	cri	roar
vêbûrîn (veborîn)	aşmak	excéder	to exceed
porîn	dirdir etmek	grommeler, bougonner	to nag
şenboz; şemûz, şehmûz	haşarı, huysuz	irritable, qui a un sale caractère	naughty, jumpy
fehl	azgın, şehvetli	en rut, excité	rut, ratty, horny, hot
keband; kemer	kemer	ceinture	belt
pê ve dan	1. sokmak, ısırarak, 2. çarpmak	1. mordre, 2. frapper	1. to bite, 2. to bite (litt. & fig.)
pel	köz	braise	ember
rezvan	üzüm bağbanı	vigneron	vineyard farmer
bexşandin (yekî)	hibe etmek, bağışlamak	faire grâce, pardonner	to donate
(meşk) kan; keyîn, kîyan, kil dan, kil kirin, kilîn, kilandin	yayık yaymak	baratter	to churn
dîzelal; dilpaqij	temiz kalpli	qui a bon cœur	pure hearted
şêlî; şêlû, şolî, şulû, şwîlî, şwêlî	bulanık	trouble	impure
hewale; hewalik	teras korkuluğu	clôture en brique d'une terrasse	roof fence (usually of bricks)

Hin peyvên kêmnas – nenas - IV -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hêlî; bi hêrs	kızgın	fâché, en colère	angry, in a temper
hêl	1. güçlü, 2. çabuk, hızlı, 3. yüksek ses	1. puissant, fort, 2. rapide, veloce, 3. à haut voix	1. forceful, strong, quick, 2. quick, rapid, swift, 3. loud voiced
dengê birî	yüksek ses	haute voix	aloud,
dengê xwe birî kirin	sesini yükseltmek	élever sa voix	to raise one's voice
birî	doğum sancısı	contraction d'enfantement, travail	contractions, labour pain, to be in labour
<birî tene min>	doğum sancısı çekiyorum	j'ai des contractions	I have labour pains
birî	güç, kuvvet	force, puissance	force, power
<biriyê xwe bidê>	güç vermek	donner de la force	act forcefully
henîdaşk; hînefîşk, henetîşk, kevza keviran	kaya yosunu, liken	bot. lichen	lichen
hepeng	başboş, toplumda değeri olmayan kişi	vagabond, vaurien	a tramp, a vagrant, a good-for-nothing
hesî	bulanık görüntü	flou, brouillé	wooly, vague, blurred
hevdest	suç ortağı	complice	accomplice
hevîz	oyun arkadaşı	compagnon de jeu	playmate
hewre; herwe	beleş	gratis, gratuit	for free, free, free of charge
<werin malê hewre!>	gelin gelin beleş mala gelin!	venez à la marchandise gratuite!	come and buy very cheap things!
hilkijîn; helehel pê ketin, bêhn ji westê çikîn	nefes darlığı çekmek	suffoquer, être à bout de souffle	to suffocate, to be breathless
hilkijandin; helehel pê ketin, bêhn ji westê çikîn	nefes darlığı çektirmek	essouffler	to be out of breath
hilkundirîn	inatkar olmak	être têtu	to be stubborn
işkene; afik, merge, avdonk	sos, işkene	bouillon	clear soup,
jelîl; jêlîl, jêhil; ji jêr ve	aşağıdan yukarıya doğru	du bas vers le haut	upwards, upward, f
<jelîl temaşayî çavên te bikim>	"gözlerine aşağıdan yukarıya doğru bir bakayım"	"que j'examine ton œil du bas vers le haut"	"let me examine your eyes completely"
jînza; jajerûn, zivrok, pîne (xwarinek e, ard, şeker û rûn diqelînin, rûnê nivîşk dihelînin berdidin ser. didin jinên nûzayî).	yeni doğum yapan hanımlara un, şeker ve tereyağından yapılan yemek	bouillie à base de farine, du beurre et du sucre servi aux parturientes	a soup prepared from fried flour, sugar and butter for post-partum women
kanoşk; qele, qale, keleh (di fitbolê de)	kale (futbolda)	but (football)	goal
kar (f), kara xwê	tuz ocağı	mine de sel	salt main
kenîşt; şelîq, şîraq, kî, çîrt, kilîç, kinîştik, kêlîşk, şîqal	çapak	chassie	eye gunk
kêrc; kîn, kerb	kin	haine	hatred
<filankes ji min bi kêrc e>	falankes bana kinli	un tel a de la haine envers moi	that person hates me
kerekinc; kevjal	yengeç	crabe	crab
kevar: kesên ku dizanin bi kevir şer bikin	taşla savaşmayı bilen	personnes qui savent travailler la pierre	person who knows how to fight with the stones
kirtûpan	savsak, dikkatsiz, düzensiz	négligeant, étourdi, désordonné	careless, slipshod, sloppy
kul; na'ozk, kulna'ozk	yapay mağara	grotte artificielle	man-made cave
qube	kubbe	voûte, dôme	vault, dome
kuncandin	dışkılı yünleri kırmak	tondre la laine souillée de crottin	to shear wool of livestock which is soiled with feces
guncîn, guncîyan	1. sığmak, 2. uymak	1. s'ajuster, 2. s'accomoder, suivre	1. to fit, to adjust 2. to adapt oneself, to comply
<ew nabine qabilê hisaban, naguncine defter û kitab> E. Xanî	"onların sayıları hesaplanamaz, sayıları defter ve kitaplara sığmaz" E. Xanî	"leur nombre est incalculable, livres et cahiers ne peuvent les contenir" E. Xanî	"their number is incalculable, their number can not be fit them in the books" E. Xanî
guncandin	1. sığdırmak, 2. uymasını sağlamak, 3. uyarlamak	1. ajuster, accorder, conformer, 3. rendre compatible	1. to fit, to adjust, accommodate, 2. to comply, conform, 3. to comply, make s.th. compatible
kurtisandin	budamak	élaguer	to prune, lop off
kusk; kuskî	keski	ciseau, burin	chisel
kusk; çavşîn, çavsût	mavi gözlü	qui a des yeux bleus	blue eyed
kuxika xirtikî	krup hastalığı	méd. croup, laryngite diphtérique	medic. croup, diphtheria, spasmodic laryngitis
kûzik; koc, koce, kûp, îvik	asma kilit	cadenas	padlock
loş vedan	palavra atmak, atmak	affabuler	to palaver, fabricate tell stories
malofî; malovî	evcil	domestique, apprivoisé	domesticated, tame
marmij; hekîmê/ kesê ku jehra maran dimije û mirov ji jehribûnê xelas dike	yılan zehirini emerek hastayı tedavi eden	guérisseur qui suce le venin de serpent	a healer person who sucks snake poison out of a bite as a treatment
maşik; roja piştî Newrozê ku keç û xort derdikevin çolê	Newroz ertesi genç kız ve erkeklerin birbirlerini tanımak amacıyla kıra çıkmaları	le lendemain de Newroz où les jeunes gens partent à la campagne pour faire connaissance	day after Newroz when young men and women go to the countryside to know one another better
maşik	mekanizma tırnağı	mécanique d'une arme à feu	the tab mechanism of a fire-arm
mebranî; mevranî (nebîranî, nefse, meğîran, mehbûran, negîranî, mebrîranî)	aşerme, aşerenlik	caprice, toquade, lubie	a caprice, a fad, a craze
"Zînê mebrînanî ye" (dilê zînê di dema ducanîtiyê de diçe tişteki)	Zîn aşerenlik çekiyor	Zîn est capricieuse (elle a des toquades quand elle est enceinte)	Zîn has capricious, (she has crazes when she's pregnant)
mengole	yararsız	bon à rien, vaurien	good-for-nothing, vagrant
bisteh	cesur	brave, courageux	brave, courageous
<bisteh be>	cesur ol	soit courageux	be brave
bistehî	cesaret	courage, bravoure	courage, bravery,
erzin	akdarı	millet	millet
menhûne	ipotek, tutu	hypothèque, gage	pledge, pawn, mortgage
merdemêr; mêrê merd	mert, cömert	généreux	generous
merîni; mirovanî, mervatî	insancil, insan düşkünü, dost	humain, bienveillant	humane, benevolent
merşen; mevşen, teneşo	teneşir	banc ou table sur laquelle on procède à la toilette d'un mort	bench for ritual washing of dead
mêşin; mêşinî, xuynerm	mülâhim	docile, doux	mild, soft, smooth
mîfa; feyde	yarar	bénéfice, profit	benefit, profit
mîfa jê wergirtin / dîtin	yararlanmak	bénéficier, profiter	to gain benefit from, to profit from
mirk; ewr	gözde beyaz leke	opacité du cristallin	corneal opacity

<mirkek li ser çavê wê ye>	gözünde beyaz bir leke var	il y a une opacité sur son cristallin, elle a du cataracte	an opacity on her cornea, she has a cataract
mirtal; cobel, aliyê teng yê avahîyekê	yan cephe, evin ensiz yüzü	le côté latéral et étroit d'un bâtiment	gable
miştok; darikê cigarê, bask	ağızlık	fume-cigarette	cigarette holder
mormorik	böğürtlen	mûre sauvage	blackberry
mûzî; mozîk, gupik, gopal	penis ucu	gland du pénis	glans (of a penis)
nag; nage, mey, meya, hêştira mê, deveya mê	dişi deve	chamelle	she-camel
nana kirin; înkâr kirin	inkar etmek	dénier	to deny
nanwergerînek; şabok, bistik	eşün	spatule en bois utilisée pour retourner le pain dans le four	a woden spatula to turn over bread while in the oven

Devoka Zaxoyê di ferhengoka Paul Bêdarî de - I -

Amadekar: Rênas AWDAL

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
avêtin	atmak	jeter, lancer	to throw
berê	eskiden, önce, önceden	auparavant	before, previously
bêrehim	merhametsiz, şefkatsız	cruel, impitoyable	cruel, merciless
boç	kafa (başın ön üst kısmı)	le sommet du crâne	horn-like prominence of forehead
salwext, salewext	yıllık	annuellement	yearly
şehyane; şayînetî, şahînetî	şenlik, düğün	fête, fête de mariage	party, festival, wedding celebration
derketin	çıkmaq	sortir	to go out,
dewlemend; dewletî, heyf	zengin	riche	rich, wealthy
durist	dürüst	honnête, droit	honest, straight, upright,
şêr	aslan	lion	lion
delal	güzel, iyi	beau, bien	handsome, good looking,
diz	hırsız	voleur	thief
gelo; aya, erê	acaba	est-ce	I wonder if , is it?
hinêr, huner	hüner, maharet	art, aptitude	skills
holê; watov, ho	böyle	ainsi	so, thus, as well as
kêm	az	peu	few, little
kûr	derin	profond	deep
mesxere; pêtirank	maskara, şaklabanlık	1. moquerie, 2. ridicule	1. mockery, 2. ridicule jeer
ûşî; gûşî	salkım	grappe	bunch, cluster,
pêşî	1. ön, 2. önce, ilk	1. devant, 2. avant	1. front of, previously, 2. before
tekbîr; tedbîr, tevdîr	tedbir, önlem	précaution, mesure	precaution, plan
tevz; tîz, qerf, qîrf, tinaz	istihza, alay	sarcasme	sarcasm,
tevzên xwe pê kirin	alay etmek	se moquer de	to mock s.o.
têr	1. yeter, 2. tok	1. suffisant, 2. rassasié	1. enough, 2. full, satisfied
torî; torik, tûrg, çeçel	çakal	chacal	jackal
çol	1. sahra, çöl, 2. kır, 3. yaban yer	1. désert, 2. campagne, 3. terre non habitée	1. desert, 2. countryside, 3. uninhabited
çûn	gitmek	aller	to go
zengil	zil	clochette, sonnette	bell

Termsaziya pizîşkî bi kurdi - IV -

Amadekar: Lezgîne ÇALÎ

kurdi	tirkî	fransizî	ingilizî
endam	organ	membre, organe	organ
endamîk; organîk	organik	organique	organic
endamwer; organîzm	organizma	organisme	organism
azmûngeh	laboratuvar	laboratoire	laboratory
genî	septik	septique	septic
genîbûn; genitî	septisemi	septicémie	sepsis
xwîngenîbûn; xwîngenitî	septisemi	septicémie	septicemia
jînpizîşkî; pizîşkîya jinan, jînekolojî	jînekoloji	gynécologie	gynecology
jînpizîşk; pizîşkê jinan, jînekolog	jînekolog	gynécologue	gynecologist
hewdêr	enfektif	infectieux	infective
hinavpizîşkî	dahiliye	médecine interne	internal medicine
hinavpizîşk	dahiliye doktoru, dahiliyecî	médecin spécialiste de médecine interne	internist
mîkrob	mikrop	microbe	microbe
bîyokîmya	biyokimya	biochimie	biochemistry
bîyolojî; zîndenasî	biyoloji	biologie	biology
keçel	kel	teigneux	affected with tinea capitis
keçelî	kellik	teigne	tinea capitis
kezebkuî; cegerkuî	hepatit	hépatite	hepatitis
kula reş, kulereş, weba	veba	peste	plague

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN

Civîna Hewlêrê

Civîna Kurmancî ya 58an vê carê li Hewlêrê, paytexta başûrê Kurdistanê, di navbera rojên 21 - 28.05.2016an de li dar ket.

Hewlêr bajarekî gelekî kevn e û xwedî dîrokeke dîr û dirêj e. Despêka wê, li gor hindêk çavkaniyan, diçe heta 7-8 hezar salî berî niha. Navê wê di dema sumerîyan de wek Urbîlîum derbas dibe. Ev nav di dema asûrîyan de bûye Urbîlîm û piştî Arbêla. Bi dû re, di zimanê suryanî de bûye Arbêl, bi erebî Erbil û ji wir jî di kurdî de bûye Hewlêr /Hewlêr.

Hewlêrê di bin destê sumerîyan, asûrîyan, medîyan, axîmenîdîyan, makedonîyan, partîyan, sasanîyan, selçûq û osmanîyan de roleke mezin lîstîye. Bûye devereke gelekî girîng û stratejîk. Bi wext re bûye bajarekî pirrengî, hembêza xwe ji gelek netewe û diyanetan re vekirîye. Niha tê de ev pîrmeteweyî û pirdînî her berbiçav e. Neteweyên cuda cuda û dîn û diyanetên cihêreng her bi hev re wek bira dijîn. Bajar nimûneyeke gelekî baş ya pêkvejiyanê dinimîne.

Desthilatdariya kurdî dixebite ku ev pêkvejiyana her berdewam be, hevvelatîyên wê û yên başûrê Kurdistanê her di vê rêyê de tédikoşin û nişan didin ku ji vê prensîpê nehêne xwarê.

Me bi dirêjahîya civînê ev hewa tenefus kir, di vê atmosferê de, bi kar û xebata xwe ve mijûl bûn. Di gel xeteriyên terorê, gefa Da'îşê û krîza aborîyê em bi serbilindî li wir man û bi serbilindî vegeyriyan. Lê dilê me ma her li wir, di gel birayên me.

Di vê civînê de li ser babetên tével yên wek Balindeyên Kurdistanê, Faûna (heywan), Flora (gulûgiya), Termînolojîya pizîşkî, Çêkirina benî, bastêq û helîlan, Hin peyvên kêmnas/ nenas û Peyvên ji pirtûkên Xelîfe Üsiv hat kar kir.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Elişêr (Wan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Fadi Omer (Dihok), Zinar Soran (Dêrik), Têmurê Xelîl (Rewan), Îsmail Şahîn (Sêmel), Reşo Zilan (Agirî).

Encamên xebata civînê li jêrê tene pêvkêş kirin.

Termsaziya pizîşkî bi kurdî

- V -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	turkî	fransîzî	îngilîzî
kîmyaçare	kemoterapi	chimiothérapie	chemotherapy
kur	erkek çocuk, oğlan	garçon	boy
kurî	eksen	axe	axis
laşnasî	anatomi	anatomie	anatomy
mîrxîçik, mîrkute, mîrkutok, xwiriyên avî	suçiçeği	varicelle	chicken pox
hinavbînî	endoskopi	endoscopie	endoscopy
hinavbînk	endoskop	endoscope	endoscope
navdilkulî	endocardit	endocardite	endocarditis
neberdêrî	kısırlık	infertilité	infertility
neşterkar	cerrah	chirurgien	surgeon
neşterkarî	operatörlük, cerrahlık, cerrahlık ilmi	chirurgie	surgery
tanedêr	pirojenik olmayan, hararet oluşturmayan	non pyrogène	nonpyrogenic
nîşan	işaret	signe	sign
nûciwan	genç	adolescent	adolescent
nûza	yenidoğan	nouveau-né	neonate
nûzayane	neonatal	néonatal	neonatal
pizîşkê çavan	göz doktoru	ophtalmologue	ophthalmologist
pizîşkîya çavan	göz doktorluğu	ophtalmologie	ophthalmology
pankurm	tenya	ténia	tape worm
panpejîk	birkaç ülkeye yayılan, yaygın	pandémique	pandemic
pizîşkê zarokan	çocuk doktoru, pediyatrist	pédiatre	pediatrist
pizîşkîya zarokan	pediyatri, çocuk doktorluğu	pédiatrie	pediatrics
pejîk, şof	salgın hastalık	épidémie	epidemy
pejîknas	epidemiyojist	épidémiologiste	epidemiologist
pejîknasî	epidemiyojî	épidémiologie	epidemiology
perçivtin, perçifin	ödem	œdème	oedema
perçivtî, perçifî	ödemli	œdémateux	oedematous
perdemêjî	beyin zarı	méninge	meninges
perdemêjîkulî	menenjit	méningite	meningitis
pest	basınç	pression	pressure
pesta xwînê	tansiyon	tension	blood pressure
pesta çavî	göz tansiyonu	tension oculaire	intraocular pressure
pestandî	sıkıştırılmış	pressurisé	pressurized
pestandin	sıkıncı, basıncı ayarlamak	pressuriser	to pressurize
pestpîv	sfigmomanometre, barometre	sphygmomanomètre, baromètre	sphygmomanometer, barometer
pis	erkek oğlan	fiis	son
pişkûlî, sîkulî, pişkûlî, satilcan	pnemonit, akciğer iltihabı, zatürye	pneumonie	pneumonitis
pizîşk	doktor	docteur	physician
pizîşkî	tıbbi	médical	medical
pizîşkî	tıp	médecine	medicine (science)
riskîyan	sedimentasyon	sédimentation	sedimentation of a solution, sedimentation
saxlem, tendurist	sağlıklı	sain, en bonne santé	healthy
saxlemî, tenduristî	sıhhiye, sağlık	santé	health
şilemenî	sıvı, akıcı	liquide	liquid
sinêle, sengele	genç, delikanlı	adolescent	teenager

sinêletî	gençlik, delikanlılık	adolescence	teenage
sîngkulî	zatürriye	pneumonie	pneumonia
şîrxwerî	bebeklik dönemi	petite enfance	infancy
şîrxwer, berşîr, pit	bebek	bébé	infant
sorgok	alyuvar	érythrocyte, hématie	erythrocyte
sorîlank	dölüt, fetus	foetus	fetus
spîgok	akyuvar	leucocyte	leukocyte
stewr	steril	stérile	sterile
stewrandin	1. sterize etmek, 2. sterilizasyon	1. stériliser, 2. stérilisation	1. sterilize, 2. sterilization
stewrî	sterilik	stérilité	sterility
şû, mêr	koca	mari	husband

Faûna

Semender, beq, req, kûsî

Amadekar: Eyûb SÎNAN KIRAN

SEMENDER

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilizî
semenderê Colemêrgê	<i>neurergus strauchi</i>	Hakkari semenderi	salamander de Hakkari	Hakkari's potted newt
semender	<i>salamandra salamandra</i>	lekeli semender	salamander de feu	fire salamander
semenderê Ürmîyê	<i>neurergus crocatus</i>	Ürmiye semenderi	salamander d'Ourmieh	Lake Ürmiya newt
semenderê Kurdistanê	<i>neurergus microspulotus</i>	Kürdistan semenderi	salamander du Kurdistan	Kurdistan newt

Semenderê Colemêrgê
Neurergus strauchi

Semender
Salamandra salamandra

Semenderê Ürmîyê
Neurergus crocatus

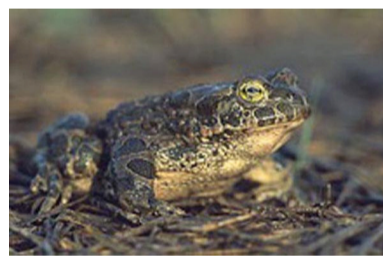
Semenderê Kurdistanê
Neurergus microspulotus

BEQ, REQ Û KÛSÎ

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilizî
beqa bibelalûk	<i>bufo bufo</i>	sigilli kurbağa	crapaud commun	common toad
qurqurk	<i>bufo viridis</i>	gece kurbağası	crapaud vert	the european green toad
beqa dara	<i>hyla arborea</i>	ağaç kurbağası	rainette verte	common tree frog
beqseydik, beqa kesk	<i>hyla savignyi</i>	yeşil kurbağa	rainette européenne	european tree frog
beqa golan, beqbelûsk	<i>rana ridibunda</i>	ova kurbağası	grenouille rieuse	marsh frog
beqa xetxetî	<i>rana camerani</i>	şeritli kurbağa	grenouille zébrée	stripped frog
req, sêlak		su kaplumbağa	tortue d'eau	pond turtle
reqê golan	<i>mauremys caspica</i>	hazer çizgili kaplumbağa	tortue de la mer Caspienne	Caspian turtle
reqê deqdeqî	<i>emys orbicularis</i>	benekli kaplumbağa	cistude	European pond turtle
reqê Feratê	<i>rafetus euphraticus</i>	Firat kaplumbağası	tortue d'Euphrate	Euphrates softshell turtle
kûsî	<i>testudo graeca terrestris</i>	tosbağa	tortue, tortue terrestre	common tortoise

Beqa bibelalûk
Bufo bufo

Beq Qurqurk
Bufo viridis

Beqa dara
Hyla arborea

Beqseydik, beqa kesk
Hyla savignyi

Beqa golan, beqbelûsk
Rana ridibunda

Beqa xetxetî
Rana camerani

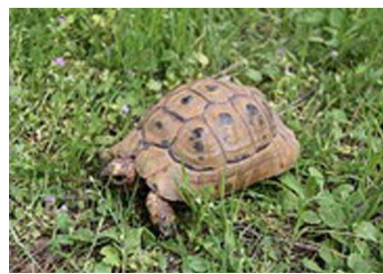
Reqê Golan
Mauremys caspica

Reqê deqdeqî
Emys orbicularis

Reqê Feratê
Rafetus euphraticus

Kûsî
Testudo graeca terrestris

Hin berhemên ji tirî

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

Ez li mala Hecî Mihemed Bakay bûme mêvan û min pirsra mahsera - miştaxa ji Hecî û xanima wî kir. Mala Hecî li gundê Misûriyê di nav rez û erdê bav û kalên wan de, bi awayekî nûjen hatibû avakirin. Bi dilovanî heciyê (72) heftê û du salî û xanima wî Rûqiye ya ku di heman jiyê de bû, dest pê kirin, ji me re mijara kewdan, miştaxa û çêkirina benî û bastêqê vekirin. Qin bi qinê ve dikirin. Gava min li wan guhdarî kir, ew hest bi min re çêbû ku her wekî ez li nav rez im û me dest bi çêkirina benî - sîncoq û bastêqê kiriye. Carinan xanima Hecî, xwe li gemê dida û dikudand ku beniyên xwe di pelûlê de bike, lê Hecî bergiya wê dibirî û digot "hela raweste em hê nehatine wî delavî". Her weha me roja 17ê gulana 2016an şevbuhêrkeke bi dilê xwe derbas kir.

Ji xwe tiriyê baş û xweşik di ber re dihêt çinîn û dihere bazarê. Payiza paşin ew tiriyê ku nehatiye hevdan di mêwê de mayî, ketober dihêt hevdan. Navê vê hevdanê çinîn e. Helbet ew tirî bêtir tiriyê mezrone, yê şîreyê ye û di payiza paşin de, di mêwê de û wek efara tirî, bi yek qutfên di mêwê de dimînin re ketober dihêne hevdan.

Dema em tiriyê mayî tevî berhev dikin, diçinîn, em tînin miştaxa, dixin kîsan an telîsan, diesirînin, diguvêşin, ji bo ew keşmûna mayî baş zuha bibe, em wan guvişkên keşmûnê dixin mengenyê diguvêşin da av tê de nemîne, zuha bibe.

Ew şîreya ku me ji tirî wergirti, em dixin neqran. Li gora pîrbûna şîreyê em hinek axa sipî dixin nav, tevlê dikin. Ew axa sipî ji bo dawerivandin û sipîkirina şîreyê ye. Bi gotineke din şîreya tirî bi wê axa sipî rafîne dibe. Navêkî din yê wê axa sipî, axa dîmsê ye.

Em paşê şîreya xwe dikewidînin. Kewidandin nîvkelfî kirin e. Di wê nîvkeliyê de, dema gemara di nava şîreyê de ya bi ser dikeve, agir ji binê neqrê vedikişînin, em wê şîreya nîvkelfî heta ku sar bibe, bicemide, di nav re tev didin, li hev dixin, bi vî awayî ew gemar dadinîsile, xwe bera binî dide.

Dema şîre sar bû, cemidî û gemarê xwe bera binî da, em di ser re ya paqij diparzinînin, em wê şîreya paqij vedigerînin neqreke din, ji nuh ve agir dixin bin. Heta bi kel were, em dikelînin, dema bikele kef bi ser dikeve, em cara duduyan wê kefê ji ser diqêşêrin, em wê qeşartîne bi kevgîrê dikin.

Ger ew şîre ji bo bastêqê be, em hinek ard-arvan tev lê dikin, ya ji bo benîyan be ardê wê hinekî zêdetir e, qalindtir dibe.

Tasa yendo, ew tasa bi çembilê dirêj, ji me re tasa pîvana şîreyê ye. Wê şîreya arvan li nav ketî, ji bo nebe girêk, em di safokekê re diparzinin, li safokê dixin. Em wê şîreya paqij ku di safokê re hatiye parzinandin dîsa dixin neqra, didin ser êgir û heya dikele tev didin. Piştî kel pêket em hêdî, hêdî agir ji binê neqrê dibirin. Carinan em sêlekê dikin navbera êgir û neqrê û carinan em agir ji binê vedikişînin, da zêde nekele û nebe girêk û neşewite.

Dema pelûla me hazir bû, destpêkî em ji bo bastêqê bi kar tînin. Paçikên hêzar an naşor, cabonê baş ku me amade kirine, em du tasên yendo bera ser paçikê bastêqê didin, du kes wê pelûlê bi hosteyî li ser wî paçikî li hev vedigerînin û tenik lê belav dikin. Dema hê pelûl germ e em tenik di paçikê didin, em nahêlin qalind bibe. Bastêqa peltenik û sipî ya baş e.

Benî-sîncoq ji bo yê nîvkelfî ye. Pelûla beniya hinekî qalindtir ango tîrtir e. Ji bo tîrtir bibe hinek arvanê zêde dikeve nav. Em berê gwîzên xwe yên malê, ger xwe-malî tune bin yên kirrîne, yên qenc em berî şkenandinê demekê dixin nav avê. Di avê de êvarekê an çend saetan dihêlin da ku di şkenandinê de qin hûr nebin. Em gwîzên xwe dişkênin, qinên xwe darvedikin, benikên qin pê ve darvekirî, bi aqûlan ve girêdidin, bi dar de dikin. Aqûl ew darikên serê wan çetelî ne û ji bo bidardekirinê bi kêr in. Li gora qalindbûnê em carekê an çend caran wan gwîzên darvekirî ku aqûl bi serê benikê beniya ve girêdayî, di pelûlê de dikin. Ew pelûla ji ber benî û bastêqê dimîne û nema bi kêr tê bera teştêkê an ser sînyekê didin hinekî zuha dikin. Di pey re em bi kêran dîlim dîlimî dikin û wek kesme em hiltînin.

Ev pêzanînen ku min ji Hecî Mihemed û mala wan wergirti anî û ji muxtarê Misûriyê, ji Mehmet Bakay re xwend da ku kêmaniyan bibînim û li agahdariyên xwe zêde bikim. Muxtarê me yê hêja pîrr dilşad bû kêfa xwe gelekî anî û got; mala te ava te hemî tişt qin bi qinê vekiriye, pesnê nivîsa min da. Lê dîsa ji hin tişt min ji muxtarê xwe wergirti. Ez wan ji li vir pêşkêşî we hêjayan dikim.

Me berê, tiriyê xwe yê şîre li ser tahteke ku hewdekî ji keviran di binyê re çêkirî radixist. Me li ser wê tahtê di telîs û kîsan de ew tiriyê xwe diguvaşt. Ava wî tiriyî ango şîreya ji kîsan diherikî, dikete wî hewdî. Me ji wir bi satilan ew şîre bera neqran dida û dikewidand. Lê nuha em hewdên ji betonê çêdikin. Kewidandin yanî şîrgermî kirina şîreyê ku nîvkelfî dibû û qirş gemar bi ser diket. Me bi miqêşê ew gemar ji ser digirt. Me ew herrî, gemara ku ji şîreyê diqêşart dixiste kîsan û bi dar de dikir. Me satilek datanî binî ku ew av, şîreya ji kîs

dadinîsîlî careka din li neqrê vedigerand. Ew herrî û pîrrîka di kîs de mayî êdî ya avêtinê bû, me dirijand. Kîsên xwe dişûst û ji bo bikaranîna careke din hiltanî.

Min ji muxtar pirsra miqêşê kir; got doxa wê dirêj, serê wê fireh, girover û qulqulî ye ku bi wê kef û gil û gemar ji ser şîreyê digirtin ango wek Hecî Mihemed gotî diqêşartin. Tişt min jê fehm kir, kevgîra mezin e.

Her weha, muxtarê dilovan, kar û berpirsiyariyên xwe hemî li aliyekî hişt û bi pirsên min ve daket. Dilê xwe bijand vê xebata hêja û xwest ji dil alikariya min bike. Bi berdewamî, tevdan-lihevixistina şîreyê gelekî girîng dît ku divê bihête nivîsandin. Dema me ardê xwe, arvan diavêt nav şîreyê, me dest bi tevdanê dikir. Hem agir di bin neqrê de ye û hem jî em li ser hev bi darekî şîreyê li hev dixin. Divê agir nerm be, yanî ne agirekî gûrr be û li ser hev ew şîre were tevdan, lihevixistin. Darikê pelûlê, ew darê ku pê pelûlê li hev dixin, darekî wek doxa merrekê ye, serê wî befsîkî, pan e. Serê wî darê befsîkî carinan bi sifir ango bi paxir dihate kiras kirin da ku tama pelûlê xera neke. Em her serê wî darikê pelûlê li binê neqrê dibin û tînin da ku binî negire, nebe girêk û neşewite.

Beran, bêcik: darikên mêwan qul dikirin û darikên ziravtir tê re derbasdikirin, dixistin temtêla tişt û tebayên dilên wan dixwest, qinên gwîza dixistin qirîka wan, bi gwîzan dixemilandin û di pelûlê de dikirin. Wek: beran, mirov, dîk hwd.

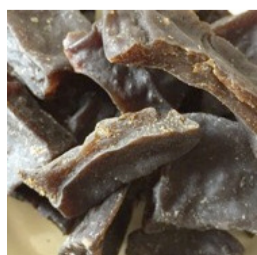
Qumaşk: Bi çirpiyên ji hinarê yan ji belalûkê şivên nerm wek sê xelekên girover di ser hev re li darikên sîlêvî li hev suwar dikirin. Dîsa bi gwîzan guluk pê ve dikirin, dixemilandin, çend caran di pelûlê dadikirin. Dibû selikeke ji pelûlê û ji gwîzan, pê dilê zarokan şad dikirin û carinan hundurê wê jî bi qin û çerezan dadigirtin.

Mewij: Tiriyên di rez de dimînin didin hev, berhev dikin. Helbet tiriyên mewîjan cihê ye. Jê re tiriyê cînas dibêjin. Cînas cureyekî tiriyên xweşik e, baş e, zû digihê, namîne payiza paşin. Tiriyên mayî diçinîn, tînin li miştaxan radixin, libên xerabe jê dîneqînin. Yên paqij û neqandî bi hinek zeyta zeytûnan û ava bi ariya êzingan kelandî, dişon û dixin selikên çirpî. Ew tiriyên mewîjan yê paqij û neqandî, di wê sepetê de dikin û li miştaxan radixin. Heta ew tirî zuha bibe li ser miştaxan raxistî dimînin. Zuhabûn, li gora tîna rojê, ji hefteyekê heta bi deh rojan diajo. Piştî zuha bû, didin hev dîsa dixin selikan û ava paqij lê dikin, dişon. Piştî şûştinê li ser paçikên paqij radixin heta zuha dibe. Piştî zuhabûnê li serradê dixin, ji darik û kirşan paqij dikin û hiltînin.

kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
dema kergê: dema mehserê	bağbozumu zamanı	période des vendanges	vintage season
mehser, masere, isle, ûsil, îsir	şirahane, üzüm şirasının çıkarıldığı yer	pressoir à raisin, emplacement du pressoir	the place where grapes are crashed to produce syrup
mehsere	üzümün sıkılarak şirasını çıkarma işlemi	pressurage	crashing or squeezing of the grapes to produce syrup
miştaxe	üzüm kurutma yeri	emplacement du séchage des raisins	a place where grape are left to dry in order to produce raisin
kewidandin	üzüm şirasını ısıtmak	bouillir le jus de raisin	to boil the grape juice
tiriyê mezrone	şıra üzümü	chasselas	chasselas
qutîf, çirtim, siqil, tilmist	cıngıl	grapillon	a part of a cluster
şîre	şıra	jus de raisin pressé	concentrated syrup
efara tirî: paşerok	bağ bozumu artığı	résidus de vendanges	leftover of harvest
esirandin, givaştin	sıkmak	presser, pressurer	to squeeze
keşmûn, pap, simarte, sîmirte	posa	lie de raisin	dregs
neqir, niqre, dist	büyük kazan	chaudron	large cauldron
moçik	uzun saplı tas	louche	big and deep ladle
naşor, cabon, japon, çapon	amerikan bezi	étouffe en coton blanc	american cloth
aqûl, heçik, çelake	çengel	crochet, croc	hook
miqêş, kevgîra mezin	büyük kevgir	grand écumeiro	large skimmer
tiriyê cînas	cins üzüm	variété de raisin de qualité	a noble sorts of grape
qin, kakil	ceviz, badem gibi yemişlerin içi	cerneau	kernel

Tiriyên mezrone
chasselas grapes

Helîl - kesme-pelît-peksîmet : confection or delicacy made of grape juice and flour

Mewij: raisin

Dims - mot-doşav - dîfs: boiled grape juice

Benî - meşlûr - orcix - sicûq - sincix - kome - şaran: confection of nuts dipped in grapes juice

Bastêq: fruit pulp dried in thin layers

Balindeyên li Kurdistanê

- II -

Amadekar: Îsmâil TAHA ŞAHÎN

kurdi	latîni	tirkî	fransîzi	îngilîzi
başkulok	<i>saxicola torquata</i>	taş kuşu	tariet pâtre, traquet pâtre	african stonechat
serqelûnk, belg, qîrik	<i>phoenicurus ochruros</i>	kara kızılkuyrak	rouge-queue noir	black redstart
bilbil, hizar	<i>lusciniia megarhynchos</i>	bülbül	rossignol	nightingale
dûvsork, kurîsork, dûvsoran, bûkesor, dûbilindik, dûlesorik, kurîrepînk, kurîfitînk, terîsorik, dwîhelînk, pitpitok, pit, boqsor	<i>cercotrichas galactotes</i>	çalı bülbülü, pas renkli çalı kızıl gerdanı	agrobate roux	rufous, tailed scrub robin
bersorik, berçêlsorik, binhefsorik, behefsorik, bûksoran, cwîsorik, melak, melasorik, qurimdar	<i>erithacus rubecula</i>	kızılgerdan	rouge-gorge	european robin
bindehlok	<i>cettia cetti</i>	kamış bülbülü	fauvettes des roseaux, phragmite, bouscarle de cetti	cetti's warbler
xiçik	<i>acrocephalus melanopogon</i>	bıyıklı kamışçın	lusciniol à moustaches	moustached warbler
çûçeşîn	<i>hippolais pallida</i>	ak mukallit	fauvette pâle	eastern olivaceous warbler
serreşik	<i>sylvia atricapilla</i>	karabaş ötleğen	fauvette à tête noire	eurasian blackcap
hejîrok	<i>sylvia borin</i>	boz ötleğen	fauvette des jardins	garden warbler
têltênbûrik	<i>scotocerca inquieta</i>	sürmeli çalı ötleğeni	dromoiue vif argent	streaked scrub warbler
sîçipk	<i>phylloscopus trochilus</i>	söğütbülbülü	pouillot fitis	willow warbler
çirkone, çilmêrik, çilmêre, dehlîk, bintanik, wincik	<i>phylloscopus collybita</i>	bayağı çıvgın	pouillot véloce	common chiffchaff
çeççeçok, kezanok, çixçixk, çikçikan	<i>muscipapa striata</i>	benekli sinekkapan	gobe-mouche gris	spotted flycatcher
belakîtik, gumgumî	<i>ficedula albicollis</i>	halkalı sinekkapan	gobe-mouche à collier	collared flycatcher
poşîreşk, mamreşik, êtîmok:	<i>parus major</i>	büyük baştankara	mésange charbonnière	great tit
serşînk, seraşînok, xecxecok	<i>parus caeruleus</i>	mavi baştankara	mésange bleue	eurasian blue tit
pispişk, tilxwerk, dûvçinarik	<i>remiz pendulinus</i>	bayağı çulha kuşu	rémiz penduline	eurasian penduline tit
berkute, belîkute, berkure, belîşte, fiştik, toteber, toteberk	<i>sitta tephronota</i>	büyük kaya sıvacı kuşu	sittelle des rochers	persian nuthatch
kevîrhilperk, teyirkê kevran	<i>tichodroma muraria</i>	duvar tırmaşık kuşu	grimpeur échelette	wallcreeper
çirçirok, çirçirk, çirçiradînk, garisok, cit, diç, sîlîl, hinbank	<i>emberiza calandra</i>	tarla kiraz kuşu	bruant proyer	corn bunting
çûka zer, zerwêleyê cehan, beyarok, çîçilo, çûkzer, çûçezzer, tûtre'êl, zerolî, berzere	<i>emberiza melanocephala</i>	kara başlı çinte	bruant mélanocéphale	blackheaded bunting
kezwankelotik	<i>coccothraustes coccothraustes</i>	bayağı kocabaş	gros-bec, casse-noyaux	hawfinch
zengulîtik, zengilok, zengulîlat, zengilîle, kilîlmilîl, belingosik, serxûnik	<i>carduelis carduelis</i>	saka kuşu	chardonneret élégant	goldfinch
serstîrik, çûçika têvrîyan	<i>carduelis cannabina</i>	keten kuşu	linotte mélodieuse	common linnet
sivyankê çolê	<i>passer hispaniolensis</i>	söğüt serçesi	moineau espagnol	spanish sparrow
sêdidank	<i>petronia petronia</i>	kaya serçesi	moineau soulcie	rock sparrow
reşîşik, zerzûrî, gwîbijînk, reşwêle, reşolî, reşçêle	<i>sturnus vulgaris</i>	sığircık	étourneau sansonnet	starling
teyirkulî, xezayî, xezayîk, xezalok	<i>sturnus roseus</i>	ala sığircık	étourneau roselin	rosy starling
zerwêle, zerwêleyê şamî, zerwêlê xatûnî, zerêle, pîropîro, tuyotuyo, tiyopiyo, silobapîro	<i>oriolus oriolus</i>	bayağı sarıasma	loriot d'Europe	eurasian golden oriole
qîrgurg, qira kelexan, qijak	<i>corvus corax</i>	karakarga	grand corbeau	common raven
qelereşk, kelebeş	<i>corvus corone</i>	leş kargası	corneille noire	carrion crow
qir, qirika belek, qirbelek, qelegewir, qirgewrik	<i>corvus cornix</i>	başlıklı karga	corneille mantelée	hooded crow
qîrereşka ziyanan, qîrereşik, qelixerab, qelixerav	<i>corvus frugilegus</i>	ekin kargası	corbeau freux	rook
qijqelank, qelqîşk, qelespîk, qelebask, qijqel, dûvdirêj, qijok	<i>pica pica</i>	avrupa saksaganı	pie bavarde	eurasian magpie
şirkak, kîrkak, kîrkewk, çilkak, alik	<i>garrulus glandarius</i>	bayağı alakarga	geai des chênes	eurasian jay
qaqîşk, qelqîj, qelqîjk, qijyank, qaqwîşk	<i>pyrrhocorax</i>	kırmızı gagalı dağ kargası	crave à bec rouge	chough
Balindeyên malî				
mirîşk	<i>gallus gallus domesticus</i>	tavuk	poule	chicken
'elok, 'elelok, culux, qulî, qulîqulî, antax, mirîşka şamî, şamî, hindî	<i>meleagris gallopavo</i>	hindi	dindon sauvage	turkey
mirîşka fir'ewnî	<i>numida meleagris</i>	yabani beçtavuğu	pintade de numidie	helmeted guineafowl
Hin bilindeyên biyanî yê naskirî				
tawîs	<i>afropavo congensis</i>	tavus	paon	peacock
totîk, tûtîk, tolî	<i>psittacula krameri</i>	papağan	perroquet	parrot
kerdîkil	<i>Struthio camelus</i>	devekuşu	autruche	ostrich

başkulok - *saxicola torquata*

serqelûnk, belg, qîrik - *phoenicurus ochruros*

bilbil, hizar - *luscinia megarhynchos*

dûvsork, kurîsork, dûvsoran, bûkesor, dûbilindik, dûlesorik, kurîreprepînk, kurîffitînk, terîsorik, dwîhelînk, pitpitok, pit, boqsor - *cercotrichas galactotes*

bersorik, berçêlsorik, binhefsorik, behefsorik, bûksoran, cwîsorik, melak, melasorik, qurimdar - *erithacus rubecula*

bindehlok - *cettia cetti*

xîçik - *acrocephalus melanopogon*

çûçeşîn - *hippolais pallida*

serreşik - *sylvia atricapilla*

hejîrok - *sylvia borin*

têltenbûrik - *scotocerca inquieta*

sîçipk - *phylloscopus trochilus*

çîrkone, çîlmêrik, çîlmêre, dehlîk, bintanik, wincik - *phylloscopus collybita*

çeçeqok, kezanok, çixçixk, çikçikan - *muscipapa striata*

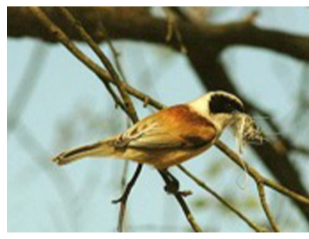
belakîtik, gumgumî - *ficedula albicollis*

poşîreşk, mamreşik, êtmok - *parus major*

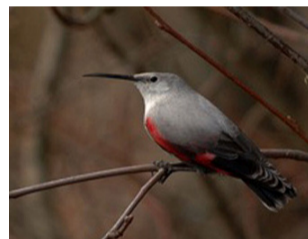
serşînk, seraşînok, xecxecok - *parus caeruleus*

pisipilk, tilîxwerk, dûvçinarik - *remiz pendulinus*

berkute, belîkute, berkure, belîşte, fiştik, toteber, toteberk - *sitta tephronota*

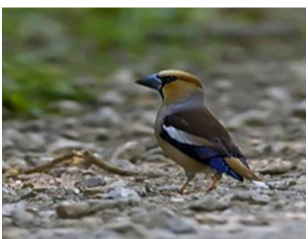
kevîrhilperk, teyîrkê kevran - *tichodroma muraria*

çîrçirok, çîrçîrk, çîrçîradînk, garisok, cit, diç, sîlîl, hinbank - *emberiza calandra*

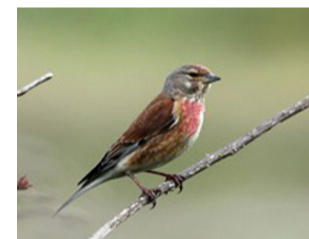
çûka zer, zerwêleyê cehan, beyarok, çîçilo, çûkzer, çûcezer, tûtre'êl, zerolî, berzere - *emberiza melanocephala*

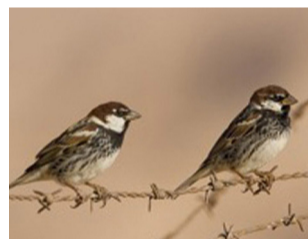
kezwanelotik - *coccothraustes coccothraustes*

zengulîtik, zengilok, zengulîlat, zengilîle, kilîlmîlîl, belingosik, serxûnik - *carduelis carduelis*

serstîrîk, çûçîka têvrîyan - *carduelis cannabina*

sivyanê çolê - *passer hispaniolensis*

sêdidank - *petronia petronia*

reşîşik, zerrûrî, gwîbijînk, reşwêle, reşolî, reşçêle - *sturnus vulgaris*

teyîrkulî, xezayî, xezayîk, xezalok - *sturnus roseus*

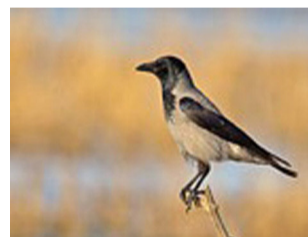
zerwêle, zerwêleyê şamî, zerwêlê xatûnî, zerêle, pîropîro, tuyotuyo, tiyopiyo, silobapîro - *oriolus oriolus*

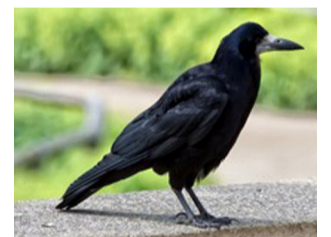
qîrgurg, qîra kelexan, qîjak - *corvus corax*

qelereşk, keleş - *corvus corone*

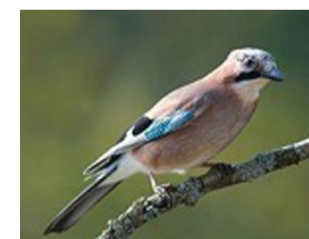
qîr, qîrika belek, qîrbelek, qelegewir, qîrgewîrk - *corvus cornix*

qîrereşka ziyanan, qîrereşik, qelexirab, qelexurav - *corvus frugilegus*

qîjqelank, qelqîşk, qelespîk, qelebask, qîjqel, dûvdîrêj, qîjqok - *pica pica*

şîrkak, kîrkak, kîrkewk, çîlkak, alîk - *garrulus glandarius*

qaqîşk, qelqîj, qelqîjk, qîjyank, qaqwîşk - *pyrrhocorax*

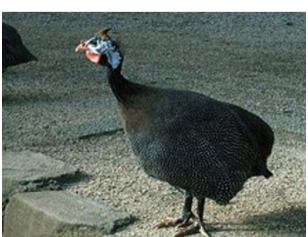
Balindeyên malî

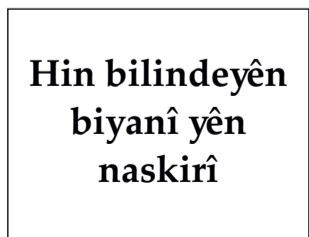
mirîşk - *gallus gallus domes-ticus*

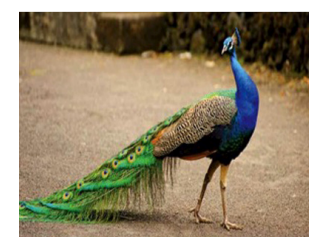
'elok, 'elelok, culux, qulî, qulîqulî, antax, mirîşka, şamî, şamî, hindî - *meleagris gallopavo*

mirîşka fîr'ewnî - *numida meleagris*

Hin bilindeyên biyanî yên naskirî

tawîs - *afropavo congensis*

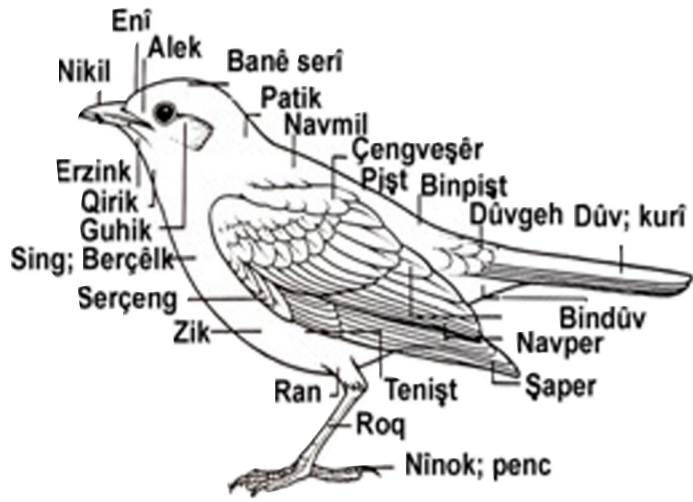

totîk, tûtîk, tolî - *psittacula krameri*

kerdîkil - *struthio camelus*

Endamên laşên çûkan

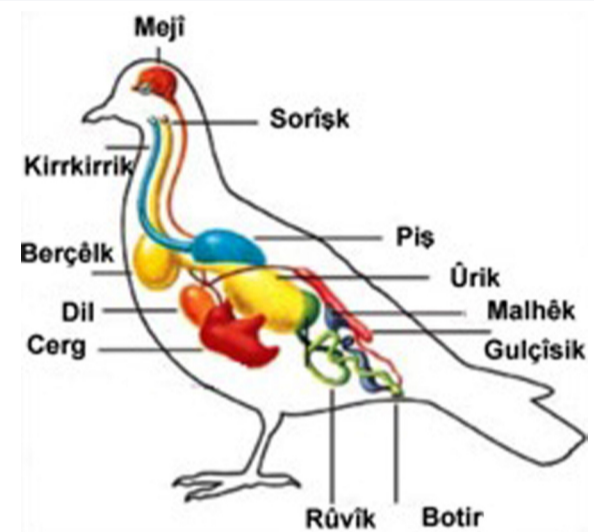

Amadekar: Îsmâil TAHA ŞAHÎN

navmil	omuz	partie inter-scapulaire	interscapular area
pişt	sirt	dos	back
binpişt, qaçik	kuyruk	bas du dos	low back
	sokumu		
dûv, kurî, boçik, terî	kuyruk	queue	tail
bindûv	altkuyruk	croupion	vent
şaper	uçuş tüyleri	remige	primary remigez
tenişt, tehêl, kêlek	yan göğüs	flanc	flank
roq, çip	kuş bacağının üçüncü bölütü	tarse	tarsus
penc	pençe	griffe	clow
ran, hêt	but	cuisse	thigh
zik	karın	ventre	belly
serçeng	kanat ucu	extrémité de l'aile	manus
berçêlk, qûtildank, bertork	kursak	jabot	crop
guhik	kulakçık	oreillette	auricle
qirik	boğaz	gorge	throat
erzink	çene	menton	chin

kurdî	tirkî	fransizî	ingilizî
enî	alın	front	front
alek, rû	yanak	joue	cheek
nikil	gaga	bec	beak
banê serî	tepe	sommet du crâne	top of head
patik	ense	nuque	back of the head

kurdî	tirkî	fransizî	ingilizî
meji, mêjî	beyin	cerveau	brain
sorîçk, sorsork	yemek borusu	œsophage	oesophagus
kirkirk	soluk borusu	trachée	trachea
berçêlk, qûtildank, bertork	kursak	jabot	crop
dil	kalp	cœur	heart
cerg, ciger, mêlak, kezêb	karaciğer	foie	liver
rûvîk, rovî, rûdî	bağırsak	intestin	intestine
botir, pind	kloak	anat. cloaque	cloaca
gulçîsk, gurçîsk, gurçik, guhçilik	böbrek	rein	kidney
malhêk, hêkdank	yumurtalık	ovaire	ovary
ûrik, kursîdank, destarok, aşik	taşlık	gésier	gizzard
piş, pişik, sih, sîpelk	akciğer	poumon	lung

Hin peyvên kêmnas – nenas

- V -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	ingilizî
navçît: benpork, pê kezîyên xwe girê didin	örük bağı	ruban pour nouer les nattes de cheveux	hair ribbon
navrewan: navran, di şalwar de sêkuja di navbera herdu lingan de	apışlık	entrejambe du pantalon, du pantalon bouffant	a piece of cloth in a trouser covering crotch
teberzîn	teber	hallebarde	halberd
nefsmezî: qure	havalı	arrogant, prétentieux	arrogant, self-important
nehêre	yayık	baratte	a churn
nîçkirin	fondip	action de boire (cul sec)	quaff
nîç kirin	fondip yapmak	boire (cul sec)	to quaff
niyas: nas	tanıdık	relation, connaissance	acquainted
berniyas, bernas	tanınan, bilinen	familier, connu	familiar, know
pale pûse: pel û pot, pizgur, pilî pirtî	pılıpırtı	bric-à-brac	junk, clobber
palebetalk: şeytanmijûlk, karbetalk, şivanşitexilînk	çalışan birini oyalamak veya dikkatini dağıtmak	chose ou élément qui distrait du travail, distraction	distractor or distraction from serious work
palor: palûl, mijane, mijank	kızağın boyunduruk bağlantı çubukları	bâtonnets de connexion de l'axe du traîneau	yoke's rod ?
paloş: pelax, pelex	kurutulmuş ot	herbe sèche	dried gras
paşedîn	arı kovanlığı	rucher	apirary
pêberjêr	yokuş aşağı	descente	downhill
pêberjor	yokuş yukarı	montée	uphill
pêgirtek	1. merdiven korkuluğu, 2. parmaklık	rampe de l'escalier, ballustrade	1. staircase, 2. railing
pêhevraz	yokuş yukarı	montée	uphill
peletî: pele'ewir, pel, pelt, pelta ewir	bulut parçası	un bout de nuage	clouds part
pêrê: rêbizink, êkpê	patika	sentier, sente, sentier de chèvre	hiking ???
perese bûn: terebera bûn, tarovaro bûn, bijale bûn, pijale bûn, belawela bûn	darmadağın olmak	être sans dessus-dessous, être éparpillé	to be scattered
perese: terebera, tarovaro, bijale, pijale, belawela	darmadağın	éparpillé, en désordre	scatterd
pêvend kirin: aşle kirin, patrome (petreme, petirme, metirme) kirin	aşlamak	greffer, transplanter	to graft, transplant
pêvend	aşılama	greffe, transplantation	graft, transplant
pêxîk: taq	kör pencere	niche (dans le mur)	niche
bargîn: bargîr, beygîr	beygir	rosse, cheval de somme	packhorse

pêxim lê xistin: pêyê xwe lê xistin	sekte vurmak	empêcher, entraver, interrompre, suspendre	to impede, to interrupt, to block
pêxim	sekte	interruption, suspension, arrêt	standstill, failure, interruption
peyîk	peyk: şalvarda apışlık uzantısı	entre-jambe ample du pantalon bouffant	baggy part of a pair of shalvar
pîngal: hêlîvank, motik, pînekal	fol	pondoir	poultry nest egg
pîngaz	tavuğun yuva dışında yumurtladığı yer	lieu où les poules pondent à l'extérieur du nid	place the hen lays her eggs outside the nest
barîbüyî, bacêle	yuva dışında ya da gizli bir yerde yumurtlayan tavuk	poule qui pond hors du nid ou dans des endroits cachés	the hen that lays eggs out of her nest or in secret places
qeb xwastin: meydan xwastin	meydan okumak	défier	to challenge
qeb: hevrik	rakip	rival, concurrent	competitor
rax: best	yatak (ırmak vs için),	lit	
"raxa çêm"		lit de rivière	river bed
semax	oturaklı, ağırbaşlı	sérieux, solennel, tenace	sober, solemn
<filankes mirovekî semax e>		(qqn est un homme sobre)	
sengolik: sengol, singol, singole	bir yaşını doldurmuş dana	veau d'un an	one year old calf
sengole	(mecazi) tonbul genç	adolescent dodu,	an obese teenager
sûs girtin: jeng girtin	paslanmak	rouiller	to rust
şatik (Qoçgirî)	ense	nuque	nape
şay	oyunda eş	partenaire de jeu	fellow-players
şeh	tüfekte fişeklerin sürülerek takılan yaylı altlık	chargeur à ressorts d'arme à feu	magazine
şel: şîl:	parça	morceau, motte	piece
<şelek bûz> perçe	"buz parçası"	« bloc de glace »	"a piece of ice"
şelal: fir, fir, sêrek	seyrek	clairsemé, espacé	sparse
şêrgul: bijîya şêr	aslan yelesi	crinière de lion	lion's mane
şetele:	1. çığ, 2. bela, felaket, musibet	1. avalanche, 2. calamité, désastre	1. avalanche, 2. trouble, calamity, disaster
<şetele ket nav pêz>			
şewe, şeb	göztaşı	sulfate de cuivre	copper sulfate
şewşibandin	yalpalamak	tituber, chanceler	to lurch
şirne: qîl, limbûz, lembûz, limûz	fil veya vahşi domuz dişi	défense (de sanglier)	ivory, tusks

Hin Peyv ji pirtûkên Xelîfe Êsiv

- 1 -

Amadekar: Omîdê Mistefayê CELALÎ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
Eqîda Îmanê			
tuneyî: çuneyî	adem, yok (yoktan)	néant	nothingness
xudanruh: giyandar	canlı varlık	vivant, être vivant	living being
destbilindkirin: destvegirtin, destraberkirin	dua için el açmak	le fait de lever les mains pour la prière	raising hands in prayers
adetî: ji rêzê, edetî	sıradan, bayağı, olağan	usuel, ordinaire	normal, ordinary
Xutbe			
dehyek: ji dehan yek	onda bir	un dixième	one tenth
Feraîz			
bêparî: zirbehrî, zirbarî	mahrum bırakma / etme	privation	deprivation
xudanferz: xwedanê pareke mîratelyê:	mirasçı, kalıtçı	héritier	heir
mîratgir, mîratxwer, wêris			
navdan: binavkirin	adlandırmak	nommer	to name
Teqrîz			
kûtxwer: kurtêlxwer	yyici	vénal	venal
bêbiha: bêqîmet	değersiz	sans valeur, vil	worthless
xudanbiha: biqîmet	değerli	précieux, qui a de la valeur	worthy, valuable
kêmbiha	ucuz, değeri düşük	bon marché	cheap
palan: kurtan, semerê keran	semer	bât	packsaddle
pêç: şaşik	sarik	turban	turban
<ji serî veke pêç û emamet, xudê nedaye wî bext û seadet>			
bihîn= bihîstin <ger nebihin> ez dibihim, min bihî	duymak	entendre	to hear
nav mela: bi nav mela ye, qaşo mela	sözde molla	il n'a de mollah que le nom, soit disant mollah	so-called molla
bêçav: çavkor, kor, kore, nebîna	kör	aveugle	blind
payende: <dinya ne payende û baqî ye>	destek, dayanak	durable	enduring, eternal, long-lasting
can: ciwan <mizgîn li we be ey pîr û cana, çi kesê wê bixwîne dibe feqîh û zana>	genç	jeune	young
şorezar: şorekî, şorak, şoregeh	çorak arazi	terre infertile à cause de la salinisation	barren land
serece: cizama keran:	eşek cüzzamı	lèpre des ânes	leprosy of donkeys
<zen dikin li wan rabûye serce>		"ils croyaient avoir contracté la lèpre des ânes"	

Heşare

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

kurdi	latînî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
heşare	<i>insectum</i>	haşere	insecte	insect
kurmê daran ê sor	<i>cossus cossus</i>	ağaç kızılkurdu	cossus, gâte-bois	larva of goat moth
kurmê daran ê zer	<i>zeuzera pyrina</i>	ağaç sarıkurdu	zeuzère du poirier	larva of leopard moth
spîyê gezoya bîstanan	<i>aphis gossypii</i>	pamuk yaprak biti	puçeron du cotonnier	cotton aphid
spîyê gezoya gulan	<i>aphis rosae</i>	gül yaprakbiti(gül afidi)	puçeron vert du rosier	rose aphid
spîyê pelên gûzan	<i>callaphis juglandis</i>	ceviz yaprak biti	puçeron du noyer	walnut aphid
spîyê pelên teneyî (dext)	<i>rhopalosiphum padi</i>	ekin yaprak bitleri		the bird cherry-oat aphid
spîyê simbilên (guliyên) genimî	<i>sitobion avenae</i>	hububat yaprak biti	puçeron du noyer	the english grain aphid
spîyê pelên genimî	<i>schizaphis graminum</i>	buğday yaprak biti	puçeron de céréales	spring grain aphid
spîyê pelên xoxan	<i>myzus persicae</i>	şeftali yaprak biti	puçeron vert du pêcher	green peach aphid
spîyê koka nîskan	<i>smynthuodes betae</i>	mercimek kök biti	puçeron de la racine de lentilles	bean root aphid
kurmê baqilkan	<i>bruchus rufimanus</i>	bakla tohum böceği	charançon de pois	broad bean weevil
kurmê nîskan	<i>bruchus lentis bruchus ervi</i>	mercimek tohum böceği	zabre de graines de lentilles	lentil seed beetle
kurmê pelên genimî	<i>tinea granella</i>	buğday güvesi	teigne des grains	corn moth
kurmê koka teneyî (dext)	<i>zabrus tenebrioides</i>	ekin kamburböceği	zabre des céréales	corn ground beetle
spîyê genimî	<i>sitophilus granarius</i>	buğday biti	charançon du blé	wheat weevil
spîyê birincî	<i>sitophilus oryzae</i>	pirinç biti	charançon du riz	rice weevil
maşotê nokan	<i>heliathis dipsacea</i>	domates yeşilkurdu	leucanie	marbled clover
maşotê gûzika pembûyî	<i>helioverpa armigera</i>	pamuk yeşilkurdu	ver de coton	cotton bollworm
maşotê pelên pembûyî	<i>spodoptera littoralis</i>	pamuk yaprak kurdu	noctuelle méditerranéenne	egyptian cotton leafworm
maşotê pembûyî	<i>spodoptera exigua</i>	çizgili yaprak kurdu	légionnaire de la betterave	beet armyworm
kurmê gindoran (petêx)	<i>myiopardalis pardalina</i>	kavun sineği	mouche de melon	melon fly
kurmê fistiğan	<i>eurytoma pistacia</i>	fıstık içkurdu		eurytoma
qoşnîla koka nîskan	<i>porphyrophora polonica</i>	mercimek kökkoşnili	chenille de lentilles	polish cochineal
kurmê şitlê sebzeyan	<i>agrotis segetum</i>	bozkurt	noctuelle des moissons	turnip moth
tevnepîrka pembûyî	<i>tetranychus urticae</i>	iki noktali kırmızı örümcek	tétranyque à deux points,	twospotted spider mite.
tevnepîrka pembûyî ya sor	<i>tetranychus cinnabarinus</i>	kırmızı örümcek	araignée rouge du cotonnier	the carmine spider mite,
kurmê gûşiyên tiriyan	<i>lobesia botrana</i>	salkım güvesi	eudémis de la vigne	european grapevine moth
maşotê çereyê	<i>pyrausta sticticalis</i>	çayır turtılı	chenille des près	meadow caterpillar??
qimilê tûyan	<i>dolycoris baccarum</i>	đut kimilî	punaise des baies	sloe bug
kuliyê kesk	<i>tettigonia (locusta) viridissima</i>	yeşil çekirgeler	grande sauterelle verte	great green bush-cricket
kuliyê çolê	<i>schistocerca gregaria</i>	çöl çekirgesi	criquet pèlerin	desert locust
gûstêrk, teyîsteyîsok, teysok, stêrstêrok, agirstênk, zîqzîqok, baranbirk	<i>lampyris noctiluca</i>	ateş böceği	lampyre, ver luisant	glow-worm
spîyê guritîyê	<i>sarcoptes scabiei</i>	uyuzböceği	sarcopte	itch mite

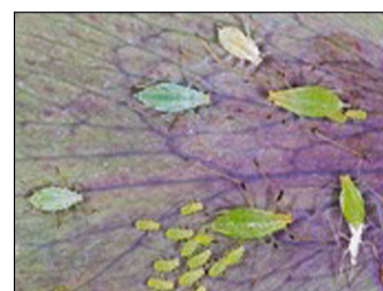
Kurmê daran ê sor -
Cossus cossus

Kurmê daran ê zer -
Zeuzera pyrina

Spîyê gezoya bîstanan -
Aphis gossypii

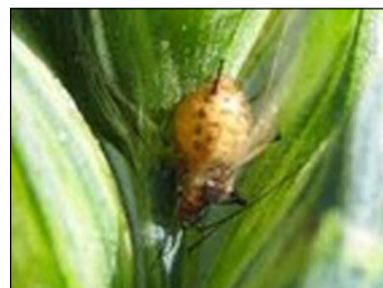
Spîyê gezoya gulan -
Aphis rosae

Spîyê pelên gûzan -
Callaphis juglandis

Spîyê pelên teneyî (danî) -
Rhopalosiphum padi

Spîyê simbilên (guliyên) genimî -
Sitobion avenae

Spîyê pelên genimî -
Schizaphis graminum

Spîyê pelên xoxan -
Myzus persicae

Spîyê koka nîskan -
Smynthuodes betae

Kurmê baqilkan -
Bruchus rufimanus

Kurmê nîskan -
Bruchus lentis

Kurmê pelên genimî -
Tinea granella

Kurmê koka teneyî (dext) -
Zabrus tenebrioides

Spîyê genimî -
Sitophilus granarius

Spîyê birincî -
Sitophilus oryzae

Maşotê nokan -
Heliothis dipsacea

Maşotê gûzika pembûyî -
Helicoverpa armigera

Tevnepîrka pembûyî -
Tetranychus urticae

Tevnepîrka pembûyî ya sor -
Tetranychus cinnabarinus

Kurmê gûşiyên tirîyan -
Lobesia botrana

Maşotê çereyê -
Pyrausta sticticalis

Qimilê tûyan -
Dolycoris baccarum

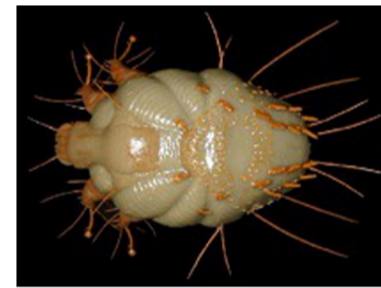
Kuliyê kesk -
Tettigonia (Locusta) viridissima

Kuliyê çolê -
Schistocerca gregaria

Gûstêrk -
Lampyrus noctiluca

Spîyê gurîtiyê -
Sarcoptes scabiei

Hinek termên entomolojîyê

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şehmar, şemar, bijmar, şarmar, zîvzîve, hezarpê, çilpê, pîrpêtk	<i>chilopoda</i>	çîyanlar	mille-pattes	milipede, centipede
kurmê toxuman	<i>bruchidae</i>	baklagiller biti	puceron des cosses	bean weevils
spîyê biqalîk	<i>diaspididae</i>	kabuklu bitler	hémiptères	diaspididae, hemitera
goştîxwer	<i>carnivora</i>	etçil	carnivore	carnivora
perwanegel	<i>lepidoptera</i>	kelebekker	lépidoptère	lepidoptera
mêşgel	<i>diptera</i>	çiftkanatlılar	diptère	diptera, fly
gûzika buhukan	<i>cocoon, pupa</i>	böcek mummyaları	cocon	cocoon, pupa
xerzê mêşan		sinek yumurtaları	œuf de moustique	mosquito eggs
kurmê daran	<i>cossidae</i>	ağaç güvesi	zeuzère	cossidae
spîyê pelên nebatan	<i>aphididae</i>	yaprak biti	aphydés	aphididae
neçîrvan	<i>predator</i>	avcı	prédateur	predator
heşerexwer	<i>insectivorous</i>	böceklerle beslenen	insectivore	insectivore
giyaxwer	<i>herbivor</i>	otçul	herbivore	herbivore

Gulûgîyayên Kurdistanê

- I -

Amadekar: Ehmedê DIRÎHÎ

Termînolojîya zanistî ya botanîk û gulûgîyayan xwedî zimanekî pir taybetî ye. Di vê zanistê de her gulûgîyayek xwedî çend navên lipeyhev in. Bo nimûne, wek navê malbatê, navê wan yên xweser, navên varyetê û paşnavê wan.

Gava ku gulûgîyayeke nû yan jî cureyeke wê ya nû têtê dîtin, eger berê navê vî cureyî tune be, navê wê yê zanistî li gor prensîpeke zanistî û navneteweyî lê têtê kirin. Navê bîngêhî dîyar e, lê paşnav û cure ne dîyar e. Zanyar di vê rewşê de çend rêyan didin ber xwe. Yek ew e ku navê kesê ew gulûgîya dîtîye lê bête zêde kirin. Ya din jî, ku piranî li gor vî dîçin, navê cihê ku ew lê hatîye dîtin lê, zêde dikin. Ew cih dikare devereke be, bajar yan jî welatek be, yan jî navê xelkekî be. Bi vî rengî ew dibe xwedî navekî nû yê zanistî û temam. Êdî ew nav li gor wê li navenda navneteweyî ya qeydkirina navên zanistî têtê nivîsin û dikeve lîsteya katalogan.

Di navên gulûgîyayan de, em dibînin ku gelek navên zanistî hene, ku di bin van navên latînî de hatine nivîsîn: "Kurdicum, Kurdica, Kurdistanica, Carduchorum/ Karduchorum".

Me wisan rast dît ku em wan navaan wergerînin kurdî û bikin: Kurdî/... Kurdan, Kurdistanî/ ... Kurdistanê, Kardoxî.

Bo nimûne, "Tulipa" heye ku bi kurdî jê re dibêjin -alal, hilale, melaq, lale, helal. Lê li Kurdistanê cureyek hatîye dîtin ku jê re gotine "Tulipa Kurdica". Em jî vî navî dikin -laleya kurdî-. Heçî peyva lale ye, peyveke kevn ya îranî ye; -alaleg- paşê di farsî û kurdî de bûye -lale/ alal hwd.

Li gor vî, em li jêrê hindêk ji wan wergeran pêşkêş dikin.

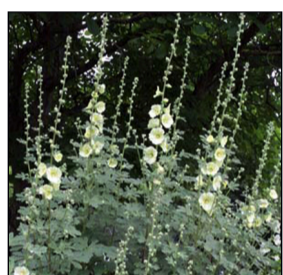
Beşa *Kurdicum* û *Kurdica*

latînî	kurdî
<i>Achillea nobilis subsp kurdica</i>	Bêwîjan kurdî
<i>Alcea kurdica</i>	Hêroya kurdî
<i>Anchusa azurea var kurdica</i>	Gûrîza kurdî
<i>Anthemis kurdica</i>	Beybûna kurdî
<i>Euphorbia kurdica</i>	Xweşîla kurdî
<i>Fritillaria crassifolia subsp kurdica</i>	Gulşilêra kurdî
<i>Fritillaria imperialis subsp kurdica</i>	Gulnixwîna kurdî
<i>Hesperis persica subsp kurdica</i>	Qaçmûka kurdî
<i>Linum pycnophyllum subsp kurdicum</i>	Kitana kurdî
<i>Nerium oleander subsp kurdicum</i>	Rûlika kurdî

latînî	kurdî
<i>Ornithogalum kurdicum</i>	Axbandira kurdî
<i>Orobancha kurdica</i>	Giyagurga kurdî
<i>Phlomis kurdica</i>	Sîvanoka /guhbeloka kurdî
<i>Pistacia atlantica subsp kurdica</i>	Kizwana kurdî
<i>Plantago kurdica</i>	Belghewêza kurdî
<i>Prunus kurdica</i>	Êrûga kurdî
<i>Ranunculus kurdicus</i>	Çûnga kurdî
<i>Thlaspi kurdicum</i>	Nançûka kurdî
<i>Tragopogon kurdicus</i>	Spinga kurdî
<i>Tulipa kurdica</i>	Laleya / alala kurdî

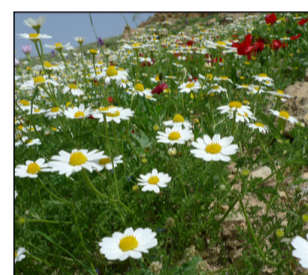
Achillea nobilis subsp kurdica
Bêwîjana kurdî

Alcea kurdica
Hêroya kurdî

Anchusa azurea var kurdica
Gûrîza kurdî

Anthemis kurdica
Beybûna kurdî

Euphorbia kurdica
Xweşîla kurdî

Fritillaria crassifolia subsp kurdica
Gulşilêra kurdî

Fritillaria imperialis subsp kurdica
Gulnixwîna kurdî

Hesperis persica subsp kurdica
Qaçmûka kurdî

Linum pycnophyllum subsp kurdicum
Kitana kurdî

Nerium oleander subsp kurdicum
Rûlika kurdî

Axbandira kurdî
Ornithogalum kurdicum

Orobancha kurdica
Giyagurga kurdî

Phlomis kurdica
Sîvanoka - guhbeloka kurdî

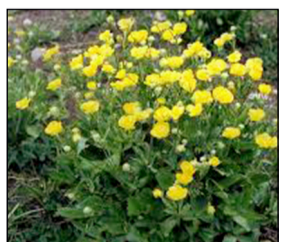
Pistacia atlantica subsp kurdica
Kizwana kurdî

Plantago kurdica
Belghewêza kurdî

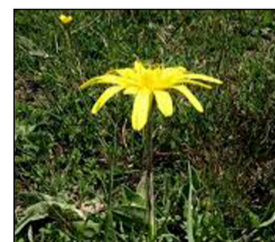
Prunus kurdica
Êrûga kurdî

Ranunculus kurdicus
Çûnga kurdî

Thlaspi kurdicum
Nançûka kurdî

Tragopogon kurdicus
Spinga kurdî

Tulipa kurdica
Laleya - alala kurdî

KURMANCE

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN

Kamuran A. BEDIR KHAN

Joséfa BERTOLINO

Kendal NEZAN

Ferhenga KURDÎ - FRANSIZÎ

PÊŞGOTIN

Ferhenga kurdî-fransizî xwedî dîrokeke dûr û dirêj a ku diçe ta salên 1930an. Di wê demê de, birayên Bedirxan, tevî hin rewşenbîrên kurd ên li Binê Xetê, dest bi tevgera nûjeniya kurmanciyê kiribûn, kovara Hawarê û pirtûkên bi alfabe ya xwe ya latîni çap dikirin. Mîr Celadet li ser rêzimana kurmanci û ferhengeke kurdî-kurdî dixebitî. Mîr Kamûran jî dixwest ferhengeke kurdî-fransizî ya berfireh amade bike.

Rêzimana Mîr Celadet, piştî mirina wî ya bêwext, bi destê hevalê wî Roger Lescot hat temam kirin û di sala 1970ê de, li Parisê, li jêr navê *Grammaire kurde (dialecte kurmandji)* çap bû. Mixabin, temenê Mîr Celadet wefa nekir ku xebata ferhenga xwe ya kurdî-kurdî bibe serî.

Mîr Kamûran di sala 1947an de li Fransayê bicih bû, û ta 1970ê li Xwendegêha zimanên rojhilatî (*Ecole des langues Orientales*) ya Zanîngeha Parisê profesoriya ziman û çanda kurdî kir. Mîr, di van salan de çend pirtûk li ser rêzimana kurdî û fêrbûna zimanê kurdî weşandin, Qur'an wergerand kurmanci û li ser ferhenga kurdî-fransizî xebitî. Hevjîna wî, Nathalie d'Ossowetzky, ku aristokrateka polonî bû û baş bi rûsî û almanî jî dizanibû ta mirina xwe, di sala 1975an de, alîkariya vê xebatê kir, nexasim ji bo ferheng û çavkaniyên rûsî.

Di sala 1978an de Mîr Kamûran jî piştî nexweşîneke kurt koça dawî kir. Berî wefata xwe ji bo ferhengê bi qasî 25.000 peyv berhev kiribûn û wergerandibûn fransizî. Lê ew di wê baweriyê de bû ku ew xebatê nivê bû, ji çapê re ne amade bû. Dixwest ku bi hindikî peyvên ku di ferhengên Qanatê Kurdo û Bakaev de hene li ser bîrên zêde kirin û ferheng bi peyvên soranî û dimilî jî bîrên dewlemend kirin ta ku bibe ferhengeke hemî zarava û devokên kurdî.

Ev erka giran bi awayekî kete ser milên min.

Amadekirina ferhenga zimanê gelekî ku di coxrafyayê berfireh, asê û perçekirî de belav bûye, nebûye zimanê dewletê, neketiye nav teşeyên kedi yê normên fermî, bê guman ne karê kesekî û ne jî yê çend salan e. Ji bilî bikaranîna berhevok û ferheng û çavkaniyên nivîskî, xebatên li ser zargotinê, li ser zarava û devokên Kurdistanê û yê civatên kurdî yê dervayî Kurdistanê (Xorasan, Anatolya navîn, Qefqas û hwd.) divêtin.

Ji bo destpêkê me komeke xebatê li Parisê pêk anî. Tê de: du xwendekarên berê yê Mîr Kamûran, Joséfa Bertolino û Caroline Delassus, hevjîna Roger Lescot, Marlise Lescot, zimannasê kurd Xosrow Ebdullahi û hin welatîyên kurd ên ku li gundan mane, cotkarî, şivanî an jî pişekarî kirine, bi kurdî mezîn bûne û jiyane.

Piştî danîna Enstîtuya kurdî, bergeha me firehtir bû; me dikarî salê du caran zimannas, nivîskar û rojnamevanên kurd ên ji navçeyên cihê yê Kurdistanê bicivînin, li ser pirsên berhevkirina peyvên kurdî yê devokan, yê pişeyan, yê klasîkên

nivîskî û yê zargotiniyê û bikaranînan wan ên îdyomî û methelokî bixebitin. Xebatên *Kurmanci*, li jêr serpereştiya Reşo Zilan, alîkariyê hêja dan zelalkirina wateyên gelek peyv û îdyoman û bi vî awayî ferhenga me dewlemendtir kirin. Dîsa, xebata koma *Vate* li ser zaravayê kirdkî, li jêr serpereştiya Malmîsanij, û ferhenga wî, bûn bingeheke peyvên dimilkî yê ferhenga kurdî-fransizî.

Di warê soranî ango kurdî ya navendî de me ferhengên kurdî-îngilîzî yê Tewfîq Wehbi û Şefîq Qezaz wekî bingeheke zanî, ji wan û ji ferhengên kurdî yê pirzaravayî yê Gîwî Mukriyanî û Hejar Mukriyanî gelek sûd wergirt.

Ji dawîya sedsala XIXan ve de rojhilatnasên rûs û zanayên kurd ên sovyetî û rûsî di gelek waran de xizmeteke mezin dane pêşvebirina kurdnasiyê. Me di xebata xwe de ji Ferhenga kurdî-fransizî (*Dictionnaire kurde-français*) ya Alexandre Jaba, ku di sala 1879an de li Sankt Petersburgê çap bûye û ji 15.000 peyvyan pêk tê, ji ferhengên kurdî-rûsî yê zanayê kurd ê navdar Qanatê Kurdo, ji ferhengên X. Bakaev û I. Farîzov gelek sûd wergirtiye her weha ji berhevokên hêja yê zargotina kurdî yê zanayên kurd Ordîxan û Celîl Celîl.

Li Bakurê Kurdistanê jî di niv-sedsala dawî de ferhengnasiya kurdî pêşve diçe. Piştî ferhenga Yûsif Ziyaeddîn Paşa bi wergera tirkî ya M. Emîn Bozarlan, ferhengên kurdî-tirkî yê Musa Anter (1967) û D. Îzolî (1992), Zana Farqînî ferhengên mezin ên tirkî-kurdî (2000) û kurdî-tirkî (2005) amade û çap kirine ku xebatên dewlemend û hêja ne.

Ferhenga kurdî-fransizî ya li destê we yekem ferhenga bi zimanekî biyanî ye ku peyvên ji hemû zarava û devokên kurdî bi wergera wan a fransizî pêşkêşî xwendevanan dike. Tê de bêtir ji 85.000 peyv hatine civandin. Lê ji ber ku hin peyv li gor navçe û devokan bi awayên cuda tên bilêv kirin û lewre hatine dubare kirin hejmara peyvyan bi qasî 70.000î ye. Me ev guherteyên devokî bi hêviya ku rojekê bi kêrî lêkolînê li ser *diyalektoloji* ango zaravanasiya kurdî bîrên xistin nav ferhengê.

Li gor zimanên din ev hejmareke gelek bilind û nişana dewlemendiyê mezin e.

Kurdî, nexasim di warê jiyana gundîtiyê, ya cotkarî û xwedîkirina pez û dewaran de, her wisa ji di warê peyvendiyan civakî û merivatiyê de pirr zengîn e.

Em carina di warê wergera wan a fransizî de ketin tengasiyê. Zimanê Molière û Voltaire her çend kevn û navdar be jî, ji bo **xezûr** û **zîrbav** tenê peyva *beau-père*, ji bo **xesî** û **jinbavê** peyva *belle-mère*, ji bo **zava** û **kurhilî** *beau-frère*, ji bo **pismam**, **kurxal**, **kurmet**, **kurxaltî**, **amoza** peyva *cousin*, ji bo **dotmam**, **keçxal**, **keçmet**, **keçxaltî** peyva *cousine* bi kar tîne.

Di kurdî de bi dehan peyv li ser teşeyên simbêlan, li ser awayên serî, poz û difn, hwd hene ku li hemberî wan kêr wêşeyên fransizî hene, her weha ji bo navên kar û berxan li gor jî û temenên wan.

Di milê din de, kurdî di warên ramaniyê, felsefî, zanistî û îdarî de beşeke girîng a peyvên xwe ji zimanên din, bi taybetî ji erebî û fransizî deyn kiriye. Tê de çend sed peyvên yewnanî (bexdenûs, fidan, fistan, îspanax, kilise, mengene, mermer, qanûn, qelem, hwd.) hene, lê yê tirkî pirr kêr in. Ta ku me kariye, me li ber peyvên ku ji zimanên biyanî ketine nav kurdî rîşeya wan diyar kiriye.

Lê hin peyvên reng e biyanî ketine kirasekî kurdî yê wisa lihevhatî ku reg û rêçikên rêwîtiya wan a dîrokî ji binemala wan a seretayî êdî nexuya ne, li benda lêkolînê etimolojiyê zanistî ne.

Piraniya peyvên kurdî *polisemîk* ango pirwate ne. Wateya wan di nav zeman de, carna ji li gor herêm û navçeyan, li gor civatê û awayê bikaranîna diguhere. Tenê di mînakên de bikaranîna wan dikare têgihîştina wan zelal û ronak bike. Lewre me di vê ferhengê de cihê fireh daye mînakên bikaranîna peyvyan di wateyên wan ên cuda de. Ev nimûne, li gor pêdiviyê, ji çavkaniyên zargotinê, ji gotinên pêşyan û ji kilam û stranên hatine hilbijartin.

Wekî îngilîzî, kurdî jî pirîcar merem û mebestên xwe, ziravî û nuansên xwe bi formên îdyomî îfade dike. Û me qasî pê zaniye ew îdyom berhev kirine û bi kar anîne.

Ferhengên bêkêmasî, yê ku tevahiya peyv û dewlemendiyên zimanekî bicivînin nîn in. Ferhenga me jî ne îstisna ye; wekî Xanî yê mezin gotiye ji "kemalê dûr e". Peyvên hin devokan, yê ku em ji wateya wan ne ewle bûn, yê nûçekirî û hêj baş rûneniştî, navên hin giya û çûkan ji ber nebûna agahiyên tekûz di vê çapa yekem a ferhengê de cih negirtin Em hêvîdar in ku xwendevan û zimannas me ji van kêmasî û şaşîyan agahdar bikin ku çapên pêşerojê kamiltir bin.

Ferheng berhema xebata gelek welatîyên kurd û dostên fransiz e. Navên hin ji wan beşdarên domdar ên xebata amadekirinê, ya xwendin û rastkirinê, di rûpela pêşî ya taybetî de hatine nivîsin. Em ji hemîyan re ji bo keda wan, her weha ji ferhengnasê fransiz ê navdar Alain Rey ji bo pêşgotina wî, ji *Centre national du livre* (Navenda neteweyî ya pirtûkan) ya Fransayê ji ber arîkariya wê ya ji bo çapa ferhengê spasdar in.

Spasiyê germ û taybetî ji bo dotmîra me ya wefadar Sinemxan Bedirxan ji bo hevkarî û pistivaniya wê.

Bi vê xebatê me xwast rêza xwe ji zimannas û welaparêzê kurd ê mezin Mîr Kamûran Bedirxan re nişan bidin, amanca ku di vî warî de dabû ber xwe bibin serî û giyanê wî yê pak şad bikin.

Em hêvîdar in ku ew ferhenga ku tabloyê berfireh a zimanê kurdî yê zindî, geleri û edebî tevî dewlemendiyên wî yê zaravayî û devokî pêşkêş dike alîkar be ji bo xwendevanên kurd û fransizîxêv ên din ji bo çêtir têgihîştina ziman û çanda kurdî.

Kendal Nezan

INSTITUT KURDE DE PARIS

Gulana 2017an de
derdikeve

DICTIONNAIRE
KURDE - FRANÇAIS

FERHENGA
KURDÎ - FRANSIZÎ

Sous la direction
de Kendal NEZAN

Préface
d'Alain REY

85 000
entrées

*R*iveneuve
éditions

Civîna Stockholmê

Civîna Kurmancî ya 59an rojên di navbera 10 – 17.12.2016an de li Kitêbxaneya Kurdî li bajarê Stockholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî, Peyvên ji Berrîya Mêrdînê, Hin peyvên hêla başûrê Wanê, Tesîra zimanê asûrî/ sîryanî li ser kurmancî, Şetrenc, Peyvên ji ferhengoka Jaba ya rewendan, Hin peyv ji "Nameyek Şernexê" û Hin peyvên kêmnas/ nenas.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Rojen Barnas (Diyarbakir), Michael Chayet (Washington), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata vê civînê li vê jêrê tene pêşkêş kirin.

Divekim û Vedikim:

Bandora zimanê sûryanî/aramî li ser kurmancî

Bi xameya : Michael L. CHYET

Di vê lêkolînê da, behsa taybetmendiyên devokên du deverên Kurdistanê tê kirin – Behdînan tevî Şîrnex û Hekkarîyan ji aliyekî, û Tûr 'Abdîn ya Mêrdînê ji aliyekî din – ku têda akincî yan rûniştvan yan binecîyên mesîhî yên sûryanî-axêv bi sedan salan li teniştê kurmancan jiyane. Texmîna min wisa ye, ku sûryanî-axêv li pêvajoya sedsalên borî hînî kurmancî bûne, û ku wan -- çend aliyên rêzimana kurmancî bi şaşî fêm kiribûn, û ku ew şaşiyên wan bûne norma kurmancî ya wan deveran.

I. Lêkerên hevedudanî. **Ve-di-kim yan di-vekim** Pêspirtikên ku yan berî yan paş nîşana dema niho *di-* tên ev in: *ber-, çê-, da-, der-, hil-, ra, rû-, ve, wer-*.

Di pirranîya devokên kurmancî da û bi giştî di soranîyê da, nîşana dema niho *di-* (*[d]e-* bi soranî) dikeve di navbera van pêspirtikan û reh (yan koka) dema niho ya lêkeran; lêbelê li deverên behskirî (Behdînan tevî Şîrnex û Hekkarîyan ji aliyekî, û Tûr 'Abdîn ya Mêrdînê), nîşana dema niho *di-* tê pêş van pêspirtikan. Herwisa, nîşana neyînî *na-* jî. Mînak:

Kurmancî	Behdîni û Torî	Soranî
(Ez) hil- di -gr-im	di -hil-gr-im	hef- de -gr-im
(Ez) rû- di -n-im	di -rû-n-im	da- de -nîş-im

Neyînî:

Kurmancî	Behdîni û Torî	Soranî
(Ez) hil- na -gr-im	na -hil-gr-im	hef- na -gr-im
(Ez) rû- na -n-im	na -rû-n-im	da- na -nîş-im

Em binêrine şikla fermanî (împeratîf) ya van lêkerên hevedudanî:

hil- di -gr-im	<i>fermanî:</i>	hil-gr-e
rû- di -n-im	<i>fermanî:</i>	rû-n-e

Texmîna min wisa ye: ji bona yê ku hînî kurmancî dibin, xuya ye ku şikla fermanî ya lêkerên wek *rûne!* Yan *veke!* reha dema niho ya van lêkeran e, û li gorî wê mentiqê, dema niho bi xwe dibe *di-rûn-im* û *di-vek-im* li şûna *rû-di-n-im* û *ve-di-k-im*. Bi giştî xwendekarên zimanên biyanî bi vî awayî rêbaz û qanûnên rêzimanî sade dikin (simplification).

Ev rewşa hanê di farsîyê da jî tê xuya kirin: Li şûna *di-* ya kurmancî *mî-* heye, ku bi tacikî û darîya Efxanistanê wek *mê-* tê xwendin. Di farsîya Îranê da, *mî-* dikeve navbera pêspirtikê û reha dema niho ya lêkerê, lêbelê di devokên tacikî û darî da, *mê-* li pêş e, wek mînak: Farsî *ber-mî-â-yem* = 'Ez derdikevim' beramberê tacikî û darî *mê-ber-â-yem*; Farsî *der-mî-â-ver-em* = 'dertînim' beramberê tacikî û darî *mê-der-â-ver-em*. Li Efxanistanê, axêverên

zimanên puştûyî û ûzbekî wek zimanê duwem hînî farsî dibin, û her wisa li Tacikistanê û li Ûzbekistanê tacikî-axêv û ûzbekî-axêv bi sedan salan li teniştê hev jiyane. Vêca rewşa sosyolîngvîstîk ya van zimanan dişibihe rewşa kurmancî û sûryanî.

II. Dema paşerojê ya lêkeran. Hem bi kurmancî û hem jî bi aramîya nûjen (sûryanîya nûjen), dema paşerojê ji nîşana paşerojê (*ê/dê/wê* bi kurmancî û *bit-* bi aramîya nûjen) tevî geranî (yan subjunktîf) dema niho pêktê: mînak: *Ew ê bi-pirs-e* û *Ez ê bi-pirs-im*; *bit-mbaqir* û *bit-mbaqir-in* bi aramîya Nûjen (*mbaqir* = *bi-pirse*). Li Behdînan û her wisa li Tûr 'Abdîn jî, pêspirtika *bi-* ya geranî/subjunktîfê kême: mînak, dibêjin *dê pirs-ît* û *dê pirs-im* li şûna *Ew ê bi-pirs-e* û *Ez ê bi-pirs-im*. Di van devokan da, reha tazî ya dema niho (*pirs-*) dişibihe şikla geranî/subjunktîfê ya aramîya nûjen (ango *pirsît* dişibihe subjunktîfa tazî ya aramî *mbaqir*). Ji ber ku ev diyardeya hanê bi tenê xuya ye di devokên kurmancî da yê ku li teniştê mesîhîyên aramî-axêv hene, em dikarin wê yekê wek bandora zimanê aramî li ser kurmancî bibînin.

III. Nîşankirina zayenda rengdêran û partîsîpên dema borî. Di devokên behdîni da, zayenda rengdêran tê diyar kirin: wek mînak: *yê* baş – nêr e; *ya* baş – mê ye; [*yêlt* baş – pirhejmar e. Ji ber ku di zimanên samî da (ango 'erebî, aramî/sûryanî û 'ibrî), zayenda rengdêran her gav bi qertafekê tê nîşandan (mînak: *şayyib* = *yê* baş [nêr]; *şayyiba* = *ya* baş [mê]; *şayyibîn* = *yê* baş [pirhejmar]). Li Tûr 'Abdîn jî, ev diyarde jî heye, herçende ku bikaranîna wê kêmtir xuya ye.

nêr:	<i>wê</i>	yan	<i>î</i>	= <i>yê</i> bi behdîni
mê:	<i>wa</i>	yan	<i>a</i>	= <i>ya</i> bi behdîni
pirhejmar:	<i>wê</i>	yan	[<i>y</i>]a	= <i>yê</i> bi behdîni

Mînak: Paîza, tîrh û şebes û petîx jî, *a* zeñf in.; Ew heywanat hemû jî *a* sêhrkirî ne

Destnîşankirina pirhejmar wek 'a' li şûna 'ên/êt' – şaşiyên xwendekarên tîne bîra mirovî, yê ku '*destan min' li şûna 'destên min' dibêjin.

Vêca, ev yek -- nîşaneke din ya şaşiyên biyanîyan e, yê ku hînî kurmancî bûn.

IV. Li Behdînan, li şûna *hiştin/hîştin* şikla *hêlan* heye. Reha dema niho jî: '*di-hêl-im*'. Bi soranî jî dibêjin *hêştin* (dema niho: *de-hêl-im*), û her wisa bi farsî jî lêkera *haştan* jî heye (dema niho: *mî-hal-am*), ku îro kême bi kar tê. Ji ber ku *hêlan* bi tenê li Behdînan (û li Qerejdaxê jî, li gorî Mehmûd Lewendî) diyar e, ez wisa texmîn dikim ku ev yek jî mîna keke din ya şaşiyên biyanîyan e, yê ku hînî kurmancî bûn.

Hin peyvên kêmnas – nenas

- VI -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şîl kirin; tûjî kirin, zûl kirin	dilimlemek	couper en tranches	to slice
şîl; tûjî, tîşk, kûzî, zûl, tîfş	dilim	tranche	a slice (for fruit)
şîlaq; şîlmaq, zîrçoq	çapak	chassie	eye gunk
şopik	merdane	rouleau	rolling-pin
şurt; qarûş	sokak süpürgesi	grand balai	big broom
şût; şematokî, huli	kaygan	glissant	slippery
şûtikîn	kaymak	glisser	to slip
tefeş; rû, çehre	çehre, yüz, surat	face, visage	face
tefeşpan; rûpan	geniş çehreli	visage plat et large	flat face
telb	kurum	suie	soot
terş; pez	küçük baş hayvanlar	ovins	sheep and goats
terşvan	küçük baş hayvanlar çobanı	berger d'ovins	sheepkeeper
berdestik	mutfak eldiveni	gant de cuisine	glove shaped pot holder
tileylan (cizîrî)	palyaço	clown	clown
til kirin (qoçgiri); avêtin, çekirin	atmak	jeter, lancer	to throw
tilmiz; tilik	şingil, çitnik	grapillon	a piece of bunch
tînk; dirrî, dirrik, strî, kelem, qelem	diken	épine	thorn
ting (t'ing); sergo, basme	gübrelik	fumier	dunghill
sergo; poxang, gûfank, sergîfk	mezbele, çöplük	décharge publique	tip, dump
tirak; tirag	sandalet	sandalette	sandal
tîrava; wexta 'esrê ye, 'esir	ikindi	milieu de l'après-midi	mid-afternoon
tirmêt; tîrbît, hevalên jidîl û samîmî, <filankes û filankes tirmêtên hev in>	tanış, tanıdık, samimi arkadaş	ami sincère, ami dévoué	close friend
ûd; minet	minnet	obligation, dette de reconnaissance	gratefulness, obligation

Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî

ya dawîya dîwana wî

- III -

Amadekar: E. NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
pelixîn	ezilmek, darbeyle ezilmek	être écrasé	to be crushed
peleşqe; kevn û kot	külüstür, eski püskü, pejmürde	vieillesse, usé, élimé	worn out
peqîşk; batîfk, belqok, peqîk, peqpeqîk	kabarcık	ampoule, cloque	blow, blister
perîşk; pîrmîçk, kuliyên berfê	kar tanesi	flocon de neige	snowflake
perozînk	karmaşa, kargaşa, bela	trouble	trouble
peyak; kesê ku ji axa xwe dûr dikeve, barkirî, koçkirî	gurbetçi, göçmen	émigré	immigrant, migrant
pêrar	bir önceki yıl	il y a deux ans	two years ago
pêrpîne	semiz otu	pourpier	purslane (<i>portulaca oleracea</i>)
pêşkêş; diyarî <ev pêşkêşa min e>	hediyeye	présent, cadeau	gift
pîfdank; zeqzeqe	balon	ballon	balloon
pîrêmîz; pîrmûs, pîrmûs	purmuz	réchaud de camping	primus
pîşî/pîşî/pîş; kêxmîte, kimxîte	un tozu	poussière de farine	milldust
pîtpîp; pîtepit	dırdır	grommellement, murmure	grumble, murmur
pût	çılız, güçsüz	chétif, maigrichon	puny
pîremêr; kalemêr	yaşlı erkek	vieillard	old man
pîlox; pûx	tam olgunlaşmış	bien mûr	overripe
porpor; lomekirin, pûkepûk, pîtepit	dırdır	grommellement, murmure	grumble, mumble
ripin; repin	bitki kökü	racine	plant root
taf, afet	bela, afet	calamité, désastre	disaster
tamar/temar; tamara xewê, morîka xewê	derin uyku	sommeil profond	deep-sleep
tamîzk; şevtîrsk, hîlbûn/hîldan	uçuk	bouton de fièvre, herpès	cold sore
tebayî; tevahî	birlik, birliktelik	ensemble, totalité	togetherness, together
tîlîz/telîz bûn; (terr û telîz bû) <kabarcık su topladı>	su toplamak (sivilce için)	s'infecter, devenir purulent	inflamed (blister)

Ferhengoka kurdî ya A. Jaba 1858

devoka Hekarî û revendên li derdora Mûş û Bazîdê - III -

Amadekar: ELÎŞÊR

	kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
cirnix	şemate, hêwirze	şamata, hengame	tumulte, vacarme	tumult
cûn	cûm	bir çîgnemelik	chique, quantité à mâcher en une seule fois	a mouthful of chewing gum
cihal	çewal	çuval	gros sac	sack
çespan	çapik	çevik	agile	agile
çekme	cizme	çizme	botte	boot
çuneyî	tuneyî	yokluk; fakirlik	indigence, pauvreté	nothingness; poverty
çûyîn	çûn	gitmek	aller	to go
çûye şû	çûye mêr	evlenmiş kadın	mariée	married women
çêr	xeber	küfür	juron, invective	swear
dadfiryad	hewarûgazî	feryat ve yardım	appel au secours	sos
debîr	katib	sekreter	secrétaire	secretary
dik	sekû	seki	banc en terre battue	a platform or earth bank
dî gel yekûdû	bi hev re	birlikte, beraber	ensemble	together, togetherness
demîn	xûy	huy, alışkanlık	caractère, nature	habit, temper
dewar	hesp	at	cheval	horse

Hin peyvên hêla Başûrê Wanê

Amadekar: Mele ŞEBAN TURGUT û ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
axur; rêya paxêlan	yük kızıağı yolu ve izi	piste de traîneau	sled path and track
baskê hîryê; hîrya şehkirî ya ji bo ristinê li mil hatî alandin	eğirmek üzere kola sarılan yün miktarı	quantité de laine peignée enroulée autour du bras pour être filée	in spinning yarn, yarn wrapped around arm
berçik; ciyê qûtreşandina teyran	kuş yeminin serpildiği yer	endroit où on jette des grains pour les oiseaux	place where birdseed is strewn
berkur; çermê xebxebê	boynun altındaki sarkık deri	fanon	dewlap
berqendik; benê li ber kofiyê tê girêdan	hotozun etrafına bağlanan kaytan	cordelettes de la haute coiffure traditionnelle kurde	ornate cord for women's headdress
bêçî; sexel; navê karik û berxan a bi giştî	oğlak ve kuzu sürüsü	troupeaux d'agneaux et de cabris	herd of kids and lambs
biçirk; kada bê mirtoxe, bê kakil	yağlı sade çörek	petit pain au beurre	unsweetened plain pastry
bilulik; lûleya ji darê çêbûyî ya bi heyayê zarokê kur ve dihat girêdan ku cihê xwe şil neke	küçük çocuklarda sidik akıtma kavalı	tube en bois fixé au pénis de petits garçons pour les empêcher de souiller leur lit	in baby boys wooden tube for preventing bedwetting
biluvan; perdeya li ser berxika nû hatîye dinê	yeni doğmuş oğlak veya kuzuyu çevreleyen zar	membrane entourant un agneau nouveau né	membrin around newborn lamb
bindanik; nanê ji arvanê ber destarê	eldeğirmeni unundan yapılmış ekme	pain fait avec de la farine du blé moulu avec un moulin à main	bread made from flower ground in a handmeal
birnut; birnotî	enfiye	tabac à priser	snuff
bizmirik; bizmik	burunluk	muselière	muzzle
bor; darê ku livayê lê dipêçin	keçe dürtüm sınığı	bâton autour duquel on enroule la laine cardée	stick for carding felt into batt
cawîya gûniyê; beniştê gûniyê	geven sakızı	gomme d'astragale	a type of astragalus gum
cehcur; erdê hatî kutan, hatî qahîmkirin	basılarak sıkıştırılmış toprak	terre compressée	compressed soil
celeb; koma masîyên ku payîzan koç dikin	güzün göçen balık sürüsü	banc de poissons migrant en automne	fish flock which migrate during the autumn
çarberî; tîfka aşvanî, cihê agirê aşvan	değirmenci ocağı	âtre du meunier	fireplace of a miller
çemberak; şîşa yan hesina devê tirpanê	pirazvana	partie aigue du râteau qui s'encastre dans le manche	tang
bi destîyê ve girê dide			
çilak; singa bi arîkan ve tê aliqandin	çengel (ağaçtan)	crochet en bois	wooden hook
çilay; sîle, zileh, şemaq, şimaq, şîmaq, şîrmaq, şeqam, şilaq	tokat	gifle	slap
çingiz; mirovê kurt û lawaz	kısa ve sıska	de taille courte et malingre	short and skinny
destbilunik; destbênk, destbilînk;	bağırda	bandelette ou cordon entourant le berceau pour empêcher le bébé de tomber	the strap with which a baby is kept in its cradle
benê zarok di landikê de pê tê girêdan			
deveker; qismê ji zevîyê yê nehatibe dûritin li ser pêyan maye	tarlanın biçilememiş bölümü	partie non labourée d'un champ	part of field which has not been harvested
dexş; dehîf, dehîdan	iteleme	poussée, bousculade	push
dewilte; dewij, dewijn, tiflê li ser niwîşkê qijilandî dikeve	eritilmiş yağın üste çıkan tortusu	écume se formant à la surface du beurre fondu	froth that forms on the surface of melted butter
dunhe; dange, cihê alifê pez a li ser berfê	kar üstünde küçük başhayvanlara yem verildiği yer	emplacement sur la neige pour le fourrage des ovins	sheep forage place on snow
êşile; goşe, qurnet (ji bo keleh û xaniyan... birîna penîrê wekî çarêşile / çargoşe; penîrê çarêşile)	köşe	coin	corner
fişose; cûreke kûjeyan a bêhn jê tê	kokarca	putois	skunk
gerdîle; toterik, tayîre, çerx, teker	tekerlek, teker	roue	wheel
gindir; gundor, bejna insanê kurt û tijî	kısa ve tıknaz	courtaud	short and fat
gizim (kirin); xwe jê re hişk kirin	horozlanmak	se pavaner, faire le bravache	to swagger
gizîre; gizre, xang	yemlik olarak kaldırılan meşe yaprakları yığını	amas de feuilles de chêne stockées comme fourrage	oak leaves organized as a stack
gîrnijîn; bişirîn	gülümsemek	sourire	to smile
gîsî; cihê birînê	yara izi	cicatrice	scare
gocar; koçak, palê herî dawîyê	artçı ırgat	le dernier moissonneur d'un rang	the last reaper in the row
gulte; balgeya stûnê, serstûn	sütun başlığı	chapiteau	column head
gurgemêş; har, hirçê gurgemêş; hirçê har	azgın ayı, kuduruk ayı	ours en furie	furious bear

Devokê Berriya Mêrdînê

- X -

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

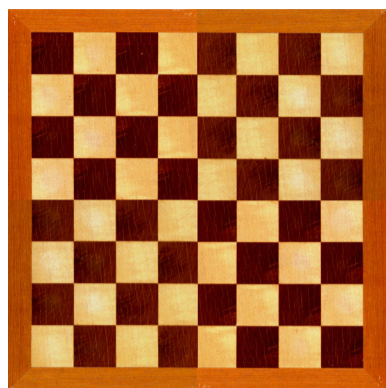
kurdî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
kozîya agir; kêle	ateş yakmak için yapılan odun/ tezek veya çırpı çatısı	disposition conique de bûches ou de brindilles pour faire le feu	pyramid fire
kulbuşî; kurî, kulbî <ji kulbuşî xwarin>	açgözlülük, açgözlülükten yemek	avidité, <manger par avidité>	greed, rapaciousness
şegreşîwan	ağıtçı kadın	pleureuse, vocératrice	female professional mourner
hitil-mitil	illahî	quoi qu'il arrive	or else
kurreder; qurreder	elin körü, zehir zıkkım	ferme la !, ta gueule !	general curse word, shut up !
kurrûze	paket, kutu, karton	paquet, boîte	pack, box
kurtêlxur	otlakçı, başkasının sırtından geçinen	parasite, pique-assiette	freeloader, sponger
kutayî, raçandina baş	iyi dokunmuş	bien tissé	well woven
latan	deve bacağı	patte du chameau	camel leg
lûl	gezinme, dolanma	promenade, flânerie	wander around
lûl bûn	gezinmek, dolanmak	flâner, se promener	to wander around
malanî; malane	eve yaraşır ev hanımı	maîtresse de maison	housewife
malin; maliştin	süpürmek, silmek	balayer, essuyer	to sweep, erase
mazmaze	kart koç, yaşlı koç	vieux bouc	old ram
mejileqandin	1. beyin sarsıntısı, 2. sapıtma	1. choc cérébral, 2. déraillement, dérangement	1. brain concussion, 2. go haywire
melkezêt, merkezêt	ince ve şefaf bir tür kumaş	variété de tissu mince et transparent	a type of tiny and transparent fabric
merkeb; seleşîr, seleşîr, çapîk	altına yemek konulan büyükçe sepet	grand panier en forme de cloche sous lequel on met la nourriture à protéger des animaux	upside down basket for protecting food from insects and animals
mestere; nimûne	örnek, nûmunelik	échantillon	sample
mewjîok; hêşînok; wek pizikan sor dibe, tayeke dezîyê rengîn tê hildikişînin	mavi irinli çiban	pustule à pus bleuâtre	a type of foot blow
miz, mize	mayhoş	acidulé	tart
mezeloq	yapışkan	collant, gluant	sticky
mîl	yara fitili	mèche médicale	wound wick
mirarokî; mirîmirî	ölgün	mourant	deathly looking
mirçînî	şaplatma	claquement	clapping
mixmixîn; ximximîn	patates, soğan, et vb.nin bütün halinde ocak veya tandırda ateş altında veya fırında kapalı bir kap içinde iyice pişmiş durumu	(légume) cuit braisé ou étuvé	to roast (onions, potatoes, etc.) thoroughly

Şetrenc

Amadekar: Selam NÛMAN

kurmancî	tirkî	fransîzî	ingilîzî
şetrenc, setrenc, kişik	satranç	échecs	chess
texteyê şetrencê	satranç tahtası	échiquier	chessboard
malik	hane	case	square
malikên rengtarî	koyu haneler	cases noires	dark squares
malikên rengvekîrî	açık haneler	cases blanches	light squares
berik, kevir	taş	pièce	piece
kevirên spî	beyaz taşlar	pièces noires	white pieces
kevirên reş	siyah taşlar	pièces blanches	black pieces
şah, melik	şah	roi	king
wezîr, ferezîn	vezir	reine	queen
keleh, rex	kale	tour	rook
hesp	at	cavalier	knight
fil	fil	fou	bishoppion
peyak, peya, serbaz, cundî, beydeq	piyon	pion	pawn
şahmat, şaxmat	şah mat	échec et mat	checkmate
teslîm!	mat!	mat	resignation
pate, beraber, serbiser, dergûşî, dergûşkî	yenişememe, berabere kalma	match nul, pat	draw
vekirin	açılış	ouverture	opening
federasyona cihanî ya şetrencê	dünya satranç federasyonu	fédération mondiale des échecs	world chess federation
rêbazên şetrencê	satranç kuralları	règles des échecs	rules of chess
rêz	yatay sıra	rang horizontal	rank
stûn	dikey sıra	rang vertical	file
kiş	şah	échec	check
pateya bêkiş	pat	impasse	stalemate
livên vekirinê	açılış hamleleri	mouvements d'ouverture	opening moves

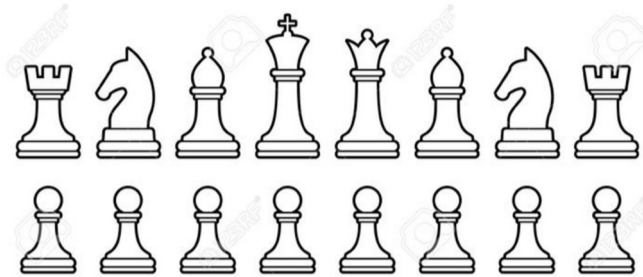
rox	rok	roque	castling
di derbasbûnê de	geçerken almak	en passant	in passing
payedarkirin	piyon terfisi	promotion	promotion
xwarin	almak	prendre	to capture
liv	hamle	mouvement	move

Texteyê şetrencê

Kevirên şetrencê

Rêza kevîrên şetrencê

Şah, melik

Wezîr, ferezîn

Fîl

Hesp

Keleh, rex

Peyak, peya, serbaz, cundî, beydeq

rêzkirina kevîrên şetrencê

Hin peyv ji "Nameyek Şernexê"

ya pirtûka Evdîrehman Gundikî

- I -

Amadekar: Mistefa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
aravî	açık mavi	bleu clair, bleu de lessive	light blue
avrijînek	suyun durmadığı eğimli arazi	pente raide ou l'eau coule sans cesse	sloping land where water constantly flows down
avxwerik	sel sularının arazide oluşturduğu oyluk	cavité creusée par des crues	shallow gully
bablesût	hortum	tourbillon	whirlwind
bakut	rüzgarla oluşan kar yığını	congère	snowdrift
balingî	yastık	oreiller	pillow
bapîçk, bapêçk	dürüm	rouleau	roll (of food)

bavdost	babanın arkadaşı, dostu	ami du père	father's friend
bavenî	rûzgar almayan yer	endroit à l'abri du vent	windless place
bebeşêr (babeşêr)	aslan yavrusu	lionceau	lion cub
belsîs	dik kulaklı beyaz tiftik keçisi	chèvre angora blanche aux oreilles droites	upright eared white Angora goat
berbin	dağ eteği düzlüğü	plateau de piedmont	mountain range
berdolik	küçük koyak	petit vallon	small cove
berreşe: xwehdana simbêlan	bıyığı terleme çağı	puberté (lit. âge de transpiration de la moustache)	puberty (lit. perspiration of the mustache)
berevez: berqefa	rûzgar ve yağmur almayan doğal koranak	abri naturel qui protège du vent et de la pluie	wind-safe and rainsafe natural shelter
bergelî	ana vadiye açılan dere yatakları	lits de ruisseaux aboutissant à la vallée principale	creek bed in the main valley opening
berhilûsok	kaygan taş	Pierre glissante	slippery stone
berûk	saf tutmuş tarım işçilerinin işe koyulma vaziyeti	mise au travail d'ouvriers agricoles disposés en rang	line of farmers working in the field
beten	toprak örtülü eğimli dağ arazisi	terrain montagneux escarpé	sloping mountain land covered with soil
binas	suç, hata	faute	crime, fault, guilt
binaskar	suçlu, hatalı	coupable, fautif	guilty, criminal
bixurûk	çiçek tozu	pollen	pollen
bolik	genç kız ve delikanlıların karşılıklı atışmaları	chant lyrique interprété en alternance par des garçons et des filles	lyric sung in alternate repartee by a male and a female
bûklûk	tomurcuk	bourgeon	bud, rosebud
ciwanekeç	genç kız	jeune fille	young girl
coqî: bîr	grup (insanlar için)	groupe (d'hommes)	group (of people)
çakemêr	yiğit	brave	brave
çakemêranî	yiğitlik	bravoure	bravery
çakemêrane	yiğitçe	bravement	bravely
çavşelipî	çekik gözlü	qui a des yeux bridés	slant-eyed, almond-eyed
çêrik: dûrikên dawetan, dîlok, dîlanok, stranên dawetan	halay türkûleri	chanson de danse, air de danse	dance song
çim(ik)	koyun veya keçi trnağı	sabot d'ovidés	sheep hoof
çîq(ik): çît	çît	claire	reed fence
çîx xwastin	meydan okumak	défier	to defy, challenge
darmêş	yaban arılarına kovan işlevi gören ağaç kovuğu	ruche d'abeilles sauvages dans un creux d'arbre	wild bees' trunk hallow hive
dêhleşêr: dêleşêr	dişi aslan	lionne	lioness
dêhl-: dêl-	köpek, kurt vb gibi hayvanlarda dişilik ön eki	femelles	prefix denoting a female animal
deqdan: distan, dûzdan, sêpik, dexdanik, xacirgan	sacayağı	trépied	trivet
derkon	çadır önü	pas de la porte de la tente	the area in front of the tent

Gulûgîyayên Kurdistanê

- II -

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ

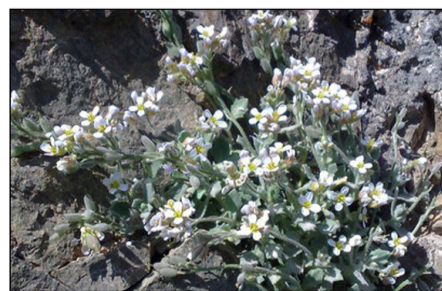
Beşa Kurdicum û Kurdica

Latînî	Kurdî
<i>Astracantha kurdica</i>	Gunîya kurdî
<i>Aubrieta parviflora var kurdica</i>	Dîdaya kurdî
<i>Centaurea kurdica</i>	Çavbeloqa kurdî
<i>Cephalanthera kurdica</i>	Salepa kurdî
<i>Colchicum kurdicum</i>	Ciwanemerga kurdî
<i>Corydalis rutifolia subsp kurdica</i>	Şepirzeya kurdî
<i>Cynara kurdica</i>	Engînara kurdî
<i>Daphne oleoides subsp kurdica</i>	Defneya kurdî
<i>Delphinium kurdicum</i>	Delava kurdî
<i>Draba brunifolia subsp kurdica</i>	Gulzerfina kurdî
<i>Euphrasia kurdica</i>	Devhirça kurdî
<i>Hedysarum kurdicum</i>	Guringeya (qoringe) kurdî
<i>Iris reticulata kurdica</i>	Newroza kurdî
<i>Koeleria kurdica</i>	Giyagewrika kurdî
<i>Linaria kurdica</i>	Belgîzera kurdî
<i>Marrubium kurdicum</i>	Pisila kurdî

<i>Noanea kurdica</i>	Sewinceya kurdî
<i>Paronychia kurdica</i>	Kepeka kurdî
<i>Potentilla kurdica</i>	Hêzgiyaya kurdica
<i>Prangos kurdica</i>	Heliza kurdî
<i>Pterocephalus kurdicus</i>	Sirgeya kurdî
<i>Rhynchocorys kurdica</i>	Nukloya kurdî
<i>Scabiosa kurdica</i>	Zîwana kurdî
<i>Scorzonera kurdica</i>	Zirgîzêra kurdî
<i>Scutellaria kurdica</i>	Majarka kurdî
<i>Sideritis libanotica subsp. kurdica</i>	Çayçiyaya kurdî
<i>Symphytum kurdicum</i>	Mijmijoka kurdî
<i>Taraxacum kurdicum</i>	Giyakewa kurdî

Astracantha kurdica -
Gunîya kurdî

Aubrieta parviflora var kurdica -
Dîdaya kurdî

Centaurea kurdica -
Çavbeloqa kurdî

Cephalanthera kurdica -
Salepa kurdî

Colchicum kurdicum -
Ciwanemerga kurdî

Corydalis rutifolia
subsp. kurdica -
Şepirzeya kurdî

Cynara kurdica -
Engînarâ kurdî

Daphne oleoides subsp. kurdica -
Defneya kurdî

Delphinium
kurdicum -
Delava kurdî

Draba bruniifolia subsp. kurdica -
Gulzerfina kurdî

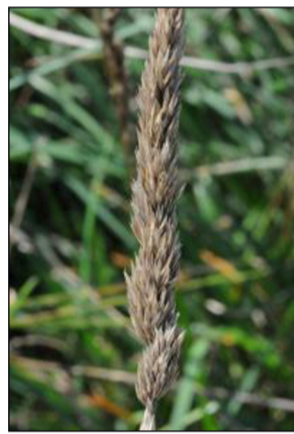
Euphrasia kurdica -
Devhirça kurdî

Hedysarum kurdicum -
Guringeya (qoringe) kurdî

Iris reticulata kurdica -
Newroza kurdî

Koeleria kurdica -
Giyagewrika
kurdî

Linaria kurdica -
Belgîzera kurdî

Marrubium kurdicum -
Pisila kurdî

Noanea kurdica -
Sewinceya kurdî

Paronychia kurdica -
Kepeka kurdî

Potentilla kurdica -
Hêzgiyaya kurdica

Prangos kurdica -
Heliza kurdî

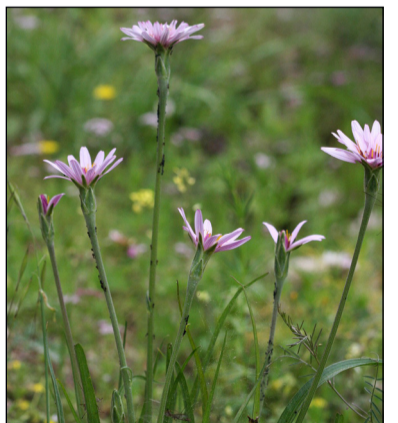
Pterocephalus kurdicus -
Sirgeya kurdî

Rhynchosorys kurdica -
Nukloya kurdî

Scabiosa kurdica -
Zîwana kurdî

Scorzonera kurdica -
Zirgizêra kurdî

Scutellaria kurdica -
Majarka kurdî

Sideritis libanotica subsp. kurdica -
Çayçiyaya kurdî

Symphytum kurdicum -
Mijmijoka kurdî

Taraxacum kurdicum -
Giyakewa kurdî

Beşa Kurdistanica

Latînî

Aquilegia kurdistanica

Bellevalia kurdistanica

Crepis kurdistanica

Kurdî

Pêkotira kurdistanî

Gêleqira kurdistanî

Sîroka kurdistanî

Crucianella kurdistanica

Paeonia kurdistanica

Scilla kurdistanica

Spîneşa kurdistanî

Gulhirça kurdistanî

Gêlika kurdistanî

Aquilegia kurdistanica
Pêkotira kurdistanî

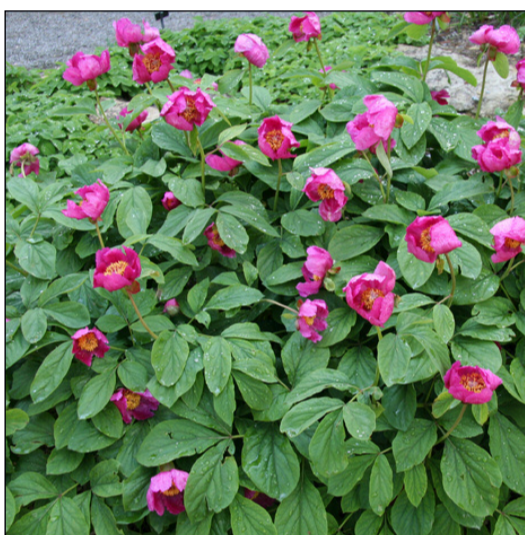
Bellevalia kurdistanica -
Gêleqira kurdistanî

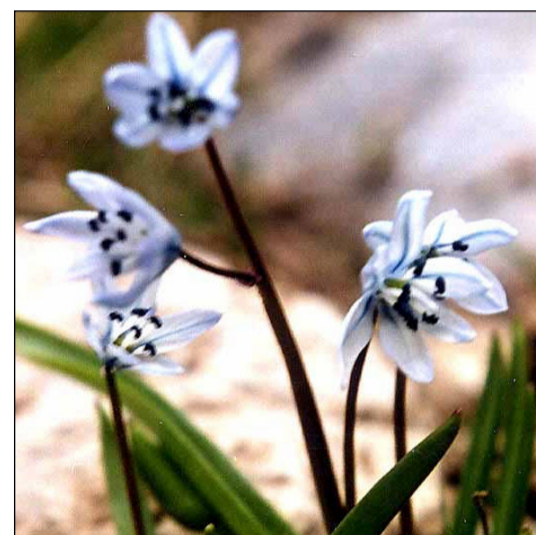
Crepis kurdistanica -
Sîroka kurdistanî

Crucianella kurdistanica -
Spîneşa kurdistanî

Paeonia kurdistanica -
Gulhirça kurdistanî

Scilla kurdistanica -
Gêlika kurdistanî

Beşa Carduchorum - kardoxî

Latînî

Allium carduchorum

Amygdalus carduchorum

Biarum carduchorum

Convolvulus carduchorum

Kurdî

Sîrmoka (sîrim) kardoxî

Behîva kardoxî

Karîya kurdoxî

Lavlavka kardoxî

Delphinium carduchorum

Fritillaria carduchorum

Onopordum carduchorum

Thesium carduchorum

Hêzerana kardoxî

Gulşilêra kardoxî

Kerenga kardoxî

Giyastêrka kardoxî

Allium carduchorum -
Sîrmoka (sîrim) kardoxî

Amygdalus carduchorum -
Behîva kardoxî

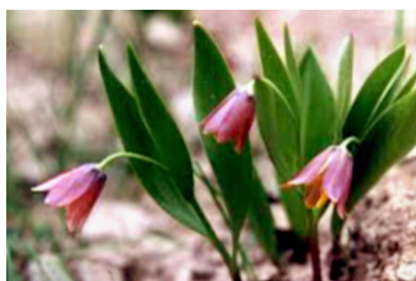
Biarum carduchorum -
Karîya kurdoxî

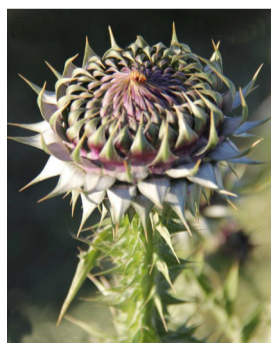
Convolvulus carduchorum -
Lavlavka kardoxî

Delphinium carduchorum -
Hêzerana kardoxî

Fritillaria carduchorum -
Gulşilêra kardoxî

Onopordum carduchorum -
Kerenga kardoxî

Thesium carduchorum -
Giyastêrka kardoxî

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org

Directeur de la publication : Reşo ZÎLAN, Réalisation : M. HASSAN